PHYSICA SPECVLATIO ADMODVM

REVERENDI PATRIS FRATRIS Alphonsi à Vera Cruce Doctoris Theologi, & bonarum artium Magistri: Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini Primarij præfecti in vniuersitate Mexicana in noua Hispania, olim in partibus Indiarum maris Oceani. Nunc tertio ab eodem auctore edita, & in pluribus aucta, & innumeris repurgata mendis, & speculationibus integris locupletata, maxime in libro de cœlo & mundo, vbi noui orbis descriptio per loca maritima omnia, ad austrum & aquilonem & alia quæ desiderabantur.

Cum Indice quæstionum, seu speculationum omnium.

SALMANTICÆ,
Excudebat Ioannes Baptista à Terranoua.
Anno. M. D. LXIX.
Expensis Simonis à portonarijs.

DON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauatra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, Cõde de Flandes, & de Tyrol, &c. Por quãto por parte de vos fray vizẽte de quintanilla, procurador general de la orden de sancto Augustin, nos a sido fecha relacion diziẽdo, quæ podia auer siete años poco mas o menos: que nos ouimos dado licencia al Maestro fray Alonso de la vera Cruz, frayle de la dicha orden, è cathedratico de prima enla vniuersidad de Mexico, para imprimir vn libro intitulado curso de artes è philosophia, y que agora auia añadido el dicho libro en muchas partes, enlo qual auia passado mucho trabajo è ocupacion: suplicãdo nos, le diesemos licencia y facultad para lo poder imprimir con las dichas enmiendas è añadiduras, o como la nuestra merced fuesse: loqual visto por los del nuestro cõsejo, porquãto enel dicho libro se hizo la diligencia que la pregmatica por nos agora nueuamente fecha dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos enla dicha razon, è nos touimos lo por bien: y por la presente damos licencia y facultad aqualquier impressor de estos nuestros Reynos, paraque por esta vez pueda imprimir el dicho libro q̃ d̃ suso se haze mẽciõ cõlas dichas emiẽdas y añadiduras, sin q̃ por ello caiga ni incurra en pena alguna: y mandamos q̃ la tal impresion se haga del dicho libro original q̃ va rubricado cada plana, y firmado al fin del, de Domingo de çauala nuestro escriuano de camara, y de los q̃ residen enel nuestro cõsejo: y que despues de impresso, no se pueda vender ni venda, sin que primero se traiga al nuestro cõsejo juntamente conel dicho original, paraque se vea si la dicha impresion esta conforme al original, so pena de caer è incurrir enlas penas contenidas enla pregmatica & leyes de nuestros Reynos: è no fagades ende al so pena de la nuestra merced, y de cinquẽta mil marauedis para la nuestra camara, dada en Madrid à veynte y vn dias del mes de nouiẽbre de. 1568. Años.

D. Cardinalis Sigunt.	El Licẽciado Menchaca,	El Doctor Suarez d̃ Toledo.	El Licẽciado fuen mayor.	El Licẽciado Iuã Thomas.	El Doctor Gaspar de Quiroga.

E yo Domingo de çauala escriuano de camara de su Magestad la fize escriuir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo.

ARCHIPRAESVLI DIGNISSIMO APVD VALENTIAM DOMINO

Magistro, Domino Fratri Thomæ à Villanueua, ex ordine Eremitarum Sancti Augustini assumpto, suus Frater Alphonsus à Vera Cruce eiusdem ordinis, felicitatem.

Vm olim antistes ornatissime, prouinciæ Castellæ feliciter præesses, ad hãc noui orbis prouinciã ordinis S. P. N. Augus. quæ ab illa quam gubernandam acceperas, velut ex equo Troiano dimanauit, literas misisti, quib⁹ tuos velut pater admonebas filios, vt in nouo orbe, noua, prouincia, & apud nouiter conuersos, noua fieret omnia, atq; tradendarum disciplinarum, instruendorumq; discipulorum noua esset ratio. Siquidem, Archiepiscope obseruandissime, periculũ feceras, quantũ sine fructu in illis caudatis syllogismis formandis insudatur. Quippe qui Compluti publicus professor sic argutias penetrasti oẽs, vt meritò inter oẽs habitus fueris vnicus. Atque cùm ad portum religionis tanq̃ ad asylum tutissimũ cõfugisti, à tergo ista relinquens, equus arbiter, & iudex effectus, mediũ (quod tenent beati) amplectendũ præcepisti. Quàobrem resolutionẽ in Sũmulis, & Dialectica edidimus, superflua resecantes, & breui tẽporis curriculo necessaria tradẽtes. Quãtus fuerit profectus, quãque salubre consiliũ tuum Pater amplissime, exploratissimũ habent oẽs: Viresq; resumens in Physica disciplina, idem quod in Dialectica præstare visum est. Quapropter hanc Physicã Speculationẽ succinctẽ sic emisimus, vt quæ necessaria desideráda nõ sint. Sed cũ hæc alicui dedicare in animo esset, tu inter mortales oẽs occurristi primus, cui iure optimo hoc nostrum opus, quale est, sit nũcupadũ: vt tua virga cẽsoria corrigas, & emẽdes. Quis melius de Physica Speculatione q̃ ille qui inter grauissimos Philosophos cõsummatissimus est declaratus? Nã sicut inter Cõcionatores tui tẽporis apicẽ es adept⁹, & inter Theologos profundissimus pdicaris, & inter religiosos religiosissimus, sic in discernẽdis, & dijudicãdis aliorũ scriptis cũ omnibus certas: q meritissimè ab Archipræsule Hispalẽsi, causatũ fidei supremo censori Manrico, cùm esses Burgis prior in nostro cõuentu, examinandorũ librorũ omniũ cura tibi cõmissa sit: vt ille probatus, quẽ tu pbasses, atq; ille reprobus, quẽ tu reprobares, haberet. Recipe ergo grato animo, & illa tua cãdidissima, angelicaq; modestia hoc pexile munus, nõ ad donũ, sed ad animũ respiciens. Quòd si tibi arrisisse intellexero, calcar appositum certò scias: vt ad altiora (diuino aspirãte numine) sit ad nitendũ. Vale nostri ordinis nõ vulgare ornamentũ.

ADMODVM REVERENDO PATRI FRATRI ALPHONSO A VERA Cruce in artibus magistro, in sacra Theologia Doctori, & in alma vniuersitate Mexiconensi Primario cathedratico, Raphael de Ceruantes in artibus magister, & in sacra Theologia Doctor, ac Ecclesiæ Metropolitanæ Mexiconensis Thesaurarius.

S. P. D.

I cursum vitæ huius in qua mortales sic sui obliuiscuntur: vt bona quæ verè bona sunt, abijciant, ex alta mentis acie cōtemplari liceat, variè certè nobis acutissime Doctor, harū rerū humanarū volubilitates, controuersiæq; semper agitantur: quas fugere, aut euadere, pauci, quos æquus amauit Iuppiter potuere. Sic enim natura in hanc lucem, ac lege vinctos nos protulit: vt innumera, terribiliaq; dāna patiamur. Quapropter omnibus viribus, totoq; conatu nos obniti necesse est: vt hanc infelicem humanæ sortis legem melius, & maiori cum tranquilitate, atque quiete pergamus, ne nos procellæ tempestatum demergant, nec permittant adoptatum portum, quæ gloria nostra est, felici nauigio nos transfretari. At si diligenter indagamus, nullū alium potius nauigij genus ad hoc instabile pelagus transfretandum adinueniri potest, quàm literarum, scientiæ, ac sapientiæ immortalis, immarcessibilisq; thesaurus, qui hominem quasi è terreno pondere denudatum, ad cœlestia docet transcendere loca, naturæque abdita præscrutari, atque ineffabilia de diuinis archanis attingere mysteria: vt iam hic homo diuina Philosophia illustratus, supra humanæ conditionis naturam positus credatur. Quod tibi Doctor acutissime ni fallor (& scio quòd non fallor) proprio marte, diuinoq; adiutorio datum est, qui in literis, veraque sapientia per multa temporum curricula insudasti: tùm intra teipsum meditando: tum alios indefessa lectione docendo, siue priuatim in tuo cœnebio, sed & publicè in nostra præclara Mexiconensi vniuersitate cathedram primam Sancti Thomæ cum doctrina sana, & catholica regendo. Ex quibus lectis, ac perlectis, multas eorum dictasti resolutiones, non solùm quæ ad Theologiam Architectonicam scientiam pertinent, sed etiā nunc quæ ad Philosophiam naturalem necessaria sunt, in quibus ita clarè, lucidè, & resolutè te habuisti, vt merito opus physicum, clarum, lucidum, ac resolutissimum inter alia habeatur. Quod legi, & perlegi, dignumq; vt ab omnibus legatur iudicaui. Lætare ergo vniuersitas nostra Mexiconensis, quæ tantum meruisti habere doctorem. Vale mi Doctor, decus, & lumen Academiæ nostræ.

INDEX RERVM OMNIVM QVÆ IN HOC OPERE continentur secundum ordinem alphabeticum digestus.

A

C

Vltra

Velo

Index ſpeculationum quæ in toto volumine continentur: Primus Phyſicorum viginti continet ſpeculationes.

¶Liber.2.Phyſic. 8.continet ſpeculationes.

¶Lib.3.Phy.4. cõtinet ſpecula.

¶Lib.4.phyſi.habet.4.ſpecula.

¶Lib.5.Phy.habet.6.ſpecula.

Vnde

Finis speculationum rerumque omnium, quæ in vniuerso hoc opere tractantur.

PHYSICA SPECVLATIO

ADMODVM REVERENDI PATRIS FRATRIS Alphonsi à Vera cruce, Sacri ordinis Eremitarum D. Augustini: bonarum artium, ac Sacræ Theologiæ Magistri: & cathedræ primariæ moderatoris in inclyta, ac fidelissima Mexicana ciuitate in partibus Indiarum maris Occeani.

PROLOGVS.

MEMORES promissi, ne fidei fractores inueniamur: hanc Physicam speculationem in publicum ire decreuimus. Siquidem cùm illam tam in summulis (quas vocant) quàm in Dialectica ederemus resolutionem: mente conceperam, si labores illi vtiles, & doctis placerent: id etiam in Physica complere. At quia spes mea non ad irritum cecidit, & rectè sentientibus, iudicijsq́; perspicuis, & sapientibus: id gratum fuisse intelligens: successiuis horis, & quãtum ab alijs grauioribus, seriosisq́; suffurari datum est, ab instituto non recedentes: hanc naturalium rerum considerationem in vnum cõgessimus: operæpretium existimantes, compendiosam perueniendi ad arcem viam absoluere: adducendo meliora, quæ à maioribus sunt tradita (velut apum habet natura) flores diuersos seligendo: dulcia conficere: & aliqua noua adducendo, ab illis non excogitata, neque inuenta: inuentione enim crescunt scientiæ. Siquidem inter fragrantissimos, simulatq́; omni pretio dignissimos Physicæ disciplinæ fructus: spinarum immixta congeries est quæstionum, argumentorumq́; colluuies: vt ipsam speciosam rei naturalis sciẽtiam, tanquam denigrauerint, turpemq́;, & exosam effecerint. Garrula illa sophystica, & fucata traditio rantum se se insinnauit, & terminos constitutos trãsgressa est: vt quæ ancillari debuerat, antisteter. Quis enim non ex animo doleat, quanta iactura temporis (quo nihil pretiosius) adolescentumq́; olei, & operis omissio sit in tractandis, quæ de maximo, & minimo naturali multiplicantur argumentis, in illis voluendis, quæ à Calculatore diffusè valde tractantur, atque de motuum, & mobilium proportione, & ad inuicem cõparatione sophysticè proponuntur? Atq; (vt vnico verbo multa dicam) quæ de triplici motu ab Aluaro Thoma sunt exco-

gitati: Hoc vnum verè tales asserere posse affirmo: Per totã noctem laborantes nihil cepimus.

¶ Libuit ergo in hac nostra Speculatione, quæ videtur vtiles, atq; necessarias, sic adducere quæstiones, quæ ad declarandã mentem Arist. còducunt: vt exercitio detur locus, & legentes in breui nõ pœnitendum reportent fructũ. Medullam totius philosophiæ tradidit nobis deuotè, simul & doctè Titelmanus Minorita, grauis author: fecerunt id & alij non contemnendi authores. Verùm quidã breuitati studuerunt: vt nec meminerint exercitij, quòd tyrones plurimùm adiuuat: alij verò fimbrias dilatant, vt velle videãtur consumere tenera ingenia, & tẽpus omne. Nos igitur ab extremis deuiando, medium tenere sumus conati. An voti cõpotes, alij iudices sunto. Ferè in omnibus libris ordinem Aristo. principis philosophorum sequuti, mentéq; eius (quãtum pro nostri ingenij tenuitate permissum fuit,) ob oculos proposuimus. Circa tamen libros de cœlo, quia multa difficilia, atq; nõ tã fructuosè ab eo tradita, solùm vnum librũ apposuimus. Cætera alia, quæ ad astrorum peritiam, & omnia quæ ab aliquibus sunt excogitata, & ficta circa iudiciariã Astrologiã, in proprio tractatu sunt cõsiderãda. Est enim in animo (si dominus dederit) superstitionem omnem à fidelium mẽtibus tollere, & veritatem tam Physicè, quàm Theologicè loquentes, manifestare in nostris Resolutionibus. Et consultò tã demmissum fecimus textum Arist. tum vt prolixitatem fugeremus: & quia sunt nõ pauci qui id perfecerunt exactè, tum etiã, quia in speculationibus non recessimus à sensu, & textu Aristotelico: adducẽdo necessaria aliquando in conclusionibus: modò in notabilibus: & tandem in argumentorũ solutionibus. Quòd si fuerit factũ satis omnibus, & arriserint istæ speculationes, & cõduxerint, vt desideramus: et si textum cum elucidatione expetitum fuerit, parati sumus (modò simus moniti,) id explere, et votis omniũ satisfacere: nam recognosco debitum, quo omnibus debitores sumus, teste Diuo Paulo. Et cũ hũc nostrum laborem multis placere intellexerim, et adhuc nonnulla super addi, non solùm ex postulauerint, sed importunè extorserint: animũ adhecimus, opus tertiò edere aliquãtulo locupletius: interdũ etiã integras speculationes opportunè inferentes: atq; id non sine labore ad finem perduximus, et sub stellæ signo super addita ostenduntur: gratiasque Deo reddamus omnes. Si quæ tamen in priùs editis, et modo super additis in fructuosum offenderit, teneritati ingenij tribués, meliora proponat pius Lector. Anno. 1569.

PRIMA

PRIMA SPECVLATIO

PROEMIALIS LIBRI PRIMI PHYSIcorum, An de re naturali sit scientia.

[Argumẽ. 1.] PRIMO quæritur, vtrũ de re naturali sit scientia. Et videtur ꝙ non. Nullum singulare est scibile: sed omnis res naturalis est singularis: ergo nulla res naturalis est scibilis. Et sic illi⁹ nõ erit sciẽtia. [Aristot. 1. Poste.]

¶Secũdò. Nullũ inintelligibile est scibile: [Argumẽ. 2.] sed oĩe ens naturale est in intelligibile: ergo nullũ tale erit scibile. Et sic illi⁹ nõ potest esse sciẽtia. Maior patet, cũ id cuius est sciẽtia, oportet intelligat. Minor probari potest: quia oĩe tale est sensibile, & nullũ sensibile est intelligibile: quia sic aliqs sensus esset intellectus, vel aliqua sensatio intellectio, quod esse non potest.

¶Tertiò. Sciẽtia nõ nisi de necessarijs, & incorruptibilibus est, vt ex Arist. cõstat: sed nullum naturale ens est necessarium, neq; incorruptibile: quia oĩe tale ex materia, & forma cõpositũ est, quod in se habet vnde corrũpi possit, vt docet Aristo. sequit̃ ergo sciẽtiã de re naturali non esse. [Argumẽ. 3. Arist. 1. Poste. tex. 66. & 80. & 82. Arist. 1. Cœ. text. 19. & 20.]

¶In cõtrariũ est, quia de illo habetur sciẽtia, de quo demonstratur propria passio: sed de re naturali probatur, vt ꝙ sit corruptibilis, quia ex contrarijs cõposita: vel ꝙ homo sit risibilis: quia est rationalis. [Aristot. 3. In contra. Meta. tex. 5]

¶Pro solutione oportet notare, ꝙ naturale dicitur multipliciter. Primo modo capit̃ pro substãtia cõposita ex materia, & forma: sicut homo, lapis, lignũ, &c. Et isto modo capitur ab Aristo. 2. Physi. cũ dicit. Naturale est, quod habet materiã, & formã. [Nota 1. Naturale dicitur multis modis. Aristot. 2. Physi. co. 4.]

2 ¶Secundò modo naturale capitur pro dispositione cõueniente alicui. Sic dicitur, ꝙ
calor igni est naturalis, & risibilitas hominis. Tertio modo capitur, vt distinguitur
3 cõtra supernaturale. Et sic oẽ qđ ab agẽte
4 naturali est, naturale erit. Et itẽ, quod nõ
est miraculosum naturale est. Quarto modo capitur prout distinguitur contra liberũ: sicut grauis descensus deorsum, & leuis rursum. Et isto modo, quod ab homine liberè cõtingit, quamuis secundũ rationem
5 rectam, naturale nõ erit. Quòd si quintum [S. Tho. p. p. qq. 2. 3.]
modum vis addere, erit naturale, quod motui, & trãsmutationi subiectum est. Vnde omnis res quæ creata est, naturalis dicitur. Nã nulla est, quæ non sit subiecta, & etiã si ex materia, & forma non sit cõposita. [S. Th. 3. p. q. 2. ar. 12.]

¶Sexto modo id dicetur naturale, quod alicui à natiuitate conuenit. [Nota. 2.]

¶Secundo est notandum, ꝙ scientia multipliciter sumitur. Primo pro cuiuslibet veri notitia, quomodo sumit Liconiensis, quãdo. 1. Poste. dicit. Scire, est credere firmiter sine hæsitatione, cùm hoc ita sit ex parte rei. Secundo. Sciẽtia sumitur ꝓ notitia cuiuscunq; veri necessarij. Et sic prima principia, & præmissę in demonstratione sciuntur. Quo sensu ait Arist. 1. Poste. Præmissas magis scimus, quã cõclusiones. Tertiò sumitur scientia, pro notitia alicuius necessarij, habita per demõstrationem: & sic sciuntur cõclusiones, quæ habẽtur per demõstrationem, siue sit propter quid, siue quia. Quartò proprissime capitur pro notitia habita per demõstrationem propter quid. Et sic loquitur. 1. Poste. & 1. Physic. [Liconiẽsis. Multis modis sumitur scientia. Aristo. 1. Poste. Poste. text. co. 1. Aristo. 1.]

¶Prima conclusio. Capiendo re naturale pro cõposito ex materia ex forma, nõ solũ habetur scientia generaliter, & cõmunissimè, sed ꝓpriè. Probatur. De homine (qui ex materia, & forma cõpositus est) non solũ habetur notitia ꝙ sit, sed habetur ꝙ sit admiratiuus, ꝙ sit disciplinabilis, qđ est habere propriè sciẽtiam. Patet. Tũc habetur ꝓpriè, quãdo in demõstratiõe ꝓpter quid, propria passio de subiecto cõcluditur: sed sic est de homine: vt si quis sic argumẽtet. omne animal rationale est admiratiuum: sed homo est animal rationale: ergo admiratiuus erit. Et si de homine probet esse cõpositũ ex materia & forma, vel ex cõtrarijs, quia oĩe qđ corrũpitur, ex materia & forma cõpositum est: sed homo corrũpitur: ergo ex materia & forma compositus est. [1. Cõclusi. Ratio.]

¶Secũda cõclu. Capiẽdo naturale. 2. modo, de re naturali habetur sciẽtia propriè. Patet: quia demõstrat̃ calorẽ igni, & frigiditatẽ aquæ naturaliter cõuenire: & hoĩ risibilitatem: vt patet ex prima cõclusione. [2. Cõclusi. Ratio.]

¶Tertia cõclu. De omni re naturali, tertio mõ capiẽdo, quę nõ est miraculosa, sciẽtia [3.]

haberi potest propriè, sicut & de naturali, quod distinguitur contra liberum. Patet.

Ratio. De omni creatura haberi potest scientia: & de omni tali quid competat ei secūdum naturam: vt de graui quod descendat, sicut de leui quod ascendat, probatur, & demonstratur, vt constat: sequitur ergo quòd sciētia potest haberi.

4. Conclusi. ¶Quarta cōclusio. De re naturali quę est, quia à natiuitate est, scientia large haberi potest: vt quod homo cum duobus pedibus nascatur, & cum duobus brachijs, &c.

Ratio. quia scientia largè sumpta, notitia est alicuius veri: sed talis notitia de tali re naturali haberi potest, vt constat: sequitur ergo quod de tali re naturali potest esse sciētia.

Ad argum. ¶Ad primum, negamus singulare nō esse scibile, nam sicut est intelligibile, erit scibile. Et quòd sit intelligibile patet, tam in intellectu speculatiuo, quàm in practico. Et quia est iudicium singulare, & intellectus habet notitiam Sortis: syllogizatur circa ipsum, & concludit isto modo. Omne animal rationale risibile est: Sortes est animal rationale: ergo risibilis erit. Et in practico. Omnis fornicatio est fugienda: hæc

S. Tho. p. p. q. 86. art. 1. & in. 4. dist. 50. q. 1. art. 3. & de veri. q. 5. ar. 6. & q. 10. art. 5. & 3. de anima lect. 8.

est fornicatio: ergo hæc est fugiēda. Illius minoris in singulari oportet sit notitia, & iudiciū, & intellectus: aliàs non posset concludere. Ecce quomodo singulare intelligitur, & sic potest sciri. Et ad Arist. dicimus, eum intelligere directè, non intelligi singulare, & de per se, & sic neque sciri, cum species intelligibilis, quæ abstrahitur à phantasmatibus, denudatur ab hic, & nunc: & sic ab omni ratione singularis, quæ mediāte, in intellectu scientia est: sed tamen quia in illa vniuersali sic abstracta virtute continetur singulare, & cognoscitur similiter.

Aristo. 4. de anima. t. co. 39.

Et etiam ob aliud, quia necesse est intelligentem phantasmata speculari: & posita specie ad phantasma, oportet sit cōuersio, ꝙ singulare est, & alicuius singularis. Sequitur ꝙ singulare possit intelligi, & illius haberi possit scientia: at nō directe per propriam speciem intelligibilem singularem: quia hæc non datur.

Arist. 1. Phy. t. 49.

Et in hoc sensu Arist. dixit, vniuersale secūdum rationem est notum, & singulare secundū sensum.

Infrà. 3. de anima Specula. 10. conclu. 4.

De quibus infrà in tertio de anima, vbi etiam probabile apparebit posse cognosci etiam singulare per propriam speciem.

Ad secūdū. ¶Ad secundum, concedimus maiorem, negitur tamen minor: imò omne ens naturale est intelligibile, vt dictū est: & nō solùm in vniuersali, sed etiā in particulari. Neque obstat quòd sit sensibile: imò adiuuat, cum (pro isto statu) nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Neq; sequitur ꝙ sensus sit intellectus: neque sensatio sit intellectio. Non sequitur (inquam) quia sunt diuersæ potentiæ, quæ diuersificantur penes sua obiecta formalia distincta. Et licèt sensibile possit intelligi, non tamen sub eadem ratione obiectum est sensus, & intellectus: quia erit sensibile secūdum ꝙ in se habet aliqualem rationē formalem illius sensus, quo sentitur: & si intelligitur, erit inquantum illius est species intelligibilis abstracta à phantasmate: & sic non sub eadē ratione aliquid sentitur, & intelligitur: vnde sensus non est intellectus, neq; sensatio est intellectio, cum vna sit operatio virtutis corporeæ, & alia sit à corpore aliena. Et quando argumētum tenet à cōiugatis, est quando est comparatio superioris, & inferioris: vt si quis dicat. Album est coloratū, ergo albedo est color: sed nō valet: album est frigidum: ergo albedo est frigiditas. Sic in proposito: cū sensibile, & intelligibile non se habeant vt superius & inferius, nō valet consequentia: nam licèt intelligibile sit cōmunius, quàm sensibile, non tamen est superius: quia non essentialiter prædicatur de eo.

Aristote. 3. De anima. text. co. 39. Aristo. 3. de anima. S. Tho. p. p. q. 59. art. 4. & 77. art. 3. & q. de anima. art. 13.

Arist. 3. de anima. text. 7. S. Tho. p. p. quæst. 77. art. 5.

Nota.

¶Ad tertium, concedimus ita esse, vt probatur. s. non esse propriè scientiam, nisi de perpetuis, & æternis: & sic si de corruptibilibus (vt sunt res naturales) datur scientia, non est de ipsis inquantum corruptibilia, & possibilia sunt non esse, sed inquantum habēt aliquid æternum, quale in quolibet tali corruptibili inueniri potest: vt est hominem esse rationalē: aquam esse frigidā: ignem esse calidum: omnem rem corruptibilem, ex materia & forma componi. Omnia ista sunt perpetua, & necessaria: quare ista ꝓpositio est perpetuæ veritatis. Ignis est calidus. In quo sensu dicitur: essentias rerum perpetuas esse.

Ad 3. Aristo. 1. Posteriorum. S. Thom. p. q. 84. art. 1. ad 3. & de verita. q. 15. art. 2. ad 3. D. August.

¶SECVNDA SPECVlatio procemialis Vtrùm corpus mobile sit subiectum rei naturalis.

Probatur

Argumē. 1. PRobatur quòd non. Natura est subiectū adæquatum scientiæ naturalis: ergo non ens mobile. Patet consequentia: quia duo subiecta adæquata vnius scientiæ non dantur. Probatur antecedēs: quia illud est subiectum adæquatū sciētiæ naturalis: quod est principium operationum naturaliū: sed natura est huiusmodi, vt patet ex Arist. in isto primo Physicorum: sequitur ergo q natura ipsa est subiectum. (Aristot. 1. Physic. tex. 52.)

Argumē. 2. ¶Secūdò. Si corpus mobile esset subiectū huius scientiæ, sequeretur quod & corpus esset subiectum huius scientiæ: sed corpus non est subiectum scientiæ: ergo neque corpus mobile. Probatur sequela: quia corpus omne mobile est: & sic si corpus mobile subiectū est, & corpus subiectū erit. Quòd omne corpus sit mobile, patet ex Arist. 6. Physicorum. Sed quòd corpus non sit subiectū huius scientiæ, cōstat: quia sic Astrologia esset philosophia naturalis, & multæ aliæ scientiæ distinctæ ab ista, quæ de corpore considerant: sequitur ergo, quòd subiectum huius non est corpus mobile. (Aristotel. 6. Physic. tex. 32.)

Argumē. 3. ¶Tertiò. Nulla scientia suum subiectum probat, sed præsupponit illud, de quo proprias passiones demonstrat: sed hæc scientia inuestigat naturam, & cōditionem corporis mobilis: vt patet in libris de cœlo, & mundo: sequitur ergo nō esse subiectum huius corpus mobile. (Aristote 1. Topic. tex. 2 & 1. Poster. text. 23. Aristo. 1. de Cœlo. te. 1.)

¶In contrarium tamen est. Illud est subiectum alicuius scientiæ, quod principaliter consideratur in scientia, & ad quod omnia alia reducūtur, & sub cuius ratione omnia considerantur: sed ens mobile est huiusmodi: quia omnia quæ considerantur in physica scientia de mobili enti sunt secūdum aliqualem considerationem motus: & est Aristo. 6. Metaphysicæ, text. 10. & 11. lib. cap. 3.

Nota 1. Subiectum multis modis sumitur. ¶Pro solutione quæstionis notandum, q subiectum capitur multis modis. Est quidē subiectū primò, quod omni transmutationi subijcitur, vel præsupponitur: Et sic materia subiectū est formæ: quia in generatione præsupponit, & ens naturale subiectū erit alterationis, augmētationis, &c. Et tādem cuiuslibet accidentis subiectum dicetur. Sic Arist. 1. physic. (Aristot. p. phy. tex. 61. In 2. de aīa text. 64. & 66.)

¶Secundò modo subiectum sumitur pro obiecto quod vitaliter potentiam immutat: sic Aristotel. in. 2. de anima dicit, colorem esse subiectum visionis.

¶Tertiò modo subiectum dicitur propositionis: in quo sensu in prædicamentis loquitur Aristot. quando dicit. Quandocunque alterum de altero prædicatur vt de subiecto, &c. Et primo priorum similiter. Subiectū est, de quo aliquid dicitur. (Aristot. prædicamentorum. c. 3.)

¶Quarto modo subiectum sumitur pro subiecto attributionis, sicut quando dicimus, lineam esse subiectum Geometriæ: quia omnia quæ in Geometria considerātur, ad lineam reducuntur. Et in Theologia Deus erit subiectū attributionis: quia quæ ibi cōsiderantur, vel de Deo sunt, vel reductionē habēt ad ipsum. Et de isto subiecto est in pñtiarū quęstio: vtrū corpus mobile sit subiectū Philosophiæ naturalis. (S. Thom. p. p. q. 1. ar. 3.)

Notand. 2. ¶Secundò notandum est, quòd tota ipsa Philosophia naturalis in octo partes diuidi solet, iuxta aliam, & aliam rationem motus considerati in tali re naturali: Nā si cor- 1
pus naturale consideretur solum vt mobile est, non ex aliquo speciali motu: sic prima pars est, quæ de physico auditu est, quæ per octo libros Physicorū patēsest.

¶Cōsideratur secūdò corpus naturale, vt 2
mobile est secūdum locum, vel circa locū: & sic est secūda pars, quę in libris de cœlo, & mūdo: quæ p quatuor libros distēditur.

¶Tertiò, sese offert cōsideratio de corpo- 3
re, vt mobile est ad formam: & sic tertia pars sequitur, quæ de generatione, & corruptione per duos libros tractat: & quomodo motus non solùm sit ad formam substantialem, quę est per generationem, sed etiā ad accidentalem, quod cōtingit in alteratiōe, vel augmētatione: quapropter ibi tractatur de alteratiōe, & augmētatiōe.

¶Quartò. Corpus cōsideratur, non vt per- 4
fectum est, sed imperfectū, quale est ros, pruina, & cætera alia meteorologica: de quibus in quarta parte, quæ meteororum est, per libros tres.

¶Quintò. Sequitur cōsideratio corporis, 5
mixti quidem, sed inanimati: vt est plumbum, argentum, & aurum: & ad hanc spectat tractatus mineralium. De quo Arist. in quarto meteororum.

¶Sextò. Corpus consideratur vt animatū 6
est, & sic est sexta pars: quæ de anima est, vbi per tres libros Philosophus disputat.

¶Septimò. Consideratur corpus, anima- 7

tum quidem, sed solùm vt habet operationes animæ vegetatiuæ, quę sunt augmētatio, & nutritio. & sic est septima pars, quæ de vegetabilibus, & plantis intitulatur.

¶Octauò & vltimò, consideratur corpus animatum anima sensitiua: & vt tales habet operationes, quæ sunt videre, audire, reminisci: & sic est vltima pars, quæ paruorũ naturaliũ dicitur: vbi de somno, & vigilia, memoria, & reminiscentia agitur.

Variæ opiniones. ¶De ista quæstione variæ sunt Philosophorum opiniones. Quidam enim dicũt, quòd corpus naturale sit subiectum. Alij, quòd substantia finita. Alij, quod ens mobile. Nos tamen per conclusiones respondentes dicimus.

Prima conclusio. ¶Prima conclusio. Corpus mobile non videtur esse subiectum huius scientiæ. Probatur. Illud est subiectum adæquatũ scientiæ, ad quod omnia reducuntur, quæ in scientia tractantur, & omnia participant de ratione subiecti: sed in scientia est consideratio de anima, quæ nõ est corpus mobile, neq; ad id reduci potest, nisi ea ratione, quia principium formale corporis animati: sequitur ergo quòd nõ est subiectũ adæquatum.

Aristot. Ratio.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Corpus naturale non videtur esse subiectum adæquatum huius sciētię. Probatur propter rationem suprà dictam: quia ad hanc scientiam Physicam spectat de anima consideratio, quę tamen corpus naturale non est. Hęc propositio est contra nonnullos, qui id affirmant in isto libro Physicorũ, qui allegant Auicennam pro se.

Contra Paulũ Venetũ.

Tertia conclusio. P. ratio. S. Tho. p. p. q. 1. art. 7. & 5. Meth. lectio. 6. ¶Tertia conclusio. Subiectum adęquatũ philosophiæ naturalis est ens mobile. Probatur. Illud est subiectum adęquatum sciētiæ, quod est communissimum in illa sciētia, & omnia considerata in ea reducuntur ad illud: sed ens mobile est huiusmodi: ergo erit subiectum adęquatũ. Patet, discurrendo per omnes octo partes numeratas, quæ faciunt hanc scientiam totalem: vbi de corpore mobili, & de mobili secundùm locum, & de mobili ad formam, & de mixtis imperfectis, & de viuētibus. Omnia ista sic in partibus scientię considerata reducũtur, & ordinem attributionis habēt ad ens mobile: quia ipsa cõsideratio de anima ad ens mobile reducitur. Nã licèt non sit corpus, ipsa tamen ens est, & mobile, quando quidem mouetur per suas quas habet sibi proprias operationes, & ad motum corporis, cuius est forma: sequitur ergo hoc esse subiectum adęquatũ. * Et mobili nõ sumitur vt dicit passionem, vt resibile in homine, sed vt dicit rationem formalē, qua ens contrahitur ad considerationem Physicę: & talis ratio formalis non constituit vnũ per accidens, sed per se, vt differentia addita generi. *

Ratio. 2. ¶Secundò. Illud est subiectum adęquatũ scientiæ, de quo demonstrantur propriæ passiones in tali scientia: sed ens mobile est huiusmodi: nã in scientia naturali de ente mobili proprię passiones probãtur ex discursu totius sciētię: sequitur ergo hoc esse subiectũ adęquatũ, & ꝙ ad hoc tanq̃ ad vniuersale, subiecta particularia partium huius scientię reducuntur: nam quod est corpus mobile, est etiam & ens mobile: & illud quod est mobile secundũ locum, est ens mobile, & sic de omnibus alijs partialibus subiectis. Et sic videtur dicẽdũ, ꝙ quãuis doctor fundamentalis AEgidius dicat esse corpus mobile, etiã dicit cõtrariã opinionē hãc, ꝙ sit ens mobile esse probabilē.

AEgid. in p. lo phy. dubio 4.

Obiectio. ¶Neq; obstat dicere, quòd ly ens sit subiectu Metaphysicę, & sic non debeat esse inferioris. s. physicę.

Solutio. Non obstat (inquã) quia nos non ponimus absolutè ens subiectum philosophię naturali, sicut absolutè in Metaphysica subiectum est, sed cum connotatione, ens mobile. Ens (inquam) non absolutè, sed prout mobile est.

Instantia. ¶Quod si quis adhuc instet, non posse stare: quia mobile quod est ꝓpria passio subiecti attributionis in sciētia hac non demõstratur: quia mobile, vel motiuum demonstrari non potest, cùm non sit mediũ, per quod probetur,

Solutio. nõ obstat: quia sufficit qđ propria passio probetur de subiecto, vel de contento sub subiecto: at verò mobile probatur de contento sub ente mobili: vt si quis argumentetur. Omne ens est mobile: brutum est ens: ergo brutum est mobile. Ecce quomodo passio illa, mobile, probatur de aliquo cõtento sub subiecto, putà de bruto, quod continetur sub ente mobili. Sic similiter de alijs entibus naturalibus exemplum dari potest.

* Aduertendum tamen, quod doctor. S. in isto loco subiectum ponit ens mobile, & tamen in primo cœli dicit esse corpus mobile: quapropter Pomponatius putat contradictionem esse in dictis Sanct. Thom. verũ *

si exacta

si exacta fiat consideratio, diluitur controuersia per hoc, quod hic Sanct. Tho. loquitur de subiecto adæquato, & in libris de cœlo loquitur de principaliter subiecto conside rato & quia corpus mobile est huiusmodi, vocat subiectũ huius scientiæ: & pot adhuc efficacissime probari, quòd ens mobile sit subiectum: nam idem est subiectum scientiæ & proprię, & primæ passionis illius sciẽtiæ, at motus, qui prima passio est, subiectum ens mobile est nam sic ab Arist. dicitur, est actus entis &c. & non dicit corporis infra. 3. libro. tex. 6.

Ad argum. ¶Ad primum argumentum, negamus naturam esse subiectum, adæquatum huius scientiæ: neq; corpus mobile est subiectũ: sed ens mobile, vt dictum est. Et quando dicis naturam esse subiectũ, quia est principium operationũ, negamus causalem. Nā ratio subiecti non est, quia sit principium effectuum, vel suscepuum: sed ideo, quia omnia quæ in scientia considerantur, sub talirratione considerantur subiecti. Et quia scientia naturalis non de natura considerat absolutè, vel de re aliqua, quia natura est, sed de ipsis, quia ens mobile est. Definitio enim (vt patet ex Arist. 6. Topicorum. & primo, & secundo Posteriorum) omnium passionum sequentium causa, & principiũ est. Attamen ipsa definitio nõ est subiectũ passionis: sicut risibilitatis non est subiectum animal rationale, sed homo. Non ergo ex ratione causæ, vel principij sumenda est ratio subiecti.

S. Tho. p. p. q. 1. ar. 7. & 1. q. 1. ar. 1.

Aristot. 6. Top. & 1. & 1. Poste.

Ad secūdū. ¶Ad secundum, cõcedimus, quòd nec corpus, neque corpus mobile, subiectum erit adæquatum, sed solũ ens mobile: sed dato concederemus (sicut aliqui cõcedunt) corpus mobile esse subiectum, argumentum non probaret, quod eo esset corpus absolute. Nam licet omne corpus eo quòd corpus mobile sit aliqua specie motus, non tamen absolutè corpus subiectum est scientiæ Physicæ: quia alia est consideratio de ly corpus absolutè, quàm de ly corpus mobile, quod restringitur.

Ad. 3. ¶Ad tertium, dicendum, ita esse, scientiam supponere suum subiectum. vt Aristot. in primo Poster. probat. Quare ens mobile præsupponitur in hac scientia: & præsupposito, probat, & demonstrat aliam & aliã passionem competentem huic enti mobili: Et quidem si inquirit de ente mobili, non inquirit de ente mobili absolutè, sed de mo

Aristote. 1. Post.

bili vel secundùm locum, vel ad formam, vel de aliqua specie motus. Et hac ratione Sanct. Thom. in proœmio Physicorum, probat ens mobile subiectũ, quia nũquam scientia probat suum subiectum adæquatum subiectum, sed præsupponit Aristotil. 1. Poste. sed. tamen in. 6. Physicorum, nisi à probatur corpus mobile esse, quia probat omne mobile, esse corpus, quia cũ mouetur, partim est in actu, & partim in potẽtia, quod non nisi corpori conuenit: & licet non sit idem, mobile esse corpus, & corpus mobile esse, tamẽ vnum sequitur ad aliud, quia mobilitas non repugnat corpori, imò conuenit ei. Vnde manet, quod ens mobile est subiectum adæquatum in scientia hac naturali, & non materia neque forma, neque aliquod aliud accidens: quia motus non competit materiæ, nec formæ per se, imò nõ potest materia, neque forma esse subiectum: quia ens in recto non potest prędicari, neque de materia, neque de forma: quia de sola substantia in recto dicitur. At materia & forma nõ sunt substantiæ: quia neq; prima, neque secunda, sed sunt principia substantiæ. Nam quod per se subsistere non potest, rationem substantiæ propriè non sortitur: sed materia per se non potest esse, cùm nuda nõ reperiatur, vt inferius erit manifestum. Neque sola forma, cùm non contingat formam naturalem nudam absque materia esse, nisi anima rationalis, quæ non educitur de potẽtia materiæ, sed à solo Deo per creationem est.

¶Aduertendum, quòd licet de materia, & forma, & loco, & tempore, & centro mundi, & polis mũdi, corpus mobile in recto non prædicetur, quia de ratione eorũ immobilitas esse videtur, tamen adhuc hæc, ad scientiã Physicam expectant, & de eis ens mobile in obliquo prædicatur, quod sufficit: nam & si materia, neq; forma non sint ens mobile, sunt tamen principia intrinseca eius, & tempus & locus sunt eius mensura, & centrum & poli sunt fines, vt est sub motu locali recto vel sphęrico.

S. Tho. p. p. q. 118. art. 2. & q. 90. art. 2. quolibet. 12. art. 11.

SPECVLATIO TERtia, An quælibet sciẽtia habeat considerare quod quid est, sui subiecti, vel solum hoc sit superioris putà metaphysicæ.

Primum argumentum. IDETVR quod sic. Ad quamlibet sciẽtiam de directo expectat considerare principia et causas sui subiecti: sed principia & causæ subiecti cognoscuntur quãdo quod quid est, cognoscitur de subiecto: ergo quælibet scientia debet id cognoscere. Maior patet: quia in scientia, passiones demonstrantur de subiecto: quod fieri non potest ignoratis principijs & causis eius. Sed principium & causæ qđ quid est, subiecti est: nam medium in demõstratione ꝓpter quid, & potissima est: vt docet Aristo. in primo post. nã si risibile de homine demonstrandũ est: sic est processus. Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: ecce quomodo quod quid est, subiecti, scilicet, animal rationale, quod est definitio eius: medium est in demonstratione.

Secundũ argumentum. ¶ Secundò, physicus inquirit quid sit natura, quid sit motus, quid sit anima, & alia huiusmodi: vt notum erit in processu huius physicæ disciplinæ: sed hoc est considerare quod quid est, sui subiecti: scilicet, entis mobilis, seu corporis mobilis, quomodo sit naturale, quomodo sit motus propria passio &c. ergo ad quãlibet scientiam expectat consideratio quod quid est sui subiecti.

¶ In contrarium videtur philoso. in. 6. metaphy. tex. 1. vbi loquẽs de alijs scientijs, inquit, nec de ipso quod quid est, vllã faciunt mentionem.

1. Notandũ ¶ Primò est notandum, quod quid est, apud physicũ, est significatum definitionis, sicut apud logicum, qui de secundis intentionibus tractat, est definitio quidditatiua: cuius significatum physicus intelligit per quidditatem, vel essentiam, vel substãtiã rei: vt animal rationale, quod quid est, hominis est: quia est eius definitio quidditatiua, & significatum huius est essentia, substantia, & quidditas hominis: & quidẽ quod quid est, non potest constitui ex prædicatis per accidens: quia ad interrogationẽ factam quid est homo, nõ est respõsio quod sit albus, vel dialecticus, quia hęc prędicata per accidens ei conueniunt: imò neque componi potest ex prædicatis per se secundo modo, qualia sunt accidentia propria: non enim quod quid est hominis, est risibile esse, quamuis risibile sit proprium eius, tñ est accidens, quod fluit & cõsequitur quod quid est, eiusdẽ hominis: nam eò quòd animal rationale est, habet quod sit risibilis: oportet ergo quòd quid est, sit ex prædicatis, quæ per se primo conueniunt, in quo quidditas et rei essentia manifestatur: vt contingit per definitionem, vbi genus & essentialis differentia ponitur.

¶ Secundo etiã notandũ, quod ꝙ quid est, in cõcreto, prædicatur de eo cuius est: quia id est, per quod respondetur ad interrogationem factam, quid est: vt quid est homo? est animal rationale. Dixi in cõcreto, quia in abstracto non est ipsum quod quid est, neque prædicatur: nam humanitas nõ prędicatur de homine in recto, sed habet rationem principij formalis. 2. Nota.

¶ Tertiò est aduertendum, quod sunt sciẽtię quædam speciales: & alia est comunis sciẽtia: & cum omnes scientię de ente, quędam de ente considerant, vnam partem eius solum, vt si de ente mobili fiat consideratio, sicut physic⁹ cõsiderat, & de quãtitate continua discreta: & de qualitate alia est consideratio de ente in vniuersali, & de illis quæ vniuersaliter ei conueniunt, non contrahendo ad aliquam specialem rationem, sicut metaphysicus considerat: & primę illæ scientiæ, quæ de quibusdam in particulari prædicatis entis considerantur ab Aristot. in. 4. metaphy. tex. 1. vocantur scientiæ in parte. i. particulares. Ad quæstionẽ. 3. Nota.

¶ Prima cõclusio. Quælibet sciẽtia specialis, specialiter considerat quod quid est, sui subiecti: quo ad sua prædicata propria, vt physic⁹ naturalis in scientia de homine cõsiderat genus & differentiam sui subiecti, per quæ definitur quidditatiue, & explicatur eius essentia: nam si non consideraret, neq; definiret: quod si non definiret suum subiectum, neq; propriam passionẽ de eo posset demonstrare: cum definitio debeat Prima conclusio.

esse

esse medium:& consequenter si non esset demonstratio, non esset scientia: quia per demonstrationem acquiritur. Hæc sunt Arist.1.pos. nota ex Aristo.in.1.poste.& compertissima in se. Dixi quo ad propria:nã si de homine sciret quod mortale est, quod flebile est,& quod ratiocinatiuum est, vel ꝙ subtilissimi tactus sit, nõ eò haberet cognitionem de eius quidditate: quia ista non sunt prædicata propria essentialia per se: sed sunt quæ accidunt ei:& eo modo quo exẽplũ in scientia de homine, de eius subiecto in qualibet alia scientia apertissimũ est.

1.Cõclusio ¶Secunda cõclusio. Sic cuiuslibet scientię specialis, est cognoscere qđ quid est, quo ad prædicata specialia essentialia sui subiecti: vt eius non sit quo ad prædicata cõmunissima in qđ quid est. Patet, nulla scientia egreditur limites suos, neq; potest vltra se extendere:sed si prædicata cõmunissima consideraret, egredegetur & excederet. Nã sicut in artibꝰ ars inferior, vt frenefactiua, non considerat quod superioris est equæstris, neque equestris illorum quæ ad arthitectonicam expectant, quo ordine sit ad bellum procedendum,& quomodo millites ad congressum sese habeant: quia hoc ad militarem:non enim considerat musicꝰ de vnitate, an ipsa distinguatur ab vno trãscendẽtaliter, vel sit idem in quantum est numeri principium: quia illud superioris est. Physicus in scientia de homine cõsiderat genus animal & differẽtiam rationalẽ, inquantum talis, non superiora genera, neque differentias eorum, quia alterius scientiæ id est:nam ad suum quod quid est, sufficit illa specialis suorum prædicatorum in speciali consideratio.

3.Cõclusio. ¶ Prædicata communissima quidditatiua entis considerare, ad metaphysicam expectat: scilicet, quod ens sit vnũ, aliquid, res, verum, bonum, quomodo in eo actus, potẽtia sit, & cætera huiusmodi: hæc consideratio entis ad perfectam scientiam necessaria est, & non est necessaria in sciẽtijs inferioribus subalternatis: quia de speciali subiecto contento sub ente sunt: ergo erit in suprema & subalternãte, cuius subiectum in cõmuni non contractũ est:sed hæc sciẽtia metaphysica est, ergo ipsa est, ad quã prædicatorum in vniuersali consideratio spectat: imo & ipsa est, quæ inferiorum scientiarum principia probat, quæ in propria, & in inferiori non demõstrantur, sed supponũtur.

Ad primũ. ¶ Ad primum argumentum solutio ex conclu. patet: siquidem in omni scientia requisita est cognitio quod quid est, subiecti: siue id sit cognitum in eadem scientia, vel traditum à superiori, non refert: vt docet Philos.in.6.Metaph.text.1. quãdo aut, sciẽtiæ speciales aut accipiũt qđ quid est, manifestum, sensu: aut supponũt ipsum. s. iam probatum in alia scientia. Ob id, oportet cõsiderare quod nos diximus, cognitionem requisitã quod quid est, subiecti: sed non diximus in eadem sciẽtia esse necessarium probare,& in hoc sensu verba Philosophi sunt interpretanda.

Ad secundũ ¶ Ad secundùm concedimus, quòd Physicus cõsiderat de natura & motu &c. nõ quidem tanquã de subiecto ad æquãto physicè, quia nullum tale est, sed ens mobile, vt dictum est. Sed de prædictis inquirit tanquã de partibus subiecti, sicut & de prædicatis quiddtatiuis particularibus, quanuis communia à superiori & sub alternante habeat, & de subiecti parte, vel de subiecto in adæquato non inconuenit inuestigare quid esset: tamen inconueniens de subiecto adæquato, quia præsupponitur, vt docet Philoso. in primo posterior. quo supposito, de prædicatis essentialibus conueniẽtibꝰ inquirimꝰ, & sic nõ obstat dictis.

¶ Ad dictum Aristo. in cõtrarium solutio est, quòd aliæ scientiæ inferiores sub Metaphysica de quod quid est, subiecti: nõ faciunt mentionem, quoad prędicata cõmunissima subiecti: quia id superioris sciẽtiæ, & supremæ est: cũ hoc tamẽ stat, quòd expressam habeant cõsideratione de suis particularibus prędicatis essentialibus, vt definitionem habeant sui subiecti proprij, per quam tanquam per medium ordinatè procedendo, propriam passionem probet cõpetere ei. Secundò potest intelligi Philos. quod scientiæ inferiores, non faciant mentionem de ꝙ quid, est subiecti: quia cũ in inferiori & subalternata sciẽtia sit progressus à communioribus & vniuersalioribus ad particularia: & hæc cõmunia & vniuersaliora tradita sint in superiori, in virtute etiã videntur tradita illa particularia, quę in inferiori probantur, & sic in superiori sciẽtia videntur tradita: quapropter dici potest, quòd nulla inferior scientia considerat qđ quid est, de suo subiecto: quia explicitè vel implicitè à superiori habet.

SPECVLATIO QVARTA proœmialis. Vtrùm hæc sciētia Physica, sit necessaria homini. Et videtur quòd non.

Primū arg. I esset necessaria hominum, esset propter cognitionem rerum naturalium, quæ habetur per ipsam: sed hoc nō solum necessariū hominum non est, verum neque vtile videtur: ergo non est hæc sciētia necessaria. Probatur minor. Necessariū est homini cognoscere ipsum Deū, ad quē tanquam ad finem ordinatur, vt patet ex illo Ioan. Hæc est vita æterna. &c. sed ad hoc non pertingit homo per hanc scientiā naturalem, neq; cōducit rerum naturaliū cognitio: quippe cum videamus plures rusticos bonis moribus præditos, in quibus nō est hæc scientia: contrà, quāplurimos Philosophos prauos, vt ex Paulo ad Rom. 1. constat. Qui reprehendit eos, qui cum cognouissent Deum, non vt Deum glorificauerunt.

Ioan. 17. Ad Rom. 1.

Secundó, Ad Heb. 11 S. Tho. 2. 2. q. 1. ¶ Secundò: Probatur q̄ nō solum ipsa nō sit necessaria, neq; vtilis, sed (quod amplius est) sit perniciosa: nam multa fides habet (sine qua non cōtingit salus, neq; Deo placere) quæ tamen ista cognitio rerum naturalium dissuadet: imò contrarium probat: ergo non solū non est vtilis, sed videtur esse perniciosa. Patet de vnitate diuinæ essentiæ, cum trinitate personarum: quod Deus factus est homo: q̄ virgo peperit absq; corruptione: quod mundus sit ex nihilo, & alia similia, quæ philosophus negat, & de mundi æternitate probat. 8. Phy. sequitur ergo, q̄ non solum hæc scientia non est necessaria, neq; conducit, sed potius in scādalum christiano est: vt cognita natura rerū, per eam in fide dubitet, vel cum formidine assentiat.

Aristot. 8. Physi. t. co. 52.

Tertió. ¶ Tertio. Illa scientia non videtur necessaria, sine qua contingit salus: sed absque sciētia hac physica salus contingit. Patet. Nam ipsa cœpit (vt dicunt) quando illi septem sapientes apud Græcos cœperunt: sed ante illos fuit salus, vt cōstat: sequitur q̄ ipsa nō fuit necessaria: alìàs Deus non permitteret homines absq; re tam necessaria per tot secula antè.

Cœperunt. 7 sapientes anno. 600. ante incarna.

In contra. Ad Rom 1. ¶ In contrarium tamen est, quod Paulus ait, ad Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea quę facta sunt intellecta conspiciuntur: sed inuisibilia cognoscere, est necessarium: ergo.

Necessariū multis modis. ¶ Pro solutione notandum, q̄ necessariū dicit multis modis: Primò dicit esse necessarium, quod est intrinsecè ex natura rei. sicut esse risibilem, est necessarium homini: quia fluit ab essentia hominis, tanquàm à principio intrinseco. Alio modo aliquid dicitur esse necessarium in ordine ad finem: & hoc dupliciter. Vel simpliciter: vt ad vitam animantis cibus est necessarius, vt fiat restauratio humidi radicalis deperditi per actionem caloris naturalis. Ad consequendam vitam æternam est charitas necessaria, quia absque ea non contingit salus.

Aristo. 2. cor. 13 S. Tho p. p. q. 19 art. 3.

¶ Aliquid etiam dicitur esse necessarium ex fine, non simpliciter, sed vt cōmodius: sicut equus dicitur esse necessarius ad itinerandum: nō q̄ nō contingat itineratio absque equo, sed quia nō cōmode fiat sine eo.

Notand. 2. Academici dixerūt non esse scientiā de naturalibus. ¶ Considerandum est etiam (vt in prima speculatione diximus) physicam disciplinā quæ de ente mobili, & de rebus naturalib⁹ agit, vel scientiam esse: cuius contrarium dogma Academici docuerunt: inter quos Heraclitus, & Cratilus, quos Aristo. 4. meta. cōmemorat. De quo Cicero scripsit Academicas quæstiones. Et: B. p. Augu. tres libros composuit aduersus hos Academicos. Siquidem (vt probatum est superiùs) in ista scientia verè demonstratiuè plura de rebus naturalibus ostenduntur.

Aristote. 4. Meta t. 22. Cicero. D. Augusti. Conclusi.

1. Cōclusio ¶ Prima conclusio. Capiendo necessariū primo modo, rerū naturaliū scientia homini est necessaria. Probatur. Omne illud, ad quod natura hominis integra, & corrupta inclinat, est necessarium primo modo: sed scientia naturalis est huiusmodi. Maior patet: quia non videtur vnde magis constet aliquid esse de conditione, & integra ratione rei. sicut risibilitas probatur esse de natura rei, & necessitate eius, quia in homine inclinatio ad ridendum reperitur. Sed minor probatur ex illo Metaph. lib. 1. Omnis homo naturaliter scire desiderat. Videtur ergo quod hæc scientia sit necessaria.

Ratio.

Aristot. pri. Meta. ca. 1.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Capiendo necessarium vt est in ordine ad finem, hæc scientia Physica est necessaria, non tanquam vltimus finis, sed tanquam medium ad consequ-

Ratio.1. sequutionem vltimi finis. Probatur. Illud
dicitur necessarium ad finem, sine quo nō
stat finis, vel non commodè haberi potest:
sed absque Philosophia non potest habe-
ri finis, saltim non commodè: sequitur er-
go eam necessariam. Patet: quia necessa-
riū est cognoscere Dei inuisibilia: sed ista
AdRom.1. (ex Paulo) ex creaturarum cognitione ha
betur. Inuisibilia enim Dei à creatura mū
di per ea quæ facta sunt, &c.
Ratio.2. ¶ Secundò. Naturale est homini per effe-
Arist.2.Po- ctus in cognitionem causæ peruenire: sed
ster.a.co.25. omnia ista sensibilia sunt effectus primæ
causæ id est, Dei: ergo ex cognitione horū
(in quo stat scientia) venit quis in cognitio
nem ipsius Dei: & hic velut medium est ne
cessarium ad finem consequēdum. Et pro
Aristo.8. batur exēplo Arist. Per cognitionem mo
Phy.1.49. tus venitur in cognitionem primi moto-
ris: & ex intellectus operatione, quæ à ma
teria non pendet, cognoscitur immortali-
tas animæ: & ex magnitudine cœlorum,
eorumque affluentia, & influentia inferio
Esaie. 64. ra ista argumentari possumus ad illa bona,
1.Cor.2. quæ nec oculus vidit, neq; auris audiuit.
¶ Dixi in conclusione, non tā quam finis,
sed tanquam medium, vt reijciamus sentē
tiam illorum, qui in rerum contemplatio-
ne summam fœlicitatem collocauerunt.
Aristo. 10. De quibus Arist. in Ethic.
Ethic.c.7. Et quidem hæc nostra cōclusio suaderi e-
& 8. tiam potest ex eo, quòd Deus protoplastū
S Tho.p.p. Adam patrem omnium creauit: & omni
q.94.ar.3. ornatum scientia decorauit: quod (nisi ip-
sa necessaria esset) nō videretur sic à Deo fa-
ctum.
¶ Et hinc est, quòd à Philosophis tam lau
Cicero. data sit philosophia. Vnde Cicero libr. 1.
Tuscu. quæstionum. donum Dei esse dicit,
aut inuentum Deorum. Et li. 5. O vitæ (in
qt) Philosophia dux, virtutis indagatrix,
expultrixq; vitiorum. Non modò nos, sed
nec omnino vita hominum sine te esse po
Et Senec.4. tuisset, &c. Atque subscribit Seneca lib. 2.
lib. episto. episto. ad Lucillum, epistola. 16. Philoso-
episto.2. phia nos tueri debet. Hæc adhortabitur,
vt libenter Deo pareamus, vt fortunæ con
tumaciter resistamus. Hęc docebit, vt Deū
sequaris, feras casum. &c. Et lib. 14. episto.
91. Deorum immortalium munus est q
viuimus: philosophiæ autem quòd bene.
Vnde tanto plus philosophiæ, quàm Dijs
deberemus, quantò maius beneficium est
bene viuere, q viuere: nisi & philosophia ip
sa munus esset Deorū. Et Aristo. 10. Ethi. Aristo. 10.
Per philosophiam (inquit) homines sese Ethic.c.7.
immortales faciunt. Cuius delectationes
& firmissimæ sunt, & purissimæ: quippe
cùm de rebus sint incorruptibilibus, & à
sensibili materia abstractis. Hæc ex Arist.
Quibus verbis dilucidum apparet, hāc phy
sicam disciplinam non solum perutile, sed
quodammodò necessariam esse. Quod o-
stendit Aristot. qui fœlicitatem posuit in
operatione nobilissima, & perfectissimæ
potentiæ: qualis erit, quæ emanat à virtu-
te non morali, sed intellectuali: quia intel-
lectuales virtutes ipsis moralibus supere- S.Tho.1.2.
minent simpliciter, licèt in ratione virtutis q.66.ar.3.
sint inferiores, eo quòd solùm dent facul-
tatem boni operis, non tamen perinde prę
beant vsum, cum tamen morales vtrunq;
subministrent. At philosophia moralis o-
mniū virtutum intellectualium compre-
hensio est: vt in tractatu de diuisione phi-
losophiæ Algazelus tradit. Et philosopho Algazelus.
rum facilè princeps in 6. Metaphysi. & 6. Aristot.
Ethico. Meritò ergo ista disciplina necessa
ria dicetur, quæ viuere sub ministrare pro
batur, cum eius sit munus dare intelligere, Aristo. 2. de
& intelligere quoddā viuere est, vt in secū- anima.
do de anima.
Ad argum.
¶ Ad primum solutio est, beatitudinem S.Tho.p.p.
consummatam, & perfectam in Dei cogni q.12.art.1.
tione consistere, & clara eius visione: quia &.3. contra
ipse Deus finis naturalis ipsius hominis es gen.c.50.
se videtur: quia inquietū est cor nostrum Sco.1.q.p-
donec ad ipsum deuentum sit: quamuis viri lo.pri. sen.
bus naturæ ad id pertingere posit nemo, & in.4. d.
nisi diuina fuerit gratia præuētus, adiutus, 49 q.10:
& eleuatus. Et ad hanc Dei cognitionem Ad Rom.1.
ipsa naturalis philosophia sic viam propo
nit: vt in eam quodammodò introducere
dicatur: vt ex Paulo probatum est. Quod
si philosophorum sapientes in via positi
declinauerunt, voluntati eorum peruersæ
(in quo insipientes se prodiderunt: & insa
tuatum esse cor eorum) tribuendum est.
Poterant quidē vt cognouerunt, glorifica Abul.5.Pa-
re: sicut & fecerunt non pauci ex illis pro- radoxa. ca.
batissimi. vt (author est Abulensis) Socra 132.
tes, Plato, Arist. & Cicero: sed mortem po
tius eligentes, quàm viam, pessimè præua
ricati sunt, commutantes gloriam Dei in
honorem corruptibilis hominis: colentes
creaturam, potiusquàm creatorem, qui est
benedictus in secula.
¶ Ad secundū. Fatendum est fidei nostræ Ad secundū
via

arcana sic omnem exuperare sensum, vt via naturali ex physica disciplina cognosci non possint, cum supra naturam sint: atq; obid solo Deo reuelante tenemus incõcusse.
Gregorius. Si enim humana ratio præberet experimentum, fides suo careret debito merito.
Paulus. 2. Cor. 10. Captiuamus enim intellectum nostrum in fidei obsequium. Sed quamuis ipsa philosophia, hæc quæ supra hominis captum sunt eleuata (quæ intus per Dei gratiam in corde scripta retinemus) non ostendat: ex alijs tamẽ via naturali cognitis, hæc sic acceptanda, & indubiè tenenda, manifestantur: nam ob oculos philosophia proponit vnum esse Deum, & hũc esse immortalem, æternũ,
S. Tho p. p. q. 7. & 9 & 10. infinitum, summum bonum, imò ipsam summam bonitatẽ. Quòd si summè bonus, & summè verax, & veritas prima, & summa erit. Quòd si prima & summa veritas, neque mẽtiri, neq; aliquẽ decipere potest: sicut neq; ab alio decipi. Et ipso reuelante se trinum in personis, & verbum caro factũ amplexandum, & honorificè suscipiendũ. Ecce quomodo ipsa physica disciplina necessaria ad id probatur, nõ solũ in illis, quæ terminos proprios nõ excedit, sed in alijs,
Psal. 118. quæ solo Deo præceptore tradi possunt.
Arist. 1. Physi. text. 34 & 11. Meta. c. 5. S. Th. 1. p. q 45. ar 5. Gene. 1. Ioan. 1. S. Tom. 1. p. q. 93. artic. 6. Atq; diligẽtibus Deum sic cognitum: nullum remanet scandalum, sed pax est multa. Si enim Arist. non cognouit ex nihilo aliquid fieri posse, quia omnẽ creaturę potẽtiã excedit: primę causę, cui⁹ cognouit potẽtiã infinita, tribuit. tũ quę per os prophetæ Moyses dixit. In principio creauit De⁹ cœlum & terram. Et ipso dicente, facta sunt, & quæ videntur, & non videntur. Atque si non attingit ad illam supra angelicũ intellectũ, emanationẽ: qua à patre fili⁹ coęternus, & consubstantialis emanat: & spiritus sanctus ab vtroq; spiratur: cognita potentiarum in creatura rationali, trinitate. s. in essentiæ vnitate, assurgat ad incognita, quæ non vidit: & neq; impossibile, neq; irrationabile suspicetur. Quod si intellectus capere refugit, quomodo illa tam dissimilia, tam infinitè distãtia, Deus, & homo in vnam filij Dei conueniant personam: in mentem veniat ex philosophia notum. animam rationalem immortalem, impartibilem, & indiuisibilem, spiritualem, simul in vnum cõuenisse cum mortali, corruptibili, & corporeo figmento, sic vt vnum cõstituant hominem. Nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo (quãtũ ad esse vnũ psonę) sic Deus, & hõ vnus est Christ⁹ dicit Athanasius in simbolo fidei catholicę de quo S. Tho. tertia parte quæst. 2. art primo. Nam quamuis (quia hoc, cœleste, illud terrenum) in similitudine aptissima sit, & dissimilitudo, introducimur tamen per hanc quam speculamur scientiam.

¶ Ad tertium. Fatemur sine hac scientia naturali posse esse salutem æternam: sicut Ad 3.
contingit in paruulis, qui ante Christũ in lege naturę in fide parentum, & pòst, circuncisione data, per circuncisionem viri, Genesis decimo septimo. Et post fidem reuelatam vterque sexus per baptismi lauacrum. Ioannis tertio capitulo, & Matthæi vltimo capitulo, euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ baptizantes. &c. Et de adultis in omni statu multi salui facti sunt sine tali scientia in actu: sed tamen virtute habent homines qui vtuntur libero arbitrio, qui ex creaturis cognitis assurgunt vtcunque ad cognoscendum Deum altissimum: sed tamen videtur fuisse necessariam huiusmodi scientiam in actu, & si non in omnibus, in aliquibus tamen: qui velut magistri, & præceptores erant aliorũ: sicut & à Deo, primo parenti datum est (vt suprà diximus, de quo doctor sanctus theologorum omnium facilè princeps in prima parte quæstione nonagesima quarta articulo tertio) vt hanc, & alias, quæ per industriam hominum acquiri possunt, haberet scientias. Et sic ante illos septem, quos Græcia iactat sapientes, fuerunt & multi alij eis sapientiores, maximè in illis, in quibus fides erat: vt de Abraham, & alijs patribus antiquis constat. Et tandem concluditur apertissimè, quod licèt non sit omnibus necessaria hæc scientia naturalis philosophia, saltim ipsa populo videtur necessaria: vt scilicet aliqui sint tales, qui velut duces sint aliorum, & doctores. Et cũ fuerit exploratissimum, nunq aliquos defuisse, in quibus talis scientia fuerit, arroganter nimis, & falso Græci scientiarum originem ab eis emanasse affirmant. Dialecticam à Zenone, quam à Platone profectam fatentur, & naturalem hanc scientiam à Thalete, quem
Aristot. 1. Metaph. principem huius Philosophiæ appellat, quam pòst auctam à Pythagora intellexerunt. De quo Diogenes Laertius de vita philosophorum libr. primo, & Sanctus Thomas primo Me- Arist. 1. Metap. c. 3. Laertius. S. Thom.
ta-

taph.lectio.7. Hanc nostrã confirmat sen-
Iosephus. Eusebius. tentiam Iosephus. 1. lib. aduersus Appio-
nem: & Eusebius Cæsarien. in illo præcla-
ro opere de præpara. Euang. lib. 10. qui at-
testantur inuentionem non à Græcis,
sed à Chaldæis, & Hebræis, quin potius à
Deo per Adam dimanauit, & semper in e-
ius posteritate scientiarum fuit semina-
Berosus. Ioan. Annius. riũ. vt Berosus libr. 3. author est ✱. Si amẽ
fictus Berosus non est, vt probati viri do-
cẽt, maximẽ Barrenus lusitanus. Et ibidem
Ioan. Annius Viterbiensis. Vnde Noë
post quam Armenos scientijs, & virtutib⁹
instituit, venit Italiam, qui etiam humana
rum, & diuinarum rerum dedit notitiam.
Cui & nomen Iani dederunt, ob quod post
multa tempora Romæ Iano templum di-
catum legimus: cuius filius Saturnus scien
tiarum Deus dictus. Vnde illa solennis, &
veneranda religio perpetui ignis Deæ Ve
stæ: eo q Noë vxor Vesta diceretur. Post-
modum verò Abrahã, & Moysesin Ægy-
ptum peregrini effectĩ, Astrologiam, & a-
lias scientias tradiderunt. Ob quod Histo-
Iter. lus. rici omnes fatentur Astrologiam ab Ægy
ptijs euenisse, vt Diogenes in vita Thale-
Vide Aug. de perenni philos. tis, & in vita Pythagoræ, & in vita Platonis
affirmat. Atque illi nominati patres Deo
charianté legem scriptam, ante quam sep
tem sapientes essent in Græcia floruere.
Nam (vt in suo chronico Eusebius) illi sapiẽ
tes sub Olympiade. 38. vsque ad. 50. florue
Quando septem sapientes inceperunt. rũt, id est, p 600. annos ante Christi desce
ratsiũnum ab eis patribus aductum, post
diluuium Thessalicum, qui sub Deucalio-
ne totam deleuit Græciam, quod per mul
Themistius. ta tempora post moysen contigit: at illi se
ptem sapientes scientiarũ inuentores sunt
dicti, vt asserit Themistius: quia post illud
diluuium scientias videntur ibidem in Græ
cia reparasse, & maximè studium Philoso
phiæ, ad quod alios incitauerunt fœlicissi-
mè. De quorum dictis apud Beroaldũ mul
ta. Hæc sic dicta intelligãtur, vt sicut Deũ
authorem huius scientiæ, & principiũ vni
cum, ipsam etiam intelligamus velut me-
dium, quo ad ipsum Deum, tanquam ad fi-
nẽ, in quo summa quies collocata est, per
lemaimus: aliás si hanc scientiam, & cæte-
ras alias ad Dei amorem, & ampliorem co
gnitionem non referamus, quid nisi vani-
tas, & afflictio spiritus in eis⁹ vt eleganter il
Eccles. 1. le concionator Ecclesiastes proclamat.
¶ Sed quia sese obtulit occasio, vt de initio
ipsius scientiæ physicæ fuerimus loquuti,
per modum appendicis, operæ pretium vi
detur quà paucis de illis tribus distinctis,
Stoicorum, Academicorum, & Peripateti
corum vijs, quòad origine aliqua tradere.
¶ Duo fuerũt capita, & philosophiæ initia,
Alterum Ionicum, à Thalete, qui Ionicus
fuit à Mileto. Alterum fuit Italicum, à Py- Sectarũ initia.
thagora, qui regnante super bo Tarquino
apud Romanos, Italiam venit, quæ tũc ma
gna Græcia vocabatur, & modo Calabria,
& Apulia dicitur. De quo Cicero lib. 1. Tu Cicero.
scula. quæstio. A Pythagora successerunt
Xenophanes, Parmenides, Xenocrates,
Leucippus, & Democritus. Et Thaleti suc
cessores fuere, Anaximander, Anaxago-
ras, & Socrates, à quo istæ tres sectæ ortũ
habuerunt. Nam Plato discipul⁹ Socratis,
in quo cum deficeret nomen Ionicum, cœ
pit à nomine Gymnasij, quod Academia,
in quo legebat: Et à Xenocrate, & Aristo.
Platonis discipulis Academicorum, & Peri Academici quando inceperunt, & vnde sunt dicti.
pateticorum diuisæ sunt viæ. Nam Xeno-
crates cum in Gymnasio eodẽ Platoni ma
gistro successisset, nomen retinuit Scholæ,
sic vt discipuli Academici dicerentur: at A
ristot. qui in Lyceo docebat: quia eius magi
ster Plato deambulando docebat, ab hoc
Peripateticus est vocatus, id est, deambu Peripatetici vnde dicti.
latiuus: & sic à principio Academici, & Pe
ripatetici solo nomine distabant vt Cicero
docet, vbi supra.
¶ Sed Arist. fuit discipul⁹ Antisthenes, cui Aristo.
successit Diogenes ille Cynic⁹, mũdi cõtẽ-
ptor. De quo multa in apophthegmatib⁹.
Deinde fuit Zeno, q princeps fuit Zeno-
næ sectæ, q Stoicorũ est, q sic dicti à Stoa,
q est portic⁹: quia legebat Zeno ĩ porticu Zeno. Stoici vnde dicti.
pœcili. De quo Laertius lib. 7. in vita Zeno
nis. Huius sectæ sectatorum præcipuum
fuit dogma, in sapientem nullã cadere paf
sionem: quia eos solum vocabant sapien-
tes, qui virtutes in heroico habebãt gradu.
De cuius dogmatis intelligentia apud Au
gust, & S. Tho. in. 1. 2. Huius viæ præcipu⁹ Aug. 9. de ciuit. Dei. S. Tho. 1. 2. q. 24. ar. 2. & 3. & q. 59. ar. 2.
insequutor fuit Seneca. Et sic tres fuerunt
viæ philosophorum antiquorum, & quæ-
libet fuum videtur habere patronum. Aca
demici Platonem, & Peripatetici
Arist. & illa tertia, que Stoi-
corum est, habet Ze-
nonem.

¶ Quar

QVARTO QVÆRITUR. Vtrùm hæc scientia (quæ sic necessaria probatur) sit speculatiua, an practica. Et videtur quòd practica sit.

Arguméñ. 1.

Arist. 3. de anima c. 49 & 2. Meta. co. 3.

ILla dicitur esse scientia practica, quæ ad opus est ordinata: sed hæc scientia naturalis physica, est hu⁹modi: nam eò nos perducit, vt cognoscamus ex creaturis ipsum creatorem: & ex cognitione creaturarum venit, vt ipsas omnes contemnamus, & nihil faciamus: siquidem ex defectu huius euenit, quòd homines magni faciant huiusmodi temporalia, & finẽ suum constituant in eis. Quod probat Sapiens, quando ait. Omnes creaturas esse in scandalum insipientium. Et hac ratione dixit Eccles. Qui addit scientiam, addit dolorem (vt alia habet translatio) eò quòd quãto crescit scientia, & cognoscitur defectibilitas in ipsis rebus, & magis inflammantur homines ad dolendum de conuersione ad creaturas, & incitantur peramplius abauersione ab eis, & conuersione ad ipsum Deũ: at ista oĩa sunt operabilia: ergo hæc scientia practica est, & non speculatiua.

Sapien. 14.

Eccles. 1.

Argumé. 2.

¶ Secundò. Illa est scientia practica, quæ tractat de rebus practicis: sed hæc scientia est huiusmodi, quia est de illis, quæ in nobis fiunt: & sic pars eius est de actibus, & habitibus, qui per actus nostros generant.

Argumé. 3.

¶ Tertiò. Eadem est ratio totius, & partis: sed medicina, quæ est pars philosophiæ naturalis, cuius subiectum est corpus sanabile, contentum sub corpore mobili, vel ente mobili, est practica (vt docet S. Thom. in opusc. 70. & super Boetium. q. 5. arti. 1.) Ergo si medicinæ ars, quæ effectrix sanitatis est, est practica, & philosophia erit.

S. Thom

In contra.

¶ In contrarium est Aristot. 6. Metaphy. commen. 10.

Notandum.

¶ Pro solutione huius quæstionis oportet notare differentiam vnicam, & potissimam inter scientiam practicam, & speculatiuã esse ex fine: qa scilicet, speculatiua ob contemplandum, & practica ratione operis. Ob quod Aristo. 2. Ethico. eleganter probat, partẽ illam philosophiæ, quæ moralis est, practicam esse: quia non vt contẽplemur, & cognoscamus virtutem, sed vt boni efficiamur traditur. Respondetur vnica conclusione.

Arist. 3. de anima. & 2. Meta. tex. 3

Aristot. 2. Ethic. ca. 2.

Conclusio.

¶ Naturalis philosophia, quæ scientia est, & vna, ipsa speculatiua, & nõ practica est. Prima pars conclus. quod ipsa sit vna, probatur ex Aristot. qui in. 6. Metaph. c. 1. distinguit ipsam physicam scientiam à metaphy. & alijs tanquàm vnam, & non plures.

Aristo.

Secundò.

Arist. p. Posterio. 41.

S. Tho. p. p. q. 1. art. 3 & 2. 2. q. 1 2 totum.

¶ Secundò. Vnitas scientiæ sumit ab vnitate formali obiecti: sicut & vnitas potentiæ sumenda venit. Dicimus enim vnam esse potentiam visiuam omnium colorum, & non diuersas poni: quia vna ratio formalis omnium est colorum, quamuis penes materiale longè sit distantia: vt inter albedinem, & nigredinem contingit: verùm sub vna ratione formali cadunt sub potentia visiua: at physicæ scientiæ vna est ratio formalis siue sit subiectum adæquatum, seu obiectũ corpus mobile (vt Auicenna. Auerro. Albertus magn⁹. & Ægidius Roman⁹ dicũt.) siue sit substantia finita sub ratione naturalitatis, vt aliqui ex Scotistis: siue sit corpus naturale, sicut aliqui etiam ex factione doctoris subtilis putant; siue sit ens mobile, vt ex docto. S. nos in. q. 2. tradidimus, vnũ solum probatur obiectum, & sic vna scientia: eò quòd omnia quæ considerantur in tali scientia, per reductionem ad illud vnũ subiectum: aut obiectum considerantur in tali scientia: sicut omnia illa, quæ sub consideratione potentiæ visiuæ, ratione coloris: sicut & quæ sub potentia auditiua, ratione soni. Si enim physicus considerat de lapide, inquantum ens mobile est, aut motu alterationis, aut localis, aut aliquo alio: & si de cœlo consideret, aut plantis, aut brutis animãtibus, ad hoc tendat oculum oportet, quod corpus illud mobile sit seu ens mobile.

Auicen. Auerro. Albertus Magn. 5. Ægidi in prologo du bio. 4.

¶ Atque hæc conclus. satis constare videẽ ex inconuenienti quod sequeretur, si plures diceremus esse scientias naturales. Nã sic tot essent multiplicandæ, quot & res naturales, quorum numerus non datur: sed quid ridiculosiùs, quàm asserere vnam sciẽtiam, quæ de materia, aliã quæ de forma, aliam quæ de motu, esse? Sicut & defectuosus sensu appareret, q diceret vnã Geometriam ponendam, quæ de linea, & aliã quæ de superficie, atque distinctam, que de corpore.

Differentia materialis obiecti non diuersificat

potentiæ, nec quæ habitū Arist. 5. Metaph. tex. 7.

pore: sicut & aliam quæ de triangulo, aliā quæ de quadrangulo, & aliam quæ de pentagono esset. Sicut non est opus ponere aliam temperantiam ad temperatè se habendum comedēdo carnes, & aliam ad moderate se habendū comedendo oua, vel pisces: in quo non ignobiles authores sunt decepti: sicut nos probabimus in nostris resolutionibus, & ostēdemus, si dñs dederit. Et q̄tūuis ista obiecta materialia: circa q̄ tēperātia ipsa versatur, specie differentia sint, (quod & probat Arist. multis exemplis) nō inconuenit aliquid esse vnum in vno genere, quod plura in alio est, vt dom⁹ quę plura in genere substātiæ, vna est tamē in prædicamento qualitatis. Hæc ergo vnica est scientia, quæ tamen secundum diuersas species motus in pluribus libris continetur. s. in libris de cœlo, & gñeratione. De qb⁹ suo loco dicēdū erit. Et quidē in istis libris phy., in quibus de physico auditu, est cōsideratio entis mobilis in vniuersali: cùm tamen in alijs libris in particulari fiat consideratio.

S. Tho. 2. 2. q. 141. Deceptio a liquorum.

2. p. cōclus. probatur.

¶ Secunda pars conclus. probatur. Illa dicitur esse scientia speculatiua, quæ non ad opus, sed ad contemplandum est: sed Physica scientia est huiusmodi: quia ob contemplationem inuenta, vt rerum naturam cognoscamus, & ad Deum authorem amandum assurgamus. Sic Arist. 6. Metaph. istā physicam scientiam, inter contemplatiuas ponit.

6 Metaph. tex. 1.

Differentia inter res naturales, & artificiales Arist. 2. phy sic. t. p. & c. 3

¶ Secundò. Si hæc scientia practica esset, maximè quia de rebus factibilibus est: sed hoc non sufficit ad scientiam practicam, sed requisitum est, quòd à nobis sit factibilis: at res naturalis à nobis non est factibilis: quod & docet Aristo. cùm differentiam ponat inter res artis, & naturales. quia istę habent in se principium, sed illę in nobis. Si enim lignum in quo statua per artem fabricata est, in terra condas, non inde statua nascetur, sed lignum: quia natura ligni habet lignum producere. Cùm ergo à nobis natura ligni non sit factibilis, vt constat: nemo enim (vt ait. Christus noster saluator) poterit pilum nigrum album facere, aut ad staturam aliquid super addere: sequitur quòd solùm sit hæc scientia, vt ipsam rerum naturam cognoscamus, operemur autem minimè (Posset quidem ingenium valere ad res naturales, solùm actiua passiuis applicando, ponendo semen aptum generationi in loco competenti iuxta passiuum susceptiuum: sicut & de Magis Pharaonis scriptum est, quod Sciniffes, & ranas, & cætera alia viuentia, quæ diuina virtute apparebant, ipsi & similiter viderentur operari) veruntamen per virtutem etiam angelicam, aut dæmoniacam id fieri potest minimè, nisi per solum Deum. Quapropter manet hanc esse scientiam, & vnam, & speculatiuam, quæ meritò propter se expetenda, & amplectenda, & prosequenda est.

Matth. 6.

Exod 3.

S. Tho. p. p. q. 10. art. 4.

¶ Ad primum argumentum, concedimus ita esse, quod ex cognitione rerum naturalium exacta euenit: vt ista velut stercora (cum Paulo) reputemus, & nimis à tergo relinquentes, ad anteriora nos conuertamus: verùm hoc non sufficit, ad hoc quòd dicatur scientia practica: quod Scotus concederet facile, cùm ipse in. 4. quæstio. prologi sententia. Theologiam ipsam practicam affirmet, etiam in illis quæ tradit de speculabilibus: quod Deus sit trinus, & vnus, & similia: eo quòd etiam ista nos excitent ad Dei amorem. Nos tamen affirmamus ad practicam scientiam non sufficere, quòd ex cognitione rei, de qua est scientia, quis ad operandum moueatur: sed requisitum est, quòd sit & scientia de re operabili, & modo operabili, id est, quòd de se immediatè doceat operari, quod non potest conuenire scientiæ philosophiæ naturali. Ad cognitionem enim directè hæc scientia ordinata est, sicut & moralis ad operandum: quamuis ex ipsa, quæ moralis est cognitio, & contemplatio eueniat: quia tamen non ad id directè ordinata, nō speculatiua, sed practica est: sic neque ista practica dicenda, quamuis contingat huiusmodi scientem operari ex tali cognitione.

Ad primum

Ad Phil. 3.

Scotus.

S. Tho. p. p. q. 1. arti. 4.

Aristo. 1. Ethico.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dato physica disciplina tractet de habitibus, & actibus nostris, tamen non modo operatiuo, sed contemplatiuo, definiendo, & diuidendo, scilicet, qd̄ habitus sit qualitas de difficilè mobilis, & actus de facili: & quod intentio sit in intellectu, & electio sit actus volūtatis, supposito actu intellectus: verùm moralis philosophia de istis tractat practicè: pro quanto ex electione secundum regulas virtutis sit operatio, & supposito fine: ob id hæc practica, & illa speculatiua scientia est.

Ad secūdū.

S. Tho. 1. 2. q. 49.

S. Tho. 1. 2. q. 12. art. 1.

Idē. 1. 2. q. 13. artic. 13

¶ Ad tertium dicendum, medicinam non cōtineri sub physica, sicut species sub gñe:

Ad tertium.

quia

quia corpus sanabile, vt subiectum medicinæ, nō est quidditatiuè inferior ad ens mobile, vel corpus mobile: nam corpus sanabile à natura, est species corporis naturaliter mobilis, sed corpus sanabile ab arte, est subiectū medicinæ. Sed si in ipsa medicina partem consideres, quę est cognoscitiua herbarum, & medicinarum, est speculatiua, & ad physicam spectat: si tamen illam partem attendas, quæ applicatiua est medicinarum, est practica, & non ad physicam pertinet.

Medicina practica, & speculatu.

SPECVLATIO SEXta Procemialis, vtrùm à cognitione principiorum sit inchoandum, & ab vniuersalioribus ad minùs vniuersalia ꝓcedendum.

Argumē. 1.

Idetur quod nō: quia cō esset, quod cognitio totius pendens est ex cognitione principiorum, & elementorum, & suarum causarū: sed nō ob id q̄a sic, nulla res esset naturaliter cognoscibilis: cū quælibet res habeat infinitas partes quantitatiuas.

¶ Item. De homine, & qualibet alia re dici possunt infinita prædicata essentialia: quia inter quæcunque duo essentialia prædicata vnum medium potest signari: vt inter hominem, & animal, quod sit perfectius animali, & impefectius homine. Item. Possunt in infinitum & passiones, & proprietates multiplicari: & sūt infinita accidētia, & effectus, qui homini possunt conuenire: at consequens est falsum, quod nulla res sit naturaliter cognoscibilis: quia ens est obiectum intellectus, & quælibet res creata finitæ, & limitatæ entitatis est: poterit ergo naturaliter cognosci.

S.Tho.p.p. q.5.ar.5.

¶ Secundò. Probo quòd non ab vniuersalioribus sit procedēdum: quia in omni sciētia oportet (vt tradit Arist.) à nobis notioribus procedere, ad minùs nota: sed singularia sunt nobis magis nota: quia omnis nostra cognitio à sensu habet ortum: ergo nō ab vniuersalioribus, sed à singularibus est procedendum.

Argu. 2. Aristo. 1. Phys.tex.2. Et.1.Ethic. ca.4. Arist. 3. de aia.tex.41.

¶ Tertiò. Si à notioribꝰ ad minùs nota, maximè esset, quia (vt docet Arist.) quædam sunt nobis magis nota, quæ sunt minùs nota in natura: sed eadem sunt nobis notiora, & naturæ, quia magis vniuersalia sunt nobis prius nota, vt hic docet Arist. in. 2. conclusione, & eadem sunt notiora in natura, vt ait Commentator, à quibus natura incipit operari, quæ sunt vniuersalia, vt patet: eò quòd embrio priùs viuit vita plantę, quā bruti, & priùs vita animalis, quàm hominis, vt ait Arist. ergo æquè nota sunt nobis, & naturæ ipsa vniuersalia. Et apparet in colore, qui notior nobis, quàm sit species ab eo manans, cum ipse sentiatur, & non species, & ipse idem color in natura notior sit, quā species, cum specierum sit causa.

Aristot. 1. Phys. 1. co. 2. & 1. Eth c. 4. & 1. Poste. 1. co. 5 Quæuis cōtra. Marsil. 2. de gener. quæstio 6. Arist. in. 2. de generatione animalium. c. 3.

¶ In contrarium est Aristot. in textu, qui docet á principijs, & causis, & elementis ꝓcedendum, & ab vniuersalioribus & magis notis nobis, ad minùs nota, & magis particularia.

In contra. Aristot.dic.

¶ Pro decisione. q. est considerandū, apud Arist. in textu positas in sententia duas cōclusiones, quæ vidētur adinuicem stare nō posse: siquidem ait, procedendum esse à notioribus nobis, & minùs nota in natura, ad magis nota in natura, & minùs nota nobis: & cum singularia sint nobis magis nota, & minùs, in natura, videtur quod ab ipsis sit procedendum. Et pòst infert, quod ab vniuersalioribus ad minùs vniuersalia sit procedendum: in quo stat repugnantia.

Nota. 1.

¶ Secundò est notandum, ꝙ de notiorib**ꝰ** in natura, & minùs nota nobis, variæ acceptiones ponuntur à doctoribus, maximè à Paulo Veneto, in summa, in prooemio. ca. 3. Ait ipse. Primo modo dicitur aliquid notius natura; quia maioris est perfectionis, & entitatis in natura. Et sic Arist. 1. Metap. c. 1. loquitur dicens, quod intellectus noster se habet ad manifestissima in natura, sicut oculus noctuæ ad lumen solis. Secūdo modo est, quod priùs intēditur à natura: sicut species est magis intenta, quàm indiuiduū. Et sic loquitur Auicenna. 1. suæ Metaphysicæ. Tertio modo, id quod naturaliter potest cognosci sine alio, & non econtra. Et sic Arist. 2. Metaphy. co. 16. Genus est notius natura, quam species, & species, quam indiuiduum. Quarto modo id est notius natura, à quo natura incipit operari. Et sic Cōmentator. 1. Physic. loquitur dicens, ꝙ causæ rerum naturalium sunt notiores apud natu-

Nota. 2. Paulus. Venetus. 1. 1. Phys. c. 3. Aristot. Aristo. Text. 4.

naturam, quam res naturales compositæ: quia natura facit composita ex causis.

Obiectio. Arist. 1 poste. 1. co. 43. Ægidij solutio. ¶ Ægidius Romanus in isto loco (declarata mente Arist.) dubium proponit. Primũ. obijciens, quod cum nostra cognitio à sensu incipiat (vt dicit Arist.) sic deberet à singularibus ad vniuersalia esse processus. Et ipse soluit nodum dicens, quod Aristo. nõ intẽdit dare prioritatem, vel posteriotatẽ inter intellectiuam, & sensitiuam cognitionem: sed intendit ostendere, quòd cognitio intellectiua vniuersalis, & confusa, præcedat huiusmodi cognitionẽ singularem, & distinctam; quod etiam circa sensum veritatem habet: quia sensus priùs apprehendit rẽ sub modo cõfuso, quã sub distincto.

Ægidius. ¶ Secundò etiam dubitat, & velut argumẽtatur contra hoc. Quia si intenderet cõparare notitiam intellectiuam ad intellectiuã, & non ad sensitiuam, non diceret, cognitionem vniuersalium præcedere cognitionẽ singularium; quia singulare est, dum sentitur. Particularia enim directè obiecta intellectus esse non possunt. Respondet, ꝙ secũdum Commen. per singularia non intendit Cõmen. 4. indiuidua, sed intendit species vltimas, vel quasi vltimas. Vult ergo philosoph⁹, quòd prius cognoscimus vniuersalia, quã singularia, id est, genera, & cõmunia quã species, quorum vtrunq; est obiectum intellectus. Hæc Ægidius: qui in cõmẽ. 3. dubio primo assent, quòd per se loquendo, semper confusa, & indistincta sunt nobis priùs nota, ꝙ distincta. Tendit enim nostra cognitio ab imperfecto ad perfectum, & à potentia ad actum, & per consequens ab indistincto ad distinctum. Et quia cognitio rei (vt est quoddam totum) est indistincta, & quasi confusa respectu cognitionis eius, vt distinguitur per partes, ideò cognitio totiùs præcedit quo ad nos cognitionem eius, vt distinctè cognoscitur in suis partibus.

Notan. 3. ¶ Etiam pro debita intelligentia considerandum, quòd modus probandi, & progressus in aliqua scientia, vel est habitis ipsis principijs, & cognitis: vel est antequam sint ipsa principia cognita: nam si principia ipsa doctrinalia nobis non sint nota, oportet fiant nota per aliqualem inductionem: vt si quis hoc principiũ velit cognoscere. Omnem rem naturalem in suo loco Aristot. 4. Phy. tex. 4. optimè conseruari, poterit sic probare. Pisces, qui non respirant, optimè in aqua conseruantur: & animalia respirantia optimè in aëre: & ignis iuxta orbem lunæ: ergo omnis res naturalis iu suo loco conseruatur.

¶ Iam cognitis ipsis principijs, ab ipsis tanquam ab vniuersalioribus fit progressus Arist. 1. Poste. in scientia ad particularia: & cognito illo, poterit quis probare, graue optimè in inferiori loco esse.

¶ Vlteriùs notandum, quod aliquid esse notius in natura, nihil aliud est, quã quòd Notan 4. secundùm naturam sit magis cognoscibile: sicut aliquid nobis notius est, quod magis Aristo. 9. nobis secũdum naturam cognoscibile est. Met. co. 22. Et esse magis cognoscibile, est magis habere de entitate: S. Tho. p. p. q. 5. art. 2. quia nil cognoscitur nisi inquantum participat de ratione entis, cùm ens sit obiectum intellectus: vnde cùm illa quæ à materia sunt abstracta, magis habeant de entitate, magis habebunt de perfectione: & sic notiora sunt secundum naturam: ob quod Deus secundum naturam maximè cognoscibilis est: & post Deum intelligentia quælibet, secundum gradum suæ perfectionis: & deinde anima rationalis: & pòst homo, ratione animæ: deinde cætera alia viuentia. Ad dubium sunt quinque conclusiones, quarum prima.

¶ Prima conclusio. Loquendo de notitia 1. Conclu. intellectiua, modus procedendi est ab vniuersalioribus ad minùs vniuersalia: quia à confusioribus, & indistinctis, ad minùs confusa, & magis distincta, quæ nobis minùs nota, cùm tamen notiora sint in natura. Probatur conclusio: quia noster modus Ratio. 1. procedendi à potentia ad actum, & ab imperfecto ad perfectũ est: sed id quod potentia, & imperfectum est, confusius, & vniuersalius, & indistinctius est: & illa quæ actu & perfecta, magis distincta, & minùs vniuersalia dicuntur, & sic testatur Auicẽ- Auicenna. na primo Metaphysic. capit. quinto quod S. Thom. in prin. de ente, & essen. & Doctor Sanctus pro fundamento capit. Primum enim quod intellectus de re concipit, ens est.

¶ Item. Intellectus in cognitione vniuer- Ratio. 2. salium eo ordine procedit, quo sensus in cognitione singularium: sed sensus ab vniuersalioribus progreditur: vt si quempiam à remotis videamus, primo iudicamus quod sit ens. Secundò quòd viuens. Tertiò quòd homo. Quod & exemplo probat Arist. in litera de pueris, qui primò omnes homines vocãt patres: sequitur ergo quod intellect⁹ hunc habet ordinẽ. Primus enĩ cõceptus, &

Aristo. adæquatus intellectus ens est: vt ex Arist. 9. Metaphysi. tex. 22. Et sic quantò prædicata sunt vniuersaliora, tantò priora sese offerunt.

Ratio. 3. S. Tho. p. p. q. 85. art. 3. Aristot. 2. de gene. animal. c. 3. ¶ Etiam probari potest conclusio, vt Doctor S. probat sub istis verbis. In omnibus illis, quæ de potentia ad actum reducuntur, ab imperfectioribus ad perfectiora est progressus: vt embrio prius vita plantæ viuit: ergo cùm intellectus in cognitione rerum per species de potentia ad actum procedat, ab imperfectioribus erit: sed cognitiones magis vniuersales sunt minus perfectæ, eò quod confuse magis naturam rerum attingunt: sequitur ergo, quod ab vniuersalioribus sit procedendum.

Ratio. 2. ¶ Secunda pars conclusionis probatur: quia isti conceptus, & notitiæ, quantò vniuersaliores, & confusiores, minus habent de entitate: & sic secundum naturam minus de cognoscibilitate. Quapropter sequitur, quod illa, quæ vniuersaliora, minus nota in natura dicantur, cùm tamen nobis magis nota: quia in nobis ab imperfecto, & confuso ad distinctum, & perfectum est progressus.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Non solùm hic progressus secundùm naturam est, quando cognitione confusa, sed etiam quando distinctè cognoscimus, vt ab vniuersalioribus etiam sit progressus: quia (vt docet doctor

Doct. sub. sub.) non possumus distinctè cognoscere hominem, quin distinctè cognoscamus animal: neque distinctè animal, quin & cognoscamus corpus: neq; corpus, quin substantiam: itaque prius est ordo ille superior

Vide Marsi. 1. Phy. q. 5. notitiarum in confuso, & deinde ad inferiora fit resolutio: & quousque supremum distinctè cognoscamus, nō cognoscitur infimum, vt ait Aristot. Et sic modo definitio contingit: si hominem definias, per animal rationale ostendens: vbi oportet sit prius cognitum, quod animal sit.

Aristot. 8. Meta. t. 10.

3. Conclu. Aristo 3. de anima. tex. 39. ¶ Tertia conclusio. Si fiat comparatio notitiæ intellectiuæ, & sensitiuæ, quia ipsa sensitiua, prior intellectiua est, & à singularibus ad vniuersalia, & proinde à nobis notioribus ad minus nota nobis, magis tamē nota in natura, erit progressus. Hæc conclusio tam aperta est, vt probatione non indigeat. Nihil enim in intellectu est, quin prius fuerit in sensu, atque intelligentē, phātasmata speculari necesse est: quæ etiam in singulari considerantur: ex quibus intelle-

Aristot. vbi supra. ctus agens, spēs intellegibiles in vniuersali sine conditionibus indiuiduantibus abstrahit. Et quòd hæc singularia sint minus nota in natura, constat: quia minus à natura intenta, & minùs de entitate, quanto magis de materialitate quia magis de potentia, & minus de actu. Et in isto sensu posset intelligi Aristot. dictum in isto loco: quando concludit, à singularibus ad vniuersale procedēdum esse. Neque est in dictis cōtradictio, quando dixit: quod ab vniuersalioribus, & confusioribus, ad particularia, & singularia: quia ibi notitię intellectiuę ad notitiā intellectiuam fit comparatio. Et singulare, & particulare vocat speciem respectu generis: vt ex Commentatore, & Ægidio dictum est. Et quando dicit à singularibus ad vniuersale, intelligit cōparando notitiam sensitiuam intellectiuæ: & per singulare, intelligendo ipsa indiuidua, quæ nobis sunt notiora, quàm ipsę species, quarum sunt indiuidua.

Aristot. 1. physi. Intelligētia Arist. Nota.

4. Cōclusio. ¶ Quarta conclusio. Sicut ante cognitionem principiorum inductione probando à singularibus ad vniuersale est processus: sic, ipsis cognitis, ab vniuersalibus ad particularia ratiocinationis progressus est. Hæc conclusio intendit insinuare alium sensum dictorum ab Aristotel. & verborum consistentiam, quæ videntur repugnare. Nam (vt in notabilibus adduximus) si aliquod principium non sit notum, cum non posit demonstratiuè probari, inductione opus est: & sic à singularibus ad vniuersale, & magis nobis notis, & minus secundum naturam, vt in exemplis adductū est. Verum cognito ipso principio, ab vniuersalioribus ad minus vniuersale, & magis particulare oportet procedere: vt si quis ignoret hoc principium, Omnis ignis est calidus, sic inductione probabit: Iste ignis est calidus: & iste ignis est calidus: ergo omnis ignis est calidus. Et cognito hoc, quando de aliquo igne fuerit dubium, probabitur ex illo vniuersali.

Sic Themistius, & Comentator.

5. Conclu. Aristo 1. Poste. co. 5. ¶ Quinta conclusio. Quamuis in scientijs, in demonstratione quia, à nobis notioribus ad minus nota nobis sit progressus, in demonstratione tamen propter quid, & potissima, à minus nota nobis, & magis nota in natura, ad minus nota in natura, & magis nota nobis procedi est compertissimū.

Ratio. Hæc conclusio probatur: quia in demonstratione quia, ab effectu ad causam proceditur: at secundum naturam causæ ipsę notiores sunt, & simpliciores, & magis de entitate

tate habent, quam effectus, quippe qui nobis magis innotescũt generaliter: sed in demonstratione potissima, & propter quid, ex causa ad effectum deuenimus: quæ causa (quamuis nobis minus nota) magis tamẽ nota in se: sed in tali ratiocinatione contingit, quòd quãuis causa in se notior in natura dicatur, tunc tamen in tali progressu eadem nobis nota, & simpliciter intelligũtur: quia causa est nobis magis nota, quando per eam effectum probamus, & ipsa simpliciter notior est. Sic docet Paulus Venetus in sua summa. ca. 3. in solutione ad. 2. sicut color suis speciebus notior est, quę species sunt effectus coloris.

Albertus de Saxon 1. Phy. q 4

Paul⁹ venetus.

* ¶ * Itaque resolutorie considerandum, ꝙ licet Commentator aliqualem repugnantiam in dictis Arist. intelligat in. 1. &. 2. ꝓpositione, sed apud S. Tho. nulla est repugnantia: quia intelligit Aristo. in. 1. propositione ponere modum procedendi in sciẽtia naturali, & vult vt à causis & principijs incipiamus. & in. 2. propositione docet, ꝙ à causis vniuersalioribus, quia vniuersaliora sunt nobis primo nota, & sic in secunda propositione non dat Aristotel. modum procedendi aut demonstrandi, vt putat Commentator.

Ad argum.

¶ Ad primum argumentum, concedimus rem esse naturaliter cognoscibilem: & quãuis in quolibet continuo infinitæ partes intelligantur in potentia, ratione diuisionis, non obstat quominus continuũ sit intelligibile: tamen illarum partium, quæ se tenent ex parte materiæ, necessaria cognitio non est ad cognoscendã rei naturã: quia cognoscunt eo modo, quo & sunt in potẽtia tales partes. Nec est necessariũ cognoscere oia accidẽtia cõmunia, sed sufficit cognoscere naturã subiecti: sicut neq; est op⁹ cognoscere oẽs effectus, q ꝓduci possunt, sed sufficit potẽtiã actiuam nõ ignorare. Negamus etiã infinita prædicata essentialia dici posse de re creata: nã (vt in dialectica tractari solet,) qñ de specie sermo est, & nos ibi tetigimus sumpta specie humana, de homine poterunt multiplicari essentialia prædicata, vsq; ad generalissimũ substãtiæ: videlicet, ꝙ est aĩal, ꝙ est corpus, ꝙ est substãtia. Et si vltià progrediaris, vsque ad ens deueniendum erit. Et dato genus (vt animal) in multas diuidatur species: vt in canem, leonẽ: &c. non tamẽ est necessariũ inter quaslibet species mediũ dare conceptũ, qui nouã

Arist. ca. 2. lib. prædic.

repręsentet speciem, & constituat: nã quanuis in infinitũ dicantur distare duæ species specialissimæ, sic ꝙ vna nõ possit ad alteri⁹ perfectionẽ peruenire: non eò sequitur, ꝙ sit dabilis species media in infinitũ, & hoc ex Arist. qui species dicit habere se ad modũ numerorũ: quia quãuis quinarius in infinitũ excedat quaternarium, in hoc sensu, quod quaternarius nunquam ad perfectionem quinarij perueniet, non tamen est dabilis medius numerus: sic & in speciebus dicendum. Neq; dant infinitę passiones essentiales rei. Et ob id dicit Aristo. quòd resolutio definitionis non procedit in infinitum.

Aristot. 8. Metaphy.

Aristo. Vbi suprà.

¶ Et vt planè satisfaciamus argumentis, dicendum, quod cognoscibilis sit vnica creatura ab alia: imò & cõprehendi potest: vt ab angelo quæcunq; alia infra ipsum. Cõprehendere enim est rem cognoscere quãtũ cognoscibilis est passiuè, ꝙ & poterit angelus facere. Non enim requisitũ est ad cõprehensionẽ, ꝙ res cognoscat summa notitia, qua cognosci potest: quia sic solus De⁹ posset comprehendere creaturam: quia notitia (quæ est ipsemet Deus) potest cognoscere. In quo videtur Ochã, & alij decepti. Nam si id requisitum esset ad cõprehẽsionẽ, iam sic videntur facere creaturam finitam, & limitatam, incomprehensibile: sicut vocamus ipsum Deũ, cum de ipso peculiariter dictũ sit per Hierem. c. 32. quod sit magnus consilio, & incõprehẽsibilis cogitatu.

Quid ad cõprehensionem requiratur.

Deceptio aliquorum. in. 4. q 13.

Hier. c. 32.

¶ Dixi, quod Angelus potest comprehendere creaturã: quia homo pro isto statu videtur nõ posse attingere ad talem gradum cognitionis, vt de aliqua creatura quantũuis minima cognoscat, quantũ ipsa cognoscibilis est: quia neq; in substantijs, neq; in accidentibus intelligere valet homo vltimas differentias, neq; omnes proprias passiones, quæ fiuunt ab essentia rei, neque passiones quæ respiciũt rationẽ indiuidui ratione cõplexionis. &c. Quod euenit: quia noster intellectus immersus in materia sit, & quodãmodo in corpore sepultus, vel saltim incarceratus. Secus de aĩa separata dicẽdũ. De quo suo loco, in. 3. de anima.

Nullus homo potest comprehendere aliquã creaturam.

¶ Neq; ob id ꝙ ab homine creatura non possit comprehendi, tollenda, aut rejicienda est hæc scientia naturalis, vt Heraclitus dicebat: quia ad scientiã ꝓsequẽdã sufficit quod cognitio haberi possit de re, humano modo: sicut & sciẽtiã dicimus esse de Deo, cum tamen à nulla creatura possit cõprehen-

S. Tho. p. p q. 12. art. 7.

hendi, sed à se solo: & cũ sit infinit⁹, infinita notitia seipsum cõprehendit, & cognoscit.

Ad .2. ¶ Ad secundũ solutio ex dictis in .q. patet: quia singulare, & particulare intelligit Aristot. non indiuidua specierum, sed spẽs spe- 1. Poste. t. 5. cialissimas: & istæ sunt minus notæ nobis, & magis notæ natura, & tantò quantò confusiora, & vniuersaliora, primò sese offerũt. Si tamen de singulari pro indiuiduo sumẽdo esset sermo, non à magis notis nobis ad magis nota, in natura esset progressus: sed ab vniuersalioribus ad singularia: quia talia singularia min⁹ nota natura dicũtur, & magis nota nobis: & sic potiùs esset procedendũ ab ipsis indiuiduis & singularibus nobis magis notis, & minùs secundũ naturã ad ipsas species, & ad vniuersalia, quæ sunt magis nota in natura, licèt nobis minùs.

Ad. 3. ¶ Ad tertium patet ex dictis solutio. Et est considerandum, quòd Arist. non ponit regulã quòd omnia illa quæ sunt notiora natura, sint nobis minùs nota, & econtrà, sed ponit solùm negatiuè, quòd non omnia illa, quæ sunt nobis notiora, sunt notiora naturæ, & econuerso: & tamen cum hoc stat, quòd aliqua sint nobis æquè nota, & naturæ, vt supra dictum est, de colore respectu speciei: quia est nobis notior quàm species: quia sensibilis, & non species: & est naturæ etiam: quia causa magis nota secundùm naturam, quàm effectus: vt cœlum est magis notum quàm influentia: sed tamen aliqua sunt notiora in natura, quæ nobis minùs nota sunt: vt sunt substãtiæ immateriales: quæ cùm sint spirituales, sunt magis notæ in natura, sed nobis minùs: quia per sensum habet ortum cognitio nostra. Aristot. 1. Poste. text. co. 43. Sed dato in natura illa vniuersaliora, & confusiora (vt argumentum probat) sint priora (vt quod embrio viuat priùs vita plantæ) non sequitur quòd illa sint magis nota in Natura prius intendit speciem quã genus natura: quia natura, sicut priùs intendit totum physicum, quàm partes, cùm tamen priùs sint partes, sic & primò intendit speciem, quàm genus. non enim faceret animal, aut corpus, aut substantiam, nisi quia intendit certam facere speciem. Et sic dato priùs sit vita plantæ in embrione, quàm vita rationalis, non sequitur quod illud vniuersale, & commune sit in natura notius: quia id quod perfectum, & id quod actu, est naturæ notius, & quod imperfectum, & in potentia, quamuis prius via generationis, est posterius via perfectionis: & sic minùs in natura notum: quia minùs de cognoscibilitate, & minùs de entitate habet, cum sint vniuersaliores causæ. At si cognitione distincta, & non confusa cognoscãtur, priores sunt natura, vt dictum est.

¶ Neque ex hoc sequitur quòd indiuidua specierum sint magis nota, quàm species, quia species non per se reperiuntur, nisi in ipsis indiuiduis: quia natura non producit speciem, nisi indiuiduum. Non sequitur (inquàm) quia natura non intendit nisi perpetuare speciẽ, & quia indiuidua in quibus perpetuatur species sunt corruptibilia, de per accidens intendit indiuiduum. Vnde in perpetuis non producit nisi solùm vnum indiuiduum: vt in cœlis, & sole apparet. De quibus suo loco dicendũ erit, & diximus in Dialectica. Obiectio. Solutio. Aristot.

¶ * Hic potest esse dubium, an posit esse modus procedendi per regressum, scilicèt, à causa ad effectum, & rursus ab effectu ad causam, vt hic Arist. videtur insinuare, quia sic idem esset minus notum & magis notũ: quod Aristot. 1. poste. reprobat. Dicendũ distingendo, quod talis regressus tripliciter potest fieri. Primò quãdo ab effectu ad causam est processus & econtra demonstratione vniformi. Secundò modo, demonstratione difformi, vt ab effectu ad causam demonstratio quia, sit: & a causa ab effectu propter quid, & potissima. Tertiùs mod⁹ est, quando à causa ad effectum & econtrario, sed à noto vno modo ad ignotũ, & rursus à noto ad id quod cognoscebatur, sed vt melius sit notum. Primus modus reprobatur. Secundus & tertius modus est vtilis, quo Aristot. est vsus. 2. cœli. tex. 34. vbi probat dextrũ cœli esse in oriente, quia inde incipit motus: deinde probat cœlum moueri ab oriente, quia in oriente est dextrum. Et. 2. cœli tex. 58. probat stellas sphæricas, quia sunt immobiles per se ipsas, & probat esse immobiles, quia sphericæ, & hic regressus non est inutilis, quod & docet S. Tho. 2. cœli, lectio. 16. defendendo Alexandrum contra simplicium. At que de cognitione vniuersaliũ quomodo priora dicatur, vide. S. Th. p. p. q. 85. art. 3. ad 1.

SPECVLATIO SEPTIma Procemialis. Vtrùm totum sit suæ partes.

Vide-

Argumẽ 1. Aristo. 4. Metap. tex. 39.

Idetur quòd non. Primò: quia si totũ esset idem quod suæ partes sex essent bis tria: sed hoc est contra Aristotelem. Dicit enĩ quod sex non sunt bis tria. Et. 7. Metaphy. tex. 60. ait. Syllaba non est elementa, puta literæ ex quibus constat: vt ba, non est. b. a. Et lib. 8. tex. 15. Totũ nõ est partium coaceruatio: vt aceruus, sed aliquid præter partes.

Argumẽ. 2. Scotus. in 3 d. 2. q. 2.

¶ Secundò arguitur, & est docto. sub. Si totum compositum ex materia, & forma non distingueretur à suis partibus, sequeretur nullam esse differentiam inter totum, quod est per se vnum: vt animal, aut homo, & totum quod est per accidens vnum: vt aceruus lapidum: consequens est contra Aristo. qui. 7. Metaphy. tex. 60. & in. 8. tex. 15. ponit differentiam. Et quod sequatur patet: nam sicut aceruus est multi lapides simul: ita & homo suæ partes.

Aristo. 7. Meta. text. 60.

Argumẽ. 3. ¶ Tertiò. Quando duobus datis, vnum corrumpitur, alio manente incorrupto, oportet ponere distinctionem inter ea, qualem ponimus inter animam rationalem, & corpus: quia corrupto corpore, anima rationalis manet immortalis: sed contingit totum corrumpi, quando partes non corrumpuntur: vt patet in domo, & patet etiam in Christo in illo triduo mortis, quando fuit totum corruptum: quia non mansit homo (quicquid dicat Magister sent. & Hugo) & tamen partes manserunt incorruptæ, quia anima rationalis nullam passa est corruptionem, neq; datum est corpori, vt corrumperetur, iuxta illud psalmi. 15. Non dabis sanctum tuũ videre corruptionem. Et argumentum posset esse, quia totum generatur, quando tamen partes non generantur: vt patet in compositione domus ex lignis, & lapidibus. Et in Christi resurrectione fuit homo, & tamen partes nõ fuerunt de nouo.

Magister sent. d. 22. ca. 1. Hugo. Damascen. li. 3. ca. 25.

Incontra. Aristot.

¶ In cõtrariũ est quod ait Arist. hic tex. 17. & 22. vbi Cõmẽtator ait, quòd licèt quælibet pars est aliud à toto, omnes partes simul sumptæ aliud à toto non possunt dici.

Nota. Paulus Venetus.

¶ Pro solutione est considerandũ, totũ dici multis modis. Et quamuis Paulus Venetus in libris physicorũ sup cõm. 17. notabili. 2. ponat. 8. modos, ad pauciores tamen reduci possunt: vt totum sit vniuersale, quod est genus respectu specierum: quæ species partes subiectiuæ vocãtur: quia genus, seu vniuersale de eis prædicatur, & ei subijciuntur: vt leo, & homo, & asinus, de animali, sicut docet Porphyrius. Et eo modo species respectu suorum indiuiduorum totum vocatur.

¶ Totũ potẽtiale est: vt anima totum est, & partes eius potentiæ: vt intellect⁹, volũtas, & memoria. Et sensitiua, quæ habet suas. 2.

¶ Totũ essentiale est, quod ex partibus essentialibus cõstat. Quod & duplex est, Physicũ, & Metaphysicũ. Physicum, est compositum ex materia, & forma. Et Metaphysicum, ex genere, & differentia. 3.

¶ Totum integrale quod ex suis partibus integrantibus cõstat, est duplex, Homogeneũ, quod ex suis partibus eiusdem rationis. Ethero geneum, quod ex diuersis cõstat. 4.

¶ Est & totum per accidẽs, quale aceruus, & domus. Non ergo quæstio est in præsentiarum de omnibus totis, an à suis partibus distinguantur: quia de primo in Dialectica tractatur, quomodo ratione à suis partibus distinguatur. Et de toto potentiali, & Metaphysico alibi. Nunc de toto Physico, & integrali, tam de per se, quàm de per accidens sermo est. 5

¶ De quæstione variæ sunt opiniones. In primis se se offert Doctor sub. qui tenet, totum distingui à suis partibus etiam coniunctis, loquendo de toto Physico, & integrali. De toto tamen per accidens (vt est aceruus) dicit non distingui à suis partibus. Subscribit Doctori sub. Capreo. eadem. d. & nonnulli alij ex Thomistis, credentes eãdem esse sententiam Sanct. Tho. qui id videtur affirmare in. 3. d. 2. q. 1. ar. 3. Et quęstiuncula. 1. ait de Christo loquens, quòd in eo fuit anima, & corpus, & vlteriùs forma totius resultans ex coniunctione vtriusque, quæ dicitur humanitas. Et quæstiuncula. 3. dicit, quòd totum propriè loquendo non est suæ partes,

Variæ opi. Sco. in. 3. d. 2. q. 12.

Vide domi. 7. meta. q. 27. artic. 3. S. Th. in. 3. dist. 2. q. 1. artic. 3.

2. Opinio. ¶ Alij sunt, qui putant in homogeneis non esse distinctionem inter totum, & partes, sed benè in etherogeneis, sic Paulus Venetus in loco citato dicit: secundùm aliquos, totum distinguitur à suis partibus, & secundum aliquos non distinguitur.

Venetus.

Argum. cõtra Scot.

¶ Contra opinio. Doctor. sub. est argumẽtum satis efficax: quia aliàs sequæretur cõtra Damascenum, quòd id quod Christus

stus semel assumpsit, dimisit. Patet: quia assumpsit totum, id est, esse hominem, quod reliquit in passione: & illud distinctum à suis partibus est.

Solutio. ¶ Hoc argumentum soluitur ab opinantibus contrarium, per hoc, quòd Damascenus solùm de partibus essentialibus sit intelligendus, quas nunquam dimisit.

2. Argumẽ. ¶ Sed fortius. Si totum distingueretur à suis partibus, sequeretur quod naturaliter corruptum idem numero posset redire, cõtra doctrinam philosophãtium. Patet. Sit vas aqua plenũ, & auferatur aqua, quæ & conseruetur; rursus apponatur in vase eadem numero aqua: totũ illud quod nõ est suæ partes, fuit corruptum, & rursus idem numero redit: quia, sicut idẽtitas totius cõsurgit ex cõformitate partium eodem modo se habentium: sic & identitas numerica erit partibus eodem modo se habentibus: ergo idem esse resurgit. Nam si aliud numero, oportet, sit ex partibus alio modo dispositis: sed suppono in hoc nullam factam variationem.

Confirma. ¶ Confirmatur: quia illa entitas, vel substãtia, vel accidens est, sed neq; est substantia: quia non dantur partes ex quibus cõponatur, neq; est accidẽs: qa non videt̃ tale dari.

Conclusio. Sic Cõmẽt. ibi. tex. 17. Sic Ægidi. ibi te. 17. & 2. de anima tex. 10. Aristot. t. 17. & 23. Themistius Auicen. ¶ Ad quæstionem ergo sit conclusio. Omne totum essentiale Physicum, & integrale, homogeneum, & etherogeneũ, siue sit totum per accidens, est suæ partes simul sumptæ. Hoc probatur ex Arist. qui hîc id affirmat, & clarius in. 4. Et sic Themistius, & alij. Et Auic. 3. Meta. ca. 2. ait. Homo est anima, & corpus, & neutrum per se. Neq; valet huiusmodi dictam causali exponere sensu: vt contrarium opinantes dicũt. Partes sunt totum, id est, causant totum: nam sic, eadem ratione possent dicere hanc esse causalem, homo est sapiens.

S. Thom. p. Phy. lect. 4. p. p. q. 11. art. 1. ¶ Hæc conclu. est Doct. S. qui ait de partibus, quod sunt vnũ in actu, & multa in potẽtia.

¶ Etiam probatur ex modo concipiendi, & modo loquendi: nam bis ter, nihil aliud intelligimus, quàm senarium ipsum. Et ligna, & lapides sic cõiuncta non aliud, quàm domum ipsam. Et lapides sic cõgregatos non nisi aceruum. Ergo simili modo, materia, & corpus non nisi animal, aut homo: neque aliud ipse homo, quàm animã & corpus sic coniuncta.

2. Ratio. ¶ Secundum est argumentum: quia si totum aliqua entitas est, quæ non sit partes sic iunctæ, posset Deus talem entitatem separare, manentibus partibus sic vnitis: nã nulla est repugnantia, illa quæ adinuicem sic distinguũtur separare: posset ergo esse quod partes essent iunctæ, & quod totum non esset, sed hoc contradictionem implicat, cùm non sit aliud partes cõiungi, quã totum constituere: neque sit aliud totum constitutum, quàm partes cõiunctas esse.

¶ Et de toto integrali etiam probari potest. Si enim domui addas aliquam partem minimam, quam primo auferas, non ob id domus dicitur corrupta, & de nouo generata, magis quàm si à mari guttam aquę abstrahas: & rursus superinfundas. Si tamen aliud est esse totius ab esse partium: cùm partes varientur etiam in minimo, oportet & variari totum. Sed tamen quia partes sic manentes, subtracta aliqua parte, totum sunt, & constituunt, non fit variatio in toto, quæ necessario esset intelligenda, si aliud esse totius esset, quàm partium. Hanc conclusionem probat, & tenet Marsil. tertio physicorum quæstio. 9. & Albertus de Saxonia primo physicorum quæstio. 7. & est opinio nominalium. Marsil.

¶ Hîc tamen aduertendum est, non tam proprias esse huiusmodi loqutiones: Partes sunt suum totum, & totum est suæ partes, sicut sunt hæ: totum resultat ex suis partibus: partes constituunt totum. Quod notat. Diuus Thom. & ratio est: quia partes sunt totum, & non explicant compositionem, qua faciunt totum: nam (vt docet Aristotel. in. 2. libr. physico. tex. 31.) partes omnes habent se vt subiectum & materia, respectu totius: & totum velut forma est respectu partium, tam de partibus integralibus, quam de essentialibus loquendo: nam quamuis forma substantialis respectu materiæ forma dicatur, quia informat, & actuat eam: tamen ipsa forma respectu totius, habet se velut materia, & quid imperfectum, & totum velut forma existens in vtroque scilicet, in materia, & forma: sicut domus est vna forma existens in suis partibus: ob id Aristotel. quarto physico. text. 23. dixit totum esse in partibus: vnde licèt totum & partes iunctæ, sint idem propter modum significandi diuersum terminorum: quia partes vt causa, & totum vt effectus: significantiùs, & propriùs, dicitur totum componitur

Caiet. S. Tho. p. p. quæst. 17. Aristot. Aristot.

nitur ex partibus, quam partes sunt totũ.

Ad argum. ¶ Ad primum argumentum, dicimus pro nobis esse id quod ex Aristotel. nam dicit, quòd sex non sunt bis tria, sed semel sex. Potest etiã dici, quòd bis tria nõ sunt sex, eodem modo: quia bis tria sunt partes, & 6. totum. Vel aliter: quia de numeris possumus loqui materialiter, vel formaliter. For maliter loquendo, prout quilibet numerus suam constituit speciem, sic est, ꝙ bis tria non sunt. 6. magis quam duo homi-10 Meta. tex. 8. nes, & vnus Angelus, vt intelligamus (quan doquidem species sicut numeri se habent) quod humana, sit vt ternarius, & Angelica species sit senarius. Si tamen intelligatur materialiter, nullo modo negare potest Aristo. quin bis tria sunt. 6. nam bis tria continet. 6. vnitates, que numerum senarium cõ stituunt, & adæquant.

¶ Et ad id quod ex. 7. Metap. tex. 60. quod ba. non est. b. a. intelligit, quod nõ est sicut cumulus, aut aceruus. Nõ enim syllaba est litera absque ordine (vt lapidum cumulus) sed ordinatè disposita.

Ad secundũ. ¶ Ad secundum, dicimus esse differentiam inter totum per se, & totum per accidens, non per hoc quòd totum per se sit suæ partes, & totum per accidens non sit, vel è contra, sed eo est differentia, & distinctio: quia Aristot. 1. Physic. tex. com. 69. totum per se constituitur ex suis partibus, & terminatur ad esse essentiale, & substantiale: quia forma non habet per se esse substantiale: neque materia sola absque forma, & simul iunctæ constituunt vnum totum substantiale, & essentiale: quia non ad uenit esse totius, enti completo, sed in toto per accidens: vt est in domo, vel in lapidum aceruo: nam esse huius totius, aduenit iam completo, & existenti: & sic est alia ratio to tius in isto toto quod est essentiale de per se, & in illo quod de per accidens. Hanc differentiam ponit Arist.

Arist. 7. Metaph. t. 15. 3. Solutio adtertiam. ¶ Ad tertium, concedimus sic, vt probatur, quòd distinctio sit ponenda inter duo, quorum hæc est conditio, vt vno incorrupto manente, aliud corrumpatur. Et quando probatur, quod totum corrumpitur, partibus ipsis remanentibus, primum posset dici sic esse: quia dato esse totius sit esse partium, & quò ad hoc non sit distinctio, est tamen in hoc, quod partes constituunt totum, & constat ex eis, & non ecõ tra, partes ex toto: & ob id potest intelligi id quod prius absque posteriori, non tamẽ è contra.

2. Solutio. ¶ Secundò dici potest, toto corrupto per partium dissolutionem: & partes corrumpi, non quidem in quantum esse habebant aliàs, ante compositionem & constitutionem totius, sed in quantum erant partes S. Tho. 1. 2. q. 4. arti. 5. ad secũdũ. vnitæ, & ordinatæ, quæ constituebant totum: quia non manent vnitæ, sed dissolutæ potius: & in isto sensu, corrupto toto constituto, & corrumpuntur constituentia: quia non erat aliud esse, constituti, & esse constituentium: quod sic explicari potest. Certum est, quòd non eo quòd corpus, neque eo quòd anima, totum hominem aut animal constituunt, sed eo quòd sic adinuicem conueniunt, & vniũtur. Si ergo ista vnione facta, totum quod constituitur, corrumpatur, & desinat esse, & partes dici possunt corrum pi, pro quanto non habent rationem componentis, aut constituentis, dissolutione facta: & in morte hominis corrumpitur ma teria: quia non informat ea forma illa, & corrumpitur forma: quia non informat materiam illam: & corrupto toto, corrum puntur & partes, in hoc sensu, in quo esset verùm dicere, in morte Christi in illo triduo, quod desinente esse toto, id est homine, & corrupta humanitate per veram mortem in Christo, & partes sunt corruptæ, non in se quidem: quia anima in mortalis, & corpus mansit incorruptum, & vtrumque diuinitati coniunctum, sed Theo. in. 3. sen. d. 21. S. Tho. 3. p. quæst. 50. in quantum erant partes constituentes hãc hominem Christum, corrupto homine, dicuntur & partes corrumpi: quia esse totius non est esse partium absolutè: quia etiam si partes essent seiunctæ, constituerent totum, quod est falsum: sed eo dicitur esse partium esse, totius, & esse totius esse, esse partiũ: ꝙ quãto ad inuicẽ partes sunt cõiũctæ, & conueniunt in vnum in constitutione totius: & esse totius, quod est partium vnitarum, non manet ipsis partibus separatis.

3. Solutio. ¶ Aliter potest dici: quando aliqua sunt vnum, non potest vnum manere, alio non manente, distinguendum est. Vel sunt illa vnum omnibus modis, & vno corrupto, aliud non manebit. Vel non sunt vnum omnibus modis: & sic non incõuenit quod vno ablato, aliud maneat. Exemplum est. Species humana in Petro, idem est cum in diuiduo, & esse vnum est, & non duo: nam

non vno esse habet quod sit homo, & alio, quòd sit Petrus: aliás duo esse simpliciter, & substantialiter essent in eo: sed quia non omnibus modis sunt vnum, abstracta specie manet indiuiduum. Abstracta (inquã) per intellectum: sic suppositum, & natura sunt vnum in Deo re: sed quia aliquo modo vnum potest intelligi sine alio, conceditur, quòd Deus generet: cùm tamen negetur, essentia generat. Partium esse, & totius, est vnum, sed non omnibus modis vnum: sed partes vt constituentes, & totum vt constitutum: vnum vt materia, aliud vt forma: & potest intelligi vnum corrumpi quando aliud manet integrum: nõ in illa ratione in qua conueniunt, sed in illam qua differunt. Et partes manere possunt corrupto toto, pro quanto intelliguntur, non vt vnum, & non vt coniuncta, quomodo constituebant totum. Ferè ista solutio coincidit cum prima, sed declarat amplius rem. Neque ex hoc sequitur, quod partes causent se ipsas, cùm causent esse compositi vel geniti, quod non est aliud, quàm esse partium, sed solùm sequitur quòd componunt totum quod ipsæ sunt, quod ex earum coniunctione resultat: quia terminus illius constitutionis, uel generationis nihil est aliud, quàm ex coniunctione illarum partium fiat vnum totum, quod ante non erat, quia antè coniũctæ non erant. Et quanuis esse partium sit esse totius compositi, dicitur causare nouũ esse: quia hoc esse, quod est partium coniunctarum, ante constitutionem totius non erat.

Tartaretus. ¶ Qui tenere topin. Scoti (vt defendit Tartaretus in. 1. physi. quæstio. 3.) responderet ad argumenta, quæ sunt contra, vt ipse ibidem respondet. Illud Damasceni intelligi quantum ad partes essentiales, quas cùm Christus assumpsit, nunquam dimisit, vt ibi dictum est.

Ad 2. ¶ Ad secundum posset esse solutio, negãdo quòd idem numero reddat: nam dato esse totius esse, sit aliud ab esse partium, posito corrumpatur per additionem, aut diminutionem, aut partium transmutationem: si pòst pars illa addatur, vel partes rursus coniunguntur eodem modo vt antè, erit aliud esse numero productum per aliam numero partium coniunctionem.

PRIMA SPECVLATIO libri primi physic. De principijs rei naturalis.

QVia de principijs primò consideratio venit in traditione scientiæ vt ex Aristotel. probatum est, quæritur, vtrùm rerum naturalium principia solùm sint duo, vel plura.

¶ Videtur, quòd solũ sint duo principia. Illud dicitur principiũ rei naturalis, quod intrat eius compositionem, & essentiam: sed solùm materia & forma substantialis sunt huiusmodi, vt docet Arist. in isto. 1. libr. ergo non sunt nisi solùm duo principia. 1. Argumẽ. Aristot. 1. Physic. tex. 65.

¶ Et cõfirmari potest ex definitione principiorum posita ab Aristote. quæ talis est. Quæ non fiunt ex alijs, neque ex alterutris, sed omnia fiunt ex eis: sed materia, & forma sunt huiusmodi: quia materia non fit ex alia materia, cùm ipsa sit ingenerabilis, & incorruptibilis: vt infrà probabitur. Nec forma similiter generatur, neque corrumpitur, sed totum, est quod generatur, vel corrumpitur. Neque materia ex materia, neque forma ex forma, neq; materia ex forma, neq; è contra. Et omnia fiunt ex istis, quia nulla res naturalis est, quę nõ constet ex materia & forma, sequitur ergo quòd solũ sunt duo principia rei naturalis. Confirma. Specu. 4.

¶ Probo quòd sint. 4. principia. Illud dicitur esse principium rei naturalis, quod est causa: sed causæ sunt. 4. & non solùm duæ, scilicet finalis, efficiens, formalis, & materialis: ergo tot erunt principia rerum naturalium: non ergo solum sunt duo. Argumẽ. 2. Arist. 2. Poste. tex. 11. & 2. Phys. com. 27. 28 & 1. Meta. tex. 3.

¶ Tertiò. Non sunt solùm tria principia rerum naturalium. Patet. Si essent solum tria, esset materia, & forma, & priuatio: sed priuatio non potest esse principium. Patet. Illud dicitur esse principium, quod dat esse, aut causa principiati est & compositionem intrat: sed priuatio nõ dat esse, neque intrat compositionem rei: quia esse solum potest dare, quod actu est: quia omne quod agit in tantum agit, inquantum actu est: sed priuatio actu non est: imò actu priuat, & nihil dicit, sicut tenebræ dicunt absentiã lucis: ergo neq; intrat compositionem: quia quod non est, pars S. Tho. 1. 2. quæst. 9.

com

compositi non erit.

Argumẽ. 4. ¶ Probo quòd principia rerum naturaliũ non sint contraria. Quia si contraria, vel esset, quia materia, & forma sunt principia, vel quia materia, & forma, & priuatio: sed nullo modo istorum potest intelligi cõtrarietas: nam si materia, & forma intelligantur principia: cùm maneant in eodem subiecto: contraria (ipsis manẽtibus simul) constituerent rem naturalem: quod repugnat. Item: quia materiæ nulla forma contraria est, cũ ipsa susceptiua dicatur esse cuiuslibet formæ. Neque potest intelligi cõtrarietas materiæ ad priuationem, neque formæ ad priuationem: quia contrarietas inter positiua est: sed priuatio positiuum non est: ergo non potest esse contrarietas.

In contra. Aristote. 1. Physi. t. 67. ¶ In contrarium est quod ait Aristo. quòd principia dicenda sunt quodammodo vt duo, & quodammodo vt tria, & quodammodo vt contraria.

Nota quòd nõ sunt idẽ causa, & principiũ. ¶ Pro solutione notandum primò, quòd non est idem quærere, quot sunt rerum principia, & quot sunt rerum causæ: nam hoc ad. 2. Physic. & illud ad primum. Principium enim dicit ordinem: causa tamen vltra hoc & influxum ostendit. Et quamuis principij nomen ad causam se extẽdat omnem, hic tamen solùm ad partes rei essentiales, vnde principiũ motus. Quapropter cum Deus, & intelligentiæ, & sol causæ dicantur rerum: in præsentiarum principium non dicuntur.

Notam. 2. Arist. t. 42. 1. Physi. ¶ Secundò, consideranda venit principij definitio, quam Aristo. subijcitis ponit verbis. Principia sunt, quæ neq; sunt ex alijs, neque ex alterutris, sed omnia fiunt ex illis: vbi ly, ex, quamuis soleat dicere principium causalitatis in omni causarum genere, hic tamen specialiter de essentialibus principijs intelligitur, aut termini à quo.

Corolla. 1. Elemẽta nõ sunt principia prima. ¶ Ex ista definitione sequitur, quòd elementa non sunt principia prima, quia ipsa ex alijs tanquam ex principijs essentialibus, scilicet, ex materia, & forma fiunt, ex quibus quodlibet elementorum constat. Item: quia mixtum cùm fiat ex elementis, non fit ex ipsis sicut ex partibus essentialibus: vt inferiùs in libris de generatione erit differendum, licèt ex eorum actione mutua mixtum consurgat per generationem. Materia ergo principium erit, quia non ex alio tanquam ex parte essentiali, & forma similiter non ex alia. tamen metro omnia fiunt ex ipsis.

Corollã. 2. ¶ Sequitur secundò, non repugnare naturæ principiorum primorum fieri ex alijs, si ly, ex, dicat principium alterius causæ ab essentiali: quia forma fit ex materia tanquam ex subiecto: nam educitur de potentia materiæ: & materia fit ex forma, pro quãto actuatur, & perficitur per formam, cùm non possit esse naturaliter sine forma.

Corolla. 3. ¶ Tertiò, sequitur non repugnare, quòd ipsa principia prima sint composita ex suis partibus integrantibus: nam partes integrantes non habent hîc nomen principij primi. Nec repugnat principia esse ex alio tanquam ex causa efficienti: nam forma ab agente est, dato Aristotel. materiæ non cognouerit causam efficientem: quia modum creationis, quæ à solo Deo non intellexit: eo modo quo fides tenet ob quẽ eam in generabilem, & incorruptibilem posuit, de quo infrà. S. T. 1. p. q. 44. 1. Phy. tex. com. 38.

Notan. 3. ¶ Tertiò notandum, quòd cõtrarietas dupliciter sumitur, scilicet, cõmuniter, & propriè. Communiter, illorum est, quæ non possunt simul denominare idem, sed bene successiuè: & sic ait Aristo. 5. Physic. quòd motus est de contrario in contrarium, intelligitur contrarietas inter albedinem vt 4. & albedinem vt. 8. quando motus dealbationis ab albedine, vt. 4. ad albedinem, vt. 8. fieret. Et isto modo priuatiuè opposita contraria dicuntur: & contradictoria similiter: vt videns, & cæcus: album, & non album. Aristote. 5. Physic. a. t. 48. vsq. ad 53. t.

¶ Secundo modo, cõtrarietas sumitur propriè quando est oppositio maximè distantium in suo genere, non potentium simul denominare idem, sed bene successiuè: vt albedo, & nigredo: caliditas, & frigiditas, de quibus infra.

Notan. 4. ¶ Quartò notandum, quòd priuatio dupliciter dicitur. Propriè, & impropriè. Propriè est illa, quæ carentiam dicit, nullam per se habentem entitatem: vt cæcitas, & tenebræ: licet subiectum aptum natũ dicant: sicut loquitur in. 1. Physi. & 5. Metaphysic. Impropriè priuatio est forma positiua ad perfectiorem comparata: vt loquitur Commentat. 3. de anima, quòd nigredo est albedinis priuatio: & frigiditas caliditatis. His dictis, sex conclusionibus respondetur. Aristote. 1. physi. t. 79. & 5. Meta. tex 26. Cõmenta. Aristot. hic tex. 50.

1. Cóclusi. Ratio 1. Phy 1.t.45. &. 3. Physi. text 65.

¶Prima cóclusio. Principia prima rerum naturalium non sunt infinita. Patet: quia principia non essent cognoscibilia, cum infinitum non sit cognoscibile, quòd si non essent cognita, neque res naturalis cognosci posset: neque scientia naturalis esset.

Ratio. 2. Arist. in præ di. ca. 6.

¶Secundò. Frustrà per plura fiunt, quæ possunt fieri per pauciora: & à fortiori frustrà per infinita, quæ per finita: sed res naturalis fieri potest, & essentialiter constare ex finitis, & numero paucis principijs primis: ergo non sunt ponenda infinita principia: Aristo. hic.

2. Cóclusi. 1. Ratio. Arist. in præ di. cap. 6.

¶Secunda conclusio. Principium rei naturalis primum non solùm est vnum. Patet. Principia rei naturalis prima, sunt contraria, vt probabitur: at contrarietas in vno non reperitur, cum sibi ipsi nihil contrarium sit: sequitur ergo quod non est vnum solùm principium. Quod principia sint contraria, constabit infrà.

Ratio. 2.

¶Secundò, Principia rei naturalis prima, illa sunt, ex quibus constat res essentialiter: sed non ex vno constat solùm: quia nõ ex materia solum, neq; ex forma sola, neq; ex priuatione sola: ergo nullo modo vnum solùm principium rei naturalis est. Ibidem Aristo.

3. Cóclusio 1. Ratio.

¶Tertia conclusio. Principia rei naturalis prima, essentialiter constituentia rem naturalem, & intrantia eius compositionem, sunt solùm duo. Patet. Illa solũ sunt principia rei naturalis, quæ cõstituunt rẽ naturalem, & dant esse substãtiale: sed hęc solùm sunt duo, scilicet, materia, & forma substantialis: ergo solũ sunt ista duo principia.

2. Ratio.

¶Secundò. Si essent plura quam ista duo, vel esset, quia intraret rei compositionem essentialem aliud á forma substantiali, & materia: vel quia solum esset causa ab extra rei naturalis: si primum datur: vel illud est forma, vel materia: si forma: ergo vel informans materiam, vel non: si informans, & simul cũm alia forma, iam res naturalis ex duabus formis substantialibus esset composita, & esset in duabus speciebus, & esset vna res, duæ. Quòd si forma alia sit ibi, & non informat, non intrat compositionem & substantiam eius, neque forma rei dicenda est. Et de materia alia, si ibi esset similiter, quia vel informata, vel non: si informata: vel ab vna eadem forma, quæ aliam informat materiam. Et quidem non potest stare, quòd vna forma duas immediatè differẽtes informet materias, maximè cùm vna sit rerum omnium, licèt Sanct. Tho. aliter sentiat. Quòd si dicas hoc aliud non esse formam, neque materiam, & intrare constitutionem essentialem rei naturalis, iam sequeretùr, quòd materia & forma nõ sufficerent ad constituendum, quòd repugnans est. Neq; potest dici quòd sit aliud principium per hoc ab extra. Ratio est: quia hic solùm de principijs intrinsecis est sermo. De alijs autem accidentalibus principijs, quæ esse dant accidentale, non est curæ in præsentiarum, quando de rerum constitutione, quòd ad essentiam earum loquimur. Dixi, principium constituens intrinsecè: pro quo sit.

S. Tho p. p. q. 66. ar. 2. Abolen. sup gen & b Bona in. 2 dif 12. Ochã. in 2. q. 22. Argẽ & Aegidius. in. 2. dist. 12.

4. Cóclusio Ratio.

¶Quarta conclusio. Principia rei naturalis intrinseca sunt tria, materia, forma, & priuatio. Probatur. Principia intrinseca rei naturalis sunt materia, & forma, vt suprà dicta. 3. conclusio probat: sed vltra etiam priuatio est principium intrinsecũ rei naturalis. Patet: impossibile est aliquid naturaliter transmutari, nisi concurrat priuatio formæ acquisitæ, vel deperditæ: quia in acquisitiua (qualis generatio est) priuatio intelligitur terminus à quo, vt principium intrinsecum: nam si ibi in materia illa, quæ subiectum est transmutationi, intrinsecè priuatio non esset formæ generandæ, nunquam esset transmutatio, vnde res naturalis non fieret. Quapropter cœlum non generatur, nec transmutatur: quia huiusmodi principium intrinsecum deest. Et si ex albo fiat album, priuatio intelligitur in termino à quo: quòd si sit deperditiua transmutatio, etiam ibi priuatio intelligenda in termino ad quem: nam si non intelligeretur priuatio formæ præexistentis, nunquam esset transmutatio per acquisitionẽ nouæ formæ.

S. Tho p. p. q. 66. ar. 3.

¶* Aduerte Platonem in Timeo tria posuisse principia, vt docet Aristo. at non eadem: ille enim materiam ideam & Deum posuit, hic tamen materiã formam & priuationem. Platonis sensus ex sequẽtibus erit notus.

5. Cóclusio Venetus.

¶Quinta conclusio. Dicta priuatio licèt dicatur principium intrinsecum, vt docet Paulus Venetus in sua summa lib. 1. capit 6. conclusio. 1. non tamen debet dici principium

cipium constitutionis: quia talis priuatio (licèt sit intrinseca) non constituit rem naturalem, neque in transmutatione acquisitiua, neque in deperditiua, sed solùm constituitur intrinsecè res naturalis ex materia, & forma: vt in quarta conclusione dictum est: & ideo nulla est repugnantia inter. 4. & 5. conclusio. Ob quod nõ esset absurdum dicere, priuationem ipsam principium quidem esse rei naturalis, extrinsecum tamen, in hoc sensu, quia non constituit: sed tamen aliter extrinsecè quã causa efficiens dicitur, vt constat, eò quod priuatio in subiecto est: & ob id Aristo. priuationem principium per accidens dicit.

Aristo. hic tex. 66.

* Et potest dici principiũ per se quo ad fieri rei naturalis, sed non primò: principium in quam per se, quia præcedit priuatio ipsum fieri: & est necessariò cõiunctum subiecto principali ipsius fieri: quia si materia non esset priuata forma rei producendæ, nõ sequeretur productio: & quia materia est primum subiectum per se. Priuatio secundò dicitur principium, & Aristotel. vocauit principium per accidens, quia solùm ex proposito principia rei naturalis essendi inquirit, & nõ fiẽdi, & est in primo modo perseitatis, quia priuatio est de ratione motus, & fieri: nam omne qđ mouetur, & fit, ideò mouetur & fit, quia tendit ad aliquem terminum quo erat priuatum ante motum & productionem: vt si ex nõ albo fiat album, &c.

6. Cõclusio ¶ Sexta conclusio. Principia rei naturalis sunt vt duo: sunt vt tria: sunt vt contraria. Prima, & secunda pars probata est. Nam sunt vt duo: quia materia & forma, solùm sunt quæ intrinsecè, & essentialiter constituunt rẽ naturalem, vt. 4. probat conclusio.

¶ Secunda pars (quòd sunt vt tria) patet: quia priuatio est etiam principium intrinsecum rei naturalis, licèt non constituat. Intelligit enim ipsa priuatio in omni transmutatione, vt docet. 5. conclusio.

¶ Tertia pars est, quòd ipsa sint contraria, quæ modò probanda venit. In omni generatione concurrunt aliqua principia contraria: quia (vt ait Commentator) nihil generatur, nisi vbi aliud contrarium corrumpitur.

1 Ratio. Cõment.

¶ Item. Cuiuslibet transmutationis principium intrinsecũ cõsideratur forma, & priuatio: sed ista contraria sunt, contrarietate communiter dicta: quia simul idem denominare non possunt: sequitur ergo contraria esse principia. Maior probatur: quia si non esset formæ priuatio, & forma adueniens, nunquam esset transmutatio, vt probatum est. Et minor ex notabilibus constat: quia non stant simul priuatio albedinis in præsentia nigredinis, & albedo ipsa.

2. Ratio.

¶ Dixi, priuationem esse contrariam formæ, nõn tamen intelligas quamlibet, sed proximam: quia nõ ex quolibet fit quodlibet. Si enim priuationem intelligamus in generatione alicuius formæ substantialis, & in transmutatione accidentali formæ accidentalis, oportet proximam considerare, velut necessarium principium, & per se requisitum: vt equus non est immediatè ex ligno, sed ex semine, neque ex semine immediatè: quia multæ mediant formæ ante introductionem formæ equi. Si ergo dicimus, quòd equus fit ex non equo: intelligas ex non equo proximè, putà ex embrione: aliàs si non sic intelligamus priuationem proximam, equus esset ex ligno: quia non equus lignum est, & ex lapide: quia non equus lapis est. Et sic dici solet, quòd non equus, & non albus possunt capi vel infinitanter, pro quocunque quod non est equus, & non albus. Alio modo capiuntur priuatiuè, pro illo subiecto, quod est aptum proxima dispositione ad formam. Et isto modo accipitur priuatio ab Aristotel. quando dicit eam esse principium rerum naturalium. Dicitque quòd priuatio, & forma sunt duo contraria necessaria ad generationem: ergo ipsa principia generationis contraria, dicuntur esse requisita in fieri, & non in facto esse: quia cùm res facta est, iam non manet priuatio eiusdem rei, quæ fuit principium illius generationis: vt si ignis generetur, oportet sit priuatio in subiecto, scilicet, non ignis: & si non esset talis priuatio, nunquam in carbonibus generabitur ignis: sed ipso igne genito, iam non est amplius priuatio non ignis, quia iam est actu ignis forma.

Aristo. 1. Physi. t. 70.

¶ Dixitq; conclusio ex ipso. Aristo. ipsa tria principia rei naturalis esse velut tria, & contraria: quia contrarietas non est propria inter formam, & priuationem, quam ponit Aristotel. nam non est contrarietas in transmutatione naturali inter formas

substantia

substantiales, neq; inter accidentales: sed inter formam, & priuationem ponit huiusmodi cõtrarietatem: nam ipsa forma quæ expellitur inquãtum est quid positiuum, non habet rationem principij in generatione, cum potiùs corrumpatur, tanquam generationi obuians. Sed quia de ratione generationis est nouum esse acquirere, optimè dicitur priuationem formæ præcedentem, esse principium tanquàm terminus necessarius à quo, in ordine generationis.

Aristot. in prædica. ca. 5. & 14. Metap. c. 1. Cõtrarietas inter formã & priuationem.

¶ Atque cùm substantiæ nil sit contrariũ (teste Aristot. in prædicamento substantiæ) hîc ponit contrarietatem inter formã & priuationem: sed tamen est contrarietas, communis, & impropria: quia contraria propriè sunt duo extrema, contra se posita, quæ non sunt nisi respectu alicuius certæ latitudinis: vt albedo, & nigredo in latitudine colorum: & calor summus, & summum frigus in alteratione: & contraria propriè sunt, quæ maximè distant, & quæ per se ipsa mutuò se expellunt: ob quod in codẽ subiecto nõ possunt esse nisi in gradibus remissis simul, vt vnũ possit cõtra aliud præualere: ex nigro per mediũ fit album, & ex amaro dulce: & quia in prędicamentis sola qualitas recipit magis, & minus, solùm ibi propriè contrarietas: cæterùm, substantia pro toto non recipit, & sic nulli erit contraria. Et cùm forma substantialis (quæ etiam dici potest substantia) non sit intensibilis, & remissibilis, nec se compatitur in eodem subiecto simul cũ alia forma substantiali: sequitur quòd nõ poterit propriè habere contrarium: ob id contrarietatem dicimus esse impropriè inter formam ipsam substantialem, & priuationem formæ, de quibus infrà latius.

Duo cõtraria possunt esse simul, remissem.

Duæ formæ substãtiales non possunt esse simul.

Ad argum. ¶ Ad primum patet solutio ex dictis in quæstione: siquidem ita est, quòd principia intrinseca constituentia rem naturalem solùm materia, & forma sunt: quia ex eis tanquam ex naturis constat: sed quia priuatio intelligitur principium intrinsecum in re, ratione cuius fiunt naturales trãsmutationes, non solùm sunt duo principia, sed tria: nam (vt ait AEgidius Romanus exponens quomodo album fit ex nigro) si albedo nunquam separaretur à subiecto, nunquàm generaretur album: quia si generaretur, vel esset ex nigredine, vel educeretur de potentia subiecti, quod esset potentia album. Ex negredine enim generari non posset: quia est per se contrarium. Nec ex potentia subiecti educi posset. Hæc AEgidius. Ecce quomodo requisita est priuatio, vt principium: & ob id (vt diximus) in cœlo non est naturalis transmutatio: quia forma non separantur à subiecto, neque est priuatio ibi.

Aegidius. t 44 du. 3.

S Tho. pp. q. 9. art. 2.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem etiam patet responsio: nam licèt ad constitutionem sufficiens sit materia, & forma: tamen ad huiusmodi naturalem transmutationem, requisitam, ante rei naturalis constitutionẽ, oportet intelligere priuationem. Ad id autem quod tangitur in argumento, quòd forma substantialis non generatur, sed totum, infrà respondebitur, quia erit locus propriùs: demus nunc sic esse: semper tamen manet verum priuationem esset etiã principium simul cum materia: & forma.

In hoc. 1. specu l.

Ad secundũ ¶ Ad secundum ex primo notabili respõdetur. Non enim idem est principium, & causa hîc: quia principium dicit rationem prioris, & intrinseci, & non influxum: & quia causa efficiens, & finalis dicunt influxum, & non quid intrinsecum, non habẽt quòd tales causæ hîc nomen principij sortiantur.

Ad tertium ¶ Ad tertium dicendum, priuationem esse principium intrinsecum, vt probatum est: & intantum est verum, quod ea seclusa, non esset transmutatio: non tamen constituit, quia non manet facta trãsmutatione. Et non dicitur principium priuatio quia agit, cùm materia sit principium rei natutalis, tamen non agit, sed potiùs patitur: sed dicitur principium, quia pręsupponitur priuatio, & absq; ea non esset naturalis transmutatio.

Ad quartũ ¶ Ad quartum dicendum, quòd principia rerum naturalium dicuntur esse contraria, non quia materia formæ, vel materia priuationi opponatur, vt bene probat argumentum, sed quia forma priuationi contraria est. Et dato contrarietas propriè dicta in qualitatibus positiuis inueniatur sed largè, & communiter quando duo mutuò se expellunt, rationem habent contrariorum: sic forma, & priuatio contrariantur: quia album ex non albo fit, tanquam ex termino à quo: & quando est albi forma, iam nõ album quod erat albi pri-

albi priuatio, non manet. Et Aristote. non dixit absolute, huiusmodi principia esse contraria, sed vt contraria. Et quãuis duæ formę substantiales diuersæ dicãtur, quia non simul se compatiuntur in subiecto, sed nõ contrariè, quia substantiæ nihil est cõtrarium, neque primæ substantiæ: quia non recipitur in subiecto, nec formæ substantiali, quia non intensibilis, & remissibilis, sed indiuisibiliter est: quia sicut numeri, se habent formæ specificæ: tamen forma, & priuatio cõtraria dicuntur in isto sensu: quia agens per actionem contrariorum accidentium, expellens formam diuersam, expellit priuationem, introducendo propriam formam ad modum contrariorum: vt si in ligno sit priuatio formæ ignis, ignis per calorem expellendo formam ligni introducit formam propriam, & priuationem formæ ignis aufert, ad modum quo contrarium expellit contrarium.

Aristo. vbi supra. Aristo. 8. Meta. text. cõm. 10.

¶Quia de principijs sermo est, in ista speculatione, paucis dicemus, quæ latè Arist. de principijs adducit contra philosophos, qui variè de rerum naturalium principijs sunt loquuti.

12. Opinio. de principijs ¶Duodecim fuere opiniones. Sex ponentium vnicum principium, & tres ponentium infinita principia. Et isti opinantes fuerunt in extremis. Alij tres fuerũt in medio, qui posuerunt non vnum: vt illi qui primo sunt opinati, neque infinita, vt illi qui in. 2. loco.

Primò. Melisus. ¶Primò sese offert Melisus, qui vnicum posuit principium infinitum, & immobile, qui nullam posuit contrarietatem in principijs,

2 Parmeni. ¶Secunda opinio fuit Parmenidis, qui vnicum ponens principium, secundũm rationem dixit esse finitum: & secũdùm apparentiam posuit contrarietatem calidi, & frigidi, quam appellauit ignem, & terram.

3. Thales. ¶Tertia fuit Thaletis, qui aquam solùm posuit principium.

4. Diogenes 6. Anaxim. ¶Quarta, Diogenis, & Anaximenidis, dicentium esse aërem.

5. Heracli. ¶Quinta fuit Heracliti, qui posuit ignem.

¶Sexta fuit illorum, qui ponebant vnum principium, sed medium inter aquam, & aërem, vel aërem, & ignem.

¶Omnes vnum solum posuerunt principium rerum naturaliũ. Cõtra quos Arist. latè in isto. 1. Physicorum ad nauseam disputat, atque fine fructu. Nunc huiusmodi opiniones non est qui in aliquo putet habere apparentiam: licèt tempore ipsorum philosophorum fuerint alicuius momenti: vt videtur ex vehementia, qua impugnat Aristo. eas.

¶Anaximãder. 7. & deinde Anaxagoras principia posuit infinita similaria in vnaquaq; specie, vt infinitas particulas carnis: infinitas particulas ossis, &c. quę separatę ab vno Chao, vbi oẽs ab initio fuerũt permixtæ. Sed Anaximander putauit Chaos fuisse principium primum similarium particularum. 7. Anaximã

¶Octaua fuit Anaxagoræ, qui putabat illas partes similares fuisse principiũ Chaos illius. Et non ponebat principia contraria: quia ponebat quodlibet latitare in quolibet actu, quod est contra naturam contrariorum. 8. Anaxag.

¶Nono loco se offert Democritus, qui infinitas ponebat atomos, omnes omnium rerum eiusdem speciei essentialis, sed solũ positione & figura differebant, vt in text. 41. Aristo. Et isti tres fuerunt in alio extremo, ponentes principia infinita. 9. Democri.

¶Decimam opinionem habuit Plato, & est media inter extremas, qui posuit principia finita, & contraria ex parte materię: magnum, & paruum. Et principium formale ponebat ideam cuiuscunque speciei. De quo textu. 32. 10. Plato.

¶Pythagoras ponebat principia contraria, Par, & impar. De quo tex. 48. 11. Pytha.

¶Duodecima & vltima, que proxima vero, fuit Empedoclis, qui posuit rerum principia. 4. elementa, in quibus est contrarietas, ex quorum mutua actione mixta generantur. 12. Emped.

¶Isti tres vltimi contraria ponebant principia: sed post omnes philosophôrũ princeps Aristo. rerumque meritò naturalium indagator exactissimus, & velut monstrũ in natura (vt ait Hierony.) posuit (lynceis oculis contemplans res naturales) principia, finita quidem, & non vnum, sed tria, & hæc contraria, materiam, scilicet, formam, & priuationem, vt declaratum est. Hanc omnes postea philosophantes sunt amplexati sententiam, tanquàm veram, omnibus alijs longè à tergo relictis. Hieronym.

¶ * Et Aristo. tex. 50. de principijs loquẽs ait, semper manere in hoc sensu, quia prima materia non est ex alia materia, neque prima forma ex priori, neque prima pri-

uatio

uatio ex priori priuatione, neque sunt ex alterutris, & in hoc distinguũtur hæc prima contraria à posterioribus, & dictum Arist. non rectè intelligitur in sensu quo Burleus in isto primo adducit Liconiensem, quia, scilicet, manet semp forma corporeitatis cùm materia, quæ est in generabilis & incorruptibilis, quia talis forma corporeitatis non est necessariò ponēda, vt infrà suo loco. AEgidius Roma. intellexit Aristot. de permanentia principiorum loquutum in hoc sensu, vt maneat semper, non in particulari, sed in cõmuni: quia sicut ista est vera semper erit homo, nõ tamē hic homo, sic ista semper erit materia, forma, & priuatio. Sed tamen non videtur hic sensus Aristo. quia esset permanentia rationis non & realis: ob id primus sensus videtur cõueniens, in quo sensu etiam est verum, primum efficiens manet, quia nõ ex alio priori, & primus finis, quia nõ pendet ex alio fine.

¶SECVNDA SPECVLatio primi Physi. Vtrûm materia, quæ vnum ex principijs rerum naturalium est, sit potentia pura, & materia nuda, et ipsa sit res naturalis.

1. Argumē. T videtur quòd non. Quod non habet esse, non potest esse principium essendi: quia nemo dat quod non habet: sed materia non habet esse: cum sit pura potentia, vt docet Arristo. ergo non potest esse principium rei naturalis.

Aristot. 1. Physi. t. 79. & 1. de gene. tex. 11.

Secundò. ¶Secundò. Illud quod est principium alicuius rei, potest intelligi, & inueniri sine tali re: sed materia prima nunquã inuenitur, neq; intelligitur per se, quia pura potẽtia est, sed semper cũ forma: ergo non est principium rerum naturalium.

Tertiò. ¶Tertiò. Aliqua est res naturalis, quæ nõ habet materiam: ergo non est materia rerum naturalium principium. Patet de anima rationali, quæ est res naturalis, maximè à corpore separata, & tamen nullam habet materiam, cùm sit spiritus, & absque quantitate molis.

¶Item. Cœlum est res naturalis, & tamen non habet materiam: quia aliàs cùm omne quod habet materiam sit corruptibile, cœlum posset corrumpi, quod est contra Aristotelem. Aristo. 1. de cœlo. te. 10

Quartò. ¶ Quartò. Color, & alia accidētia sunt res naturales: tamen nullam habent materiã, vt principium sui: quia color est qualitas, vt docet Aristo. ergo non includit materiam, quæ substantia est: ergo non omnis res naturalis ex materia est. Idem de luce, quæ est qualitas actiua, consequens formam solis, vel corporis lucidi. Aristo. Aristote. 2. Physi. t. 26. 80 & 2. physic. te. cõm. 88 & 3 Physi t. 66.

¶ In contrarium est quod Aristo. in multis locis tradit. 1. Phy. t. 1.

¶ Pro solutione, oportet primo proponere materiæ quidditatem, & definitionem, quæ talis est. Materia est subiectum primum cuiuscunque rei, ex quo fit aliquid, cùm insit, & non secundum accidēs. Primùm in definitione ponitur, ad differentiam subiecti accidentis: quia subiectum quo, est quantitas: quia omnia accidentia in quantitate subiectãtur: vt in prædicamento quantitatis probatum est: & in sacramento Eucharistiæ (secundum doctrinam Sanct. Thom. sapor, color & cætera alia accidentia non sunt absque subiecto: quia in quantitate subiectantur, quę sola absque subiecto manet. Et subiectum quod, accidentium, est totum compositum, quia accidentia sunt in toto composito, & ipsum denominant, & actuant, & informant: sed tamen vtrumque, & quo, & quod, non dicitur subiectum primum, cùm presupponatur esse compositi, quòd est per formam substantialem, cui subijcitur materia. S. Tho. 3. p. q. 77. ar. 1. Aristo. 1. de generat. text. 14.

¶ Alia particula, ex quo fit aliquid, cùm insit, ponitur ad differentiam priuationis: siquidem dato priuatio sit principium rei naturalis, nõ tamen manet: & non est constituens rem naturalem: vt in præcedenti speculatione probatum est. Materia tamē est principium eò, quòd ipsa intrat rei constitutionem, & manet in cõposito. Et excluditur etiam terminus à quo, qui includit formam contrariam, quia non manet: vt ex vino fit acetum, & tamen vinum non est hoc modo materia aceti: quia non manet vinum in aceto. Et mixtum fit ex elementis: sed tamen non manent formaliter Infrà 1 de gene. speculatione. 20.

maliter in mixto, vt in libris de generatione probabitur: ob id non dicuntur materia mixti, modo, quo hic de materia loquimur.

¶Illa particula (& non per accidens) ponitur ad differentiam ſubiecti accidentium, quòd cū forma aliquid conſtituit, non ſubſtantiale, ſed accidentale. Sed materia de qua in præſentiarum, principiū primum eſt, quòd recepta forma ſubſtantiali, cum inſit, non de per accidens, ſed ſubſtantiale eſſe, reſultans eſt.

Differentia inter materiā, & ſubiectum accidētium.

¶Et quidem latiſsimè patet differentia inter ſubiectum, quod materia eſt, & ſubiectum accidentium: quia ſubiectum accidētium dat accidētibus eſſe: quia de ratione accidentis eſt in eſſe: at materia ipſa (quę formæ ſubſtantialis ſubiectum eſt) nō dat formæ eſſe, ſed recipit potiùs: quia per eam actuatur, & exit de potentia ad actum: quāuis ipſa materia dicatur ſuſtinere, & cōſeruare formam: tamen eſſe non dat, ſed recipit potius.

Diſcri. 2.

¶Ex hoc ſequitur vnum aliud diſcerniculum, quòd ex materia, & forma ſubſtantiali vnum fit ens per ſe: nō tamē ex ſubiecto, & accidenti: Ariſt. 8. Meta. tex. 15. quia aduenit accidens enti completo. Ex hoc modus loquēdi dimanat, vt licèt vtrūq; materia dicatur, & quæ ſubiectum accidentiū, & quæ rei naturalis principium: hæc dicatur materia ex qua, & illa in qua. Ratio eſt: quia eſſe ſubiecti, non conſtat ex eſſe accidentis, ſed potiùs cōmunicat accidenti ſuū eſſe, ob id materia in qua vocatur: ſed eſſe ſubſtantiale conſtat ex materia tanquam ex aliquo, à quo habet totū eſſe, ob id illa materia vocatur ex qua, & nō in qua. Vnica eſt concluſio, quæ talis eſt.

Ariſtote.

Materia ex qua

Materia in qua.

Concluſio.

Ratio. 1.

¶Materia quæ principium eſt rei naturalis, neceſſario ponenda eſt. Probatur: illud eſt neceſſariò ponendum, ſine quo res naturalis cōſtare non poteſt: ſed abſque materia, tanquam principio intrinſeco res naturalis conſtare non poteſt: ergo ipſa neceſſariò ponenda eſt. Maior nota eſt. Minor probatur: quia ſi conſtare poteſt, ergo vel ex ſola forma, vel aliquo alio cum forma: ſed nō ex ſola forma, quia ipſa per ſe non facit rem naturalem: neque per ſe ſola ſtare poteſt (ſecluſa anima rationali.) Neque cum aliquo alio: quia quæro de illo alio: vel materia eſt: & habeo quod intendo: vel non eſt materia: & tunc quæro, vel illud habet aliàs eſſe, vel ſolùm per informationem formæ nunc habet: ſi aliàs habet eſſe, ſequitur quòd nunc per formā non conſtituitur vnum per ſe, & neque res naturalis erit: ſi non habuit eſſe, ſed ſolum erat in potentia, & nunc primò actuatur: hoc ego voco materiam: ergo materia neceſſariò ponenda eſt.

Ratio. 2.

¶Secundò. Determinatus effectus producitur in rerum natura ab vno agente determinato: ergo neceſſariò eſt ponendum id, per quod talis contingit in natura determinatio: ſed hoc ſola materia eſt: ergo materia neceſſario ponenda eſt. Conſequentia prima eſt bona, quæ habet vicem maioris: ſed minor probatur. Omne agēs naturale productiuum alicuius effectus de ſe, eſt productiuum plurium ſimilium: quòd ergo vnum ſolùm producat, & non plures, oportet dare cauſam: ſed hæc ſola materia eſt: nam ſi igni applicentur plura combuſtibilia, in omnibus producit ignē: & ſi vnum ſolùm, ſolum vnum ignem producet; & nō ex alio, niſi quia materia vna vbi vnum: & plures materiæ (licèt eiuſdem rationis) vbi plures ignes: ergo materia ponenda eſt.

Ratio. 3.

Ariſto. 8. Meta. text. cōm. 4.

¶Tertiò illud eſt ponendum, quod omni actioni naturali præſupponitur: ſed hoc materia eſt, quæ omni ſubſtracta eſt actio ni. Patet: quia ſi actio aliqua naturalis abſque præſuppoſito eſſet: iam ſequeretur cōtra illud receptiſsimum omnium philoſophorum, quòd ex nihilo, nihil fieret: ſed hoc eſt verùm, ex nihilo nihil fieri: ergo eſt neceſſarium, vt quod fit, ex aliquo fiat: ſed hoc materiam dicimus: ergo neceſſario materia ponenda eſt: & Ariſtot. eam ponit, & præſupponit vt neceſſariam. Atque in re tam compertiſsima nō eſt opus adducere varias rationes, quæ à S. Tho. & doctore ſubtili adducuntur, probantes neceſsitatem materiæ, eo quòd nullum agēs naturale creare poſsit: & oportet materiā præſupponi actioni. Erit enim inferiùs tractandum, an creatura virtus ad creationem ſe poſsit extendere: nunc ſolùm contendimus explicare, qualem locum in rebus naturalibus teneat materia, & quàm neceſſariò, vt principium intriſecum ſit ponenda: ſed quòd per ſimilitudinem poſſit intelligi videamus.

1. Phy. tex. cōm. 34. & 12. Meta. 2. commen. 5. Ariſtot. 2. & 3. phyſi.

S. Tho. p. p. q. 45. Scot. 2. ſen.

¶Materia enim intelligi debet in mundo hoc viſibili, & ſenſibili, velut quædā informis

mis massa, seu cera, quæ cùm sit informis,
nullã in se habens determinatam formã,
potest tamen aliam, & aliã recipere, secun
dùm quòd alia, & alia eiusdẽ materiæ pars
contrahitur, & actuatur per formam ali-
quam, seu figurã: vt si intelligamus sigillũ
impressum dare formã sigilli: sic materiæ,
vtiã illa pars ceræ quę antè informis erat,
dicatur quoddam figuratum, & sigillatũ:
cùm ipsa forma, vel figura sigilli, antequã
forma, vel regis figura, aut stem mata eius
essent impressa in cera, aut massa, solũ ma
teria erat absq; forma tali considerata: per
aduentum tamen sigilli, iam res aliqua dici
tur cõstituta, cuius pars ipsa cera est, & es-
sentialiter, & substantialiter rem cõstituit.
Et sicut in illa parte ceræ regis figura est
recepta: recipi potuit ducis, aut Imperato
ris: sic erat illa pars in potentia ad hanc, si-
cut ad aliam, & quanlibet poterat suscipe-
re. Quòd si tale subiectum tu secludas, vbi
illa sigilli impressio recipiatur, nunquã ali
quod dabis sigillatum, aut figuratum: sic
si hanc, quam vocamus materiam, princi-
pium rerum naturaliũ secludas, nihil erit
formatum, aut constitutum in rebus. Pro
posita ergo ipsa materia per aduentum al
terius, & alterius formæ, intelligere res na
turales cõstitui, difficile non est, sed absq;
Aristo. 1. de Generatiõe tex. 43. & 8. Meta. t. c6. 4. Aristote. 7. Met. tex. 22. & 24. ea capere est impossibile. sic Aristo. susce-
ptiuum omnium formarum vocat. Atque
hæc de materia, quæ prima est, volo sint
dicta. Nam materia, quæ secunda vocatur,
ex qua res per artem constituũtur, & suas
habet formas artificiales accidentales, pu
ra potentia non est, neq; pura materia, sed
potius res naturalis actu existẽs ex sua pri
ma materia & forma, substantiali.

*Idem sentit de materia Plato in Timeo,
cum Aristo. & Plotinus in lib. proprio de
materia. Materiam ergo ponimus cùm re
ctè philosophantibus: neque excludimus
eam, sicut Iustinus martyr in suo libro cõ
tra Aristot. & Lactantius Firmianus in. 2.
de origine erroris: & Theodoretus in Epi-
tome diuinorum decretorum, & ponimus
eam necessariò subiectã omni transmuta-
tioni: vt pars sit quidditatis, & essentia ipsa
actuata per formam. Et in hoc defficit Cõ
mentato. 7. Metaph. com. 21. qui solã for-
mam dixit totã quidditatem esse rei: licèt
Iandunus in. 7. q. 12. nitatur interpretari
S. Thom. Commentatorem. Tenenda ergo est sen-
Scotus. tentia S. Tho. & doct. sub. vt refert Anto.
Andrea. 7. Metaphy. q. 1. quod materia, quæ
est pars potentialis in substantia compo-
sita: accepta absolutè, & non contracta ad
materiam indiuidualem, pertinet ad quid-
ditatem specificam: quia cũ homo non sit
homo sine materia, necessario est de intrin
seca ratione speciei.

¶ Ad primum, dicimus in hoc stare pũctũ Ad argu.
rei, quòd materia prima cùm nullum ha-
beat contractũ esse, sed potẽtiam ad omne
esse creatum recipiendum per aduentum
sigilli, seu formæ substantialis, habet quòd
ipsa principium sit constituens rem natu-
ralem: vt absq; ipsa nõ posset stare sicut fi
gura hæc, vel illa non posset stare nisi im
pressa esset, & recepta in hac vel illa parte
ceræ: quæ cera cum aliàs indifferens sit ad
omnem formam, & nullũ esse actuale ha-
beat alicuius figuræ, principium constitu-
tiuũ est rei iam figuratæ, & habentis actua
le esse. Tantum enim potuit facere forma,
vt informando illã partem inanem, & va-
cuam ipsam actuaret. Et tantum præstat
ipsa cera (quamuis sic informis) vt nisi ipsa
esset, neq; forma ibi reciperetur, & neque
figuratum aliquid esset, neq; res aliqua na
turalis constitueretur. Et talis cera, recepta
figura, & impressione sigilli manet, & vnũ
per se facit, cũ insit, quia ipsa materia pri-
ma recepta forma, rem constituit natura-
lem, & vnum per se, cùm insit. * Et consi- *
deratio de materia, quæ ad physicũ expe-
ctat, de prima materia est, & non solùm de
propria cuilibet naturæ, vt dicit Auicen.
in primo suæ sufficiẽtię, deceptus, eò quòd
quælibet ars solũ propriam materiam con
sideret sui artifici: sed tamen, quia physica
omnia entia naturalia cõsiderat, nõ est ex-
tra limites materiam primam cõsiderare:
& in hoc meliùs Cõmentator in. 2. cõmẽt.
22. nam ars frenorum non est, quare consi
deret materiam lignorum, sed sufficit ma
teriam ex qua sua artificiata, &c.

¶ In. 2. argumento tangitur difficultas. Variæ opi. vtrum mate ria fuerit a liquando si ne forma.
Vtrũm materia posit esse, vel aliquando
fuerit denudata ab omni forma? De quo
sunt varię opiniones, quas nunc adducere
operosum esset nimis, & nescio an fructuo
sum. Omnes quidem & probant, & expe-
riũtur, materiã quantuncũq; minimã nõ
destitui aliqua forma: sed solùm in contro
uersia est, an posit cõtingere, quod tamẽ
nunquam contingit, & hoc per Dei potẽ-
tiam: quia per naturalem potentiam sicut
non

non dant aliquando destitui de facto, neq; dant posse esse, vt ab agente naturali denudetur ab omni forma, materia: vt resolutio cum fiat ad materiam primam, maneat destituta omni sua forma. Sed de diuina potentia, cui omnia subiecta esse dicuntur, loquentes, inter Theologos primipilus doctor. S. putat non esse factibile per diuinā potentiam, quia repugnans est: cui subscribit Durand. in. 2. dist. 12. quæstio. 2. & alij. De quibus infrà.

S Tho. p. p. q 66. ar. 1. & quolib. 3. ar 1. Durandus. S. Tho. Bona. i. d. 12 q. 2.

¶ Ratio dicti hæc est. Id quod contradictionem implicat, à Deo factibile non est: sed materiam esse absque forma, implicat: nam materia pura potentia est: quod si actu est, per formam est. Materia est: ergo informata aliqua forma est. Patet. Quia actu esse non habet, nisi per formam: ergo implicat quòd sit, & quòd forma in ea recepta non sit: quia esset actu, & non esset actu simul & semel: esset actu, quia ponitur quòd sit, & verè manet: & non esset actu: quia hoc non habet nisi per formam, qua dicis materiam priuatam: sic esset, & non esset, quod est contrarium primo principio illo, Quodlibet est, vel non est: ac si quis diceret: albū esse posse absque albedine, per quam actu, & formaliter est.

Aristo 4. Metaphys. tex c. 27.

Confirmat. ¶ Atque confirmari potest, quià implicat contradictionem, aliquid esse, & sub nulla specie determinata contineri: sed posita materia absque omni forma, esset aliquid, & sub nulla specie. Patet. Quia determinatio ad certam speciem per formam substantialem est: imò forma hoc sonat quod species, vt Aristotel. docet.

2. Phy. tex. t. 67. & præd. c. 2.

¶ Secundò. Omne quod est, vel est quid, vel quale, vel quantum: sed materia absque omni forma, neque quid est, neq; quale, neque quantum, vt Aristo. docet: ergo ipsa sola non est: neque potest esse absque omni forma: quia esset quid, & non esset quid: esset quale, & non esset quale: esset quantum, & non esset quantum.

Aristot. 8. P. tex. 81 Aristot. 7. Met tex. 8.

Ratio. 3. ¶ Item: quia si materia est absque omni forma, finitum quid, erit: sed omne finitū oportet sit figuratū aliqua figura: sed hoc sine quantitate non est: ergo nullo modo potest dari materia destituta omni forma.

Sco in. 2. d. 12. q 1. ¶ Opinionem contrariam defendit doctor Sub. quem sequitur Gregorius de Arimino. Ait ipse, posse fieri per diuinam potentiam, quod maneat materia omni forma denudata: quia duobus datis distinctis realiter, quorum vnum pars alterius non est, potest vnum ab alio separari: sed materia, & forma sunt huiusmodi, quia sunt realiter distincta, & vnū pars alterius non est: poterit ergo esse materia absque forma. * Et quidem de facto ita creatam à Deo absq; forma fatet phyl. & Calcidius.

Grego. Arimin ibidē. Ratio. Sco. & Grego. *

Ad argum. Scot. ¶ Ad hoc argumentum tenendo opinionem S. Tho. est solutio, id verum esse, quā do vnum ab alio non dependet essentialiter: sicut in simili respondet Tartaretus defendendo doctorem subtilem, ponentem distinctionem totius à suis partibus. Quando ergo contra eum fit argumentum: Poterit ergo Deus separare partes à toto manente toto: respondet quod non: quia essentialiter totum à suis partibus dependet: sic in proposito: materia distinguitur à forma, sed non potest separari ab ea, quia essentialiter pendet ab ea, & actu est per ipsam.

Tartaretus defendit Sco. & tenet cum eo.

Argumē. 2. Tartareti. ¶ Secundum argumentum eius est. Quicquid Deus facit per causam secundam ipse solus potest: sed Deus facit per formam, vt materia sit actu, & conseruetur in esse, vt cōstat in omni re naturali: ergo ipse ipsum poterit: & sic habeo, q per diuinam potentiā poterit esse materia sine forma.

Confirmat. Theolo. in 4. dist. 47. S. Tho. 3. p. q. 77. ¶ Atque confirmari potest ratio, eo quòd si Deus potest in id quod est magis, & in id quod minus: sed potest facere quod accidens sit absque subiecto, vt in sacramento altaris: ergo poterit id quod est minus, quod materia sit absq; forma: quia maior est dependentia accidentis à subiecto, à quo habet esse, quàm materiæ à forma à qua solùm recipit actuari, & esse talis.

Solutio arg. Tartar. S. Tho. p. p. q. 3. art. 8. ¶ Sed ista similiter soluuntur argumenta, concedendo quidem, quod Deus potest supplere causalitatem efficientem, & finalem, sed non formalem, neque materialem, quia implicat: nam non potest Deus esse forma alicuius rei, neque materia, quia ista intrant essentiam, rei naturalis. Secùs est de causa efficienti, quæ non intrat, & ab extrinseco consideratur. Quapropter sicut non potest facere album formaliter sine albedine, licet possit supplere causalitatem albi respectu potentiæ visiuæ, mouendo eam, sicut album mouet: sed quòd album sit formaliter,

Ægidius de eucharistia theorema. 37.

ter, oportet sit per formam informantem album: sic materia ipsa, si est actu, oportet formaliter informetur per formam dantem esse.

Ad confir.

¶ Ad confirmationem sanct. Thom. respõdet, quòd alia est ratio dependentiæ accidentis a suo subiecto, quæ est causalis quodammodo, & conseruans, & effectiua, quã Deus potest supplere, & alia est dependẽtia materiæ à forma, quæ est formalis.

S. Th. quolibe. 3. ar. 1.

Solu. arg S. Tho. & sequacium.

¶ Tenentes opinionem doctoris sub. respondere possunt ad argumenta adducta pro conclusione docto. Sanct. negantes huiusmodi repugnantiam: quia dato materia sit pura potentia respectu huius, & illius formæ, quia hanc & illam potest recipere, tamen habet esse materiæ: quia verè, & realiter, & non fictitie materia est. Et licèt denudata ab omni forma, sicut intellectu percipitur, potentia est pura: materia tamen est reale quid, & potest à Deo per suam potentiam sic conseruari. Et tunc illud haberet esse, quod materia est, & secundum hoc aliquod esse: quia verè materia est. Quapropter sit conclusio.

Conclusio.

¶ Per diuinam potentiam repugnans non est, dari posse materiam denudatam ab omni forma, tam substantiali quam accidentali, nam hoc ostendit ratio, quod duobus datis distinctis, realiter differentibus vnum ab alio Deus posset separare. Et non solum hoc est verum in absolutis (vt probat Scotus) sed etiam in relatiuis: nam si ponamus paternitatem esse realitatem ab ipso patre distinctam, non est quare negemus subiacere diuinæ potentiæ, vt posit ipse illam separare realitatem à patre, & ipsum conseruare absque ea. Sic in præsentiarum, si damus materiam, & formam differre, sicut in veritate est, quare non concedemus posse Deũ ipsam hanc materiam absque forma conseruare, sicut posset Deus (vt quando de proprio. loquuti sumus) risibilitatem, vel aliam quancunq; passionem propriam ab ipso homine separare, quandoquidem verè accidens proprium est ab essentia distinctum: & cùm fluat ab ea, maiorem videtur habere connexionem cum essentia, quam habet materia cum forma: sed eo quod res realiter alia est, posset per diuinam potentiam fieri, & homo talis esset risibilis: tamen nunquam sine risibilitate superaddita rideret. Poterit ergo Deus sic materiam separare à forma, quandoquidem tam ex diametro (vt aiunt) distant. Et ipsa materia esset materia, & verè in potentia ad formam proximam: & actu esset absque omni alia considerata forma.

Prædicabl. de proprio q. 2 ad. 2.

¶ Et tunc oportet intelligere, quod quamuis materia habeat esse naturaliter per formam, non tamen hoc adeò illi est intrinsecum, vt esse album, p albedinẽ formaliter esse tale, qa esse albũ neque dicit essentiam, neque partem eius, sed solùm hoc, quod est albedine informari: at materia dicit aliquam essentiam distinctã à forma, quia aliquam naturam & partem essentialem rei naturalis, quæ ex naturis constat: & hoc non repugnat, cum tamen aliud factibile non sit: sicut cùm de ratione quantitatis sit extensio, tamen supra naturam Deus pòtest seruare corpus extensum absque quantitate.

¶ Sed posito hoc esset verum, quid sentiendum de tali nuda materia: an esset sibi deputatus locus, vel esset in puncto? Dubium videtur potius curiosum, quàm fructuosum, cum non contingat: tamen consequenter loquendo ad diuinam potentiam, dato isto conuenienti ipsi Deo, & danda essent alia: videlicet quod Deus posset, sicut vellet illam seruare materiam, & extensam, & non extensam, & in puncto, & non in puncto: nam non magis repugnans hoc videtur, quàm primum, scilicet, ipsam materiam sine forma cõseruare: sed per diuinam potentiam sine forma potest conseruari: ergo & in puncto posset, vel in aliqua certa extensione: vt si Deus, amoueret ime quantitatem, quia partes motum non haberent, non est quare necessariò dicamus eas fluere ad punctum, sed Deus cõseruaret eas, sicut erant, quando erat quantitas, quantum locum non replerent: & ob id illa secum compatiuntur: vt de luce dicitur, cùm non sit corpus.

S. Tho. p. p. q. 67 ar. 2.

¶ Et illo concesso, & posset concedi, posse Deum tunc sustentare accidentia omnia, quæ erant quando erat forma substantialis, tenendo quod accidentia in materia subiectantur: sicut si ante erat leo, ablata forma substantiali leonis appareat vt leo. Qui tamen dicunt in toto subiectari accidentia, oportet asserant, ablata forma substãtiali, manente nuda materia non magis posse ibi manere accidẽtia, quã possint in substãtia aliqua spirituali subiectari

¶ Ad

Ad 3. ¶ Ad tertium dicendum, animam rationalem neque coniunctam, nec separatam dici rem naturalem: siquidem coniuncta est pars rei naturalis, scilicet, hominis. ergo ipsa non est res naturalis. Et separata à corpore habet, quod forma sit corporis, & sem per retinet illam inclinationem ad informandum corpus. Et tandem cùm ipsa ex naturis composita non sit, non potest dici res naturalis: quia non per actionem naturalem, sed solum per creationem à Deo habuit esse.

S Tho. p.p. q. 90 art. 2. & q. 118. artic. 2.

¶ Quod de coelo tangitur, quod sit res natu alis, quamuis sit incorruptibile, & suam habet materiam, vel vnam cum istis inferioribus (vt aliqui asserunt) vel aliam, vt putant esse de mente Aristotelis, inferius erit dicendum. Tandem est verum, coelum habere materiam. In quo Auerro. aberrauit, dicendo esse corpus simplex.

S Tho. p.p. q. 66. art. 2.

Infra de coelo specul.

¶ In quarto argumēto tangitur dubium, vtrum accidentia dicantur habere materiam, licet & dicimus de ratione esse substantiarum. Nam cùm sit de ratione formæ informare materiam, & accidentia sint verè & realiter formæ, videtur quòd debeant habere materiam, quam informent.

Ad 4. ¶ Dicendum pro nunc breuiter (sed tē alibi latiùs) quod materia tripliciter dicitur. Ex qua, in qua, circa q̄. Ex qua vocatur: vt in rebus naturalibus dicimus materiam ex qua fiunt. Circa quam, vt potentiam visiuam dicimus habere materiam circa quam, scilicet, colorem: & hæc scientia, ens mobile: & Metaphysica ens: & virtutes quæ sunt circa passiones: quia circa hoc scientia illa est. Materiam in qua, vocatur illa, quæ est subiectum alicuius quod inest. Accidens habet materiam in qua: quia subiectū in alio est: & per se non stat. Habet & materiam circa quam: sicut potentia visiua circa colores, & scientia circa suum obiectum: sed tamen non habet materiam ex qua: quia non componitur ex ea, tanquam ex principio intrinseco: neque res naturalis dicitur, quia ex naturis non constat: cùm non ex forma substantiali, neq; ex materia substantiali, licet dicat res natura. Ob id non dicitur accidens generari, aut corrumpi de per se, sed solum de per accidens: quia omne illud quod corrumpitur, vel generatur de per se opor tet habeat materiam ex qua. Subiectum tamen accidentis ad accidens ipsum comparatur, sicut materia ad formam: sed non ob id sequitur, quòd subiectum sit vera materia accidentis. sed est differentia, quia materia substātialis non habet esse nisi per formam, vt probatum est: tamen subiectum accidentium, habet esse substantiale absq; accidente: suppositio in toto cōposito subiectentur accidentia, & esse communicat accidentibus. De quo infra redibit sermo.

Accidēs nō habet materiā ex qua.

SPECVLATIO TERtia primi physicorum. Vtrùm materia de se habeat aliquem actum.

Videtur quòd sic. Illud dicitur habere aliquē actū, quod est secūdū omni operatione intellectus à parte rei: sed materia est huiusmodi: nam omni seclusō intellectu operante, intelligitur materia ipsa, sicut altera pars compositi: sicut intelligitur cera, vel massa ante omnem figura, & sigillationem. & ob id Aristo. hic posuit distinctionem inter priuationem, & materiam: quia priuatio est non ens, & materia ppe substantiā est, in composito manēs.

Primū arg.

Vide Ægidium quol libet. 2. q. 12.

Aristot. tex. 75. & 79.

¶ Secundò. Materia dat esse in actu: ergo habet actum. Patet. Dat esse substantiale rei naturali: non enim esse totius resultat nisi ex esse partium: sed partes rei naturalis (vt probatum est supra) non solum formæ, sed etiam materia est: ergo ipsa habet actum, aliàs non daret esse: nemo enim dat quod non habet.

Argumē. 2.

¶ Tertiò. Illud quod habet suas proprias passiones, & propria prædicata essentialia, oportet habeat actū ex se: sed materia prima est huiusmodi, quia habet appetitum ad formam: vt Aristo. in tex. 81. Habet potentiam ex qua formæ educibiles educuntur per actionem agentis naturalis. text. 78. Est etiam per se principium: vt probatum est in præcedenti tex. 65.

Argumē. 3.

Aristo.

¶ In contrarium est Aristote. qui ait, tex. 69. Materia est principium, nō sic vnum, neque sic ens: vt hoc aliquid. Vnum autem

Incontrar. Arist.

scilicet, forma secūdùm quod ratio. Ex quo videtur ostendere, quod materia si esse habet, à forma mutuet.

1. Notand. ¶ Pro solutione notandum, quod esse actu, potest intelligi dupliciter. Vel esse actu, id est, quod per se stet absque aliquo alio: vt dicimus substantiam habere actū, quia per se stat. Alio modo dicitur esse actu, quod re vera est, quamuis seorsum actu non sit, sed vel in alia subiectatur, vel cum alio aliquid componit: vt accidens est in actu isto modo: quia dato in se, & secundùm se non sit, tamen in subiecto, vel cum subiecto, facit vnum per accidens.

Notan. 2. ¶ Secundò notandum, quòd quæstio potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligamus de ipsa materia in prima rerum conditione. Alio modo de ipsa materia post creationem respectu propagationis rerum. Potuit enim esse, quòd à principio habuisset aliquem actum, pòst tamē in rerum formatione ex ea, ipsa dicatur pura solum potentia. Respondetur quinque conclusionibus.

Conclu. 1. ¶ Prima conclu. Licet materia ex qua fiūt omnia, non sit actu per se stans, est tamē actu, in alio existens. Prima pars patet ex supra dictis: quia ipsa solum res naturalis est quæ per se stat, & actu est, qualis est substātia: sed materia non est res naturalis, neq; substantia dicitur propriè: quia non prima, neque secunda substantia: ergo. (Ratio p. p.)

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quod sit actu in alio existens, patet: quia est verè & realiter pars substantiæ, de qua verè prædicatur esse. Patet, quia sicut hęc est vera, homo est, & in homine forma est: sic & hæc, materia est: sed primæ prædicationes sunt de actu realiter existente: ergo & vltima erit de rehabente actum.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Materia prima in prima sui conditione à Deo creata si informis, id est, absq; omni forma creata est, verum habuit actum per se existētem: quem non habet materia pòst in propagatione. Patet conclusio. Nam si verum est (vt multi opinantur nō irrationabiliter) quod Deus materiam nudam ab omni forma tunc creauit veluti massam, aut ceram, ex qua vniuersa pòst cōstituenda, vel saltim potuit creare, oportet intelligere habuisse ꝑ illo, vel instanti, vel tempore paruo, sua actualitatem, & per se existentiam antequàm alia componerētur. Si ipsa prior à Deo creata est, nō potest intelligi in quo exesteret, vsque dum ex ea alia formata sunt. sicut si cera nunc creata esset ad finem omnium illorum, quæ formari deberent ex ea: ante alicuius figuræ impressionem oporteret intelligere actū illius ceræ per se sine hoc, quod in alio existeret. Si tamen ipsa materia à principio non sic informis, id est absque omni forma fuerit creata, sed cum sua forma: iam oportet dicere, quod nunquā fuit materia actu per se stans, sicut neque pòst in rerum propagatione: vt probatum est in præcedenti speculatione.

(Sco in. 2. d. 12. q. 2. Mait. q. 8. Gab. et Gre. d. 12. & est communis opi.)

¶ Tertia conclusio. Materia eò dicitur esse in potentia, quia non includit in sua ratione formali intrinseca, actū aliquem, à quo formaliter sit, & sic est pura potentia: nam materia eò dicitur materia, quia in potentia est ad omnem formam suscipiendā successiuè: sed esse sic in potentia, est non habere aliquem actum ex sua ratione formali: quia si in potentia non est ad omnē formam, ergo actuata est per aliquam: quod si actuata est per aliquam, iam pura materia dicenda non est, sed admixta actui. Conclu. 3. (Ratio. 1.)

¶ Confirmatur: quia si de sua ratione formali materia aliquem includeret actum, quo formaliter sit, non posset esse sine eo, neque per aliquam creatam potentiam posset tali actu priuari. Tunc, vel exestente tali actu posset actuari per aliquam formam substantialem, vel non: si non, ergo materia nō est in potentia ad omnem formam, contra supra dicta: si sic, ergo illa forma adueniret iam actu existenti, & aliquid per accidens constitueret, & non per se, q̄ certe est falsum: ergo dicendum est, quòd materia in sua ratione formali non includit actum aliquem. Confirma.

¶ Secundò. Dicitur pura potentia, sicut ex opposito dicitur purus actus: sed purus actus dicitur, in quo nulla ratio potentialitatis est: neque inueniri potest, qualis Deus benedictus in secula, qui purus, & simplicissimus est actus, vt nullam admittat potentialitatem: ergo ipsa pura potentia, (qualis materia est), talis intelligit, in qua nulla ratio formalis actualitatis in se consideranda sit: & pura potentia vocatur. Quod & declarat id quod dicitur communiter. Duo fecit Deus, vnum prope se, aliud prope nihil. Prope se, angelica natura est, quæ licet purus actus nō sit, sicut ipse Deus est, minus tn̄ ꝑpe est: qa de potētia in ange- Ratio. 2. (S. Tho. p. p. q. 3. art. 7.) (D. Augu. in suis confes. lib. 12. c. 7.)

in angelo parum est: nam simplex substantia est, & secũdum aliquid semper in actu est, licèt secundum aliquid exeat de potentia an actũ. S.Tho p.p. q.5 2.art.1. Materia prima tamen dicitur esse propè nihil: nõ nihil, quia aliquid est: quia realiter ens est, & reale esse habet, materiæ tamen. Prope nihil verò: quia nullam sibi determinat actualitatem: sed actuatur nunc per hãc, nunc per illam formam.

Conclu.4. Ratio.1. ¶ Quarta conclusio. Materia prima non est nisi per formam. Patet. Materia verè, & realiter est, vt dicit prima conclusio, & secunda amplius manifestat: & non determinat in se, & secundum se aliquem actum, vt docet tertia: ergo est quod dicit quarta, per formam: quia à forma substantiali, qua informatur, habet esse actu illo substãtiali. Aristot. Et hoc est quod ait Aristotel. 3. Physic. tex. 67. Materia continetur à forma: & Tex.83. primo de Gen. Materia efficitur, vt sit in actu per formam.

Ratio 2. ¶ Secundò: quia esse actu idem est, quod esse formaliter: sicut dicimus Petrum esse actu album, quia formaliter est albus: & est actu musicus, quia formaliter est musicus: ergo cum sit per formam actu, sequitur quòd materia prima non sit nisi per formam.

Ratio.3. ¶ Potest etiam probari ratione nominis: nam materia Græcè dicitur hyle, & forma entelechia: & hyle, in artificijs significat materiam, non quancunque, sed informẽ: vt sunt ligna, & lapides antequam dolentur: quæ tamen pro ædificio construendo sunt congregata. Et optimè datur hoc nomen primæ materiæ in naturalibus, quæ omni forma destituta intelligitur, & omni actu priuata entelechia: quam malè aliqui scribunt, endelechia: cùm apud Græcos per. t. & non per. d. scribatur: quamuis in pronuntiatione sonet vt. d. significat formam, non eodem modo quo idos significat, sed potiùs formam totius: vt hominis, aut equi: sed entelechia significat propriè formã, id est, actum, & perfectionem corporis, vt distinguitur cõtra meram potentiam, qualem materiam intelligimus.

Conclu.5. ¶ Quinta conclusio. Cum omnibus dictis stat, quod materia, etiam omni seclusa forma, per quam actu est, ad sensum supra dictum, dicitur esse actu, etiam sine additamẽto, & à fortiori qñ cum forma est. Vide Burl. 1.ph. q.20. Probatur prima pars: quia si per se exislat per diuinam potentiam (vt probabile esse clarum fecimus in præcedenti specula.) Scot.d.12. q.2.in 2. Marsil.q.8. Iam oportet dicere, quandoquidem est, ꝙ actu sit. Quod si sit ipsa informata aliqua forma, etiam actu est, & per illam formam actuatur: ergo materia prima, etiam si pura potentia est, actu est: aliàs non magis esset ens materia prima, quã Antichristus, qui futurus est. Respondeamus argumentis.

Ad argum. ¶ Ad primum concedimus ita esse, materiam nõ esse ens rationis, quod constat solùm per operationem intellectus: vt solet de vniuersalibus, dici de generibus, & speciebus: sed est verè ens reale à parte rei, omni seclusa operatione intellectus: & si de hac actualitate sit sermo, materia actu est, vt in conclusionibus probatum est: si tamen de actualitate loquamur, quam includit in sua intrinseca ratione formali, negandum est: quia pura potentia est, neque hanc vel illam actualitatem sibi vendicat, magis quam cera hanc, vel illam figurationem: nisi sit per aduentum sigilli. Sic materia, nisi fiat per informationẽ formæ, nullo modo habet talem actum. Et quia ipsa materia verè, & realiter materia est, à priuatione differt, & prope substãtiã est.

Ad.2. ¶ Ad secundum dicendum quòd ita est, vt argumentum probat: ex quo sequitur, ꝙ materia habet esse reale: tamẽ nõ sequitur quòd sit actu: & ipsa non dat talem actum, sed recipit potiùs à forma. Habet enim se vt potentia, & subiectum receptiuum: at quia realiter est, reale esse dat, inquantum pars rei naturalis est.

¶ * Et quidem quod sit ens reale, ex philosopho adhuc clarius manifestum fit, quia est substantia sensibilis, vt in. 8. Physico. probatur, & in hoc primo, & est subiectum transmutationis, vt probatur latè, & primũ receptiuum formarum, atque hoc ita erat euidens apud antiquos, vt ipsam solam materiam substantiã dicerẽt: (vt inquit Arist. 1. de genera. & 1. physico. & 7. metaphy.) & formas substantiales vocabant accidendentia, ob id Comẽ. in. 7. metaph. com. 8. dixit. Materia videtur magis esse substantia, quam alia.

Ad.3. ¶ Ad tertium facilis est ex dictis responsio: eò quòd materia inquantum est ens reale: & habet illud quod entia realia habent: scilicet suas proprias passiones, inter quas est vna hæc, quod pura potentia sit:

quòd nullam sibi actualitatem vendicet in rebus naturalibus ad certam speciem, vel genus, nisi per formam informantem. Vnde manet, quod materia, cum nullum habeat esse determinatum specificum, posset in omni specie esse actuata per formã: sicut pupilla oculi, quæ nullo affecta est colore, potest omni specie coloris actuari: actuata tamen per formam, habere dicitur actum, & effectiua causa est accidentium, quæ consequuntur rei naturam, vt bene probat Ægidius quolibe. 6. quæstio. 12. in quo sensu angelus, & anima dicuntur esse efficiens suarum potentiarum.

SPECVLATIO QVARTA: An materia quę omnium formarum receptiua dicitur, habeat quantitatem secundum se.

POstquàm in. 3. specula. in hoc. 1. lib. physicorum de materia loquuti sumus, quo pacto potentia sit, & receptiuum primum formarum: ens reale tamẽ quærit, vtrum materia habeat ex se aliquã quantitatem ante receptionem formę substantialis ad quam est in potentia.

1. Argumẽ. ¶ Videtur quod sic ex auctorit. Com. in li. de substantia orbis. c. 1. vbi ait, materia prima nunquam denudari à dimensionibus interminatis vt dixit, quia credidit, quòd si incorruptione rei corrumpitur quãtitas, quod corpus generandum fieret ex nõ corpore, & dimensio ex non dimensione.

2. ¶ Secundò, materia, vt probatum est, verè & realiter est: quamuis in potentia ad formam est, sed non videtur realiter esse nisi per quantitatem: ergò hanc sibi determinat: nam actu est, non solum obiectiuè, sed realiter, quia hæc est vera, materia est.

3. ¶ Tertio, quia philosophus in isto primo materiã ponit ingenerabilẽ & incorruptibilem, ergo verè materia est, & non videtur nisi per quantitatem &c.

¶ In contrarium est quod dicit Aristotel. & nos diximus, & inferius magis explicabimus, quod materia sit pura potentia.

¶ Pro solutione quæstionis oportet animaduertere, fuisse opinionem communẽ, quantitatem sic coæuam esse materiæ, vt nullo mõ ab ea sit spoliata: & Greg. Ariminen. in. 2. sentent. d. 11. q. 2. art. 1. de mẽte comment. tria dicit. Primum, quod quãtitas materiæ dum rare fit aut cõdensatur, non corrumpitur. Secundum cum aliqua res corrumpitur, quantitas non corrumpitur. Tertium, quando aliqua res augetur, nulla quantitas de nouo acquiritur, neque præcedens augetur, & idem Gregor. in. d. 12. q. 2. ponit, opinionem fuisse Commentatoris, & multorum sequatiũ, quod cum nulla forma sit inseparabilis à materia: quãtitas tamen ipsa sola est quæ nunquam separatur: & fundamentum Comment. fuit, quia quando lapis corrumpitur, non potest intelligere a quo corrumpatur quantitas lapidis: quoniam vel à suo contrario, & hoc non, quia quãtitati nihil est contrariũ: vt in prædicamento quantitatis docet Philosophus, & nos ibidem declarauimus: vel corrumpetur à forma substantiali lapidis, & hoc non, quia non contrariabatur, sed potius ea conserbauatur forma substantialis lapidis: neque id fit concomitanter seu consequenter, corrupta forma lapidis: qui licet alia forma substantialis non possit introduci ante quàm abijciatur forma lapidis, quia repugnat duas esse formas subitãtiales simul: tamen forma introducenda non repugnat quãtitati præexistenti, imò confert: qa ea distincta est materia, ab alia materia & ad hoc est exẽplũ, qñ ignis ex aëre generatur, qualitas symbolica, in qua ignis cũ aere conuenit, nõ expellitur vel corrumpitur, sed perficitur potius: ergo idem de quantitate. Ex ista consideratione motus est Commentator & sequaces ad tenẽdum quantitatem materiæ coæuam, vt nullo modo ab ea separari possit: & pro tuenda hac opinione Comment. plures rationes formantur, quas adducit Capreol. in secundo senten. distinctio. 18. quæstio. 1. contra. 6. conclusionem. Capreolus.

¶ Nulla quantitas est coæua & inseparabiliter inhærens materiæ, sed in introductione nouæ formæ substantialis comproducuntur & accidentia & quantitas noua, sicut corrupta forma substantiali, corrumpuntur accidentia, inter quæ quantitas est, & ipsa pura potẽtia est subiectũ. Probat: Nã si quãtitas est coæua & inseparabilis à 1. Conclu.

mate

materia, vel est forma substantialis quantitas, vel accidentalis: non substantialis, ergo accidētalis: & cum omnis forma accidentalis cum suo subiecto constituat ens per accidens, materia cum sua illa inseparabili q̄titate erit ens per accidens & secundum quid, materia cū sua quantitate præcedit formam substantialem introducendam, & materia est ens per accidens: ergo ens per accidens vel secundum quid præcedit esse substantiale: ergo ens secundum quid est prius ente per se: sed hoc est contra Philosoph. & contra omnem physicam disciplinam: ergo nullo modo datur inseparabilis quātitas à materia.

Secundo. ¶ Si quantitas esset inseparabilis à materia, sequeretur quod intimius & essentialiꝰ materia respiceret quantitatem, quam formam substantialem quam appetit, & ad quam in potentia simpliciter est: sed hoc consequens est falsum, ergo id ex quo sequit, patet sequela. Quia materia respicit quantitatem inseparabiliter per se, & substantialem formam separabiliter: ergo intimius illam quàm istam. Et quod consequens sit falsum, quia materia intimius actum sui generis debet attendere quam alterius, sed sui generis actus forma substantialis est, & constituit esse simpliciter, & actus quantitatis est accidentis actus, qui alterius generis à substantia est, & esse solum per accidens, & secundum quid cōstituit: non ergo potest dari talis quantitas coæua materiæ, & ab ea inseparabilis.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio, & si non ponatur quantitas coæua materia, & ab ea inseparabilis, manet distinctio in partibus materiæ ad introductionem determinatæ formæ. In hac conclusione volumus explicare quomodo dato ad corruptionem formæ substantialis lapidis, omnia accidentia & quantitas etiam corrumpantur, quæ erant sub forma lapidis, & ab omni accidenti præexistenti denudata sit materia: sicut & denudatur à forma substantiali, tamen forma determinata introducitur de nouo in hac materia signata, & simul cum ea noua accidentia quę concomitantur vel consequuntur ipsam formam substantialem quæ de nouo introducitur: & distinctio est in materia per quātitatem, non quæ præcessit, sed per illam quæ de nouo modo producitur: & ex hoc totale fundamentum Comentatoris corruit: supposito quod nulla accidentia maneant in genito quæ fuerunt in corrupto. Probatio stat, supposito quod secundùm communem philosophantium doctrinam dicitur, (& nos in superioribus & infrà etiam adducemus.) quod in permanentibus ex parte corruptionis non datur vltimum esse sui, sed primum non esse: & ex parte generationis datur primum sui esse, & non datur vltimum non esse. Com. cōclusio.

¶ Cum ergo in aliaqua parte materiæ verbi gratia, huius materiæ sub qua est forma lapidis, & debet ignis forma introduci, toto tempore præcedenti instans formæ introducendæ, est materia quanta sua quantitate, quæ erat cum forma lapidis: & in vltimo instanti illius temporis, quod est instans introductionis formæ generandæ, est quāta, quātitate cōcomitāte formam quæ de nouo generatur: nam in eodem instanti forma abijcienda, & sua quantitas habent primum sui non esse, & forma generanda habet primum sui esse, ex præsupposito. Cùm ergo inter tempus & instans non detur tempus neque instans medium, & idem instans sit, in quo materia desinit esse quanta quantitate formæ corrumpendæ, & in eodem instanti materia incipit esse quanta, quantitate formæ generandæ per positionem de præsenti: sequitur quod illud idem instans in quo quantitas abijcitur, quæ erat introducta, est, quæ de nouo cum forma genita est: & sic materia quantitate sua determinatur, sine hoc, quod illa quæ habebatur ante inseparabiliter, maneat ei coæua, quod si neges, iam oportet dare formam substantialem de nouo genitam, & introductam esse in materia, & tamen absque quantitate: quod est côtra omnē physicam disciplinam: vel dandum erit instans, in quo materia maneat sine forma substantiali. Ecce ergo quomodo probatur contra Coment. quod quantitas materiæ coæua non sit, & latè probat Herueus in quæstione de pluralitate formarum. Herueus.

¶ Posset esse instantia & ad hominem ex supradictis contra hæc in. 2. conclusione dicta: nam cum substantia prior natura sit accidente. 7. Metaphy, textu. 4. ergo forma substātialis generanda prior erit cū sit Instantia.

substantia ad modum quo forma & materia substantia dicantur, & quautitas erit posterior cum sit accideus: tunc quæro, in illo priori, vel materia est quāta, vel nō: secūdum non potest dici, quia sic materia non erit diuisa ab alia ad introductionem formæ contradicta: si est quanta, vel quantitate præcædentis formæ quæ corrumpitur, & hoc non: quia dictum est omnia accidentia simul cum forma corrumpi: vel quātitate formæ genitæ, & hoc non: quia nos loquimur de illo priori in quo prius forma substantialis forma accidentali est: ergo oportet dicere, vel quod materia cum illa coæua quantitate manet, vt dicit Commentator: vel quòd manet indiuisa in illo priori, quod est inconueniens.

Solutio. ¶Soluitur obiectio dicendo, quod in illo priori est indiuisa materia, non quantitate formæ corruptæ, neq; formæ generandæ, neque coæuæ, sed manet diuisa quantitate extrinseca ab hac materia, id est, quantitate quæ in alia materia est: ad hunc sensum, vt hæc materia sit indiuisa in se, & diuisa ab alia materia, quia illa habet quantitatem, quā nō habet hęc materia: et sic in illo priori diuisio erit p habere & nō habere: id est, p nō habere huius, & habere illius, & in instanti introductionis erit diuisio p habere, in hoc sensu, quia hæc materia in hoc instanti habet hāc quantitatem concomitantem hanc formam.

Ad argum. ¶ Ad. 1. q ex Comē. adductum est, primo negatur, quod in aliquo tēpore vel instāti sit materia sine quātitate. qa quādiu durat forma substātialis, etiā manet sua qtitas, & in illo instāti in quo est forma generāda, q & est instās expulsionis formæ corruptæ, est & quātitas noua: quę cōsequitur eādē substātialē formā. Et ad id qd p inconuenienti te ponebat Comē. qd corpus fieret ex nō corpore, nullū est: quia fit ex nō corpore actu, sed tamen ex corpore in potentia, & hoc in omni Physica generatione contingit, vt ens sit ex non ente in actu, & sit ex ente in potentia.

Ad. 2. Grego. Arimi. Scotus. ¶ Ad. 2. relicta imaginatiōe Gregorij Arimini. qui in. 2. sent. d. 12. q. 1. tenet, qd materia sit actu existens in se ipsa, nō solū obiectiuè, vt docet Sco. sed actu existentię. Respōdeo q materia habet esse in potētia: tamen, vt dictū est in præcedētibus, & nō est opus ponere ad actuandum eam quātitatē coæuam & inseparabilem: quia adhuc si poneretur, esset actu secundùm quid & non simpliciter: sed materia prima est, & verè est: tamen in potentia ad formam recipiendam & substantialem, & accidētalem, quæ consequitur substantialem, & hoc sufficit. Et similiter soluitur. 3. argumentum: nam eo quod ipsa materia sit ingenerabilis & incorruptibilis, non cogimur ad ponendū quantitatem coæuam & inseparabilem.

¶Sed tamē contra dicta adhuc pro pleniori intelligentia sese offert argumentū, maxime pro illis qui in doctrina doctoris sancti sunt versati: nam videtur quod quautitas non sit quid consequens ipsam formā substantialem introducēdam, sed potius antecedēs ipsam: nā quātitas cōsequit materiā, & qualitas formā: ergo ante formam introducendam intelligitur quantitas, cum primùm intelligitur materia: & sic. S. Tho. in. 3. Physicorum, & . 5. Metaphi. quando loquitur de ente. Et sic videtur esse vera opinio Commēt. quam repto bau... : &. 4. li. contra gētes. c. 81. dicit quod remanet materia in mortuo & in viuo sub eisdē dimensionibus. Ex hoc est argumentū, q si materia manet in mortuo sub eisdē dimensionibus sicut in viuo, quod eadē manet quātitas: & videtur inseparabilis & coæua materiæ. Ad hoc respondetur, verū esse q consequitur quātitas solā materiā, sed tn nō sequitur ex eo q formā præcedat, quia solū cōsequit materiā vt rationē receptiuam, & non vt suū subiectum, quia subiectū quantitatis est totum, licet alia accidētia de mōte. S. Th. subiectentur in quantitate. Quod bene Herueus quolibet. 2. q. 10. ait enī esse subiectū quātitatis, est habere quātitatem inhærentem sibi, qua fit quantum primo & per se, & vt quod, & hoc modo corpus est subiectum: esse tamen rationem susceptiuam quantitatis, est esse illud, quo quantum, est quantum, & hoc est materia: quia rem[illegible] materia, non posset assignari principium essentiale quo substantia composita sit subiectū quātitatis. Ecce quomodo nō sequit materiā habere coæuā quātitatē, vt dixit Comēt. ad id quod ex lib. cōtra gentes: dicendū q qū S. Tho. affirmat, easdem dimensiones manere in mortuo, quæ erāt in viuo, intellexit radicaliter & in potentia, quia in materia stant vt in radice ratione dicta: sicut dicitur vegetatiuum manere radicaliter in aīa separata, nō quia ibi sit actu, sed quia ipsa cum vnibilis sit materiæ,

Obiectio cōtra prædicta.

cōtra gētes.

3. p. q. 77. ar. 1

Herueus. quolib.

Nota.

teriç, radicaliter habet in se vegetatiuũ. Nõ tamen me latet aliquos ex Thomistis respondere. S. Tho. in illo contra gentes con trarium habere: verùm standum est priori sententię, quia illa fuit posterior, sicut dici solet in cõciliandis locis, quæ in D. sancto repugnare videntur: Vt siquid in scriptis ordinem Magistri sent. sequutus dixerit cuius contrarium in partibus, quod in partibus tenendum tãquam proprium, & primum quod in scriptis reijciendum: hęc solutio non pòtest stare, neque nodũ soluit: nam summa illa cõtra gẽtes inter vltima & exactissima ab eodem doctore computãtur. Alij asserunt in loco citato cõtra gentes, agẽs contra eos qui resurrectionẽ negabant, voluisse ex cõcessis ab eis arguere: & ob id ad opinionẽ Cõmẽt. accessisse: quanuis contrarium ipse ex propria sentẽtia. sed tamen neq; hoc satisfacit, quia idẽ Doctor Sanct. in loco citato contra gentes soluendo rationem adductam, loquendo de corporeitate quæ nõ est aliud quã tres dimensiones, dicit, & si hęc corporeitas in nihilum redit, corpore humano cor rupto, tamen idẽ homo resurget, quia cor poreitas quæ est forma substãtialis, & idẽ est, cũ aĩa intellectiua manet. &c. ob id stã dum est primæ solutioni, vt intelligat radicaliter dimẽsiones manere in mortuo, &c. (Summa cõtra gentes.)

¶Et vnum consideratione dignũ duxi, opportunè, quod sicut in corruptione per abiectionem formæ substantialis quantitas non manet, neque qualitas, neq; alia accidentia, sed de nouo producuntur, seu com producũtur potiùs, quia esse secũdũ quid accidẽtium, supposito esse simpliciter substantiale: etiã est intelligendum, qđ qualitates, & dispositiones quæ fuerunt in subiecto ante expulsionem formæ substantialis quæ erant præuiæ ad nouam introducẽdam in materia, statim desinẽte forma substantiali, & desinunt ipsæ: & nulla qualitas manet, sed omnes de nouo per aduentum nouæ formæ veniunt: quia remota forma corrumpenda, non manet ens in actu materia ipsa, forma priuata: & fit actu per generandam quæ introducitur. Et cum hoc tamen est verum quod materia manet disposita ad formam recipiendam per illas qualitates, etiam si abijciantur cũ forma: neque fuerunt vanè priùs ante formam generandam, quia sic requirit rerum ordo in generatione & corruptione rerum naturalium: neq; vanè introducuntur nouæ cum noua forma, quia etsi quæ de nouo cõproducuntur, non agant ad introductionem formæ, vel ad expellendum cõtraria, agunt tamen ad conseruationem formæ quæ introducta est: etsi probabile sit vt diximus, nonnulla accidentia manere in corrupto & genito, &c.

¶Ex quo etiam intelliges quod de mente doctoris. S. in. 2. de generatione in expositione textus. 25. in elementis symbolicis, in quibus dicitur facilis transitus, non solum qualitas contraria corrumpitur, quã do ex vno alterum generatur, sed vtraq;, neque ex hoc sequitur esse falsum, transitum esse faciliorem, quàm quãdo contrarietas est in vtraq; qualitate. Primo, vt Ægidius in loco codẽ. 2. de generatiõe tex. 25. docet, quia in non symbolicis vtraq; qualitas corrumpitur per se à contrario, & in symbolico cõtraria per se, & alia per accidens: ob id facilior transitus, vel vt ibidem. S. Tho. quia in non symbolicis vtraq; qualitas agit & repatitur & est resistẽtia, sed in symbolicis illa in qua cõueniunt, sine resistentia & reactione corrũpitur. Hæc pro plena intelligentia sint dicta, quanuis hæc vltima suũ habeãt proprium locum infrà in. 2. de generatione, vbi de transitu elemẽtorum ad inuicem ex professo. (S. Thom.) (Secundò Ægidius.)

¶SPECVLATIO QVINTA. Vtrùm materia, quę pura potentia est, & principium primũ rerum naturalium, ingènerabilis sit, & incor ruptibilis.

T videtur quòd sit generabilis. Omĩs forma existens in aliquo, verè denominat ipsum, cui inest: sicut albedo existens in subiecto, denominat subiectum albũ, & consequẽter omnes aliæ formæ: sed generatio est ad formam, & inhærens subiecto generationis, quod materia est: ergo vere denominat ipsam, & sic materia generatur. Et cũ vnius gñatio sit alterius corruptio, & cõtraria circa idem fiãt, eodem mo (Primũ arg.) (Arist. 1. de Gene. text. co. 17.)

do probatur quòd corrumpitur.

¶Secundò. In precedentibus probatũ est, esse totius, non esse aliud ab esse partium: sed totum habet esse per generationem: ergo & partes: sed pars totius materia est; ergo ipsa est generabilis.

Argumē. 2. ¶Tertiò. Illud dicitur generari, qđ de non esse habet esse: & corrũpi, qđ de esse tendit ad non esse: sed materia, quæ pura potẽtia est, habet esse per aduentũ formæ, per viã generationis, & esse tale perdit per corruptionem: ergo ipsa materia est generabilis, & corruptibilis.

In contrar. ¶In cõtrarium est Aristoteles hîc tex. 82. & alibi in multis locis.

Notan. 1. ¶Oportet primò notare, quòd generatio est mutatio de non esse ad esse, aliquo subiecto præsupposito. Et differt ab alteratione: quia generatio est ad esse simpliciter substantiale, & alteratio ad esse accidentale. Vtrobiq; tamen subiectum prærequisitum est.

¶Vltra huiusmodi mutationem naturalẽ (quæ ad substãtiam est, quæ generatio dicitur, subiecto aliquo substracto) fides catholica habet aliam mirabilem, quam creationem dicit. De qua Aristoteles nullam fecit mẽtionem eo modo quo fides docet, (de quo infrà,) quæ est mutatio de nõ esse simpliciter, ad esse simpliciter, sed tamen nullo subiecto præsupposito: sicut in principio Deus dicitur creasse, cœlum, & terram, cùm nihil aliud præcesßit, in quo eiusmodi actio reciperetur, vel ex quo cœlũ, & terra formarentur.

Creatio.

Gene. 1.

Notan. 2. ¶Secundò est considerandum, apud antiquos Phi. hoc fuisse receptißimũ axiôma. Ex nihilo nihil fit. Ex simpliciter nõ ente, non fit ens. Quapropter supposito hoc vno principio, consequenter loquentes, quia posuerunt materiam esse subiectum, & principium primum paßiuum omniũ rerum naturalium, ipsam posuerunt nunquam cœpisse, & ideo ingenerabilem dixerunt. Nam si ipsa cœpisset per generationem, oporteret materiam præsupponi, vt principium primum: & ipsa quæ generabatur, prima non esset, sed alia ea prior: & de illa quærendo, vel erat ingenerabilis, & sic habeo intentum: vel est generabilis: & tunc oportebat aliam dare priorem illa: & sic vel erat dandus processus in infinitum, vel erat deueniẽdum ad ipsam vnam, quæ cum esset principium primum generationis, ingenerabilis esset, & incorruptibilis: quia in aliquo deberet corrumpi, & non nisi in materia: ergo semper ipsa maneret. Sit, hoc supposito, prima conclusio.

1. Phy tex. 34.
11. Metap. tex. 5.

¶Materia prima, quæ primum principiũ rei naturalis est, non habuit esse per generationem, quapropter ingenerabilis est. Hæc est Aristo. in loco citato, & omnium philosophantium. Ratio est in promptu: quia aliàs esset processus in infinitum, vel materia ipsa non haberet rationem primi principij: sed vtrũq; est falsum: ergo & id ex quo sequitur. Non enim est dabilis processus in infinitum: neque est negandũ materiam principium primum. Atq; eodem modo probari potest materiam esse incorruptibilem: quia non potest desinere esse, nisi in aliquo subiecto præsupposito: & sicut non habet esse per generationem: quia primum principium nõ corrumpi potest: quia si posset corrumpi, cùm nõ posset generari, iam sequeretur quòd materia non esset: quòd si materia (quæ primum principium est) non esset, nihil esset. Conclu. 1.

Ratio.

Albertus Magnus. 1. phy. tract. 3. c. 18.

¶Secunda conclusio. Licet materia prima sit incorruptibilis, ꝙ neque minima pars illius quæ à principio fuit, desierit esse per actionem agentium naturaliũ, nõ dicitur perfectionem habere, hac ratiõe: sicut, habet angelus, qui incorruptibilis, vel cœlũ: nam incorruptibilitas à natura rei est, & non ratione conseruationis perpetuę, quę à Deo est: vt malè dixit Gab. in 2. dist. 2. q. 1. quia nullam habent materiam. Et cœlum est incorruptibile: quia licèt habeat materiam, non tamen habet priuationem alterius formæ. Et isti duo gradus incorruptibilitatis arguunt perfectionem: quia ratione actus incorruptibilitas per naturam suam dicitur esse: sed materia est incorruptibilis. quia est primum principium, quia pura potentia est, & nullum gradum vlterioris perfectiõis acquirit, magis ꝗ habet.

S Tho. p. p. q. 9. ar. 1.

Contra Gabriel.

¶Tertia cõclusio. Dato materia prima sit ingenerabilis, & incorruptibilis, habuit tamen esse post nõ esse, simpliciter per creationem à solò Deo. Hæc fide tenẽda est. In principio enim creauit Deus cœlum, & terrã: Et ex nihilo facta sunt omnia per Deũ creatorem visibilium, & inuisibilium. Nõ ergo repugnat eam esse ingenerabilem (vt dixit Aristo.) & eam incepisse per creationem. Repugnaret tamen, si cœpisset esse per generationem, quia iam non haberet Conclus. 3.

De fide.
Gene. 1.
In symbolo.

rationem

rationem primi principij. Sed quia Arist. nō attingit ad creationem hanc quia in lumine naturali loquebatur, asserit ipsam materiam nūquā incepisse, quia ignorabat modum creationis,

Cóclusi. 4. ¶ Conclusio quarta. Sic materia prima à solo Deo dicitur esse creata, vt hucusq; per varias rerum trāsmutationes, & generationes nihil sit de ea deperditum, nihilq; possit in toto, vel in parte anihilari: quod est etiam apertum in lumine naturali. Nam in lumine naturali probatum est, quòd nullius naturalis agentis potentia se extendat ad materiæ corruptionem: quia si posset corrumpere, & posset generare: & sic manet & eadem, quod mirabile est, & contemplatione dignum. Tamen Deus potest in nihilum reuertere materiam ipsam:

Psal. 103. sicut & omnia alia ipso auferente manum conseruatricem in nihilum reuerterentur suum.

¶Quinta conclusio. Materia prima, quæ à Deo per creationem, & ab ipso solo per annihilationem potest deficere, nō solùm vna specie est, sed vna numero omnium rerum, quæ sub coelo sunt. Probatur: quia si

Ratio. materia est vna (vt fatentur plurimi) & nō est aliqua ratio quare non sit vna numericè, oportet hanc vnitatem assignare. Nam ipsa materia in se (cùm sit pura potentia) non habet vnde distinctionem sortiatur, vel specificam, vel genericam. Quod si ratione formæ sit sumenda, cùm informetur diuersis formis genericis, differēs non solū numero, neq; solū specie, sed genere, posset poni: at eam solùm vnam genere ponere nō est ausus aliquis philosophorum: dicamus ergo vnam esse numericè. In quo

Contra Coronel. videtur defecisse, Ludouicus Coronel, aliàs vir ingeniosus, & doctus, qui in primo physicorum de materia loquens, in motiuo. 4. reprehēdit Ioānem de Ianduno, qui in primo physicorum quæstio. 24. dixerat, esse vnam materiam omnium, numero, & reprehendit rationem, & asserit ipse Coro-

Ratio cōtra Coronel. nel quòd sit in vna specie. Qui probat omnia quę contingunt in transmutationibus naturalibus saluari possunt, nō posita specifica differētia in materijs: ergo postquā constat materiam primam esse, rationabiliter dicitur omnium materias, vna specie esse. Hæc est eius ratio. Sed potest probari contra eum eadem ratione nostra conclu-

Ratio cōtra Coronel. sio. Omnes transmutationes, quæ in natura contingunt, saluari possunt, posita vnitate numerica in materia: ergo ipsa vnitas ponenda est. Patet, in materia in qua est forma terræ, statim erit herbæ forma, & statim bos comedet herbam, & erit sub forma bouis, & post homo comedet bouē, & erit sub forma hominis, & homo morietur, & erit sub forma cadaueris: & rursus in terram ibit, & in puluerem conuertetur. Ecce quomodo tam variæ formæ non solū specie, sed genere sub vna materia numero: ergo vna ponenda est.

¶Ex dictis in conclusione prima, & secunda sequitur malè loquutum Antonium Andręam, qui propter debiles rationes, vt addducit Dominicus de Flandria. 7. Metaphy. quæst. 12. ar. 6. posuit conclusionē, quòd materia prima generatur per se subiectiuè: quæ si sic vt sonat intelligatur, expressè est contra Arist. & veritatē, vt abundè probatum est: nisi veniat intelligenda conclusio in isto sensu, quod materia per se generetur subiectiuè, id est, ad generationem totius: quia cùm totum dicatur per generationem habere esse simpliciter, post non esse, & materia similiter, quæ nouam per generationē acquirit formam, & nouū esse. Sed tamen licèt sit sentiendum vt pauci, loquendum est tamē vt multi loquuntur. & simpliciter est affirmandum, materiā primam esse ingenerabilem, & incorruptibilem. Dixi materiā primā,

Corollariū. Antonius Andręas.

Paulus Venetus de coelo & mūdo. cap. 6.

Commenta. 1. Phy. text. 60.

Nota. quia materia secūda generatur, cum sit totum compositum, quod dicitur materia secunda, respectu formæ artificis.

¶ * Sexta conclu. Licèt materia nō sit corruptibilis per se, est tamē per accidēs. Hoc probatur ex Aristo. hîc tex. 82. vbi ait de materia loquēs, corrumpitur autem & fit, est autem vt sic, est autē vt non, &c. Et probatur ratione, supposita distinct. Aliquid dicitur corrumpi dupliciter. Primo verè & proprie, secundo transumptiuè, siue similitudinarie. Primo modo solùm id quod habet esse actu, dicitur corrumpi, quia est nō esse, post esse. Secundo modo, id dicitur corrūpi, quia licèt nō habeat esse, tamē primo denominat aliquid, & deinde cessat denominare ipsum tali denominatione, ac sic esset ens in actu. Tūc est ratio, Id dicitur trāsumptiuè corrūpi, quod cessat denominare tale quod ante denominabat, sed materia est huiusmodi, quia cū esset sub forma ignis, verbi gratia, modo

non est

non est, sed sub alia forma, & cessat priuatio illius formæ quam habet: sequitur ergo, quod corrumpatur, & sic intelligit Commentat. Aristote. cõment. 82. huius.

Ad argum. ¶ Ad primùm argumentum, quando dicitur, quòd omnis forma inhærens denominat. Primum hoc est falsum: quia calor remissus in aqua tepida nõ denominat ipsam, quia remisè participatur. Secundò. Dato quod totaliter participaretur, non est generatio in ipsa materia inhærens, sed in subiecto: quia cum motus sit in re quæ mouetur: & quod mouetur per generationem totum est, ibi erit, & totũ denominabit. Item: quia dato esset in materia, & generatio esset, forma non denominaret, si nomen ad id non esset impositum: vt locus est in locante subiectiue, cũ sit eius superficies extrema, & tamen non denominat ipsum: vt locans dicatur esse in loco: quia locus, non est nomen impositum ad denominandum locantem, sed locatum. Sic generatio est nomen impositum ad denominandum quod generatur, & no id in quo fit generatio: vel quod præsupponitur generationi. Non concludit ergo argumentum, sed multis vijs solui potest.

(margin: Arist 3. Phy. tex. 18; Aristote. 4. Phy. te. 40.)

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum. Demus ita esse, quod esse totius, aliud non sit ab esse partium coniunctarum: sed non sequitur, quòd si totum generetur, & partes similiter: nam nõ est eadem ratio partium, & totius: Sicque aliquid potest conuenire toti, quod tamen partibus repugnat: vt domus constat ex lignis, & lapidibus, & domus ipsa habet esse partium: non tamen sequitur: ergo & ligna, & lapides. Neque valet, ligna & lapides habent esse naturale, & constituunt domum: ergo domus ipsa habet esse per naturam: sic etiam totum habet esse per generationem: cuius pars est materia, ipsa tamen non generatur, quia repugnat ei, & non toti.

Ad tertium ¶ Ad tertiũ. Cõcedimus id gñari simpliciter: sed quãdo infers, sic materiã generari, qđ de nõ esse simpliciter, habet esse tale, quia de nõ esse simpliciter, acquirit esse: nego, quia quantũ ad hoc, quo materia est, essẽ habet simpliciter, ante talem generationẽ: & simpliciter etiam manet facta tali generatione: tamen esse, quod acquirit non est esse materiæ, sed esse tale speciei, vel hominis, vel equi, secundum rationem formæ quæ acquiritur per talem generationem: ob id materia non dicitur generari, cũ simpliciter ipsa præcesserit, & ipsa etiam maneat: sed meritò totum dicitur generari, vel genitum esse: quia pòst non esse simpliciter habet esse, quia compositum ante nõ fuit: quia dato materia compositi fuit, tamen, quia non actuata, neque informata ista forma qua nunc actuatur, istud compositum non fuit.

¶ SPECVLATIO sexta. Vtrûm materia sit cognoscibilis per analogiam.

Primũ arg. Videtur quòd nõ. Illud dicitur cognosci per analogiam ad aliud, in quo aliqualis reperitur similitudo ad ipsũ: sed materiæ ad formã nulla est, quia in materia est aptitudo: est potentia, & est appetitus, quæ non reperiuntur in forma, vt constat: saltim in ea non est priuatio, nec aptitudo ad esse susceptiuum.

Argumẽ. 2. ¶ Præterea. Si materia esset cognoscibilis, esset vel per sensum, vel intellectum: sed nullo istorum modorũ cognosci potest. Non per sensum, quia nec est quale, nec quantum, vt docet Aristot. Nullum enim participat obiectum formale, alicuius sensus: & sic nec sensibile proprium, nec commune erit: nec per se, nec per aliud: quia materia nuda nihil habet. Nec est cognoscibilis per intellectũ: quia (pro isto statu) nihil potest esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu.

(margin: Arist 7 Meta. tex. co. 8; Arist. 3. de anima tex. com. 36.)

Argumẽ. 3. ¶ Item. Quod non est ens, non est cognoscibile: sed materia prima non est ens: ergo non est cognoscibilis. Maior est manifesta: quia sicut se habet res ad esse, se habet ad cognosci: ergo si nihil habet de esse, nihil habebit de cognosci. Minor patet ex Aristot. & ex superioribus, vbi dictum est, quòd materia prima sit vt pura potentia: sicut Antichristus non est, quia pura potentia est: quia vel esset ens existẽs per se: & esset ens in actu, vel existens in alio, & non esset primum.

(margin: Aristote. 1. Meta. text. 4.)

¶ In con-

In contra. Aristo.

¶ In contrarium est Aristote. in textu. 69. qui dicit, eam cognosci per analogiam.

Notand. 1.

¶ Notandum, quod quæstio potest habere duplicem sensum. Primò: vtrùm per se sit cognoscibilis materia, siue à nobis, siue ab angelo: quia à Deo non cadit sub dubio. Secundus sensus est de modo cognoscendi pro isto statu, an per similitudinē, an per aliquam attributionem ad aliud.

Vide Egidium quolibet. 2. q. 13

Notand. 2.

¶ Secundo. Notandum est, quod vbicunque inuenitur analogia, oportet intelligere vnum tanquam primum, ad quod alia reducuntur, secundum diuersitatem analogiæ: sicut si sanum de vrina, & medicina, & dieta, & aere dicatur: oportet sit per attributionem ad sanum, quod in animali formaliter est. Sit prima conclusio.

S. Tho p. p. q. 13. art. 5.

Prima cōcl. 7 Meta. te. 36.

¶ Materia prima per se est ignota. Hæc est Aristot. Cuius est ratio. Tanto aliquid per se est notum, quanto habet de entitate, vt argumentabamur: sed materia prima in se, & secundùm se, considerata, nihil habet de entitate, sed pura potentia est, vt dictum est: non ergo habet in se vnde cognosci posit: & Commentator in isto loco affirmat ipsam non cognosci per se.

Cōmet. in de substan. orbis. Comment. tex. 69.

¶ *Hic tamen aduerte, q̄ qui materiā ponunt actum sine forma, vt Scotus & Gregorius, vt suprà tetigimus, consequenter loquentes, & dicunt materiam posse cognosci sine forma, cum res sicut se habet ad esse, se habeat ad cognosci, sed quia Philosoph. & Comment. quoties de materia loquuntur, de pura potentia sermonem faciunt, nos dicimus per se ignotam: & idem tenet Henricus cum Scoto.

Ratio.

Conclu. 2.

¶ Secunda conclusio. Materia prima non est cognoscibilis sine argumentatione, & discursu. Patet. Illud non cognoscitur absque discursu, quod non est sensibile per se, nec per accidēs: sed materia prima nec est sensibilis de per se, nec de per accidens: ergo nullo modo potest cognosci sine discursu. Maior probatur: quia cum non immutet sensum per se, vel per aliquid quod inhæret, non poterit cognosci sine discursu aliquo. Minor est manifesta, cum pura materia intelligatur denudata ab omni illo quod potest mouere sensum. Ista conclusio non solùm intelligi debet de materia seorsum considerata, sed etiam vt in rebus naturalibus est: quia dato ipsa materia prout in compositis est, afficiatur aliquibus sensibilibus qualitatibus, non determinant tamen ipsam, sed totum: non enim dicitur materia alba, vel nigra, calida, aut frigida.

Cōfirmat.

¶ Et confirmatur experientia. Nullus est quantumuis Lynceos habeat oculos, & sit ingenij perspicacissimi, qui asserat se cognoscere, aut cognouisse materiam in se: sequitur ergo quod si cognoscitur, erit mediante aliquo discursu.

Conclus. 3.

¶ Tertia conclusio. Nullus discursus, per quem deuenimus in cognitionem materiæ primæ, demonstratiuus est. Patet. Non potest demonstrari quòd mundus non fuerit ab æterno, sed solùm fide tenemus. In principio creauit Deus cœlum & terram. Nec potest demonstrari quod illa quæ generantur, non secundùm se tota generantur, quamuis ex aliquo sit: & sic non sit euidens per demonstrationem materiam esse.

Ratio.

Gene. pri.

Conclu. 4.

¶ Quarta conclusio. Materia cognoscibilis est per negationem, sic: nec materia est quid, nec quale, nec quantum. Patet ex Aristotel. qui sic de materia loquitur: per quod cognoscitur, quòd ipsa non sit per se stans: vt substantia, nec sit quantitas, neq; qualitas. Ratione sic. A nobis magis remota est prima causa efficiēs (quę Deus est, quoad cognitionem, quamuis secundùm naturam, & in se maximè cognoscibilis) quàm sit materia, quæ etiam sensibilium principium ponitur: at cognoscitur Deus per negationem, vt diuus Dionysius, & alij Theologi in primo, dicendo. Deus nō est lapis. nō est terra: ergo poterit à fortiori ipsa prima materia per negationem cognosci: vt scilicet, non sit hoc, nec illud, sed aliquid istis imperfectius: quia quodcunque istorum demonstratum, habet esse, quod non habet materia. Ad modum quo si cæco velimus ostendere lignum, & quid sit: per tactum ostendemus arcam, lectum, scannum, & omnia alia quæ fiunt ex ligno: vt intelligat lignum subiectum istorum: sic istam, aut illam creaturam ostendentes, dicamus non esse hanc, nec illam, sed subiectum primum omnium, & puram potentiam ad omnia esse.

Ratio.

Dionys. 7. de diui. no. S. Th. p. p. q. 12. ar. 12. Theolo. in 1. dist. 3.

Cōclusio. 5

¶ Conclusio quinta. Materia potest per analogiam ad formam artificialium cognosci. Sicut se habet lignum ad arcam, sic se habet materia prima ad formam substantialem: ac si diceremus, sicut

experimur

experimur sensu, quod in lapide, in quo erat prius sculpta, & cælata Cæsaris figura, postea est Pompeij imago: sic materia, quæ prius sub formâ ligni erat, postea sub formâ ignis, & deinde sub forma cinerum: quia eadé videtur proportio, & analogia. Hæc conclusio probatur ex eodem Arist. qui in isto loco expressè asserit cognosci materiam per hanc analogiam ad artificiata.

Conclu. 6. ¶Sexta conclusio. Materia est cognoscibilis per formam, etiam si id non asserat Aristote. sed additum sit ei. Probatur. Omnis definitio, & partes definitionis dant cognoscere ipsum definitum: sicut animal rationale declarat hominis naturam, & dat cognoscere: ergo & materia ipsa cognoscetur per eius definitionem, vel per id quod definitur: sed materia per formam definitur, & intrinsecè. Patet. Omnis res per hoc intrinsecè definitur, quod dat esse actuale ei: sed materia prima à forma habet esse actuale: ergo per ipsam definitur. Sicque materiam possumus dicere receptaculum esse formæ, & eius susceptiuum. Et ratio alia dari posset. Per hoc res cognoscibilis erit, per quod actu est: quia tantum habet de cognoscibilitate, quantum de actualitate, cum se sic habeat ad cognosci, sicut ad esse: sed materia actum habet per formam: ergo per ipsam est cognoscibilis: sed tamen quia forma habet in se actum, & nō recipit à materia, non habet quòd forma sit cognoscibilis per materiam, sicut è contra.

Ratio. 1.

Ratio. 2. Aristote. 2. Meta text. co. 4.

¶In hoc sensu sunt intelligendi, qui dicūt quòd absolutè materia est cognoscibilis per formam, licèt Aristot. solum dicat esse cognoscibilem per analogiam ad artificiata. Quòd si per formam intelligas esse cognoscibilem, impropriè per analogiam cognosci dicitur: quia non videtur aliqua ratio proportionis materiæ ad formam, in quo consistat analogia ipsa, quia per hoc quòd subiectum sit formæ, nulla est similitudo: nam si aliqua esset similitudo, eodem modo dici posset formam cognosci per materiam: quia sicut materia recipit formam, & ob id cognoscitur: sic etiā forma recipitur in materia.

¶Aristotel. tamen in illo loco solùm voluit ex sensibilibus dare cognoscere ipsam materiam insensibilem, & non per formam substantialem: nam antiqui cognouerunt quòd lignum in cineres conuertebatur: & nō eo posuerunt differentiam inter formam, & materiam: ob id non videtur materia cognosci per formā substantialem, sed per analogiam: sed tamen sensu cognitum est quod fit per artem, & per analogiam ad artificiata modus cognoscendi materiam positus est ab Aristotel. quamuis si intelligant per analogiam ad formam artis, posset stare dictum, quod materia sit cognoscibilis per analogiam ad formam: & fortè sic intellexerūt qui addiderunt, ad formam.

Argument. ¶Ad primum, concedimus in materia esse potentiam, esse aptitudinem, appetitum, & priuationem, quæ quidem solum ratione ab ipsa materia distinguuntur. Est potentia in materia, quæ denotat genus causabilitatis in ea respectu formæ, quam recipit: & hanc præcedit aptitudo, quæ est proportio quædam ad formam: vnde qui hanc habet aptitudinem, & habet potentiam recipiendi. Atque hæc aptitudo in materia ad formam causa est quare in ipsa dicatur esse priuatio respectu formæ, quæ non est, ad quam tamen habet aptitudinem: sicut dicimus cæcitatem esse priuationem in subiecto apto nato: & non dicitur lapis cæcus, quia deficit ipsa aptitudo: & quia materia habet ad omnem formam hanc aptitudinem, in ea est priuatio: sicque priuatio ponitur principium rerum naturalium. Ex hac priuatione insurgit appetitus naturalis ad consequendam talem formam, cuius est priuatio. Non enim materia appetit formam, quam habet, sed quam non habet. Quapropter non est aptus modus loquendi illorum, qui dicunt esse appetitum in materia respectu formæ quam habet, qui complacentiæ dicatur: siquidem impropriā est loquutio, cum appetitus motum dicat: at respectu formæ habitæ, & præsentis, est quies. Omnia ergo ista sunt ipsa materia, quamuis per operationem intellectus ponamus distinctionem. Quando ergo dicitur, quòd nulla est analogia, seu proportio ad formam, quasi ista non sunt materia, dicimus, analogia non esse ex ea parte: sed quia per formā artis, quæ est sensibilis ad suā materiā, cognoscimus materiā rerū naturaliū: non tamen est analogia ad formam substantialem, licèt per ipsam formam substātialem:

Aristote. 4. Meta text. co. 4.

Supra specu[?]atio. In materia non est appetitus ad formā quā habet.

posit

posſit cognoſci materia, vt dictũ eſt: quia habet actum ab ipſa, & ab ea poteſt habere, & poſſe cognoſci.

Ad ſecũdũ ¶Ad. 2. dicendum, ꝙ argumẽtum probat materiam non eſſe cognoſcibilem in ſe, & per ſe: quia habet vnde poſsit immutare potentiã. Illa enim quæ per ſe cognoſcuntur, oportet per ſenſum, aut intellectum poſsint cognoſci, ſed ſufficit ipſa noſtra ratiocinatione cognoſcãtur: & ſufficit per alia quæ per ſe cognoſcuntur, potentias poſsint mouere, qualia ſunt artificiata, vt veniamus in cognitionem materiæ, quomodo ipſa ſit vna omnium rerum: & quomodo omnibus ſubſternatur: vt cognoſcimus eam non eſſe vnum continuum, quãuis ſit ipſa vna: tum per diuerſitatem, & diſcõtinuationem rerum, in quibus ipſa materia eſt: tum propter diuerſitatem motuum, quod potiſsimum eſt. Non enim in continuò vno, ſimul poſſet quis intelligere alterationem, generationem, augmentationem, & ſecundùm locum lationem.

¶Cognoſcimus enim de materia, ꝙ ipſa nullius ſit actiuitatis, cùm pura potentia

Ariſt. 2. de generatione, tex. 50. ſit: quia dicit Ariſto. quòd materiæ conuenit potius moueri, & pati. Ratio eſt: quia agere præſupponit eſſe, & actu eſſe, quod non eſt in materia. Atque ſi ipſa materia alicuius eſſet actiuitatis (vt cætera agẽtia) ſibi ſimile produceret in ſpecie: & materia eſſet generabilis, contra ſupra dicta, & ipſa in aliqua eſſet certa ſpecie, qđ falſum eſt.

¶Cognoſcimus etiam de materia, quòd infimum locum entium habeat, in quo illud

Auguſt. lib. 12. confeſ. c. 7. Auguſt. explicatur, quod ſuperius adduximus. Cœlum, & terram feciſti domine: vnum prope te: aliud prope nihil: per cœlum angelicam naturã, & per terram materiam primam intelligentes. Cognoſcimus tandem de materia quòd formam appetat, & quamlibet velit recipere: & cum vnam ſolùm actu habeat, priuata dicitur omnibus alijs.

¶*Aduertendum, quòd Auicenna in primo libro ſufficientiæ. c. 2. ait non intelligere quomodo poſsit ſtare, yle, appetit formam, per yle, intelligendo materiam: nam ait ipſe deſiderium animale non eſt, neq; naturale, quia ſi nõ eſt vacua forma omni, neque affecta tædio formę, quomodo poteſt eſſe appetitus. &c. Et dicit multa ibi, ſed decipitur, quia putauit appetitum naturalem eſſe aliquid ſuper additum eſſentiæ. Sed tamen nos ipſam rem, vt in potentia eſt, appetitum habere dicimus, & quia materia in potentia eſt, ad hãc & iſtam formam habendam: & ſi ſit actuata vna, neq; hoc eſt ex aliquo ſuper addito ſuæ naturæ: dicimus quòd materia eſt in potentiã, & formam appetit.

¶Ad tertium ex dictis patet ſolutio. Ad. 3.

¶SPECVLATIO ſeptima. Quãdo quidem materiam neceſſariã ponimus: quia ex nihilo nihil fit: vtrũ creatura poſsit de nihilo aliquid facere, quod eſt creare, per diuinam potentiam.

Videtur quòd ſic, Deus poteſt quicquid non implicat contradictionem: ſed quod creatura per virtutem à Deo cõmunicatam creet, nullam includit repugnantiam: ergo. Maior eſt nota, & minor probatur. Si repugnaret, vel eſſet ex parte creaturæ, vel ex parte Dei: non ex parte creaturæ: quia cùm creatura ipſa ſit finita, & limitata, non excedit potentiam eius, quòd alia creatura finita, & limitata poſsit emanare ab ea: cùm ſimile ſuũ producat ſimile. Nec ex parte Dei, cuius potentia illimitata eſt. Primũ arg.

¶Secundò. Creare eſt nullo ſubiecto præſuppoſito aliquid producere: ſed de facto creatura aliquid ꝑducit, nullo ſubiecto pręſuppoſito: ergo potẽtia creandi non repugnat creaturæ. Patet. In ſacramẽto altaris ſuppoſito illo miraculo mirãdo, ꝙ in cõſecratione nõ manet ſubſtantia panis, ſed ſolùm remanent panis accidentia: illa accidẽtia producunt ſubſtantiam: quia nutriunt verè, & generant vermes, & non in aliquo ſubiecto præſuppoſito, quia ibi nullũ eſt: ergo agens naturale creat. Argumẽ. 2. S. Tho. 3. p. q. 77. art. 5. & 6.

¶Tertiò. Gratia communicatur per diuina ſacramenta: & non habetur gratia niſi per creationem, cùm non educatur de potẽtia Argumẽ. 3.

In.4. dis.1. S. Th. 3.p. q.62.art.1. &.3. Conci.Flo. & Trident sessio.7.

potētia materię: sequitur ergo, quòd creare non repugnat creaturæ. Maiorem affirmant doctores Theologi, & ab Ecclesia determinatum est in concilio Florentino, & nunc diebus nostris in Tridentino.

In contra.

¶In contrariū est, quòd id quod solius Dei est proprium, infinitam requirit potentiā, & creaturæ non potest communicari, quale est de nihilo aliquid facere.

Notandū.

¶Pro solutione est considerandum, quòd quæstio dubia non est, nec apud Philosophos in lumine naturali, nec apud Theologos in isto sensu, an creatura per suam virtutem naturalem possit creare: nā sicut pro principio dixerūt illi antiqui: ex nihilo nihil fit, dicimus & nos creaturam non pertingere ad hoc: vt ex nihilo aliquid facere valeat: & hac ratione sicut illi necessariam posuerūt materiam præsuppositam omni actioni, ex qua fiunt omnia, & nos asserimus, vt probatum est in superioribus. Quod ergo vertitur in dubium est, an dato ex naturalibus ad id creatura non perueniat, an solus Deus (quia infinitæ virtutis est) possit creaturæ hāc supcradere virtutem, vt ad id pertingat, ad quod per naturā non posset. Quod est alijs verbis dicere: vtrùm potentiam creandi Deus possit creaturæ cōicare. Nec esset inter catholicos cōtrouersia, si compertum esset repugnantiam includere, alicui creaturæ communicari talem virtutem: sed quia quidam putant, includere repugnantiam, alij contrarium opinantur, facta est quæstio ambigua inter catholicos: & Theologi eam in.2. solent disputare, & in.4. senten. quando de sacramentis fit mentio. Idem Ciruelus in Parado. q.3. cōm. 3. disputat.

Ciruelo. Prima opi. S. Th. p.p. q.45.ar.5. Sco.in.4.d. 1.q.1. Vide. Ægidiū quolib. 5 q 1.

¶Doctor. S. & Scot. tenent, nullo modo posse hanc creandi potentiā creaturæ cōmunicari, ꝙ repugnātiam includere videatur: siquidē vniuersalissimus effectus, qualis est essendi, in causam vniuersalissimam, qualis Deus est, oportet reducere, nec instrumento potest concedi, cùm oporteat instrumentū attingat per propriam actionem ad dispositionem, vt securis ad incisionem: at in creatione nulla præcedēs est dispositio, cùm nullum sit præsupponendū subiectum: quapropter videtur quòd nullo modo creaturæ possit conuenire, & repugnet quod ipse Deus communicet hāc creandi virtutem. Multę aliæ adducuntur rationes pro tuenda sententia.

Opi.2. Durand.in.2. d.1 q 4 & Gabri.

¶Contrariam opinionem defendit Durā. Gabr. & Aliaco, & alij plures, dicentes per diuinam potentiam fieri posse, vt creaturę detur posse creare: quia non magis repugnat, quàm dare vnam aliam virtutem: nā infinita potentia videretur esse requisita, vbi esset infinitus effectus productus, vel producendus: sed data quacunq; creatura & in omnibus simul non probatur infinita virtus, sed terminata, & finita: potent ergo fieri.

Confirma.

¶Et confirmari potest: nā cùm Deus possit se solo conseruare formam absq; subiecto: quare non poterit cū causa secunda id facere? Et pro illo instanti, quo producitur ab igne, posset etiam materiam corrumpere. Adde ꝙ si materia ab agēte creato produceretur, esset creatio: sed cùm tam infimum sit in entibus, & nullius actiuitatis, ex hoc non infinita arguenda esset potentia in agente: sicq; creaturæ posset dari talis potentia. Ad quęstionem ergo respōdentes, sit prima conclusio.

Conclus.1. Nihil creatur ab agente naturali.

¶Prima conclusio. De facto in rerum propagatione, & in tot mutationibus, & transmutationibus, quę naturaliter contingūt, nihil creatur ab agēte naturali. Hæc ex supra dictis patet: quia omnia quæ fiunt de nouo, per generationem, & præsupposita materia fiūt, & ex aliquo fiūt, vt cōstat: & eo posita est materia necessaria: & Aristo. dixit ingenerabilem, quia in omni generatione subintelligitur. Hoc est opus Dei excelsi, qđ dato à principio Deus creauerit rerum naturas perfectas, vt sunt quæ possint sibi similes producere, & fieret ex tali propagatione perpetuitas, vel si solùm à principio creauit materiam primam nudam, informem, velut ceram, aut massam quandam, ex qua fierent omnia, vt nunc sunt: nullo pacto in actione alicuius agentis creati inuenta est creatio: quia semper materia præsupposita est, de cuius potentia educuntur formæ omnes: (anima rationali excepta,) quam cùm non ex traduce dicamus, à solo Deo per creationem esse fatemur.

Ratio.

D.Tho.p. p.q.118. ar.2.

Conclu.2. Probabile est nō posse cōmunicari creaturæ potētia creandi.

¶Conclusio.2. Probabile est hanc creandi potentiam tam esse excellentē, & pręeminentem, & solius Dei propriam, vt creaturæ alicui communicari non possit, quia repugnat: sicut non potest facere, ꝙ creatura non dependeat ab eo. Hanc probant omnia argumenta, quæ adducūtur à doct.

S.&à

turę potẽtiã creandi.

doc. sub. & ab alijs, qui hoc opinantur: quæ ob euitãdam prolixitatem ommittuntur.

Conclu. 3. Probabilior sẽt opi. quod potẽtia creã di possit creaturæ dari.

¶ Tertia cõclu. Cum probabilem existimamus potentiã creãdi nõ posse cõicari creaturæ per diuinã potentiam, probabiliorẽ reputamus opinionem quæ asserit ꝙ pōt communicari, & velut certam affirmam⁹: siquidem quicquid repugnans nõ est, Deo tribui potest, vt argumentabamur ex Durãdo: at ꝙ creatura per Dei virtutẽ altã possit producere, nullo subiecto præsupposito, ex nihilo, non videtur repugnare, vt in solutione argumentorum ostendemus.

Ratio. 2.

¶ Ex hoc probat̃ secũda pars cõclusionis, ꝙ hæc pars tenẽda sit. Nã Deo nõ debem⁹ denegare, ꝙ cõcedere, diuinã superextollit potentiã: sed ꝙ possit hoc dare creaturę, & ꝙ nõ solùm ipse creet, magis superextollit Dei potentiã: ergo id affirmandũ est: nam infinitam exigere potentiã ad creationem propter distantiã inter ens, & nõ ens, nõ videtur: nã quã illa distãtia nõ erit maior, q̃ alterũ extremorũ, q̃. s. ens: atq; cũ omne ens creatum sit finitum, non erit distantia infinita.

Corolla.

¶ Ex ista conclusione sequitur, quod possit Deus creaturis iam productis, vt absq; subiecto aliquid producant: vt igni quod calorem producat extra subiectum. Et nõ solùm puto probabile, quod nunc possit superaddere, sed posset facere, quod id conueniret secũdum naturã eius: vt si à principio quando Deus ignẽ creauit, daret hanc virtutẽ, vt cũ cõcursu generali, aliqd extra subiectũ produceret: non enim videtur repugnare: & à fortiori null⁹ deberet negare, quin Deus possit nũc de nouo creaturã ꝓducere, vel creare, quæ haberet virtutem producẽdi aliquid nullo præsupposito subiecto. Dicendũ est tñ, quod si Deus nunc det igni talem virtutem, non esset dicendum, id ei conuenire secundum naturam suam: quia modus operandi sequitur naturam rei: sed ante hanc communicatã virtutem, cum solo generali concursu Dei non poterat ignis aliquid extra subiectum producere: ergo si modò producat per diuinam virtutem, de nouo nunc datam, nõ erit naturale ipsi igni, sed supernaturale datum: dato Gab. & alij putent id in casu dato secundum naturam esset ipsius ignis.

Deus posset nunc creaturã creare, quæ posset aliquid producere sine subie.

Gab. in 4. d. 1. q. 1.

Ad argum.

¶ Ad argumenta. Ad primum patet solutio: quia nos concedimus quod probat.

Ad argũ. 2.

¶ In. 2. tangitur vnum quod non dubitandum est, proposito miraculo cõsecratiõis, scilicet, quod prolatis verbis non maneat substantia panis (vt fatetur fides catholica.) De summa trinit. & fide catho. & de cele. miss. c. cũ Marthe. & in concil. Tridẽ. de Eucharist. can. 2. & quòd manent accidentia, vel ipsa quantitas: tñ absq; aliquo subiecto: quantitas (inquam) est panis, quia de quãtitate Christi nõ loquimur, quæ est in ipso Christo ibi realiter existenti: quamuis ipse ibi in sacramento non sit modo q̃titatiuo: vt (Deo duce) dicem⁹ in. 4. senten. quando de hoc sacramento dignissimo erit sermo in nostris resolutionibus. Posito ergo quod accidentia manent sine subiecto, nullo alio præsupposito, formam producunt: imò & integram substantiam: quia vermes generantur ibi. Hanc quęstionem mouet & tratat curiosè Petrus Ciruelo vir moribus, & doctrina nostris temporibus probatissimus, doctor egregius in suis paradoxis. Atq; de modo, quo ibi ab agente naturali ꝓposito miraculo cõsecrationis materia producat̃, dicit ipse: quidã dicũt, ꝙ hoc fiat nouo miraculo, alij ꝙ sine nouo, & primi sunt diuisi. Quidã dicunt, ꝙ miraculũ fiat in effectu: ita ꝙ Deus se solo materiam, & totam creet substantiam occultè agens, & sic nullo modo ab accidẽtibus aliquid creatur. Alij dicunt, quòd miraculum contingit in causa: quia Deus tunc dat quandam virtutem nouam agenti naturali, qua data, pōt producere substantiã totam. Secundi etiam sunt diuisi, non ponentes miraculum nouũ dicunt, quod illa productio materiæ nõ fit ab agente naturali, sed à Deo miraculosè, nõ nouo miraculo, sed virtute prioris, qua facta est transsubstantiatio panis, & vini, manẽtibus solis accidentibus. Interim quantitas materiæ vicem supplet, & ex ea fiunt cineres, vermes, & carnes, nutritiones, & augmentationes in virtute prioris miraculi.

Ciruelo in Parado. 4.

S. Th. 3. p. q. 77. art. 5. & 6.

¶ Alij dicũt, ꝙ illa productio nouæ materiæ nullo mõ est miraculosa, neq; nouo neque antiquo miraculo, sed est operatio ab agẽte naturali ex virtute actiua naturali, q̃ in prima rerũ creatiõe à Deo accepit: & ad ꝓducẽdas illas substãtias, post cõsecrationẽ non accepit nouã virtutem à Deo. Hãc sententiã fateor mihi placere: aliæ tres opiniones ꝓ libito positæ sunt. Hæc Ciruelo.

Corolla.

¶ Ex hoc habes, quomodo naturaliter pōt esse, ꝙ aliquod agẽs naturale possit producere substãtiã, supposito aliquo miraculo.

Et sequitur nõ esse impossibile, quod De⁹ hanc virtutem creaturę communicauerit.

Ad. 3. ¶ In. 3. argumẽto tangitur grauis difficultas de causalitate sacramentorũ, de qua nõ est in præsenti animus disputare, suo loco enodabitur: siquidẽ vix potest intelligi quod causent sacramenta gratiam vt dicant hanc esse veram: quia iste recipit sacramẽta, & nõ est impedimẽtum aliquod, consequitur gratiam, quam Deus dat in susceptione sacramentorũ ex pacto diuino. ✻ Sed meli⁹, si dicas esse causam gratię, moralem tñ, & non naturalem: quia sanguis Christi causa est moralis, quę sanguinẽ sacramẽta continẽt virtute. De quo vide cano. in relectione de sacramẽtis in cõmuni. (Et si alij causam physicam dicant.)

S. Tho. 3. p. q. 62. art. 1. & 3. ¶ Nã ꝙ attingat ad dispositionẽ, vel ornatũ, vel charactẽrẽ, vel ad ipsam gratiã, non ita facilè intelligitur, licet certo habeam ꝙ Ecclesia tenet, quæ docet ipsa sacramenta Concil. Flo. & Triden. session. 7. & in Cõstan. sessi. 45. nouæ legis continere, & causare gratiã. De modo tamẽ causalitatis dubiũ est. Quod si demus in sacramentis causalitatẽ directam circa gratiã, quæ creatur, iã oportet diuinã in hoc cõsiderare potẽtiã, quæ talẽ vim Beda. aquæ contulit, vt tangẽdo corpus, abluat & cor, vt dicit Beda. Quod latè disputauimus in nostris Resolutionibus Theologicis.

SPECVLATIO OCTAua Vtrùm secũdum mentem Arist. detur creatio.

Ostquã dictum est de creatione, quomodo creaturę nõ possint cõuenire, & ꝙ solius Dei sit, opportunè erit disferere an creatio possit probari de mẽte Arist. & eam conuenire Deo.

1. Argum. Arist. ¶ Primo, probatur quod nullo modo creatio sit de mẽte Arist. patet vbicunq; philo. loquitur de principijs rerũ de generatiõe. &c. in omni actione naturali subiectũ præsupponit, vt patet in hoc primo in multis locis, & 8. metap. & in. 7. & in. 12. tex. 12.

2. Argum. ¶ Secũdo, Arist. materiã dicit ingenerabilem & incorruptibilem: vt nos de mente eius latè disputauim⁹, sed hoc nõ est ex alio, nisi ꝗa apud eũ repugnat aliqd ex nihilo fieri absq; materia præsupposita: ergo nullo mõ creatio põt probari de mente philo.

3. Argumẽ. ¶ Tertiò, si ad mentẽ Arist. posset dari creatio, maximè esset in productione animæ rationalis, supposito ipse tenet non educi de potentia materię, & esse immortalẽ, vt in fine. 3. de anima deducem⁹: sed ex hoc non probatꝰ creatio: quia cũ apud ipsum philo. quicquid Deus producit, de necessitate materiæ producit: ne mutabilis appareat, De⁹ ergo ab ęterno ꝓducit, ꝗa ab ęterno intelligit, vel si in tpe intelligit mutabilis est: ergo si Deus animã creat, ab ęterno creauit & nõ de nouo, & sic nõ datꝰ creatio, vt aliqd habeat de nouo esse ex nihilo. In contrariũ Incontra. videtꝰ, ꝗa intelligẽtiæ sunt à Deo, & nõ põt esse nisi ꝑ creationẽ, cũ sint immateriales vt probabitꝰ ex mẽte Philo. ergo & creatio.

Deus causa effectiuã omnium. ¶ Resolutio huius pẽdet ex vno alio, vtrũ de mẽte phil. Deus sit causa effectiua omniũ corruptibiliũ: & incorruptibiliũ: & ꝗa ꝓpri⁹ loc⁹ hui⁹ est in. 8. phi. isra, nõ supponam⁹ esse id de mẽte Arist. & in tribus locis videtur id expresse ostẽdere. Primo. 8. phy. t. 15. & 2. metap. t. 4. & in. 5. metap. cap. de necessario: & sic iterꝑtatꝰ phi. S. Th. in locis citatis. 2. cõsiderãdũ qđ cũ creatio sit ꝓductio rei ex nihilo ꝑ ꝙ distinguitꝰ à gñatiõe, & ab alijs motib⁹ h, ex, põt ordinẽ dicere ad nihil dupliciter: positiuè, vt sit sensus, res ꝓducitꝰ ex nihilo vt ex materia, ita vt nihil subijciatꝰ ꝓductioni sicut i ꝓductiõe dom⁹ lapides subijciũtꝰ i fũdamẽto. 2. mõ dicit ordinẽ negatiuè, vt sit sẽs⁹, res ꝓducitꝰ ex nihilo. i. nullo sui presupposito. In. 1. sensu nullus loquitur de creatiõe, quia nõ est qui nihil materiã faciat positiuè, ex qua aliquid cõstituatꝰ in esse, nisi materiã, ꝗ cõmuniter dicim⁹ esse subiectã & præsuppositã omni actioni, vocem nihil. In. 2. sensu intelligibile est, mõ sit agẽs tãti virtutis vt possit sine aliquo præsupposito &c. de quo est in pręsenti disputatio, & in præcedẽti specul. probatũ est Deũ esse tãtæ potẽtiæ vt id fecerit & faciat: verũ mõ de sensu philo. pecularis nostra hæc speculatio est. & quidẽ cũ mũdũ fuisse in tẽpore & de nihilo teneat fides catholica, loqui possum⁹ de creatiõe vt sit habere nouũ esse ex nihilo, sic ꝙ in tẽpore acceperit esse. Et cũ Arist. posuerit mũdũ ab ęterno, poterit intelligi creatio sine nouitate esse in tempore, & tã id quod in tẽpore, ꝗ id ꝙ in æternitate, si ab alio ex nihilo est, creatũ dicit. Arist. his suppositis ad quęst.

¶ Prima, cõclu. creatio sine nouitate essendi est de mente Arist. nã de mẽte Arist est, 1. Conclu.

quod

quod primũ illud efficiẽs quod nos Deum dicimus ꝓduxit cœlũ, & ꝓduxit intelligẽtias q̃ sunt immateriales, sed hoc est creare, quia de nulla materia cũ nullã habeam, q. immateriales sint. sed tñ quia ęterna hęc dixit, & mũdũ ab æterno, sine nouitate essendi, sẽp ponit talis creatio: ĩtelligẽtię fuerunt, & nunq̃ non fuerũt, quod requiritur ad nouitatem essendi. de quo philo. 12. metaphy. te. 29. & in hoc nulla est difficultas.

2. Conclu. Creatio de mente Aris.

¶ Secunda conclu. Creatio cũ nouitate essendi quæ propriè creatio dicitur ab Aris. cõceditur, & secũdũ eius doctrinã probat. Ad probationẽ huius oportet aduertere in doctrina Arist. ꝙ anima rationalis est immortalis & incorruptibilis: vt nos in. 3. de aïa ex dictis eiusdẽ phil. clarũ fecim⁹. Secũdo etiã est supponendũ, ꝙ aïa rationalis sic corpori infundat, & ei vniat vt sit forma eius informãs, nõ sicut motor mobili applicat̃, & intelligẽtia motrix, cœlo ꝙ mouet, & hoc nõ solũ est supponẽdũ quia fides catholica habet, & est ecclesię determinatio: sed est exp̃ssa sentẽtia Aris. in multis locis, maximè in loco ꝓprio vbi đ aïa ex ꝓfesso: de quo. 12. meta. t. 16. Ex istis, cõclu. clarè deducitur, anima rationalis Petri vel Pauli de nouo, ꝓducit̃ à Deo, & nõ nisi p creationẽ de nihilo: ergo creatio est de mẽte phil. cũ nouitate essendi. Probat antecedẽs, qa cũ sit forma, vt suppositũ est, nõ p̃cedit id cui⁹ forma est, ergo cũ Petrus vel Pau. sint de nouo forma p q̃ actu sunt, est etiã de nouo: sed nõ est de nouo educta de potentia materiæ & pẽdẽs à materia: patet quia sic nõ posset stare sine materia, sed finẽ haberet cũ corpore, sed est immortalis vt præsuppoñit de mẽte eiusdẽ phil. ergo sequit̃ ꝙ est à Deo p creationẽ & p nouũ esse ꝙ erat ꝓbãdũ: & hæc cõclu. exactè cõsiderãdo doctrinã philo. nõ põt esse dubia, neq; obstãt dicta eiusdẽ Aris. qũ ait, in omni actioni materiã p̃suppositã. nã de anima rationali nõ intelligit, cũ specialiter de illa sit specialis cõsideratio distincta ab alijs formis substãtialib⁹, q̃ deducũt ex potẽtia materię, & pẽdẽt ab eas & corrũpũt, & finẽ habẽt deficiẽte dispositione in materia a quibus pẽdebãt, & per quas conseruantur.

3. Cõclusio

¶ Tertia, cõclu. Quãuis aliquib⁹ videatur, Cõmẽ. sensisse creationẽ dari in. 1. sensu sine nouitate essẽdi. Videt dicẽdũ eũ absolutè negasse, in vtroq; sensu creationẽ. Prima huius cõclu. pars posita est, eo ꝙ Herueus 4. quol. q. 9. & Pau. Socinas. 12. meta. q. 15. & Ioã. Capre. in. 1. sen. d. 3. q. 1. tenet Com. Deũ facere causam ꝓductiuã oĩm, & consequẽter creationẽ cõcedere in. 1. sensu primæ cõclu. sine nouitate essendi. Sed tñ nos dicimus, ꝙ Cõmẽ. negauit in vtroq; sensu. 1. & 2. Et huius opinionis est Greg. Arim. in. 2. sen. d. 1. & Iãdun. 2. meta. q. 4. & D. S. qui exactè intellixit mẽtẽ Cõm. 8. phy. c. 4 q adducit Cõm. đ ridẽtẽ vulgũ, credẽtẽ creationẽ &c. ꝓbo ergo ꝙ in vtroq; sẽsu neget Cõm. creationẽ. 1. negat in. 1. sẽsu, vt intelligũt doctores citati: quia nõ potuit capere quomodo ex nihilo aliquid fiat: & ꝙ in. 2. sensu etiã neget, quia negat animã intellectiuã esse formã informatẽ materiã: sed ponit intellectũ vnũ separatũ omniũ de cuius facultate in suo loco disserẽdũ erit in. 3. de anima: cũ ergo creatio. 1. & 2. modo ex mẽte Aris. cõstet, & qa causam primã oĩm effectricẽ dicit, & aïã rationalẽ immortalẽ formã informãtẽ corp⁹ affirmet, & vtrũq; neget Cõm. vt ꝓbè philosophãtes intelligũt: seq̃t̃ ergo apud eũ nullã esse creationẽ.

Herueus. Socinas. Capreolus. Gregorius. Ianduinus. S. Thom.

Ad argum.

¶ Ad. 1. argumentũ respõdet̃ concedẽdo ꝙ Arist. in doctrina sua expresse materiã dicit prerequisitã, velut subiectũ in generatione. &c. sed hoc nõ obstat dictis: nã nos ex doctrina eius, dam⁹: ꝙ sub substãtias spirituales. 1. causa produxit, in quib⁹ nõ est materia: & damus etiã, ꝙ anima rationalis cum ab extra veniat, & separari possit, sicut ꝑpetuũ corruptibili sit à Deo: & nullo alio modo põt esse nisi per creationẽ: & eodem modo soluitur secũdũ argumentũ.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. respõdem⁹. 1. dãdo ꝙ De⁹ de necessitate naturæ agat, nõ sequit̃, ꝙ eo sequat̃, ꝙ anima rationalis sit ab ęterno creata qa & si ex suppositione sequatur, ꝙ illa q̃ immediate ab eo & sine causę. 2. cooperatiõe fiũt essent ab ęterno: nõ sequitur tñ ꝙ illa q̃ cõcurrente causa. 2. nõ fiãt in tp̃e de nouo: & ob id cũ anima rationalis sit à Deo, q̃ tñ nõ ꝓducitur sine naturali agente cooperante ad vnionem cũ corpore. qa cũ sit forma corporis vt ꝓbatũ est: nõ est a Deo, nisi disposito corpore ꝙ debet informare: & huiusmodi producta, nõ est necesse sint ab ęterno: sed oportet sint in tp̃e, tũc, q̃n subiectũ sit vltima dispositione dispositũ, ad receptionem talis formę: quia talia nõ sunt volita a Deo ab ęterno, pro æterno; sed in tẽpore oportuno iuxta concursum agentis secundarij. Cõmen. tñ qui animã intellectiuã negat formã informantem, cõcedendo a Deo produci, & consequentur affirma-

r et quod ab æterno.

¶ Sed quomodo stabit verũ, ꝙ hõ generet hominẽ: supposito ꝙ aĩa rationalis creetur:
Greg. Arim. pro nũc aduerte, ꝙ Greg. Arimi. in. 2. d. 16. &. 17. q. 2. ad. 6. argumẽtũ dicit, ideo hõ, hominẽ generat: q̃a hõ ꝓducit animã sẽsitiuã quæ est dispositio ad introducẽdã animam intellectuã: vel dic ꝙ saluat᷑ vera generatio, per hoc ꝙ hõ causat in materia sufficientes dispositiones: & in hoc est ratio generationis vniuocæ: quia de ratione generãtis in viuẽtib⁹, nõ est, ꝙ generans producat formã geniti: sed actione sua agere, vt genitũ participet formã generãtis, nõ eadẽ numero, sed specie, & per hoc qđ dixim⁹ animã rationalẽ nõ educi de potẽtia materiæ, sed
vide Cœliũ li. 1. ca. 40. & li. 4. cap. 19. lect. an. à Deo creari, apparet error q̃ atribuit Auicenæ: vt docet Cõm. 8. physi. Cõm. 46. & albertus Magnus. 3. li. metheo. existimauit Auicẽ. quod omnia animalia, tã imperfecta q̃ pfecta, (inter q̃ hõ cõnumerat) posse generari nõ solũ ex semine, sed sine semine: & sic opinatus est homines, post diluuiũ genitos fuisse ex terra, per virtutẽ & determinatũ aspectũ stellarum: sed de huiusmodi fatuitate alibi locus proprius.

¶ SPECVLATIO. IX.

De alio principio rei naturalis, nẽpe de forma, vtrũ educatur de potentia materiæ.

Argumẽ. 1. Videtur quod non. Anima rationalis forma est, & maximè substãtialis forma, quæ dat homini esse, & in ꝓpria specie cõstituit seipsam: non tñ educitur de potentia materiæ, sed à solo Deo creatur: ergo simili mõ nulla alia forma educitur.

Argumẽ. 2. ¶ Secũdo. Per actionẽ agẽtis naturalis verè, & realiter aliquid generatur, ꝙ ante nõ erat: & nõ materia, cũ ipsa sit ingenerabilis, vt dictũ est: ergo forma: at illud ꝙ generatur, ante generationẽ nõ erat, cũ sit productũ in esse post nõ esse: ergo forma geniti nõ erat: sed esset, si de materia educeretur: ergo nõ educit᷑ forma de potẽtia materiæ.

Argumẽ. 3. ¶ Tertiò. Si forma educit᷑ de potẽtia materiæ ab agẽte in actione naturali, eo esset, ne dicatur, ꝙ agẽs naturale creat, de nihilo formã producendo: sed non repugnat agenti naturali, non solùm per diuinam potentiã, sed etiam posito vno miraculo, ꝙ naturaliter ei cõueniat: vt in solutione ad. 2. ꝓbatũ est in præcedẽti speculatione: ergo nõ educitur forma de potentia materiæ.

¶ In cõtrariũ est ꝙ Arist. tex. 78. & libr. 3. text. 20. & primo de gene. tex. 11. dicit. Incontra.

¶ Ante solutionẽ speculatiõis opoi tet supponere, (ꝙ alias nõ semel repetitũ est,) ꝙ se notũ fuisse apud antiquos, ex nihilo nihil fieri, saltim simpliciter, & per se: nã ex priuatione per accidens non inconuenit, hominẽ ex semine, quod non est homo fieri. Nota. 1.

¶ Secũdò notãdu, ꝙ ratione huius principij multi post Aris. crediderũt, aut formas, aut aliq̃ particulã, aut accidẽs in materia latitare, anteq̃ ab agẽte manifestetur per ei⁹ actionem. Istorum (vt refert Durand.) quidã dixerũt, in materia ipsa latitare quasdã possibilitates: vt si dicam⁹, ꝙ in materia aquæ est possibilitas ignis: & ratione illius possibilitatis ꝙ ignis possit forma educi: & sic de omnibus alijs possibilitatibus: & in actum exibant per actionem agentis. Nota. 2. Diuersæ opiniones. Prima opi. Durand. in 2. d. 18.

¶ Secũda opinio fuit Alber. Mag. q̃ posuit formas latere in materia secũdũ quasdã inchoationes, q̃ inchoationẽ vocat formã esse secundũ essentiã: sed per actionẽ agentis naturalis forma, quæ erat solùm secundùm essentiam, acquirit existentiã. Itaq; cum laterent formæ secũdum habitum, postea apparent secundùm actum distinctè. Opinio 2. Alber. Ma. 1. phy. tra. 3. c. 3. & 15

¶ Alij dicũt, vt adducit Aureo. 2. sen. d. 18. ꝙ forma est in materia secundũ partẽ, quę pars per actionẽ agentis naturalis perducitur ad effectum, ad modum quo accidẽtia reducuntur per intensionem. Opinio 3. Aureo.

¶ Quarta fuit opinio, dicẽs in materia esse formã corporeitatis, quæ facit materiã corporeã, & extensam, ex cuius virtute producuntur speciei formæ. Hanc recitat᷑. S. Th. in. 2. d. 18. q. 1. ar. 2. quã opinionẽ Sco. in. 4. d. 11. q. 2. art. 2. defendit. Contra quã edidit elegantem tractatum Ægidius Romanus. De quo erit disputandum suo loco. Quanuis quoad formã introducendã nulla sit differentia inter S. Tho. & Scotum vt probat Anton. Andrea. 7. metaphy. quæst. 11 Opinio. 4. S. Thom. Scotus. Ægidius.

¶ Quinta opinio est Cõmẽtatoris hic li. 1. tex. 63. & latius in li. de substãtia orbis. c. 1. & 4. q tenet, in materia esse ꝑpetuas quasdã dimensiones, & illimitatas coęuas materiæ, & incorruptibiles, quæ faciũt materiã extẽsam, & diuisibilẽ: sic vt in diuersis partib⁹ materię, diuersę formę specificę recipiãt. Opinio. 5. Commen.

¶ Omnes istę opiniones ponũt aliquid reale pręexistere in materia ante generationẽ quod

ꝙ sit ingenerabile, & incorruptibile, adiuuans causam agentem ad generationem.

Supra specul. 1.

¶ Has varias opiniones impugnare nõ esset difficile ex Arist. qui solũ tria ponit principia, vt suprà probatũ est, scilicet materiã, formam, & priuationẽ. Isti tamen omnes aliquid aliud ponũt, scilicet, quod perpetuũ intelligũt in materia, siue sit hoc, siue illud, & sic non solũ de ipsa materia diceretur, ꝙ ingenerabilis, & perpetua esset: sed prolixitatẽ vitãtes, accedere oportet ad rẽ ipsam, declarãdo in quo cõsistat ratio eductionis de potentia materiæ, quod potissimum in hac est. De quo sit conclusio prima.

Physica scientia

Conclu. 1.

¶ Formã educi de potẽtia materiæ nõ est (vt aliqui iuniores affirmant) formã produci in materia, certis dispositionibus disposita, quæ naturaliter ordinãt ad talẽ formã, sine quibus forma nõ produceretur. Probatur: quia si hoc sufficeret ad hoc ꝙ forma dicatur educi de potẽtia materiæ, sequeretur quòd anima rationalis educeretur de potẽtia materiæ, & nõ à solo Deo crearetur, qđ est erroneũ. Probatur: quia positis dispositionibus illis certis in materia, introducitur anima à Deo: sicut positis dispositionibus in ligno introducitur forma ignis.

Formam educi nõ est ipsam in materia productã.

Obiectio.

¶ Nec valet dicere ad vitandum inconueniens (vt dicunt contrarium opinantes) ꝙ illę dispositiones in embrione non sunt ordinatę ex sua natura ad animam rationalẽ, sed solũ ex pacto diuino. Nõ valet (inquã) quia vnde constat, quòd dispositiones in ligno sint magis ordinatæ à natura ad formã ignis, quã in embrione ad animã rationalem? non habemus vnde: & dicimus illas in ligno naturales: quia semper ipsis existentibus, forma introducitur: & esset contra naturam si non introduceretur, à simili. Disposito embrione ad animam rationalem sufficienter, si anima rationalis non introduceretur, esset cõtra naturã, dato ab ipso Deo solo creetur anima, & introducatur. Quapropter videtur dicendũ, ꝙ educi de potentia materiæ non sit positis illis certis dispositionibus formam introduci, vel recipi in materia. Et quidẽ cũ propriè homo generet hominẽ, sicut equus equum, & alias verus pater non diceretur, sequitur, quod virtus seminalis hominis ita attingit generationem hominis, sicut virtus seminalis equi equum: quia ita attingit ad introductionẽ: ob id si sufficeret in equo, ad hoc quod dicatur forma equi educi de potẽtia materię, sic ad hoc ꝙ aĩa rationalis diceretᷣ educi.

Solutio.

Etiamsi cõtrariũ dicat Marsilius.

Conclu. 2.

¶ Secunda cõclu. Formam educi de potentia materiæ, non est dispositiones attingere ad introductionem, & ad productionem simpliciter esse, formæ. Volo dicere in hac conclusione, quod dato daretur differẽtia inter animam rationalem, & alias formas, per hoc quod in alijs formis dispositiões attingunt, nõ solũ ad introductionem, sed ad productionem esse formæ, & dispositiões animę rationalis solũ ad introductionem: dico non sufficere ad hoc, quod dicatur forma educi de potentia materiæ. Probatur. Quia huiusmodi dispositiones sunt velut instrumenta, quæ se tenent ex parte causę agentis, & non ex parte materiæ: ergo potiùs deberet dici, formã educi de potentia agentis efficientis, q̃ educi de potẽtia materiæ: qa hoc, quod est de potentia materię educi, vltra cõcursũ agẽtis, significat aliqualẽ concursum eiusdem materię ad ꝓductionem formæ, etiã si ipsa materia pura potentia sit dicta: tamen nomen hoc sonat.

Hoc dixit Coronel. Vid Sp. folio. 32.

Ratio.

Conclu. 3.

¶ Tertia cõclu. Formam educi de potentia materiæ nõ est ipsam recipi in materia, qa in ea potentia receptiua erat. Patet. Si hoc sufficeret, sequeretur quòd anima rationalis educeretur de potẽtia materię, quia ipsa susceptiua est: nam dato anima rationalis sit spiritualis, & ad corpus nullã habeat cõuenientiã, tñ est forma corporis, & ꝓ isto statu talis est connexio, & cõuenientia, vt intelligere nõ valeat sine corpore: qa nihil est in intellectu, quin priùs fuerit in sensu. Et necesse est intelligentẽ, phantasmata speculari. Anima. n. actus corporis est physici, organici, &c. vt Arist. ait. Ergo in materia est susceptibilitas, & potentia: cùm tñ ipsa non educatur, de potentia materiæ: sequitur non sufficere hoc in alijs formis.

Ratio.

S. Tho. p. p. q. 78. art. 1.

Arist. 3. de anima tex. co. 90. Arist. 2. de anima. t. c. 6.

Conclu. 4.

¶ Cõclu. 4. Educi formã de potentia materiæ nil aliud est, quã actu fieri quod erat in potẽtia materiæ. Probatᷣ. In veritate formę oẽs aliæ ab anima rationali educi dicũtᷣ de potẽtia materiæ, & nõ est quia aliq̃d sit positiuè in materia coæuũ materiæ, neq; secũdũ partem formę, neq; secũdũ totũ, neq; est dispositiones introducere formã, neq; est formã ipsam producere, neq; est formã recipi in materia: & cũ aliquid fit, oportet sit actu fieri per generationem, quod erat in potentia materiæ: sicut si dicamus nunc actu fit planta per generationem: quia forma plantæ erat in potentia talis materiæ se

Ratio. Vide Aegidũ quoli. 2. q. 12. & melius quolib. 3. q. 10. & 11.

 nimis

S. Tho. p. p. q. 90 art. 2. ad. 2.

minis: ob id forma educta est. Educi enim non est aliud, quàm actu fieri quod erat in potentia materia. & quia anima rationalis non erat in potentia materiæ, non dicitur educi de potentia materiæ.

Quid est formã educi de potentia materiæ.

¶ Nũc restat declarare qd est esse in potẽtia materię, & quomodo oẽs formæ aliæ à rationali dicãtur esse in potẽtia materiæ. Est enĩ formã omnẽ dependere à materia in fieri, & in cõseruari, in genere causę materialis, scilicet, receptiuę, & passiuę. Et pbatur q hoc sit esse in alio tãquã in causa. Sic Arist. 4. phy. tex. 23. dicit, vnũ esse in alio, qñ est in eo tanq̃ in causa: qa ergo hęc est rerũ natura, vt nulla forma fiat nisi in materia, meritò omnis forma dicit esse in potẽtia materiæ. Et qñ agens naturale aliquid producit, facit q sit actu, id quod erat in potentia cõtentũ in materia. In ea (inquã) tãq in sua receptiua causa materiali. Neq; est nouus iste loquẽdi mod', vt dicim' mũdũ fuisse in Deo, tanquam in effectiua causa: & omnia dicantur in sole, quæ generãt: sic ergo omnia sunt in potentia materiæ. Et quia anima rationalis non sic est in potentia materiæ: quia dato ita sit, quod quãdo à Deo creatur, in materia disposita recipiatur, non tamen habet q sic sit in materia, tanquam pendens ab ea in fieri, & conseruari: quia posset Deus animam creare rationalem ante corporis formationẽ multò ante, licèt non creet: tamen non repugnaret naturæ eius, magis quã modò repugnat, qñ à corpore separata est, & nõ pendet à materia in conseruari, quandoquidẽ absq; miraculo conseruatur separata, ob id non dicitur esse in potẽtia materiæ: esset tamẽ miraculosum, q aliqua forma sustentaretur absq; materia: ob id omnis forma dicitur educi de potentia materiæ, & omnes tales fiũt à materia depẽdẽter, id est cõcurrente materia in genere causæ materialis. Et sola anima rationalis fit independenter à materia, quamuis non creetur à Deo, nisi in materia, seu corpore disposito. Et qdẽ quãuis inter Arist. expositores controuersia sit, quid Arist. senserit de animæ rationalis natura, an educatur de potentia materię, an

Greg. Arimi. in. 2. dis. 16. & 17.

Aristo. 2. de gen. an. c. 2

de foris fit: de intellectu apertè dicit: vbi animã vegetatiuã, & sensitiuam ait educi de potẽtia materię, intellectũ verò venire d foris. Sed de hoc in libro tertio de anima disseremus.

¶ Inter animam rationalem, & formas alias distinctio hæc est, quòd omnes aliæ dependeant à corpore, vt sine eo conseruari nõ posint. Anima rationalis vero sine corpore conseruatur. Nec obstat, si quis dicat, quod dissolutis dispositionibus in corpore ad animam rationalem, ipsa non manet, & sequitur mors. Non (inquam) valet: quia dato amplius non animet, non tamen desinit esse, sed seperata conseruatur. Et q nõ animet est, quia suum animare est certis positis, & conseruatis dispositionibus: & ipsis ablatis, nõ ampliùs animat: & hoc declarat, quod dispositiones in corpore ad animam rationalem concurrunt ad introductionem in corpore, sed non ad eius productionem: ob id ipsis ablatis, non est ibi anima, sed non desinit esse, quia non attingebant dispositiones ad productionem, sed solùm à Deo per creationẽ fuit. Et De' aliter concurrit ad productionem animæ rationalis, quę nõ educitur, quam cõcurrat ad productionem aliarum formarum, quę educuntur: quamuis vtrobiq; requisita sit dispositio. Et differentia est in hoc, quod animam rationalem Deus producit in corpore disposito, q eodem cõcursu posset in vacuo producere, quia est forma per se subsistẽs: sed formas alias producit cũ agentibus naturalibus, vt illo eodem concursu nõ posset producere in vacuo, nisi specialiter supplendo vicem materiæ. De quo vide doctorem Sanct. qui ponit differentiam, & probat formas alias non produci, sed com produci ad productionem totius. Et nõ est opus dicere (vt aliqui putãt) quod prius intelligatur forma substantialis, & quod pri' sit quàm inhæreat: imo in hoc consistit differentia animæ rationalis, & aliarũ formarum: quod anima rationalis dicitur prius esse, quam inhæreat corpori: quia esse prius formæ quàm inhæreat, est habere esse independẽter à materia, & per se stare, quod animæ rationali conuenit: at aliæ formę omnes substantiales, & accidentales nullũ habent per se esse, nisi esse in supposito: ob id non sunt ante, neque intelliguntur ante quã inhærẽt: sicut in artificialibus, si statua in lapide fiat, non prius natura est forma artificialis, quàm inhæreat: sed fit forma statuæ per hoc quod fit statua: & dato ipsa forma det composito esse formale, nõ est opus ob id prius intelligatur ipsa: quia licet in causa efficienti id sit præequisitũ, & quod actu sit, si debet agere, formalis ta-

Obiectio.

Solutio.

S. Tho. p. p. q. 118. ar. 2.

Differentia inter animã rationalem, & alias formas.

S. Tho. p. p. q. 90. art. 2.

Rõ differentiæ inter animã rationalẽ, & alias.

men causa non habet prius esse, quam det supposito: nā frigiditas dat esse frigidi formaliter, sed ipsa non est frigida: & albedo dat albo esse albi formaliter, sed albedo alba non est: ob id sufficit quod forma cum dat esse formale, sit id quo suppositum est tale, & non oportet prius habeat esse, & non prius natura est, quàm sit pars totius. Et quia anima rationalis habet per se esse separatum, quod non habent aliæ formæ, dicitur esse prius natura, quàm insit corpori. In hoc stat ratio creationis, & quod non sit forma quæ educitur de potentia materiæ. Aliæ verò oēs educuntur, vt dictū est.

Discrimen inter viuentia, & non viuentia.

¶ In eductione tamē de potentia materiæ est differentia notanda inter viuentia, & non viuentia: quia in solis viuentibus virtus actiua coniuncta est materiæ in eodem supposito, ita vt in nucleo nucis, vel alteri⁹ fructus ibi virtus actiua inclusa dicatur, quæ de materia in qua est, sufficit ad educē dam formam. Et in semine animalis existē te in matrice fœminæ virtus impressa ab agente est: at non viuentia, vt elementa, non generant per virtutem actiuam, quæ sit coniuncta in materia, vnde forma educitur, sed fit per dispositiones receptas ab agente in materia separata: sicut ignis generatur in ligno per dispositiones ibi receptas desiccando humiditatem, & introducendo calorem. Quapropter loquentes propriè, virtutes seminales solum in viuentibus deberent concedi esse in materia, quia ibi virtus actiua cōiuncta est materiæ, sed in non viuentibus non sic, quamuis loqui soleant philosophi in materia latere seminalem virtutem ad formam introducendam, etiam in non viuentibus. Quod dicunt in hoc sensu: quia omnis forma (excepta anima rationali) siue de viuentibus, siue de nō viuētib⁹, educitur de potētia materiæ, ad sensum supra explicatum.

Vide Durā. 2. d. 18. q. 2.

Quædā formæ magis dependēt à materia q̄ aliæ.

¶ Est tamen considerandum, quod aliquæ formæ magis dependent à materia, quàm aliæ: ob id quædam videntur sic esse in potentia materiæ, vt quasi non sint; vt lumē forma est, & tamē in instanti in aere est, vt non videatur educi de potentia materiæ: idem de speciebus: sed in veritate educuntur: quia lumen non prius est, quàm sol faciat aerem luminosum, & in vacuo non posset producere lumen. Quare ait Aristo. Necessarium est mundum hunc esse cōtiguum: similiter & species in medio, quæ

Ægid de numeratione intellectu⁹ possibilis c. 2. Ricardus. Arist. 1. Me t. 1. S. Tho. o. p. 467 ar. 2. 1.

deferūtur ad potentiam, & multiplicātur, oportet dici quod educuntur de potentiā materiæ, licèt minùs videaut dependere à suis subiectis, quam aliæ formæ, quamuis aliq negēt. * specialis hic sese offert cōsideratio in educendo formā de potentia materiæ, quomodo sese habeāt semē decisum a viuēte in productione. &c. Sco. in. 2. dist. 18. q. 1. & Anto. Andrea. 7. Metaph. q. 11. tenet quod semē agit vt concausa & nō vt sufficiens actiuū, & ratio est, quia virtus actiua agentis vniformis, nō potest causare effectum difformē in passo vniformi, & quia semen est vniforme, & materia similiter, sequitur qđ non potest causare tanta deformitatē quātā videm⁹ in organis animaliū: & sic dicunt quod difformitas venit ab agente difformi. s. influētia cœlorū: & sic semē nō attingit formā geniti. Nullū. n. imperfectū est principiū efficiens producēdi perfectū: sed semē est imperfectius animāte: & Anto. Andre. dicit quod forma specifica animalis perfecti quæ gignit p propagationē immediate producit a Deo, quia nō est a semine neq; a patre, quia eo mortuo potest filius generari, neq; à virtute cœli neq; a forma cœli, neq; ab intelligētia & sic est à Deo. Con. tn & Doct. S. dicunt quod semē nō solū disponit materiam ad forma, sed etiā producit formā animati educibilē de potētia materiæ, quia vt ait Comē. 7. meta. com. 31. in semine est virtus cōmunicata a generāte, per quā vt instrumētū generās sibi simile producit: & quia virtualiter est ipm generās, disponit & format diuersa organa, & sic est virt⁹ quodā mō diuina occulta: & ibidē idem. S. Th. sentit, ob quod nō est necesse ad formā producēdā in genito recurrere ad ideas vel ad datorē formarū, neq; ad Deū specialiter in formis q̄ educi possunt: qa aliàs si tales formę nō producūt ab agēte sed solū dispositiuè crearētur à Deo tales formæ sicut de aīa rationali dicit, q̄ ideo dicit creari a Deo quia hō nō attingit ad animā rationalē sed solum disponit ad introductionē, de quo Paulus socinas. 7. meta. q. 29. & semē licet sit vniforme in se est virtualiter multiforme quia est ipm generās virtualiter, & licet secundū se semē cōsideratū, doctoris sub. ratio apparet, cōsiderādo quod virtute est animal a quo decidit, poterit agere quæ videm⁹ in genito: hęc sint pro maiori intelligentia illorū quę dicta sunt in hac speculatione.

His eleganter docet Ægid quol. 5. q. 10. & 11.

¶ Ad argumenta patet solutio ex dictis.

SPECVLATIO OCTAua. An generatio terminetur ad formam.

Vide Ægidiũ. quolib. 4. q. 11. & quoli. 5. q. 11.

Via in præcedenti speculatione diximus de generatiõe, & eductione formarũ de potẽtia materię, disputãdũ est de termino generationis, an sit forma, vel totum genitum.

Argum. 1. ¶ Videtur quòd sola forma sit terminus generationis. Id verè, & realiter est terminus generationis, quod habet de nouo esse per generationem: sed solùm forma est: ergo ipsa est terminus. Patet: quia terminus in generatione, vel est materia sola, vel totum, vel forma sola. Materia non potest esse talis terminus: quia ipsa ingenerabilis est, vt dictum est. Neque totũ. Patet: quia totum non est aliud quã suæ partes: sed materia, quæ pars totius est, nõ est generabilis: ergo neq; totũ, saltim pro illa parte, quia materiã habet alterã partem sui: manet ergo, quod sola forma terminus sit generationis.

Supra speculatiõe. 4. Supra speculatiõe. 6. procemiali.

Ari. 8. phy. tex. co. 7. & 5. Ethi. c. 1. & 4. Met. t. co. 4. & 1. Topic. c. 8. & 12.

¶ Secundò. Id erit terminus generationis, quod intelligitur esse corruptionis: quia contrariorum eadem est disciplina: sed corruptionis terminus solùm est forma, quia non corrumpitur materia, vt constat, neque totum, quandoquidem totum non corrumpitur, si pars manet, ergo sola forma est.

¶ Præterea. Illud est terminus ad quem generationis, quod opponitur termino à quo eiusdem: sed terminus à quo priuatio formæ est: ergo terminus ad quem generationis sola forma erit. Maior nota est, & similiter minor: quia ex priuatione tanquã ex termino à quo fit motus.

Cõmẽ. 12. Meta. text. co. 18. ¶ In contrarium est Cõmentator, qui ait. Formę secundum Aristo. non producuntur, sed comproducuntur.

Aristot. 12. Met. te. 12. ¶ Pro solutione notandum, quòd terminus generationis in creaturis dupliciter accipi potest, sicut & principium. Primò. Principium est ipsum generans. Id enim dicitur principium, quod generat. A generante enim incipit generatio, & actio generantis est. Actiones enim suppositorum sunt: & huic respondẽs est, in termino ipsũ genitum esse. Aliud est pricipium à quo incipit generatio, & forma est: sicut in dealbatione, terminus à quo nigredo est, quæ priuatio albedinis dicitur, & terminus eius albedo erit. Itaque quia principium à quo, generationis est forma, qua generans generat, in termino correspondet forma geniti. S. Th. p. sen. d. 5. q. 3. artic. 1.

Aristot.

Notan. 2. ¶ Est etiam notandum, quòd generatio nõ solùm tribuitur supposito, sed etiam naturæ, tanquàm termino intento per generationem. Vnde. Sanct. Tho. ait. quòd natiuitas potest alicui dupliciter tribui. Vno modo sicut subiecto: alio modo sicut termino. Sicut subiecto tribuitur ei quod nascitur: & hoc propriè hypostasis est, & nõ natura. Nasci enim est generari. Et nascitur aliquid ad hoc quod sit. Esse autem hypostasis est, & non naturæ. Sic natiuitas ad hypostasim terminatur. Si tamen consideretur natiuitas sicut in termino: sic tribuitur naturæ. Terminus enim generationis forma est. Intentio enim naturæ terminatur ad formam, seu naturam speciei. His notatis, prima conclusio sit. S. Th. 3. p. q. 35. ar. 1.

Conclu. 1. ¶ Per generationem totum verè habet esse & non materia, neque forma. Patet. Illud dicitur habere esse per generationem, quod verè per eam est: sed totum est quod verè est: ergo totum acquirit esse: quia illud quod verè subsistit, esse acquirit per generationem: sed hoc non est forma, quia ipsa non subsistit, neque materia est: ergo totum, quod & propriè substantia est. Totum habet esse per generationem. Ratio. 1.

Ratio. 2. ¶ Item. Id dicitur verè per generationem habere esse, quod verè producitur: sed materia non producitur, neque forma: quia id producitur, quod habet esse per talem productionem: sed forma non habet esse, sed potius dat suum esse composito, & per eã formaliter est: ergo sequitur, quod totum habet esse per generationẽ. Hoc est quod dicit Commentator de mente Aristot. ꝙ forma non producitur, sed comproducitur. Producto enim toto composito, & id, quo formaliter est, oportet intelligi simul productum: quamuis de formis intentionalibus loquendo, posset concedi quod forma generatur, & quod forma generat, sicut latè tradidit Ægidius quolibet. 5. q. 11. Sit secunda conclusio. Comẽta. Ægidius.

Conclu. 2. Paulus Ve- ¶ Forma terminus est per se generationis, licèt nõ sit ipsa primũ ꝙ generat. Quod sit ipsa per se terminus generationis, patet: quia

Scotus. lib. 1 cap. 9. Rano. 1. p. quia id est perse terminus generationis, ad quem de per se tendit generatio: sicut terminus dealbationis, ad quod tendit dealbatio: sed ad quod tēdit generatio forma est, & intētio agētis est, formam producere.

Ratio. ¶ Secunda pars probatur, vt in præcedenti specul. dictum est. Forma non debet intelligi prior, sed ipsū dicitur esse toto existēte composito, qua formaliter totū est: & quia in generatione cōpositum stat per se, & non forma, & formam eo intendit, vt compositum, ea sit: sequitur ipsam formā non esse quod primò generatur. Itaq; ista duo stant simul, quod forma dicatur per se generationis terminus, & quòd non dicatur primum quod per se generatur.

Antonius Andreas. Domin. de Flādria. li. 7. q. 12. ar. 5. sup summe. ¶ In hoc videtur defecisse Antonius Andræas, sequens Scotum in. 7. Meta. quæst. 9. qui in. 3. conclusione (vt citat Domini. de Flandria.) ait, quòd forma nō est terminus per se primus generationis, eo q̄ omne quod vt terminus generatur, generatur ex materia, vt ex parte sui, & cùm forma non habeat partes, non erit terminus: Deficit ratio, capiendo terminum generationis pro intrinseco termino: nam forma ad quā est alteratio, quæ est terminus intrinsecus alterationis dans speciem, non est cō posita ex subiecto alterationis, licèt subiectum sit id quod alteratur ita forma, quæ est terminus generationis, non est composita ex materia, quæ est subiectum, licèt totum cōpositum sit id quod generatur: sicque soluta manent argumenta.

¶ * Considerandum, quòd & si plato formā in hærentem materiæ etiā cū ea cōstituere rem naturalem affirmet, verū ponit ideam à rebus abstractam, & eam causam exemplarem dicit rerum effectarū, & formas coniunctas rebus effectus eius appellat imo partum. Aristo. tamē, formā principium rei dicit: Ecce in quo cōueniunt, & in quo differūt, & illa idea Platonis in mēte diuina posita infinita & æterna est, quę

Plato. singularum rerum ideas vnitate quadam

Plotinus. in se cōprehēdit sic in Parmenide: & Plotinus in suo de ideis, & vt Simplicio & Themistio videtur. rei idē. Arist. in. 2. Physicorum, de quo infrà aduerte, quod ex materia & forma sit vnum per se, licèt non sit vnum ex se: quia ad esse vnū per se, sufficit sint principia intrinseca ex quibus vnū re fiat: & hoc est forma & materia, q̄d non contingit in aduentu alicuius accidentis cōmunis: cùm forma accidentalis, nō sit de quidditate rei, quod est vnum esse, quod est ex natura sua simplex, siue materia & forma.

Pro complemento tamen huius primi libri de principijs rei naturalis disputantes, restant duo. Primum, de priuatione (cùm ponatur vnum ex tribus principijs, vt suprà probatum est) opus est post tractatū de materia, & forma, & de priuatione aliquid dicamus: & erit quæstio, vtrum entia naturalia, quæ constant ex suis principijs, determinentur per naturam per maximū, & minimū, vt detur maximū, vltra quod nō potest maius, & detur minimum, citra quod non est aliud minus: sic erit finis huius primi libri Physicorum.

¶ SPECVLATIO nona. Vtrùm priuatio, quæ ponitur principium rei naturalis, sit aliquid à materia & forma distinctum.

ET videtur quòd sic il- Argumē. 1. lud est verè distinctū, q̄ seclusa omni opera tione intellectus est: quia hæc est vera, cæcitas est, & tamen hec est falsa, Chimæra est. Ratio huius: quia priuatio dicit aliquid q̄ tamen non dicit negatio.

¶ Secundò. Priuatio nihil aliud est, quā for Argumē. 2. ma contraria: sed contraria forma est ens verè: ergo & priuatio. Patet maior: quia nō album & nigrū, & non albedo, est nigredo, vel color alius medius. Hoc enim decla rat priuatio formę nā nulla alia ratione materia, seu subiectū in quo est nigredo, dici tur priuatio, nisi quia non habet albedinē: sed albedo aliquid est.

¶ Item. Priuatio principiū ponitur rei na- Argumēt. 3. turalis, & ponitur & numeratur cū forma, & materia: sed forma est aliquid reale, & materia similiter: ergo & priuatio: nō enim est maior ratio de vno, quàm de alio.

¶ In cōtrarium est Aristo. in multis locis. In contra.

¶ Pro solutio, notandum, q̄ non inconue- Notan. 1. nit aliquid esse vnum secundū rē, & plura

secũdũ aliam rationem: vt domus est vna, tamen est plura entia.s.ligna, & lapides, in quantum plura concurrunt ad constituendum domũ: sic etiam vna res potest esse in actu, & in potentia. In actu, per respectum ad formã quã habet: & in potẽtia, quia habet aptitudinem ad aliam habendã. Vnde nõ incõuenit vnã & eãdem rem & actum, & priuationem habere. licèt inconueniens esset respectu eiusdem.

Notand. 2. ¶Secundò notandum, ꝙ hîc in dubio est, vtrùm priuatio formę, quæ non est nisi in subiecto apto nato, vt materia sit aliquid distinctum ab ipsa materia, sicut solet res à re distingui: an solũ sit vna & eadem res, sed per vnum respectum dicatur priuatio, & per aliud dicatur materia.

Conclu. 1. Cõtra Paul. Venetũ in sua Met. c. 8 ¶Priuatio non est quid positiuum à materia distinctũ. Probatur ex nomine ipso, Sonat enim rei priuationem, & non positionem. Id Arist. 4. Meta. text. 4. ait, Priuatio est negatio in subiecto apto nato: nam cæcitas, cùm sit priuatio, carẽtia solum importat.

Ratio. ¶Probatur conclu. Si priuatio est aliqua entitas positiua, ergo tenebræ, cũ sint luminis priuatio, aliquid positiuũ essent: sed hoc est falsum: quia, cùm aër illuminatur, per quod tenebræ expellũtur, aliquid positiuum expelleretur: sed hoc constat esse falsum, ergo & id ex quo sequitur: & eodẽ modo probatur de omni alia priuatione.

Corollari. ¶Ex quo sequitur perperã opinasse, qui dixerũt priuationẽ esse aliquid positiuũ.

2. Conclus. ¶Secũda cõclusio. Priuatio in materia alicuius formæ non est forma cõtraria. s. non est albedo: non est nigredo: non est ignis: non est aqua: imò nec est materia, nec forma.

Ratio. 1. Probatur: quia sequeretur quod materia, & priuatio realiter distinguerentur. Patet: quia materia, & forma realiter distinguuntur: si ergo priuatio est forma cõtraria, realis esset distinctio inter materiam, & priutaionem: sed hoc est contra Arist. qui

Aristo. in text. 60. ait, quòd materia, & priuatio sunt vnum realiter.

Ratio. 2. ¶Præterea. Priuatio intra definitionẽ generationis, quæ est mutatio de non esse ad esse, cuius priuatio, tãquã terminus à quo, est velut principium: at forma impropriè dicitur principium sui contrarij.

3. Cõclusio Priuatio idẽ est re quod materia. ¶Tertia cõclusio. Priuatio est idẽ re quod materia: solum ab ea ratione distinguitur: quia materia seclusa operatiõe intellectus est materia, & seclusa operatione intellectus priuatur forma: sed materia, & priuatio solùm duo sunt per operationem intellectus, per hoc, quòd intellect⁹ aliter capit hoc, quod est subijci formæ: quod est esse materiã, & hoc quod est carere forma: sic tenebræ non sunt aliud quàm aer non illuminatus: & quia priuatio significat materiam in abstracto, nõ prædicatur de ea formaliter, sed idẽticè: sicut si hæc sit vera aër est res, quæ sunt tenebræ, & tamen aër nõ est tenebræ: sic materia est res, quæ est priuatio, sed materia non est priuatio.

¶Hæc cõclusio ab Arist. multis probatur Ratio. 1.
*rationibus, quòd distinctio sit: & cùm nõ sit rei distinctio, oportet sit rationis: nã illa distingui oportet, quæ sic se habẽt, ꝙ vno manente, nõ manet aliud: sed manente materia non manet priuatio, facta generatiõe ergo distinguuntur.

¶Item. Materia est per se principium generationis in fieri, & in facto esse: at priuatio non est principium rei genitæ de per se, sed solũ de per accidẽs, vt suprà dixim⁹. Ratio. 2. Tex. 59. Tex. 65.

¶Item materia habet potentiã de qua educitur forma, secundum quod formæ educuntur de potentia materiæ: sed priuatio nõ habet talem potẽtiã, quia est negatio. Ratio. 3.

¶Item. Materia habet se vt subiectũ respectu priuatiõis, & priuatio velut forma quę expellitur per generationem formæ contrariæ in eodem subiecto. 4. Ratio.

¶Sufficiat adduxisse has rationes, ad probãdam differentiã secũdùm rationem, inter materiam, & priuationem Realem: tamen vitare est necessarium: siquidem materia ipsa est, quæ subiectũ dicitur formæ, & ipsa eadem considerata tanquã priuata forma, ad quã habet aptitudinem, vt recipere possit, dicatur priuatio: & ob id cùm sint tria principia rei naturalis, solùm duo constituunt intrinsecè rem naturalẽ: quia in rei veritate solum sunt duo re, cum materia coincidat cum priuatione.

¶*Et cũ materia & forma intrinsecè rem constituant naturalem, & hæc duo solùm substãtia rerũ sint: exploditur opinio Platonicorũ, & Pithagoricorum, qui ens & vnũ rerũ substantiã dicebat. Contra quos ex proposito Philos. in. 4. Meta. & in. 10. &. 12. Siquidem ponebant ens & vnum per se separata, extra res ipsas: nam si ens & vnũ transcendẽ taliter summeretur rerum substantiã dicunt: cũ de omnibus quidditatiuè

tatiuè prędicētur, quia quęlibet res, & ens est & vna: quia indiuisa, & sic substantiam rei importaret sicut materia & forma: tamen non extrà rē, sed in re: sed ens & vnū, vt in prędicamēto quantitatis ponuntur, cum sint accidens, non possunt esse rerum substantię, cū accidentia posteriora sint, & cōsequantur eam: & non distinguēs Plato & Pithagoras inter hæc, asseruit vnū principium numeri, esse rerum substātias, &c. de quibus alias.

Ad primū. ¶ Ad primum argumentum concedimus hanc esse veram, cæcitas est: sed intelligitur vera, pro quanto subiectum in quo est cæcitas, aliquid est. Si verò velis eam verificare, vt eò sit vera, vt cæcitas ipsa secluso subiecto, aliquid sit reale, neganda est. Sed hæc est vera: priuatio est, sed eò vera est, quia materia quæ est idem re quod priuatio, est, sicut sentit Sanct. Thom. vbi notandum, quòd in .1. parte dicit, quòd ens vno modo capitur, vt sufficiat ad veritatē propositionis: & sic priuatio est ens, in quo differt à pura negatione: alio modo sumitur, vt ens diuiditur in decem prædicamenta: & sic priuatio non est ens, sed negatio formæ: ob quod sequitur, quòd priuatio est ens rationis: quia est carentia quædam distincta à subiecto, solum per operationem intellectus.

S Tho. p. p. q. 48 art. 2. ad 2.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum. Negamus priuationem esse formam contrariam: imò est ipsa materia, solùm ab ea differēs ratione: quia per intellectus operationem distinguimus ipsam materiam, vt subiectum est, ab eadem quàdo forma priuata esse, dicitur. Non est albedo, non est nigredo, neque est alius color medius: sed est subiectum ipsum priuatum albedine. Ob id nō sequitur, quòd priuatio aliquid reale dicat distinctum à materia: quia si priuatio aliquid diceret positiuum suprà materiam, cum materia sit priuata non vna, sed multis formis, tot diceretur habere priuationes, & realitates, quot sunt formæ, quas potest habere: quod videtur falsum. In quo defecit (aliàs nobilis author) Paulus Venetus, qui in sua Metaphysic. cap. 7. conclusione. 3. dicit. In materiā prima est multitudo potētiarum respectiuarum ab ipsa, & inter se realiter distinctarum. Hæc ibi. Non videtur sane dictum, in materia huiusmodi ponere realitates, quandoquidem ipsa est vna materia, quæ intelligitur subiectum formarum, & intelligitur priuatio. Sufficiat ponere diuersos respectus, seu diuersas relationes rationis respectu diuersarum formarum ad vitandum rerum multiplicitatem, sine causa.

Venetus.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dictū est suprà, priuatio sic ponitur principium rei naturalis, quòd nō fit de per se, sed de per accidens: nam quia materia est priuata forma, ratione cuius dicitur priuatio, contingit, quòd fiat nouæ formæ introductio in materia: & sic priuatio de per accidens principium est.

¶ * Aduerte Platonem priuationem intellexisse, sed tamen causam non vocat, neq; principiū rei naturalis & meritò: quia alias etiam tempus & locus principium rei naturalis diceretur, cum generationes, neque sine loco, neque tempore fiant. Dicit ergo Plato occasionem esse priuationem, & quidem religioni christianæ consentaneū est, vt etiam verbis ab hęreticis lōgè simus, priuationem non vocare absolute principium, ne ad Manichæorū errorē accedere videamur, qui duo rerum initia ponentes, vnum boni, alterūm mali dicebant, hunc tenebrarum, illud lucis, vbi de tenebrarum initio loquentes priuationem videntur intelligere. *

¶ SPECVLATIO. XII.
Vtrùm res naturales terminentur per maximùm, &c.

POstquam de principijs rei naturalis dictū est, scilicet de materia, & forma ex quibus cōstāt res naturales, operę pretium erit scire. Vtrùm ipsæ res naturales terminentur per maximū quòd sic, & minimum quòd sic, quod est dicere, vtrùm in omnibus rebus naturalibus detur aliquod maximum, quo nullum maius, & aliquod minimum quo nullum eo minus: & hoc vel absolutè, vel in propria specie: & hoc vel secundùm naturam, vel secundùm diuinam potentiam. De ista specula. multa tractantur, maximè à recenti-

Vide Ægidium quolibet. 4. q. 6.

recentioribus, ingeniosè quidem, innumeris multiplicatis argumentis, sed cùm minimo fructu. Quapropter abstinendum videtur ex proposito ab illis, sed solùm quæ vtilia vidētur, & ad Physicam disciplinam spectant, conclusionibus certis explicabimus, quarum prima.

1. Cóclusio ¶ Omnia viuentia terminātur quo ad magnitudinem per maximum quòd sic: quod est dicere. Dabilis est tantus homo, tantus Leo, tātus equus, quo maior per naturam dari non possit. Huius conclusionis ratio signatur à doctore S.p.p. quæstio.7. art.3. vbi ait. Forma quæcunq; naturalis determinat sibi certa accidētia: vt ignis tantam intensionem caloris, tantā siccitatis: at inter alia accidentia est quantitas, & figura.

Omni á viuētia quo ad magnitudinē sunt terminata.

1. Ratio. ¶ Ratio sic formari potest. Quælibet res viuens habet formam, per quam terminatur in certa specie: sed quælibet forma habet determinata accidentia, & determinatam quantitatem: ergo quælibet res viuens habet determinatam quātitatem: sed hoc est determinari quo ad magnitudinē per maximum quòd sic.

2. Ratio. ¶ Secundò. Quælibet forma viuentis intrinsecè certæ & determinatæ perfectionis est, vt, scilicet, forma leonis sit, vt.4. & elephantis, vt.5. & hominis, vt.6. Species enim habēt se sicut numeri, vt dicit Arist. ergo & quælibet forma, quæ intrinsecè determinatæ perfectiōis essentialis est, determinatam habet quantitatem, & certā, qua maior dari non potest: siquidem accidentia oportet vt sequantur rationem formæ: & si ipsa limitata est, accidentia non habēt vnde sint absq; limitatione.

Aristot. 8. Metaphysi. tex.10.

3. Ratio. ¶ Tertiò. Anima viuentis, suppositum auget per nutrimentum, conuertendo alimētum in substantiam aliti; sed hæc virtus augmentatiua finita est, cùm & forma, cuius est virtus, sit finita: ergo illius augmenti dari potest terminus: sed hoc est omne viuēs terminari ad maximum quòd sic.

4. Ratio. ¶ Quartò. Quæcunque viuentia determinānt sibi periodum certam suæ durationis, vltra quam progredi non possunt: sicut videmus quædam animalia diuturniora esse alijs, iuxta speciem suam: vt de coruo, & ceruo. Et inter arbores palma nimis durat: & aliæ sicut citissimè fructificant, paucis durant annis: ergo eodem modo in augmento est dabilis terminus: quia quantumuis toto tempore durationis augeantur (quod tamen non ita contingit) non possunt in infinitū augeri habentes periodum certam vitæ: & sic Aristote ponit minimam carnem, & maximam, ob terminum augmenti. Aristo.

¶ Neque est opus hîc distinguere, vt de eterogeneis intelligatur conclusio: nam quanuis omne viuens, eterogeneum videatur: sicut etiam in plantis, quæ habent corticem, folia, & fructus etiam apparēt, non est ratio termini in augmento, quòd sit viuens eterogeneum, vel homogeneum: sed quia vitam habens, oportet habeat finem augmenti: nam etiam si animal homogeneum daretur haberet certum terminum augmenti ratione formæ.

¶ Secunda conclusio. Omnes partes cuiuslibet viuentis, & omnia accidentia, & omnes dispositiones tam præcedentes, quam concomitantes, & subsequentes determinantur ad maximum quod sic: & tandēm omni re naturali oportet hoc considerare. Hęc est sentētia. Arist. Dicit enim, quòd si partes non terminantur in augmento, scilicet, caro, neq; totum terminabitur: ex quo sequitur, si totum terminatur, quòd & partes terminantur, sed totum terminatur, vt probat prima conclusio: ergo & partes. 2. Concl. Aristo. in.r tex.36.

¶ Ratio est. Quælibet forma sibi determinat certas dispositiones, & accidentia determinata. Non enim posset aquæ forma substantialis conseruari in tanta raritate, quanta est aër, neque aër in tanta, quanta est ignis: Et calor non potest esse intensior vbicunque fuerit, quā sit calor in igne, neque frigiditas intēsior alicubi quā in aqua: sequitur ergo ꝙ omnes tales dispositiōes, & huiusmodi accidentia, determinātur ad maximum quòd sic. Ratio.

¶ Tertia conclusio. Omnia elementa, & orbes cœlestes, & omnia mixta, & nō viuentia, determata sunt per naturam ad maximum quòd sic. Probatur primò de orbib' cœlestibus; quippe qui cum sint per naturam incorruptibiles, & ingenerabiles, nullo modo naturaliter possunt augeri, neque possunt fieri capaciores. Ex quo de elementis probatur. Quandocunq; locus est finitus, & terminatus, id quod locatur non potest esse infinitum, & interminatum, cum locatum, & locus sint æqualia: sed locus ignis, Lunæ orbis est, qui est finitus: ergo & ignis similiter erit. Et de aëre eodem modo, qui locatur in igne, Cōclusio.3 Ratio.

qui est

igne, qui est finitus: & si oportet, quòd aër qui ibi locatur sit finitus: & eodem modo de aqua, & terra.

¶ De mixtis apertissimè etiam probatur. Cum enim mixta contineantur in elementorum aliquo, sicut in loco, si ipsa elementa sunt finita, vt probatum est, oportet similiter & ipsa mixta non sint infinita.

Cõclusio. 4. ¶ Quarta conclusio. Non repugnat supradictis, ignem in infinitum crescere, si ei applicarentur in infinitum cõbustibilia: & sic, nõ terminaretur ad maximum, quòd, sic intrinsecè, neq; ad minimum quod nõ extrinsecè. Hæc est Aristo. in. 2. de anima. tex. 41. vbi dicit, quòd ignis in infinitũ cresceret si combustibilia in in nitum applicarentur: vbi ponit differentiam inter viuentia, & ignis naturam: quòd viuentia habent certum terminum augmenti, ignis verò non: quia tandiu sine termino augetur, quandiu combustibile applicatur. Ratio est quare, quando viuens nutritur, non posit in infinitum crescere est, quia ab intrinseco auget, & alit: & quia finita est virtus formę, non potest in infinitum fieri augmentum: sed hoc de igne non potest dici: quia si ignis augetur, non ab intrinseco est, sed ex aplicatione materiæ de foris, quæ continuatur: ob id applicando in infinitum materiam combustibilem, non obstat quominus posit esse in infinitum augmentum, quòd impropriè augmentum est. Et quod de igne dicitur, ita de aëre dici potest; & de aqua. Sed an de omnibus mixtis homogeneis, vt de auro, & argento, nõ videtur ita certum: quia licèt non propriè ista metalla habeant animam vegetatiuã, sunt ei valde propinqua, & habent quodã modo, quia terram velut alimentum in se conuertunt. Si quis tamen dicat eandem esse rationem de istis, non errabit. Neque propriè augmentum est, sed impropriè: quia ab extrinseco per additionem materiæ fit.

(Aristo.; Ratio.)

Corolla. ¶ Ex hoc sequitur, quòd illa, quæ ab aliquibus dicuntur de applicatione combustibilium, non sunt satis ad mẽtem Aristo. Quidam enim dicunt, quòd illa applicatio in infinitum, nõ est posibilis naturaliter: sed hoc parum est: quia conditionalis nihil ponit in esse: ob id dicit conclusio, si fieret in infinitum applicatio combustibilis.

(Variæ opi.)

Opinio. 2. ¶ Alij dicunt, quod datur ignis maximus, quod si stuppa applicetur, non inflammabitur, non ex defectu particularis agentis, sed ex ratione totius naturæ vniuersalis, ratione cuius graue nõ descendit, & leue nõ ascendit, vt est ad euitandum vacuum.

¶ Alij dicunt, quòd si stuppa applicetur, inflammabitur quidem, sed nõn vnietur, ne detur maius maximo. Alij dicunt, ꝙ vnietur, sed tantundem corrumpetur ex igne præexistente. Omnes istæ solutiones, videntur voluntariæ, absque ratione aliqua. Nos enim non loquimur supposita conditione rerum, sed si contingeret talis additio combustibilis, quid fieret: & sic si talis stuppa applicaretur, & inflammaretur, & vniretur igni. Opinio. 3. Opinio. 4.

¶ Studiosus S. Thom. obijceret cõtra ista, quæ ipse ait. p. p. quæst. 7. art. 3. qui vniuersaliter negat, ens naturale posse esse infinitum: tamen videtur sequi ex ista conclusione de igne, si in infinitum cõbustibilia ei applicentur. Caieta. in eodem loco ponit quandam distinctionem, quæ non videtur sufficiens. Quapropter dicendum ita esse, quòd non datur ens infinitum in actu, vt dicit S. Thom. & nos dicemus infrà. lib. 3. sed tamen ex hoc non sequitur contra. 4. conclusio. quia si in infinitum posit esse additio cõbustibilis, & infinitum fieret augmentum in igne, sed tamen nunquam deuenietur ad tẽpus, quo sit ignis infinitus: sicut in diuisione continui contingit. Obiectio. Sanct. Tho. Caieta. Solutio.

Corolla. ¶ Ex omnibus istis sequitur corollariè qđ ait Aristo. 2. de anima. tex. 41. quòd omnibus natura cõstantibus datur terminus, & ratione magnitudinis, & augmenti: quod omnes affirmant Philosophantes, & experientia constat. Nunquã enim in tanta rerum varietate, & multitudine contrarium inuentũ est, sed omnia entia naturalia sunt terminata.

¶ *Et aduerte ꝙ illius propositiõis omnibus natura constãtibus, &c. diuersa à diuersis datur expositio & solẽnis est Com. & Ægidij in eodem tex. 2. de anima text. 41. sed eis omissis. S. Thom. ponitur, qui ait tã viuentium quã non viuentium dari terminatam magnitudinem, & quod de igne dicitur, quòd si combustibilia addantur crescet in infinitũ, ait dupliciter cõsideratur, primo, vt per se vnus nume. 2. vt est vnus aggregatione pluriũ ignium, sicut aceruus lapidum quæ est vnitas per accidens quando cõbustibile additur, fit alius ignis licèt ad sensum nõ appareat, & si centum cõbustilbia nõ potest dici primus ignis augmẽtatus, sed auctus: quia quod verè augetur

manet

manet idē, ante & poſt. 1. de genera. & ob id propriè in viuentibus inuenitur: ob id ſumendo ignem, vt eſt per ſe vnus, habet determinatam magnitudinem: & ſi apponatur cōbuſtibile ſit nouus ignis, & ſi ignis vnus per accidēs ſumitur, non habet determinatam magnitudinem, ſed ex generatione noui ignis, in infinitum poteſt augeri: neque hoc contra Ariſto. quia quando dicit omnium natura conſtantium, &c. Intelligitur de illo, quòd eſt per ſe vnū, vt vnus homo vna planta: & quando dicit, qđ ignis in infinitum augetur ſi cōbuſtibile applicetur, intelligitur de vno per accidens: & ſic non eſt contrarietas in dictis Ariſto.

Conclu. 5. ¶Concluſio. 5. Quamuis de natura rerum ſic ſit dicēdum, & de potētia Dei ordinata: de potentia Dei abſoluta tamen, videtur ꝙ nullum datur maximum ens, neq; inter viuentia, neque inter non viuentia, neque in ſubſtantijs, neq; in accidentibus: quia eius potentia abſoluta ſolum terminatur ad finitam creaturam excluſiuè: quia infinitū non poteſt facere, vt probabimus libro. 3. infrà: ſed quocunque dato, poteſt maius. Et de inanimatis iam probatū eſt de igne.

De potētia Dei abſoluta nō datur maximum.

Ariſto. Probatur cōcluſio. Quicquid poteſt Deus facere cum cauſis ſecundis, poteſt & ſolus: ſed conſeruat Deus mediantibus diſpoſitionibus accidentalibus, vt mediante calore, & quantitate, & organizatione: ergo poterit ſine illis conſeruare: & ſic poteſt hominem conſeruare ſub figura circulari, ſub raritate aëris, ſub frigiditate aquæ ſub ſiccitate terræ: ſolum hoc non poteſt facere, vt maneat homo, & non ſit animal rationale: quia hoc eſt de eius eſſentia, quæ conſiſtit in indiuiſibili: accidentia tamen poteſt variare, & augere ſemper manente natura.

Ariſto 8. Metaphyſi. tex. 10.

Obiectio. Scotus. ¶Poſſet tamen quis contra hanc concluſionem obijcere, quod doctor ſubtil. in. 3. ſenten. diſtin. 13. quæſtio. 1. art, poſſe dari qualitatem finitam, ſummam tamen: ſic, vt Deus etiam de potētia abſoluta nō poſſit eam intēdere, qualem putat Chriſti gratiam: cum quo Caiet. in. 2. 2. quæſt. 24. arti. 7. &, 3. par. quæſt. 7. art. 11. &, 12. Verum quamuis ſit probabilis hæc opinio Scoti, in ſpeciali loquendo de gratia animæ Chriſti, eo quòd facit perſonæ in infinitum acceptæ: videtur eſſe tamen contra eundem Scot. qui in. 2. diſtinctio. 2. quæſtio. 9. tenet quartam concluſionem poſitam de igne: & ſic videtur quòd etiam de quacunque alia qualitate idem eſſet dicendum. Sed videtur hæc concluſio. 5. vera propter rationem dictam. Et ſic quacunque qualitate data per diuinam potētiam abſolutā, poteſt eſſe maior in intenſione, ſiue fiat per additionem noui gradum a[illegible], ſiue ſit per maiorem radicationem in ſubiecto, tollendo magis de impedimento ex parte ſubiecti.

Caietā. Solutio. Ad hominē

Gratia Chriſti [illegible] re quanta ſit.

¶Neq; ſanct. Thom. qui. 3. par. q. 7. ar. 12. ad primum dixit, gratiam fuiſſe ſummam ſic, ꝙ maior non potuit dari, eſt cōtrarius huic cōcluſioni, quia ipſe loquutus eſt de gratia animæ Chriſti in gñre gratiæ: quia non potuit eſſe maior gratia quā vnitiua hypoſtaticè: & quia per illā fuit Chriſtus acceptatus ad quacunq; gratiam conferendā hominibus, etiā ſi eſſent infiniti homines. In genere autem qualitatis fuit finita, licèt ſumma de lege. quia nō potuit eſſe maior. Sed de potētia abſoluta non negat: & exēplum poſitum declarans, ait quod cœlo nō poteſt fieri additio. Non tamen negaret, quin de potentia abſoluta Deus poſſet addere aliquid: ſicut ipſe ait, ꝙ potentia obedientiæ creaturæ reſpectu Dei eſt, quæ eſt talis, cuius capacitas impleri non poteſt.

Intelligētia doctrinæ.

S. Tho. de veri. q. 29. art 3.

¶Contra dicta in concluſionibus eſt argumētum cōmune. Si daretur maximus homo, ponatur in loco humido, vel quis pugno percutiat, vnde neceſſarium ſit tumeſcere in aliqua parte: tūc oportet, vel quòd detur maius maximo, per hoc quòd intumeſcit, quod eſt contra dicta: vel ſequitur ſi nō datur, quod ille homo deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe: quod eſt contra Ariſtot. Et probatur quo ad hoc vltimum: quia tumor per motum eſt, & non poteſt incipere eſſe, niſi per vltimū nō eſſe, vt in, 3. phyſ. erit dicendum. Detur illud inſtans. Bene ſequitur, nunc non tumeſcit, & immediatè poſt hoc tumeſcet: ergo nunc eſt homo, & immediate poſt hoc non erit homo: & ſic deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe.

Argument.

Ariſto. 8. phyſi. t. 49.

¶Pro ſolutione argumēti notandū, quòd omnis res, dupliciter poteſt incipere eſſe, ſicut & quæ deſinit. Primò, vel per primum ſui eſſe: uel per vltimum ſui non eſſe. Per primum ſui eſſe. Res nunc eſt, & immediatè ante hoc non erat. Et per vltimum non eſſe. Res nunc non eſt, & immediatè poſt hoc erit.

Notand. 1.

Dupliciter res incipit eſſe & deſinit eſſe.

¶Poteſt deſinere eſſe dupliciter. Primo, per vltimum ſui eſſe, Res nunc eſt, & immediatè poſt hoc non erit. Et per primum non eſſe

non esse. Res nunc non est, & immediatè ante hoc fuit.

Notand. ¶Secundò considerandum, quasdam esse res permanentes, & alias esse res successiuas. Permanens est illa res, cui nõ repugnat simul fieri, & simul omnes partes cõseruari, vt sunt cœli & elementa, & omnis substãtia. Res successiua est illa, cui repugnat & fieri simul, & oẽs habere partes simul, sicut est motus, & tempus: quia partes tẽporis præteritæ non sunt, & futuræ nondum venerũt. Et solùm de tempore datur nunc, continuãs partes: sicut datur in motus mutatũ esse, ꝙ partes motus cõtinuat.

¶Inter huiusmodi hæc est differentia, ꝙ res permanens communiter sicut incipit per primum sui esse, desinit per primũ non esse, & non per vltimum sui esse: at res successiua incipit per vltimum nõ esse & desinit per vltimum esse. v.g. Homo, & quælibet res permanens incipit esse per primũ sui esse: quia nunc est homo, & immediatè ante hoc non erat: & desinit esse per primum non esse, quia nunc non est, & immediatè ante hoc erat. Et tempus, vel motus incipit esse: quia nunc non est, & immediatè post hoc erit: & desinit per vltimum sui esse: quia nunc est, & immediatè post hoc non erit.

Aristo. ¶Probatur ergo illud primũ dictũ, quod est Arist. quòd res permanẽs non desinit esse per vltimũ sui esse, sed per primũ nõ esse: supposito primò, ꝙ duæ formæ substãtiales nõ possunt esse simul in eadẽ materia.

¶Secundò, quòd duo instantia non sunt simul in tempore cõtinuò, sed inter instãs, & instans mediat tempus: sicut inter punctum, & punctum linea.

S.Tho.p.p. q.76. ar.4. ¶Tertiò suppono, quòd nunquã materia potest esse sine forma.

don.2.sent. d.13. ar.4. P.p. q.53. arti.3. & in 4.d.11.q.1 art.3.q.2. ad.2. ¶Quartò, quòd duo contradictoria non possunt simul esse vera. Istis suppositis, probatur quòd res permanens non desinit esse per vltimum sui esse: quia si sic, sequeretur aliquod inconueniens prædictorum. Patet. Sit Petrus qui desinat esse per vltimum sui esse: sit instans.a. Tunc sic, post mortẽ Petri erit in materia Petri forma cadaueris, & illa debet habere primum instans sui esse, cùm sit res permanẽs. Sit illud instãs. b. Tunc quæro, vel.a. instãs, in quo est forma hominis, est idem instãs cum.b. in quo forma cadaueris, vel non. Si idem instans: ergo simul, & semel in eadem materia duæ formæ substantiales: quod est contra suppositum, & contra veritatem. Si non sunt idem instans, vel illa duo instantia sunt immediatè, vel non. Si sic, est contra suppositum, & contra veritatem. Si non, sed est tẽpus medium, quæro de illo tẽpore medio, vel tunc est forma hominis, & sic sequitur quòd non erat vltimum instans hominis in.a. Vel nõ est forma hominis, neq; est forma cadaueris, quia.b. est primũ instãs, neq; aliqua alia forma. sequitur quòd in illo tẽpore medio fuit materia sine forma, quod est contra suppositum, & contra veritatẽ. Si est ibi alia forma in illo tempore medio: vel est forma Sortis, vel alia. Si forma Sortis: ergo Sortes est, & non est, & sic duæ cõtradictoriæ veræ. Patet: quia si forma eius in eadem materia, Sortes est, & non est: quia supponitur quòd in instanti.a. desinit esse. Si dicis ꝙ est alia forma: tunc quæram de illa, quę est. Non potest signari nisi cadaueris, quæ tamen non potest esse, vt dictum est. Manet ergo ex dictis, quòd res permanẽs incipit esse per primum sui esse, sed nõ desinit esse per vltimum sui esse, sed per primum non esse: quia vitantur ista inconueniẽtia. Hc volui latiùs explicare semel: quia sæpè sese offert in authoribus. res permanens non desinit esse per vltimũ sui esse. Et oportet semel intelligere rem: vt in lectione authorũ non hæreat lector, maximè qui incipit philosophari: quod in summu lis adduxim⁹. Et adhuc infrà est repetẽdũ.

¶Ad solutionem ergo argumenti, redeuntes vnde sumus digressi, supposita veritate conclusionum, ad casum. Si homo intumescat, dicunt aliqui (vt Paulus Venetus, quẽ multi ex iunioribus sequũtur) ꝙ sic fieret: & ob id negãt naturaliter argumentũ per maximum ꝙ sic, terminari, & putant esse de mente Cõment. sed contrarium est verùm: vt in. 6. huius text. 32. & in alijs locis non semel. Themestius & alij tenẽt res naturales terminari intrinsecè, quo ad augmẽtum in maximum quòd sic, & decrementum in minimum quòd sic. Ad argum. prima solu. Venetus. Themisti⁹.

Alij respondent ad argumentum, dicentes quòd inflatio non potest fieri nisi aliqua pręcedente alteratione: vt calefactio, aut putrefactio, aut quid simile: & in tali alteratione danda est minima dispositio, quæ sufficit ad inflationem, qui dicunt, quòd illud instans in quo primo illa qualitas est, est vltimũ non esse inflationis, & primum Solutio. 2.

non esse

non esse illius maximi hominis: & sic vitatur, vt non desinant esse per vltimum sui esse, quod argumentum inferebat.

Cótra solutionem. 2. ¶Verum hæc solutio non potest stare: nã si ille homo maximus solum ratione inflationis corrumpatur, quomodo potest intelligi corruptio, quando nondum est inflatio? Si enim per inflationem, ea non existente, oportet sit & homo. Si enim nunc nõ est inflatio, & immediatè post hoc erit inflatio: ergo similiter nũc est homo: ergo

Solutio 3. male dicitur nunc non est homo. Quapropter alia solut. quærenda est. Maximum, de quo in conclusione, illud est, ad quod augmentum secundum naturam terminatur, scilicet, illud quod forma in sua naturali dispositione facit ex alimẽto: ita quòd ille dicatur maximus, qui non potest dari maior ex alimento ab intri inseco. Huic nõ repugnat quòd per viam corruptionis detur maior: vt esset ex tumore, & inflatione. Et tunc existente inflatione, erit distemperamentum in humoribus, & dabitur in illa infirmitate maximum distemperamentũ, sub quo esse non potest homo, & potest sub quolibet minori. Quapropter licèt detur maximus homo, quem forma hominis in sua naturali dispositiõe potest facere, sed in via corruptionis non dabitur nisi minima inflatio, sub qua non potest esse, & sub qualibet minori potest.

¶SPECVLATIO. XI.

De minimo naturali oportet etiã dicere, quid sit sentiendum Physicè loquentes.

1. Conclu.
SINE argumẽtis respondetur: & sit prima cõclusio. Omnes substantiæ, siue homogeneæ, siue etherogeneæ, tã in elemẽtis, quàm in elementatis, siue habeant vitam, siue non, per naturã terminãtur naturaliter quantum ad paruitatem. Hæc conclusio de animatis à nullo est dubitata: nã organizatio, quæ necessariò est requisita in viuentibus, nõ potest sub qualibet quãtũcunque minima quantitate conseruari. Nõ enim potest esse homo, aut equus, aut pomum tam paruum, vt est sinapis granum. De non viuentibus doctor Sub. putat in homogeneis res non terminari quo ad minimum. Ait enim, nullam esse tam paruam quantitatem ignis, quin quæcunq; eius pars possit subsistere: & dicit, Aristo. in. 2. de anima solum posuisse in viuentibus augmenti, & decrementi terminum. Sed hæc opinio doctoris sub. singularis videtur: vniuersaliter vero loquutum esse Aristo. probatur: nam tex. 38. expresse ait cõtra Anaxagoram, qui dixit, ex minima carne non est separabilis caro. Licet Petrus Tartaretus in primo Physico. defendendo opinio. Scoti dicat Aristo. ibi loquutũ, non secũdum positionẽ Anaxagoræ, quem impugnabat, at verò cõtrarium sentiunt alij, & ex alijs locis. Aristo. maximè ex. 2 de anima concluditur, entia naturalia terminari quo ad maximũ. Et quamuis non posuit Aristote. exemplum de aqua, eodem modo est intelligendum. Scotus in 2 dist. 2. q. 9. Aristot. Tartaretus. 1 Physico. Res naturalis, etiã quo ad maximũ terminata est.

¶Et probatur conclusio ex Commenta. hic, & libro. 6. & tex. 32. & 69. Et sic omnes expositores Arist. Ratione probatur: quia videmus, quòd res per contusionem, & quia in minutas rediguntur partes, corrumpuntur, & amittunt suam speciem, & esse naturale: vt apud Pharmacopolas est videre, quòd simplices res corrumpuntur. Et triticum in molendino, cùm fit farina, mutare videtur speciem, cum sub puluere non possit triticum conseruari. Cum ergo contingat, quòd aliqua quæ sunt in certa specie naturali, & non viuentia, in minima quantitate nõ conseruetur, oportet asserere consequenter per naturam omnia esse determinata ad certã quãtitatem paruam, sic quòd sub minori non possint. Commen. Ratio.

¶Conclusio secunda. In rerum generatione videtur dari minima quãtitas, sic, quòd sub minori non possit esse generatio. v. g. Ad ignis generationem sic requisita est minima quantitas, qua existente, potest ignis generari, sed sub qualibet minori nõ potest: & sic de aqua & alijs. Hanc ponit Commentat. Probatur. In cæteris alijs dispositionibus datur minima, quæ requisita est: vt minima intensio frigiditatis ad aquam, & minima densitas, quia res incipiunt esse per primum sui esse, vt dictum est. Res Cõclusio. 2. Cõment. 6. Phys. co. 32 & libro. 7. Phys. co. 3.

est. Res (inquam) permanentes, ita vt illud instãs, in quo est minima dispositio, sit primum instãs esse rei. A simili ergo & dabitur minima quantitas, quæ requisita est ad generationem.

Cõclu.3. ¶ Tertia cõclusio. In rerum corruptione, quæ fit naturaliter, non datur minima quãtitas. Hæc conclusio probatur, supposito quod in præcedenti specula. dictum est, quod res permanens non desinit esse per vltimum sui esse, sed per primum non esse maximè in viuentibus. Probatur conclusio. (Ratio.) Cum homo corrumpitur per diminutionem caloris, non datur minimus calor, sub quo conseruatur, sed maximus, sub quo non conseruatur: quia aliâs desineret homo per vltimum sui esse: quia dato illo minimo, iam tunc homo esset, & immediatè post illud non esset: quod est desinire esse per vltimum sui esse. Eodem modo si per extenuationem, & consumptionem, per maciem corrumpatur homo, non datur minima quantitas sub qua potest cõseruari; quia si daretur, desineret esse per vltimũ sui esse. Et sic qñ aer per condensationem conuertitur in aqua, nõ est dabilis maxima cõdensatio sub qua põt conseruari aër: aliâs si esset cõtinua cõdensatio, illud instãs, in quo esset illa maxima cõdensatio, esset vltimũ esse aeris: ergo eadẽ ratione nõ datur minima quãtitas sub qua potest aer conseruari: nã cũ per cõdensationem semper fiat minor, daretur eadem ratione vltimum instans esse aeris.

Notandum. ¶ Notandum erit hoc ad dissoluenda argumen. quæ fieri possunt in materia: non enim si datur minima quantitas, quæ sufficit ad generationem, dãda est minima, quæ sufficit ad conseruationem.

Cõclusio.4. ¶ Quarta cõclus. Ad potentiã Dei absolutã attendentes, res naturales quo ad quãtitatem non terminantur quo ad paruitatẽ, siue in homogeneis siue in etherogeneis, neq; per minimũ ꝙ sic, neq; per maximũ ꝙ non. Probatur. Deus põt se solo quicqd potest cum causa secunda: si ergo põt res conseruare cum certa quãtitate: poterit ergo sine ea: & sic quacũq; data, etiã minima sub minori poterit conseruare de sua potẽtia absoluta: sicut de maximo dicebam⁹ in præcedẽti speculatione. Atq; hoc fides catholica manifestè contemplatur quotidiè in altaris sacramento. Ibi enim sub parua illa hostiæ quantitate, sub qua non posset

(De potẽtia Dei absoluta quacũq; quantitate data, sub mi non potest res conseruari.)

naturaliter hõ esse, est Christus Redẽptor noster realiter, & verè non solum sub tota hostia, sed sub qualibet particula hostiæ quantumuis minima. De quo in 4. in nostris Resolutionibus Theologicis. S.Th. 3. p. q.76.art.3.

¶ Notandũ tamen, ꝙ si Deus per suam absolutã potentiã in quantitate tam parua, qualis est granum sinapis, hominem conseruaret, non posset tunc ibi homo exercere opera vitalia, eo quòd requirant huiusmodi opera, membrorum distantiam, & organorum dispositionem, qualis in tam parua quantitate non potest esse.

5. Cõclusio. ¶ Quinta cõclu. In accidentibus tamẽ quãuis sit probabile quo ad intensionẽ, & extẽsionem etiam dari minimum, probabilius tamen est non dari. Probatur, supposito ꝙ in rebus successiuis hoc contingat, ꝙ incipiunt per vltimum nõ esse, & desinunt per vltimũ sui esse. Cùm lignum incipiat calefieri, tunc est verum: nunc non est calor, & immediatè post hoc erit calor: sed in istis non datur minimum quo ad inceptionem: quia quocunque instanti dato, in quo est motus, ante illud iam erat motus: ergo eadem ratione quocunque gradu caloris dato extenso per lignum in aliqua parte, pri⁹ fuerat extensus per partem minorẽ: & sic non datᷣ minima extẽsio. Similiter quocũque gradu dato intensionis, quantumcunque minimo, ante illum fuit minor. Neque est eadem ratio de forma substantiali, quæ requirit certas, & determinatas dispositiones, non quales requirit accidens.

(In accidentibus nõ datur minimũ)

1. Argumẽ. cõtrariæ opinionis. ¶ Contra istam quintam conclusionem quidã tenentes contrarium argumẽtãtur, probantes dari minimam intensionem, & extensionem. Accidens enim propter substantiam est: sed substantiales formæ sibi minimam determinant quantitatem, vt dictum est: ergo & determinabunt accidentia alia quoad minimã extẽsionem & intensionem: vnde Arist. tex. 36. argumentatur. Si totũ est terminatum, & etiã partes. Aristo.

Solutio. ¶ Ad hoc argumentũ respõdetur, tenẽdo quæ in cõclusione quinta posita sunt, solũ probare dispositiões requisitas ad formæ introductionem substantialis, esse determinatas per maximum, & minimum: sicut late probatum est, tamen non probatur, quod in motu alterationis detur qualitas remissisima primò per motũ introducta, propter inconueniens dictum: sicut neque datur remissisima pars exten

E sionis

fionis primò calida.

2. Argumé. ¶ Adhuc grauissimum est argumentum ex dictis Aristo. qui vniuersaliter dicit (vt suprà diximus) quòd entia permanentia incipiunt per primum sui esse: at qualitas est ens permanens: ergo per primum sui esse incipit: ergo datur prima qualitas minima tam in intensione, quàm in remissione.

Solutio. ¶ Ad hoc respõdetur, quòd Arist. id dixit de entibus, quæ per generationẽ habẽt esse substantiale, & de alijs accidentibus, quę non habentur per motum alterationis, tamen accidens quod habetur per motum alterationis, non incipit per primum sui esse, sed per vltimum non esse, vt dictum est. Itaque sicut in motu non datur primum instans esse, neque datur in qualitate quę per motũ acquiritur. Quòd si qualitas in instãti produceretur, sicut de spiritualibus contingit, & similiter de sensationibus, dato ꝙ sine resistentia a qua producantur, nõ successiuè, sed in instanti habẽt esse, tũc esset dicendum quòd haberent esse per primum sui esse.

¶ Multa alia solent hîc argumenta multiplicari, quæ ex proposito relinquuntur, vt seriosis locum demus. Sine fructu enim hæc congeruntur sophismata. Hic ergo sit primi libri physicorum finis, in quo de principijs rerum naturalium agitur, nempè de materia, forma, & priuatione.

❦ Finis primi libri Physicorum.

SECVNDVS LIBER PHYSICORVM.

N hoc secundo phisic. Aristo. de natura agit, & de rebus naturalib⁹, quæ constant ex naturis, scilicet ex materia, & forma, quarum quælibet natura dicitur. Et de quatuor generibus causarum, scilicet, finali, efficienti, formali, & materiali. Tractat etiam de fortuna, & casu: & quomodo cùm ista contingant raro, & non habeant causam per se, reducuntur ad causam efficientem.

SPECVLATIO. I. Secũdi lib. Physi. Vtrùm rectè definiatur natura.

Efinitio naturæ, in frõte secundi libri posita, talis est. Natura est principium mouendi, & quiescendi ei in quo est: primum, per se, & non secũdùm accidẽs: sed vtrùm sit bona?

Argum. 1. ¶ Videtur quòd nõ. In cœlo est natura, cũ sit ens naturale, & tamen ibi non est principiũ motus: ergo definitio malè posita est. Maior nota. Et minor probatur. Quia principium motus in cœlo non est eius forma, sed intelligentia motrix: quia non possèt esse talis motus tam regularis ab intrinseco, quin viueret cœlum: sed cœlum non habet vitam: ergo neq; motum ab intrinseco.

¶ Nec eius materia est principiũ passiuũ naturale motus: quia cœlum naturaliter esset inclinatum, ad motum circularem, quem habet: sed hoc est falsum: vt in. 3. Metaph. ostendit Auicenna: & est manifestũ, cum omnis mot⁹ naturalis oportet sit vel à medio, vt est leuium: vel ad medium, vt est grauium: sed motus ille cœlorum neque à medio, neque ad medium est: ergo nullo modo est naturalis. Item, quia non est in eo principium quietis, cum non quiescat: ergo in eo non est natura. Auicenna.

¶ Secũdo. In elementis est natura, & tũ non est ibi principium motus ab intrinseco. Patet. Non est in igne tale principium actiuũ, quia haberet vitam: neq; est passiuũ p hoc, quòd potest aliam recipere formam: quia sequeretur, quod ferrum in respectu formæ statuæ diceretur natura: quia habet quod possit recipere talem formam artis, & ratio ne consistentiæ partium, & propter duritiem: sed hoc est falsum. Secundo.

¶ Præterea. Si ratio naturæ in hoc consistit, quod sit principium motus eius in quo est, sequeretur q sola viuentia haberent naturam: quia sola ipsa ab intrinseco habent tale principium: quia nutriuntur, & augẽtur: consequens est falsum: quia grauia mouentur à seipsis, sicut ab interiori principio deorsum: quia non videtur à quo alio: & semen animalis antequàm viuat, & aqua calida reducendo se ad frigiditatem. Tertio.

¶ In contrarium est Aristo. qui sic definit. Incontra.

¶ Pro solutione speculationis oportet notare ex Aristot. 5. Metaphysi. tex. 5. quòd hoc nomen, natura, prius fuit impositum ad significandum generationem, nascentium: & sic natura idem est, quòd nascitura, seu natiuitas: at nasci solum viuentibus conuenit. Et quia in generatione viuentium in semine dicitur virtus inclusa intrinsecè, vt à sua virtute disponatur, & motiuatur ad generationẽ animalis, deriuatum est nomen natura, non solũ ad actũ genera- Nota. 1. Multis modis natura sumitur. S. Tho p. p. q. 118. ar. 1.

 tio-

tionis, vt est natiuitas, sed ad principium intrinsecum motus eius in quo est: siue sit actiuum siue passiuum principium, siue in viuentibus, siue in non viuentibus, siue motus sit alterationis, aut augmentationis, siue secundum locum: quomodocunque id quod principium intrinsecum est talis motus, natura dicitur: & in hac acceptione Aristot. sumit quando ipsam definit, dicendo, esse principium mouendi, & quiescēdi.

¶ Et quia ex principijs naturalib⁹ essentia rei constat, nomen est etiam extensum ad significandam essentiam rei, quę terminus * principalis est generationis. * Vt ex materia & forma in hoīe resultat totius: natura scilicet, humanitas, quę forma totius dicit. In hoc sensu hic in tex. 14. ait ꝙ natura se habet ad naturam id est, nascituram, vel natiuitatē, sicut sanitas ad sanationem: vt sicut sanitas sanationis est terminus, & est ꝑ eā: sic natura, vel species rei per natiuitatem, quæ est terminus eius: & quia essentia rei principalius per formam, quam per materiam dicitur, forma magis natura, quam materia.

¶ Ex ista consideratione naturæ rursus emanauit alia distinctio formæ, vt quędā sit, quæ est forma partis, alia quæ totius. Illa quæ partis est, contra materiam distinguitur: sed quæ totius, est natura ipsa, quæ est essentia rei constans ex materia, & forma, quæ in abstracto declaratur: sicut humanitas in homine, & equinitas in equo. *Duplex forma, quędam partis alia totius.*

¶ Secundò notandum videtur, quod Commentator comen. 2. notat, hanc definitionem esse analogam, vel equiuocam (vt explicat Ægidius Romanus in principio huius, dubio. 2.) Quale est definitum, talis est eius definitio: cùm ergo natura in his, in q̄b⁹ habet esse, sit quasi æquiuocè, quia quicquid est in supercœlestibus, & in istis inferioribus, totum est quasi modo ęquiuoco, & sic æquiuocè est data definitio. Non oportet ergo, quod secundùm eandem rationem, & vniformiter, conueniat omnib⁹: sed in aliquibus natura erit principiū mot⁹ & quietis: in aliquibus vero motus tātū, & motus non eodē modo: quia in aliquibus est principium motus secundū locū solū, in aliquibus vero secundùm augmentum, in quibusdam autem secundū alterationē, vel etiam secundum generationem. Hæc ex Cōmētatore. Respondeamus ergo per conclusiones. Et 1. sit. *Notan. 2. Auerro Egidius. Aui libr. 1. suę sufficientię. c. 5.*

¶ Definitio naturæ posita ab Arist. est bona, & sufficiens. Probatur. Ad bonam definitionem requisita omnia, in tali definitione ponuntur: quia primo loco generis ponitur quòd sit principium, & causa: quia tā materia, quam forma principium est vnde motus, & vtrumq; in suo genere causæ, quia hæc formalis, illa materialis: & causa quidē supra principiū, influxū dicit, ꝙ habet materia, & forma, licèt non eodem modo principium motus, & quietis: quia quando est principiū motus, sit & quietis: quia per motum ad quietem. Quod dicit primū, est ad excludendas accidentarias formas, quæ q̄uis sint principium motus, non tamē principium substantiale sunt, sed instrumentale: sicut est grauitas, & leuitas in elementis, & calor naturalis in animalibus. *Conclus. 1.* *Causa supra principium dicit influxum.*

¶ Quod additur per se, & non secundum accidens: siue sit ad excludendum casum & fortunam (vt aliquibus videtur) quæ sunt causa per accidens. vel sit ad excludendum artem medici, quæ licet sit principium sanationis eius in quo est, non dicitur natura, quia non de per se sed de per accidens. quia accidit, quod talis infirmus sit medicus.

¶ Sequitur ex hoc, quod forma cū sit natura, non dicetur natura, eo ꝙ sit principiū generandi sibi simile extrà: vt ꝙ ignis ignem extra se possit generare: sed dicitur natura, quia habet principium motus ascēdendi sursum. Sic forma animalis non dicitur natura ab eo quod generet, sed ab eo quod animal per formam nutritur, augetur, & localiter mouetur. In hoc enim saluatur ratio naturæ, etiam si nunquàm fit generatio extrà. Et sic ens naturale dicitur, quod in se habet tale intrinsecum principium. *Coroll.* *Nota.*

¶ * Hæc est Arist. intelligenda de natura 2. modo: quæ intrinsecè in rebus consideratur: nam ipse naturam aliam fecit primā, q̄ primum motorem appellat: de qua in. 8. infra.

¶ Secunda conclusio, quæ velut corollarium est præcedentis: tam forma, quā materia natura dicitur. Patet: quia id est natura, quod est principium motus, & quietis: sed tam forma, q̄ materia est huiusmodi: ergo. Cui enim cōuenit definitio, oportet & cōueniat definitum: forma est principiū actiuum, & materia passiuū. Forma quidē, vt patet discurrendo per naturalia entia, *Conclus.* *Ratio.*

princi-

principium actiuum reperitur, & in trinsecum, & materia ipsa susceptiuum principium demonstratur. Magis tamen ipsa forma natura dicitur, quam materia; quanto nobilius est agere, quam pati. Et vni uocè hoc nomen natura conuenit materiæ, & formæ. Etiam si contrarium Commenta. & Alberto Magno videatur: quia dato aliter materia sit pars, quam forma, tamen vtraq; est pars essentialis rei, vt supra diximus in primo li. & si habet quod prius dicatur natura: quia natura abstrahit ab ijs, quæ illa partes, cu solu dicat, quod sit principium per se: q reperitur ita in materia, sicut in forma.

Commẽta. Albertus. Magnus.

¶ Probari potest vniuocatio ex Aristote. qui dicit, magis esse naturam formam, quā materiam: sed comparatiuum omne positiuum præsupponit, & in eo fundatur. Si ergo magis est natura forma, quam materia sequitur materiam esse naturā, & propriè naturam, & non æquiuocè.

3 Cõclu. ¶ Tertia conclusio. Sola viuentia dicuntur entia naturalia ratione principij actiui, quod forma substantialis est. Patet. In solis viuentibus forma est principium actiuum eius in quo est: ergo sola ipsa dicuntur entia naturalia ratione formæ. Patet. Viuere (vt Aristot. 2. de anima tex. 13.) consistit in hoc, quod res a sua propria forma moueatur, aut ad motum augmentationis, aut alterationis: vt in plantis, aut vltra, motu sensitiuo: vt in animalibus, aut vlterius motu locali: vt in perfectis animalibus, aut intellectiuo: vt in homine: ergo viuentia habent in se à forma substantiali principium huius modi motus.

Ratio. Aristo.

¶ Sed probatur q solum viuentibus conuenit, q principium huius mot' sit intra: quia forma substantialis ignis non habet se mouere intrinsecè, neque aqua existens in sua naturali dispositione se mouet, neque aurum, neque ferrum. Et in hoc posita est differentia inter viuentia, & non viuentia; quod viuentia habent perfectionem suis statu in motu: ita vt quandiu mouentur, viuant; non viuentia tamē, habent perfectionem suis status in quiete: & si sint in suo loco naturali, non mouentur.

4 Cõclusio. Non viuẽtia dicunt entia naturalia ra tione materiæ. ¶ Quarta conclusio. Non viuentia dicuntur entia naturalia ratione principij intrinseci passiui: quod est in eis, sed actiuum principium habent ab extrinseco. Probatur. Non viuentia dicuntur entia naturalia, & ex naturis composita, sicut dicuntur & viuentia: quia vtraque ex materia, & forma constant: ergo debent dici naturalia, vel ratione principij actiui, vel passiui intrinseci: sed non dicuntur ratione intrinseci principij actiui, quod est forma, cum sola viuentia sic dicantur, vt dicit tertia conclusio, sequitur quod non viuentia dicantur entia naturalia ratione principij intrinseci passiui, id est, materia, q docet hæc quarta conclusio.

¶ Ex quo sequitur; quod calefactio passio aquæ, non dicitur naturalis ratione formæ ignis, sed à natura aquæ, puta à materia, quæ habet inclinationem ad recipiendum illum motum, Dixi, calefactio passio: quia si ipsa consideratur actio, vt ab igne procedit, est naturalis igni: quia secundum naturam eius est. Ecce quomodo viuētia, & non viuentia entia naturalia dicta sunt, & ex naturis constantia: tamen est differentia latissima in hoc quod sit intrinsece principium actiuum, vt in viuentibus: aut passiuum, sicut in non viuentibus. Nunc oportet respondeamus ad argumentum. Corolla.

¶ In primo argumento tangitur difficultas de cœlorum motu, vtrum sit à principio intrinseco, & an sit naturalis. S. Tho. dicit ante Aristo. quosdam opinatos cœlos moueri à propria forma: & sic dixerunt cœlum esse animal, & in hoc consequẽter loquebantur. Sed tamen Aristo. qui negauit esse cœlum animal, vt habet veritas (quicquid Cai. dicat) de quo infra exproposito, motum cœlorum dicit ab intrinseco, scilicet ab intelligentijs euenire. Sed Ægidius Romanus (qui doctor fundamentalis merito dictus est) in principio huius. 2. du bio. 1. ait. Mot' cœli potest dici dupliciter naturalis. Primò, ratione motoris. Secundò, ratione mobilis. Ratione motoris quidem, quia motor cœli est quasi forma ei', & animaeius: non quod ex huiusmodi motore, & mobili vnum fiat secundum esse: sed pro tanto cœlum dicitur esse animatū: quia motor eius approximatus influit ei motum, qui est quoddā opus vitæ. Ex parte igitur motoris cœlum mouetur à principio q est in ipso: tum quia motor eius est appropriatus sibi: tum quia est quasi anima ipsius. Tertio, q a huiusmodi motor est in ipso cœlo, q a vbi operatur substantia separata, ibi est. Ad argum. S. Th. p. p. q. 70. art. 3. Caiet. super Psalm. 135. Ægidius. An motus cœli dicatur et naturalis.

¶ Secunda via ex parte mobilis nam cum leuia per naturam moueantur à medio

 & gra-

& grauia ad medium: cœlum, quod per naturam neque graue, neque leue est, habet ex natura sua, quod nec moueatur ad medium, neque à medio, sed circulariter, circa medium. Motus ergo eius est naturalis. Et natura in ipso est aliquo modo principiũ huius motus: quia ex natura sua habet quod sit aptum natum sic moueri. Et dicit vlterius, quod motor cœli non potest dici extrinsecus, cum sit quodãmodo anima eius. Sic enim cœlũ mouetur à motore separato, quod etiam mouetur à principio intrinseco, Hæc Ægidius, qui sumpsit hoc ex Cõmen. qui in primo de cœlo, commen. 41.

Cõmenta. Pau Vene. & inde substantia orbis, &. 12. meta. id affirmat, quam sequitur Paulus Venetus, & alij.

¶ Contrariam sententiã ad Cõment. & ad

Auicenna. cõmunem opinio. Auicenna. 9. meta. tuetur, qui ait & probat, motum cœli non esse naturalem simpliciter: quia neque habet in se principium actiuum, neq; passiuum illius motus, neq; inclinationem ad illum: tamen non dicitur violentus, sed præter naturam: quia neque habet naturalem inclinationem, neque repugnantiã. Huic opin.

Sco. in. 2. d. 2 quæst. 6. Quomodo motus cœli dicatur naturalis. Auicennæ subscribit. doctor Sub. Opinio Auice. & doctoris subtilis secundum considerationem particularem videtur quód habeat probabilitatẽ, vt ille motus nõ dicatur ei naturalis, neq; ratione formæ, neq; ratione materiæ, solũ habendo respectũ ad neutrã potentiã in eo, eo modo quo de superficie doctor sub. ponit exemplũ, quę nõ habet neq; naturalem potentiam ad albedinem neque repugnantiam, sed neutram ad hanc, & ad illam. Pro solutione tamen argumenti ponamus propositiones.

1. Proposi. ¶ Prima propositio. Cœlum mouetur motu circulari naturaliter. Probatur ex Arist. 12. meta. tex. 10. qui ait. Cœlum habet materiam non in potentia ad aliam formam, sed ad motum localem. Et. 1. cœli text. 13.

S. Th. p. p. q. 70 ar. 3. ad 4. & 14. probat ex professo, quod motus cœli circularis sit ei naturalis.

Ratio. 1 Sapien. 8. ¶ Ratio est, quia Deus sic attingit à fine vsque ad finẽ fortiter, vt omnia disponat suauiter, disponendo quamlibet rem secundũ naturæ proprios mot⁹: sed qui à principio dedit igni, vt calefaceret naturaliter, & aquæ, vt frigefaceret, & arboribus, vt fructificarent, dedit cœlo, vt circulariter moueretur: at motus in supra dictis censetur, & dicitur naturalis, quare & non dabitur cœlo? Mutabile est hoc, quod Deus à principio creasset cœlum inter corpora nobilissimum, & velut causam inferiorũ, & quod cũ alijs daret naturaliter suos mot⁹, solũ cœlũ priuaret? Motus cœli naturalis

¶ Præterea. Quælibet res habet aliquã inclinationem secundũ naturam: ergo & cœlum habet: sed non videtur quæ sit, nisi ad motum illum circularem, quẽ habet à principio conditionis suæ: ergo talis motus erit ei naturalis. Non enim melius alicuius ex natura inclinatio cognoscitur, quàm quod à principio semper habuerit. Ratio. 2.

¶ Confirmatur: quia aut materia, aut forma, aut vtrunq; simul sunt in cœlo principium illius circularis motus, vel non: si sic, habeo intentum, quód ille motus sit naturalis: si non, sequitur quod neq; forma cœli, neque materia eius sunt natura, cum nullo alio modo (vt ex definitione naturæ patet) dicatur natura: & sic neque cœlum esset res naturalis, quia non componitur ex naturis, quod contra Commentatorem probabimus libr. de cœlo. qua sho. 2. Confirma.

¶ Secunda propositio. Principium motus naturalis in cœlo non solum materia est, sed forma principalius. Patet: quia cùm nullus alius motus cõueniat cœlo, nisi ille, qui est circularis, si solùm ratione materiæ conueniat ille motus, nullus alius ei conueniret ratione formæ, & forma cœli non esset natura: sed hoc non est dicendum: quia cœlum est naturalis res composita, non ex natura, sed ex naturis, scilicet, ex materia, & forma: ob id iste motus naturalis in cœlo non solum ratione materiæ, sed ratione formæ naturalis est. & sic intelligit Aristotel. quod sicut graui, & leui conuenit naturaliter motus sursum, & deorsum, ratione formæ, sic & cœlo conuenit motus circularis ratione formæ, cum & ratione formæ illi conueniat illa figura circularis. 2. Proposi. Ratio. Aristo.

¶ Et probari posset etiam, quia (vt ex Ægidio dicebamus) corpori non graui, neque leui per naturam, quale cœlum est, competit motus, qui circa mediũ est, qualis circularis. Ægidius.

¶ Tertia propositio. Quanuis motum naturalem cœli possimus dicere esse ratione motoris: quia à principio quo cœlum habet esse, mouet, & dicitur ipsi cœlo affixus angelus mouens, & quia ex diuina ordinatione nõ desistit à motu, magis quã si à forma esset, tamen quia angelus forma cœli 3. Proposi.

non

non est, neque intrinsecè mouet, sed extrinsecè: non debet dici propriè motus à natura, ob hoc, neque cœlum viuere, vel habere vitam. Hęc propositio patet ex supra dictis: quia ad motum naturalem oportet intelligatur à principio, quod natura est, quale intrinsecum est, ex quo constat res naturalis: sed angelus non est intrinseca pars cœli, neque ex ipso componitur, vt forma aut materia: & naturalis motus non potest dici propriè: nisi naturalē vocemus, quod à principio rei est, etiam si ab intrinsecis principijs non sit. Similiter probatur, quòd cœlum neque viuit, neque est animal: quia ad hoc est requisitum, vt sit id quo viuens viuit formaliter in ipso. De quo infra latius.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dicimus elementum habere naturam, & consequenter in se habere principium sui motus, non actiuum ratione formæ, sed passiuum ratione materiæ, ita, vt ignis corruptio, & aquę calefactio sit naturalis illis: quia passium confert vim patiendo. Et passium conferre vim, est formā educi de potētia materiæ ad sensum suprà expositum: aut saltim quòd materia sit in potentia naturali, quæ ad eius receptionē concurrit: vt in hominis generatione contingit, dato anima rationalis non educatur de potentia materiæ, vt ibi dictum est. (In 1 libro specul. 7.)

¶ Sed respectu formæ artificialis materia non dicitur habere principium naturale. Quantumuis enim per artem sit dispositū ferrum ad statuam, non dicitur materiam habere appetitum naturalem ad talem formam artis, neque dicitur educi de potentia materiæ propriè: quia formam educi de potentia materiæ est respectu agentis naturalis, & non artificialis. Ob id neganda est sequela, quæ in argumento fit.

Ad tertium. ¶ In tertio argumento tangitur difficultas, quæ est disputanda in proprio loco in 8. infra, vbi Aristot. probat: quod omne qđ mouetur, ab alio moueatur. Et si qd intrinsecus mouetur, oportet distinguere partē mouentem à parte mota, vt in etherogeneis viuentibus contingit: vt in animali cor mouet alia membra: & ob hoc grauia, & leuia non dicuntur intrinsecè moueri, sed a generante. Et dato in lapide, verbi gratia, quis consideret partem mouentem, formam, & partem motam, materiam, nō potest esse: quia forma non est quæ agit, sed suppositum, mediante forma, neque materia est quæ descendit, sed lapis. Non enim forma animalis nutrit, neque materia nutritur, sed totum animal nutrit, & auget se per formam, quòd si isto modo concederetur de lapide, per hoc quòd forma ageret, iam sequeretur, quod lapis moueret se, sicut animal mouet se: quod est contra Aristotelem.

(Arist. 8. physi. t. 32. S. Tho. ibi.)

(cōtra Greg. in 2. d. 6. & lad. de quo Capreolus in 2. d. 6. q. 1. cōtra 1. cōclusionem.)

Quomodo inanimata dicūtur moueri à generante. ¶ Dicuntur tamen ista inanimata à generante moueri, per hoc quòd habent à generante impetum, quo moueantur naturaliter ad locum suum naturalem, quādo sunt extrà: sicut qui lapidem impellit, dicitur imprimere in lapide impetum: siue sit qualitas distincta à lapide, siue non, est impertinens. De quo in. 8. & Ægidius Romanus in principio huius dubio. 3. Sol enim mouet vapores sursum, dando vaporibus calorem: vapores non mouent seipsos, sed mouentur à sole: ita generans dando grauibus, & leuibus formas suas, dat mouere, nam graue postquam habet formam grauis, quantum est de se, semper est deorsum. Quòd si moueat se deorsum, quando est extra locum, est de per se, scindendo medium, remouendo prohibens, ergo graue antequam habeat formam grauis, est in potentia essentiali, vt sit deorsum, & indiget causa per se vt moueatur ad talem locum. Generans ergo dando grauī formam, est causa effectiua per se, vt graue deorsum descendat. Et grauia & leuia dicuntur moueri à generante, & mouentur à se de per accidens. Vnde forma grauis potest dici principium actiuum respectu motus, qui consequitur naturam formæ, ac si ab eo produceretur. Et in isto sensu Sanct. Tho. dicit, formam grauis, & leuis quodammodo esse principium actiuum sui motus: tamen super Aristo. in loco citato in octauo simpliciter dicit in graui, esse principium passiuum sui motus: alibi latius.

(S. Th. de potētia q. 5. art. 5. S. Tho. 8. phy. et p. p. q. 32. art. 4.)

¶ Ad id quod de semine in argumento tangitur, ferè similis est responsio. Virtus enim seminis virtus generantis est, per quam generans se immutat vsque ad producēdum animal, licèt aliter quam in graui, & leui: quia grauitas, & leuitas sunt principia passiua: virtus tamen seminis est actiua: sicut virtus in grano ad spicam producendam de hoc infra.

Variæ opi. ¶ Ad id de aqua, quæ se reducit ad frigiditatem, quando calida est, Paul. Venetus in hoc libr. 2. Physicorum ponit opiniones

1. Opinio. Auicennæ.

varias. Prima est Auicennæ, qui dicit fieri à forma substantiali aquæ: at quia non declarat an mediante frigiditate, quidam dicunt mediante formali frigiditate: alij mediante virtuali: alij sine ea.

2. Opinio. Ægidij.

¶ Secunda est opinio Ægidij, quolibet. 5. quæst. 16. & 18. quòd reductio fit à forma substantiali aquæ, non per se, sed per accidens, quia intendit corrumpere caliditatē, & producit frigiditatem.

3 Opinio Burlei.

¶ Tertia est Burlei, quòd illa reductio non fit à forma substantiali aquæ, saltim vbi plus est caloris, quā frigiditatis: quia à proportione minoris inæqualitatis non fit actio, sed fit à medio circunstante frigido paulatim frigefaciente.

4. Opinio.

¶ Quarta opin. est Iacobi de Forliuio, q dicit, q aqua nūq est vniformiter calida: ob id partes frigidiores frigefaciunt calidiores.

5. Opinio.

¶ Quinta est eiusdem Pauli Veneti dicentis, quòd inclinatio naturalis aquæ est certa densitas: ob idque quòd cum calida sit rarior quàm debeat, reducit se ad densitatē, & sic frigefit. Sed omnes has opiniones physicè loquendo oportet reijcere, & impugnare.

Quō aqua calida reducat se ad frigiditatem.

Illa enim reductio aquæ calidæ ad frigiditatem fit à generante aquam: sicut quando graue est extra suum locum naturalem, motus ad talem locum tribuitur generanti, & motus aquæ calidę, quia vltra suam naturalem dispositionē est, debet tribui generanti. Et quidē aqua nunq̄ debet intelligi, quandiu manet sua forma substantialis sine frigiditate. sicut ignis nō potest intelligi absque calore aliquo: imò non videtur improbabile asserere, quod quamuis aqua esset summè calida, in ea intelligatur magis de frigiditate, quàm de calore: quia si summa frigiditas esset vt. 8. requisita, videtur ad conseruationem, saltim vltra gradum medium, vt. 5. scilicet, ita vt cum minori non possit stare aquæ forma.

Probabile quod in aqua summè calida sit magis de frigiditate, quā de calore.

Et dato hoc non esset difficile intelligere, quomodo maior frigiditas posset præualere contra calorem: sed ponamus quòd tenendum est, quod in aqua nimis calida minus sit de frigiditate, q̄ de calore, tunc fiet reductio ad frigiditatē mediante tali frigiditate. Et dato sit maior calor à proportione minoris inæqualitatis fiet actio: qa illud à proportione minoris inæqualitatis nō fit actio, intelligit̃ de accidentibus cōtrarijs existentibus in sua naturali dispositione: sed quando vnum accidens est extra suum subiectum, etiam si sit fortius, poterit pati à minori, si sit in sua naturali dispositione: quia calor extrà non habet vnde conseruetur: & sic frigiditas in aqua calida quamuis sit minoris intensionis gradualiter, quam sit calor in eadem aqua, quia tamen aqua est in suo subiecto naturali, & in sua naturali, dispositione, conseruatur ibi, & potest agere, & præualere contra calorem: quia extra suam dispositionem est, & non conseruatur à subiecto: & ob hoc dicunt medici, quod infirmum animal, quod semel est vltra suam naturalem dispositionem, non ita facile ab intrinseco reducitur ad sanitatem & integrum statum naturalem: quia hoc fit per hoc, quod pars sana mouet non sanam: & cum in agendo repatiatur, calor naturalis fit debilior, & indiget medicinis extrinsecus adiuuari.

aliqñ à proportione minoris æqualitatis fit actio.

¶ Ecce ergo quomodo aqua ad frigiditatem reducitur (quātumuis sit calidissima) à sua forma substantiali, principaliter mediante frigiditate actuali, quæ semper manet. Et iste motus tribuitur generanti dantı illam formam, quæ conseruatur cum frigiditate, & non sine ea. Qui in aqua negarunt frigiditatem actualem, sunt decepti ex experiētia, eo quòd aqua calida magis, & vehementius adurat, & comburat, quā flāma ignis: & cū in ignis flamma nulla sit formalis frigiditas: sic dixerunt de aqua: sed decepti sunt, quia non est ex eo, quod sit maior calor in aqua calida quā in igne, sed quia forma ignis est rarior, & aqua est densior, fortiùs sentitur calor in aqua condensata: nam fortior est virtus vnita se ipsa dispersa. Vapor enim, qui ab aqua calidissima exhalatur, tam intensum habet calorem sicut aqua, sed non tantum adurit: quia cum rarior sit, minus de multitudine materiæ: & sic minus calefacit: sic digitus ferri incensi non habet tantum caloris, quā tum flamma ignis, aliàs ferrum esset ignis, sed tamen quia magis de multitudine materiæ, magis adurit: cum ergo in aqua nunquam sit summa caliditas, oportet intelligere actualem aliquam frigiditatem.

Non est neganda frigiditas in aqua etiā si calida.

¶ * Et quia de natura hîc sermo est, non erit ab re, loco apendices in fine specula. ponere modos omnes, quibus dicitur natura. Primo natura dicitur generatio viuentiū, vt diximus in principio: & patet in textu. Secundò dicitur quod est principium intrinsecus motum, vt hîc difinitur. *

Tertiò,

¶Tertiò sumitur pro quacunque essentia, seu quidditate, vt cum dicimus, alia est natura substantię, alia qualitatis.
¶Quarto. Pro quacũq; differentia specifica, vt naturã hoĩs, dicimus esse rationalem.
¶Quintò. Pro quacunq; proprietate, quæ rem consequitur inseparabiliter: vt homo natura scire desiderat.
¶Sextò. Pro causis motus vniuersalibus ipsius vniuersi, tam intellectualibus, quàm corporalibus: vt cum dicimus, tota natura comparatur Deo, vt instrumentum, principali agenti.
¶Septimò. Sumitur pro essentiali ordine rerum concurrentium, per se, & principaliter, ad perfectionem vniuersi. vt cum dicimus solem stare est cõtra naturam.
¶Octauò. Sumitur pro Deo, non in se considerato: sed pro vt est dirigens omnes causas secũdas in actionibus suis naturalibus: & inquãtum est omnium motuum primũ principium: vt cũ dicimus natura, instituit solem declinare in zodiaco, modo ad austrum modo ad Septentrionem, ob alternam rerum generationem & corruptionẽ,
¶Nonò. Sumitur à medicis pro cõplexione, vt rhebarbarũ colerę purgatiuũ natura est, & pro virtute formatiua, quæ deseruit generatiuę, vt cũ dicimus naturam generatiõe animalis incipit à formatione cordis.
¶Decimo, apud moralem philosophum sumitur, pro consuetudine: vt dicimus consuetudo est altera natura, comnibus istis modis natura sumitur: sed in isto loco, in secundo sensu tractat Aristote. vt dictum est.

¶SPECVLATIO SEcunda. Vtrûm forma sit principium actionis.

QVæritur hìc quoniam de actiuitate sermo incidit, & natura principium actiuum dicitur ratione formæ, vtrùm sic attẽdatur penes formam, quòd solùm penes eam sit.

1. Argum. ¶Videtur, quòd non. Et sit argumentum vltimum quæstionis præcedentis de ferro candente. Si forma esset actionis principium, sequeretur quòd actiuitas in agentibus deberet attendi penes multitudinem formæ: quia diminuta virtute, oportet descrescere essentiam, sicut augeri, ea aucta: sed hoc est falsum. Nam in ferro candente minus est de calore, quàm sit inflamma ignis, & tamen ferrũ magis adurit: ergo actiuitas non est attẽdenda penes formã.

¶Secundò. Causæ secundæ nihil operantur, sed solùm ipse Deus: ergo actiuitas nõ debet penes formam attendi. Antecedens probatur: quia Deus, & natura nihil faciũt frustra: sed causæ secundæ efficientia est superflua, Deo concurrente, qui in omnibus est per essentiam præsentiam, & potentiã, vt Theologi affirmant: ergo nullo modo attendenda est causalitas penes formæ actiuitatem. Secundò. Arist. 1. de cælo. te. 32. 1. sen. d. 37 S. Th. 1. p. q. 8. art. 1.

¶Tertiò. Si forma substantialis esset per se principium quo, agens ageret, ergo & accidentalis esset quo, instrumentale principium ad eundem effectum: conseqnẽs est falsum, quoniã accidẽs produceret substãtiam, & vltrà perfectionem speciei ageret: ergo & illud ex quo sequitur. s. quòd forma substantialis sit principium actiuitatis. Tertiò.

¶In contrarium est Aristo. qui dici formã esse principium & causam motus. Aristote. 2. physi. text. 39. & in. 3. t. 17.

¶Pro solutione notãdum, in præsenti speculatione, sermonem esse de efficientia formæ: & quia causa formalis ab efficienti distincta est (vt infrà diceinus) hìc quæritur, vtrùm causa efficiens per formã agat, tanquam principio quo, ita vt causalitas agentis sit ratione formæ. Et simul, & semel tangitur, quòd in causa efficiẽti, sit causalitas, & quod in forma qua agens agit.

¶Secundò est notandum circa efficientiã quàm pręsupponit hæc speculatio, variam fuisse opinionem, non solùm philosophorum, sed etiam Theologorum. Notand. 2.

¶Prima opinio fuit quorundã tollentium omnem causalitatem causæ secundæ, siue vniuersalis, siue particularis, fuerit. Dicunt enim, quòd solus Deus est, qui omnia operatur ad præsentiam causæ secundæ: ita vt ignis non calefaciat, sed Deus in præsentia caloris, & non aliàs, ex pacto posito, sicut ad præsentiam prolatiõis verborum sacramentalium in Eucharistia se ponit in sacramento: vt si nunc statueret Deus, quòd ad prolationem horum verborum: fiat ignis, tunc faceret ipse ignem. Hanc opinionem, si opinio dicenda est, tenet ex professo Gab. Licèt longè ante eum, vt citat S. Th. Variæ opi. Gabr. in 4. sent. d. 1. q. 1.

S. Tho. in 2. d. 1. q. 1. ar ti. 4. aliqui tenuerint. Dicit ergo Gabr. quod causæ secundæ nihil re vera faciant, sed Deus ipse. Hæc sententia penitus est reijcienda, & Sanct. Thom. in loco citato dicit eam esse stultam: nempè quod tollat ordinem vniuersi: nam si causæ secundæ nihil faciunt, iam esset compertissimum res omnes esse otiosas, atq; superfluas, & absq; aliqua necessitate, quod diuinæ sapientiæ derogat.

2. Opinio. ¶ Alia in alio extremo fuit sententia, vt tolleret omnem causalitatem, & concursum primæ causæ, & tribueret secũdæ, vt Deus nihil operaretur immediatè cum ipsis, sed solum ageret ipsa Deus ad cõseruationem causarum. In hoc extremo fuit Durandus. Durand. in 2. sent. d. 1. q. 5. Quod sit erroneum hoc asserere, aliàs clarũ faciemus in 2. sentent. in nostris Resolutiõibus (si Dominus dederit.) Nunc tamen falsitas comprobatur ex illo Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur. &c. Et B. Grego. super illud Iob. 8. adnotauit: quẽ constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? Gregorius. B. Aug. lib. 48. sup. gene. c. 12. & lib. 5. c. 20. Et est ratio ad hoc. Res omnis naturalis per eandem formam operatur, per quam habet & esse (esse enim propter operari est) est ergo eo modo quo res à Deo pendent in esse, pendent in operari: sed ab eo pendent in esse immediatè, per suam præsentiam conseruando, vt etiam dicit Durand. ergo ab eo pendent in operando.

Confirma. ¶ Confirmatur. Quia rem fieri, est esse acquirere. sed res dum fiunt, conseruantur à Deo: ergo cum fiunt, Deus attingit earũ productionem.

Auicenna. ¶ Alia fuit opinio in hac forma, quæ dicit, quòd Deus creauit primum ens, idest, angelum primum, & ille per virtutem receptam à Deo creauit secundum angelum, & ille secundus tertium, & vltimus cœlum: & cœlũ ista inferiora. Isti moti sunt, quia non poterant intelligere, quomodo causæ inferiores concurrerent immediatè simul cum Deo: quia si Deus concurreret, ipse solus videretur sufficere. Hæc opinio Auicennæ tribuitur, & docet S. Tho. quæ etiam est contra fidem Christianam: maximè, quia creatio, est solius Dei, vt in superioribus probatum est in, primo speculatione. 6.

¶ Quo ad causam formalem est considerandum, quòd quædam est causa formalis substantialis, & alia est accidentalis: sicut in igne datur sua forma substantialis, qua formaliter est ignis & calor est formalis causa, sed non substantialis, sed accidentalis. Sit prima conclusio.

¶ De causa efficienti loquẽtes, ad omnem motum, & omnem actionem naturalem, 1. Conclu. nec Deus solus, vt dixit reprobata prima opinio, neque creatura sola, vt dixit secunda & tertia, sed Deus simul cum causa vniuersali, & particulari concurrit. Hæc est via regia, qua oportet incedere, non declinando in vnam, aut aliam partem. Hæc ex reprobatione opinionum probatur. Et addendum est, quia aliàs nulla esset causa eficiens in istis inferioribus præter Deum. Deus concurrit im[m]ediatè cum causis. S. Tho. p. p. q. [illegible] 1. Ratio.

¶ Secundò. Quia nulla esset causalitas in istis inferioribus, nõ esset maior ratio, quare Deus ad præsentiam solis illuminaret solum, & frigefaceret ad præsentiã aquæ: sed videmus, quòd ad præsentiam aquæ sic frigefacit, quod neque illuminat, neq; calefacit: & ad præsentiã solis calefacit, & illuminat, quod non facit ad præsentiã aquæ: causa ergo est, quòd naturaliter ex conditione à Deo indita habent, quod operẽtur cũ ipso Deo certos, & determinatos effectus.

¶ Neq; valet dicere ratione pacti hoc esse, Obiectio. Solutio. quia Deus pepigit ad præsentiam solis illuminare, & ad præsentiam aquæ frigefacere: nam quero, aut illud pactum est aliquid superadditum naturæ rerum, aut est de intrinseca ratione? Si primum: sequitur quòd est illud de natura rerum: & aqua ex natura sua non habet, quod magis frigefaciat, quàm calefaciat. Si hoc est de essentia rerum, habeo intentum, quod sit de intrinseca rati[o]ne solis illuminare. Quòd si hoc est naturale, sequit quòd naturaliter operatur Deo concurrente, & Deus nõ potuit ipsis naturis rerum manentibus, sine miraculo aliud facere, quin sol illuminet, & aqua frigefaciat.

¶ Secunda conclusio. Forma substantialis 2. Conclu. cuiuslibet rei est formale principiũ, & principale, quo agens agit. Patet ex Aristo. infrà in. 3. tex. 17. vbi ait, quòd species, seu forma, principium est, & causa motus.

¶ Ratio est. Omne quod agit, eò agit, quò 1. Ratio. & actu est: sed quælibet res actu est per suã formã substãtialem, per quã in specie cõstituitur: ergo sequitur quod ipsa agens formaliter agit. Maior est nota: quia per hoc quod quid sit in potentia solùm, nõ agit: vt si aqua in potentia calida est, non calefaciet, neq; equus

quus in potētia equum producet, nisi per id quod actu sit equus.

2.Ratio ¶ Item. In omni agente intētio est, sibi passum assimilare: sed huiusmodi assimilatio in forma est: ergo sequitur, quòd per ipsā tanquam per principium formale agit.

3.Cōclusio ¶ Tertia conclusio. Forma accidentalis est principium instrumentale quo agens agit. Probatur. Quia vt dicebamus, per id agens agit, per qđ actu est: sed sicut est actu per formam substantialem, & actu est per formam accidentalem: ergo sicut efficiēs operatur forma substantiali, tanquàm principio quo, principali, & operabit accidentali forma, tanquā principio quo, instrumentali: & ignis actu calidus per calorem calefaciet, producendo formam ignis, tanquàm quoddam instrumento, calore vtens.

4.Cōclusi. ¶ Quarto conclusio. Forma accidētalis nō solum instrumentū est quo agens agit, sed est quo, attingitur formæ substantialis productio, vt scilicet, ignis per calorem, non solùm calorem; sed formam substantialem producat: imò & posito miraculo in sacramento eucharistiæ, accidēs attingit ad substantię productionē, vt in primo libro probatum est, quādo ex hostia cōsecrata fiūt vermes, & nutritio. Prima pars conclusio: est contra nōnullos aliàs graues anthores, qui habent pro inconuenienti asserere, q̄ forma accidentalis possit esse instrumentum ad producendam formam substantialem. Probatur. Ferrū inflammatum (cùm tamen nō sit formaliter ignis, sed solùm habet calorem participatum ab igne) stuppā applicatam inflāmat, & causat ignem: ibi est forma substātialis ignis, & non est à forma substantiali ferri: oportet ergo sit à forma accidentali eius, scilicet, à calore.

Specu.6.

Scot. in.4. di.3.q.3.

1.Ratio.

2.Ratio. ¶ Item. Virtus seminis in matrice immediatè producit animam tanquàm virtus generantis: quia semen est in potētia corpus viuens: tamen illa virtus est accidens.

Arist.2. de anima,t.10.

¶ Et quidem in animalibus, quæ ex putrefactione generantur, apertissima est ratio: vbi forma cadaueris ab accidentibus producitur. Prædicta conclusio est S. Thom. qui ait. Immutationes naturales non fiunt immediatè à forma substantiali sed ab ea mediantibus accidentibus: ergo ipsa accidentia sunt causa instrumentalis ad formę productionem attingentia: & agēs agit forma substantiali, vt principio quo: & accidentali: sed tamen ista vt instrumento, illa vt quo principale, per quam & habet esse substantialiter.

S.Th. 3.p. q.77.ar.3. ad.3.

¶ Quinta conclusio. Calor ab igne separatus (modo sit extensus in quātitate) eundē producet effectum, quem produceret si esset in igne. Hoc probatur in sacramento altaris. Nam naturaliter effectum habet, quē haberet, si panis adesset. Et cùm aqua calida calefacit manum, illius calefactionis nō est danda causa forma substantialis aquæ, sed calor est, qui in virtute ignis agit. Probatur etiā. Calor (verbi gratia) vt.8. est dispositio sufficiens ad introductionem formæ ignis: ergo vbicunq; sit, poterit eodem modo id causare: sicut virtus seminis in absentia eius, à quo decisum est, generat animal. 5.Cōclusi. Ratio.

¶ Dixi in conclusione, si modò calor sit extensus: quia cum actio debeat recipi in quāto, & extenso, non posset exerceri nisi ab agente, quod sit extensum.

¶ Ex hoc sequitur, quod si calor vt.8. esset summus, qui suapte natura non potest esse nisi in igne, si per miraculū esset separatus ab igne, eodem modo produceret formam substantialem ignis, sicut si non esset separatus. Corolla.

¶ Sexta conclusio. Actiuitas in agente venit consideranda penes multitudinem formæ, tam substantialis, quam accidentalis. Itaq; ignis bipedalis ea proportione, qua habet magis de forma substantialis ignis, & de accidentali caloris, quam ignis pedalis, poterit in eadem proportione effectum producere. Hæc ex superioribus constāt. Cùm virtus agentis sit forma, qua actu est: ergo quantum habebit de actu, habebit & de virtute ad agendum: sed actum habet secundum rationem formæ, & substantialis quo ad actum substantiæ, & accidentalis quo ad esse accidētale. Intantum est verū, quòd si forma esset infinita, & actiuitas infinita esset. Quapropter in creaturis non datur actu infinitum: vt infrà in tertio, specula secunda probabitur. 6.Cōclu. Ratio.

¶ Quod si quis obijciat contra conclusioneo quod in prima conclusione dictum est, causas vniuersales cōcurrere, & Deum cū particulari: & cum eadem sit actiuitas ex parte vniuersalis, quanuis diminuatur de bipedalitate, semper actio erit eadē: vnde non sequitur, quod actiuitas sit considerāda penes multitudinem formæ. Obiectio.

¶ Respondetur: dato ita sit, quòd vniuersales concurrunt causæ, sed quia determinatio actionis Solutio.

tio actionis respectu vniuersalis causæ est pēdens à particulari causa: quia videtur determinare vniuersalem ad concursum, actiuitas venit consideranda penes actiuitatē ipsius causæ secūdæ, & particularis. Et sufficit, q in ipsa sit diminutio in virtute, ad hoc quòd sit etiā in actione. Exēplum est. Deus cōcurrit cum homine ad actionem, & ipse homo quodammodo determinat ipsum Deum ad agendum. Si tamen remisse agat homo conatu vt vnum, Deus concurrit vt vnum, neque facit maiorem actiuitatē in actu, quā sit in causa particulari.

Causa particularis determinat vniuersalē ad actionē.

Ad argumentum.

Ad primū. Soc. in isto 2 q. 4. in solutio ad. 5. Notand. 1.

¶In primo, in quo tangitur vnde dignosci possit actiuitas: penes intēsionem, vel abūdē est notandum, quod multitudo formæ attendi debet penes multitudinem materiæ, ita vt in eadem proportiōe vbi plus de materia, plus de forma, & è contrà: quia forma educitur de potentia materiæ, & materia actuatur per formam.

Notan. 2.

¶Secundò notādum, quòd multitudo materiæ cognoscitur per extensionem, & intensionem, vbi est æqualis densitas, aut per densitatem, vbi est æqualis extensio, & intensio. V.g. Flāma ignis bipedalis plus habet in duplo multitudinis formæ, quàm flāma ignis pedalis, vbi vtraque esset flamma stuppæ æquè raræ: vbi vero flamma pedalis est densior: vt quando fumus ligni viridis inflammatur, non est dupla materia in igne bipedali, neque duplex forma: imò plus formæ & materiæ, potest esse in igne minori. Et in rebus calidis patet euidētius, quæ nō sunt formaliter ignis. In pruna pedali querci, plus multitudinis est caloris, q̄ in pruna pini: quia quercus est lignū densius. Et multo plus in ferro æquali, quia densius: vbi sunt æquales quantitates, & intensiones.

Notand. 3.

¶Tertiò notandum, q multitudo formæ non est cognoscenda penes intensionem: quia neque in ferro, neque in aliqua aliare, quæ non sit ignis formaliter potest esse tā intensus calor, quàm est in flamma rarissimi ignis: quia calor est dispositio naturalis ignis, non potest esse sumus calor, nisi vbi sit ignis. Ex quo sequitur, quòd æqualis multitudo caloris in materia æquè extensa, intensior erit vbi materia fuerit rarior: & hinc fit, quòd in ferro, & si non sit formaliter ignis, quia nō est calor summus, si applicetur stuppa, incenditur, & fit ignis: quia illa multitudo caloris magis intenditur, quia in materia rara.

Ad formā.

¶Ad formam igitur argumenti deueniendo, negatur quod in ferro calidissimo sit minus multitudinis caloris, quàm in flamma stuppæ, licèt in flamma stuppæ sit intensior ob raritatem materiæ. Neque est verum, quòd vbi calor est intensior, sit magis de multitudine formæ, & magis consequenter de actiuitate, nisi cætera sint paria in raritate: imò in ferro pedali est multo plus multitudinis caloris, quàm in stuppa, ob id vehementius agit.

Nō ex intēsione maiori oportet metiri actiuitatem, si cætera non sint paria.

¶Itaq; ex ista solutione aduertendū est, q ex intensione maiori, vel minori, non oportet metiri maiorem, vel minorem formæ quantitatem, & virtutem: quia si cætera nō sint paria, poterit esse intensior calor, & nō tantum de forma, & sic neq; de actiuitate.

Ad 2.

¶Ad secūdum sufficienter responsum est. Non enim ponitur ipsius Dei causalitas superflua, neque similiter ipso concurrente, causalitas causæ particularis: quia sic habet rerum ordo, & diuina dispositio, vt cū eis concurrat, & secundùm proprios actus earum agere sinat.

D. August.

Ad 3.

¶Ad tertiū, similiter in quinta & sexta cō clusione responsum est. Non enim habemus pro inconuenienti, q accidēs velut instrumentum concurrat cum agente principali ad substantiæ productionem. & contingit in putrefactione, vt ipsa accidētia cū Deo concurrant vt instrumentum, & in sacramento altaris, vt dictum est.

Coronel. Spinosa. Soto.

¶Circa hanc causalitatem maiorē, vel minorem penes formam, multa multiplicantur argumenta à modernis, à Coronelo, & ab Spinosa, sed cum iactura temporis. Vide si placet ibi in. 2. physi. fol. 36. apud Spinosam, & Soto in. q. 4. 2. physi.

¶SPECVLATIO TERTIA. Vtrum tantum sint quatuor genera causarum.

Quia de causa efficienti, & formali in præcedentibus dictū est, & de materiali multa in primo, & in isto secūdo, & de finali solùm obiter mentio facta est, oportet inquirer, an solū sint istæ quatuor causæ.

¶Videtur

Primũ arg. ¶Videtur quòd non ſint tot cauſarum genera.nam cauſa à cauſando dicitur:ſed materialis cauſa non cauſat,quia materia nullius eſt actiuitatis,vt dictum eſt. Neque formalis,cauſat quia ſolùm habet eſſe formale in compoſito:& ſi aliqua efficientia deberet attendi:ſolum eſſet efficere actu eſſe, quod eſt formalis effectus. finalis etiã nõ cauſat;quia de ratiõe cauſę eſt,vt ſit prior, effectu:ſed finis nõ eſt prior ſed poſterior.

Argumẽ.2. Ariſto. ¶Prætereà.Non datur cauſa efficiẽs: quia ſi aliqua eſſet,maximè illa, de qua Ariſto. ponit exemplum text.29. ſcilicet, conſultor pater: ſed iſtæ non ſunt cauſæ: quia ſtat conſilium dari,quando non fiat: ergo conſultor non eſt cauſa:aliàs eo poſito,poneretur effectus. Item. Stat patrem eſſe, quando non eſt filius:nam dum generat,filius non eſt.

Argumẽ.3. ¶Tertiò.Sunt plura genera cauſarũ: ergo non ſunt ſolũ quatuor. Patet:quia fatum: fortuna:caſus,ſunt cauſę, & nõ eſt aliquod genus iſtorum quatuor.

In cõtrari. ¶In contrarium eſt Ariſto.in tex.68. huius. 2.libri.

Notand.1. ¶Pro ſolutione notandum, quòd conſideratio de cauſis,inquãtum cognitionis ſunt principia,ad Dialecticum ſpectat:& ſic tradit Ariſt.Et de ipſis inquantum ſunt differẽtiæ entis,ad Metaphyſicum: vt.5.meta. tex.2.quia ens diuiditur in id quod ſe habet vt cauſa,& in id quod vt effectus.

Ariſtote.in 2 Poſte. capit 11. ¶Cõſideratio tamen de cauſis, vt ad ſuos applicãtur effectus,ad phyſicum ſpectat: & ſic Ariſtotel. in iſto. 2. phyſicorum de cauſis agit.

Notand. 2. ¶Secundò,notandum,quòd de cauſarum numero fuit varia opinio apud antiquos.

Prima opi. ¶Primò,illi qui ponebãt vnum rerũ principium aerem, vel aquam , ignorauerunt cauſam formalẽ, vt ait Ariſt.1.Meta.quia illa entia ponebant vt cauſam materialem: & iſti ignorantes cauſam formalem,ignorauerunt efficientem ſimiliter, & finalem: nam efficiens producit formam propter finem. Quod Cicero oſtendit, quando de Democrito loquẽs ait:quia ignorauit cauſam efficiẽtem,ignorauit & finem: & omnia à caſu eſſe dixit. *Anſtotel.* *Cice.lib.1. Academi.*

Opinio. 2. ¶Plato in Timæo in alio extremo plures quam quatuor poſuit cauſas: nempe ſex, Materiam,finem: efficientem principalẽ, & inſtrumentalem: formam extrinſecam, & ſeparatam ideam , & formam intrinſecam particularem.

Tertia opi. Ariſtot. ¶Ariſtot.tamen medius, meliùs quatuor ſolum poſuit cauſarum genera, qui exemplarem ad cauſam formalem,& inſtrumẽtalem ad efficientem reducit.

De materiali cauſa. ¶De materiali cauſa dicendum, quòd ipſa ſit ſubiectum primum quod generationi ſubijcitur.

Materia in qua. ¶Materia triplex eſt:in qua,ex qua,& circa quam.In qua,idem eſt,quod ſubiectum formæ: & hæc eſt triplex. Materia prima nude conſiderata:& ſic eſt ſubiectũ formæ ſubſtãtialis.Et materia ſub accidẽtib⁹, quæ in animalibus corpus phyſicum. Et tertia materia accidentium,ſiue naturalium,ſiue artificialium,ſiue corporalium, ſiue ſpiritualium: vt anima,& lignum.

Materia ex qua. ¶Materia ex qua ſecundum Commenta. conclu.31.eſt triplex. Compoſitionis tantùm:vt literæ ſunt materia ſyllabæ: & lapides,& ligna materia domus. Alterationis tãtùm:vt vinũ,ex quo corrupto fit acetũ: & panis, & piſces, ex quibus alteratis , & corruptis animal nutritur. Alterationis,& compoſitionis ſimul:vt mel,acetum, & ſal ſunt materia oxymeli: quia fit ex ipſis,alteratis quidem , ſed manentibus ſecundùm ſubſtantiam,vt putat Commen.

Corolla. ¶Sequitur ex iſtis, quòd omnis materia, in qua forma naturalis,eſt materia ex qua, quia forma ſubſtantialis educitur de potẽtia materię, & omne accidens corporeum educitur de potentia ſubiecti.

Materia circa quã. ¶Materia circa quam,eſt obiectum potentiæ, vel habitus: vt color reſpectu potentiæ viſiuæ.

¶Cauſalitas materiæ non eſt aliquid producere,ſed eſt concurrere in genere ſubiecti:de cuius potentia forma educitur: & in hoc ſaluatur eius cauſalitas.

*** ¶* Aduerte,quòd modus cauſalitatis materiæ,maxime oſtenditur in hoc q eſt limitare,& reſtringere amplitudinẽ formę,quã recipit,nam ſi forma receptibilis in materia:vt calor daretur extrà materiam,haberet omnẽ perfectionem & gradũ ſuæ naturæ,& quia recipitur in materia: neceſſario proportionatur,& limitatur per materiã:& ex hoc formę ſeparatę à materia,dicũtur habere quandam infinitatẽ: quia non terminãtur à materia; & formę materiales,è cõtrario,dicũtur limitatæ: ex hoc ergo q̃d forma recipitur in materia limitatur,& hęc eſt cauſalitas materiæ:non quod det aliquid

eſſe

esse formæ, neq; influit, neque perficit: sed quia limitat secundum suam capacitatem: & non manet secundum totum esse debitum naturæ suæ: & hoc est quod dicimus concurrere in genere subiecti, de cuius potentia educitur. De quo vide Capreo. in. 1. senten. distinct. 43. quæst. 1.

¶DE FORMALI causa.

DE causa formali, quæ est species, & exēplar (vt ait Arist. tex. 28.) est dicēdum, quód sit actus, per quem res in aliquo certo esse specifico cōstituitur. Sicut est duplex esse, duplex est forma: substantialis, & accidentalis.

S. Thom. 3. p. ¶Item. Duplex est forma: Quædam partis, alia totius: quæ partis est, actuat materiam: & totius, quę se habet vt forma respectu suppositi vt humanitas respectu hominis, vt suprà diximus actuat totum.

¶Forma accidentalis: alia artificialis, & alia naturalis: & hæc, alia spiritualis, & alia corporalis. Et quæ corporalis, quædam quę se tenet ex parte materiæ, vt quantitas, alia ex parte formæ, vt qualitas.

¶Modus causandi huius est, concurrere tā quam actus, & terminus quo generatiōis, per quem id quod fit, habet esse. Vbi notādum, non esse vniuersaliter de ratione causæ, esse priorem suo effectu: sed hoc solum conuenit efficienti, & materiali: formali verò, & finali minimè: quia sufficit sint simul cum suo effectu. Forma quidem prius natura componit, quàm totum sit: at quia esse conuenit non parti, sed toti, non est priùs forma, quàm totum: & ideo, quia totum est, partes sunt: sicut, quia albedo dealbat, lignum est album: non tamen, quia albedo est alba. Ideo quando dicitur causam esse id, ad cuius esse sequitur aliud, nō intelligitur generaliter, quòd causa prius natura sit, sed quod prius natura componat, aut quodam modo moueat: sicut finis, qui antequam sit, mouet agentem: forma verò informando, & componendo acquirit esse in toto.

* ¶*Causalitas, causæ formalis consistit in hoc, quod actuādo materiam, coarctat ipsam: seu eius potentialitatem: pro quanto ante aduentum formæ, materia erat in potentia, ad alias formas varias, sed postquam hanc recepit, quandiu sub ista est, non potest aliam recipere: sic docet Sanct. Thom. prima part. quęstio. 7. arti. 1. & idem de forma artificiali, dicendum: itaque & materia limitat formam, & coarctat, vt diximus: & forma coarctat materiam, & limitat eam: sed alia & alia consideratione: & forma dat esse formale se ipsa, & non per actionem: in quo differt ab efficiētī: ita vt forma det esse vt quo, & efficiens esse, vt quod, vel sic dicendo forma dat esse, vt principium intrinsecum, & efficiens, dat esse, vt principium extrinsecum.

¶DE CAVSA efficienti.

CAusa efficiens est primum principium vnde incipit motus. text. 29. quæ modum habet causalitatis cōcurrendo influere in effectum.

¶Diuiditur primò causa efficiens, in causam per se, & per accidens. Illa est per se, quæ virtute suæ naturæ producit effectū. Vel sic. Est illa, ad quam intrinsecè ex sua natura sequitur effectus: statuarius causa est statuæ. Et Deus, & intelligentia, & cœlum, licèt non denominentur à suis effectibus, dicuntur causæ per se. Per accidens illa est, quæ suapte natura non est requisita, sed per accidens concurrit, vt musicus ædificat. Non sic hæc. Calidum calefacit: quia illa prima de per accidens, & secunda de per se. Inter causas de per accidens, causa sine qua non, computatur. Quapropter qui sacramenta nouæ legis dicunt esse causa gratiæ sine qua non (vt aliqui putant) simpliciter dicunt in re non esse causa gratiæ: quia causa per accidens, non est simpliciter causa. Quod est contra Ecclesiæ determinationem, in concilio Florentino. sub Eugenio IIII. & nostris temporibus in Tridentino sub Paulo. III. vbi difinitum est, quòd sacramenta nouæ legis causant gratiam, & continent. De quo aliàs: & tetigimus suprà speculatio. 6. in solutio. ad: 3.

Causa per se, & per accidens

Cōtra Oc. in 4. q. 1. & Scot. d. 1. q. 5. & Duran. q. 4. & ... q. 1. art. 3. & Gab. dist. 1.

Cano rel. de sacr. in genere.

¶Sequitur

¶Sequitur ex ista diuisione causæ, Ocam in primo sent.d.2.q.10.male dixisse, quando inquit, non esse magis per se istam: Calidū calefacit, & ædificator ædificat, quàm ista: Musicus ædificat, cū sit contra Arist. & veritatem: quia vna est causa per se, & alia est per accidens. De per accidens est, ꝙ musicus sit, qui ædificat: quia musica non est per se ordinata ad ædificandum, sed cō tingit quòd ædificator sit musicus. Vnde licet causa faciendi sit accidens, non sequitur ꝙ causa faciēdi sit de per accidēs: sicut ignis calefacit & sua forma substantiali, & & calore: tamen dato sit calor accidens, de per se calefacit, & statuarius de per se causa est statuæ quanuis operetur per artem, quæ est accidens,

Causa vniuersalis, particularis remota proxima.

¶Causa tam de per se, quàm de per accidens diuiditur in vniuersalem, & particularem: seu in proximam, & remotam.

¶Remota, & proxima, duplex: aut ratione suppositi, aut ratione prædicationis. Primo modo illa dicitur remota causa, quæ prior est, & quæ mouet alias sicut medicus ad Phlebotomiam: & proxima, quæ venā incidit. Et alijs verbis: causa immediata, & mediata dicentur causa vniuersalis, & particularis: vt sol causa est vniuersalis, & homo causa particularis non eo ꝙ Sol non attingit effectum, sed quia mouet aliam causam particularem, & inferiorem.

¶In prædicando est, vt medicus, & artifex non sunt duo agentia: sed quia vt artifex superior quàm vt medicus, dicitur artifex causa vniuersalis in prædicando, & medicus particularis.

Vniuersalis in causando, & prædicando.

¶Causa vniuersalis diuiditur in vniuersalem in causando, & in vniuersalem in prædicādo. In causando: vt sol, quia causat vniuersaliter plura: & in prædicando: vt artifex respectu medici. Et omnis causa, quæ est vniuersalis in causando, est vniuersalis in prædicando: vt docet S. Tho. hic super tex.32. Nam sicut sol est causa vniuersalis in causando, est & in prædicādo: non quod sol de homine dicatur, quia homo non est sol. sed quia prædicatur de eo, & de omnibus alijs, quorum causa est in ratione causæ. hoc modo, ꝙ homo sit solum per se hominem generans: sol vero est generās corpus, & animal per se. Ignis est calefaciens per se: sed sol est calefaciens, & alterans, & frigefaciens: medicus est causa per se sanitatis, sed artifex sanitatē, & statuam, & domum facit. Itaq; sicut causa est vniuersalis in causando, erit & in prędicādo, & ecōtra.

¶Causæ plures concurrentes ad eandem effectum: quædam dicuntur essentialiter subordinatę: aliæ accidētaliter. Primo modo sunt illæ, quæ sic se habent, ꝙ vna sine alia nō potest agere: vt homo, cœlū, Deus. Accidentaliter, quando vna sine concursu alterius potest agere: vt pater, auus, & proauus. Agit, n. pater, quādo auus est mortu⁹.

¶Diuiditur causa rursus in vniuocam, & æquiuocam. Vniuoca illa est, quæ effectū similem in specie producit: vt homo hominem generando. Aequiuoca est, quę non idem in specie: vt sol hominem, vel murem producendo. Non enim in specie est similitudo inter causam, & effectum.

¶Causarum est alia, à qua effectus dependet in fieri, & in conseruari: & hæc est æquiuoca causa: vt est De⁹. Alia est causa, à qua effectus solùm pendet in fieri, & non in cōseruari, & est vniuoca causa. De quo S. Th. Et sic sol est causa, à qua effectus in esse, & conseruari pendet. Et tandem omnia inferiora à suis causis superioribus pendent: quia sunt causæ æquiuocæ respectu effectuum inferiorum.

S. Tho. p. q.104. ar.1

¶Causarum, quędam dicitur prima causa: alia secunda. Prima causa est Deus solus. Aliæ omnes infra Deum, causæ secundæ dicuntur, siue sint vniuersales, siue particulares, quæ à prima dependent in essendo, & in causando.

¶Causarum particularium, quædam est disponens: alia consilians: alia adiuuans. Sic etiam dicuntur causæ totales, & causę partiales. Causę sufficientes, & insufficientes. Nam disponens, causa sufficiens est.

¶Causarum particulariū, alia principalis, alia est instrumentalis. Principalis illa est, quę agit per propriam virtutem, intendēs perfectè sibi passum assimilare: sed instrumentalis est illa, quæ agit per virtutem principalis causæ. Exempla sunt clara: vt anima in nutritione est causa principalis, & calor est instrumentalis.

¶Duplex est instrumētum: coniunctum, & separatum. Coniunctum est illud, quod nullam virtutem recipit à principali agente, nisi motum, quo actu mouetur: vt serra, & calamus: quæ instrumenta nihil faciunt, nisi moueantur. Instrumentum separatum est, quod recipit virtutē à principali agēte: & operatur, etiam si actu nō moueatur ab

coıvt

co: vt est semen decisum à viuente. Est virtus quędam separata, quomodo concedit Doctor. S. & alij sacramẽta esse diuina instrumenta respectu gratiæ: quia ipsa sacramenta causant per virtutem à Deo receptam: & sunt velut instrumentũ separatum: & virtus illa à Deo collata sacramentis, sit diuina institutio eorum ad talem effectũ causandum: quia Deus, qui poterat se solo causare gratiam, instituit huiusmodi sacramenta, quæ causent gratiam. De quo alibi ex professo. [S.Th. 3.p. q.62.]

¶ Causa rursus diuiditur, vt quædam dicatũ causa in actu, alia dicatũ causa in potẽtia, in actu domũ faciẽs, in potentia domificator est: qa nõ oĩs domificator actu domũ facit.

[Tex.34.] ¶ Causarum alia positiua est, & alia est priuatiua. Positiua est: vt gubernator nauis est cõseruatiua, & positiua causa conseruãdi nauem. Priuatiua causa est, absentia gubernatoris: vt dicatur esse causa submersionis: nõ quia ipse aliquid in absentia positiue agat, sed quia nõ exhibet suã presentiã.

[Nota.] ¶ Considerãdum tũ, ꝙ priuatiua causa nõ dicitur causa per accidẽs, sed per se est causa, quãdo tenet, & debet suã exhibere præsentiã: sicut in exẽplo posito. Absentia gubernatoris causa dicit submersionis nauis: sed nõ debet dici causa de per accidens, sed per se: quia tenebatur ad præsentiã, & sic imputatur ei. Secùs esset de illo, cui cõmissa nõ est cura nauis: quia eius absentia causa de per accidẽs diceretur, etiam si in veritate, si præsens esset, non periclitaretur nauis. Quòd nauis pereat, potest causam habere duplicem: positiuam, ventorũ impetum, & priuatiuã, absentiã gubernatoris. [S.Th. 1. 2. q.6.ar.3.]

¶ Aliæ possent dari diuisiones causarum, vt quædã sit naturalis, quando effectus est naturalis & alia supernaturalis, quando est effectus miraculosus. Et causarum naturalium, quædam est causa libera: & alia naturalis ex necessitate agens, nisi impediatur, vt sol. Exempla sunt clara.

* ¶ * Pro complemẽto huius speculationis operęprętium videtur tangere: an causæ eædem sint, incorruptibilium & corruptibilium: vel solùm quæ dicta sunt, intelligãtur de causa corruptibilium horum inferiorum: & alia sit speculatio, & ratio incorruptibilium vt cœlorũ, intelligẽtiarũ, &c. Pro solutione oportet distinguere de causis: quia quædam sunt primæ simpliciter, & vniuersalissimæ: aliæ sunt secũdariè, sed vniuersales: & in tertio loco sunt proximè & particulares. Et oportet distinguere etiã de rebus incorruptibilibus, considerantes: nã quædã sunt permanẽtia, vt intelligẽtiæ & cœlũ: alia sunt autẽ successiua, vt motus qui in cœlo secũdũ Arist. est perpetuꝰ. &c.

¶ Ad dubium, sit primum assertum: principium primũ vniuersalissimum tam incorruptibilium quã corruptibilium vnũ solũ est efficiens, & finis, Deus benedictus. Et hæc est sententia non solùm fidelium: sed Aristo. in. 12. Metaph. tex. 23. & alibi. [Primũ assertum.]

¶ Secũdũ assertũ rei ꝑpetuæ incorruptibilis, successiuè, vt est motus cœlorũ, ad mẽtẽ Arist. principia secũdaria vniuersalia sunt intelligentię & corpora cœlestia effectiua, sed incorruptibilium permanentium, quo ad substantiam, vt cœlorum & intelligentiarum, solum primum vnũ est principiũ, vt in primo asserto diximus: in quo excluditur Auicennę error.

¶ Tertium: rerum corruptibilium, tam permanentium, quã successiuarum, eadẽ sunt principia effectiua, & motiua secũdaria vniuersalia, quæ sunt incorruptibilia, vt intelligẽtiæ & cœlũ, sic Aristo. 12. Meta. tex. 34. ꝑpetuitatẽ gñationis, & corruptionis, reducit ad primũ cœlũ motũ, vniformi & simplici motu: & alternationẽ gñatiõis, & corruption reducit, ad motũ planetarum sub zodiaco. & 8. Phisi. tex. 48. dat rationẽ, & cũ motus ab intelligentijs: cœlũ & intelligentiæ causæ dicuntur vniuersales, secũdariæ, sub prima, & cũ causæ eædem, potest esse diuersitas & corruptio: quia materia eorum, est subiectiua priuationi, & cũ qualitatibus contrarijs, &c.

¶ Quartum dictum: rerum corruptibiliũ tam permanentium, quã successiuarũ, diuersa sunt principia motiua, effectiua, ꝓxima: quia sicut sunt principiata diuersa, sic & principia: cũ vnũquodq; fiat à suo agente vniuoco, de quo Arist. 12. Metaph. tex. 34. Et sic non oportet quærere ideas secũdùm Platonem, neq; litem & amicitiam secundũ Empedoclem: nec deos gustantes Nectar & Ambrosiam pro incorruptibilibus, vt dixit Hesiodus: & non gustãtes pro corruptibilibus. Sunt enim fabulosa hæc, & indigna Philosopho. &c. Et aduerte qđ modus causalitatis causæ efficientis, stat in hoc: quòd est efficere, vel producere rem siue secundùm totam substantiam, siue secundum partem, siue secundùm accidens.

Primo

Primo dicitur rem producere, in quo à materia distinguitur, cuius causalitas recipere est: & distinguitur a causa formali, cuius modus est dare esse quo, formaliter, & distinguitur a fine, cuius causalitas est gratia cuius. &c. & est considerãdum quod hæc tria scilicet, dare esse quod, rei productæ, & deducere rem ad esse, & efficere rem: idem significant: & istis tribus solemus declarare causalitatem efficientis. Dicitur efficere totam substantiam vt primum agens: dicitur vel partem: sicut agens quod formam producit educendo de potentia materiæ: vel accidens, sicut ignis calefaciendo. Etiam cõsiderandum quod efficere rem multis modis contingit, scilicet, cum nouitate essendi, vt quando mũdus productus est in tempore: vel sine nouitate, vt si mundus fuisset ab æterno per simplicem emanationem, quæ est propria Dei actio, vel per motum, & mutationem instantaneam, quæ conueniunt agẽti naturali, in generatione substantiali: vel per solum motum, vt quando agens supponit subiectum actu, & producit quantitatem, vel qualitatem. &c. de hoc vide. S. Tho. 5. metap. 2: text. 2. & Herueum quolib. 2. quæstio. 1.

DE CAVSA FINALI.

Causa finalis, quæ est cuius gratia aliquid fit, tex. 31. attenditur, nõ penes efficere, sed penes mouere agens ad opus secundum, quod in intentione est.

¶ Finis habet rationem causæ secundum esse reale quod habet, quando est acquisitus: vt ly secundum, dicat rationem formalem finalizãdi. Patet: quia finis est optimum, & vltimum: cuius gratia omnia fiũt: sed illud optimum, & vltimum est finis secundum esse reale: vt infirmum mouet ad sumendum potionem amarã sanitas, quã se consequuturum sperat. Item: quia cum finis, & bonum sint idem, ex Aristotel. & non habet boni rationem, nisi secũdùm quod in re est, sequitur quod sub hac ratiõe mouet. (S Th. 1. 2. q. 1 art. 6.) (Arist. 1. Et. cap. 7.)

¶ Finis tamen mouet secundũ quòd est in intentione: vt ly secundum, dicat conditionem requisitam: vt est conditio requisita ad hoc quod ignis agat, applicatio combustibilis: nam si causa efficiens non applicetur realiter secundum præsentiam localẽ, non aget: sic, nisi finalis causa applicetur. Et hoc est per cognitionẽ aut agentis particularis, si liberè agat, mouendo se in finem: vt homini conuenit agere propter finem: aut erit per cognitionem primæ causæ dirigentis: vt contingit in brutis, quæ non mouent se ad suos fines, sed mouentur potiùs. Et sic particulariter in finali causa causalitas consideranda est, vt in absentia moueat, cum per cognitionem præsens dicatur, non per contactum corporalem, sed spiritualem. Ob quod Aristotel. dicit, quod finis mouet metaphoricè: quia non agit per contactum realem: & sic intentionaliter mouet. (S. Th. 1. 2. q. 1.) (Arist. 2. de Gen. te. 55.)

¶ Est finis quo, & finis gratia cuius. Finis quo, est medium per quod venitur ad finẽ: quod etiam finis dicitur, sub fine: vt si quis quærat medicinas, vt faciat potionem, tũc ipsa potio est medium, & est finis quo: quia herbæ & alia medicinalia colliguntur ad hanc potionem: sed sanitas est finis gratia cuius quia ipsa potio est propter sanitatẽ: & non incõuenit, quòd aliquid sit finis, & medium ad finem, respectu diuersorum. (Finis quo, & finis gratia cuius.)

¶ De causa finali aliqua adducuntur ab Ocam in secundo sententiarum quæstione tertia. & à Gabriele in. 2. dist. 1. quæst. 5. sed non pauca notatu digna apud Sanctũ Thomam. (Ocam. Grabi.)

¶ Etiam hic considerandum, quod quando plures effectus ordinantur ad vnum finem, posteriores sunt finalis causa priorũ, & priores effectus sunt causa efficiens posteriorum & causæ, sunt adinuicem causæ: vt si quis euellat herbas, & contundat, & faciat potionem quam sumat ob sanitatẽ, oportet dicere, quod potio habeat rationẽ finis, respectu colligendi herbas, & herbarum cõtusiones: tamen ipsa potio est effectus, herbarum & contusionis earum. (S. Th. 1. 2. q. 1. art. 2. & 3.)

¶ Causæ finalis causalitas, & effectus, nõ est agens. quod mouetur à causa finali: nam idem esset causatum à seipso: quia accidit idẽ esse causam finalem, & efficientem: vt est in Deo: qui cum sit causa omnium, propter semetipsum sit operatus omnia. (Prouer. 6.)

¶ Causatum ergo causę finalis, est effectus causæ efficientis, connotando quod sit ab efficienti ratione motionis à causa finali. Itaque idem est effectus causæ finalis, & efficientis, sed sub alia, & alia ratione: sicut sanitas est effectus & potionis, &

causæ finalis.

* ¶ * Aduerte: quòd causalitas causæ finalis, seu modus causandi consistit primo in hoc, quod finis sit illud cuius amore, vel desiderio, vel delectatione, aliqd agitur ab alio: quia de natura finis est imprimere sui amorem, & inclinationem in agẽte, quib⁹ trahitur agens ad operandum: & quibus seclusis non operaret: & ob id dicimus ꝙ finis mouet agẽtem, & si fiat comparatio finis in ordine ad media quibus agẽs agit, causalitas stat in hoc ꝙ, medijs, dat quãdã bonitatem, & amabilitatẽ, ex eo ꝙ media sint in ordine ad finem: vt præter eam quã ex sua natura habẽt, habeãt hanc: vt si infirmus vt finẽ, intẽdat sanitatẽ: sanitas quę est finis medicinæ, quæ est medium, dat quandam bonitatem, & dulcedinem etiam si secundum naturam suam sit amara, & abominabilis: vt cũ suauitate sumat: ob sanitatem desideratam: & ablato desiderio sanitatis refutatur statim: hæc experientia cõstãt: ecce quando intelligitur causalitas causæ finalis. Et cum finis nondum sit actu, Auicenna. libr. 6. metaph. c. 15. tenet: quod sit causa vt est in anima: & eum sequitur Paulus Socin. 5 Metaph. quæst. 3. & ad mẽtem Commẽt. & S. Tho. cum finis sit qui mouet agens, & est conditio requisita, sine qua non moueret in finem: primũ habet ab esse reali extra animam, producibili, vel acquisibili, vt sanitas producibilis & vt possibilis acquiri est quę mouet, & agit: nã medicus mouetur, vt actu producat sanitatẽ: quę in potentia est: & atleta pugnat vt acquirat victoriã &c. Secũdũ quod cõsideratur, vt cõditio finis, habet ab esse in anima: nam si medicus non apprehenderet sanitatem, vt possibilem, non moueretur ad medendum: & non videtur hic sensus discordare ab Auicenna, quia eo dicit finem esse causam, quia in anima est: quia scilicet apprehendit vt possibile acquiri, & p Cõm. in. 12. metaph. Commẽ. 36. explicat quando dicit forma balnei ad extra, mouet vt finis: & vt est in intellectu, agit desideriũ, ꝙ est dicere, quod ex esse potentiali producibili, vel attingibili, ad extra habet quod sit finis. Et ex apprehẽsione, habet quod actu appetatur: ob id apprehensio est conditio necessario requisita.

Conclusio. ¶ Solũ sunt quatuor genera causarum, extra quas nulla causa est reperibilis: & istæ quatuor sunt necessario ponẽdæ. In hac cõclusione intẽdimus, ꝙ nõ sufficit vnã neq; duas, aut tres assignare rerũ naturaliũ causas, sed ꝙ quatuor dant & sunt: Materialis: formalis: efficiẽs: & finalis: & vltra nullũ aliud gen⁹ causæ est, quia quacũq; causa data, quę verè causa sit, oportet vel vna sit ex istis quatuor, vel reduci debet ad aliquod gen⁹ causalitatis earũ. Patet. Quia aut causa solũ cõsideratur quoad esse: & ponitur causa formalis, quæ dat quidditatẽ rei: aut cõsiderat res quãtũ ad fieri: & cũ in istis inferioribus nihil aliud sit quã id, ꝙ in potentia est, ad actũ reducatur, ponitur materialis causa. Et quia agens est ꝙ educit id, ꝙ in potẽtia est: vt sit actu, ponitur causa agens seu efficiẽs. Et quia agens à fine mouetur: cũ omne agens agat propter finẽ, ponitur & causa finalis: vltrà nihil excogitandũ venit circa rẽ naturalẽ. Et quidẽ istarũ causarũ hic in causando ordo seruatur, vt primò finalis causa concurrat: quæ causarum causa dicitur, tanquã potissima, & principalis: quæ mouet causam agentẽ ad effectũ, & sequitur forma ab agente producta: & quia in aliquo subiecto præsupposito, in cuius potẽtia erat, materia ponitur, seu causa materialis. Et postremo cõsideratur causa materialis, ordine perfectionis, cùm via generationis prior dicatur.

Ratio. Arist. 2. phy sico. S. Tho. 1. 2. q. 1. artic. 1. & 2. 1. 2. q. 1. artic. 2.

¶ Quòd oẽs sint istæ quatuor requisitæ, patet: quia quacũq; illarũ deficiẽte, nõ esset res naturalis: nã si tollas efficientẽ causam, non erit formalis, per q̃ forma educit de potẽtia materiæ: ꝙ si nõ sit forma, neq; erit res naturalis, quæ constat ex forma tã q̃ ex parte essentiali sui. Neq; sufficit ponere efficientem, & formalẽ, nisi apponas materialẽ, vbi forma debet ꝑduci, & de cuius potentia debet educi. Nec sufficit sint tres, nisi etiã finalẽ ponas: quia si non sit finalis, non erit efficiẽs, cũ omne agẽs agat ꝓpter finẽ. Finis enim est quod primò mouet.

Oẽs 4 causæ requisitæ sunt.

¶ Probatur alia pars, ꝙ non sint ponendæ plures: quia istæ sufficiũt: vt constat: & nulla alia causa dari potest, quæ non includatur in aliqua istarum, siue de instrumentali, siue de exemplari sermo sit.

Arist. ratio 2.

¶ Ad primũ argumẽtum patet solutio ex dictis: nam causa materialis non dicitur causa, quia causet agẽdo aliquid effectiuè, sicut facit causa efficiens, formalis, & finalis: aliàs esset cõfusio in causis: sed dicitur causa, q̃a ad rẽm naturalẽ concurrit, nõ vt agẽs, sed vt suscipiens: & hoc est ꝓpriè esse causam,

Ad argum.

etiam

etiam si nullius sit actiuitatis ad agere. Sic & causæ formalis causalitas non stat vt agat, vt efficiens, quia coinciderent: sed stat in hoc quod det rei naturali, esse specificũ, & formale, in quo distingnit ab alijs causis.

Ad.2. ¶ Ad secundum similiter patet ex diuisione causæ efficientis, quomodo pater est causa, & consultor est causa, quamuis non semper sequatur consilium: quia non omnes causæ sunt eodem modo causæ.

Ad.3. ¶ Ad tertium, dicendum, quòd fortuna, & casus ad efficientem reducuntur, & fatum similiter, vt infrà dicetur.

SPECVLATIO QVARTA. Vtrùm ideæ sint causæ.

HIc (quia de causis est sermo) quærit, vtrum detur alia causa, q̃ verè sit causa, & nõ coincidat cũ aliqua illarum quatuor. Videtur ꝙ sic.

Argumé.1. Ponũt ideæ à Platone causæ, & veræ causæ, à quibus dependent substantiæ rerum: tamen idea non est finalis: non est efficiens: quia positis, & cõcessis ideis, sunt agentia naturalia: non formalis, quæ intrat rẽ: quia etiam datâ idea, ponitur forma in qualibet re, quæ est participatio ideæ: non est materialis: quia etiam ponitur materia, quæ non est idea: ergo danda est alia causa, quæ idealis dici potest.

Argumé.2. ¶ Item. Quicquid sit de opinione Platonis, secundum veritatem catholicam Theologi ponunt ideas, licèt non omnes conueniant in modo. Ponenda est ergo idea in Deo, & est causa, non efficiens, non finalis, neque materialis, neque formalis: ergo vltra quatuor illa genera oportet ponere aliud genus causæ, quod ideale est.

In contra. ¶ In contrarium est quod ex Arist. in specula. præcedenti est adductum.

¶ In his duobus argumentis duo tanguntur, quæ difficultatem habent. Primum, de ideis Platonis. Et dato Metaphysicus consideret de eis, inquantum ponuntur à materia separatæ, iuxta doctrinam Arist. qui per libros plures agit de eis in Metaphysica contra suum magistrum, non est extra propositum physicum de illis aliquid considerare, inquantum formæ dicuntur tales ideæ, & causæ indiuiduorum cum ad physicum naturalem spectet de causis consideratio secundum hanc rationem.

¶ Secundum quod tangitur in secundo argumento est, de ipsis ideis, vt in Deo ponũtur à Theologis. De hoc quidem in loco proprio in Theologia tractandum: verum quia de ipsis considerandum est, inquantũ causæ, sicut considerat Physicus de prima causa, quæ Deus est, & poterit considerare de ideis, prout in eo ponuntur, loquentes in lumine naturali: & sic nonnulla, pauca tamen adducemus.

¶ Quantum ad primum de ideis Platonis considerandum venit, inter graues authores controuersum esse, an Plato posuerit ideas in sensu illo, quo tam vehementissimè, & acriter ad sanguinem vsque, impugnatur ab Aristotel. à 3. libr. Metaphysicæ, vsque ad. 9. & obiter in alijs locis, maximè in Ethicis. An alius fuerit Platonis sensus, quàm ille, qui impugnatur ab Aristotele. In Ethi. lib. 1. c. 6.

¶ Sunt enim qui putent Platonem ideas posuisse ad modum quo Theologi ponũt eas in mente diuina: & eas dicit à rebus separatas, & æternas absque materia. Si sic, non solùm non venit impugnãdus in idearum opinione, sed imitandus, & sequẽdus. Omnes Platonici affirmant hoc Eusebius in libr. de præparatione Euangelica. Seneca epistola. 66. & D. P. August. libr. 12. de Ciuitate Dei. cap. 26. & libr. 83. quęstionũ quæstio. 46. & ipse Plato in Timæo dicit cœlum esse à Deo factum per ideam. Sic etiam intelligit Platonem, Durand. in primo sentent. dist. 36. & Scotus. distin. 35. Mars. quæst. 1. prologi, & Faber Stapul. in suis introductionibus ad Metaphysic. & Mayro. in primo distin. 47. quæst. 3. Item Egubinus, de perenni philo. lib. 1. capit. 17. & 20. & in harmonia mũdi, cantico. 1. tono. 1. capit. 9. & cantico. 2. tono. 1. 6. 7. 8. & 9. De quo Plotinus de pulchro, qui ad propositum optimè loquitur, Marsilius Ficinus * vide Commẽ. 12. metaph. com. 18. qui licèt neget ideas substãtias separatas, vt putabat Platonem intellexisse ponit tñ eas in primo motore: quia vult ꝙ omnes formę inferius productę, recipiant modum & mensuram ex dispositionibus stellarũ: & vt ait omnia prouenimnt ab arte intellectuali ipsius Dei: & sic concludit quod omnes ꝓportiones & formæ quæ sunt in potentia materię primæ, sunt actu, in primo motore.

De Ideis. Platonis. 1. sententia.

Eusebius. Seneca. D. August. Durand. Scotus. Marsilius. Faber. Mayr. Egubinus. Georgius.

Plotinus.

*

¶ Alij putant, quod Plato posuerit ideas separatas, ad modum, quo impugnantur ab Arist. & alijs. Ex Iambico in symposio Platonis colligi, ideas nihil aliud esse, nisi rationes rerum naturalium in anima mundi sigillatas. Pro quo oportet scire, animam mundi duos habere ordines: vnum, quo ab omnium rerum authore, in medio mundi egreditur: alterum, quo redit in illum. In primo quidem tenebrosa, seu caussa existit: in fine reditus ornata, seu mundum adipiscitur. Iterum in reditu plures imaginandi gradus consequitur: vnus tamen, quo in illum reuertitur: & hic amoris dicitur origo, à Platone in illo li. 2. quo ab authore illo illustratur. Et hic amoris pabulum dicitur. Tertius est quo illi inhæret. Et hic amoris incendium. Quartus quo Deo plus appropinquat. Et hic amoris impetus dictus est. Quintus quo Deus vt sigillator in illa eius mente, omnium rerum naturalium formas depingit: & hic omnium rerum naturalium perfectio dicitur. Vltimus est, quo omnes illæ ideæ, rerumque similitudines habent esse quietum, perfectumque. Et sic mundus dicitur ornamentum, in quo amoris statum Plato posuit.

De modo idearum secundum Iambicum.

¶ Secundùm ergo hanc intelligentiam, ideę nihil aliud sunt, nisi rationes, & rerum similitudines in anima mundi formatas: vt per illas omnium rerum teneat notiones, & eas producere sciat. Cùm autem anima hominis in quinto fuerit gradu, rationes omnium rerum sibi depinguntur. Veniens tamen ad hominis corpus, mole ipsius corporis obtunditur, & obnubilatur, atque obliuiscitur: & postea suum scire reminiscitur: vt Aristot. adducit contra Platonem.

Tertia sententia de ideis.

¶ Alij tamen putant, quod Plato in Parmenide de ideis sit loquutus, ac si ideam intellexerit quoddam vniuersale, non genericum sed specificum: nam specierum solum posuit ideas: vt ipsæ indiuiduorum specierum sint, ad modum quo nos conceptum formamus hominum, vel vniuersale speciei, ab omnibus, abstrahendo indiuiduis, quod non habet materiam, neque habet locum, neque tempus: sic & ideæ. Atque eas Plato propter duo ponebat: & propter generationem, & propter cognitionem. Propter generationem (inquam) quia homo in indiuiduo erat ab illo homine per se, & cognoscebat etiam per eam.

Aristot. 1. Poste. text. 4.

¶ Albertus Magnus in primo suæ metaphysicæ de ideis loquens ait quod sint virtutes stellarum. Deus enim, quia omnium est artifex, & perfectus, conuenienter mundum formauit: & in. 8. cœlo quod est firmamentum. 48. posuit imagines: vt scorpio stella sit, quæ dominatur scorpionibus, & serpentibus, & secundum numerum omnium animalium posuit stellam determinatam. Imo Hermes, & Mercurius Ægyptij dicunt, quod quælibet arena maris, etiam quantumcunque minutissima, habet suam propriam stellam in cœlo, ratione cuius habet quod est. Sit prima conclusio.

Quarta sententia est Alberti Mag. Ideæ dicebantur st. firmamenti.

¶ Ideæ si ponantur ad sensum, quo impugnat Aristo. Platonem tanquam authorem opinionis, est quid fictitium, & penitus inane. Probatur hæc conclusio ab Aristo. exactissime in locis citatis: & in. 1. Ethi. cap. 6. Si quidem dare huiusmodi formas separatas à materia per se existentes, causas rerum corruptibilium, nullum habet in re fundamentum: quia illæ tales ideę vel essent à se, vel ab alio: non à se: quia solus Deus est, qui hoc habet. Neque ab alio, quia maxime à Deo: sed à Deo non sunt creatæ, nisi substantiæ spirituales, quales sunt angeli: & omnia corpora cœlestia, & terrestria: sed non sunt de numero angelorum, neque terrestrium tales ideæ, ergo non sunt ponendæ, & est fictitium asserere.

1. Conclu. Aristot. Ratio.

¶ Secunda conclusio. Ideas ponere ad modum quo ex Iambico declaratum est, quod sint rationes rerum naturalium sigillatas in anima mundi, vanum est, & ab omni physica disciplina alienum. Patet. Istæ ponuntur ad hoc, quod mundus sit, qui rerum omnium & habeat notitiam & omnes producat: sed est vanum, & alienum à veritate, quod mundus sit animal quoddam, habens vitam & cognitionem: & etiam à fide alienum, quod mundus iste visibilis sit rerum productor, & author, cùm Deum cognoscamus factorem: sequitur ergo ideas non esse ponendas in tali sensu: nisi per mundum intelligat ipsum factorem mundi, in quo ipse mundus antequam esset in sua natura, vita erat: vt ait Ioannes.

Conclu. 2. Ratio. Ioan. 1.

¶ Conclusio tertia. Ideæ (vt ponuntur à Theologis in Deo) verè dantur, quæ sunt rationes in ipso Deo omnium, quæ ab ipso fiunt, cum ordinatissimè operetur. Patet. Quia in quolibet artifice ordinatè procedentem arte oportet ponere in mente eius formas, seu exemplaria rerum agendarum ab ipso: quia domus ad extra fit à domo quæ est ad

Conclu. 3. S. Tho. p. p. q. 15 art. 1. Aristot.

ad intra: sed Deus est ordinatissimè procedens in suis operibus: ergo oportet in eo ponere huiusmodi præcognitiones, quas ideas vocamus: sic ponuntur a.B. August. in lib. 83. quæstionum. quæstio. 46. & 11. de ciuit. capit. 26. P August.

4. Conclu. ¶ Conclusio quarta. Huiusmodi ideæ in Deo positæ nihil aliud sunt quàm ipsa diuina essentia, eminenter continens omnia, & omnium perfectiones, prout ipsa imitabilis est ab alia, & alia creatura. Probatur.

Ratio. Ideæ sunt in Deo ponendæ, quæ sunt rationes gubernandorum, & illorum quæ sunt ab eo: ergo vel sunt ipsa diuina essentia, vel aliquid aliud à Deo: sed non sunt aliquid aliud à Deo: quia quicquid in Deo est, ipsemet est Deus est: oportet ergo sint ipsa diuina essentia.

Secundò. ¶ Secundò. Ideæ illæ sunt ab æterno: quia ab æterno sunt rerum cognitiones: omnia ergo Deus ab æterno cognoscit, & non in tempore accreuit scientia: sed quod æternum in Deo, Deus est: ergo ideæ sic consideratæ oportet sint diuina essentia.

Conclu. 5. ¶ Conclusio quinta. Probabile est Platonem ideas posuisse separatas, vt eas concederet esse in diuina mente, quam animā mundi dixit. Probatur conclusio à multis doctis, & sanctis, qui in tali sensu affirmāt Platonem loquutum. Non enim est verisimile tam diuinum philosophum (vt vocant) tantum hallucinatum, vt ideas diceret separatas extra ipsum Deum. Quis enim credet nisi clarissimis, & apertissimis testimonijs? At quæ ab eo citantur, quamuis obscura sint, oportet interpretentur in partem saniorem, & conformiorē rationi: sed hoc quod est dicere, huiusmodi ideas in mente diuina, est secundum rationem, & aliud est contra ipsam: ergo oportet intelligere Platonem de idæis, vt intelligunt citati authores in principio speculationis. Ratio.

Conclu. 6. ¶ Sexta conclusio. Positis ideis in diuina mente, quæ sint velut causa exemplaris, ad causam formalem oportet reducere: Volumus in hac conclusione dicere, quod si ideæ tales sint velut exemplar quoddam, ad quod Deus respiciat operando, erunt velut causa formalis. Patet. Formalis causa illa dicitur, qua agens agit, & sibi assimulat passum: sed ideo in Deo est huiusmodi: quia nō est aliud, q diuina perfectio ab ipso Deo cōsiderata, & à creatura imitabilis. Nō em ideas dicimus ipsas creaturas cognitas, vt Ocam, & Gerson, & alij affirmant, sed ipsam diuinam essentiam imitabilem variè, à varijs creaturis. Alia enim ratione cōdit homo alia equū, & alia leo. Et ideæ sunt ratione diuersæ, quanuis sint ipsa diuina essentia. Et hæc de idæis quātum ad propositum spectat, sufficiat dixisse: alia autem in nostris Theologicis Resolutionibus adducentur.

Ratio. In p.d. 35. q. 5. De vita spiritu. le-ctio. 1. co- | Col. 12. Gabr. dist. 36. q. 5. Dur. d. 35. quæst. 3. Sco. d. 36. Almo. in p.q. 6.

Ad argum. ¶ Ad primum, dictum est in hac vltima, & 6. conclusione, quod idea cūm sit velut exemplar, ad formalem reducitur causam, ad modum quo in creaturis si artifex habeat domum depictam: sicut & pictores faciunt, vt foris respicientes ad exemplar propositum, operentur, esset illa causa exēplaris: ad formalem tamen reducitur: & per hoc, secundum illam sibi effectum similem producit, quod est proprium formalis causæ.

Ad. 2. ¶ Etiam patet solutio ad. 2. Nam ponimus ideas esse in Deo ipsam diuinam essentiam, & non vt citati doctores volunt, creaturā ipsā intellectā: quia Deus in operando, & cognoscendo à creatura videretur dependere: nam artifex ab exemplaribus pendet. Et quidem opinio prædicta, quod ideæ sint diuina essentia, est. D. Augustini 9. de ciuitate Dei. capit. 22. & 11. capit. 29. & lib. 83. quæstionum quæst. 46. vbi dicit Idea est incommutabilis. D. August.

Scotus. ¶ Doctor Sub. in pri. sen. d. 36. putat omnia mundi entia producta esse ab æterno in esse cognito, in mente diuina, per actum intellectus diuini: & in tali cognitione entia habere esse secundum quid, scilicet, esse cognitum, & has creaturas sic cognitas dici ideas. Istam opinionem sequuntur multi. Nos tamen dicimus esse diuinam essentiam: vt imitabilem à creatura. De quo suo loco latius.

Dubium. ¶ Hic tamen est dubium: vtrùm species intelligibilis (quia est qua intellectus cognoscit) debeat vocari idea. Respondetur quòd non debet dici idea: quia licet sit principium cognitionis, nō est terminus eius: quia cognitio non terminatur ad speciem, sed ad rem cuius est species: & species non est terminus cognitionis, sed verbum, seu conceptus, qui dicitur esse rei similitudo: nam quamdiu artifex per speciem, quam habet domus, nō format cōceptū, seu ido lum in mente, non dicitur habere ideā: sed Solutio.

S.Thomas. primò habet quando format. De quo. S. Tho.p.p.q. 15.artic. 1.ad. 2. Et species dicitur communicare verbo mentali, seu conceptui suam similitudinem.

Contra Aliacen. ¶ Notet tamen futurus Theologus Petrũ Aliacen. in. 1. sen. q. 6. non satis congruenter loquutũ, qui dicit, filium, & Spiritũ sanctum esse patris ideam. Non (inquam) congruenter hoc: quia idea solùm ponitur, vbi ad extra operatio est: sed illa diuina emanatio ad extra nõ est: & nõ potest dici, ꝙ pater habeat ideam filij, quia filium generet: & ideam Spiritus sancti qua spiret: ꝗa esset emanatio ad extra, sicut illa quæ creaturarũ est. In alijs tenet cũ Scoto, & alijs.

SPECVLATIO QVINTA. Vtrùm fortuna, casus & fatum, sint causæ.

CVM in prçcedẽtibus speculationibus de causis sit disputatum, & solum posuerimus quatuor causarum genera, & ideas ipsas, quas exemplares dicim⁹, causas, ad formalem diximus reducendas, operæpretium est de fortuna, & casu disputare, an sint causæ per se. Et videtur quod non.

Argumẽ. 1. ¶ Primò. Nulla est fortuna: ergo nullo modo potest poni causa: quia quod non est, non supponit: & non solùm non est, sed non est dabilis. Patet, quia gentiles in lumine naturali loquentes, fortunam dari negabant. Et D.P. August. in principio retractationum se retractat, quòd nomine fortunç fuerit vsus.

Secundò. ¶ Præterea. Si fortuna, vel casus esset dabilis, maximè quando euenit aliquis effectus preter intentionem, & cognitionẽ agẽtis: sicut si quis eat in forum causa salutandi amicum, & ibi inueniat debitorem, & recipiat pecuniam suam: at hoc non est præter cognitionem, neque præter intentionem agentis: ergo non est fortuna, neque casus. Primò. Non est præter intentionẽ, & cognitionẽ ipsius Dei, qui est causa vniuersalis, immediatè causans, & cognoscẽs, (Ad Rom. 4. Ad Hæb. 2.) quia omnia nouit, etiam antequam fiant. Neque respectu particularis causæ, quia est intentum ire in forum, vel fodere in agro: ex quo sequitur inuenti o debitoris, & thesauri; ergo nullo modo datur fortuna.

Tertiò. B. Grego. ¶ Tertio. Probo quod fatum non detur. Ait enim D. Grego. in homil. Epiphaniæ. Absit à cordib⁹ fidelium, vt fatum aliquid esse dicant. Ratione sic. Fatum, vel est aliqua causa agens præter intentionem, vt fortuna: aut est causa agens ex intentione. Non primum: quia teste D. August. 5. de (D. August.) ciuitate Dei, fatum est id quod prædictum est ab aliqua prouidentia. A fando dicitur fatum. Si secundum detur, talis causa certa nonnisi Deus est, qui in suo æterno ordinauit ea quæ in rebus futura sunt: sed Deum fatum appellare, est inconueniens, cum fatum ex necessitate causans, ab astrologis dicatur: Deus tamen liberè agit: ergo fatum non est dandum.

¶ In contrarium est Aristotel. text. 39. & 42. & 52. In contra.

¶ Pro solutione speculatiõis primò oportet notare quid importet nomen fortuna, & casus, & in quo differant, ꝙ maximè ex difinitione constabit.

¶ Fortuna ab Aristotel. definitur tex. 52. Fortunæ definitio.

¶ Est causa efficiens per accidens in his, quæ secundùm propositum fiunt propter finẽ, raroque contingunt.

Ibi, causa efficiens, ponitur tanquàm genus: quia quicquid fortuna est, causa efficiens sit oportet: non tamen quicquid est causa efficiens, continuò & fortuna erit. Per accidens, ponitur ad differentiam causæ per se: & quia fortuna cum sit causa efficiens, non tamen est de per se (quæ sola simpliciter dicitur causa) sed de per accidens: sed cùm causa per accidens multis contingat modis, quia & est forma accidentalis, quæ coniungitur causæ per se. vt musica in statuario: aut cum cõiungitur effectui per se, vt remouendo prohibens: aut resistẽdo corruptioni: vt qui amouet colũnam, quæ sustinet lapidem, est causa per accidens casus lapidis: & sal est causa præseruationis carnium, quia tollit humiditatem. Et dicitur causa per accidens, quando non attingit effectum, sed dispositionem: sicut furor tyrannorum erat causa patientię martyrũ: quia cùm esset patientia necessaria, fiebat tunc fortior. Etiam est causa per accidens, quando fodiẽs inuenit thesaurum, quẽ nõ intendebat. Et de hac causa per accidens loquitur Arist. in definitione fortunæ, dicendo,

cendo, esse causam efficiẽtem per accidẽs.

¶ Dicit, in his quæ sunt secundùm propositum, quia cùm ex proposito eat in forũ, sequitur de per accidens, & à fortuna euenit, quod debitorem inueniat. Ex proposito fodit agrum, inuenit thesaurum, quem non intẽdebat: ibi est fortuna. Quod oportet, sit propter finem potest intelligi, quod talis actio apta sit fieri propter finem.

¶ Ibi raroque contingunt. Insinuat, quòd cum effectus quidam contingant semper: alij frequenter: alij verò raro, fortuna non est in illis quæ semper, neque in illis quæ frequenter, sed in illis quæ raro. Non est semper, neque frequenter, quod quis fodiens in agro, thesaurum inueniat, sed rarissimé contingit: ob id ibi fortuna est. Cõsentit Aristotel. Platoni: licet hic minime distinguit, inter casum, & fortunam.

Definitio casus.

¶ Si ergo à definitione fortunæ remoueas particulam, secundùm propositum, manebit integra definitio casus. Et sic solet dici, quod casus reperitur in illis quæ non agũt ex proposito, & ex intentione finis cogniti: qualia sunt omnia infra ipsum hominẽ. In homine tamen, qui agens est á proposito cognoscens finem, & mouendo se ad finem, fortuna est. Habent se ista duo sicut superius, & inferius: quicquid fortuna est, & casus continuo erit: sed non quicquid casus est, continuò & fortuna erit, cùm in brutis, & in animatis casus sit, in quibus tamen non habet fortuna locum: vt si lapis ratione grauitatis descendens alicuius caput conteret, casus vocatur: nam casu contigit, quòd cadens, aliquis esset infrà, quem percuteret.

S Tho. 1. 2. q. 1. artic. 3.

¶ Ex istis fiunt manifesta illa quæ à philosophis de fortuna dicuntur. Primò, quòd dicatur occulta, & in manifesta, & quod non operetur secundum rationem: quia ex his quæ raró contingunt, non possumus certam reddere rationem. Dicitur insana: cæca, bruta, volubilisque vt Cicero libr. 2. ad Herenniũ refert: & fuerunt insani, qui eã Deam fecerunt, vt refert Diuus Augustinus. libr. 4. de Ciuitate capit. 18.

Cicero. D. August.

Variæ opin. de fortuna. 1 Opinio.

¶ Et quidem inter antiquos variæ fuerũt de fortuna opiniones. Quidam sunt, qui penitus negarunt fortunam: tum quia causa per accidens est: tum quia erat ignorata, vt Aristote. refert tex. 53.

2. Opinio.

¶ Alia fuit opinio in alio extremo, quæ Democriti est, vt Aristotel. text. 44. refert, quæ dicebat omnia à fortuna euenire.

3. Opinio.

¶ Tertia fuit opinio, quod fortuna erat prima causa omnium fortuitorum effectuum, qui contingebant: sicut Deus est prima causa omnium effectuum per se: & fortunam faciebant Deam, vt ait D. Augustin. 4 de Ciuit. cap. 18. Respondentes ergo sit. 1. conclusio.

B. August.

1. Conclu. Ratio.

¶ Tam physice, quàm catholicè loquentes, nullus respectu Dei est effectus à casu, aut fortuna. Probatur, quia id secundum Arist. dicitur à fortuna, & casu, quod contingit de per accidens, & non fuit intentũ, neque præcognitum ab agente: sed nihil contingit in mundo, quod non sit cognitũ à Deo, & quod non sit præuisum ab eo: ergo respectu eius nihil potest esse à fortuna. Vnde Aristot. 2. libr. magnorum moraliũ capit. 8. ait. Ibi minùs de fortuna, vbi magis de intellectu: & é contrà: vbi magis de fortuna minùs de intellectu: sed in Deo omnia sunt intellectus, cùm omnia sint nuda, & aperta coram oculis eius, & omnia actu intelligat, præterita, præsentia, & futura: sequitur quod respectu eius nulla sit fortuna.

Respectu Dei nihil à casu.

Aristot.

Ad Heb. 4.

¶ Dixi tam physicé, quàm catholice loquendo, quia sicut ex lumine naturali probatur, primam causam, quam Deum dicimus, intelligentem omnia: & probatur lumine reuelato ex sacra scriptura in multis locis: cùm ipse omnium habeat prouidentiam, & gubernationem, vt folium arboris non moueatur sine diuina voluntate. Et duo passeres qui dipondio venduntur, non sunt in obliuione apud Deum: & omnes pili capitis sunt numerati ab eo: quomodo poterit aliquid contingere fortuito respectu ipsius Dei? Et ratione probari potest. Si aliquid posset à fortuna respectu Dei contingere, maxime esset vt in exemplo dicebamus. Si quis fodiendo agrum thesaurũ inueniret quem ignorabat ibi esse: sed hoc non potest esse respectu Dei: quia si respectu eius esset, ergo ipse ignorabat ibi abscõditum thesaurum, & ignorabat à fodiente inueniendum: sed hoc non solùm repugnans fidei est, sed etiam physicæ disciplinæ: ergo absolutè dicendum, nihil contingere à casu, vel fortuna respectu Dei.

Matth. 10.

Ratio.

Vide ægidiũ quolib. 4. q. 12.

¶ * Et quidem Plato in timęo Dei prouidentiam fatetur, licet diuerso modo quam fides tenet catholica, quippe triplicem illã faciat, vnam, rerum communium: & hanc

Deo opifici tribuit, secunda dicitur rerum
minus communium, quam dijs iunioribꝰ
tribuit, id est, intelligentijs cœlestibus: qua
rum virtus interris se se infundit, tertia dæ
monibus dat: qui partem hanc inferiorē
mundi administrent. Sic de Platone sentit
Plutarchus, in suo de placitis philosopho
rum, quem sequitur Iabelus, Proclus, ac cę
teri Platonici: stoicorum infatuitas seclusa
Seneca. est quam etiam stoicus Seneca in libro de
prouidentia damnat. Et Cicero in libro de
natura Deorum: Aristot. tamen aperte de
Dei prouidentia solum in libro. 12. meta-
physicæ mentionem fecit: quam ad lunę
globum dũtaxat, dicit attingere: a cęteris
inferioribus rebus excludit. Verum neq;
hic, nec Plato, veritatem attigerunt: om-
nia quidem testante sacro eloquio à te ex
pectant vt des illis escam in tempore. &c.
est apertissimè apud Matth. Christus redē
ptor noster nonne duo passeres, asse ve-
neunt & vnus ex illis non cadit in terra, si-
ne patre vestro, vestri enim capilli capitis,
Corolla. omnes numerati sunt. &c.
Deus nō cō ¶ Ex hoc sequit improprie loqui illos, qui
tingēter creat dicunt, Deũ contingenter agere, aut cōtin
genter creare: quia cōtingenter idē est in ri
gore vocabuli, q̄ fortuito, & indeterminatè
agere: sed Deꝰ nō fortuitò, & indetermina
te agit: sed qui sic loquuntur cōtingenter,
idē intelligunt, q̄ liberè, seu nō necessario.
2. Conclusi. ¶ Secunda conclu. Sicut fatuum est nega-
re aliqua à fortuna, & casu respectu parti-
cularis causæ cōtingere, sic est falsũ assere-
re oīa a fortuna esse. Hæc habet duas par-
tes: prima dicit, q̄ fortuna nō est negāda, &
Ratio p. p. est stultũ negare. Patet. Id est stultũ nega-
re, q̄ experientia constat, & sensibus perci
pitur: sed in rebus humanis experimur, q̄
aliqua cōtingũt vel rarò: & præter intētio
nem: vt fodiendo agrum, inuenire thesau-
rum, vel eundo in forum, inuenire debito-
rem: ergo stultum est negare fortunam.
Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quòd sit falsum, omnia à
fortuna cōtingere, patet. Illa quę cōtingũt
iuxta ordinē causarũ ordinatarũ secundũ
q̄ intenta sunt, non sunt á fortuna: sed vt in
plurimum omnia eueniunt, secundum q̄
sunt intenta, & præordinata, vt etiam ex-
perientia constat: ergo sequitur, quod non
omnia à fortuna eueniunt.
3. Conclu. ¶ Tertia conclu. Respectu illorum quæ ra
rò contingũt, fortuna cũ nō sit simpliciter
causa, est tñ per accidens, quæ ab illa quæ
per se est, solũ ratione differt. Prima pars, q̄
fortuna sit illorũ quæ contingũt raro, pa- Ratio p. p.
tet ex supradictis. qa neq; inuenit in illis, q̄
semper sunt inuariabilia, neq; in illis, quę
frequēter fiũt, & quæ vt in plurimũ fiũt,
sed cōtingũt in his quæ raro, vt dictũ est.
Sed q̄ sit causa, patet: quia vera fossio cau
sa est inueniēdi aurũ. sed nō simpliciter, qa
nō est de per se. nā si esset de per se, vbicũq;
esset fossio, esset, & thesauri inuētio: at non
sic est, imò rarissime cōtingit. ergo non est
causa per se, sed per accidēs, qa nō est per se
ordinata fossio ad thesaurũ inueniendum.
¶ Quòd à causa per se solum ratione dif- Ratio 2. p.
ferat, pbat. Si fossio esset intēta ad inueniē
dũ thesaurũ cognitum, ibi esse, diceretur fos
sio causa per se: sed eodē modo se habet fos
sio ad thesaurum, qn̄ est ignoratum quod
ibi sit thesaurus, sicut si esset cognitũ: ergo
quod dicatur de per accidens, quādo igno
ratur, & de per se quādo cognoscit, solum
erit differentia per operationem intellectꝰ.
¶ Quarta conclusio. Fortuna cũ sit causa 4. Conclu.
reducitur ad causam efficientē: similiter &
casus. Hæc conclus. est Arist. t. 65. Cuius ra 1. Ratio.
tionem ibi adducit. quia fortuna, & casus
non est nisi in his quæ agunt propter finē:
sed agere propter finem est proprium cau
sæ efficientis: ergo casus, & fortuna ad effi
cientem causam reducuntur.
¶ Præterea. Quòd fit à casu, & fortuna, est 2. Ratio.
effectus: ergo alicuius causæ effectus: sed
non materialis, neque formalis, neque fina
lis. ergo erit efficientis.
¶ * Verum est tamen q̄ Petrus Pom. cō- *
cedit casum & fortunā in omni genere cau
sarũ: neq; aliter defendit Arist. & ad id Boe
tius in lib. 5. de consola. in causa materiali,
vt si sutor intendit incidere vestem, & cor
rosam inuenit atinea: & si pictor, intendit
pingere Petrum & depingit Paulum. Est
in causa formali: & si vadat Romā, vt mer-
ces vendat, & fiat episcopus: est in causa fi-
nali, tamen dicta in conclusione manet
vera quia hæc omnia ad causam efficientē
reducuntur: quia in quocũque genere cau
sæ fortuna sit. cũ efficiente concurrit, cau-
sa, vel materialis, vel formalis, vel finalis.
¶ Quinta conclusio. Non est repugnans 5. Conclu.
fidei catholicæ neque physicæ disciplinæ
dare aliquos homines fortunatos à natu-
ra, & alios male fortunatos. Hæc conclu- Scotus.
sio est doctoris sub. in quolibet. 21. Proba Ratio.
tur: qa videmꝰ, & experimur aliquos homi
nes

nes semper esse ad virtutem inclinatos, & pronos, tam secundùm opera, quàm secundùm actus interiores, & alios econtra, semper esse quasi in continua cogitatione malorum, & rerum inhonestarum. Primi videntur esse bene fortunati, & secundi male fortunati. Quòd hoc non sit contra fidem, patet: quia per hoc non tollitur libertas arbitrij, cùm scriptum sit: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et illud: Sapiens dominabitur astris. Et quod non sit contra Physicam disciplinam, patet: quia potest euenire ex complexione bona, vel mala, & ex natur ali organorum dispositione: sicut per naturam quidam magis apti sunt ad scientiam, alij inepti ad eam: ergo similiter ad virtutem, vel ad vitia ex complexione naturali, quidam bene fortunati, alij malè: sicut quidam fortes in corpore, & sanatiui, alij debiles, & nimium infirmatiui. Quòd si hos esse bene, vel malè fortunatos, à natura possit euenire ex aliqua exteriori causa intus mouente, vel suggerente bona, vel mala: tamen non videtur negandum, quod experientia probatum est. Si ergo homini bene succedat ex causis particularibus naturalibus præter finem intentum, talis merito bene fortunatus dicitur, respectu illius causæ, licèt non respectu Dei omnia cognoscentis.

Genes.3. Ptolemeus

1. de anima.tex.12.

6.Conclu. ¶Sexta conclusio. Licèt fatum non detur, ad sensum quem astrologi iudiciarij prætendunt, vt ex constellatione hunc necessariò prosperitas, & illi veniat aduersitas: datur tamen, & conceditur à catholicis, vt dicit ordinem causarum præordinatum, & præscitum à Deo.

S. Th. p. p. q.116.ar.2

1.Opin. antiquorũ de fato. ¶Pro debita intelligentia oportet considerare, vnam in vno extremo antiquorum fuisse opinionem de fato, vt crederent ordinem esse naturalium causarum ineuitabilem, qui ex necessitate operaretur: vt quòd iste hac die, & isto modo esset moriturus. Et quòd futurus sit diues, vel pauper, fortunatus, vel infortunatus esset à fato ineuitabiliter. Hæc fuit Stoicorum sententia. De quo Gellius in suis noctibus Atticis lib.6.ca.2. Et Seneca Stoicus.lib. 2. naturalium quæstionum.cap.36.dicit. Fatum existimo necessitatem rerum omnium, actionumque quam nulla vis rumpet: quanuis in subsequentibus Seneca Christianè de fato videatur loqui.

Gellius Seneca.

2.Opin. est Cicero. qui ¶Cicero in libris de natura Deorũ, vt hanc refutaret stultam de fato opinionem incidit in aliam amentiam, vt negaret Deum esse futurorum præscium: vt B. August.5. de Ciuitate.cap.9.refert. Nam dicebat. Cicero. Si Deus futurorum præscius est, eo modo necessariò euenient, quo ab eo sunt præscita: & nullus poterit euitare mala præscita.

negauit Deum præscium futurorum.

¶Nos tamen medium tenentes, ponimus conclusionem supra dictam, & vt extrema vitemus, fatũ ponimus, vt ponit B. August. in loco citato, & colligitur ex Boetio.4. de consolat. De quo eleganter S. Thom.p.p. q.116.&.3.contra gent.cap.93.

D. August. Boetius. D. Thom.

¶Prima pars conclusi. quòd non detur fatum, vt dixerunt Stoici, & iudiciarij astrologi, patet. Quia sequeretur, quòd tolleretur libertas arbitrij: & hoc est hæreticum, & contra Physicam disciplinam, vt in.lib. 3.de anima probabitur: ergo nullo modo fatum est ponendum vt illi dicebant. Patet. Nã si (verbi gratia) sit præmisum, quòd Petrus debeat Christum negare, & Iudas tradere, & Paulus Christianos persequi, non poterat, non esse, sed necessariò ita erat ex fato euenturum: ergo isti ista facientes nõ peccabant, quia euitare nõ poterant: nam qui dixerit Deum præcipere impossibile, anathema sit: sed isti poterant ista euitare, quæ secundùm ordinem causarum futura erant: ergo non necessariò fato eueniebãt.

Ratio.p. p. S.Th.p.p. q.23.

Hieronym.

¶Secundo. Tollere cõsilia humana, & prudentiam in cauendis futuris, & præuenientiis euentibus est stultum: sed fatum ponere (sicut illi ponebant) est rebus humanis ista tollere. Patet: quia si necessariò ista futura sic euenient, frustrà est consilium: inanis erit prudentia, & omnis hominũ prouidentia.

Secundò.

¶Secunda pars conclusionis, quòd fatum, vt à catholicis ponitur, sit dandum, probabatur, quia debet concedi ordo causarum naturalium à Deo præuisus circa ista inferiora, qui deficere potest, & ex diuina pendent libertate: sed hoc est fatum, vt, diximus: ergo fatum (vt catholici ponunt) est concedendum.

Ratio.2.p.

¶Secundò. Si fatum non esset cõcedendũ, maximè quia ponendo Dei præscientiam in causis, effectus necessariò essent euenturi: sed non ob hoc. Patet: quia dato à Deo sint omnia præuisa, & causæ dicantur ordinatæ ad suos effectus, rebus ipsis nullam imponit necessitatem, neque mutat rerum

Alia ratio, 2.part.

 naturas

naturas per prouidentiam, magis quàm si non præuidisset: quia effectus contingentes manent contingenter in suis causis, & necessarij manent, & euenient ex necessitate. Quia ergo præuidit Deus Iudam peccaturũ, intellexit hoc ex libertate arbitrij eius, futurum. Et ex tali prouidentia non est mutata causæ conditio, & liberè Iudas peccat, & non fato ineuitabili peccauit. Si Dauid erat adulterium commissurus ex aspectu Bersabeæ, quamuis à Deo esset præuisum, & cognitum, non ineuitabiliter cõmisit adulterium: quia poterat non committere: ob id imputatum est ei. Quòd homo interficiatur ab hoste in foro, vel ex equo cadens moriatur, præuisum erat à Deo, sed euitabiliter: quia poterat non ire ad forum, & poterat non ascendere equũ. Sequitur ergo, quòd fatum ponere (sicut ponũt catholici) est catholicè dictum: quia ex hoc nulla imponitur in ipsis rebus necessitas maior, quàm sit ex ipsarum rerũ conditione.

2. Regũ 11.

Corolla. ¶Ex quo sequitur malè à vulgo dici quando aliqua contingunt aduersa, quæ procedunt ex causis contingentibus: sic erat in fato: non poterat euitari, &c. Si enim diceretur solùm, sic erat in fatis, bene quidem: quia sic erat rerum ordo, & causarum à Deo præuisus, cui omnia futura sunt præsentia: tamen addere, euitari non poterat, quin talis sic, vel sic moreretur, est gentiliter sapere: quia sic rerum ordo fuit præuisus, vt non sit mutatus, vt cõtingentia manerent contingentia, & necessaria, necessaria.

Aristo. p. de anima. t. 12 ¶Constellationes etiam ad mores hominum facere possunt disponendo: vnde ait Aristot. quòd cholericus suapte natura sit iracundus, & ad literas aptus: sicut phlegmaticus est desidiosus, & ineptus, & sanguineus est ad beneuolentiam hominum conciliandam aptissimus: sed tamen istæ causæ possunt impediri, etiam per alias causas naturales: & maximè ex libertate arbitrij potest homo facere contra istam dispositionem. Ecce hic ordo causarum est fatum, tamen non ista ineuitabiliter eueniunt.

* ¶*Et quidem Plato in Timæo: stabilem Dei in efficiẽdo rationem, & præscriptum ab eo ordinem, rebus, fatum dicit, & videtur idem esse quod Dei prouidentia: atque hanc Platonis sententiam, Iambicus Plotinus, Proclus, Apuleius, Plutarchus, & academici omnes sequuntur: & idem sentire Aristo. Gregorius Nisenus, docet De quo vide Plotinũ in libro de fato: & Alex. Afrodiseum in eodem.

¶Septima conclusio. Fatum, & fortuna sic differunt, quòd in aliquo conueniant. Differẽtia est: quia Fortuna, & Casus sunt causa de per accidens, quæ vnum intendit, & aliud cõsequitur: sed fatum est causa de per se, inclinans ad aliquem effectum, qui tamẽ impediri potest per aliam causam. Conueniunt: quia vtraq; causa est hominibus occulta: & similiter, quia sicut fortuna non reperitur propriè, nisi in habentibus intellectum, sic etiam fatum. Non enim dicimus fortuna arborem corruere, & scindi: sicut nec fato, vel si fulmine brutũ perijt: quod diceremus de homine. 7. Cõclusi.

¶Octaua conclusio. Non omnia subduntur fato, sed solùm illa quæ causis secundis subduntur. Hoc patet ex Boetio. 4. de consolatio. Et probatur. Illa non subduntur fato, quæ non sunt in causis secundis: quia fatum ordinatio est rerũ humanarũ: sed aliqua sunt quæ à solo Deo depẽdent: vt creatio rerum: glorificatio substantiarum spiritualium. Ista enim fato non subduntur. Sic Sanct. Thom. p. p. quæst. 116. articu. 4. 8. Cõclusi. Boetius. Ratio. 1. p. S. Thom.

¶Secunda pars patet. Illa cadunt sub fato, quæ habent mobilitatem in se: sed huiusmodi sunt, quæ in creaturis contingunt: quãuis vt præuisa à Deo, sint immutabilia. Ratio. 2. p.

¶Ad primum dicendum ita esse, christianis prohibitum de fortuna loqui: sicut & prohibet D. Augustinus, ad modum quo infideles Gentiles ponebant, quòd esset aliqua causa extra ipsum Deum, à qua euenirent tales effectus non præuisi, neque cogniti à Deo: sed de fortuna loqui, & sentire, vt in conclusionibus est probatum, nõ solùm nobis non est prohibitum, sed est necessarium sic loqui, cum sit compertissimũ fortunam dari: tamen dicere vt vulgo solet dici de fortuna. Voluit fortuna, Noluit, est nobis interdictum: quia fortuna non est causa volens, neque nolens, sed solus Deus est, qui vult, vel non vult. Quapropter cauendum est à tali modo loquendi, qui sapit Gentilitatem, facientem fortunã Deã, cœloque locantem. Quòd si B. August. retractauit se, quia de fortuna fuerit loquutus, eo est, quia senserit malè de ea: sicut Gentiles sentiebant. Ad argum. D. August.

¶Ad secun-

Ad secũdũ.

¶ Ad secundùm patet solutio ex prima conclusione, quòd respectu Dei non ponitur fortuna. Nihil enim cõtingit à casu, vel fortuna, si referatur ad Deum: quia omnia ab eo cognita, & quæ fiunt, intenta. Cum ergo nihil præter intẽtionem fiat, non erit fortuitum respectu eius licèt respectu causæ particularis sit: sicut contingit in domino mittente seruum vna via, & mittente alium seruum per aliam viam, qui obuij fiant mutuò, licèt sit casus fortuitus respectu istorum seruorum, qui nesciebãt, neque intendebant illum occursum: non tamen dicitur casus, vel fortuna respectu mittentis, qui cognouit, & præuidit futuros obuiam. Sic quod deberet secundum causas naturales homo nasci cum quinque digitis, sicut solet, & quòd causa naturalis fuit impedita ex alia, scilicet, quia defectus fuit in semine, vel in materia, & nascatur cum quatuor, à casu potest dici respectu illius causæ, sed non erit à casu respectu Dei cognoscentis, & præuidentis concursum illarum causarum, & impedimentum futurum. Et sicut respectu Dei nulla fortuna, neque casus: quia omnia cognoscit, & intelligit: sic proportionabiliter quantò homo sapientior, & prudentior est, pauciora ei contingunt à fortuna: quia in pluribus est prouidus, & minus dicet, non excogitaram, vt dici solet.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium dicendum, fatum negari à D. Gregorio ad sensum, quo Stoici aberrantes, ponebant, quòd esset causa necessaria ineuitabilis, non impedibilis per aliquam potentiam: & reprehendit illos, qui dicebant, quòd qui in tali fuerint constellatione nati, futuri sunt tales, & tales, & ineuitabiliter fiet: sicut solent Astrologi perniciosè diuinare de futuris, euentum infallibilem ponentes: tamen de fato modestè loquentes, vt Diuus Augustinus, & Boetius, quòd sit illa causarum naturalium ordinatio à Deo præuisa, quæ tamen impediri possit multis modis, quare non concedat, & Diuus Gregorius, qui non dubitat dari inclinationem ex constellatione ad aliquem effectum certum? Sed tamen cum hoc fatetur impediri posse aliunde.

D. Grego.
D. August.

* ¶ * Sed cõsideratione dignũ videtur: quod Petrus Põponatius in hoc. 2. contra prædicta, duo format argumenta, primum quod fortuna potest esse in per se intentis. Patet: de illo qui ex proposito ludit, & intẽdit lucrari: sed tamẽ à casu lucratur. Secundũ argumẽtum facit ad probandũ, quod in illis quæ, vt in pluribus, potest esse fortuna: vt si sunt duo lusores, & vnus, vt in pluribus lucratur: alter vt in pluribus perdit: hic perdit à casu, & non intẽdit perdere: ergo est in illis quæ vt in pluribus. Hæc argumenta putat difficilima, & putat insolubilia: sed tamen solutio stat in hoc ad primũ, quòd ille qui raro lucratur, non à casu, sed ex proposito lucratur. sicut qui fodit & intendit, & sperat, thesaurum inuenire: licèt raro, id nõ à casu, sed ex proposito est. & ad secundũ ille qui expertus est in ludo perdere quasi semper, non à casu perdit: nam quando aliquis effectus secundarius, ex aliquo primo intento, vt in pluribus euenit, per se intentus censendus est: nam vt docet S. Tho. in expositi. tex. 59. in hoc. 2. stultum est dicere, quòd aliquis intendat aliquid, & non intendat illud: quòd vt pluribus adiungitur, Etiam considerandum, qđ S. Tho. 7. Meta, tex. 22, loquens de animalibus, quæ ex putrefactione causantur: ait qđ cõparata ad diuersa, possunt dici genita per se, & genita à casu: nam si in ordine ad calorẽ putridinalem, fiunt à casu: quia calor ille humidũ consumendo, non intendit generationem animalis: si autem comparetur ad virtutẽ cœli, quæ est regitiua totius vniuersi, producitur per se: quia intẽdit producere, oẽs formas, quæ sunt in potentia materiæ. Hęc imaginatio nõ placet Ioã. de Idauno in. 7. Metaph. q. 13. sed sufficiant hæc pro isto loco & aduerte obiter, q animalia sic genita ex putrefactione, vt sunt mures, muscę, & cetera huiusmodi (quæ etiam ex semine generãtur esse eiusdẽ speciei sic genita, cũ illis quæ ex semine: nã rana ex putrefactione, sic canit, & saltat, sicut quæ ex semine: sic S. Tho. lib. 7. Mataph. tex. 23. & Scotus vt adducit Anto. And. 7. Metaphy. q. 8. & hæc contra Cõmen. in. 8. Physic. com. 46. qui dicit loquendo contra Auicen. quòd si homo esset genitus ex putrefactione, non esset eiusdẽ speciei nobiscũ: sed æquiuocè, diceretur homo, quẽ sequitur Iãdunus in 7. Metaphysic. quæstio. 15. sed non rectè philosophatur. Et negat illa, quæ experientia constant, nec est repugnantia in Sanct. Thom. quando in primo sentent. distinct. 10. quæst. 1. art. 5. dicit quod non idem est

S. Thom.

Iandunus.

specie

ſpecie, quod à natura, & quod ab arte: quia intelligit, quando illa diuerſa ſunt, quæ ab agētibus diſparatis, non ſub ordinatis: vt ſi homo ꝑducat hominē per propagationē, & vermem per putrefactionem: ſed ſi cœlum cum rana ex ſemine producat ranam, & ex putrefactione, idem ſpecie eſt: quia ſunt agentia ſub ordinata, ſed de hoc alibi clarius & latius.

¶SPECVLATIO. VI. Vtrûm natura agat propter finem.

1. Argum. Arguitur ꝙ non: illud dicitur agere propter finem, quod intendit talem finem: ſed ſecūdum naturā fiunt multa, quæ nō ſunt per naturam intēta: vt patet de monſtris, quæ cōtingunt, & peccatum in natura dicitur: ſicut natura intēdit, quòd homo naſcatur more ſolito cum quinq; digitis in manu. Cōtingit tamen ex materiæ ſuperfluitate quod cū ſex digitis naſcatur: ſequitur ergo, quòd præter naturæ intentionem, quę erat, vt nullus cum defectu, neque per exceſſum, neq; per defectum naſceretur, aliquis naſcatur.

2 ¶Præterea. Si natura agit propter finem, maximè hoc erit verum in animalibus brutis, de quibus Ariſto. ponit exēplum, vt de hirundine nidificante: & de formica grana in æſtate cōgregāte: ſed iſta nō agunt propter finem: nam vel cognoſcunt finem, vel non. Si cognoſcunt, & media congruentia ad finem ordinant vt notū eſt: ergo ex deliberatione agunt, cùm hoc ſit ex deliberatione agere: at hoc eſt falſum, cùm ſit proprium hominis. Quòd ſi non cognoſcunt finē habeo intentū quod nō agūt propter finem, ſed ex alia cauſa fortuita eueniunt huiuſmodi tam ordinatiſsimi motus ad fines conſequendos. (Ariſto. Prouerb.)

3 ¶Si natura ageret propter finem, eſſet, vt dicit Ariſt. ꝙ dentes anteriores fecerit duros, & acutos, & molares obtuſiores, ob cibum terendū, & oculos molles: ſed hoc nō eſt ratione finis, ſed ratiōe materiæ ex qua oſſa, quæ durior eſt, quā ſit illa, ex qua oculus, quæ mollior: ergo non à fine. (Ariſtot.)

In contra. ¶In contrarium eſt Ariſto. qui multis argumentis probat in fine huius. 2. naturam agere propter finem.

¶Pro deciſione eſt notandum, vt exactiſſimè S. Thom. probat quod quæ propter finē agunt, habent ſe in triplici differentia: quædam agunt propter finem, ſine aliqua prorſus cognitione finis: vt ſunt elemēta, & plantæ, & cætera omnia inanimata. Alia ſunt, quæ cognoſcunt finem, licèt non cognoſcunt ſub ratione finis, neq; attingunt vt cognoſcant proportionem mediorū ad finem. Iſta ſunt bruta animantia, quæ cognoſcunt famem, & ſitim, & aquam quam bibunt, & pabulum quod comedunt, ſed non cognoſcūt iſta ordinata eſſe ad talem ſedandam ſitim, & famem: quia eorum vis imaginatiua non eſt collatiua, aut cōparatiua vnius ad aliud: qđ in imaginatiua hominis, propter coniunctionem cū ratione contingit: ſicut æſtimatiua in eo particularis ratio dicitē, * & nō ſolū animalia perfecta, ſed etiā imperfecta: vt aranea, & formica, agunt ex phantaſia imperfecta, & indeterminata, & ſine apprehenſione per ſenſus exteriores, ſed ſolū ex congenita & cōnaturali. Et iſta ſicut & illa licèt propter finem agant, non mouent ſe in finem, aut agunt, ſed mouentur, & aguntur. In tertio gradu ponuntur illa, quę non ſolùm finem cognoſcunt ſub ratione finis, ſed & media ꝓportionata eſſe illi fini, in tali, vel tali gradu. Iſta ſunt quæ agunt ex deliberatione, & mouēt ſe ad finem, vt homo ſe habet in ſuis operationibus, quæ operatur inquantum homo eſt, non inquātum animal eſt. Et iſtarū operationum dicitur eſſe dominus, pro quāto per liberum arbitrium poteſt in finem cognitum mouere ſe, vel non mouere: quod in brutis non eſt. (Notandū. 1. S. Tho. p. p. q. 59. artic. p. & 1. 2 q. p. ar. 6.) (*) (S. Tho. 1. 2. q. par. 1. & q. 6. ar. 3.)

¶Secundò eſt notandū, ꝙ cū mōſtrum ſit defectus in natura, prouenięns vel à ſuperfluitate materię: vt cōtingit in illo, qui cū ſex digitis naſcitur, vel propter defectū ei⁹: vt in illo qui cum quatuor: vel ex defectu qualitatū: vt in frigido per natiuitatem: vel ex defectu cōtinētię: vt in illo qui naſcitur leproſus: oportet attēdere & ad naturā vniuerſalem, & ad particularē, qđ eſt dicere, ad cauſam vniuerſalē, & ad cauſam particularem: nam poteſt eſſe, ꝙ aliquis effectus ſic ſit intētus ab vniuerſali, quōd ſit abſq; intentione particularis, imo cōtra: vt in præcedenti ſpeculatione dicebamus de Fortuna, & Caſu: nā reſpectu ipſius Dei, qui eſt (Notand. 2.)

causæ vniuersalis, nihil euenit non præuisum, & non cognitum, cum tamen respectu particularis causæ dicatur fortuitus effectus. His præhabitis, sit prima conclusio.

1. Cóclusi. ¶ Natura agit propter finem vniuersaliter, etiam in omnibus illis quæ cognitione carent. Ratio. 1. Patet. Id fit propter finem, quod fit semper, vel frequenter eodem modo, & raro in contrarium: sed quæ fiunt per naturam, vel semper, vel frequenter, & raró in contrarium eueniũt: ergo natura agit propter finem.

* ¶ *Et in tantum est verum: vt corruptio, quæ contingit in rerum generatione dicatur propter finem: licèt non propter seipsam, sed tamen propter alterum, id est, propter formam introducendam.

Ratio. 2. Arist. 2. phy sic text. 82. & 79. & 4. met. tex. 28 ¶ Secundò. Natura agit, vt ars, cùm ars naturam imitetur inquantum potest: sed ars agit propter finem. Non enim temere artifex per artem, sed ordinatissime ad finẽ, quem intẽdit, media apponit congruẽtia. S. Thom. Et multis rationibus probatur ab Aristot. in isto loco, & à Sanct. Thom. in locis citatis: ita vt sit insani hominis hãc negare propositionem. Quis audet dicere membrorũ hominis dispositionem quo ad figuram, situm, & ordinem, à fortuna, vel à casu esse, & non ratione suis pedes in infimo loco: & oculi, & omnes alij sensus in supremo?

2. Cóclusi. ¶ Secunda conclusio. Illa quæ penitus cognitione carent, agunt propter finem, non cognitum à se, sed ab ipso Deo dirigente. Ratio. Hæc probatur ex notatis: nã certum est, huiusmodi absq; errore in suis dirigi certis operationibus, quæ fines vocantur: oportet ergo sit præuia aliqua cognitione: sed cognitio in ipsis inanimatis non est: debet ergo esse in dirigẽte, & mouente omnia talia cognitione carentia, quem Deum dicimus. Nõ enim certæ essent huiusmodi operationes, nisi á cognoscente missæ dicerentur, sed errabundę, nunc huc, nũc illuc traherentur in incertum: sicut qui sagittam mitteret temere nullo proposito sibi albo.

3. Conclus. Tẽdẽtia in fine est inclinatio naturalis. ¶ Tertia cõclusio. Tendentia in finem omnium carentium cognitione non est aliud, quàm naturalis illa inclinatio data vnicuique ab ipso Deo, secundúm propriã vniuscuiusq; naturam: sicut quia plantæ Deus impressit virtutem germinandi, mouetur ad fructus producendos, tanquam ad finẽ Ratio. 1. intentum. Probatur. In rebus inanimatis est ista in finem tendentia naturalis: ergo oportet signare vnde in eis agere propter finem est: sed non videtur aliud, nisi illa inclinatio à Deo impressa.

¶ Secundo. Hominem dicimus secundùm naturam inclinatum in virtutem, tãquàm in finem, seu in bonum, vt bonum naturali instinctu prosequatur, & malum fugiat, quia conueniens est naturæ suæ; sicut & in animatis est ad conuenientia, suæ naturæ: sed in homine id est per illam à Deo impressionem inclinationis factam, ita vt in eo lex naturalis dicatur: vt dicemus in. 2. sentent. in Resolutionibus in fine, quando de legibus erit sermo: ergo eodem modo oportet dicere de naturalibus carentibus cognitione. Ratio. 2.

¶ Quarta conclusio. Inter illa, quæ cognitionem habent, homo maxime dicitur agere propter finem. quia mouet se in finem, cognoscendo rationem finis. Hæc est apertissima ex supra dictis: quia solus ipse est, qui potest vnum alteri comparare, & de tali comparatione iudicare, quantum ad conuenientiam, vel disconueniẽtiam, quod est agere se in finem, vel mouere. Cóclusio. 4. Ratio.

¶ Quinta conclusio. Licet mõstrum (quod peccatum in natura dicitur) à causa particulari non sit intentum, est intentum ab vniuersali, quæ cum concursu causarum deficiẽtium producit effectum defectuosum, quem monstrum vocamus. Patet. De intẽtione vniuersalis causæ est, q particulares causæ, agãt secundũ suã virtutẽ, quãdo applicantur ad operandũ: ergo cũ in generatione mõstri causa deficiẽs applicetur, vel excedens, vel diminuta, oportet, q in effectu cõsimiliter id appareat: & sic ab vniuersali causa videtur intentũ, q talis sit effect9. Cóclusio. 5 Pau. Venet. hic c. 15 cóclusio 1. Ratio. 1.

¶ Secundò. Ab vniuersali causa est intentum, quod secundum proportionem causarum sit & effectuum proportio, & sit correspondentia: sed quod applicata causa deficiente (vnde mõstrum oritur) effectus sit deficiens, seruatur talis proportio: ergo ex intentione vniuersalis causæ est. 2. Ratio.

¶ Sexta conclusio. Quamuis in monstri generatione nõ sit intentio particularis causæ (vt hominis generantis) sed præter intentionẽ eius eueniat, est tamen ex intentione causæ particularis alterius, putà causæ impedientis huiusmodi consuetam per naturam generationẽ. Probatur: quia sicut causa particularis generans, intendit suum effectum integrum, & præter intentionem 6. Conclus. Ratio.

monstrum

monſtrum eſt: ſic etiam cauſa impediens intendit tale monſtrum: & naturale eſt reſpectu huius cauſæ particularis, ita vt contrarium eſſet contra naturā, ſcilicet, quòd exiſtente cauſa defectuoſa, non eſſet defectus. Sic eſt contra naturam in reſpectu alterius cauſæ etiam particularis intendentis effectum non deficientem.

* ¶ * Imò & dici poteſt monſtrum intentum: non quidem ex prima intētione agētis, ſed ex alia: quia cum agēs nolit fruſtrari ſua actione, ſi non poteſt producere perfectū in ſua ſpecie, producit quod poteſt.

Corolla. Monſtrū & cōtra naturam, & ſecūdū naturam dicitur.

¶ Ex quo ſequitur, quòd monſtrum poteſt dici & contra naturam, & ſecundum naturam, ſecundùm aliam, & aliam conſiderationem. Neq; incōuenit magis quàm dicere, graue aſcendere ad vacuum vitandum. quod eſt contra naturam, & ſecundū naturam. Eſt contra naturam particularē, inquantum graue eſt: & eſt ſecūdum naturam vniuerſalem: imò & ſecundum hanc particularē, inquātum pars vniuerſalis eſt: quod periret, niſi vitaretur vacuum: vt infrà in. 4. ſpeculatione tertij libri phyſic. dicemus.

Vide Albertū Magn. 2. phiſi. tract. 3. c. 3. Iandunum. q. 14.

7. Concluſ. ¶ Septima concluſio. Neceſsitas in natura ex fine ſumenda eſt. Hæc eſt Ariſt. in fine huius. 2. quam probat multis medijs: ſiquidem ſerra cum ſit ad ſecandum lignum, oportet ſiat ex ferro, quæ materia dura eſt, & non ex plūbo: quod eſt metallum molle. Quia dantur oculi ad ſpeculandum, & nociua fugienda viſa, & conuenientia proſequenda, oportet in loco eminentiori ponantur, & non in inferiori. Dentes ſunt ad cibum terēdum: ſint ergo duri, & acuti: & ſic de alijs partibus corporis.

* ¶ * Eſt tamen conſiderandum: neceſsitatē eſſe, & conſequentis & conſequentiæ: conſequentis eſt, ex habitudine terminorum quando prędicatum, eſt de ſubiecti ratione: vel conſequitur naturam eius: & hæc prouenit ſolū à forma & materia, quę ſunt cauſæ intrinſecę: in quo ſenſu Sanct. Tho. 5. Metaph. ponit abſolutā neceſsitatem, à materia & forma, vt quia anima hominis intellectiua, ſimpliciter eſt rationalis, eſt riſibilis: & quia ex contrarijs compoſitus, eſt alterabilis & corruptibilis: ſed neceſsitas conſequentiæ, ex fine ex ſuppoſitione: vt quia finis ſerrę eſt ſecare, materia eius debet eſſe ferrea.

Ad argum. ¶ Ad argumenta patet ſolutio.

¶ SPECVLAT. VII. DE diſtin. formę artis, à naturali.

PRO complemēto huius lib. 2. quia Ariſtote. facit mentionem de forma artificiali, & eam cōparat naturali, & diſtinguit, quæritur, vtrum diſtincta ſit forma naturalis ab artificiali, & mathematica, & Phy.

¶ Videtur quòd artificialia non diſtinguātur à naturalibus, * ſi in aliquo deberent diſtingui eſſet in eo, quòd eſt principium motus: ſed in illis quæ per artē eſt principium motus, ſicut in illis quæ per naturam: ergo nō diſtinguūtur naturalia ab artificialibus. Antecedens patet de naui, & de rota, quæ ratione formæ quam habent ab arte, habent motus. Eodem modo de arte pulſandi in manu, & ſaltandi in pedibus. 1. Argum.

¶ Secūdò. Si aliqua res artificialis nō eſſet naturalis, maximè eſſet ſtatua, ſed ſtatua eſt res naturalis. Patet, quia ſtatua eſt lignum, & lignū res eſt naturalis. Patet. Hæc res, demonſtrato ligno, eſt res naturalis: & hæc res eſt ſtatua. ergo ſtatua eſt res naturalis: expoſitoriè enim ſequitur. 2. Argumē.

¶ Item. Res naturales dicuntur naturales ratione principij ſuſceptiui, quod materia eſt, quæ in potentia eſt ad formā ſuſcipiendam, de cuius potentia educitur, vt dictum eſt: ſed eodem modo materia reſpectu formæ artis in potentia ſuſceptiua eſt, vt forma arcæ eſt in ligno: ergo ita arca erit naturale ens, ſicut lignum: & ſic forma artis nō diſtinguetur à naturali. 3. Argumē. Suprà lib. 1 ſpecula. 7.

¶ In contrarium eſt Ariſtote. qui in iſto. 2. tex. 1. &. 2. aſſerit, naturalia ab artificialibus diſtingui. & tex. 7. In contra.

¶ Pro ſolu. oportet intelligere non eſſe idē quærere, vtrum forma naturalis diſtinguatur ab artificiali: & quærere, vtrū forma artis diſtinguatur à ſubiecto naturali in quo eſt. Prima enim queſtio phyſica eſt: quàm tractat Ariſto. in iſto. 2. Secunda verò eſt metaph. quæ hic infertur ab Ariſto. Notandū. 1.

¶ Notandum vltrà, ſicut forma naturalis ſiue ſit ſubſtantialis, ſiue accidentalis, non reperitur per ſe, niſi in ſubiecto, ſic forma artis nūquàm eſt, niſi in aliquo ſubiecto: ſed eſt differētia in hoc, ꝙ forma ſubſtantialis requirit materiam primam, quæ Notand. 2.

alias

aliàs non sit res naturalis, ad hoc quòd faciat rem naturalem, & vnum simpliciter: sed forma artis requirit materiã velut subiectum: non primam, quæ non sit res naturalis, sed secundam, quæ sit res naturalis, & simpliciter actu ante formam artis.

Materia. 1. in rebus naturalibus. Materia. 2. in rebus artis.

Sicut statuæ forma præ requirit, vel lignũ, quod aliàs est res naturalis, vel ferrum. & vocatur prima materia illa quæ subiectum est formæ substantialis: & hæc quæ subiectũ formæ artis est, materia secunda vocatur: & aduenit illa forma artis iam existenti in actu, & habenti esse cõpletum: sicq; ex forma artis, & subiecto fit vnum ens, non simpliciter, sed per accidens. Consideratis his, fit conclu. 1.

Conclus. 1.

¶Forma naturalis distinguitur ab artificiali. Probatur. Distinctio in formis vel potest esse ab agente, vel à subiecto: sed naturalis, & artificialis est ab agente, & à subiecto: ergo distinguuntur.

1. Ratio. Venetus in sua Metap. cap. 11.

Patet primum: quia illæ formæ videntur esse diuersæ, quę non sunt ab eodem principio actiuo, sed actiuũ principium formæ naturalis est agens naturale, & actiuum artificialis ars: at ista distincta sunt. Subiectum enim formæ substantialis materia prima est, quæ est natura, & ens in potentia, & non res naturalis. Subiectum autem formæ artificialis ens naturale est, & secũda materia, quæ actu est: ergo sequitur quòd inter ipsas formas erit distinctio.

2. Ratio. Ægidius.

¶Et probatur adhuc cõclusio, vt Ægidius Romanus in isto secundo physicorum, dubio. 12. probat: quia materia transmutatur naturaliter, vt ex ipsa educatur naturalis forma, sed hoc non facit ars: quia (secundum Themistium) natura agit in corpore toto. Ars verò secundum quod huiusmodi, agit in extremitatibus eius.

Themisti.

* ¶* Arist. 2. de anima. tex. 8. intẽdit, differẽtiam ponere inter formam naturalem, & artis: per hoc quod remota forma naturali, non remanet res neque materia proxima rei, nisi equiuoce: vt remota anima ab homine, non remanet homo: neq; idem oculus, neq; eadẽ caro, nisi equiuoce: & signũ trahitur ab operatiõe: quia iã nõ videt oculo &c. Vnde Philo. 4. meteoro. tex. vltim. dicit: quod ablata propria operatione à re, res nõ permanet nisi equiuoce. Si autẽ tollatur forma artificialis, ab artificiato remanet artificiatũ: saltim quo ad substãtiã materialẽ proximã, licet sit mutatio quo ad talem formam. & dicit quia quod dolabra est artificiatũ, cuius forma, scilicet, acumẽ est accidens: si auferatur acumen, adhuc manet dolabra: si autem dolabra esset corpus physicum remoto acumine non maneret dolabra, nisi equiuoce.

2. Cõclusi. Naturalia differũt ab artificialib⁹

¶Secunda conclusio. Naturalia differunt formaliter ab artificialibus. Probatur. Illa dicuntur differre formaliter, quæ pertinẽt ad diuersa prædicamenta, & si re non differant: sed naturalia, & artificialia hoc modo se habent, quod ad diuersa pertinẽt prædicamenta: ergo formaliter differunt. Maior patet: quia ideo ponuntur ibi decem distincta: vt entium multitudinem comprehendant, & non coincidant. Minor probatur: quia scamnum, domus, & arca sunt in prædicamento qualitatis, in quarta specie eius: sed lignum, & alia entia naturalia, ex quibus artificialia fiunt, ad prædicamentum substantiæ pertinent: sequitur ergo quod formaliter distinguuntur.

2. Ratio.

¶Secundò. Illa distinguuntur formaliter, quæ sic se habent, quod vnũ non est aliud, neque è contra: sed res artificialis, & naturalis sic se habent: quia vna non est alia: ergo distinguuntur formaliter.

¶Ista conclusio non solùm habet veritatem, supposito quòd alia sit res naturalis ab artificiali: vt domus est alia res à naturali: quia plures res naturales constituunt domum, cùm solùm domus vna sit: sed etiam si quælibet res artificialis sit ens naturale: quia actio & passio sunt vna, & eadem res: atqui actio non est passio, distinguũtur formaliter, & ad diuersa pertinent prædicamenta: vt ibi deduximus.

Aristo. c. 9. prædi. & 3. physic. tex. com. 19.

3. Cõclusi.

¶Tertia conclusio. Forma artificialis nõ distinguitur realiter à quantitate, sicut alia res, sed distinguitur formaliter. In hac conclusione intendimus, vitando extrema, tenere medium. Est vnum extremum nominalium, qui dicunt, formam artis non distingui à re quanta: & non distingui à suo subiecto: sicut tenent quantitatem non distingui à re quanta. De quo in prædicamẽto quantitatis disputatum est quæstio. 2.

Opin. nominal. extrema

¶Aliud est extremum realium, tenẽtium non solùm quantitatem distingui à re quãta, sed præter quantitatem produci ab artifice formam artificialem, quæ est qualitas distincta à quantitate: quod negant nominales, cùm dicant per artem solùm produci rem aliter se habere, & nulla alia realitas producitur. Nos ergo in conclusione neq; opinionem

Opini. realiũ extrema

Opinio media tenenda. opinionem nominalium probamus, neq; illam quæ realium est affirmamus, sed dicimus formam artificialem à suo subiecto distingui formaliter. Itaque stare potest, q sit eadem res forma artis, & suum subiectũ quantitas, vt dicũt nominales, & quòd forma artis non sit quantitas. Probatur cõclusio. Ratio. 1. p. Illa quę in diuersis ponũtur predicamẽtis, oportet distinguantur saltim formaliter, per hoc quòd vnum nõ est aliud: sicut de actione, & passione dicebamus, sed forma artis, & quantitas eius subiectum sunt huiusmodi: quia forma artis ad prædicamẽtum qualitatis ad quartam speciem pertinet, & quantitas eius subiectum ad prædicamentum quantitatis: modò prædicamentum quantitatis non est qualitatis, neque è conta.

Ratio. 2. p. ¶ Sed quòd non distinguantur realiter vt res, & res, probatur vltrà experientiam. Statuarius qui de ligno facit statuam, nullã rem de nouo producit, pręter superficiẽ nouam, quę est terminus quantitatis illius ligni. Ratio est quia rerum pluralitas non debet poni sine necessitate aliqua, vel ratione non solubili: sed nulla est necessitas, neque est ratio conuincens, quod forma artis sit aliquod accidens distinctum à quãtitate: ergo nullo modo est ponendum.

Ratio. 2. ¶ Secundò, & efficacissime. Si figura esset accidens distinctum à quãtitate, sicut res, & res, sequeretur quòd Deus posset seruare illam quantitatem, ablata figura: sed ea remota, quãtitas eodem modo se haberet quo ad suas partes, sicut se habet modo: sequitur ergo q figura non erat res distincta à quantitate. Quòd si distinguerentur, vnum ab alio separari posset, non est qui posit negara rationabiliter. Non enim est intelligibile, dari duas res distingui sicut res, & res, quòd vna non posit ab alia separari per diuinam potentiam. Hoc argumento probatur esse existentiæ, nõ distingui realiter ab esse essentiæ: sicut res, & res: Esse essentiæ & existen. non distinguũtur realiter. quia si Deus separet esse existentiæ à me, manẽte mea essentia, eodem modo me haberem: & sic non videtur ponenda alia realitas, qua ego existam, nisi me, & partes meas. In quo aliqui ex Thomistis decipiũtur, dicentes distingui realiter, & non formaliter solùm. Sed tamen videtur ponenda sola distinctio formalis, qualis est inter sedere, & hominem: & solùm ibi distinctio ponenda est inter essentiam, & existentiam: quia de essentia hominis nõ est quòd sit, cùm ante mundi creationem erat eius essentia, rationalem esse (de quo in primo sententiar.) tamen nondum habebit existententiam.

¶ Ad primum argumentum solutio est, Ad argum. quòd forma artis potest esse principium in motu: non ipsius motus: quia hoc cõuenit rei naturali, sed principiũ quantum ad modum motus: vt sit velox, aut tardus: circularis, aut rectus: nam figura rotunda facit ad velocitatem motus. Et quòd fiat nauis ex lignis, & non ex plumbo, facit ad hoc q nauis in medio maris non submergatur. Idem de arte pulsandi & saltãdi potest dici principium motus, quantũ ad modum, in quantum illi motus qui in pulsatione assimilantur quodammodo motui naturali. Et in hoc habet forma accidẽtalis, vt principium sit quodammodo. Sic etiam de rota plaustri. Et si absolutè quis concedat in artificialibus esse principium sui motus, sicut in naturalibus, non errabit, dummodo intelligat esse in eis: nõ quia artificialia: sed quia naturalia sunt.

¶ Ad secundum argumentum, dictum est Ad secũdũ. in conclusionibus, formam artis non esse rem distinctam ab ipso subiecto, sed solùm distinguitur formaliter: quia hoc non est illud, & ad diuersa spectant prædicamenta. Et per expositorium argumentum solùm concluditur, quòd hoc est illud, id est, eadẽ res: non tamen sequitur hoc est illud, prędicatur de eo: sicut idẽ de seipso: quia ponitur distinctio formalis. Ad tertium

¶ Ad tertium argumentum patet ex dictis solutio. Nam dato ita sit quòd forma substantialis materiam requirat, de cuius potẽtia forma educatur & in form artis sit requisita materia, tamen est latissima differentia: quia illa est materia prima, & ens in potentia, & ista est materia secunda, & ens in actu. Item. Educitur in materia prima forma de potentia eius, agente naturali operante in toto, suás introducendo dispositiones conuenientes formæ introducendæ, & expellendo cõtrarias: sed in producendo formam artificialem agẽs solùm in superficie agit: vt ex Ægidio Romano adducebamus: ex quo sequitur latam esse differentiam. Item: quia in re naturali materia habet rationem naturæ: sed in re artificiali non sic: quia non agit naturaliter. Differentia inter rẽ naturalem, & artificialẽ.

SPECV-

¶ SPECVLATIO octaua. Vtrùm scientia Physica differat à Mathematica.

1. Argum. VIDETVR ꝙ non differant penes hoc quòd Mathematicus abstrahit à materia, & physicus non. Mathematicus cõsiderat res in materia, sicut naturalis, seu Physicus: ergo penes hoc nulla est differentia. Probatur. Mathematicus, quandoquidem veram habet scientiam, verè considerat, sed mathematicalia vera non sunt, si extra materiam sunt: ergo ea considerat in materia. Patet: quia si de linea, vel de superficie, vel de corpore, oportet cùm quanta sint, in aliquo subiectentur: & sic res in materia considerat

Argumē. 2. ¶ Præterea. Si ratio differentiæ inter mathematicam, & physicam esset per hoc, ꝙ mathematicus abstrahit, & nõ naturalis: contra. Etiam naturalis abstrahit. Patet: quia abstrahit à singularibus: (quia de eis non est scientia) & ab hinc, & nunc: ergo sequitur quòd nulla est distinctio.

Confirma. ¶ Et confirmari potest: quia siue mathematicus, siue Astrologus probet hanc, terram rotundam, siue illam probet naturalis, considerat de re naturali. Item. Si de motibus astrorum, aut cœlorum.

Argumē. 3. ¶ Tertiò. Si Mathematicus differt à naturali, erit quia physicus definit per motum, & mathematicus non: sed contra est: quia mathematicus dicit circulum esse spheram rotundam, à cuius centro omnes lineæ deductæ ad circunferentiam sunt æquales. Quòd est de motu considerare.

¶ Item. Quia naturalis non semper definit per motum. Patet. Naturalis considerat de prima materia (vt in primo, & in isto secundo dictum est) & tamen non definit eam per motum: quia nullum sibi vendicat motum: ergo non est differentia inter mathematicum, & naturalem.

¶ In contrarium est Aristoteles in capitulo secundo huius, qui ponit differentiam. Incoutra.

¶ Pro decisione speculationis notandum, quòd vt Commentator comment. decimo sexto hîc adnotauit, ponere differentias inter scientias, spectat ad dialecticam. Vnde primo posteriorum, textu quadragesimotertio Aristoteles ostendit scientias differre penes obiecta formalia: sed dato ita sit, quia Aristoteles sic meminit de differentia inter physicam, & mathematicam, non erit ab re aliqua dicere, vt solent omnes qui physicam tractant. Notan. 1. Comment.

¶ Secundò notandum, quod matematica scientia includit in se quinque scientias, scilicet, Geometriam, Perspectiuam, Arithmeticam, Musicam, & Astrologiam. Et Geometria de quantitate continua solùm absolutè: & sub alternans dicitur respectu Perspectiuæ, quæ cùm agat de quãtitate lineali, ipsa Perspectiua de linea visuali agit. Arithmetica tractat de quantitate discreta, & subalternans est Musicæ, quæ de numeris agit sonoris, vt in certa proportione se habent. Astrologia tamen de astris considerat. Et ipsa Astrologia non est purè Mathematica, vt est Geometria, sed est mixta: quia partim Mathematica, partim Physica, licèt inter Mathematicas scientias computetur. Idem de Perspectiua, & Musica. Notand. 2. Mathematica sciētia includit in se. 5. sciētias.

¶ Tertiò notandum, esse differentiam inter Mathematicam, & medias, & ipsam Physicam: quia Physica considerat de re naturali: quod si considerat de quantitate, de qua Mathematicus, est in ordine ad motum, vel inquantum terminus est rei naturalis: tractat de curuitate, inquantum figura nasi, & de sphericitate, inquãtum apta ad motum, & de figura orbium, & astrorum: hæc enim omnia sub ista consideratione ad physicum spectant. Notand. 3.

¶ Qui purè Mathematicus est, considerat de quantitate, & de figuris eius, abstrahendo tamen ab hoc quod est esse terminum rei naturalis, vel ad motum aptam. Et tandem absque ordine ad materiam sensibilem solum considerat de triangulo, quòd tres habeat angulos æquales duobus rectis: sed quòd sit figura apta ad motum, vel non, nihil ad eum: quod sit in materia

auri, vel ferri, nihil refert: quòd sit calidus triangulus, vel frigidus, penitus non cogitat: & sic dicitur abstrahere ab omni sensibili materia. Scientia tamen quæ media est, quantitatem considerat, & non eo modo quo physicus, sed neque eo modo quo purus mathematicus, sed considerat eam contractam ad aliquam certam materiam sensibilem: in quo videtur conuenire cum extremis: vt perspectiua de lineis, & angulis radiorum uisualium: Musica de proportione numeri sonori: Astrologia vero de figura corporis cœlestis.

1. Conclu. ¶ Prima conclusio. Differentia inter physicam, & mathematicam non est ex eo, quòd physica de re in materia, & mathematica de re extra materiam consideret. Probatur. (Ratio.) In vtraque scientia res quæ considerantur non nisi in materia sunt: ergo ex hoc quòd vtrique conuenit, non est sumenda differentia. Consequentia est bona. Antecedens probatur: quia neque mathematicalia, neque naturalia absque materia sensibili inueniuntur.

Conclusi. 2. ¶ Secunda conclusio. Physica disciplina non differt à mathematica per hoc, quòd physica de substantijs, & mathematica de quantitate. (Ratio.) Patet: quia non solum physicus tractat de substantia, sed de illis quæ ipsi accidunt, inter quæ potissimum quantitas est, in quo alia fundantur accidentia, vt ex suprà dictis patet. (S. Th. 3. p. q. 77. ar. 2.)

Conclu. 3. ¶ Tertia conclusio. Physica disciplina non differt à mathematica per hoc, quod illa de quantitate sensibili, & contracta, & hęc de quantitate non contracta tractet. (Ratio.) Patet: quia perspectiua, musica, & astrologia sunt scientiæ mathematicæ, & tamen de quantitate contracta ad certam speciē, & ad certum modum tractant, vt dictum est in notabili vltimo.

Conclu. 4. ¶ Quarta conclusio. Physica non distinguitur á mathematica scientia per hoc, quòd physica de motu, & mathematicæ scientiæ non considerant de motu. (Ratio.) Patet: quia astrologus de motu considerat cœlorum, & astrorum, & similiter perspectiuus, imò & musicus, & tamen istæ mathematicæ scientiæ non sunt physica disciplina.

Conclu. 5. ¶ Conclusio quintá. distinctio inter physicam & mathematicam maximè attenditur penes hoc, (Differen. 1.) quòd illa si tractat de quantitate, figura, & motu, est in ordine ad rem naturalem, & ad sensibilem materiam: sed mathematicus considerat de istis sine vlla consideratione ad rem naturalem, aut sensibilem materiam: quia si considerat astrologus de figura astri, non considerat sub hac ratione, an conueniat naturæ astri, vel non: neque considerat ad quem finem habeat illam figuram. Si tamen physicus cōsideret de astri figura, erit, an conueniat ad naturam astri, an respectu finis. (Naturalis figura & motum ordinat ad rem naturalem, & non mathematicus.) Ex ista alia oritur differentia quantum ad modum demonstrandi: nam si physicus cœlum, vel astrum esse rotundum demonstret, sic erit. Perpetuo motui, debetur figura perpetua: sed hæc rotunda est: quia nō habet principium, neque finem: ergo cœlum, cū perpetuò moueatur, habet sphericam figuram ex parte materiæ.

¶ Astrologus tamen idem demonstrabit. Sol semper æqualiter distat à terra: ergo est orbicularis, vel quia eclipsis solis apparet orbicularis. Perspectiuus si de lineis agat, non in ordine ad complexionem naturalem, vel causam, sed de ipsis in ordine ad angulos quos constituunt in oculis, vel ad basim, quam causant in obiecto visibili.

¶ Ad primum argumentum solutio ex dictis patet, (Ad argum.) aduertendo ad considerationem vtriusque: quia licet eadem considerent, non eodem modo, neque sub eadem ratione: ob id est differentia inter mathematicum, & physicum.

¶ In secundo argumento tangitur de modo abstrahendi in scientia: (Ad 2.) & ita est omni scientiæ proprium abstrahere, vt nullo modo detur scientia, vbi non sit abstractio à materia: sed materia est duplex: quædam sensibilis: alia intelligibilis. (Arist. 7. Meta. text. 35. S. Tho. p. p. q. 85.) Sensibilis materia illa erit, quæ subiacet sensibus, per hoc quod sibi vendicat sensibiles qualitates, & certam determinat substantiæ speciem: vt est ligni materia, vel alterius rei. Materia intelligibilis est substantia corporea, considerata hac sola ratione, quòd sit subiectum quantitatis, abstrahendo ab omni sensibili materia, & ab omni qualitate. (Abstrahit mathemat. á mate. sensibili, sed non ab intelligibili.)

¶ Hæc materia tam sensibilis, quàm intelligibilis dupliciter accipitur: vno modo pro materia singulari signata, quæ est hæc: alio modo pro materia in vniuersali, abstrahendo à singularibus. Isto secundo modo abstrahere commune est in omni scientia: quia non est scientia de singularibus,

sed

sed de speciebus. Et materia signata non est de essentia speciei, sed de natura indiuidui: & sic physica scientia si de ossibus, & carne tractat, nõ de his ossib⁹, & his carnibus. Sed tamen est differentia inter physicam & mathematicam, quòd physica non abstrahit à materia sensibili in communi, & vniuersali: tractat enim de animali: de osse: de carne in genere, vel in specie humana, vel equina: sed mathematica, saltim pura, abstrahit à materia sensibili, non solum in singulari, sed etiam in communi: quia non solùm abstrahit ab isto triangulo lapideo in singulari, sed in vniuersali, à lapideo triangulò, aut æneo: neque in genere considerat de triangulo lapideo, vel æneo, sed de triangulo: tamen mathematicę, nõ abstrahunt à materia intelligibili in communi: quia licèt à quacunque naturali specie substantiæ abstrahant, non tamen à substantia corporea, quandoquidem de quantitate agunt: quia de lineis, de superficiebus, & figuris, quæ non nisi in corporea substantia, quæ habet rationem materiæ, inquantum est subiectum quantitatis: sed dicitur materia intelligibilis, quia abstrahit ab speciebus rerũ sensibilium: in quo Metaphysica supereminet, quæ abstrahit etiã à materia intelligibili: quia de substantijs separatis, quæ non sunt corporeæ substantiæ, sed spirituales. Sic manet solutum argumentum: quia physica abstrahit. &c.

Finis secundi libri Physicorum.

O ε TER-

TERTIVS LIBER PHYSICORVM.

¶ARGV. III. LIB. PHY.

N tertio lib. Physicorum Aristoteles solùm duo pręcipuè tractat: de motu, & de infinito: & ideo primò se se offert de distinctione motus à mobili, & à forma, ad quā est motus.

PRIMA SPECVLATIO 3. Physicorum. Vtrùm motus sit res distincta à mobili, & à forma ad quam est motus.

1. Argumē.

Idetur quòd sic: quia si non distingueretur, oportet ꝙ motus vel esset quantitas in motu augmentationis, vel esset qualitas in motu alterationis, vel esset subiectum. Et in motu locali esset vel spatium quod pertransitur, vel mobile ipsum: sed hoc non potest stare: quia esset prædicamentorum confusio, & vna res esset quantitas: qualitas: vbi, & substantia: quod est maximè repugnans, cum prædicamenta sint per se diuersa: sed quòd posito motus non sit res distincta, hæc sequantur, est compertissimum.

¶ Secundò. Nulla res succeßiua est permanens, neq; è contra, permanens, est succeßiua: sed qualitas & quātitas sunt res permanentes, cū habeant suum esse simul, & incipiant esse per primū sui esse, & non possunt desinere per vltimū sui esse: sed motus est res succeßiua, sicut & tempus, quæ incipit esse per vltimum non esse, & desinit per vltimum sui esse: quia repugnat motui suas habere partes simul: quia quę pręterijt nō est, & quæ futura est, nondum est: & in pręsenti, solum habemus mutatum est: sicut instans in tempore: ergo nullo modo motus est idem cum re quæ mouetur, neque cum forma acquisita per motum.

¶ Tertiò. Impetus est res distincta à re ꝗ impetu mouet: ergo & motus similiter: qa eadē est vtrobiq; ratio. Probatᷓ antecedēs. Cū lapis mouetur sursum, aliquid est causa eius, nō proijciēs: quia stat lapidē moueri, mortuo proijciente, neq; est forma substantialis lapidis, cū potiùs resistat: neque aer: quia stat ventū trahere aerem ex alia parte. Itē. Si aer moueret, esset ex intētione vitandi vacuū: vt dicit Thomas de Garbo in sua doctrina de elementis, quæstio. finali. sed hoc nō: quia ille motus esset vniformis, contra Aristo. dicentem, quod motus violentus semper est tardior, & tardior, & remißior. Patet sequela: quia ratio vitandi vacuum semper manet: ergo. Argumē. 3. Thom. de Garbo.

¶ In contrarium est Aristote. hîc in text. 4. vbi ait, quòd motus non est præter res ad quas est motus. In contra. Aristo.

¶ Pro decisione oportet priùs præsupponere motus definitionem, quæ talis est. Motus est actus entis in potentia, secundū quòd in potentia. Dicitur actus, quia oportet intelligere in omni motu aliquid esse de actu: nam si motus sit alterationis, oportet considerare actu aliquid de forma, ad quam est motus: nam si aliquid eius nō est, nondum incepit motus. Et dicitur actus entis, id est habentis esse: vt est subiectum in quo est motus: quia non est subiectum pura potentia, sed aliquid habet de actu: sed tamen motus sic est actus, quod nō sit perfectus actus, qui est medium quoddam inter terminū à quo, qui est pura potētia, & terminū ad quē, qui est perfectus actus. Est ergo motus actus entis ꝙ est in potentia: quia si mobile non esset in potētia ad id Notandū. Definitio motus.

ad ꝙ

ad quod est motus, nunquam moueretur: at quia in potentia est, & partim habet actum illius, ratione cuius est motus, dicit actus entis in potentia.

Notand. 2. Tripliciter sumitur potentia.

¶ Est considerandum etiam quod potentia sumitur tripliciter. Vno modo actiuè: vt dicimus aliquem posse: quæ non est ad propositum. Alio modo capitur pro possibilitate physica ad formam, quæcunque sit talis forma: & sic dicit ordinem subiecti ad formam: siue habeat illam, siue non: & non sumitur hic pro tali potentia. Tertio modo potentia dicit aptitudinem in subiecto, simul cum priuatione eiusdem formę: vt corpus calidum est in potentia vt sit frigidum: hoc modo sumitur potentia in definitione: nam motus est actus entis in potentia, id est, illius subiecti in quo est potẽtia, id est, aptitudo ad id ad quod est mot⁹, cum priuatione eius: quia si esset aptitudo, & non esset priuatio, non diceretur motus.

¶ Additur in definitione, in quantum est potentia: nam de ratione motus est, quòd partim sit in actu, & partim in potentia: sicut corpus dicitur moueri ad frigiditatem, quando habet actu aliquid frigiditatis, & tendit vt habeat perfectè eam: & mouetur: quia in potentia est, & inquantum in potentia, dicitur moueri: quia respectu gradus acquisiti frigiditatis, non est motus, sed respectu acquirendi, respectu cuius est in potentia. Forma enim substantialis aquæ, & forma frigiditatis accidentalis sunt act⁹ entis in potentia, scilicet, ipsius aquæ, quæ ad calorem habet potentiam: sed quando aqua in esse quieto est, non dicitur esse motus: quia non est actus eius, forma substantialis eius, neque accidentalis, in quantum est in tali potentia ad calorem: sed est actus, inquantum in quiete est, in esse suæ formæ. Itaque secũdùm quod est potẽtia, intelligitur, inquantum motus est actus tẽdentis à potentia in actum, quasi in via.

Notan. 3.

¶ Etiam est aduertendum, quod motus non est aliud, præter res ad quas est motus: quod est dicere. Motus ponetur in eodem prædicamento, vbi ponitur forma, vel res, quæ per motum acquiritur: & ideo si per motum est maior quantitas, motus erit in prædicamento quantitatis: si est per motum acquisitio qualitatis, erit motus in prædicamento qualitatis.

Idē Plato in li. 10. de republica & in libr. de legibus.

¶ Hîc tamen considerandum est, ne quis decipiatur, quia cùm motus sit actio, vt à mouente, & sit passio, vt in mobili, sit distinctum prædicamentum, & peculiare sortietur, scilicet, in actionis, & passionis prædicamento. Quapropter dicit Comment. & Diuus Thomas quòd motus dicit duo, scilicet, formam, quæ est in fieri, quæ nondum peruenit ad perfectum: quia nondum ad terminum peruenit: & isto modo non habet peculiare prædicamentum, sed ponitur reductiuè in illo, in quo forma, ad quam est motus. Alio modo accipitur motus formaliter: vt dicit viam, & continuam acquisitionem eiusdem formæ: & isto modo hãbet prædicamentum peculiare actionis, & passionis, secundùm variam considerationem: & in vtroque est, in tali via, & acquisitione continua, quidam fluxus formæ: non vt sit res distincta à subiecto, & forma: sed fluxus dicit formam illam consideratam in ordine ad terminum à quo, & ad terminum ad quem, prout continuè, & sine interruptione processus est ab vno ad aliud. Hoc est quod dicit Sanct. Thom. quod motus non completur solùm per id quod est in rerum natura, sed per id quod ratio apprehendit in quo intelligit, rationem apprehendere, huiusmodi fluxum formæ.

Auer. hic. t. 4.
S Th. le. 5.
D. Thom.

Notand. 4.

¶ Vlteriùs notandum, quod motus cùm ponatur actus entis, est in mobili, tanquã in subiecto: sicque motus subiectatur in re quæ mouetur. Si quis ad qualitatem moueatur, oportet motus sit ibi, in quo talis est acquisitio qualitatis, vel alteratio: quod Arist. probat: quia est motus actus mobilis: sicut albedo ibi ponetur vbi intelligitur actuare in ratione albi: ergo & motus similiter oportet ibi ponatur: quòd si in agente (eò quod agendo repatiatur) motus ponatur, non erit inquantum mouens: sed in quantum mobile est, & actu mouetur.

Arist. t. 17.

¶ De hoc ergo, vtrùm motus sit qualitas distincta à subiecto, & re quæ per motum acquiritur, fuerunt variæ opiniones, quæ ab Alberto Magno recitantur: ex quibus solùm tres in medium adducemus, quæ sufficiunt declarare rem.

Variæ opiniones.
Albert. Magn⁹. 3. phy. trac. 1. c. 3.

¶ Est opinio, antiqua quidem, quam sequitur Paulus Venetus dicens, quòd motus alterationis (verbi gratia) est quidam fluxus qualitatis realiter distinctus ab eadem qualitate: & sic dicunt motum esse entitatem absolutam.

Prima opinio Pauli Veneti.

¶ Secũda opinio dicit, motũ esse relationẽ rea-

Opinio realium. 2.

realem, quæ est qualitatis, quæ per motum acquiritur ad terminum: quæ habitudo tendentis in finem dicitur. Hæc opinio est realium, & Thomistarum præcipuè.

Opinio nomina. 3. Ocā. 2. sen. q. 9. Greg. 2. d. 1. q. 4. ¶ Tertia opinio est Ocā, & Gregorij, quā nominales sequuntur. Hæc dicit, quod motus est ipsamet res absoluta, quæ per motū acquiritur: & si sit motus alterationis, neque est fluxus qualitas realis distincta à forma, neque est relatio realis, distincta à fundamento, sed est ipsa qualitas, quæ per motum acquiritur: si sit motus augmentationis, est idem quod quantitas.

¶ Secundum varietatem opinionum variæ formantur argumenta hinc inde, quæ non libet in præsentiarum adducere, ob prolixitatem vitandam. Et quia aliqua sunt difficilia intellectu, nisi pluribus præsuppositis, quid tamen sit probabilius, more nostro, conclusionibus faciemus notum.

1. Cōclusio. ¶ Prima conclusio. In omni opinione est concedendum necessariò motum esse fluxum, siue sit motus alterationis, siue augmentationis. Probatur. Motus, ad hoc quod sit motus, oportet sit continuus: vt explicatum est: & quod sit entis in potentia, secundum quod in potentia: sed hoc non nisi si fluxus formæ est: ergo motus fluxus est verè & formaliter. Motus est quidam fluxus.

Ratio. 2. ¶ Præterea. In omni opinione oportet concedere necessariò motum esse ens successiuum, & non permanens, sicut & tempus: & sicut motui repugnat omnes suas habere partes simul, sic & tempori repugnat, eo quod motus in fieri consistit, sicut & tempus: sed hoc aliud non est, quàm quidam fluxus continuus: ergo motus formaliter est fluxus.

Ratio. 3. ¶ Item. Si motus non est fluxus formaliter, eo est, quia successiuum non est, sed actu, & permanens: sed hoc non potest stare: quia si actu est, & partes omnes habet simul, motus non est, sed quies potiùs: ergo sequitur quòd motus est fluxus formaliter.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Hic fluxus, qui motus est formaliter, non est reale quid, distinctum à forma, quæ acquiritur per motum. Hæc conclusio est de directo contra primam adductam opinionem. Et venit primò probanda ex adductis in notabilibus ex Arist. t. 4. qui ait, motum nō distingui ab illis, ad q̄ est mot⁹. Ille mot⁹ formaliter est fluxus: vt docet prima conclusio: & motus, ex Aristotel. non est realitas aliqua distincta à forma, ad quam est motus: ergo de primo ad vltimum, ille fluxus nō erit aliqua entitas distincta ab illo quod per motum acquiritur.

Ratio 1. Cōtra Venetum in loco citato supra

Ratio. 2. ¶ Probatur secundò communi, & facili argumento, & conuincenti. Si ille fluxus qui formaliter est motus, qualitas realis distincta est à forma, quæ per motum acquirit, sequeretur, quòd quando aqua calefit, duas reales acquirit distinctas entitates: vnā, calorem ratione cuius mouetur, & aliam, fluxum illum, vel motum, quem ponunt qualitatem distinctam: sed consequens est falsum. Quòd sequatur, est apertissimum. nā quæro, illa qualitas vel est calor, vel non: si dicis quod non: à quo producitur? vel ab aqua, vel ab igne, vel à calore qui acquiritur: non ab aqua: quia ipsa aqua patitur, & non agit, neque habet virtutem producendi contrarium naturæ suæ, quale esset talis fluxus, cùm tēdat per id ad corruptionem. Neque ab igne: quia ignis solum habet ignem producere, & calorem: sed talis qualitas, seu fluxus non est ignis, neque calor: ergo non producitur ab igne, neque à calore: vt constat: sequitur ergo quòd nullo modo est ponendus talis fluxus, qui est motus, qualitas distincta à forma.

Ratio. 3. ¶ Tertio. Si ille motus qui est fluxus, est qualitas realis, distincta à qualitate, poterit Deus illam conseruare sine qualitate, & poterit eam destruere, manente qualitate, cum neutra sit alterius pars. Destruat eam Deus, & calor recipiatur in aqua: posito casu, aqua tunc verè recipiendo talem calorem, diceretur moueri, sicut & modo mouetur: sicut ergo motus est sine tali qualitate superaddita, solùm per hoc quod aqua recipit calorem, & modò etiam est verè mot⁹, sine tali qualitate tali superaddita, quæ sit distincta ab ipsa qualitate, quæ per motum acquiritur. Frustrà enim fiunt per plura, quæ possunt fieri æquè bene per pauciora: vt dicit Aristo. 1. physicorum. Aristot.

Argument. ¶ Potest fieri argumentum. Si motus est res distincta à re ad quam est motus, sequitur quod esset aliqua creatura, quam Deus non posset anihilare. Patet: quia talem qualitatem, quæ est motus, non posset. Patet. Sit motus horæ. Simus in instanti medio horæ. Ille motus est, & Deus non pōt eum anihilare. Patet: quia si posset, maximè illum corrumpēdo secundùm se, & q̄libet

libet fuit:sed hoc non: quia corruptio alicuius præsupponit eius existentiam: ergo præsupponit quod vltima medietas sit, quæ tamen non est. Ad hoc Coronel concedit
Solutio Coronel reijcitur. sequellam:sed malè, quia dato casu, annihilando mobile, annihilaret motum, secundum quòd habet esse: q sufficeret.

*Plato in locis citatis in hoc differt ab Aristot. quia ille motum à Dei mente, in qua ideæ sunt peruenire dicit in materiam: neque ponit accidens, sed ens quoddam intelligibile, diuersum à sensibilibus: & commensurabile æternitate. Hanc differentiã Simplicius, & alij intellexerunt. At motum in diuina mẽte collocare, planè ridiculum videtur: cum ipse sit Deus absque mutatione: & motũ appellare essentiã, est absurdũ.

Conclu. 3. ¶ Cõcl. 3. Flux⁹ iste qui motus formaliter est à qualitate quæ per motũ acquirĩ, ratione distinguitur solum. Probatur hæc. 2.
Prima ratio 2. p. pars: quia prima iam probata est. Illa quæ sunt idem re, & alium habẽt modum significandi, oportet vt distinguãt ratione saltim: sed motus & res quæ per motum acquiritur, sunt huiusmodi: nam motus significat formam, per modũ fluxus cõtinui: & forma absolutè significat ipsam formam: vt calor calorem, & frigiditas frigiditatem: ergo oportet distinguantur ratione.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Aliquid importatur in motu, quod non importatur in qualitate, quæ acquiritur per motum: ergo distinguitur motus à tali forma. & non realiter, vt dictum est: ergo ratione. Antecedens probatur: quia in motu includitur quid successiuum, & partim in actu, partim in motu: sed hoc non includitur in qualitate: ergo est distinctio: & non realis: ergo erit saltim rationis.

Calor. 4. modis considerari potest. ¶ Sed pro clariori intelligentia conclusionis oportet notare, quòd calor potest quadrupliciter considerari. Vno modo absolutè, & materialiter: vt qualitas est: & sic est
2. in prædicamento qualitatis. Secundò modo considerari potest, vt est in fieri, id est, in continua acquisitione: & sic est motus, & identicè est in eodem prædicamento, in quo ipsa qualitas: sed formaliter, quia ratione distinguitur à qualitate, ponitur in
3. prædicamento actionis, vel passionis. Tertio modo consideratur, vt est effectus agentis. Sicque specialiter est in prædica-
4. mento actionis. Quarto modo intelligitur, vt est id quo mobile efficitur, in quo est motus: & sic ad prædicamentum passionis spectat. Ecce quomodo motus est idẽ quod ipsa qualitas, quæ per motum acquiritur: sed quia addit supra ipsam, relationẽ quandam, seu fluxum, non quod sit realitas distincta: vt dicebat secunda opinio, distinguitur ab ipsa, ratione: solum enim videtur aliqualem modum se habendi qualitatis importare, suprà ipsam qualitatem absolutè. In re hæc conclusio est sententia nominalium: sed est differentia in modo loquendi, quod ipsi nominales terminorum connotationes considerantè dicunt, scilicet, quod motus supponit pro qualitate, connotãdo quod sit in fieri: & actio significat eandem qualitatem, connotando, quòd sit ab agente. Nos dicimus quod motus est illa qualitas, ea ratiõe qua in fieri est. & actio est eadẽ qualitas, ea ratiõe qua fit ab agẽte. Differentia in modo loquendi à nominalibus.

¶ Pro prædicta conclusione potest ex notatis sequens formari ratio. Illa oportet distinguantur sic, vt vnum non sit aliud formaliter, quæ propriè, & formaliter ad diuersa pertinent prædicamenta: sed forma, quæ per motum acquiritur, & motus sunt huiusmodi: ergo distinguuntur. Maior est nota. Minor probatur: quia forma pertinet vel ad qualitatẽ vel ad q̃titatẽ: sed mot⁹ ad actionẽ, vel ad passionem formaliter ptinẽt, & ꝓpriè & non reductiuè: ergo est distinctio inter ipsa. & non realis, ergo rationis, aut formalis, ad sensum suprà dictum de actione, & passione. Vnde dicit Ægidius. Motus materialiter aliquo modo idem est, quod forma incompleta, sed formaliter non idem est. Addit autem supra formam incompletam, vel supra id q acquisitum est, ordinem ad illud quod vlterius acquirendum restat, quod tendẽtia est ad vlteriorem actum, quã si quis tollit auferet rationem motus. Ratio. 3. Ægidius. t. 15. dub. 1.

¶ Vnum tamen notandum est, quòd in conclusione non ponimus distinctionem rationis inter motum, & formam, vt putet quis nos dicere, motum non esse ens reale, sed ens rationis, quod nullum habet esse, nisi per operationem intellectus: imò motus est ens reale quia est identicè idem qualitas, & quantitas, quæ sunt entia realia cũ motu: sed solus intellectus est, qui distinguit inter ipsa, quæ idem sunt identicè: & ad hoc quod distinguat, sufficit quod habeant ipsa, diuersas definitiones quidditatiuas: q̃ cõsiderat intellectus vt duo, cum ta- Nota.

 men

menidenticè sint vnum. Et antiqui, vt. S. Tho. & alij, appellabant huiusmodi distinctionem realem. Non per hoc quòd essent res, & res alia: sed quia seclusa operatione intellectus res erat realiter: non aduertentes ad hoc, putant antiquos posuisse distinctionem realem inter illa, inter quæ solùm est rationis: quod est maximè cauendum: nam duplex est realis distinctio: quædam quæ est inter duo distincta realiter: quæ se habent vt res, & res: vt substantia à quantitate distinguitur: alia est inter illa, quæ distinguũtur vt res, & modus se habendi rei: vt sedens, & sessio: fundamentum & relatio: motus, & qualitas.

Conclus. 4. Gregor. in 2. sent. d. 1. quæstio 4. Marsi. ¶ Quarta conclusio. Motus localis non est spatium per quod mobile mouetur. Hęc conclusio est contra Greg. Arimi. qui in loco suprà citato, cùm poneret motum alterationis esse qualitatem, putauit etiam de motu locali dicendum: quia sicut in alteratione acquiritur qualitas, sic in motu locali spatium acquirit mobile, nam id est quod per motum acquiritur successiuè: nos tamen tenemus contrarium: & probatur. Ratio. 1. Si motus localis solum spatium acquisitum per motum est, sequeretur quòd cum primum mobile mouetur, cũ non acquirit nouum spatium, non esset in eo motus: consequens autem est falsum. Si dicat Gregorius, quod terra & cœlum quod amplectitur, esset spatium: contra. Ponamus quòd nihil esset extra primum mobile, neque intra ipsum moueatur: tunc in vacuo verè esset motus, & tamen nullum ibi esset spatium.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Motus (vt suprà dictum est) in re quæ mouetur est: sicut albedo in albo est. sed spatium non est in illo quod mouetur localiter, sed extrà, vt notum est: ergo sequitur quod motus non est spatium: in quo Gregorius deceptus est.

Conclus. 5. ¶ Conclu. quinta. Motus localis est ipsum mobile inquantũ continuè in alio, & alio loco est. Hanc cõclu. tenet Ocã in loco citato, qui dato conuenerat cũ Greg. vt schola In. 2. cõcl. q. 9. tenet nominalium, motum non distingui à re, quæ per motum acquiritur in motu locali, diuisus est à Gregorio Arimineu. nam Gregorius dixit esse spatium, & Ocam tenet esse ipsum mobile, pro quanto cõtinuè in alio, & alio loco est.

Ratio. 1. ¶ Probatur conclusio. Motus localis verè aliquid est, & non est realiter distincta res: ergo vel erit spatium quod acquiritur, vel ipsum mobile, vt continuo in alio, & alio vbi est: quia non videtur quid aliud possit signari quod sit motus localis: sed non est spatium per quod fit motus, vt contra Gregorium Arimmen. probatum est: erit ergo ipsum mobile: & non absolutè: quia aliàs quando quiesceret esset motus, & diceretur moueri: ergo est cum consideratione, qua acquirit alium, ac alium locum continuè.

¶ Item. Qualitas, quia in continuo fluxu acquiritur, motus vocatur alterationis, & identicè idem est: ergo mobile, quod continuè aliud, & aliud vbi acquirit, motus localis erit: quia eo modo quo se habet qualitas in fluxu ad motum alterationis, se habet in motu locali mobile, secundum quod aliud, & aliud acquirit vbi continuè. Ista opin. est. Sanct. Thom. Ratio. 2

¶ Neque obuiat quod. S. Tho. dicit, quod mobile secundum locum non est in potentia ad aliquod intrinsecum acquirendum, sed ad aliquod extrinsecum, putà ad locum. Non inquam valet, quod ob id putent doctorem Sanct. tenere opinionem, quam Gregorius defendit, vt motus localis sit spatium: sed loquitur ipse non de potentia mobilis ad motum, sed de potentia eius ad terminum motus: & sic est, quod mobile secundũ locum est in potẽtia ad terminũ motus: sicut aliquid extrinsecum: sed tamen non negat S. Tho. quin successio qua mobile localiter acquirit alium, & alium locum, sit motus localis, qui est idem quod mobile ipsum. Non tamen ex hoc sequitur quòd sit concedendum in sensu formali, substantia est motus, vel homo est motus, & cœlum est quidam motus: vt aliqui ex realibus concedunt. Non inquàm conuenit: quia aures abhorrent tales loquutiones, & est alienum ab Aristotele sicut dato motus alterationis sit idem realiter cum qualitate, quæ acquiritur, non concedim⁹ tamen quòd alteratio est qualitas: quia in diuersis prædicamentis ponuntur: nec dicemus motus localis est vbi. quia vbi, est prædicamentum aliud ab actione, & passione: & vbi dicit esse in loco, siue per modum quietis, siue per modum transitus: sed motus localis dicit illam continuam successionem vbi.

S. Th. p. p. q. 110. ar. 3.

Non conceditur substantia esse motum.

¶ Ad primum argumentum ex dictis solutio patet: non enim ob id quod non ponamus motum, qualitatem realem aliam à re Ad argum.

quæ

quæ mouetur, prædicamentorum confusio est: nam (vt diximus) reductiuè tunc erit motus in quantitate, si motus sit ad quantitatem: sed tamen inquantum formaliter est passio, qua afficitur mobile, ponitur in distincto prædicamēto passionis. Sufficiens est enim ad prædicamentorum confusionem vitandam, quòd vnum nō sit aliud formaliter, etiam si identicè sint eadē res: quia qualitas non est alteratio, neque quantitàs augmentatio: neq; substātia est vbi: sicut in veritate actio, & passio eadem res sunt: vt ex Aristo. compertum fecimus in prædicamentis, & in alijs locis non semel tamen actio non est passio: quia actio est vt ab agente, & passio vt recipitur in passo id quod ab agente emanat.

Aristot. c. 9. de prædic. & 3. Physic. tex. 19.

Ad. 2. ¶ Ad secundum. Ita vt probat concedendum est, quòd res successiua non est permanens: formaliter tamen identicè, non repugnat iuxta dicta: & tunc motus cōsideratus vt est ipsa res ad quam est motus, non est res successiua propriè, sed est res ipsa permanēs: cum tali respectu, quòd sit in continuo fluxu, ratione cuius est motus, de cuius conditione est, quòd non habeat omnes suas partes simul: sicut non habet tempus: & inquantum motus, successiuorum sequetur naturam: vt incipiat esse per vltimum non esse, & desinat esse per vltimum sui esse: & èccontra, qualitas, vel quantitas in quantū sunt entia permanētia incipiūt esse per primū sui esse, & desinunt esse, nō per vltimū sui esse, sed per primum non esse. De quo suprà diximus.

¶ In. 3. argumento tangitur dubium de impetu, an sit qualitas, & an sit distincta à re mota per impetum. De quo lib. 8. specula. 3. erit dicendum, vbi adducemus varias esse opiniones de modo quo proiecta mouentur. Pro nunc videtur dicendum, quòd impetus sit qualitas quædam realis impressa in mobili, ab ipso impellēte causata: videmus proiecta velocius, vel tardiùs moueri, secundùm maiorem, vel minorem intēsionem huiusmodi qualitatis: & quandiu durat qualitas, & durat motus in re proiecta: & sicut remittitur, remittitur & motus. Estque qualitas permanens: quia non repugnat ei habere omnes suas partes simul. In quo Ludouicus Coronel (aliàs vir ingeniosus, & doctus) deceptus est, dicens motum, & impetum non differre, nisi penes intensum, & remissum: quia ambo sunt permanentes qualitates: imò differunt ex diametro, vt aiunt, quia motus est res successiua, cui repugnat omnes suas habere partes simul: sed impetus est res permanens. Differunt etiam: quia motus non est realiter alia qualitas, quàm res ad quam est motus: & in motu locali est mobile: sed impetus est qualitas producta à proijciente, distincta à proiectis. In quo & Paulus Venetus (aliàs grauis author) deficit, negans huiusmodi impetum, ne concederet motum proiectorum esse naturalem. Putat ipse sufficere, quòd illa qualitas conferat vim: cùm tamen vltra hoc requiratur ad motum naturalem, quòd illa sit mobili naturalis: quod non est de impetu, cùm ab extrinseco imprimat.

Contra Coronel.

Contra Paulum Venetū

¶ Ex istis ergo solutum est argumentū tertium. Non enim est idem impetus, & motus. Et quia impetus sit qualitas distincta à proiecto, non sequitur quod motus sit res distincta à re ad quam est motus: quia alia & alia ratio est.

¶ Verùm pro complemento oportet intelligere: quòd Paulus Venetus, & alij qui tenent motum esse rem distinctam, dicūt motum esse rem successiuam, siue alterationis, siue augmentationis, siue localis sit motus. Et dicunt partes motus continuari per indiuisibilia. hoc est, per mutatum esse: sicut partes lineę per punctum, & partes tēporis per instans continuantur: sicque de motu nihil est in præsenti, nisi mutatum esse. Et de existentia motus aliqui dicunt, quòd propriè motus non est in ordine ad copulā de præsenti, sed motus fuit, & erit: quia habent pro incōuenienti dicere, illud est in hoc instanti, cuius partes non sunt.

¶ Alij dicunt, quòd motus est, si ly est, vniat pro toto tempore motus, non tamē si pro instanti,

¶ Paulus Venetus, & alij dicunt, quòd ly est, vniat pro instanti. Hæc est vera: Motus est, & verùm dicit: quia concedimus nunc est dominica prima in quadragesima, quādo ista dictata sunt, & est. 22. dies Februarij, & annus. 1569. & non alia ratione, nisi quia nunc est instans continuatiuum temporis præteriti cum futuro, & quātum ad horam, & diem, & mensem, & annum: & hoc sufficit ad veritatem propositionis. Ergo ad veritatem huius: Motus est, sufficit mutatum esse sit quod continuat partem motus præteritam cum futura.

Paulus Venetus.

Gregorius Arimi. ¶ Gregorius Arimi. non probat motum componi ex istis, imitatum esse: quia cùm sit magnitudo, & nulla compositus ex im partibilibus, nec motus componetur. Difficile est haud dubiè intelligere hoc, quomodo detur aliqua res, quę verè sit, & quæ nullo instanti sit ipsa secundum se, neque secundùm aliquam partem sui, & tamen habuit, & habebit partes: maximè quia illa entitas, si daretur distincta, ut putant illi, qui tenent eam distingui, diuidi posset ex parte subiecti: & haberet suam extensionem, ut subiectum: ut animal quod mouetur. Et ad diuisionem temporis etiam esset diuisibilis in præteritum, & futurum: sicque secundum primam diuisionem haberet partes permanentes, & non secundùm secundam: ob id nos diximus motum non esse entitatem distinctam, sed dato negemus esse rem distinctam, non est negandū motum esse rem successiuam: ut in solutione ad secundum dicebamus, si modò de motu loquamur formaliter in quātum motus est: in quo uidentur Ocam, & Gregorius dece pti, qui eo quòd teneant motum non esse quid distinctum à re quæ per motum acquiritur, & illa sit res permanens, & nō successiua, dixerunt motum non esse rem successiuā. Nos tamen quia diximus vnū non esse aliud formaliter: quia qualitas non est motus, loquimur de eis, ac si distinguerentur: & motus inquantum est idem cum forma, nō habet partes successiuas, sed simul: sed in quantum est formaliter motus, & in suo prædicamento distinctè ponitur, non habet, neque habere potest omnes suas partes simul: tamen si materialiter capiatur, est res permanens.

Oca. & Gre go. dixerūt motū nō esse rem successiuam.

Ægidius in isto lo. tex. 5. dubi. 2. ¶ Hoc uidetur declarare Ægidius, quando attēdit ratione motus est forma incompleta, & ordo ad complementum. Ordo tamē ad complementum principalis, & formalis est de ratione motus, magis, quàm forma incompleta. Quòd patere potest. Primò: quia motus est de genere successiuorū. Si enim motus sē nō teneret principaliter, & formaliter ex parte acquirendi, & non importaret principaliter ordinem, sed formaliter in motu esset forma incompletè acquisita, sequeretur quòd motus esset magis de genere permanentium, quàm successiuorū. Hæc ex Ægidio. Ex quo habemus, quòd motus cum non distinguatur à re quæ acquiritur materialiter, sequitur naturam, & conditionem permanentium: at quia manet formaliter motus, per hoc quod ordinem dicit ad complementum, est & de genere successiuorū formaliter: & sic possumus loqui de motu, ut ens successiuum, & ut ens permanens est.

Instantia. ¶ * Contra prædicta est argumentum, * nam diffinitio motus non uidetur conuenire omnibus, quibus cōuenit motus Physicus: patet quia generationi & corruptioni, conuenit: ut patet, quia exemplum ponit Aristo. de generatione, & corrup. & tamen nō competit eis diffinitio: quia quod generatur, non pars in actu, & pars in potentia est: sed totam formam substātialem simul recipit, &c. Respondetur distinguēdo, de generatione & corruptione: nam dupliciter sumi possunt. Primò pro instantanea introductione totius formæ, vel de perditione. Secūdò pro alteratione prævia, quæ licèt sit alteratio, tamen habet dici generatio, quę ordinatur vltimatè ad solam qualitatem, sed ad formam substātialem introducēdam. Ad argumētum dicendū, quòd diffinitio motus, non conuenit generationi, & corruptioni primo modo capiendo: sed tamen secundo conuenit, & in hoc sensu intendit Philosophus. Alij tamen ut Antonius Andræas. 11. Metaph. quæst. vnica sine distinctione concedit generationi, cōpetere motū: eo quòd teneat omnes formas (anima rationali excepta) gradus habere intrinsecos: sed tamen quia hoc est falsum, & in libris de anima reprobatum: non est opus modo referre instantiones contra. Solutio.

¶ SPECVLATIO SECUNDA. Vtrùm dari possit infinitum.

VIDETVR quòd detur infinitum in actu. Ad hominē. Mūdus (secundùm Arist.) fuit ab æterno: ergo ab æterno fuit tempus, & motus, & per consequens infinitæ circulationes fuerunt in actu: & infiniti homines: imò cùm anima rationalis sit immortalis, etiam secundùm eundem Aristot. infinitæ nunc essent actu: ergo dari potest infinitum in actu. 1. Argum.

¶ Secūdò

Argumē.2. Aristo. ¶Secundò. Frustrà est potentia, quæ non reducitur in actum: sed datur infinitum in potentia: quia in quolibet cōtinuò sunt infinitæ partes proportionales: ergo sequitur quòd possunt esse actu.

Argumē.3. ¶Item. Circulus est infinitæ capacitatis: ergo datur infinitum. Probatur antecedens, supposita illa propositione Euclidis. Omnium figurarum hisoperimetrarum, quæ plurium est angulorum, est capacior: & φ omnium hisoperimetrarum sphera maximum est. Quo habito, probo antecedens. Diuidatur hora per partes proportionales, minoribus versus finem: in prima parte fiat vna figura polygonia, quæ sit triangulus: in secunda parte altera quatuor angulorum, & in tertia quinque angulorum, & sic proportionabiliter: quæ semper erūt capaciores: & omnibus illis sphera est capacior, & illæ sunt infinitę, ergo sphera est infinitum actu.

In contra. ¶In contrarium est quod asserit Aristote. in isto. 3. text. 59. vbi dicit, infinitum actu dari non posse: bene tamen in potentia.

Notandū.2 ¶Hæc quæstio est de infinito primè intentionaliter, pro rebus sumendo. Speculatio ergo est, vtrùm detur aliqua res immensa, (Text.34.) non mensurata. Infinitum capitur dupliciter: vno modo negatiuè, pro eo quod terminum non habet, neque aptitudinem ad id: alio modo capitur priuatiuè, pro eo qđ non est terminatū actu, tamen habet aptitudinem vt terminetur: nempe quod est quantum. Exemplum primi: vt punctum. Exemplum. 2. vt est linea, quæ per puncta terminari potest, & superficies per lineas, & corpus per superficiem.

¶Adhuc infinitum diuiditur, vt quoddam dicatur infinitum secundùm essentiam, vel secundùm quātitatem. Essentia enim cùm habeat quantitatem, non molis, sed virtutis, quæ perfectionis est, poterit esse finita, & infinita. Et secundùm quantitatem est infinitum, vel finitum, pro quāto habet terminum, vel caret eo.

¶Infinitum secundùm quantitatem, duplex est: & secundùm quantitatem continuam, & secundùm quantitatem discretā. De quo Aristotel. hîc text. 63. cùm dicit. Infinitum est illud, cuius secundùm quantitatem accipientibus, semper aliquid accipere est extrà.

¶Præterea. Infinitum dupliciter capitur: vno modo cathegorematicè: alio modo syncathegorematicè. Primo modo sumitur quādo supponit pro re infinita: syncathegorematicè tamen est aduerbiū: & exponitur: nō tantū quin maius: aut tātùm, & in duplo plus, & in quadruplo. Et hoc de infinito in magnitudine: at de eo in multitudine dant expositionem: Non tot quin plura, seu aliquot, & in duplo plura, & in triplo. De hoc dare solent regulam moderni, quòd infinitū à parte prædicati sumitur cathegorematicè: vt Deus est infinitus, & cōtinuum habet partes infinitas. Sed si sumitur à parte subiecti, sumitur syncathegorematicè: & debet exponi vt diximus. quanuis nō sit hæc regula exacta: quia si nominis habet formā, etiā à parte subiecti sumitur cathegorematicè: vt infinitæ potentiæ est Deus: infinita est Dei virtus: infinitæ sunt partes in continuo. Arist. tamen &S. (Text.56.) Thom. non vtuntur istis verbis, sed ponūt distinctionem infiniti, quòd aliud sit actu, & aliud potētia: vt actu correspōdeat quādo cathegorema est: & potentia, quādo est syncathegorema. Infinitum in actu est, qđ habet infinitas partes permanentes: & est illud, quod vni parti signatæ dantur infinitæ æquales, non cōmunicantes: vt si esset linea infinita versus Orientem, vel Occidentem, & in illa signaretur vna pars, quæ habeat quantitatem pedalem, diceremus talē lineam esse infinitā. Dixi, æquales: quia in vna pedalitate sunt infinitæ partes proportionales, non æquales tamen. Et dixi, non cōmunicantes: quia aliàs in bipedalitate dātur infinitę pedalitates: sed sunt cōmunicātes: vt si diuidatur per partes proportionales prima & secunda pedalitas, erunt ibi infinitæ pedalitates: vt si sumas partem proportionalē vnius pedalitatis, cū residuo alterius diuisiōis de secūda, infinitū habebis: semper aliā, & aliā pedalitatem inueniēdo.

¶Infinitum in potentia est ens successiuū: & est, cui⁹ partes si numerare incipias, semper quæ numeratæ sunt, sunt finitæ, & quę restant numerādæ, sunt infinitæ: quia quacunq; parte temporis data, adhuc alia manet transeunda: nunquam tamen deuenietur ad instans, in quo numerando, sit trāslatum infinitum. Hoc vocant infinitum syncathegorematicè: & sic de cōtinuo loquūtur, quòd sit in infinitum diuisibile: nā quibuscunque diuisionibus datis, possint aliæ dari, & nunquam in infinitum erunt datæ actu. His dictis, sit. 1. conclusio.

¶Infinitū

Conclus. 1. ¶ Infinitum perfectione solus Deus est. In hac conclusione volumus dicere, quòd nihil aliud à Deo habet infinitam perfectionem essentialem, sed quocunq; dato, cùm sit creatura, & habeat esse participatum, habebit finitam perfectionem. Deus tamen cùm sit abyssus perfectionum omnium, & habeat esse non participatum, & suum esse sit sua essentia, dicitur infinitus perfectione. Hæc conclusio est Theologorum, & fide tenēda. Et rationem à priori videtur sanctus Thomas dare. Et probat conclusionē, quia in rebus materialib⁹ & forma per materiam, & materia per formā terminatur: cùm enim materia habeat quodammodo esse illimitatum: quia omnem formam potest recipere, cùm actuatur vna forma, videtur terminari, eo quòd simul non possit habere aliam. Et forma de se habet quandam infinitatem: quia de se est indifferēs ad plura indiuidua: terminatur tamen ad hoc indiuiduū per hoc, quōd recipitur in hac materia, cum istis conditionibus indiuiduantibus de quibus infrà latius. Sed infinitas ex parte formæ dicit perfectionem, quę tamē cōtrahitur, & limitatur: quia in materia recipitur. Vnde sequitur, quòd forma quanto immaterialior, tanto perfectior. Tunc procedit ratio: sed Deus est simpliciter per naturam suam immaterialis, neque limitatur, aut coarctatur ad aliquem certum gradum perfectionis: sequitur ergo quòd est infinitæ virtutis, & perfectiōis. Maior probatur: quia ob id anima rationalis ponitur perfectior, quàm sit anima bruti: quia immaterialior est, neque educitur de potentia materiæ, nec corrūpitur destructo corpore: & angelus est perfectior essentialiter anima rationali: quia angelus magis immaterialis: & non solùm non educitur de potentia materiæ: sed neq; est forma, quæ recipitur in materia. Cùm ergo Deus in infinitum sit magis immaterialis, quàm angelus, sequitur quòd ipse sit infinitus perfectione.

Theologi in primo sēt. dist. 43. S. Tho p.p. q. 7. arti. 1. & 2.

D. Th. p.p. q. 118. arti. 1. & 2.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Illud est infinitæ perfectionis, quod nō recipit esse ab alio, sed habet à se omnem perfectionē: at solus Deus est huiusmodi: quia omnis creatura eo quòd creatura est, habet esse participatum, & nō est de eius essentia quòd sit. Maior patet: quia si aliquid habeat pefectionem aliquā, quāto minus ab alio receptam habet, tāto magis perfectum est: quia minùs dependens, & magis sibi sufficiens: sed Deus est huiusmodi, quia suū esse non recipit ab alio, & sibi sufficiēs est, & omnem habet perfectionem, non ab alio cōmunicatam: nam si omnem non haberet, Deus non esset, cū alius eo daretur perfectior, scilicet, ille in quo talis perfectio, quæ huic deest, inueniretur.

Ratio. 3. ¶ A posteriori probat conclusio. Deus est causa omnium: ergo est quodāmodo omnia: semper enim in causa oportet effectus includantur, & sint modo eminenti: sed nō posset Deus eminenter esse omnia, si haberet esse limitatum, & terminatum: ergo in eo terminus non est: & infinitus est.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Infinitum in potentia tam in continua, quàm in discreta quātitate datur naturaliter. Hæc est Aristote. Quam multis exemplis probat: de tempore, & motu cœli: in continua quātitate: nā quocunque tempore, & motu signato, potest esse maior motus: & maius tempus. Similiter & partes continui sunt infinitæ in potentia: quia continuum potest diuidi in duas partes & in quatuor quartas, & sic in infinitum.

Aristo. tex. 56.

¶ In quantitate discreta ponit exemplum de generationibus: quia Aristo. mundū sicut ab æterno, sic & in æternum duraturū excogitauit: sed catholici, de igne inferni loqui possumus, quòd in infinitū durabit: quantum ad tempus, & de damnatorū cogitationibus, posito (vt fides tenet) animas rationales esse immortales: imò & de beatorū actib⁹, quos extra verbū habere possūt, qui in infinitū multiplicari nō repugnat.

Theo. in 4. d. 44.

Ratio. ¶ Ratio ergo conclusionis hęc est, naturaliter loquendo. Illud dicitur infinitū in potentia in continua quantitate, quod sic se habet, quòd quacūq; parte data, adhuc datur alia, & tandem vltima non signatur: sed dato cōtinuo, si diuidatur in partes proportionales, quacūq; data, datur alia, & tādem ad vltimam non est deuenire, ergo cōtinuum est infinitum in potentia. Et sic de tempore, quocunq; dato est, & aliud accipere: ergo est infinitum. In discreta quantitate similiter: quocunq; dato numero, est dare alium ita vt vltimus nō detur: sed hoc est infinitum in potētia esse naturaliter in rebus: ergo sequitur quòd datur.

Vide Ægidiū quolib. 6. q. 17.

Conclus. 3. ¶ Tertia conclusio. Non est dabile infinitū in actu, neque in magnitudine, neq; in multitudine. Hæc est etiam expressa conclusio Aristotel. in loco citato. Probatur in

corpore

Ratio.1. corpore physico. Quælibet forma corporis naturalis cùm sit determinatæ virtutis, & perfectionis, sibi determinata requirit accidentia, ita vt terminetur per maximum, & minimum, sicut in primo libro probatũ est, in speculat. penultim. sed inter accidentia quantitas molis est: ergo nõ datur actu corpus infinitum.

Suprà libr. 1. speculat. penult.

¶ Secundo sic, vt Aristot. argumentatur. Omne corpus physicum, mobile est naturaliter ad aliquem certum locum, aut sursum, aut deorsum, aut circulariter: sed tale infinitum; si esset, nullo istorum motuum posset moueri. Nam motu recto est clarũ: quia si esset infinitũ, non esset à quo termino ad quem moueretur: quia nullus dateтur terminus. Neque posset motu circulari moueri, supposito quòd dato circulo, lineæ quæ à centro emanant, quanto magis protenduntur, magis distant adinuicem: vt apparet in subiecta figura: si ergo lineæ in infinitum protrahantur, & consequenter ipsæ lineæ in infinitum distabunt. Tũc est argumentum, quòd tale infinitum si daretur nõ moueretur circulariter: quia in motu circulari necessarium est, quòd saltim linea, quæ nunc est in puncto. a. aliquando perueniat ad. b. aliàs non moueretur illud corpus circulariter: sed nunquam hoc contingет in corpore infinito: quia est infinita distantia à linea. a. ad lineam. b. vt patet ex præsupposito, & infinita distantia non est pertransibilis: quia si pertransitur, actu infinita non [illegible].

Ratio. 3. ¶ De corpore mathematico probatur similiter, quod non detur actu infinitũ: quia dato corpus mathematicũ abstrahat à materia sensibili, non tamen abstrahit à materia intelligibili: & reperitur corpus mathematicum in aliquo corpore naturali: & probabit eodẽ modo, sicut de corpore physic.

Ratio.4. ¶ Quartò. Si daretur aliquod infinitum actu, maximè extra cœlum, vt Pythagorici ponebant: sed ibi non datur: quia non posset esse pura materia: quia si actu est, per formam oportet sit: sequitur quòd ibi essent infinita entia naturalia, & infiniti essent mundi, quod inferiùs in libro de cœlo reprobatur, sequitur ergo quòd infinitum non datur actu.

Ratio.5. ¶ Quinto. Si infinitũ daretur, & esset corpus naturale, aliquem locum certum sibi deputaret: sicut corpora omnia naturalia: sed nullum possemus locum signare illius: quia omnia repleret: vnde nõ esset in loco: quia quod locatur, oportet à loco circumscribatur, & finiatur.

¶ * Sed cõtra tertiã conclu. posset quis ex dictis Arist. obijcere: nã, id est cõtra Philo. tex. 1. Physic. reprobãdo melissũ (inquit) infinitum est in quantitate: item dicit, ratio infiniti congruit quantitati: ex quibus format argumentum: quando aliqua duo sic se habent, quod vnum est subiectum, aliud proprietas eius: si subiectum, est dabile in natura, & eius proprietas datur: sicut dato rationali, datur risibile: sed quantitas, & infinitum, sic se habent: ergo detur quantitas, & dabitur infinitum. Respondetur, quod Arist. in loco citato, solùm intendit, quòd si infinitum est, in quãtitate erit. Nam substantia, & qualitas, non possunt esse infinitę, nisi per accidens ratione quantitatis: ex illa conditionali, ergo nõ potest inferri, quòd sit infinitum actu: quod si instes, infinitum actum dari in materia, quia tot sunt potentiæ actu in ea, quot sunt formę, quas in futuro recipiet, quę sunt infinitę de mente Philosophi. qui generationem ponit ęternam, a parte ante, & a parte post, vt patet ex secundo generatione: quod & probatur, si non habent nunc potentia, ad formã quam recipiet, in futuro nõ poterit eam recipere quia nõ potest esse, quod aliquid sit potens respectu alicuius ad quod non habet potentiam. Respondetur quod potẽtia ad formam dupliciter intelligitur, scilicet, aut de proxima, aut de remota: si de proxima, negandum est talem potentiã esse in materiã: quia sic esset materia disposita ad omnem formam in futuro, & nõ indigeret alia dispositiõe, quod est falsum: quia materia existens sub vna forma, paulatim debet disponi ad aliã, abijciendo quã habet: si de remota sit sermo, non concluditur infinitum actu realiter, sed solum formaliter: quia alia est ratio in materia, respectu huius formæ, & alia respectu alterius: sed hoc non arguit distinctionem realem, magis quam inter genus, & speciem: quãuis aliam rationem formalem includat species, quam genus non includit. Et hæc solutio est tenenda, & non illa Landuni in hoc. 3. quæstio. 11. qui concedit infinitam multitudinem actu potentiarum, eo quod ipse tenet potentiã materiæ, distingui realiter ab essentia materiæ: & multiplicari, vt multiplicantur formę receptibiles: & dicit

Solutio.

Solutio.

non esse

non esse inconueniens concedere: quia istę potentiæ, licèt sint infinitæ, non sunt indiuidua diuersa, secundùm quantitates continuas: sed tamen hæc imaginatio Iandum tenenda non est.

Ad argum. Specula. 1. & 2. Genes. 1.

¶ Ad primum. Aristo. non negaret, posito quòd mundus non cœperit. De quo disputandum erit in 8. Nō tamen in disputatione adducemus, an verum sit, cum fides contrarium doceat. In principio creauit Deus cœlum, & terram sed an Aristo. id senserit, & an potuit esse ab æterno, disseremus. Sed supposita opin. Aristo. cōcederet quòd incipiendo ab ista hora, quæ nunc est. die Lunæ. 23. Februarij. Anno. 1569. accipiendo omnes reuolutiones præteritas, quacunq; data, alia fuit ante eam, & sic infinitum est: sed non vocatur hoc infinitum actu: quia cùm tempus sit ens successiuum, non potest habere suas partes simul, quod requisitum est ad infinitum in actu. Idem esset dicendum de generationibus præteritis.

¶ Ad id quod dicitur de infinitis animabus, facta suppositione de mūdi æternitate, nescimus quid Arist. responderet: quia pendet ex animæ rationalis immortalitate, de qua quid senserit Aristo. in lumine naturali, non est certum. De quo disputandū erit in libris de anima, maximè in. 3. quando de anima rationali erit sermo. Sed videtur quòd ponat eam immortalem: quia dicit, intellectum separabilem à corpore, sicut perpetuum à corruptibili: in quo videtur asserere animæ rationalis immortalitatem: & si Commentator Auerrois mortalem dicat, & intellectum perpetuum asserat vnū esse in omnibus hominibus, quòd est falsissimū, vt dicemus in libris de anima: sed loquēdo consequenter ad Aristo. cùm ipse dicat ante hominem quencunq; fuisse hominem, cùm creationem nō cognouerit, neq; plasmationem primi hominis intellexerit, inuitabiliter sequitur quòd posuerit animas infinitas, quæ modo sunt, vbicūq; sint illæ: quia non occuparent locum: sicut & cōcederet reuolutiões cœli infinitas: supposito quòd opinio Pythagoræ de circulatione animarū, quòd vna sit in diuersis corporibus, nō admittatur, neq; figmentum Auerrois.

Arist. ponit animā rationalem immortalē. 1. de anima. t. 75 & 3. t. 10. & de gener. anima. cap. 3.

¶ Verùm S. Thō. cum aliàs in omnibus sequatur Arist. innuit, quòd quamuis fuerit possibile de potentia Dei absoluta mundum fuisse ab æterno, non tamen est possibile quòd homo fuerit ab æterno, sed angeli numero finito, & res numero finito: & res perpetuæ, & cœli essent ab æterno. Non enim potest intelligi alicuius rei corruptibilis suæ naturæ relictæ, creatio ab æterno: nam si ab æterno esset creatus homo relictus suæ naturæ, solùm per tempus finitum potuit durare, & per consequens ille homo ab æterno esset mortuus. Implicat tamen quòd ab æterno fuerit natus, & ab æterno fuerit mortuus, & quòd priùs per. 39. vel. 40. annos fuerit natus, quàm mortuus, cùm in æterno non detur tale priùs. Et sic si Arist. concederet infinitas nunc actu animas esse, vno impossibili dato, ante omnē hominem esse hominem deberet concedere. Dato ergo vno impossibili, non mirum sequatur aliud: & ideo quamuis concessit infinitas animas, nō sequitur ita esse: quia ex impossibili sequebatur: & fortè Aristo. sub nubilo de hac materia loquutus est de animarum perpetuitate: quia posita perpetuitate, sequebatur infinitas esse, & non videbat quomodo producerentur, cum nō educerentur de potentia materię, quod tamen de intelligentijs non erat inconueniens: & quia non sunt formæ corporis, apertè dixit perpetuas, & incorruptibiles: finitas tamen, & non receptibiles in materia.

S. Th. p. p. q. 46. ar. 2.

Vide. 8 lib. specula. 2.

Aristotel.

¶ Ad secundum dicendum, quòd potentia potest reduci in actum eo modo, quo conuenit ei actus: & quia in permanentibus infinitum non datur ob repugnantiam, vt 3. probauit conclusio, non datur actu aliquid infinitum, quòd habeat omnes suas partes simul: at in successiuis, vt est motus, & tempus, datur tale infinitum, & proportionabiliter. Et datur actus correspondens illi potentiæ, scilicet, quòd sit infinitum: vt in fieri, & non in actu completo: quia reducuntur sic ad actum, quòd nunquam erit finis: & continuum est in potētia ad diuisionem in infinitū, & tamen nūquam in actu continuum diuisum erit in omnem suam partem. Non ergo potentia illa dicitur esse frustrà: quia licet non reducatur in actum completum, reducitur eo modo quo potest ei conuenire.

Ad. 2.

¶ Ad. 3. quando de circulo probatur quòd sit infinitæ capacitatis, per hoc quòd figura quāto plures angulos habet, tanto capacior est: solùm sequitur quòd detur infinitum syncathegorematicè, in isto sensu, quòd quacunq; polygonia figura data, detur capacior: sicut quacunque parte data alicuius

Ad. 3. Vide in fine lib. figuram.

continui, dari potest maior, & dari potest minor: tamen non ideo sequitur quòd sit actu infinitum, sed solum quod in potentia dari possit.

Primũ arg. ¶Posset tamen quis contendere probare infinitum dari actu ex perspectiua, posito quod vmbra sit lumen diminutum, & tamen datur infinita vmbra naturaliter. Patet. Sit luminosum minus, & oppacum maius: ita vt oppacum faciat vmbrã Pyramidis euersæ infinitæ: vt dicit Cantua. prima. p. perspectiuę prop. 24. Ibi est vmbra infinita, & in actu: ergo datur infinitũ in actu.

Solutio. ¶Ad hoc argu. tenendo conclusionẽ propositam, vt habet veritas, dicendum quòd non erit vmbra infinita: nam ad hoc oporteret qđ luminosum esset infinitæ virtutis ad illuminãdum: si tamen sit finitæ, vt sunt omnia luminosa, quocũq; oppaco opposito, finem habebit vmbra: sic in argumento proposito: vnde non sequitur contra conclusionem.

Argumẽ. 2. ¶Quod si quis adhuc contendat probare dari actu infinitũ, probet sic. Duobus speculis contra se positis sunt infinitæ imagines: quia. a. apparet in. b. & rursus. b. in. a. & b. in seipso: vt experientia docet. Quòd sit alia, & alia imago, constat, quia semper videtur minor, & ꝓfundior secũda q̃ prima.

Solutio. ¶Ad hoc respõdetur, quod causa huius visionis de imaginum reflexione in speculis contra positis est, quia species vnius speculi imago est alterius: vt. a. species dirigit per suos radios rectos in. b. & iterum radij reflexi à. b. in. b. reuertũtur ad. a. quo iterum in. b. & inde ad oculum. Vnde apparet iterũ a. in seipso: at non erit infinitum in actu: nõ enim erunt infinitæ imagines in illis speculis: quia deueniendum erit ad aliquam tam debilem reflexionem radiorum, quæ non possit immutare visum, & non apparebit. Quare vna imago apparet ꝓfundior quã alia. Ratio est, quia illa quæ à remissioribus radijs magis distans apparet, & quæ intensioribus magis propinqua.

* ¶*In infinito actu & potentia: consensus est Aristot. & Platonis: vt testatur Simplicius: quia Plato infinitum actu, in ente illo immobili, siue idea, in Parmenide affirmat. Et Aristo. idem fatetur in primo illo motore. Sed tamen secũdùm fidem catholicam, infinitatem actu, sic Deo tribuimus soli: vt hanc nõ magnitudine, vt isti sentire videntur, sed essentia, intelligẽtia, ęternitate. &c.

Et hoc infinitũ maximè cognoscibile est: & est primum intelligibile, sicut & primũ appetibile, de quo Arist. 12. Meta. tex. 37.

¶SPECVLATIO. III. Vtrùm infinitum materiale sit incognoscibile.

T videtur quod nõ: nã Aristo. cognouit tempus, & cœli motũ infinita esse: imò & probat. 8. Physicorũ. infrà cum motũ ponat ab æterno: ergo nõ est incognitum. *

¶Secũdo in intellectu nostro, possunt esse infinitę species intelligibiles. cum sint spiritualiter, & non se impediant mutuo: & per eas est cognitio infiniti, quia quælibet species in cognitionem illius à quo emanat ducit.

¶Tertiò saltim intelligentiæ abstractę, infinitum possunt cognoscere, cùm nullum sit obstaculum.

¶In contrarium est quod Aristot. docet. Pro decisione notandum quod infinitum dupliciter potest accipi, vno modo quo ad rationem suam formalem, quatenus infinitum est: & quæ ei cõueniat necessario in quantum tale est.

¶Secundò capitur infinitũ quo ad substractum, id est, quãtum ad illud cui competit ratio infiniti si daretur: vt putà si esset infinitus numerus, infinita magnitudo, infinitum corpus. &c. Secundò.

¶Prima conclusio infinitũ quo ad suã formalem rationem, cognoscibile est: & de eo habetur notitia tradita ab Aristotel. in hoc. 3. de quo diffinitionem dat text. 63. & multa tradit, quia oppositum cognoscitur per suum oppositum, & contrariorum eadem est disciplina: sed cognoscimus finitũ, ergo per finitũ, & cognoscemus infinitũ. 1. Conclu.

¶Secunda cõclusio, infinitũ secundo modo, quo ad id in quo est. &c. est ignotum, & incognoscibile ab humano intellectu. Patet: quia tale, neque est actu, imò neque potest esse actu vt dictũ est, vt probabitur in sequenti quæst. & Aristo. probat in hoc libro: ergo ignotum erit: quia in tãtum res est cognoscibilis, in quantum est: quia sic se habet ad cognosci: sicut ad esse. 2. Cõclusi.

¶Secundò

¶ Secundò, quia etiam si daretur actu infinitum quantitatiuũ, necessario erit incognitum, inquantum infinitum: quia nõ esset cognoscibile, nisi partibus cognitis & principijs suis. sed infiniti, infinitę sunt partes: & infiniti, non erit principiũ: & loquor de partibus actu.

¶ Tertia conclusio. Non solùm intellectus humanus, distinctè infinitum non potest cognoscere. sed neque angelicus: neq; cõprehendere actu, neq; successiuè vnũ post aliud &c. Patet nam ad comprehendendũ infinitum, infinita virtus requisita est: quæ in nulla creatura potest reperiri: neque potest infinitum, distinctè successiuè cognoscere, numerando partẽ post partem: quia talis numeratio & transitus repugnat infinito. vt docet Philo. hic tex. 63. manent ergo infinitum incognoscibile.

¶ Ad argumenta in contrarium ad primũ dicendum: quòd eo modo quo motus & tempus in infinitũ tendut, cognouit Arist. sed hoc non est distinctè cognoscere infinitũ: quia cognouisset, omnes partes temporis, numerado partem post partem: qđ non potest esse: cum tempus non sit infinitum actu, sed potentia, ex interminata eius duratione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licèt species intelligibiles, ratione sui, possent esse infinitę. quia obiecta non possunt infinita dari, & non potest infinita multitudo, actu dari, non potest esse infinitũ in speciebus.

¶ SPECVLATIO. IIII. De infinito per diuinam potentiam.

DATO infinitum nõ posit dari per naturã ob repugnantiã, vtrũ per diuinam potentiã posit esse. Nõ est dubium diuinam virtutem non esse exhaustam ob rerum vniuersitatem, & posse alia de nouo creare, & ea meliora facere, si voluerit. Et licet per naturalem potentiam ignis non posset frigefacere, per Dei potẽtiam poterit.

1. Argumẽ. ¶ Videtur, quòd per potentiam diuinam poterit infinitum actu dari. Ex præcedentibus patet quòd in continuo sunt infinitæ partes proportionales, quas Deus distinctè cognoscit: & in qualibet parte proportionali horæ futuræ Deus potest aliũ, & alium angelum creare: vel lapidem, vel ignem, vel quãcunq; aliam creaturam: sed hoc facto, iam infinitum erit in actu: ergo infinitum est dabile in actu.

¶ Præterea. In præcedentibus tetigimus, quod non est repugnans, Deum mundum creasse ab æterno. ergo posito fuerunt infiniti dies distincti, potuit Deus in qualibet die vnum angelum creare. quia sicut potest in hac die, potuit in qualibet die creare. Tunc posito creauit, cùm sint infiniti dies, sequitur quòd infinitum potest esse per diuinã potentiam. 2. Argumẽ.

¶ Tertiò. Quicquid non implicat contradictionem à Deo est factibile: sed quod actu sit infinitum, nõ implicat contradictionẽ. Patet. Id dicitur implicare contradictionẽ, quod infert duo contradictoria simul vera, vel falsa esse: sed per hoc quòd concedamus esse infinitum, nõ sequitur quod duo contradictoria sint vera, neque quòd sint falsa: ergo potest dari per diuinam potentiam. 3. Argumẽ.

¶ In contrarium est. Quod non est cognoscibile, non est factibile: sed infinitũ sub ratione infiniti non est cognoscibile: ergo non est factibile. In contra.

¶ Pro solutione notandum, hanc speculationem esse controuersam apud probatissimos Theologos, pariter & philosophos: nam dato conueniãt in illis, quæ in præcedenti speculatione dicta sunt, scilicet, quod non detur infinitum actu naturaliter: quãdo tamen est sermo, an de potentia Dei absoluta id posit fieri, differunt. Nota.

¶ Apud antiquos fuit opinio nullo modo dari tale infinitum, etiam de potentia Dei absoluta. S. Thom. negat infinitatem animarum fuisse posibilem. Et in quolibet. 9. art. 1. expresse dicit per nullam potentiã fieri posse. Hanc opinionem etiam tenet doctor sub. & b. Bon. in. 1. sentent. d. 43. Eãdem tenet Duran. & Marsilius subscribit. in. 1. sentẽ. q. 42. & ait. hanc esse opinionem communem, & corroborat multis argumentis eam. S. Th. p. p. q. 7. & 46. Scot. in 1. B. 1. d. Bo. Marsilius. Durand.

¶ Nominales tamen, inter quos dux Ocã, in. 2. d. 1. tenent contrarium. Putant enim dari posse infinitum per diuinam potentiam. Hanc sequitur Greg. Arim. Gabr. reputat probabile, & quod non posit dari: Ocã tenet posse dari infinitum.

vt di-

vt dicit. 1. opi. & quòd per diuinam potentiam id fieri possit, vt dicit hæc secunda.

Greg. 1. d. 43. q. 4. Gab. 2. d. 1. q. 3. ¶ Grego. Arimin. tres conclusiones sigillatim ponit. Prima est, quod possit dari infinitum magnitudine: & concedit posse fieri infinitum multitudine. Similiter affirmat, posse dari infinitum in intensione. Quas conclusiones multis firmat argumẽtis, ingeniosè quidem magis quàm fructuosè. Hæc. q. & similes cùm nimium bona crucient ingenia, habent in se parum frugis, & ædificant nihil. Quapropter à superfluis abstinendum erit: vt locus necessarijs, relinquatur.

¶ Huius decisio videtur pendere ex hoc vno, si implicat contradictionem: quòd nõ fiat infinitum actu, vt in tertio argumento tangebamus: quia apud Theologos acceptissimum est. Axioma Theologo. Quicquid non implicat contradictionem, factibile esse à Deo. Sed quia quidam putant implicare, negant posse fieri, quales sunt primò opinantes. Alij dicunt id non implicare: obid potentiam diuinam dicunt ad id se posse extendere: Notandũ. vt qui in secundo loco loquũtur. Quapropter oportet notare, quod implicare cõtradictionem dupliciter cõtingit: vno modo, quòd formaliter inferat duas contradictorias: vt si quis affirmet manum esse æqualẽ homini. Hoc implicat contradictionem: quia duas formaliter infert cõtradictorias, sic. Manus est pars, & homo est totum: ergo est minor homine: & manus est æqualis homini: ergo non est minor. Est minor, & non est minor contradicunt. Vel sic. Totum est maius sua parte: sed homo est totum, & pars est manus: ergo est minor, & non æqualis. Alio modo dicitur aliquid implicare contradictionem, non quia formaliter inferat duas contradictorias, sed quia includit repugnantiam: quia intellectus lustratus lumine naturali, quàm primum resilijt: vt Chimeram esse, quam fingunt, animal compositum ex tam diuersis. Repugnat quidem, non quòd duo contradictoria formaliter inferantur ex hoc quòd concedamus Chimeram esse, sed solùm quia intellectus lumine naturali statim refugit, & renuit tale animal posse dari. In Lucæ. 2. isto sensu intelligitur illud angeli Lucæ secundo, Non erit impossibile apud Deum omne verbum: ac si diceret. Omne quod potest mente concipi, factibile à Deo est, & non impossibile: sed tamen impossibile remanet, id est, non factibile, quod non potest ab intellectu concipi, quod est id quod repugnat: vt facere hominem irrationalẽ, vel brutum rationale.

¶ Non est dubitandum, quin sint aliqua, quæ implicant, quæ à Deo fieri non possunt: dato ex concessione non sequantur duæ contradictoriæ: siquidem in diuinis factibile negamus, verbum posse alium generare filium: & tamen ex hoc quod quis cõcedat filium genarare alium filium, non poterit inferre duas contradictorias: sic etiam dicimus Deum non posse facere hominem esse equum: si tamen quis affirmaret, non continuò sequeretur duas contradictorias verificari. Sic etiam negamus Chrimeram esse, tamen non obid infertur duas contradictorias simul stare. Eodem modo in proposito: quod quis concedat, infinitum posse actu dari per diuinam potentiam, non sequitur duas contradictorias simul stare in veritate. Non enim formaliter sequuntur.

¶ Dicimus ergo quòd id quod implicat contradictionem, non est à Deo factibile: intelligitur, nõ solùm pro illo, quod infert cõtradictoria, sed pro illo quod repugnat intellectui: & huiusmodi videtur esse infinitum actu quia repugnat vt dictum. Pro quo sit prima conclusio.

¶ Per nullam potentiam infinitum dari potest in magnitudine: quia si posset tale infinitum dari, maximè quia id quod in potẽtia erat infinitũ, reduceretur in actũ, per hoc quod continuum esset actu diuisum in omnem suam partem: sed hoc implicat contradictionem, non solùm. 2. modo, sed primo modo. Secundo modo repugnat: quia statim intellectus refugit dicere continuum actu esse diuisum in omnem suam partem. Etiam repugnat primo modo: quia formaliter inferuntur duæ contradictoriæ: quod est continuum, & non est continuum: nam si in omnem partem est diuisum: cum quælibet pars sit continuum: cum continuum ex indiuisibilibus non componatur, vt dicemus in. 6. sequitur quod rursus potest diuidi: & sic actu non est continuum diuisum in omnem suã partem, & tu ponis diuisum: ergo est diuisum, & non est diuisum: & dacto actu diuideretur, iam non esset infinitũ secundum magnitudinem. Conclu. 1. Ratio. 1.

¶ Itẽ. Si posset dari infinitũ in magnitudine Ratio. 2.

ne actu, sequeretur quòd tale, vel esset in loco, vel in vacuo: sed nullibi esse posset. Non in loco: quia esset finitum, & circunscriptum à loco, & non esset infinitum, contra præsuppositum. Vel esset in vacuo: sed hoc non est dabile: cùm esset etiam vacuum infinitum: ergo nullo modo est dabile infinitum in actu secundum magnitudinem: quia id repugnat.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Infinitum in multitudine non potest dari: quia repugnat, & contradictionem implicat, id est, refugit intellectus.

Ratio. 1. Patet. Si dari posset, maxime per hoc quòd continuum actu diuideretur in omnem suam partem proportionalem: vt si hora præsens diuideretur per partes proportionales, & in qualibet parte proportionali horæ Deus angelum vnum creasset: hoc non potest esse, sed repugnat quòd actu sit continuum ipsum diuisum in omnem suam partem: & sic non potest dari infinitum secundum multitudinem, sicut neque secundum magnitudinem.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Si tale infinitum actu in multitudine daretur, sequeretur quod manus mea tangeret, & non tangeret, quæ sunt contradictoria. Patet. Volo quòd inter manum meam & quadratum, Deus aliud quadratum producat, quod tangat meam manum, & quadratum primum, & pòst producat aliud quadratum inter manum meã, & quadratũ secundũ quod tangat manũ, & quadratũ. Hoc faciat per partes proportionales hora. In fine horæ, quæro vel manus mea tangit aliquid, vel nõ. nõ secundũ: quia tota hora tẽgit, & nõ desiuit tangere: nec primum, quia infinitum esset clausum inter duo extrema, inter manum, & primum quadratum. Et sic videtur dicendum, quod nullo modo datur actu infinitũ in magnitudine, etiam per diuinam potentiam.

Contra Grego. Arimi. & Maio. in. 4. d. 11. q. 2. ¶ Hæc conclusio sit polita non solùm contra Gregorium Arimin. sed etiam contra Maio. qui putat posse dari tale infinitum secundum multitudinem, in casu quo sacerdos intenderet consecrare solas partes pares hostiæ diuisæ proportione dupla: tunc enim cum in omnibus partibus paribus erit corpus, & in imparibus panis, fit vt partes illæ panis sint actu diuisæ: & sic daretur infinitum in multitudine.

Ad argum. ¶ Ad hoc argumentum, stando in conclusione, potest responderi, primò physice,

1. Solutio. quod petit principium: nam si implicat contradictionem continuum actu esse diuisum in omnem suam partem, negatur etiam Deum, posse dare talem virtutem verbis, vt possent illo modo intercalare partes proportionales. Secũdo respõ.

Solutio. 2. Theologice. Casu dato, quãuis omnia alia ad consecrationem requisita essent, non fieret consecratio: nam materia panis non potest consecrari, nisi sit præsens distinctè.

Cõtra Maio. in. 4. d. 11. q. 2. Partes verò impares, vel pares non possunt esse sacerdoti præsentes distinctè, quia sunt infinitæ: & quamuis sint Deo præsentes, non cognoscit illas partes, vt actu separabiles: quia non potest continuũ in omnẽ suam partem actu esse diuisum. Exemplum dari potest, quod talis non consecrasset: quia distinctè non habet: sicut si plures haberet hostias consecrabiles coram se, & intenderet aliquas ex illis consecrare, & non omnes, non signando quas: vel nulla esset consecrata hostia, vel omnes: sed omnes non sunt consecratæ ex defectu intentionis: ergo nulla: & non alia ratione, nisi quia non sunt distinctè præsentes illæ hostiæ, quas intendit consecrare. A simili ergo dato signet partes pares, vel impares in continuo, quia illæ non sunt ei distinctæ, non consecrabit aliquam partem.

Aliud argu. ¶ Sed fortiùs arguitur contra opinantes contrarium. Si posset dari infinitum in multitudine actu, maxime esset diuisa hora per partes proportionales, vt ipsi argumentantur: & quod Deus in qualibet parte proportionali horæ vnum produceret angelum: in fine horæ esset infinitus numerus angelorum actu: sed hoc non solum implicat contradictionem, sed explicat: quia ponunt horam numerabilem secundum quãlibet sui partem, quod repugnat: quia est ens successiuum. Non minus repugnat, quàm repugnat continuum actu esse diuisum in omnem suam partem. Non enim sunt numerabiles partes proportionales omnes horæ: quia cùm non detur vltima, non potest numerari.

¶ Et quod sequatur cõtradictio in multis, posito actu infinito, probatur argumentis multis à doctoribus, à quibus ex proposito abstinendum est.

Aliud argũ. ¶ Sed exercitij gratia fiat argumentum. Si posset dari infinitum actu in quantitate discreta, sequeretur quod vel pars non esset minor suo toto, vel quod non quæ-

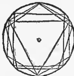
cunque

cunque sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se: & quod vnum infinitum est maius alio, quorum neutrum est pars alterius. Sit infinita lapidum multitudo, quæ incipiat ab hac ciuitate Mexicana orientem versus, & vocetur tale infinitum. a. Et sit alia multitudo, quæ etiam incipiat versus occidentem, & vocetur. b. Sit aliud infinitum, quod incipiat ab Hispali, versus orientem quod sit pars. a. & excedat ipsum. c. Distantia quæ est à Mexicana ciuitate, vsque ad Hispalim per duo mille leucas. Túc sic. a. multitudo est æqualis. b. eo quod vtraque infinita est, & neutra alterius pars, &. c. est æqualis. b. eadem ratione: quia vtrunque infinitum est, & vnū est alterius pars: ergo sequitur quòd a. &. c. sunt æqualia ad inuicem: nam quæcunque sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se: sed ex hoc sequitur quod non omne totum est maius sua parte: quia. a. est totum, &. c. est pars, & est æqualitas inter ea: sed hoc repugnat, ergo non datur multitudo actu infinita. (Aristot.)

(Ad argum.) ¶ Ad argumenta tamen variè respondēt sectatores Diui Thom. quidam dicunt (admisso casu de mundi æternitate) & quod Deus in quolibet die angelum creasset, & conseruasset, quòd non esset infinitū: quia dies non essent infiniti: quia si infiniti non essent pertransiti, cùm de ratione infiniti sit quòd non sit pertransitum. Et putant hanc esse mentem sancti Thomæ. (S Th. p. p. q. 46. ar. 2. Ad. 6.) Sed tamen admittendo mundum ab æterno, & in qualibet præterita die ab æterno productus sit angelus, vel anima, & conseruatus, videtur concedendū quòd fuerint infiniti. Neq; Arist. neq; S. Thom. negasset in illo casu fuisse infinitos dies præteritos, sed solùm negant ipsi sigillatim esse infinitos inter duo extrema numeratos: putà inter principium, & finem: quia dato ab isto incipias numerare, non deuenies ad primum præteritum, neque poteris ab illo primo, qui non datur, incipiendo, peruenire ad istum, in quo sumus hodie. In forma ergo respondetur, quod licèt possibile fuerit mundum ab æterno esse, tamen non potuit in qualibet die vna creari anima, & cōseruari: & repugnātia est ex parte obiecti solùm: quia tale infinitum actu non est dabile: vt optimè doctor Subtilis respondet. (Solutio.) (Vide Durá. in. 2. d. 1. q. 3.) Nam eo modo quo repugnat quod in vno die, vel vna hora producat deus infinitos angelos, repugnat quòd infinitis diebus præteritis: secus tamen est de ipsis infinitis diebus, vel infinitis circulationibus, quæ præterierunt, posito casu, quia tales dies, & circulationes non sunt actu entia, sed vnus motus continuus, qui, supposita mūdi æternitate, principium non haberet. (Sco. in. 2. d. 1. quæst. 3.)

¶ Ad. 2. & tertiū ex dictis patet solutio.

¶ * Considerandum circa illa quæ in. 2. argumento tanguntur nam posito de mēte Arist. quòd mundus esset ab æterno: & & quod anima rationalis sit immortalis, actu essent infinitę animę, quia infiniti homines mortui sunt: & sic argumentum esset ad hominem contra Philos. ad hoc S. Thom. in opusculo de æternitate mundi respondet, Aristo. in. 3. physico. & in. 1. de cœlo semper loquitur de infinito corporeo, & materiali: vt patet: negat ergo Philoso. posse dari multitudinem rerum corporearum infinitā actu, vt infinitos homines, vel lapides &c. nō dū verò demonstrauit quin possit dari multitudo infinita actu, rerum incorporearum: vt infinitę animæ, infiniti angeli, & soluitur argumentum. &c. (*)

FINIS TERTII LIBRI PHYSICORVM.

QVARTVS LIBER·PHYSICORVM.

ARGVMENT. QVARti libri Physico.

N quarto physicorum tria tractat Aristote. De loco, & vacuo, & de tempore. Et speculationes mouebuntur ad propositum, declarantes materiam.

PRIMA SPECVLATIO Vtrùm locus sit superficies, vt tradit Aristote. in isto quarto.

2. Argumẽ.

Idetur quod non. Nã si locus superficies esset, cùm superficies sit in prædicamẽto quãtitatis, & locus similiter esset: sed cõsequẽs est falsum: qa loc⁹ est in prędicamẽto vbi: sed q̃titas, & vbi, diuersa sunt p̃dicamẽta: ergo & sup̃ficies, & loc⁹.

¶ Secundò. Locus est immobilis, vt Aristotel. docet: sed superficies cõtinentis est mobilis: ergo superficies non est locus. Minor probatur: quia superficies aeris huius ciuitatis Mexicanæ mobilis est, & quotidie variatur alia, & alia superueniente superficie aeris: ergo sequitur quod ipsa superficies non est locus, vel locus esset mobilis. Et sic videtur sibijpsi contrarius Aristo.

¶ Tertiò. Aliqua sunt in loco, & tamen nõ continentur in superficie: ergo locus non est superficies. Patet, de anima rationali, quæ est in corpore, tanquam in loco, & tamen non tangitur à superficie: & angelus est in loco, & tñ nullo mõ cõtinetur à superficie corporis: ergo loc⁹ nõ est superficies.

In contra. ¶ In cõtrariũ est ꝙ ait Arist. in isto. 4. dicẽs. Locus est superficies corporis cõtinentis.

Notand. 1. ¶ Notandum, quòd sicut corpus dupliciter, mathematicè pro quantitate, & physicè pro cõposito alicuius naturæ sumitur, sic & locus, vno modo dicit simpliciter superficiem ambientem, vel locantem aliud corpus, abstrahendo ab omni qualitate cõseruatiua locati: alio modo capitur pro loco naturali: vt scilicet importat superficiẽ illam, connotando tamen proprietatem naturalem, quæ locati conseruatiua est: vt aeris me circunstantis superficies absolutè vocatur meus locus, non cõsiderãdo, an ad conseruationem, aut ad corruptionẽ agat. Si tamen considerem locum salubrem habitationis meæ: vbi melius salus, & ibi loc⁹ naturalis erit. Aristot. 4. Physic. tex. 4.&tex.38. Sicut entia naturalia sibi determinant per naturam locum certum: vt grauia deorsum, & leuia sursum, & pisces aquam, & volatilia aẽrẽ, in quibus locis est quid speciale ad conseruationem viuẽtiũ.

Notand. 2. Aristot. ¶ Secundo notandum quod de re quæ est locus vltra variam antiquorum opinionẽ (de qua Arist. in textu) quæ erat asserentiũ, ꝙ esset corpus: alij quod esset materia: alij ꝙ forma locati: alij ꝙ dimensiones inter locatum, & locum, sunt inter iuniores variæ opiniones. Quidam dicũt ꝙ locus sit superficies. Quidam dicunt, ꝙ locũs accipitur vno modo simpliciter, ꝓ termino circunscribente locatũ: & sic supponit ꝓ superficie, quæ est de prædicamẽto quãtitatis. Secũdo modo accipit̃ ꝓ loco naturali: & sic dicũt, ꝙ supponit ꝓ virtute conseruatiua, quæ est de prædicamento qualitatis. Alij dicũt, ꝙ locus accipitur materialiter, hoc est, pro substracto, vt loquuntur reales: & sic est res absoluta: vt superficies vltima continẽtis: alio modo accipitur formaliter, pro per se significato: & isto modo accipitur pro respectu. Hãc opin. tenent Scotistæ ex doc. Sub. vbi ait, quod vbi, dicit respectum extrinsecus aduenientem, &c. 2. senten. Scot. quolibet. 11.

sententi.dist.2.q.5.dicit: Locus accipitur, vel pro absoluto, vel pro respectiuo. Et aliqui ex Thomistis habent hunc loquendi modum. Sed respondentes sit prima conclusio.

1 Conclu. Locus est aliquid positiuum.

¶ Locus aliquid est positiuũ. Hæc Arist. in t.3. aduersus nõnullos philosophos, & vulgares, qui putant rẽ quæ mouetur in aëre, moueri in vacuo. Hæc probatur ex hoc ꝙ corpora adinuicẽ succedũt in loco: vt egresso vno, aliud ingrediatur, ad modũ quo in materia succedit alia, & alia forma: ꝙ non esset, nisi locus aliquid esset positiuũ, sicut materia est. Etiã probatur ex eo, ꝙ secundum naturã grauia sibi locũ determinant deorsum, & extrà existẽtia, appetũt, & quærũt: & leuia locũ sursum: ergo oportet, quod locus aliquid sit positiuũ: aliàs inanis esset talis appetitus naturalis: quod nõ est cõcedendum, cùm Deus, & natura nihil faciant frustrà.

Arist. 1. cœli. t. 32.

2 Cõclusi.

¶ Secunda conclu. Locus non est corpus, neq; materia, neq; forma locati, neq; aliquid accidens locati. Probat. p. pars. Quia cũ locus debeat esse æqualis locato, & locus est corpus, duo corpora simul essent in eodem loco penetratiue: sed hoc non potest esse naturaliter: ergo neque locus est corpus. Quod sequat, est manifestũ, eo quod corpus dicit trinam dimensionem: ergo oportet quod secundum trinam locati et locatũ, quod absque penetratione esse non posset.

Arist. t. 8. & 17.

Ratio. 2. p.

Contra Platonem in timæo.

¶ Secunda pars, ꝙ non sit materia locati patet. Cùm materia sit quæ mouetur ad motum locati, non potest materia locati esse locus: quia locus non mouetur ad motum locati, sed recipit, & continet locatum, quod mouetur ad locum. Item. Si locus esset materia locati, maximè quia recipit materia formam: sicut locus locatum. sed non ex hoc quia materia si recipit, est tamen pars ipsius cuius est forma: sed locus est terminus extrinsecus locati, & non pars eius. Quod non sit forma probatur, neque aliquid locati. Locus ad modum vasis intelligitur, vt quid extrinsecum, ad id quod locatur in loco: & ob id non potest intelligi aliquid eius.

* ¶ * Simplicius tñ, Platonem asserentem materiam esse locum sic interpretatur: vt Plato intelligat duplicem significationem loci, vnam pro ipsa materia, quæ quatenus receptiua formarum est, loci habet similitudinem: alia pro loco corporum capaci: qui similitudine materiæ sic nominatur: cum tñ reipsa materia non sit, & sic putat, consensum inter Aristotel. & Platonẽ cui suffragatur Plutarchus in libro de philosophorum decretis: qui asserit Platonem metaphoricé, materiam, locum dicere.

3. Conclu. Solũ locus pro superficie supponit

¶ Tertia conclusio. Locus non supponit pro qualitate aliqua, aut pro respectu, sed solùm pro superficie. Hæc conclusio est contra illos iuniores, qui putabant locum significare illam qualitatem, quæ cõseruatiua est locati, & contra alios, qui dicebãt esse respectum. Volumus dicere in cõclusione, quod dato locus naturalis habeat qualitatem conseruatiuam, tamen locus non pro ea supponit, sed solum pro superficie, quæ ponitur in prædicamento quantitatis: connotando talem qualitatem: quia album non supponit pro albedine, sed pro re habente albedinem. Eodem modo, dato locus dicat respectum continentiæ, vel distantiæ, nullo modo accipitur pro tali respectu, sed pro superficie. Probatur. Locus dicit terminum continentis: sed hoc neque est qualitas, neque respectus, vel relatio, sed sola superficies vltima continentis: ergo ipsa sola est locus.

Ratio.

¶ Hic obiter notandum, quòd quantum ad nomen conueniunt reales, & nominales: vt dicant locum superficiem esse: sed reales qui tenent quantitatem distingui à re quanta, dicunt esse superficiem indiuisibilem secundum profunditatem. Nominales negantes huiusmodi superficies, dicunt corpus, & superficiem esse terminos supponentes pro eodem, diuersis tamen connotationibus. Dicuntq; quòd pars extremalis corporis est superficies. Vnde si quis amphoram secundum grossitiem per partes proportionales diuidat, medictas, & quarta, & tertia pars, quæ est versus aquam, dicitur aquæ locus. Ex quo Ocam, & alij inferunt, infinita esse loca illius aquæ, non solùm communia, sed propria, & immediata aquæ, eique æqualia. Tamen loquendum est sicut Aristotel. loquitur, quod superficiem vocet terminum corporis continẽtis, vt distinctio sit inter terminum, & rem cuius est terminus: vt in prædicamento quantitatis disputatum est, quando diximus, quantitatem distingui à re quanta, quæstio. secunda.

Ocam.

¶ Probatur, quòd locus non sit aliud, quã

ipsa superficies indiuisibilis, secundùm profunditatem. 1. Ratio. Corpus non est locus secundùm se totum: ergo oportet solum sit secūdùm partem, qua tangit locatum, & simul cum eo est. sed hoc solum est cum superficie extrema: ergo ipsa solùm locus est.

Ratio. 2. ¶ Item quia oportet locato dare locum adæquatum: sed si sola illa supficies locus non est, non datur locus adæquatus: nam signes illud. Si dicis tertiam, vel quartam partem corporis locantis, eodem modo, 6. pars. & .8. & medietas versus locatum: sed hoc non est asserendum: ergo vel negare oportet Aristo. & veritatem apertam, vel fatendum, est esse superficiem, vt dicit conclusio.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Locus qui significat, & supponit pro illa superficie vltima, qua tangit locatum, connotat duplicem relationem, scilicet, continentiæ, quæ loci ad locatum est, & distantiæ loci à centro, & à polis mundi. (Contra Basso in. 2. sen. d. 2. q. 5.) In hac conclusione non intendimus dicere has relaciones esse realiter distinctas, sed solum quod locus dicit, & importat in se, & secundum se huiusmodi respectus & ad locatum, & ad centrum mundi, & polos eius ita vt superficies quæcunque sit illa, quæ terminus sit corporis, non habeat vnde locus dici debeat: nisi isto duplici intellecto respectu: quia non quæcunque superficies corporis habet, quód sit locus, sed illa quæ actu vltima est, ratione cuius locatum in loco est. (Vide Ægi. t. 40. du. 1.) Ob id si manui brachium cōtinuum est, vt in veritate est, non est manus in brachio, vt in loco: quia illa superficies, qua continuatur manui, actu non est, neque in vase superficies exterior, locus aquæ est: quia secundum illam aquam non tangit.

Ratio. p. p. ¶ Ratio ergo sit talis ad probandum primam partem. Illa solùm superficies locus dicitur, qua locatum locatur, & tangitur, & non alia: ergo superficies, quæ est locus, huiusmodi respectum importat ad locatum. Patet, quia si non importat: ergo quælibet superficies corporis locus est: sed hoc stare non potest. ergo ipsa superficies, quæ est locus, huiusmodi respectum dicit, & importat. In secunda particula volumus dicere, quod non sufficit importetur iste prim⁹ respectus, sed requiritur etiam alius ad centrum, & ad polos. Propter quod Aristote. (Quid est q̄ loc⁹ sit immobilis.) locum vocat immobilem primó, quæ particula diuersimode à diuersis exponitur: nam Commenta. textu. 41. dicit immobilem quia cùm superficies sit accidens, & accidentia non moueantur de per se, dicit q̄ eo dicitur immobilis.

¶ Alij exponunt, immobilis negatiuè: q̄ non est necessarium locus moueatur: quia immoto aere, possim ego moueri.

¶ Alij dicunt, quó llocus capitur materialiter pro superficie, & sic est mobilis: alio modo accipitur pro respectu ad centrum, & polos, & dicitur immobilis.

¶ Sed tamen oportet dicere, quód locus dicitur ab Aristote. simpliciter immobilis: (Sensus doctoris.) & hoc connotat, vt dicit. 4. conclusio. Immobilitas enim consistit in eo quod sit in eodem situ, respectu totius vniuersi: nam si sit homo semper in eodem situ respectu vniuersi, quamuis alia, & alia aeris circunstātis succedat superficies, dicitur esse in eodē loco, & non mutasse locum. Situs autem idem in ordine vniuersi cōsideratur penes altitudinem, quæ maior, vel minor distantia est à centro terræ. Consideratur itē penes latitudinem, quæ maior vel minor distantia est à polo: sicut ciuitas Mexicana semper dicitur esse in eodem loco: quia in eadem latitudine est per distantiam ab æquinoctiali: quæ tanta est, quanta poli eleuatio, per. 19. gradus. Situs etiam attenditur penes maiorem, vel minorem longitudinem: (Eleuatio poli in Mexica.) quæ consideratur penes punctum fixum in oriente, vel in occidente, qualem pro illo antiquo orbe signabant insulas fortunatas, quas Canarias vocant. Nos tamen in nouo mundo, id est, nouiter inuento, habemus ad orientem. De quibus alias.

¶ Locus ergo importat huiusmodi respectum. Patet. Nam si superficies, quæ est locus, solum respicit locatum, & non ista pūcta, sequeretur, quód sine hoc quod quis moueatur, in alio, & alio esset loco: consequens est falsum, ergo & id ex quo sequitur. Patet sequela. Demus quód ego maneam immobilis, & aër circunstans moueatur, & alius succedat, & alius: tunc alius, & alius erit loc⁹: quia alia & alia superficies est, quæ respectum dicit ad me locatum in loco. tū non moueor: ergo muto locum, & non muto locū: sequitur ergo q̄ superficies, q̄ (Quid sit mutare locum.) est locus, oportet dicat etiam respectū ad ista puncta, ratione quorū dicitur loc⁹ immobilis: vt docet Aristot. & ad conuertentiam dicūtur ista moueri localiter, & mutare lo-

re locum. Quapropter fluuius non mutat locum, cum alia & alia succedat aquæ superficies: vnde sicut non mutat locum, nõ mouetur localiter: & ècontra: si ligni moueatur ad motum aquæ, mouetur localiter: & mutat locum, licet eadem aquæ superficies semper circunstet lignũ. Et hæc est expositio de mente. S. Tho. in hoc. 3.

Ad relationẽ nõ est ꝑ se motus.

¶ Hic tamen considerandum pro libro sequenti, non putes ad relationem esse motum per se: nam per motum localem non acquiritur ergo relationem hanc distantiæ ab oriente, vel à polo: sed locum de genere quantitatis, scilicet, hanc superficiem: licet hæc superficies sit hic locus ratione huius distantiæ: ob id Aristote. non dixit, quod est motus per se ad relationẽ, sed ad locum.

¶ Secundo est considerandum, quòd alia relatio est qua locus est immobilis, & alia importata per prædicamentum vbi: nam prima in loco subiectatur, & hæc secunda in locato.

6. Conclu.

¶ Sexta conclusio. Licèt locus communis sit maior locato, locus tamen proprius, & primus ei est æqualis, quantum ad continentiam. Pro probatione oportet scire, q locus est duplex. communis, & proprius.

Locus cõis & proprius.

Locus communis est, in quo plura locantur: vt cõcauum lunæ locus cõmunis est elemẽtorum, & mixtorum, quia ambit ea. & aer est locus communis animaliũ. Locus proprius est, qui solum locati dicitur: clara ergo est conclusio: nam locus cõmunis, cùm non contineat vnum solum locatum, sed alia, non oportet locato vni sit æqualis: sicut non est æqualis concaua superficies lunæ animali contento in ea, sed maior.

Ratio 2. p. Locus proprius æqualis locato.

¶ Quod locus proprius sit æqualis patet: quia per hoc dicitur locus, quia continet locatum, & respectum dicit ad eum: sed hoc non est, nisi sit æqualis locus locato: ergo oportet sit æqualis. Patet: quia si minor, iam sequitur quod non continet totum locatũ: sed illa pars in qua minor est, erit in alio loco, qui locabit illam partem locati, in qua excedit locũ. Si locus sit maior: nam oportet quod pro illa parte qua maior est locato, aliquid ibi locetur: & ꝑ illa nõ erit prioris locati locus: sequitur ergo q necessario locus proprius æqualis debet esse locato: neq; maior, neq; minor: ita vt superficies concaua loci, & conuexa locati, secundũ quas sunt simul, & se tangunt, oportet in lõgitudine, & latitudine æquẽt.

Corolla.

¶ Ex quo sequitur malè posse defendi opinionem nominalium, qui locum non dicunt illam superficiem, sed partem quandam certam locantis, versus locatum. Nõ inquam potest defendi, est enĩ contra hãc conditionem loci positam ab Aristot. & declaratam in conclusione: quia non potest esse æqualitas: nã si æqualitatem ponas, ponendo locum tertiam partem profunditatis locantis versus locatum, dabo maiorẽ aliam, quæ etiam loc⁹ est: medietatẽ scilicet: & sic de multis alijs partib⁹ dabo etiã minorem illã tertiam partem, vnde locus erit minor locato. Quapropter insistẽdũ est, locum esse illam superficiem vltimã corporis continentis locatum, cum illo duplici respectu: hoc est, ad locatum, cui æqualis, & ad punctum fixum centri, & polorum, ratione cuius ipse locus immobilis dicitur. Dicitur similiter, ob æqualitatẽ loci ad locatum, vt locus mensura sit locati extrinseca: quod apud Aristot. indubitatum est, quamuis aliqui dubitent: nam sicut tempus est mensura mot⁹ successiua, locus est mensura locati, permanens: vt q tus sit locus, tantũ sit locatũ, secundũ partes extrinsecas. Et dato mensura dicat relationem mensurantis ad mensuram, mensura non est relatio, sed quantitas illa, per cuius longitudinem, aut latitudinem, aut profunditatem certificamur de alterius quantitate.

Locus dicit mensura locati.

Nota.

¶ Et considerandum est, q superficies secundùm Arist. non dicitur continere locatum, sed corpus, cuius terminus est superficies: ob id dicit, quòd locus est terminus continentis: sicque potest æqualitas esse.

Istantia.

Quod si quis instet, q continens debet esse maius contento: potest dici, quòd ipsa superficies est locus, & locatum ratione superficiei est in loco, quare illæ superficies concaua, & conuexa sunt æquales: & cõtinens non est maior contento: quia nõ habet profunditatem. Et illud, q semper cõtinens est maius contento, in corpore continente, & non in superficie locũ habere poterit.

Dilutio.

Nota.

Istis duobus modis potest intelligi æqualitas inter locatum, & locum.

¶ * Et quòd locus ponendus sit, vt locatum non solum contineat sed conseruet, ratio id ostẽdit: quia aliàs, graue, nõ magis ad vnũ locũ, q ad aliũ moueret: & frustra inditæ essent qualitates motiuæ, grauib⁹ &

leuibus

lenibus: atque signum est locum locata cõseruare: quia in certo climate certa generãtur, & conseruantur: & extra, vel nõ inueniuntur, vel raro, vel non cõseruantur: elephantes, solum in tertio climate inueniuntur: & aromata maximè in primo, & ex diuersa dispositione locorum, & diuersa complexione maxima diuersitas in hominibus apparet, quòd si in suis locis naturalibus locata corrumpantur: id non à loco à quo perficiuntur, tanquam ab extrinseco: sed vel prouenit ab intrinseco, quia ex contrarijs compositum: vel ab extrinseco ledente. &c.

¶ Et aduerte quod locus multis modis capitur. 1. pro corpore continente: sicut dicitur quod dolium est locus vini: in quo sensu apud Philosophum ignis est locus aëris &c.

¶ Secundò, sumitur pro eo per quod aliquid locatur, licèt nõ circundetur ab eo: & hoc modo secundũ Commen. cẽtrum mũdi, est locus cœli: quia secundum eum, cœlum est in loco per centrum.

¶ Tertiò, sumitur ꝓ eo circa quod est alicuius agentis operatio: & hoc modo apud Philo. 1. cœli, cœlum est locus Dei: eo ꝙ ibi maximè operetur, per motum.

¶ Quartò, sumitur pro situ, siue vbi, quod acquiritur per motum localem, & sic dicitur motus localis, est ad locum acquirendum.

¶ Quintò, sumitur pro virtute conseruatiua, influxa locati, qua non solum continetur, sed conseruatur locatum.

¶ Sextò, sumitur ꝓ immediato cõtinẽte locatum: & in hoc sensu diffinitur hic à Philosopho.

Ad argum. 1. Solutio. ¶ Ad primũ argumẽtum dicimus, superficiem esse in prædicamẽto quantitatis, & similiter loc⁹, qui est superficies corporis cõtinẽtis extrema. Et quando probas. Ponitur in prædicamẽto vbi: negamus: nã, vt diximus, vbi, nõ importat relationem, quod sit in loco, & dicat respectũ ad locatũ, sed potius è contra dicit ipsum locatũ, & respicit ipsum locũ vbi est: sed in loco, ecõtra est superficies ipsa locus, cũ respectu ad locatũ: & sic locus, & vbi, ad diuersa prædicamẽta pertinent, vt inferius declarabitur, & in ꝑdicamentis expositum est. Et se habent vt genus & species quia omnis loc⁹ est superficies non tamen e conuerso.

2. Solutio. ¶ Secũdo. Dato, & nõ concesso, ꝙ vbi, esset loc⁹, sicut sũperficies est, nõ incõueniẽs esset ad diuersa prædicamenta ꝑtineret secũdũ diuersas rationes: sicut actio, & passio & sicut locus ipse, inquantũ est superficies, ꝑtinens sit ad prædicamentũ quantitatis & inquantũ relationẽ importat ad locum & ad punctũ fixum vniuersi, ponitur in prædicamẽto relationis: sicut adnotauit doctè Ægidius Romanus: ergo locus inquantum continet locatum, ad quantitatẽ pertinet, & dicitur esse superficies: inquantum vero locatum dicitur habere respectum ad locũ, locus est in prædicamento vbi: tamen differentia est latissima, vt docet prima solutio. Ægidius .. 40. dub. 1.

Ad. 2. ¶ Ad secundũ ex dictis patet, ꝙ locus non absolutè superficies est, sed cũ gemino respectu, & ad locatũ, & ad punctũ fixum: & ratione secundi est immobilis: & ad hoc ꝙ sit locus, non sufficit primum, vt dictum est.

Meridianũ Mexicanũ à Toletano distat per. 7. horas ferè. ¶ Quaꝓpter Mexicana ciuitas semper habet eundem locũ: quia semper est in eodẽ respectu ad punctũ fixum cœli: vt sit ad occidentem posita, respectu meredianí Toleti per. 7. horas ferè vel. 72. gradus, & 52. minuta. Per. 7. enim horas ante oritur illis sol quàm nobis, exceptis, 8. minutis, & sic eclypsis lunæ contingit illis ante per huiusmodi horas. De quo latè in libr. de cœlo. specula. 4. & diximus in prædicamento vbi.

Ad. 3. ¶ ¶ In tertio tangitur modus existendi in loco angelorum. Et certum est angelum non contineri in loco, eo modo quo corpora continentur circunscriptiuè: nam cum angelus sit spiritualis, & careat quantitate molis, non habet superficiem de prædicamento quantitatis, secundum quam locetur in loco, quòd sit pars in parte loci, & totus angelus in toto loco: sed conuenit ei esse in loco, & verè, & realiter est in loco: & sic est in vno loco, quòd non est in pluribus locis, & est in loco, in quo est totus in toto loco, & totus in qualibet parte loci: quia est impartibilis: sicut & de anima conceditur, quod sit in toto corpore, quod animat, & tota sit in qualibet parte corporis: quia non est extensa, vt sunt brutorum formæ. Et modus existendi angeli in loco est, esse diffinitiuè. Sed de modo existẽdi, vltra hoc quod est diffinitiuè esse, inter graues autores est controuersia, Sanct. Thom. dicit angelum esse

Angelus est in toto loco & totus in qualibet ꝑte loci vbi est.

Idem Ægidius in .1. di. 37. q. 2. & Hēric⁹ quolibet. 2. q. 9. & dicit suisse opinionē magistri.

esse in loco per suam operationem. Alij dicunt quòd per suam substantiam. De quibus si dominus dederit multa erunt dicenda in proprio loco, in primo. distin. 37. & in 2. senten. dist. 6. quæstio. 2. in Resolutionibus Theologicis. Hic adducere, esset limites fortè excedere physicæ disciplinę. Vnū tamen sciant doctoris. S. studiosi. S. Tho. per hoc quòd dicat angelū esse in loco per suam operationem, nō negare quin ibi sit secundùm suam substantiam præsens. In quo male Durand. qui ob id dicit animam Christi in illo triduo non descendisse secūdùm realem præsentiam ad Limbum patrum, sed solùm secundùm effectum. De quo ibi disputandum erit. Sed Sanct. Tho. concedit angelum esse in loco: tamen rationem existendi in loco dicit esse operationem, quam ibi habet, vel exteriorem, vel immanentem. Et quidem quòd sit necessarium concedere angelos esse in loco, ex scriptura sacra probatur. Videbam Sathanam sicut fulgur de cælo cadentem. Et, Missus est angelus. Et, Angeli sunt in cœlo videntes. Et sic magister dicit, cœlum creatum. & angelis repletum.

D. Tho. p. p. q. 52. art. 1. — Durand. in 3. d. 22. q. 3. — Angelū esse in loco ex scriptura ꝓbatur. — Luc. 10. — Matth. 18. — Magist. in. 2 dist. 2.

Sñia prima. ¶ Sed solùm inter catholicos quo ad modum existendi est differentia, & ponam hic breuiter tres modos, non disputando, sed recitando. Primus est Durand. qui dicit, quod angelus est in quocunque loco, in quo potest operari, etiam si actu ibi nō operetur, neque vbi operatur habet aliam præsentiam, quàm vbi nō operatur, nisi ꝙ ibi appareret certus effectus, qui non appareret alibi: vnde consequenter concedit, quod angelus est vbique: sicut Deus: nisi quod non potest operari simul in omnibus locis, sicut Deus. Hæc sententia est periculosa.

Durā. in. 1. d. 37. q. 2.

Opi. 2. Scoti in. 2. dist. 2. q. 6. ¶ Secunda opinio. est doctor. subtil. qui dicit, quod Angelus per suam essentiam habet potentiam essendi in loco, licèt non dependeat, neque conseruatur à loco: sicut de corpore concedimus. Hanc opinio. sequuntur nominales.

Opinio. 3. S. Tho. p. p. q. 52. art. 2. ¶ Tertia est Sanct. Tho. quòd angeli sunt in loco per suam substātiam, sed ratio existendi operatio est, & hæc videtur sequenda: sicut ibi notum faciemus. Hęc sufficiat dixisse pro solutione tertij argumenti.

¶ SPECVLATIO. II. Vtrùm omne ens habeat suum naturalem locum.

1. Argumē. NAN si locus est, merito quærendum, an locata, habeant loca certa. Videtur quod non: Angeli sunt entia, & omnium creaturarū perfectissima, & tamen non sunt in loco: non ergo omne ens sibi locum determinat. Maior patet ex Boetio, qui ait, Cōmunem animi cōceptionem esse apud sapientes spiritualia nō esse in loco: at angeli sunt entia spiritualia, ergo non sunt in loco. Et Aristo. ait. Non omne quod est. in loco est, sed mobile corpus.

Boetius in lib de hebdomadibus. Aristot. hic tex. 47.

2 ¶ Prætereà Si quodlibet ens naturalem sibi vēdicaret locū, maximè essent elemēta, eo modo quo collocata sunt: sed hæc non sibi naturalem locum vendicant. Patet. Locus naturalis aquæ esset aeris superficies, & locus naturalis terræ aquæ superficies, sed nō ita est, cum aqua sit infrà terram, & sit supra aquam, & aer cingit terrā, & aquā: ergo non vēdicāt sibi ista locū naturalem.

3 ¶ Tertiò. Si omnia entia sibi certum determinarent locum, maximè primum mobile haberet: sed primum mobile nullum determinat sibi locum. Patet ex Aristotel. & ex Cōment. qui dicit, primam spheram in loco esse per accidēs. Ratio est. Omne quod est in loco, vel est quia conseruatur à loco, vel circūambitur ab eo: sed prima sphera non conseruatur ab aliquo: quia incorruptibilis est, neq; circuncingitur ab alio: quia de mente Aristo. sicut ipsa est primū mobile, nihil supra eam.

Aristot. 46. Cō. tex. 43. — Ratio.

In contra. ¶ In contrarium est Aristo. qui ponit loca naturalia grauibus, & leuibus.

Notand. 1. ¶ Pro decisione oportet supponere, quæ in præcedenti speculatione diximus de loco, ꝙ dupliciter sumeretur: vt. s. solùm est superficies continens. Secūdo, vt est locus naturalis, qui quandam habet proprietatem ad cōseruandū locatum, de quo nunc est sermo.

Notand. 2. ¶ Secundò considerandum est, quòd sic à Deo omnia creata sunt, vt in numero, pondere, & mensura sint facta: ex quo est compertissimū omnia debitè esse ordinata, & non temerè congesta. Si enim artifex ordi-

S. Th. p. p. q. 5. art. 5.

natè ad construendam domum procedēs, ordine disponit, quæ componūt domum, vt lapides in fundamento, & ligna in cacumine, & tecto ponit: quanto peramplius ille, qui omnium est artifex, & sua sapientia attingit à fine vsq; ad finē, & disponit suauiter, mundum istum fabricans, ex tanta rerum diuersitate, domum ædificans, posuit, & ordinauit omnia congruenter, iuxta vniuscuiusq; naturam.

Sapient. 8.

¶ * Est etiam considerandum quòd locus naturalis duobus modis sumitur in doctrina Philoso. Primo, pro eo quod licet non contineat, nec circundet locatum, tamen est ratio locatiua: quia ab eo habet locus originaliter, vt locet locatum: quia eo posito res locatur in suo loco naturali: & eo secluso non locatur. Et hoc modo centrum mundi est locus naturalis: quia est ratio locatiua vnius elementi in alio: namquia centrum aquæ est idem cū centro mūdi: ideò terra naturaliter continetur in superficie concaua aquæ. Secundò dicitur locus naturalis, pro eo qđ secundùm superficiē concauā, naturaliter continet & conseruat locatum: & talis superficies non est locus naturalis per se ipsam precise, sed vt est in tali situ, & distantia ab orbe cœlesti, à quo fluit virtus conseruatiua locati. &c.

Notand. 3. Esse in loco multis modis.

¶ Tertiò etiam notandum est, quòd esse in loco apud philosophos dupliciter intelligitur. Circumscriptiuè scilicet, & diffinitiuè. Primo modo, vt ex Aristotel. est loco commensurari, vt totum in toto sit loco, & pars in parte, vt tantum sit locus adæquate, quantum locatum.

Esse in loco diffinitiuè. Gabr. in. 2. d. 2. q. 2.

¶ Esse diffinitiue in loco Gabriel. (quē nominales sequuntur) dicit esse sicut in loco, qꝫ totum sit in toto, & totum in qualibet parte loci, sicut anima in corpore est, & angelus in loco. Verùm ex ista descriptiōe, aut definitione sequeretur corpus non esse in loco diffinitiuè, cum finiatur à loco, & maximè competat esse in loco: vt docet Magister sentent. in illa distinct. 2. quam exponit Gabriel. Et sequelam concedunt nominales. Sed videtur quòd diffiniri in loco (vt inconueniens vitemus) sit, sic esse in loco, quòd ex natura rei, & modo existendi ibi, repugnet naturaliter simul esse alibi extra illum locum. Hoc enim videtur importare nomen diffinitiue esse. Et sic videtur esse impertinens ad rem esse diffinitiue in loco, quòd sit tota in qualibet parte loci: nā

Magister.

Diffinitiuè esse in loco quid sit.

si angelus sit in loco digitali, sic quòd naturæ suæ repugnet esse alibi, quāuis nō esset ipse totus angel⁹ in qualibet loci parte, sed esset extēsus, diceretur esse diffinitiuè: & è conuerso: si ex natura sua non repugnat et ex modo existendi hîc, esse alibi, etiam si totus in toto, & totus in qualibet esset parte, non diceretur esse diffinitiuè in loco.

¶ * Et sic scientia est in intellectu diffinitiuè, & species intelligibiles. *

¶ Ex hac intelligentia sequitur quòd anima non sit in pede diffinitiue, licet in qualibet pedis parte sit tota, quia non repugnat, quin sit in manu, & in capite, & non coarctatur in pede.

Anima non est in pede diffinitiuè.

¶ Sequitur etiam contra contrarium opinantes, quod Deus non est in mundo diffinitiuè, cum sit verum, quòd sit in qualibet mundi parte, sed non est diffinitiue: quia esset comprehendi, contra illud: Cœli cœlorum capere te non possunt.

3. Reg. 8.

¶ Etiam est compertissimum ex dictis, corpus Christi non esse diffinitiuè in sacramēto altaris, quamuis totus Christus sit in tota hostia, & totus in qualibet eius parte, quantumuis minima: quia modus existendi in sacramento non repugnat esse alibi: ob id inuentus est tertius modus existendi in alio, hoc est sacramentaliter, quando neque circumscriptiuè, neque diffinitiuè, sed sacramētaliter est: quia est in pluribus locis: de quo dicendum erit in quarto. Sit ergo conclusio. 1.

S. Th. 3. p. q. 76. ar. 5. Ad primū.

¶ Locus naturalis elementi terræ concauum aquæ est, sicut aeris concauum ignis. Hæc conclusio est Aristo. Probatur. Illum ordinem quem habent res in nobilitate, habent in ordine locorum: sed terræ elementum in nobilitate infimum est, plus habens de materia, & minùs de forma, & post terram locum superiorem tenet aqua: continens oportet sit dignius contento: quia eius conseruatiuum est: sed aqua est dignius elementum ipsa terra: ergo continet eam: & cùm sint contigua, non potest esse, nisi quod vel terra contineat aquam, vel è contra: sed terra non continet, cùm sit inquā: ergo continetur.

Conclus. 1. Aristo. 4. Ratio. pp.

¶ Præterea. Id quod symbolizat in aliqua qualitate in elemētis, alterius loc⁹ naturalis est: sed aqua cum terra in vna symbolizat qualitate, putà in frigiditate: quia sicut aqua est frigida, & terra etiā est frigida: sequitur ergo

Ratio. 2.

ergo, quòd cùm terræ debeat dari locus, nō erit aer, qui in nulla cum terra symbolizat qualitate, cùm sit calidus, & humidus, & terra frigida, & sicca: dabitur ergo locus terrę, aqua, quia in frigiditate symbolum est.

Ratio. 2. p. ¶ Secūda pars eodem modo probatur, scilicet, quòd concauum ignis sit aëris locus: si quidem ignis concauum continet, & amplectitur aerem, & conueniunt in caliditate: & sic vnum conseruat alium: vt cùm nō sit contrarietas, vnum in aliud cōuertatur: nam in habentibus symbolum, non est difficilis transitus. (Aristote.) ✱ Et aduerte quòd sic elementum locans, locatum conseruat: vt nō solum id fit per qualitatem, in qua conueniunt, vt Ægidius Romanus declarat: sed etiam id eueniat ex formis substantialibus elementorū, non ab eis præcise, sed adiuncta illa qualitate influxa, à primo locante: per quam conseruatur locatum: quia sola qualitas in qua symbolum est, non sufficeret, cum in locante, sit in gradu intenso, & in locato in remisso: vt caliditas ignis, respectu caliditatis aëris. Nā intensus calor, in remissum agit: ob id etiam adiungitur tanquam præcipuum, illa qualitas influxa, à primo locante per quam conseruatur locatum.

Obiectio. ¶ Verum est tamen, quòd iuniores communiter dicunt, locum naturalem terræ esse, non concauum aquæ, vt dixit conclusio, sed aggregatū ex aëris superficie, & aquæ: quod contra Aristot. est, qui dixit, terram esse in aqua, & aquam in aere. Dissoluitur nodus, si distinguamus de terra, vt elementum purum est, ab ipsa, vt nunc in dispositione est ob animalium respirātium vitam, discooperta aqua, & ob arborum fructificationem, & aliorum quę sunt ex terra prouenientia. (Solutio.) Si terram pro elemento puro accipiamus, tenet verum conclusio: & in hoc sensu oportet intelligere Arist. Si tamen aggregatum ex elemento terræ, & ex illa alia parte, quæ videtur superaddita, quæ pro animalibus, & arboribus discooperta est, siue sit totum aggregatum elementum, siue non, oportet dicere, quod aqua in parte, & aer similiter sit terræ locus, secundùm suas extremas superficies. Et conclusio non intelligitur de hac vel illa parte terræ: de hac, vel illa parte aquæ, sed de ipsis elementis: quia aqua quæ in cauernis terræ est abscondita, vel ibi genita fluit, non potest intelligi locus ipsius terræ.

¶ Et considerandum venit, vt ait Cōment. hic quòd si aquę locus sit aer, & aëris ignis, potissimùm est propter distantiam maiorem, vel minorem à centro terræ. (Cōm. co. 43) Itaque aeri non conuenit locus aquæ, neque aquę locus aeris ratiōe grauitatis maioris aquæ: & quia minus de leuitate cōuenit ei locus infimus versus terram, & aeri, distans: quia leue, & ascendit ad supremum locum: ita vt si ignis poneretur in infimo aëris, aër sibi relictus non desineret ascendere vsq; ad locum in quo nunc est ignis: quia semper maneret eadem distantia à centro terræ, etiam si non esset ignis ibi, & sic ratione distantiæ à centro conuenit.

2. Cōclusio ¶ Secunda conclusio. Omnes spheræ infrà supremam dicuntur esse in loco, vt quælibet dicatur esse in sibi proxima, tanquàm in loco: ita vt à luna incipiētes immediatè proxima sit locus inferioris, vt lunæ sit cœlum Mercurij, & Mercurij locus sit Venus & Veneris sol, & solis Mars, & Martis Iupiter, & Iouis Saturnus. Ratio istorū est. (Ratio.) Nā si elemēta sunt posita, & disposita cōgruēter in suis locis naturalibus, hoc negandum non erit in cœlorum orbibus, & conuenit eis esse in loco de per se, quicquid dicat Cōmenta. (Cōtra Commentat. hic com. 45.) asserens quòd non solum superior sphera cœlestis, sed neq; inferiores sunt in loco de per se, eo quòd mobile circulariter, non indiget loco de per se in quo moueatur: sed tamen quanuis non indigeat superficie tanquàm loco id quod circulariter mouetur, quia tamen quælibet spherarum à Deo constituta est in tanta, & certa distantia à centro terrę, oportet cuilibet dare suum locum de per se. Item: quia id quod circuit, & ambit, oportet sit locus rei ambitæ, & circuitæ: & sic quodlibet cœlum infrà primum dicitur habere locum.

3. Cōclusi. ¶ Tertia conclusio. Primum mobile non est in loco per se. Hæc est Aristotel. (Aristot. tex. 46.) Est tamen in loco in potentia secundum partes. Patet. (Ratio.) Quod non mutat locum secundùm se totum, non potest dici per se esse in loco: sed prima Sphera non mutat locum secundùm se totam: ergo non est in loco secundum se, sed in potentia: quia secundùm partes alium, & alium habet locum: sicut in rota plaustri, vbi est radius vnus succedit alius.

¶ Sed oportet non ignorare de loco primæ spheræ olim (vt Commen. adducit) va

rias

rias fuisse opiniones. Prima fuit Philoponi dicẽtis, primam sphęram esse in vacuo, circunstante illam, tanquàm in loco.

Opini. Philop. 1.

¶ Secunda est Alexand. qui dixit primam spheram non esse in loco, nec moueri in loco, sed in seipsa.

Alexand. 2.

¶ Tertia est Abempache, qui dicit locum primę sphęræ esse superficiem conuexã inferioris sphęræ, super quam mouetur.

Abempa. 3.

¶ Quarta est Commẽ. quod sphera prima est in loco per accidens, scilicet in centro mundi, circa quem mouetur. Sed omnes istæ opiniones sunt falsæ, & facilè impugnantur. Primò: quia tale vacuum non datur. Secundò: quia eo modo quo res mouetur, potest esse in loco: cum ergo moueatur. 1. sphera circulariter, erit in loco. Tertia opinio apertissimè errat, cùm de ratione loci sit quod contineat: sed inferior non continet superiorem. Quarta, quæ est Cõment. est etiam falsa: quia Arist. nunquàm dixit, aliquid de per accidens moueri, nisi quãdo est in altero & alterũ est in loco ꝓpriè sicut anima ad motum corporis.

Cõment. 4.

Falsitas opinionum.

* ¶ * Primum cœlũ est quidem in loco, non in centro mundi: vt dixit Commẽtat. in isto libro. com. 43. sed est in loco, vt dicit Themistius: & Sanct. Thom. tex. 43. declarat, per partes, nam est in loco, secundum orbes quos continet maximus orbis. Sicut est verum dicere de mundo quod est in loco per partes: & vltimum cœlum, est in loco ratione partiũ intrinsecarum quæ sunt in concauo eius: quia tales partes mouentur circa conuexum corporis, circa quod reuoluitur. Quod secũdum Philosophum est sphera Saturni: quia solum octo posuit cœlos: & sic Themist. ponit, vltimam spheram locari per cœlum Saturni secundum partes concauas: ita vt conuexum Saturni sit locus octauæ sphęræ, quasi continẽs, & circundans illud. &c.

Nota.

¶ Sed tamen oportet notare quòd id quod conclusio dixit ex Arist. fundatur in vno, quòd non erat alia superior sphera: quia Aristo. solum posuit septem planetas, & octauam dixit primũ mobile. Quapropter sit. 4. conclusio.

4. Cõclusio

Ratio.

¶ Octaua sphera est in loco propriè, eo modo quo & inferiores alię. Patet: quia est infràprimum mobile, quod est nonũ cœlum, imò infrà decimum cœlum, quem putant nunc astrologi esse primũ mobile. De quo in lib. de cœlo. Tandem est infrà cœlũ Empyreũ, quem immobilem, & beatorũ sedem ponũt catholici. Probãt conclusionẽ: si aliæ sphęrę habẽt locũ, & quia cõtinẽtur, & ob dignitatẽ, & sphera octaua habebit.

Ratio.

¶ Quinta cõclusio. Quodlibet corpus suũ per naturã sibi deputat locũ: vt naturaliter vnũ corpus nõ possit esse simul, & semel in diuersis locis. Hęc cõclusio est omniũ: siquidem repugnat per naturam ꝙ simul, & semel sit in diuersis locis. Patet. quia esse in loco, vel est circunscriptiue, vel diffinitiue: sed quomodocunq; sit in vno loco, nõ pôt simul esse in alio. Patet: quia si sit circũscriptiuè, circũscribitur à loco: vt totum sit in toto, & pars in parte: si ergo circũscribitur, nõ est alibi. Si sit in loco diffinitiue, etiã ꝓbatur: quia esse sic in loco, est, ꝙ quantum est ex natura sua repugnat esse alibi: ergo sequitur ꝙ per naturã non poterit esse aliqua res in diuersis locis. Et nõ solùm est verùm de corporibus (vt docet cõclusio) sed etiã de angelis: nõ enim potest vnus angelus in diuersis locis esse, nisi eo modo quo anima est tota in qualibet eius parte: sic angelus sit in loco sibi cõgruẽti. Tamen ꝙ angelus si sit hic in Mexicana ciuitate, ꝙ idẽ dicatur esse Romę, vltrà locũ quem sibi per naturã potest determinare, qui sit, vel ad distantiam milliaris, vel vltrà, vt Deus nouit. non potest fieri.

5. Cõclusio Nulla res potest esse per naturá in diuersis locis.

¶ Sexta conclusio. Per diuinã potentiam posset esse vnus & idem angelus in diuersis locis simul, & semel, & idem corpus similiter. Probatur hæc cõclusio: posita fidei veritate, ꝙ Christus realiter, & verè est in diuersis locis, in sacramento: nã quod nõ implicat cõtradictionem, de potentia Dei absoluta fieri potest: sed hoc non implicat: non enim repugnat intellectui. Et probãt: quia anima nunc est in pluribus locis, scilicet in manu, & in pede. Posset ergo Deꝰ abscissa manu cõseruare ibidem animã, sicut antè erat, quando manus cõiuncta erat, & tunc esset anima in diuersis locis. Itẽ. Posset Christus seipsum ostẽdere in sacramẽto altaris, vel partem aliquã, & tunc esset in diuersis locis, etiã circunscriptiuè, scilicet in hostia, vbi se manifestat, & in cœlo. Hęc sententia est docto. sub. quam nominales sequũtur.

6. Conclus. Per diuiná potẽtiã vnꝰ angelus pot esse in diuersis locis.

¶ Quòd siquis obijciat nobis doctorẽ San. qui dicit, implicare, posse circũscriptiuè esse in diuersis locis. & in. 4. dist. 44. q. 2. arti. 2. dicit, ꝙ Deus id non potest facere: dicendũ S. Thom. loquutum, considerando ad vim

Scot in. 4. distin. 10.

Obiectio.

S. Tho. d. 37. q. 3. artic. 1. ad primũ.

1. Dilutio.

nominis

nominis circunſcriptiuè, vel diffinitiuè quia videtur quòd importet quòd non ſit alibi: ſed non faciendo vim in vocabulo, id per diuinam potentiam fieri poteſt.

Solutio. ¶Secundò poteſt quis dicere Sanct. Tho. in partibus id non dixiſſe. Quapropter vel in ſcriptis loquutus eſt ſecundum quorundam opinio. vel ipſe non perſtitit in prima ſententia.

Ratio. ¶Et pro hac opinione poteſt eſſe ratio. Non minus repugnat quòd duo corpora ſint in eodem loco, vel quantitas ſit in puncto, quàm quod idem ſit in diuerſis locis: ſed per diuinam potentiã primum fit, quã do eſt penetratio corporum: & in ſacramẽto in qualibet parte eſt quantitas corporis Chriſti: ergo & poterit aliud facere. S Tho. 3. p. q. 76. art. 4.

* ¶*Quod per diuinã virtutem id fieri poſſit, vt duo corpora ſint ſimul, ex eo patet, quod cum quantitas dimenſiua, tres effectus habeat: ſcilicet, primum quod ratione corporeitatis cauſat extẽſionem partium, & diuiſibilitatẽ in re: vt patet. 5. Metaphy. 2. quod corpus phyſicum, per corporeitatem, per aduẽtum ſuum naturaliter expellit aliud. 4. Phyſi. tex. 32. Tertiò quod cauſat diſtinctionem, ex diſtinctione corporeitatum: ex iſtis tribus quæ à quantitate dimenſiua eueniunt. Primum non poteſt Deus ſupplere, quia repugnat: eo quod ſit proprium quantitatis, & fluat ab eſſentia eius: poteſt tamen ſecundũ & tertium ſupplere, & ſuſpendere manẽte quantitate: & ſic vnũ corpus poteſt eſſe vbi eſt aliud corpus, ſine hoc quod expellat aliud: & poterit ſimiliter eſſe, ſine hoc quod diſtinctionem in ſitu faciat: quia id non repugnat, quanuis per naturam non contingat: & in hoc conſiſtit ratio, quòd per diuinam potentiam, duo corpora poſsint ſimul eſſe, de quo S. Thom. in. 4. diſtinctio. 44. quæſt. 2. art. 2. quæſtiuncula. 3.

7. Concluſ. ¶Septima cõcluſio. Poſito, vnum corpus ponatur in diuerſis locis, nõ addito alio miraculo, eadem accidentia abſoluta erunt in eodẽ in omnibus locis vbi fuerit, excepto reſpectu ad locũ. Volo dicere, quod ſi Deus per potentiam ſuam Petrum ponat Salmãticæ, & Mexici: eadem prædicata conuenient vtrobique: quia ſi hic Mexici eſt calidus, & Salmãticæ erit, excepto reſpectu ad locum, qui non erit idem: quia non eſt idẽ locus, cum non ſit idem reſpectus ad punctum fixum. Poſſet quidem Deus facere quod Petrus Mexici ſit albus, & Salmanticæ niger: in vno calidus, & in alio frigidus: tamen hoc non niſi nouo miraculo ſuperaddito priori: nam poſito quòd Deus ſuſpenderet ſuam actionem, ne calor corrũpat frigiditatem, poteſt in vno loco eſſe calidus, & in alio frigidus: ſi tamen nullum ponatur miraculum, ſi ignis applicetur Mexici, & aqua Salmanticæ, præualebit agẽs, quod eſt maioris virtutis: ſicut ſi in eodem loco applicentur eidem.

8. Cõcluſio ¶Octaua concluſio. Poſito tali caſu, quòd Petrus in diuerſis locis ſit, non poteſt fieri quòd ei conueniant duo prædicata, in quibus vnum includit negationem alterius: vt quod ſit Petrus calidus, & nõ calidus, cæcus & videns: albus, & non albus: quia repugnãs eſt. Sed tamen erit calidus, & frigidus in duobus locis: albus, & niger. Et hoc non repugnat, ſuppoſito miraculo: & ſic cæcus Salmanticæ, & Mexici videns: non tamen in eodem loco videns, & cæcus.

Ad argum. ¶Solutio patet ex dictis inter reſpondendum: ſiquidem animi conceptio eſt ſapientibus nota, ſpiritualia non eſſe in loco circunſcriptiue, ita eſt: tamen ſunt in loco diffinitiue: ob quod fortè dicit Sanct. Thom. quod angelus eſt in loco æquiuocè ad corpus. Sed poſſumus dicere, quòd ſimpliciter angelus eſt in loco, & mouetur localiter: ſic enim in ſacra ſcriptura dicitur, quòd angelus eſt in cœlo: quod miſſus eſt angelus: at quia ſunt incorporei, non dependet à loco, & ita naturaliter poſſent eſſe in vacuo, ſicut in pleno. D. Tho. p. p. q. 52.

* ¶*Et plane hic reicienda eſt opinio Caroli Bobili: qui in libro ſuarum epiſtolarum, contendit probare repuguare angelo moueri de loco ad locum: & ſaluare contendit illud Euangelicum: Miſſus eſt angelus. &c. in Epiſto. ad Theobaldum dicit, quod quilibet angelus eſt totus in mundo & in qualibet parte, ſed tamen tenendum eſt, vt communiter Doctores loquuntur.

¶SPECVLATIO. III. Vtrùm vacuum ſit dabile.

Si vacuum

1. Argumẽ. SI vacuum nõ daretur: aut non esset motus localis, aut esset penetratio corporum: sed motus localis est, cùm multa moueantur, & corporum penetratio non datur: ergo debet vacuum dari naturaliter: quia quando aliqua res mouetur, vel per vacuum, vel per plenũ mouetur: si per vacuum, habeo intentum: si per plenum, ergo penetratiuè cùm corpore pleno: vel per hoc ꝙ cedit aër: sed nõ per hoc ꝙ cedit aër: quia potest esse tanta condensatio, vel impetus in contrarium, quòd nõ cedat, & tñ est motus: ergo oportet ponere vacuũ.

2 ¶ Præterea. Rarefactio, & condensatio per naturam dãtur: ergo vacuum est. Probatur consequẽtia. Rarefactio fit sine acquisitione nouæ materiæ per maiorem extensionem: sicut cõdensatio per minorem. Rarefiat corpus, maiorem occupat locum: ergo vel in pleno, vel in vacuo: si in pleno, iam esset corporum penetratio: si in vacuo, habeo intentum, & non videtur, quo alio modo posśit fieri rarefactio, & condensatio, quin pars illa loci maneat vacua, facta condensatione: ergo vacuum est dandum.

3 ¶ Tertiò. Extrà cœlum est vacuum: ergo dari non repugnat.

In contra. ¶ In contrarium est Aristot. tex. 71.

Notand. 1. ¶ Pro decisione notandum, quod Aristot. dicit hîc, ꝙ si esset vacuum, esset locus non repletus corpore. In hoc enim differt vacuum à pleno, quòd in pleno sunt corpora replentia, in vacuo non.

Notand. 2. ¶ Secundò notandum, quòd cum ad physicum spectet de loco tractare, vt probatũ est, cùm sit ens mobile, subiectum Physicæ disciplinæ, non erit alienum tractare de vacuo: ob id mentionem facit Aristo. in isto. 4. de vacuo.

Notand. 3. ¶ Tertiò nota esse opiniones de loco, & de vacuo similiter. Primò potest intelligi vacuum: quòd intra superficiem concauam alicuius loci nihil sit prorsus corporale, sed ad modum quo antequàm Deus mũdum creasset: vt nunc extra cœlum Imaginamur.

S. Tho. 3. p. quæst. 77. ¶ Secundo modo ponebant vacuum, vt sint dimensiones de genere quantitatis separatæ à subiecto: sicut fides catholica in sacramento Eucharistiæ ponit quantitatẽ à subiecto separatã. Et dicebant illas dimensiones esse per quas penetratiuè si haberẽt corpora: & corpora physica per illas mouebantur, quæ cùm haberẽt corpus, penetratiuè dicebatur locus plenus, & quãdo non, erat vacuũ: & per hoc dicebat vacuũ: quia erat abstractũ à corpore & extra corpora.

¶ Tertiò modo Democritus, & eius sequaces ponebant vacuum in poris intrinsecu corporum: vt quanto plus esset illarum vacuitatum, corpus esset rarius, & quãto minùs, erat densius. Istis suppositis, sit prima conclusio.

Nullum dabile est per naturam vacuũ neque aliquo dictorum modorum, neq; aliquo alio modo. Hanc conclusio. Arist. hic 1. Conclu. multis probat medijs. Primo. Si res naturaliter mouerentur per vacuum primo modo: 1. Ratio. quia nihil esset sub cœlo, sequeretur ꝙ non magis grauia descenderent, quàm leuia: nam ratio quare mouentur est, quia in suo loco naturali virtus est conseruatiua: ablato ergo quod ibi non detur aliquis locus naturaliter vbi quiesceret, nulla esset ratio motus in illis. Sic Ægid. probat contra Abępache hic tex. 82.

¶ Secũdò. Non potest dari vacuum. 2. modo: quia tales dimensiones separatæ à corporibus dari non poſsunt, nisi per miraculum: sicut Christiana tenet fides in sacramento eucharistiæ. Et dato darentur, non minus repugnaret quòd corpus cum eis penetratiuè se haberet, quàm si ibi esset corpus: vt probat Aristotel. nam ita repugnat cum speciebus sacramentalibus ibi esse aliud corpus, sicut si ibi esset panis: ergo eodem modo repugnaret ibi. doc. Theol. in 4. sent. S. Tho. 3. p. quæst. 77

¶ Probatur tandem quòd naturaliter vacuum non detur: experientia siquidem 3. Ratio. videmus grauia ascendere, & leuia descendere cõtra eorum naturalem inclinationem, & hoc non nisi ob vitãdum vacuum: ergo vacuum per naturam non datur. Vnde est quòd in clypsedra aqua plena, foraminibꝰ apertis non cadat aqua, omni ablato impedimento, nisi ea ratione, qua non posset intrare aër, qui repleret locum vasis, relictũ ab aqua cadente. Signum ergo est quòd natura fugit vacuum, & contendit, vt aqua faciat contra suam particularem inclinationem ad vitandum vniuersaliter vacuũ: ita ut licèt id in respectu ad naturam particularem grauis, videatur contra naturã, sit secundùm eã, vt vitet vacuũ, quod repugnat vniuersaliter naturę entium: eo modo quo naturaliter se exponit manus ꝓ capitẽ, & fortis

fortis politicus pro bono totius reipublicę.

¶Item est experientia in vasis vitreis, apud pharmacopolas, quæ vitrea vasa liquore plena, si sint penitus clausa: vt subintrare nō possit aer, quādo in hyeme congelatur aqua in vitro inclusa, rumpūtur vasa, & frāguntur ad vitādum vacuum: signum ergo est, quod natura refugit, quasi vniuersi cōsistentia stet in rerum cōtiguatione. Quod Aristo. scitè probat dicēs. Necessarium est mundum hunc lationibus superioribus cōtiguum esse, vt inde tota eius virtus gubernetur, insinuās q corpus cœleste non nisi per contactum agit: ob quod vacuum dari non debet. Et ex multis quæ miraculosa videntur, ad vacuum vitādum sufficiat vnū, aut alterum adduxisse exemplum.

1. Metheo. Aristote.

¶Secunda conclusio. Licèt per naturā dari non posit vacuum (vt Arist. & experiētia probat) nihil obstat per diuinam virtutem dari. Hic contendimus probare quod eo modo quo naturaliter vna res non potest simul, & semel esse in diuersis locis, tamen per diuinam potentiam factibile est: asserimus quod dato natura abhorreat vacuū, & nullo modo detur naturaliter, per diuinam tamen potentiam potest dari: q eo modo quo nunc in aere pleno contingunt motus varij, & actiones diuersæ per hoc quòd aer cedit, cōtingerent motus, & alia, etiam si plenum nō esset, sed vacuum.

2. Cōclusio Vacuū per diuinā virtutē potest dari.

1. Ratio.

Probatur: quia sicut creato cœlo & terra potuit Deus non creare elemēta media, & quod cœlum esset vbi nunc est, similiter & terra, & tunc esset vacuum: sic modo post creationem posset, si vellet, annihilare omnia quæ intra cœli ambitum continentur vsq; ad terram: & esse vacuum.

¶Potest similiter Deus dolium aqua, vel vino plenū seruare, annihilato liquore existente in vase, & tunc esse vacuum in vase. Et potest creare dimēsiones separatas absque subiecto: sicut in sacramento Eucharistiæ vere sunt: quas si Deus absq; calore, & alio Physico accidente seruaret, esset vacuum, ad modum quo illi antiqui vacuum ponebant: ergo dabile est per diuinam potentiam vacuum: non enim repugnat. Et hæc conclusio. 2. non est contra illa quæ supra in. 3. specula. 3. dicta sunt, quia ibi de vacuo non limitato, vbi infinitum deberet poni.

S. Tho. 3. p. q. 77.

¶Neque hoc contra Aristot. qui loquutus est quid natura rerum haberet, & nō quid per diuinā potētiam fieri posset: quod nos & cognoscimus, & fatemur factibile esse.

¶Tertia conclusio. Dato vacuo, & concesso, si mobile moueretur, non esset in instāti, sicut quidam putant Aristot. affirmare. Volo dicere, quod si contingeret esse vacuum, & lapis moueretur per vacuum, sicut modo per plenū, non sequeretur quòd motus lapidis esset in instanti. Patet. Tota ratio quare dicunt motum illum futurum in instanti est, quia nulla esset medij resistētia quia vacuum, & velocitas, vel tarditas in motu attēditur penes medij resistentiā: sed hoc non sufficit: quia aliunde consideratur resistentia, quam ex medio: ob id Comment. ait, quod quando tota resistentia motus venit ab extrinsecò, scilicet, ratione medij, motus fieret in instanti. Et quia arguit Abempache, & alij, quandoq; contingere retardationem & successionem in motu aliunde quàm ex resistentia medij: vt in motibus violentis proiectorum, & in motu primi mobilis, vbi non est resistentia medij, & in motu animalium, quæ fatigantur: respon. Commen. quòd resistentia potest tribus de causis prouenire. Primò, ex parte mobilis: quia suapte natura in cōtrarium renititur. Secundo, ex parte mobilis non cōtranitētis, sed ratione situs contrarij, quam habet ad motum intentum à motore: vt primū mobile mouetur sic: nō quia contranititatur, neq; quia resistentia, sed quia motor intēdit partem, quæ est in Oriente, ponere in Occidente: & propter continuitatem partium orbis non potest fieri in instanti. Tertio modo resistētia potest venire ex parte solius medij: vt in motibus corporum simplicium grauium: & leuium in illis nulla est resistentia ex parte mobilis. In animalibus potest resistētia venire ex parte medij, & ex parte mobilis ppter grauitatem corporis. Et cōcludit Cōment. q in motibus violentis proiectorū, & animalium, etiam si fieret per vacuū, nō esset in instāti: quia est aliūde resistentia, quàm à medio, sed in motibus grauium, & leuiū fieret in instanti. Et sic intelligit Aristo. Eodem modo Paulus Venetus, & Gregorius Arimi. quem fere nominales sequuntur. Idem sentit Ægidius hic, tex. 74. dubitatione prima: & dicit quod si animalia mouerentur, vt grauia, in instanti mouerentur: si tamen per appetitum, fieret in tēpore, quia esset resistentia ex parte grauitatis.

3. Cōclusi. Si corpus moueretur in vacuo nō esset in instanti. Ratio.

Cōm. te. 7?

Comment. Resistentia tribus modis pōt prouenire.

Paul. Vene. Greg in 2. d. 6. q. 3. ar. secundo.

¶Tandem

¶Tandem cõclusio manet probata, quòd si per vacuum esset motus, non fieret in instanti, si esset motus animalium, vel aliorũ proiectorũ: sed nos ampliùs volum⁹ dicere Pro quo sit .4. conclusio.

4. Cõclusi. Alber. mag. in isto. 4. tra cta. 2. c. 7.

¶Corpus naturale, dato vacuo, nullo modo moueretur in instãti, siue sit graue, siue leue. Hæc conclusio est contra. Cõmenta. & contra Paulum Venetum, & Gregor. & alios: & est S. Tho. Probatur. Detur casus quòd sit Vacuum ab orbe lunæ vsq; ad terram. Moueatur graue descendendo. Quæro, an intelligitur motũs in instanti, quòd in eodem instanti sit in concauo lunæ, & in terra, vel non: si sic, ergo in duobus locis simul & semel esset, quod non potest fieri naturaliter, nisi per diuinam potentiam: vt in præcedenti speculatione probatum est. Item: quia motus non potest intelligi sine termino à quo, & termino ad quem: ergo in eodem instanti non fuit in cœlo, & in terra, si in vno instanti fuit in termino à quo, & in alio in termino ad quẽ, & inter instãs, & instans fuit medium tempus, in quo fuit in intermedio terminorum: ergo non fuit talis motus in instãti: & sic sequitur quòd tale graue per vacuum non moueretur in instanti, sed subitò. Probo quod neque subitò moueatur. Illud graue habet quantitatem extẽsam: sit tripedalis v.g. Pedalitas suprema non potest venire ad locũ in quo infima, nisi transeat per locum mediæ: illud tamen priùs, & posterius non potest fieri ita subitò. Maior est clara: quia quod mensuratur loco, nõ potest venire de extremo ad extremum, nisi per medium, & contrarium impelicat. Poterit Deus id quod in cęlo est, ponere in terra, vel ponendo in locis intermediis, vel sine hoc quòd ponat: sed quod per motum faciat, implicat: quia corporis motus, transitum per medium dicit: ob quod, quia angelus corpore caret, fortè moueri posset à cœlo vsque ad terram sine medio: vt probat doctor sanctus: at verò corpus non potest ratione suarum partiũ. Sed probo quòd non possit esse subitò talis transitus de extremo ad extremum per mediũ. Nam simus in illo instãti, quòd est vltimum esse in cœlo. Tunc sic. Immediatè post hoc illud graue erit in terra, & erit in medio, imò in infinitis pũctis mediis: ergo non priùs erit in medio, quàm in terra imò simul erit in omnibus locis: hoc non videtur intelligibile: quapropter non potest esse subitò iste motus. si esset.

S. Tho. hic lect. 12. & in 4. d. 44. q6. 2. art. 3.

S. Tho p.p. q. 53. art. 2.

¶Nec valet dicere quòd si est vacuum, nõ est medium: nam dato non sit medium resistens, est medium quòd distantia causit.

¶Et cõfirmari potest de motu cœli, quod mouetur sine resistentia, & tamen neq; in instanti, neq; subitò. Nec satisfacit, quia intelligentia mouet per voluntatem: nam dato ita sit, mouet summa velocitate, qua mobile moueri potest. Confirmat.

¶Alia argumenta possent adduci, sed hæc satis. Et sic tenẽdum, quòd dato vacuo, nec in instanti, neq; subitò graue moueretur, sed in tempore. Ægidius quolibet. 6. quęst. 7. probat satis scite, ꝙ talis motus si esset in vacuo, mobile esset sursum & deorsum, & in eodem instanti mensuræ propriæ, esse non posset.

¶Ad Aristo. & omnes qui contrarium tenent, ex dictis Aristotelis respondẽt, quod Aristo. nõ arguit ostensiuè ex professo, ꝙ dato vacuo, moueretur graue in instãti, sed ex suppositione, si nulla esset repugnantia ex parte mobilis: sed modo est. & magna, eo ꝙ corpus est. Et quod non sit voluntaria solutio patet: quia antiqui ponebant vacuum ne resisteret plenum motui naturali, & ideò videbãtur insinuare quod ex parte mobilis nulla esset resistẽtia in motu. Et ita Aristo. arguit ad hominem, quòd tunc motus fieret in non tẽpore: at Arist. ad non concessisset: quia videbat cœlũ absq; resistentia moueri, & nõ in instãti, neq; subitò. Ad oppo tenentes.

¶Videtur igitur tenendum, quòd nunquã motus in instanti, vel subitò potest contingere: tu tantùm vt S. Tho. dicat, quòd neq; corpus gloriosum, cùm habeat dotem agilitatis, poterit in instanti moueri, etiam si medium non resistat, sed mouebitur in tẽpore breuissimo quasi imperceptibiliter, iuxta virtutem suæ dotis. De quo in .4. erit dicendum. S. Tho. 4. dist. 44. q. 2. artic. 3. Corpus gloriosum non mouebit in instanti, sed breui imperceptibiliter.

¶Ad primum negamus dari vacuum, neq; ob id tollitur motus, neq; sequitur corporum penetratio, quia plenum est: nam motus est per cessionem corporis, vel diuisionem eius. sicut cõtingit per aerem, & aquã. Ad arg. 1.

¶Ad secundũ idem dicẽdum. Nam rarefactio cõtingit sine vacuo, per hoc ꝙ corpus cedit: & condensatio per hoc quòd aer circunstans dilatatur: sic vitantur omnia incõuenientia. Et similiter in animali contingit nutritio, ratione corporis subtilis inclusi intus in poris, ob cuius condẽsationem, vel rarefactionem Ad secundũ

rarefactionem vitatur vacuum. De quo infrà in libris de generatione.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium de vacuo extra cœlum respondetur quod ibi nulla est res naturalis, neque potest esse actio: quapropter non repugnat quòd illic sit vacuum: imo si est verum quod probatum est suprà, Deum non posse infinitum producere, oportet extra cœlum locum esse imaginarium, in quo nihil sit: & illud nihil non dicitur propriè vacuum: quia superficies conuexa vltimi cœli non est apta ad continendum aliquid suprà: ideò non est propriè locus, nec vacuum.

* ¶ * Resolutorie ergo tenendū, quod motus si esset etiam in vacuo, non posset in instanti fieri: quia & si non esset resistentia in spacio, ex qua esset successio in motu: esset tñ quantitas spacij, in quo necesario sūt imaginarie extrema, & medium: & ex sola ista quantitate spacij, causaretur resistentia, propter vbi, opposita: si mobile esset in vno extremo vacui, esset sub vbi, opposita, ad alterum vbi, acquirendum.

¶ Qui tamen gratia disputationis solum, velet defendere Comentatorem & sequaces, esset supposito, quod ad successionem in motu, requiritur spacium, in quo extrema realia, & medium reale, quæ in vacuo non sunt, & sic dato vacuo, motus esset in instanti. supposita antiquorum sententia, q̄ omnis resistētia ex plenitudine spacij eueniret.

SPECVLATIO IIII. De tempore, de quo Aristo. in isto quarto. Vtrùm tempus sit aliquid reale.

1. Argumē. Idetur quòd non. Si tempus esset, vel esset ipsum mobile primum, aut mot⁹ eius, aut aliqd eius: sed nullum istorum est: ergo tēpus nō est. Primū. Tempus non est ipsum mobile: quia etiā ipso mobili primo quiescente esset tēp⁹: & cùm ipsum mobile sit substantia quędā, tēpus substantia esset, quod tamē est cōtra Arist. Neq; est motus eius: quia tēpus non est idē quod motus: imo ponitur accidēs motus. Neque est aliquid ipsius primi mobilis: quia non potest signari illud.

¶ Item. Si tēpus est (cùm sit quid cōtinuū) partes eius dari possūnt: sed nullæ dāt: nō pars præterita, quæ iam non est, neq; futura, quæ nondū aduenit: neq; præsens aliqua: qa vel erit instās, vel aliqd diuisibile: nō aliquid diuisibile, ergo instās: sed instās nō est pars tēporis: quia aliàs continuū ex indiuisibilibus cōponeretur, q̄ repugnat: vt infrà in 6. dicemus. Neq; dato esset pma nēs: quia vel est vnū instans in toto tēpore, vel est aliud, & aliud. Nō potest esse q̄ sit vnū: quia non esset instans, sed temp⁹. Quod si est aliud, & aliud, cùm sit indiuisibile, temporis nulla pars aliquando erit: & sic tempus non est dabile. Tex. 89.

¶ Tertiò. Si tempus est, erit vt docet Aristot. numerus motus prioris, & posterioris: sed hoc non: quia vel intelligitur solū de motu cœlesti, vel de alijs motibus: non de alijs: quia Aristot. exprese negat, neq; de motu cœli. Patet. Illud est tempus, per quod nostra actio potest mensurari: sed per quenlibet motum vniformem regulamus, & metimur nostras actiones: vt ego nunc scribens per horologium arenæ, q̄ appono: vt sciam quantum tēporis in scribendo consumpsi. 3. Arist. t. 33.

¶ In contrarium est Aristot. qui dicit: tempus esse & definit per prius, & posterius in motu cœli. In contra.

¶ Ista speculatio, quæ de tempore, est nimium difficilis. Nam (vt ait. P. Augu.) tempus quis facilè breuiterq́, explicauerit. Vnde, si nemo ex me quærat, scio, si quærenti explicare velim, nescio. Hæc. P. Aug. qui grauiter (vt solet) insinuat, quòd cōpertissimum sit omnibus tēpus esse. Quis enim est, qui ratione vtatur, quantunuis barbarus, qui non experiatur tempus esse: sed difficillimum declarare quid sit: & hoc ex parte ipsius rei: nā sunt aliquæ res tā minimæ entitatis, vt vix à nostro intellectu cognosci possint, vt sunt secūdę intentiones: & res successiuæ: vt motus, & tēpus. Cum tamen aliæ res quæ sunt secundū se maximè cognoscibiles, à nobis cognoscātur minimè, nō ex defectu ipsarū, sed nostræ potētiæ, q̄ ad manifestissima in natura se habet vt oculus noctuæ ad solis lumē, quod & Arist. 2. meta. tex. 1. explicauit. Duplici ẻ causa res à nobis cognosci nō possunt: vel ex defectu potentię nostrę, uel ex defectu ipsarum rerum: inter quæ meritò tēpus cō numerandum censemus. Quapropter nō

Aristot. tex. 101.
1. Notan.
August. 11. confessionū cap. 14.

Tempus ob minimā entitatē nō potest cognosciā nobis.

solũ inter antiquos illos diligentissimos rerum indagatores variæ fuerunt opinio. de tẽpore: vt hic explicat Arist. sed adhuc inter iuniores, qui velut nani, in humeris gigantũ positi, à longius aliqua ꝓspiciunt.

Notand. 2. ¶ Secundò notandum, quòd omnes quot quot varié de tempore sentiunt, conueniunt quod tempus (quicquid sit illud) mẽsura sit certa durationum, motuum, & operationum rerum corporearum. Atq; quia cœlorum motus regularissimus videbatᷣ, omnes tempus in cœlo collocauerunt: nã ex solis motu, annum, menses, dies, & noctes, distinguuntur. Hoc declaratur in sacro eloquio, quando Gene. 1. dicitur. Fiantque luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, dies, & annos.

Abulé. 2. p. defensorij. cap. 91.

Augu. 12. de ciui. ca. 15.

Notan. 3. ¶ Aristot. de tempore citat. 3. opinio. nam quidam putabant tempus esse motum cœli: alij mobile ipsum: alij motum particularem: postea subdit suam opinionem, quód tempus sit quoddam accidens motus illi⁹. tex. 94.

Notand. 4. ¶ Quartò est aduertendum, quod ex hoc quod Aristo. dicit, tempus esse accidẽs motus, est opin. nominalium, & realium diuersa, illis dicentibus, quod tempus quãuis sit accidens, vt dicit Arist. non tamen sit aliquid distinctum: sed cum motum non ponant distingui à re quę mouetᷣ, tẽpus dicũt esse ipsam sphærã cœlestẽ, id est, ipsum mobile primũ, cũ aliqua cõnnotatione tñ, vt solet ipsi docere: isti vero, nẽpe reales, sic accides esse dicunt tempus, vt affirment esse aliquam realitatem distinctam à mobili, & motu ipsius cœli: sicut ponitur albedo quid reale, mediante qua qualitate formaliter album dicitur: at primum videtur non satisfacere, quod tẽpus sit ipsum mobile, & secundum non cõuenit intellectũ, quia multiplicat plusq̃ oportet res absque necessitate: ob id, vt in principio diximus, res est difficilis ad intelligendum, in quo verè, & propriè consistat ratio temporis. Sit ergo prima conclusio.

Opin. variæ inter nominales & reales.

Neq, realiũ neq, noĩaliũ opin. placet.

1. Conclu. ¶ Neque primum mobile, neque quodlibet aliud corpus quod mouetur, formaliter loquendo, est tempus. Hæc conclusio est Aristotelis in isto loco tex. 94. qui ait: dicere quod sphæra est tempus, est stultius, quàm vt de eo impossibilia consideremus. Primum eius argumentum est ad cõclu. Res aliter sunt in sphæra, & aliter sunt in tempore: ergo sphæra non est tempus. Patet. In sphæra sunt tanquàm in loco: in tempore autem tanquam in mensura durationis: locus tamen non est durationis mensura. Hæc Aristot. Ita est quod sphæra locus communis est rerum omnium quæ continentur sub orbe: sed quis dicet quod locus meus sit meæ durationis mensura? Si diceret meæ quantitatis, bene quidem: sed durationis, minimè: cum ergo diuersæ sint mensuræ tempus, & locus, quia vna est successiui, & alia permanentis, oportet & inter se habeant differentiam.

Nullũ corpus mobile est tempus.

1. Ratio.

¶ Secundò. Corpus quod dicitur esse tempus, est de prædicamento substantiæ: sed tempus in prædicamento quantitatis ponitur: ergo tempus non est corpus. Ex hoc sumitur ratio ad probandum, quod non sit formaliter tempus. 2. Ratio.

¶ Item. Ea quæ ad diuersa pertinent prædicamenta, vnum nõ est formaliter aliud: quia sunt primo diuersa: sed corpus, & tẽpus ad diuersa pertinent prædicamenta, vt notum est: ergo vnum non est formaliter aliud: ergo corpus non est tempus: nam licet contingat vnam rem esse, quę ad duo prædicamenta spectãt: vt actio, & passio, vnum tamen non est aliud formaliter, vt suprà dictum est: sic ergo, mobile non est tempus. 3. Ratio.

¶ Hæc conclusio sit contra Ocam, qui dicit, quod tempus est corpus primi mobilis, quia dicit, quod motus primi mobilis est tempus. Et secundum eum motus est idem quod corpus mobile: de primo ad vltimum dicit, quod tempus sit corpus. Eũ sequuntur plures nominales. Sit etiam cõclusio contra Greg. Arimin. qui dixit, tempus esse corpus primi mobilis, imo & addidit, quodquodlibet corpus regulariter motum, tempus est: & quod magis notandũ, quod citat pro se Beatũ Augu. qui nunq̃ asseruit tẽp⁹ esse mobile ipsum. Isti putãt hanc esse mentẽ Arist. cũ ipse contrarium dicat: & non solum dicit sphæram non esse tempus, sed neque motum eius. Cõtra Ocã. [illegible]

Greg. [illegible] q. 2.

Aug. [illegible] Ciuit. [illegible]

¶ Contra huiusmodi opinantes sequitur, quod in eodem tempore velocissimus equus pertransit stadium, & tarda formica. Patet: quia in eodem cœlo, quod tempus est. Sequitur etiam quod quis in peccato fuit tempore vnius horæ, & pœnitens saluatur, qui tamen toto tempore totius vitę mãsit in peccato. Patet: q̃ ille q̃ peccauit in isto Coroll. 1.

Coroll. 2.

in isto cœlo peccauit.i.existente cœlo, & eo existēte fuit per vitā. Concedunt istat quę tñ ridicula videt.imò etiā admittūt,ꝙ eadē res sit annus,& mēsis,& dies,& nō solùm hoc,sed quod formaliter dies est annus,propter diuersas connotationes: sicut sedens est dormiens:at quia ista videntur indigna vt concedantur absolutè posita est. 1.conclus.

2 Conclus. Motus non est tēp⁹ formaliter. Arist.t.95. & 96. Arist.t.133. Ægid tex. 96.du.1 & secundo. Paul Vene. tex 96.

¶ Secunda conclu.Motus formaliter tempus non est,siue sit eadem res tempus, & motus,siue diuersa.Hæc cōclus.est Arist. & probat.Motus solùm est in re, quæ mouetur:vnde tot sunt motus,quot sunt res quæ mouentur:sed tempus est in omnib⁹ mobilib⁹ tanꝗ eorū mensura,& vnū & idē oīb⁹ est,ergo tps nō est formaliter motus.

¶ Secundo.Motus dicitur velox,vel tardus:sed tempus nunquam:ergo vnum nō est formaliter aliud.Item.Tempus est numerus motus:ergo motus non est temp⁹: aliàs tempus esset numerus temporis.

¶ Item(vt ait Paul.Venetus ex Auicenna)aliæ sunt differentiæ temporis,scilicet annus,mensis,dies,&aliæ mot⁹, scilicet,alterationis,augmentationis: ergo tempus non est motus.

Tex 95. D Aug.11. conf.c.23.

¶ Hæc cōclu.est cōtra illos quos Aristot. citat,tempus esse motum dicētes. De quibus etiam D.Augu. Qui probat conclus. quia aliàs sequeretur ꝙ circulus diurnus solis esset dies:sed hoc est falsum:quia si p impossibile circulus ille vna hora absolueretur,esset idē motus,licèt velocior:tū nō esset idē tēpus,nisi quis diceret quod dies fieret hora:& cōcludit.Nemo mihi dicat motū cœlestium corporum esse tempus.

3 Conclu. Tēpus non est aliquid realiter distinctum à motu.

¶ Tertia conclusio.Tempus & si non sit formaliter motus cœli,non tamen est aliquod accidēs realiter distinctum à motu. Probatur.Si tempus est res distincta à cœlo,& ab ei⁹ motu,sequitur quod Deus poterit & motum,& cœlum conseruare sine tali supperaddito:nō est enim repugnātia aliqua,ꝙ Deus moueat cœlum sicut nunc mouet,suspēdendo tamen suam actionē, ad producendū illud accidens:tunc in cœlo erit tempus,sicut & modò , & mensura erit ille motus cœli, etiam non producta tali qualitate omnium actionum , & motuum,sicut ea producta : sequitur ergo ꝙ tempus non dicit aliquid reale superadditum ipsi motui. Qui tenent contrarium, negant maiorem : quia implicare putant:sicut quod album sine albedine sit album:sed solutio non sufficit,cùm sit differentia notissima. Album enim in sua ratione formali includit albedinem, sed motus non includit huiusmodi qualitatem:quare posset esse motus sine ea:& sic est tenendum,quanuis olim mihi visum fuerit contrarium:sed modò ex argumento facto,& ex alijs quæ formantur ab alijs pro hac cōclusione,conuincor asserere.Hæc est opinio Scoti & Alberti de Saxona.

Venetus Capreo.1.2 dist.2. q.2. Ad.1 & Herue⁹.2. sen.d.2.q. 1.

¶ Hæc conclusio est contra Paulum Venetum,& ferè contra reales omnes,& contra Capréol. qui velut opinionem Sancti Thomæ defendit,quòd tempus dicat accidens realiter distinctum à motu primi mobilis,quòd sit subiectiue in primo mobili, mediante tamē motu,quā qualitatem vocat successiuam quantitatem continuatam per instans indiuisibile,in quo successiuo,præsens,non potest esse aliud,quàm solùm instans . Contra hos ergo conclusio tertia posita intelligatur. Quid sit dicendum ad id quod Capreo.affirmat fuisse opin. Sanct. Thoman sequenti conclus. declarabitur.

4.Conclu. Tēpus rōne distinguit à motu.

¶ Quarta conclusio. Tempus cùm non sit qualitas distincta a motu primi mobilis,distinguitur tamen ratione ab eo.Patet: qa motus,& tempus à parte rei distinguuntur,vt dicit secunda conclusio,& non sicut res,& res,vt ibi probatur , & in tertia conclusione: sequitur quod distinguuntur ratione: & non quacunque ratione, sed formali ratiōe,id est definitione : quia alia est definitio motus,scilicet,quòd sit actus entis in potētia,& alia temporis,quæ est,numerus motus secundùm prius,& posterius.Hæc conclusio videtur esse sententia expressa Aristot.quando dicit,tempus id quidem quod est,motus est:esse autem id est ratio,& quidditas alterum est,& nō est motus.& tex.131.Si non est possibilis intellectus,qui numerat prius,& posteri⁹ non est completa ratio formalis temporis à parte rei.Ex istis verbis claret quòd Aristot,distinguit tempus à motu,non tanꝗ rem à re,sed quantum ad rationem formalem,quæ in definitione alia consistit. Arist.t 98.

Tēp⁹ à motu distinguitur quantū ad definitionem. S.Tho 3.p. quæst.10.

¶ Et Sanctus Thomas lectione.17. super tex.99.citatum dicit,quòd prius, & posterius sunt idem subiecto cum motu sed ratione differūt:& lectione vltima super textum.131.idem sentit.

Obiectio. ¶ Posset tamen curiosus obijcere. Tempus dicitur aliquando à Sancto Thoma accidens ipsius motus, & esse successiuum, & esse subiectiuè in primo mobili. Solutio. Concedimus: sed non inde contra conclusionem: nam potest esse accidens, non tamen realiter distinctum. Esse patrem in Petro accidens est, & realiter Petrus pater est per paternitatem, sed non ob id sequitur quod paternitas sit res distincta. In tantum hoc est verum, quod doctor subtilis, qui aliàs ponit relationes distingui à subiecto, & motum similiter, Sco. in 4. d. 48. q. 2. in. 4. dicit, quod in conclusione nos dicimus, inquiens. Tempus non est quantitas distincta à motu, sed solùm ab illo in ratione mensuræ, differens est. Subscribit Durand. tanquam de mente Philosophi. Durã. in. 2. d. 2. q. 4.

¶ Et differentiam motus, & temporis paucis accipito. Si enim lapis, vel aliud corpus in plano quanto (verbi gratia) tripedali moueatur, ibi est successio, & mobile respectu spatij aliter se habet: quia prius est in parte media spacij, quàm in posteriori. Ecce prius, & posterius in motu, & est motus: quia actus entis in potentia. Ex isto priori, & posteriori consequitur aliud prius & posterius in mora, & duratione: vt non tantam morã habuerit illud mobile pertranseundo duas partes spatij, quàm habuit totum pertranseundo. Ægid. egregiè, tc. 102. dub. 2. Et hoc prius, & posterius numeratum facit tempus. Sic insinuat Aristotel. Arist. t. 99. quòd ex continuitate magnitudinis sequitur continuitas, & ex continuitate motus continuitas temporis.

Nota. ¶ Et considerandum venit, quòd illud prius, & posterius non habet temporis rationem nisi inquantum mensura est motuum, & durationum omnium: sed tamen mensura vtimur aliqua quantitate, multiplicando illam, tanquam quoddam indiuisibile: vt hora sit quoddam indiuisibile temporis, quo multiplicato, diem, mensem, & annum constituimus: sicut vlna multiplicata, pannus: & amphora multiplicata omnis liquor metitur. Sic ergo cum tempus in rei veritate continuum sit, habet rationem mensuræ, per intellectum diuidentem illud in partes: sicut pannus continuus non diuideretur, nisi quatenus per intellectum diuidimus decem vlnas. Et quia ille motus primi mobilis est regularissimus, & simplicissimus, est sicut vnitas ad mensurandum: ob id illud prius, & posterius, in motu primi mobilis habet temporis rationem. Et si vlna, vel amphora, vel quæcunque alia mensura variabilis esset, non haberet rationem mensuræ: quia non possemus de mensurato reddi certiores. Similiter si ille motus primi mobilis nunc esset tardior, & aliquando celerior, non posset esse tempus. & quia inuariabilis, meritò aliorum mensura est. At quia de ratione mensuræ est, quod sit notissima, ille motus sit nobis notissimus per solis motum, quem nullus potest ignorare.

¶ * Et illud tempus constat ex nunc, quod fluit in toto tempore: quod quidem in toto tẽpore est tantũ vnum nunc, secundum rem: licet sit aliud, & aliud secundum rationem vel accidentaliter mobile, variatum, vt lapis varians diuersum locum, causat motum, sic nunc, fluens. Sed mobile, in toto motu secundum rem, est idem vt lapis idem est qui mouetur, sed est diuersus accidentaliter, inquantum cognoscitur in alio & alio situ. Sicut idem est homo in domo, & in agro, etiam in essentia: licet differat propter varia vbi: sic ergo idem nunc, est in tempore, tamen vt imaginatur fluẽs, est diuersum accidentaliter: quia vt imaginatur fluxisse causat prius, in tempore, & vt verò fluet, causat posterius in tempore. Ob id, idem nunc, in re, in toto tempore sed diuersum accidentaliter & idem intelligit de puncto, in linea: & demutatum esse, in motu de quibus altàs ex proposito. *

¶ Ex quo apparet Aristotelis definitio de tempore. Tempus est numerus motus, secundum prius, & posterius. Aristot. 4. physi. 101. & 108. Ægid. quolibet 5. quæstio 10. Acsi diceret. Illud prius, & posterius in motu numeratum, tempus dicit, quo mensurantur omnia: & numerus pro numero numerato sumitur.

¶ Conclusio quinta. 5. Conclus. Sine intellectu nõ est tẽpus. Tempus licèt omni seclusa operatione intellectus fundamentum habeat in re, quantum ad esse tempus, tamen, non habet. Hæc conclusio est Aristotelis, Aristoteles tex. 131. qui dicit quòd sine intellectu non est tempus: sed tamen illa res quæ est tempus, quo ad materiale, scilicet, motus est, etiam si nullus sit intellectus: sicut creato mundo, & cœlo moto, antequam esset humanus intellectus, & etiam si angelicus non esset, motus esset, quod est pro materiali tempus: sed non esset temporis ratio formalis quæ consistit in hoc, q illud prius, & posterius in motu seruat, ac si esset presens ad mẽ-

surandum: sicut nunc dicit dies Mercurij. quia est vnum instans, quod intellectus noster considerat tanquam vnitiuum prioris cum posteriori. Est etiam exemplum in secundis intentionibus: natura animalis vere, & realiter, & materialiter in quocunque indiuiduo est, seclusa omni operatione intellectus: sed quòd sit genus, habet per operationem intellectus, abstrahentis illam ab ipsis indiuiduis, sic res quæ est tempus: sed quod tempus dicatur, non erit, si nõ sit intellectus, sicut in prædicabilib⁹ diximus.

Ratio p.p. ¶ Ratio ad cõclusionem est hæc. Res quę est tempus, omni operatione intellectus seclusa, est: ergo esse habet sine operatione intellectus. Consequentia est bona: & probatur antecedens. Motus secluso omni intellectu est, vt constat, & hæc res est tempus, vt patet ex supra dictis. Item. Decem homines verè decẽ sunt, etiam si nullus sit intellect⁹ numerãs: ergo & tẽpus similiter.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quod non habeat quantum ad formale, quod tempus dicatur absque intellectu, patet. Tempus non dicitur prius, & posterius in motu, nisi ipsis numeratis: sed numerari non possunt absque intellectu. ergo tempus rationem suam formalem habere non potest sine intellectu: sicut decem homines, numerus decem hominũ nõ dicitur, nisi intellectus numeret.

6. Conclu. ¶ Sexta conclusio. Tempus sic est vnum numerò, quod subiectiue est in cœlo, in alijs tñ motibus, quãtumuis sint regulares, est solũ sicut mẽsura in mẽsurato. Hęc est

Ægidius. c. 129. du. 6. Aristotel. text. 133. qui ex professo probat, vnum esse tempus omnium motuum: alias sequeretur quod plura essent æqualia tempora. Simul enim mea deambulatio esset tempus, vel mea alteratio: esset (inquam) vel tertia, vel quarta hora: & si alius similiter alteraretur, vel ambularet, esset alia hora tertia.

Cõtra Gregor. Arim. & Ocam. ¶ Hæc conclusio est contra Gregorium Ariminen. in loco citato, qui ait: quodcunque corpus regulariter motum, esse tempus. Ocam idem videtur sentire, licèt non tam apertè. Istorum opinio nõ solum est contra Aristotelem, sed contra communem modum loquendi, & intelligendi: nã quodlibet horologium tempus diceretur distinctum ab alio: & tempus Mexici non esset idem numero quod Salmãticę: qa horologium est aliud: imo tẽpus quod in monasterio hoc Mexicano ordinis Eremitarũ sancti August. est, esset aliud, quàm tẽpus quod est in foro, in domo Proregis: qa ibi est aliud horologium, & aliud hic. Tamen ista minime concedi debẽt: quare neque istorum opinio. Quapropter conclusio sexta stat in veritate, quod tempus sit vnum, & si in alijs motibus regularibus, vt sunt horologiorum, erit nõ vt in subiecto, sed vt mensura in mensuratis: nam motum horologij metimur per cœli motum: hinc est quod per artem fiat, vt imitari possit naturam: quia ars eam imitatur inquantũ potest: sicut vlna dicitur esse in pãno mensurato: & pãnus dicitur esse mensura, pro quãto mensuratus est pãnus ea. Sic sentit S. Thom. Et non potest conuenire alicui motui esse tẽpus: quia regularitas in motu naturali, nõ inuenit, cũ sit velocior in fine, quàm in principio: neq; in violẽto, qui ècõtra, velocior est in principio: neq; in progressiuo: qa nõ est regularis: & in recto motu, etiã si esset regularis: qa nõ est perpetuitas in eo: sicut in motu circulari. Et solũ ponitur in motu primi mobilis, & non in motu Saturni, neq; alterius planetæ: quia planetæ omnes cum moueantur ab occidente in oriẽtẽ, suis proprijs motibus nõ sunt ita veloces, sicut motus ille diurn⁹ primi mobilis: qa sol in anno luna in mese, & alij in alijs tẽporibus, vt in libro de cœlo erit notum.

Arist. 2. physic. c. 79. & 4. meta. tex. 28.

S. Th. p. p. q. 10. ar. 6.

Conclu. 7. ¶ Septima conclusio. Si per impossibile daretur alius motus velocior, quàm sit primi mobilis, vel cessasset motus ille, vt tempore Iosue, & vt cessabit in fine mundi, tẽpus tamen intelligeretur. In hac conclusione volumus dicere, quod dato tempus modo sit in illo motu primi mobilis, tamẽ non per se, & ex necessitate intrinseca est, inquantum motus primi mobilis, sed inquantum primus, & notissimus. vnde si alius eo fieret velocior, iam in illo tempus esset collocandum: quia ille talis motus haberet rationem mensuræ. Et satis. D. Tho. probat, quod cessante illo motu, esset tempus: nam tempore Iosue oportuit fuerit mensura illius durationis belli, & nõ per motum cœli, quod non mouebatur: ergo, per alium motum notum, & regularem, quicunque esset ille: quanuis quidam contrarium dicant. Tamen post diem iudicij (quia cessabunt generationes, & alterationes) non est ponendum tempus, neque ibi ratio temporis erit.

Iosue. 10.

S. Tho. p. p. q. 66. art 4.

Ratio.

Conclus. 8. ¶ Octaua conclusio. Tẽpus non solũ o-

S. Tho. p. p. q. 10 art. 6.

omnium motuum inferiorum mẽsura est, sed etiam motus ipsius primi mobilis: & dicitur esse tempus in primo mobili tanquam in subiecto, & primo mensurato, in alijs tamen solum tanquam mensura in mensuratis: quare dicetur sui ipsius mensura intrinseca, & aliorum extrinseca: vt vlna est mensura panni extrinseca, & sui ipsius intrinseca, quia etiam seipsam mensurat: sicut vna tertia virgæ mensuramus totam virgam, quam vlnam vocamus.

Ægi. t. 102. du. 5.

Ratio.

Ratio ad id est. Ille motus primi mobilis, in quo ponitur tempus, verè duratio est, & mẽsurari potest, & in eo prius, & posterius est: ergo debet mensurari tempore, vel alio motu: non alio motu: quia nullus alius motus regula, & mensura motuum est, cum nullus habeat rationem prioris ergo regulari debet tempore: sed tempus ille motus est: ergo ipse motus sui ipsius regula, & mensura est. Quis est qui neget vlnam ipsam, qua pannus mensuratur, mensurari posse: aut qua alia mensura, nisi se ipsa, pro quanto vel tres tertias ibi intelligimus, vel quatuor quartas, aut sex sextas. Sic & in motu illo primi cœli oportet intelligere, quòd ipse cum sit tẽpus, & aliorum motuum mensura, cum ipse motus sit, seipso regulandus venit: ob

Cômẽ. 102

hoc Comment. dicit, quod in definitione temporis, ly motus, pro quocunque motu accipitur: sed prius, & posterius pro solo priori, & posteriori in cœlo.

Ad argum.

¶ Ad primum sufficienter ex dictis patet solutio. Non enim tempus est cœlum, neque formaliter est eius motus, sed solum prius, & posterius numeratis in ipso motu: quia hoc habet rationem temporis.

Ad 2.

¶ Ad secũdum est solutio difficilior, quia tangit materiam de instantibus: quomodo, scilicet, intelligatur instans in tempore, an indiuisibiliter, sicut punctum in linea, & mutatum esse in motu: & an sit sic instans in tempore continuans partem tẽporis præteritam cum futura, sicut punctus in linea facit continuando partes actu existentes: quia est ens permanens: & instans, partes quæ non sunt: quia ens successiuum: & vtrum instans sic situat, quòd sit semper aliud, & aliud, vel sit vnum semper manens, & stans, distinctum ab alijs, ratione cuius hæc sit vera: dies est hora: est nũc fuit annus 1551.

Varia opinio de instantibus.

¶ Circa hoc variè respondent doctores: nam qui tenent quod temp' res est distincta à motu realiter, & numerice, dicũt partes continuari per instans, eo modo quo de puncto in linea: vnde sicut in qualibet parte lineæ, etiam parua, infinita puncta indiuisibilia intelligũtur, sic & in qualibet parte temporis, etiam si sit millesima horæ, sunt instantia infinita. Hoc satis intelligibiliter dicitur. Sed tamẽ addunt vnum, quod non est facile intelligere, scilicet, q̃ vltra ista instantia est & vnum instans, seu vnum nunc, fluens, manens idem per totũ tempus: & putant esse de mente Arist. qui dicit ipsum autem nunc, est quidem vt idẽ est, vero vt non idem.

Nõ est vnum instans temporis fluens & manens.

Aristot. t. 104.

¶ Tamen hoc non est tenendum: nam sic se habet instans in tempore, sicut punctus in linea, sed in linea vltra punctum quod dicitur cõtinuatiuum, quod aliud, & aliud est, non intelligitur vnum per totam lineam, sic neque in tempore oportet intelligere tale instans vnum aliud ab ipsis quę sunt continuò alia & alia in diuersis partibus temporis: sed ponendo tempus esse accidens distinctum, instans permanens vocabitur consistentia rei, seu mobilis: non quod tale instans continuet, sed quòd solũ suo fluxu ad imaginationem intellectus tempus faciat: sicut & facit punctus fluens ad imaginationem, lineam constituendo.

¶ Si verò ponamus (vt dictum est) temp' non esse aliam rem distinctam à motu, tunc non est necessarium ponere infinita instatia numero distincta, sed ipsamet mobilis existentia sub ratione qua nunc est in aliqua morula, in qua non fuit immediatè antè, neque immediatè post hoc erit, facit nunc, præsens, indiuisibile, atque ratio ipsius primi mobilis qui non perseuerat in eodem loco & morula, sed semper fluit à præterito in futurum, & à futuro in præsens facit tẽpus. Hoc videtur dicere Arist. quando ait, quod ipsum nunc, sequitur id quod fertur: vt tempus motum, id est quẽadmodum tempus se habet ad motum, sic nunc, ad mobile. Ac si diceret: quemadmodum mobile vnum, ea ratione qua successiue, & continue in alia, & alia parte spatij est, & habet rationem motus, sic existẽtia ipsius mobilis vna, & eadem in alio, & alio momento, & morula est nũc, ex cui' fluxu fit tempus. Et sic S. Thom. dicit ibi, q̃ nunc temporis, est idem subiecto toto

Tex. 104.

Hoc eleganter Ægidius hic tex. 91. dub. 1.

tempo

tēpore, sed differēs ratione: quia sicut tempus respōdet motui: ita nūc tēporis respōdet mobili: sed mobile est idē realiter toto discursu tēporis, sed solū ratione differt, in quantū est hic, & ibi & ista alternatio est motus: sic fluxus nunc secundū q alternatur, tempus est: sed infra latius & clarius.

S.Tho p.p. q. 10. art. 4. ad 2. Idem Egid. 4.108. du. 1.

¶ Sic patet solut. ad. 2. Argumentū. Vnū tñ cōsiderandū est, q sicut in cōclusione quarta diximus, tēpus solū ratione differre a motu, sic etiā de instātibus intelligendū est, q cōsideratis ipsis eo modo quo q primā opinionē tenēt, vel eo modo quo nos illud nūc, fluēs ponim⁹ ab illo motu q in illo nunc, solum ratione differens est.

* Capreolus. Herueus.

¶ * Et quia graues inter thomistas auctores: vt sunt Capreo. & Herue⁹ in. 2. d. 2. q. 1. art. 4. tenent: & idex m te. S. Tho. cōtra id q in hac quæstio. determinatū est maxime in conclu. 3. oportet animaduertere: q S. Th. in diuersis locis varie videtur loq de tempore: nā in. p. p. q. 10. art. 1. & in tractatu de instātib⁹: videtur sentire q mot⁹, & tēpus, realiter distinguantur: quia dicit q prius, & posterius, in motu sunt tempus. Et nō addit vt numerata: q intelligēdū videtur sic: nā anima apprehendit primā partē mot⁹ vt vnā: & sequentē vt vnā: & comparat vnā alteri, vt ei succedēs, & has vnitates partiū mot⁹ sibi succedentiū aggregat ad inuicē: & cōstituit numerū applicatum parti priori & posteriori in motu: & talis numerus est tēpus. Et hoc distinguit à motu: nā sicut discretū, ad cōtinuū: sic numerus quo cōstat tempus, ad motum: sed discretū, & continuū, sunt duo genera sub alterna disparata, contēta sub generalissimo. s. sub quātitate ergo: ex hac ratiōe citati aucto. motu sunt. S. Th. intelligere in hoc sensu: vt distinctionē realē poneret, inter tēpus, & motū: & in sensu. 3. cōclu. intelligit in alijs locis citatis. Ob quod nōnulli ex thomistis putāt, stādo in doctrina doct. S. vtrāq; partē defendi posse. s. & q realis sit distinctio vt Capreo. dicit & Herueus, & q solū formalis vt nos in. 3. conclu. docuim⁹.

De ratione temporis. Nota.

¶ Et ex dictis sequitur, q tempus mensuret motū: & motus tempus, sed tñ aliter & aliter: quia tēpus, mensurat motū per se. i. ex natura sua: sed motus mensurat: tēpus quo ad nos: & nō ex natura sua, sicut per spaciū pertransitū motu, intelligimus tantum temporis pertransitum & motus, tempore mensuratur non vt est actus imperfectū: sed inquantum est quātitas successiua. Et licet mensuret primum motum primi mobilis qui motus est regularissimus & simplicissimus: nō secundū se totum mensurat: sed secundū eius partes: hoc est. s. q̃libet eius circulationem, quæ nobis manifesta est. Et est mensura quietis, sicut priuatio per habitū cognoscitur de per accidēs: & est mensura generabiliū, & corruptibiliū: nō solū in quantū mutationi accidentali sunt subiecta: sed etiam quantum ad esse substantiale.

¶ Nam & si careant successione quo ad formam substantialem (quæ in instanti acquiritur) ratione qualitatum contrariarū quæ coniunguntur propter quas corruptio, tempori subijciuntur: & hoc docet S. Th. p. p. q. 10. art. 5. quāuis Herueus quo lib. 2. q. 12. teneat ad mentem. S. Thom. eum exponendo mensurari nunc, temporis discreti, quod non est physici, considerare sed Theologi, vt in materia de angelis: sed tamen decipit Herueus non attendens: quia licet non sit successio in formis substantialibus ratione qualitatum cōtrariarum quæ coniunguntur, potest esse mēsuratio tēporis. Et similiter aduerte, quod tempus propriè, vnū est: quia est propria passio primi motus, sed communiter sumēdo, non est vnum: sed diuersa: secundū diuersitatem motuum: de quo S. Tho. in. 2. sent. d. 12. q. 1. art. 5. ad tertiū: & licet tēp⁹ non sit si non sit anima numerans, vt dicit Commen. & perfecte, intelligatur sine anima: vt Albertus de saxona dicit, hic. quæ. 16. media via. S. Thom. hic tex. 131. tenenda est, scilicet, quod tempus habet esse extra animam, sed tamen imperfectè: perfectè tamen solum in anima, eo quòd sit successiuum, cui repugnat habere partes simul. Et hæc sub compēdio sufficiant velut apendix ad supra dicta.

Deceptio Herbei.

¶ Ad tertium ex dictis solutio patet.

FINIS QVARTI LIBRI PHYSICORVM.

QVINTVS LIBER PHYSICORVM.

ARGVMENT. QVINTI libri Physicorum.

IN isto.5. Aris.tractat specialiter de tribus speciebus motus, scilicet, alterationis, augmentationis, & secundùm locum lationis. De quibus erit nostra speculatio.

¶SPECVLATIO PRIMA quinti libri Physicorum. Vtrùm tres tantùm sint species mot⁹, scilicet, alteratio, augmentatio, & secundùm locũ latio.

Argumẽ.1. Videtur quod nõ. Generatio est motus, similiter & corruptio, & nec est alteratio, neque augmentatio neque motus localis, ergo insufficienter solum tres species motus ponuntur. Maior probatur ex eodem Aristotel. qui inter motus species diuersas, ponit generationem.

Aristote. in postpræ.

Confirma. ¶ Confirmatur. Rarefactio est motus, & condensatio similiter: tamen non est alteratio, neque augmentatio, neque loci mutatio. Non est alteratio, cùm hæc cõsistat in acquisitione nouæ qualitatis. Neque est augmentatio, cùm ibi quantitas acquiratur, quod non est in rarefactione. Neq; est secundum locum mutatio: quia pono maneat res, quæ rarefit in eodem loco, licèt parti, in qua fit rarefactio, locus correspondeat.

¶ Secundò. Augmentatio non est motus. Argum.2. Patet. Omnis motus de contrario in contrarium fit, vt docet hîc Aristot. sed quantitati, in quo fit augmentatio, nihil est contrarium: ergo augmentatio nõ est motus. Minor etiam est Aristot. in prædicamento quantitatis. Arist. in præd. c.6.

¶ Præterea. In omni motu oportet considerare contrarietatem, vt dicebamus. sed in motu locali nulla talis est: quia solum in qualitatibus reperitur contrarietas; ergo sequitur quòd male ponuntur tres species motus. Argum.3.

¶ In contrarium est Aristo. in tex. 10. In contra.

¶ Pro solutione est notandum, quòd aliquid moueri tripliciter contingit. Primo modo, secundum accidens. Secundo modo, secundum partem. Tertio modo, simpliciter per se primo. Per se primò dicitur aliquid moueri, quando motus conuenit ciratione formæ, quæ exprimitur in subiecto, aut agente, aut termino cui attribuitur motus: vt si dicamus: mobile mouetur: alterabile alteratur: augmentabile augmẽtatur. Ex parte agẽtis: calidũ calefacit. Ex parte termini: alteratione fit qualitas, augmentatione quantitas. Notã.1. Tripliciter cõtingit aliquid moueri.

¶ Per accidens conuenit, quando conuenit formæ quæ accidit subiecto, aut causę, aut termino motus: vt musicus ambulat: alterabile augetur: medic⁹ sanatur. Ex parte agentis: album calefacit. Ex parte termini: calefactione augetur quantitas.

¶ Secundùm partem aliquid mouetur dupliciter, aut secundum partem subiectiuã, aut secundum quantitatiuam. Primo modo, vt artifex ędificat, & mobile alteratur: quia artifex genus est ad ædificatorem, & ædificator est species. De istis prædicationibus non tractat in præsenti Arist. Secundo modo ratione partis quantitatiuæ: Motus secũdũ partem.

vt si secundùm vnam manum moueatur sursum, & secundum aliam deorsum, non simpliciter mouetur, sed secũdũm partem quantitatiuam.

Notand. 2. ¶ Est etiam notandum quantum ad hoc, quod moueri secundum partem est, quia aliquando aliquid mouetur secundùm partem, quod dicitur moueri simpliciter: & aliquando mouetur secundùm partem, quod nõ dicitur moueri simpliciter. Dispositio, aut forma vna est quæ rei conuenit ratione partis determinatæ: vt esse crispum, vel aquilinum: quorum primum, secundùm capillos, & secundum, ratione nasi. Quando motus conuenit huic parti, dicitur simpliciter conuenire toto: ut si capillus fiat crispus: homo simpliciter mutatur in crispũ. Alia est dispositio, vel forma, quæ conuenit non parti determinatæ: vt albedo, vel calor: & de his dicit Aristot. quòd id quod mouetur secundùm partem, non mouetur simpliciter: aliàs idem moueretur simpliciter motibus contrarijs: quia posset secundùm vnam partem calefieri, & secundùm aliam frigefieri. Qui tamen ambulat secundum pedes, simpliciter ambulat: quia motus pedibus conuenit. Respondetur igitur, his notatis. Et sit prima conclusio.

Cõclusio 1 Aristot. hĩc tex. 3. ¶ Subiectum tãtum dicitur moueri in omni motu. Probatur ab Aristo. In omni motu est considerare agens, subiectum, tempus, terminũ à quo, & terminum ad quẽ: sed non dicitur moueri aliquid istorum, nisi solum subiectum: ergo solum illi conuenit motus. Patet. Agens non mouetur per se, sed mouet potius. Tempus etiam non mouetur, sed mensura est motus. Terminus à quo non mouetur: quia abijcitur in motu. Terminus ad quem, antequam sit, non est in motu, post acquisitionem tamẽ est quies. Solùm remanet subiectũ in quo fit motus: ergo solùm motus conuenit subiecto, nec mouetur locus in quo fit motus. lib. 4. text. 41.

Arist. lib. 5. text. 17. & tex 11.

Cõclusi. 2. à termino ad quem capitur species in motu. ¶ Secunda cõclusio. Motus speciem capit nõ à termino à quo, sed à termino ad quẽ: vt calefactio dicitur: non quæ à calore, sed quæ ad calorem, & albefactio, non quæ ab albedine, sed quæ ad albedinem. Probatur. Sicut se habet forma ad substantiam, se habet obiectum ad potentiam, habitum, & a-

Arist. in. 2. de anima. ctum: sed substantia à forma substantiali capit speciem: ergo potentia, & actus, & habitus ab obiecto, quod vt forma se habet. Maior patet. Nã vtrobiq; eadem est ratio: quia agens respicit forma, qua intendit sibi simile producere: sic etiã potentia, actus, & habitus: ob hoc potentia definitur per obiectum: vt visus est potentia recipiendi colores: & habitus tẽperantiæ est virtus circa delectabilia tactus. Cũ ergo potentiæ, & habitus sint ꝓpter actus, relinquit qꝫ id qđ dat speciem potẽtiæ: det & actui. Pòt ergo sic formari ratio. In omni motu oportet ratio specifica sumat̃ ex parte termini à quo, vel ex parte termini ad quẽ: quia motus cũ sit actus, solũ hos respicit terminos: sed nõ sumitur species à termino à quo: quia abijcitur, & nõ acquiritur per motũ: & qđ nõ est, non potest dare esse specificum: ergo debet sumi species à termino ad quem. Ratio. 1.

¶ Item. Species debet sumi in motu ab eo qđ actu est: sed qđ actu est, solum termin⁹ ad quem est: qua ratione eius dicitur esse motus: quia partim in actu, partim in potẽtia est: ergo motus speciẽ capit ab obiecto. Ratio. 2.

¶ Tertia conclu. Generatio simpliciter nõ est motus. Patet. Omne quod propriè mouetur, est ens actu manẽs sub vtroq; termino: cùm autem in generatione ex nõ aqua, scilicet ex aere fiat aqua, neq; aer mouetur: quia corrumpitur, neq; aqua. quia nõ erat sub termino à quo: sed materia quę manet sub vtroq; termino non est ens in actu, sed in potentia, vt in primo habitum est supra. Eodẽ modo probatur quod corruptio simpliciter non est motus. Sic ergo probatur conclusio. Ad hoc quòd sit motus simpliciter, requiritur quòd idem maneat simpliciter actu sub vtroq; termino: sed hoc non contingit in generatiõe, neq; in corruptione: ergo generatio, & corruptio non sunt motus simpliciter. Maior est philosophi. Minor probatur. Id qđ generatur, est ex non esse simpliciter ad esse simpliciter: ergo ante generationem nõ erat, neq; in termino à quo: & est postea solùm in termino ad quem: ergo non mãsit subiectũ in vtroque termino simpliciter, sed solùm in vno termino, & pari modo de corruptione, quę est ab esse simpliciter ad non esse. 3. Cõclusio Aristo. tex. 8. Generatio non est motus simpliciter. Ratio.

¶ * Aduertendum quod S. Tho. in vno sensu, concedit generationem esse motũ, & in alio negat. mot⁹ enim sumitur dupliciter. Primo pro omni actione transeunte, siue sit successiua, siue instantanea, modo instãtanea sit terminus successiuè. Et sic dicitur motus cõmuniter; & vniuersaliter: & hoc *

modo generatio & corruptio & illuminatio dicuntur motus: & sic diffinit Aristote. motũ suprà m. 3. Secundò sumitur motus, pro trãsmutatione successiua: cuius subiectum est ens actu, & terminus est acquisibilis diuisibiliter, & dicitur motus propriè: & in hoc sensu Philo. in isto. 5. generationẽ & corrupt. non dicit motum, sed mutationem: quia sic motus differt à generatione, non solum ex subiecto: quia. s. subiectum generationis est ens in potentia, & subiectum motus est ens in actu: & terminus generationis est substantia, & motus est accidens: sed etiam quia terminus generationis est indiuisibilis: & indiuisibiliter acquisitus terminus, sed motus est diuisibilis, & successiuè acquisitus: & ex hoc potissimè motus à generatione distinguitur: vt successiuum, ab instantaneo.

4. Cõclusi. ¶ Quarta conclusio. Omnis motus est à contrario in contrarium. Patet. Omnis motus est (vt docet Aristote.) inter terminos oppositos, sed inter terminos oppositos contradictorie non est motus: quia generatio, & corruptio non sunt motus: restat ꝙ omnis motus sit inter contraria.

Tripliciter sumitur cõtrarietas. ¶ Et pro probatiõe oportet notare, quòd tripliciter sumitur contrarietas: vno modo propriè. & est duorum extremorum oppositio, maximè sub eodem genere distantiũ, inter quæ est quædam, aut mediorum intẽsionis latitudo, de quo Aristo. 5. Meta. vt est inter album, & nigrum: & hæc non est nisi in genere qualitatis, vbi magis, & minus reperitur.

Aristotel 5. Meta. t. 15. Secundo modo contrarietas capitur pro oppositione duorũ extremorum quæ non possũt esse simul, inter quę est aliqua latitudo, & distantia, siue sit secũdum intensionem, siue secundum excellentiam, siue defectum, aut secundum distantiam localem. Et hæc contrarietas nõ est in genere substantiæ: quia substantiæ se habent sicut numeri: quia in indiuisibili

Aristotel. 8. Meta. t. 10. consistit substantiæ ratio. Et dato homo excedat asinum, vel equum, non tamen est, latitudo, sic quòd perfectio vnius possit crescere ad alterius perfectionem: quia repugnat transitus de specie ad speciem: tamen albedo vt vnum, fit intensa vt. 8. & pedale fit bipedale, & quod in vno loco est in alium fertur. Tertio modo sumitur contrarietas pro oppositione inter duas differentias diuidentes genus, quarum vna semper est altera perfectior, atque vt priuatio, respectu alterius: quæ contrarietas in vno quoque prædicamento est: vt in substantia, corporeum, & incorporeum: sensibile, & insensibile: rationale & irrationale. In prædicamento ad aliquid, simile, & dissimile. Et sic Aristotel. dixit, omnes terminos motus habere se quodammodo, vt formam, & priuationem: vt in motu alterationis, nigrum est priuatio albi. Aristo. 5. Ph. suprà tex. 5

Ratio. ¶ Probatur ergo conclusio. Si motus est vel alterationis, vel augmentationis, vel localis, quicunque sit ille, oportet sit à contrario in contrarium aliquo istorum modorum. Nam si sit in alteratione, ibi erit vel secundum propriam contrarietatem ex albedine ad nigredinem, vel erit ex remissa qualitate ad intensam, quæ etiam est contrarietas secundum alium modum. & si à minori quantitate ad maiorem, etiam ibi contrarietas: & si ex vno loco in alium similiter, vt declaratum est.

Conclus. 5. Tres sunt species motus. Ratio. 1. ¶ Quinta cõclusio. Solùm tres species motus sunt. Patet. In omni motu oportet idẽ subiectum actu maneat sub vtroque termino: sed manente eodem subiecto actu, motus fieri non potest nisi alterationis, augmentationis, aut localis: ergo solum sunt tres species motus. Patet. Omnis motus speciem capit à termino ad quem: sed solum ista tria, qualitas, quantitas, & vbi, terminus ad quem, in motu sunt: ergo solum tres species motus sunt, qui sumuntur secundum differentiam istorum terminorum. Quod solum isti tres sint termini patet: quia nullus alius poterit per naturam signari.

Ratio. 2. ¶ Secundò. Si alia esset species motus, maximè generatio, aut corruptio: sed hæc nõ est motus, vt probatum est: eò quòd non manet idem subiectum actu sub vtroque termino, cum in generatione, quæ de nõ esse simpliciter est ad esse, non sit subiectum actu idem in termino à quo, & ad quem: quia cùm sit alia forma substantialis in termino à quo, quàm sit quæ in termino ad quem, non poterit esse idem subiectum actu. Idem de corruptione dicendum,

Conclus. 6. ¶ Sexta conclusio. Quando vterque terminus à quo, & ad quem, positiuus est, non potest motus fieri in instanti: bene tamen quando termini explicantur contradictione. Hic volumus dicere, quod si ex calido fiat frigidum, aut ex albo rubeũ, aut

ex

ex qualitate intensa vt duo, fiat vt. 4. aut ex certa extensione quantitatis fiat certa intensio, & ex tali loco acquiratur alius locus, nunquam continget iste motus in instanti. Patet: quia non potest intelligi quo modo ex termino à quo, perueniat ad terminum ad quem; sine successione aliqua: sed ex non illuminato, potest fieri illuminatum in instanti: vt videmus in huiusmodi mutationibus, & ex non aëre fit aër in instanti. quia existentibus dispositionibus ad aërem, est non aër, quandiu est sub forma priori, & vsque ad vltimum instans dispositionum necessariarū ad primum esse aëris, est forma alia in subiecto: ob id non aër est. & in illo vltimo instanti ex non aëre fit aër. Ecce quomodo non repugnat huiusmodi instantanea acquisitio formæ: &

Aristote. 8. Meta. text. 10. sic in generatione est: quia forma substantialis in indiuisibili consistit, vel enim habetur, vel non habetur.

Ratio cōclusio. ¶Conclusionis ratio est: quia quando explicatur quòd ratio motus per terminos contradictorios fiat in instanti, est, quia inter contradictorias nō reperitur medium, sed vtrumque in extremo est: vt album, & non album: & in instanti intelligitur iste transitus ex non aëre ad aërem, quod non est ex calore vt. 6. ad calorem vt. 10. quia per medium eundum erit per. 7. & per 8. & per. 9. sicq; necessariò in instanti non erit.

Ad argum. ¶Ad primum dicendum, quòd Aristotel. hîc vbi ex professo de ente naturali mobili loquitur, propriè de motu non posuit in numerum generationem, neque corruptionem: dato in postprædicamentis connumerauit. Ratio est: quia ibi loquebatur tyronibus, qui non poterant exacte intelligere rationem quare in generatione non sit motus, neque in corruptione: quæ ratio est, non quia alia acquiruntur successiuè, & forma substantialis in instanti. Non est hæc potissima ratio, sed est illa, quæ ab Aristot. signatur: quòd in omni motu, qui propriè motus est, oportet sit eodem subiecto manentem actu sub vtroque termino, quod non est in generatione, neque in corruptione: est tamē in alijs tribus dictis.

Ad confir. ¶Et ad cōfirmationem patet solutio: quia rarefactio sub motu augmentationis comprehenditur.

Ad. 2. & 3. ¶Ad secundum, & tertium sufficienter ex dictis responsum est. si quidem cōtrarium intelligimus in motu augmētationis, inter quantitatem pedalem, & bipedalem: & terminus à quo pedalitas est, & ad quē bipedalitas, & nō pōt simul esse pedale, & bipedale: & est contrarietas, nō propriè, illa quæ in solis qualitatibus: sed alia, quæ est inter illa quæ simul stare non possunt, & distāt. Et pari ratione in motu locali: si sit motus grauis deorsum, terminum à quo intelligimus locum sursum à quo incipit motus, & ad quem deorsum, vbi est finis. Et quia simul non possunt stare ista duo loca, dicitur esse motus à contrario in contrarium. Et quando animal mouetur motu progressiuo, pro quanto deserendo locum in quo erat, nouum acquirit, in quo ante nō erat, & simul naturaliter nō poterat esse in illis diuersis locis, dicitur esse mot⁹ de contrario in contrarium.

¶SPECVLATIO SECVNDA. Vtrùm ad tria tantùm prædicamenta sit per se motus, scilicet, ad qualitatem, quātitatem, & ad vbi.

Videtur quòd non solùm ad tria: quia ad relationē est per se motus: ergo nō solùm ad illa tria prædicamenta posita ab Arist. in isto. libr. Patet. Ad vbi, est per se motus, sed esse in loco relationē dicit: ergo ad relationem est per se motus. Quòd ad vbi, sit per se mot⁹, affirmat Arist. Quod vbi, sit relatio patet: quia ex hoc qd quis est in loco, insurgit relatio quædam, quæ propinquitas vocatur: sicut ad esse album similitudo. 1. Argumē.

¶Prçtereà. Ad prædicamentū actionis, & passionis est per se motus: ergo nō solū ad illa tria est per se mot⁹. Patet. Ex calefactione statim per se primò, resultat in agēte actionis relatio: & in patiēte, relatio passiōis: ergo ad ista prædicamēta est motus per se. Argumē. 2.

¶Tertiò. Probo quòd nō sit motus ad illa tria: quia ad quantitatem non est motus: nam si ad eam esset motus, maximè in augmētatione, quę fit per nutritionē: sed tūc non est. Argumē. 3.

non est. Patet, quia quod per se primò acquirit, substantia est, & non quantitas: vt constat in viuentibus: ergo non fit per se primò motus ad quantitatem: vel si per se primò ad quantitatem, etiam & per se primò motus ad substantiam erit: & sequitur quòd non solùm ad tria illa prædicamēta.

In cōtra. ¶In contrarium est Aristo. in tex. 18.

Notand. 1. ¶Hic oportet primò notare, quòd id ad quod est per se motus, est id quod per se acquiritur per motum, & non ratione alterius: quare si propria passio distinguatur realiter à subiecto, non dicetur ad eam per se motum esse: quia posito subiecto, vel essentia rei, statim consequitur ipsa, vt quid fluens à principijs intrinsecis. Si tamen per actionem alicuius agētis motus directè, & immediatè posset terminari ad talem propriam passionem, tunc ad eam per se diceretur esse motus. Ex quo apparet quòd si me existente albo, ad quam albedinem est per se motus, sequatur relatio similitudinis ad Petrum album, non dicetur motum esse per se ad talem similitudinem: quia cōsequuta est similitudo albedine posita, ad quam actio terminata est: & quando dicimus, est per se motus ad quantitatem. ly per se, non fertur super ly motus, sed super ly quantitatem.

Notand. 2. ¶Secundò notandum, quòd illi qui ponūt quantitatem non distingui à re quanta, sed quancunq; rem (siue sit substantia, siue accidens) esse suam quātitatem dicunt quòd augmentatio non dicitur motus ad quantitatem, quod per eā acquiratur quantitas: nam tunc generatio esset motus ad quantitatem, & alteratio similiter, eò quod tā substantia, quàm qualitas est quantitas, vt ipsi putant: sed dicunt: augmentatio est motus ad quantitatem, quod virtute illius motus, mutatur responsio ad interrogationem factam per quantum: quia augmentatio est mutatio, à minori ad maius: generatio autē non. Verùm non hæc ad mentem Aristot. nam dato quis teneat quantitatem non distingui à re quāta, tamen quantitas nō est formaliter substātia: oportet ergo differāt ratione: quia ponuntur in diuersis prędicamētis: vnde dato acquisita qualitate, acquireretur & quantitas, quæ poneretur idem cum ea, non diceretur motus ad quantitatem: quia non est ad eā inquantū quātitas, sed in quātū est qualitas. Sit ergo. 1. cōclu.

Cōclusio. 1 ¶Tantum ad tria prædicamenta ad quantitatē, qualitatem, & vbi, est per se motus. Hæc est Arist. tex. 18. Probatur, quia neq; ad substantiam, neq; ad relationem, neque ad aliud prædicamentorum est per se motus. Quod non sit ad substantiā patet: quia motus omnis de contrario in contrarium est: vt probatum est in præcedenti specul. sed substantiæ nihil est contrarium. Item quia generatio nō est motus, sed mutatio. Neq; ad relationem est motus: quia ad illā rem non est per se motus, quæ potest aduenire subiecto sine eius mutatione: sed relatio est huiusmodi: quia si ego sum albus, & Petrus in Æthiopia incipiat dealbari, insurgit relatio similitudinis, sine aliqua mutatione in me facta: ergo ad relationem nō est per se motus: & sic de alijs prædicamentis, demptis illis tribus positis in cōclusiōe. Ratio. Aristote.

¶Conclu. 2. Ad nullam relationem est per se motus. Sic Arist. Probatur. Ad id solum est per se motus, ad quod terminatur motus: sed motus non terminatur ad relationem, sed ad fundamentum proximum, vnde consequitur relatio: ergo ad relationem non est per se motus. Cōclusi. 2. Aristo. tex. & 11. Meta. tex. 12.

¶Secūdò. Si ad relationem esset per se motus: ergo motus posset terminari ad relationem ipsam, & eam attingere: & tunc quæram: vel est attingendo fundamentum proximum priùs, vel non: si non, ergo erit relatio per motū, quādo nō erit fundamētum proximum: quod nullus concedit: si sic, ergo priùs motus ad fundamētum proximū terminatur: sed tunc posito fundamento proximo, necessariò cōsequitur relatio: ergo motus non terminatur per se ad talem relationē: sicut neq; terminari pōt per se ad risibilitatē. quia ipsa est quid cōsequēs subiectum ipsum, cuius propria passio est. Ratio 2.

¶Tertio. Si ad aliquā relationem esset per se motus, maxime ad vbi, vt cōtendunt cōtrarium asserentes: sed ad hoc nō: quia vbi, non dicit relationem formaliter, neq; supponit pro ea, licèt dicat habere locū, quod explicari nō posset sine respectu. & quādo propinquitas, quæ relatio est, insurgat ex loco, motus non ad ipsam erit per se, sed ad fundamentum proximū: quod non est homo ipse absolutè: sed homo in tali loco positus, quem acquirit per motū per se: quia ad quantitatem, & qualitatem, & locum acquirendum per se datur motus, ad relationem autem non. Ratio 3.

¶* Tertia conclu. In actione & passiōe nō est mo- Ad argum.

est mot⁹: quòd pluribus rationibus probari posset ex Aristo. sed sufficit duas apponere: prima motus non est in motu: ergo neque in actione & passione: quia actio, & passio sunt motus, & vnus: vt in tertio probatum est. Secundò, si motus esset in actione & passione, esset in eis tãquam in subiecto, vel vt in termino acquisito per motũ: non primum, quia id quod est subiectum motus, mouetur: vt aqua cum alteratur: sed actio non mouetur: &c. neque secundum, quia cùm actio, sit motus: & omnis motus terminetur ad quietem: sequitur quòd per eundem motum acquireretur quies, & motus, quòd repugnat: vt si motus calefactio, est in motu, vt in termino acquisito: ergo terminabitur ad calorem: in quo aqua quiescit, pro aliquo tẽpore: & si ibi motus frigefactio, simul esset frigefactio & calefactio.

Ad argum. ¶ Ad primum, & secundum ex dictis patet solutio.

* ¶ * Quòd motus non sit in quando, nec in situ, nec in habitu: Philoso. reliquit vt manifestum: sed Sanct. Thom. probat. non est in quando, quia quando, est esse in tempore: & tempus est mensura motus: ergo si in tempore esset motus, motus esset in motu. Item quia non est motus, in relatione: sed quando, est relatio: & similiter situs, & habitus: sequitur quod in istis prædicamẽtis non est motus.

Ad tertium. ¶ Ad tertium, in quo probatur quòd ad substantiam sit motus in nutritione, quando fit augmentatio, negatur: sed ad quantitatem fit per se motus, licèt contingat q̃ sit ibi substantia. Ratio est: quia ibi in augmentatione non terminatur actio ad suppositum aliquod substantiæ: quia esset generatio, & non augmentatio, sed terminatur ad illam partem de nouo adiectam substantialem: sed tamen quia tunc non dicitur quòd sit animal simpliciter: vt non fit homo simpliciter, quando nutritur, sed solùm dicitur quòd fit maior: quia substantia hominis est etiã sub maiori quantitate, quam erat antè nutritionem: sed si esset generatio, simpliciter fit. Et hæc quæ viuentium est, propriè augmentatio dicitur: nã alia quæ est per rarefactionem, vt si cera liquefieret, & extenderetur sine acquisitione nouæ partis substantiæ, seu materiæ, impropriè augmentatio est: vt in libris de generatione inferius erit differendum. Argumentum ergo si de isto augmento impropio loqueretur, non solùm vim, sed neque appãrentiam haberet, tamen quia loquitur de augmentatione propria, quę est in viuentibus, & non sine substantiæ acquisitione secundùm partem, respondemus motum terminari ad quantitatem, & non ad substantiam: quia per augmentationem suppositum non habet esse, sed pars substantiæ. & ipsa tota substantia, vel suppositum acquirit maiorem quantitatem, & dicitur esse sub maiori quantitate.

¶ SPECVLATIO TERTIA. Vtrùm formæ substãtiales acquirantur. successiuè.

Consequenter videtur ad propositum quærere, quandoquidem Aristotel. agit de illis ad quæ per se est motus, & ad substantiam negat per se esse motum: vtrum formæ substantiales acquirantur successiuè: an in instanti: quia si successiuè, non est quare non sit per se motus, sicut ad qualitatem, & quantitatem.

Argumẽ. 1. ¶ Videtur quod sic. Formæ substantiales, quæ non sunt animatorum, videntur successiuè esse. Patet: agens naturale non producit formam substantialem, nisi præuijs dispositionibus productis, quæ faciunt ad expellendam formam præexistentem, & disponunt ad nouam aliam introducendam: sed non stat huiusmodi præuias dispositiones produci, quin forma substantialis habeatur successiuè. Patet. Tales præuiæ dispositiones necessariæ ad formam introducendam sunt sic sufficiẽtes, vt suppono, quòd vltimum esse ipsarum primũ sit esse formæ substantialis in subiecto. Tunc sic. Omne agens naturale prius agit in propinquum, quàm in remotum: ergo priùs in parte proximiori subiecti dispositiones præuiæ, & necessariæ erunt, sed ipsis positis forma introducitur substantialis: ergo antè erit in parte illa propinqua forma substantialis, quàm in alia: & sic sequitur quòd forma substantialis in animatorum saltim, sit successiuè acquisita.

¶ Prætereà,

Secundò. ¶ Præterea. In viuentibus ab agente naturali per actionem caloris in cibum nutrimentalem fit formæ substantialis productio: quia in tali parte nutrita verè est substantia: & dicimus alimentum conuertitur in substantiam: sed talis acquisitio substantiæ non fit nisi successiuè: quia successiua est actio caloris conuertentis alimentum in carnem, vel in aliã substantiam.

In contra. ¶ In contrarium est: quia substantiæ rerũ, quę sunt species, se habent sicut numeri, cõsistentes in indiuisibili: ergo non successiuè, sed in instanti introducuntur.

Notand. 1. ¶ Pro solutione est notandum, differentiã esse inter formam substantialem, quæ dat esse substantiæ, & simpliciter, quæ per generationem habetur, ad formam accidentalem, quæ solùm dat esse secundùm quid, & habetur per alterationem, aut augmentationem.

Notand. 2. Differentia inter formas substantiales. ¶ Secundò considerandum, quòd inter formas substantiales est latissima differentia: nam quædam sunt substantiales formę inanimatorum: vt sunt lapidum: & aliorum in quibus vita non est: aliæ sunt formæ viuentium: & secundum differentiam viuẽtium, & animarum, seu formarum est differentia, nam est vegetatiuum, & sensitiuum, & rationale. Vbi nutritio, & augmẽtatio, & non sensatio, vt in plantis: est anima vegetatiua: vbi vltrà est sensatio, est sensitiua anima: vt in brutis: & quãdo ratiocinatio superadditur, vt in homine est anima rationalis. Non disputamus hîc, an in In. 3 de ani specul. 1. homine sit vegetatiuum, sensitiuum, & rationale per tres animas distinctas, vel solùm per vnam, quę contineat perfectiones inferiorum: quia de hoc in libris de anima videbitur in. 3. Nam sicut Trigonus in tetragono, sic sensitiuum, & vegetatiuum in rationali est: vt docet Aristo.

Notand. 3. Vide Cruce lo in paradox. q. 5 . n. 2. Vide S. Th. p p. q. 76. art. 8. &. 2. contra Gẽ. c. 72. ¶ Ponenda etiam est differentia inter formas omnes alias à rationali: & ipsam: quia sunt extensæ illæ, & corrumpuntur, subiecto corrupto: non rationalis, quæ non educitur de potentia materiæ, & immortalis durat, etiam separata à suo subiecto: vt in. 3. de anima probatur.

Opi. Mãtu. ¶ De quæstione est opinio Mantuani dicẽtis, quod omnis forma substãtialis, quæ est diuisibilis, acquiritur successiuè in materia: & ad probandũ supponit primò, quòd materia est receptaculum formarum, & quòd non potest esse sine forma. Secũdò supponit, quòd ad hoc quòd materia recipiat huiusmodi formam, oportet sint qualitatiuæ dispositiones sufficientes, & conuenientes formæ. Tertiò supponit, quòd omne agens naturale priùs agit in propinquum, quàm in remotũ. His dictis, probat. Omne agens Ratio Mantua. naturale disponens ad corruptionem formæ præcedentis, & introductionem sequẽtis, priùs disponit partem propinquam, quàm remotam: ergo priùs introducit formam in parte propinqua, quàm in remota, & sic successiuè. Patet vltima consequentia: quia qualitates disponẽtes, successiuè producuntur.

Confirma. ¶ Confirmari potest, quia sicut in productione qualitatis, & corruptione eiusdem, quæ, secundùm omnes, producũtur, & corrumpuntur successiuè, non est dabilis prima qualitas corrupta, neq; prima producta (non tenendo minimũ naturale potens per se existere, neq; maximum quod non potest, sicut tenet Mantuanus) sic & nõ est dabilis prima pars formæ substantialis introductæ, neque prima pars formæ corruptæ: ergo ea ratione qua qualitates successiuè introducũtur, & corrumpuntur successiuè, & formæ substantiales similiter.

¶ De formis alijs, quæ non sunt anima rationalis, idem sentit Mãtuanus: imò de anima rationali, propter rationem dictam, tenet quòd successiuè informat, & desinit informare totum corpus. Mantuanus tenet de anima rationali, quòd successiuè informet.

Obiectio. ¶ Quòd si fiat argumẽtum ex sanctorum autoritatibus, quod animæ creantur in instanti à solo Deo, & oportet in instãti informẽt: aliàs daretur in illo interim, quòd neq; in gratia, neq; in peccato esset, quod non videtur. Oportet dicere tenendo opi- Solutio. nionem Mantuani, q; anima rationalis creatur à Deo per vltimum non esse, & sic incipit informare: quo posito non sequitur inconueniens: sed fit conclusio prima.

Conclu. 1. ¶ In omnibus animatis siue anima sensitiua, siue rationali, in instãti anima informat corpus, licèt alia mẽbra informet successiuè: & sic fit in corruptione. Hæc cõclusio. Cor primò viuens & vltimum moriens. probatur autoritate & Theologorum, & Philosophorum. Et hac ratione dicitur, q; cor sit primũ viuens, & vltimum moriens.

Ratio. p. p. ¶ Prima pars probatur: quia si successiuè anima acquireretur, & non in instãti: ergo ad substantiam esset motus, seu ad formã substantialem: sed hoc est contra dicta in præcedenti speculatione, vbi Aristotel.

ex pro-

ex professo probat, quòd solũ ad tria prædicamenta est per se motus: ergo anima non introducitur successiuè, sed in instãti.

Secundò. ¶ Secundò. Si talis anima successiue introduceretur, & non in instanti, oportet ergo quòd priùs partem informet, quàm totũ: quia hoc est successiuè introducere: vel est ex parte formæ, vel ex parte subiecti, cuius forma est. Si ex parte formæ: ergo ipsa habet gradus, vt qualitates accidentales: vnde non consistit in indiuisibili, contra Aristo. qui dixit, rerum species se habere sicut se habent numeri. (Aristot. 8. Meta. text. 10.) Quòd si fiat successio partium nõ ex parte formæ, sed ex parte subiecti: sit verbi gratia, quod priùs animatur brachium dextrum in animali. Quæro. Vtrùm tunc est animal, & viuens, vel non: si non, sequitur quod habens formam animatam non est animal. Si primũ, ergo etiam si vltrà non informet, dicetur animal. Tunc quærã; si animal (cùm sit genus) in aliqua specie debeat contineri: sed in nulla continetur cum solo animato brachio: quia si in aliqua certa maximè in illa in qua si totum animal esset animatum cõtineretur: sed in illa non: quia sic homo diceretur solum brachio viuente, quod non capit intellectus, oportet ergo dicere, quod anima informat in instanti, & non successiue.

Cõclusio. 2. Formæ substãtiales in animatorũ in instãti introducũtur. ¶ Conclusio secunda. Omnis forma substãtialis etiam in animatorum in instanti introducitur ab agente naturali, licèt præuiæ dispositiones producantur successiuè. Hæc declarat punctũ rei. Prima pars probatur ex prima conclusione: quia aliàs ad substantiam esset motus, si forma substantialis per successionem haberetur: & generatio non esset solùm mutatio: sed motus, quod Aristoteles negat in sto. 5. Item: quia Aristote generaliter dixit, species rerum sunt sicut numeri, id est, consistunt in indiuisibili. Et tandem eodem modo probabitur hæc cõclusio quoad primam partem, sicut probata est prima.

Ratio. 1. p. ¶ Secunda pars probatur, quòd dispositiones requisitæ successiuè introducantur. Quod libenter damus Mantuano. Patet. Illæ sunt formæ accidẽtales, & sunt qualitates reales, ad quas est per se motus: ergo successiue disponitur materia ad formam introducendam, & introducuntur qualitatiuæ dispositiones.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Ex supposito eiusdem Mantuani. Omne agens naturale in priùs in partem propinquam, quàm in remotam agit: ergo dispositiones necessariæ priùs erunt in magis approximata parte agenti, quàm sint in remotiori: & cùm tales dispositiones habeant gradus, & non consistant in indiuisibili, possunt esse in parte vna, cũ non sint in alia, maximè cùm in etherogeneis non eadem sit dispositio, & nõ eodem modo sit requisita in omnibus partibus ad esse formæ. Alia enim dispositio ad animationem requiritur in capite, quàm in pede, & alia in osse, quàm in neruo.

Cõclusio. 3. ¶ Tertia conclusio. Dispositiones requisitæ, & necessariæ ad formã introducendã, quãuis in genere causæ materialis, & disponentis sint priores, sunt effectus eiusdem formæ introducendę, & sic posteriores ea. Hic intendimus probare, dato ita sit, quòd dispositio viam faciens ad formam introducendam intelligatur vt præcedens ad formam, tamen quòd ipsa sit dispositio vltima, habet ab ipsa forma, & eius dicitur effectus. Sicut si calor requiritur ad hoc quòd forma ignis introducatur in ligno, quanuis calor disponat, sed calor necessario requisitus est in tanta intensione: & qui vltima dispositio est eiusdem formæ, ignis effectus est: quia ad idem genus causæ conseruans, & efficiens pertinet: sed forma ignis introducta illum calorem necessarium, & qui vltimò disposuit ad formam per formam, & à forma conseruatur: ergo intelligitur vt effectus eiusdem formæ.

* ¶ * Imò omnes tales dispositiones, quæ sunt cùm forma introducta, & eam conseruant, sunt de nouo productę, & aliæ corruptę fuerunt: quæ erant cum forma corrumpenda, vt nos alibi diximus latè. Et priùs ipsa forma præintelligitur: in quo est deceptus Mantuanus, qui solùm attendit ad causalitatem disponentis, generæ causæ materialis, non aduertendo ad causalitatem formalem, quam facit forma respectu dispositionum sufficientium. (Deceptio Mantuani.) Huius si vis capias exemplum, quod in Theologia adduci solet, quando peccator iustificatur per dolorem de peccato, seu contritionem sufficientem, intelligitur prior contritio, & vt disponens vltima dispositione ad gratiam ipsam, quæ est forma introducenda: sed ipsa contritio, quæ vltima dispositio est, effectus eiusdem gratiæ dicitur, & ea posterior: vt scitè (De iustificatione impij.)

S. Tho p.p. q.113.ar.8. S. Tho. probat: sic in proposito dicendum. Et nõ est opus ob rationem adductã à Mãtuano, cum illo consentu em in opinione, vt assentit quidam alius vir doctus: sed oportet dicere quod dispositione factam aliqua parte subiecti, etiam si sufficiens appareat, non introducetur substantialis forma, quousq; subiectum fuerit dispositum ad hoc q̃ possit forma substantialis introduci, vt incipiat esse per primũ sui esse: & tunc sunt dispositiones requisitę. Neq; hoc est mirum. quia tota extensio in subiecto, vbi forma erit, reputatur velut dispositio necessaria: & dato agens naturale in propinquũ agat, prius quàm in remotum, non tamen eo introducetur forma substãtialis, quousq; extensio sit dispositionũ per totũ subiectũ.

Ad argum. ¶Ex istis patet solutio ad argumenta posita in principio, quæ sunt illa quæ format Mãtuanus p̃ sua opiniõe, maximè primũ.

Ad secũdũ. ¶Ad secundum dicimus quod quando fit nutritio per actionem caloris, disponitur alimentum successiue, vt sit aptum, vt conuertatur in substantiam aliti, & in instanti, in quo vltima dispositio necessaria est: & ibi est substãtialis forma, & intelligitur alimentum conuersum in substantiam aliti.

Ad confir. Patet etiã solutio cõfirmationis pro opin. Mantuani: quia differentia est in qualitatibus, & in formis substãtialibus: ideo in illis conceditur successio, & non in istis.

¶SPECVLATIO. IIII.

Vtrûm ad vnitatem motus ista tria sint requisita, mobilis, termini & temporis vnitas.

Argumẽ. 1. IDETVR quòd non. Stat eũdem esse terminũ, & tamen motus esse specie differentes: ergo vnitas termini non facit vnitatem in motu. Patet. Si lapis vnus à concauo Lunæ descendat via recta, & alius à centro ascendat, & in puncto medio aëris sint obuij lapides illi, tunc terminus est vnus ad quem: quia pono in casu, & tamen differunt motus specie quia vnus sursum, alius deorsum: qui sunt contrarij.

Argumẽ. 2. ¶Præterea. Si ad vnitatem numericam in motu esset necessaria vnitas specifica termini ad quem, & ipsius motus, maximè esset, quia illa quæ sunt diuersa in specie, continuari non possunt: sed non propter hoc: quia illa quæ differunt specie, de facto continuantur, vt patet in insertione, vbi surculus insertus in arboris alterius speciei trũco, vel ramo, crescit, & fructificat: & continuatur cum trunco, vel ramo. Patet etiam de arbore, & virga, quæ pro medietate est sicca, & pro medietate viridis, quæ partes specie differunt: vnum tamen efficiũt continuũ. Et maximè in animalibus et heterogeneis cõstat, vbi carnes, ossa, nerui, & venæ faciũt vnum cõtinuum, cùm ista maximè specie differant.

Argumẽ 3. ¶Tertiò. Si ignis feratur vsq; ad concauũ lunæ: & aer vsq; ad concauũ ignis: isti motus sunt ad terminum ad quem diuersum, & est vnus mot⁹ in specie. Patet: quia vterq; motus sursum est: & motus sursum oẽs sunt in eadem specie: ergo sunt termini diuersi, ad quem, manente vno motu.

In cõtra. ¶In contrarium est Aristo. tex. 35.

Notand. 1. ¶Pro solutione notãdum, hîc nos velle loqui, non de vnitate indiuisibili, sed de vnitate quæ cõtinua est: vt motus eò dicat̃ vnus, quia continuus. Hanc vnitatẽ, & continuitatem in permanentibus nõ est difficile inuestigare, est tamen in successiuis, quibus repugnat suas habere omnes partes simul. Non enim tam in promptu est cognoscere temporis continuitatem, cuius pars præterita non est, sed abijt, & futura nondũ est: atq; solùm quoddã instans in præsenti cõsideratur, qđ continuet huiusmodi partes, quæ non sunt, vt continui rationẽ habeât.

Notand. 2. ¶Oportet etiam aliquorum habere notitiam, nempe quid sit res aliquas simul esse: consequenter se habere: continuè, & contiguè. Illa dicũtur simul esse loco, quæ simul sunt in eodem loco adæquato: quo pacto absq; miraculo duo corpora esse non possunt. Non enim per naturã penetratio corporũ est, vt in superioribus tetigimus. Tamen duo angeli naturaliter possunt esse: quia corpora non habent: sicut & duo gloriosa corpora supernaturaliter vel vnũ gloriosum, cum non glorioso. Materia & forma dicuntur esse in eodem loco: quia vna res est naturalis. S. Tho 1. p. q. 52 art. 3. Theolo. in 4. d. 44.

¶Eorum autem quæ non sunt simul loco: aut extrema sunt simul, aut non: si nõ sunt simul, aut mediat aliquid eiusdem generis, aut non:

aut non: si aliquid eiusdem generis mediat, non sunt cōsequenter se habentia: sicut in multitum ala, primus nō se habet consequēter cum tertio: quia mediat secundus eiusdem generis. Sic domibus dispositis in ciuitate per ordinem, prima ad tertiam non se habet consequenter: quia mediat secunda domus: sed prima ad secundam, secunda ad tertiam, dicitur consequenter se habere: quia nihil eiusdem generis mediat: nam licèt sit aër medius, vel aliquid aliud, q non sit domus, consequenter se habent illa. Si tamen extrema, vel vltima se tangant: vel sunt vnum, vel non, sed solùm se tangunt si primo modo, sunt continua: vt si ligni partes non separatas consideres, vel lineæ, aut corporis alicuius partes, faciunt continuum vnum, & dicuntur vnum continuū: quia vltima sunt vnum, copulata ad vnum terminum cōmunem. De quo in prædicamento quantitatis diximus. Si vltima sunt simul, & vnū non faciant, dicuntur esse cōtigua. Quopacto ait Aristo. necesse est mūdum istum contiguum esse superioribus lationibus, vnde eius virtus gubernetur: sic omnia corpora quę in mūdo sunt, quātumcunque plusquam specie differant, imo & genere, dicuntur esse contigua: quia in rerum natura vacuū nō datur, vt in lib. 4. probatum est, speculat. 3.

Consequenter se habētia. *Cōtinua.* *Contigua.*

¶Est etiam notandum, quod vnitas est duplex: quædam numerica: alia specifica, & si tertiam velis addere, genericam. Vna res numero dicitur, quælibet, quæ in quantū est ens, & vna est: sicut & vera, & bona: aliquid, & res: per hoc quod quælibet res est in se indiuisa, & à qualibet alia discernitur. Aliqua cum sint duo numericè, dicūtur esse vnum specie, sicut Petrus, & Paulus sunt numericè duo, sed specie vnum: quia eiusdem sunt speciei, cum vterque indiuiduum sit speciei humanæ, & in quid species prędicatur de eis. Est generica vnitas in illis, quę cùm numero distinguuntur, & specie, sub vno continētur genere proximo: sicut homo, & brutum sub animali, & illa quæ sub eodem prædicamento cōtinentur.

Notand. 3 *Triplex vnitas.* *Vnū specie* *Vnūgenere* *Aristo. 5. Meta. tex. 12*

¶Ad vnitatem ergo motus quid requiratur, & ad hoc quod sint duo motus idem specie non conueniunt doctores. Itaque discrimen, & dissidiū maximū est inter eos in hoc: quidam enim dicunt esse requisitam specificā vnitatē terminorū ad quos: alij vero negant. Albertus de Saxonia dicit vltra vnitatem terminorū ad quos, requisitam vnitatē terminorum à quibus, quod alij reprehendunt, & meritò: nam cùm motus sit recessus à termino à quo, quorsum species sumēda est ab ipso qđ abijcitur per motum, & in cuius abiectionem consistit ratio motus? Quapropter dicunt solum penes terminos ad quos considerandam rationem specificam motus: alij putant ad hanc vnitatem necessariam vnitatem principiorum mouentium, alij negāt. Et quod sumatur à termino ad quem patet, nam cū ex definitione sumatur ratio, & quidditas rei, vt Arist. 5. meta. text. 12. illa dicētur distingui specie, quæ distinguūtur definitione: & specie esse vnum, quorum definitio est vna: at motus omnis per terminum ad quem definitur, quādo dicitur: Motus nō est aliud præter res ad quas est motus. 5. metap. tex. 4. & hic text. 4. ait, quòd à termino ad quem nomē sortitur, & speciē motus ipse: quod probat, & refert. S. Thomas quāuis Comment. in. 2. physic. tex. 14. dicat in artificialibus motum capere speciē à principio à quo. Prædicta ratio deseruiet conclusioni quæ sequitur.

Varia opinio de requisitis ad vnitatē motus. *Albertus Iunior.* *S. Tho. p. p. q. 23 art. 1. ad 3.*

¶Prima cōclusio. Species in motu, per se primò penes terminum ad quem vltimatum attenditur. Hęc est expressa Arist. doctrina in locis citatis, & hic tex. 31. quando dicit, q omnes albationes sunt eiusdē speciei specialissimæ, & omnes disciplinationes sunt eiusdem speciei subalternæ: quia disciplina est species subalterna habēs sub se species specialissimas.

Conclus. 1.

¶Præterea. Species in motu sumi debet ab aliquo quod est in motu: quia quod non est, non potèst dare speciem: & non sumitur ab eo quod in facto est, cum tunc non sit motus. ergo sumit ab eo quod est in fieri, sed id quod est in fieri terminus ad quem est: ergo ab eo sumitur ratio specifica.

Ratio.

¶Dixi, terminum vltimatum, quia motus lapidis vsque ad centrū terræ, & motus eiusdem ad concauum aeris sunt eiusdem speciei, etiam si termini non sint idem, non vltimati: sed vltimatus terminus est idem: quia est locus ille naturalis, vbi conseruātur res, qui est vnus grauium.

¶Secunda cōclusio. Quamuis identitas termini à quo, nō requiratur per se primò, ad vnitatem specificam motus, consequutiuè tamen requisita est. Probatur: quia omnis motus à contrario in contrarium est. tex. 10. &

Conclus. 2.

10.&.18.si ergo termini, ad quos, sunt eiusdem speciei: ergo & termini à quibus similiter: & si termini ad quos differunt speciei: ergo & termini à quibus similiter. in hoc sensu potest admitti quod dixit Albertus, rationem specificam in motu sumi etiam à termino à quo. Dixi, quod non requiritur per se primo: quia licèt terminus à quo esset vnus, si termini ad quē sint diuersi, erunt specie diuersi motus: vt à pallidine ad nigredinem: & ad albedinem: à tepiditate ad calorem, & frigiditatem.

Saluatur opinio. Alberti Iunioris.

Conclus. 3. Vnitas spatij requisita.

¶ Tertia cōclusio. Ad vnitatem specificam motus cōsequutiue requiritur vnitas formalis spacij. Hęc est Arist. tex. 32. Hic volo dicere, quod si vnū mobile moueatur linea recta, & aliud linea circulari, non erit eadē species motus: quia non est vnitas spacij.

Ratio.

Probatur: quia motus circularis, & motus rectus specie differūt: & nō est necessariū semper sit penes diuersum terminum ad quem: quia potest esse vnus: oportet ergo sit diuersitas penes spatium: quia non eadē via est, quæ per rectam lineam, & quæ per circularem.

¶ Dixi, formaliter, quia si lapis descendat per ignem, aerem, & aquā, licet spacia differant specie, motus vnus est: sed nomine formaliter intelligimus figuram viæ, vel progrediendi: quod fiat, scilicet, per lineam rectam, vel curuam, quanuis sit materialiter idem spacium, non tamen formaliter. & saltim in motu locali requiritur vnitas formalis spacij.

Venetus.

¶ Dixi, saltim in motu locali, quia Paulus Venetus hic. tex. 33. dicit, nō esse idem in motu alterationis: nam dealbatio à nigro per fuscum, & à nigro per viride sunt eiusdem speciei, licet spacium non sit idem: quod videtur esse ad mentē Aristotelis, qui omnes dealbationes dicit esse eiusdem speciei: quanuis Burleus teneat esse specie differentes, quando medium non est idem, etiamsi terminus ad quem sit vnus, sicut in motu locali. Tenētes ergo opinionē Pauli Veneti, restringēda est cōclusio ad motū localē.

Burleus.

Conclus. 4. Vnitas motoris nō est requisita.

¶ Quarta conclu. Ad vnitatem specificam motus non requiritur vnitas specifica motoris. Hæc conclusio fit contra illos, qui putant vnitatem motoris requisitam. Patet. Motus lapidis deorsum à generante, & mot⁹ lapidis proiecti ab homine sunt eiusdem speciei, cum motores sint differentes: quia terminus ad quem est vnus: & motus lapidis missi à funda, vel missi à manu, sunt eiusdem speciei dummodo alia sint paria: ergo sequitur quod vnitas specifica motus nō requirit vnitatem motoris.

¶ Item. Nihil potest in specie constitui, quod non intrat eius definitionem, sed motor non intrat definitionem motus: ergo non specificatur ab eo.

Secundo.

¶ Quinta concl. Ad hoc quòd motus sit vnus numero, requiritur vnitas numerica mobilis, & termini, & quod viæ sint eiusdem speciei, & tempus vnum. Respectu primi. Si granum frumenti vna formica vsque ad certum locum deferat, & alia continuè vsque ad nidum portet, nō erit vnus motus numero: quia mobile non est vnum numero: & cùm motus accidens sit, non potest esse vnum & idem in diuersis subiectis, vt sunt diuersæ formicæ, licet possit esse vn⁹ motus vnitate cōtiguitatis. Requiritur etiam quod termini, & viæ sint eiusdem speciei: quia aliàs, si idem mobile moueret, & partim per lineam rectam, & partim per curuam, nō esset vnus mot⁹ numero: quia circularis, & rectus non sunt eiusdem speciei: nā cum ea quæ differunt specie, non possint esse continua, motus per lineam rectā, & circularem non possunt vnū facere continuum. De terminis iam dictum est.

Conclus. 5. Ad vnitatē numericā motus vnitas mobilis & termini, & tēporis.

¶ Tempus etiam oportet sit vnum in hoc sensu, quòd nullum detur instās, in quo nō sit verum dicere, immediatè ante hoc erat pars motus, & immediatè post hoc erit pars motus: nam cùm mobile sit idem, & partes motus sint eiusdem speciei, motus erit continuus, & vnus numero. Si autem sit interruptio in motu, etiā si sint alia omnia, non erit vnus motus continuus, sed cōtiguus poterit esse, vti diximus.

¶ Sexta conclusio. Ad vnitatem numericam motus non est requisita vnitas numerica spacij, imò neque continuitas spaciorum, neque contiguitas. Patet. Si lapis descendat per ignem, & aerem, & aquam, vt suprà diximus, vnus est motus numero, licèt spacia materialia differant specie. Et si quis pulset cōtinuè citharam, & percutiat primam chordam, & vltimam, relictis intermedijs, est vnus motus. Et si quis fluuium transeat per lapides suppositos, etiam si non sint lapides contigui, motus dicetur continuus: vt si ambulet in pauimento ex lapidibus quadratis constituto, etiam si nō in quolibet lapide pedem figat, erit motus

Conclus. 6.

continuus,

continuus, & vnus.

Ratio. ¶Ratio est: Continuitas in motu penes id quod cōtinuat partes eius cōsideranda est: sed quod continuat non sunt spacia continua, sed solum mutatū est: ergo per solum mutatum est, debet attendi. sed existentibus nō continuis, imo neq; contiguis spaciis, stat aliud, & aliud mutatum esse, quod cōtinuat partes motus, vt dictum est, quādo nulla quies intermedia est: ergo sequitur quod motus continuitas non requirit spacia materialia continua.

Ad. 1. arg. ¶Ad primū argu. concedimus illos motus esse specie differentes, non vt Albertus de Saxonia putat, propter diuersos terminos à quibus, sed propter diuersos terminos ad quos: nam non est idem terminus lapidis descendētis, & ascendentis, sed alius, & alius: qui considerantur penes sursum, & deorsum. Sic docet Arist. quòd est eadē relatio de motu ab extremo ad medium, aut de medio ad extremum, quæ est de extremo ad extremum: nam medio (inquit) vtimur vt duobus contrariis. Item: quia medium punctum aëris, respectu concaui lunæ deorsum est: sed respectu centri terræ sursum: ob id illi motus sunt contrarii, sicut sursum, & deorsum.

Aristo. tex. 51.

Ad. 2. ¶Ad. 2. quod tangitur difficultas de continuatione illorum, quæ specie differunt: vt in virga pro parte viridi, & parte sicca, dicendum est, illa quæ specie differunt cō tinuari non posse, & sic motus circularis cum recto non poterunt continuari: quia specie differunt, & ex vtroque non erit vnus motus numero. Ad id quod de virga quæ pro medietate sicca est, dicendum, nō ibi esse in veritate continuationem, quamuis sit secundum apparentiam. Ratio est quia si formæ non continuantur, cùm alia sit in medietate sicca, alia sit in medietate viridis, & accidentia non continuantur, inter quæ quantitas est: maximè tenēdo viā S. Tho. quòd accidentia subiectentur in toto composito, & non in materia prima: cùm totum compositum non maneat: quia nō est virga viridis sicut ante, sequitur quod neq; continuatio erit. Conglutinantur partes, ita est, sed non cōtinuantur. Et dato in materia subiectentur accidentia, cùm resolutio fiat in corruptione vsque ad materiā primā, necessarium est quòd in corruptione virgæ, quando desiccatur, non maneat aliquod eius accidens: ergo neq; manebit

Quomodo ille quæ specie differūt nō possunt cōtinuari.

D Thom.

quantitas: quæ si alia de nouo veniat in parte virgæ corrupta, non poterit continuari cum prima, quādoquidē formæ substātiales nō cōtinuantur. Et in eterogeneis, sicut in homine, oportet concedere, quòd si ipsæ partes non differant specie perfecta in se, eo quòd sunt partes vnius: poterit intelligi cōtinuatio, etiam si specie differunt: quia non est perfecta specifica differentia. Et hæc cōtinuatio cōgruenter fit per neruos qui medium videntur tenere inter ossa, & carnem: & sic vna forma est in omnibus illis partibus. Quapropter & continuitas est intelligenda. Neque obstat S. Thom. dicat, formam totius in eterogeneis non esse in singulis partibus. Non obstat (inquā) quia intelligit quòd non quælibet pars integralis hominis sit homo: & ita est: vt os nō est homo, cùm in homogeneis contingat: quia quælibet pars aquæ aqua est. Ad id quod de surculo inserto, quod maiorē habet apparentiam, dicendum quod ibi non est continuatio, sed solùm fit, quòd surculus vtatur trunco, vel ramo tanquam medio per quod à radice alimentum recipiat, & fructificat. Si tamen esset surculus insertus eiusdem speciei, licet contingit fieri sæpe, tunc nō est quare negemus talem fieri posse cōtinuationem, & de facto fieri, licet adhuc non sit certum, an fiat.

S. Tho. p. p. q. 11. art. 2. ad. 2.

¶Ad tertium concedimus terminos illos esse specie diuersos, & negamus motum esse eundem, imò ipsi motus differunt specie, sicut & terminimā corporibus simplicibus, quæ specie differunt, vt sunt aër, & ignis, cōpetunt, & motus naturales specie differentes, vt ait Arist. 3. de cœlo. tex. 51.

Ad. 3. Aristot. 1. de cœlo. tex. 56.

¶SPECVLATIO quinta. Vtrùm motus reflexus possit esse continuus.

QVia de vnitate motus diximus, quæritur, vtrùm motus reflexus possit esse continuus, sic, vt vnus dicatur, sine hoc quod quies sit media.

¶Primo probatur, quod nullus motus reflexus possit esse continuus: nam sequere-

tur quod aliquod mobile, moueretur simul motibus contrarijs: quod est contra naturam contrariorum, quæ simul esse non

Aristo. possunt: vt docet Aristo. in. 4. & 10. Metaphy. probatur supposito quod si aliquod mobile mouetur, continuo motu, à termino, ad terminum, verùm est dicere, quod mouetur ad illum terminum, per totu tẽpus mensurans motum illum: non solum quando propinquat termino, sed in principio motus: tunc est argumentum, si lapis proiectus sursum mouetur, & ex sursum deorsum, motu reflexo motu cõtinuo, ergo per totum tempus mẽsurans motum, mouetur deorsum: sed antequam reflecteretur mouebatur sursum, ergo motu sursum, & motu deorsum simul mouetur: & hæc sunt contraria, vt notum est, ergo: maior est nota, & minor est manifesta.

2. Argumentum. ¶Secundò, si talis motus reflexus continuus datur. s. ad vnum terminũ numero, accedit, & recedit ab eo simul, vt patet ad sensum: tunc quæro aut eodem instanti, accedit, & recedit, aut in diuersis, non primũ, quia sic opposita essent simul quod repugnat. Ergo secundũ: sed cum non dentur instantia immediata, sequitur quod est tẽpus, in quo neque accedit, neq; recedit, sed hoc est quiescere: ergo quies datur in motu reflexo: et sic nõ potest esse talis motus vnus & continuus.

3. Argumentum. ¶Tertio probatur auctoritate philosop. Lib. 8. physicorum textu. 64. vbi probat nõ posse esse motum sursum, & deorsum, sine quiete media.

¶In cõtrarium tamen est quod graue proiectum sursum, & obstaculu obuians habens, cõtinue sine quiete reflectitur: ergo.

Motus reflexus dupliciter. ¶Pro decisione quæstionis oportet aduertere, quod motus reflexus potest dupliciter contingere, vno, quando, quid motum motu rectò, ex sui natura reflectitur & reuertitur: vt si lapis sursum proyciatur, & per impetum moueatur sursum ad certam distantiam: & eo cessante, quia terminatur virtus impressa per impetum, descendat secundum naturam suam quia graue est. Secundo contingit talis motus reflexus, per hoc quod graue proiectũ sursum, obuiat corpori impedienti progressum, & reuertitur, vt si quis lapillum proiciat sursum, & statim molæ ẽ obuiando, reuertatur deorsum, qui lapillus vltra progrederetur sursum, si non inuenir et impedimentum.

1. Conclusio. ¶Motus reflexus, in primo sensu non potest esse continuus: sed necesario datur quies. Hec probatur ab Aristotele in octa-

Aristo. uo, physicor. textu. 64. rationibus adductis in principio questionis. nam est repugnantia, quod sit vnus motus ad contraria simul, sicvt esset sursum, & deorsum, sine quiete media.

2. Conclusio. ¶Secunda conclusio motus reflexus in secundo sensu quando est aliquod impedimẽtum obstans impulsioni, potest esse cõtinuus: probatur, si non esset continuus, eo esset, quod simul esset accessus ad vnũ terminum, & recessus ab eodem, quæ simul stare non possunt: sed quando tale contingit obstaculum, non est proprie accessus, & recessus, respectu eiusdem, quia non est accessus, imo impedimentum eius.

Obiectio. ¶ Dictis in prima & secunda conclusionibus, obuiare videtur: quia quies tam in secundo, quam in primo sensu, necessario videtur danda, supposito, quòd omne illud quod nunc mouetur aliquo motu, & ante non mouebatur, quiescebat, ab ista specie motus, ponamus quod lapillus, proiectus sursum, habet obuium magnum lapidem descendentem deorsum, tunc lapillus descendit deorsum, & antequàm obuiaret non mouebatur deorsum, sed potius sursum, ergo quiescebat: sed hæc quies, non est nisi in vbi, sursum, quando fuit obuius lapis: ergo aliquando quiescebat: in vbi, sursum: & sic datur quies. Secundo modo in motu reflexo: & ob id nullo modo poterat esse continuus: quod est cõtra secũdam conclusionem.

Solutio. ¶Solutio obiectionis est, quod propositio proposita est vera, quando nullum est impedimẽtum obstans: tunc enim verum est, quod non intelligitur talis reflexio motus absque quiete, & ob id non est continuitas in tali motu: sed tamẽ non est vera propositio, quando est obstaculũ quod impedit accessũ, vbi rationabiliter impulsus deberet esse, nisi esset obstans, vt diximus.

Aegidius. ¶Verùm Ægidius Romanus in octauo in expositione textus. 65. dicit quando est quæstio, vtrùm inter duos motus contrarios, posit dari quies media: est distinguen guendum, aliquid moueri motibus contrarijs sine quiete media, potest dupliciter intelligi: vel motu proprio, & per se: vel motu alieno & per accidens: primo modo

non

non contingit; sed secundo modo non conuenit, vt si pilla proijciatur in terra & ex vi proiectionis resileat sursum, non potest esse sine quiete media in terra: aliàs motibus contrarijs simul moueretur. Sed (ait ipse Ægidius) si tunc quando proijcitur pilla, & tangit terram ipsa terra sursum ascenderet, iam pilla, quæ deorsum mouebatur, moueretur sursum de per accidens, sine quiete media, & sic dicit rationes philosophi concludere, in primo sensu, sed non in secundo.

Aliorum opinio. ¶ Sed tamen ista intelligentia & hæc distinctio alijs non placet: nam si motus contrarij possunt simul inesse eidem per accidens, eadem ratione duo contraria intensa & perfecta possent esse, & inesse eidē per accidens: & sic idem esset calidissimum & frigidissimum per accidens, quod repugnat sensui: & ob id standum est declarationi datæ.

Opin. neotericorum. ¶ Aliqui ex modernis tenent sufficienter probari à Philo. motum locale reflexum, non posse esse continuum perpetuum; eo quod sit inter terminos contrarios, & per eandem lineam: sed non probatur efficaciter discontinuitas per quietē mediā: quia dicunt ipsi, quādo lapis, verbi gratia, proijcitur sursum, & ascendit per tempus horæ verbi gratia, vsque ad vltimū instans exclusiue, illius horæ, in illo instanti vltimo, incipit descendere, & sic non datur quies pro aliquo tempore: quia ibi non datur tempus medium, cùm illud vltimum temporis sit primum descensus. Aristot. tamē videtur intelligere, quod in vltimo instanti temporis mensurantis ascensum, terminetur ascensus: & in primo instanti temporis mensurātis descensum, incipiat descēsus: sed hoc non est necessarium, sicut in alteratione, quæ præcedit generationem substāciale: quia gñatio est in instanti vltimo alterationis præcedētis introductionē formæ, quæ contingit in instanti: sic & in motu. Hæc omnia quæstionem faciunt difficilem & ambiguam, & problematicam: nam quod non possit dari quies media in puncto reflexionis, probatur: quia sequeretur quod graue sursum existens, & non impeditū, non descenderet, quod est contra naturam grauis: nam si lapis proijciatur sursum, & à sursum deorsum descendat: quæro vtrum inter motum lapidis sursum, & motum deorsum, detur quies aut non. Si non, ergo motus reflexus est continuus, si sic, sequitur intentū, quod graue existens sursum, & non prohibitum non descendit, aliàs si mouetur, ergo quiesceret, simul & moueretur: quod repugnat: quod si quis dicat ab aliquo detineri, non potest signari nisi aer, qui non detinet vt notum est: nam si non potuit lapidem detinere quin ascenderet, neque potest quin descendat: item quia si lapis proiectus sursum obuiaret molari, sine quiete descenderet, vt diximus in secunda conclusione: & in notabilibus, ergo etiam si non obuiat, descēdet sine hoc quod quiescat. Ex his omnibus sic adductis, manet res, vt dixi in dubio, & probabile videtur: & ad Aristotel. sensum magis conuenire, id quod in conclusionibus prima & secunda dictum est.

SPECVLATIO SEXTA
Vtrùm motus contrarietas attendatur penes terminos contrarios.

POSTQVAM in præcedenti speculatione de vnitate motus quantum ad speciem, & quantum ad numerum tractatum est, congruentissimum erit de motuum contrarietate disserere: & sic quæritur, vtrùm attendatur penes terminos contrarios, videtur quod non.

¶ Si contrarietas in motibus attendenda est penes terminos contrarios, erit vel 1. Argumē. penes terminos contrarios à quibus, vel penes terminos contrarios ad quos: sed nullo modo istorum, ergo nullo modo sumitur contrarietas in motu. Non primo modo: nam motus qui est ab albo in fuscum, & à nigro in fuscum, sunt à terminis contrarijs: tamen illi motus non solū non sunt contrarij, sed sunt eiusdem speciei, vt probatum est in præcedenti speculatione. Neque attenditur penes contrarietatem terminorum ad quos. Patet. Motus qui est aeris, sursum vsque ad centrum eiusdem & descensus eiusdem aeris vsque ad idem punctum, non sunt con-

trarij: quia vterque motus est naturalis ipsius aeris, & tamen termini sunt contrarij, vt in solutione argumenti primi præcedentis speculationis dictum est: quia ille punctus medius aeris respectu terræ est altus ab eodem respectu cœli: quia respectu vnius est sursum, & respectu alterius est deorsum: ergo sequitur quod contrarietas in motu non sit sumenda penes contrarietatem terminorum.

Argumẽ. 2. ¶Præterea. Nullo modo in motibus est contrarietas: ergo penes contrarios terminos sumenda non est. Patet. Contraria se compatiuntur in gradibus remissis, vt cõstat: sed motus cõtrarij, vt sursum, & deorsum, non possunt aliquo modo esse simul: ergo.

Argumẽ. 3. Aristot. ¶Tertiò. Tantùm vnum vni opponitur, vt ait Aristo. 1. de cœlo, & 10. Meta. sed omni motui contraria quies est: ergo motus motui non contrariatur.

In cõtrariũ ¶In contrarium est Arist. tex. 58. quando dicit, motus esse adinuicem contrarios.

Notand. 1. ¶Pro solutione notãdum, quod inter motus differentes specie, quidam sunt subordinati adinuicem: alij se habent impertinẽter: & alij contrariantur: vt alteratio, & generatio subordinantur. Impertinentes: vt sanatio, & dealbatio: quia vnus ad aliũ non ordinatur.

¶Contrarietas in motu dupliciter consideranda est: vno modo inquantum res est: alio modo inquantum motus est. Inquantum motus, habebit ordinem ad suos terminos à quibus speciem sumit: vt in præcedenti speculatione diffinitum est: sed vt res est, habebit ordinem ad dispositiones alias vt dicemus motum violentum contrariari naturali, etiam si sit respectu eiusdem termini.

Notand. 2. ¶Etiam notandum, quòd medium quod est inter duo extrema contraria, vtrique extremorum contrariatur: sicut in virtute est inuenire, quæ cum teneat medium, & opponitur extremo per excessum, & extremo per defectum: ob id medium exercet aliquando vicem duorũ contrariorũ.

Notand. 3. ¶Aduertendum insuper, quòd contrarietas motuum potest, 5. modis considerari. Primò, respectu eiusdem termini, qui est terminus à quo vnius, & ad quem alterius. Secundo modo, penes contrarietatem terminorum à quibus. Tertio modo, penes cõtrarietatem terminorum ad quos solum. Quarto modo, penes contrarietatem inter terminum ad quẽ vnius, & à quo alterius. Quinto modo, penes ambas cõtrarietates, scilicet terminorum & à quibus, & terminorum ad quos.

¶Prima conclusio. Contrarietas in motu nullo modo sumenda est penes contrarietatem quarto modo, scilicet, termini ad quem vnius, & à quo alterius. Patet, quia idem est motus qui ad ægritudinẽ, & qui est ex sanitate. Ratio. Idem est motus numero, solùm ratione differens, motus qui est ex termino ad quem vnius, contrario termino à quo alterius: ergo non est inde contrarietas sumenda. Patet: quia idem numero motus est ad Thebas ex Athenis, quia idem est accedere Thebas, & recedere ab Athenis. Conclu. Ratio.

¶Præterea. Ibi non est contrarietas, vbi est ratio identitatis: sed ratio identitatis, est ex contrarietate termini ad quem, & termini à quo: quia tanto quanto accedit ad terminum ad quem, est recessus à termino à quo: & sic motus identificatur: & cõtinuatur, perficitur, & cõsummatur: nam eadem est ratio qua accedit ad quem, & recedit à quo. Idem enim motus est quo album reijcitur, & nigrum acquiritur. Sic Sãctus Thomas de veritate quæstione. 28. articu. 1. S Tho.

¶Secunda conclusio. Contrarietas in motibus per se primo non attenditur penes secundum modum contrarietatis, scilicet, iuxta cõtrarietatẽ terminorum à quibus, sed sumitur iuxta tertium modum. Conclusio est Aristotel. Prima pars patet: quia aliquando motus à terminis contrarijs tendunt ad eundem terminum, vt inter arguendum dicebamus: vt à nigro, & albo, ad colorem medium. Conclu. 2. Aristot. 47. Ratio.

¶Probatur secunda pars. Rerum contrarietas sumenda est penes formas, quibus sunt in actu: nam potentia calidum, & potentia frigidum non contrariantur: quia aliquid sibi ipsi esset contrarium: sed actus motuum propriè sunt termini ad quos: simul enim acquiritur motus, & terminus: ergo penes terminos ad quos sumẽda est. Dixi per se primo, quia potest esse quod sit etiam contrarietas ex terminis contrarijs ad terminos contrarios: vt in sanitatem, & ægritudinem, qui sunt ex ægritudine in sanitatem, & ex sanitate in ægritudinem. Hic contrarietas sumitur motuum

ex vtro

ex vtroque termino: sed per se primo, nõ ex contrarietate terminorum à quibus, sed ad quem.

3. Conclus. ¶Tertia conclusio. Mutationes inter terminos quorum non est medium solùm, cõtrariantur iuxta primum modum, penes eundem terminum, qui vnius est terminus ad quem, & alterius à quo: vt generatio aquæ, & eiusdem corruptio, cõtrariantur penes ad quem vnius, qui est esse aquæ, & eiusdem à quo: quia vnus est accessus, & Ratio alius est recessus. Patet conclusio. Istæ mutationes contrariantur, & non videtur vnde sumatur contrarietas: quia à terminis ad quos non potest: quia terminus ad quẽ corruptionis est non esse: qui propriè non habet contrarium.

4. Conclus. ¶Quarta conclu. Cõtrarietas motuũ, qui sunt vel ab extremis ad media, vel à medijs ad extrema, per se primo attenditur penes contrarietatem terminorũ ad quos, & cõsequutiue penes contrarietatem terminorũ à quibus. Hæc est Arist. Ratio est: quia medium vtriq; extremorum est quodammodo contrarium: vt fuscum nigro, & albo: ergo motus qui est ab albo in fuscum, & à nigro in fuscum, sunt contrarij: quia fuscum habet vicem duorum contrariorum. Et pari ratione motus à fusco in albũ, & à fusco in nigrum est contrarius: ac si à terminis à quibus contrarijs ad terminos ad quos contrarios.

5. Cõclusio. Omnis mot⁹ quieti cõtrariatur. ¶Quinta cõclu. Omnis motus est contrarius quieti, non quæ in termino ad quem, sed illi quæ est in termino à quo: vt motus sursum est contrarius quieti, quæ est deorsum: & motus deorsum quieti, quæ est sursum, & motus frigefactionis est contrarius quieti, quæ est in caliditate.

* Aduerte quod hæc contrarietas, quæ est inter motum, & quietem, in termino a quo non est cõtrarietas perfectè, & strictè, sed cõmuniter & large: prout Philosop. oppositionem priuatiuam, contrarietatem solet appellare: sicut silentium, sermoni contra- Cõment hic com. 53. & 54. riatur: & lux tenebris: quod notat Cõmenta. com. 53. in hoc libro.

Ratio. ¶Ratio est. Motus quieti contrarius est, & nõ quieti alterius generis: ergo vel quieti quæ est in termino ad quem, vel quæ in termino à quo, non illi quæ in termino ad quem quia per motum ad illam tendit, tanquàm ad perfectionẽ, & nunquàm aliquid tendit in suum cõtrarium, sed potiùs recedit: ergo oportet sit contraria quieti quæ est in termino à quo, à quo per motum recedit, sicut à suo contrario.

¶Quod non opponatur quieti alterius generis patet: quia calefactio non opponitur quieti quæ est in albedine: cõtraria enĩ oportet sint eiusdem generis.

* Sed potest quis obijcere contra quintã cõclus. quod quies nullo mõ perficiat motum: qa quies negatio est, & priuatio motus: sed nullã dicit perfectionem, ergo motus non perficitur per quietem in termino ad quẽ: soluitur facta distinctione, de quiete: quies in termino ad quem, duo potest importare. primo negationem fluxus siue tendente ad vlteriorem gradum formę acquirendę per motum: qui fluxus est de ratione motus. Secundo modo potest considerari vt dicit permanentiam, seu durationẽ formę acquisitę: quæ formã vt est terminus motus, comparatur ad motum, vt perfectum ad imperfectum, sumendo quietem, primo modo, nõ est perfectio motus: imo vt sic opponitur ei vt negatio fluxus. Sed secũdo mõ est perfectio & cõplementum motus: ob id motus non contrariatur quieti, quę est in termino ad quem: quia motus ordinatur vt medium ad talẽ quietem tanquam ad finem: quia mobile mouetur ad formam vt eam acquirat, & in ea quiescat.

¶Sexta conclusio Quies quæ est in termino ad quem, contrariatur quieti, quę est in Cõclus. 6. termino à quo: vt frigidum calido. Pro- Ratio. batur à simili proportione. Sicut calefactio opponitur quieti sub frigiditate: ita frigefactio quieti sub caliditate: ergo sicut calefactio opponitur calefactioni, & quies sub caliditate opponitur quieti sub frigiditate, vel hoc quod est esse frigidum, huic quod est esse calidum, quod idem est. Argumentum est à simili proportione. Sicut se habet senarius ad quaternarium, se habet ternarius ad binarium: quia vtrobiq; sexquialtera proportio est: & sic se habet. 8. ad. 4. & 4. ad. 2. quia vtrobiq; dupla proportio est.

¶Septima conclu. Cùm tam inter motus 7. Cõclusio adinuicem, quàm inter motum, & quietẽ contrarietas sit, maior est cõtrarietas quæ inter motus est. Probatur: quia maior contrarietas probatur ex maiori repugnantia, quòd in nullo gradu possunt esse simul, sed sic est inter motus contrarios: & tamẽ non inter motũ, & quietẽ: quia stat simul

calefactio cũ frigiditate remissa cui tamen contrariatur, sicut motus quieti.

Conclus. 8. Motus violentus contrariatur naturali.

¶ Octaua conclusio. Omnis motus violentus motui naturali contrariatur, & quies quieti cõtraria est text. 90. Patet. Contrarietas non solùm à terminis est sumenda, sed aliunde, in motu in quantum res: quia scilicet à diuersis principijs: sed motus naturalis, & violẽtus sic se habent: quia vnus à principio intrinseco, alter ab extrinseco, ergo sequitur ꝙ sunt contrarij motus.

Comment. Hoc dixit Cõment. vt suprà adduximus: imò etiam si sit ad eundem terminum: vt motus naturalis ignis sursum, contrariatur motui violento lapidis sursũ, & motus naturalis terræ deorsum, motui violento ignis deorsum. Patet. Vbi non potest contrarietas sumi penes contrarios terminos, oportet sumere penes principia diuersa.

Conclus. 9. quæ sequitur ex omnibus.

¶ Noua conclusio. Vnum multis opponitur. Patet. Motus opponitur motui, & opponitur quieti: vt motus naturalis ignis contrariatur motui naturali terræ: quia ad diuersos terminos: & contrariatur motui violento deorsum eiusdem ignis, & motui violento terræ sursum, & quieti in centro terræ: & sic considerando, & comparando inuenies contrarietatem in multis.

Ad argum.

¶ Patet solutio ex dictis ad argumenta.

Finis quinti libri Physicorum.

SEXTVS LIBER PHYSICORVM.

ARGVMENT. SEXTI lib. Physicorum

N libr 6. Arist. probat quomodo cōtinuū non cōstat ex indiuisibilibus tanquā ex partibus: & quòd nunc tēporis sit indiuisibile: & quòd in motu nō datur primū mutatum esse, neque vltimum: quia ante omnem motum, erat motus: & tandem concludit, quòd indiuisibile non mouetur.

¶SPECVLATIO PRIMA. 6. lib Physi. Vtrùm continuū ex indiuisibilibus cōstet.

Argumē. 1. Idetur quòd sic. Est argumentū ad hominē. Arist. 1. Topi c. 14. ait, quòd sic se habet punctum in continuo, sicut vnitas in numero: sed omnis numerus componitur ex vnitatibus tanquam ex partibus: vt ait idem Aristotel. ergo continuum constat ex punctis: sed punctum est indiuisibile, sicut & vnitas, ergo continuū constat ex indiuisibilibus.

Argumē. 2. ¶Præterea. Possibile est continuum in omnem suam partem esse diuisum. ergo continuum constat ex indiuisibilibus tanquàm ex partibus. Consequentia est bona. Probatur antecedens. Deus cognoscit intuitiue omnem partem cōtinui, & sicut cognoscit, potest per suam potentiam diuidere per partes proportionales horæ: facta tali diuisione, sequitur partes esse indiuisibiles: nam aliàs adhuc non est continuum diuisum in omne suam partem.

Argu. cōt.

Argumē. 3. ¶Tertio. Puncta indiuisibilia dantur in continuo: ergo vel sunt aliquid reale, vel solùm per imaginationem: sed non sunt per imaginationem, quia aliàs non possent partes continuari: ergo sunt talia puncta secundū veritatem: & non possunt esse nisi vt partes eius: quia ex punctis componitur linea, & superficies ex lineis, & ex superficiebus corpus: sequitur ergo ipsa indiuisibilia ista dantur.

¶In cōtrariū est Arist. in principio huius. In contrar.

¶Pro solutione notandum, quod indiuisibile dicitur varijs modis: vno modo, vt solum dicat negationem potentiæ naturalis ad diuidi: sicut cœlum dicitur indiuisibile, sicut & est incorruptibile: & simili modo minimū naturale: de quo in primo fuimus loquuti. Est indiuisibile: quia facta diuisione nō posset stare. Alio modo sumitur indiuisibile, vt dicat partitiuam negationē: vt indiuisibile sit id quod non habet partes, in quibus possit diuidi: & hoc indiuisibile est duplex: quoddam spirituale: vt est angelus forma non recepta in materia, & anima rationalis: quæ recipitur in corpore, quæ quidem non habet positionē in continuo, etiam si corpus informet: alio modo est indiuisibile, non habēs partes: quod dicit habere positionem in continuo, quod est punctum: de quo in præsentiarum sermo est. Nec est nunc disputandum, an talia indiuisibilia, quæ habent positionē in continuo, distinguantur realiter ab ipso continuo nec ne: quia in prædicamento quantitatis dictum est, quomodo à re quanta quantitas distinguatur. Quod ergo hic quæritur est: vtrum dato tali indiuisibili, quod in partes diuidi non potest, habeat positionē in continuo: vtrum sit pars eiusdem continui, sic quod continuum dicatur ex ipsis indiuisibilibus constitui tanquam ex partibus: vt linea ex pūctis, quæ sunt indiuisibilia, & superficies constet ex lineis, quæ sunt indiuisibilia secundum latitudinem, & profunditatem, & corpus ex superficiebus, quę sunt indiuisibilia secundum profunditatē. Hoc ergo est quod in speculatione est.

Notand. 1.

Specu. vlti.

Duplex indiuisibile: spirituale, & habēs positionem in continuo.

¶Est etiam considerandum, quod prædecessores Arist. viri magnæ authoritatis, crediderunt continuum componi ex indiuisi- Notan. 2.

 bilibus

Zeno. Stoici.

bilibus tanquã ex partibus, vt Zeno, & sectatores. Atque suo tempore fuit istorum opinio celebris: quod manifestum efficit efficacia posita ab Aristote. ad hãc destruẽdam, & confutandam opinionẽ in isto lib. 6. quam sic ex professo tractat, vt solum hoc agere videatur.

Scot. 2. sen. d. 2. q. 9. Grego. Arimi. in 2. di. 2. quæst. 2. 1. Cõclusio Cõtra Maio. in. 2. sen dist. 2. q. 5. Ægid. lib. 1. de ge. q. 8.

¶Inter Theologos quęstionem tractat doctor sub. subtiliter, & Gregor. Arimi. & multa hinc inde adducunt argumenta, ingeniose valde ad probandum cõclusionẽ, quam nos statim de mente Arist. apponemus: quæ talis est.

¶Impossibile est continuũ ex indiuisibilibus componi tanq; ex partibus: vt lineam ex punctis. Hæc conclusio est cõtra Maio. Probat Aristo. hic hanc suam sententiam. 6. rationibus. Primò: quia continua sunt quorum vltima sunt vnum: sed indiuisibilia vltimum non habent: ergo non sunt cõtinua: neque sunt contigua: quia contigua sunt, quorum vltima sunt simul: sed indiuisibilia non habent vltimum: ergo neque sunt continua, neque contigua. & sic talia indiuisibilia in continuo non dantur.

Ratio. 2.

¶Præterea. Continua non possunt se tangere secundum se tota, sed secundum vltimum: at indiuisibilia non possunt se tangere secundũ vltimũ, cum non habeant, sed secundum se tota: ergo non sunt continuũ. Exponitur maior. Si medietas mea superior inferiorẽ tãgeret secũdũ se totã, penetratiue se haberet, & sic non occuparet maiorem locum, quàm sola medietas, nec faceret continuum, ob id si debent constituere continuum, oportet quod secundum vltima se tangant: sed vltimum in indiuisibili non reperitur. Relictis alijs argumentis Aristot. ad Scot. deueniamus.

Prima ratio docto. subt.

¶Doctor sub. Probat conclusionem, supposito quod licèt in rei veritate indiuisibilia non occupent locum, tenentes tamen continuum ex indiuisibilibus cõponi, tanquàm ex partibus, necessario debent concedere: nam si duo puncta (vt ipsi dicunt) maiorem locum quàm vnum occupãt, infinita puncta occuparent infinitum: ob id, secundum illos, ponentes huiusmodi indiuisibilia, nullum continuum componitur ex infinitis indiuisibilibus: sed id quod maius ex pluribus, quàm id quod minus.

Ratio. 2.

¶Secundo. Si infinitum esset ex indiuisibilibus compositum, sequeretur quod tot essent indiuisibilia in minori circulo, sicut in maiori, quod est contra præsuppositum. Probatur in hac figura: nam quæcunque duæ lineæ rectæ quantumcunque propinquissimæ dũcantur à centro vsque ad circunferentiam externi circuli, necesse est vt quemadmodum in maiori circulo terminantur ad duo distincta puncta, sic in minori: quia si in minori circulo concurrunt in idem punctum, tunc ab illo puncto vsque ad centrum non essent duæ lineæ, sed vnica: atque lineæ ductæ à centro vsq; ad circunferentiam maioris circuli non essent rectæ, sed frangerentur in circunferentia minoris circuli, vt apparet in hac figura, cuius demonstrationes apud Euclidem.

Euclides. Corolla. 1.

¶Sequitur ergo quantũcũq; plures lineas duxeris à centro ad circunferentiam maioris circuli, q tot numerabuntur in circũferentia minoris, & sequeretur quod minor circulus esset æqualis maiori.

Corolla. 2.

¶Secundũ corollarium docto. sub. est. Si continuum ex indiuisibilibus componeretur, sequeretur diametrũ quadrati esse cõmensurabilem, imo æqualem costæ, cũ tamen ad sensum patet esse maiorem, & Aristot. in multis locis dicit esse incommensurabilem: ut patet, vbi nos apposuimus demonstrationem. Et probatur esse proportionem, quæ medietas dupla est, quæ non est proportio rationalis, vt in tractatu proportionum dicemus in sequenti lib. 7. Sed probatur sequela in hac figura. Si enim à puncto quolibet vnius costæ ad punctum alterius costæ lineã ducas, tot puncta adæquate enumerabuntur in costa, quot in diametro, & sic diameter ex tot punctis constabit, ex quibus constat costa: quare sequitur quod sit ei æqualis.

Aristo. in. Poste.

Corolla. 3.

¶Tertio sequitur ex Gregorio. Si cõtinuũ ex indiuisibilibus cõponeretur, sequeretur q constituto triãgulo super basim: linea recta perallella cũ basi propinquior angulo superiori descripta, inter latera trianguli, esset maior basi, quod est cõtra sensum: vt patet in subiecta figura. De quo Euclides li. 1. Et q sequatur patet. Sit linea. a. b. basis huius trianguli constans ex tribus punctis, & alia duo latera cõcurrentia in puncto. c. habeant singula quinque puncta, describantur q; interpuncta. d. e. nã necesse est habere adminus duo puncta, postq̃ est diuisibilis, siquidẽ. d. e. sunt puncta distantia: mox describatur linea parallella inter puncta. f. g. quæ postq̃ est maior quàm superior,

ad mi-

ad minus habebit tria puncta. Rursus describatur alia inferior inter puncta. h. a. quę cum sit maior, habet ad minus. 4. puncta, & per consequens erit maior quam. a. b. quę est basis, quę solum habebat tria puncta ex præsupposito, sed consequens implicat contradictionem.

¶ Alia multa huiusmodi multiplicantur, quæ possint reduci ad hoc vnum, quod datis duabus quibuscunque lineis inæqualibus, quarum vna sit maxima, & alia minima, tot indiuisibilia in vna inueniuntur, quot in alia: & secundum eos, sequeretur eas esse æquales: vt patet in hac figura. Nam si signemus centrum. a. sub minori linea, quot cunque lineæ ducantur ab illo vsque ad lineam. d. e. tot puncta numerantur in linea. b. c. quot in linea. d. e. vt patet: sequitur ergo quod componi non potest continuum ex indiuisibilibus: nam implicat quod minus sit æquale maiori: quia pars esset æqualis toti, & sequerentur duæ contradictoriæ veræ: quod esset pars, & non esset pars: quòd esset totũ, & nõ esset totũ.

Aliud 13. ¶ Aliud argumentum etiam fit ad probandam conclusionem. Si ex indiuisibilibus cõtinuum componeretur non esset possibilis condensatio, neque rarefactio sine deperditione, quod est contra Arist. & experientiam. Patet. Constet continuum datum ex tribus indiuisibilibus, & rarefiat: necessarium est occupet maiorem locum, vel additur quantum indiuisibile per additionem nouæ materiæ, vel aliquod illorum trium indiuisibilium efficitur maius, quod intelligi nequit eodem modo si condensetur, occupabit minorem locum, & ex tribus vel deperditur vnum indiuisibile, vel aliquod ex tribus fit minus quàm antè erat, quod repugnat, si indiuisibile est.

2 Cõclusio Motus & tẽpus nõ componitur ex indiuisibilibus. ¶ Secunda conclusio. Non solùm magnitudo ex indiuisibilibus non cõstat, sed neque tempus, neque motus. Hæc est Arist. hic. tex. 4. Probatur, quia nullũ continuũ potest ex indiuisibilibus constare, vt probat. 1. conclusio: sed tam motus, quàm tempus dicuntur continua: ergo nullum tale componitur ex indiuisibilibus. Quòd tẽpus, & motus sint quid continuũ, patet de motu in præcedẽtibus, quomodo ille dicitur vnus, & cõtinuus, quãdo nulla intermedia quies, semper in fluxu mutatũ esse intelligitur. similiter in tempore, nunc fluẽs consideratur, quo continuãtur partes eius

¶ Item: quia qualibet pars magnitudinis correspondet parti motus, & motus diuiditur ad diuisionem magnitudinis, per quã fit motus tex. 6. cum sit impossibile magnitudinem ipsam cõstare ex indiuisibilibus: quia nõ esset priùs aliquid moueri per partem magnitudinis, quàm esse motũ: quia moueri dicit successionem, quę in indiuisibili non potest esse: ergo neque motus poterit constare ex mutatis esse, indiuisibilibus, aliàs motus non corresponderet magnitudini, per quam fit motus. Idem probatur de tempore ab Arist. à tex. 10. vsq; ad. 17.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. In magnitudine, motu, & tempore eadem est ratio finiti, & infiniti: quod est dicere. Si magnitudo est finita, & motus qui in ea erit finitus, & tẽpus in quo. & si magnitudo esset infinita, motus qui per eam fieret esset infinitus, & tẽpus similiter. Hæc in tex. 18. Aristo. & sunt cõpertissima ex superius dictis: & fundantur rationes in velocitate mot⁹, & proportione. De quibus in sequenti. 7. agendum erit.

Ad argum. ¶ Ad primũ argumentum respondetur, nõ esse similia vnitatem, & punctũ quoad omnia, sed bene quantum ad aliqua. Conueniunt quidem: quia sicut vnitas diuidi nõ pòt, neque punctum. Differentia tamen est: quia vnitas non habet positionem in continuo: cũ ipsa multiplicata faciat quantitatem discretam: sed punctum est indiuisibile: tamen habet positionem in continuo: non quidem vt sit pars continui: sed quia est continuans partes: & datur in punctis ante, & retrò, prius, & posterius: tamẽ non in vnitate: quia numerus si ex vnitatibus constat, vt nullum ordinem importet ipsarum vnitatum: continuum verò nõ ex punctis, sed ex quantitatibus, quæ per pũcta continua fiunt: sicque in quolibet continuo infinita puncta considerantur, cum numerus non possit constare ex infinitis vnitatibus: & isto modo debet intelligi cõparatio puncti ad vnitatem. 1. Post tex. com 42.

Gregor. in 1. sen. d. 35. ad 7. & 2 d. 2. q. 2. ¶ Ad. 2. Gregorius Arimi. respondet, concedendo quod probat, scilicet, omne continuũ posse esse diuisum in omnem suam partem: sed est contra Aristote. textu tertio: quia si esset continuũ in omnem suam partem diuisum, esset continuũ constans ex indiuisibilibus. Maio. autẽ concedendo continuum posse esse actu diuisum, consequenter loquens, dicit continuum componi ex Maio. 2. di. 2. q. 5.

ni ex indiuisibilibus, sed vtrumque est falsum: & ideo dicendū est, ꝙ Deus cognoscit singula pūcta cōtinui, & singulas eius partes: sed qn infers: ergo cognoscit vltimā, negamus: quia ipsa non datur: & sic nō cognoscitur, magis quàm impossibile dicatur cognosci. Neq; sequit: cognoscit singulas: ergo cognoscit vltimam: imo cognoscēdo singulas partes, cognoscit continuum nō posse taliter diuidi, vt detur vltima, ne sequatur componi ex indiuisibilibus.

Ad 3. ¶Ad.3. concedimus in continuo verè esse huiusmodi indiuisibilia, & realiter habent ibi positionem: sed nō vt partes, quod probare cōtendimus: sed solū quia continuant partes continui adinuicem, vel terminant continuum: quia hoc est necessarium concedere, & nullum ex hoc sequitur incōueniens. Eodem modo dicendum de linea respectu superficiei: nō enim ipsa superficies composita est ex lineis indiuisibilibus secundum latitudinem, & profunditatē, tanquàm ex partibus, sed lineæ ponūtur in superficie, vt continuent partes superficiei, & terminent ipsam superficiem: sic de corpore dicendum est, quód nō componatur ex superficiebus tanquam ex indiuisibilibus secundum profunditatem, sed ponūtur superficies vt partes cōtinuet, & terminet.

*Pro maiori intelligētia, an plura sint pūcta in cōtinuo, & plura mutata esse in motu, & plura instātia in tempore: videtur resolutoriè dicēdum: quòd ti. de puncto in linea, & mutato esse, in motu, & instāti, in tpe, pōt esse consideratio intrinsece & extrinsice: punctū extrinsecū est illud qđ suo fluxu apud geometrā lineā causat: & vocatᵉ extrinsecū eo ꝙ nō sit de esētia lineæ cōstitutæ: qa cum sit vnū indiuisibile, non pōt esse in diuersis partibus lineæ: nec est terminus eius cum linea finita duos habeat terminos, essent duo puncta: & non posset vnum esse duo extrema. Neq; est continuans partes lineæ, quia idem punctum nō pōt cōtinuare plures partes lineę quia cū sint plures partes haberet plures situs simul in cōtinuo, quod repugnat: sicut quod idē corpus in diuersis locis. Et sic pūctum extrinsecū vnū in linea est, qđ imaginatie suo fluxu causāt lineā.

¶Punctum aūt intrinsecū nō est vnū sed plura: quia continuat & terminat, & actu sunt duo terminātia & plura in potentia: quia in plures partes pōt diuidi linea infinita in potentia &c. Et tandē puncti intrinseca sunt diuersa esse puncti vnici extrinseci, vt lineā causat: quia secundum quod fluit causando lineam, acquirit diuersa esse accidentalia: quia pro vt est in prima parte sui fluxus, acquirit vnum esse. & pro vt est in alia aliud, &c. Et differt vt est in vna parte à seipso vt in alia: sicut puer à seipso quando infans erat: & hæc diuersa esse, dicuntur puncta intrinseca: quæ ideo intrinseca, quia sunt de ratione lineæ: quia in eius difinitione vt patet ex Euclide ponitur pūctus vt terminus seu extremum: & ponitur continuans vel copulans partes lineę: quia linea est cōtinuū cuᵘ partes ad aliquē terminū cōem copulātur. Isto mō quo de pūcto in linea tā intrinseco quā extrinseco philosophandū est de mutatū esse in motu: & de instāti in tēpore: quia eadē est ratio & cōsideratio vt aliàs diximᵘ.

¶SPECVLA. II. SEXti Physic. de diuisione tēporis an nūc temporis sit indiuisibile.

Trùm nunc temporis sit indiuisibile: nam Aristo. in isto tractat de instantibus, & de diuisione motus, & temporis.

¶Videtur ꝙ non fint instantia indiuisibilia: quia sequeretur accidens esse sine subiecto: sed consequens est falsum. Probatur. Illud instans est accidēs, & indiuisibile: quæro in quo subiecto est: vel in alio diuisibili, vel in indiuisibili: nō in diuisibili: quia indiuisibile nō pōt subiectari in diuisibili quia nulla est correspōdētia, neque in indiuisibili: quia maxime in puncto, quod dicimus indiuisibile: sed ibi non: quia cum sit accidens & vnum, non potest alterius subiectum esse. 1 Argu.

¶Pręterea. Si nunc temporis, est indiuisibile, & in eo fit motus, sequitur quòd motus posset fieri in instanti, quod est contra Philos. Et probo quòd fiat. In quocunque instanti tēporis quo motus fit, affirmamus motum fieri: ergo verè motus est in instanti. Quòd sequatur patet. Motus fit in tempore, & fit in omni quod habet positionē in tempore, quandoquidē est quid continuum: sed instans tēporis est huiusmodi: at Aristo.

falsum

falsum est quòd motus fiat in instanti. Patet, quia de ratiõe motus est successio prioris & posterioris, quæ in indiuisibili nõ potest inueniri: ergo nullo modo debent poni talia indiuisibilia.

¶Tertio. Omne tẽpus potest diuidi ad diuisionem motus, & è cõtra: ergo motus correspondens indiuisibili tẽporis potest diuidi: ergo indiuisibile tẽporis diuidetur: sed hoc repugnat: ergo non possunt dari huiusmodi indiuisibilia.

¶Pro solutione notandũ quod in præcedẽti speculatione est determinatũ, & aperte probatũ, nullũ continuum ex indiuisibilibus cõstare, aut cõponi tanquam ex partibus, & cũm tã tempus, quàm motus sint continuũ, deductum est ex indiuisibilibus non posse esse in eis cõpositionẽ. Hic vero quærim⁹, Vtrũ talia indiuisibilia debeãt poni in tempore, & in motu, eo modo saltim quo in cõtinuo magnitudinis ponuntur: vt possimus loqui de diuisione motus, & diuisione temporis secundum diuisionẽ mobilis: vel alia ratione: quia sicut in magnitudine posita sunt indiuisibilia, non vt partes, sed vt partes continui terminent, & contineant, sic etiam in tẽpore, & motu. De quo sint conclusio responsiuæ. & sit prima.

1 Cõclusio Aristo. tex. 24. huius. 6. ¶Nunc temporis quod per se primò præsens est, indiuisibile est. Arist. hic. Ad cuius probationem præsupponi debet, quid sit nunc, quod est terminus præteriti, & futuri, initium. Non enim vnum nũc, terminat partem horæ præteritam, vsque ad istud momentum temporis, & aliud est quod initiat partẽ horæ futurã: nam si essent duo nunc, vel essent immediata, vel nõ: si essent immediata, in eodem continuo essent duo indiuisibilia immediata, quod nullo modo concedendum est. si non sunt immediata, mediat tempus: at cũm omne tale sit diuisibile, oportet de illo quærere, & de instanti, vel nunc, quod diuidit.

1. Ratio. ¶Probatur conclusio. Si illud nunc, tẽporis esset, & diuisibile, diuideretur in partẽ præteritam, & futurã, vt omnis diuisio cõtingit in tempore: & sic pars termini præteriti esset futura, & pars termini futuri esset præterita. Patet: quia illud nunc, positũ est vnũ, quod sit terminus partis præteritæ: & futuræ: Si ergo diuiditur in partẽ futurã, & præteritã, bene sequitur quòd pars præterita est futura, & pars futura præterita.

2 Ratio. ¶Secundo. Si nunc præsens, esset diuisibile in præteritum & futurum, non esset per se primo præsens: sed ponitur per se primò præsens. ergo oportet sit indiuisibile.

¶Dixi in conclusione de nunc, quod per se primò est, quod sit indiuisibile: nam si non est per se primo præsens, diuidi potest: vt hora: dies: annus: mensis: quia ista non sunt in præsenti per se primo, nisi solùm ratione nunc.

¶Secunda conclusio. Motus non potest fieri in illo nunc indiuisibili tẽporis. Hæc Arist. text. 29. Patet. Vbicunque est motus, potest esse & tardior, & velocior: sed hoc non potest in illo indiuisibili temporis. quia ille dicitur motus velocior, qui in minori tempore fit: sed ipso indiuisibili, nihil minus potest esse. 2 Cõclusio Motus non põt esse in instanti.

¶Ista cõclusio poterit probari ex illis quæ in tertio dicta sunt: videlicet, quomodo graue etiã si per vacuũ moueretur, non posset esse in instanti: cõtra illos qui putauerũt esse de mẽte Aristo. Sed hic apertè dicit motum in instanti non posse esse: nam nõ põt intellect⁹ capere, quomodo successio, quæ necessariò intelligitur in motu, sit in instãti indiuisibili. Graue etiã si moueretur in vacuo non esset in instanti.

¶Tertia cõclusio. Non solùm motus in instanti nõ cõtingit, sed neq; quies põt esse. 3. Cõclusio
Ratio est. Quies, est priuatio motus: ibi ergo poterit esse quies, vbi & poterit esse motus: sed motus (vt dixit. 2. cõclus.) nõ cõtingit in indiuisibili tpis: ergo neq; quies. 1. Ratio.

¶Item: quia contraria habent fieri circa idem: si ergo in instanti posset esse quies, & posset esse motus: quieti cõtrarius: sed non põt esse motus in instãti: ergo neq; quies. 2. Ratio. Aristot.

¶Quinta conclusio. Motus diuiditur & ad mobilis, & temporis diuisionẽ. Probatur quòd motus sit diuisibilis. Est accidens materiale inhærens subiecto diuisibili, & extenso: ergo diuidi potest.

¶Quod ad diuisionẽ mobilis, patet. Omne accidens extẽsum in subiecto diuisibili ad diuisionẽ eiusdẽ subiecti potest diuidi: sed motus est huiusmodi: quia motus subiectiue est in mobili, quod mouetur: ergo per diuisionẽ eius diuidetur mot⁹ ei inhærẽs. 4 Cõclusio Ratio. 1.

¶Secũdò. Omne quod habet partes diuidi potest secũdũ eas: sed motus habet partes secundũ partes mobilis: quia motus totius non est motus partis, neque è contra: ergo sequitur quòd motus ipse iuxta mobilis diuisionem diuidi potest: aliàs si non posset diuidi, mot⁹ totius, & partis diceretur, & mo- Ratio. 2.

tus

tus partis totius esset, quod est contra experientiam.

Ratio. 2. p. ¶Quod etiam diuidatur ad diuisionem temporis patet: quia si totus motus, quo pertransitur totum spatium, durat per horã integrã, medietas motus, qua medietas spatij pertrãsitur durabit per horam dimidiã: & si .4. motus .4. partem spatij in .4. parte horę, medietas illius motus proportionabiliter in medietate illius quartæ horæ erit. Hæc sunt clara: quia ista se habent (vt superius diximus) simul: magnitudo, motus, & tẽpus, & cõtinuitas vni⁹ arguit alteri⁹ cõtinuitatẽ, & diuisio vni⁹, alteri⁹ diuisibilitatẽ.

Ad argum. instantia, & mutata esse solũ ratione a mobili distinguitur. Cõtra Paul. Vene. in sua meta. c. 29. ¶Ad primum, vbi tangitur de instantibus in tempore, & mutata esse in motu, suprà libr. 3. disputatum est, & videtur dicẽdum, q̃ sicut tempus nõ distinguitur re à motu, neq; motus à mobili, nisi solùm ratione: sic & instantia, & mutata esse non distinguũtur nisi ratione, ab ipso mobili: loquimur tamen de illis ac si essent res distinctæ. Et sic non currit argumentum, quod contendebat probare, esse accidentia distincta à tempore, & motu. Quòd si daremus distingui, vt aliqui putant, illa talia indiuisibilia in subiecto essent, sed non per se, sed ratione quantitatis, cuius sunt continuatiua, & terminatiua: & sic indiuisibili, bene potest subiectari de per accidens indiuisibile: secùs esset de per se. Neq; esset incõueniẽs, ponendo tale indiuisibile esse accidens distinctum, concedere quòd aliquid quod habet esse reale, simul produceretur, & corrumperetur: quia de indiuisibili cõcedi posset, de diuisibili vero negat Arist. quãdo dicit, quod idem motus non potest esse augmẽtatio, & diminutio eiusdem quantitatis: intensio, & remissio eiusdem qualitatis: generatio, & corruptio eiusdem substantiæ: verum quòd idem instãs sit primum, & vltimum, non est quare neget Arist. Id autem quod in fine argumenti dicitur, quòd vnũ accidens non potest esse alterius subiectũ

S Tho. 3. p. q. 77. art. 2. falsum est: nam quantitas est accidens, & est subiectum aliorum accidentium: vt in mirabili sacramento altaris apparet.

Ad secundũ ¶Ad. 2. cõcedimus motũ fieri in instanti. Et quando infers, id esse contra Aristo. negamus: nam Arist. negat per se primo motum fieri in instãti, eo quòd motus successionem importet: sed quod motus fiat in instãti per aliud non repugnat, id est ratione mutati esse, quod cõtinuatiuum est prioris, & posterioris: vnde motus non fit in illo indiuisibili in se, & secũdum se, sed quia fit in continuo, in quo reperitur indiuisibile continuans: & motus dicitur esse in instanti: sicut motus est qui contingit in omni successione eius, in cuius tamen successione necessario intelligũtur innumera mutata esse, indiuisibilia, in quibus est motus: at quia ipsa cõtinuatiua sunt partiũ, motus nõ est per se in eis, sed per aliud: & sic Scot. concedit, punctum posse moueri de per accidens, ratione magnitudinis in qua est. Scot. 2. d. 2. q. 9. Ad tertium

¶Ad tertium negamus posse fieri diuisionem indiuisibilis: sed tamen per ipsum fit diuisio ipsius quod diuidi potest: nam motus diuiditur & ratione temporis, & mobilis. Et sicut ipsa indiuisibilia ponuntur in motu, sic mediantibus eis est continuatio, & contingit diuisio: nam facta diuisione, indiuisibile, intelligitur terminare quanti, & finire: sic etiam ponitur indiuisibile, & in tempore & in mobili, vt sic ad inuicem sibi ista respondeant: sed sicut indiuisibile motus, quo diuiditur motus, diuidi nõ potest, quia indiuisibile est, sic & indiuisibile ipsius temporis, quòd est instãs, nõ potest diuidi, licet per tale indiuisibile fiat continuatio, & diuisio: nam si horam diuidas in duas partes, oportet intelligas duo instantia indiuisibilia terminantia. Quod si continuam facies horam, quodlibet instans indiuisibile continuatiuum, sic est quòd vnũ & idem est finis partis præteritæ, & futurę initium, ratione cuius prius, & posterius, & successio, tam in motu, quàm in tẽpore posit intelligi de quo in præcedenti speculatione in fine.

¶SPECVLATIO III. Vtrùm in motu detur primum esse eius, & vltimum.

Videtur q̃ detur in motu primum sui esse, sic, quòd incipiat esse per primum sui esse. Patet. Si mulier prægnans moueretur, & in medio motus per primum sui esse animetur fœtus, tunc fœtus incipit moueri ad motum matris, & est per primum sui esse: ergo mot⁹ potest incipere per primum sui esse. Quòd tũc per 1. Arg.

primum

primum sui esse incipiat, patet: quia tunc mouetur, & antè non mouebatur. Similiter si homo cadens ex alto, & in medio exhalaret animam, tunc cadauer inciperet esse per primum sui esse. Illud est primũ instans motus cadaueris nã est instans medium, temporis, quo motus durat, cuius in prima medietate mouebatur, & in secunda cadauer est.

2 ¶Præterea Probo ꝙ detur primum esse motus. In rerũ creatiõe oĩa mutata sunt de non esse, ad esse, tamen ante illud primum mutatum, non præcesſit moueri: quia nulla res erat ante creationem ipsarum. Et idẽ argumentum est de indiuisibilibus, volitionibus, & intellectionibus, quæ cum in instanti producũtur, nõ põt intelligi ante primũ mutatũ esse, aliud prius mutatũ esse.

3 Venetus. ¶Argumentor, vt argumẽtatur Paul. Venet. Ponamus. ꝙ. a. summe calidum, nunc primo sit applicatum. b. remisse frigido sequitur quod mot⁹ incipit esse ꝑ primũ sui esse: quia. b ante instans presens non alterabatur, & iã alteratur: ergo incipit esse per primum sui esse motus.

¶In contrarium est Arist. in tex. 46.

In cõtra. Notand. 1. ¶Pro solutione oportet præsupponere, quòd alias in superioribus dictum est, philosophantes inter permanentem rem, & successiuam posuisse differentiam, vt permanẽs res incipiat esse per primum sui esse, quòd nunc sit, & immediatè ante non fuit. & desinat esse per primum non esse, & econtra, res successiuę incipiunt esse per vltimum non esse, & desinunt esse per vltimum sui esse.

Notand. 2. ¶Secundo est aduertendum, ꝙ sicut in linea sunt aliqua pũcta in actu. s. terminãtia & nõ copulantia, & aliqua in potẽtia, quæ copulãt, & nõ terminant, sic in motu sunt mutata esse, indiuisibilia in actu, quãdo est terminus motus, & non copulãs: vt est mutatũ esse, acquisitum in fine motus, & mutatum esse, in potentia, quod est terminus motus copulans vnum cum alio: vt est mutatio inter partes motus.

1 Cõclusio ¶Prima conclus. Illud primũ tẽporis, quo res mutata est, non põt esse diuisibile tempus, sed necessariũ est esse nunc, indiuisibile: vt si res mouetur ab. a. in. b. ad in quo est primũ dicere, rem esse in. b. est instans indiuisibile. Ratio. Probatur, Detur contrariũ. s. ꝙ sit tẽpus. l. vna hor. nec ũ per totã horam quæ fuit in. b. nõ est primũ quo res mutata est: quia ante immedietatè horæ, & sic tota hora nõ erat in qua primũ in. b. & eadẽ ratione in medietate horæ, & in qualibet parte quę est diuisibilis: ergo oportet dare instãs indiuisibile: in quo dicatur primum mutatum esse in. b.

¶Secũda cõclusio. Cuiuscunq; motus penes terminũ dat primũ mutatũ esse: vt in motu locali dat primũ instãs esse, in hoc loco, vbi ventũ est ꝑ motũ, & sic in alijs motib⁹. Patet. Si enĩ res mouet ab. a in. b. aut incipit esse in. b. per primũ esse, aut ꝑ vltimũ nõ esse: sed nõ secũdũ: ergo primũ. Probatur minor. Det vltimũ nõ esse in. b. sequit ꝙ mobile in illo instãti nõ est in b. ergo ꝑ aliquã distãtiã diuisibilẽ distat à. b. qa duo pũcta nõ sint immediata & sequit ꝙ si nũc nõ est in. b. immediate post hoc nõ erit. in b. sed in medio. & sic illud instãs signatũ nõ erat vltimũ nõ esse in. b. & sicut argumentum de motu locali probat, sic de quocũq; certo gradu qualitatis, aut quantitatis. 2. Cõclusiõ Quę sequitur ex prima penes terminũ dat primũ mutatũ esse.

¶Tertia cõclusio. Circa initiũ motus non datur primũ esse motus. tex. 46. Probatur. Illud primũ esse motus, aut est tẽpus diuisibile, aut instãs indiuisibile: instans non potest esse quia in instanti nõ potest esse motus, vt suprà ꝓbatũ est: ergo oportet sit tẽpus diuisibile: sed nõ est tẽpus diuisibile: qa si est, vel mobile quiesceret per totũ illud, & nõ est primũ esse motus. Aut per aliquam partem quiescit, & per aliam mouetur: & non est secũdum se totum primũ esse motus, sed secundũ partẽ. Si verò detur particula tẽporis, per quam totã primũ mouetur, immediatatè illius primò mouebat: & tota particula tẽporis nõ est in qua primũ per se mouebat: & eadẽ ratiõe neq; medietas. Et cùm tempus sit in infinitũ diuisibile, nulla dabitur pars temporis, in qua per se primum res moueatur. 3. Cõclusiõ Penes initium nõ datur primũ esse motus.

¶Quarta cõclus. Ante quodlibet moueri præcedit mutatũ esse. Hãc Aristo. tex. 52. demonstrat. Propter hoc enim mobile mouetur ꝑ totũ tẽpus: quia peruenit ad nũc, terminatiuũ illius, in quo est verum dicere mutatum esse: sed ante quãlibet partẽ tẽporis est aliquod nunc: ergo ante quodlibet moueri est mutatum esse. Itẽ. Sicut in spatio ꝑ qđ fit motus, ante q̃libet partẽ est pũctũ, ita & in motu ante qđlibet moueri est mutatũ esse. Sicut enĩ partes lineæ cõtinuatur ꝑ pũcta, sic moueri per mutata esse. 4. Cõclusio

¶Quinta cõclus. Ante quodlibet mutatũ esse 5. Cõclusiõ

esse, moueri præcedit. Hæc probatur eadē ratione, vt præcedens: quia motus non fit in instanti, sed in tempore. sed in instanti res mutata est, vt dixit prima conclusio: & ante quodlibet instans præcessit tempus: sequitur ante quodlibet mutatū esse, præcedere moueri.

6. Cōclusio ¶Sexta conclusio. Quælibet res, siue diuisibilis, siue indiuisibilis, quæ sine resistentia producitur ex vi inceptiōis illius incipit esse per primū sui esse, & desinit p vltimū sui esse: vt angelus, qui à solo Deo pōt produci. Patet: qa qđ sic habet esse, nō ,producitur per motum: cœpit ergo esse sicut instans totum simul.

7. Cōclusio ¶Septima conclusio. Motus, & tempus, & si quæ sunt aliæ res successiuæ, incipiunt per vltimum non esse. Hæc conclusio probatur ab Aristo. & suprà in tertio lib. & in istis præcedentibus conclusionibus. Nam ea ratiōe ante omne moueri præcedit mutatum esse: & ante omne mutatū esse est moueri. Neque Deus potest facere per suā potentiam, vt motus incipiat, per primum sui esse: sicut non potest facere, quin qualibet parte continui data, detur minor, ita non potest facere quin ante quālibet partem motus præcesserit minor pars, quæ est eius pars: & sic antè erat motus: & hoc est quia repugnat: ob id non potest fieri.

8. Cōclusio ¶Octaua conclusio. Omnis res quæ incipit simul cum motu, & per modū motus, incipit per vltimum nō esse: & omnis quæ desinit simul cum motu, desinit per primū non esse. Verbi gratia. Detur luminosum cuius lumē extenditur vniformiter difformiter per spatium cubitale à summo gradu vsq; ad non gradū. Vniformiter difformiter vocamus, quando paulatim remittitur in intensione proportionabiliter vsq; ad non gradum: necesse est, q sphera luminis terminetur per primum non esse luminis, per lineam in qua non est lumen, & citra illam est lumen: nam in quacunque linea spatij sit lumen, vltra illam adhuc est remissius lumē. Data ergo linea, vbi nō est lumen, versus quā luminosum incipiat moueri, in illo instanti verum erit dicere. Nūc non est lumen, & immediate post hoc erit vltra illam.

9. Cōclusio ¶Nona cōclusio. Forma substantialis, quę cū resistentia producitur, & expulsione cōtrarij, incipit per primum sui esse, & desinit per primum non esse. Sic Aristo. Ratio est: quia tales substantiæ producuntur per motum præuium alterationis, & tales dispositiones requisitæ per certum gradum terminantur intrinsece, sic vt primum esse illius dispositionis sit primum esse formæ substantialis, quod est primum mutatum esset terminans motum alterationis. Hæc probatur ex secunda conclusione. Idē dicendum de anima rationali, quæ licet à solo Deo creetur & non educatur de potētia materiæ, tamen non introducitur in corpore disposito absq; præuia dispositione: & cūm præcedat motus alterationis, opot tet incipiat per primum esse, quod est primū mutatum esse in termino alterationis, qua præcessit ad eius introductionem.

Aristo. 8. huius tex. 69

S. Tho. 3. q. 90. ar. ad. 1.

10. Cōclu. ¶Decima conclusio. Calor incipit esse per vltimum non esse, vt scilicet, nunc non sit calor, & immediate post hoc erit. Probat. Ignis agit ligno applicato, si sit maior virtus actiua, & non nisi per calorem: ergo si sit maioris actiuitatis quàm ligni resistentia, calorem producet. Calefactiuum debet applicari passo per motum: ergo vltimum non esse applicationis, erit vltimum nō esse, caloris in passo. Itaque nunquàm dabit aliquis gradus caloris in passo, quin antè fuerit minor: ergo nō incipit esse calor per primum sui esse, cùm tamen incipiat per vltimū non esse: quia ex hoc q incipit per vltimum non esse, nullum sequitur inconueniens in physica. Sequeretur tamē si per primum sui esse, ea ratione qua motus omnis (vt dictum est) non potest sic incipere, cùm ante omne moueri, sit mutatum esse, & ante omne mutatum esse, præcesserit moueri.

Ad argu. Paul. Vene. & alij. ¶Ad primum argumētum, & similes, Paulus Venet. respōdet, & fere philosophi omnes, quod nihil vetat motum de per accidens qualis est fœtus in ventre matris ad motum eiusdem matris incipere per primū sui esse: sed motus qui est de per se, nō potest incipere per primū sui esse, sed per vltimum non esse.

Soto. & sequ. ¶Soto dat aliam solutionem, quòd in illo primo instanti animationis non mouetur infans, etiā si mater moueatur: quia (vt dictum est) in instanti non est motus, sed tūc incipit moueri per vltimum non esse.

Replica. ¶Quod si quis replicet. In illo instanti verum esse dicere matrem moueri: ergo & infans tūc mouetur. Posset quis negare con- Solutio. sequentiam: quia tunc est mutatū esse, con

tinua-

tinuatiuum motus matris, non tamen partium motus infantis: quia nullæ partes præcesserunt. Sed tunc esset corollarium concedendum, quod non in quocunque instanti est verum dicere aliquid moueri, est verum dicere, moueri omnia quæ sunt in illo: ideo posset non improbabiliter teneri prima solutio, quæ sufficiens & velut regulę declaratio est, quod motus non incipiat per primum sui esse: vt intelligatur de motu de per se, propter argumenta dicta, sed de motu de per accidens potest intelligi.

Corollari.

Solu. Venetenenda.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum iam responsum est in sex ta conclusione: cum enim à principio tres istæ ceperunt ab ipso solo Deo, absque aliqua præuia dispositione, potuerunt incipere esse per primum sui esse.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium respondet ibidem Paulus Venetus in summa, quod in tali casu agens naturale applicatum passo non agit in illud, neque hoc est inconueniens, sed esset si non inciperet agere: sed incipit agere, quia est vltimum non esse calidi, sic q; nunc passum non est calidum, sed immediatè post hoc erit.

¶ SPECVLATIO Quarta. Vtrùm indiuisibile posit moueri.

CONSEQVENter (quia Aristotel. agit de indiuisibili, quo mõ moueri non posit) quæritur, vtrum indiuisibile posit moueri: vt si punctum damus in linea, quod est indiuisibile, posit ei competere motus.

1. Argum. ¶ Videtur quod sic. Angelus mouetur, & anima: sed ista sunt indiuisibilia: ergo indiuisibile moueri potest. Maior patet de angelo, qui à cœlo ad terram mouetur, & mittitur: vt ex scriptura constat: & anima moto corpore mouetur.

Lucæ. 1.

2. ¶ Secundò. Continuum mouetur: ergo mouetur omne illud quod positionem habet in continuo: sed punctum positionem habet, vt suprà dictum est: ergo indiuisibile mouetur. Antecedens primæ consequentiæ est verum: & consequentia non est neganda: aliàs daretur continuum moueri, & id quod in eo est, quiescere, quod nullus dicet: quia sic moueretur, & quiesceret.

¶ Vltimò. Si indiuisibile non posset moueri, maximè quia de ratione illius quod mouetur est, quòd partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem, quod indiuisibili non potest competere: sed hoc non obstat: quia sphericum super planum verè mouetur, & tamẽ solum in puncto tangit: ergo indiuisibili, potest motus competere. 3.

¶ In contrarium est Aristotel. textu. 86.

¶ Oportet notare quod aliàs diximus, indiuisibile idem esse quod partes non habere: & sic tot quod sunt partium differentiæ sunt & indiuisibilia: sunt partes subiectiuæ speciei: vnde atoma, id est, indiuisibilis species dicitur, quæ non diuiditur in plures species: vt homo, & indiuiduum numero dicitur, quod non habet sub se alia indiuidua, vt Petrus: & huiusmodi indiuisibilia, vt ait Aristotel. per se moueri possunt. Notan. 1. Quot modis partes considerantur.

¶ Aliæ sunt partes essentiales: & indiuisibile hoc diceretur, quod diuidi non potest in plures partes essentiales: de quo nõ est nunc sermo: nam licet opinio Commentat. qui tenet cœlum esse formam simplicem, non habentem materiam, verã esset, non repugnat, quod moueatur per se. Cõmen. in de substantia orbis.

¶ Aliæ sunt partes integrales, & sic indiuisibile vocatur quod non potest habere tales partes: & hoc duplex est: quoddam quod positionem habet in continuo: vt puncta, & aliud indiuisibile quod non habet: sicut angelus & anima: de puncto loquitur hic ex proposito Aristot.

¶ Secundò est notandum, quod aliquid mouetur de per se, & aliquid de per accidens. De per se mouetur, quod non ad motum alterius mouetur, sed ei conuenit motus per se primò. De per accidens est, quando ad motum alterius: vt albedo mea mouetur me moto. Et hoc tripliciter contingit: aut quia vehitur, tanquam in continente: vt homo in naui: aut tanquam pars in toto: aut tanquam accidens in subiecto. Notan. 2.

1. Conclus. ¶ Prima conclusio. Indiuisibile quod positionem habet in continuo, non mouetur de per se. Patet: illud potest moueri de per se, cui potest competere propria ratio motus: sed indiuisibili conuenire non potest. Patet: quia propriè id mouetur, quod partim in actu est, partim in potentia: sed indiuisibile non potest esse partim in actu, & partim in potentia, cum non habeat partes, quandoquidem indiuisibile est: sequitur ergo quod ei non potest competere motus: & sic absolute dicimus quod indiuisibile, vt punctum in linea, non mouetur.

Ratio.

* ¶ * Et Aristotel. format rationem, quia si indiuisibile mouetur, dum mouetur, vel est i termino à quo, vel in termino ad quē, aut secundum partem in vno termino, & secundum partem in alio: non primum, quia mobile, dum est in termino à quo, nō incipit moueri, sed quiescit: neque in termino ad quem: quia non amplius mouetur, neque datur tertium, quia cum sit indiuisibile, partes non habet.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Indiuisibile quod non habet positionem in continuo: vt est angelus, potest per se moueri motu locali, & motu alterationis impropriæ dictæ, licet non motu augmentationis. Prima pars patet: quod Matthæi. 28. dicitur, quod angelus domini descendit de cœlo.

Angel⁹ mouetur. Matth. 28.

S. Tho p. p. q. 58. art. 1. ¶ Secunda pars patet: quia mutatur secundum intellectum, & voluntatem: nam non semper est angelus in actu respectu omnium volitionum, & cogitationum: ergo potest alterari, & assit: tamen hæc in propria alteratio est, vt constat.

¶ Tertia pars, quod non motu augmentationis: patet, quia id quod indiuisibile est, non potest augmentum recipere: aliàs fieret diuisibile.

¶ Et quæ de angelo diximus, sentiendum est de anima separata: quia in corpore licèt immediatè suscipiat volitiones, & intellectiones, non est tamen ipsa quæ intelligat, & vult, sed ipsum suppositum per eam.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Indiuisibile quod positionem habet in continuo, potest moueri de per accidens ad motum continui.

Ratio. Patet. Motu continuo mouentur omnia quæ sunt in ea, sed indiuisibilia, vt punctū, sunt in continuo: ergo ipsa mouentur: sed moueri ad motum alterius, est per accidēs moueri: ergo punctum quod ad motum continui mouetur, de per accidens mouetur.

¶ Quarta conclusio. Indiuisibile quod non habet partes in continuo, vt est angelus, moueri potest motu continuo de extremo ad extremum nullum relinquendo medium. Hæc conclusio est Theologorum. Sic Sanctus Thomas. & Scotus. Ratio est: quia cum angelus possit esse in loco pedali, vel bipedali, poterit in proximum locum moueri operando ibi: quia ratio existendi in loco angelo conuenit: quia ibi operatur, vt supra dictum est. 4. Concl.

S. Tho p. p. q. 53. art. 2. Scot. in 2. d. 2. q. 9. & vltima.

¶ Quinta conclusio. Si angelus poneretur in puncto indiuisibili, non posset magis moueri motu continuo, quàm indiuisibile, si esset separatum. Volo dicere, quod si angelo competit posse moueri motu cōtinuo, hoc fit ea ratione, qua potest esse in loco diuisibili, & quanto: tamen si indiuisibili ponatur, tunc non potest moueri, sicut neque & punctum, si daretur separatum. Patet: quia de ratione motus continui est continuatio: sed vbi est indiuisibile, nullo modo potest: quia vnum indiuisibile, cum alio non continuatur, cum vnum non sit immediate post aliud: ergo nullo modo posset esse continuus motus: dato Scotus teneat probabiliter quod si punctum esset separatum, posset moueri: quia posset esse successio, quæ teneret ex parte spatij. 5. Conclu.

Ratio.

Scot. in 2. d. 2. q. 9.

¶ Sexta conclusio. Si angelus moueatur motu discontinuo, poterit nunc esse in cœlo, & immediatè post hoc erit in terra: si tamen motu continuo, non poterit esse in hoc istanti in termino ad quem, & immediate ante hoc in termino à quo distanti, vbi quiescebat. Patet ex supradictis: quia ante omne mutatum esse, erat motus: quiescere autem rem est, quod eodem modo se habet nunc, & prius: quia quies non potest desinere esse, nisi per vltimum sui esse. Si autem detur vltimum esse in termino à quo, non potest dari primum esse in termino ad quem: aliàs duo instantia essent immediata. Et probatur clariis verbis. Si angelus posset moueri in istanti motu continuo eo erit, quòd à termino à quo, est in termino ad quem, indiuisibili: sed hoc non potest esse: quia vel in illo eodem indiuisibili est in termino à quo, & in termino ad quem: vel in diuersis instantibus: si in eodem 6. Conclu.

S. Tho p. p. q. 53. art. 2.

dem instanti, repugnat: quia terminus à quo, & terminus ad quem, cum sint contrarij, non possunt esse simul. Nec potest esse quod in vno instanti sit in termino à quo, & immediatè post in alio instanti in termino ad quem. quia cùm non sint duo instātia immediata, in medio tempore mouebatur: & sic motus fuit non in instanti.

Ad argum. ¶ Ad primum, & secundum patet solutio ex dictis.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium dicendum, quod casu dato quod sphera esset motus in plano perfectè, sic quod in puncto tangeret, esset motus puncti, sed non per se, sed ad motum ipsius continui, quod concedimus fieri posse: neq; ex motu puncti ad motum corporis sequitur aliqua esse puncta in spatio immediata. Verum est tamen, quod si punctum esset per se separatum, si motu continuo moueretur, moueretur per puncta: vnde illud mathematicorum, si punctum moueretur per planum, faceret lineam, solum debet intelligi per imaginationem, si per impossibile ita posset moueri.

FINIS SEXTI LIbri Physicorum.

SEPTIMVS LIBER PHYSICORVM.

¶ ARGVMENT. SEPTIMI libri Physicorum.

IN Septimo physicorum tractat Aristo. ex professo quo pacto mouens, & motum oportet simul esse, & de velocitate motuum, & cōparatione, & proportione adinuicem.

¶ PRIMA SPECVLATIO est. Vtrùm sit necessarium quòd mouens, & motum sint simul.

1. Argum. IDETVR quòd non. Sol, & cœlorum influentia mouent omnia ista inferiora agendo, & causando varios motus: & tamen non tangunt, sed grandi intercapedine distant: ergo non est necessaria ista simultas, & approximatio.

2. ¶ Secundò. Aliquod est agens, & mouens, quod non potest tangere mobile: ergo nō est necessarium mouens, & motum se tangant, vel sint simul. Maior patet: vt Deus, qui omnia mouet: & intelligentiæ motrices cœlorum: quia cum sint spiritus, non possunt tangere corporea.

3. ¶ Tertiò. Si esset necessarium mouens, & motum esse simul, maximè esset, quia alteratio, quæ motus dicitur, solum in tertia specie qualitatis continget, & vt docet Arist. sed motus non terminatur primo ad huiusmodi qualitates non primas: ergo secundum has non est propriè motus, qui requirat contactum cum mobili. Patet: quia albedo, & qualitates secundæ non sunt primus terminus alterationis: quia resultāt ex intensione, & remissione primarum qualitatum: ergo secundum has qualitates non est per se alteratio: & sic non requiritur ꝙ mouens, & motum sint simul.

¶ In contrarium est Aristo. in hoc loco. In contra.

¶ Pro solutione notandum, quòd agentia quædam sunt immediata, & alia mediata. Immediata sunt illa, quæ sine medio alio agunt: mediata, quæ mediante medio. Notand. 1.

¶ Agens immediatum est duplex: quoddam immediatum immediatione virtutis: aliud immediatum immediatione suppositi. Immediatione virtutis est, quando propria virtute sic agit, quod non recipit ab alio: vt deus. Mediatum mediatione virtutis est, quod agit mediante alio: vt creatura omnis, quæ virtutem agendi non habet immediatè à se, sed à Deo participat. Immediatione suppositi est, quando agit per se, nullo alio supposito medio: vt homo baculum moueas, & intelligentia cœlum: sed mediatione suppositi erit, quando aliquo medio supposito vt si hō baculo moueat lapidem, dicitur mouere lapidem, non immediatè immediatione suppositi, sed mediatè, eo quod homo non tangat lapidem per se, sed mediante baculo. Et sol mouet terrā mediante illuminatione, & plantam gignit per hoc quod alterat terram. Et hoc agens vocatur mediatum. Agens immediatum. Agens mediatum.

¶ Secundò aduertendum, quod Deus dicitur esse vbique per essentiam suam: quia ipse immediatè per se, nō solum immediatione virtutis, sed suppositi, respectu materiæ primę se habet, quæ ab ipso solū ꝑ creationē habet esse: similiter respectu angelorū Notand.

S. Tho p.p. q. 8. ar. 1. & Caiet. ibi.

& respectu animæ rationalis: & tādē quia cuncta quæ in mundo sunt, vel sunt substantiæ spiritnales, vel sunt corporales, quæ in materia sunt, & ipsa materia à solo Deo sit: vt Deus dicatur esse vbique per suam essentiam in omnibus: quia nulla res agit, vbi non est. Qua propter angeli si operantur in loco, ratione cuius ibi dicuntur esse, sunt secundum substantiam in loco, in quo aliqui errauerunt, male interpretantes S. Tho. vt supra tactum est: nam Sanct. Thom. non negat angelum esse in loco secundum suam substantiam, sed solum dicit operationem esse causam essendi in loco.

S. Tho. p. p. q. 52.

1. Conclus.

1. Ratio.

¶ Prima conclusio. Omne agens & patiēs, siue omne mouens, & motum oportet esse simul. Hæc ab Aristot. probatur per inductionem in omni genere motuum: nam in mouentibus motu locali constat, quòd si mouens non esset simul cum mobili, non moueret, & similiter in alterationibus, sol non ageret in terra, nisi mediāte lumine, vel influentia ibi esset simul cum terra, vbi & operatur. Et si augmentans auget, oportet sit simul cū illo quod augetur, & per quod fit augmentatio.

De hoc vide Ægi. quolibet. 5. questio. 18.

* ¶ * Et Aristot. tex. 11. probat conclusio. secundum sensum exteriorem, quia in visu, species rei visibilis debet recipi prius in aere, vt ad potentiam visiuam veniat, & in auditu similiter, ita vt si obturet aures nō sentiatur sonus: & de odoratu, gustu, & tactu. &c.

2. Ratio.

¶ Præterea. Approximatio agentis ad passum in omni actione naturali requisita est: ergo oportet quòd omne agens, & mouens simul sit cum moto. Consequentia est bona. Probatur antecedens. Si in actione naturali approximatio non esset requisita, quodlibet agens in quolibet passo, quātumcunque remoto, posset agere, sed hoc est falsum, vt constat: ergo approximatio requisita est.

3. Ratio.

¶ Item. Non ad eandem distātiam omnia agentia agunt: quia quædam ad remotius, propter maiorem virtutem: sed hoc non esset, nisi qa virtus fortioris ante attingit, & est simul cum passo, quàm alterius: ergo sequitur quòd simultas ista requisita est.

Conclus. 2.

¶ Secunda conclusio. Simultas hæc, & attingentia mouentis ad mobile, & agentis ad patiens non secundum immediatam substantiam, sed secundùm virtutem intelligenda est. Volo dicere quod cum sit absolutè verū requisitā esse simultatem, nō esse necessarium simul sit quoad suam substantiam agens cum patiente, sed sufficit quod virtus eius attingat ad passum. Patet. Sol, & coelum vere agunt in istis inferioribus: Sol enim, & homo generant hominem: tamen substantia solis non est simul cum genito: quia sol non est in terra, vbi homo generatur, sed in 4. coelo. sequitur ergo quod simultas secundum substantiam non intelligitur. Idem de omnibus astris influentib^9 dicendum est.

Ratio. p.p. 5 Aristot. 2. Physi. t. 26.

¶ Item. Ignis calefacit calefaciendo aerem, qui aer calidus calida alia reddit: tamen non attingit ad illa alia calida, ignis secundum substantiam. sicut aquam quam calefacit ignis non attingit immediatè, sed solum cacabum æneum, in quo aqua est. ergo simultas secundum substantiam requisita non est.

2. Ratio.

¶ Sed quòd secundum virtutem intelligatur, patet. Ex prima conclusione requisitū constat quòd mouēs, & mobile sint simul: & non possunt esse simul, nisi secundū virtutem, vel secundum substantiā: sed simultas secundum substantiam requisita non est. sufficit ergo illa quæ secundum virtutē est, ratione cuius sit motus.

Ratio. 2. p.

¶ Et ex hoc venit, quod quanto agens fortius, ad maiorem agat distantiam secundū suam substantiam quia virtus eius quantò fortior, ad remotius se extendit, & prius, est simul cum passo, quàm sit virtus debilioris agentis.

¶ * Quòd si obijcias de sole alterante ista inferiora: cum tamen coelos medios non alteret: & de magnete, attrahente ferrum, in certa distantia, cum tamen non attrahat tangendo: & idem de fascinantibus oculis. Solutio est, nam & si in omni alteratione quæ fit per medium, prius medium alteretur: ob quod simultas & tactus intelligatur agentis, & patientis: non tamen semper in medio, eiusdem rationis erit sicut in vltimo: sed id erit secundum naturam medij, & in vltimo: secūdū naturā vltimi ob qđ sol agēs in ista inferiora calore & lumine, coelos medios nō calefacit: quia capaces nō sunt, illuminat tū. Sic & magnes anteq̄ ferrum alteret, & trahat, aerem mediū alterat: per quod tangit, sed non alterat aerem trahendo. sed ibi imprimendo suam qualitatem, quæ perueniat vsque ad ferrum: quia huius alterationis aer est capax, sicut piscis ca

* Instantia.

Solutio.

ptus manus piscatoris à proprietate obstu
pescere facit, non tamen rete, quia non est
capax stuporis.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. In agente, vel mouen-
te in quo virtus non distinguitur ab eius
substantia, simultas uirtutis, arguit essentię
simultatem: ita vt vbicunque operatur, sit
Ratio. secundum suam substantiam. Probatur:
quia simultas requisita est, saltim virtutis:
ergo si virtus idem est quod essentia, ibi &
essentiæ simultas requisita erit: quia alias si
datur simultas virtutis, & non essentiæ, vir
tus ab essentia esset distincta, quod est con
tra præsuppositum.

4 Conclus. ¶ Quarta conclusio. Quia virtus Dei non
distinguitur ab eius essentia, sed est ipse-
met Deus, est vbique secũdum essentiam,
præsentiam, & potentiam. Patet conclu-
sio ex tertia. Quod Dei virtus non distin-
guatur ab eius essentia constat: quia quic-
Theolog. in quid in Deo est, est ipsemet Deus. Si quæ
1 sen. d. 37. sunt in Deo, quæ in creaturis accidentia, in
S. Tho 1. p. deo per modum substantiæ sunt: vt pro-
q 8 art 2. bant Theologi de quibus alibi. Tunc sic.
D. Augu. 5 Deus est secundum substantiam, vbicun-
de tri. ca. 1. que est sua virtus. sed sua virtus attingit à
Sapient 8. fine vsque ad finem, disponens omnia sua-
1 Corin. 12 uiter. Ipse est qui operatur omnia in om-
Esaiæ. 29. nibus. Ipse est qui cõseruat omnia. Ipse est
Hebræo. 1. sine quo nihil possumus operari. Ipse est
Philip. 2. qui siue in cœlo, siue in terra adest: ergo ip-
se secundum suam essentiam vbique est. Et
sic probant Theologi Deum in omni loco
D. August. esse, & Deo omnia plena esse. & B. August.
dicit de Deo, quod ipse sit in omnibus, &
extra omnia, & intime penetrans omnia,
cùm tamen non sit pars alicuius, sed ex dia
metro (vt aiunt) distinguantur, & in infini
tum distent.

5. Conclus. ¶ Quinta conclusio. Quia virtus cuiuslibet
creaturæ accidens est distinctum ab eius es
sentia, ex hoc quod mouet, vel operatur
in aliquo passo, non concludi potest ibi es-
se simul substantiam, vel essentiam. Ista cõ
clusio est aperta ex præcedẽtibus. Quod in
creaturis virtus qua operatur sit accidẽs pa
tet. Ignis calore calefacit, qui calor non est
forma substantialis. & aqua frigiditate fri-
gefacit: & sol mediante lumine, vel influen
tia operatur: cùm ergo ista sic operentur,
eo quod operentur, non est substantiæ ar-
gumentum: quia potest esse virtus attin-
gens, sine hoc quòd substantia attingat.
Quapropter ex hoc q; sol in terra operetur,
licèt probemus, ibi esse virtutem eius, non
probatur quod ibi sit præsentialiter sua
substantia. quia virtus eius attingit median
tibus alijs corporibus ad illum locum in-
feriorem: vt ignis producendo calorem in
loco, & corpore sibi proximo, & immedia-
to, potest ad distans per hoc quòd rursus
ille calor receptus in aliquo subiecto, po-
test calefacere aliud corpus sibi proximũ:
& illud aliud, ob quod aliquibus corpori-
bus intermedijs ignis potest operari: ta-
men eius virtus dicitur simul esse, & attin-
gere, siue sit mediate, vel immediatè, tandẽ
virtus attingit.

¶ Sexta conclusio. Simultas requisita mo 6. Conclus.
uentis ad mobile, & agentis ad passum, illa
quæ contiguitatis est intelligitur. Ex su-
perioribus constat, quæ sunt, quæ conti-
gua dicuntur, & quæ continua, & quæ con
sequenter se habentia. Quando ergo dici-
mus oportet quod simul sint agens & pas-
sum, non debet intelligi continua continui-
tas: quia non potest intelligi, maxime cum
illa quæ specie differunt, continuari non
possint: sed intelligitur contiguitas, & hæc
requisita est, ita quod si virtus non sit si-
mul cum passo, nihil fiet. Probatur conclu Ratio.
sio. Simultas est requisita, & non continui
tas, neque sufficit se habeant consequen-
ter: quia si medium sit alterius rationis, ad
magnam distantiam non fiet actio: requi-
ritur ergo simultas contiguitatis, ita vt vir
tus & passum sint simul.

¶ Septima conclusio. Alterationis motus 7. Conclus.
non fit per se primo ad omnes quatuor spe
cies qualitatis, nisi solum ad tertiam. Hæc
est Aristotel. in isto loco. Pro probatione
oportet in memoriam reuocare quæ ipse
Aristotel. dicit in prædicamento qualita-
tis, & nos ibi exposuimus: quo pacto qua-
tuor dicantur species qualitatis. Prima Ha
bitus, & dispositio. Secunda. Naturalis po-
tentia, & impotentia. Tertia. Passio, & S. Tho. 1. 2.
& passibilis qualitas. Quarta. Forma, & fi- q. 49.
gura. Dicit ergo conclusio, quod dato per
alterationis motum qualitas soleat perdi,
vel acquiri: quia motus alterationis est cir-
ca qualitatem: sicut augmentationis circa
quantitatem: tamen propriè, & per se pri-
mo solum in tertia specie: non in prima,
quæ habitus, & dispositio, neque in secun-
da quæ naturalis potentia, & impotentia,
neque in quarta, quæ forma, & figura,
sed in tertia, vbi ponuntur qualitates tangi
biles

biles primæ, quæ sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas.

Notan. ¶ Est etiam considerandum, quòd ad qualitatem esse per se primo motum est, quod huiusmodi qualitas sit terminus primo acquisitus per talem motum, quod Aristot. exponit dicens: ad calorem est per se calefactio: sicuti ad substantiam per se primò generatio, & ad quantitatem per se primò augmentatio.

Arist.t.17.

Ratio cócl. ¶ Probatur conclusio. Secundum illas qualitates per se primò motus est alterationis, secundum quas formarum contrarietas attenditur: sed contrarietas in formis secundùm qualitates in tertia specie est: ergo secundùm illas per se primo motus est alterationis. Probatur maior. Omnis alteratio generationis, & corruptionis via est: vt docet Aristotel. si ergo est via, & generatio fit per acquisitionem nouæ formæ expulsa præsentanea, opus est sit per contrarias qualitates introductas ad formam introducendam, quæ contrarientur qualitatibus formæ præexistentis: vt ipsis expullis, & forma etiam expellatur. & contrarijs introductis, forma alia introducatur.

Ratio.2. ¶ Præterea. Secundum illas qualitates est per se primò motus alterationis, ad quas per se primo terminatur motus: sed motus de se primo non terminatur ad aliam speciem qualitatis, nisi ad tertiam: quia non ad habitum, & dispositionem primo: neque ad naturalem potentiam, & impotentiam: neque ad formam, aut figuram: quia omnes istæ species pendent ex aliquali temperamento, vel actione præcedenti ex aliquali temperamento, vel actione præcedenti qualitatum, quæ sunt in tertia specie: si enim per motum alterationis, aliquid deberet acquirere naturalem potentiam ad frangi, vel pati, vel infirmari, oportet prius intelligere calorem, vel frigiditatem, humiditatem, vel siccitatem, ex quarum qualitatum dispositione varia, & contemperamẽto, sequitur qualitas illa, quæ in secunda specie qualitatis erat.

¶ Et quia in tertia specie qualitatis non solum ponuntur illæ quatuor qualitates nominatæ, quæ primæ dicuntur, sed aliæ quæ secundæ qualitates sunt, vt albedo, dulcedo, etiam ad istas est per se primò motus alterationis: quia in motu dealbationis primò, & per se terminus albedo est, & dulcorationis dulcedo, & sic de alijs. Neque istæ secundæ qualitates consistunt in temperamento primarum qualitatum, ad modum quo sanitas, sed sunt qualitates mediæ resultantes ex tali, aut tali ratione caloris, vel frigiditatis, cum tali, aut tali temperamento humidi, vel sicci, quę qualitates per se tendunt vel ad corruptionem, vel ad cõseruationem rei.

¶ * Et Aristo. in tex. 15. & 16. probat ex proposito: quod in tertia specie qualitatis, vbi forma & figura nõ sit alteratio: & quia in alteratione qualitas prędicatur in recto & concreto de subiecto alterabili: & e contrario: vt sic aqua est calida, & calida est aqua, sed in quarta specie non sic: quia hæc est falsa triangulus est lignum. &c. Secundò, quã do quid alteratur non perficitur, sed quando fit figura perficitur id in quo est. 2. probat in tex. 17. & . 18. quod non sit alteratio in prima specie: quia in relatione non est alteratio, quia in ea nõ est motus, sed habitus corporis, vt agilitas, sanitas, pulchritudo, &c. dicunt relationem neque in moralibus habitibus: quia perficitur subiectũ ꝑ virtutem: ergo non alteratur &c. in secunda specie qualitatis quod non sit alteratio, non probat Aristo. tanquam pe se notum: quia talia sequuntur naturam ipsam velut proprietates. vnde eadem generatione producuntur: & sic potius sunt generatione, q alteratione. &c. & vide latius in philosoph. *

Ad argum. ¶ Ad argumenta patet solutio ex dictis.

SECVNDA SPECVLA. septimi Physico. Vtrùm quilibet motus cuilibet motui posit comparari.

1. Argum. Videtur quod sic: quia motus circularis motui recto est comparabilis. Probatur. Si isti motus adinuicem non essent comparabiles, maximè esset, quia ipsa quantitas circularis, vel polygonia figura rectæ, lineæ non possent comparari: sed sunt adinuicem comparabiles: ergo & motus circularis, & rectus. Maior est Aristot. Probatur minor: quia geometriæ docent triangulum dari æqualem figuræ quadratæ, & Euclides demonstrat inter polygonias figuras, quarum peripheriæ sunt

Euclides.

 æquales,

æquales, quanto figura sit plurium angulorum, tanto area capacior, & ob id circularis omnium capacissima: ergo cum data adhuc specifica differentia figurarum est comparatio, & proportio. Et similiter in motibus erit comparatio ad velocitatem.

Confirma. ¶ Confirmatur. Contra id quod traditur de circuli quadratura argumentor. Datur circulus, qui sit quadrato æqualis: & non solum hoc est scibile, vt Aristotel. in primo huius docet, cuius non datur scientia, sed est scibile, cuius datur est scientia: vt probat Nicolaus Cussanus in tractatu proprio, & Carolus Bobilus, Brabardinus, & ante omnes Boetius.

Cussa. Carolus. Brabar. Boetius.

¶ Item. Circuli ad diametrum eius, dicunt esse triplam sexquialteram, qualis est inter quatuordecim & quaternarium: ergo tali proportione velocius mouebitur id quod per circulum circumfertur, quàm id quod eodem tempore solùm diametrū pertranseat: ergo motus circularis recto erit comparabilis.

2. ¶ Secundò. Motus localis motui alterationis est comparabilis: ergo omnis motus omni motui poterit comparari. Patet antecedens: vt sint vna hora ignis calorem extendat per pedalem quantitatem ligni, quam quantitatem lignum acquisiuerat per duas horas: motus alterationis est duplo velocior, quam augmentationis: tunc aliquod quod mouetur, in medietate horæ percurrat totam illam quantitatem, in duplo velocior esset motus localis, quàm fuerit alterationis: ergo sequitur quod cōparatio est motuum omnium.

In contra. ¶ In contrarium est Aristoteles in isto loco. textu. 21.

Notand. 1. ¶ Pro solutione oportet intelligere, quòd intentio philosophi est, ostendere vnum primum motorem: de quo in sequenti lib. & ob id in isto. 7. tractat nonnulla, quæ cōtendūt: & ostendit, quod sit etiam quidam primus motus, qui sit mensura omnium aliorum: & ex hoc habuit motiuum, vt hîc quæ rat, an omnes motus sint comparabiles adinuicem. Pro parte affirmatiua facit, quod omnes motus conueniant in vna ratione mensuræ, quæ prima est, scilicet, motus primi mobilis. Pro parte tamen negatiua, sunt quæ hîc facit de motu recto, & circulari, & de motu locali, & motu alterationis, qui differunt specie.

Nota. 2. ¶ Secundò est notandum, quòd Aristote. cum ex proposito disputet. q. non respondet in forma, sed vtranque partem velut dubiam relinquit: qua ratione sunt qui asserment, Aristot. non negare, posse esse comparationem inter motum circularem, & rectum, sed tantum proponit argumenta ad partem negatiuam, quæ relinquit insoluta. Alijs tamen placet, quod illa argumentatio negatiua, sit responsio negatiua, more Peripatetico, & ob id Comment. rationem reddit cur linea circularis, & linea recta non sint magnitudine comparabiles: quia neutra potest alteri supponi vt appareat æqualitas, vel excessus: vt supponuntur duæ lineæ rectæ: neque motus qui per eas fiunt sunt comparabiles: tamen Soto in quæstio. 2. super hunc. 7. dicit Aristotel. sententiam esse, non omnes motus adinuicem comparabiles, & esse ingeniosam valde, in qua nisi lector sit diligens, hallucinabitur, vt ipse ait.

Alber. q. 5. Comment. tex. 31. Soto.

¶ Præsupponendum est non esse idem duarum quantitatum vnam esse alteram maiorem, aut minorem, & esse commensurabiles. Ad hoc enim quod commensurabiles sint, requiritur vt inter eas rationalis proportio, hoc est, ab aliquo numero denominata, putà, aut dupla, aut sexqualtera: ad quod requiritur vt vna pars aliquota vnius sit aliquota alterius, quæ sit mensura vtriusque: tunc illæ quantitates habēt se sicut numeri, in quibus vnitas communis mensura est: qua ratione omnes numeri sunt commensurabiles: ob quod diameter quadrati, & costa eiusdem sunt incommensurabilia: vt Aristotel. in multis locis tradit, & probatur infrà: & tamen vna alia maior est.

¶ Ex isto fundamento probatur lineam rectam circularii esse incommensurabilem: quia non potest dari vna vtriusque mensura: nam linea recta illa longior est, cuius extrema, quæ sunt puncta, magis adinuicem distant: & circularis illa maior, cuius portio circuli est maior: sed portio circuli diuersorum circulorum regula certa non est, neque potest, esse rectæ lineæ comparatio.

¶ Ex isto etiam infertur, motum circularē non esse comparabilem recto motui: quia illa sola sunt commensurabilia, quæ eadem mensura mensurari possunt. His suppositis, respondetur.

¶ Pri-

1. Cóclusi. ¶Prima conclusio. Comparatione propriè dicta non potest comparari motui recto, motus circularis, sicut neque motus alterationis motui augmentationis.

Prima rō. Non omnis mot⁹ omni motui est cõparabilis. ¶Probatur conclusio. Illa solùm propriè cõparari possunt, quæ proprie sunt commensurabilia: sed motus rectus, & circularis non sunt commensurabiles adinuicem: ergo non sunt proprie comparabiles. Maior est nota: probatur minor: quia vtriusq; nõ datur vna certa mẽsura, quæ velut pars aliquota vtriusq; sit, sicut contingit in numeris, qui adinuicem comparantur. Patet: quia pars aliquota lineæ potest esse certa pars eiusdem, quę toties sumpta adęquet, siue sit quarta, vel sexta, vel quæuis alia: sed ista non poterit mensurare circulum: quia siue semel, siue bis, siue cecies, nunquã per partem lineæ rectæ erit circulus adæquate mensuratus. Neque pars aliqaota circuli poterit esse mensura lineæ rectæ. Manet ergo non esse adinuicem cõparabiles motus: quandoquidem, neque quantitates ipsæ, penes quas contingit, possunt commensurari, etiam si vna figura alia maior, vel minor dicatur: quia aliud est, vt diximus, quantitatem esse maiorem, vel minorem altera. aliud est ei esse commensurabilem.

Ratio. 2. ¶Prętereà. Ad hoc quòd motus circularis recto sit comparabilis, requiritur quòd velocitas in motu vtriusq; eodem modo consideretur: sed non consideratur eodem modo: ergo non est propriè comparatio. Patet: quia stat eandem esse velocitatem circuendi, quando nõ est eadem velocitas motus: sed in recto solum attenditur velocitas motus penes longitudinem discretæ lineæ: velocitas vero circulationis attenditur penes hoc, quòd in tanto tempore tales anguli describantur circa idem centrum: vt si tria sint mobilia, & circuirent in eodem tempore hos tres circulos, sic vt quo tempore infimum mobile mouetur moueatur superius, & medium: tunc omnes æqualiter circuirent, quia idem angulum constituunt respectu centri: sicut orbes cœlestes omnes æqualiter circuiunt. Nam si angelus motror orbis cum eo moueatur, & quilibet sit in suo orbe, in eadem proportione, & parte correspondente inferius, & superius, in eodem tempore perficiunt circulationem: quia

semper constituunt angulos æquales in tali motu: tamen nõ sequitur quod æquè velociter: quia ille, qui in supremo orbe velocius mouetur, quàm ille qui in infimo, quandoquidem maius spatium pertransit in eodem tempore: sed in motu recto non est hæc diuersitas. De hoc bene Albertus de Saxonia in hoc septimo, quæstione quinta, conclusio.3. Albert⁹ de Saxonia.

¶*Et Aristot. tex. 21. & 22. & 23. ad comparationem propriè, nonnullas ponit conditiones, nempe tres. Prima quod prædicatum in quo fit comparatio, prædicetur de vtroque extremo comparabili vniuoce, propter hoc hęc cõparatio nulla est, vox Socratis est acutior gladio. Secunda conditio: quod illud in quo fit comparatio, habeat idem susceptiuum: quapropter non est hęc bona comparatio vox Socratis est maior Socrate: quia magnitudo recipitur in Socrate prout est substantia, sed recipitur in voce, prout est sonus fortiter immutans auditum. Tertia conditio, quod prædicatum, in quo est comparatio debet esse species specialissima, quapropter non est hęc proprissima comparatio, Plato est sapientior Socrate, sed oportet in specie dicere in Dialectica, vel in Physica, &c. Hæc pro pleniori intelligentia sint notata. *

¶Secunda conclusio. Comparatione large dicta, motus differentes specie adinuicem comparabiles sunt: vt motus curuus motui recto, & motus augmentationis motui alterationis. Probatur: quia si non posset fieri comparatio, maxime, quia linea recta, & linea curua non sunt comparabiles: sed cõparantur, vt patet: quia chorda est minor arcu. 2. Cóclusi. Prima rō.

¶Item. Figura quadrata circulo comparatur: imo contendebat adæquare Archimenides. Et aliqui putant de quadratura circuli scientiam iam esse. Eodem modo videtur quòd motus augmentationis, etsi à motu alterationis differat, quod posset fieri comparatio: vt secundũ argumentum probabat: sed dicitur larga comparatio: vt loqui solemus. Maius est huius frigus, quàm alterius albedo, & maior est huius scientia, quàm sit alterius virtus, quæ tamen specie differunt. Secũda rō. Cusa. Bobilu. Brabar.

¶Ad primum respondemus, concedendo sic esse, vt dicatur linea recta maior, vel minor Ad argumẽtum primũ

nor circulari,& figura vna maior altera,etiam si specie differant:tamen nõ sequitur quòd illæ figuræ sint adinuicem commensurabiles:aliud est enim vna alia esse maiorem,aliud esse commensurabiles proportione,quæ rationalis videtur.

Ad esse commensurabilia,requiritur aliquid esse mensura vtriusq;.

nam ad esse commensurabilia propriè, requisitum est quòd vtriusq; detur aliqua certa mensura,quæ sit vt pars aliquota: sicut in numeris diximus contingere:quapropter sunt adinuicem mensurabiles:sed in linea recta,& circulari non est dabilis aliqua talis certa pars,quæ mensuræ habeat rationem.

2. Solutio.

¶Secundo potest solui argumentum primum iuxta conclusionem. 2. vt possit fieri comparatio quidem, sed non propria, sed largo modo:vt illa, quæ adinuicem maiora,vel minora dicuntur comparari, dicantur & mensurari,siue sit proportio rationalis,siue irrationalis,quo pacto augmentationem alterationi, potest quis cõparare.

Ad cõfirm.

¶Ad id quod dicebatur in confirmatione de circuli quadratura,quòd sit scientia,per quam possit esse adæquatio istarum figurarum:dicendum,quòd dato ita sit,vt talis sit inuenta scientia, nihil contra nos : quia nũquàm motus per circulum factus, poterit æquari illi qui per rectum: nã dato duo mobilia mouerentur æqua velocitate,vnũ per lineam circularem, & aliud per rectam : citiùs mouetur quod per rectam, vt si formemus lineam æqualem rectæ in quadrato,tunc mobile quod mouetur per quadratum, dum ad angulum peruenit eadem velocitate, non pertransibit tantam portionem angularem.quantam aliud mobile,rectam:& eadem ratione si eadem linea disponatur in figura plurium angulorum,eadem velocitate non transibit totã eodem tempore:quo fit,vt non sint commensurabiles propriè.

Euclides.

¶Demus aliud exẽplum, supposito quod dicit Euclides,quòd in figuris polygonijs quantum plurium angulorum , tanto area capacior,vbi probat,vnam figuram aliam maiorem,sed non esse rationalem proportione:nimiò ex eo sumitur ratio pro conclusione, quòd si per lineam circularem, & alia per rectam eadem velocitate qđ moueatur,non pertransibit vtrãque in eodem tempore:quia plus temporis in circulari: nam data linea recta bipedali, si ex eadem fieret triangulus, maiori tempore opus esset,vt eadem celeritate percurreret,& si fieret quadratum , maius tempus, & si pentagonus, maior, & sic consequenter vsque ad circulum: quia ex hypothesi, semper capacior area esset amplior:ergo si mobile, debet pertransire eandem figuram in eodem tempore , necesse habet celeriorem motum adhibere.

¶Ad illud de proportione circuli ad suum diametrum , quòd sit tripla sexquialtera, dicendum non esse exactam , sed paulo plus,minus vè,& quando dederimus hoc, esset ratione quantitatis,sed maneret incommensurabilitas in velocitate motus: quia maior esset mora in circulari,quàm in recta via.

¶Ad secundum patet solutio ex secunda conclusione.

¶SPECVLATIO TERTIA. De proportionibus.

PECVLATIO tertia. Vtrùm saltim omnis quantitas omni quantitati sit comparabilis , sic φ mensurari possint adinuicem.

¶Videtur quòd sic. In illis quæ sunt eiusdem speciei,& vniuoca,vt Aristot.probat, comparatio est:sed omnis quantitas continua,est eiusdẽ speciei cum alia continua:ergo poterit esse cõparatio, & cõmẽsuratio. Argumẽ.

¶ In contrarium est: quia costa quadrati diametro & incommensurabilis.

¶In præsentiarum de quantitatum comparatione de proportione agendum,quanuis tractatum seorsum aliqui constituunt de proportionibus, visum tamen est necessarium hîc tractare per vnicam speculationem:maximè, quia regulę positę ab Arist. de motuum velocitate, non possunt intelligi,ignoratis proportionibus. Incent.

¶ Proportio idem est quod habitudo aliquorum adinuicem : & hæc quantitates erunt : sic Boëtius definit , esse duarum quantitatum habitudo certa . Quantitas est duplex, vt ex prædicamentis constat: continua, & discreta.Continua,cuius partes ad vnum copulantur terminum communem. Discreta,cuius partes non copulantur,vt numeri. De vtraque erit dicendum,sed

Proportionis definitio.

dum, sed maximè de habitudine quantitatis, quæ discreta est, in præsentiarū sermo erit, atq; exactam definitionem proponentes, dicemus proportionem esse, duarum quantitatum habitudinem. Duarū, ad differentiam proportionalitatis geometricæ, est habitudo proportionū, & ad minùs inter tres quantitates debet inueniri: vt inferiùs ostendemus. sed oportet intelligas secundū id quod vtriq; earū quantitatū conuenit: quia quantitas discreta continuę nō erit comparabilis: nec proportio: quia nil vtriq; conuenit: sed debet fieri comparatio quantitatis cōtinuæ ad aliam quantitatem continuam, & discretę ad discretam. Quòd si quātitatem non solum molis intelligas, sed virtutis, etiam iuxta doctrinā B. Augū. iam nō solùm proportio erit, & cōparatio quantitatū molis adinuicem, sed etiā perfectiōis: vt si fiat vnius ad aliā speciē cōparatio in essentiali perfectiōe, & indiuidui ad indiuiduū: sicut fit numeri ad numerum: ac si dicamus hominis essentialem perfectionem in duplo esse ad elephantinam, & equinā, huic esse in subdupla proportiōe. Qua ratione aliqui in isto. 7. lib. solent tractare de huiusmodi rationum cōparatione, quātum ad essentialem perfectionem. Qui voluerit potent de huiusmodi proportionibus legere Brabardinum in sua arithmetica: Siliceum Archiepiscopum Toletanum: Albertum de Saxonia in tractatu proportionū: Petrum Ciruelo in suo de arithmetica, & Aluarum Thomam in suo de triplici motu in principio, & Petrum à Spinosa.

Proportionis exacta definitio.
B. August.
Brabar.
Siliceus.
Saxonia.
Ciruelo.
Aluarus.
Spinosa.

¶ Diuiditur primò proportio, vt quædam sit æqualitatis: alia dicatur inæqualitatis. Illa, est quæ inter æqualia, & hæc inter inæqualia.

¶ Diuiditur etiā illa quæ inter inæqualia: quædā quæ maioris inæqualitatis dicitur: & est, quādo maior numerus minori cōparatur: vt si quaternarium binario cōpares, ponendo duplam proportionem. Minoris inæqualitatis est, quando minoris numeri ad maiorem, vt si binarium quaternario cōpares, quæ ad differentiam alterius subdupla vocabitur. Itaque posthac tenendum, quòd si minor ad maiorem cōparatur, sub, dicitur: vt subdupla, subtripla, subquadrupla, &c. Si maior ad minorem; dicetur dupla, tripla, quadrupla.

Diuisio. 1.
Diuisio. 2.
Maioris inæqualitatis
Minoris inæqualitatis

¶ An proportio sit realitas quædam distincta à rebus ipsis proportionatis, disputatio est, sicut de relatione in prædicamento relationis: verò similius est, non esse aliā rem distinctam ab ipsis comparatis: quamuis non sit substantia formaliter proportio, neque quantitas sit proportio, vt admonuimus non semel. Neque proportio est nomen collectiuum, quod supponat pro vtroque extremo, inter quę est proportio, sed si maiorem minori compares, in maiori ponitur proportio: quia ibi est habitudo, & relatio, & si minorem maiori, in minori ponenda erit.

¶ Rursus. Proportio, quædam dicitur rationalis: alia irrationalis. Rationalis est, duarū quātitatum proportio, quibus aliqua pars aliquota cōmunis est in continua quantitate, vt hominis ad pedem, vel cubitum: quia tot pedes habet homo, vel tot cubit⁹, & sic cubiti ad pedem, pedis ad palmū, palmi ad digitum. Continet palmus quatuor digitos ex transuerso, & pes quatuor palmos, sic quòd palmus quarta pars pedis, & sexta sit cubiti: quia sexquipes facit cubitum.

Diuisio. 3.
Rationalis.

¶ In quantitate discreta, vt ternarij ad quaternariū, est sexquitertia, & vnitas est pars aliquota. Pars aliquota dicitur, quæ aliquoties sumpta, suum totum constituit, vt si digitum quater sumas, reddit palmum: si palmum quater reddit pedem, & si cubitum quater, constituit hominis quantitatem, si naturalibus credimus. In discreta quantitate vnitas est pars aliquota: quia aliquoties sumpta, efficiet quęcunq; numerum. Binarius erit senarij pars aliquota: quia ter sumptus senariū efficit. Sed ad partem aliquotam oportet, quòd totum suum constituat adæquatè: vnde binarius non est pars aliquota ternarij: quia neq; bis constituet ternariū, neq; binarius erit pars aliquota quinarij: quia si solùm bis, non constituit, sed deficit: si ter, excedit. non aliquota dicitur, quòd non reddit suum totum, vt est binarius in ternario, & in quinario, & proportionabiliter in alijs numeris.

Pars aliquota.
Pars nō aliquota.

¶ Proportio irrationalis illa erit, quæ est duarum quātitatum, in quibus non datur aliqua pars aliquota communis: vt est costæ quadrati ad diametrum: de quo infrà. Sequitur quòd omnis proportio inter duos numeros est rationalis necessariò: quia inter ipsos aliqua pars erit aliquota, saltim vnitas: quia quilibet numerus ex vnitatibus multiplicatis constans est.

Irrationalis proportio.

¶ Propor-

Diuisio.4. ¶Proportio rationalis rursus diuidit, quæ inæqualitatis est: quędam multiplex superparticularis, superpatiens: multiplex superparticularis, multiplex superpatiens. Multiplex illa est, in qua maior numerus continet minorem pluries, adæquate tamen: vt est quaternarij ad binariũ, quæ dicitur pluries: quapropter ternarius ad binarium, nõ est multiplex: quia solùm continet semel. Dicitur adæquatè, quapropter quinarius ad binarium, non est multiplex: quia licèt bis cõtineat binarium, tamen non adæquatè: quia adhuc est vnitas. Denominatur sic, vt quæ bis adæquatè continet, dicatur dupla: quæ ter, tripla: & sic consequenter datur exemplum.

Multiplex.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

¶Superioris ad inferiorẽ, dupla, tripla, quadrupla &c. Inferioris ad superiorẽ, subdupla, subtripla. &c. Notandum quod in multiplicib[9] datur minima, quæ dupla est, sed non potest dari maxima.

Superparticularis. ¶Super particularis est, in qua maior numerus continet minorem semel, & cũ hoc aliqua pars aliquota minoris superest: vt ternarius cõtinet binarium semel, & vltrà, vnitatẽ, quæ est medietas minoris, & pars aliquota eius, & sic quaternarius respectu ternarij. Et sunt plures species: videlicet, sexqualtera, sexquitertia, sexquiquarta, &c. Sexqualtera dicitur, quæ continet totum minorem, & adhuc medietatem eiusdẽ: vt est. 3. ad. 2. & 6. ad. 4. & 12. ad. 8. Sexquitertia dicitur, quę continet totũ, adhuc 3. partem: vt est. 4. ad. 3. Sexquiquarta erit, quæ continet totum, & adhuc quartã partem: vt. 5. ad. 4.

Sexquialtera. Sexquitertia. Sexqui quarta.

Superpartiens. ¶Superpartiẽs est, quæ cõtinet minorem numerũ, & supersunt aliquæ partes aliquotæ minoris, quæ non faciũt vnam minoris: vt est. 5. ad. 3. semel continet quinarius ternarium, & supersunt duæ vnitates, quarũ quęlibet esset pars aliquota ternarij: sed simul iunctæ non faciunt vnam aliquotam: sunt tamen duæ tertiæ. Ternarij dicentur superbipartiens tertias. Et. 7. ad. 4. est super tripartiens quartas. & 9. ad. 5. superquadripartiens quintas. Exempla sunt.

5. 7. 9. 11. 13. 15.
3. 4. 5. 6. 7. 8.

Multiplex superparticularis. ¶Multiplex superparticularis est, quando numerus maior minorẽ cõtinet pluries, & adhuc partem aliquotã eius: vt quinarij ad binariũ est multiplex superparticularis dupla sexquialtera: quia cõtinet minorẽ bis, & adhuc vnitatem, quæ est medietas binarij. Et septenarij ad ternarium est dupla sexquitertia.

¶Multiplex superpartiens est, quando maior numerus minorem continet pluries, & eo multiplex, & vltra aliquam partem, quę cùm non sit aliquota, est superbipartiens, & iden ominabitur iuxta conditionem partis: vt. 8. ad. 3. cõtinet minorem bis, & cum hoc binarium, qui nõ est pars aliquota ternarij, & sunt duæ tertiæ: ob id dicitur dupla superbipartiens tertias: & sic de alijs.

8. 11. 14. 17. 20. 23.
3. 4. 5. 6. 7. 8.

¶Solent ponere regulas ad generationem harum proportionũ: sed quia non sunt difficiles, & non agitur ex proposito hic de proportionibus, sed solùm vt seruiũt ad debitam intelligentiã Aristo. è consulto multa missa facimus: breuiter tamen apponamus nonnullas regulas. Quarum prima.

¶Si quis vult generare multiplices proportiones, faciet facilè, desumpta radice cã duplicãdo, si duplam: vt sic. 1. & 2. radix multiplicis. Si vtrunq; duplex, erit dupla: nempè. 2. & 4. Et si triplicis radicem triplices, triplam generabis: vt in. 1. 3. triplicãdo erit 3. & 9. quæ est tripla. Sic similiter accipiendo radicem quadruplæ. regula

¶In superparticulari capiendo primã sexqualterã. 2. 3. & primã sexquitertiã. 3. & 4. multiplicabũtur superscriptis in vno ordine omnib[9] numeris excedẽtibus se maiori numero radicis, respõdenter subscripsens numeros excedẽtes nũero minori: vt q a prima radix sexqualterę est. 2. 3. cõstituas sic 3. 6. 9. 12. 15. ¶In istis inuenies omnes 2. 4. 6. 8. 10. esse sexquialteras, sic ordinatim procedẽdo in superiori serie semper distantia vnius radicis, & in inferiori alterius.

¶In sexquitertijs eodem modo.

4. 8. 12. 16. 20.
3. 6. 9. 12. 15.

¶In superbipartiens tertia prima est.

5. 10. 15. 20. 25.
3. 6. 9. 12. 15.

¶Nũc de proportionalitate aliqd differam[9]. Proportionalitas.

¶Proportionalitas est proportio proportionũ: vt scilicet q eodem modo, quo se habẽt duo numeri adinuicẽ in certa proportione, duę proportiones dicãtur inter se habere proportionem: vt si dixeris: sicut se habet quatern

quaternarius ad binarium, sic octonarius ad quaternarium: quia vtrobiq; proportio dupla est.

Triplex proportionalitas Arithmet. ¶ Triplex est proportionalitas: quædam Arithmetica, alia Geometrica, alia Harmonica, seu Musica. Arithmetica est, habitudo inæqualiũ proportionum, quarũ termini sese pariter cõtinuo, eodem numero, excedunt. Exemplum, in serie naturali numerorum. 1.2.3.4. Quicũq, enim ꝓximé præcedentem vnitatem excedit, & tamen eadem proportio non est: quia. 2. ad primum dupla, &. 3. ad. 2. sexqualtera, &. 4. ad. 3. sexquitertia. Hæc proportio in iustitia cõmutatiua attẽdi solet: vt Arist. 5. Ethico. docet, solum habendo respectũ ad quantitatem.

Geometri. ¶ Proportionalitas Geometrica est, similitudo proportionum æqualium consequẽter se habentium, quorum termini inæqualiter se excedũt: vt si cõstituas. 2.4. hæc est dupla, & ista. 4. &. 8. similiter dupla. Hęc est proportionalitas Geometrica, vbi ad excessum non habemus oculum, sed ad proportionem vtrobiq; eadem, sed non est eadem quantitas. Sex. ad. 9. est eadem, quæ est. 8. ad. 12. quia vtrobiq; sexqualtera: sed in prima excessus ternarius: & in. 2. quaternarius. Et aliquando solum inter tres terminos cõtingit. vt si capias. 4.6.9. sicut se habet. 9. ad. 6. quia est sexqualtera, sic. 6. ad. 4. quia est sexqualtera, & tñ excessus non est idẽ.

Harmoni. ¶ Harmonica proportio est, habitudo inter duas proportiones inæquales terminorum: item inæqualiter se excedentium: vt qualis est proportio maximi ad minimũ, talis sit inter excessum, quo maximus excedit medium ad eum quo medius excedit minimum, vt. 6.4.3. est. 6. ad. 3. dupla, & talis inter excessum maioris, qui. est. 6. ad. 4. qui est in. 2. ad excessum qui est. 4. ad. 3. qui est in vno.

¶ Dicitur harmonica, quia est in vsu in harmonia. i. in cãtu, de quo nihil dicendum in præsentiarum: quia ad musicam spectat, legat qui voluerit Boëtium. Oportet ergo in præsentiarum cognoscere proportionum similitudinem, & quæ sit alia maior. In simplicibus illa maior est, cuius maius extremum plures minus cõtinet, aut maiorem partem. Quapropter omnis multiplex proportio est maior quacunque superparticulari, & superpartiente: & sic maior est proportio. 2.1. quam. 6. ad. 4.

¶ In multiplicibus illa maior, quæ à maiori numero nomen habet: vt tripla maior est dupla.

¶ In superparticularibus, quæ à minori numero denominãtur est maior: vt sexqualtera est maior quàm sexquitertia: & sexquitertia quàm sexquiquarta. Eadem ratione in superpartientibus, si idem sit numerus numerans, illa cuius numerus denominans fuerit minor, erit maior. vt maior est superbipartiens tertias, quàm superbipartiẽs quintas: at vbi numerus denominas fuerit idem, tũc quãto numerus numerãs fuerit maior, tãto ꝓportio erit maior: vt maior est supertripartiens quintas: vt. 8. ad. 5. quã superbipartiens quintas, vt. 7. ad 5. Numerus denominãs dicitur, qui vltimo loco ponitur: & numerus numerãs, qui ponitur in ipsa proportione dicendo, supertripartiẽs, superbipartiẽs, sup quadripartiẽs.

¶ Sed quãdo superparticularis comparatur ad superpartientem, est maior difficultas: quæ sit maior proportio, aliquando ipsæ denominationes ostendunt excessum. vt si quis quærat: quæ maior est, sexqualtera, aut superbipartiens tertias? statim dicet hanc esse illa maiorem: quia duæ tertiæ magis sunt quàm medietas: aliquando tamen non potest sic constare.

Regula ad cognoscendã proportionem proportionum. ¶ Et datur regula generalis. Propositis duabus proportionibus, si sunt eiusdẽ denominatiõis, sunt æquales, & nulla est. q. vt. 1.2. 10. &. 20. vtrobiq; dupla. Si sunt inæqualis denominationis, tũc minorem in minimis eius terminis vt in radice: & super eundem terminũ minorem, cõstitue maiorem proportionem: & mediũ proportionale indicabit quæ sit inter eas ꝓportio: vt si inter quadruplam, & duplã scire velis, constitue duplam suprà. 1. & quadruplam sic. 1.2.4. in quibus patet quadruplam ex duabus duplis cõstare, scilicet. 4 ad. 2. &. 2. ad. 1. ob id inter illas erat dupla: & fiet sic collectio. Quadrupla ex duabus duplis constat adæquate: & omnes duplæ sunt æquales: ergo vtraq; est eius medietas: sed totius ad suã medietatem dupla est proportio: ergo quadruplæ ad duplam dupla est proportio.

¶ Non tamen inde sequitur octuplæ ad duplam quadruplam esse: quia octupla non componitur ex duabus quadruplis, sed ex quadrupla, & dupla: quia est inter. 1. ad. 8. quæ constat ex illa quæ. 1. ad. 4. &. 4. ad. 8. nam quando dicimus aliquam proportionem componi ex alijs, intelligitur non cõmunicãtibus

municantibus: constat quòd si octupla ex duabus quadruplis, scilicet. 1. ad. 4. &. 2. 8. constituas, communicant in dupla, quę est binarij ad quaternarium: cum ergo octupla ex quadrupla, & dupla constet, & dupla medietas est quadruplæ, octupla se habet ad quadruplam in proportione sexquialtera: & sic est tripla ad duplam: quia ex tribus duplis constat. 1. ad. 2. &. 2. ad. 4. & 4. ad. 8.

¶Si quis quærat proportionem inter duplam, & sexquialteram, quia sexquialtera est minor secundum regulam datam, ponatur in suis terminis. 2. &. 3. & super. 2. cõstituatur dupla, quæ est. 2. ad. 4. quare tunc liquet duplam cõfici ex sexquialtera, & sexquitertia. Et quia sexquialtera est maior quàm sexquitertia, fit vt neutra sit medietas duplæ: nam quando totum componitur ex duabus partibus inæqualibus, maior superat medietatem, & minor est medietate minor, quo tandem sequitur, quod duplæ neque ad sexquialteram, neque ad sexquitertiam, sit proportio rationalis, sed irrationalis: quia neutra est pars aliquota duplæ, neque cõstans ex aliquotis duplæ. His igitur dictis, sit prima conclusio.

Conclu. 1. ¶Prima cõclusio. Proportio est comparatio quantitatum adinuicem, & inter continuas, & inter discretas, & maximè inter discretas est proportio numerorum. Probatur ex supra dictis: nam comparatur quadratum diametri ad quadratũ costæ, quod se habet in proportione duplæ: & comparantur tres anguli trianguli in æqualitate duobus rectis. In quãtitate discreta numerus ad numerũ facit proportionem multiplicem duplam, tripla. Ternarius ad binarium est sexquialtera. Quaternarius ad ternarium est sexquitertia, & sic de alijs.

Cõclusio. 2 ¶Secunda conclusio. Non solum est comparatio numerorum adinuicem, quæ proportio dicitur, sed etiam est proportionũ cõparatio, quę proportionalitas vocatur. Hæc conclusio etiam patet, quia est comparatio proportionum secundum proportionalitatem arithmeticam, quando excessus est idem. vt si fiat comparatio, sicut se habet excessus binarij ad quaternariũ: vbi proportio est sexquiquarta, se habet excessus quaternarij ad ternarium, vbi est sexquitertia quia vtrobij, vnitas, & in geometrica proportione, & in harmonica: vt probatum est.

Ratio.

¶Tertia conclusio. Licèt omnis numerus omni numero comparari possit, vt sit proportio rationalis, in quãtitate continua diametri ad costam quadrati æquilateri irrationalis proportio est. Hæc conclu. habet duas partes. Prima est, quòd inter numeros sit proportio rationalis. Ipsa est proportio rationalis inter duo, quando vna datur pars cõmunis, quæ mẽsura potest esse: sed in numeris est. vt si. 8. senario comparemus, inueniemus binariũ partem cõmunem, quæ possit metiri vtranq; quantitatem: quia binarius ter sumptus facit senariũ, & quater octonarium: & sic excessus vnius ad alium in binario est, sicq; quibuscunq; alijs datis numeris. quia in eis vnitas est ex qua cõponitur quilibet numerus, quæ pars esse potest communis id mensurandum: ob idque in conclusione dictum est, in omni numero comparando ad alium numerum inueniri proportionem rationalem. Cõclusio 3. 4 Euclides Ratio. 1 p.

¶Secunda pars est, quòd in quantitate continua irrationalis inuenitur costę quadrati ad diametrum. Tunc est irrationalis, quando non reperitur aliqua proportio, quæ rationalis est qualis dupla, vel tripla, aut sexquialtera, aut sexquitertia, aut superpartiẽs: sed inter talem costam, & diametrum nulla talis reperitur, vt notum faciemus: ergo nullo modo est proportio rationalis, sed irrationalis. Ratio. 2 p.

¶Est supponẽdum primò ex Geometria, quòd quadratum diametri ad quadratum costę se habet in duplã proportione. Duo autem quadrata tũc se habent tanquã quadratum diametri ad quadratum costæ, quãdo quælibet costa maioris, est æqualis diametro medij quadrati, vt patet in hac figura, vbi sunt tria quadrata, ita gradatim descripta, vt costa maximi, putà. a. b. sit diameter medij, & costa medij. a. c. sit diameter minimi. Maximum ergo quod dicitur quadratum diametri respectu medij habet duplã proportionem ad medium, & eadem ratione medium ad minimum, quæ satis ad oculum patet: cùm medietatem medij, maius quater contineat. nam vides triangulum a. d. b. qui est quarta pars quadrati maximi, medietatem esse medij quadrati, atq; ideo totum medium quadratũ, esse medietatem totius maximi. Ex hoc est cõclusio mathematica. Proportio quadratorum est, costarum duplicata: nam qua ratione maximi ad medium est dupla proportio, medij ad

minimum

minimum colligitur esse etiam duplā: quia costa medij, scilicet, a.c. est diameter minimi, & per consequens proportio maximi ad minimum est quadrupla: quia cōstat ex duabus duplis, scilicet maximi ad mediū, & medij ad minimum, vbi dupla proportio est: sicut dictum est in hac specula. quadruplam proportionem ex duabus duplis constare. Proportio autem costæ maximi ad costam minimi est dupla: vt ad oculum patet: nā medietas lineæ. a.b. est costa quadrati minimi. a.c. Quadruplæ ad duplam est proportio dupla: igitur proportio quadratorum est costarum duplicata, id est, est dupla ad proportionem quæ est inter costas. (Paulò superius.)

¶ Ex hoc retrocedēdo concluditur, qđ proportio diametri ad costam est irrationalis: quod dicit conclusio.

¶ Proportio quadrati diametri ad quadratum costæ est dupla: vt maximi est mediū: vt in præsenti figura: ergo proportio cuiusque costæ maximi ad costam medij est medietas duplæ, vt proxima conclusione est monstratum: sed duplæ ad suam medietatem est proportio irrationalis: quia, vt suprà dictum est, proportio dupla nō potest diuidi in duas medietates, & sic medietas duplæ nō potest denominari ab aliquo certo numero. Componitur enim dupla ex sexquialtera, quæ est. 3. ad. 2. & sexquitertia, quæ est. 4. ad. 3. quarum prima est maior medietate, &. 2. minor e: ergo costę maximi quadrati, quæ est diameter medij, est proportio irrationalis ad suum diametrū. Et esse irrationalem, vt diximus est, ꝙ nulla pars aliquota costæ est aliquota sui diametri: & sic manet probata conclusio, & soluta manet. q. de proportionibus; reliqua legantur in illis, quæ ista tractant ex proposito, maximè in Boetio, a quo ferè omnes acceperunt pro præsenti negotio. Hęc dixisse sit satis.

¶ Dixi, æquilateri quadrati, quia si non sit æquilaterum quadratum, tunc non sic probatur: vt optimè Apolinaris super lib. primum poste. fo. 6. quia in alijs quadratis nō est præcise dupla quadrati diametri ad quadratum costæ, sed vel maior, vel minor dupla. Neque præcise proportio quadrati ad quadratū est in dupla proportione, quàm proportio diametri ad costam, sed vel plus quàm in duplo, vel minor: de quo in posterioribus. (Apolinaris.)

¶ SPECVLATIO. IIII.

De velocitate motus.

Vtrùm velocitas in motu sit attendēda penes quantitatem spatij, ꝙ pertrāsitur. Videtur quod nō. In motu circulari velocitas nō attenditur penes quantitatem spatij pertransiti, ergo non consideratur in motu velocitas penes spacium. Patet: quia si deberet velocitas attendi, maximè à puncto velocissimè moto, quod in superficie cōuexa est: sed hoc est falsum: quia eadē ratiōe deberēt mēsurari alij motus: vt motus alterationis in illo qđ alteratur, vniformiter difformiter, à non gradu vsq; ad 8. & motus ille deberet dici vt. 8. & non vt 4. vocāt, secundùm gradum medium: ergo neque in motu circulari velocitas est sumēda penes illum velocissimè motū, sed penes medium punctum: & sic non cōsideratur penes spacium pertransitum. (1. Argum.)

¶ Præterea. Stat duo grauia æqualiter moueri, & tamen non æquale pertransire spacium: ergo velocitas in motu non debet cōsiderari penes spacium pertrāsitum. Patet. Si vnum graue descēdat per lineam rectā, & aliud per curuam, & in eodem puncto perueniant ad centrum, æqualiter mouentur. quia æqualiter approximant cētro terræ: tamen non æquale est spacium. (Argumē. 2.)

¶ Tertiò. Omnes orbes cœlestes æquè veloces habent, & exercent circulationes: quia æquales describunt angulos: tamen spatium non est idem pertransitum: quia maius pertransit Saturnus, quàm Iupiter, & Iupiter, quàm Mars, & Mars quàm Sol, & sic consequenter: tanto quanto superior orbis, tantò maius spatium: ergo velocitas in motu nō attēditur penes spaciū. (Argumē. 3.)

¶ In contrarium est Aristo. in. 6. text. 11. (In contra.)

¶ Pro solutione notandum, quod hæc speculatio, solet in præcedēti lib. 6. moueri. sed quia in isto. 7. est sermo, de velocitate motus penes causam, id est, ratiōe virtutis mouentis, visum est in isto loco ponere eam, quę est de velocitate motus, quæ attēditur penes effectū, hoc est, penes spacium materiale pertransitū: & post istam congruè sequeretur specu. de velocitate cōsiderata penes causā, id est penes virtutē mouētis. (Notand. 1.)

Et quia

Et quia hic agitur de proportione motuũ secundùm proportionem spatij, ob id præposuimus speculationem de proportione, & comparatione quantitatum adinuicem.

Notand. 2. Duplex motus, vniformis, & difformis.

¶ Secundo notandum, quod motus est duplex: vniformis, & difformis: tam vniformitas, quàm difformitas cõsiderari potest ex parte subiecti, & ex parte temporis. Respectu subiecti ille motus dicitur vniformis, cuius omnes partes æqua uelocitate mouentur: vt si lapis per planum moueatur, vbi omnes lapidis partes æqualiter moueãtur. Difformis motus est ex parte subiecti, quando nõ omnes partes æqualiter mouẽtur: vt est in cœlorum motu: non omnes partes æqualiter mouentur: quia illæ quæ sunt proximiores superficiei conuexæ, velociùs mouẽtur, quàm illæ, quæ magis propinquant concauæ: vt in rota molẽdini est videre, & in plaustro.

Motus difformis, duplex.

¶ Iste qui est motus difformis est duplex: quidam qui dicitur vniformiter difformis: alius, difformiter difformis. Vniformiter difformis ille est, qui sic se habet, quòd in eadem proportiõe qua pars superior, quæ velocißime mouet, excedit mediã, & ipsa media excedit infimã, quæ mouet tardiùs: vt in cœlo est videre, in quo iuxta distantiã à cõuexa superficie est: & motus difformis vniformiter tamen. Et similiter si aliquod calidum calefiat à non gradu, vsque ad. 8. sic ꝙ in parte proxima ad calefactiuum sit vt. 8. & statim progrediendo vt. 7. & tãdem in extremo non gradus, dicitur esse calor vt. 8. vniformiter difformis: sic & in motu locali.

¶ Difformiter difformis est, quando non seruatur in velocitate, vel intentione motus ordo partium, sed in vna parte proxima ad agens est velocitas vt. 4. & in alia est, vt. 6. non secũdum quod distant, vel proximæ sunt in motu locali. Potest esse in circulari vniformiter difformis motus: quia partes æqualiter mouentur: sed nunquam in motu locali ex parte subiecti erit difformiter difformis.

Ex parte tẽporis.

¶ Ex parte tẽporis est motus vniformis, & difformis. Vniformis est ille quo in certo temporis spacio certas spacij partes pertrãsijt: vt in regularissimo, etiã si vniformiter difformi cœlorum motu contingit. Et difformis quo ad tempus ille erit, quando nõ est correspondentia temporis ad spacium, sed contingit quod in vna parte temporis magis sit de spacio, quã in alia parte æquali: vt in motu progressiuo animaliũ est videre, qui motus à principio est velox; & postea remissior, & tãdẽ in fine remissianus.

¶ Et hic motus difformis ex parte temporis est vniformiter difformis, & difformiter difformis. Primo modo est, vt ex parte subiecti dicebamus, & solet esse in naturaliter motis, & in proiectis, vt ea proportione medium excedat tardißime motũ, qua intensißimè excedit medium.

¶ Difformiter difformis quo ad tẽpus est, in motu progressiuo animalium. Exemplũ est clarum. * Quando non est correspondentia temporis ad spacium, sed contingit quod in vna parte temporis magis pertrãseat de spacio quam in alia parte temporis: vel in inæquali spacio inæquale tempus. *

¶ Velocitas motus localis recti attenditur penes quantitatem lineæ descriptæ. Hoc est dicere. Si duo mobilia adinuicem in velocitate compareñtur, qualis fuerit proportio inter lineas eodem tẽpore pertransitas, talis & erit inter velocitates. Similiter, si motus eiusdem mobilis quo vno tempore mouetur, comparetur ad motum eiusdem quo in alio. Itaque si. a. mobile in vna hora percurrit duo milliaria, & b. mobile, percurrat tria milliaria, mouetur vnum alio velociùs in sexquialtera proportione, qualis est. 3. ad. 2. Et si. a. percurrat. 10. milliaria in vna hora, & b. solum quinque, erit velocior motus in dupla proportione. Et si. a. mobile mouetur in vna hora per spacium septẽ milliarium, & b. mobile solùm per quinq;, habebit se velocitas vnius ad velocitatem alterius in proportione super bipartienti quintas: & sic consequenter, vt continget proportio spacij ad spacium, erit & motus ad motum velocitas. Ecce quomodo fuit necessaria proportionum cognitio, ad cognoscẽdam motuũ velocitatem.

Conclus.

¶ Ista conclusio non indiget alia probatione, quia de se patet: nam si in eodem tempore vnum mobile, spacium pertransit amplius quàm aliud, erit motus velocior: nam dato opposito, quòd non sit velocior, sed æquè velociter moueãtur, necessarium est dare idem spacium pertrãsitum in eodem tempore, & non amplius.

Conclus. 2. In motibus cœlorũ velocitas attenditur penes punctũ ve-

¶ Secunda conclusio. Velocitas motus localis vniformiter difformis, qualis est in motu circulari, attenditur penes punctum velocißime motum. Hic intẽdimus dicere-

cum

ditur penes punctū uelocissime motum.

cùm in motibus cœlorum contingat, quòd dato motus sit regularissimus, quia non magis velociter mouetur vna hora, quàm alia, tamen est diformis: quia partes non æqualiter mouentur, sed vniformiter difformiter, in tali motu velocitas non erit attendenda penes partem tardissimè motam, qualis est illa quæ est in superficie concaua, neque penes partem quæ in centro est grossitiei cœli, quæ velocior mouetur, sed attendi debet penes partem velocissimè motam, qualis est illa quæ in superficie conuexa est. Hæc est proportio Hentisberi, quam recipiunt Philosophi omnes. Et ratio est. Linea descripta à peripheria circuli, id est à superficie conuexa, describitur à toto circulari corpore, vt notum est: ergo tantum mouetur corpus circulare, quantum est illud spacium descriptum. Probatur consequentia: quia in alijs rebus tam longa est res, quàm longa est pars, quæ longior est: ergo & in motibus similiter talis motus diceretur, & tale pertransitum spacium, quale est descriptum à parte, quæ velocissimè mouetur.

Hētisber. Ratio. 1.

Ratio. 2.

¶ Secundo. Si non attenderetur motus penes illam partem velocissimè motam, ergo vel penes tardissimam, vel penes mediam: non penes tardissimam: quia esset vanum dicere: ergo penes mediam, quod aliqui putant: sed non attenditur penes mediam: quia hoc in spheris non potest esse, cuius vniformitas difformitas non extenditur vsque ad non gradum, sicut contingit in qualitatibus. Et probatur: quia si sic esset attendendum iuxta medium, sequeretur, quòd datis duabus rotis eiusdem ambitus, & magnitudinis circunferentiæ, quæ sic se haberent, quod vtriusque circunferentiæ æqualiter mouerentur, illa quæ versus centrum esset grossior, tardiùs moueretur, vt quæ haberet solùm latitudinis duos palmos à. 6. vsque ad. 8. moueretur vt. 7. quæ tamē haberet. 4. scilicet à. 4. vsque ad. 8. moueretur duntaxat vt. 6. sed consequens est falsum: quia supponimus circunferentias æqualiter moueri: sequitur quod velocitas in motu circulari debet attendi penes punctū velocissimè motum, vt dicit conclusio.

Conclu. 3.

¶ Tertia conclusio. Motus velocitas quo ad tempus in motu tam vniformi, quàm vniformiter difformi, eodem modo regulatur: vt si duo mobilia æquales emetiantur lineas in eodem tempore, quamuis vniformiter vnum mobile, & aliud vniformiter difformiter, æquè illi motus dicuntur esse veloces. Patet: quia velocitas in motu tunc consideratur penes tempus, & spacium, secundum totum, & non secundùm partem: ergo in prima parte horæ & in prima parte spacij segniter, vel velociter, & in secunda alio modo, dummodò in hora absoluat spacium: sicut aliud mobile quod vniformiter mouetur, dicuntur æquè velociter moueri: quia spaciū æquale in æquali tempore absoluitur. Secùs esset si comparatio partis vnius ad partē alterius fieret, quia tunc esset aliud. Tamen de toto spacio, & toto tempore loquentes, æqualiter mouentur, & æquè velociter.

Ratio.

Cōclusio. 4.

¶ Quarta concl. Velocitas mobilis vniformiter difformis moti, quo ad tempus, attēdi debet penes gradum medium, & non penes tēpus, in quo velocissimus est motus. In ista conclusione volumus dicere, quod si mobile moueatur per horā, & in. 4. parte tardè, & in alia. 4. velociùs, & tandem in 2. medietate velocissimè: velocitas in isto motu attēdi debet, quo ad tēpus, nō penes partē illā in qua motus velocissimus, sed penes mediū: vt scilicet, si à non gradu cœpit vsque ad velocitatem vt. 8. dicatur velocitas vt. 4. Ratio est quia tale mobile in veritate nō mouetur vt. 8. sicut in fine horæ: quia in principio horæ, & in medio nō mouebatur nisi vt duo, vel vt tria: ergo nō erit motus in hora, velox vt. 8. quandoquidem in multis partibus horæ non fuit sic velox. Neque hæc conclusio est contra. 2. quia est discrimen in motu vniformiter difformi ex parte subiecti, & ex parte temporis, quia in illo verè à mobili describitur illud tantum spacium: ob id velocitas secūdum illam rationem erit, & nō potest alio modo moueri: sed in motu secūdùm rationem tēporis non est motus secundùm omne tempus, sed solum secundū partem: & ideo non debet denominari totum ab illa parte: quia si per partes temporis moueretur eadem velocitate qua in illa parte tēporis, spacium maius in illo eodem tempore pertransisset: ob id non est denominandus motus secundùm velocitatem ab illa parte temporis, in qua motus est velocissimus, sed secundùm mediam partem.

Ratio.

Cōclusio. 5

¶ Quinta cōclusio. Non penes idem attenditur

Non est idē uelocitas circulatiōis et uelocitas motus circularis. ditur velocitas circulationis, & velocitas motus circularis: quia velocitas circulationis attenditur penes magnitudinem angulorum, quę describitur circa cētrum, & velocitas circularis motus penes spacium descriptum. Patet: quia in rota tonsoris cum partes omnes non æque velociter moueātur, æque tamen velociter circuit: quia eodem tempore omnes partes complent suos circulos, licēt non æquales faciant. Quod patet in hac figura. De quo in speculatione. 2. diximus.

Cōclusi. 6. ¶ Sexta conclusio. Licēt per naturam detur motus velocissimus, non tamen datur tardissimus. Probatur. Datur velocissimus per naturam ille qui est primi mobilis quo nullus alius naturaliter velocior, ille est mensura omniū motuum. Patet: quia si esset alius: ergo esset aliquod mobile q̄d maius spacium in æquali tempore, vel æquale spacium in minori pertransiret, sed nullum tale per naturam datur: quia ponimus esse primum quod mouetur, & quod nullus orbis velocius mouetur eo. Dixi per naturam, quia non negamus quin Deꝰ posit, quia non repugnat facere de nouo aliud cœlum supra, quod velocius moueretur, quod in eodem tempore maius spaciū pertransiret, vel aliud corpus æquale quod in minori tempore idem spacium pertranseat.

Ratio. p. p.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, quod non detur tardissimus, patet: maximé quia pars orbis quanto axi propior, tardius moueretur: & sic proportionabiliter pars illa propinquissima tardissime moueretur sed hoc non sufficit, imo ex ipso est argumentum, quia data illa parte de qua dicis moueri tardissime, potest diuidi in aliam partē minorē: quia non est dabilis vltima pars continui, & sic non erat illa pars signata tardissimé mota: quia alia esset tardior ea, in quo vidētur quidam decepti. Ecce quomodo licet

Albertus de Saxo lib. 6. q. 7. per naturam detur pars velocissimé mota, non datur pars tardissimé mota. Datur enim actu pars velocissime mota in æquinoctiali: & non datur per naturam pars tardissime mota circa polum.

Ad argum. ¶ Ad argu. Ad pri. solutio patet ex dictis.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicimus q̄ illa duo mobilia, quæ per lineam rectam cadent, & quæ per arcum, æqualiter descendunt, quia æqualiter centro approximant: sed non inde sequitur: ergo æqualiter mouētur: quia velocitas attenditur penes descriptam lineam, & quia minorē describit quod per arcū, velocius mouetur: sed descensus attenditur penes accessum ad centrum terræ, qui est æqualis.

¶ Ad. 3. patet etiam solutio in. 5. conclu. Ad. 3.

SPECVLATIO. QVINTA. De velocitate motus ex parte causæ.

Trū velocitas in motu attendi debeat ex parte causę, id est, penes proportionū ꝓportionē, quę velocitatum est ad suas resistentias.

¶ Videtur quod non. Intelligentia motrix orbis maior velocitate mouet orbē primū quàm inferior intelligentia: tamen maior, vel minor velocitas attendi non potest penes maiorem resistentiam: quia cœlum non resistit. Argum. 1.

¶ Præterea. Lapis magnes ferrū attrahit aliqua velocitate, & eadem, siue sit magnū, siue paruū: sed vbi ferrū maius, resistentia maior: ergo velocitas in motu non penes proportionem resistentiæ ad virtutem debet attendi. Argum. 2.

¶ Tertiū. Si esset verum q̄ velocitas in motu penes huiusmodi proportionem proportionum consideranda esset virtutis, & resistentiæ, sequeretur q̄ si virtus vt. 4. lapidem proijcit ponderis vt. 4. ad distantiam. 50. passuum, medietatem ponderis poterit ad. 100. & 4. partem ad. 200 passus: sed hoc constit experientia falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Argum. 3.

¶ Et cōfirmari potest de palea, vel pluma, vel aliqua alia re leui, quæ non poterit moueri tam velociter, sicut res grauior mouetur: ergo non attenditur velocitas ratione proportionis virtutis ad resistentiam, sed oportet alia considerare. Confirm.

¶ In contrarium est quod Arist. tradit in isto. 7. per. 7. regulas. In contrar.

¶ Pro solutione est notandum, q̄ ad iudicandum de velocitate vel tarditate motus, oportet considerare quatuor. Id quod mouetur: virtus à qua fit motus: spacium per quod, & tempus in quo. Quod mouetur, resistentiam habet; & cùm mouetur, superatur à virtuté actiua mouentis: & si non superetur, nō poterit esse motus. Quapropter notanda regula ēst, q̄ à proportione æqua- Notādū. Notanda regula.

æqualitatis:aut minoris in æqualitatis nõ fit actio:hoc est dicere,si tanta est resistentia,quanta virtus, non erit actio. Si enim lignum tantum resistit, quantum ignis agit,non erit combustio. Et à fortiori si maior sit resistentia,quam sit virtus agentis: ob id est certum,quòd semper à proportione maioris in equalitatis fit actio.

Notãdũ. 2. ¶Notandum præterea quod tam virtus actiua,quàm resistentia potest esse & interna,& externa.Internam virtutem habet ad descensum, graue,& internam resistentiam si proijciatur,qua resistit:& aër, & aqua,cùm sint media per quæ fit motus,habent resistentiam externam.Et virtus actiua potest considerari vel corporea vel spiritualis:corruptibilis,vel incorruptibilis.

Notand. 3. ¶Tertiò attendendum, ꝙ velocitas motuũ quatuor modis potest attendi. Primo modo penes proportionem potentiarum motiuarum. Secundo modo, penes proportionem resistentiarum. Tertio modo, penes proportionem inter excessus potentiarum super suas resistentias.Quarto modo, penes proportionem proportionum agentium super suas ipsarum resistentias. Verbi gratia. Sit.a.mouens vt. 8.&. b. mouens vt quatuor, mouentia pares resistentias,vt vnum. Vtrum.a.moueat secundum primum modum, in duplo velocius, quàm.b. ꝓpterea ꝙ actiuitas in duplo maior est. An iuxta.3.modum in dupla sexquitertia, ꝓpterea quod excessus. 8. ad.1. ad excessum.4.ad. 1.qui est.7.ad.3.est dupla sexquitertia. An verè secundùm.4.modùm solũ in sexquialtera mouet, eò quòd proportio octupla quæ est.8.ad. 1.est sexquialtera ad quadruplam,quæ est.4.ad. 1. Eodem modo si agens.a.virtutis vt.4.moueat resistentiam vt. 2.&.b.eiusdem virtutis vt.4.moueat resistẽtiam vt. 3.vtrùm.a. iuxta.2.modum moueat in sexquialtera velociùs quàm.b. eò quòd resistentia vt duo,est in sexquialtera minor quàm resistentia vt.3.an secundùm.3.modũ in duplo velociùs propter hoc quòd excessus.4. ad.2.est duplus ad excessum.4.ad.3.an verò iuxta quartum modũ plusquam in duplo velociùs. Quomodo excedat vna proportio aliam vide supra specu.3. *Vide suprà specul.in 1. sto libro.7.*

1.Cõclusio ¶Prima conclusio. Velocitas in motu attendenda non est penes proportionẽ virtutis vnius agentis ad virtutem alterius. Patet: quia si resistentiæ sunt in æquales, non sequitur quod vbi maior virtus est, ibi velocior motus,nam virtus vt.4.mouet resistentiam vt vnum velocissime. & virtus vt decem non potest sic resistentiã vt nouem,eò quòd maior sit resistentia maiori virtuti,& minor minori. Attamen si resistentia esset eadem,conclusio esset certissima.Patet:quia aliàs si virtus vt.4.moueret resistentiam vt.3.aliqua velocitate,virtus vt.2.moueret eandem resistentiã subdupla velocitate:quod est impossibile propter regulam:quia a proportione minoris in æqualitatis non fit actio:quia resistentiam vt.3.virtus vt duo, non põt mouere. Ratio.

¶Secunda concl. Velocitas in motu non est attendenda penes proportionem resistentiarum.Patet:quia si sunt diuersę virtutes actiuæ, non sequitur secundùm diuersitatem resistentiarum sumendam esse velocitatem:nam si resistentia vt duo mouetur à potentia vt. 8. resistentia vt tria à potentia vt.4. nõ sequitur quòd secundùm proportionem resistẽtiarum sit motus:imò dato virtus sit eadem, est vera conclusio:nam si resistentia vt.2.mouetur à virtute vt.4.aliqua proportione,sequeretur quòd resistentia vt.4. quæ est dupla, moueretur ab eadem virtute subdupla velocitate, quod est falsum: quia à proportione minoris in æqualitatis non fit actio. 2.Cõclusio Ratio.

¶Tertia cõclusio. Velocitas motus ex parte causæ non attenditur penes proportionem arithmeticam, quæ est inter excessus virtutum super suas singulares resistẽtias Patet.Nam si esset verũ,sequeretur vt si.a. virtus vt.8. moueret resistentiam vt.4. &.b.virtus vt duo moueret resistentiam vt vnum,velocitas primi motus esset velocitate vt.2.quadruplo maior: qualis est ꝓportio excessus primæ potentię super suã resistẽtiam,qui est.4.ad excessum.2.super suam,qui est.1.cuius contrariũ asserit Aristo.in.4.regula dicens.Si aliqua virtus moueat aliquam resistentiam in aliquo tempore per aliquod spacium,subdupla virtus mouebit subduplam resistentiam eodem tempore per idem spacium:& sic deinceps diuidendo & virtutem,& resistentiã.Quo fit vt virtus vt.2.eadẽ velocitate moueat resistentiam vt.1.qua velocitate virtus vt 8.mouet resistentiam.vt.4. 3.Cõclusio Ratio.

¶Quarta conclusio. Velocitas motuum penes causam, attenditur penes proportio- 4.Cõclusio

 nem

uem proportionum agentium super suas ipsorum resistentias, quæ proportio geometrica proportionalitas dicitur: vt si virtus vt. 6. moueat resistentiam vt quatuor & virtus vt. 3. resistentiam vt duo: quia vtrobique est sexquialtera: virtus vt. 9. quæ constat ex. 6. & 3. mouebit resistentiā vt. 6. q̃ cõstat ex. 4. & 2. eadem velocitate: quia omnes illæ sunt proportiones sexquialteræ. Ista conclu. sequitur ex regula Aristo. quæ dicit. Si duæ virtutes seorsum moueant aliquas duas resistentias, aliquo vno tempore, virtus composita ex ambabus virtutibus mouebit resistentiam compositam ex duabus resistentijs eodem tempore per idem spacium.

¶Scio bene quod calculatores, & sophistæ multiplicant argumenta hic contra hanc regulam, sed sine fructu, & multo cum labore ingeniorum: quapropter ex proposito missa facimus.

Ad argum. ¶Ad primum, dicendum in intelligentijs habere verum, quod qualis est proportio virtutis, talis sit in velocitate respectu sui

Cœlum nõ resistit mouenti. orbis. Non tamen proprie dicenda est proportio super resistentias: quia cœlum non proprie resistit motui. sed tantum quantum cœlum sua natura est mobilis tantæ virtutis, ab ipso Deo applicata est intelligẽtia motrix. Et secundum hoc posset quis dicere, quòd vbi maior moles, maior est resistentia quodammodo.

¶Secundo dicendum, quòd regulæ Arist. non sunt intelligendæ de intelligentijs, neque de orbibus cœlestibus: quia illæ virtutes & sunt spirituales, & indiuisibiles: & si vna alia perfectior dicitur, est ratione differentiæ in specie: & sic intelligẽtia quæ mouet primum mobile, nõ põt orbem altum celerius aut tardius mouere, quamuis lapidem posset suo arbitrio. Hoc tamen ad diuinã spectat prouidentiã, vt sic sint ordinatissime disposita, q̃ nulla neque sit, neque possit esse deordinatio in illo cœlorum motu. Solutio.

Abulen. sup. ... 10. q. 13. & 14.

¶Ad secundum de magnete, si mouet per virtutem impressam ferro, cõclusiones habent verum. Oportet enim quod ferrũ resistat illi virtuti impressæ: & sic ratione grauitatis non poterit ferrum magnum leuari, vt paruum: nisi virtus magnetis crescat. vt scilicet, à maiori lapide magnete, maior virtus, seu qualitas imprimatur, & sic eleuet ferrum. Ad 2.

¶Ad tertium dicendum quòd ita est, non sequitur: primo, quia leuiori lapidi plus medium resistit, & ob id tardius lana, & palea mouetur, quàm lapis: tamen quia distantia ad quam homo potest iaculari est finita & limitata, vltra non poterit. Ad 3.

Finis septimi libri Physicorum.

OCTAVVS

OCTAVVS PHYSICORVM LIBER EDITVS A R. P. F. Alphonso à Vera cruce bonarum artium magistro,& Theologo:Primario præfecto in Academia Mexicana in partibus Indiarum maris Occeani:Sacri ordinis Eremitarum D.Aurelij Augustini Ecclesiæ sacrosanctæ Doctoris.

Argumentum Octaui libri Physicorum.

IN isto.8.Aristot. agit de primo mouente,qui est immobilis,& ętern⁹, & quomodo omne quod mouetur ab alio mouetur.

¶SPECVLA. PRIMA.

Vtrùm sit articulus fidei mundum fuisse in tempore,& non ab æterno.

ET videtur quòd non sit articulus fidei. Id quod est de fide,infallibiliter est verũ:sed mũdum cœpisse in tempore non est verum: ergo non est articulus fidei.Cõsequentia est bona. Maior est de fide,& velut fundamentum christianæ religionis. Minor probatur. Id quod probatur euidenter in lumine naturali,est infallibiliter verum:sed motum esse perpetuum,& consequenter mundum non incœpisse Aristo.probat in isto.8.libro in lumine naturali,vt constat: ergo est verum non incœpisse:ergo eius contradictorium est falsum, scilicet, incœpisse,& sequitur non esse fidei articulum. Argum.1.

¶Item. Verum vero consonat:sed mundum non habuisse principium, per naturam probatur: quia nulla ratio naturalis datur quòd incœperit,ergo fides,quæ est vera huic cõsonat:& nõ est de fide mundũ incœpisse,sed potiùs initium nõ habuisse. Argum.2.

¶Præterea. Si mundum incœpisse est articulus fidei:ergo Aristo. contrarium asserens errauit in fide.Quòd si errauit in fide, sequitur quòd omnes qui sequuntur opinionem Aristo.in hac parte sunt hæretici, sed hoc non videtur, cùm multi catholici ex rationib⁹ Arist. probent mundum non incœpisse:ergo non est articulus fidei. Argum.3.

¶In contrarium est symbolum apostolorum:Credo in Deum, creatorem cœli & terræ,visibilium,& inuisibilium. In cõtrariũ

¶Pro solutione oportet præsupponere, quòd sicut est verũ,omnia quæ sunt fidei, esse infallibiliter vera,quia nõ potest fidei sub esse falsum,cùm innitatur summę veritati,quę Deus est:ita est verum multa fide teneri,quæ ratione naturali probari non possunt:imò præcipua sunt eiusmodi, quale est trinitatis mysterium,& incarnationis arcanum,& sacramentorum virtus,& efficatia,siquidem ista sic vera sunt,quòd natura non probet:neque efficaces conuincentes intellectum de hoc rationes dari possunt:imò potiùs in contrariam partẽ fert natura in multis. Notand.1. S.Tho.2.2 q.p.arti.3.

¶Secũdò est notandũ,quòd ista quæ fidei sunt,nullo modo haberi possunt aliqua inuentione humana, neque diligentia, nisi à Deo specialiter reuelẽtur.Patet,quia aliàs fides inniteretur humano fundamento, quod deficiens est : & sic non esset firmata supra firmam petram:& tandem deficere posset. Quapropter dicunt Theologi, Notand.2. Matt.19.

vltra physicas disciplinas necessarium fuisse scientiam reuelatam aliquam, vbi traderentur Deo reuelante, quæ nō possunt via naturali probari: ciuius testimonium habemus, quando Christus dixit Petro cōfitenti vnum ex articulis fidei potissimū, quòd ipse esset filius Dei: Beatus es Simō Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Et hoc est quod Paulus dicit, se prædicare mysteriū à seculis absconditum, etiam ipsis sapientibus. Nec attigit Socrates sapientissimus, neque diuinus Plato, neque Aristote. sed absque lumine fidei in tenebris ambulantes, offenderunt: quantum ipsa ratio ostendere valeat, fateor, videtur eis communicatum fuisse: cæterum, superiora, non magis, quàm oculus noctuæ lumen solis potuerunt videre.

S.Th. p. p. q. 1. arti. 1.

Matth. 16.

Ad coll. 1.

2. Met. tex. 1.

Notand. 3.

¶ Ex istis sequitur, quòd aliud est loqui vt naturalis philosophus, & aliud vt catholicus: non quòd illa quæ secūdum naturam sunt, contra illa quæ sunt fidei, sed eò quod vbi ratio naturalis nō potest pertingere, lumen fidei penetrat. His habitis, tribus conclusionibus respondetur: & sit prima.

Conclus. 1. Genes. 1.

¶ Mundus fuit in temporis initio à solo Deo creatus. Probatur ex sacro eloquio. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Quod. D. Grego. super Ezechie. Prophetauit (inquit) Moyses de præterito dicens. In principio creauit, &c. Item. Est Ioannis testimonium in initio sui Euangelij: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et ipse Christus testimonium apertissimū perhibuit. Clarifica me pater, claritate quam apud te habui, antequam mundus fieret. Sic in Prouerb. Dominus possedit me, antequam quicquam faceret à principio. Multæ sunt aliæ sacræ scripturæ autoritates congruentes, aliæ adducentur infra.

D. Gregor.

Ioann. 1.

Ioann. 17. Prouerb. 8.

Cōclus. 2.

¶ Secunda conclusio. Mundum incœpisse in tempore, est fidei articulus expresse tenendus, & credendus ab omnibus. Patet. Ille est articulus explicitè credendus, qui non solum est veritas in scriptura contenta, sed est relata inter symboli articulos: sed quòd mundus sit à Deo creatus, est huiusmodi: ergo est articul⁹ fidei. Pro quo oportet considerare, differentiam esse inter illa quæ in sacra scriptura continentur velexpressè, vel ex expressis sequuntur, & inter illa quæ vt articuli fidei sunt proposita. nō

Ratio.

Differētia quæ est inter illa quæ

quidem quantum ad infallibilitatem: non quo ad reuelationem: quia sicut illa quæ in quatuordecim articulis fidei continentur, sunt infallibiliter vera, & omnia quæ in sacra scriptura, etiam vsque ad illud minimū: Thobias habuit canem. Et sicut articuli fidei sunt à Deo reuelati, & illa quæ sunt in scriptura sacra: tamen est in hoc differentia, quòd illa quæ in sacra scriptura sunt, solū maiores tenentur credere explicitè, magis vel minus secundum rationem status: minores sufficit implicitè in ipsis maioribus: cæterum, articulos fidei, qui sunt in ipsis omnibus fideli, tam maiores, quàm minores explicitè tenētur credere, licet maiores ad subtiliorem intellectum eorum obligentur. Et ne videamur limites physicæ disciplinæ transire, sit satis hæc dixisse, referentes suo loco, si Dominus dederit in. 3. sen. d. 23. vbi de fide latissimus sermo erit in Resolutionibus Theologicis. Hic ergo intendimus probare, hunc articulum esse fidei, mundum cœpisse, & in tempore ab ipso Deo creatum fuisse: quia sic propositus in symbolo: ad cuius explicitā fidē omnes tenentur fideles.

Implicitè in se fide. Thobias. 6.

¶ Dixi, fuisse creatum in tempore, esse articulum fidei, & non solū fuisse creatū: quia sic videtur proponi ab Ecclesia.

¶ Tertia conclusio. Nulla ratio, īmò neque omnes simul Aristote. in isto libro congestæ, concludunt mundum esse ab æterno, tantum abest, vt demonstrent. Hæc sequitur constanter ex supra positis: quia mundum fuisse ab æterno, est falsum: ergo per rationem concludi non potest: quia ratio non est contra ipsam veritatem (quæ fecidum rationem est) verum enim vero consonat: & cum illa quæ rationis sunt, veritas sint, oportet vero fidei consonent: nam licet natura non probet, quæ sunt fidei, non potest concludere contrarium, nisi sophistice. Quòd non sint demonstrationes, patet. In demonstratione oportet sit progressus ex veris immediatis. sed non procedit Aristote. probando mundum ab æterno, ex veris, sed ex falsis: ergo non demonstrat: fallunt motiones eius sunt hæreticæ: vt dicit doctor sanctus secundo sententiarum distinc. prima de quibus alias. Et eas non esse demonstrationes, simpliciter docet idem Sanctus Thom. & dicit fuisse adductas ab Aristotele contra antiquos, qui ponebant modos impossibiles inceptionis mun-di, &

Conclus.

Ratio.

Aristo.

Aristot. 3. Polit.

D. Thom. p.p. q. 46. arti. 1.

di, & probat ex eodem Aristote. qui in libro Topi. dicit, mundum fuisse ab æterno, esse inter problematica ponendum: etiam si. 2. contra gene. c. 81. dicat, eum expresse posuisse mundum æternum.

Albert. Mag. hic tract. 4. 1. ca. 4.

¶ Quid senserit Aristot. de mundi creatione: Albertus Magnus refert eum dixisse, fuisse creatum à Deo, in libro qui de natura Deorum dicitur: qui aliter de substãtijs separatis intitulatur: qui liber non extat: ob id non constat, neque est quare de hoc catholici discruciemur. Vnum nobis sit cõpertum, satis rationes Aristot. non concludere ad probandum mundi æternitatem: nam de illa quæ sumpta est, ex illo dicto celebratissimo, ex nihilo nihil fit, suprà in primo libro tractauimus, quomodo, etsi ex nihilo simpliciter per naturam nihil fit, ex nullo fit aliquid, ex non ente in potentia, quale materia est, fit aliquid, id est ens actu. Sed dato per naturam id concedamus, per diuinã tñ potentiã (cuius vocare est, quę non sunt, sicut ea quę sunt) potuit mũdus fieri, cũ antè non esset, neq, aliquid eius: quia à primo ente quod est Deus, omnium entium emanatio est intelligenda.

Ad no. 4.

¶ Neque quod ipse Deus sit immutabilis, argumentum est ab æterno necessitate naturæ mundum creasse: nam cum per intellectum, & voluntatem agat, liberè extra se agit, & sine sui mutatione aliqua sicut intellexit, & voluit mundum pro illo tunc temporis, quo produxit, sine aliqua mutatione in ipso Deo. Si enim ex non cognoscente fieret cognoscens, & ex non volente volens, argumentum probaret: sed non sic: quia quæ vult in tempore, ab æterno voluit: sed vt fienda in tempore: & quæ cognoscit in tempore, ab æterno cognouit: sed vt in tẽpore: quia omnia sunt Deo præsentia, & nuda coram oculis eius.

Ad Heb. 4.

¶ Et quod extra se libere agat, patet: quia Dei potentia non potest ad vnum coarctari, aut limitari: ergo extra se per modum naturæ non agit sed libere, & volens: & sic non necessario mundus effluxit ab ipso ab æterno, sed initio temporis, quãdo voluit, de quo infra.

S. Tho. p. p. q. 19 art. 4. & 1. contra gen. c. 23.

Quid de mundi creatione senserit Plato, non est compertum. Apud eius discipulos quidam dicunt eum affirmare, quòd mundus sit à Deo quidem, sed nõ habebit finẽ habuisse tamen initium. Alij putant dixisse, mundum fuisse à Deo, sed ab æterno: vt beatus Augustinus refert. 10. de ciuitat. capit. 31. Tamen sententia Platonis illa videtur fuisse, quam D. Ambrosius in exameron ex Basilio magno refert, Platonem posuisse Deum, & ideam, atque hylen fuisse ab æterno: per hylen materiam intelligebat, ex qua Deus ad idearum exemplar constituit cum tempore cœlum, & reliquũ mundum: non quidem voluntatis arbitrio, sed ex ipsa idearum materia quia necessitate, præter angelos, quos immateriales faciebat. Vide ibi. Dato quod Plato dixerit, mundum habuisse initium, non tamen eo modo quo fides tenet: quia nõ potuit percipere modum creationis materiæ. Quid alij senserint, latè adducit Augustin⁹ Eugubinus in suo de peremni philosophia, & Theodoretus.

B. August.

D. Ambro.

Eugubinus inde peren. philo. li. 5. c. 10. & c. 11 & 12. & latissimè li. 7. per totũ, maximè cap. 9.

¶ Ad primum responsum est, rationes Aristot. non demonstrare mundum fuisse perpetuum, neque ex Dei infinitate, neque ex eius immobilitate: quia eius infinita potẽtia aliter innotescit, quàm per hoc quod mundus fuerit ab æterno: imò in hoc probatur quod fuerit in tempore, quãdo ipsi placitum fuit. Nõ enim mutatur ipse, quãuis in tempore dicatur creator, sed ipsa creatura passa est mutationem de non esse ad esse. Mutaretur tamen, si in sua æternitate, mundi non habuisset cognitionem, & si caruisset potentia creandi, quam in tẽpore acquireret.

¶ Ad secundum dicimus, probari per rationes naturales mundum habuisse initiũ, sic vt nõ potuerit ab æterno per Dei potẽtiam creari, sicut modò constat ex generabilibus, & corruptibilibus, vt in sequenti speculatione probatur: ob id sunt rationes probantes in initio temporis fuisse, licèt nos non propter rationes, sed propterea quia à Deo est reuelatum, credamus: & sic verum vero consonat, quãdoquidem ratio suadet, & manu ducit ad id quod fides confitetur.

Ad. 2.

Aristot.

¶ Ad, 3. pedibus, & manibus imus in eã sententiam, & Aristo. errasse in hoc artic. fidei, & omnes sequentes eum eadem nota inurendos affirmamus: sed quia Arist. non Christianus, sed paganus, non est hæreticus censendus: quia heresis propriè in illo, qui est fidelis, & in fide errat, inuenitur. De quo suo loco dicemus. Et quamuis potuit esse, sicut & verè apparet, quòd in hac assertione ipse Aristo. nõ peccauerit: quia

Nota.

non tenebatur explicitè credere, neq; fuerat ei propositum, vt in scriptura expressum, quam ipse teneretur admittere: tamē catholicus, qui nunc defenderet Aristot. mundum asserendo ab æterno, etiam si diceret à Deo per creationem, esset hæreticus. Et nō solum catholicus negare habet, quod hic dogmatizat Aristot. sed ex Ecclesiæ determinatione tenetur, qui in scholis exponit Aristotel. eius soluere rationes, quæ videntur esse contra illa quæ fide tenemus, ne aliquā ansam præbeat errandi audientibus rationes Aristo. si non audiant argumentorum solutiones, quæ sufficiēter à catholicis dantur. Hoc est munus præceptoris catholici, vt suos discipulos efficiat doctrina sapientiores: at sine Christi recta fide, sapientia vera nulla, sed ficta, & manisest: sicut infrà trademus in tertio de anima.

In cōci. Late sub Leone 10.

* Et aduerte, variam opi. antiquorum de mundo & de motu consequenter, de quo philosm principio huius ait. Democritus opinabatur mundum fabricatum ex atomis qui sunt in cōtinuo motu. & quorum natura est semper moueri, quibus cōcurrentibus inuicem, mundum factum dicebat à casu & non solum de isto mundo sed de pluribus mūdis, quia vno destructo, alius producebatur: & sic quia semper fuit mundorum generatio, fuit & motus semper. Secunda op. fuit Anaxa. & Empedoclis, qui vnū tantum ponebant mundū, & non esse æternum: sed Anaxa. dicebat quod per tempus infinitū res erant admistę inuicē, vel elementa, & sic chaos: & tunc nullus motus, sed omnia quiescebant: & primus intellectus quē nos dicimus Deū, cepit segregare admista, & in suo loco distincto collocare & hac segregatione productus est mundus: & incepit motus in cœlo, & elementis. Empedocles autem litem & amicitiam principium mūdi dixit, licet diuersimode, nā lis producebat mūdum, & conseruabat: quia proprium litis disgregare res ad inuicem, & sic per litem producebatur mundus, & cōseruabatur, sed post erat amicitia, & omnia cōfundebant ad inuicem: & destruebatur mūdus, & cessabat motus, & iterum insurgente lite, producebatur iterum mundus. Hæc omnia fatua sunt, nisi ipsis fictionibus, aliquid aliud intendebant tradere, quæ Arist. exactè in. 1. Physico, suprà tractauit.

¶SPECVLATIO. II.
Vtrùm mundus potuit esse ab æterno.

Ostquàm dissertum est, quod mundus ab æterno non fuerit, nunc autē operæ pretium erit quærere, an potuit fieri ab æterno. Videtur quòd sic. Deus ab æterno habuit eandem potentiam, quā habuit quando mundum in tempore produxit: ergo sicut potuit quando de facto creauit, potuit & ab æterno. Consequentia est bona: quia aliàs aliqua virtus, & potentia Deo adueniret in tempore, & esset mutabilis: ergo mundus potuit esse ab æterno. Argum. 1. Vide Diui Tho. 1. par. q. 46. a. 1.

¶Præterea. Deus rerum causa est per intellectum, & voluntatem, sed ab æterno Deus cognouit mundū, & omnia quæ in eo fuerunt, sunt, & erunt, & sicut cognouit, & potuit velle ab æterno vt produceret sic cognita: ergo potuit & causare ab æterno. Consequētia est bona. Maior est cōmune Theologorum axioma. Minor non potest non concedi à catholico. sequitur quod potuit fieri mundus ab æterno. Argumē.

Tertio. Quicquid nō implicat, Deus de potentia absoluta potest: sed mundum fuisse ab æterno creatum, non implicat: ergo potuit esse. Quòd non implicet, probant rationes adductæ ab Aristo. quibus contendit mundi æternitatem à parte ante. Argumē. 3

¶In contrarium est: quia generabilia, & corruptibilia, quæ sunt mundi pars, non possunt fuisse ab æterno. In cōtrariū.

¶Pro solutione notandum, quod rerum multitudo habet se in duplici differentia: quædam enim sunt incorruptibiles, vt absque mutatione habeant in se illam perpetuam durationem: vt nullo modo possint desinere esse, nisi per annihilationem à Deo: sicut & non potuerunt esse, nisi per creationem ab eo: vt angelus: anima rationalis: & cœlum. Aliæ sunt, quę sunt corruptibiles per naturam: & istæ, quædā sunt permanentes: aliæ sunt successiuę. Permanentes sunt omnia generabilia, & corruptibilia, tam viuentia, quàm non viuentia, quæ mundi partem complent non minimam Notand. 1

Omnia

Omnia enim quæ sub globo lunari contẽta cognoscuntur, ex elementis, & elementatis, corruptioni obnoxia esse, est exploratissimum. Ista sunt permanentia dicta, quod eis non repugnet suas partes habere simul omnes.

¶Inter successiuas res tempus, & motum ponimus: quibus videtur repugnare, quòd omnes partes sint simul: de quibus supra in. 4. mentionem fecimus. Respondetur. 4. conclusionibus: & sit prima.

Conclus. 1.

¶Mundum fuisse ab æterno, & non à Deo factum, non solùm falsum, sed impossibile reputamus, & infatuum asserere. Hæc conclusio est probata, & approbata a. B. Aug. vbi ait. Haud enim solę prophetię voces, verum & mundus ipse ordinatissima sua mutabilitate, & visibilium omnium pulcherrima specie, tacitus se factum à Deo proclamat: vniuersaque eius membra psallunt quod ait propheta: ipse fecit nos, & non ipsi nos: ob idque, Cœli enarrant gloriam Dei. Atque Aristot. hic ait, primum motorem, & primam causam esse omniũ causam. &. 1. de Cœlo. text. 100. &. 2. Meta. text. 4 licèt alij aliter interpretẽtur hęc dicta Aristo.

Augu. 11. de ciuita. c. 4. 5

Aristo. 8. Phys. & 12. Metap. tex. 24.

Ratio.

¶Conclusionis ratio est: quia omnia quæ sunt participatiue talia, oportet sint ab illo quod essentia tale est. sicut participatiue ignita sint ab ipso igne, qui talis est per essentiam suam calidus: sed Deus est ens per essentiam, & est sua essentia suum esse, & ècontra. Creaturæ verò omnes habent esse participatum, & limitatum, quarum esse, de essentia earum nõ est. ergo omnia ab ipso primo ente, scilicet Deo, qui p essentiam tale est.

S Tho. p. p. quæst. 3.

Conclus. 2.

¶Secunda conclusio. Mundum quantum ad illam partem incorruptibiliũ Deus potuit in suo æterno producere, quamuis de facto non produxit: vt angelum, animam rationalem, & cœlum. Hæc conclusio probatur communi argumento. Quicquid nõ implicat contradictionem ex parte rerũ: Deus de sua potentia potest producere: sed ista, quæ sunt incorruptibilia, non implicat ab ęterno fuisse: ergo potuerũt esse.

Ratio. 1.

S. Th. 2. sentent. d. 1. q. 1. ar. 5. Capreo in. 2. dist. 1. q. 1. cõtra secundã conclus. Herue. in. 2 dist. 1. q. 1. Paulus Soci na. 12. Met. quæst. 1.

¶Præterea. Si Deus hoc nõ potuit, & pòst in tempore potuit, sequitur quòd fuit impeditus vsque ad illud tempus: sed hoc est absurdum dicere. Quis enim potuit eum impedire? Quis eius voluntati potuit resistere? Quis prior dedit ei? Videtur ergo esse asserendum consequenter potuisse ista ab æterno producere. Ex hoc apparet Egubinum in sua cosmopeia errasse, quando dicit cœlum empireum ab æterno fuisse creatum.

Rom. 9. Roma 11

Conclus. 3.

¶Tertia conclu. Mundus quãtum ad partem illam quæ generabilium, & corruptibiliũ est, non potuit esse ab ęterno à Deo. Hanc conclu. exemplo mulieris prægnantis solent probare philo. quæ non potuit ab æterno creari: nisi esset prægnans in tẽpore infinito: quia si post conceptionem nono peperit mẽse, tunc vel ætas illius partus fuit finita, aut infinita: si infinita, vnum infinitum esset alio maius, versus infinitũ extremum: quia mater esset senior suo fœtu per illos. 9. menses: sed implicat quòd vnum infinitum versus partem infinitã sit alio maius: quia finiretur. Si tamen illa ætas filij fuit finita, & matris eius finita erat: quia filium per nouem menses excedit: vel si non, necessariò per infinitũ tempus fuit prægnans.

¶Et probatur de mixto, vel elemento: nã si ab æterno fuit creatum: quæro quo tempore fuit corruptũ? Si dicas post. 100. annos à sua creatione, vel per. 500. Vel post corruptionem vsque huc, tempus pertransiuit infinitum. & tunc alterum creationis infinitum, erit maius isto: vel non transiuit infinitum: & sic sequitur quòd non fuit creatum ab æterno, sed habuit principiũ. Neque poterit quis dare quòd infinitum temporis creatio rei præcesserit corruptionem eius: quia est contra naturã rei corruptibilis, quòd per infinitum tempus duret.

Corolla. 1.

¶Ex hac conclu. sequitur, quòd in lumine naturali stãdo, nullum indiuiduum corruptibile potuit esse ab æterno.

Corolla. 2. contra Aristotelem.

¶Sequitur secundò cõtra Aristotelẽ, in lumine naturali, non posse concedi speciẽ rerum corruptibiliũ aliquam, quæ successione indiuiduorũ perpetuatur esse ab ęterno: Ratio est, quia species talis nõ potuit esse ab ęterno, nisi cõtracta in aliquo indiuiduo etiã corruptibili, sed illud tale nõ põt ab æterno dari, qa repugnat: ergo neq; talis species rerũ corruptibiliũ poterit fuisse ab ęterno. Neque est idem dicere, quod si mũdus fuisset ab ęterno, & infiniti diesessent trãsacti: vt docet. S. Thom. quia tempus est

D. Tho. 1. p. q. 64. ar. 2.

M 5 quid

quid cõtinuum succesiuum, non clausum inter duo puncta: & sicut non repugnat cœlum fuisse ab æterno creatum: quia est in corruptibile, sic non repugnaret dies esse infinitos transactos: de corruptibilibus autẽ alia ratio est: quia species non est nisi in indiuiduo contracta: cuius conditio est vt corrumpatur.

4. Conclus. Sic Al. mal. b. r. Henr. ...

¶Quarta conclusio. Nulla species corruptibilium potuit esse ab æterno creata à Deo, maximè humana. Probatur de alijs speciebus: quia (vt dicebamus) non nisi in indiuiduis conseruari possint, cui indiuiduo repugnat ab æterno esse, vt probatũ est proximè. Sed qđ maxime de humana specie hoc sit asserendũ, patet, posita immortalitate animæ rationalis. Nam si humana species fuit ab æterno, ab æterno fuerunt animæ rationales infinitæ nũc superstites: & sic actu esset infinitum: hoc tamen in. 3. li. probauimus implicare: sequitur ergo ꝙ species humana non potuit esse ab æterno. Hoc argumentũ est cõmune, & tam raram habet solutionem, vt vix satisfaciat solutio.

Error. 1. Soluunt aliqui dicentes animam rationalem esse mortalem: sed est à fide alienum.

Erro. 2. Alij concedunt Pythagoricum figmentum de commigratione animarum in corpora diuersa: & sic cum certo numero earum ponunt corporum infinitam multitudinem, quæ tamen actu non est. hoc etiam est hæresis.

Error 3. Alij sequuntur Auicen. & Algazelum, qui dicunt, infinitam multitudinem per se causarũ sub ordinatarum repugnare (quia effectus non esset) infinitam vero multitudinem entium non subordinatorum admittunt: sed hoc non potest stare: quia etiam esset contra philosophum. Ob id nulla istarum solutionum videtur satisfacere.

D. Thom. Qua ratione S. Tho. p. p. q. 46. arti. 2. hoc conuictus argumento. destitit ab Aristote. opinione in (vniuersum defensanda) quòd fuerit possibile Deũ ab æterno mundum creasse, sed concedit potuisse fieri, quo ad aliquas eius partes, nõ quo ad omnes.

¶Vnum est hic consideratione dignum, quòd Arist. (qui mundum posuit ab æterno, & infinitum actu, negauerit) in tertio libro physicorum, animarum rationalium non meminerit, quas posuit immortales,

Caieta. quicquid dicat Caieta. vt in. 3. de anima notum faciemus. An fuerit in causa, quod ipse ingeniosus non habuerit quo pacto posset nodum soluere: quia ex vna parte vrgebat illud: ex nihilo nihil fit: & ex alia parte cõuictus, quòd anima rationalis nõ educitur de potentia materiæ, nõ ausus est absolutam, & claram de anima rationali depromere sententiam: sicq; varius apparet in aliquibus locis.

* Plato et si mundum ab æterno fuisse * ponit in Timeo, sed tñ à Deo in æternitate effectum, sic Plotinus, Proclus, Alcinus, Apuleius, Simplicius, & alij: & licet Arist. in æternitate cõueniat, dissentit tamẽ, quia de opifice & dependentia, nõ meminit.

¶Ad argumenta solutio patet ex dictis. Ad argu.

¶SPECVLATIO. III.
Vtrùm omne quòd mouetur, ab alio moueatur.

ÆC speculatio est satis principalis, quę tangitur ab Aristot. in præcedenti lib. & in isto. 8. Et videtur non esse verũ, quòd omne qđ mouetur ab alio moueatur. Est commune argumentum: Grauia, & leuia mouẽtur naturaliter ad suum locum: tamen non mouentur ab alio. sed à se ipsis: quod experientia patet. cùm graue descendat, etiam impellẽte nullo, imo & ascendit etiam sine alio mouente, solum ob vitandum vacuum: ergo non omne quod mouetur ab alio mouetur. Vide ... quod ... Argum.

¶Præterea. Viuentia mouẽtur, & propriè mouentur: tamẽ à se ipsis, & non ab alio. Patet in motu progressiuo animaliũ: quis enim poterit negare motũ à seipsis esse? Argum.

¶Tertio. Proiecta, vt sagitta, & globus eiectus à tormento bellico propter sulphurẽ incensum, mouentur & non ab alio. Patet: quia maxime à proijciente esset: sed stat ipsum proijcientem mori, quando tamẽ proiecta ipsa durant in motu: ergo nõ mouentur ab alio. Quòd si dicas ab impetu impresso: iam habeo intentum, quòd à se cum impetũ in se habet id quod se mouet. Argu. 3

¶In contrarium est Aristotel. sententia in isto loco. In contra. Nota. 1

¶Pro solutione notandum, ꝙ tam id qđ mouet, quàm id quod mouetur, dupliciter Aristo. tex. 27.

contin-

contingit, scilicet, per se, & per accidens, vt musicus per accidens mouet sanando: & per accidens mouetur si sanetur: per accidens etiam mouetur, quòd ad motum alterius mouetur: vt qui vehitur naui.

Moueri de per accidēs

¶Per se autem dupliciter contingit: quoddam per se primo, quando neque ratione accidētis, neque ratione partis mouet, sed se toto: vt Deus, quando de nihilo mundū creauit vniuersum. Aliud mouet per se quidem: quia non per accidens, tamen nō per se primò: quia per partem: vt animal mouetur per se, sed nō per se primò: quia homo mouet pedibus, & corde reliquū corporis.

Moueri de per se.

Notand. 2. ¶Secundo notādum: φ duplex est motus, quidā est physicus, seu naturalis: vt est corporeus, & materialis: alius st motus spiritualis, qualis est intellectus, & voluntatis.

Notand. 3. ¶Etiam considerandum, quòd Aristo. in tex. nō dicit: Omne quod mouetur ab alio mouetur, sed omne quod mouetur ab aliquo mouetur, quod videtur esse distinctissimum à primo: nam ad hoc φ sit verum, omne φ mouetur ab alio mouetur, oportet sit ab alio supposito distincto ab eo φ mouetur: si tamen sit, omne quod mouetur ab aliquo, sufficit sit ab alia virtute, etiā si sit intrinseca in re ipsa quæ mouetur: quamuis absolute posit intelligi dictum Arist. Omne quod mouetur ab alio mouetur. Pro solutione sit prima conclu.

Conclus. 1. ¶Omne quod mouetur sic ab alio mouetur, quod vel ab alio supposito distincto, vel ab alio principio intrinseco à re distincto mouetur. Hæc est Aristo. in principio septimi libri, quam repetit in isto. 8. text. 28. & 34. & eam confirmat vsque ad text.

Ratio. 50. Huius est ratio: quia nihil seipsum secūdùm se totum mouet primo: ergo quicquid mouetur, ab alio mouetur. Patet quia per accidens potest se quidam mouere: vt qui in naui remigat, & anima quæ in corpore est, quæ dum hominem mouet, & ipsa mouetur pariter: & etiam potest res se partim mouere: vt homo corde mouet corpus. Sed quòd secundum se ipsum totum nō posit mouere, patet. Nihil mouet, nisi quātum est actu, hoc est, quod sit actu per formam, quam in passo producit: vt nihil mouet calefaciendo, nisi habeat actu calorem sed quod mouetur ad formam, eo mouetur, quod careat ea: ergo non potest esse simul mouens, & quod mouetur: ergo necessarium est, quod id quod mouetur, ab alio moueatur: nam secundùm se totū nil pōt esse in actu & in potentia: nec aliquid potest esse quod se primùm moueat.

Ratio. ¶Formari ergo potest ratio. Omne quod mouetur per se primò, oportet non moueatur de per accidens, neque secundum partem: sed quod non mouetur de per accidens, neque secundùm partem, non potest moueri à se: ergo oportet moueatur ab alio. Minor probatur: quia omne quod mouet, inquantum mouet, actu est, & inquantum mouetur, in potentia est, sed simul, & semel esse aliquid secundùm se totum in potentia, & actu repugnās est: ergo similiter repugnat quod aliquid per se primò à se moueatur.

Conclus. 2. Grauia, & leuia à generāte mouentur.

¶Secunda cōclu. Grauia, & leuīa neq; mouentur à cœlo per expulsionem, neque à suis locis naturalibus per attractionem, neq; ab aere, vel aqua medijs per quæ fit motus, sed dicuntur moueri à generante. Hæc conclusio est Aristo. hic tex. 27. vbi ponendo differētiam inter animata, & inanimata dicit, hæc moueri à generante, & sic tex. 33. concludit. Probatur: quia, rem mouere seipsam, est proprium viuentium, cùm ergo inanimata, vt grauia, & leuia, nō viuant, non mouent seipsa: & sic à generāte causabitur ille motus. Et hæc fuit confessio indubitata philosophorum. Patet, ex Platone in Phedone, vbi dicit inanimata habere externum motorem: vnde qui dixerunt cœlos à se moueri: & non ab intelligentia, posuerunt ea esse animalia grauia & leuia: ergo à generāte moueri dicuntur: pro quanto perfectio grauis, & leuis est esse in quiete in suo loco naturali: & obid generans eo mouet, vsq; dum sistat in tali loco naturali. Quapropter omnis motꝰ quousque ibi perueniat, tribuitur generanti.

Ratio. Plato. Vide Aegi. dist quolib. 5. q. 16.

Ratio. ¶Quòd cœlum non sit quod mouet grauia, (vt aliqui putabant) patet: quia sine ratione assignant: neq; locus ipse attrahens, neq; mediū, vt putarūt quidā: manet ergo conclusio vera, φ à generante fiat motus.

3. Conclus. Scot. in. 2. di. 2. quæst. 10. Grego. d. 6. q. 1.

¶Tertia conclusio. Et si opinio docto. sub. & Gregorij, quæ dicit grauia, & leuia à se ipsis moueri ratione grauitatis, & leuitatis videatur suā habere probabilitatem, est tamen directè contra Aristo. Prima pars ꝓbatur ab eis multis rationibus, quæ superfluū esset hic adducere. Putāt enim ipsi, φ talis motus sit ab intrinseco, ratione grauitatis, & leuitatis. Sed φ sit contra Aristot. patet

alterius mouetur: vt qui vehitur naui.

4. Cōclusio. ¶Quarta conclusio. Non solùm aër causa est quæ proiectū mouet, sed ipse proijciēs per impetum impressum. Hoc videtur indubitatum apud Arist. qui ex analogia ad grauia, & leuia probat. Nam sicut generās dat graui grauitatem, qua mouet ad locū naturalem, proijciens imprimit impetum, seu qualitatem quandam, qua ratione dicitur moueri. Et de mente Aristotel. fatetur huiusmodi impetum in proiecto sanct. Tho. Et quòd aëri etiam detur virtus aliqualis mouendi Aristotel. ait, proiectorē dare aëri virtutem motricem præter motū: quia dicit, prius desinit mouere, quàm moueri. Si ergo aëri datur, à fortiori & imprimetur corpori moto talis impetus.

D. Tho. de potentia. q. 3. ar. 11. & de anima ar. tic. 11.

¶Pro hac parte quòd aër etiam faciat ad impetum sunt experientiæ: inter quas vna est sagittam non tanta vehementia ferire obiectum propinquius, quàm aliquanto remotius. Qua ratione Aristotel. 2. cœli. tex. 35. dicit, quòd motus naturalis intensior est in fine, motus verò proiectorum neque in principio, neque, in fine, sed in medio. Ex quo aliqui putant, quod impetus nō totus imprimatur simul, sed post vel intenditur per sagittam, vt vrgentius moueat, quamuis hoc non sit certum: nam à quo potest intendi? Non à seipso: quia accidens non potest intendi à se, neque à proijciente, quandoquidem maior ratio erat quòd à principio imprimeretur. Quapropter S. Tho. causam dat in. 2. de cœlo, multitudinem aëris commoti esse: quia vna pars aliam concitet, atque alia subinde aliam. Et adhuc aliam dat causam idem quod id proueniat, quia quælibet res suam appetit conseruationem: vnde fit quo maiori obuiat resistentiæ, intendatur impetus, sed quia ab extrinseco, cito debilitatur.

Aristote. 2. cœ. tex. 35. De impetu putāt aliqui quòd non imprimat totus simul.

S. Thom.

S. Th. 3. 2. q. 75. ar. 6.

Cōclusi. 5. ¶Quinta conclusio. Impetus est qualitas distincta ab ipsa re proiecta, sicut grauitas à forma substantiali. Patet: quia est quædā virtus per quam mobile mouetur, distincta ab ipso motu: ergo oportet sit qualitas distincta, quæ ponenda est in prima specie qualitatis: vt habitus, & dispositio, quæ potest intendi, & remitti. Sed dato res moueātur per talem impetum, motus non est naturalis: quia licet ab intrinseco, nō est ei naturale,

Contrariū tenet Ciruelo in suis paradox. q. 4. Corolla.

Venetus. ¶Ex hoc sequitur, quòd negare impetum qualitatem esse impressam, ne ponatur esse motum naturalem in proiectis, vt suspicatur aliquis, non videtur esse necessariū: quia stat quòd sit impetus qualitas realis vt dictū est, & tamen nō dicitur quod mouetur, moueri motu naturali: quia licèt ab intrinseco, illud intrinsecum est ab extrinseco: & sic dicitur motus violentus.

¶Sexta concl. In omni viuenti, per se mouens, anima est, qua ratione actus corporis est. Patet. Cùm moueatur animal, & in se principiū habeat sui motus, signādum est tale principium, & non est aliud nisi id per quod actu est, quod est anima, & in specie constituitur. Et confirmatur ex Aristote. qui ponit eam esse actu corporis: quia est per se agens. 6 Conclu. De viuentibus. Aristote. de anima tex. 4.

Conclu. ¶Septima conclusio. Sicut in viuentibus pars per se mouens anima est: per se mota corpus, seu materia, quatenus recipit corporeum à forma. Et ponendo vnam animam solùm in rationali, illa sufficiens est ad omnes motus inferiorum: & in sensitiuo, ipsa sufficit ad motus vegetatiuæ. Nam in viuente oportet vltra partem per se mouentem, dare partem per se motam: & cùm in eo non sit nisi pars quæ est anima, vel pars quæ est corpus, ex quibus essentia constat, oportet quod vel mota sit pars, scilicet, anima, vel corpus. Non anima: quia ipsa est quæ primo mouet: & idē secundum idem non mouet, & mouetur: cum omne quod mouetur, ab alio oportet moueatur. Relinquitur ergo quòd pars mota sit corpus, & sic mouetur, quod non mouet. Et manet verum, quòd omne quod mouetur ab alio moueatur. Sed hoc oportet intelligamus in motibus qui sunt animantium proprij. In istis enim oportet inuestigare partem per se mouentem, & partem per se motam: nam circa motus, qui contingunt, q calefiant, vel frigefiant ab elementis, nō est necessarium quęrere mouentem partem intrinsecam.

S. Thom. q. 96. ar. 4.

Aristo.

Conclu. ¶Octaua conclu. Corpora cœlestia quia animata non sunt non mouēt se ipsa, sed mouentur exterius ab intelligentia motrice. In hac conclusione duo intendimus. Primum, quod corpora cœlestia non sint animata: ex quo sequitur secundum, quod in motu eorum non sit ponenda pars per se mouens anima: vt ponitur in viuētibus, & pars mota, vt corpus: sed mot⁹ in eis ab angelo est: quia ratione grauitatis, neque

leuita-

leuitatis signari non potest, cùm non sit graue, neque leue cœlum. Item: quia ille motus est circularis. Probatur conclusio. Ratio. Aristo. Corpora cœlestia, cùm non sint animata, & moueantur, oportet causam signare illius motus ab extrinseco: ergo vel erit à generante, vel ab aliqua intelligentia motrice. Non à generante: quia hoc in grauibus & leuibus est, ratione grauitatis & leuitatis, quod in cœlo non est: ergo oportet sit ab ipsa intelligentia.

¶Dixi, non esse animata: quia non solùm fidei repugnans est, sed etiam physicæ disciplinæ. Fidei nanque aduersatur, quæ docet, solum duas esse naturas spirituales: angelicam, & rationalē, capaces Dei. Animalia (si darent ur) non possent esse nisi intellectualis: & sic esset capax Dei: vel si habent animam irrationalem, cum cœlum sit perpetuum, aliquod animal brutum esset immortale. Item. Quomodo posset esse animal, quod nulla habet organa motus? vt Aris. dicit. Neque in eis aliqua dispositio animalis reperitur. Quapropter nō est credendū D. Augustinū, nec B. Hieronymū, (Aristo. 1. de cœlo. tex. 50.) imò neq; Arist. fuisse illius sententię, quod cœlum fuerit animatum, vt S. Tho. refert. Quod si aliquando Aristo. videatur cōtrarium dicere: vt. 1. de cœlo. tex. 13. debet intelligi vt ibi S. Tho. exponit, ꝙ cœlum habet suam motricem intelligentiam, à qua (S Tho p. p. q 70. ar. 3.) non mouetur, vt grauia, & leuia à generante: quia hæc talia are absente mouentur, per virtutem impressam à generāte in ipsorum generatione: sed mouentur ab ipsis intelligentijs per intellectū, & voluntatē, apprehendentibus rationem mouendi, quod solet esse in viuētibus: ob id animalibus videntur assimilari, cùm tamen non sint. Et hæc sufficiat dixisse in pręsentiarū. * Quia infrà in libro de cœlo est peculiaris speculatio an cœlum sit animatum vel altra.

Plato. Et Plato dicit, motorem cœli non informare cœlū: vt anima informat corpus, sed mouere ad modum animæ.

Ad argum. ¶Ad primum dictum est, vnde grauiū & leuium veniat principium motus, nempe à generante ad sensum suprà dictū, licèt quo mouentur, grauitas sit.

Ad. 2. ¶Ad. 2. etiam patet solutio ex dictis. Viuētia enim mouentur: sed ab alio, non quidē ab alio qđ sit extrà, sed ab alio quod intrà est; quia pars mouens anima est, per quā actu est, & mota pars est corpus. Et sic est verum, quòd omne quod mouetur ab alio mouetur: quia non secundùm eandem partem animal mouet, & mouetur.

¶Ad. 3. iam declaratum est, quomodo proiecta moueantur per impetum, quem intelligimus qualitatem impressam in mobili, ratione cuius mouetur, quæ distincta est ab ipso motu, & à mobili: & quia impressā qualitas potest durare, motus etiam deficiente proiectore, & paulatim remittitur illa qualitas, & tandem deficit motus. Ad. 3.

SPECVLATIO QVARTA de primo motore. Vtrū sit immobile, & vnum.

Idetur quòd nō sit immobilis. Ille dicit moueri, q est in loco de nouo: sed Deus est in loco de nouo. Patet. Fuit quando creauit mundum in eo in quo non fuit ante creationem: ergo fuit in loco de nouo. Item. Est in omni creatura, quam de nouo creat: vt in qualibet animā rationali, quā quotidie de nouo creat: ergo mobilis est Deus, qui est primum mouens. Argumē. 1.

¶Præterea. Si Deus esset immobilis secundū locū, maxime quia spiritus est: sed spiritui non repugnat motus, vt suprà probatū est de angelis, qui etiam si sint spiritus, mouentur. Patet: quia dicitur missus angelus ad Abraham. Dicitur etiam missus ad virginem: ergo Deus etiam potest moueri. Argumē. 2. Lucæ. 2.

¶Tertiò est argu. ꝙ Deus moueatur, ex Commentatore, qui asserit Deum moueri secundùm intellectum & voluntatem per intellectum, de nouo intelligēdo, quæ non intelligebat. Per voluntatem, de nouo volendo, quæ ante nolebat. Nam si ego scribo nunc: vult me scribere, & cum relinquo calamū, vult non me scribere: sed ista non videntur esse sine mutatione: ergo Deus mobilis est. Agumē. 3. Comment.

¶In contrariū est Arist. tex. 44. & 45. vbi concludit esse immobilem, et tex. 48. concludit esse vnum. In cōtrariū

¶Pro solutione notandum, quòd in lumine naturali loquens Arist. 5. de primo motore in hoc. 8. lib. concludit. Primum, quod sit immobilis. Secūdū quod sit perpetuus. Qainq, cōcludit Aris. de primo. motore.

Ter

Tertium quòd sit vnus. Quartum quòd infinitus. Quintum quòd indiuisibilis. In ista speculatione differemus quomodo sit immobilis, & vnus, in sequenti alia tria probabuntur.

Notand. 2. ¶Notandum quod etiam de Deo dupliciter possumus loqui: vno modo naturaliter: alio modo supernaturaliter. Supernaturaliter spectat ad Theologum ex professo nam dato tractet de Deo quantum ad aliqua quæ per naturam ei conueniunt, tamẽ ex proposito ad eum attinẽt illa quę supernaturaliter de Deo considerantur, & solum per reuelationem habentur: ob id de istis non est sermo in præsenti. De ipso tamen in quantum naturaliter, dupliciter: vno modo exactè id considerare & sic nõ ad physicum, sed ad metaphysicũ spectat: ideo Aristo. absolutiùs loquitur. Aristot. 12. Metaph. Sed cognitio de Deo nõ exacta, quæ scilicet per motum haberi potest, spectat ad istum. 8. physicorũ. Et hac ratione Aristo. mentionem fecit. Ad quod respondetur, & sit prima conclusio.

1. Cõclusio Ratio. 1. ¶Deus est omnibus modis immobilis: Patet. Ille est immobilis omnino, qui nulla specie motus neque mutationis põt moueri: sed Deus huiusmodi. Patet: quia non generatur: non corrumpitur: non augetur: non alteratur: non mouetur localiter, & nõ sunt alię species motus: ergo nullo modo mouetur Deus. Maior probatur facilè, discurrendo per omnem speciem motus. Non localiter de per se, neque de per accidens, de quo propriè loquitur hic Aristo. Probatur, supposita propositione probata, quod omne quod mouetur oportet ab alio moueatur. Est ratio. Si Deus mouetur: vel à se, vel ab alio: sed non à se omnino, vt probatum est: ergo ab alio. Probatur minor quia id quod mouetur, necessario est in potentia ad illam formam respectu cuius mouetur: aut si sit motus localis, caret illo loco, ad quẽ est motus: sed res quę mouet, necessario est in actu: sed actus potẽtię repugnãt: ergo à se non potest moueri. Quapropter quod se ipsum mouet oportet duas habeat partes: vnam qua mouet, & aliã qua mouetur: & sic quod mouetur ab alio, oportet vel sit ab alio distincto in ratione suppositi, vel in ratiõe partis. Si illud quod mouetur, mouetur ab alio: uel illud mouetur ab alio, & illud rursus ab alio, & est processus in infinitum, quod motui repugnat: quia nihil moueretur, cùm omnia inferiora in virtute prioris moueantur: quod prius non daretur, dando processum in infinitum: oportet ergo deuenire ad vnum, quod non mouetur ab alio, sed mouetur vel à se, vel à nullo: si à nullo, habemus intentum: si à se, tunc est necesse assignare partem mouentem distinctam ab illa quæ mouetur: & tandem ad vnam deueniendum est, quæ sit purus actus: nã si illa quæ mouet sit a. quæro, vel illa rursus diuiditur in mouentem & mobilem, vel non: si secũdum, iam das esse purum actum: si primũ, rursus quæram de illa à quo, vsque perueniam ad purum actum, quandoquidẽ non est in infinitum procedendum. Hucusque Aristo. qui quamuis non videatur concludere hunc primum mouẽtem immobilem per se subsistentem, tamen ex dictis probatur: quia probat illud primum esse purum actum: quòd si pars nõ est, oportet sit per se subsistens.

¶Probatur etiam conclusio, quia illud primũ oportet sit ingenerabile: quia à se non potest generari, neq; ab alio: quia nullum eo prius. Alia missa faciamus, quæ videri. S. Tho. vbi probat vnitatem Dei. Ratio. 2. S. Tho. p. q. 11. 2. Cõclusio

¶Secunda cõclu. Primũ qđ mouet omnia, nõ solũ immobilis est aliqua specie mot⁹, sed etiã per intellectũ, & voluntatem contra Commentatorem. Probatur: quia illud primũ est purus actus: ergo nihil in eo potentiæ considerandum est: at esset aliquid potentię, si hoc genere motus moueretur. Ratio. 1.

¶Secundò Si per species intelligeret receptas, & non per essentiam suam, similiter esset in potentia. Si de nouo aliqua cognosceret, quæ non ante, esset etiam in potentia. Si aliqua vellet de nouo, quæ ante noluit: sequitur ergo ipsum esse simpliciter immobilem etiam per intellectum, & voluntatem, si quidem ab æterno cognouit quãdo res producendæ, & quãdo debent deficere: in quo Commẽtator turpissimè errauit, putans Deum non posse cognoscere res ipsas antequã actu essent. Quod si Plato sic intellexit, primum mouens mouere se ipsum, pari errore captus est. Ratio. 2. Cõm. Cõnotatu.

¶Atque conclusionem sic Aristote. intellexit. 12. Metaphysicę qui dixit, Deum per suam essentiam omnia intelligere, & sua intellectio sua essentia est: & sicut eius intellectus immutabilis est, sic & sua voluntas: & quicquid voluit, in æternitate voluit, pro tempore sibi placito.

¶Ter-

3. Cõclusio ¶Tertia cõclusio. Sic primum mouens est immutabile, vt eius sit proprium, & alteri sit incõmunicabile. Patet discurrendo per omnia alia, quæ continuè mutationi sunt subiecta: vt corruptibilia: & quæ sunt incorruptibilia, etiam subiacent mutationi, & variationi: vt angelus & anima rationalis. Patet. Quicquid non est purus actus, potest mutari pro quanto aliquid de potẽtia habet: sed omnia alia, citra Deũ, purus actus non sunt, cùm solus Deus sit talis: sequitur ergo quòd omnia alia mutari possunt, & solum ille est per naturam immutabilis, qui per naturam purus actus simplicissimus est: at solus Deus est talis: ergo illius proprium hoc est.

4. Cõclusio ¶Quarta conclusio. Primus motor immobilis, pariter & vnus est. Hæc cõclusio probatur ab Aristo. tex. 48. quia frustrà fiunt per plura &c. sed motus vniuersi ad vnum principium reduci possunt: ergo solus vnus est.

Ratio. ¶Præterea: quia cùm sit purus actus, in se omnium perfectiones eminenter cõtinet: quòd si duos admittas, iam oportet necessariò aliquid in vno esse, quod non in alio, per quod inter eos distinctio sit: atq; cum id ad perfectionem pertineat, constat aliquid pfectioris in vno esse, quod nõ in alio.

S. Tho p p. q. 11. arti. 3 Theolo. 1. senten. d. 2. ¶Sumitur etiam ratio ex omnipotentia: quia duo dij omnipotentes dari non possunt. Et tandem dantur aliæ rationes. quæ probant Dei vnitatem, de quibus vide in

* Theologis in primo sent. * Est cõsiderãdũ quod Aristot. cum ex sensatis, contendat ad inuisibilia conscendere: inuenit & probauit vnam primam causam, sed tamen indistinctè, & nõ in particulari: quia probat substantiã æternam ex motu æterno: sed omnes intelligentiæ, apud eundem mouet motu ęterno, vnde in. 2. Metahy. ex pluralitate motuum eternorum, concludit numerum intelligentiarum, quamuis in ipsis mouentibus, vnum primum mouens probet: de hoc alibi.

ad Argum. ¶Ad primum patet solutio ex dictis.

Ad secũdũ ¶Ad secundum dicendum, vt suprà dictũ est, ꝙ angeli possunt esse in loco, & animæ: quia quamuis, eò quòd spirituales, nõ possint esse circumscriptiuè, vt corpora sunt, possunt tamen esse diffinitiuè. quia limitatam habent essentiam: Deus tamen habet illimitatam: ob id non solùm circumscriptiuè, sed neq; diffinitiuè potest esse in loco: quia ex modo suæ existentiæ sic est in isto loco, ꝙ non repugnat alibi esse: & sic non potest moueri: quia replet omnem locum: neque mutare potest locum: quia ille poterit mutare, qui acquirit de nouo, & deserit quem ante habebat, sed Deus non potest id facere: quia in omni loco est. Quod si creato cœlo cepit esse in cœlo, nõ fuit per eius mutationem, sed quia non potest esse creatura in qua non sit Deus. Quod cœlum moueatur, non sequitur quod Deus moueatur, quia vbicunque cœlum moueatur, ibi intelligitur Deus.

¶Patet etiam ad. 3. solutio in. 2. conclusio. Ad tertiũ

* An substantiæ separatæ sint immobiles: * & quidem secundũ Philosoph. & Cõmen. intelligentiæ non sunt mutabiles secundum esse substantiale: quoniam omne mutabile materiam habet, qua carent intelligentiæ. 12. Metaphy. tex. 5. Item secũdum Philosoph. & Coment. intelligentiæ, non sunt mobiles motu locali intrinsece: neque per se, neque per accidens. Hæc ex 6. Physicorũ: nam quod est per se mobile diuisibile est: vt supra probatum est: at intelligẽtiæ sunt indiuisibiles, vt Aris. probat 12. Metaph. tex. 43. quod non de per accidens intrinsecè probatur. 8. Physi. tex. 52. quia non sunt formæ informantes corpus quod mouetur. secundum veritatem dicẽdum, quod omnes intelligẽtiæ, quo ad substantiã sunt immutabiles per potentiã intrinsecam: quia carent materia. Secũdò dico quod sunt mutabiles secundũ locũ, non quod occupent locũ cum sint sine magnitudine: quia virtutem suam loco applicãt. Tertio sunt mutabiles secũdum actiones intellectuales, de quibus alibi in Theologia in loco proprio.

SPECVLA. V. VTRVM primus motor sit durationis infinitæ, & impartibilis, & virtutis infinitæ.

Idetur quòd non sit infinitæ virtutis. Diuina virtus non aliũde quã per effectus potest innotescere: sed non datur effectus infinitus: quia infinitum non potest 1. Argumẽtum.

test dari, vt in. 3. probatum est, etiam per potentiam Dei absolutam: ergo Deus nõ est infinitæ virtutis.

¶Probatur quod non sit infinitus duratione. Nam eius infinita duratio innotesceret aliquo suo effectu, sed non potest innotescere: quia repugnat mundum fuisse ab æterno, vt probatum est, ergo non est infinitus duratione.

¶Tertiò. Non est impartibilis. Patet. Eò ꝓbatur esse impartibilem, quia est infinitæ virtutis, quæ non potest esse in magnitudine: sed potest infinitum dari in magnitudine, cùm ipsa sit diuisibilis in semper diuisibilia: ergo.

In cõtrariũ ¶In contrarium est Aristo. qui text. 49. probat, primum motorem esse perpetuũ. Et text. 86. ex perpetuitate motus colligit esse infinitæ virtutis: & quia talis non potest esse in magnitudine, concludit esse impartibilem.

¶Pro solutione oportet in memoriam reuocare quod tetigimus in. 3. lib. de infinitate: nam quędã est infinitas, quę se tenet ex parte materiæ, & hæc dicit imperfectionẽ: quia dicit non esse actuatam per formam, & posse omnem recipere. Infinitas quæ ex parte formæ actus est, & perfectionem dicit. Non est ergo de prima infinitate sermo, sed de ista secunda sit prima cõclusio.

1. Cõclusio ¶Deus est sempiternę durationis. i. est sempiternus. Hãc Arist. probat ex perpetuitate motus. Fundat enim rationem in perpetuitate mundi, quam tamen nos reprobauimus in præcedentibus: ob id aliunde perpetuitas primi mouentis sumenda est, scilicet ex eius immutabilitate, vt doctè Sanctus Tho. quia Deus est summum ens, & purus actus, alienus oportet sit ab omni potentia, & ob id à nullo erit producibilis: sic infinitæ erit durationis: cũ enim ab alio nõ possit esse, à se implicat: sequitur ergo ꝙ per se sit perpetuus, & eius essentia non potest intelligi, nisi existens. Aliarum rerum essentiæ intelliguntur, absque existentia earũ: vt quatuor & tria. 7. fuerunt, vt docet pater Augustin⁹. Et hominem esse animal rationale, etiam ante creationem mundi: & habuerunt esse huiusmodi quidditates in mundi creatione: sed tamẽ de intrinseca ratione ipsius Dei est existere: quia cũ omnem includat perfectionem, & existere sit perfectio, non potuit aliquando ea carere.

S. Tho. p. p. q. 10.

¶Et addere oportet, quòd æternitas eius non solum consistit in eo quod non habuerit principium, neq; habebit finem, sed etiã in hoc, quod nulla in eo potest intelligi successio.

¶Secunda conclusio. Primum mouens est infinitæ virtutis, & perfectionis essentialis. Hanc Aristote. probat ratione motus à posteriori. Deus mouet infinito tempore: ergo posset mouere infinitum mobile, si daretur: quod esset facere infinitum motum per se: quia si infinitum esset secundũ longitudinem, si transiret per certũ signũ, nunquàm absolueret motum. & ob id cõcludit, quòd primus motor debet habere virtutem sic mouendi, quamuis repugnet infinitum dari: quia sic daretur ipsum moueri vt in. 3. dictum est. speculatio. secũda. 2. Conclu. Ratio.

Tamen diuina virtus infinita non bene ex effectu probari potest: quia creaturæ non possũt capere tm̃ quãtũ est ipsa: sicut diximus enim non posse producere actu infinitum: quia repugnat conditioni creaturæ. Probanda ergo venit Dei virtus infinita à priori ex essentiæ infinitate: quia primo principio antiqui omnes rationem infiniti tribuebant, in materia dicit imperfectionem, sed secundũ formam dicit perfectionem: & sic ratio perfectionis in Deo erit, quod sua essentia non sit in alio recepta, sed per se ipsam sit illimitata. * Et aduerte quod Sanctus Thom. in hoc. 8. & 12. Metaph. tex. 79. & Scotus in septimo quolib. & Albertus Magn. 8. Phisi. tracta. vltimo, tenent: de mente Aristot. probari infinitatem entitatis, & perfectionis, in prima causa, & tenent deuiasse Cõmmenta. in hoc ab Aristot. De quo Sã. Tho. prima parte, quæstione. 7. Ratio 2. * Sanct. Th. 1. Ratio.

¶Et probatur Dei infinita potentia: quia quacunq; specie data, cuiuscunque perfectionis, potest Deus perfectiorem creare: quod nõ posset, nisi esset infinitę virtutis.

¶Tertia conclusio. Primus motor est incorporeus, & indiuisibilis. Hæc est eiusdẽ Aristotel. in fine huius libri. Quod probat ex infinita eius virtute: quia ipse est infinitę virtutis: vt probat secũda conclusio: sed infinita virtus non potest esse in quantitate: ergo est impartibilis. Minorem probat ex eo, quòd virtus in quantitate agit semper ex necessitate naturæ, secundum vltimum suæ potentiæ: atque sic produceret infinitum & moueret in non tempore. 3. Cõclu.

Hæc

Hæc ratio supponit, quod virtus in corpore non possit agere per intellectum, & voluntatem libere, sed sicut sol, vel ignis: sed hoc non est necessarium: nam licet intellectus, & voluntas sint potentiæ indiuisibiles, non repugnat esse in corpore, sicut sunt in nobis. Obi. Aristot. licet demonstret quod virtus infinita non possit esse, vt forma extensa, non tamen probat quod non possit habere corpus, vt homo: sed ex alijs eius principijs in isto libro physico. probatur: nam res corporea non mouet, nisi mota. Patet ad sensum: sed primus motor est demonstratus immobilis: ergo non est corporeus. Item, quia cum sit causa omnium, oportet careat omni potētia, quæ dicit imperfectionē. Corpus tamen habet ratione potētiæ: vel saltim habet eo q diuisibile sit.

¶ Item probatur ex Dei nobilitate: quia est nobilissimum in entibus, sicut & perfectissimum: sed spiritus est nobilior corpore: ergo non est corpus: sed est summus spiritus excedens & rationalem creaturā, & angelicam in dignitate, & impartibilitate, & indiuisibilitate. In quo primo motore, & prima causa omnium nostra est vltimate posita fœlicitas. Cui honor, & gloria per immensa secula. Amen. Et hic est physicorum finis, vbi quantum potuimus per Dei gratia breuitati studuimus, neminem in aliquo deserturi audientes ex proposito. Adduximus quæ in materia digna scitu intelliguntur, & necessaria probantur ad superiores scientias, & ad intelligentiam illorum, quæ restant in hac philosophia naturali. Cui hæc non sunt satis, legat autores, & relinquat: in gratiam tamen illorum, quibus tempori sicura nimium cordi est, elaborata hæc esse volumus.

¶ Solutiones argumētorū patet ex dictis.

¶ SPECVLATIO SEXTA. Vtrùm prima causa seu primus motor agat de necessitate naturæ.

Idetur quod sic, patet ex philosop. in hoc. 8. vbi probat, motū cœli esse æternum de necessitate: ergo necessario primus motor mouet: & in. 2. de generatione, probat inferiorum generationem de necessitate esse æternam, & hanc causari ex motu diurno: ergo illud primum, de necessitate producit hæc inferiora mediante motu.

¶ In contrarium est veritas.

¶ Pro solutione quæstionis primo considerandum, quod effectus contingens dupliciter considerari potest: vno modo quātum ad esse suum, quod est esse corruptibile, & defectibile: vt sunt effectus voluntarij, & causarum contingentium illorum inferiorum quæ omnia patent ad sensum, esse contingentia: & habere esse pro aliquo tempore, & corrumpi, & tandem omnia suam habent periodum: vt supra dictū est: & ex proposito inferius ostendemus. Et de his contingentibus non fuit dubium apud philosopho. nec apud Commen. vt patet in li. 6. metaphysi. comment. 7. Effectus cōtingens dupliciter cōsideratur.

¶ Secūdo modo considerātur contingentia quantum ad causalitatem, scilicet, an detur aliquæ causæ vel saltim prima causa sit quæ necessario causet, vel contingenter: & in hoc est difficultas physica: nam si prima causa apud philoso. libere agit, & consequenter probabitur contingentia in reb⁹, per hoc quòd causæ proximæ sunt contingentes: sed, si ipsa prima causa ex necessitate operatur, quantumnis sit contingentia respectu causæ proximæ, erit difficile ostendere: Et ob id quæ reudum primò, & resoluendum, vtrum prima causa agat necessario, & supposito quod sic, an contingentia sit in rebus ob causas proximas.

¶ Est aduertendum quod Deum agere de necessitate naturæ, (quem impræsentiarum causam primā vocamus) dupliciter contingit: primo vt agat per naturam, vt praueniat intelligere, & velle: ita vt non agat per hæc sicut homo necessitate naturæ digerit cibum, neque anima vegetatiua quo ad suas vires subiecta est votiu, vt infra in libro primo de anima probabitur & experientia docet. 2. Notan.

Et sicut ignis calefacit, & sol illuminat de necessitate: hoc modo nullus ex philosophis, qui De habuit veram cognitionem: opinatus est agere: quia sic Deum sine intellectu dicerent. Cognouerunt enim philosophi quod omne agens, aut agit a casu, aut propter finem: sed Deus a casu non agit, quia causa esset per accidens, ergo agit propter finem: ergo vel finis erit ab ipso agente intentus, vel ab alio, si a se ipso, ergo

N intel-

intellectu agit: quod si ab alio, illud esset primum.

¶ Secundò modo potest intelligi quod agat ex necessitate naturæ, vt sit sensus, quod id velit necessario: sicut dicimus voluntatē necessario velle summum bonum, &c. sic

S.Tho.p.p. q.19.art.3. Deus necessario agat, quia necessario vult suam bonitatem: & vult necessario communicare suam bonitatem cuilibet rei secundum suam capacitatem: ad quam volitionem necessario sequatur effectus: quia non est qui impediat: in quo sensu Aristo. probauit in hoc. 8. motum cœli æternum, & 2. de generatione inferiorum generationem æternam esse.

3. Notand. ¶ Tertio considerandum, quod Deum agere necessitate naturæ hoc secundo modo, potest dupliciter intelligi. vno modo, quod sic vellit necessario causas secundas, & proximas agere & suos effectus producere: vt necessario ipsę causent, sicut Deus necessario ex bonitate sua vult eas causare: & hoc modo omnium rerum contingentia tollitur, quia necessario causæ secundæ, suos producunt effectus: sicut causa prima ipsas causas secundas causare facit: secundo modo potest intelligi, vt Deus ipse vellit causas secundas esse, & causare: sed tamen

S.Th.1.p. q.19.ar.8. iuxta ipsaram causarum conditionem: vt quæ sunt necessarię, suos producant effectus necessario: & quæ contingentes, contingenter: & sic contingentia à rebus non excluditur sed stare potest, etiam cum necessitate causæ primæ.

1.Cóclusio ¶ Cōclusio. 1. Deus neque mouet, neque agit aliquid extra se de necessitate naturæ secundo modo: sed mere & libere operatur. Patet: quia quicquid voluit, fecit siue in cœlo siue in terra. Probatur: si Deus aliquid necessario ageret, maximè esset eò, quod necessario vult bonitatem suam tanquam finem, sed ex hoc nō probatur. Patet: quia nullus qui necessario vult finem, necessitatur ad id sine quo finis haberi potest: sicut si quis necessario vellit sanitatem, non ex hoc necessitatur ad volendum id, sine quo finis haberi potest. & ob id non necessitatur ad comparanda sibi arma, vel ad aliquas disciplinas capessendas: quia ista non sunt media necessario ordinata in illum finem, sed nihil creatum est necessarium ad bonitatem diuinam, neque ad hoc quod habea-

Psal.15. tur, neq, ad hoc quod melius, quia eò Deus est, quia nullius rei extra se indigens: aliàs Dei perfectio ex creatura penderet: contra ipsum philoso. 7. politi. qui ait se ipso Deus solus beatus est: & sibi sufficiens, &c. nā eo quod alicuius indigeret, probatur in lumine naturali, quod Deus non esset. Aristo.

¶ Secunda conclusio, etiam si Deus ex necessitate naturæ ageret, mouendo causas secundas proximas, non eo sequeretur quod omnia necessario euenirent: sed adhuc maneret contingentia in rebus à causis proximis contingentibus: probatur: quia si necessario omnia euenirēt, esset quia si necessario prima causa mouet. 2. causam ad operādū, & 2. necessario mota, necessario mouet b. & sic cōsequēter proxima & immediata necessario agit: quia prima necessario mouet: sed ex hoc nō sequit. nā non sufficit quod prima necessario moueat secundā, & secūda tertiam, si illa motio est secūdū exigentiam & naturam causæ secundæ: vt quæ contingens est necessario mouetur, sed ad operandum iuxta naturam suam & conditionem, scilicet, contingenter. & hoc est quod docet August. quod Deus sic res quas condidit administrat, vt secundum propriosactus agere sinat. Deus perficit rerum naturam, & non destruit: quod si ad hanc motionem, quæ à prima fit, etiam si necessario attenderet Docto. sub. in. 2. sent. d. 2. q. 2. non affirmaret conclu. hanc: scilicet, quod si prima necessario mouet & causat: causę secundæ etiam necessario agerent, & rerum contingentia tolleretur: nam esset verum quod docet Doctor sub. si Deus per suam motionem, & causalitatem, rerum naturas mutaret & tolleret: quapropter hæc duo stant physicè loquendo, Deus necessario necessitate naturæ agit, & tamen non omnia necessario eueniunt quod aduertendum est. 2 Cōclu. August.

¶ Ex dictis ergo constat, qualiter philosophus sit intelligendus: vt Deus moueat necessario cœlum, & tamen quod contingenter res eueniāt in istis inferioribus. Quāuis vt in prima conclusione dictum est, sit certum & physicè probatum: Deum non agere necessitate naturæ, vt aliquid extra se necessario velit, &c. de quo vide Nadantum in propria quæstione de origine contingentiæ.

SEPTI-

SEPTIMA SPECVLAT.

Vtrum ad physicũ spectet, vel solùm sit metaphysici de substantijs separatis considerare.

1. Argum. PRIMO videtur quod nõ: qa ad quãlibet sciẽtia, expectat consideratio de proprio subiecto, & de proprijs passionib⁹, quæ ei conueniunt: sed substãtiæ separatæ, neque sunt subiectum physicę disciplinæ, cũ eius sit vel ens mobile, vel corpus mobile, quorum vtrunque à substantijs spiritualibus alienum videtur: nec de talib⁹ subiectis dicuntur, ergo neq; passiones corporis mobilis eis possunt competere.

2. ¶ Secundo quãto obiectũ est altius & perfectius, tanto ad altiorẽ & perfectiorem scientiam expectat consideratio eius: sed substantia immaterialis est perfectior, imo quæ prima & perfectissima est, imo & ipsa perfectio. ergo ad perfectissimam scientiam pertinebit consideratio: sed hæc non physica, sed metaphisica est: ergo non expectat ad physicam, consideratio de substãtijs separatis. (S. Tho. p.p. q. 4. ar. 1.)

3. ¶ Tertio q̃ immobile, & invariabile est, à physico non consideratur: cum eius propria sit consideratio de ente mobili, vel corpore mobili, sed esse mobile, & variabile, alienum à substantijs separatis est, cũ sint incorruptibiles: & maximè prima, quæ est Deus, q sic Deus est, vt non mutetur & idẽ ipse sit, &c. (S. Tho. p.p. q. 9. art. 1.)

¶ In contrarium est Arist. 12. metaphysi, tex. 5. & in hoc. 8. physico. qui de prima substantia, & de intelligentijs considerat.

Varię opin. Commen. ¶ De hac quæstione sunt varię opiniones, & extremæ: nam Comment. in primo physicorum Commen. vltimo & lib. 12. metaphysi. Commen. 5. loquens contra Auicennã, & Alexan. affirmat, quod ad physicum expectat considerare de substantijs separatis: et eius est ratio, quia ad probandum substantias abstractas, manuducimur ex motu: vt patet. 8. physi. & omnis alia via est insufficiens: & considerare de motu, est proprium physici vt notissimum est.

¶ Et in. 12. metaphysi. Commen. 5. conclu dit in hęc verba. Impossibile est declarare aliqd abstractorũ esse, nisi ex motu, hęc Cõm.

¶ Secunda opinio in alio extremo fuit Auicennæ, cum quo tenet Alex. & Albertus magnus in hoc loco, & Scot. in primo sentent. 2. q. prologi ad secundum argumẽtum. & est, quod nullo modo expectat ad physicam disciplinam consideratio de abstractis substantijs: sed hoc sit solum metaphysici: quoniam cũ principalior pars sciẽtiæ metaphysicæ sit de separatis, si à physico de ipsis considerationem acciperet, ipsa metaphysica esset sub alternata physicę: & minus principalis, quod non est dicendũ. (Opinio Auicennę. Alexand. Scotus. Albertus Magnus.)

¶ Pro resolutione quæstionis considerandum, quod de separatis possumus dupliciter loqui: primo in genere, id est, in distincte, prout omnia separata in hoc conueniunt, quod sunt abstracta: secundò potest esse consideratio in specie, id est, de tali substantia abstracta, putà de primo principio, & primo motore, vel de alijs intelligentijs, applicatis orbibus cœlestibus. 1. Notan.

¶ Secundo aduertendum, quod separata, tam in genere, quam in specie, dupliciter possunt considerari: vno modo quantum ad hoc prædicatum commune omnibus, quod est existere, prout verificatur, hæc substantia separata est existens in rerum natura, & non solum est per operationem intellectus, vt de entibus rationis solemus dicere: vel potest esse consideratio quo ad prædicata intrinseca, essentialia, & quidditatiua, putà quod substantia abstracta sit æterna, immaterialis, actus simplex, siue potẽtia passiua. & alia huiusmodi. Istis suppositis fit. De substãtijs separatis cõsideratio, q̃tum ad hoc quod est existere in rerũ natura, ad solum physicum expectat, patet: omne illud quod deprahendi non potest sine motu, ad physicum solum expectat, cuius propria cõsideratio de motu est: sed quod substantiæ separatæ existant, solum motu comprehenditur: ergo ad physicum expectat talis consideratio: maior est manifesta, & minor cõstat ex hoc. 8. & in. 12. metaphysi. eodem modo Aristot. procedit ad probandum substantias separatas, existere tex. 29. (2. Notan.; 1. Conclu.)

¶ Secunda conclusio. Probare substantiã separatam in specie, putà primam causam, seu primum mouẽs, penitus immobile existere, non ad physicum, sed ad metaphysicum pertinet hæc probat à Doctore San 2. Conclu.

S. Thom. cto Thoma. 1. contra gen. cap. 13. vbi ostēdit, quod Aristot. in quantum physicus, in hoc. 8. solum deuenit ad probandum primum mouens seipsum, quod distinguitur in partem mouentem, & in partem motā, quod est aggregatum ex cœlo & intelligētia motrice: sed quia Deus non est pars alicuius mouentis seipsum: vlterius Aristo. in sua metaphysi. inuestigat ex hoc motore qui est pars mouentis seipsum, alium motorem omnino separatum, qui Deus est. Vnde in duodecimo metaphysi. tex. 6. nō per motum physicum sed per intelligere, & appetere, quæ excedunt limites physici, & sunt propria metaphysici probat.

3. Conclus. ¶ Tertia conclusio de substantijs separatis in genere, & in specie, consideratio, quoad prædicata intrinseca, essentialia, quidditatiua, non ad physicum sed ad metaphysicū expectat: vt quod sint actus simplices & immateriales, quod sint intellectuales, & alia huiusmodi: quod primum sit tantum vnum, ad quod omnia alia referuntur. &c.

Aristot. Hæc conclusio est expressa Aristo. 12. metaph. à textu. 30. vsque ad. 40. probat huiusmodi intrinseca & essentialia prædicata eis conuenire. Probatur: ad illam scientiam expectat probare huiusmodi essentialia intrinseca prædicata, cuius substantiæ separatæ abstractæ sunt subiectum, vel principale eius: sed metaph. est huiusmodi, quæ habet pro parte principalissima entia huiusmodi separata, quia sunt potissima pars entis, quod ens, est subiectum metaphysicę.

S. Tho. conuenit cum Comment. & discordat ¶ Hæc quæ dicta sunt in opinione media de mente Sanct. Thom. sunt, & conuenit cum Comment. & discordat ab eo, in secūda conclusione discordat, à Commen. nam Commen. putauit, quod primus motor, seu prima causa mouens, sit sic applicata cœlo, sicut intelligentia saturni, est applicata orbi saturni: sed quia Deus non applicatur cœlo, neque mouet per seipsum, sed per intelligentiam motricem, ob id dictum est in secunda conclusio. quod ad metaphysicum expectet, probare Deum esse: quia nō per motum physicum inuestigat, vt putat Comment. sed in prima & tertia conclusione hæc opinio, cum Comment. concordat: quia quoad esse, in rerū natura probare, ad physicum expectat: & prædicata intrinseca, quidditatiua, de eis probare excedit limites eius. Cum Auicenna hæc opinio concordat in secunda & tertia conclusio. & discrepat ab eo in prima.

Obiectio. ¶ Sed offert sese ex dictis Aristot. contra illa quæ in secunda conclusione: nam ipse in hoc octauo probat primum motorem infiniti vigoris existere in rerum natura, motu infinito: & sic videtur quod ad physicum expectet, probare de prima causa quæ est Deus benedictus in secula: quod existat & quod non sit proprium metaphysici.

Solutio. ¶ Soluitur obiectio: quod in hoc. 8. philosophus posuit fundamentum, quo tanquā per gradus esset conscēdendum: nam ex motu physico, est progressus ad motum metaphysicū, scilicet, intelligere, & appetere: & ab ipso metaphysico, probatur primam causam existere: ob id in hoc octauo probat quod moueat motu infinito, &c. sed quis ipse motor sit in metaph. Nam hic posuit hanc maiorem: in rerum natura datur motor virtutis infinitæ, qui mouet tempore infinito: sed in metaphy. ponit hanc minorem: motor virtutis infinitę Deus est: qui est primus motor, penitus immobilis: nec obstat dictis quod Sanctus Thomas in hoc octauo expositioni suæ finem imponens dicit qui est benedictus in secula, &c, quia hæc subiunxit non tanquā probatum & scitum in illo loco, & scientia, sed tanquam aliàs habitum, & mutuatum à metaphysica. Quamuis Frāciscus ferrariē. in suis Comment. ad libros contra gentes in primo libr. capit. 13. conetur alia via soluere. Nota. Ferra.

Ad primū. ¶ A primum argumentum, ex dictis solutio constat: nam hoc quod est existere, communissimum substantijs separatis: nō excedit limites physicæ disciplinæ, cuius est ex motibus consideratio: vt in prima conclusione ostensum est.

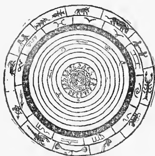
Ad. 2. ¶ Ad secundum in quo tangitur id quod Doctor subtilis monit ad tenendum cum Auicenna, quod ad solam metaphysicam expectet, quia ipsa subalternans, & superior. & ob id à physica non debet superari, &c. Dicendum ergo est quod non ex illis quæ in prima conclusione dicta sunt, quæ conueniunt physicæ disciplinæ, sequitur quod metaphysica physicæ subijciatur, quia non subijcitur ei vt nobiliori, sed vtitur ea vt sibi deseruienti: quia versatur circa motum, quæ est vnica via ad venandum rerum existentias: nam ex eo probatur in genere, substantias abstractas esse:

&co

& eo ponitur fundamentum, ad progressum quo vsque ad primum deueniamus.

Ad tertium ¶ Ad tertium dicendum, non esse alienum à substantijs separatis de motu consideratio: nam quo ad existentiam eorum in rerum natura, ex motu probatur, vt dictum est: & ipse sunt cœlorum motores, & quanuis sint immobiles quo ad corruptionem, habent tamen moueri posse, & secundundum locum, per applicationem suæ virtutis, & alijs modis de quibus in suis locis proprijs. &c.

FINIS OCTAVI libri Physicorum.

LIBER VNICVS

DE CAELO, ÆDITVS A R. P. F. ALPHONso à Vera Cruce ordinis Eremitarum S. August. prouinciali, artium, & Theologiæ sacræ Magistro, & moderatore primario in alma vniuersitate insignis, atq; fidelissimæ Mexicanæ Ciuitatis, nunc tertio ab eodem auctore editus, correctus & in multis speculationibus locupletatus.

ARGVMENTVM VNICI LIBRI *de cœlo.*

POstq̃ Aris. per. 8. li. de physico auditu in generali tractauit de ente mobili, & velut fundamenta ponens ad omnia dicenda, incipit tractare de mobili, & q̃ ente in particulari: & sic in. 4. libris, qui de cœlo intitulantur, tractat de mundo in generali: de corporibus cœlestibus, & proprietatibus eorum: de motu locali, quiest in eis, & de multis alijs quæ spectant ad cœlestia corpora. Considerat etiam de elementis, & qualitatibus, & dispositionibus eorũ, & de motu ipsorum.

Varia opin. de subiecto librorum de cœlo. ¶ De subiecto huius li. variè opinantur docto. quibusdam dicẽtib⁹ quod sit totum vniuersum: alijs quod corpus cœleste: quod communiter approbatum est. Alber. Magnus, & alij dicunt esse corpus mobile ad vbi: quia ex professo de eo tractat. Et quia corpus cœleste habet dignitatẽ inter alia, & mot⁹ localis est simplicior; & prior & vniuersalior: primò d corpore cœlesti mobili ad vbi agit. Institutũ nostrũ seq̃mur: vt si non omnia, illa quæ sunt alicuius momenti ab Arist. dicta discutiemus.

¶ SPECVLATIO PRIMA Vtrùm vniuersum sit perfectum.

ARguitur quod non. Illud non est perfectũ, cui põt fieri additio, sed vniuerso potest additio fieri, quia Deus potest multa de nouo creare, quæ non sunt creata: & quę sunt modò, potest meliora reddere: ergo sequitur quod mundus non est perfectus. 1. argu.

¶ Item illud dicitur imperfectum, in quo sunt innumerabiles defectus: sed in mundo sunt defectus sine numero: defectus in moribus, cum sint multa peccata, Deo permittente, & monstrum. ergo mundus non est perfectus. 2.

¶ Præterea. Illud ꝓpter quod vniuersum est factum, est imperfectum: ergo nõ est vniuersum perfectum: nã si in fine est defect⁹, & in medijs erit, cũ media à fine sortiãt 3.

bo-

bonum, vel malum. Probatur antecedens: quia hō (propter quem omnia videntur creata) est imperfectus, & in naturalibus & in moralib⁹, & plenus multis miserijs, ita vt in eodem statu non permaneat, breui viuens tempore, multis miserijs repletus, qui tanquā flos egreditur, & cōteritur statim. Job 13.

In contra. ¶ In contrarium est Arist. hic in principio, qui vniuersum dicit perfectum.

1. Notan. ¶ Pro solutione notandum, quòd vniuersum sicut & mundus potest capi pro tota rerum vniuersitate, quæ habet esse, siue à se, siue ab alio: & sic in vniuerso, & in mundo includitur Deus: qui mundi, & vniuersi prima causa est, cum ipse vere sit, & maxime sit, à quo & omnia alia sunt.

¶ Secundo modo sumitur solum pro multitudine rerum quæ habet esse ab alio, siue sit per creationem: vt habuerunt esse à principio omnia, siue sit per generationem: vt sunt quæ quotidie fiunt. Et adhuc iste modus. 2. potest dupliciter intelligi: vno mō, vt inter illa quæ esse ab alio habent, solum corruptibilia intelligantur. Et sic mundus est quicquid infra orbem lunæ reperitur quo pacto Aristotel. sumit, quando dicit. Necesse est mundum istum constellationibus cœlestibus esse contiguum. Et cum cœlum sit incorruptibile corpus: astra & angeli non essent vniuersum, neque de vniuerso, vel mundo. Aristot. 1. meteore 1.

¶ Secūdo modo capiēdo mūdū, ꝓut includit corruptibilia & īcorruptibilia corpora, cœlū & astra sunt de vniuerso, vt ꝑtes ei⁹.

Notand. 2. ¶ Secundò notandum, quod perfectum vno modo dicitur simpliciter, & est cui nihil deest. Secundo modo dicitur id perfectum, quando habet quod spectat ad perfectionem suæ naturæ, vel suæ speciei.

Notan. 3. ¶ Tertiò aduertendum, intentionem esse Aristot. in lib. de cœlo tractare de toto vniuerso corporeo, & de partibus eius principalibus, inter quæ corpora cœlestia, & elementa primas obtinent partes: ob id ex ꝓfesso de corporibus cœlestibus agit, & de elementis. Et tractat statim in principio de magnitudine, & corpore, in quo sunt perfecte tres dimensiones, scilicet, latitudo, lōgitudo, & profunditas, vnde & dicit: Deus numero impari gaudet: quia ternarium numerum olim antiqui solebant adhibere in suorum deorum cultu. quia ignem, thus, & orationem. Nunc respondemus per conclusiones, quarum prima.

Vniuersum, capiendo pro omnibus quæ habent esse, siue à se, siue ab alio, non solū perfectum, sed perfectissimum est. Patet. Illud est perfectissimum, quod in se includit summam perfectionem, & in quo nulla potest esse imperfectio: sed in vniuerso (si Deus includatur) est ipse Deus, qui est summa perfectio, in quo nulla potest esse imperfectio: ergo vniuersum perfectissimum est. 1. Conclus. Ratio.

¶ Secunda conclusio. Capiendo vniuersum pro rebus quę habent esse ab alio, siue corruptibilia, siue incorruptibilia sint, non est perfectum simpliciter, quod nulla desit perfectio: quia multi gradus sunt in ipsis rebus imperfecti quibus deest aliqua ꝑfectio simpliciter, vt constat. 2. Conclus. 1. Ratio.

¶ Secundo Illud non potest dici simpliciter perfectum, cui potest fieri aliqua additio ad perfectionem spectans: sed vniuerso potest fieri aliqua additio: quia Deus potest omnes res quæ nunc sunt meliores facere, quàm fecit: & potest facere alia de nouo, quæ non fecit, neque faciet: & contrarium fuit hæresis. Ioan. Vuiclef, damnata in cōcilio Cōstantinēsi. Quem errorem prius habuit Petrus Abailard⁹. Cōtra quē B. Bern. & Hugo. de sancto Victo. Et cōtra Vuiclef. Vuald. Ex proposito authoritates ex scriptura quæ errorem conuincunt non citantur, ne fiat magna digressio. Si ergo perfectio, mundo, vel vniuerso tribui debet, loquentes vt philosophi sic tribuamus, vt potentiam diuinam quam philosophus in lumine naturali probat infinitam, exhaustā non dicamus, sed quibuscunq; datis, & alia de nouo, & ipsa data, perfectiora possunt esse: quia infinita eius est virtus, & diuinitas: quāuis Marsil. & Augu. Nimphus dicāt Arist. non dedisse primæ causæ virtutē infinitā intēsiue, sed solū extensiue, vt dicem⁹. 2. Ratio. Bernardus. episto. 190. Hugo li. 1. de sacra. p. 2. ca. vlti. Vual in suo doct fi. li. 1. ar. 1. a c. 10 usq. ad 19. Arist. 8. physico. Arimi. i pri. d. 42. Durā. ibidē Marsil. Nimphus.

¶ Tertia conclusio. Mundus vnus existens perfectus est, ita quod in suo genere nihil quod ad perfectionem eius spectat, deest. In hac conclusione volo dicere primò, vnum esse mundum. Patet. Vbi sunt plura, & diuersa in perfectione, dicentur esse vnū, si sint inter se bene ordinata, & ad vnum bene sint disposita: sed rerum creatarū vniuersitas est huiusmodi: nam cum sint tā diuersa, vt etiam intellectus angelicus nō valeat enumerare, ordinatissime sunt disposita, & ad inuicem conueniunt, non casu, vel fortuna: aliàs, non haberent diuinam sapiētiam disponentem, prouidentē, & gubernātem. 3. Conclu. Ratio. p. p.

Sapien.8. tem. Etsi non essent sapientia & intellectu disposita, sed temerè coaceruata, & congregata, non potuissent tandiu permanere: cum ergo rerum ordo in mundo progrediatur, & duret, necessarium est dicere vnitatem in eo esse. Vnitas etiam attenditur penes ad vnũ recursum: sed habet mũdus, vt cum omnia adinuicẽ sint bene disposita ad ipsum Deum omnia dicant ordinem, tãquàm ad efficientem, & finem: quia omnia

Psalm.118. propter semetipsum fecit Deus: & ordinatione sua perseuerat dies, quoniam omnia seruiunt Deo. Vnum ergo esse mundum, & non plures ratio naturalis probat. Vbi enim ordo vnus rerum adinuicem est, & ordo vnus ad vnum gubernatorem, & non ad plures erit. Dicimus vnam ciuitatem: vnam prouinciam: vnum collegium, ex hac duplici ratione: quia vnitatem inter se, & vnitatem ad vnum caput seruant.

¶ Et non solum ratione naturali probatur, quod vnus sit mundus, sed etiam altiori lumine tenetur.

Ratio.2.p. ¶ Secunda pars, quod nihil desit quo ad perfectionem, patet: quia nihil videtur ad-

Genes.1. dendum perfectionis: Vidit enim Deus cũcta quæ fecerat, & erant valde bona.

4.Conclus. ¶ Quarta conclusio. Sicut videtur esse error in fide, asserere non posse esse plures mundos, sic est aberrare in fide, dicere plu-

Ratio p.p. res mundos nunc esse. Probatur prima par: quia cum Dei virtus sit infinita, vt fides docet catholica in symbolo dicens: Immensus pater: immensus filius, &c. Et de summa trinitate, & fide cathol. capitul. Firmiter. & Baruc. 3. & Psalm. 144. Magnitudinis eius non est finis. sequitur quod propter creationem huiusmodi, virtus eius nõ est exhausta: aliàs finita probaretur, si creatis istis visibilibus, non posset alium mundum, scilicet, alios cœlos, & alia elementa creare. In fide ergo erraret: imò quia physicam tradimus speculationem, physicè loquentes probatur eius infinita virtus ratione naturali, quicquid dicat Augustinus

Cõtra Niphum. Niphus, etiam si egregius philosophus aliàs, in suo de infinitate primi motoris. Ait enim, quod licèt non possit ratione naturali probari primi motoris infinitas, potest persuaderi. Nos dicimus, non solùm probari ratione naturali, & demonstrari, sed iam probatum, & demonstratum esse: vt diximus in 8. physicorum: quod Sanctus Tho

S.Th.1.cõ- mas multis rationibus probat. Neque opus est ad probandam infinitatem primæ causæ demonstrationes adducere: sicut ad probandum omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: sed sufficiat (vt Aristotel. docet) vt iuxta materiã rationes adducantur, quæ non proteruiẽtem conuincunt. Et quod tales rationes cõuincant in lumine naturali, asserit Gregor. Arimi. qui fuit egregius Philosop. Idem asserit Durand. Ex quo patet Deum posse Durand. plures mundos facere.

¶ Secunda pars, quòd sit aberrare dicere plures esse mundos in naturali lumine loquentes, patet ex tertia conclusione. Sed quod in fide, probare videtur egregius Augustinus, & Isidorus, & adducitur. 24. quæstio. 3. capit. Quidam. Id etiam constare apparet ex dicto Christi Matthæi vltim. Ite docete omnes gentes. Illi vero profecti prędicauerunt vbique, &c. sed Apostoli non in alio mundo, nisi in isto prædicauerunt. Item: quia ad Roma. 5. dicitur. Sicut per vnum hominem peccatum introiuit in orbem terrarum, &c. à quo omnes qui in hoc mundo sunt, trahunt originem.

Item. Si alius esset mundus, vel alius, quia ab alio Deo: vel alius, quia alium haberet fidem alterius Dei: vel alius, quia alium haberet in spiritualibus Christi vicarium. vel alius, quia alia haberet sacramenta: sed dare alium in aliquo istorum est contra fidem. Quod si non haberet alium Deum, neque alium cultum, iam vnus esset mundus, & non plures. Facit ad hoc quod Christus redemptor noster dixit de Magdalena: Vbi Matth. cunque fuerit prædicatum Euangelium in vniuerso mundo. &c. quod non dixit de multis mundis.

¶ Verum est tamen, si quis esset proteruus, quod exponere posset quæ adducuntur pro vnitate: vt non videantur conuincere, maxime quod de Apostolorum prædicatione, quæ sicut tunc non fuit completa in nouo orbe & completur continuè: sic etiam de alio mundo posset quis dicere. Et quod ab Augustin. & Isidoro in hæresum catalogo ponatur hic error, haud dubiè nõ conuincit, neque propterea à nobis posita est conclusio, cum multa ibi adducantur non, vt hæreses (quæ & in veritate non sũt) licet sint aliàs falsa, vel erronea, vt poterit diligens lector attendere: tamen si hæresis non est, dicere plures mundos, est tam proximum, vt nihil distare videatur: quia

mul-

multa excogitari possent contra fidem sequi expositione alterius mundi.

* ¶ * Si quis nobis obiciat contra quartam conclusionem, esse mundum alium, nō quidem de nouo à Deo creatum: sed modo de nouo inuentū: vbi hæc primo dictata sunt in noua Hispania: nam ab anno Domini 1492. ad annū istum, ab Hispanis, tātus orbis est de nouo inuētus, vt superare videatur antiquum, de quo antiquis mentio facta est. Et si non superat, æquat tamen: & adhuc per singulos dies de nouo, aliqua habitatoribus frequentissima loca tam incōtinētes quam in insulis inueniūtur: quòd infrà exploratissimū erit, vbi descriptio erit totius noui orbis per maritima loca ad austrum & Aquilonem.

Ad argum. ¶ Ad primum satis patet solutio ex dictis.

Ad secundū. B. August. ¶ Ad secundum, imo in hoc consistit perfectio vniuersi: nam quod Deus res quas condidit sic administret, vt secundum conditionem earum sinat agere, magnificat ipsum Deum. Contingitque raro defectus, & monstrum: sed hoc est, quia causæ secundæ sunt deficientes. & defectus erit in effectu: & relucet perfectio ex huiusmodi defectu. S. Th. p.p. q. 19. ar. 9. Quod mala culpæ sint Deo permittēte, etiam agit ad decorem ob graduum diuersitatem. Et quia homo liberi arbitrij est, seruatur eius conditio, & natura in hoc quòd Deus non cogit ad bonum, Ecclesi. 15. sed ante ipsum posuit aquam, & ignem, vitam & mortem, vt ad quod voluerit, manum porrigat.

Ad tertiū. ¶ Ad tertium. Dicendum quòd vniuersum pro fine habet Deum, licèt omnia quę sunt infrà hominem, ad ipsum hominem ordinentur, sicut imperfecta ad perfecta ordinantur. Et dato in ipso homine sint defectus, non obid pulchritudo, & perfectio tollitur vniuersi, sed potius apparet in tali variatione: quia ex imperfectione aliquarum rerum intelligitur aliarum perfectio. Aristote. Opposita enim iuxta se posita magis elucescunt.

¶ SPECVLATIO. II. Vtrùm cœlum sit ponendū corpus simplex, an compositum ex materia, & forma.

Robatur quod nō sit compositum ex materia, & forma. Omne compositum ex materia, & forma, corruptibile est, sed cœlum non est corruptibile: ergo non est compositum ex materia, & forma. Cōsequentia est bona, & antecedens est verū: ergo & consequens. 1. Argumē.

¶ Secundo. Cōmenta. affirmat cœlum esse corpus simplex, absq; cōpositione ex materia, & forma: quia si materiā habet: ergo potest recipere aliam formā. & cū nō possint esse duæ formæ substātiales simul, necessario abijceret priorem, & sequeretur corruptio. 2. Argumē. Cōment. in suo de substant. orbis. & hic, & 7. Meta.

¶ Vltimò. In cœlo non est forma: ergo cœlum non est compositum ex materia, & forma. Patet. Si haberet formam, cùm omne quod habet formam, moueatur ab ea, cœlum posset moueri ab intrinsece: sed nō mouetur: quia aliàs non deberent poni intelligentiæ motrices cœlorum. 3

¶ In contrarium est, quòd si non sit compositio in cœlo ex materia, & forma, totum esset forma, & actus: at quod est tale, intellectiuum est: sicq; cœlum esset intellectualis naturæ. In contra.

¶ Notandum quòd omnes tam philosophi quàm Theologi elementa quatuor vocant corpora simplicia: nō quidem simplicia, quia non habeant compositionem ex materia, & forma: sed simplicia ad differentiam mixtorum, quæ sunt composita ex ipsis. 4. elementis, vt diximus: & etiam quia solum sibi quodlibet elementorum duas vendicat qualitates, & non. 2. cum tamen in quolibet mixto oportet intelligere. 4. qualitates, vel contemperamentum debitum earum. In proposito ergo speculamur vtrùm cœlum, si ponitur corpus simplex, ponatur ad modum quo elementa, quæ cum sint simplicia, quia non sunt vt mixta, sint tamen ex materia, & forma composita, vel si est corpus simplex, non ad modum quo elementa, sed ad modum quo substātiæ separatæ dicuntur simplices, id est, non habētes compositionem ex materia, & forma, licèt aliam habeant compositionem. Notand. 1. In libr. de gener. & corruptio.

¶ In hoc sensu intelligendo fuit opinio Cōmentator. in locis citatis singularis, qui tenet, cœlū esse corpus simplex, quòd nulla Opin. Comment.

in eo sit compositio ex materia & forma: quia (putat ipse) si esset cõpositio talis esset corruptibile: sicut sunt omnia, quæ sunt composita. Hanc etiam Commentatoris opinionem sequitur doctor subt. qui ait, Loquendo ad mentem Aristot. in cœlo nõ est compositio ex materia, & forma, quia 9. Meta. dicit, quòd potẽtia passiua est potentia contradictionis, & si cœlũ esset cõpositum ex materia, posset habere aliã formam, & posset corrumpi. Eandem opinio. sequuntur Durand. Marsil. & Gabri.

Scot. in. 2. dist. 14. q. 1

Durand. 2. d. 12. q. 1. Marsil 2. q. 8 & Gabr. d. 12. q. 1.

¶Et est notandum, quòd in ista speculatione vna alia inuoluitur, quã oportet simul tractare: vtrum eadẽ sit materia omniũ istorũ inferiorũ corruptibiliũ & incorruptibiliũ: vt est cœlorũ. De quo etiã cõtrouersia est inter Theologos, & Philosophos. Et quidã non volentes ponere eandem materiam cũ illis corruptibilibus, declinauerũt in aliud extremum, vt dicerent non habere cœlum materiam. Quòd si concederent, statim sequebatur quod esset cœlum corruptibile, vt dictum est.

D. Th. p. p. q. 66. ar. 2.

¶Sanct. Thom. concedit materiam in cœlis, vt videbimus: sed negat esse eiusdem speciei cum ista: eò quintam essentiam vocat cœlum. Eum sequitur schola Thomistarum. Idem tenet Albertus Magnus, & Petrus de Taranta: & Alexand. Halen. Ad dissoluendam specul. sit prima conclusio.

Albertus. Taranta. Halen.

1 Cõclusio

Ratio. 1. p.

¶Cœlum est corpus simplex aliud à. 4. elementis, compositum tamen ex materia, & forma substantiali. Probatur. Omnia corpora quotquot in mũdo sunt, ex materia, & forma sunt cõposita: ergo & cœlũ: quia non est potior ratio de vno quàm de alio.

Ratio. 2.

¶Præterea. Omnis res naturalis cõstat ex naturis: at cœlum est res naturalis: quod si negas, ergo est supernaturalis, quod est falsum: quia miraculose cœlum esset.

Ratio. 3.

¶Vltimo. Omne ens actu, vel totum est actus, & forma, vel habet formam, vt actũ: sed cœlum est ens actu, vt cõstat: ergo vel totum est actus, & forma, vel habet formã: non totum est actus, & forma: quia cũ omne tale sit intellectuale: vt sunt substantiæ separatæ, cœlum esset intellectualis substãtia: ergo est ens actu formam habens: sed quod habet formam, habet & materiam, in qua recipitur talis forma: ergo est compositum ex materia, & forma.

Ratio. 2 p.

¶Quod sit corpus simplex claret: quia illud dicitur corpus simplex, quod non cõponitur ex elementis, & non sibi vendicat quatuor qualitates primas tangibiles: sed cœlum est huiusmodi: nam non componitur ex elementis: quia nũquam generatur, neq; corrumpitur: sed sicut à Deo primo fuit creatum, manet. Et quòd sit aliud ab ipsis. 4. elementis, compertissimum est, cũ omnia mixta fiant ex ipsis elementis, & ad inuicem vnum in aliud transeat, & corrũpantur, & generentur secundum partem, quod tamen cœlo non conuenit. Ad 4.

¶Istam conclusionẽ tenent S. Tho. Themistius, & Theophrastus. D Tho. vbi sup.

¶Conclusio secunda. Cœlum est habens esse formale à sua forma, & non solum est subiectum motoris potentia ad vbi. Hæc conclusio est contra Ioan. de Gãduno, qui ponit sub istis verbis suam conclusionem. Videtur dicendum secundum Aristote. & Comment. quòd cœlum (vt ipsa quinta est essentia) cum suscripto motore, non componitur ex materia, & forma, sed est corpus simplex actu existens, subiectum suo motori, vel motoribus. Itaq; non est potentia ad esse, neq; habet esse formaliter à motore, vel ab alia forma, sed solum est in eo potentia ad vbi. Hæc ille. Contra eum sit nostra cõnclusio, quæ licèt virtute sit contenta in prima, ad maiorem tamen declaratio nem volui eam ponere. Est ergo ratio. Cœlum est corpus: ergo habet esse: ergo vel esse formæ, vel esse materiæ: non est dabile medium: quia nullũ creatum est, quod nõ habeat esse vel formę, vel materiæ: sed non habet esse formæ (vt ipse dicit) ergo debet esse materiæ: si habet esse materię, ergo vel habet aliquam formam, vel nõ, si habet, sequitur esse compositum ex materia, & forma: si nõ habet, sequitur quòd materia est sine forma, sine miraculo, quod oẽs negãt.

2. Co[illegible]

Cõtra Gã duni. [illegible] sub. [illegible] q. 1.

Ratio 2 conclu.

¶Dicit secundò, quòd habet potentiam ad vbi & nõ habet ad esse. Non intelligo hoc. Vel non habet potentiã ad esse: quia illud habet, & sic iam oportet quærere vt priùs, à quo habet illud esse: nam cùm nõ sit à se, oportet sit esse receptum in aliquo, & per aliquid participatum, quod habet rationem formæ.

¶Itẽ. Si ad vbi, in potentia est, quæro quid est hoc quod in potentia ad vbi? nõne subsistens? Nam ad vbi, nullum non subsistẽs in potẽtia est. Quod si subsistẽs, aliquo subsistens ẽst: & sic per formam. Quapropter hæc imaginatio relinquenda est. Neq; possum mihi

sum mihi persuadere Arist. somniasse quę ei imponunt Commentator. Ioannes de Gaud. & alij.

Cõclusio. ¶ Tertia conclusio. Quanuis probabilitatẽ habeat opinio quæ tenet non esse vnã materiam cœlorum, & istorum corruptibiliũ, sed illam ab ista distinctam, mihi probabilior est sententia quæ tenet vnam esse materiam cœlorum, & istorum inferiorum.

Ratio. p.p. S. Th. p.p. q.66 art.2. ¶ Prima pars est, quod habeat probabilitatem opinio, quæ est Thomistarum, Alberti, Taranta, & Alexan. Halen. Quorum ratio potissima est: quia materia istorum inferiorum est in potentia ad aliam, & aliam formam suscipiendam, & sunt generationes, & corruptiones: sed cœlorum materia non est in potentia ad aliam, nisi solùm ad illam formam: ob quod dicunt esse alterius rationis. Fateor ergo habere probabilitatẽ. Alia tamen opin. mihi apparet nunc probabilior, quam tenet Abulen. & B. Bona. in. 2. dist. 12. & Ocam in. 2. q. 22. De Argentina, & Ægidius. Probo. Tota ratio quare opinio contraria habeat probabilitatẽ est, eo quod in cœlo nõ est corruptio: sed hæc ratio non conuincit: nam ratio corruptionis non solùm à materia est, sed causatur à contrario agente ad expellendum contrarium. Euenit etiam ratione formæ, quæ nõ videtur satiare potentiam materiæ. Etiam est propter dispositiones quas requirit in subiecto, quæ non sunt tam validæ, vel tã fixæ ad permanendum. Hinc videmus in istis inferioribus, quòd aliquæ formæ magis in subiecto durant, & manẽt absq; corruptione, vel quia non habent contrariũ, vel quia non tam potens est. Si ergo forma cœli talis cõditionis est à Deo creata, quòd actuet potentialitatem materiæ, & requirat dispositiones tales, quæ à nullo cõtrario possent expelli, quid opus est ponere aliam materiam, & illi tribuere causam incorruptibilitatis, cum hoc potiùs pendeat à forma tali? Nam secũdum diuersitatem formarum est periodus certa durationis cuiuslibet rei: non ergo à materia prouenit: ob quod videtur probabilius quòd vna sit materia omniũ. Et cum hoc alternatio generationũ, & corruptionum in istis inferioribus inuenitur frequentior, vel rarior, secundùm conditionem formæ, & contrarij, & dispositionis in materia, & non ratione materiæ. In cœlo tamen est incorruptibilitas, etiam si eadem esset materia: quia sicut formam inferioribus facit diuturnum ad tempus maius, vel minus: sic forma illa cœli conueniens illi corpori cœlesti talis naturæ ab ipso Deo est creata, vt satiata sit omnis potentialitas eius, & non fiat ibi alteratio, neque corruptio. Et posito sit vna materia omnium, dantur tamen in ipsa materia diuersi gradus essentiales, secundum diuersitatem dispositionum ad diuersas formas habentes diuersos gradus perfectionis: quod latè probat Ægidius. quolibet. 5. quæstione. 8.

Abul. super 1. c. gen. fo. 27 colo. 3 & 4

B. Bona.

Ocam.

Ægidius.

Argenti.

Corruptio a forma.

Ægidius in quolibet.

Contra Auicembron.

¶ Nolo tamen ponere vnam materiam cœlorum & inferiorum, vt posuit Auicembron, propter formam vnam corporalem, quam tribuebat omnibus corporibus: quia hanc corporeitatis formam nõ probamus, sed reprobamus, vt non semel, atque iterum diximus: sed ponimus vnam, ac si esset massa quædam, vel cera, ex qua omnia sunt constituta. Itaque quòd quædam sint diuturniora alijs, sint coruptibilia, vel incorruptibilia, à formis, vel à dispositionibus, vel à contrarijs eueniunt. Et quidem si Platonis haberemus imaginationem, quòd cœlum sit natura corruptibile, & solum diuina voluntate sit incorruptibile, & non naturaliter, magis cõstans esset hæc nostra opinio, vt vna intelligatur materia omnium. Et ante Aristot. tenuerunt omnes vnam esse materiam omnium.

Opi. Plato. Vna materia omniũ. Ad argam.

¶ * Cùm Platone conuenire circa cœli corpus putat Plotinus in libro de cœlo: Plutarchus etiam & Simplicius & Proclus, cùm Aristot. Cœlum quintam essentiam dicat, siue mundum quintum, ab hoc inferiori diuersum, ipsumque constare forma præstantissima & æterna, sed dissensus est, quia Aristot. neque eiusdem materiæ, neque qualitatum quibus constant cætera cœlum putat: at Plato eandem materiam omnium & qualitates ponit, sed tamen maiori perfectione coeuntes: & stabilitas ob id, quod illa forma perficit materiam, vt aliam non appetat. *

¶ Ad primum. Dicimus cœlum esse corpus simplex: tamen compositum ex materia, & forma: & negamus esse corruptibile: quia ratio corruptionis non solùm ex tali venit compositione, sed quia forma non actuat, & implet omnem potentialitatem quã habet. Si ergo cœli forma virtute Dei creata est talis, qualis competeret corpori, quod

ri, quod deberet perpetuò durare, erit incorruptibile: quia non erit appetitus naturalis ad aliam formam. Euenit etiam corruptibilitas ex dispositionibus, & à cõtrario, quæ non sunt in cœlo: vnde data eius compositione ex materia, & forma, non sequitur necessariò esse corruptibile: quia non sunt talia cõtraria, quę in istis inferioribus inueniuntur: ob id hic omnia corruptioni subiecta sunt, & non ibi.

Ad secũdũ ¶ Ad secũdum iam responsum est, Cõmentatorem valde aberrasse in sua imaginatione, neq; credimus fuisse mentem Aristot. Et dato Aristo. videatur ponere aliam esse materiam cœlorum, & istorum inferiorũ: vt doctor S. deducit. tamen non negat cœlum esse compositũ ex materia, & forma. Ob quod qui probant in hac parte Commentatorem, videntur decepti, & etiã cõtra Aristo. loquuti. Neq; est necessarium ad saluandam cœlorum incorruptibilitatẽ ad has deuenire angustias, vt negemus cõtra rationem naturalem, in cœlo non esse compositionem ex materia & forma.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertiũ. Negamus in cœlo non esse formam animatam mõ est. Et si inferas: ergo mouebitur per suam formam, non est necessarium cõcedere in inanimatis: nam grauia, & leuia cum mouentur, non à forma, sed à generãte mouentur, vt dictum est suprà. Et cœlo competit motus, sed non mouetur à se: nã qui diceret cœlum moueri à se, necessariò deberet dicere cœlum esse animal, vt suprà diximus. Et sic Aristo. ait, q̃ mouere se ipsa

Suprà. 8. Physic. proprie animalium sit: sic intelligit S. Tho.

Arist. 8. physic. tex. 29. Quapropter non sequitur, q̃ si formã habeat, q̃ moueatur à se, sed mouetur ab in-

S. Tho p. p. q. 32. ar. 4. telligentia motrice secundum diuinã prouidentiam.

¶ SPECVLATIO. III.

Vtrùm vnius corporis simplicis sit tantùm vnus simplex motus.

1. Argum. Idetur quòd non. Patet. Cœlum est corp⁹ simplex, vt probatũ est in præcedenti speculatio. tamen nõ cõpetit ei vnus motus simplex naturalis. Patet. Quod mouetur, naturaliter mouetur à se: sed cœlum non mouetur à se: sed ab intelligentia motrice, vt diximus in fine præcedentis speculationis.

¶ Præterea. Ignis est corpus simplex: tamen non cõpetit ei solus vnus motus: quia mouetur ad centrum motu recto: & mouetur circulariter: vt notum est, & illi sunt diuersi motus: ergo nõ cuilibet corpori correspondet vnus motus.

¶ Tertio. Mixta mouentur ad motum prędominantis elemẽti: sed datur corpus mixtum, cui respondent duo motus naturales: ergo & ipsi corpori simplici potest contingere. Patet de ferro quod descendit, & ascẽdit à trahente magnete, & vterque motus est naturalis.

¶ Vltimò. Aqua est corp⁹ simplex, & ascẽdit. vt in panno posito in aqua in vase: & ad vitandum vacuum: ergo non solum vnus motus competit cuilibet corpori.

¶ In cõtrariũ est Aristot. in isto primo lib. In contra.

¶ Hęc est principalis speculatio huius libri de cœlo, quam ex proposito tractat Arist. Notand. 1. Et oportet considerare, quod corpus simplex vocabitur in præsentiarum, quòd habet principium alicuius motus naturalis in se ipso, secũdùm naturam propriam: sicut ignis est corp⁹ simplex, & habet in se principium motus naturalis, ascendere. Terra est corpus simplex, & habet in se principiũ sui motus. i. descendere: sed corpus mixtũ est quod nõ habet in se principium, sed ad motum prædominantis elementi in eo.

¶ Secundo notandum, cùm dicat Aristot. Notand. quod omne corpus physicũ est mobile secũdum locum, ponit motus localis diuisionem, dicens q̃ omnis motus localis aut est rectus, aut circularis, aut ex his mixtus. Rectus, & circularis dicuntur motus simplices. Et motus rectus vel est ad medium: & hic est grauium: vel est à medio, qui est leuiũ: vel est circularis, circa medium. Ad mediũ dicitur, quia ad terram, seu centrum terræ tendunt grauia omnia naturaliter, quæ terra in medio mundi dicitur esse situata. Et à medio leuia ascendunt ad locum supremũ, qui lunæ concauum est. Circularis autem motus circa medium dicitur, quia circa ipsam terram fit circuendo eam: vt contingit in motibus cœlorum.

¶ Tertio considerandum, quòd motus qui Notand 3. est à medio, qualis est leuiũ, motus qui ad medium qui est grauium, contrarius est: vt suprà

medium qui est grauium, contrarius est: vt suprà diximus: sed motui circulari nullus motus rectus dicitur esse contrarius, neq; ille qui à medio, neq; ille qui ad mediũ. Et iste circularis est motus continuus, & regularissimus, & vocatur naturalis ei, nõ quia à forma substantiali, sed quia sic habet natura eius ex diuina dispositione. His adnotatis sit prima conclusio.

1. Cõclusio ¶Cuilibet corpori simplici solùm competit vnus motus simplex primò, naturalis secũdum naturam propriam. Hæc est Arist.

Ratio. Probatur. Si sunt duo motus simplices, vel sunt eiusdem speciei, vel non: si sunt eiusdẽ speciei, non plures, sed vnus motus censendus est: si diuersæ speciei, non possunt cõpetere ei æquè primò: quia cùm motus naturalis competat ei ratione suæ naturæ, & & quælibet res habeat suam determinatã naturam, & determinatam speciem, nõ potest esse ꝙ tales duo motus simplices differentes specie conueniant ei æquè primò: quia si leue, ascendit: si graue, descẽdit. Neque æquè primò potest competere ascendere, & descendere.

2. Conclus. ¶Secunda conclusio. Corpori simplici possunt competere duo motus etiam naturales simplices diuersi, & contrarij, si vnus secundùm naturam particularem, & alius secundùm vniuersalem sit.

Ratio. Patet de graue ascendente ad vitandum vacuum. Aqua enim est corpus simplex, & naturaliter cõpetit ei motus simplex: quia descendit secundùm naturam particularem, & competit ei alius motus simplex, & cõtrarius, scilicet, ascensus ob vacuum vitãdum. Et hic motus est naturalis: sicut & primus. Non quidem secundùm naturam particularem, inquantum graue est, sed secundum naturam vniuersalem, inquantum pars naturaliter se exponit pro bono totius: sicut manus se exponit pro bono capitis, & vir politicus in lumine naturali pro bono totius reipublicæ. Et fortè magis ex inclinatione naturali est hoc quod spectat ad commune bonum, quàm id quod ad particulare,

Aristote. 1. Ethic. c. 2. cum bonum quanto communius, tanto diuinius: vt ait Aristo.

3 Cõclusio ¶Tertia cõclusio. Vni corpori simplici diuersi motus simplices, quorum vnus non naturalis, vel vterq;, non æquè primò, possunt competere.

Ratio. p p. Patet. Aqua potest moueri naturaliter deorsũ, & violẽter sursum: cõpetunt ergo aquæ duo motus simplices sed vnᵘ est naturalis, alius verò est violẽtus.

¶Secũda pars, quòd duo motus naturales Ratio. 2 p. etiam possunt competere, si non sint æquè primò. Patet. Igni competit etiam circulariter moueri ad motum concaui lunæ, & iste qui est circularis, non est ei violentus: quia neque est contra naturam, neq; secundum naturam propriã, sed tamen est secũdùm naturam superioris mouentis, sed nõ æquè primò conuenit vterq; motus. Etiam luna mouetur motu simplici, & naturali ab Occidente in Orientem, & mouetur motu alio simplici: imò & contrario secũdùm partes: quia Orientis pars opponitur illi quæ est in Occidente, ab Oriente in Occidentem ad motum primi mobilis in qualibet die perficiens circulationem, cùm tamen alio motu simplici per. 28. ferè dies moueatur, & vnam compleat circulationẽ.

Aristo. Et hic motus, qui ad motum primi mobilis est, non est dicendus violentus: quia nullum violentum est perpetuum: neq; debet dici indifferens, sicut aliqui putant. Et idẽ de motu circulari ignis, sed est naturalis hic vt primus: tamen non æquè primò conueniunt isti duo tam diuersi motus: quia primò cõuenit ei motus qui ab Occidente in Orientem, & secundò conuenit ei, quamuis naturaliter, motus qui ab Oriente in Occidentem.

4. Cõclusio ¶Quarta conclusio. Motus simplices non æquè primò, non solùm duo possunt competere vni corpori simplici, sed plures.

Prior ratio Patet. In firmamento est motus ab Occidente in Orientem ei naturalis, & motus diurnus ad motũ primi mobilis, qui est ab Oriẽte in Occidentem. Est & alius motus qui trepidationis dicitur, qui neq; ab Oriente in Occidentẽ, neq; ab Occidente in Orientem: ergo nõ solum duo, sed plures possunt competere vni corpori simplici, tamen nõ æquè primò.

Posterior ratio. ¶Item. In sole, & luna, & alijs planetis vltra motum diurnum, & motum qui ab Occidente in Oriẽtem, mouetur planeta in suo eccentrico, mouet in suo epicicło: qui sunt motus diuersi, imò mouetur, vt dicatur planeta aliquando retrogradus, interdum stationarius, vel directᵘ, & planeta est corpus simplex, & cœlum in quo planeta, est corpus simplex. ergo possunt plures motus simplices competere vni, verùm non æquè primò: quia vnus prius, alius posterius: vel vnus ratione totius: alius ratione

partis de quibus infrà hæc omnia in astrologia probantur.

* ¶ * Hîc cauendus error est Procopij Gazei vetusti authoris qui exponens illa verba Gene. 7. catharactę cœli aperti sunt affirmat: perperam sentiunt illi qui cœlum fingunt sphericum, & mobile: nam cœlum consistit immobile, & via est astrorum in ipso decurrẽtium, &c. & quia de centricis, & epiciclis hîc incidit sermo alibi ex proposito tractabitur inferius.

5. Conclusi. ¶ Quinta conclusio. Non est necessarium quòd cuilibet corpori simplici competat

Ratio. vnus motus simplex actu, sed sufficit secũdùm aptitudinem. Patet. Terra est corpus simplex, cùm sit vnum ex. 4 elementis: tamen nullus actu motus ei competit: quia immobilis perseuerat in medio mundi: nã cùm grauè sit, ad quem locum moueretur, nisi ad seipsam, quæ in centro posita est? Quapropter sufficit secundùm aptitudinẽ sit: quia si terra esset vltra suam naturalem dispositionem, extra locum suum moueretur ad locum, vbi nunc immobilis perseuerat. Et eodem modo alia corpora simplicia, qualia sunt elementa, si sint in suo loco naturali non mouerentur: tamen non est qui neget eis competere motum simplicẽ naturalem: quia secũdum aptitudinem sufficit conueniat.

Cõclusio. 6 ¶ Sexta cõclusio. Corpori mixto possunt competere plures motus simplices æquè

Ratio. primo. Probatur. Corpori mixto cõpetit motus naturaliter secundum rationẽ prædominantis elementi: si ergo detur mixtum corpus, in quo sint duo gradus grauitatis, & duo leuitatis, æque primo conueniet ei ascendere, & descẽdere: vt lignum descendit in aere positum, & ascendit in aqua proiectum ob leuitatem. Et si daretur mixtum, quod haberet vnum gradum leuitatis ignis per totum, & alium grauitatis aquæ per totum, & aliũ leuitatis aeris per totum, & alium grauitatis terræ per totũ, multa notanda viderẽtur in tali mixto ratione motus: quamuis dari posse neget Al-

Albertus Amadeus. bertus Magnus, & Amadeus in isto primo quæst. 1. Dixi per totum: quia si in vna parte mixti poneretur grauitas, & in alia leuitas, iam non competeret motus alius, & alius secũdùm totum, sed secundùm aliã, & aliã partẽ. & vnius partis natura posset impedire aliam à motu. Quapropter optimè à Deo omnia ordinata sunt in suis proprijs naturis in pondere, numero, & mensura: vt quælibet res habeat, etiam suum motum deputatum iuxta naturam elemẽti prædominantis.

¶ Septima conclusio. Cùm solùm sint tres 7. Cõclu.
motus, qui simplices dicuntur solum duo possunt competere naturaliter mixto ratione elementi prædominantis. Hîc volo dicere, quòd cum solùm tres sint motus simplices, scilicet, à medio, ad medium, & circularis: & duo primi cõpetant elementis, quæ sunt corpora simplicia, & tertius cœlo, quòd est etiam simplex, mixtis nõ competit naturaliter motus circularis. sed vel erit à medio, vel ad medium. Ratio est. Ratio.
quia mixtis competit motus ratione illorum ex quibus componitur mixtum: & quia nullum mixtum ex cœlo componitur, sed tantum ex elementis, sequitur in motu naturam ipsorum elementorum: & si elementum graue dominatur, competet ei motus ad medium: & si leue, à medio. Alius simplex qui circularis est, non conuenit alicui mixto. Cœlum enim neque leue, neque graue est: vt docet Aristotel. Aristot. Cœli. 1. & Vlti.
quia si leue, ascenderet, & si graue, descenderet: sed quia neque est graue neque leue, secundum naturam poterit ei competere motus ille circularis, qui circa medium est. Cæterum nullum aliud est corpus siue simplex, siue mixtum, quod non sit graue, vel leue: & necessariò naturaliter competet ei motus vel à medio, vel ad medium.

¶ Et quòd cœlum non sit graue, neque leue probatur: quia grauitas, & leuitas sunt qualitates secundæ causatæ à primis, scilicet, à caliditate, frigiditate, &c. & cùm non habeat cœlum primas illas qualitates, neque habet illa quæ ad ipsas consequuntur. Et quia nullum est aliud corpus in quo non sint tales primæ, vel omnes: vt in mixtis, vel saltim duæ: vt in elementis, nullum est corpus, quod non sit graue vel leue.

¶ * Et Aristo. cum dicat cœlum non esse graue, neque leue: dicit etiam moueri sine labore: vbi excludit tres opi. Prima Homeri qui finxit gigantẽ Athlãtem humeris sustinentem cœlum: nam cum sine labore moueatur, & neque graue neque leue non indiget substentatione ne cadat: Exclusit etiam opinio. Empedoclis, qui ideo dixit cœlum non cadere, quia scilicet, velocissime

cissimè mouetur: sed hoc vanũ est. Nam licèt paruo tẽpore velocitas posset esse causa ne caderet, non tamen posset esse per tãtum tempus. & Platonis etiam excluditur opin. qui motum cœli æternum putauit, quia animatum: & anima cœli sustinet cœlũ ne deficiat, & violenter mouet illud: sed non potest stare, quia si anima cœli mouet violenter, æternum non posset esse, nullum violentum est perpetuum: quia illa anima esset continuò in labore, & fatigatione: & esset prioris conditionis quàm animalia corruptibilia, quæ somno interdum reficiuntur.

Ad argum. ¶ Ad primum. Non est necessarium quòd omne quod mouetur naturaliter moueatur à se, id est à principio intrinseco: nam (vt aliàs non semel diximus) hoc solùm Aristote. 8. Phys. t. 25. Aristote. dat viuentibus, in quibus principium intrà est motus, siue viuant vegetatiua, siue sensitiua, siue intellectiua vita. Et si cœli ponerentur animati, vt aliqui voluerunt ex antiquis philosophis: imò & ex nostris Theologis sunt qui concedant (licèt irrationabiliter) consequenter erat dandũ, quod cœli moueri possunt à se tanquã à principio intrinseco. at quia nos cœlũ inanimatũ dicimus, de quo infrà, mouet ab extrinseco, scilicet, ab intelligentia motrice cœli. Neque motus ille violentus est: quia nõ est contra naturam eius.

Plato. Cicer. psalmo. 113. Supra lib. 2 Phys. spec. 1 conclusio. 4.

Ad. 2. ¶ Ad secundum. Aliqui negant motũ circularem ignis esse naturalem, sed dicunt indifferentem: nos verò concedendo esse naturalem, dicimus cõpetere igni duos motus naturales, sed non æquè primò. Et quãdo Aristo. dicit vni corpori simplici vnus competit motus simplex naturaliter, & nõ duo, intelligit æque primò.

Ad. 3. ¶ Ad tertium. De motu ferri ad magnetẽ ascendendo, negandũ est quòd sit motus naturalis ferri, quamuis sit naturalis magnetis.

Solutio. 2. ¶ Secundò dicendum, & hoc est tenendũ, quòd motus ille ferri ad magnetem sit naturalis: quia euenit à proprietate naturali lapidis magnetis, quàm habet à cœlo: & sicut naturale est illi vt ferrum attrahat, est naturale ferro vt illam cœlestem proprietatẽ sequatur: sicut fluxus, & refluxus maris est naturalis ob eandem causam: & tũc dicemus quod ferro conueniunt illi duo motus naturaliter, sed non æque primo: nam vnus ratione elementi prædominantis: alius autẽ ratiõe proprietatis magnetis.

¶ Ad quartum ex dictis in conclusione secunda patet solutio. Ad. 4.

¶ * Et cum motum esse in cœlo constet, & differentiæ locales sunt ponẽdæ: nẽpe dextrũ, sinistrũ, ante, retro, superius & inferius: & hoc nõ solum quo ad nos, sed ex natura rei: intelligentia mouẽs excellẽtius instituit in illa parte vnde incipit motus, quàm in alia: & quidem respectu primi mobilis, dextrum est Oriens: & sinistrum Occidens: ante est punctum Meridiei: & retro pũctum oppositũ, sursum est polus antarcticus, & arcticus qui semper nobis apparet, est deorsum: ita vt nos in nostro hemisphe rio sumus inferiores respectu illorum, qui vltra equinoctialem habitant: & tamen respectu motus planetarum econtrario & Occidens dicitur dextrum, inde incipit suus proprius motus, & caput esse sub polo zodiaci arctici: & sic est pars superior. Hæc breuiter dicta, fortè alibi latiùs. *

¶ SPECVLATIO. IIII.
Vtrùm motus circularis, qui cœlo cõpetit posit esse perpetuus.

Idetur quod non, quia si esset motus localis perpetuus, ipse prior esset inter omnes motus, sed non est prior, nam in animalibus progressiuis, priores sunt alij motus: scilicet augmẽtatio, alteratio, nutritio, &c. Et vltimo aduenit localis motus: hoc experientia constat in paruulo, & in fœtu, in ventre matris prius est augmentatio, & alteratio, quam sit motus localis. 1. Argumẽ.

¶ Secundo. Si motus circularis posset esse perpetuus, & posset esse infinitus: quia repugnat quod sit perpetuus, & sit limitatus & finitus: sed non potest esse infinitus, quia infinitum non est dabile: ergo non potest esse motus circularis perpetuus: quod non sit dabile infinitum, in. 6. Physicorum probatur text. 39. motus enim localis cõsequitur magnitudinem quo ad diuisionem, sed nulla magnitudo est infinita, vt probatur primo cœli. &c. Notand.

¶ In contrarium est auto. Philosophi. In contra.

¶ Pro solutione notandum, quòd quæstio hæc

hæc potest esse vel de possibili, an dari possit motus circularis perpetuus, vel de facto an sit circularis motus perpetuus.

1. Cōclusio ¶ Prima conclusio circularis, potest esse perpetuus. Hæc conclu. probatur de mente Philoso. in 8. Physic. tex. 73. qui & probat, non solùm quod motus circularis possit esse perpetuus, sed q̄d solus: si nō posset esse perpetuus esset propter contrarietatē, sicut motus reflex⁹, & alteratio, & augmētum, non potest esse perpetuus, quia habet cōtrarium: sed motus circularis nō habet contrarium, vt notum est: ergo potest esse continuus & perpetuus. Hæc est ratio Philosophi in loco citato, & probat motū circularem non habere contrarium, quia qui habet contrarium est ab vno termino ad alium terminum oppositum, vt augmentum à minori quantitate ad maiorem, &c. sed motus circularis non est ab vno termino, ad alium oppositum: sed ab eodem ad idem, &c. vt constat.

2. Cōclusio In perpetuis non differt posse & esse ¶ Secunda conclusio. De mente Philo. nō solùm motus circularis potest esse perpetuus, sed etiam est perpetuus: patet quia in doctrina Philo. in perpetuis nō differt posse, & esse: vt patet. 3. Physic. tex. 32. Item: quia vt in præcedenti conclu. dictum est: motus circularis, non habet cōtrarium: & inter vnā circulationem cœlestem, & aliā, non cadit tempus medium, ex quibus duobus simul iunctis sequitur conclu. s. q non solùm de possibili, sed de facto motus circularis sit continuus, & perpetuus de mente philo. & cōme. in 8. phys. com. 76. tenet non solùm possibile esse, & actu esse, sed necessariū esse: q sit mot⁹ circularis cōtinuus & perpetuus: ait in hęc verba, existimatur q ista causa quā dat hic Aristo. non solùm modo dat q sit possibile motū circularem esse perpetuū: imò q sit necessariū: sic igitur debet intelligi locus iste: hæc Coment.

Landinus defendit Comment. ¶ Et aduerte quod Ioannes de Iandino. 8. Physicorū. q. 18. ait posse sustineri hoc dictum Cōmen. Si motus circularis terminaretur, oporteret esse ad aliquod vbi, determinatum: sed hoc non oportet in motu circulari: quia cū quolibet vbi, q̄d acquiritur à mobili, motu circulari, sit ei naturale, nō est maior ratio de vno, quā de alio, vbi debeat motus terminari: nō tā sic de motu recto, quia mouet ab vbi, non naturali ad vbi naturale, vbi quiescit, vel debet intelligi ait Iandinus, vt in omni motu terminato, necesse sit vt termin⁹ ad quē, sit actus distinctus à termino à quo, quòd nō cōtingit in motu circulari cū sit vnū & idē: hæc Iandi.

3. Cōclusio ¶ Tertia conclu. actu, non est motus circularis continuus, & perpetuus, neq; rationes Aristo. concludunt, neq; Commentatoris necessitatem probāt, neq; Iandini interpretatio sufficit. Prima pars fide constat: quia motus cœli cessabūt, &c. sicut & cœperūt esse quando mundus à Deo creatus est in tempore: sed rationes Arist. non probant actu esse, quia vna circulatio alteri continuetur, quia ex hoc solum concluditur, quod quandiu duret motus cœlorum, & duret illa cōtinuatio circulationum: sed non concludit, nisi supponendo primā nō dari, quod negamus: neq; vltimam futurā, quòd etiam fidei repugnat. Quapropter commentatoris interpretamentum, refutādum est: neq; quod Landinus pro eo facit, nam licèt quodlibet vbi, sit naturali mobili circulariter moto ex parte sui, tamen ex parte mouētis, qui per intellectum mouet, determinari potest vbi, à quo incipiat motus: & ad quod terminetur vltima circulatio: & sic ex parte primi mouentis, nō esset eadem ratio de quolibet vbi: & hoc sufficeret, ad hoc quod nō sit necessarium, perpetuum esse motum circularē: concluderet tamen, si primum mouēs mere naturaliter moueret. Et secunda eius ratio minus conuincit. Nam solùm probat continuitatem, quandiu durant circulationes, vt diximus. & non amplius.

Ad argu. 1 ¶ Ad primū dicendū: q in eodē probatur q̄d motū localem alij motus præcedāt: sed in vniuerso, prim⁹ motus, & à cōtrario oēs alij, localis est: & ipse solus posset esse cōtinuus, & perpetuus, licèt de facto non sit.

Ad secundum ¶ Ad secundum dicendum: quòd & si motus circularis perpetu⁹ esset, per hoc quod quælibet circulatio circulationi continuaretur sine medio tempore, vel quiete: non ideo sequeretur infinitum actu: quia quęlibet circulatio finita, & limitata est: quia ex parte mobilis non esset actu infinitū: cum hoc nō detur, neque ex parte ipsius motus circularis, licèt esset reiteratio in infinitū.

¶ SPECVLATIO. V.
Vtrùm moueatur cœlum ab intelligentia tanquá à forma informante.

Consequen-

CONSEQVENTER queritur quia de intelligētijs, sermo est, mouentibus cœlum, & de motu ipsius cœli: an moueatur cœlum ab intelligentia. tanquam ab aliquo informante cœlū, vel sit ab ipsa intelligentia, tanquàm à motore extrinseco.

1 ¶Primo videtur quòd intelligentia motrix sit forma cœli, patet ex Comenta. in. 2. cœli cōment. 3. in hæc verba, ex intelligentia, & orbe, fit verius vnum, quam ex materia & forma. Sed hoc stare nō potest, nisi quia intelligentia sit forma informans cœlum, sequitur ergo.

2 ¶Secundo ex eodem Com. in secundo de substantia orbis, vbi ait in hæc verba, cœlum, indiget mouente ipsum, in loco, & virtute quæ non sit corpus, ad largiendum sibi permanētiam æternam & motum æternū: sed permanentia quòd ad esse dari non potest, nisi per hoc quod intelligentia motrix, forma eius est, ergo.

3 ¶Tertio Aristo. & Cōment tribaunt cœlo intelligere, patet ex. 12. metap. tex. 36. sed hoc non potest esse, nisi per intelligentiam informantem cœlum: ergo sequitur quod intelligentia vnitur cœlo vt forma.

¶In contrarium est Arist. vt adducemus.

[1. Cōclusio] ¶Prima conclusio ex intelligentia motrice & cœlo non potest fieri vnum per informationem, eo modo quo ex anima & corpore: probatur primo apud Commen. hęc cōclusio est manifesta quia de mente eius repugnat naturæ intellectuali informare, & eo posuit vnum intellectum in omnibꝰ, sed hoc figmentum seu potius deliramentum in. 3. de anima reprobabitur. (existimabat ipse quod omne informās generabile & corruptibile esset). Falsè tamen.

2. Sic ex dictis Com. qa omne quod informat, & mouet, fatigatur in mouendo: si ergo intelligentia est forma, desatigatur, cū mouet, & sic non posset perpetuo mouere, neq; vniformiter, quod est contradicta ex mente Aristote.

¶Ex dictis Aristo. probatur cōclusio: nulla virtus mouens tempore infinito, est in magnitudine. 8. Physic. tex. 39. sed omnis intelligentia secundum Aristot. 12. Metatahpy. tex. 43. mouet tempore infinito vt præcedenti speculatione dictum est: ergo sequitur conclusio vera, quod intelligentia non potest esse forma informans cœlum.

¶Secundò, omne informans magnitudinem, mobile est, saltem per accidens, ergo si intelligētia informat, mobile erit, saltim per accidens, secundum suam substantiam: sed intelligentiæ, vt docet Aristot. sunt immobiles secūdum suam substātiam, dixi secundum substantiam, quia non incōueniēs eā moueri motu raptus primi mobilis.

¶Vnum est hic aduertendum, quod de mēte Aristot. nō sunt plures intelligentię quā sint orbes, quia cuilibet orbi est sua intelligentia motrix, deputata sed tamen secūdū Platonem & veritatem sunt innumeræ de quo suo loco & tempore.

¶Repugnat naturæ intelligentiarum informare aliquod corpus aut materiam, cui det esse. patet, nulla natura integra per se potest informare, sed intelligentia in sua specie est integra, & perfecta. ergo non poterit informare maior patet: quia omne qđ informat, pars constitutiua est alicuius. 3. & sic consequenter natura integra nō est: vt forma quia integra natura nō est, potest materiā informare & vnum tertium constituere, scilicet, rem naturalem: cum ergo intelligentia, in se perfecta sit, repugnat, vt in compositionem alicuius tertij intret tā quàm forma. [2. Cōclusio]

¶Manet ergo quòd intelligentiæ, cū moueant cœlum, & non sint forma ipsius, applicantur cœlo, vt motor extrinsecus qui mouet cœlum, cui applicatur, & quando mouetur cœlū cui applicatur dicitur moueri nō de per se, imo neq; de per accidēs proprie: quia quæ distinguuntur secundū substantiam & non continuantur, neque contiguantur, & vnum non constituitur in esse per aliud, nō sequitur qđ ex motione vnius aliud moueatur per accidens proprie, & in præsentiarum sic est ex intelligētia & cœlo: sed per accidens impropriè dicitur intelligentia moueri, per hoc quod cœlum cui applicata est, mouetur: vt scilicet denominetur moueri đnominatiōe extrinseca, nō quod motus subiectetur in intelligentia, sed eo modo quo dicimus lapidem videri non visionis quæ sit subiectiue in lapide, sed illa quæ est in potētia visiua, qua denominatione dicitur lapis visus, sic dicatur intelligentia mota quia cœlum est motum. &c.

¶Ad primum dicendum Cōmen. dictum [Ad argumēta.]

sic interpretandum vt magis vnum intelligatur, idest nobilius, non quia fiat magis vnum per se, ex intelligentia & suo orbe, quam ex materia & forma, sed quia sit aggregatum in corruptibile quod nō est ex materia & forma: qa omne qđ ex materia est, Commenta. corruptibile dicit & ob id materiam esse in cœlo negat: de quo supra dictum est in primo physicorum.

Intelligentia commę.

¶Ad secundum dicendum, quod esse permanens in cœlo, quòd ab intelligentia prouenit de mente Commen. non est quantū ad esse formale, quod formam in formans dat rei quam informat. sed intelligit quantum ad permanentiā, idest esse conseruatiuū: ita vt de mente Commēt. sit quod intelligentia applicata orbi mouens ipsum, conseruet ipsum, & hoc quidem ita est, immediate, vel mediate, per virtutem, communicatam à primo.

¶In hoc tertio argumento tangitur, difficultas vtrum orbes cœlestes sint animati: & quamuis obiter aliàs diximus & inferius tangemus quo mō cœlū non est animatū anima sensitiua neq; intellectiua, tamen in sequenti speculatio. ex professo speculabimur: pro nunc ad argumentum dicimus dictum Aristo. & Commen. quando cœlo intelligere, & velle, tribuitur id esse non ratione sui sed ob intelligentiā motricem &c.

¶SPECVLATIO. VII. Vtrùm cœlum sit animatū.

Argum. 1. * ET videtur quod sic: cœlum est causa, non solum inanimatorū, sed etiā animatorum: quia sua influentia, suo motu, suo lumine, sol & astra, causant generationes in istis inferioribus, & ex defectu influentiæ corruptiones, ergo sequitur, quod cœlum est animatum: aliàs non posset pertingere, ad productionem animati: quia effectus non excedit causam suam. &c.

2 Auicēna. ¶Secundo, est authoritas Auicēnę. 9. suę metaph. ca. 2. qui dixit cœlū esse animatū, anima intellectiua informāte corpus cœli: & ratio eius est hęc cœlum agit in hec inferiora, & singularia, ergo oportet sit cognitio eorū, & quia id agit per motū, oportet etiā sit cognitio motus in singulari: sed ista cognitio non potest esse nisi cœlum habeat animam, patet: quia nō est ab intelligentia motrice cū solū ipsa vniuersale cognoscit: ergo oportet sit ab anima cœli, quæ ratione phantasiæ singularia potest cognoscere, & quia intellectiua est, vniuersale etiā attinget. Hęc ex dictis Auicēnę ergo sequitur quod cœlum sit animatum.

¶Tertio cœlum mouetur motu naturali, ergo habet animam à quo est motus, & sic cœlum est animatum: probatur consequētia, quia si motus ille naturalis est, oportet sit à principio intrinseco, nam qui ab extrinseco est, violētus dicitur: cum ergo motus cœli violētus nō sit, quia sic perpetuus esse nō posset: (quod est contra determinata superius) & si violentus nō est, ab anima propria informante oportet sit. 3

¶In contrarium est veritas.

¶Hæc quæstio difficultatem habet tū quia varius visus est philosophus in discutiendo, & varij fuerunt expositores, tum etiam quia doctor. S. Tho. qui ex actissime penetrauit mentem Aristote. & Theologorum doctor cōsumatissimus sit in diuersis locis diuersè est loquut⁹: & inter nostri tēporis auctores graues Caietanus doctissimus ausus est affirmare in expositione Psal. 136. astra esse animata anima informante vt intelligētiā applicatā rōne mot⁹, excluderet. S. Thom. Caieta.

¶Plato in timeo & alibi quem sequuntur Platonici id affirmat; ait enim, dicendum est hunc mundum animal esse, idq; intelligens re vera diuina prouidetia cōstitutū, & Proclus huiusmodi ꝓpositionē format & dicit aīam cœli esse mediā inter ęternitatē & tēpus, & auctor de causis animā cœli dicit cōstitutā in horizōte eternitatis: qm̄ sicut horizō terminat superius hemispꝰriū & est inferioris principiū, ita vt mediū de vtroq; extremo participat, sic anima cœli, mediā est inter intelligētiā & corruptibilia. Plato. Proclus. Auctor de causis.

¶Cōmentator sequendo mentem Aristo. nonnulla dicit ad propositū. supposito qđ cœlum duplicitꝰ capit: vno mō pro corpore cœlesti, secluso motore suo, seu intelligentia motrice: alio sumit mō pro corpore cœlesti & sua intelligētia tanq̄ vnū aggregatione. Et oportet distinguere inter animata, quia quoddam est animatum anima in existente, & informāte & faciente vnū simpliciter, vt contingit ex anima rationali & corpore. Commen.

¶Secundo

* ¶ Secundo capitur pro animato non animam formante, sed solum appropriata & applicata, & dante motũ eò quod est principium immediatum motus.

1 Cõclusio S Thomas. quolibet. 11. q. 6. & de potentia q. 3 artic. 11 ad. 13.

¶ Cœlum secundum se (motrice intelligẽtia seclusa) animatum non est primo modo, patet: quia tale animatum, est compositum ex vera materia, & vera forma, quæ est pars cõpositi vere. sed cœlũ nõ est huiusmodi, vt supra dictum est: neq; est corpus organicum vt constat, quæ dispositio ad animam requisita est: patet ex. 2. cœli tex. 42. nulla enim est diuersitas in partib⁹ cœli in qbus organorũ diuersitas attẽdat.

2. Cõclusio

¶ Secunda cõclusio cœlum. 2. sumptũ pro aggregato ex corpore & cœli & sua intelligentia motrice, ei applicata, non est animatum primo modo: patet: quia in via Cõment. tale animatum primo modo est generabile, & corruptibile, sed cœlum nõ est generabile, neque corrumpi potest: vt patet ex primo cœli, ergo nõ est animatum: & quidem Cõment. probat ex suis principijs, qa putat in quolibet animato animã eductam de potentia materiæ: & ex consequenti omne animatum esse genitum, & eius generatio termin⁹ est alterationis: qua de causa motus est vt in errorem incideret animam humanam non esse formã informantem, vt. 3. de anima late probabitur in propria specula.

3 Cõclusio Opin. cõm.

¶ Tertia cõclus. cœlũ. 2. sumptũ pro aggregato ex corpore & intelligẽtia motrice, est animatum. 2. mõ, in via Comment. patet: quia secundũ Philos. 2. cœli tex. 7. sex positionis differentiæ sunt in cœlo, ante retro &c. Ergo est animatum, item quod habet intellectum, & appetitum est animatum: sed. 2. Philos. 12. Metaph. tex. 36. in cœlo, quod mouetur à primo motore vt ab appetibili oportet ponere intellectũ & appetitũ qđ. n. mouet ab appetibili, appetẽs est, & ibi dicit qđ principiũ appetit⁹ est intelligẽtia. &c. Hæc dicta sunt ad mentẽ Cõmẽ. de quæstione qui & videt explicasse sensũ Arist. & oportet concedere in via cõmen. quod intelligentia cognoscit motum quẽ causat etiam in singulari: non per speciem motus, sed in sua essentia, quia cognoscendo essentiam suam perfecte, cognoscit omnes effectus suos proprios: & cum sit causa effectiua motus æterni, cognoscit ipsum, & cognoscit res inferiores producibiles per suum motum, & in singulari non per speciem propriam, sed per essentiam suam.

Obiectio Solutio.

¶ Sed tamen contra Comment. obstat, si cœlum animatum non est propriè, ergo ignobilius formica: quia omne inanimatũ animato ignobilius est. 2. cœl. comen. 61. Solutio est: quod quo ad gradum essendi, formica nobilior cœlo est, quia habet esse, & viuere, qui sunt duo gradus: & in cælo solum vnum est: sed quo admodũ qui sunt contingens, & necessariũ corruptibile, & incorruptibile, cœlum formicam excellit; quia habet esse necessarium, & perpetuũ: vnde diuinum corpus dicitur. 2. cœli text. primo. ecce quid de mente Cõment.

Opi. S. Th. qui videtur varius.

¶ Doctor. S. loquendo ad mentem Phylo. varius videtur: nam in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, artic. 6. & in prima part. q. 70. art. 3. tenet expresse secũdum Cõmen. asserens nõ esse concedendũ secundam Aristo. cœlum esse animatum nisi secundo modo: sed tamen secundo lib. cõtra gen. c. 70. probans cõtra Auerro. qđ anima intellectiua sit forma informans nititur probare ex rationibus Aristote. cœlum esse animatum primo modo ita vt habeat animam alterã partẽ sui informãtem.

¶ Quod verè tenendum est circa quæstionem late docet. S. Thom. 1. p. q. 70. artic. 3. ex dictis eius colligitur, nullo modo corpora cœlestia esse animata. quia nõ anima vegetatiua, cum in cœlis non reperiatur talis vita, neq; operatiões proprie vegetatiuæ: non ibi nutritio, non digestio, non augmentatio, non expulsio superflui: neque ponitur sensitiua: quia anima sensitiua vt in. 2. de anima demõstratum est, requirit diuersa organa, ob diuersas potentias ad diuersas operationes: in corporibus cœlestibus non est talis diuersitas, neque elementorũ cõmistio varia, neq; est appetitus sensitiu⁹ cum sequatur apprehensionem: & ibi non sit sensuum apprehensio, neq; erit appetitus: & propter intelligere, nõ est opus ponere cœlum animatũ anima intellectiua, quia intelligere, est operatio nõ organica, neq; corpore indiget nisi ob phãtasmata, hæc in cœlo nõ possunt esse: cũ in eo non sit anima sensitiua: neq; est ponendũ cœlũ aiatum propter motũ quẽ videmus in eo, qm̃ vt patet ex. 7. & 8. Physico. sufficit ad hoc quod mouẽs, & motũ sint simul ita vt sit tactus naturalis vel metaphoric⁹ de quibus Aristo. 1. de genera. tex. 44. & 45. infra suo loco & quidẽ contactu naturali satis

Cœlum nõ est animatum.

Duplex cõtactus.

O 2 constat

constat. Metaphoricus cõtingit inter mouens non quantum & corpus mobile, prout mouens applicat suam virtutem, & imprimit in mobili sicut contristans tangit nos: neque ex motu cœli & influentia, & operatione varia in istis inferioribꝰ, est necessarium ponere cœlum animatum: quia

Causalitas vniuoca & æquiuoca.

talis causalitas vniuoca non est, sed æquiuoca: in qua non est necesse causam ita esse formaliter sicut effectus: sed sufficit virtute sit: & obid sat est cœlum vnitum intelligentiæ, esse virtualiter viuum, ad hoc quod influant in viuentia, & causet ea: & sic comproducit viua, cum causa immediata viua, ex virtute intelligentiæ viuę: sicut

Vera intelligentia.

calor naturalis trahit ab anima virtutem generandi carnem viuam, per digestionẽ alimenti: obquod potest dici calor viuus, quia instrumentum est viuentis.

¶Hæc ergo physice loquendo sint dicta, quæ non sunt aliena à veritate quam docent nostri Theologi: quod si quãdo apud graues authores catholicos legatur, corpora cœlestia animata esse, illo secundo modo oportet interpretamentum adhibere.

Soluitur cõtrarietas in dictis San. Thom.

¶Sed contrarietatem: quæ ex dictis Sancti Thom. apparet, oportet soluere. Caietan. in prima parte, in loco citato soluit dupliciter, primo quod melius dixit in prima parte, quia & posterius scripsit. Secundo quod ibi in secundo contra gen. intendebat quod oportet secundum Aristot. cœlum esse proprie animatum, Saltẽ, non repugnaret ei quod doctrina sua, ad hoc tendit, quamuis posset interpretari vt hic fecit: ex his tamen quæ in secundo cœli dicuntur habemus quod animatum indistincte posuit: oportet ergo non repugnare quod sit animatum secundum substantiam, & hoc Sat erat contra à Verro. contra quem loquebatur: sustinent autem verba illa hanc gloss. quia quando contra à Verr. erat sermo, fas erat declinare in opposita vt Augustinus, contra Pelagianos facit. Posset tertio forte dici quod hic secundum propriã opin. ibi secundum Aristot. & quamuis adducat Aristo. non tamen assent hanc esse eius opinionem sed ex dictis eius sibi seruit hæc ad literam Caietañ. quæ omnia adducta sunt: quia non est extra chorum saltare, (vt aiunt,) cum deseruiunt Physicę disciplinę quia Philosophũ, Theologum proxime futurũ formamus.

Ad primũ.

¶Ad argumenta ad primum ex dictis patet solutio: stat enim bene influxus, in ista inferiora & causalitas, sine hoc quod astra viuentia sint: nã virtute recepta, possunt ad viuentia pertingere: quandoquidẽ sunt causæ æquiuocę, & subordinatę: & recipiunt virtutem, à priori & principaliori & eminenti, virtute cuius possunt viuentia producere: & in sententia sic soluit argumentum Sanctus Thom. in loco citato. prima parte. quæstione. 70. articulo tertio ad tertium.

¶Ad secundum in quo tangitur opinio Auicennæ, quæ etiam fuit rabbi Moyses in secunda collatione, dicendum explodendam esse, neque sustinendam, etiam Physice loquentes nec ratio Auicennæ conuincit: imo neq; probat nam ex intelligentia singularium nõ, quia licet per speciem singularium intelligentia, singularia non cognoscat, per se ipsam intelligit vt adduximus in obiectione contra dicta Comment. Item, non potest Auicenna probare suam opinionem, vt ex sensatis, sit necessarium ponere animam in cœlo, quia quod experimur, motus est, sed ad saluandum motũ, sufficit ponere cœlum animatum secundo modo: per hoc quòd sit intelligentia motrix applicata ipsi cœlo Imo etiam si daremus animam cœlo informantem, ad huc singulare non cognosceret per imaginationem, quia imaginatiua est potentia sensitiua, cuius organum est corpus elementatũ, quod repugnat corpori cœlesti, nam non constat ex elementis, vt dictum est.

Ad secũ.

¶Ad tertium in quo tangitur difficultas, an motus cœli sit naturalis, vel violentus: quia ex dictis Aristot. videtur, quod si cœlum animatum non sit, motus non sit naturalis: primo quia naturalis motus est à principio intrinseco, & in cœlo intelligentia motrix, non est tale principium: secundo quia motus naturalis, non est regularis, neque vniformis, sed velocior est in fine, quam in principio: econtra motus violentus: tertio quia motus naturalis est ad quietem, quæ omnia videntur deesse in motu cœli. Respondetur quòd est motus naturalis motus cœlorum, neq; obid est necessarium ponere animam intrinsece, in cœlo, quia illę adductę cõditiones in motu naturali ab Aristote. sunt intelligendæ de motu naturali, qui est ad medium, vt est grauium, vel à medio, qui est leuium, & nõ de motu qui circa medium, vt est circularis,

Ad terti.

Motus cœli naturalis.

qui est

qui est in cœlis: qui cõtinuus, & perpetuus esse potest, & contrarium non habet.

¶SPECVLAT. VIII. Vtrùm omnia corpora simplicia sint sphericæ figuræ.

Argum. 1 Idetur quòd non. Primò, de cœlo. Cœlum est figuræ orbicularis: ergo non est sphericum. Consequẽtia est bona: quia orbiculare, & sphericum differunt. Orbiculare enim secundum duas superficies, scilicet concauam, & conuexam dicitur & secundum concauam alio corpore repletur. Sphericum tamen solum vna continetur superficie cõuexa. Antecedens patet: quia cœlum continet omnia: & superius continet inferius.

¶Præterea. De terra probo quòd non sit figuræ sphericæ, ad oculũ, cùm sint montes, & conualles in terra: quod nõ põt esse in spherico.

¶Tertio. Elementa non sibi determinant certam figuram: ergo non sunt sphericæ figuræ. Patet ex Aristo. in .2. libro huius.

¶Item: quia alias elementa non essent in potentia ad omnem figuram, si aliquam propriam uendicassent. sicut oculi pupilla non esset in potentia ad omnem colorem, si aliquem sibi deputasset proprium.

In cõtrariũ ¶In contrarium est Aristot. in. 2. cœli, & author spheræ, & Ptolemæus, in principio Almagesti. cap. 3. & 4.

Notand. 1. ¶Pro solutione notandum, quòd propriè loquendo est differentia inter orbiculare & sphericum, ꝙ orbiculare debet duabus superficiebus contineri, quarũ illa q̃ continetur sub alio, conuexa dicitur: & illa quæ continet, concaua est vt globus Lunæ, seu cœlum Lunæ secundum illam partem quę respicit, & continet ignem, dicitur cõcaua superficies, sed illa quæ est respiciens cœlum Mercurij, secundum quàm continetur sub eo, cõuexa vocatur. Sphericum tamen est, quod solùm vna continetur superficie. s. conuexa: vt globus pilæ.

Notand. 2. ¶Item notandum. Cœlum esse sphericæ figuræ posse intelligi, vel quantum ad superficiem conuexã supremi cœli, vel quantum ad concauam vltimi, vel quantum ad conuexam, & concauã mediarũ spherarũ.

¶ Etiam est differentia inter sphericum, & rotũdum, ꝙ sphericum dicatur, cuius superficies exterior est sine asperitate, & omnes lineæ deductæ à centro ad circunferentiam sunt æquales. Rotundum tamẽ dicetur id, quod ad sphericitatem tẽdit, licèt perfecte non sit: vt pomum vocatur rotũdum. Ad speculationem est prima cõclus. Notand. 3.

¶Verisimilius est ponere cœlũ esse sphericæ figuræ quantum ad vtranque superficiem, quam ponere alterius figuræ. Probatur. Corpori priori rationabiliter debetur figura quæ prior est inter omnes figuras: sed cœlum prius, corpus est, vt constat: ergo ei figura prior est debita: sed hæc spherica est, vt patet ex Euclide: ergo meritò sphericæ figuræ ponitur. 1 Cõclusio Ratio. 1. Euclides.

¶Secundò. Corpori simpliciori debetur figura simplicior sed cœlum est simplicius omni alio corpore, etiam si cõponatur ex materia, & forma, & minus habet de compositione, cum in eo non ponantur qualitates primæ, neque duæ, neq; quatuor: sed figura spherica simplicissima est, & prima: quia vnica sola linea contenta est; quod nõ est verum de alia figura: ergo cœlum est sphericum. Ratio. 2.

¶Est & ratio à perfectione: quia cum cœlum sit corpus perfectius, habet figurã perfectiorem, qualis est spherica. Item. Ex capacitate, & ex motu circulari, cui maximè competit figura spherica, vt cõstat: & cum sphericam figuram dicat hic Aristot. esse minimam, ipsa est maxima: quia est minima quo ad lineam: quia vnica linea continetur: & est maxima quo ad capacitatẽ. Ratio. 3.

¶Secunda conclusio. Terra ab oriente in occidentem rotunda est. Probatur. Stellæ & planetæ non æquè oriuntur orientalibus & occidentalibus, sed prius illis, quàm istis: ergo oportet quod sit rotunda: quia si plana, statim æqualiter apparerent sub orizonte: quod apparet falsum ex diuersitatẽ longitudinum locorum, & ciuitatum. De quibus cosmographi. Sicut habitantibus in Hispania antiqua orit Sol per sex horas cũ dimidia, & vltrà, antequàm nobis habitantibus in noua Hispania oriatur: & etiã prius ipsis occidit, ergo sequitur quòd secũdùm longitudinem attendentes terram, quæ ab oriente in occidentem est, rotunda est. Et sic eclypsis Solis qui apparet vni gẽti in hora. 9. diei, apparet alij in alia hora. Vnde 2. Cõclusio Ratio. Distãtia meridiani Tolerani à Mexicano fere 7 horarum est.

eclypsis solis quæ contigit in Hispania anno. 1539. non fuit visa nobis habitantibus in Mexicana ciuitate: quod licet potuit (eo quod Sol nunquàm totaliter eclypsatur) naturaliter euenire, etiam est necessarium ex diuersitate longitudinis. Et si contingeret in Hispania antiqua eclypsis Solis in hora ante meridiem quacũque, non posset videri ab habitantibus Mexici: quia non dum ortus est Sol. Contigit Hispali (vt dicunt qui ibi aderant) hora vndecima ante meridiem, & non potuit hic videri, cum per duas horas fere nondum esset nobis ortus Sol. quia quando apud eos meredies, incipit nobis oriri, & quando nobis est meridies, iam occasus est solis apud eos.

3 Cõclusio ¶Tertia conclusio. Terra à meridie ad septentrionem, secundum quam partem latitudo terræ consideratur, rotunda est.

Ratio. Patet: quia si quis directè à polo Arctico ad Antarcticum pergat, vel è contra, videt vnum polorum eleuari, alio depresso, & occultato: ita quod si per vnum gradum magis est eleuatus ille contra quem progreditur, alius qui à tergo est, per vnum gradum depressus erit. Nullus est qui non experiatur. Qua ratione in Hispali polus est eleuatus trigesimaoctaua. Et si tẽdat ad septentrionem, cum peruenerit Salmanticam, inueniet eleuatum quadraginta & vnum gradus. Et si ab Hispali trãsiretet, & veniat Mexicum, inueniet polum depressum per gradus decẽ & nouẽ, qui Mexicum est in ista eleuatione.

¶Dixi, latitudinem considerari à distantia ab æquinoctiali, ratione cuius est variatio notabilis in diebus, & noctibus quantum ad horas, & est diuersitas in climatibus: nam possunt habere eundem meridianum, & sic eandem longitudinem: quia æqualiter distant à puncto fixo orientis, quando tamen non habent eandem poli eleuationem: & sic neque eandem ab æquinoctiali distãtiam, & neque eandem latitudinem.

4 Cõclusio ¶Quarta conclusio. Terra est dicenda vbique rotunda. Hæc sequitur ex secunda, & tertia conclusione: cum si ad orientem, est rotunda, vbi longitudo attenditur, & ad polos, secundum quos latitudo: sequitur ipsam absolutè rotundam esse.

Ratio 1. ¶Præterea. Omnia grauia æqualiter ad ipsam descendunt, & per æquales angulos: quod non esset si nõ esset rotunda. Ra

¶Item. Si rotunda non esset, montes deberent videri ad maiorem distantiam: sed experientia constat, quod quamuis sint altissimi, progredientibus occultantur: ergo signum est ipsam esse rotundam.

¶Vltimo. Hoc probat eclypsis Lunæ, quæ nobis apparet in arcuali figura: quod non esset, nisi quia cum terra sit rotunda, radij solares contingentes ipsam, diuidunt in Luna partem eclypsatam à parte non eclypsata, in quo probatur quod contingat terram secundum portionem circuli, cum faciant apparere circularem figuram in Luna.

¶Neque obstant montuosa loca, & conualles, quæ apparent in superficie eius: quia illa sunt quasi nullius momẽti, si ad totam eius quantitatem referantur: quapropter rotunda dicenda est. Ob. Di.

¶Ex isto infertur, quod omnes lineæ deductæ à superficie terræ, quanto magis centro appropinquant, minus distant: & sic si sint duæ turres æque distantes ædificatæ ad perpendiculum, magis propinquæ erunt in infimo, quàm in summo. Et si puteus ad perpendiculum sit elaboratus, necessario erit angustior in profundo, quàm in supremo. Similiter si quis fodiat minerale sibi signatum in tanta quantitate secundum latitudinem in profundo, facit iniuriam vicino habenti etiam minerale: quia non potest vena metalli æqualem quantitatem occupare in visceribus terræ quo ad latitudinem, quam occupat in superficie terræ: quia semper lineæ deductæ magis appropinquant, vsquedũ in centro in puncto concurrant. Coro. Nota minerales

¶Quinta conclusio. Aqua quantum ad superficiem concauam, licet non sit perfecte sphærica, tendit tamen ad sphæricitatem. Probatur. Nam aqua quantum ad concauum, & terra quãtum ad cõuexum sunt similis figuræ: sed terra rotũda est in superficie conuexa: ergo aqua erit in sua concaua, qua contingit terram: quia continet aqua terram. quod si non essent similis figuræ, vacuum oporteret dari, & nõ dicerẽtur contigua secundum se tota: quod inconueniens. Vel sequeretur penetratio corporum, contra Aristot. ex quo est manifestum omnia elementa esse bene disposita, & optime collocata, & superius esse locum inferioris. 5 Cõclu. Arist. phi.

¶Dixi

¶ Dixi, quòd non sit perfectè spherica, sed ad eam tendat: quia quantum de est terræ de perfecta sphericitate, similiter in aqua oportet intelligere.

6. Conclus. ¶ Sexta conclusio. Aquæ elemētum quo ad conuexam superficiem est rotundæ figuræ. Probatur. Aer, qui locus est aquæ quo ad concauam rotundæ figuræ est: ergo aqua quantum ad conuexam secundum quam continetur, & locatur in aere etiam erit figuræ rotundæ. Probatur sicut præcedens: quia inter locatum & locum oportet sit huiusmodi proportio & æqualitas.

Ratio. ¶ Ratio est. Si quis in naui in pede mali positus attendat, non videt: tamen si in altitudine, & eius supremo (quod gauia vocatur) videt: signum ergo est ipsam aquā esse rotundam: aliàs si planæ esset figuræ, videretur in pede mali, sicut in extremitate alta eius: sicut & de terra argumentati sumus à simili ratione. Et sic nauigantibus à meridie ad Aquilonem incipiunt aliquæ stellæ apparere, quæ erant occultæ, & aliæ occultantur, quæ apparebant. Idem si quis ab oriente versus Hispaniam hanc nouam nauiget ad occidentem.

Corollariū. ¶ Ex ista sequitur, quod si stagnum sit planum, in medio erit profundior, quàm in extremitatibus. Hoc est clarum, propter rotunditatem: quia ad mediam fluunt partes, & gibosam reddunt aquam in medio.

7. Conclus. ¶ Septima conclusio. Aer quantum ad superficiem concauam est rotundæ figuræ, sicut ignis quantum ad suam conuexam. Rō 1. p. Patet. 1. pars: quia aer secundum concauā continet aquam, quam posuimus esse figuræ rotundæ: oportet ergo quod continens correspondeat contento: aliàs vel non cōtineret totum, vel esset vacuum, aut corporum penetratio: at nullum istorum est dicendum: ergo oportet concauum aeris sit rotundum.

Rō 2 par. ¶ Secunda pars patet. Conuexum ignis cōtinetur à concauo lunæ, quod est rotundæ figuræ: ergo oportet eadem ratione quod ignis conuexum secundum quod continetur à lunæ orbe.

¶ Restat de superficie conuexa aeris, & de ignis concaua: nam quidam dicunt, quod illæ non sunt multum sphericę, sed sunt oualis figuræ: quia ignis sub via Solis est spissior, quam sub polis, & econtra aer, Sic Aristote. Aristo. 1. 4 Meteor.

8 Cōclusio ¶ Octaua conclusio. Tam aer secundū conuexam, quàm ignis secundum concauam sunt rotundæ figuræ. Patet. Si non essent, Ratio. maxime eo quod sub polis magis de aëre generatur propter distantiā à via solis: sed hoc non obstat: quia aer cōtinuè fluit à partibus polaribus ad partem vię solis: & ignis èċontra, à via solis ad partes polares: & sic videtur q manent etiam ista elementa rotundæ figuræ quo ad illas superficies conuexam aeris, & concauam ignis, secundum quam se habent vt locus, & locatum: nam vna data rotunda, oportet & aliam dare: vnde manet de omnibus elementis, & de corpore cœlesti declaratum, quomodo se habeant in figura.

Ad argum. ¶ Ad primum. Dicendum quòd sphericū sumitur hic vt se extendit ad orbiculare: & probando cœlum esse orbiculare, probatur quòd sit sphericum: & secundum vtrāque superficiem est sphericum: ita vt omnes lineæ ductæ à centro æquales sint.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum. Dicendum in terra esse mōtes, & valles: sed hoc quia minimæ quātitatis est, si ad totam terram comparetur, est ac si non esset. Quòd si quis dicat, terræ Orontius. elementum secundum hanc exteriorem superficiem non esse rotundum, sed modo planum, modo montuosum, nodus argumenti solutus est, quia sic optime ab ipso Deo disposita, & ordinata est, quòd in superficie terræ talis esset differentia, vt fontes necessarij ad vitam hominum meliùs ex eis fluerent, & intra meliùs generarentur, vt infra dicemus, quàm in vallib⁹: quia In. 1. Meteororum. magis exposita sunt loca montuosa aeri, & magis porosa ibi terra inuenitur. Itaque diuersitas ex diuina pendet dispositione, quæ omnibus prouidet secundum eorum indigentiam: quia in necessarijs nō deficit.

Aristot. Ad tertium ¶ Ad tertium. Dicendum Aristote. dixisse elementa non determinare sibi certam figuram ex parte formarum substantialium quia non sunt magis huius, quàm illius sed secundum quod in suis locis naturalibus, collocantur, & insunt dispositione naturali, determinant figuram rotundam: quod Aristote. fatetur, cum dicat, sphericam figuram minimam quantum ad contineri: quia solum vna linea continetur, cum sit maxima quo ad continere: quia capacissima est.

QVIA de terra mentio facta est, quòd secundum longitudinem, & latitudinem rotunda est: & quòd latitudo ab æquinoctiali versus polos sumitur, operæpretium videtur, hîc in breui de diuisione climatũ, quæ secundum hanc rationem contingit, aliqua adducere ex cosmographis, sine disputatione. De qua materia spheræ author libro tertio in fine, & ibidem omnes spheræ expositores.

¶SPECVLATIO Octaua de Climatibus.

PRIMO quidem totam terram in quinque diuidunt partes, quas zonas vocant. Quibus correspõdẽt. quinque similiter in cœlo. Vna est zona quæ in medio posita est, (Prima zona) quæ & torrida vocatur: quæ habet in latitudine à tropico Cancri, ad tropicum Capricornij, à qua nunquàm sol recedit: quia siue ad Austrum declinet, solum ad tropicum Capricornij deuenit, & rursus conuertitur ad Aquilonem. Conuertitur etiam quando ad tropicum Cancri deuentum fuerit. Per medium huius zonæ intelligitur æquinoctialis linea, quæ per medium secans, terram in duas diuidit æquales partes. Vnam ad Aquilonem, & aliam, ad Austrum. Et quælibet istarum medietatum vigintitres gradus habet in latitudine cum dimidio, ita vt tota latitudo à tropico ad tropicum sit. 47. graduum distantia, quæ. 822. leucarum est.

(2 Zona.) ¶Secũda zona intelligitur à tropico Cancri ad Aquilonẽ, vsque ad circulũ Antarcticũ: qui circulus intelligitur descriptus à polo ipsius Zodiaci: qui à polo mundi distat per. 24. gradus & habet. 43. gradus.

(3. Zona.) ¶Tertia zona est, illa quæ describitur à polo zodiaci, vsque ad ipsum polũ mũdi. quæ habet. 24. gradus.

(4. Zona) ¶Quarta erit ex alia parte australi, scilicet, à tropico Capricornij, vsque ad circulum descriptum à polo altero Zodiaci, qui circulus Antarcticus vocatur: quæ zona est correspondens huic nostræ habitabili: quæ habet æqualem latitudinem cum nostra.

¶Quinta & vltima illa est, quæ inter circulum Antarcticum, & polum mundi intelligitur. (5 Zona.) Ecce quomodo tota terra diuisa istis quinq; zonis intelligitur secundum maiorem, vel minorem distantiã ab æquinoctiali, ex vtraque parte: & secundum maiorem vel minorm eleuationem polorum: ex qua diuersitate in diebus, & noctibus diuersitas oritur.

¶Climata ergo antiqui posuerunt iuxta (Quid clima) huiusmodi diuersitatem dierum, & noctiũ. Clima enim (vt dicit autor spheræ) certum spacium terræ habitabilis est: inter cuius principium versus æquinoctialem, & finem versus polum prolixioris diei, vel noctis, quantitas per mediam horam variatur: vt si sit aliqua hominum habitatio, vbi dies maior est duodecim horarum cum dimidia, & sit alia vbi maior dies, vel nox. 13. est horarum interceptum inter illas duas habitationes. Vbi talis contingit variatio, clima dicitur, sicut si vna describeretur linea parallela ab oriente versus occidentem, quæ transiret per zenith capitis illius qui habitat vbi maior dies, vel nox est duodecim horarum cum dimidia: & alia parallela transiret similiter per zenith alterius: vbi maior dies, vel nox. 13. horarum est. Id terræ interceptũ, inter illas duas parallelas lineas clima vocatur, primum apud Cosmographos. Et sic ex illa linea vsque ad aliam, vbi sit variatio per horam dimidiam. 2. dixerunt clima. Et antiqui solum. 7. climata posuerũt. quia terram vltra æquinoctiale ad Austrũ non putabant habitabilem. & non posuerunt climata versus illam partem, sed solum ad polum, vbi nos habitamus.

¶Est etiam considerãdum, quòd ipsa climata denominauerũt à ciuitatibus principalib⁹ per quas transibat illa linea, & non à principio, neque à fine climatis, sed à medio: et constando de medio, non esset difficile de extremis intelligere.

¶Ista septẽ climata sic ab antiquis figurata 7. planetis appropriauerũt. Primũ, Saturno. Secũdũ Ioui. 3. Marti. 4. Soli. 5. Veneri. 6. Mercurio. 7. Lunæ. Et distatiã inter clima & clima posuerunt, non æqualem in omnibus: vt in sequenti figura erit manifestũ, in qua ponetur principium: mediũ: & finis cuiuslibet climatis, & distantia in latitudine.

Clima

Clima	Principium Horæ	mi.	Medium Ho.	mi.	Finis. Ho.	mi.	Milliaria. In latitudine	Loca per quę trãsitus
1.	12.	45.	13.	0.	13.	15.	44.	Diamerces.
2.	13.	15.	13	30.	13.	45.	40.	Diasienes.
3.	13.	45.	14.	0.	14.	15.	35.	Diaalexandrios.
4.	14.	15.	14.	30.	14.	45.	30.	Diarhodos.
5.	14.	45.	15.	0.	15.	15.	25.	Diacormes.
6.	15.	15.	15.	30.	15.	45.	21.	Diaboristhenes.
7.	15.	45.	16.	0.	16.	15.	18.	Diaripheos.

¶Verùm astrologi iuniores vidẽtes terrã nõ solum esse habitatã ad partẽ hanc poli arctici, quæ ad septentrionẽ est, sed etiã vltra æquinoctialẽ ad partem austri, voluerunt signare etiam climata versus partẽ illã: & sic posuerũt. 12. climata versus partẽ illam, & in hac nostra vbi habitamus nõ. 7. vt antiq; sed alia. 12. vt sic numero essent omnia. 24. Et cœperũt cõputũ ab ipsa linea æquinoctiali, vbi æqualis est dies nocti: & protenderũt versus alterũ polũ, vsq; dum dies esset. 24. horarũ, & etiam nox. Hãc rationem nunc Cosmographi sequuntur in suis instrumentis.

¶Omnia ergo loca, & omnes prouincię q̃ sunt per longitudinẽ ab oriente, vsq; ad occidentẽ, (si modo æque distent ab æquinoctiali) quia habẽt æqualitatẽ in dieb⁹ & noctib⁹, dicunt esse in eodẽ climate. Esto vna sit ciuitas magis orietalis alia: quia ratio climatis solùm ratione latitudinis cõsideratur, quę est ex approximatiõe, vel elõgatiõe ab ęquinoctiali. Et vbi est idẽ clima, erit eadem tẽperies aeris, & tẽpora (vt in plurimũ) sic se habebũt, & quo ad fruct⁹ terrę erit similitudo. Et sic terra Florida q̃ est in istis partibus ad Aquilonẽ, est in climate in quo est antiqua Hispania, quãuis ipsa Hispania sit per. 6. horas magis oriẽtalis * Hispani castellani habẽt in terra Florida populũ fũdatum ex quo galli expulsi qui cõtra ius ibi habitationẽ delegerãt: & sunt occisi in numero ab adelãtado. D. Petro Melẽdez anno. 1566. vbi ergo nũc habitãt q locus à nauigãtibus, *Rio de S. Augustin*, dicit, est polus eleuatus. 39. graduũ cũ dimidio: ex quo in climate eodẽ cũ Hispalẽsibus, de quo in descriptione noui orbis infra. Quare dicũt q eam peragrarunt, esse in eadem ferè dispositione, qua Hispania, & fructus similes inueniri, sicut in Hispania, maxime nuces, castaneæ, & pruna in magna abundantia, & vites: alibi latius.

¶Est etiã pro debita intelligẽtia authorũ qui de hac materia scribunt, considerandũ: q sicut antiqui terrã diuiserunt per climata, sic etiam fecerunt diuisionẽ per parallelos, vt cuiuslibet climatis fieret diuisio in duos parallelos, id est, duas lineas æquè distãtes: & sic ex. 24. climatib⁹ fecerũt. 48. parallelos, vsq; ad eleuationẽ poli sub Arctico circulo: vt Arctic⁹ circul⁹ esset zenith, vbi eleuatio poli est p. 66. grad⁹ & minu. 30. & vsq; ad eleuationẽ vbi polus esset zenith quæ est. 90. graduũ, restant. 29. gradus, minuta. 30. & sic fit accretio in diebus: ita vt vbi eleuatio sit poli per. 67. gradus. &. 16. minuta, dies sit per mensem: & vbi per. 69. &. 30. minuta, per duos, & vbi. 37. &. 15. minuta per. 3. menses, & vbi eleuatio per. 78. gradus, per. 4. menses, & vbi eleuatio per. 84. per. 5. menses: & vbi eleuatur summum quod potest, per. 90. quando est supra zenith. per. 6. menses erit dies, & per sex alios erit nox. Et quod terra illa vbi primũ clima ponitur à parte Australi, sit habitata & multa consideratione digna habeat, eloquentissimus historiographus Regis Christophorus stella Caluetus in suis Cõmentarijs, de terra, *del Peru*, ostendit.

¶SPECVL. IX. VTRVM omnis terra sit habitabilis secũdũ oẽs quinq; Zonas, in quibus diuiditur cõiter, & secũdum oĩa climata, & parallelos ad Austrum & Aquilonem.

1. Argumẽ.
Rguitur quòd non. Zonæ illæ extremæ quæ sunt in polo Arctico, & polo Antarctico sunt inhabitabiles propter nimiam frigiditatem, vbi contingit diem per menses, & per duos annò & per. 6. esse, & noctẽ similiter. Et dicitur ibi mare esse gelatũ ob intensam frigiditatem: ergo non potest esse ibi habitatio congruens cõditioni hominum.

2 ¶Præterea. Principalis terræ pars (quæ torrida zona appellatur) non est habitabilis. Patet ex nimio calore: quia semper Sol per illam circuit, & adustã habet, vt docet Aristoteles in Meteoris.

3 ¶Vltimò. Illa zona quæ est à tropico Capricorni, ad circulum Antarcticum non est habitabilis. Patet ex Ptolemęo, qui probat in illa zona in æstate nimium vigere calorem, propter hoc quod terræ Sol est propinquior: quia in opposito augis: & in hyeme est frigus intensissimum: quia sol est in auge nimium elõgatus à terra & homines non possint viuere præ frigore.

In cõtrariũ ¶In contrarium est, quia per. 3. zonas est habitata, vt constat experientia.

Notan. 1. ¶Imprimis considerandum, de habitatione terræ fuisse opinionẽ Ptolemæi, & aliorum astrologorũ, inter quos author sphæræ est, quod de omni terra sola erat habitabilis vna quarta: & dixit zonam illam quæ erat ad Austrum, correspondens illam qua Hispania, & Europa, non esse habitabilem propter intemperiem aeris: propter calorem excessiuum, quando viget calor, & propter nimium frigus in hyeme. Et sic ad Austrum à tropico Capricorni nullo modo habitari potest terra. Hanc opinionem

Aliaco q. 3. sup sphærã. sequitur Petrus de Aliaco. Probat eã supponendo quòd Sol mouetur in suo eccentrico per medietatem anni versus augem:

Ptolemæus li. 4. dictione Almagesti. ita vt in fine geminorum sit in auge sui eccentrici, & per aliam medietatem mouetur ad oppositum augis: sic vt in fine Sagittarij est in opposito augis. Hoc patet per demonstrationem, quam ponit Ptolemæus.

¶Supponitur secundò quod centrum eccentrici Solis distat à cẽtro mundi per duas partes cum dimidia illarum partium, quarum semidiameter eccentrici. 60. habet.

¶Ex isto supponitur tertium, quòd quando sol est in opposito augis sui eccentrici, est propinquior centro terræ, quàm dum in auge est per. 5. partium prædictarum, quarum semidiameter eccẽtrici habet. 60. Patet: quia Sol in opposito augis propinquior est centro mundi: & sic multò terræ propinquior in hyeme, quàm in æstate est.

¶Supponitur quartò, quòd quantò aliquod luminosum est propinquius, tanto fortius illuminat, & calefacit.

¶Vltimò, si aliqui ibi habitant, quãdo nobis est æstas, est illis hyems, & è cõtra. Istis suppositis, probat illam terram esse inhabitabilem.

¶Illa terra non est habitabilis, in qua non est temperamentum congruens humanæ conditioni: sed ibi non est tale temperamẽtum: quia quando est ęstas, nimium viget: & quando hyems, nimiũ friget. Patet: quia in æstate illius plagæ Sol est in opposito augis sui eccentrici: & sic ex suppositione propinquior terræ, & magis calefacit. Sic ergo nos non possumus sustinere calorem, cùm Sol sit remotior, quomodo illi poterunt, cum tamen propinque sint? Idem de frigore probat. Hæc est ergo istorum opinio circa illam partem terrę ad Austrum. Ratio.

¶Quantum ad torridam Zonam etiã sunt opiniones: quidam dixerunt eam inhabitabilem ob æstum, saltim quo ad illam partẽ suppositam æquinoctiali: quia dicũt quòd quanto quis accedit ad ęquinoctialem, tanto videtur incongrua habitatio ob intemperiem aeris. Respondentes igitur sit prima conclusio.

¶Terra quæ zona media dicitur, seu torrida, quæ est inter tropicum Cancri, & Capricorni, habitabilis est. Patet. Est habitata, & frequenti habitatore habitata: ergo est habitabilis. Patet: quia sunt sub ipsa torrida zona per. 4. gradus, & amplius, intra tropicum Cancri versus lineam æquinoctialem. sunt & multi alij populi. Et in prouincia, *Del Peru*, vbi ipsa ciuitas quæ metropolis est, regum Ciuitas, quæ aliàs Lima vocatur. Et prouincia *Del Quito*. 1 Conclu. 1 Ratio. Mexicum.

¶Pręterea. Illa terra est congruens hominum habitationi, vbi temperies est aëris, neque excessiuus calor, nec nimium frigus: sed hæc zona, quæ torrida vocatur, est huiusmodi: vbi neque calor in æstate tam vigens, vt in Hispania, nec in hyeme frigus: nam toto tempore anni ferè, in omni loco Cãpanus sua sphera c. 39.

ni loco totius nouæ Hispaniæ nunquàm tantum homo frigore constringitur vt sit necessarium adhibere ignem ad se calefaciendum, neq; viget tantùm æstus, vt hominem compellat vestem consuetam relinquere: ergo sequitur quod non solùm habitabilis est, sed maximè habitata, & cōgruentissima habitationi maximè sub æquinoctiali: sic tenuit beatus. Isidorus (Isidorus. 1. Etymol. lib.) eam habitabilem: vbi putat Paradisum terrestrem situatum ad orientem. Et adducit quendam qui in Anglia vidit incantatorem, qui arte superstitiosa dæmonem incluserat (vt ipse putabat) qui vt posset exire, promittebat in qualibet die anni fructus maturos. Et incantatore petente vbi esset locus, respondit, quod in quodā loco, qui ab hoībus reputabat inhabitabilis, qui tñ est amœnissimus. s. paradisus terrestris.

¶Nos tamē in hac noua Hispania sub torrida zona habitantes, sine tali incantatione asserere possumus sic esse, quòd in qualibet die anni dantur fructus maturi, alij, & alij. Et sine opere dæmonis possumus adducere: imò comedimus: nam de fructibus quos profert ipsa regio est compertissimum: quia in omni tēpore anni inuenies hunc, vel illum fructum. Et (quod magis est mirandum) de fructibus adductis ex Hispania antiqua. Nam tempore Natiuitatis, quo tempore maximè frigus viget in ista noua Hispania, ficus maturi comeduntur & non in vno, sed in multis locis: & vuæ maturę, & poma, & alij fructus multi, quos vidimus, & gustauimus. Qualibet tempore anni etiam in multis partibus segetes inueniuntur maturæ, & aptę ad messem: & multa alia quę mirāda sunt illis qui nō viderūt. Nobis tamē ex cōsuetudine vilescūt. Et in vno, & eodē agro segetes albę sunt ad messē, & in alia pte incipit frumētū pullulare.

¶Non solum ista cōc. probat partē hanc q̄ ab ęquinoctiali est ad polū arcticū, vbi ista noua Hispania est, esse habitabilē: sed etiā cōtendimus q̄ ex alia parte versus aliū polū, & sub æquinoctiali: quia experientia cōstat. Et tandē tota torrida zona est habitabilis, & tēperies aeris saluberrima hmōi inuenit. ob id illi q̄ negauerūt, habitabilē, vel sub æquinoctiali, vel ad austrū, aut aquilonē: q̄a ibi nimiū vigeret sol, sunt decepti, et vt hoīes errauerunt, neq; cognouerūt oīa: scientia enim omnis accreuit additione.

¶Et sub æquinoctiali esse terram temperatam, & congruētem habitationi hominū, probat Campanus. (Campanus. vbi suprà.)

¶Secūda cōcl. Duę zonę extremę, q̄ sunt in circulis Arctico, et Antarctico, inhabitabiles sunt. (2. Cōclusio) Patet. In illis nimiū viget frigus, qđ est saluti hoīm aduersū. Viget (inq̄) ex (Ratio.) nimia elōgatione à sole, vbi nox p vnū mēsem, vel p duos vt dicebamus: imò p. 6. & similiter dies. Qūo vitæ hoīum cōgruēs terra erit, vbi p mēsem quis nō videt solē, & cōtinuè esset nox, & in tenebris esset hoīes, & frigore cōstricti: Et qn dies p eundē mensē qūo posset hō esse sine hoc qđ requiesceret, & somnū caperet? Et dato in hoc sibi pūideret, ob indirectā solis irradiationē, frigus adhuc vigeret. Si n. tpe hyemis apud nos viget ob irradiationē hāc indirectā, etiā si pximior sit tūc sol terris: q̄a est in opposito augis eccētrici, quanto pamplius esset in illis partibus? ob id illę partes a nullo cosmographorū sunt posita habitabiles: imo neq; zonæ proximæ illis p parte q̄ nimiū ad circulos arcticū, & antarcticum approximant. Et etiam docet experientia: quia null⁹ est inuētus q̄ ibi inhabitet. si forte ıs fuerit inuētus, raro erit. *Hoc intelligas oportet in parte illa q̄ polum arcticū habet pro zenith. nā in eleuatione. 60. graduū, & (*) vltra vsq; ad. 70. frequēs habitatio est vt ex diuersis colligi pōt. maximè ex Olao magno Archiepiscopo Vpsalensi in suo illo operæ de gentibus septētrionalibus, nā Nortuegā ponit in eleuatione. 70. graduū, vbi dies p duos meses cū dimidio & vltra, plures ponit insulas habitatas, vsq; ad eleuationē. 83. graduū vbi ferè ligeros habitare dicit, q. Pigmei vocāt, q̄ in veritate cū gruib⁹ bell ı gerrūt, quibus & dies p mēses ferè quinq;, & multa alia videri possunt curiosa & ferè incredibilia de habitatorib⁹ vltra circulum arcticum.

¶Tertia conclusio. Aliæ duæ zonæ tam ad Aquilonem, quàm ad Austrum sunt habitabiles, imo sunt habitatæ. (3. Cōclusio) Quantū ad primam partem non indigemus probatione, cum sit experientia cognitum, oēs affirmāt talē terrā habitatā imo antiqui illā solā ponebant partem habitatam.

¶Secunda pars habet difficultatē, ob Pto. & Pet. Aliac. & Alfraga. & Alber. Mag. De quo vide Ioan. Baptist. sed probatur. (Ioan. Bapt. Capuanus super sperā fa. 72.)

¶Illa pars terræ dicitur congrua hominū habitationi, vbi neque calor excessiuus (Ratio. 1.) neque nimium viget frigus: sed illa zona

ad Au

ad Austrum quæ est inter tropicum Capicornij, & circulum Antarcticũ, est huiusmodi: ergo illa habitabilis est.

¶Præterea. Si nõ est habitabilis, maximè ob rationem Ptolemæi, quam adduximus ex Petr. de Aliac: qa scilicet in æstate nimis sol est propinqu⁹, & in hyeme elongatus: sed illa non conuincit, vt eam faciat inhabitabilem. Patet: quia dato ita esset, quod ex propinquitate solis sit nimius calor, ex alia causa potest temperari, ex influentia, scilicet, lunę, vel Saturni, aut aliorum astrorum: & hoc experimur nos sub torrida zona habitantes, quod in aliquibus terris feruet calor, & in alijs terris proximis illis nimium rigidum est frigus in distantia vnius milliaris: sic vt videatur transitus à calore nimio ad frigus nimium: & nos qui hæc scripsimus, sumus non semel, aut bis experti, & vbi frigus sic friget: vt etiam si sit in media æstate: sint niues, & pruina. In tam breui distantia huius varietatis non potest dari ratio appropinquatio, vel elongatio solis: directio, vel mora: sed oportet ad alias causas etiam naturales recurrere, quæ vel obstant soli, vt calefaciat: & est frigus intensum, vel iuuat, & intenditur calor. Si ergo hæc hic cõtingunt, sequitur quòd non est sufficiens ratio, dicere illam terram inhabitabilem ad Austrum: quia in æstate sol, quando illis ęstas est propinquior, & in hyeme est remotior. Propinquitas enim vel elongatio solis, quæ est per motum sui eccentrici ad augem, uel oppositum augis, non tantũ causat intemperiem, vt reddat inhabitabilem terram.

¶Et quidem relictis illis terris, quæ de nouo inuentæ sunt in parte illa australi, vltra tropicum capricornij per. 12. gradus cum dimidio, est situatus locus ille, qui extremum Bonæ spei vocatur, *Cabo de buena speranҫa*, ubi est locus aptus ad inhabitãdum: vt Lusitani qui nauigant illud mare ad Indiam testes sunt oculati.

¶Manet ergo ex istis probatum, quòd exceptis illis duabus zonis extremis, quæ sunt à circulis Arctico, & Antarctico vsque ad polos, omnes sunt habitabiles: quia in omnibus illis reperitur temperies sufficiens ad vitam hominum, licet non æqualis in omnibus illis locis. Et haud dubiè astrologi antiqui, & cosmographi (vt oculis videmus) ignorauerunt plures prouincias esse habitatas, quas nunc videmus. Et quotidie de nouo apparent, industria, & solicitudine Hispanorum: vt patet vsque ad. 60. gradus eleuationis ad Austrum, *El estrecho de Magallanes*. Et ad maiorem intelligẽtiam dictorum, vt animus assurgat ad Deũ, qui hæc omnia fecit, per integram speculationem libet omnia loca in nouo mundo maritima describere, & leucarum distantiã, & poli eleuationẽ tam in mari quòd dicitur, *del Norte*, quàm *del Sur*, quòd & erit iucundum lectu, quia, *De un mar a otro ay mas de cincomil leguas, andadas y conoscidas por los Castellanos.*

¶ Ad argumenta solutio patet ex dictis. Ad argu.

¶SPECVLATIO. X.

Quæ sit Poli eleuatio, tam ad Austrum quàm ad Aquilonem in locis noui orbis modo inuentis.

OSTQVAM IN præcedenti speculatione aliqualem notitiam dedimus de Zonis: in quibus tota diuiditur terra, & locis in quib⁹ habitatio est: & de torrida Zona loquentes, quam antiqui olim inhabitabilẽ dixerunt, & modo in nouo orbe frequentissime cultam & hominibus plenam intelligamus operæpretium duxi in hac. 7. speculatione omnia describere, quæ in nouo orbe nuper inuento loca sunt habitata, & cognita, per loca maritima discurrendo, tam mari quod dicitur *del Norte*, quam in mari quod ad Austrum, & dicitur *mar del Sur*: & apponemus Poli altitudinem: & leucarum distantiam, a loco magis Septentrionali exordium sumentes, qui vulgo dicitur *la tierra del labrador*. Tierra de Labrador. Leguas.

¶In line terræ firmę ex parte Septentrionali, est eleuatio. 48. graduum latitudinis, ab isto loco vsque ad fluuium qui dicitur *de las Gamas*: sunt quadringentæ leucæ, *la buelta del Hueste*, qui locus est eleuatus per 44. gradus. Rio de las Gamas 400.

¶A fluuio qui dicitur *de las Gamas*, vsque ad fluuium qui vocatur, *rio de Sant Augustin*, est distantia eadem, scilicet, quadringentarum Fluvius S. Augustin. 400.

tum leucarum: qui fluuius est in eleuatione triginta & nouem graduum cum dimidio: in hoc loco est *Colonia* modo Hispanorum Castellanorum, vbi fuerant Galli, qui contra fas, ibi sedem acceperant: & ab Adelantado D. Petro Melendez, sunt deuicti expulsi & ferè omnes trucidati: anno 1566.

Cabeça de martyres. 80

¶ Ab isto loco, qui dicitur fluuius sancti Augustini, vsque ad alium qui dicitur *Cabeça de los martyres*, est distantia octoginta leucarum: eleuatio est ibi, vigintiquinque graduum.

100 Seno de Miruelo.

¶ A loco qui dicitur *Cabeça de los martyres* vsque ad locum qui dicitur sinus de *Miruelo*, vulgo *Baya de Miruelo, altura. 30. grados y medio*, & distantia est centum leucarum.

Rio del Spiritu sancto. 160

¶ Ab isto sinu de *Miruelo, o Baya*, vsque ad fluuium qui dicitur Spiritussancti: est distantia centum & sexaginta leucarum: *al Hueste*: & est ibi eleuatio. 30. graduũ in ore fluuij.

Rio abscondido. 100

¶ Ab isto fluuio qui Spiritussancti dicitur: vsque ad fluuium qui dicitur *rio Asondido*, est distantia centum leucarum: & est ibi eleuatio viginti septem graduum cum dimidio.

Rio de Panuco. 70

¶ Ab isto fluuio absconso, vsque ad fluuium *de Panuco, que es costa norte Sur*: est distantia septuaginta leucarum: est ibi eleuatio. 23. graduum.

90 La Vera cruz.

¶ Ab illo fluuio *de Panuco*, vsque ad ciuitatem Veræ crucis, qui est locus deseruiens pro negociatione nouę Hispaniæ: & ad quem omnes nauigantes quam primo perueniunt, est distãtia nonaginta leucarum: ibi est eleuatio poli. 18. graduum cum dimidio.

Campecheque. 100

¶ A portu Veræ crucis, vsque ad locum qui dicitur *Campecheque* est in prouincia de *Iucatan*: est distantia centum leucarum, ibi est eleuatio decem & nouem graduũ cum quarta.

Cotoche. 80

¶ Ab isto loco de *Campecheque*, vsq; ad aliũ qui dicitur *el Cabo de Cotoche*: est distãtia. 80. leucarum, ibi est altitudo poli, 20. graduũ cum dimidio.

Golfo de las Higueras. 100

¶ Ab illo loco qui *Cabo de Cotoche*, vsque ad alium qui dicitur *Golfo de las Higueras*: est distantia centum leucarum, & ibi est eleuatio. 17. graduum.

Honduras. 85

¶ Ab illo loco qui dicitur *Golfo de las Higueras*, vsque ad illum qui dicitur *Cabo de Honduras*: est distantia. 85. leucarum: & est ibi polus eleuatus per. 16. gradus.

Desaguadero de la laguna. 70

¶ Ab isto loco qui *Cabo de Honduras*, ad alium qui dicitur *el Desaguadero de la laguna de Nicaragua*: est distantia. 70. leucarum, est eleuatio. 10. graduum cum dimidio.

80

¶ Ab isto loco qui vulgo dicitur *Desaguadero de Nicaragua*, vsque ad portum nominatissimum, qui dicitur *Nombre de Dios*: qui deseruit pro omni negocio mercatorum, in illo vastissimo regno, qui dicitur *del Peru*: est distantia octoginta leucarum, ibi polus eleuatus est per nouem gradus cum dimidio & quamuis ab isto loco, *Nombre de Dios*, vsque ad alium locum qui dicitur *Panama*, in mari *del Sur*, parua sit distantia, scilicet, 17. leucarum in alijs partibus de *Maramar*: est magna & ex aliqua parte est vlti a mille leucas.

Nombre de Dios.

Cartagena. 70

¶ Ab isto emporio nominatissimo de *Nombre de Dios*, vsque ad ciuitatem *Cartagena*: est distantia septuaginta leucarum, est eleuatio. 10. graduum cum dimidio: in hac distantia ponitur fluuius qui dicitur *el Darien, ditissimus auri*, vbi nostri Hispani collegerunt multitudinem, est magnus fluuius.

Sancta Martha. 32

¶ Ab ista ciuitate *Cartagena*, vsque ad Coloniã Hispanorũ, quæ dicitur *Sancta Martha*: est distantia. 32. leucarum, & ibi est eleuatio vndecim graduum. In hac distantia positus est fluuius ille magnus, qui dicitur de *Sancta Martha*: qui distat a populo, vbi habitant Hispani per. 18. leucas fere, habet hic fluuius in ore, quando ingreditur mare, septem leucas in latitudine: & tanta velocitate intrat, vt per distantiam quatuor leucarum in mari: aqua sit dulcis, & non misceatur salso, ex vehementi fluxu eius. In hoc fluuio sunt cocodrili, animalia illa celebratissima apud Ægyptios: de quibus multa Plinius & alij, & à nostris Hispanis vocantur *Caymanes, o Lagartos de las Indias*. Sunt & pisces magni: & ille qui vocantur Manati in quantitate vitulorũ: & esus est ad similitudinem carnis bouinę. Est hic fluuius ditissimus in quo aurũ colligitur, & erat frequẽtissime ex vtraq; parte habitatus, ante aduentum Hispanorum: longè vsq; ad ortum eiusdem fluuij per quadringentas leucas: tantam dicunt esse distantiam ab ortu eius vsque dum mare intrat.

Lagartos, o crocodilos. Circa lib. 1. hist. c. 31.

Cabo de la Vela. 55

¶ A populo *Sancta Martha*, vsque ad alium locum qui dicitur *Cabo de la Vela*: est distantia quinquagintaquinque leucarum: est eleuatio. 10. graduum.

A loco

¶ A loco qui dicitur *Cabo de la vela*, ad aliũ locum qui dicitur Buruata est distantia, ad
90 90. leucas: & polus, ibidem eleuatur per nouem gradus cum dimidio.

Buruata. Cubagua. ¶ Ab isto loco *de la Buruata*, ad insulam qui dicitur *Cubagua*, vbi olim erat margaritarũ piscatura: est leucarum distantia septua-
70. ginta, ibi est eleuatio. 10. graduum cum dimidio.

Cabo de Salinas. ¶ Ab hac insula *de Cubagua*, vsque ad locum qui dicitur *Cabo de Salinas*, prope insulã quę dicitur *de la Trinidad*: est distantia quinqua-
55. gintaquinque leucarum, & eleuatur polus per. 10. gradus.

Rio dulce. ¶ Ab isto loco qui dicitur *Cabo de Salinas*, vsque ad locum qui dicitur *Rio dulce*: est di-
68. stantia, sexaginta & octo leucarum, & est eleuatio sex gradum cum dimidio.

¶ Ab isto fluuio dulci, vsque ad illum fluuium nominatissimum qui dicitur, *de las*
Rio de Orellana. *Amazonas, o de Orellana*: est distãtia, centum viginti quinq; leucarum: eleuatio est duo-
125. rum graduum. Hic fluuius habet in latitudine (vt aiunt) vltra quadraginta leucas: qui est fluuius distinctus ab alio qui dicitur de Marañon: qui nõ multum ab isto
De ceptio Petri de Cieça. distat, in quo dicitur historiographus Petrus de Cieça Legionensis Hispalensis in prima parte suæ historiæ impressa Hispali c. 31. qui ponit eundem fluuium esse, hũc quẽ dicimus *de las amazonas* ò *de Orellana*, cũ illo qui dicitur *de Marañon*. Sed tamen falsitas est deprehensa a nostris Hispanis: & hic fluuius dicitur de *Orellana*, eo quod quidam dux qui & *Adelantado* dicitur, egressus a prouintia *Peru*, peruenit ad originem huius fluuij, & per mille leucas descendit, vsq; dum peruenit ad egressum eius in mari *del Norte*, (quod vulgo dicitur,) qui est locus de quo est sermo: ex quo probatur terrarum vastitas, vbi leucarum tanta distantia est: & experientia probatum est anno
Modo dicitur hic fluuius el dorado. 1559. quando dux *Pedro de Orsua*, missus est à senatoribus ciuitatis *de los Reyes*, quæ dicitur *Lima*, in prouintia *del Peru* qui in ortu fluuij fecit nauigia, & militum congregauit multitudinem: inter quos die nominatus tyrannus crudelis *Lope de Aguirre*, qui stragem fecit inauditam, & per labores plurimos, & per diuersa rerum discrimina peruenerunt ad mare *Del Norte*: vt ex historia manu cõscripta apparet. Hæc sint dicta vt constet alium esse hunc fluuium (qui Amazonarum, *o de Orellana* dicitur) ab alio qui *Marañon*.

¶ Ab isto loco vsque ad alia parte fluminis, qui dicitur *Cabo blanco*: est latitudo eius- Cabo blanco.
dem fluuij quæ ad. 40. leucas est, & iuxta
aliorum mensuram habet quinquaginta: 40.
& ibi el *Cabo blanco*, est linea æquinoctialis 50.
pro Zenith capitis. Aequinoctialis linea.

¶ Ab isto *Cabo blanco*, vsq; ad fluuium etiã nominatissimum & vastissimum, qui dici- Rio Marañon.
tur *Marañon*, est distantia octogintaquinque leucarum: vbi iam altitudo venit con- 85.
sideranda ex alia parte quæ australis est: & ibidem eleuatur polus per duos gradus cum dimidio, & quidem historiographi mentionem fecerunt aliquorum fluuiorũ, qui inter alios nominatissimi sunt: vt de fluuio Ganges, qui per Indiam Orientalem percurrit: & fuerunt memores Nili, qui diuidit Affricam ab Asia, & regnum Aegyptiorum rigat: & de Tigre: & Euphrate, qui circuiuit Mesopotamiam, & Capadociam: etiam memoria habetur fluuij Indi, qui ab India nomen accepit: & Danubij, qui Vngarorum regnum pertransit:
& de flumio Thanays, qui Asiam disiungit Napus fluuius.
ab Europa: & Ptolemæus, in sua geographia. Gangem potentissimum ponit: qui vbi magis de longitudine septem leucarum distantia est: sed quid ad fluuium *Marañon*? & ad præcedentem *de las Amazonas*? hic fluuius quadraginta leucarum in la-
titudine dicitur esse, vbi mare intrat Ocea- 40.
num.

¶ Ab isto fluuio *de Marañon*, vsque ad locum qui dicitur *Cabo de Hueste*: sunt centum 100.
leucæ, & altitudo poli, duorum graduum Cabo de Hueste.
est ad austrum.

¶ Hic locus considerandus venit propter duo, primo quia prope hunc locum pertransijt linea illa diuisionis totius orbis, in duas partes æquales: inter reges catholicos Hispaniarum, & Lusitaniæ, factam ab Alexandro sexto pontifice summo anno 1494. tempore nostrorum catholicorum regum, regis Ferdinandi & reginæ Elisabeth & Regis Portugalię Ioãnis secũdi, quæ linea, a polo ad polum extendi-
tur: & totum diuidit orbem in duo æqua- Totius orbis partitio facta fuit inter reges catholicos Hispaniarum & Lusitaniæ.
lia: & ex diuersis respectibus, conuentione facta inter reges cum linea, deberet pertransire a polo ad polum per insulam *Cabo uerde* vulgo dicta, ad petitionem regis Lusitaniæ, facta est: vt magis versus Occidentem, linea signaretur ad distantiam tre-
cen-

centarum & septuaginta leucarum: vt ter-
ram rex Lusitaniæ haberet in sua demar-
chatione, *que del Brasil* dicitur: ad quam in
nostra hac descriptione perventum est:
& datum est, quod ab illa linea versus occi
dentem, omnia inuenta, & inueniẽda, in cõ
mercijs, & in alijs in quibus ad bonũ fidei
promulgãdę, pertinerent: ad reges catholi
cos Hispaniæ, & ex eadem linea ad Orien-
tem eodẽ iure, haberet rex Portugaliæ: &
tantum quãtum Lusitani, voluerũt habere
Tierra del Brasil. aduerte. ex parte hac (ob terrã del Brasil) amiserũt
ex alia parte, quæ est ditissima, aromatum
& auri & lapidũ preciosorum: quapropter
insulæ Malucæ dictæ, vbi Gariophilum na
scitur, *que se dize del Clauo*, in demarchatione
catholicorũ regũ est: & si per insulam *de Ca
bo uerde*, linea pertrãsiret, sicut primo à põ
tifice Maximo diffinitum est: ad ius perti-
neret Lusitaniæ. &c.
¶Secundum ob quod locus hic notandus,
est: eo quod in hac regione (quæ tierra de
Brasil dicitur) Portugalẽses, habẽt multas
Colonia Lusitanorũ in nouo orbe, en la tierra del Brasil. colonias vltra. 18. (vt audio) & extenditur
eorũ possessio, per sexcẽtas leucas in lõgi-
tudine, per ripã maris: & fere ad ducentas
leucas, intra ipsam firmã terrã: pro parte,
quę respicit, *las prouincias del Peru*, ad Austra
lẽ plagã: hęc obiter dicta propter curiosos,
alias forte latius, conuertamur ad locum à
quo digressio facta est.
¶A loco qui dicitur, *Cabo de Hueste*, vsq; ad
Rio primero. primũ fluuiũ, qui dicitur, *rio primero*: distan
tia est, cẽtum quadraginta leucarũ, est poli
140 eleuatio, quatuor graduum cum dimidio.
¶Ab isto loco q dicitur à naucleris, *rio pri
mero*, vsque alium locum qui vocatur, *Ca-
Cabo de S. Augustin. bo de sant Augustin*: sunt. 70. leucæ: eleuatio
70 est. 8. graduum.
¶A loco qui dicitur, *Cabo de sant Augustin*,
ad sinum, seu *Baya de todos los sanctos*: est di-
86 stantia octoginta sex leucarum: & altitu-
do, est quatuordecim graduũ fere.
Todos los sanctos. abre ojo. ¶A loco qui dicitur, *Baya de todos los sanctos*,
vsque ad locum signatum, qui dicitur *Abre
ojo*, sunt centum decem & septem leucę: &
117 altitudo est, viginti & vnius gradus.
¶Ab isto loco qui dicitur, *Abre ojo*, vsque
Cabo frio. ad locum qui dicitur, *Cabo frio*: sunt leucæ
78 septuaginta & octo: eleuatio poli. 23. gra-
duum cum dimidio est.
¶A loco qui dicitur *Cabo frio*, vsque ad si-
num qui dicitur, *Baya de sant Vicente*: est di-
117 stancia centum decem & septem leucarũ.

eleuatio est viginti trium gradum cum di-
midio.
¶Ab isto loco qui dicitur, *Baya de sant Vi- Baya de S. Vicente.
cente*, vsque ad locum qui dicitur, *Sancta Ca-
therina*: est distantia septuaginta leucarum, 70
& altitudo est. 27. graduum cũ quarta gra
dus.
¶Iuxta istum locum qui dicitur *Sancta Ca- S. Cathalina.
therina*; pertransijt linea illa diuisionis to-
tius orbis: de qua mentio facta est, inter re
ges nostros Hispaniarum, & Portuga-
liæ.
¶Ab isto loco qui, *Isla de sancta Cathalina* di Cabo de S. Maria.
citur, vsque ad locum qui dicitur *Cabo de
sancta Maria*: sunt leucæ centum quadra- 144
ginta quatuor: eleuatio poli, trigintaquin
que graduum est. Hic est fluuius magnus
qui dicitur vulgo, *rio de la plata*: qui tantæ Rio de la Plata.
magnitudinis est: vt ab illo qui vidit testi-
monium acceperim: habere in ore (vt di-
cunt) quando mare intrat, in latitudine vl
tra viginti leucas: & in multis locis, ascen-
dendo ad octo leucas distancia est: & per
trecentas leucas ascendendo. Hispano-
rum *Colonia* est: vbi dicitur *la ciudad de la As-
censión*, de quibus plura in relatione facta
a cabeça de Vaca, in sua illa gubernatione in
faustissima: vbi multa passus est à suis. Pro
sequẽtes vsque ad fretum Magallanicum
quod restat.
¶A loco isto fluuij, vsque ad locum qui Cabo blanco.
dicitur *Cabo blanco*: q est ex alia parte fluuij
nis leucæ sunt viginti eleuatio, est triginta 20
& sex graduũ fere.
¶Ab isto loco qui *Cabo blanco* dicitur, vs- Baya sin fõdo.
que ad alium qui dicitur *Baya sin fondo*: sunt
ducentæ triginta & quinque leucæ, eleua- 235
tio, est quadraginta trium graduum & am
plius quarta gradus.
¶Ab isto loco qui dicitur *Baya sin hondo*, Baya de los trabajos.
vsque ad alium qui dicitur *Baya de los tra-
bajos*. sunt ducentæ leucæ: & altitudo quin 200
quaginta graduum cum dimidio.
¶Ab isto loco qui dicitur *Baya de los traba-
jos*, vsque ad fretum Magallanicum: sunt,
centum leucæ fere, & eleuatio est, quinqua 100
ginta duorum graduum; & quid sit ex alia
terra eiusdem freti, quæ ad Orientem est:
prorsus ignoramus à longe visa est, sed nõ
pedibus Hispanorum calcata.
¶Ab ingressu freti Magallanici, vsque ad Estrecho de Magallanes
finẽ & ingressum in aliud mare quòd vul-
go dicitur *del Sur*, est distantia octoginta &
septem leucarum. Et hic est finis descriptio
nis

nis totius terrę, per loca maritima in nouo orbe à parte septentrionali incipiētes, quę terra, *Del Labrador*, dicitur: vsq; ad fretum Magallanicum, quod vulgo dicitur, *Estrecho de Magallanes*. Ab eodem duce in vento, anno. 1519. & pertransito ab eodem, non sine vitę discrimine suę, & sociorum. Quæ discrimina audiui ore proprio ab vno ex illis qui fretū pertransierūt prudenti viro, & in arte nauigādi vnicè perito: & quod maius est viro integerrimo & religioso: qui post tot maris & terrarū pericula, ad portum securissimum & à procellis mundi tutissimum religionis, peruenit: nam cum esset etiam prouectę ętatis, ordinis Eremitarum sancti Augustini religionem, professus est in noua Hispania: penitus mundo renuncians honoribus, & diuitijs: qui frater Andreas de vrdaneta vocatur ex nobili familia Cantabrensiū. Et pro hac speculatione hæc sufficiant, quæ restant ex alia parte noui orbis in sequenti describemus, & vt apparet ex hac parte est discoopertum, & tritum pedibus Hispanorum in nouo orbe: vltra tria millia leucarum, nā sunt tria millia & nōgente & viginti & octo leucę.

(Margin: Estrecho de Magallanes — F. Andres de vrdaneta. — 3928. leguas.)

¶SPECVLAT. XI. Quæ sit poli eleuatio in locis discoopertis à fretu Magallanico in mari Australi.

Sequitur cōsequenter 11. speculatio, in qua considerandum erit: quæ sunt à nostris cognita, ex alia parte: & ab eodē loco incipientes, in quo fuit finis precedentis speculationis, nempe à freto Magallanico, ex parte qua respicit australem plagam: hoc fretum in distantia habet aliquando tres aliquādo. 6. leucas vbi aquę impetuose decurrunt.

(Margin: Leguas. — Nuestra señora del valle.)

¶A sinu qui dicitur, *Baya de nuestra Señora del Valle*, in ore freti, vsque ad locum qui dicitur Baldiuia: est distantia cētum & viginti duarum leucarum, vbi altitudo. 47. graduum cum dimidio ad austrum.

(Margin: Baldiuia 122.)

¶A loco q dicit, *Baldiuia*, vsq; ad portū, *del Chile*: est distātia centū quadraginta octo leucarū: & est in eleuatiōe pol' graduū. 32

(Margin: El Chile 148)

¶A portu, *del Chile*, vsque ad sinum qui dicitur Baya de Mexillones: est distātia. 180 leucarum: est eleuatio poli. 23. graduum cū dimidio. Baya de Mexillones 180

¶A loco qui dicitur, *Baya de Mexillones, al puerto de Ylo*, est distantia centum & quinque leucarū: eleuatur polus. 18. gradus: iste portus est iuxta coloniā quæ dicitur Arequipa *en frente*. Puerto de Ylo. 105

¶A portu ylo, *que esta frontero de Arequipa*, ad portum ciuitatis lima: quæ alio nomine dicitur *de los Reyes*, que est metropolis & sedis proregis, vbi & Senatores regij: est distātia cētū quindecim leucarum, eleuatur ibi polus per vndecim gradus cū dimidio. Lima 115

¶A portu Lima, vsque ad ciuitatē Truxillo: sunt octoginta leucę, est eleuatio poli, per. 8. gradus. Truxillo 80

¶A Truxillo, ad locū qui dicitur, *Cabo blanco*: est distātia. 90. leucarū, est poli eleuatio, per tres gradus. Cabo blanco. 90

¶A loco qui dicitur *Cabo blanco*, ad locum qui dicitur, *la punta de S. Elena*: quadraginta leucę sunt, eleuat polus per gradum cum dimidio. 40 Sancta Elena.

¶A loco qui dicitur *punta de sancta Elena, al cabo de Pasao*: sunt quinquaginta leucę, est sub equinoctiali. Pasao. 50

¶A loco qui dicitur, *el cabo de Pasao*, vsque ad alium locum qui dicitur, *el cabo de S. Francisco*, sunt trigenta leucę, extollitur polus, per duos gradus ad septentrionē. 30

¶A loco qui dicitur, *cabo de Sant Francisco*, ad locum qui dicitur *la Baya y puerto de la buenauētura*, sunt octuaginta leucę: eleuatur polus, per quatuor gradus cum dimidio. 80

¶A portu qui dicitur, *Buenauentura*, vsque ad Panama: sunt leucę octognita quinque: eleuatur polus, *en Panama*, per octo gradus cum dimidio. Buenauentura. 85

¶A Panama, colonia Hispanorū, vbi modo est senatus Regius, & est emporiū frequentissimum negotiatorum Hispanorū omnium illarum prouintiarum regni *del Peru*: vsque ad locum qui dicitur, *Punta de Burica*: sunt nonaginta leucę, est poli eleuatio, ad aquilonem per sex gradus cum dimidio. Panama. 90

¶A loco qui dicitur Punta de Burica, vsq; ad Nicaragua, sunt centum & decem leucę, eleuatur polus per nouem gradus cum dimidio. Punta de Burica. 110.

¶A ciuitate Nicar agua, (quæ à nostris de Leon Nicaragua

Golfo de Fonseca. 80.

Leon dicitur vbi sedes episcopalis vsque ad locum qui dicitur *golfo de Fonseca*: est distantia octoginta leucarum, extollitur polus, per gradus. 12. & quartam.

Teguantepeque. 90.

¶ Ab isto *golfo de Fonseca*, vsque ad Teguãtepeque: est distantia nonaginta leucarũ, eleuat polus per 16. gradus.

Acapulco. 110.

¶ A portu Teguãtepeque, ad portum de Acapulco: sunt centum & decem leucæ & est in eadem distantia ab Equinoctiali in qua Teguãtepeque.

Puerto dela Nauidad. 153.

¶ A portu de Acapulco, vsque ad portum qui dicitur *dela Nauidad*, qui est nominatissimus ob clasem ibidem paratam semel atq; iterum pro insulis malucis: est distantia cẽtum quinquaginta trium leucarum, eleuatur polus per. 19. gradus.

Puerto de S. Pedro y San. Pablo. 54.

¶ A portu natiuitatis, vsque ad portum qui dicitur *de sant Pedro, y sant Pablo*: sunt leucæ. 54. est eleuatio. 25. graduum.

Puerto de los Puertos. 76.

¶ A portu Petri, & Pauli, vsque ad locum qui ditur *Puerto delos puertos*: sunt leucę. 76. extollitur polus per gradus. 26.

S Clara. 217.

¶ A loco qui dicitur *Puerto delos Puertos*, vsque ad portum qui dicitur *sancta Clara*: est distantia centum decem & septem leucarum, eleuatur polus, per. 32. gradus.

Barrancas. 66.

¶ A loco qui dicitur puerto *de sancta Clara*, vsque ad locum qui dicitur *Barrancas de mira Flores*: sunt. 66. leucæ. eleuatur polus per 35. gradus.

Buena. 25.

¶ A loco qui dicit̃ *Barrancas de Miraflores, al rio* qui dicitur *Buena*, sunt. 25. leucæ. eleuatio est. 36. graduum.

Sant. Cruz. 250.

¶ A loco qui dicitur *rio de Buena*, vsq; ad alium, locum qui dicitur *sancta Cruz*, qui est in principio *delo que dizen la California*, sunt leucæ ducente quinquaginta: eleuatio est 23. graduum.

Punta dela california. 50.

¶ A loco qui dicitur *de sancta Cruz*, vsq; ad extremum seu pro montorium in exitu Californię: sunt 50. leucæ: & altitudo poli, est. 21. graduum.

Cabo Blanco. 48.

¶ Ab isto loco qui dicitur *dela California*, vsque ad alium qui dicitur *cabo Blanco*: est distantia quadragita & octo leucarum, altitudo poli. 20. graduum est.

Cabo de Santiago. 158.

¶ A loco qui dicitur *cabo Blanco*, vsque ad alium qui dicitur *cabo de Santiago*: qui locus est maritimus industria. D. D. Antonij de *Mendoça* pro regis nouæ Hispaniæ, & expẽsis eius inuentus: est distantia. 158. leucarũ est eleuatio. 26. graduum cum dimidio.

Cabo del Engaño. 146.

¶ Ab isto loco qui dicitur *puerto de Santiago*, vsque ad alium qui dicitur *el cabo del Engaño*: est distantia centum quadraginta sex leucarum, est polus eleuatus per triginta & duos gradus cum dimidio.

Rio de sancta Maria. 252.

¶ Ab isto loco qui dicitur *cabo del Engaño*, vsque ad fluuiũ qui dicitur *rio de sancta Maria*: vbi finis terræ discoopertę, sunt leucæ ducente quinquaginta duæ: & polus eleuatur per. 44. gradus.

¶ Hic est finis cognitę terræ: verum restat in immensum discooperiendum ab alijs: quia nondum finis repertus est in parte Aquilonari, quę respicit mare australe, (q̃ Sur vocatur) ignoramus, quousque continuetur terra: sicut ex alia parte vltra fretum magallanicum, nondum tentatum est à nostris an locus sit habitatus, an desert⁹: neque est exploratum quo vsque extendatur. Inuentę sunt ergo ex hac descriptione per loca cognita, & a nautis & naucleris nominata, & proprijs instrumẽtis exacte cõsideratis, omnibus per hãc partẽ quæ mar del Sur dicitur, tria millia leucarum: ecce & ex parte alia maris quæ del norte dicitur inuentę sunt 3928. leucæ quæ in nouo orbe, vt totius orbis intelligas quantitatem leucarum nõdum cognitã: & sub silẽtio pertrãsiuimus, antequã ad nouum orbẽ deueniamus, mētione facere insulæ quę dicitur la Española, & alio nomine *sancto Domingo*: quę & metropolis est: cuius insulæ tãta est quantitas, vt per circuitũ habeat vltra sex cẽtas leucas: & latitudinẽ continet 60. leucarũ: & lõgitudinẽ centũ & octoginta: vbi erãt quinq, regna distincta, & plena habitatoribus & auri feracissima: ita vt granũ auri fuerit inuẽtũ, in tãta magnitudine *como una hogaza de pã* valoris. 3600. castellanorũ: iuxta eã est & isula de Cuba, q̃ & Fernãdina dicit: tã vasta & ingẽs, vt sit maior q̃ distãtia, quę est à Valisoleto, Romã vsq; & iuxtã has duas, sunt & alię duæ, illa quæ Iamaica, & alia quæ *sant Iuan de puerto Rico*: & sub silentio pertransiuimus alias plusquã sesaginta insulas iuxta has: quæ dicuntur *delos Lucayos y Gigantes*.

Isla de sancto Domingo per circuitũ. 600. leguas.

¶SPECVLATIO. XII. de cœlorum numero & ordine.

PRo complemento totius materiæ, circa libros cœlorum Aristo. nonnulla per modum appēdicis, consideranda veniunt, & speculāda, scilicet, de numero cœlorum, de ordine eorū, & de motu proprio: atq; de eccentris, & epiciclis, & tādem de quantitate ipsorum & distantia: adinuicē, & à nobis at hæc omnia vna, & altera speculatione, complere in animo est.

¶ Primo se se offert speculatio de cœlorū numero, an vnum sint, vel plures: & quot ponantur. nam in secunda speculatione dictum est de cœlo, quod sit corp⁹ simplex, & quomodo stet in eo compositio, & quia in prima & secunda editione excogitauimus peculiarē edere tractatum seorsum sphęræ, vbi omnia quæ ab astrologis considerari solent tractarentur: non hæc inter speculationes posuimus: verū cum adhuc tertiam hanc in animo sit in vulgus emittere, consilium fuit. nonnulla, velut præludia quędam ad astrologiā, adducere: & primo de cœlorum numero & ordine.

¶ Apud antiquos varia fuit de cœlorū numero opinio: Arist. & Plato, octauū posuerunt firmamentum, quod nos stellatum cœlū dicimus: primū supra locauerunt, & primū esse mobile affirmarūt: & infra alios septē orbes planetarū, Saturni, Iouis, Martis, &c. vsq; ad orbē lunę, descendentes, & ad hunc in ordine quo planetæ infra firmamē tū essent coordinati, fuit peculiaris opinio Plato. & Aristo. nā solem in penultimo loco, à firmamento incipiētes, versus nos: collocauerūt. Ita vt nobis proximū, & primū lunæ cœlū, diceret: & secūdo loco affirmarēt esse solem: cū tū communiter in. 4. loco inter planetas sol ponatur: siue à firmamēto incipiamus, siue à luna: tanquā precipu⁹ planetarum & rex in regno inter ipsas. 7. stellas erraticas quas vocant, in medio sedeat: quia à luna numerando secundus planeta Mercurius est: & tertius Venus, quartus Sol, quintus Mars, sextus Iupiter, septimus Saturnus. Et si à Saturno incipiat cōputus. secundo loco Iupiter, tertio in loco Mars, & in quarto est Sol, in quinto Ven⁹, in sexto Mercurius, in septimo luna. Hic modus ab astrologis & philosophis cōmuniter seruatur. atq; Sol, planetarum precipu⁹, in quarto loco collocatur, ascendētes

Arist. 2. cœli

Solē posuit in 2. cœlo Plato. & Aristotel.

ergo vnum quemq; planetarum & motū eius & quantitatē ponemus orbium: nam ipsorum planetarum in comparatione ad terram quo ad quantitatem infra in libris metheororū speculatione. 2. depingemus.

¶ Primus nobis proximus est orbis lunæ: qui solum vnam habet stellam, quæ est luna. Huius orbis crassitudo, vt ab astrologis accepimus: est miliariū. 99504. motus, est ad motum primi mobilis ab oriente in occidentē spatio. 24. horarum fit: sed tamen motu proprio, qui est ab occidente in orientem (de medio motu loquentes) spatio viginti septem dierum, & septem horarum & quadraginta & quatuor minutorū mouetur: ita vt qualibet hora, suo motu mouatur spatio triginta duorum minutorū, &. 56. secundorum: & in quolibet die per tredecim gradus & decem minuta, & 35. secunda: & tota circūferentia orbis lunę est 1310829. milliarium.

Crassitudo.

Motus.

Circūferentia.

¶ Secundus occurrit planetarum Mercurius: qui solum habet hāc vnicam stellam, quam Mercurium vocamus: cuius crassitudo est. 334209. milliarium: & cum ad motum primi mobilis moueatur spatio. 24. horarum, vt alij omnes orbes, suo tamen proprio motu, ab occidente in orientem, spatio. 365. dierum &. 5. horarum &. 49. minutorum &. 12. secūdorum: & sic per quemlibet diem, mouetur motu proprio spatio 59. minutorum &. 8. secūdorum &. 19. tertiorum, tota eius circunferentia dicitur esse. 3411572. milliarium.

Cœli Mercurij Crassitudo.

Motus.

Circunferētia.

¶ Tertius in ordine Venus, cui⁹ orbis motus, ab oriente ad motum primi mobilis, sicut in alijs planetis est: & proprius, qui cōtrarius primo eodem modo sicut de Mercurio intelligi debet: crassitudo eius est. 3097250. & in tota sua circumferentia milliaria habet. 2280000.

Venus. Motus. Crassitudo. Circunferētia.

¶ Quartus Sol occurrit, cuius crassitudo est milliarium. 325000. motus ad motum primi mobilis omnibus constat peragi spatio vigintiquatuor horarū: sed motu proprio per annum mouetur, fere eodē modo quo mouetur Venus & Mercuri⁹. Isti tres planetæ, circa motum conueniunt, Sol, Ven⁹, & Mercurius circunferentia orbis solis. 24922857. milliarium.

Sol. Crassitudo. Motus.

Circūferentia.

¶ Quintus est Mars: cuius globi crassitudo, est milliarium. 1488200. ad motū primi mobilis, spatio. 24. horarum fertur: sed proprio motu, ab occidente in orientem totū per-

Mars. Crassitudo.

Motus.

pertransijt Zodiacum spatio vnius anni, &.321.dierum &.23.horarum ita vt quolibet die motu proprio, moueatur.31. minuta &.26.secunda circunferentia totius orbis hæc est. 181324000. milliarũ.

Iouis. ¶ Sextus planetarum in ordine Iupiter: & orbis crasitudo, est milliarium. 1769250. Mouetur motu proprio, vndecim annis & 313.diebus &.20.horis ita vt quolibet die contra motum primi mobilis per quatuor minuta &.59.secũda moueat: circũferẽtiæ magnitudo, milliarium est.294273572.

Saturnus. Crasitudo. Motus. ¶ Septimus Saturnus est cuius orbis crasitudo, fertur esse milliarium.185413 50.motu diurno, ad motum primi mobilis spatio 24.horarum mouetur: suo autem proprio ab occidente in orientẽ viginti nouem annis, atque.162.diebus &.12.horis pertransijt totum Zodiacum: ita vt quolibet die per duo minuta & quolibet anno per.12. gradus, &.13.minuta atque.35.secũda moueatur. De eius circũferentia dicitur quod sit tanta quanta milliarium.41081857 2. Circunferẽtia. longitudo.

¶ Ecce ab omnibus philosophis, & astrologis, absque differẽtia, septẽ planetæ asignãt, & nominãt: vt diximus, & ob breuitẽ suos proprios caracteres vnicuiq; signãt.

Saturnus.	frigidus & siccus.
Iupiter.	calidus & humidus.
Mars.	calidus & siccus.
Sol.	calidus & siccus.
Venus.	frigidus & humidus.
Mercurius.	secũdũ cõditionẽ illius cui coniungitur.
Luna.	frigida & humida.

Firmamẽtũ ¶ Supra septẽ orbes planetarũ de quibus diximus, ponit octauus, qui firmamẽtũ est: & vocatur cœlum stellatum: vbi multitudo stellarum, quæ apparent. Et tempore Arist. vt alias diximus, hoc cœlum stellatum.8.loco positum, primum mobile vocabatur.2.cœli.tex.61.vbi quærit quare in primo mobili, sit tanta stellarũ multitudo & varietas: eo quod Arist. Calippus & alij Astrologi illius tẽporis solũ in firmamẽto vnum deprehẽderunt motũ diurnũ: qui spatio.24.horarũ perficitur. Illud posuerunt esse vltimũ & primũ mobile: quod suo motu, oẽs spheras inferiores planetarũ secum raperet: verũ vt nos diximus supra specu.3. conclu.4.alij motus deprehẽsi sunt in sphera.8.quæ firmamentũ dicitur. Quapropter, Tẽpere Aristote. firmamentum.1. mobile.

pòst Aristot. & astrologos illos antiquos, Hipparcus & Ptolemæus & alij, aliũ motũ deprehenderũt in octaua sphera. Et antequ de eo sit sermo, quia discipulũ futurũ in proximo theologũ formare cõtẽdimus: notandũ erit, Procopiũ Gazeum, vetustũ auctorẽ catholicũ (qui nuper impressus ad nos deuenit) circa cœlorũ motũ errasse: tractaus enĩ illa verba Gen.7. Catharactæ cœli apertæ sunt: ait in hæc verba: perperã sentiũt illi qui cœlũ fingunt sphericũ & mobile: nam cœlũ consistit immobile, & via est astrorũ in ipso decurrentiũ: hæc ille. Relicta hac falsa imaginatiõe, reuertẽtes ad locũ vbi digresi sumus, cœlũ mobile est: & in firmamẽto (quod stellatũ cœlũ vocatur) nõ solũ inuentus est motus ille, quẽ Arist. & ante eũ alij inuenerũt diurnũ: sed vnus alius motus ab occidẽte, in oriẽtẽ: eo mõ quo planetæ mouẽtur suis proprijs motibus: quod Ptolemęus in.7. Almagesti probat: qui motus erat ita tardus, vt spatio.100.annorũ solum per vnũ gradũ moueretur. Quapropter suã perfectã reuolutionẽ spatio.36. millia annorũ cõpleret. Cũ ergo iã fuerint duo motus deprehẽsi in firmamẽto: & cuilibet corpori simplici primo & per se vnus motus cõpetat ei naturalis, vt nos supra diximus specula.3. intellexerunt firmamẽtũ nõ esse primũ mobile, sed aliud supra esse ponẽdum a quo esset ille motus raptus diurnus ab oriẽte in occidentẽ, & suũ haberet propriũ contrariũ: primũ mobile dicebant astrologi & philosophi solũ vnó moueri motu, quia erat valde proximũ primæ causæ quæ erat immobilis: adhuc aliã dederũt rationẽ, quare oporteret ponere supra firmamẽtũ aliud cœlu, quod mobile primu diceretur: nã vt Arist. sentit in.2.meta. cuilibet cœlo sua applicatur motrix intelligẽtia: sed vna sola nõ posset cœlũ mouere duobus motibus cõtrarijs quapropter necessario motus diurnus firmamẽti ab alia intelligẽtia superiori erat, quę applicata est primo mobili: & intelligẽtia firmamenti mouet cœlũ suo proprio & naturali motu ab occidẽte in oriẽtẽ, spatio illo tã largo quod est.36.millibus annorũ. Ecce quo mõ 8.sphera vltima nõ est, & motũ habet propriu, sicut & planetę habẽt. Et huius globi crasitudo dicit. esse.65357500. milliariũ & circũferẽtia.821637143.milliarium & oia hęc quæ ad crasitudinẽ orbiũ, & circũferentiã eorũ, sic descriptã assũmpsimus expertis in astro

Procopij error.

Cuilibet cœlo vna motrix intelligentia applicat.

Iacobus faber.

in astrologia: maximè ex Iacobo fabro, qui & internallū, etiā à cētro terræ, vsq; ad cōnexā superficiē orbis lunæ milliariū ponit esse. 10937. ex quo vno, post cōsiderata q̄titate, & crassitiæ, cuiuslibet orbis, vsq; ad 8. sphærā inclusiue deprehēdi pōt, & distātia, quæ est à nobis vsq; ad primū mobile: q̄ ipse Ptolemęus nonū cœlū dixit, in quo sicut in alijs De⁹ à nobis venit glorificād⁹.

¶ Sed adhuc notandū q̄ circa motū. 8. sphere q̄ p̄pri⁹ est ab occidēte in oriēte fuit antiquiorū varia opinio: nā quidā post Ptolemęū, & Hipparcū, dixerūt. 8. sphærā moueri vno gradu, per. 60. annos & quatuor mēses & sic tota suā cōplebat reuolutionē spatio. 21. milliū & sexcentū annorū. Sed, adhuc p̄ diu hos astrologos, Thebit cōsiderauit in. 8. sphera stellas moueri nō solū secūdū lōgitudinē, secūdū successionē signorū: sed etiā ad Austrū, & Septētrionē: qui motus trepidationis dicitur: & hunc p̄prium 8. sphere dixit Thebit: sicut alii aliū secūdū lōgitudinē, p̄priū posuerat Ptolemæus.

Motus trepidationis quō inuentus.

¶ Verū tēpore sapientissimi regis hispaniarū Alfonsi, cōgregatio sapiētū philosophorum astrologorū facta est: qui inuenerūt stellas fixas firmamenti interdum moueri ad Septentrionem, interdum ad Austrum: & etiam inuenerūt, aliq̄n velotius moueri, versus orientē, q̄ versus occidentē: quæ variatio stare nō poterat, si solū in. 8. sphera duo essent motus, scilicet, diurnus & alius q̄ ab occidente in oriente qui proprius dictus est. Quapropter, aliū tertium, ei appropriauerunt, qui trepidationis dictus est: & illū secundū motū vltra diurnū tardū vocauerunt: qui spatio ducentum annorū gradu vno & . 28. minutis esset: qui motus perficeretur. 49. millibus annorum: & hic motus dicebatur euenire à. 9. sphera, quā Ptolemæus, & Hipparcus primū mobile dixerūt: & hic motus dictus est p̄prius. 9. sphæræ, sed aliū secundū motū, ab Astrologis inuētū tempore regis Alphonsi quē trepidatiōis vocauerūt: asserimas ūt fieri in duobus paruulis circulis, circa principium arietis, & libræ ratione cuius, stellæ fixæ aliquando mouebantur ad Austrū, interdū ad Septentrionē: & interdū secūdū lōgitudinē, & hūc dixerūt proprium. Qua p̄pter cū in. 8. sphera triplex esset repertus motus, diurnus, alius secundus secundū successionem signorum secundum longitudinē & esset alius tertius qui trepidationis secundū latitudinē ad aquilonem & Austrū, vnū aliud cœlū posuerūt, q̄. 10. vocarūt & primū mobile: vt illi nonū quod fuerat à Ptolemæo positum vt primū mobile, nō diceretur primū sed secundū: & supra eū poneretur. 10. cœlū, q̄ primū mobile esset: à quo firmamētū sortiretur motū diurnū, quē habet per singulos dies: qui p̄prius est. 10. sphæræ, quā primū mobile vocamus: quæ aliū non habet, nisi ab oriente in occidentem, spatio. 24. horarum.

10 coelum.
1. Mobile.

¶ Et motus ille trepidationis qui proprius est firmamenti, seu. 8. sphæræ: spatio. 7. millium annorum cōpletur: ita vt. 20. annis fere vno gradu moueatur: hic motus non fit supra Polos ęquinoctialis, neq; supra Polos Zodiaci. sed fit isto modo, vt in principio arietis, & libræ, in Zodiaco in. 8. sphera fit paruulus circulus quem pertransijt spatio dicto ipsa. 8. sphera motu illo trepidatiōis.

¶ Habemus ergo omnes descriptas sphæras, à Luna incipientes: vsq; ad mobile primum, quæ sunt numero decē, & motus earum præcise. Vltra huiusmodi. 10. spheras cœlum empireū ponitur à catholicis, quod & beatorum sedes est: q̄ immobile est & q̄dem & Basilius, & Beda, & Strabo, et alij sancti ponunt: de quo, aliqui dicunt q̄ cū immobile et stabile sit, et pro loco et sede beatorum nullum habet influxum in hæc inferiora: verum doct. S. putat cœlum empireum, habere influxum sup illa quæ mouentur, licet maneat immobile, et influit in primum mobile, nō aliqd trāsiens et aduenieus p̄ motum: sed aliquid fixum, et stabile scilicet, vi tutē cōtinendi, et causandi, &c. An supra firmamentum nonum cœlum q̄ secundum mobile dicimus sit cristalinum per q̄ aquę intelligātur, vel sint veræ aquę de quibus scriptura sacra meminit, nō est præsentis speculationis: vide doct. S. p. p. q. 68. ar. 2. et. 3. vide & Abulensem sup Eusebium. p. p. ca. 80. & Gulelmū de vniuerso.

S. Tho. p. p. q. 66. ar. 4.

✱ Figurā de orbibus planetarū et firmamēti, et de caracteribus quibus signa et planetæ ab astrologis signātur, vide in fine octaui physicorum, pagina. 197.

¶ SPECVLATIO. XIII.
De eccētris & epiciclis.

Consequēter de ecētris et epiciclis dicendū: et primo oportet e medio tollere opinionem cuiusdam Rabini vetustissimi, de quo Iacob⁹ Naclāt⁹ in suo de

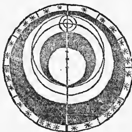
archa

Nī lantus. Vide S.Th. p p q.68.artic.5.

arcanis. Qui dicebat vltra sidereū cœlum nullū aliud ponēdū:& cœlos nō esse in rei veritate distinctos:sed omnes esse vnū corpus non secus ac aër plures in regiones partitus: & vnicuiq; planetarū sua regio esset distributa,& dicit ꝙ cœlū nō est corpus solidū sed permeabile sicut est aër & ꝙ ibidē 7.planetæ agitentur & moueantur secūdū legē præfixā ab intelligentia. Hæc illi⁹ autoris opinio, sed tñ reiciendus est in primis hic error,nā cœlos intelligim⁹ diuersos nō cōtinuos,contiguos tñ:& adhuc vltra distinct. positā,cōtēdim⁹ aliquas alias diuisiōes assignare & eccētricorū & epiciclorū.

¶ Ratio dubitādi de eccētricis & epiciclis est:nā suppositis his quæ alata sunt de motu planetarū:& quomodo quilibet in suo orbe moueat̃:& suo ꝓprio motu,&c. viderūt periti in astrorū cōsideratione:ꝙ planetæ,moti sub Zodiaco: aliqñ sunt velociores,aliquādo tardiores,& interdū declināt ad Septentrionē,aliquando ad Austrū: & maxime in Luna deprehendimus hoc:& similiter aliquādo sunt terræ ꝓpinquiores, aliquādo magis distāt:quæ omnia cū motu vniformi orbis ipsius planetæ stare non possunt: cū regulariter moueāt. Quaꝓpter Hipparcus,& Ptolemæus, vltra stellarum cœlū,primum mobile posuerūt :etiā de eccentricis,& epiciclis habuerūt cōsiderationē:vt omnia quæ varia videbantur in ipsis planetis,stare possent.

¶ Apud astrologos circulus eccētricus dicit̃ q diuidēs cœlū & terrā in duas partes æquales,habet tñ cētrū suū extra cētrū terrę sicut cōcētricus ille est,qui habet idē centrū cū terra:& epiciclus est circul⁹ paruul⁹ positus in circūferentia defferentis,per cuius circunferentiā mouetur corp⁹ planetę, & deffert:hęc omnia in ꝑsenti figura patēt.

Comment. negat eccētricos.

¶ Fuit opinio Cōmen.lib.12.meta. Cōm. 45.negātis eccentricos & epiciclos:& contra Ptolemæū nitit̃ ꝓbare: & impossibile reputat eos poni.Primo si datur eccentricus sequęretur,ꝙ cœlū nō esset sphericum cōtra Arist. 1.cœli.t.32.Patet antecedēs: quia eccētrici secundum vnā partem sunt grossiores,vt in figura patet: ergo nō sunt ponendi.

¶ Secundò quia si daretur eccentricus,vel esset in cœlo vacuum, vel esset corporum penetratio:vtrunq; repugnat:& in superioribus ꝓbatum est late,patet:quia cum in eccētrico,pars grossior,peruenerit ꝑ motū vbi pars tenuis:necessario erit corporū penetratio:& in loco vbi erat pars grossior, quando incepit motus erit vacuum.

3. Quia si daret̃ eccētric⁹,esset alia terra,& cōsequētei alius mūdus:ꝙ im,ꝓbatū est,& patet.1.cœli.t.76.&.12.meta.t.49.nā omnis sphera cœlestis vertit̃ circa cētrū:quæro vel circa centrū mūdi,ꝙ est centrū huius terræ nostræ : aut circa aliud centrum: si circa hoc:sequit̃ nō esse eccentricos, sed cōcentricos:si circa aliud,ergo alius est mūdus:ꝙ repugnat,&c.istis & alijs argumētis

motus est Cõm. ad negãdũ eccẽtricos, &c.

S. Th. nõ est aperte locutus de eccẽtricis.

¶ Doct. S. nõ est aperte loquut⁹ de hoc, sed 2. cœli lectio. 17. recitãs opinionẽ de eccentricis, quę fuit Calipi, & Eudochi, q̃ prius tennerat pythagoras, quæ nũc est modernorũ eã nõ reprobat: & li. 12. meta. lectio. 7. supra. t. 46. videtur tenere cõtra modernos vbi ait qꝫ tenere eccẽtricos, & epiciclos: cõtra dicit illis, quæ tradita sunt à philoso. in sciẽtia naturali. maxime in. 1. de cœlo, quia motus naturalis, non esset à medio, vel ad medium, vel circa medium.

Ptolemęus.

¶ Cõclusio affirmatiua est, qꝫ eccẽtrici sunt ponendi vt cõmunis schola astrologorũ ponit, quæ conclu. ꝓbaẽ à Ptolemæo. in. 5. distin. Almagesti. c. 14. si nõ darẽt eccẽtrici, ergo planetæ semp apparẽt equæ distãtes à terra: & eorũ diametri visibiles, semp erũt eiusdẽ quãtitatis: sed hoc est falsum: quia ad sensum deprehẽditur, planeta aliquãdo ꝓpinquior, aliquãdo remotior à terra: sed ꝓbatur cõsequẽtia, quia cũ à centro terræ, omnes partes cœli eque distẽt: si differens corpus planetæ est cõcentricus, nunquã magis in vno tẽpore distaret, q̃ in alio: vt ergo sensu noscamus tẽpore, & minorẽ propinquitatẽ Solis, & Lunæ & aliorũ planetarũ oportet ponere tales eccẽtricos: ergo ponẽdi sunt. Secunda ratio ex eodẽ Ptolemæo in. 3. d. almagesti. c. 2. Sol in illa medietate Zodiaci, quæ est à principio arietis, ad finem virginis, longiori tempore immoratẽ, q̃ in alia medietate, quę est à principio libræ. vsq; ad finẽ piscium: cũ ergo motus tot⁹ globi Solis sit regularis, oportet maior sit pars illa orbis pertransita, in illa prima meditate, q̃ in secũda: ergo linea transiens p cẽtrũ mundi secãs Zodiacũm duas illas medietates, in partes inęquales secabit: & sic partes defferentis solis in inęquales: sed hoc nõ potest esse si idẽ sit centrũ defferentis Solẽ, & mũdi: ergo ponendus est necessario eccentricus in orbe Solis, &c. Et sicut concedimus de eccẽtricis, eodẽ mõ de epiciclis dicẽdũ qui sunt circuli paruuli in quo est corp⁹ planetæ, ratione cuius attendit, & dicitur planeta stationarius, directus, retrogradus, &c. de quib⁹ in theorica planetarũ, excepto qꝫ Sol nõ habet epiciclum, cũ tñ alij planetę habeant.

Ad argum. Comment.

¶ Restat respondeamus ad argumenta Cõmentatoris, quibus ꝓbare nitebatur nõ esse ponẽdos eccentricos neque epiciclos.

Ad. 1.

¶ Ad primũ dicitur qꝫ positis eccẽtricis, nõ tollitur ratio sphericæ figuræ: quæ cõsistit in hoc qꝫ à cẽtro ad circũferẽtiã, sint lineę ęquales: & hoc reperitur in eccentrico: nã à suo cẽtro ad circunferentiã suã, æquales sunt lineę: & qꝫ eccẽtricus in vna parte sit grosior, q̃ in alia nõ tollit sphericã figurã toti⁹ orbis

Ad. 2.

¶ Ad. 2. solu. est: qꝫ argumẽtũ cõcluderet si pars grossa, deberet occupare locũ subtilis partis vel e contra, sed nõ ita est: sed taliter fit mot⁹ in eccẽtricis, qꝫ pars grossa infima nũq̃ separet à parte subtili superioris, & ecõtra: vt patet in figura: & ob id neq; est penetratio corporũ, neq; datẽ vacuũ sed qñ inferi⁹ ex parte subtili, est ꝓximior planeta, & dicitur esse in opposito augis: & qñ est ex parte superiori est in auge, & magis distãs à cẽtro mundi.

Ad. 3.

¶ Ad. 3. respõdetur: qꝫ posito eccẽtrico, nõ necessario poniẽ alia terra, & ali⁹ mũd⁹: sed solũ seqtur qꝫ in eadẽ terra, in cui⁹ medio cẽtrũ est mũdi, detẽ aliud cẽtrũ: qꝫ centrũ sit eccẽtrici. & cõsequenter qꝫ vna pars illi⁹ eccẽtrici, magis distet à circũferentia terrę, & alia magis ꝓpinquet, qꝫ & nos intendimus probare positis eccentricis.

De epiciclis.

¶ De epiciclis ergo agẽdũ est: epiciclus est paruul⁹ circulus in corpore deferentis infixus: in cuius circũferẽtia ponitur planeta q̃ & mouetur in eo, nõ solũ ad motũ toti⁹ orbis, & deferẽtis: sed etiã mouetur ad motũ epicicli: ratione cuius planeta, vocatur directus, retrogradus, stationarius, &c. de quib⁹ agẽdũ est breuiter solũ, vt vocabulorũ notitiã habeãt & prima literarũ rudimenta retineant discipuli, vt facilis sit aditus ad astrologiam.

Saturni epiciclus.

¶ Epiciclus Saturni quolibet die mouetur 57. minutis & totũ motũ perficit suũ, spatio. 378. dierũ & vni⁹ horę & 30. minutorũ

Epiciclus Iouis.

¶ Iouis epiciclus perficit motũ suum, 398. diebus & 21. horis & 20. minutis & sic in qualibet die peragit. 54. minuta.

Epiciclus Martis.

¶ Martis epiciclus ꝑfecit motũ. 779. dieb⁹ & 5. horis: & in qualibet die mouetur. 28. minutis.

¶ Sol non habet epiciclum sed mouetur in suo deferente ad motum eius.

Epiciclus Veneris.

¶ Veneris epiciclus complet motũ, spatio 584. dierũ: & quolibet die. 37. minutis.

Epiciclus Mercurij.

¶ Mercurij epiciclus citissime ꝑficit. 115. diebus & 22. horis fere, & quolibet die peragrat. 3. gradus & 7. minuta fere.

Epicicl⁹ Lunę.

¶ Lunę epiciclus spatio. 27. dierũ complet motum, & 8. horis fere in qualibet die per 13. gradus mouetur et. 3. minuta.

¶ Ratione

Directus. Retrogradus. Stationari⁹ ¶ Ratione huiusmodi motus epiciclorũ, vbi est planeta, qui etiam dicitur moueri in suo epiciclo: dicit̃ stationari⁹, direct⁹ retrograd⁹: nã quando planeta est in superiori parte epicicli quæ respicit firmamentum, vocatur directus: quia tunc dicitur moueri secũdũ successionẽ signorum: & vocatur retrogradus: quando est in parte opposita inferiori: quia tunc dicitur moueri contra successionem signorum vocatur stationarius: quando est in illa parte epicicli, vbi contingit lineam à centro terræ eductam, per circunferentiam eccentrici, vocatur prima statio, quando id ex parte orientis: & secunda statio quando ex opposita, quia tũc videt̃ stare planeta.

¶ Etiam si planetæ vocentur directi, retrogradi, & stationarij: ratione sui epicicli: Luna tñ etiam si habeat epiciclum, non dicitur stationaria, neque directa, neque retrograda: ob velocitatem motus orbis sui eccẽtrici: sed tñ dũ in superiori parte sui epicicli est tarda: dicit̃, & in inferiori velox.

Declinatio ¶ Etiã tribunt̃ planetis declinatio, & latitudo,
Latitudo. declinatio, est distãtia planetę ab ęqnoctiali. Latitudo, est distãtia planetæ, à linea ecliptica. Linea ecliptica est quæ per mediam latitudinem Zodiaci describitur, de qua inferius quę & via solis dicitur: quia Sol nũquam recedit ab ea, quia semper sub Zodiaco per medium mouetur. ob id Sol nullam habet latitudinem, cũ tamen habet declinationem.

Auctus. ¶ In ordine ad Solem, sunt aliæ proprietates planetarum, scilicet, augmẽtatio, & diminutio luminis, vt cum à Sole recedat: dicatur auctus.
Combust⁹. Euasus. Et dicitur planeta cõbustus, quando Soli approximatur, per. 15. gradus: & si est intra. 12. gradus vocatur planeta oppresus: & quando in eodem gradu, vocatur vnitus & quando recedit à Sole, vocatur euasus.

Aspectus varius. ¶ Adinuicem inter planetas est passio quæ dicitur aspectus: qui & varius est, dicitur coniunctio, oppositio, sextil, &. 4. & trinus, &c. coniũctio est quando planetæ simul iunguntur: oppositio quãdo per. 6. signa distãt, & sextilis qñ per duo. Et sic per. 60. gradus: quia cuilibet signo. 30. gradus deputantur & hæc est nota. ✱. quartus aspectus est qñ distãt per tria signa. i. per. 90. gradus & trinus aspectus est quando p quatuor signa. i. per. 120. gradus.

SPECVLATIO. XIIII. De circulis componentibus spheram.

Specular. Postquam in precedentibus nõnulla tetigim⁹ obiter velut pręludia ad astronomiã, operę pretium erit vna alia specula. de circulis, & ex quibus sphera cõponitur, considerare nã loquuti sum⁹ de Zodiaco, de æquinoctiali, & de polis & de circulo arctico, & antarctico: quæ intelligi nequeunt nisi peculiariter speculentur.

¶ De circulis ex quib⁹ sphera materialis cõponit, tractare volẽtes, quis sit finis, vt quẽadmodum in materiali describũtur & delineantur in cœlo etiã secundũ imaginationẽ aprehendant̃: & primo in primo mobili nã cũ, suo illo motu diurno. 24. horarũ spatio, omnes inferiores secum rapiat orbes, sub illis circulis in primo mobili imaginatione depictis, in quolibet cœlo inferiori, oportet contemplari similiter vt correspondentia sit inferioris, ad superiorem spheram.

¶ Ex decem circulis constat sphera materialis, & sex sunt maiores: quatuor dicuntur minores, & qui maiores sunt, eo dicuntur, quia totam spheram in duas diuidunt partes æquales.

¶ Primus circulus ex maioribus equinoctialis Æquinoctialis. dicitur qui æqualiter diuidit orbem: vt æque distans ab vtroque polo sit: & cingulus primi mobilis seu primi motus dicitur: & ideo æquinoctialis: quia quãdo Sol peruenerit ad talem locum in cœlo, lineam describens motu suo diurno, inter noctes & dies æqualitatem causat, quod in duobus temporibus anni euenit, in principio arietis in mense martij, & in principio libræ in mense septembris, nẽpe. 11. die martij & decimo tertio septembris. Et hic circulus in sphera, ab omnibus alijs maioribus distinguitur in multis: & quia in eo solo ęqualitas inter diem & noctem artificialem. Et quia æqualiter distet à polis mundi, &c. quia hic non ex proposito tradimus astrologiam, neque spheræ tractatum exponimus: sed solum rudimenta quædam pro tyronibus, quæ considerantur in scientia circa hunc circulum æquinoctialis, nulla ex proposito facim⁹. Hic circulus sine latitudine consideratur, à cuius distantia latitudo locorum metiri debet: vt inferius dicemus.

¶ Secundus circulus ex maioribus Zodiacus Zodiacus. dicitur hic vt auctor spheræ, intersecat equinoctialem in duas partes æquales, & intersecatur ab ea: & vna medietas declinat ad septentrionem: & alia ad meridiem, qui etiã vocatur circulus vitæ: vnde Zodiacus à. 30. id est vita, nam secundum motum planetarum sub Zo

diaco, vita in his inferioribus est, vel eo dicatur Zodiacus, quia ibidem signa duodecim quę à diuersis animalibus nomen accipiūt quę sunt sequentia.

Aries.	calidus & siccus.	Libra.	calidus & humidus.
Taurus.	frigidus & siccus.	Scorpius.	frigidus & humidus.
Geminis.	calidus & humidus.	Sagittarius.	calidus & siccus.
Cancer.	frigidus & humidus.	Capricornus.	frigidus & siccus.
Leo.	calidus & siccus.	Aquarius.	calidus & humidus.
Virgo.	frigidus & siccus.	Piscis.	frigidus & humidus.

Zodiac⁹ habet latitudinem.

¶ Est notādum quod inter circulos omnes ex quibus sphera constat, hic qui Zodiacus dicitur, latitudinem habet, & per mediū vt diximꝰ, linea in imaginatione describitur, quæ ecliptica dicitur: vel via solis per quam viam semper Sol incedit: & nūquā ad Austrum, vel ad Aquilonē declinat, verum signa quæ per Zodiacum posita distribuuntur, interdum declinant in vnam partem, ad Aquilonem, & interdum ad aliam, & sic signa dicuntur habere latitudinem septētrionalem, & aliquando meridionalem.

In terra latitudo ab æquinoctiali.

¶ Etiam considerandum quod sicut in terris latitudo sumitur ab æquinoctiali, vt talem ciuitatem, dicamus tantam habere latitudinem, quāta distantia est ab æquinoctiali: & consequenter tāta est poli eleuatio: sic in cœlis, in omnibꝰ stellarum & planetarum latitudo, sumitur ab hac ecliptica linea.

In planetis à linea ecliptica.

¶ Et enim duodecim ponātur supra dicta signa in Zodiaco: & cum habet signē tm lōgitudinis, 30. gradus, quodlibet habet in latitudine. 12. quam latitudinem habet Zodiacus, & hę linea ecliptica per medium imaginata, sex gradus latitudinis Zodiaci ad partem Aquilonarē, & 6. ad Australē relinquit. Et cū Sol nō recedat à linea vt dictum est, non habet latitudinem, habent tamen planetæ vt supra diximus.

¶ Et notandum quod cum Sol nunquam ad Austrum vel meridiem declinet, & semper sub ecliptica, non potest ecclipsis contingere Solis vel Lunæ, nisi sub eadem ecliptica: nam si sit Lunæ eclipsis, oportet sit per interpositionem terræ inter Solem & Lunam: & tunc solum est, quando Luna (quæ interdum ad Austrum declinat interdum ad Aquilonem) transitum facit sub linea ecliptica in vno duorum punctorum. vel in cauda, vel in capite draconis: vt si sol existat in capite, Luna sit in cauda: vel econtrario: et ob id non sit eclipsis in omni plenilunio, quia non contingit oppositio illis punctis: eo quod Luna non est sub ecliptica.

Quando cōtingit eclipsis.

¶ Et eclipsis Solis, est etiam quando Luna supponitur sub ecliptica. Et in omni coniunctione posset contingere, si Luna semper sub ecliptica: sed quia declinat, non in omni cōiunctione, euenit talis sub ecliptica Lunæ suppositio. De hoc circulo Aristotel. in secundo de gene. loquēs ait, secundum accessum & recessum Solis in circulo obliquo, fiūt generationes, & corruptiones: quia inquantum Sol viam ecliptică obseruans à puncto arietis, accedit ad tropicū cancri, generationes fiunt; & per recessum à pūcto libræ ad capricornij tropicum, contingunt corruptiones in hyeme. Et cum à puncto æquinoctij vernalis in ariete vsq; ad tropicum Cancri crescat dies, non tamē ęqualiter: nā cum. 24. graduū fere sit maxima declinatio: in ariete, fere per. 12. gradus crescit: & in Tauro quasi per 7. & in Geminis fere quatuor: quod demōstrat Ptolemęus in Almagesto: & tandē quanto maior approximatio ad æquinoctialē, tanto est maius augmentū, & sic erit cōsideratio in æquinoctio autumnali. Vide late Abulē. in. 2. p. defensorij. c. 88. De quibus suo loco.

¶ Sunt alij duo maiores circuli qui coluri vocantur: alter est diuidens solstitia, alter diuidit ęquinoctia: primꝰ diuidit spherā in duas partes æquales, transiens p tropicū Cācri, & Polū Zodiaci Coluri qui dicuntur.

diaci, & polum mundi: & per Tropicum Capricornij, & semper medius circulus apparet nobis, & alius medius occultatur. Et ille punctus Cancri quem intersecat colurus, vocatur Solstitium æstiuale: quia est locus ad quem maxime Sol eleuatur, & non progreditur amplius: sed rursus reuertitur ad æquinoctialem, & illa pars circuli intercepta inter æquinoctialem, & illum punctum, vbi intersecat solstitium, vocatur maxima Solis declinatio: quæ ab authore spheræ. 23. graduum & 5. minutorum ponitur: vt patet ex Ptolemæo in libro suæ magnæ constitutionis cap. 13. Verùm Almeon, & Georgius Purbach⁹, ait inuenisse. 23. gradus, & 28. minuta. Alia portio coluri, quæ est ab æquinoctiali, vsq; ad tropicū Capricornij, dicitē maxima solis declinatio: quia vltra non progreditur. Hæc de coluro, qui solstitia diuidit æstiuale, & hyemale.

Colurus æquinoctiū. ¶ Alter est colurus, qui etiam spheram totam in duo æqualia diuidit transiens per polos mundi, & per duo puncta æquinoctialis, scilicet, Arietis, & Libræ: vbi ergo cōtingit æquinoctialem circulum, qui cingulus primi mobilis dictus est, insinuat ibidē esse, vbi æqualis est dies nocti: & habentibus pro zenith ipsam æquinoctialem, perpetuò erit æqualitas: sed illis qui non habitāt sub æquinoctiali, quando contingit solem peruenire ad primum gradū Arietis, est dies æqualis nocti. Et quando in principio Libræ similiter.

Zenith. ¶ Et nota quòd zenith dicitur punctus in cœlo respondens vertici capitis: & punctus oppositus ex alia parte cœli Nadir vocat.

Nadir. ¶ Omnes isti quatuor maiores circuli descripti intelligūtur in sphera, & æqualiter omnibus habitātibus in orbe deseruiētes: quia vbicunque contingat aliquem habitare, semper est verùm solstitium esse in tropico Cancri, & in tropico Capricornij, sicut æquinoctiū in principio Arietis, & Libræ.

Meridian⁹. ¶ Est alius circulus maior spheræ, & diuidens in duo æqualia, qui Meridianus dicitur: transijt per zenith capitis, & per mundi polos, & per punctum oppositū correspondens capiti, qui Nadir vocatur: hic circulus Meridianus deseruit ad hoc, qđ vbicunque contingat aliquem habitare: cum sol Oriens pertingat illum circulum seu lineam quæ transijt per zenith capitis, & per mundi polos, Meridies illi erit: in quo cūq; anni tēpore: & ciuitates quæ nō æqualiter distāt ab Oriente, non habent eundē Meridianum: quia illis qui magis ad Orientem citius sol oritur: & consequenter peruenit in Meridie ad lineam illam per transeuntem per zenith sui capitis per mundi polos: & nondum peruenit ad lineam alterius ciuitatis, quæ magis ad Occidentem posita est: ob id, sicut non semel diximus habitantibus Toleti per septem horas fere ante, ad Meridiem Sol peruenit, respectu eorum, quàm perueniat respectu illorum qui habitant Mexici, quòd tanta sit distantia inter hos duos Meridianos. Et stat duos eundem habere Meridianum, cùm tamen vnus habitet ad plagam Septentrionalem in eleuatione poli ad. 60. vel. 70. gradus distans ab æquinoctiali: & quod alius habitet sub æquinoctiali, isti habebunt eundem Meridianum: quia ciuitates æqualiter distant à parte Orientis: & quo ad latitudinem non conueniūt, quia vna ciuitas sub æquinoctiali, & alia vltra Tropicū, ad. 70. gradus eleuatiōis poli. Meridian⁹ Toleti distat à Meridiano Mexici ferè per 7. horas.

¶ Itaque ciuitatum longitudo quo ad Meridianum attendenda est penes punctum Orientis: & latitudo, & dierum in æqualitas penes distantiam ab æquinoctiali. Et hic est modus loquendi de longitudine & latitudine apud Astrologos, quem sequimur communiter.

¶ Aduertendum est apud Aristotel. vt secundo de cœlo constat, longitudinem numeratam fuisse olim, à polo ad polum, sicut nos latitudinem eā vocamus. Causam nō oportet modo signare, sed sat sit quod de longitudine loquētes ad puncta Orientalia, vel Occidentalia attendendum est: sicut de latitudine sermonem habentes: ad distantiam, vel approximationē ad polos, vel ad æquinoctialem. Et Astrologi, & Cosmographi, ad ponendum gradus longitudinis signarunt Meridianum fixum ad Occidentem, à quo inciperet ratio computi, & cum partes maximè remotæ essent, de quibus erat notitia, insulæ Fortunatæ, (quas Canarias vocan⁹) ab illis incœperūt: sic Ptolemæus libro septimo, capit. 5. & non posuerunt ex parte Orientis: quia datis illis quorū erat notitia, certo sciebāt, vltra alias esse regiōes, etiā si incognitæ. Ob id putātes ex parte Occidētis se inuenisse finem, statuerūt Meridianū illud insularū Fortunatarū, tanquā fixum & immobile: Ab insulis Fortunatis sumitur initiū longitudinis.

sed si haberem notitiam vltrà, quam nos modo habemus de nouo orbe, non ibidem Meridianū collocarent tanquā vltimū ex parte Occidētis à quo longitudo sumeretur. Ecce alio maiori circulo, qui Meridian⁹ dicitur, & lōgitudo hæc maior & minor pōt deprehēdi, vt Ptolemæus libr. 1. c. 4. docuit per eclypsim lunæ, qui contingit in ciuitate Orbelis quinta hora, & in Carthagine Africæ visum est deliquium hora secunda. Quapropter collegerunt ab vna ad aliam ciuitatem esse differentiam triū horarum: & cuilibet horæ respondent. 15. gradus. Et sic erat lōgitudo vnius ciuitatis ad aliā. 45. graduum sicut & deprehēsum est, quanto excedat Toletana ciuitas Mexicanā, vt illa sit magis Orientalis per centū & amplius gradus quàm sit hæc: & alijs modis deprehendi potest longitudo varia inter Meridianos, diuersis instrumentis.

¶ Sicut deprehensum certo scimus anno 1565. à nostris Hispanis in insula Cebu, in *qua dux Michael Lupus del Gazpi*, & generalis clasis totius, qui à noua Hispania à portu, qui dicitur (de la Nauidad) nauigātes versus partes Occidentales, ad insulas Philippinas (quas vocant) post longam nauigationem ad insulam Cebu deueniētes: & ibidem moram trahentes, per viros in arte peritissimos, reuerendum patrem fratrem Martinum de Rāda in Astrologia vnice doctum: & per reuerendum patrem fratrem Andræam de Vrdaneta, cuius suprà mentionem fecimus in Cosmographia, & nauigandi peritia eminentissimum ordinis Eremitarum S. Augustini, qui iussu magestatis regię selecti fuerūt vna cum alijs eiusdē ordinis viris probatissimis in nauigatione, & detectione insularum, vbi abundant aromata ad euangelizandum illis gentibus incognitis, deprehensum quam est, quanta sit lōgitudo à ciuitate Toletana (quæ est in eleuatione. 40. graduum) vsque ad insulam Cebu, quæ est in eleuatione. 10. graduum ad Septentrionem, vt sit longitudo 216. graduum, & 15. minutorum iuxta tabulas Alphonsinas, & iuxta Neotericū Copernicum. Est longitudo. 215. graduum & 15. minutorum, & sublatis. 43. gradibus, & 8. minutis longitudinis, qui sunt à Meridiano Toletano vsq; ad lineam de Marchationis (quam vocant) vel diuisionis totius orbis quæ facta est iussu summi potificis Alexandri. VI. inter principes Christianos regem catholicū Ferdinādū Hispaniarū monarcham & regem Portugaliæ factā anno 1494. Hæc linea ergo ab insula S. Antonij de las de cabo verde. per. 370. leucas vltra ad Occidentem deberet signari quæ distātia ad gradus longitudinis reducta est. 22. graduum. &. 10. minutorum & à ciuitate Toleti vsq; ad insulam sancti Antōnij sunt 21. gradus longitudinis: iuncti faciunt. 43. remanent. 173. gradus, &. 7. minuta, & cum medietas totius orbis sit 180. gradus. Insula Cebu, pertinet ad reges nostros catholicos: & vltra adhuc per. 7. gradus. Hæc obiter dicta sint vt intelligamus deprehēdi posse distantiam, & differentiam locorū secundùm longitudinem, vel considerando eclypsim lunæ, vel per alia instrumenta quibus in arte periti vtuntur, & quibus merito fides adhibenda est: & non solum hæc inditio nominatorū sunt explorata, & cōperta: sed congregatione facta, *ex doctissimis* Cosmographis in regia curia, apud Madritum anno. 1567. euidentissimum effectum est insulam Cebu in demarcatione regis Hispaniarum esse, & ad eum pertinere ratio conuertij illarum gentium, in qua congregatione ego præsens affui.

Distātia in longitudine à Toleto ad insulā Cebu in insulis Philippinis.

Insulæ Philippinę ad regē Hispaniæ pertinent sicut ad regē Portugaliæ & vltra adhuc 7 gradus.

¶ Est alius circulus maior, qui dicitur orizon. i. terminator visus, hic diuidit spherā in duo æqualia: quia vbicunq; sit homo (vt dicitur) medietatem cœli videt, aliā medietatem non videt: & vocatur hæc medietas visa hemisperium.

¶ Hic orizon est duplex rectus, & obliquus, rectus est illis qui habitant sub æquinoctiali: & eam habent pro zenith capitis, qui vero habitāt extra æquinoctialem, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, habent obliquum orizontem. Sed tamen siue rectus, siue obliqu⁹, pro medietate spheram diuidit, & habitantibus extrà æquinoctialem tanto quāto polus eleuatur vnus, (quæ eleuatio tanto est quāta distantia ab æquinoctiali) tanto alterius poli, depressio est, & semper medietatem cœli videt & medietas ocultatur, & secūdum diuersitatem orizontis obliqui, est varietas, & inæqualitas in horis diei, & noctis, quòd iuxta climatum diuersitatem nos suprà probauimus.

Orizon.

Duplex orizon.

¶ Ecce quomodo. 6. sunt descripti circuli maiores in sphera æquinoctialis, zodiacus, colurus solstitiorum colurus, æquinoctialis, meridianus, orizon.

¶ Restat

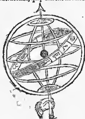
Tropicus Cancri.

¶Restat de alijs quatuor paruis circulis agamus, primus sese offert circulus qui dicit̃ Tropicus Cãcri, & est ille qui describitur à sole quãdo magis eleuatur in principio Cãcri vltrà quem pũctũ nõ est progressus, sed reuertitur potius: ob id Tropicus vocatur, & est ęstiualis, quia in æstate peruenit. Hic circulus vocat̃ minor, quia licet spherã diuidat, sed tamen nõ in æquales partes. Cùm versus Septẽtrionẽ minor portio maneat, & ad Austrũ maior. Et sicut Sol perueniẽs ad punctũ Cancri, describit circulũ quem tropicũ Cancri vocamus: sic quãdo ex alia parte ad Austrum declinat, cũ peruenit ad gradum Capricornij, aliũ describit circulũ ex minoribus, quem tropicũ Capricornij vocamus, & minorem partẽ orbis relinquit ad austrũ, & maior est, quæ ad Septentrionem remanet. Et id quod interceptum est inter hos duos circulos minores tropicum Cancri, & Capricornij, torridam zonam vocamus: vt diximus: quia semper Sol incedit sub ea, nũc ad Austrũ, nũc ad Aquilonẽ. Alij duo minores circuli sunt arcticus, quidem, qui describitur à polis zodiaci, ad motum primi mobilis. Nã ibidem zodiaci poli positi intelligũtur ab *Astrologis*. Et sicut ex parte Septẽtrionali, ille paruulus describitur circulus similiter ex parte Australi, alius correspõdet, qui vocatur circulus anctarticus: & cũ quãta est Solis maxima eleuãtio, quæ est vsq; ad Cancrũ. 23. graduũ, &. 15. minutorũ duplicata, sit distãtia inter tropicũ Cancri, & circulũ anctarticũ: coniungendo cùm maxima eleuatione, ꝙ residuũ est vsq; ad. 90. gradus, est distantia circuli arctici vsq; ad polũ mundi, quæ est. 23. graduũ. Et hæc de cõpositiõe totiꝰ Spherę, & decẽ circulorũ in ea sufficiãt alia ĩ ꝑpria sciẽtia tractãda, quę clarent in hac figura.

Tropicus Capricornij

Circulus arcticus.

Circulus anctarcticus.

¶SPECVLATIO. XV. Vtrùm paradisus terrestris verè, & realiter sit in partibus Orientis.

Argum. 1

Vòd sic, videtur. Patet ex gene. 2. vbi dicitur, secundùm Hebraicam veritatẽ; Plãtauit Deus paradisum in Edem ad Oriẽtem: sed Edem est locus terræ nunc habitatæ ab hominibus: vt patet ex Ezechiele.

Ezechi. 27.

Argum. 2.

¶Præterea. Paradisus verè est locus à Deo creatus, & ad litteram intellectus, & non metaphoricè: ergo verè alicubi est: & non videtur vbi, nisi in terra habitata ad Orientem: ergo ibi est.

In cõtrariũ.

¶In contrarium est: quia nullibi inuenitur talis locus in tali habitabili terra.

Notand. 1. Aug. super gene. ad li. Prima opi.

¶Pro solutione notandum B. Augustinum dixisse varias fuisse doctorum sententias de paradiso illo terrestri à principio à *Deo* formato ad habitationem primorum parentum. Prima est eorum qui putant illud Gene. 2. tantùm corporaliter intelligendum. Secunda est illorum, qui tantùm spiritualiter: & tertia est media, quæ tenet illud intelligi coporaliter, & spiritualiter: quàm B. P. Augustinus videtur amplecti, quando ait. Commodè dici possunt de intelligendo spiritualiter paradiso, dummodo illius historiæ fidelissima veritas rerum gestarum narratione commendata credantur. Hæc ille. Et quidem meritò hæc amplectenda sententia est: vt sic realiter paradisum creatum asseramus, vt non tollamus *quominus* spiritualiter, & mysticè multa de Ecclesia Dei, tam militante in terris, quàm triumphante in coelis intelligi possint. Veritate ergo literæ supposita, quoad situm loci, opiniones etiam sunt variæ.

August. 13 de Ciuita.

S. Tho. p. pa q. 102.

Variæ opi. de situ. paradi.

Prima opi.

¶Est opinio quæ tenet, locum illum amoenissimum adhuc stare, & ibidem omnia permanere, sicut à principio, & esse extra omnem terram habitatam, & habitabilem ex parte Orientis in quodam monte altissimo, qui nubes transcendit, ad quem diluuij *aquæ non peruenerunt.*

¶*Hæc

* ¶ * Hæc fuit opinio Bedæ, & eam sequitur Magister Histo. scholasticæ. lib. 1. cap. 13.

2. Opinio. ¶ Secūda opinio tenet, quod ille locus fuit à Deo creatus in parte terræ habitabili, & nunc habitatur: sed quod modo non sunt arbores illæ, à principio plantatæ, nec herbæ: Et tandem quod inundauerunt aquæ diluuij, & perijt loci illius amoenitas.

3. Opinio. ¶ Tertia opinio tenet, paradisum terrestrē fuisse in Mesopotamia Syriæ, vbi habitauere sancti patriarchæ post diluuium, Noe: Sem, Nachor, Thare pater Abrahæ.

4. Opinio. ¶ Quarta opinio recentior est, quod in Palestina Iudeæ est, nō longè à campo Damasceno, vbi primus homo de limo terræ fuit formatus. Et quidem motiuum non deest: quia Adam eiectus de paradiso, prope habitauit, & mortuus in Hebron, sepultus est iuxta Damascenum campum: vt author est

D. Hierony. D. Hieronymus: & consilio diuino ibi propè habitatio fuit primi parentis, & ex voluntate: vt ob oculos haberet loci amoenitatem, quam perdiderat ob peccatum. Et quod post diluuium sancti patriarchæ frequentissimè in illo loco habitauerunt, vbi *& sepulturæ locum elegerunt.*

¶ Relictis ergo varijs opinionibus, & eorū varijs fundamentis, quas poterit qui voluerit videre in paradoxis Cirueli Daroceñs,

Ciruelo. quæst. 5. quod probabilius apparet, sequentibus conclusionibus ostendemus. Et sit prima.

Conclus. 1 ¶ Paradisus terrestris non est extra omnē *habitabilem locum in monte inaccessibili, ad quem diluuij aquæ non peruenerunt.* Pro

Ratio. 1. batur: quia nullus talis mons ditur, qui perueniat vsque ad lunarem circulum, neque ad aeris supremam regionem: quia talis locus hominum habitationi est disconuenientissimus: quod de paradiso dicere est irrationabile, cum congruentissimus fuerit, & locato conueniens, nempe primo homini.

Ratio. 2. ¶ Secundò. Quia Gene. 7. dicitur, quod aquæ diluuij intantum creuerunt, vt sint opertiomnes montes excelsi sub vniuerso cœlo: & quòd aquæ ascēderunt super mōtes altissimos per quindecim cubitos: ergo non est dicendum quod aquæ non peruenerunt ob altitudinem ad talem locum paradisi.

Ratio. 3. ¶ Item est maximum argumentum: quia Hispani adnauigauerunt ad omnem cœli partem, Septētrionem, Meridiem, Orientē, Occidentem: & cum insulas, & alia ignota loca inuenerint, de loco paradisi nulla mētio est. Qui locus si tā eminētissimus esset, latere non posset. Quapropter D. Augu. & alij doctores huius rei memoriam facientes, non assertiue, sed recitatiue sunt intelligendi secundùm opinionem Hebrçorum.

¶ Secunda conclu. Paradisus terrestris in mōtibus Sarmatiæ Asiaticæ Armeniæ ponendus non est. Patet. Omnes qui de paradiso terrestri loquūtur affirmant fuisse ita vt ob hoc sub æquinoctiali aliqui ponerēt: quia locus temperatissimus est: sed mōtes illi ad Septētrionē positi, frigidissimi sunt, quia nimis Septentrionales: ergo ibi non est ponendus. Conclus. 2. Ratio. 1.

¶ Ad idem. Si ibi esset ponendus, esset quia (vt ferunt) quatuor fontes oriuntur ex illis montibus, ex quibus quatuor illa flumina egredientia à paradiso: sed hoc nō probat: quia dato Tygris, & Euphrates ex monte Taurino oriantur, qui est vnus montiū Sarmatiæ, alij tamen fluuij duo Gyon, & Phison lōgè ab illo loco ad Orientem habent suos fontes originarios. Ratio. 2.

¶ Tertia conclusio. Nō caret probabilitate paradisum terrestrem fuisse situatū in Mesopotamia. Patet. Illa (vt ex scriptura patet) fuit terra amœnissima, & ibidē patriarchæ habitauerunt. Conclu. 3. Ratio. 1.

¶ Secūdò: quia in Mesopotamia est Edem, in quo loco dicitur Deum plantasse paradisum: ergo aliquam habet probabilitatem opinio hæc. Ratio. 2.

¶ Quarta conclusio. Paradisus terrestris à Deo à principio creatus in Palestina circa Iordanem videtur fuisse, vbi Sodomitarum subuersio. Hæc suadetur ex B. Hierony. Adā in Palestina in agro Damasceno fuit formatus: & postquàm eiectus est, ibidem habitauit, vbi & sepultus est: sed hoc est in Palestina circa Iordanē: ergo ibi propè locus fuit ille deliciarum positus. Et quòd ibidem Adam fuerit post peccatum, ex illo Gene. 3. Reuerteris in terram de qua sumptus es, probat Hieronymus. Conclu. 4. Ratio. 1. Hierony.

¶ Præterea Gene. 13. de illa planicie Iordanis scriptura loquens, quando Abraham à Lot est separatus, dicitur. Leuans autem Lot oculos, vidit omnem regionem circa Iordanem, quæ vniuersa irrigabatur Iordane, antequā subuerteret dominus Sodomā, & Gomorrham. Erat enim sicut paradisus domini, & sicut Ægyptus venientibus Segor: vbi Glos. ordinaria. Hic dicimus Secūdo ad. Glossa.

esse

esse paradisum terrenum, cui comparatur terrena irrigatio. Hāc sentētiam velut probabiliorē sequitur Ciruelo in loco citato, & contendit illam corroborare, eò quod primum peccatum per quod mundus infectus, ibidem cœpit in primo parente: vt docet B. Paul. Per vnum hominem peccatum introiuit in orbem terrarum: ergo illa omnium corruptionem pessima ibi probabile est & post peccatum fuisse, qualis illa fuit Sodomorū: ergo verisimile est ibi fuisse situatū paradisum. Et superaddit, quod Deus occasione primi peccati parētū tātū illum abhorruit locū, vt submergeret solū illud, vt amplius appareat minimè.

Ciruelo. *Ad Rom. 5.*

¶Ex hoc sequitur, vanum esse quod quidam nunc ex modernis astrologus, & Cosmographus asserit, paradisum terrestrem esse ad partem Australem, quam continuè habitatam inueniunt Hispani nauigantes, ad quem non peruentum est. Vanum (inquam) apparet, eò quòd ad eleuationem vltra gradus. 60. peruentum est vltra æquinoctialē ad meridiem: vt patet in estrecho de Magallanes: tamen de tali loco paradisi nullum vestigium est, imò adinuenta sunt loca intemperatissima, simul & inamœna, & habitationi hominum satis incongrua: vt nobis retulerunt qui illud mare nauigauerunt, & fluctum Magallanicum pertransierunt.

Corollariū

¶Verùm hîc sese ingerunt aliqua dubia. Primum est, & potissimum quomodo intelligitur id quod de illis. 4. fontibus, seu fluminibus paradisi, qui dicti sunt: Gyon, Phison, Tigris, Euphrates. Nam si verè, & realiter tales sunt fluuij, cū circa Iordanē, vbi erat Sodoma, tales non sint. Quòd si tales fontes habeant intelligi spiritualiter iuxta B. August. doctrinam, qui ait. Quando scriptura aliquid dicit, quod ad literā acceptū, sensui videtur repugnare, ad sensum spiritualem est recurrendum: sicut est illud Iudicum. 9. Quando ligna siluæ inierunt consilium: vt vngerent sibi regem. Quod si spiritualiter accipiatur, similiter de paradiso dici posset, quòd tamē reprobatum est.

Dubium. *D Aug lib. de doctrin. Christia.*

¶Diuersorum doctorum de dubio varia, & diuersa sententia est. Siquidē qui tenent paradisum esse in Oriente, in loco remotissimo, mare interiecto, inter habitatam terram, & ipsum dicunt. 4. illa flumina ortum habere ex tali loco: & statim in mari immergi, vt amplius non maneat vestigium: sed pòst in terra in diuersis partibus emergūtur; putà. Phison in Sarmatia, seu Armenia maiori, & Gyon in Æthiopia: Tygris, & Euphrates in Syria, & Mesopotamia.

Dilutio. Prima opi.

¶Alij qui paradisum in montibus Armeniæ collocant: de istis. 4. fontibus philosophantur. Dicūtq; omnes. 4. fluuios per terram discurrere, vsq; ad Indicū mare in hūc modum: vt Tigris, & Euphrates intrēt mare in sinu Persico: sed Ganges quem Phison appellant, paulò superius ad Oriētem intrat mare in sinu magno Indiæ. Alius fluuius qui Gyon, in maris introitu mergitur, & absorbitur à terra, & discurrēs versus meridiem erumpit vltra Æthiopiam prope Tropicum hyemalem: & iterum descendit versus septentrionem per Æthiopiam, & Ægyptum venit ad mare Mediterraneum prope Alexandriam Ægypti.

Opinio. 2.

¶Tertia opinio, quæ in Mesopotamia putat esse paradisum, dicit omnes. 4. fluuios per terram discurrere, vsque ad mare Indicum. Tamen tres citatæ opiniones rejiciūtur, sicut & fundamētū ipsarum improbatum est: nā si paradisus terrestris ponēdus est, vbi Sodomorum subuersio, prope Iordanē, oportet & fontiū aliā ponere rationē.

Opinio. 3. *Improba. opinionis.*

¶Ad dubium ergo consequenter loquentes. paradisum iuxta Iordanem asserentes, illa Gene. 2. litera de. 4. fluminibus sic intelligi potest. Fluuius egrediebatē de loco voluptatis, id est, de paradiso, intelligitur de Iordane irrigante illam planiciem. Et quod sequitur. diuidebatur in. 4. capita, accipitur fluuius materialiter pro ipso nomine, & verbum diuidebatur, tenetur logicè: vt significèt diuisionē generis in suas species, aut differentias, ad hanc sensum. Hoc nomen fluuius, cùm sit valdè commune genus, diuidi potest in multas species fluuiorum. Quarum. 4. sunt specialissimæ: & dicūtur capita, seu capitales species: Phison, Gyon, Tygris, & Euphrates. Iste modus exponendi extraneus videtur, sed apud Rhetores & Grammaticos non infrequens, siquidem transitum faciunt à rebus ad vocabula, & è contra.

Solutio dubij.

¶Et quidem hæc solutio potest roborari, quia omnes alij modi dicēdi sunt improbabiles: nam multa inopinabilia habent, scilicet, submersionum, & emersionum ad longissima quæque terrarū: vt prima, & 2. dicit opinio. Et quod. 3. dicit, minus opinabile. Quapropter cùm constet in sacra scriptura posi-

Roboratur solutio.

ra positum de illis. 4. fluminibus, oportet aliqualem intelligentiam habere, vel fateri mendosum codicem, vel nos non assequi intelligentiam, iuxta D. Aug. doctrinam. d. 9. c. Ego vero solis. Vbi ait. Si in sacris scripturis aliquid offendero, quod videtur cõtrariũ veritati, nihil aliud existimo vel mẽdosum esse codicem, vel interpretem non esse assequutum quod dicitur, vel me non intelligere locum illum: sed in loco citato locus non est mendosus, & tres interpretes, Grecus Caldeus, & Latinus cõcordant cum Hebræo: oportet ergo dicere quòd locus sit valde obscurus, & vix intelligibilis etiam à doctis. Hunc intellectum sequitur magister Ciruelo.

Ciruelo in suis parad. q. 7. Rupertus. ¶Et Rupertus Abbas intelligentiam hanc sequi videtur olim, cùm asserat, quòd fons ille vniuersam irrigat terram, ad hunc sensum: quemadmodum iecur in corpore animalis cunctis venis sanguinem ministrat, vitamq́; animãtis hoc ministerio retineat, sic ille fons vniuersam terrã per venas occultas vegetat, & in multos redundat fontes, & *flumina: sed corũ omnium ista sunt.* 4. capita. i. principalia flumina. Igitur & fontes horum. s. *Tigris, & Euphrates.* Si libet in Armenia demõstretur. Et tamẽ per viam quam nouit cultor fluminum Deus de paradiso secũdum veritatem scripturæ huius manare credantur. Hæc ibi. Quæ adducũtur à Loisio Lipomano in catena aurea super Gene. c. 2.

Loisius.

Abulens. ¶De origine fluuiorũ, & de alijs vide Abulens. gene. 2. q. 17. 18. & 19. * Vnũ tamen hic annotare licet Origenis fuisse errorẽ in tomis super gen. omnẽ historiam paradisi terrestris non ad literã, sed allegoricè intelligendam. Cõtra quẽ Metodius in Dialogo & Epiphanius in Anchorato & in epistola ad Ioãne Hierosolymę episcopũ, in quem errorem etiã incidit Franciscus Georgius Venetus in primo tomo problematum: quia multa dicit, quæ deliramenta videntur: & Ambros. in suo libro de Paradiso videtur id sentire in allegorico sensu cũ Origen. & in epistola ad Salimũ verbis expressis id concedit. Sed tamen idẽ Ambrosius in prima epistola ad Corinth. ca. 6. geminum ponit paradisum & terrestrem & cœlestem: quapropter certũ non est, cum Origenẽ, & Philone eum sensisse. Et quidẽ Augus. Chisamensis episcopus in annotationibus in Pẽthateucũ asserit paradiũ fuisse locum corporeum. Sed tamen statim post peccatum aboleri ceptũ est, & per diluuium totaliter locus ille destructus est. Verũ decipitur quãdoquidẽ ibidem etiam & Enoch translatos tenemus. Et alij etiam Ioannẽ Euangelistã ibi collocãt, & hic idẽ Augus. Egubinus episcopus Chisamensis ausus est dicere in suis illis annotationibus in Penthateucũ mortẽ corporalẽ nõ fuisse ob peccatũ, & negat translatos ibidẽ Heliã & Enoch. Verũ cõtra egregie probat & testimonijs scripturæ & rationibus contra eundem Ambros. Catherinus in suis Comment. super quinq; c. 1. Geneseos. & idẽ de Ioann. euãgelista, & adducit autores graues id asserẽtes Simonẽ Metaphrastẽ in oratione de laudibus. B. Ioãn. & nominat paraphrasim & Hipoli. martyrẽ in sermone de Antichristo & catenã Græce in Apocal. & Gregoriũ Turonẽsẽ lib. 1. c. 24. & S. Antonin⁹. &c. Et idẽ tenet in opusculis.

¶Ad primũ argumentum vbi ex illo Ezechie. 27. de Edem probare contendunt in Mesopotamia fuisse paradisum terrestrẽ, respondetur, non eodem modo capi Edem gene. 2. & Ezech. 27. qa in Ezechiele est nomẽ proprium loci in Mesopotamia, sed gen. 2. est nomen appellatiuũ, quod significat voluptatem. Et sic literæ sensus hic est: Plãtauit paradisum in Edem, id est, in loco voluptuoso & delicijs pleno, in qua significatiõe accipitur. 2. Reg. 1. Vestiebat nos coccineo in delicijs. Et quidem secundum eius infallibile ꝓmissum, gloria, & decore nos vestiet in illo cœlesti paradiso, & suprema Hierusalem matre nostra. Vbi bibemus de Torrente voluptatis suæ, & inebriabimur ab vbertate fontis luminis æterni. In quo quidem amœnissimo, & florido loco inamissibiliter mansuri suscipiemur. Nã si per vnum hominẽ introiuit mors, & expulsio ab illo primorum parentum loco, in Christo vero fonte, & angulari lapide viuificabimur. Cui sit gloria, potestas, & imperiũ per æterna secula. Amen.

¶Hæc dixisse sufficiant esse libros de Cœlo editos ab Arist. & reliqua aliaque maioris momenti sunt esse astrologiam iudiciariam reprobandã, & à finibus Christianorum relegandam pro suo congruenti loco (si dominu⁹ dederit) reseruãtes: nã vt aliàs nõ semel ꝓmisimus, in animo est, & hęc in nostris Theologicis resolutionib⁹ tractare, vt par est, si i ꝓprio tractatu nõ reposuerim⁹.

Finis libri vnici de Cœlo.

SPECVLATIO

PHYSICA SVPER LIBROS DE GENERATIOne edita per Reuerendum patrẽ fratrem Alphonsum à Vera cruce Augustinianum artium,& sacræ Theologiæ magistrum, & cathedræ primæ moderatorem in vniuersitate Mexicana in noua Hispania, nunc tertio edita & ab eodem auctore diligenter correcta & in multis addita.

INCIPIT LIBER PRIMVS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE.

¶ARGVMENT. PRIMI LIBRI DE GENE.

E generatione acturi,& corruptione,oportet præsupponere Aristo.per duos integros libros tractare de modo quo cõtingat generatio:corruptio:alteratio:augmentatio,& diminutio: & commemorat omnes quinque species motus, generationẽ, & corruptionem,annumerando. Hic tractatus non solùm physicæ disciplinæ,sed maximè ad eam pertinens. Et cùm in libris physicorum Auctor. iactando præludia quædam velut fundamenta totius ædificij de ente mobili deseruerit, ad particularia in consequentibus descendendo,de particulari motu entis mobilis loquitur. Et in libris de cœlo exactè satis de mobili ad vbi. In istis loquitur de mobili secundum generationem,& corruptionem . Istius tractatus meritò subiectum dicemus esse ens mobile ad formam: vt comprehendat omnes motus alios à motu locali. Docet enim Aristotel quomodo acquiratur, vel deperdatur per motum forma substantialis,& forma accidentalis:ob id subiectum eius meritò est ens mobile ad formam:& omnia quæ tractantur,reducuntur ad hoc subiectum:quia sub ista ratione in consideratione cadunt:pro quanto ad generationem,vel corruptionem,augmentationem, vel diminutionem,aut alterationem spectant. Sunt qui argumentum tractent hoc diligenter,inter quos primus sese offert Marsilius peritissimus physicæ,& in theologia,similiter scripsit,& Ægidius,sed magis speculatiuas & subtiles ingerens quæstiones,quàm practicas & intellegibiles . Cui vacat per otium, facilis est ad libros aditus. Nos tamen ab instituto nostro non recedentes,quæ necessaria sunt clarè,& apertè trademus:alia quæq; quæ ad superfluum tendunt,ex proposito resecantes.

Ens mobile ad formam est subiectũ lib. de gene.

Marsil.

Ægidius.

¶SPE-

¶SPECVLATIO PRIMA pri. libr. de generatione, & corruptione. Vtrùm generatio simpliciter, & corruptio sit possibilis per naturã.

1. Argum. 1 dge tex. 11 & 12. meta. tex. 7

Videtur quòd nullo modo: quia generatio ad substantiã est, vt non semel docet Aristot. sed substantia vel est materia, vel forma, vel compositum ex eis constans: sed nullum istorũ potest simpliciter generari, neque potest simpliciter corrumpi: ergo generatio simpliciter non est possibilis. Maior est nota. Probatur minor. Non materia, quæ in generabilis, & incorruptibilis. Non forma: quia ipsa non fit simpliciter, cum de potentia materiæ educatur. Non totum resultans suppositum: quia illud non fit simpliciter, cuius partes non fiunt: sic Aristotel. 7. metaphysi. text. 27.

Argumé. 2. ¶ Item. Si aliquid generaretur simpliciter maximè forma, per quã res est, quæ generatur, & actu est, & in specie constituitur: sed forma non generatur. Patet. Quia vel fit ex nihilo, vel ex aliquo: si ex nihilo, ergo creatur, & non generatur: si ex aliquo, & non nisi ex materia: ergo ex materia fit: sed hoc non: quia materia, sicut & forma sunt principium rei naturalis, vt in. 1. physico. specula. prima diximus: sed de ratione principiorum est, quod non fiunt ex alterutris: ergo forma non fit ex materia, neq; ècontra: & sic non est generatio.

Argumé. 3. 2. de cœlo. text. 18. & 96. ¶ Præterea. Nihil potest corrumpi: ergo nihil potest generari: quia vnius generatio alterius est corruptio, & ècontra. Si esset corruptio, vel esset naturalis, vel esset violenta: non violenta: quia nullum violentũ est perpetuum. Neque potest esse naturalis: quia quælibet res appetit suam conseruationem naturaliter: vnde Boëtius. Omne animal perniciem suam, mortemque deuitat.

Boëti. 3. de conso.

In contra. ¶ In contrarium est Aristot. hîc, & in. 1. physic. text. 11.

Notand. 1. ¶ Pro solutione oportet breuiter notare varias antiquorũ fuisse opiniones de principio rerum.

1. Opin. Meliss. ¶ Prima opinio fuit Parmenedis, & Melissi, qui simpliciter generationem negauerunt, & solum concedebant alterationem.

Opin. 2. Empe. ¶ Alij dixerant multa esse rerum principia inter quos Empedocle .4. posuit elementa: Leucipus tamen corpora atomalia. Alij (vt Anaxagoras) posuerunt carnẽ & ossa. Alij vero puncta posuerunt, vt Aristotel. Platoni imponit. De istis in superioribus in primo Physicorum mentionem fecimus, specu. 1. vbi de principijs.

Notand. 2. ¶ Secundo notandum, quod ex omnibus istis opinionibus vna fuit famosa tunc tẽporis, quod nulla erat simpliciter generatio: quia ex nihilo nihil fit: & non entis, ad ens, distantia infinita est: & ex non ente nihil poterat generari. Quapropter possibilem negabant simpliciter generationẽ. Nam si aliquid generari posset simpliciter, non nisi ex partibus præexistentibus esset, quod tunc non esset generatio sed congregatio. Quod si ex non præexistentibus ergo ex nihilo, quod erat contra præsuppositum.

Notand. 3. ¶ Tertiò. In memoriam erunt reuocanda, pro solutiõe debita, quę nos in primo physico. de materia diximus, quod sit quid pręsuppositum omni actioni naturali: & ipsa quidem est ens, & non ens: est ens in potẽtia tantum, & est non ens: quia non habet actum.

Notand. 4. Sic Arist. 5. phy. tex. 7. ¶ Quartò notandum, quòd generatio duplex est: quædam simpliciter talis dicitur, & est illa quæ substantiæ est: alia est secundum quid, & quæ accidentis, sub qua & alteratio, & augmentatio. De modo generationis simpliciter Aristotel. ait quod subiectum sit ens in pura potẽtia: sic vt in eo per præuiam alterationem forma substantialis producatur, quæ est res principalior materia: quia ipsa est quæ dat esse in actu. Arist. 8. phy. tex. 96. & 7. metaphy. tex. ...

Conclus. 1. ¶ Prima conclusio. Generatio simpliciter est possibilis, & de facto multa generantur simpliciter in rebus naturalibus. Hec conclusio est Aristo. Probatur ratione. Tunc dicitur aliquid generari simpliciter quando præsupposito subiecto per actionem agentis naturalis aliquid acquirit esse actu simpliciter: sed hoc contingit in rebus: ergo est possibilis. Antecedens pro maiori est notum. Minor probatur: quia ex ligno per actio-

Ratio. Arist. 1. de cœlo t. ...

per actionem agentis generatur ignis, & vere acquiritur esse substantiale nouum, quod nondũ erat. Ex semine (per virtutẽ quandam ibi inclusam) alterato, acquirit animal nouum esse substantiale: & hoc est generari simpliciter, quod est acquirere esse substantiale nouum, quod non erat, aliquo subiecto præsupposito. Nam producitur ens, quod ante non fuit ens: quia licèt antè esset materia, ipsa tamen nõ erat ens, sed solum ens in potentia.

2. Cõclusi. Arist. 1. de gene. tex. 1 ¶ Secunda cõclusio. Generatio simpliciter alteratio non est. Hæc est Aristot. Probatur. Non est idem quod disponit ad aliud, & id quod disponitur, sed alteratio est disponens ad generationem simpliciter, vt Aristo. dicit: ergo ipsa nõ est generatio simpliciter.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Ad generationem simpliciter requiritur quòd esse habeat genitum simpliciter, q̃d ante nõ habebat, & adueniat esse non existenti in actu, sed in potentia tã tum: sed quod aduenit per alterationem, vt est forma accidentalis, non dat esse simpliciter: sed esse tale accidẽtale, albi, vel frigidi, non aduenit existenti inpotẽtia, sed iam existenti in actu, vt constat: sequitur ergo quod alteratio, & generatio simpliciter non fuat idem.

Ratio 3. ¶ Quod si tertiam velis adhibere rationẽ, erit manifesta conclusio, cum in motibus & mutationibus ex termino ad quem species sumenda sit: sed terminus generationis simpliciter alius est à termino alterationis: quia hic accidentalis forma, *& illic substantialis.*

3. Cõclusio Ratio. ¶ Tertia conclusio. Alteratio, generatio secundùm quid dicenda est. Patet. Id dicitur generari secundum quid, quod acquirit esse aliquod non simpliciter, sed esse tale, vel tale: sed per alterationem contingit: quia frigidum acquirit esse calidi, & album esse nigri, vt cõstat: ergo alteratio generatio dicenda est secundum quid.

4. Conclus. Gñatio est. naturalis. ¶ Quarta conclusio. Tam generatio simpliciter, quàm secũdùm quid, naturalis vocatur, & naturaliter contingunt in rebus. Hic volo dicere, quód ad huiusmodi generationem nõ est opus ponere miraculum, sed rebus naturalibus conseruatis in suo esse naturali quod habent à Deo, per actionem, & passionem adinuicẽ cõtingit q̃ ex semine fiat animal, & ex ligno fiat ignis, & ex frigido fiat calidum, & ex calido fiat frigidũ. Probatur. Id dicitur naturale, quod est secundum naturam, & passum vim cõfert motui, sed tã in generatione simpliciter, q̃ secundum quid, est huiusmodi: quia secundùm naturam est vt materia ligni in se formam recipiat ignis, ad quam in potẽtia erat, & non magis erat ei naturale ligni, quam habebat, q̃ ignis quæ nunc est: *tam* naturale est q̃ subiectũ hoc, quod est actu frigidũ, fit calidũ per actionẽ caloris: sicut erat naturale quod haberet frigiditatem. sequit q̃ naturalis est generatio, & alteratio. Ratio.

¶ Quinta concl. Sicut dictũ est de generatione simpliciter, & secundùm quid, similiter de ea, quod naturaliter contingat, eodẽ modo & de corruptione est intelligendũ. Patet. Opposita habent fieri circa idem, & contrariorum eadem disciplina est. Probatur. Id simpliciter dicitur corrumpi, quod desinit habere esse illud essentiale, quod acquisiuit per generationem: sed contingit *simpliciter, vt quando introducto igne* in ligno, & generato, sequuta est corruptio ligni: & similiter quando alterata aqua per ignem habuit esse calidi, & corruptum est illud esse per remotionem *caloris: ita* naturaliter sicut fuit generatio, & alteratio. Et hoc est quod dicit Aristot. quod vnius generatio, alterius corruptio est. Nam cum duæ formæ substantiales in eodẽ *subiecto* simul esse non possunt, neque duæ formæ accidentales contrariæ. Non enim potest esse q̃ sit vna, quin alia corrũpatur. Et non potest esse frigus, quin calor expellatur. 5. Cõclusio Aristot. 5. Topic. c. 4. Aristot.

* *Considerãdũ tame, quòd dictum Arist.* generatio vnius est corruptio alterius, & è contra: verum habet in generatione simpliciter, & in corruptione simpliciter, sed in generatione secundũ quid, quę alteratio est, in qualitatibus quę non habent contrarium sed priuationem, non sequitur: nam posito lumine non corrumpũtur tenebræ, neque posita scientia corrumpitur ignorantia: & de qualitatibus habentibus contrariũ, sed separabilibus nõ tenet verũ, vt de colore, & sapore, nã dũ ex elementis generatur pomũ, & generatur sapor, & color, & tñ non corrũpitur cõtraria qualitas, sed tamen in qualitatibus inseparabilibus, quæ habent contrarium tenet, verum, vt sunt primę qualitates: nam generata caliditate frigiditas corũpitur, de quo ex proposito infrà speculatio. 3. *

Ad argum. ¶ Ad primum argumẽtum dicimus, quòd in ge-

in generatione simpliciter & fit materia, & fit forma, & fit cōpositū, tñ aliter, & aliter: nā materia fit subiectū actu illius formæ, quæ per generationem introducitur.

Quomodo fit materia

Ante generationem erat subiectum in potentia ad recipiendam formam, sed adueniente, fit actu. Ecce quomodo materia fit subiectū ne: quia fit actu subiectum.

Quomodo fit forma.

Forma substantialis etiā fit: quia terminatur actio agentis, seu generantis ad formā substātialē, quā intendit producere: quia contendit passum assimilare, quę assimilatio non nisi in forma est, ante fo ma, nō terminabat actionē huius agentis, cum antè nō esset, & modò terminat: sequitur quod forma fit terminatiuè.

Forma fit terminatiuè.

Subiectum fit cōpletiuè.

Fit & suppositum completiue. Patet: quia totum suppositum est quod habet esse substantiale, & subsistere, & in eo est completum, & consummata ratio essendi, & non in forma, quæ non est per se, neque in materia, quæ nūquam absque forma: sed suppositum compositum: & materia non fit ex forma, neque ècontra: quia exterminatiuo nō fit subiectiuum, neque ex subiectiuo fit terminatiuum. Et dicto casu φ forma educatur ex materia, dicitur fieri simpliciter: quia educi ex materia:

Specula. 7.

(vt in primo physi. probatum est) non est, quòd forma pręcesserit, vel aliquid eius ante sed φ materia erat in potentia, vt esset subiectū formæ, & per actionem agentis naturalis actuata est illa potentia. Ex isto patet solutio ad. 2.

Ad. 3.

¶Ad. 3. oportet distinguere de naturali, vel in ordine ad suas causas efficientes, tam vniuersales, quàm particulares: immediatas, & mediatas: vt Deus, sol, cœlū, & agens naturale particulare, & in ordine ad ista agentia oportet dicere φ corruptio ita est naturalis, sicut & generatio: nō esset cōtra naturam, φ non esset corruptio: nam naturale est igni calorem producere, & desiccare. Applicato ergo ligno erit naturale omnes dispositiones necessarias ad formam ligni expellere, & formam ligni corrumpere. & eodem modo est naturale soli, & cœlo concurrere cum igne ad hāc corruptionem. Deo etiam conuenit inquantum prima causa est, quæ magis in effectū influit, q ipsa. 2. causa. Et huiusmodi corruptiones sunt intētæ ab istis causis ad conseruationē rerū. Et sicut intendit generationes ad perpetuandum res, & intendit corruptiones.

¶Secundo modo potest dici naturale, vel violētum in ordine ad subiectū: & hoc dupliciter: vno modo, de per se: alio modo de per accidēs. De per se, corruptio nō est intenta à subiecto: quia quælibet res naturaliter suam appetit consistentiam: sed tamē per modum sequelę, vel per acidens: quia subiectum habet appetitum naturalē ad formam quam non habet. De per accidēs vult corruptionē formæ, quā habet: quia cum non possint simul esse duæ formæ substantiales in eodem subiecto, volendo habere alteram, expellit quā habet: & sic appetit quam non habet.

S. Tho. ... q. ...

Potest dici etiā corruptio naturalis absolutè, etiam ex parte subiecti, attendendo ad hoc φ bonum uniuersi in hoc saluatur, quod sit rerum alternata generatio, & corruptio: & ob id sicut de graui dicimus quod ascendendo nō facit contra naturam: quia secundum inclinationem ad bonum vniuersi, & bonū totius: sic & corruptio, quamuis videatur ex parte subiecti appetentis suam consistentiā violentū quodāmodo. Respiciēdo tamen ad bonum vniuersi, quod consistit in hoc, dicitur corruptio illa naturalis, tale bonū respiciens, bono particulari relicto.

Corolla.

¶Ex dictis posset inferri, quid de hominis generatione sit sentiēdū, vtrū ipsa simpliciter talis vocatur, vel nomina aliqui putant φ non, supposito sola sit vna anima in eo, quæ rationalis est: nā cùm forma illa non educat de potentia materiæ, sed creetur, videtur φ non habeat dici generatio simpliciter: quia de nihilo, & non de aliquo. Si tamen essent aliæ animæ ponēdæ distinctę, vt nonnulli ponunt, scilicet, vegetatiuā, & sensitiuam: cum de potentia materiæ educatur, posset dici generatio simpliciter.

Hō dicitur generari simpliciter.

S. Tho. p.p. q. ...

¶Sed videtur dicendum, quod homo dicitur generari simpliciter, etiam si vna sola sit anima rationalis, quæ à solo Deo creatur. Ratio est: quia dato anima à solo Deo creetur, tñ agens naturale, vt semen, vel quodcunq; sit illud, agit ad disponēdā materiam: ita vt sit subiectū aptum ad animā rationalem. Similiter agens naturale concurrit ad introducendam formam in subiectu disposito, etiam si solus Deus creet, vt in superiorib⁹ diximus, & inferius in. 3. de anima: & totū suppositum acquirit esse substantiale complectiuè: sequitur quòd vera sit generatio, & simpliciter possit sic vocari, maximè, quia licet forma substantialis, quæ non est rationalis, educatur de potentia

tentia materiæ, non tamen eſt eo ꝙ ipſa fuerit in materia antè, vel aliquid eius, ſed quia ſubiectũ habebat eſſe ſubiectum illius forma. Hæc dixerim, etiam ſi Marſi. dicat quòd hominis generatio poteſt dici largo modo generatio. De quo inferius ſermo.

Marſi. in. 1. de gen. q. 2

* ¶ Hic poſſet dubitari, ſi tã euidẽs eſt, generationẽ & corruptionẽ eſſe in reb⁹: quo pacto antiqui illi ignorare potuerunt: nam in euidentibus nulla eſt ignorantia: ſicut nulla eſt, quod quolibet eſt vel non eſt. Soluendum eſt dubium diſtinguendo, nã euidentia duplex, ſcilicet, ſumma, & non ſumma: & illa talis eſt, qua habita nullus falli poteſt: vt de primis principijs, & quod nix ſit alba, & ignis calidus: quia ſenſu euidens eſt, ſed hæc euidentia non ſumma naturalis, eſt talis quæ habetur experientia, & ſenſibilibus cõiecturis fortioribus ad vnã partem cõtradictionis ꝙ ad aliã: ſicut Ariſt. in libris de cœlo, terram rotũdã demõſtrat, & ex grauitate partium, & ex eclypſi lunę, quæ fit arcualiter. Hæc eſt euidẽtia nõ ſumma naturalis, de qua & dubitatio, & ignorantia: & ſic eſt in præſentiarum de generatione ſimpliciter &, ſecundum quid.

¶ Et pro cõplemento huius ſpeculationis notabis Cõm. voluiſſe qđ omne poſsibile generari, generabitur: hæc lib. 9 metaphy. comẽt. 8. & ita Ioannes de Ian Iunio lib. 9. q. 5. defendit Cõme ſed tamẽ rectius. Sãct. Thom. 9 meta. text. 8. & 2. de genera. tex. 64. ait enim quod non omne quod eſt poſſibile generari, generabitur: quia poteſt eſſe impedimentum ex multis: alias omnia ex neceſsitate euenirent, quod eſt falſum: primo peri. & 2. phyſ. comẽt. 48. & aperte docet Ariſt. 2. de gen. tex. 64. qđ nõ omnia quæ poſsibilia ſunt fieri ſient.

¶ SPECVLATIO. II. Vtrùm vnum indiuiduum ſine ſui corruptione poſsit tranſire in indiuiduũ alterius ſpeciei.

Argumẽ. 1.

IDETVR quòd ſic. Aqua tranſit in vinum: vt ſi gutta aquæ vino admiſceatur: tamen manet incorruptum indiuiduũ aquæ. Patet quia ſi voluerit quis extrahere, poterit deſumpto ſucco menthæ: ergo vnum in aliud tranſit ſine ſui corruptione.

¶ Præterea. Acetum, & vinum ſpecie differunt: quia hoc calidum, & humidum, & illud frigidum eſt, & ſiccum: tamen ſine ſui corruptione vinum in aliud tranſit. Patet: quia ex vino fit acetum, & rurſus acetum conuertitur in vinum: ſed hoc nõ poſſet eſſe, niſi quia indiuiduum vnius ſpeciei tranſit in aliud ſine corruptione ſui. Argumẽ. 2.

¶ Vltimò. Per incantationes homines in porcos, & in cætera animalia mutantur: vt de aſino aureo Apulei conſtat, & de Circe vt lucianus narrat. Et confirmari poteſt de illis quæ per alchimiã fiunt. Argumẽ. 3.

¶ In contrarium eſt veritas. Non enim poteſt eſſe generatio ſine corruptione naturaliter. In cõtrariũ

¶ Pro ſolutione conſiderãdum, vt ait Marſilius, ꝙ tranſmutatio in ſubſtantijs eſt duplex: *quædam vera*: *alia ſolum ſecundum* apparentiam. Vera illa erit, quando realiter indiuiduũ vnius ſpeciei tranſit in aliud. Non vera, ſed apparens eſt, quando ſolum accidentium facta eſt mutatio, manente integra ſubſtantia, & ſalua: vt ſolet in illis quæ per alchimiam fiunt: ſiquidem accidẽtia monſtrant, & ſubſtantiam oſtendunt, ac ſi verę eſſet. Marſi. q. 3. 1. *li gene.*

¶ Secundò notandum, quòd in ſubſtantia mutatio vera triplex eſt, ſcilicet, creatio, tranſubſtantiatio, generatio, & corruptio. Exemplum primi: vt anima intellectiua creatur, & ãngelus. *Trãſubſtãtiatio eſt* (vt fideles intelligunt) in admirando Euchariſtiæ ſacramento: ſiquidem ibi mutatio fit circa ſubſtantiam, cum ſubſtantia panis tranſeat in ſubſtantiam corporis Chriſti realiter, & verè, & non ſecundùm imaginationẽ. De generatione, & corruptione abũdẽ ſuppetunt exempla. Notã 2. Triplex mutatio in ſubſtãtia. S. T. 3. p. q. 75. ar. 4.

¶ Prima concluſio. Tranſmutatione vera ſubſtantiæ, indiuum vnum nunquàm tranſit in aliud ipſo manente incorrupto ſecũdùm ſe totum. Probatur, Nullum eſt indiuiduũ, quod non ſit alicuius ſpeciei certę: ſed tale (ſi daretur) nullius eſſet ſpeciei certę: ergo vnum indiuidiuum non poteſt mutari in aliud. Antecedens eſt pro maiori notum. Minor probatur: nam quęro: illud cuius eſſet ſpeciei? nam ſi illius cuius prius erat, & manet: quęro, an ſit illius ſolius, vel ipſius, & alterius ſpeciei? ſi ſolius, habeo Concluſ. 1. Vnum indiuiduum nõ *tranſit in aliud.*

quòd tale indiuiduum non transfuit in aliam speciem: si etiam simul est alterius speciei: ergo simul & semel pertinet ad duas species: sed hoc non potest esse: quia non posset esse nisi quia in eadẽ materia sunt simul duæ formæ substantiales distinctæ, non pertinentes ad vnam certã speciem quod repugnat per naturam. Dixi distinctæ, non pertinentes ad vnã speciem: quia in homine ponentes animam rationalem, sensitiuam, & vegetatiuam distinctas, ponimus eas vt pertinentes ad vnã solam speciem hominis: quia rationalis cõtinet sensitiuam, & vegetatiuã. sed si quælibet per se ad vnam speciem pertineret, non posset stare. sequitur ergo in præsentiarum, quod talis translatio in substantiã non est possibilis per naturam, neque dici potest quod nouam speciem constituat.

2. Cõclusio

¶Conclusio secunda. Mutatione apparẽti, & nõ vera potest indiuiduum vnius speciei transire in aliud alterius, manente substantia primũ. Hoc apparet in illis quę fiunt per alchimiam, quæ quidem apparent, sed non sunt.

Ratio.

Patet cõclusio quia fiunt variationes, & mutationes apparentes auri, & argenti, lapidum: cum tamen vera non sit transmutatio (vt docet prima conclusio) oportet sit solum per apparentiam. Et testis sum oculatus, & fateor me vidisse aurum alchimia factum & argentum similiter & tam elaboratum vt ipsi argentarij sint decepti nescientes inter verum & fictum distinguere.

3. Cõclusi. Transubstãtiatio nõ datur naturaliter.

¶Tertia conclusio. Sicut non datur naturaliter quòd vnum indiuiduum transeat in aliud, manente substantia, neque per naturam dari potest transubstantiatio. Per transubstantiationem intelligimus, quando substantia in substantiam conuertitur, cum mutatione reali, cuius est conuersio, vt si panis transeat in carnem, vel in os, sic quòd amplius panis non maneat panis, sed fit caro, vel os, ad modum quo fides catholica tenet in sacramento Eucharistiæ, prolatis verbis a sacerdote, fit transubstantiatio, quòd panis substantia, tam materia, quàm forma transit in substantiam corporis Christi, non manente amplius pane, quamuis maneant eius accidentia: vt ad oculum videmus ipsa manere post consecrationem.

S. T. 3. p. q. 75. ar. 4.

Ratio.

Patet quod ista non sit naturalis. Omnis actio naturalis præsupponit subiectum in quo recipiatur, quod fit sub vtroque termino: sed in sacramento Eucharistiæ non manet subiectum sub vtroque termino: quia non manet panis materia, quæ erat antè consecrationem: nec manet forma substantialis panis, quæ erat antè: ergo non est naturalis mutatio, sed miraculosa: & miraculum vnicum, & insigne. Neque valet dicere, quòd accidentia panis manent eadem. Non (inquam) valet: quia ipsa accidentia nõ sunt subiectum formæ substantialis: neque sunt subiectũ esse substantiæ: sequitur ergo quod non datur per naturam talis transubstantiatio. Et quod transeat substantia in substantiam, patet ex Ecclesiæ determinatione in capitulo Firmiter. extrà. de summa trini. & fide cathol. & in Conci. Triden. Ob id opiniones quæ recitantur extrà, de celebratione missarum. c. Cum Marthæ à glo. sunt reijciendæ, & solum debet amplecti, quod ibi nulla maneat substantia panis. De quibus erit sermo, & disputatio in nostris Theologicis Resolutionibus.

Conci. Tri. ses. 13. c. 4.

4. Conclu. contra Dur. 4. d. 11. q. 4.

¶Quarta conclusio. Per diuinam potentiam quodlibet creatum potest conuerti, & transmutari in quodlibet, siue materia manente, quę est ingenerabilis, & incorruptibilis, siue sit etiam ipsa conuersa simul cũ forma. Patet: quia hoc est in sacramento apertissimũ: ergo eo modo quo per virtutem illorum verborum factum est, potest fieri in omnibus alijs rebus: quia Deus non alligauit potentiam suam sacramentis: ergo poterit pro sua voluntate dare talem virtutem conuertendi vnum in aliud. Tamen non posset Deus (eo quod repugnat) aliquid creatum in diuinam naturam conuertere: quia Deus esset mutabilis, & variabilis: quod est probatum saltem in 8. Physico. ab Aristo. qui dat primo mouenti immobilitatem.

Ad 1. rep. 3. Para. in glosa.

¶Ad primum, dicunt nonnulli, quòd quando aqua miscetur vino, manet ipsa, & non mutatur. Commiscetur tamen propter suam subtilitatem vino vsque ad minutissimas partes: & si postea aliquo artificio extrahatur aqua ex vino, extrahitur quod semper mansit, & nunquam fuit transmutatum in aliud. Sic respondet Marsi. sed contrarium videtur: quia ibi fit vera mixtio, & aqua vere desinit esse aqua, & suam perdit formam substantialem & vinum fit sub materia illa sub qua aqua erat. Et hoc maxime constat: quia aliàs in consecra-

Marsi. q. 5.

consecra

ſecratione calicis illa gutta aquæ appoſita
vino ſemper maneret aqua, & totum non
eſſet ſanguis: neque totum quod in calice
eſt poſt conſecrationem, abſolutè deberet
odorari. quia ibi manet aqua, quæ non eſt
capax conſecrationis. Sequeretur etiam
ſi contingat quòd quis ſumat partem ſan
guinis ſecundâ, non ſumeret ieiunus: quia
S. Tho. 3. p. aquam priùs ſumpſit. Et ſi eſſet verũ quod
q. 74. art. 8. iſti dicunt, non eſſet opus ſolicitè obſerua
re quòd aqua miſcenda ſit in parua quan-
titate, & quòd fiat ante conſecrationem,
interuallo ſufficienti ad illius conuerſionẽ
in vinum. Dicendum ergo eſt quòd aqua
de ſinit eſſe. Quod ſi artificio extrahatur,
nõ eſt aqua, ſed aliquid quod videtur eſſe
aqua, vel eſt ſubtile eiuſdem vini.
Ad. 2. S. Tho. 3. p. q. 64. art. 5. ¶ Ad ſecũdũ de aceto, concedit idẽ Marſ.
quòd ſint eiuſdem ſpeciei vinum & ace-
tum: & ſic vinum non tranſit in aliam ſpe
ciem. Hæc ſolutio non eſt tenenda: nam
ſi vinũ eſt eiuſdẽ ſpeciei cum aceto, nõ eſt
quare non poſsit fieri conſecratio in ace-
to: ſed non fit verè, & non alia ratione: niſi
quia materia nõ eſt conſecrationis: nõ er
go ſunt eiuſdem ſpeciei: nam quõcunque
maneat verè panis, & ſpecies panis, dato
panis in corruptionem tenderet, ſi fiat cõ
ſecratio, vere panis eſt conſecratus: quia
panis eſt materia apta: ergo dato quis pec
S. Tho. 3. p. caret, ſi in aceto conſecraret, eſſet tamen
q. 74. art. 5. ad. 2. verus ſanguis: quod Theologorũ opinio
communis non admittit; ergo ſignum eſt
Vinum & acetum non ſunt eiuſdẽ ſpeciei. quia vinum, & acetum ſpecie differunt: &
cõſtat: quia vinum calidum, & humidum
eſt, & acetum frigidum, & ſiccũ, vt dicunt
medici: ſed iſta ex diametro pugnant: er-
go non ſunt in eaden ſpecie. Et quòd vinũ
fiat acetum, vel acetum fiat vinũ, non eſt
argumentum eſſe eiuſdem ſpeciei: quia po
teſt eſſe corruptio facilis à circunſtante
aëre inter formas has, quamuis ſpecie diffe
rentes, & ſit ſimilitudo quantum ad diſpo
ſitiones requiſitas in materia, vt ex vna in
aliam fiat facilis mutatio, & ob id corrum-
patur vinum, & generetur acetum: corrũ-
patur acetum, & generetur vinum. Non er
go vinum tranſit in aliud eo manente inco
rrupto, ſed tranſitus eſt per generationẽ,
& corruptionem.
Ad. 3. ¶ Ad. 3, negatur quòd ſint veræ huiuſmo-
di tranſmutationes, ſed ſolùm illuſiones
quædam, & apparitiones, quas efforma-
re hoſtis generis humani non eſt difficile;
ſicut in ſomnis apparent aliqua, quæ verè S. Tho. p. p.
non ſunt, ob ſpecierum reſeruatarum cõ- q. 111. a. 3.
motionem in phantaſia factam: ſic ergo
in vigilia poteſt fieri à dæmone: quia crea
tura omnis corporea ad nutum eſt ei ſub- S. Tho. p. p.
iecta, quoad motum localem: & poteſt q. 110. a. 2.
eſſe quod aliquis putet ſe aſinum: ſicut &
de Nabuchdonoſor, diuina voluntate, vt
pœniteret, & ſeipſum humiliaret factum Danie. 4.
in ſacra ſcriptura legimus. * De quo vide
multa in maleo maleficarum, maximè. 2.
p. membro. 2. cap. 4. & vide dialogum Lu-
ciani, qui dicitur Lucius a ſinus: ad propoſi
tum multa lectu digna quæ vere contige
runt in hiſtoria Apolog. reuerendiſsimi
Epiſcopi de Chiapa. non dũ impreſſa. fol.
360.

¶ SPECVLATIO. III.
Vtrùm generatio vnius alterius *ſit corruptio,* & ècontra.

Idetur quòd non. In nu- Argumẽ. 1. Ariſto. p. Phy. t. 82. S. Tho. p. p. q. viii.
tritione hominis aliquid
corrumpitur, ſcilicet, ci-
bus: tamen nihil genera-
tur. *Patet. Non* genera-
tur materia: quia eſt inge
nerabilis. Nec forma: quia ſuppono quod
in eo ſolùm ſit anima rationalis, quæ tamẽ
à ſolo Deo creatur, & non educitur de po
tentia materiæ.
¶ Præterea. In corruptione hominis, quã- 2
do moritur, eſt generatio: & non eſt cor-
ruptio: ergo generatio vnius non eſt cor-
ruptio alterius. Patet antecedẽs. Nam for
ma cadaueris verè generatur: quia verè in
corpore mortuo eſt aliqua ſubſtantialis
forma: & non niſi cadaueris, quæ ante mor
tem non erat: ergo tunc generatur: tamen
nihil corrũpitur. Patet nõ corrũpitur *ma-
teria*: quia ipſa manet, & incorruptibilis
eſt Ariſtote. 1. Phyſic. tex. 82. Neque for-
ma: quia anima rationalis, quæ eſt ſubſtã
tialis forma, immortalis eſt.
¶ Vltimò. Lumẽ generatur in aër e: & ſciẽ 3
tiæ habitus in anima. & tamen nihil corrũ
pitur, quia neque lumen habet contrariũ,
neque ſcientia.
¶ In contrarium eſt Ariſtoteles hîc text. In cõtrariũ
17.
¶ Pro ſolutione primò notandũ eſt, quòd Notan. 1.

 aliquan

Comme. 1. Phy. c. 60. aliquando generatio sumitur pro subiecto generationis: sic dicit Cõmen. q materia prima est quæ generatur: sic etiam dicitur corruptio.

Notand. 2. ¶ Secundò est præsupponendum q generari, & corrumpi aliter contingit in rebus successiuis, & aliter in permanentibus: q a permanentes possunt habere suas partes simul, non sic successiuæ: vt motus, & tempus. De quibus suprà.

Notan. 3. ¶ Tertio est supponendum, quod aliàs est dictum sæpe: & materiam non esse sine forma aliquando: & simul duas formas substantiales non esse in eadem materia: quibus adnotatis, sit prima conclusio.

1 Cõclusio In successiuis ré gñrari est eã corrumpi. ¶ In rebus successiuis rem generari est ipsam corrũpi, & ipsam corrumpi est generari. Probatur de motu: quia aliquando generatur: ergo vel quando est, vel quando non est: non quando non est: ergo quãdo est: sed quando est, quia successiuũ, & non permanens, tunc cum generatur, corrumpitur: quia non manet: & quando corrumpitur etiam generatur. Nõ enim potest intelligi ipsum esse, nisi in corrũpi: quia non intelligitur nisi in successione: & idem de tempore:

Conclus. 2. Generatio vni⁹ est corruptio alterius. ¶ Secunda conclusio. In rebus permanentibus generatio vnius est corruptio alterius quantum ad compositum, quod completum habet esse per generationem. Patet. Sit. a. compositum, quod generatur: cùm hoc fit in subiecto præsupposito: quęro, an materia fuit ante denudata ab omni forma, vel non: si sic: ergo aliquando materia sine forma, quod non potest esse. Si habuit formã: vel manet simul cum illa quæ de nouo est in generatione, vel non: si manet: *ergo duæ formæ substantiales simul*, quod repugnat: quia illa vna res pertineret ad duas species distinctas. Si non manet: ergo vel corrumpitur, vel transit in aliud subiectum eadem numero: transire in aliud subiectum non potest: ergo corrũpitur: sed corrupta forma, corrumpitur suppositum, quod habebat esse per formam: ergo generatio vnius est corruptio alterius. Eodem modo probatur, q corruptio vnius sit alterius generatio. Dixi quantum ad compositũ: quia generatio, & corruptio propriè illius quod acquirit esse, vel desinit esse intelligitur. sed hoc non est forma, sed compositum: quia esse est suppositi, & per se subsistentis, & non formæ: quia

S. Tho. 3. p. q. 17. ar. 2. licèt generatio, & similiter corruptio terminetur ad formam, tamen complectiuè ipsius suppositi est. Sic intelligitur q generatio vnius suppositi sit corruptio alterius: & corruptio vnius sit alterius generatio.

Conc. ¶ Tertia cõclusio. Sicut homo generatur, sic & corrũpitur: & sicut ex corruptione alicuius sequitur generatio hominis, sic ex generatione alicuius, sequitur eius corruptio. Hic volo insinuare, quomodo dato anima rationalis hominis (supposito vnã solam habeat animam) non sit ex traduce, sed à solo Deo creetur, & quando homo moritur (quod est ipsum corrumpi) anima rationalis, cùm sit immortalis, non corrumpatur, tamen semper est verum quod homo generatur, & est etiam verum, quòd homo corrumpitur. Probatur. Aliquid generari, est habere esse post non esse, præcedente aliqua alteratione, aut dispositione agentis naturalis in subiecto: sed homo habet esse post non esse, & verè completiue acquirit esse, & nõ sine dispositionibus præuijs: ergo homo generatur: similiter & corrumpitur: quia corrũpi aliquid, est habere non esse, post esse sed sic est, quando anima separatur à corpore, q post esse, est non esse. Et quod ad corruptionẽ hominis sequatur generatio, patet: quia sequitur cadauer, qđ verè habet esse cadaueris, post esse hominis. Et ad corruptionem formę substantialis, quæ erat in fœtu organizato, scilicet plantæ introducitur brutalis: & ad corruptionem brutalis, in infusione rationalis, generatio ipsius hominis: quia introductio animę rationalis est ad quã cõcurrit agens naturale, etiã si à solo Deo creetur anima: ergo etiã in homine est verũ, q generatio vnius, sit corruptio alterius. ¶ Verum ast tamen, q si exactã rationem generationis consideremus, respicientes non solum ad suppositum, attendentes q habet esse cõpletum, sed ad formam quæ dicitur terminus generationis, & corruptionis: tunc enim, quia anima rationalis à solo Deo creatur, & non ab agente naturali, & similiter non corrumpitur: quia immortalis, possumus dicere non esse propriè generationem: & æquiuoce conuenire alijs ab homine, & homini. Et in hoc sensu admittamus quod tradunt hic doctores non contemnendi dicentes generationem hominis, non esse propriè generationẽ, eo q potius sit congregatio animæ creatæ à

Deo

Deo cum materia, quàm generatio, licèt quo ad dispositionem subiecti præuiã habeat naturam generationis, quo tamen ad veram hominis productionem habet magis naturam factionis miraculosæ. Hæc dicunt illi: sed Arist. loquitur absolutè: sol & homo generant hominem, cùm animam non posuerunt ex traduce, vt nos in libris de anima ostendemus, quia ibi redibit sermo. De quo Eugubin. in suo de perenn. Phi.

Aristot. 2. Phy. c. 26.

Eugub. li. 8. c. 7. & 9.

Conclus. 4.

¶ Quarta conclusio. Si sit aliqua qualitas, quæ contrariam non habet, ad eius generationem non requiritur corruptio alterius, neque ex eius corruptione alterius generatio. Hoc patet de lumine, & sensatione, & scientia. Probatur. Istæ qualitates vere in subiecto producuntur, & generantur, tamen non aliqua corruptione præuia: quia lumen in aëre producitur sine corruptione, & corrumpitur per absentiam solis: & tamen nullius sequitur generatio: & hoc non ob aliud, nisi quia contrarium non habet. Idem de scientia, quę non habet contrarium. Et probatur sic. Si ad generationem istorum necessario sequeretur corruptio, esset ne daret materia sine forma, vel vna materia informata duabus formis substantialibus simul: sed ponendo istorum generationem sine corruptione, vel econtra, non sequitur aliquod istorũ, vt constat: quia siue ab aere tollas lumen, siue nõ, manet aer in sua substãtia talis. Similiter si sensationẽ, vel scientiã abstuleris: sequitur ergo veram esse conclusionem.

Ratio. 1.

S. Tho. 1. p. q. 67. art. 3.

Ratio. 2.

Conclus. 5

¶ Quinta conclusio. In qualitatibus cõtrarium habentibus, ad generationem vnius sequitur alterius corruptio: saltim secundum gradum intensum. Patet: quia cõtrariæ qualitates non se possunt simul compati in gradibus intensis: ergo producta vna, alia corrumpitur: producto calore in subiecto expellit frigiditas. Et potest dari ratio: quia istæ sunt qualitates primæ, in quibus propria ratio contrarietatis inuenitur, sine quibus non contingit materiã esse sine aliqua ipsarum: oportet ergo quod vnius generatio alterius sit corruptio.

Ratio.

¶ Dixi in gradibus intensis, quia in remissis nõ sequitur ꝙ si calor producitur, remissa frigiditas corrũpat, cum in aqua tepida cõtingat calorem simul esse cum frigiditate.

Ad. 1.

Marsi. 1. de gene. q. 5.

¶ Ad primum in quo de nutrimẽto viuentis maxime de homine, Marsilius sicut tenet improprium esse hominis generationem, sicut in tertia cõclusione tetigimus, sic asserit impropriam esse nutritionẽ: & dicit, nutritionem esse miraculosam partialiter: quia nutrimento corrupto, non generatur alia forma substantialis de nouo: sed ꝙ anima intellectiua incipit informare illã materiam de nouo quam non informabat: sic non est naturale, ꝙ forma substantialis vadat de subiecto in subiectũ. Hæc Marsilius. Tamen non tenentes esse generationem hominis, vt in. 2. cõclusione diximus, ad sensum ibi positum, possumus concedere esse veram nutritionẽ: & per corruptionem vnius sequi alterius generationẽ, corrupto cibo in chilo, conuerso in stomacho, & post in epate conuerso in sanguinem, & per venas trãsmisso ad omnia mẽbra. Iam facta vltima digestione, ibi est generatio ossis, & carnis, & neruorum. Per animæ rõnalis iformationẽ habet nouũ esse illa pars, nã habebat esse panis, vel piscis, vel herbę, & nũc habet esse carnis: qa actio agẽtis naturalis ad illam pfectã, & necessaria fecit dispositionem, etiam si ad formam substantialem non attigerit, attigit ad introductionem: & *sic videtur* quòd ibi sit *nutritio*, & per consequens generatio in isto sensu, in quo dicitur homo generari. Quapropter corruptio vnius alterius generatio est. Cui hæc non placuerit solutio, teneat quæ dicit Marsilius, quæ sunt satis clara.

In homine vera nutritio.

S. Tho p. p. q. vl. art. 1

Ad. 2.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ in morte hominis verè aliquid generatur, scilicet, cadauer, & consequenter aliquid corrumpitur, non tamẽ materia, neq; forma, sed homo, eo quod forma à materia remouetur.

Solutio. 1.

S. Tho p. p. q. pe. art. 2.

¶ Secundò, posset quis respõ. quod ibi aliquid generatur: sed non est necessariũ aliquid corrumpatur. Neque *hoc* contra Aristot. qui in generationibus naturalibus est loquutus. sed in generatione hominis, & corruptione est aliquid peculiare, propter animam rationalem, quæ à solo Deo creatur, & est incorruptibilis.

¶ Ad tertium patet solutio in quarta conclusione. * Quòd si causam corruptionis, Physice loquendo quæris: intrinsice prima, & vniuersalissima in omni corruptibili: hęc est materia adiũcta priuationi: quia hæc est principium primum essendi: & nõ essendi vt late in. 1. Physic. & Aris. ibi tex. 81. priuatio enim ad maleficium machinatur: & in hoc primo text. 17. & sicut est materia prima causa, secundaria causa corru-

ptionis in quolibet composito forma est: nã ideo corruptio, quia forma separatur à materia: & ideo forma separatur, quia forma non complet omnem potentialitatẽ materiæ: quia non dat omnẽ modum essendi, quem dant aliæ formæ receptibiles in materia quibus est priuata: & sic est status in materia sic priuata: & forma est causa secundaria.

¶SPECVLATIO. IIII.
Vtrùm in corruptione substantiæ fiat resolutio omnium formarum vsq; ad materiam primam.

1. Argumẽ. Idetur quòd non fiat resolutio: quia si sic, sequitur quod in aliquo instãti materia est nuda ab omni forma. Patet. Fiat resolutio: ergo in instanti quo ad vltimam formam deuenitur, vel est alia forma introducenda, vel non: si sic: ergo duæ formæ simul: si non, cũ nõ debet de nouo aliqua introduci, vsque dum expellatur quæ erat, oportet quod in illo instanti medio sit materia sine forma, vel nõ sit resolutio vsq; ad materiam nudam.

2 ¶Secundo. In animali prior est anima vegetatiua, quàm sensitiua: sed manet cum sensitiua quæ post producitur: ergo non fit in generatione resolutio vsq; ad primã materiam: aliàs in generatione animalis expelleretur quicquid ad vegetatiuum spectat.

¶Præterea. Elementorum formæ quæ fuerant in corrupto, manent in genito: ergo non fit resolutio vsq; ad materiam primã. Antecedens patet ex Aristo. tex. 84.

In cõtrariũ ¶In contrariũ est quod dicit Aristot. hîc quod generatio est transmutatio totius in totum, nullo sensibili remanẽte in eodem subiecto.

Notand. 1. ¶Pro solutione oportet notare, quid quod hîc quæritur est, vtrũ aliquid maneat idẽ numero in genito, quod erat in corrupto: nam si nihil manet idem numero, nisi sola materia, tunc dicitur esse resolutio vsque ad materiam primam: si tamen aliquid idẽ numero maneat sub vtroq; extremo, s. in genito, & corrupto, nõ fit resolutio vsque ad materiam primam.

¶Secundo est cõsiderandũ, quod quãdo quæritur, vtrũ resolutio fiat vsq; ad materiam primam, potest intelligi solùm quoad formã, vel formas substãtiales, sic quod nulla quæ in corrupto erat, maneat in genito: vel nõ solùm quoad substantiales, sed etiã quoad accidentales, sic quòd neque aliqua substãtialis forma, neque accidentalis maneat in genito, quæ fuit prius in corrupto. Notand. 2.

¶Variæ fuerũt philosophorũ, & Theologorũ opiniones circa vnitatem formæ substantialis in qualibet re, vel pluralitatem. Notand. 3.

¶Fuit opi. Auicẽnæ in .6. naturalium in mixto elementa manere formaliter, sic vt vnũquodq; mixtũ diceret esse aggregatũ ex .4. elemẽtis. In hoc sensu tamen cõcedebat quod .4. elementa ad mixtum constituendũ conueniẽtia vsq; ad minimũ naturale diuidebantur: & ex ipsis .4. fiebat materia mixti: & in vna parte illius materiæ erat terra, in alia aqua: & tandem inducbat mixti formam extensam per totam materiam. Prima opi. Auicen.

¶Secũda opi. est docto. sub. ponentis formam corporeitatis substãtialem, vltra formam per quam mixtũ in esse specifico cõstituitur, & solum hanc in animatis ponit & habet opinio sua motiua. Et dicit in triduo mortis Christi fuisse illã formã in corpore: & non introductam formam cadaueris, quæ sonat corruptionem. 2. Opin. Scoti in 4. d. 11. q. 3.

¶Tertia opinio est Ocam, ponentis in homine animam sensitiuam simul cum rationali, quam impugnat Buridanus. 2. de anima. q. 5. de quo Sanctus Thomas. p. p. q. 76. ar. 3. 3. Opin. Ocam.

¶Quarta opinio est Auicembron, ponentis in homine tot animas, quot sunt prædicata quidditatiua: & sic vna est vegetatiuum, & alia sensitiuũ: alia rationale, & alia corporeum. 4. Opinio

¶Quinta opinio potest esse illorum, qui ponũt in omnibus generatis formam substantialem corporeitatis, quam dicũt esse perpetuam in ipsa materia. 5. Opinio [illegible]

¶Sexta opinio est, quæ negat istã formã corporeitatis, & vnã solã ponit substantialem: quæ opinio est Sanct. Th. quã egregie probat Ægidius Romanus in suo tractatu de gradibus formarũ. Sanct. Th. etiã in tractatu proprio. Non est nũc in animo rationes opinionũ istarũ examinare, neq; illas impugnare, quippe quod esset prolixum nimis: & quia ipsæ secum afferunt suam damna- 6. Opin. S. Th. p. p. q. 76. ar. 4. [illegible]

damnationem. Sufficiat opinio. recitasse. Et ad speculationem respondentes, quid sit tenendum, vt rationi cōsonum appono conclusiones: & sit prima.

Conclu. 1. ¶Omnes illi qui ponūt plures formas substantiales in mixto, vel in animante, eò videntur tendere, vt negent resolutionē fieri in generatione, vsq; ad materiam primam: & hoc non solum quo ad formas accidentales, sed quo ad substantiales. Probatur: quia qui vltra vnam dant substantialem formā, siue corporeitatis dicatur, siue sit elementorum, siue sit alicuius essentialis prædicati, siue sit sensitiua in rationali, affirmat post corruptionem in genito manere: & ob id non admittunt denudationē, & resolutionē fieri ab omni forma substantiali: quia non fieri talem, est eandem formam substantialē manere in genito, & corrupto: sed isti omnes qui plures posuūt, sic admittunt, q eadem numero maneat forma substantialis in genito, & corrupto: ob id non est resolutio vsq; ad materiam primam secundùm eos. (Ratio.)

Cōclusio 2. Denudatio fit vsque ad ad materiā primam. ¶Secunda conclusio. In generatione cuiuslibet mixti denudatio fit vsq; ad materiā primam, vt nulla maneat forma substantialis eadē numero in genito, & in corrupto. Probat, neq; accidētalis. In omni re naturali sol i vna forma substantialis est, per quā constituitur in esse naturali, & specifico, vt supponimus, quòd alias probatum est, & inferiùs probabitur, ergo cum fit corruptio rei, & alterius generatio, manet cum forma generati, quæ de nouo aduenit, vel non: si manet: ergo nō est corruptio facta: quia quandiu manet forma, habet suum esse specificum, & formale, & non est alterius generatio, quod si alterius est generatio: ergo alterius verè forma in materia est: est etiam alia forma, quæ antè erat: ergo sunt simul in materia duæ formæ substantiales, non facientes rem vnam: & sic esset vna, & eadem res in diuersis speciebus. quod non est dicēdum, idē de accidentalibus formis.

* *Et aduerte quod opinio hæc stat in hoc: quòd nulla dispositio præcedens formam substantialem, quātum vis sit illa quę necessario requisita est, & sufficiens ad formam introducendam manet: sed cum ipsa forma quæ introducitur producuntur omnia quæ faciunt ad conseruationem: & corrumpuntur omnes dispositiones quæ præcesserūt. Sicut aliàs diximus, & ratio stat in hoc: supposito quòd forma substantialis dat esse simpliciter, & quod in accidētibus, propositio de tertio adiacente præsupponit veritatem propositionis de est, secūdo adiacēte: quia hæc, homo est albus, ideò est vera, quia homo est. His suppositis probatur conclusio apertius, si accidentia dispositiua præcedunt formam introducendam, & remanent, dant esse actu ipsi materiæ, tunc quæro, vel dant esse actu simpliciter, vel secundum quid: non simpliciter, quoniam ex primo supposito hoc cōuenit formæ substantiali: non secundum quid, quoniam ex secundo supposito esse accidentale, quod est esse secūdum quid, supposito esse simpliciter cuius signū est, q in accidētalibus proposit. de est, tertio adiacente, supponit illam quæ est de secundo adiacente: ergo si materia debet dici calida vel sicca necessario est prius sit sub forma substantiali per quam primo sit actu simpliciter: & ob id peripatetice *loquendo* hæc via tenenda est, licet alia non careat probabilitate.

¶Tertia conclusio. Licèt aliqui existiment q sit impossibile idem accidens numero manere in genito, & corrupto, & sic vsque ad materiam primam ponunt fieri resolutionem etiam quo ad formas accidentales, probabile tamen est aliquas qualitates manere easdem in vtroque extremo. Hæc cōclusio probatur quo ad istam secundā partem: quia cùm ex aqua fit aër, manet eadē humiditas, quæ erat in aqua: nam si corrūpitur, à contrario debet corrumpi, vel eò quod possit stare humiditas, cum forma substantiali aeris, sed non est contrarium à quo corrumpatur, & humiditas dispositio est formæ substantialis aeris: sequitur ergo, quòd aliqua qualitas eadem numero manet in genito & corrupto. Conclu. 3. Aegidius de gradib' formarū. 2. p.

¶Item. In cadauere manet eadem albedo in ossibus, & calor qui erat in carne viua. Non curo de intentione eadem: quia solùm sermo est, quod maneat eadem numero qualitas, quamuis ad tempus breue, quæ tamen post remittatur: sequitur ergo, quòd non est resolutio vsque ad materiam primam. Secundò.

¶Item. Videmus si viuus habeat cicatricem, quòd etiam mortuus habeat eandem, cum sit accidens. Tertiò.

¶Præterea: quia aliàs frigiditas generaret caliditatem. Patet. Ponamus, q frigiditas Quartò.

corrumpat aliquod viuens: tunc si in cadauere sit aliquis nouus calor, qui prius non erat, est de nouo productus: & non videtur à quo, nisi à frigiditate corrumpente animal: ergo frigiditas esset causa caloris, hæc faciunt probabilē opinionem, sed alia probabilior videtur.

Conclu. 4. ¶Quarta conclu. Omnes illę qualitates, & accidentia quæ nullam habent contrarietatem ad dispositiones requisitas ad formā geniti, videntur manere eædem numero in genito, & corrupto. Ista conclusio videtur sequi ex. 3. nam supposito sit probabile, q aliquæ qualitates eędem numero maneāt, non videtur quæ debeant manere, magis quàm illæ quæ ad formam generati faciut, & non contrariantur suis dispositionibus: vt albedo, & aliæ similes, tamen si sint contrariæ, illæ videntur non manere: quia à dispositionibus requisitis ad formam geniti corrumpuntur: & in hoc sensu posset intelligi q fiat denudatio vsq; ad materiam primam in generatione. Multæ hinc inde adducuntur rationes, pro, & contra, sed sufficiat propositum intentum sequentes, hæc addidisse. Vtranq; probabilem putamus opin. s. q nullū accidens numero maneat, & q aliquod maneat, vt sic Albertus de Saxo in primo de gener. q. 6. Marsi. tamen in loco citato de denudatione ab omni forma substantiali expressè est loquutus: & in. q. 7. affirmat hanc opinio dicens, q eadē qualitas manet in generato, quæ fuit in corrupto: quòd probat ex Aristot. hic text. 24. & 25 & quod eadem maneat quantitas in genito, & corrupto.

Albertus de Saxo. Marsi.

Ad argum. ¶Ad primum dicendum, q nunquàm materia sine forma est, etiā in instanti: nam si vna hora sit tempus adæquatum introductionis formæ generati in materia illa, etiā est hora tempus adæquatum in quo corrūpetur forma corrupti q si generatio tota simul sit (vt est probabile) in animalibus, tunc pro eodem instanti pro quo desinit esse forma corrupti, est forma geniti, & primum nō esse formæ corrupti, est primum esse formæ geniti: & sic nullū instās datur, in quo materia sit denudata à forma substātiali. Et licet via ordinis naturę per prius intelligatur amitti forma corrupti, non tamen prioritate tēporis. Qui tamen formā corporeitatis admittunt, nō est quare sint tam soliciti de introductione nouæ formę & expulsione antiquæ in eodem instanti: qa sua corporeitatis forma in materia manet: qua ratione nunq̄ nuda ab omni forma substātiali est, sed semp aliis inuicē succedentibus, intelligitur illa perpetuo.

Scot. in. 4. d. 11. q. 3 Henricus quoli. 2. q. 2.

¶Ad secundum: sunt qui concedant adueniente sensitiuo, nō corrumpi vegetatiuū, sed perfici potiùs: & adueniente rationali, manere sensitiuum. De quo in libris de anima. li. 3. specu. 1. cōtra Ocam. Vide ibi. Pro nunc, putamus verum esse solam vnicam animam ponendam, & in rationali includi sensitiuum: sicut trigonus in tetragono vt docet Aristoteles. Et semper est ita, quòd in superiori virtus inferioris continetur eminentiùs, & sic veniente id quod perfectū est, euacuatur, & corrumpitur id quod ex parte est. Ob id nostri Theologi affirmāt, cum clara Dei visione non esse ponendam fidem. In quo Durandus est deceptus. De quo suo loco: quia frustrà esset. Sic aduenientē anima rationali, frustrà esset anima sensitiua, & vegetatiua, cum per solam illam possint fieri commodius, quæ per vegetatiuam, & sensitiuam.

Ad secundum. Ocam quo lib. 2. q. 10. & 11. & qu. S. Tho. 1. p. q. 76. ar. 3. Mat. in 4. 16 q. 1. ... & aliq. Th. in 3. d. ... Durād. ... S. Tho. ... q. 67. ar. 3. Marsi.

¶Non ignoramus Marsi. q. 6. in solutione ad. 5. dicere, quod vegetatiua anima nō est prius, quàm sensitiua, sed simul. Et ad Aristot. qui dicit, de generatione animalium, quod embrio primò viuit vita plantę, dicit itellexisse quòd in animali generato priùs percipiuntur opera animæ vegetatiuæ, quàm sensitiuæ: & prius sensitiuæ: quàm intellectiuæ: quia prius animal vegetat, q̄ sentiat, & sentit, quàm intelligat: tamē est vna eadem anima, Sed quicquid dicat, non oportet recedere à cōi modo intelligendi, q prius tempore sit vegetatiuū.

Sing. ... Marsi.

¶In tertio argumento tangitur difficultas satis principalis in materia, de formis substantialibus elementorum: an maneant ibi formaliter, manentibus ipsis elementis formaliter in mixtis: an solùm virtute, penes illas suas qualitates. Pro nunc dicamus quòd verum reputamus, ipsa elementa non manere ibi formaliter: neque concurrere, vt putant Auicenna, & alij, ad mixti generationem, per hoc quod elementa sc ipsis materia sint mixti, vbi forma substantialis eius recipiatur: sed concurrunt virtute, per hoc quod in mixto est reperire qualitates elementorum: fregiditatem: caliditatem: humiditatem: & siccitatē, in certo debito contemperamēto, magis, vel minus de hac, vel de illa, iuxta conditionem

elemen

Opin. Auicēnę no po test stare,nec Cōmēta. elementi prędominantis:siquidem opinio illa Auicennæ φ maneant elementa secundum suas formas substantiales,vt diximus nullo modo potest stare,neq; opinio Cōment. qui tenet, φ omnes manent cum forma mixti,remissę tamē hoc dicit.3.de cœlo.t.67. De quo inferius in fine.2. li.huius.

¶SPECVLAT. V. Vtrûm augmentatio sit generatio.

Idetur quòd sic:quia generatio vnius corruptio alterius est,& écontra, vt suprà diximus.sed in augmētatione est simplex corruptio:ergo ipsa generatio est. Patet: quia nutrimentum verè corrumpitur.
Argumē. 1.
Tex.17.

2. ¶Prætereà. Diminutio est corruptio: ergo augmentatio est generatio. Consequētia bona est,& tenet illa regula topica. Sicut oppositum in opposito,sic propositū in proposito. Probatur antecedēs. Aliqua viuētis pars in diminutione corrumpitur: aliàs nō fieret diminutio Tunc sic. Illa pars antè viua erat:& cum deperditur, non est viua:ergo corrumpitur : ergo augmentatio erit generatio.

3. ¶Tertio:Generatio est motus, aut mutatio ad substantiam: sed augmentatio est motus ad substantiam:ergo est generatio. Patet minor:quia eo viuens augetur:& vere substantiam acquirit per huiusmodi augmentum.

In cōtrariū. ¶In contrarium est Aristot. qui ponit differentiam inter generationem,& augmentationem in.3.Physicor.textu.25. & in.5. Physico.text.26.

Notand. 1. Multis modis capitur augméta. ¶Pro solutione est notandum, φ augmentatio capitur multis modis:vno modo,pro intēsione:alio modo,pro maioratione quātitatis discretæ:alio modo,quantitatis cōtinuæ:& hoc sine additione,sicut in rarefactione,alio modo cum additione,sed similis,vt si aquam aquæ addas,alio modo, per additionem dissimilis:vt si ignem maiorē facias, combustibilia addendo:alio modo, quantitatem addendo quantitati. Nullo istorū modorū hic de augmento loquimur.

¶Alio modo dicitur augmentum esse in viuente,solùm quando fit intus per susceptionem nutrimenti,& cōuersionē in partes maiores,vnde est augmentū in animāte. Ita vt quāuis per actionem caloris naturalis in humidū radicale fiat deperditio, per actionem caloris naturalis in humidū cibale,seu nutrimentale,nō solū fiat restauratio illius deperditi,sed & additio hac. Est propria augmētatio,de qua tractat Arist. & de qua nunc speculatio est , vtrum augmentatio sit generatio:quæ sic definitur. Definitio augmentationis.

¶Augmentatio est conuersio nutrimenti in potentia corpus animatum,in corpus actu animatum,in maius, quàm est deperditum per actionem caloris naturalis.

¶Ex hac descriptione videntur nonnulla requisita ad augmētationē. Requirit, φ sit augmentum ex aliquo adueniente. Secundum, φ idem maneat sub vtroq; termino. id est, φ ille qui patitur diminutionē, ille & augeatur. Tertiū, φ quælibet pars aucti ad minus porosa debet esse aucta:quia augmētum fit ab anima mittente nutrimentū ad singulas partes. Quartū, φ hæc fiat per intus susceptionē nutrimenti, quod à principio est dissimile, & ī fine est simile nutrito. Quæ requirūtur ad augmentum.

¶Et Arist.t. 50.ponit conditiones ad augmentum,prior φ non sit vacuū: φ non sit penetratio dimensionū, φ non sit adueniēte aliquo incorporeo:tandem φ fiat adueniente corporeo:nā per incorporeum nullum corpus posset nutriri naturaliter, neq; augeri,quia calor naturalis nō posset agere in illud incorporeum. 4.Phy.text. 47.&.55.

¶Secundū quas partes contingat augmētatio,sunt variæ opiniones.

¶Prima est Cōmētato. dicentis, φ augmētatio fit secundùm formam,& non secundum materiam.i.fit à forma,& non à materia:quia ipsa nullius est actiuitatis. 1. Opinio Cōmenta.

¶Secunda opinio est, φ augmentatio fit secundū partes formales,& non secūdum materiales.i.secundùm partes humidas humiditate radicali,& non secundùm humidas humiditate cibali. Illæ quæ sunt radicali humido humidæ,sunt quæ ex semine fuerunt confectæ. Sed hæc opinio non est vera:quia in adulto paucæ sunt hæ partes, vel nullæ à radice contractæ. 2.Opin.est Alexand & Magi.sent.

¶Tertia opinio est illorum, qui dixerunt philosophum intellexisse per partes formales,eterogeneas,& per materiales, homogeneas:quia opera animæ magis manifestantur in eterogeneis. Opinio. 3.

¶Opin.4. est, φ Arist. intellexit augmētationem Opinio. 4.

Vene.de ge tationem fieri per partes formales.i. poro-
ner.c.16. sas:non per materiales:quia in illis nõ esset
per intus susceptionem,sed per appositio-
nem,præsupposita alteratione. Recitatis
opinionibus fit prima conclusio.

Conclu. 1. ¶Ad augmentũ in viuentibus requiritur
motus localis:alteratio similiter,& corru-
ptio.Patet.Non potest fieri augmentatio,
Ratio p.p. nisi cõiuncto aliquo cibo nutrimẽtali:que
applicatio nõ fit sine motu,vt cõstat:ergo
motus localis requisitus est.

Ratio.2.p. ¶Secunda pars,quod sit alteratio requisita
S.Tho p.p. patet:quia augmẽtum debet fieri ex eo ꝙ
q.vlt.art.3. est dissimile,vt fiat simile,& cõuertatur in
substantiã:sed hoc nõ contingit absq; alte
ratione:si enim panis nõ alteretur,nõ pote
Ratio.3.p rit cõuerti in substãtiã aliti. Requisita etiã
est aliqua corruptio.Patet:quia si ipsũ nu-
trimẽtum,seu cibus,ex quo debet fieri au
gmẽtatio,nõ desinat esse panis,& caro ani
malis,nõ poterit esse caro hominis,neq; os
hominis.Patet: quia cũ debeat esse in fine
simile ipsi nutrito,& aucto, necessariũ est
ꝙ fiat corruptio. Ecce ergo quomodo ad
augmentationẽ verè requiritur corruptio
aliqua,alteratio,& localis motus.

Conclu. 2. ¶Secũda cõclusio. Augmentatio propriè
dicta requirit nutritionẽ,& etiam alicuius
Ratio p.p. generationem.Patet:quia per augmenta-
tionem quælibet pars viuentis neruosa ac
quirit magis,quàm perdit:sed hoc fieri nõ
potest absq; nutritione:ergo nutritio est
Vide Aegi. requisita in augmentatione. Patet maior:
quodlib 4. quia in hoc consistit ratio augmenti,vt ma
q.43. gis per humidum nutrimentale acquirat,
quàm fuerit deperditum de humido radi-
cali per actionem caloris naturalis.

Ratio. 2.p. ¶Secunda pars, ꝙ sit generatio requisita,
patet:quia sicut cibus primò corrũpitur in
stomacho,sic fit generatio chilo:& deinde
corrũpitur chilo in epate , & fit sanguinis
generatio:deinde in venis sanguis corrũ-
pitur:& fit caro: & os,& nerui:tandem fit
conuersio in omnes partes eterogeneas a-
nimantis.Ecce in omnibus istis generatio
est:& sic præsupposita,vt sine ea non pos-
sit esse augmentatio propria viuentis.

¶Cõclusio tertia. Augmentatio,nõ est ge
Conclu. 3. neratio,neq; motus localis, neq; alteratio
neq; nutritio,neq; corruptio,sed mot⁹ ad
quãtitatẽ propriè.Ista cõclus.est Arist.qui
Aristote. ponit distinctã speciẽ motus augmẽtatio
nem à generatione,& alijs: sequitur ergo,
ꝙ non est augmentatio aliquid illorũ for-
maliter, sed ꝙ propriè dicatur motus ad
quantitatem,ex eodem Aristo.patet:quia
motus speciem capit à termino ad quem,
sed terminus ad quem augmẽtationis, ma
ior quantitas est quæ resultat , quàm illa
quæ ante augmẽtum erat:sequitur ergo ꝙ
augmentatio sit motus ad quantitatẽ. Hęc
conclusio est clara ex suprà dictis.

¶Quarta cõclusio.Licèt augmentatio nõ
sit formaliter generatio alicuius suppositi, Conclu.4.
quod de nouo habet esse, est tamẽ genera- Aegidius
tio realis partis maioris substantiæ. Proba vlti q.de ge
tur prima pars:quia eo differt (vt dicit.3. neratione.
cõclusio) à generatione: & augmentatio, Ratio p.p.
non est generatio: sicut neque quantitas,
substantia est:nam per generationem pro-
prie suppositũ quod fit,seu generatur, ac-
quirit esse substantiale, & per se existere:
& hoc non facit augmentatio,quę aduenit
iam supposito actu existenti: & illius solũ
augmentatio est,scilicet,viuentis.

¶Secũda pars apertissima est,augmẽtatio Ratio 2.p
nis proprietatibus cõsideratis:nã tunc est
augmẽtatio,quãdo facta digestione, & nu
tritione,fit cõuersio humidi cibalis in sub-
stantiã nutriti,nõ solùm quãtũ deperditũ
est,sed amplius:at hoc nõ potest fieri sine
generatiõe partis substãtiæ.Patet:quia illa
pars quæ augetur in viuente,vel est substã
tia,vel nõ:si nõ est substãtiæ pars, ergo nõ
est cõuersa in substantiã,& sic non erit au
gmẽtatio:si ergo conuersa est,& substãtia
est:quæro quæ substantia, vel per se stans,
vel nõ?nõ per se extans,aliàs per augmen-
tationẽ suppositũ haberet esse:ergo est vt
pars in alio, Tũc quæro,vel est pars eiusdẽ
substantiæ cũ supposito,cui fit additio:vel
non:si sic,& antè nõ erat illa pars aucta, &
nũc est substãtiæ pars:ergo nũc genita est:
& cùm sit eiusdè substãtiæ eadè forma sub
stãtialis tot⁹,& illa pars đ nouo genita ani
mat,& sustentat. Quod si substãtię illa pars
nõ est eiusdẽ cũ illo in quo fit augmẽtũ:er-
go nõ fuit verũ augmẽtũ quia de rõne eius
est,quòd id quod est à principio dissimile,
fiat simile,& cõuertatur in substantiã aliti.

¶Quinta cõclusio. Augmentatio propria
quæ in viuentibus contingit, generatio se Conclu.5.
cundùm quid dicẽda est,quã præcedit cor Augmen-
ruptio simpliciter. Probatur prima pars:In tio est gene
omni augmẽtatione ꝓpria est necessaria ratio secun
cõuersio alimẽti in substãtiam aliti:& hoc dùm quid.
est gñatio:ergo augmẽtatio est gñatio:sed Ratio 1.p.
non est simpliciter:quia suppositum non
habet

habet esse simpliciter, sed esse maius, & aduenit iam supposito existenti: ergo est generatio secundum quid: quia si generatio est, ergo simpliciter, vel secũdum quid: sed non simpliciter, quia in ea ex non esse simpliciter acquiritur esse simpliciter: erit ergo generatio secundum quid.

Ratio 2. p. ¶ Altera pars, quòd ipsam præcedat corruptio simpliciter, patet. Non potest esse augmẽtatio, nisi fiat cibi perfecta corruptio: quia debet assimilari aucto, & nutrito: quia panis nõ debet amplius manere panis: quia vere fit caro, nec herba, nec animalium caro. Et ratio formari potest sic. Ibi est vera corruptio, vbi totum desinit esse substantialiter, sed in augmentatione cibus ex quo est augmentatio, totaliter desinit esse, & non habet amplius suum esse substantiale per se existens: ergo simpliciter facta est corruptio ipsius: aliàs si non esset simpliciter, facta corruptione, maneret panis: vt antè: & facto augmento, & nutritione esset substantia panis simul, & substantia aucti, & nutriti. & sic duas haberet formas substãtiales: & non esset id ex quo augmentum, simile in fine: quod necessarium est ad augmentum, vt suprà dictum est.

Ad argum. ¶ Patet ex dictis solutio ad argumenta: siquidem in augmentatione & corruptio, & generatio est.

¶ SPECVL. SEXTA. Vtrùm in augmẽtatione perfecta quælibet pars aucti augeatur.

Primũ arg. Videtur quòd non: quia si augetur, est per additionẽ nutrimenti, vel illud recipitur in pleno, vel in vacuo: si in pleno: ergo est penetratio dimensionum: quod est cõtra Aristot. & naturam: quod si recipitur in vacuo, ergo vacuum datur, cõtra ipsam naturam, cũ ex proposito refugiat: vt suprà probatum est. Quòd si dicas in poris fieri: ergo ipsis semel repletis non esset amplius augmentatio, neq; partes non porosæ augerentur: quod est intẽtum, per nutrimentum.

Confirm. ¶ Secundò. Nõ põt fieri augmentũ in parte aliqua, nisi per motum localẽ nutrimẽti per applicationẽ ad partem illã: sed aliqua est pars, ad quam cibus non potest peruenire: per motum localem: ergo illa saltim nõ augebitur. Patet de capite: nam cibus, cùm sit graue, non ascendet ad caput: ergo in capite nõ erit augmentum.

¶ Et cõfirmatur: quia non potest peruenire cibus nisi ad partes porosas: at non oẽs sunt porosæ: ergo nõ oẽs partes augentur.

¶ 3. Nihil augetur: ergo nõ omnes partes augentur. Patet, quia nõ augetur pars, quæ pręfuit: quia ista nõ est maior q̃ antè: neq; pars quę aduenit: quia ipsa nõ fuit ante: neque aggregatũ ex eo quod præfuit, & eo qđ aduenit: quia hoc aggregatum non fuit ante. Item: quia nunquàm hoc aggregatũ fuit minus: ergo nũquàm augetur. quia id augetur, quod erat minus. Ad. 3.

¶ In contrarium est Aristo. hic tex. 32. In contra.

¶ Ista est vna specul. potissima in materia, in qua declarabitur modus nutritionis, augmenti, & digestionis.

¶ Pro solutione oportet notare primo, qđ augmentatio viuẽtis est duplex: quędã ꝓpria: alia impropria. Illa dicitur propria, q̃ est per intus susceptionẽ, & ꝑ cõuersionẽ in in noies partes, q̃ sint deperditę. Impropria est, quãdo fit non per susceptionẽ intus, sed per iuxta positionẽ nutrimẽti, mediate, vel immediate: vt si dicamus ossa augeri, nõ quia intus in ossibus recipiatur nutrimẽtũ, sed quia nutrimentũ iã digestũ apponitur iuxta os, & per virtutẽ quã habet os, sibi vnit, & conuertit in suam substantiam. Notan. 1.

¶ Secũdo notandũ, quòd in corpore viuo intus oportet intelligere esse poros, velut quędã foramina spongiæ, q̃ nõ sunt vacua, cũ hoc natura abhorreat, sed pleni sunt pori corpore subtili s. aere. Et quidẽ quòd ista foramina ibi ponantur, est argumẽtũ apertissimũ in sudore emisso à viuẽte ꝑ partes corporis diuersas: quia si nõ exit ꝑ poros: sed per solidũ, corporũ penetratio esset. Et si tales pori non darẽtur in animali, nõ posset esse nutritio: nã cum nutrimentũ nõ diuidat corpus, (aliàs cũ dolore esset,) neq; penetret aliud corpus, nõ videtur vnde recipi posset, nisi in istis poris. Et in cõtinuo causant ex actione caloris naturalis resoluẽtis intus ptes viuẽtis, & cõtinuò, apparet in manibus: nã si quis eis lotis eat cubitũ, cũ surgat, inueniet eas immũdas, nõ alia ratiõe, nisi quia resolutio facta est, & partes resolutę subtiles ad exteriora deuenere, nõ ꝑ solidũ: ergo ꝑ poros. Notan. 2. Aristote. 4. Phy. tex. 8. 47. & 55. Nota.

¶ Prætereà

Notand. 3. ¶Præterea notandū, q cùm animal ex ete rogeneis constet, habet aliquas partes nō porosas; quia habet aliquos poros, vt dictū est: ergo vel ille porus clauditur terminis, vel nō, si clauditur, vel poris, vel nō poris, nō poris clauditur: ergo clauditur partibus non porosis: quia aliàs animal nō esset continuum, si totum esset porus: oportet ergo inter porum, & porum partem non porosam signare: quare iuxta hanc differentiā dispositionis in viuēte, & dabitur diuersus modus augmenti, vt declarabimus: certum est hoc: quia non est eadem dispositio carnis, & ossis: venarum, & neruorum, musculorum, & aliarum partium. Vt respondeamus ergo, sit prima conclusio.

Conclu. 1. Quælibet pars porosa augetur. ¶Quælibet pars viuentis porosa, quæ sana est, augetur per receptionē intus nutrimenti. Probatur. Animal propriè augeī, vt supra dictum est, & augeri contingit per receptionē in poris: ergo sequitur q partes porosæ augenī. Sed q quælibet pars porosa, patet. Aliqua porosa recipit augmētū, & nō est potior ratio de vna, q de alia, ergo quælibet augetur: nam detur oppositū, q vna augetur, alia nō aucta, & fit deperditio in illa per actionem continuam caloris naturalis: ergo deficeret animal, & nō posset consistere. Itē: quia si secundùm aliquā partem non augeretur animal, totum nō augeretur: quod est contra suppositum.

Conclu. 2. ¶Secunda cōclus. Dixi q quælibet pars, q̃ sana est: nam pōt esse aliqua mala dispositio in aliqua parte, ratione cuius nō posit fieri augmentatio, & sic continget aliquis defectus in mēbris, ita vt aliqua arida fiāt, vel nō habeant suā perfectā quantitatē p naturā. Et quidem hæc conclusio experiētia satis constans est, quomodo omnia mēbra cōtinuè augeātur proportionabiliter, & raro contrarium contingit.

Conclu. 3. ¶Tertia cōclusio. Pars non porosa animalis quamuis augeatur, sed non per intus susceptionem, sed per iuxta appositionē, & sic nō propriè augetur. Probatur cōclusio.

Ratio. Pars nō porosa verè augetur, vt cōstat, ergo vel propriè per susceptionē, vel impropriè sed nō propriè. Patet: quia esset per susceptionem cibi; vel esset in poris, vel esset in corpore: nō in poris: quia ptes sūt solidę non porosæ, de quibus loquitur hæc conclusio. Neq; in ipso corpore solido: quia esset corporum penetratio, quæ per naturam non datur: sequitur ergo, quod augmētatio non est per intus susceptionem, ergo erit per iuxtà appositionē. Patet quod sit per iuxta appositionē. Non potest esse augmentum, nisi per hoc q mediāte nutritione alimentum conuertitur in substantiam aliti: sed non posset conuerti, nisi vel intus in poris reciperetur, vel iuxtà apponeretur, & applicaretur, non recipitur intus, vt dicitur: oportet ergo q iuxtà apponatur.

¶Quarta cōclusio. Partes nō porosæ nō solum augentur per iuxta appositionē, sed p alterationem nutrimēti, & conuersionem in substantiam aliti. Hæc conclusio declarat præcedentē, vt nō intelligamus in partibus non porosis fieri augmentum: sicut contingit in aqua, quando aqua ei apponitur, vt fiat maior, sed fit per hoc q cibus nutrimētalis iam appositus iuxta membrum, vel partem non porosam: quę augeri debet per virtutem existentem ibi caloris naturalis, sibi coadunat, & coniungit, vt simile faciat, in propriam substantiam conuertēdo, ac si intus in poris (si illos haberet) suscepisset. Probatur conclusio. Nam vere pars nō porosa augetur: ergo est mediāte nutritio ne, per hoc q in propriā conuertit substantiam: sed hoc nō esset, nisi esset alteratio, neq; esset si sola esset nutrimenti appositio: sequitur argumentum in eis contingere, non per solā appositionē: quia aliàs si hac sola esset appositione, augmētum non magis esset in illis partibus augmentum, quàm in aliquo liquore superaddito alio eiusdem speciei. Conclu. 4. Ratio.

¶Ex ista conclusione, & præcedenti sequitur intelligentia illius opinionis citatæ ab Aristotel. Corpora non porosa augeri per iuxta appositionem: nam sic intelligi debet vt non negetur alteratio, & in propriā substantiam conuersio.

¶Quinta conclusio. Illi pori, in quibus humidum cibale recipitur ad perfectum augmentū, non sunt vacui, sed aëre pleni, & cōtinuò alij, & alij fiunt per actionē caloris naturalis resolutis, in qua receptione non est corporū penetratio, licet sit aeris condēsatio. Probat. Quod illi pori sunt dādi, iā probatū est, sed q nō sint vacui, patet: qa nō dat vacuū in rerum natura, vt latissimè pbatū est in. 4. Phys. Si ergo sunt pleni, oportet sit aliquo subtili corpore, vt est aer. Conclu. 5

¶Quòd continuo alij, & alij fiant, patet: qa si non fieret, sequeretur quod quàm primum essent pleni illi pori, humido cibali Ratio.

recepto

recepto ad nutritionem & augmentũ, nõ posset amplius esse augmentatio per intus susceptionem, sed hoc est contra Arist. & veritatē, qui ponit augmentum non semel sed continue fieri vsq; ad certum tempus: ob quod augmentatio, vocatur motus cõtinuus: quod non esset, nisi augmẽtatio esset continua.

Ratio. 2. ¶Præterea. Calor naturalis semper agit resoluendo aliquas partes: oportet ergo dicere, q̃ per huiusmodi resolutionem maneãt tales pori, qui intelligũtur esse in partibus non solidis, sed resolutis.

¶Et ad conclusionem probandam, q̃ dentur pori, & q̃ sint aere pleni, est vnũ quod experientia constat ex vrinæ emissione: qua facta, euenit tremor & concitatio quędam, & commotio interior, etiam vsq; ad partes exteriores: qui tremor est (vt dicũt medici) eo q̃ in loco in quo vrina expulsa est, subintrat aer, ne dẽtur vacuũ, q̃ aer erat in illis poris inclusus, q̃ fit p̃ rare factionē.

Ratio. Vltimę partis conclus. ¶Probatur vltima pars, conclusio q̃ per hoc q̃ in poris recipiatur nutrimentũ, non fit corporum penetratio: quia cedit aer ibi inclusus, & cõdensatur, & potest recipi cibus. Hoc experimur quotidie: vt si quis ingrediatur domum aliquam, cùm tamen ipsa plena sit aere, non eo q̃ vnus, vel plures homines recipiãtur in ipso loco, fit corporũ penetratio, sed aer cedit: & si nõ posset exire, necessariũ est intelligere condensationem aeris ibi existentis, semper manente eadem aeris substantia. Sic in animalis nutritione, & augmentatione: vt in illis poris aere plenis receptus cibus possit cõuerti in substantiã nutriti, & aucti, condensato aere, & rursus facta partium resolutione aer rarefit, & implet locum, vbi resolutio. Neque est difficile intelligere hoc, si ad illa quæ fiunt in visceribus terræ attendamus: quoniam in terra sunt partes porosę plenę aere, ex quibus generantur continuo aquę fontales, & fluuiales: & sicut cõtinuo fluũt aquæ, cõtinuo aer subintrat: condensatur, & rarefit: vt nõ sit vacuum, neq; corporũ penetratio: vt infrà in primo metheororũ specu. vltima dicemus.

6. Cõclusio ¶Sexta conclusio. Ad nutritionem, & augmentationē, tam propriã, quæ est per susceptionem intus in poris, quà impropriã, quæ est per iuxta positionē: vt est in partibus nõ neruosis in omnibus partibus viuentis, oportet vltra calorem naturalē intelligere quandam esse virtutem attractiuam nutrimenti. Volumus in hac conclusione declarare, q̃ sicut in magnete intelligitur virt⁹ attractiua ferri, etiã si graue sit, vt e terra attractum ferrum subleuet: etiã in omnibus membris in quibus est nutritio & augmentatio, talis est virtus, vt euocet ad se cibum, & etiam subleuet, si fuerit graue. Patet. Deus, & natura non deficiunt in necessarijs: sed ad nutritionem, & augmentum animalis est necessarium esse talē virtutem attractiuã nutrimenti: ergo ponenda est. Patet: quia est necessarium q̃ cibus perueniat ad locum membri, & ei applicetur, vt conuertat in propriam substãtiam: sed non põt per naturam, rebus ipsis in sua natura cõsideratis, applicari, seclusa tali virtute attractiua. Patet: quia cũ grauis sit descendere, & nõ ascẽdere, nõ posset applicari, aut moueri ad cerebrũ, quod in superiori parte est, cũ cibus ponatur in stomacho, vel in epate: ergo dãda est talis virtus ipsis membris attrahendi, sicut & habent virtutem conuertendi in propriam substantiã. Aristo. 1. de cœlo. text. 32. Ratio. 1.

Ratio. 2. ¶Præterea in omnibus membris viuentis anima vegetatiua est vel formaliter, vel virtute in alia superiori, & perfectiori inclusę: sed vegetatiua habet virtutem attractiuã simul cum retentiua, & digestiua, & expulsiua vt dicemus in libris de anima: ergo in quolibet membro talis virtus est attrahendi cibum. Ad hanc cibi (etiã si sit graue) eleuationem facit calor ipse naturalis: cuius conditio est, vt leuare possit põderosa: vt sol virtute sua eleuat vaporem, & aliquando lapidem, vt constat: ergo sic poterit etiam adiuuari virtus ipsa membrorum attractiua à calore naturali. In pri. de anima spe. 4

Cõclus. 7. ¶Septima cõclus. ad nutritionē, & augmẽtationem mẽbrorũ debitã, digestio præuia intelligitur in stomacho, epate, & in venis: vt dissimile simile fiat, & aptũ cõuersioni in propriam substantiã nutriti, & aucti conuertat. Hic intẽdimus dicere cũ medicis, q̃ cibus, qui in substãtiã aliti trãsit, primo cõteritur in ore in animalibus perfectis, & deinde mittitur ad stomachũ per fistulas aptas per naturã, & ibi fit prima digestio: ita vt cibus cuiuscũq; sit conditionis, in quãdam massã albã conuertatur, quę chilus vocatur. Et hic in ista digestione, fęculẽtũ, & impurũ separatur, & ad intestina mittitur, & expellitur per partes ad id deputatas. Quõ fit digestio in stomacho & in epate.

Chilus. a. ¶Ista alba materia, seu Chilus p̃ venas me

feraicas

Digestio in epate.

feraicas (vt medici vocāt:) attrahitur ad epar, vbi fit secunda digestio, & adhuc illa materia alba depuratur, & fit rubea, quę in confuso continet. 4. humores, & vocatur

Chimus.

Chimus. A chimo isto separatur cholera pro magna parte, & mittitur ad felper viā in epate destinatam: & etiā separatur cholera nigra, quæ est melancholia, & mittitur ad splem per viam ibi existentem. Residuum massę, quod sanguineū, & phlegmaticum est, mittitur ab epate ad venas magnas. Ab ista digestione, quæ in epate, impurum mittitur ad vrinæ locum, & sic vrina superfluum est, nō potus solū, sed cibi, ex ista digestione quæ in epate fit.

¶Rursus in venis, massa, quæ sanguinea est, per venas quas capillares vocant, ad omnia membra nutrienda, & augenda mittitur, & ibi in venis fit. 3. digestio illius materiæ: & superfluum illius mittitur per sudorem, per omnes partes corporis, & per alias superfluitates, quæ emittuntur per diuersas partes. Et sic depuratio facta est cibi vt fiat simile, ad hoc q conuertat in substantiam aliti. Vnum tamen considerandum, quod in illa. 2. digestione, quando materia ad venas mittitur, natura solicita non solum de conseruatione, sed de perpetuatione speciei, partem segregat ad generationem, quam mittit ad vasa seminaria, ibi circa locum in quo vrina, & seruatur semē quod dicitur de superfluo: non de superfluo impuro, eo modo, quo est id, quod in intestinis, neq; eo modo quo est id, quod in vasis vrinario seruatur: imò est de depurato, & digesto in epate, vel (vt aliqui putant) in ipsis venis, qd quidem est segregatur ad generationem. Dicitur tamen superfluum, quantum ad id quod est necessariū pro nutrimento, & augmento, vt illa pars dicatur superesse: quia datur quod est necessarium ad indiuiduū, & seruatur pars silla pro generatione. Dixi, mitti vel ab epate, vel a venis, vel etiā al diuersis mēbris ex ipsa materia cibaliā proxima, vt cōuertatur in substantiā, eo quod aliqui putant, q semen in generatione, ab omnibus partibus mēbrorū decidatur: sed intelligēdum est ibi in epate fieri segregationem, licet possit esse, quod etiam ex alijs partibus pars decidatur.

Digestio. 3.

Nota.

S. Tho p. p. q. vlum.

Vid. Spino so. 7. in problema nota bil 3.

* *Nō tamen me latet quod nōnulli tradunt, in nutritione ex illa digestione quæ in epate fit, nutrimentum mitti ad cor per venam amplam: & quod ibi ex calore intenso cordis, adhuc depuratio alia fit: & partes impurę ad nutrimetū, quia impuræ mittū tur à corde ad extremas partes pro nutrimento vngiū, pilorum, & capillorū: nam illę partes non habent nutriri ex purissimo nutrimento, & illud depuratum, rursus à corde remittitur ad epar, per eandē venam amplam, seruata parte sibi necessaria, & per venas paruas, ad singulas partes corporis fit missio: in quibus per calorem naturalem fit vltima digestio.

¶Ex istis ergo colligitur veritas nostræ cōclusionis, quod digestio ipsa fiat, & non semel, aut bis, vt sit apta materia ad nutritionem, & augmentum.

¶Octaua conclusio. Quādo Aristot. dicit, augmentationē in animali fieri per partes formales, & nō materiales, intelligitur per intus susceptionē, & propriè de augmēto loquens: nā impropriè, & per appositionē etiā fit per materiales partes. Ista conclusio sit posita solum vt intelligamus partes formales vocari partes porosas: & materiales dicuntur illæ, quæ non sunt porosæ. Et quia augmentatio propriè, quæ per intus susceptionem est, vt dictum est, non fit nisi in partibus illis porosis, dixit Arist. solū secūdū partes formales augmētū fieri: ob id nos (vt intelligatur Aristo.) ponimus cōclusionē, q etiā fiat augmētatio per materiales partes: tamē est impropria augmētatio: quia per appositionē, vt declaratū est. Et nō indiget alia noua probatiōe: quādo quidē vniuersaliter probatū est, omnes partes augeri, tam porosas, quàm non porosas.

Conclu. 8.

Partes formales sunt partes porosæ. Et sic materiales sunt non porosæ.

¶Nona conclusio. Augmentatio est motus cōtinuus, siue vnus sit, siue plures, quilibet tamen continuus est. Patet. Augmentatio est verè motus: sed de ratione motus est, quod sit continuus: ergo augmentatio motus continuus est. Sic Arist. hic text. 15. &. 31. &. 5. Phy. text. 18.

Conclu. 9.

¶Dixi, siue sit vnus, siue plures: quia cùm augmentatio propriè fiat per intus susceptionem in partibus porosis, sunt diuersæ partes, & disiunctę non continuæ tales porosæ partes: & ideo non potest intelligi vnus & idem motus continuus, cùm partes non sint continuæ: sed augmentatio quæ fit in manu est continuus motus, & vnus: & illa quæ fit in pede etiam continuus: & sic in partibus materialibus nō porosis est dicendū, q in qualibet est mot⁹ augmētationis

tionis continuus. De quo multa Marsil. li. de genera. q. 13. & nos in sequēti spe. latiꝰ.

Marsilius. Ad argum. ¶ Ad primum argumentum solutio satis ex dictis constat: quā cibus nec in vacuo recipit, nec in pleno: ne sit corporū penetratio, sed in loco, vbi aer, qui cedit in illis poris inclusus, & ex ipso cibo fit nutrimētū: & semper sūt alij, & alij pori, effecti & causati à calore naturali p resolutiōē cōtinua: vt sit motus augmēti q̄diu necessariꝰ est.

Ad 2. ¶ Ad. 2. iam diximus, opertere intelligere calorē naturalem habentem virtutem resoluendi: & ratione caloris inclusi (qui maxime igni conuenit, cuius est locus supremꝰ) fit attractio. Habet quide calor vt etiā, graue possit eleuare: & materiam aptam nutritioni existentem in epate, & in venis potest per venas capillares, quæ ad omnia membra terminantur eleuare. Peruenit etiam ad caput, & fit applicatio, & approximatio debita cibi membro augēdo. Diximus etiā esse per naturam in quolibet mēbro, vt etiā graue possit eleuare, attrahēdo ad se: aliàs natura in necessarijs defecisset.

Ad 3. ¶ Ad. 3. dicendū, ꝙ pars quæ fuit, augetur: nā per hoc ꝙ aliā in sui naturam conuertit, facta est maior: quia anteà erat digitalis, & nunc est palmaris, verbi gratia: ergo augetur. & totum augetur: quia totum est maius quàm ante: nam si habebat tripedalem quantitatē, nunc habet quadrupedalē. Verum est quòd partes quæ adueniunt, non sunt auctæ, sed per ipsas fit augmētum.

SPECVLATIO SEPTIma, An augumentum in viuente sit motus cōtinuus.

*

1. Argumē. AN augmētum in viuēte possit esse motus cōtinuꝰ, Patet sic: ōne agens non impeditū, approximatū patiēti disposito, &c. potest agere, & continuo agere, vbi sunt omnia hæc: sed in viuente, cōtinuè quandiu vita durat, hæc inueniri possunt: ergo augmentatio est motus continuus: vel saltim potest esse: maior est notissima apud omnes philosophantes, & expresse est philosophi. Sed minor etiam est manifesta, nam manēt omnia requisita, saltim possunt esse.

¶ Secundo augmentatio est motus: & omnis motus necessario est cōtinuus: ergo & augmentatio: maior est manifesta ex philo. 6. physi. quia tempus, habet cōtinuitatē ex motu, & motus ex magnitudine: sed magnitudo augmentabilis est continuū: ergo augmentatio est motus continuus. 2.

¶ Tertiò, alteratio est motus continuus, ergo augmentatio: patet consequentia: quia eadem est ratio. Nam sicut hæc in quantitate, & illa in qualitate, & antecedens probatur: quia ponatur calefactibile, in debita ꝓportione & à pproximatione, ad passum, erit alteratio, & continue erit: Patet quia si non continue, sequitur quod agens, in debita approximatione habens passum, nō ageret, contra philo. in hoc. 1. & 9. metaphysi. 3.

¶ In contrarium Arist. in hoc. 1. tex. 23. nō enim augeri neque diminui possibile est continue.

¶ Pro debita intelligentia notādum: quod hęc ꝓpositio augmentum, in re viuente est motus continuus. potest habere triplicem sensum: primus est, vt intelligatur quod sic motus augmenti sit continuus, quod sit vnus numero, perpetuus & continuus: & in hoc sensu capit philoso. 8. physi. co. tex. 54. quando concludit solum motum localem circularem, posse esse continuum, & ꝑpetuum: secundo modo intelligitur cōtinuus 1. nō interruptus quiete media, vt si Sortes cepit augeri, semper sit augmentum, vt nullum sit interuallum in quo non augeatur, & semp acquiratin maiorē, & maiorē, quantitatem: quod si interpolatē factum est augmentum, vt per mensem, vel per diem cessauerit, motus non dicteur continuus. 1. Notan. Motus continuꝰ tripliciter.

¶ Tertio modo dicitur continuus motus partialiter, vt scilicet, per mensem vel annū &c. v. g. posito quod Socrates in vno anno acquirat quantitatem quatuor digitorum, & pro vno mense, sit augmentum per quātitatē vnius digiti, & in alio mēse quiescat, & in illo mense in quo est motus, continue acquisitio sit maioris, & maioris quātitatis donec in fine mensis sit quantitas digitalis: motus hic nō dicitur totaliter cōtinuꝰ, sed partialiter, quia in parte, putà in mense, fuit augmentatio. His suppositus sit. 1. conclu.

¶ Prima conclu. rei viuentis augmentū nō est motus continuus in primo sensu: Patet: vbi est determinata quantitas rei, & limitata, secundum naturam rei, non potest esse 1. Conclus.

R mo-

motus continuus perpetuus augmēti: sed cuiuslibet rei datur determinata quãtitas: ergo consequẽtia est bona, & maior est manifesta: quia vbi limitatio non est, infinitũ erit, & minor est philoso. 1. physi. tex. 35. & 2. de anima. tex. 4. vt probatum est in. 1. physicorum speculatio. 10. implicat enim rem habere determinatã quantitatem, ei debitam secundũ speciem & in infinitũ augeri: quia formica ad elephantis quantitatẽ posset deuenire, quod est repugnans speciei formicæ: vt ibi latè probatum est.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclusio non conuenit rei viuentis totale augmentum esse motum continuum in secundo sensu: patet quia viuens potest infirmari, quo stante, ex debilitate caloris naturalis, & paucitate nutrimenti, non potest fieri tanta conuersio in *substantia nutriti*, vt sufficiat ad nutritionem & *maiorem* extensionem, ex vtraque causa: & hoc constat experientia. Tũc ergo formatur ratio: vbicunque contin*git debilitas caloris naturalis*, & nutrimenti diminutio, non potest esse *augmentum* continuum: sed in omni viuente, ob infirmitatem contingit talis deffectus: ergo non conuenit tale augmentum continuè esse: imo non potest esse: quia cuilibet rei sit periodus designata: oportet tandem deficere, & quando res prope interitum, vt in senectute contingit, non solum non est accrescio, sed diminutio, & consumptio *acquisitæ quantitatis.*

¶ *Et Aristotel.* (etiam si daremus quod viuens non infirmaretur) probat non esse *continuum* augmentum: quia licet quantitas, acquisibilis per augmentum continua sit, & diuisibilis in infinitum: tamen est deuenire ad aliquam partem, quæ simul tota acquiritur, & non pars eius prius vna quam alia, & post illud instans, in quo tota acquisita est, incipit *viuens* per aliquod tempus disponi, ad aliam totalem partem quantitatis, & toto illo tempore, non augetur sed disponitur ad augmentum: & dat exemplum de gutta aquæ, quæ lapidem excauat: quæ excauatio, non fit per quanlibet guttã, licet quælibet disponat. Et hæc est sententia Com. 3. physico. commẽ. 6. itaque etiam si viuens sit sanum augmentum non erit continuum, vt exemplo & ratione est manifestatum. Sed tamen hæc non

Opi Marsi. placent Marsilio: nam in primo de generatione quæstione decimaquarta negat Cõmẽtatorẽ in dicto allegato, & octauo physicorum comment. vigesimo tertio, & dicit, non esse impossibile: & ponit cõclusio. in sententia: si viuum maneat semper sanum, & nutrimentum sufficiens sit debitæ approximatum, possibile est, quod sine interruptione temporis, à principio augmenti vsque ad finem, quo non potest amplius crescere augeatur continuè, &c. & contendit id probare, causis sufficientibus continue positis, in agentibus naturalibus, continue & sine interruptione ponetur effectus: sed in casu, sufficienter ponuntur causæ: ergo, &c. Sed qui tenet doctrinam propositam de mente philos. & iuxta Comm. & S. Tho. interpretationem, posset respõdere: quod positis omnibus supra dictis, adhuc deest vna, scilicet, ratio continuæ productibilitatis ex parte formæ quæ deficit: nam sicut repugnat, qualitatem continue intendi, sic quantitati cõtinuæ extendi: neque potest dari, quod omnia semper eodẽ modo se habeãt in augendo. &c. Com. Medium.

¶ Tertia conclusio, augmentum in viuente non est motus continuus, in. 3. sensu. i. non sic, fit augmentum secundum partem vt in tanto tempore cõtinue proportionabiliter acquiratur maior, & maior quãtitas hæc conclu. est Arist. Commẽ. & S. Thom. 8. physico. t. 23. vbi assimilat motum augmenti motui guttarum stilantium, vbi nõ per quanlibet guttam fit partis lapidis extractio, licet quælibet disponat: & S. Tho. ibidem: non est possibile aliquid augeri cõtinue, ita scilicet, quod quantitas aucti, dum datur secundum tempus, sic quod in qualibet parte temporis aliquid eius augeatur sed fit dispositio ad augmentum sequentis partis, hæc. S. Thom. & ratio est, supposito quod alias diximus de mente philoso. in 6. physicorum quod cuiuslibet rei permanẽtis, detur primum esse: sed quantitas respectu cuius in viuente fit augmentum, est res permanens. ergo datur primum esse, in sui productione. Sed si motu continuo produceretur non daretur primum esse: quia in omni motu continuo, vt in. 6. physicorũ probatum est, ante quodlibet moueri, est motum esse: & e contra: ergo impossibile est in motu continuo dari primum sui esse: ergo neque in re acquisita per motũ: quia si continue acquiritur, partitur sicut motus & tempus: ergo sicut in motu, & in tempore, non est dare primum, sic neque in re acqui-

acquisita per motum continuum. Quapropter non est augmentum in viuente motus continuus:& hæc est conclusio cotra Ioannem de Iandumo in octauo physi corum quæstione septima.

Ad argum. ¶ Ad argumenta:ad primum respōdetur, quod verum est:si omnia requisita inueniri possent: nam etsi inueniatur interdum ad hoc quod fiat augmentum, non tamen ad hoc quod continue fiat:licet possit esse, quod causæ sint ad hoc quod sit continua dispositio, ad partem augendam: sed tamen quod semper continue fiat augmētum, nō potest esse ob dicta, & adducta in probatione conclusionum.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicendum quod hæc propositio quod motus de necessitate sit cōtinuus: non est simpliciter vera in omni motu:sed quidem in motu locali, verificatur, eo quod spacium sit vere continuum, & continuè acquiritur, quia prius pars minor, v-bi, & post maior:& d in augmentatione viuentis, non tenet verum, ob rationes adductas. quia motus, non est ex se quantitas cōtinua, sed continuatatem trahit ex mobili, & ex magnitudine, sicut & diuisibilitatē: vt hīc physico est probatum. Ideo si non hic esset noua quantum, & si es ad quā est motus, non est acquisibilis continue, non esset necessarium motum esse cōtinuum, &c.

Ad. 3. ¶ Ad tertium vbi tangitur de motu alterationis vtrum sit motus continuus eodē modo respondendum, & sentiendum de alteratione, sicut & de augmentatione: & sicut non datur motus continuus in augmento, non datur in alteratione, imò neque secundum partem: quia erit discontinua alteratio. in hunc modum. quod cum alterans sit debitæ approximatu alterabili. Sicut augmentas augmentabili, vt ignis vas aquæ pleno, prius per aliquod tempus disponit ipsum ad calorem: & in instāti terminate tempus debitæ dispositionis, causat calorem tantum quantum potest in illo instanti: & sub illo calore quiescit aqua, donec ignis in tempore immediate sequenti iterum disponat adesse magis calidum, &c. & sic semper alterans agit in alterabile, vel producendo, vel disponendo: hæc ad mentem philosoph. & Commen. Et hæc dicta sint in hac speciali speculatione quamuis in præcedentibus pro parte de augmentatione in viuente dicte

Idem de alteratione et augmentatione.

rimus: quia necessarium fuit & clarius & latius tractatare.

¶SPECVLATIO OCTAua Vtrùm rarefactio sit augmētatio.

VIDETVR quod sic. Rarefactio est motus ad quantitatem sed hic est augmentatio ergo rarefactio est augmētatio. Antecedēs patet pro maiori. quia in rarefactione motus est intelligendus: & non alterationis, quia ad qualitatē: ergo ille qui ad quantitatem est. Argum. 1.

¶ Secundò. Omnis motus per quem producitur noua quantitas, augmentatio est: sed per rarefactionem producitur noua quātitas: ergo ipsa est augmentatio. Maior est nota. Minor probatur: quia si quantitas a se quanta distincta est necessarium in rarefactione noua quantitas producta est: quoniam noua extensio partium est. 2.

¶ Præterea. Extēsio qualitatis correspondet intensioni qualitatis, & successioni tēporis, quæ sonat continuitatem: sed intēsio qualitatis, & temporis successio fit per additionem partis ad partem: ergo & rarefactio erit per additionem: hoc autem est augmentatio: ergo omnis rarefactio est augmentatio. 3.

¶ In contrarium est Aristo. t. 39. qui ait, q̄ augmētatio fit aliquo adueniente: at rarefactio nō est aliquo adueniēte de nouo. In contra.

¶ Pro solutione considerandum, quod inter augmentationem, & rarefactionem est differentia: sicut inter diminutionem, & condensationem: nam rarefactio fit sine aliquo corpore extrinseco superaddito: & condensatio sine subtractione alicuius ex trinsecus: sed augmentatio siue propria (vt est viuentium) siue vt vulgo sumitur, non contigit sine additione alicuius extrinseci & subtractione in diminutione. Notan. 1.

¶ Secundò est inquirendum, quæ res sit raritas, & quæ sit densitas. De quo sunt opiniones variæ. Est Parisien. opinio, qui tenet, quod raritas, & densitas sunt res de 4. specie qualitatis, quæ continentur sub figura: nam sicut figura est qualitas circa Notan. 2. Prima opi.

quantitatem, sic raritas, & densitas.

Opinio. 2. Arist. in præd. qualit. c. 4.

¶ Secunda opinio dicit, quod raritas, & densitas sunt accidentia quædam, de prædicamento situs, vel positionis. Habent enim se admodum qualitatū: sed nō sunt, sed respectus quidam.

Opinio 3.

¶ Tertia opinio est quorundam nominalium, qui ponunt quantitatem distingui à re quanta: & dicunt raritatem, & densitatem esse quantitates, quæ acquiruntur, vel deperduntur successiuè in rebus.

Opinio. 4.

¶ Quarta opinio est illorum qui non ponunt quantitatem distingui à re quanta: & dicunt raritatem, & densitatem esse motū localem partium substantiæ rei, quo partes accedunt adinuicem, vel recedunt situali positione, qui motus procedit ex aliqua præcedenti alteratione: vt contingit in aqua quando calesit, quæ fit rara.

Notand. 3.

¶ Vltimò est notandum, quòd rarum communiter id dicitur, quod sub multa extensione parum habet de materia: & densum quod sub parua extensione habet multū de materia. Quibus suppositis, est prima conclusio.

Conclu. 1.

¶ Rarefactio propriè fit per nouæ quātitatis generatione, sicut condensatio per deperditionem præteritæ quātitatis. Ista cōclusio probatur, supposito φ quātitas sit res distincta à re quata, vt in prædicamento *quantitatis probatum est. Volo dicere*, quod quando aliquid rarefit, est acquisitio, & generatio nouæ quātitatis: & quādo fit condensatio, est deperditio quātitatis: seu corruptio: quia corpus qđ rarefit, magis extendit, quàm ante: & dimēsio nō est res quę extēdit, vt supponimus: ergo oportet φ sit alia đ nouo genita. Patet: quāli nō est alia đ nouo, sed q̄ ante, quare nō erat extēsa, sicut nūc est? & eodē mō đ cōdēsatiōe.

Conclu. 2.

¶ Secunda conclusio. Cum rarefactio possit contingere per solam generationē partis quantitatis, quæ superadditur præteritæ, & condensatio per partis corruptionē, videtur probabilius quod fiat per generationem nouam totius quantitatis: ita vt tota præcedens corrūpatur. In hac cōclusione volum⁹ dicere, quod rarefactio, quæ est (vt dixit prima conclu.) acquisitio nouę quātitatis, potuit esse per hoc, φ manēte prima, superaddita est noua: & intelligibile est hoc: sed dicim⁹ φ melι⁹ intelligitur, si dicamus, φ quātitas, quæ erat vt quatuor quæ nunc rarefit, & extenditur vt. 5. nō fit per

Rarefactio per nouā generationem totius quantitatis fit.

additionē illius noui gradus, sed per hoc φ desinit esse quātitas vt quatuor, & producitur tota quātitas vt. 5. sic etiā in condēsatione: nā ponēdo primū modū, est vnum argumentū quod viget. Nā si manet quātitas vt quatuor verbi gratia, informabat materiā illā, nunc, manente eadē materia, fit est vt. 5. ille gradus quātitatis oportet informet aliquā partem materiæ, quæ antè erat sub aliquo gradu vt quatuor. Tūc sic. Illa quātitas informabat materiā. a. & modo non informat: ergo forma eadē transiuit de materia ad alia materiā, & de subiecto in subiectū. Propter hoc argumētū dicit Marsilius, esse securius dicere, φ tota pcedēs quātitas corrūpitur, & noua de nouo generaē. Sed qui tenet primū modū, φ solū fit ꝓductio partis quātitatis, diceret, φ nō est trāsitus: q̄ illa pars manet in eadē materia, t q inadęquatè erat, & informabat.

Argumē.

Marsil. de gene. q. 5. Solum.

¶ Tenendo quod fiat per generationem quantitatis de nouo, corrupta præterita, oportet concedere, quod quando aqua calesit, noua, & noua corrumpitur quātitas quotidie: & noua, & noua quotidie generatur, vsque dum perueniatur ad summā raritatem, quam potest habere aqua. Non enim possunt esse simul duæ quantitates: ob id vna corrumpitur, & alia generatur: & corruptio vnius, alterius est generatio.

¶ Tenendo tamen quòd solùm fit per generationem noui gradus quantitatis, qui superadditur præexistenti, oportet similitudinem accipere ex intensione, & remissione qualitatum, quæ fit secundum communem opinionem, non penes maiorē radicationē in subiecto, vt schola Thomæ defendit, sed penes additionē grad⁹ ad gradū: & sic solū per cōtrariū motū alterationis aquę, per quē rarefit, nouus, & nouus gradus quantitatis producitur: qui superadditur præexistenti: & fit maior cōtinuè: & in condensatione deperditur, & corrumpitur nouus gradus quantitatis: & fit minor. Hunc modum sequitur Petrus Ciruelo, & infert contra Gilbertum Porretanū, omnem formam accidentalem, cuiuscunque sit generis, habere partes extensionis, in quas diuisibilis est: imò & addit habere partes intēsionis. s. grad⁹ essentialis latitudinis, ex quib⁹ ipsa cōstat, & in quos est etiā diuisibilis, & infert, φ cum quantitas continua ponat esse forma accidētalis, in substātia, & qualitate distincta, debet etiā cōcedi φ præ-

S. Thom. 1. 2. q. 52. & 2. 2. q. 24. ar. 5.

Ciruelo. [illegible]

quòd præter partes suæ extēsionis situales habet partes intensionis graduales, & per illas fit rarefactio, & condensatio rei naturalis, quæ sunt motus ad quātitatē. Hęc ille.

Gilber. li. 6. principiorū ¶ Dixi contra Gilbertum: quia ipse dicit vnum, quod omnis forma est simplex, & inuariabilis essentiæ, & impartibilis in partes. Quam propositionem plerique Parisiensium audius quam pars est, sunt amplexi, vt ibi Ciruelus. De quo infra.

Cōclus. 3. Ratio. ¶ Tertia conclusio. Rarefactio est propriè motus ad quantitatem. Probatur. Motus quo de per se noua producitur quantitas, est de per se ad quantitatem: sed rarefactio est huiusmodi, vt in prima & secunda conclusione probatum est: ergo rarefactio motus est ad quantitatem: sic condensatio etiam ad quantitatem spectabit: quia est deperditio quantitatis: sicut diminutio spectat ad quantitatem. Contraria enim habent fieri circa idem vt ait Arist. 8. Phy. tex. 7. & 5. Ethi. cap. 1. & 4. Meta. tex. 4.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Si in rarefactione, & condensatione attenditur quod partes magis adinuicem elongantur, & situ intur in rarefactione, & minus in condensatione, poterit dici motus, & sic pertinet ad qualitatem imo & ad prædicamētū situs. Hoc est manifestum, & probatione nō indiget.

Corolla. ¶ Ex ista conclusione sequitur, quod prima, & secūda opinio, quæ à principio sunt positæ, de raritate, & densitate, habēt probabilitatem in isto sensu: licèt propriè cōsiderantes ipsam raritatem, & condensationem, ad quantitatē motus, & non ad qualitatem debeat dici.

Conclus. 5. Ratio. ¶ Quinta conclusio. Capiendo augmentationē communiter, rarefactio est augmentatio. Patet. Omnis motus ad maiorē quātitatem communiter dicitur augmētatio: rarefactio autem est ad maiorem quantitatem, vt notum est: ergo augmentatio est rarefactio. Maior est Arist. Eodē etiā modo de diminutione respectu cōdēsationis: quia vtrobiq; mot⁹ est ad minorē q̄titatē. Arist. 5. Physico. t. 18.

Conclus. 6. ¶ Sexta cōclu. Probabile est quod rarefactio est magis propriè motus ad quantitatem, quàm augmentatio. Patet. Quanto p aliquem motū magis acquiritur quātitas, tanto ille motus est magis proprius ad q̄titatem: sed per rarefactionē magis acquiritur quātitas: quia in ea simpliciter acquiritur totalis noua quantitas. Maior patet, vt in prima conclusione dictū est. & in augmentatione propriè dicta viuentium solum acquiritur maior quantitas, per additionē ad præcedētē ab extrinseco. Eodem mō etiā de cōdensatione respectu diminutionis: sequitur ergo, cū rarefactio sit mot⁹ ad quātitatē, similiter & augmētatio, q̄ rarefactio magis ad quātitatē dicitur motus.

¶ Septima cōclu. Absolutè dicēdū est, augmentationem (quæ propriè in viuentibus est) non esse rarefactionem, neque rarefactionem esse augmentationem. Probatur. Cōclus. 7. Illa quæ specie differunt, vnum non est aliud. sed rarefactio, & augmentatio specie differunt: ergo vnum aliud non est. Discursus est optimus, & maior nota. Minor probatur. quià species in motibus à termino ad quem sumenda est: sed alius est terminus ad quē in augmentatione, & alius in rarefactione: ergo augmentatio non est rarefactio. Patet. In augmētatione terminu⁹ ad quē vel est quātitas illa, quæ ab extrinseco augetur ex cibo nutrimentali, vel totum quod *resultat facta tali additione*. *Et* in rarefactione, vel solùm est gradus de nouo productus, eductus de potentia materiæ sine additione ab extrinseco, vel est noua totalis quātitas producta. sed ista differūt. Aliud enī est q̄titatē augeri ab extrinseco, & aliud eam augeri ab intrinseco. Et tandem patet cōclusio ex Aristo. hic. t. 39. Ratio. Aristot. 5. Physi. tex. 4.

¶ Ad primum, vt in conclusionibus dictum. Rarefactio enim augmentatio est: quia ad maiorem quantitatem, vt constat, cùm maiorem occupet locum, res rarefacta, quàm ante. Ad primū.

¶ Ad secundum prima conclusio sufficiēter respondet, siquidem intelligere oportet in rarefactione, sicut in augmentatione maiorem quantitatem: quia maiorem occupat locū, imo rarefactio magis propriè est motus ad quantitatem. Ad. 2.

¶ Ad tertium similiter: quomodo intelligi debeat quod in rarefactione fit augmētatio, siquidem non fit per *aduentum* nouæ quātitatis, vt in augmentatione, de nouo superadditæ: at quia in rarefactione totaliter noua quātitas (secūdū supradictā opinionē recitatā) acquirit, augmentatio in rarefactione est. vt in secūda cōclusione probatū ex mente Marsilij in primo de generatione quæstione. 15. De materia ista rarefactionis, & cōdensationis, qui volent potent videre Petri Ciruelū Darocēsem in suis paradoxis, quarta paradoxa Ad. 3.

 quastiu

quæstione quinta, articulo secundo, conclusione tertia.

* ¶ * Aduertendum tamen est Commentatoris fuisse sententia, condensationem, & rarefactionem, sic fieri: vt nulla deperdatur quantitas, neque acquiratur: & Albertus de Saxonia dicit in rarefactione terminum non esse maiorem quantitatem, sed maiorem partium elongationem: & econtrario in condensatione: & sic defendit Com ment. & Burleus affirmat, quod per rarefactionem, & condensationem, nulla quantitas acquiritur aut deperditur: sed solū noue relationis, scilicet, maioritas, & minoritas. Augustin. niphus tamen dicit, motum terminari ad quantitatem maiorem in rarefactione, &c. & differentiam ponit inter augmentationem, & rarefactionem: quia in hac maior quantitas ab intrinseco: & in illa, ab extrinseco: contra has omnes opiniones sunt inconuenientia: quæ ob prolixitatem omittuntur, & ideo videtur clarior modus præscriptus, quamuis in via Doctoris Sanct. posset dici & satis intelligibiliter: quod sicut intensio in forma contingit sine productione noui gradus, per maiorem radicationem in subiecto: sic in proposito licet quantitas sit eadem secundum essentiam, in rarefactione & condensatione: tamē vt actuat, & extēdit materiam potest dare esse, magis extēsum vel minus extēsum per actione rarefacientis & condensantis: & rarefactio & condensatio habent terminos oppositos pro vt rarefactio terminatur ad quantitatē nō de nouo acquisitam, sed vt dat esse materiæ magis extensum, & condensatio econtrario in quo tenenda videtur mens Comē.

¶ SPECVLAT. IX. Vtrûm omne agens in agendo repatiatur.

IN hoc libro solet quæri de actione agentis naturalis, an agat per cōtactum: & quia in superiorib⁹ dictum est, quomodo oportet quod agens attingat immediatē passum, vel immediatione suppositi, vel immediatione virtutis, nō ponimus specialem speculationem. Certum enim est requiri contactum virtutis, siue agens sit corporeum, siue incorporeum: nā nō ageret in passo, nisi attingeret per suam virtutē. Ex quo sumit illa regula Physica, φ omne agēs prius agit in ꝓpinquū, quā in remotū: quia virtus eius prius attingit ꝓpinquū, quā remotū: nā si contactus nō esset requisitus, eo modo ageret in distans, sicut in propinquum: vt suprà dictum est.

Supra 7. Phy. spe. p.

¶ Oportet etiā præsupponere, φ actione corruptiua nihil agit in seipsum: quia naturaliter intēdit suā cōsistentiā. Itē quia nihil potest esse sub eadē ratione, naturale agēs, & naturale passū, licèt bene sub diuersis

¶ Etiam est verum, quòd simile non agit in sibi simile. A simili enim, non sit passio: nam si agens naturaliter agit, eo agit, vt assimilet sibi passum: si ergo iam assimilatū est, non est vnde sequatur actio: nam si calefactiuum vt quatuor, applicetur alicui passō calido vt quatuor, non fiet aliqua actio, si vniformiter sunt quatuor illi grad⁹ caloris: quia quod posset calefactiuū, est, passum sibi assimilare: sed iam similatum est. ergo non erit actio. Arist. hic t. 48.

¶ Videtur ergo quòd agens non patiatur in agendo: quia aliquod est mouens, quod non mouetur: & mouere est agere: ergo non omne agens agendo repatitur. Patet de Deo, qui mouet omnia, & agit: ipse tamen non patitur. Cœlum agit, & non patitur ab istis inferioribus. 1. argumē.

¶ Secundò. Sensibile agit in potētiam sensitiuam, mouendo: & intelligibile, agit in intellectu, & non patitur. Maximè phantasmata, agunt in ipsum intellectum possibilem, producendo species intelligibiles: tamen non patiuntur ipsa phantasmata: ergo non omne agens in agendo repatit. 2.

¶ Tertio. Si ita res se haberet, sequitur φ à proportione minoris inæqualitatis fieret actio, quod est contra omnes philosophos, qui pro comperto habent (vt suprà diximus) quod semper actio est à proportione maioris inæqualitatis: nam si nō est maior virtus in agendo, quàm resistentia in passo, non sequeretur actio. Sed probo quod sequatur. Sit. a. agens in passum .b. A. agit in. b. ergo est minoris virtutis. Rursus. b. agit in. a. quia repatitur, & a. est maioris virtutis, & b. minoris: ergo à proportione minoris inæqualitatis fit actio, & debilius agit naturaliter in fortius. 3.

¶ In contrarium est Arist. hîc. t. 53. & 54. In contra.

¶ Hic

Notand. 1. ¶ Hic notandum, quod actio propriè dicta in qualitatibus primis est, in quibus propria contrarietas inter quas qualitates iste est ordo, vt in agendo, caliditas sit maximè actiuitatis. Secundū locū tenet frigiditas. In tertio est humiditas, & minoris actiuitatis. In quarto siccitas est. Et experientia compertum est, quod quis in aqua calida intensè non potest manum sustinere, etiā ad breue tempus, & in frigida aqua etiam intensissimè frigida potest. Qua ratione in igne non potest quis se conseruare, etiam in breui tempore, & tamen in aqua posset ad tempus aliquod durare, quod non est ex alio, quàm eo quòd caliditas maximè actiua est, & consumptiua. Inter alias duas, quæ sunt siccitas, & humiditas, quæ dicuntur passiuæ qualitates ab Aristotele. sequenti libr. tex. 8. est etiam in agendo ordo: vt humiditas magis agat: licet sit medicorum opinio, quod humiditas est minoris actiuitatis, & resistentiæ: quia dato siccitas ignis, in aquam agat, non tollit humiditatem sed humiditas actiua est: vt aër humectat res etiā sub tecto existentes. Quāuis Calculator teneat oēs qualitates primas esse æquè actiuas, & resistiuas. Hanc opinionem sequitur Petrus à Spinola in q. de reactione. Et Auicenna. 4. prim. cap. 2. expressè dicit de caliditate, & frigiditate.

Calcula.

Spinosa.

Auicenna.

Notand. 2. ¶ Secundo notandum, quod in resistendo, in istis qualitatib⁹ ordo econuerso est: vt qualitas quæ minus actiua est, ipsa sit magis resistiua: ob id caliditas est minimè resistentiæ, & frigiditas resistit magis: & supra caliditatem, & frigiditatē, humiditas: & tertio quæ magis resistit siccitas est. Itaque ipsa siccitas, quæ erat minimæ actiuitatis, est maximæ resistentiæ: in quo diuina fulget sapientia, qua mūdus dispositus, & ordinatus est: vt inter ipsa cōtraria quædam harmonia esse videatur, & correspondentia, in ratione dati, & accepti: vt possint in æquilibrio stare, & durare.

Notādo Dei sapientia.

Corolla. ¶ Ex istis sequitur, quòd si caliditas agat in frigiditatem, multo fortius aget, quam resistet: & frigiditas si agat in calorem, multo fortius resistet, quàm aget.

Obiectio. ¶ Posset quis contra hoc obijcere. Sit caliditas summa vt. 8. quæ resistit vt tria: ex dictis probo quòd non posit stare. Ipsa caliditas est virtutis vt. 8. ad agendum, & hæc eadem est virtus qua resistit, & se conseruat: ergo erit vt. 8. & non vt tria: non ergo potest stare quod sit maior virtus in agendo, & minor in resistendo: vel oportet ponere duas virtutes in aqua distinctas: vnā ad agendum: aliam vero ad resistendū.

Solutio. ¶ Solutio. Damus quòd eadem sit virtus qua agit, & resistit, sed non sequitur quòd si sit vt. 8. ad agendum, erit vt. 8. ad resistendum: nam vnus & idem homo est qui videtur habere virtutem vt. 100. ad resistendū, tamen non sic ad agendum habet virtutē, cum sit ipse idem. Sic & potest esse magnæ virtutis in agendo, cum non sit tantæ in resistendo.

Conclu. 1. ¶ Prima conclusio. Aliquod agens in agēdo repatitur. Conclusio est Aristotelis hic text. 53. & 54. & 87. vbi de mixtione loquens dicit, quod quodlibet miscibilium agit, & repatitur. Probatur experientijs. Si quis in manu frigida capiat pomū calidum, sentiet quòd in agendo repatitur: quia diminuitur calor pomi: ècontra, si manus sit calida & pomum sit frigidum calor manus remittitur à frigiditate pomi, quod non esset, si caliditas in agendo non repateretur.

Prima ratio

Secunda. ¶ Constat etiam de ferro ignito misso in aquam. Caliditas ferri agit in aquam, & eam calefacit. & rursus frigiditas aquæ agit in ferrum, & cum frigidum reddit: ergo in agendo repassio est.

Tertia. ¶ Tertio. Aqua calida opposita ad frigidā eam calefacit, & ab aqua frigida patitur, & frigesit.

Informa. ¶ Ratio est hæc ad conclusionem. Si caliditas in mixti generatione non pateretur à frigiditate, nunquam fieret mixtum: sed fit mixtum: ergo oportet quòd caliditas in agendo repatiatur. Probatur maior. Caliditas non patitur: ergo manet in suo esse perfecto in generatione mixti: ergo in mixto manet summa caliditas, quæ est in igne: sed hoc est falsum: quia nullo modo forma mixti posset introduci in materia sic disposita: & si introduceretur, non posset durare propter magnam actiuitatem caliditatis.

Conclu. 2. Aristote. 4. & 7 Phy. t. 39. & 71. ¶ Secunda conclusio. Si virtus actiua agētis fuerit fortior in resistendo, quàm passiua in agendo, vel æquè fortis, tunc agens in agendo non repatietur. Patet. Semper actio oportet fiat à proportione maioris ina qualitatis: quia neque à proportione

 æqua

æqualitatis, neque minoris inæqualitatis fit actio: sed qn est maior virtus in resistendo, quam virtus in agendo, vel æqualis, nõ est proportio maioris inæqualitatis: ergo non fiet actio: & sic si caliditas agat in aquam, & virtus resistina caliditatis sit vt. 3. & actiuitas in aqua sit vt duo, vel vt tria, nunquam caliditas agendo in aquam repatietur ab ea.

Cõclusi. 3. ¶ Tertia conclusio. Si agens in agendo non fuerit intra spheram actiuitatis passi, agendo non repatietur. Volo dicere, cùm sit verum, quod omne agens agit ad certam distantiam: vt sua virtus attingat, & tanto quantò fortius, agit ad remotius, vt constat de igne, illud spacium dicitur sphera suæ actiuitatis, intra quam potest, & extra quam non valet agere. Si ergo contingat quod ignis agit ad distantiam. 5. pedum: quia sua est sphera, in aquam positam in tali distantia (si tamen aquæ sphera actiuitatis non est quinque pedum, sed quatuor) aqua non aget in ignem: quia virtus eius non potest attingere: & sic ignis agendo non repatietur. Hæc conclusio est clara.

Conclus. 4. ¶ *Quarta conclusio. Si virtus resistiua agentis debilior fuerit, quàm actiua patientis, & aliũde ab alio confortetur, ita quòd sit æqualis, vel maior quàm sit virtus actiua, agendo non repatietur.* Hæc patet: qa à proportione æqualitatis, & minoris inæqualitatis non fit actio: si ergo virtus resi-
Ratio.
stiua confortatur aliunde, oportet, quod sit tanta resistentia in ipso agente, quanta erat in patiente ad agendum, neque non sequetur actio.

Conclus. 5. ¶ Quinta conclusio. In qualitatibus primis omne agens in agendo regulariter repatitur, exceptis casibus in secunda. 3. &
Ratio.
quarta conclusionibus expressis. Patet. Illis exceptis, agens est intra spheram actiuitatis patientis, & patiens est maioris virtutis in agendo, quam agens in patiendo: cùm ergo à proportione maioris inequalitatis sequatur actio, sequitur quòd agens agendo repatietur.

6. Conclus. ¶ Sexta conclusio. Quamuis agens in agendo repatiatur, tamen non inquantum agit patitur, neque inquantum patitur agit. Hic volumus dicere, quod dato ignis per calorem agat in aquam, & rursus aqua per frigiditatem agat in ignem, non inquantum agit patitur. Patet: quia dato actio, & passio sit vna res (vt dictum est) actio non est passio: sed actio est, vt fluit ab agente, & passio, vt recepitur in patiente: ergo sequitur quod inquantum agit non patitur. Aub. Pas. 19

Concl. 7. ¶ Septima conclusio. Licet sit verum quod omne agens in agendo repatiatur ad sensum supra dictum, in motu locali nõ tenet verum, quod omne agens in agendo repatitur. Patet: quia qui mouet, agit, & qui mouet se agit: tamen non repatitur: quia non ab aere, neque à loco aliquo in quo agit: ergo non qui mouet localiter repatitur.

¶ Datur ratio differentiæ motus localis, & alterationis: quia virtus motiua de per se non mouet materiam extrinsecam à qua repatiatur, sed alteratiua sic. Secundò: quia duo corpora iuxta se posita, possunt alterari motibus contrarijs: sed non possunt moueri motibus contrarijs. quia sic penetrarent se. Tertiò: quia qualitas motiua eodem conatu agit, & resistit: vt tanto conatu grauitas in lapide resistat motui sursum, quanto descendit deorsum, si est extra locum suum naturalem. Oppositũ est in qualitatibus actiuis: quia caliditas maiori conatu agit in extrinsecã materiam, quam resistat. Differentia inter motũ localẽ & alterationem.

¶ Ad primum. Quando argumentaris de Deo, qui agit, & non repatitur: & de cœlo. Respondetur quod conclusio debet intelligi, quando agens, & patiens communicant in materia. Sic Aristoteles. Vnde si angelus agat in corpus, non repatietur. Et si cœlum habeat eãdem materiam cum istis inferioribus, non pateretur ab eis: tum quia non patitur peregrinas impressiones, & est incorruptibile: tum etiam quia esset cœlum extra spheram actiuitatis istorum inferiorum: ob id eorum actio non posset ad cœlum se extendere. Ad pri. Aristot. 55

¶ Ad secundum etiam damus quod sensibile agat in sensum, & color in visiuam potentiam: tamen color non patitur quia dictum intelligitur de agentibus in qualitatibus primis, per quas fit alteratio. Secũdo. Actio agentis non est quodlibet in quodlibet, sed determinatum in determinatum: ob id etiam si color possit agere in visum, non est vnde potentia visiua agat Ad 2.

in co

in colorem: quia ipsa actiua non est per naturam, nisi visiõis. Et ad id de intellectu, qui patitur ab intelligibili, & nõ agit. solutio data est: quia non de tali actione est hic sermo: & sic dicendum de phantasmatibus, si agunt, producendo species intelligibiles, si sint illuminata ab intellectu agente, non sequitur quod ipse intellectus agat in phãtasmate: quia nõ est communicatio in materia. De quo infrà in tertio de anima.

S Tho. 1 p. q. 85.

¶Tertium argumentũ tantùm vrget, vt ad soluendum, philosophi habuerint diuersos modos excogitandi, quomodo agens in agendo repatitur: qui modi sunt septem, recitati prolixè satis, & omnes impugnati à Marsilio, qui à nobis ob vitandam prolixitatem non ponuntur: stamus tamen in dictis, ex quibus soluitur argumentum, vt agens in agendo si repatitur, actio semper fit à proportione maioris inæqualitatis: quia licèt sit vna, & eadẽ virtus qua agit, & resistit, aliter tamen agit, quàm resistit: & sicut inquantum agit à proportione maioris inæqualitatis est actio: quia exuperat virtus actiua resistentiam patientis: sic quãdo agens patitur à patiente, virtus actiua patientis exuperat resistentiam agentis: vnde actio fit à patiente, à proportione maioris inæqualitatis, vt dictum est.

Marsil. 1. de gen. q. 16 art. 3. Ad. 3. 1. solutio.

Posterior solutio.

¶Si tamẽ quis teneret modum quintum, quem ponit Marsilius, facile solueret argumentum. Dicit enim illa opinio, quod vna qualitas actiua non stat sine alia: sicut frigiditas non stat, quin stet cum humiditate, aut siccitate: & quamuis illæ essent æquales in latitudine, tamẽ essent inæquales in actiuitate. Si ergo dicunt, quòd si ignis agat in aquam, caliditas remittit frigiditatẽ aquæ: tunc humiditas aquæ reagit, remittendo siccitatem ignis: & sic ex consequenti per modum sequelæ remittitur caliditas eiusdem. Ex quo patet ꝙ caliditas agit in frigiditatem, & humiditas in siccitatem: & sic fortius agit in debilius, cùm caliditas sit fortior frigiditate, & humiditas siccitate. Hæc ibi.

Opini. Calculatoris Augu Nim ph°. 3. phy.

¶Sed silẽtio transeundũ non est, opinionẽ fuisse Calculatoris, ꝙ nullũ agens in agẽdo repatitur, quãuis declarãt eum in isto sensu, vt nullum agens pro eodem tẽpore pro quo agit, repatiatur secundum eãdem partẽ qua agit: sed bene secũdum aliã. Dicitq́; illã propositionem famosam: qualitas quãto magis actiua, est minus resistiua, esse falsam, & ècõtra, Credit Calculator, & defendit omnẽ qualitatem tantò esse actiuã, quãto resistiuã: & ꝙ si debet poni disparitas in actiuitate, & resistentia, latitudo resistẽtiæ est maior, quàm latitudo actiuitatis. Quod ꝓbat: quia latitudo actiuitatis cuilibet rei est data ad producendum sibi simile: & latitudo resistentiæ ad se conseruandum: sed intimius est cuilibet rei se cõseruare, quàm sibi simile producere: ergo maior est latitudo resistentiæ, quam actiuitatis.

Ratio prima Calcul.

¶Secũdo. Supposito quod actiuitas attendatur penes multitudinem formæ, probat ꝙ tantæ actiuitatis sit caliditas, sicut frigiditas, & econtra: & sic de resistentia, quia caliditas, vt. 8. tantũ agit, & resistit, sicut frigiditas vt. 8. Patet. Illa quę æqualiter habent de forma ęqualiter habent de actiuitate, & resistẽtia: sed frigiditas vt. 8. & caliditas, vt 8. sunt huiusmodi: ergo sunt eiusdem actiuitatis, & resistentiæ. *Facilè soluuntur ista* argumenta, stando in opinione cõmuni.

Ratio. 2.

¶Ad primum dicendũ, ꝙ de natura particulari loquendo, magis est se conseruare, ꝗ simile producere. sed nõ de natura vniuersali. Et ad secundũ negatur: quia stat quòd vna forma sit viuacior aliam agẽdo, etiam si qualitates sint in eodem gradu. & sic forma ignis cum caliditate vt 8. viuacius agit, quam forma aquæ cum frigiditate vt. 8.

Ad primũ.

Ad secũdũ.

¶Sufficiãt hæc insinuasse, vt intelligamus varios opinandi modos. Alia legãtur apud authores.

¶SPECVLATIO. X.
Vtrûm mixtio sit possibilis.

Argumẽ. 1.

Videtur quòd non. Si esset possibilis, vel fieret naturaliter, vel violenter: sed nullo istorum modorũ. Non violenter, quia non esset mixtum res naturalis, neq; naturaliter illa quæ concurrunt ad mixtum conuenirent: sed videmus ꝙ mixtorum generatio est naturalis: ergo ipsa mixtio non est violẽta. Et probo quod nõ sit naturalis. Ad mixtionem cõcurrit ignis: ergo oportet descendat ad locum vbi fit mixtio, scilicet, ad terram: sed igni descendere non est naturale, sed potius cõtra naturam: ergo mixtio non est naturalis.

Argumé. 2. ¶ Secũdò. Si mixtio esset possibilis, vel esset ipsis ex quibus fit mixtio integris manentibus, vel cõminutis, & diuisis: sed nullo modo istorum est: ergo non est possibilis. Non ipsis integris manentibus: quia res quæ constaret vna non esset, sed plures: & neque in vna specie, sed in pluribus esset. Item. Neq; mixtum haberet formam substantialem, sed accidentalem, cum adueniret enti habenti esse completum: immo esset plura completa. Neque potest esse ipsis comminutis, & diuisis: quia vel diuiderentur tantum quantum sunt diuisibilia, vel non: si sic: ergo continuum esset actu diuisum. Quòd si non diuiduntur: ergo non est vera mixtio: quia adhuc partes diuidi possunt.

Argumé. 3. ¶ Tertio. Si mixtio est possibilis, vel erit partibus iuxta positis, vel penetratiuè se habentibus. Non primo modo: quia illud non est mixtio. Nec secundo modo: quia esset corporũ penetratio, quod repugnat.

In cõtrariũ. ¶ In contrarium est Aristoteles hic, tex. 88.

Notand. 1. Mixtio tripliciter cõtingit. ¶ Pro solutione notandum primò, quòd mixtio tripliciter contingit: vno modo, quando fit ex pluribus integris, & perfectis, diuersis specie: ipsis tamen integris manentibus: vt domus constat ex lapidibus, & lignis. Secundo modo, quando aliquid fit ex aliquibus imperfectis, ipsis remanentibus integris: vt ex materia, & forma substantiali constituitur vna res naturalis: ipsis partibus integris manentibus. Tertio modo contingit, quando aliquid ex pluribus integris fit, ipsis non manentibus integris. In præsentiarum non est sermo de mixtione primo modo: quia illius ad artem potius quàm ad Physicam disciplinã spectat cõsideratio. Nec est hic locus tractandi de mixtione secundo modo, quę est ex materia, & forma, quia de hoc in primo, & secundo libro Physicorum, vbi locus proprius est, sed de tertio modo mixtionum in præsentiarum loquendum, quãdo multa concurrunt ad constituendum vnum, ipsis non manentibus integris, ad modũ quo dici solet in generatione cuiuslibet mixti, elementa misceri, & conuenire, vt ipsis corruptis secundum partem constituant, & componant aliquam rem naturalem, quam in præsenti vocamus mixtũ. Vtrum ergo hæc mixtio sit possibilis.

S. Tho 3. p. q. 2. art. 1.

Notand. 2. ¶ Hæc mixtio potest esse dupliciter, vno modo, per iuxta positionem partium, vel penes penetrationem ipsarum. Primo modo: vt aqua aquæ miscetur, & lana lanæ. Secundo modo, quando mixtio fit, vt quælibet pars mixti sit mixta. Et hoc dupliciter: vno modo, in homogeneis, quãdo omnes sunt partes eiusdem rationis: alio modo in eterogeneis: vt in animalibus perfectis, in quibus sunt caro, ossa, & nerui. Adnotatis igitur ijs, sit prima conclusio.

Conclus. S. Tho. 3. p. q. 2. art. 1. Prima. ¶ Mixtio omnibus illis tribus modis in primo notabili positis est possibilis. Patet. Domus componitur ex pluribus integris, integrè manentibus, & lapidum aceruus: & constat res naturalis ex materia, & forma, & ex rebus distinctis, imperfectis, integrè manentibus: constat etiam mixtio ex pluribus, integris manentibus, non tamen formaliter, de qua est sermo, vt patet in quolibet mixto.

Secũda ratio. ¶ Secundò. In quolibet mixto videmus esse plura differentia, ibi contenta virtute, oportet ergo intelligere mixtionem fuisse ex illis pluribus: quod si est: ergo ipsa est possibilis: nam quod non est possibile, nunquam est.

Cõclusio 2. ¶ Secunda conclusio. Mixtio propriè, de qua hic loquimur, fit ex ipsis quatuor elementis adinuicem agentibus, & patientibus. Probatur ex Aristote. Et ratio est. Ex illis componitur mixtum, in quibus resoluitur: sed mixtum omne perfectum quando corrumpitur, in quatuor elementa resoluitur videmus: ergo ex ipsis quatuor cõponitur. Patet: quia aliquid in terrã abijt: aliud in aquam, & sic de alijs elementis, licet non ex æquo percipiatur, propter vnum, quod prædominans est in quolibet mixto.

Conclu. 3. Notãda. ¶ Tertia conclusio. Mixtum quod ex elementis generatur, non propria virtute elementorum generatur. Probatur. Nunquam effectus suam causam excedit: neq; causa se potest extendere vltra suam virtutem, sed mixtum, quodcunq; sit illud, perfectius est quocunque elemento, & omnibus simul: ergo non possunt elementa causare tale mixtum. Maior est nota, & ab omnibus recepta. Minor probatur. Forma substantialis viuentis longè præstantior est quolibet elemento: imo & quælibet etiam alia forma substantialis excedit: quia propter vnumquodq; tale, & illud magis: cum ergo elementa ipsa propter mixta sint, oportet ipsa mixta sint perfectiora

Arist. 1. post. & 5.

ctiora: quia semper imperfecta ad perfecta ordinantur.

Ratio. 1. ¶ Præterea. Si mixtũ generaretur ex elementis, nullo modo fieret. Patet. Omne agens naturale producens, sibi simile producit, & non alterius speciei: si ergo elementum ageret producendo, elementum produceret: sed non fit elementum, sed mixtum, quod non est aliquod elementorum, neque omnia simul: ergo nõ generatur ab aliquo, nec ab omnibus simul: quia solum possent elemẽtum facere, vel aliquid quod elementorum solùm haberet naturam.

Conclus. 4. ¶ Quarta cõclusio. Forma mixti ad cuius constitutionem concurrunt elementa, nõ ab idea (vt Plato) neque à datore formarũ (vt Auicenna) neque ab aliquo elementorum, neque ab omnibus simul, sed principaliter à Deo, & à virtute seminali tanquã à causa secunda est. Hic intendimus dicere, sicut Aristote. & alij, quòd elementa omnia concurrũt ad mixtum componendũ: ita quòd forma substantialis mixti non fit ab ipsis, neq; (vt dixit Plato) ab idea. Quòd elementa concurrant patet: quia mixtum generatur, & non nisi per alterationem præuiam qualitatum actiuarum adinuicem: ergo ipsæ qualitates concurrunt: sed non cõcurrunt, vt sunt in se: ergo concurrunt, vt sunt in aliquo tanquam in proprio subiecto: sed proprium istarum qualitatum subiectum elementum est: ergo ipsa elementa concurrunt. Ignis enim sibi deputat calorem, & siccitatem: aër, humiditatem, & caliditatem: aqua, humiditatem, & frigiditatem: terra, frigiditatem, & siccitatem.

Plato. Auicenna. Ratio. 1. p. Elemẽtorũ qualitates primæ.

¶ Quòd nõ sit forma mixti ab idea (vt Platoni tribuitur) patet: quia illa opinio de Ideis separatis (in sensu quo Aristoteles impugnat Platonem) cantilinæ sunt, vt dicit ipse. Quod non à datore formarum (vt Auicenna posuit) patet: quia non agit dator ille in passum, & formæ essent ab extra, & non educerentur de potentia materiæ: quod solùm de anima rationali cõceditur: sequitur ergo quod sit à Deo mediante agente naturali, siue sit semen, vel aliquid aliud concurrens cum Deo.

Ratio. 2. q. Aristote. 1. Ethi. c. 6. Aristotel.

Cõclusi. 5. Ad mixtionem ppriã gñatio, & corruptio requisita é. ¶ Quinta conclu. Cùm ad mixtionem proprie non sufficiat sola iuxta positio, neque detur dimensionum penetratio, generatio vere requisita est, & hic alicuius corruptio. Probatur quod non sufficiat partium appositio, quia domus diceretur mixtum: & compositio eius diceretur mixtio propriè: & similiter aqua cui additur alia, & ei apponitur diceretur mixtum, cùm tamen maneat elementum: ergo ad mixtum, & mixtionem non sufficit talis appositio. Neque est dimensionum penetratio, vt constat: ergo erit mixtio per hoc q miscibilia (qualia sunt elementa) agunt adinuicem, & repatiuntur. Et tandem ex illa actione corrumpuntur ipsa elementa: vt non amplius maneant elementa ibi: ad quorum corruptionem sequitur mixti generatio, quia sequitur materiæ debita dispositio, de cuius potentia forma educitur.

Cõclusi. 6. ¶ Sexta conclusio. Licèt quatuor elementa dicantur concurrere ad mixti generationem, ad causandam mixtionem, non tamẽ est requisitum quòd semper quatuor formaliter concurrant, sed sufficit virtute cõcurrant. Hæc sit declaratiua secundæ: nam videmus quòd aliqua generantur mixta: sed non apparet quomodo ibi concurrant formaliter quatuor elementa: sicut in aere generantur ranæ, cùm sit rana mixtum: & ibi non videtur formaliter terra, neq; aqua: imò neque quòd ignis concurrat: ergo nõ ad omne mixtum est necessarius ille concursus formalis. Quod rana ibi generetur, patet in pluuia, quando solent cadere. At quòd ibi sit concursus virtualis, patet: quia ibi est materia ex qua generatur mixtum. Et quia ipsa non erat sola, sed habebat mixtionem, & virtute, elementa habebat propter qualitates illas primas, quæ deputantur elementis, & ipsa est mixti generandi materia, de cuius potentia forma substantialis educitur, oportet dicere quòd virtute, ad generationem concurrunt omnia, licèt non formaliter.

¶ Ex hoc patet solutio ad dubium, quod solet nonnullos torquere, quomodo est possibile, quòd si mixtum in visceribus terræ generetur, ibi concurrat ignis, qui in supremo loco est, in cõcauo lunæ: tunc opor teret quod faceret per singula momenta descensum ad terræ interiora, cùm quotidie ibidem mixta misceantur, & generentur. Oportet ergo dicere virtute concurrere, & ibi agere virtutem solis, disponendo talem materiã aptam formationi mixti: & sic vno, vel duobus concurrentibus formaliter, virtute, concurrunt alia.

¶ Huius ratio potissima figurari potest, quia nunquam mixti generatio est, nisi per Ratio quòd elemẽta cõcurrant.

si per alicuius corruptionem: & nunquam corruptio, & generatio, sine præuia alteratione, vt suprà dictum est: sed alteratio non nisi per qualitates primas contingit: caliditatem, frigiditatem, & siccitatem: sed hæ omnes qualitates primæ sunt, quas ipsa elementa sibi depriit per naturam, per combinationem certam, de qua diximus, & dicemus: ergo sequitur esse verum, quod omnia elementa concurrunt, vel actu, vel virtute.

¶ Et quidem in terra etiam ignis qui ibi generatur poterit cōcurrere, & ibidem aqua, & aer. Neque est difficile intelligere in aere, etiam in media regione, locum aquæ, humidum eleuatum. Et exhalatio sicca terrestris ibi est etiam, quæ vicem habet terræ. Et ignis ex calido exhalationis potest esse: imo non esset dissonum naturæ dicere, quòd ignis descenderet ad mixti generationem: quia hanc seriem perpetuæ generationis natura vniuersaliter intendit.
Nota. Et sicut ob vacuum vitandum graue ascendit, & leue descendit, sic dicitur motus ille
S. Tho. 2. 2. q. 65. art. 1. ad primū. naturalis secundùm naturam vniuersalem, qui contingit in mixtorum generatione. Sed si non placet, quod virtualiter concurrat dixisse sit satis.

Conclus. 7. ¶ Septima conclusio. Non solùm mixtum mixto, sed multa mixta possunt commi-
Ratio. 1. p. sceri ad vnius generationē, Probatur quoad primam partem: quia ex mixto fit mixtum: vt in illis quæ ex seminis propagatione contingunt, & innumeris alijs: vt ex pane corrupto generantur vermes.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars patet: quia duo, vel plura mixta possunt habere contrarietatem quâ btatum adinuicem agentium: vt in elementis intelligimus: poterunt ergo adinuicem agere, & repati, & corrumpi: vt corruptis ipsis, fiat vnius mixti generatio: ergo ex mixtis fit mixtum. Patet in metallis, quæ miscentur, & in liquoribus, qui etiam miscentur.

¶ Et quidem ars miscet mixta diuersa, vt nouam videatur fecisse speciem: sicut patet in metallarijs. Et medici ex multis mixtis triacam componunt, quæ nouam speciem, distinctam ab omnibus ex quibus cō-
Aristote. 2. Phy. te. 22. & 79. & 84. met. t. 28. ponitur, videtur habere. Cùm ergo ars imitetur naturam inquantum potest, sequatur quod per naturam mixtum ex mixtis possit componi. Et quidem non esset alienum à Physica disciplina dicere, quòd ars adiuuet naturam: sic quòd applicet actiua passiuis, quibus ordinatis, speciem producat, quam non produxit: sicut in tertia specie quæ fit ex commixtione duorum diuersæ speciei: vt in mulæ generatiōe ex equo, & asina, vel econtra. Hoc ingeniauit ars hominum: & applicatis ipsis actiuis passiuis natura operatur: quod sine tali artis adiumento non esset operata, quantis natura ipsa perfecta dicatur: non quia actu omnem speciem producibilem produxerit, sed quia habet virtutem ad id, cùm cœlum virtute contineat omnia mixta quæ sunt, & de nouo fieri possent.

¶ Vltima conclusio. Mixtum potest simplici corpori misceri, & simplex potest mixtum inanimatum augere, tamen non potest animal nutrire, aut maius reddere. Quòd mixtum misceatur simplici, patet in pane, qui fit per artem quando aqua tritico, vel farinę, miscetur. Quòd possit augere, patet de gutta aquæ, si apponatur dolio vini. At quòd animatum non nutriat, neque augeat, est sensus, quòd animal ex aliquo puro elemento non potest capere nutrimētum: & ex aëre, vel terra, vel aqua non potest; quia nimia dissimilitudo est simplicis ad animal: & cùm nutrimentum debeat fieri in fine simile, non potest esse ex eo nutritio, neq; augmentatio. Nec obstat de Chameleonte, de quo dicitur, quod aëre viuat, & nutriatur, & de illis qui terram comedunt, & aquam bibentes durant: quia si ita est, quòd illa nutriant, erit non ratione puri elementi, sed mixti: quia elementa apud nos, non sunt in sua naturali dispositione, & puritate.

¶ Ad primum dicendum, quòd mixtio non est violenta, vt violentum propriè sumitur id, quod contra naturam est: nam licet sit aliqua mixtio non consueta, vt est illa quæ per artem, tamen nulla dicitur esse violenta, etiam si mixtio sumatur pro alteratione, quæ est via ad ipsam mixtionem, sed naturalis: sicut calidum naturaliter calefacit. Si mixtionem capiamus pro generatione ipsius mixti, respectu agentis primi, & principalis (vt est Deus, & cœlum) illa mixtio non solùm non est violenta, sed neque casualis: quia intenta est, licèt respectu elementorum, ex quorum actione, & passione mixtum generatur, ipsa generatio dicatur casualis, etiam si sit naturalis. Dicitur casualis, quia nullum elemen

elementorum intendit mixtum generare, sed aliud elemētum ad se conuertere: quia o nne agens ad assimilandum sibi passum agit. Veruntamen mixtio dicetur violenta, respectu ipsorum miscibilium, quæ corrumpuntur. Et cum quodlibet res naturaliter appetat suam conseruationem, sequitur quòd sit violenta sua corruptio, quæ necessariò præcedit generationem mixti.

A secūdū. ¶ Ad secundum dicendum quòd mixtio fit ex ipsis elementis, vt declaratum est, non integris manentibus, sed corruptis potiùs, solum tamen secundum virtutem per senectutibus, vt in sequenti speculatione explicabitur, & sic non est resultans aliquod elementum, neque quatuor simul. Et sic commixtio talis, quæ sufficiat ad corruptionem elementorum, & ad generationem mixti. Et non fit per partium penetrationem, neq; per appositionem, sed per corruptionem illorum quæ concurrunt. Sic patet solutio ad 3.

¶ SPECULATIO. XI.
Vtrùm elementa maneant in mixto formaliter.

QVIA de mixtione dictum est, quomodo elementa sunt quæ concurrant ad mixti generationem, vtrùm ipsa maneant formaliter, oportet ex proposito examinare.

Argumē. 1. ¶ Videtur quòd sic, ex Aristotele, qui ait,
Aristote. 7. Elementum est quo componitur aliquid
M.tex. 4. in existenti indiuisibili speciem aliam speciem: ergo de ratione eius est, quòd maneat sine diuisiōe: & sic manet formaliter.

Argumē. 2. ¶ Item, Id manet in mixto realiter, in quod resoluitur, quando corrumpitur: sed resoluitur in elementa, si non in omnia, saltum in aliqua: vt ad sensum patet: ergo sequitur quod elementa formaliter manent in mixto.

Argumē. 3. ¶ Vltimò. Si elementa non manerent in mixto, sequeretur quòd mixtum non moueretur ad motum elementi prædominan
Aristote. 1. tis. Consequens autem est contra Aristot.
cœl. tex. 17 ergo elementa manent in mixto: si non omnia, saltim quod prædominatur.

In cōtrariū. ¶ In contrarium est: quia si manerent elementa formaliter, in vno subiecto essent simul plures formæ substantiales, non sic entes vnam.

Prima opi. Auicennæ. ¶ Pro solutione notandum, fuisse varias opiniones de hoc, sicut superius diximus. Prima est Auicennæ dicentis, quòd manent in mixto. 4. formæ elementorum, sine aliqua remissione, & simul etiam manet forma mixti, ratione cuius dicitur mixtum.

2. Opinio. Cōment. 3. cœ. tex. 47. & 67. ¶ Alia opinio est Commentatoris dicentis, vt formæ elementorū substantiales maneant in mixto simul cum forma eiusdem mixti, sed remissè, & non intense, vt sunt in ipsis elementis.

3. Opinio. Marsi. & Ca preo. in. 2. dist. 15. S. Tho. p. p. q. 76 art. 4. ad 4. Idē Scot. in 2. dist. q 1. Et Gregor. eodem dist. & Heruens. ¶ * Et cōsiderabis quod cōmē. in primo de genera. com. vlti. tenuit cum Auicen. sed 3. de cœlo. cōm. 67. pœnitus recessit ab eo, & cōmentiste dicunt, id nō esse mirū, quia in iuuētute cōmentatus est libros de generatione, sed libros de cœlo in senectute.

¶ Tertia opinio dicit, quòd elementa non manent formaliter, quoad suas formas substantiales, neq; secūdùm esse remissum, neque intensum, sed solùm virtualiter, quantum ad qualitates primas, quæ sunt in ipsis elementis: & manent quidem tales primæ qualitates in mixto, sed remissè.

4. Opinio. ¶ Quarta opinio dicit, quod non manent formaliter, sed virtualiter: verū non eo modo quo præcedens dicit opinio, sed manēt virtute: quia manēt in mixto duæ qualitates: vna quę est media inter actiuas, scilicet, inter calidatem, & frigiditatem: altera quæ est media inter siccitatē, & humiditatem.

Opinio. 5. ¶ Quintā possumus superaddere, & sit quę dicit, quòd elementa sic manent in mixto formaliter, q; mixtum nullam habet aliam formam, quam illam proportionem, & habitudinem istarum formarū elementorum: vt pro forma illi hoc sit. Ad elucidandā veritatem prædictarum opinionum primam conclusionem assigno.

Cōclusi. 1. ¶ Nullo modo in mixto manent elementa, vt ponit præcedens quinta opinio: sic quòd nulla sit alia forma mixti, nisi pro
Prima rō. portio illarum formarum. Patet. Mixtum verè est mixtum, & in certa specie constitutum: oportet ergo hoc sit per aliquam formam substantialem: at per opinantem nulla est: nisi elementorum formæ: ergo in aliqua specie elemētorum ponetur, vel in omnibus. 4. simul: sed hoc non est di-

cendum

cendum: quia solùm essent. 4. species rerum, & non amplius: ergo dicendum est, quod mixtum habeat suam propriam, & distinctam formam.

Ratio. 2. ¶ Adidem. Si mixtum constitueretur in certa specie (in casu posito) esset ratione illius proportionis, vel habitudinis formarum elementorum: sed non propter hoc: quia nihil constituitur in specie, nisi per id quod habet quidditatem, & essentiam. Et si est substantia, constituitur per formam substantialem: & si accidens, per accidentalem: sed mixtum ponitur in genere substantiae: ergo per formam substantialem: sed talis proportio, & habitudo forma substantialis non est, sed accidẽtalis: ergo mixtum non habet esse per eam.

Cõclusi. 2. Maio in. 2. d. 15. q. viii ca. ¶Secunda cõclusio. Non manent elementa in mixto formaliter simul cum forma mixti, sicut dicit prima opinio, quae est Avicennae. Patet. Sequeretur quod in aliqua
Ratio. 1. re naturali (qualis est mixtum) sunt plures formae substantiales formaliter, quod repugnat: vt saepè dictum est. Quod sequatur, est compertissimum. Sed repugnantia eò clara est, quia cùm quaelibet res per formam substantialem constituatur in specie, esset mixtum illud (vt argumentabamur) in quinq; speciebus, scilicet, ratione mixti in certa specie mixtorum, & ratione formae substantialis ignis in specie ignis, & sic de alijs: quare mixtum vere esset ignis, & aqua. Quod si neges, eo quod illae formae non se habẽt vt totales, vt quaelibet constituat vnum, iam sequitur quod non manent formaliter, eo modo quo in ipsis elementis, in quibus quaelibet sufficit denominare ipsum, sicut & dat esse tale.

Ratio. 2. ¶ Praeterea. Sequeretur quod in omni generatione mixti fieret aliquid per accidẽs, & non simpliciter. Patet. Id dicitur fieri per accidens, quod aduenit iam habenti esse completum: sed mixti forma aduenit habenti esse ignis & aquae: hoc autem est absurdum in Physica disciplina: ergo nullo modo potest haec opinio Avicennae defendi.

Cõclusi. 3. ¶Tertia conclusio. Elementa non manent formaliter in mixto cum remissione aliqua formarum, eo modo quo tenet. 2. opi. quae est Commentatoris. Probatur. For-
Ratio. 1. mae elementorũ substantiales nõ sunt intẽsibiles, neq; remissibiles: quia si sic: ergo & mixtorũ substãtiales formae. qđ est falsũ, quicquid alij dicant. Consequentia probatur. Quia ratio quae de elementis cõcludit posse, quãtum ad formã substantialem intendi, & remitti, concludit de mixtis.

¶Probatur etiam sicut. 2. conclusio. quia si remittuntur: cùm tamen maneãt formaliter, & semper maneat species: mixtum esset ex aequo in pluribus speciebus: quia in specie propria ratione suae formae, & in speciebus elementorum, ob formam ipsorum substantialem esset. Ratio 2.

¶Quarta conclusio. Formae elementorum non manent formaliter in mixto, neque in esse intenso, neque in esse remisso. Patet. Si ibi remanerent, in corruptione, non fieret resolutio vsque ad materiam primam, omni forma substantiali destituta, quae in corrupto erat. Patet: quia semper manerent formae elementorum, quae fuerunt sub vtroque termino in genito: sicut erant in corrupto. Conclus. 4. Ratio 1.

¶Item: quia forma mixti, actu existenti adueniret, quod repugnat, vt dictum est. Ratio 2.

¶Quinta conclusio. In mixto nõ manent elementorum qualitates in esse intenso, sicut sunt ipsis elementis. Hic volo dicere, quod non solum formae substantiales elementorum non manent formaliter, sed neque accidẽtales formae eorum (quales sunt qualitates primae) manent in illa intensione in mixto. Haec est Aristotel. hic: quia si sic: ergo in mixto essent elementorum qualitates in summo: vt calor in summo, & frigiditas in summo, sed hoc est falsum: quia sic non potest mixtum consistere: nam cũ calore citra summum non potest permanere, neq; cum frigiditate distante à summo. vt experientia constat: non ergo manẽt ibi qualitates illae primae in gradu quo in ipsis elementis sunt. Conclus. 5.

¶Item. Si in mixto manerẽt qualitates in illo gradu (cum à simili non fit passio) nunquam mixtum à calore pateretur, etiam intenso, neq; à frigore: sed hoc constat esse falsum. Ratio

¶Sexta conclusio tenenda. Elementa manent in mixto in virtute, seu virtualiter. Haec est Aristot. & omnium philosophorum. Omnes enim concedunt quod elemẽta manent in mixto: nam qui dicunt quòd formaliter manent, à fortiori dicent quòd manent virtute: quia si id quòd minus videtur in esse inest, & id quod magis videtur inerit: si formaliter manẽt elementa in mix-

in mixto, quod minus videtur, à fortiori manebant virtute. Et qui negant elementa manere formaliter in mixto, non negãt quin virtute sint in eo. Vide Ægidium quo lib. 1. c. 4. quæst. 11.

Ægidius. Ratio. ¶ Probatur conclusio. In omni effectu cõtinetur causa: sed mixtum est effectus elementorum: quia ex eorum actione, & reactione adinuicem fit mixtum: ergo elemẽta continentur in mixto: & non formaliter, vt probatum est: ergo virtute. Maior est nota. Et quod elementa sint causa mixti patet: quia si non essent, nullum mixtum fieret, vt Aristotel. & omnes fatentur. Aristo. hic.

* ¶ * Hæc conclusio est etiam Scoti in. 2. distinctio. 15. quæstio. 1. Et Gregor. ibidẽ, & Herueus ibidem, & Capreo.

Dubium. ¶ Dubium hic declarandum restat: quomodo dicantur esse virtualiter elementa in mixto. De quo est duplex modus. Quidam communis: vt citat Marsil. qui ait manere, quia manẽt qualitates elementorum in eadem specie, sed in esse remisso. Itaque in mixto manet caliditas ignis, sed remissa, & frigiditas aquæ, etiam in remisso gradu, & sic de alijs duab9 Et ob id in mixto sunt 4. illæ qualitates primæ in tali gradu vt possit consistere, & sic virtute manent elementa quia manent illæ qualitates. Marsi. 1. de gene. p. 2. art. 2. conclusio. 2. S. Tho. p. p. q. 76. ar. 4. ad. 4.

¶ Alij dicunt (& est. 4. opinio. in quarto loco citata) quod manent virtute, seu virtualiter elementa, per hoc quod manent solum duæ qualitates mediæ, quæ differunt specie à qualitatibus elemẽtorum: sed ipsæ qualitates, eo quod mediæ, & rationem participant extremorum, virtute continent omnes. 4. qualitates primas, quæ sunt formaliter in elementis. Et secundum hãc consideratio nem elementa dicuntur esse in mixtis virtute.

¶ Vterque modus fateor quòd intelligibilis sit, sed non caret scrupulo, eò quòd agens naturale producens naturaliter sibi simile in specie, relinquit in effectu qualitates, & tamen non dicitur esse in eo, sicut elementum dicitur esse in mixto. Et dubium non est, quin in effectu sit aliqua caliditas agentis, & aliqua frigiditas, & sic de alijs qualitatibus: verum non dicimus sic, generans est in genito: sicut dicimus, elementum est in mixto. Aliquid ergo peculiare est in eis, quod non in cæteris est mixtis. Quapropter videtur dicendum (sicut in primo Physicorum diximus) quòd forma educitur de potentia materię, per hoc solum: quia materia est in potentia, vt subiectum sit recipiens formam: & sic dicatur esse in ea sicut in subiecto. Sic aliquomodo dicamus esse elementum virtute in mixto: quia mixtum nõn potest constare, nisi ex elementis, tanquam ex materia ex qua fiunt omnia. Et quia actio elementorum adinuicem per qualitates primas, quas sibi vendicant, naturaliter est in causa quare mixtum sit, dicuntur esse elementa in eis. Et quia dato agens aliud mixtum, sit causa mixti: tamẽ quia illud tale agens non nisi per qualitates agit, alterat, & mouet ad generãdum mixtum, quæ sunt proprię elementorum, non dicitur mixtum agens, esse in mixto genito: sicut elementum, dicitur esse in eo quia in omni actione inferioris, præintellecta est superioris, & primi, actio: & quoniam ad illud mixtum, quod nunc causa est, actio elementorum fuit præsupposita, & tãdem ad ipsa prima elementa est deueniendum, quæ alterant, & mixtum causant ex sua adinuicem actione, & repassione. Dicitur igitur esse elementum virtute in mixto, quasi intelligamus virtutem illius velut primi mouentis, & causantis in genere miscibilium in effectu esse. Et sic intelligendo, non est opus ponere quod id sit, quia manent qualitates elementorum remissę, vel quia manent illæ qualitates mediæ: quia dato non manerẽt qualitates primæ, sicut manent, adhuc esset verum dicere in isto sensu, elementa manent in mixto in virtute: quia mediatè, vel immediatè mixtum est ratione elemẽtorum: vel quia materia sunt mixti ipsa elementa: vel quia qualitates elementorum sunt quæ alterauerunt ad mixti generationem. Cui non placet iste modus, placeat communis ille, quòd maneant, quia qualitates manent, licet in esse remisso. In mixto, supra lib. p. Phy. spe. 7. Nota intelligẽtiam. S. Tho. 1. ã q. 9. Il... quo ... tur

¶ Ad primum dicendum, quòd ibi Aristo. loquitur de elemento, id est de materia, & forma substantiali, quæ sunt (vt in principio Physicorum disputatum est) principium rei naturalis. Et forma non est ex alia forma, neq; materia ex alia materia, & ipsa manet integra, & perfecta in re naturali: sed non sic de elementis, quæ solum manẽt virtute. Ad argum.

¶ Ad secun-

Ad secūdū. ¶ Ad secundum dicendū, quòd sicut in generatione agunt adinuicem elementa, ex quorum actione mutua, & mixtione mixtum consurgit, corruptio euenit ex qualitatibus ipsorum elementorum, quæ adinuicem agūt. Et quòd in resolutione, seu corruptione fiat resolutio, apparet quòd non sunt elementa ibi formaliter, sed solùm virtute: & nunquā ex corruptione fit statim resolutio, sed multis factis transmutationibus. Potest enim contingere ꝙ pars mixti in aerē, & pars in aquā conuertatur: sed hoc non probat ibi esse formaliter: quia eádem ratione cum ex ligno fiat ignis, probaretur quòd ibi esset ignis formaliter: vel si ex ligno fiat lapis probaretur quòd lapis esset formaliter in ligno: & si ex semine fit animal, quòd ibi fuerit formaliter, sufficit sit virtute, quod nos concedimus.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dicēdum, quòd ad hoc quòd mixtum ratione prædominantis elementi moueatur, non est necessarium ibi sit formaliter, sed sufficit virtute. Et virtus elemēti non est æqualis cuilibet elemento, neq; æqualis in quolibet mixto: nam in plumbo manet magis de virtute terræ: & in auibus magis de elemento aeris, & ob id plumbum tam ponderosum & graue est, & aues eleuantur, & volant, ratione leuitatis.

Finis lib. I. De generatione.

SPECVLATIONES

PHYSICÆ IN LIBR. 2. De generatione.

ARGVMENT. I I. libri de Generatione.

IN isto lib. 2. Aristo. agit de qualitatibus primis, & quomodo cõbinantur, & constituunt elementa, & alia. De quibus erit sermo in sequentibus speculationibus.

¶SPECVLA. I. VTRVM sunt quatuor qualitates primæ.

2. Argumẽ. Videt q̃ non. Nã caliditas nõ.1.est qualitas ergo nõ sunt 4. Patet. Illa dicit qualitas prima, q̃ à nullo causatur: sed caliditas causatur ab alio. Patet: qa causatur à lumine, & à luce, & à motu: vt patet ex Arist. ergo nõ sunt. 4. actiuę qualitates. Aristote. 1. meta.

¶Præterea. Sunt plures q. 4. ergo nõ solũ. 4. Patet. Grauitas, & leuitas sunt qualitates, & actiuæ, quia sunt in grauibus, & leuibus principiũ motus: & sunt primæ. Probo. Ipsæ sunt causa caloris: ergo sunt priores calore: sed calor qualitas prima dicitur: ergo à fortiori grauitas dicetur.

¶Tertiò. Motus cœli est qualitas actiua, & prima: & tamen nõ est aliqua ex. 4. ergo nõ sunt solũ. 4. Quòd motus cœli sit qualitas, patet, q̃a disponit ipsũ, & est actiua: qa agit, et est prima: quia in virtute illius motus omnia agunt: ergo nõ sunt solũ. 4.

In contra. ¶In cõtrarium est Aristo. in isto secundo text. 1. & in. 4. Meteororum.

Notan. 1. ¶Pro solutione notãdũ, q̃ qualitates quædam dicuntur sensibiles: aliæ sunt insensibiles. Sensibiles sunt illę, quæ sensu percipi possunt: vt caliditas, frigiditas. Insensibiles quales sunt herbarum, & lapidũ virtutes: vt in magnete virtus attractiua ferri, est insensibilis: quia non potest percipi aliquo sensu: & influentiæ cœlestes. Plinius lib. 36. ca. 16.

¶Est notandum insuper. q̃ sensibiliũ qualitatum, quædam sunt ingenerabiles, & incorruptibiles, vt lux: motus: figura cœlestiũ corporum: aliæ sunt generabiles, & corruptibiles: vt lux: rerum inferiorum colores. Notan. 2.

¶Et qualitatum sensibilium generabiliũ, quædam sunt de per se actiuæ, actione corruptiua: sicut caliditas, frigiditas: aliæ sunt actiuæ: sed non actione corruptiua de per se: vt sapor: odor: color: quia licèt color agat de per se, speciem multiplicando in medium vsque ad organum, non est agere corruptiue: quia fit sine contrario.

¶Qualitatum sensibilium, quædam sunt tangibiles: vt caliditas, frigiditas. aliæ sunt perceptibiles alijs sensibus: sicut color, *visu*, sonus, auditu, &c. Et tangibiliũ sunt septem contrarietates: calidum, frigidum, humidum, siccum, graue, leue: durum, molle: grossum, subtile, asperum, lene: lubricum, & aridum: & si quæ sunt aliæ, oportet reducantur ad has. Notand. 3.

¶Est etiam notandum, quòd qualitatum quæ in istis inferioribus inueniuntur, quædam dicuntur primæ, scilicet caliditas. frigiditas: humiditas, & siccitas: *& aliæ dicun*tur secundæ, scilicet, quæ generantur ex varia mixtione istarum: vt colores: odores: sapores, &c. Notan. 4.

1. Cõclusio ¶Prima conclusio. Qualitates cœli priores sunt qualitatibus quæ sunt de tertia specie qualitatis in istis inferioribus, Patet: quia perfectiora, & diuturniora oportet sint priora: sed illæ qualitates cœlorum sunt perfectiores, cùm sint incorruptibiles, & istę quæ in inferioribus sunt minus perfectæ, & corruptibiles. Ratio.

2. Cõclusio ¶ Secũda cõclus. Lux quæ in istis inferioribus inuenitur, consequitur cõmixtionẽ qualitatum primarum ad inuicem. Patet: Ratio.

quia lucent ista inferiora nõ nulla: vel ergo ab elementis, vel à qualitatum primarum adinuicem ordinatione, & commixtione: sed non ab elementis: quia nullum in sua naturali dispositione lucet: ergo oportet sit ab ipsis qualitatibus primis, quæ ex varia dispositione adinuicem reddunt corpora lucida, opaca, vel obscura.

Conclus. 3. ¶Tertia cõclusio. Præter motum, lucẽ, & lumen in corporibus cœlestibus, ponenda est qualitas insensibilis, quæ multiplicatur ad ista inferiora perueniens, quam influentiam vocamus. Influentia est danda. Ratio. Patet, quia aliàs si talis non detur influentia, nũquàm cœlum esset causa frigiditatis in istis inferioribus. Patet: quia vel cœlum esset causa per motum, aut lucem, vel lumen. Et hoc nõ: quia talia magis nata sunt calefacere, & caliditatem seruare, quam frigefacere: vt patet. 2. cœli. text. 42. Vel est causa talium per aliquã occultam qualitatem, quam voco influentiam: ergo ipsa est dabilis. De quo in libris meteororũ inferius, & in libro de cœlo.

Cõclus. 4. ¶Quarta conclusio. Lux, & lumen in cœlis sunt priora in causando, quàm influentia talis. Ratio. Patet quia talis influentia fortius multiplicatur cùm lumine, quàm sine, & fortificatur luminis coactione: ergo lux prior est.

5. Cõclusio quatuor qualitates non sunt simpliciter primæ. ¶Quinta conclusio. Qualitates illæ, Caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas, licet dicantur qualitates primæ non sunt simpliciter tales: quia aliæ sunt priores eis. Patet. Influentiæ cœlorum sunt priores eis, & lux & lumen, & motus cœlorum sequitur: ergo quod istæ qualitates (quamuis sint primæ) non sunt simpliciter, sic quòd nullæ aliæ sint priores.

Sexta cõcl. ¶Sexta cõclusio. Inter qualitates propriè sensibiles, quæ conueniunt generabilibus, istæ. 4. sunt priores, & perfectiores. Ratio. Patet. Illæ dicuntur priores, quæ cõseruant & producunt alias qualitates: sed istæ. 4. faciunt hoc: vt probatum est.

Septima cõclusio ¶Septima conclusio. Inter qualitates propriè sensibiles cõuenientes generabilibus, istæ. 4. sunt qualitates primæ, & non plures, neq; pauciores: ita quòd sunt. 4. species essentiales non coincidentes. Ratio. Patet: quia cùm istæ sic se habeant, quòd causent omnes alias qualitates, quæ conueniunt generabilibus, & non sint aliæ, oportet dicere quod solum sint istæ quatuor.

Octaua cõclusio. ¶Octaua cõclusio. Omnes qualitates sensibiles sensu tactus, propriè conueniunt elementis, licèt non omnes cuilibet. Patet: Ratio p̃. quia istæ qualitates sunt propriæ. Caliditas, quæ conuenit igni: Frigiditas aquę. Humiditas aeri: Siccitas terræ.

¶Quòd non omnes cuilibet, patet, quia Ratio. 2a. nullum elementũ habet omnes. 4. sed duæ solum competunt cuilibet: vt inferiùs dicemus.

¶Nona cònclusio. Vltrà has qualitates primas, alię tangibiles conueniunt elementis. Nona cõcl. Ratio. Patet: quia cõuenit eis rarum: densum: graue: leue durum: molle. Durum, vt terræ existenti in sua naturali dispositione. Molle eidem, quando est extra suam naturalem dispositionem. Nullum enim aliorum elemẽtorum dicitur molle, eò quòd molle sit, q̃ faciliter cedit prementi non circunstando. vt dicitur in quarto meteororum. Vnde si alia elementa cedant, est circunstando: vt patet de aqua: quæ si digito cedat, circunstat digitum. Asperum, & leue, lubricum, & aridum, elementis existentibus in sua naturali dispositione non conueniunt, cum ista sequantur ex commixtione qualitatum primarum, quæ non potest esse, quando elementum in sua naturali dispositione est.

¶Vltima cõclusio. Elementis in sua naturali dispositione dispositis, non conueniũt Decima cõclusio. aliæ qualitates sensibiles per alios sensus à sensu tactus: quia nõ conuenit eis color, sapor, neque odor. Patet. Huiusmodi quali- Ratio. tatẽs sequuntur cõmixtionem illarũ qualitatum primarum tangibiliũ: sed talis cõmixtio in elementis in sua naturali dispositione positis non potest cõuenire: ergo neq; qualitates quæ ex eis sequuntur.

¶Præterea: quia tales qualitates non pos- 2. Ratio. sunt esse sine commixtione qualitatũ tangibilium: sed talis cõmixtio non potest esse in elemẽto in sua naturali dispositione. Patet: quia nõ haberet elementum vnam illarum qualitatum primarũ in summo.

¶Quòd si quando Aristo. (vt in libro de coloribus) tribuat elementis colorem: vt Aristo. de sen. & sen. sa. 5. aquæ, & terræ: oportet intelligatur de elementis extra suam naturalem dispositionem: vel si intelligat de elementis existentibus in sua naturali dispositione, per colorem intelligit largè lucem, vel lumen: & sic est verum quod ipse dicit: Omnia corpora participant colorem: quia omnia lucem vel lumen participant.

¶Ad primum dictum est caliditatem dici primam sensibilium, quę generabilibus cõ

petunt:

petunt: tamen ipsi cœlo alia prior potest competere.

Ad argum. ¶ Ad secūdū & tertiū patet ex dictis solut. * de qualitatibus contrarijs quomodo se compatiantur in eodem subiecto, sunt variæ opinionam Gregorius Arimi. in prima. distin. 17. quæst. 3. arti. 2. tenet: quod neq; in gradibus intensis neq; in gradibus remissis se compatiuntur. Capi eo. tamen, ea. dist. quæst. 2. ad argu. contra secundā conclu. tenet quòd in gradibus remissis se compatiuntur. & putat se loqui ad mentem S. Thom. quid senserit Commen. non constat, quia pro vtraque parte citatur de quo alibi.

SPECVL. II. VTRVM tantùm sint. 4. elementa. Ignis, Aer, Terra, & Aqua.

1. Argumē. Idetur quòd non sint. 4. Aqua non est elementū: ergo solum sunt tria. Patet. Si esset elemētum, inueniretur purum, sine odore sapore, & colore: sed nullibi inuenitur aqua talis: ergo nullibi est elementum.

Confirma. ¶ Confirmatur: quia si aqua esset elementum, maxime aqua maris: sed ipsa non est elementum, cùm sit mixtum ex partibus adustis: vt eius salsedo ostendit: ergo nullum est elementum aquæ.

2 ¶ Item. Ignis non est elementum: ergo nō sunt. 4. Patet: quia si esset, maximè sursum in concauo lunæ: sed ibi non est. Patet. Si ibi esset, videtur quod quandoquidem stella quæ sine proportione ab oculis nostris distat, videtur in nocte, videretur & ignis, qui excedit in lumine stellam, sed non videtur: ergo non est.

3 ¶ Tertio. Sunt plura quàm. 4. Patet. Tot sunt elementa (vt docet Aristo.) quot sunt combinationes qualitatum primarum: sed vltra illas. 4. quæ sunt Caliditas, & siccitas in igne. Humiditas, & caliditas in aere: Frigiditas, & humiditas in aqua: Siccitas, & frigiditas in terra: sunt altæ duæ possibiles: scilicet, frigiditas, & caliditas remissæ: vt in tepido: & humiditas, & siccitas etiam remissæ: ergo non solùm sunt, quatuor elemēta, sed sunt. 6.

¶ In contrarium est Aristo. hic text. 16.

In cōtrariū
Notand.

¶ Pro solutione notandum, quod cum elementum sit ex quo fit aliud. eo modo quo litteræ dicūtur elementa syllabarum, & syllabæ dictionum, & dictiones orationum, tripliciter potest capi elementum, vno modo pro materia prima, quæ est vnum in quo fiunt omnia: quia est subiectū præsuppositum omni actioni naturali, & sic sumitur strictissime elementum. Secundo modo sumitur stricte. Et elementum vocabitur res naturalis tam materia, quàm forma: quia ex eis constat intrinsece. Tertio modo, sumitur largè elemētum: vt significat. 4. Ignē Aerem, &c. ex quorum mixtione adinuicem fiunt mixta omnia. Et de isto. 3. modo in præsentiarum est sermo: iam de elemēto primo. &. 2. in primo &. 2. Physicorum tractauit Aristot.

Tripliciter capitur elementum.

Defini. elementi.

¶ Capiendo ergo elemētum. 3. modo, potest sic describi. Elementum est *res composita ex materia, & forma, inter res generabiles, & corruptibiles compositas magis simplex*, quibus suppositis, statuo primam cōclusionem.

Conclu. 1.

Ratio.

¶ Numerus elemētorum debet sumi à qualitatibus tāgibilibus. Patet. Penes illas qualitates elementorum numerus est sumendas, quæ principaliter sunt actiuæ, & passiuæ sed maxime sunt illæ. 4. qualitates primæ. Patet minor. quia ex actione elementorum. & passione adinuicem mixta debēt generari: oportet ergo quòd sint huius cōditionis, in quibus sint qualitates actiuæ, & passiuæ.

2. Cōclusio
Abulē. Iosu. 10 q. 47.

¶ Secunda conclusio. Numerus elementorum est sumendus penes cōbinationem. 4. qualitatum primarum: & quia solùm. 4. sunt possibiles combinationes, solùm. 4. sunt elementa.

Ratio.

¶ Probatur conclusio, supposito quod supra dictum est, quòd quodlibet elementorum duas debet habere qualitates solùm: ergo secundum combinationes istarū qualitatum sumendus est numerus: sed possibiles combinationes solum sunt. 4. ergo solum sunt. 4. elementa. Patet: quia caliditas, & humiditas est possibilis cōbinatio: quia cùm nō sint cōtrariæ, possunt se cōpati. Et si humiditas in summo est in aere erit talis cōbinatio. Contra Plutarchum qui in proprio tractatu aerē frigidum ponit sed tamē decipi. Caliditas, & siccitas etiā se possunt compati, Et si caliditas est in summo, est in

ignis talis cõbinatio. Etiam se compatiuntur frigiditas, & humiditas. Et si frigiditas in summo est, est aqua. Siccitas, & frigiditas etiam se compatiuntur. Sic est terra. Solum restant duæ aliæ cõbinationes: frigiditas, & caliditas, humiditas, & siccitas: sed quia istæ sunt cõtrariæ adinuicem, non datur talis cõbinatio: ergo solũ sunt. 4. elemẽta. Patet. Numerus eorum debet sumi secũdum numerum combinationum possibilium ex. 4. qualitatib⁹ primis: sed solũ sunt 4. possibiles cõbinationes: ergo solum. 4. sunt elementa, quorum quodlibet, cũ duas qualitates ex illis primis sibi vendicet, vna est in summo, alia in remisso gradu: & sunt adinuicem disposita, & ordinata: vt possint adinuicem agere, & pati, ratione harũ qualitatũ, & possint se cõseruare ex numero, pondere, & mensura earum.

Vide Aegi. quolibet. 6 quæst. 8. ¶ *Et sapientissimè à summa diuina sapientia* suis sunt disposita locis, vt vnum contrarium non sit alteri immediatũ: sed aliquod sit medium, quod rationem teneat, & participet cum extremis: nam post ignẽ, in quo caliditas, & siccitas, non ponitur aqua, quę cum habeat frigiditatem, & humiditatem, secundũ ambas qualitates cõtrariaretur: ob id ponitur statim aer, qui habet humiditatem, & caliditatem. *In caliditate conuenit cum igne*, & differt ab eo in siccitate, & cum aqua conuenit in humiditate, & differt ab ea in frigiditate.

Sic etiam aqua mediat inter terram, & aerem, *nam aqua cum terra conuenit* in frigiditate, & cum aere in humiditate. Maneter go q ignis contrariatur aquę, & aer contrariatur terræ. Illa quæ mediant elementa dicuntur symbolizantia, inter quæ facilis est transitus. Symbolizant enim: quia in vna

Quõ facilis transitus inter symbolizantia est. conueniunt qualitate. & facile transit aer in ignem: vel econtra, & facile aer in aquã, & econtra. De quo aliâs. Non tamen est tã facilis trãsitus, vbi nullum symbolum est, sed contrarietas secundum vtranque qualitatem: vt inter aquam, & ignem: aerem, & terram.

3. Cõclusio ¶ Tertia cõclusio. Caliditas aeris, & caliditas ignis licet in summo in igne, & non in summo in aere, sunt eiusdem speciei specialissimæ. Probatur: qui eosdem habent effectus.

1. Ratio. ¶ Secundò: quia si non essent eiusdem speciei in habentib⁹ symbolum (vt dicebam⁹) nõ esset facilis transitus: sed ponitur facilis: ergo quia sunt eiusdẽ speciei.

¶ Tertiò. Si non essent eiusdem speciei, maximè, quia caliditas in igne est intensa, & summa: in aere remissa: sed intensum, & remissum non variat rationem specificam in qualitatibus, ergo sunt eiusdem speciei. 3. Ratio.

¶ Postremò. Quãdo aer cõuertitur in ignẽ vel ècontra: quæro, vel caliditas manet, vel perditur, si manet, ergo erãt eiusdẽ speciei: aliàs ignis nõ admitteret talẽ caliditatem. Quod si nõ manet, à quo corrũpitur? Nõ à caliditate: quia caliditas nõ agit nisi in suũ contrariũ: neq; à siccitate: quia siccitas nõ cõtrariatur caliditati: sequitur ergo quod manet, & q sunt eiusdẽ speciei: non intelligas quod manet eadẽ numero, q̃a hoc non est necessarium. 4. Ratio.

¶ Ex hoc sequitur: non fuisse satis physicè dictum huiusmodi caliditates specie differre: nam non videtur vbi sit fundamentum sufficiens ad id opinandũ. Quomodo enim intelligeretur ex solum. 4. qualitatibus primis combinatio ad. 4. elementa constituẽda, si ipsæ caliditates non essent eiusdẽ speciei? Non enim diceretur cõbinatio ex. 4. sed ex. 8. quia sic poneretur alia frigiditas in terra specie distincta ab illa quæ est in aqua, & alia humiditas in aere distincta specie ab illa quæ in aqua, & alia siccitas, quæ est in igne, distincta specie ab illa quę in terra & sic cõbinationes essent. 4. sed qualitates nõ essent. 4. sed. 8. Quapropter dicendũ est, caliditatem ignis, & aeris esse eiusdem speciei specialissimæ: & frigiditatem terræ, & aquæ esse eiusdem speciei specialissimæ. Et sic de humiditate, & siccitate.

¶ Vltima conclusio. Quicquid dicant alij, in elementis non est opus ponere alias qualitates virtuales distinctas ab istis duabus actualibus, & forma substantiali elementi. Patet: quia Deus, & natura nihil faciunt frustrà, sed tales qualitates virtuales si darentur, essent frustrà & otiosæ, ergo non sunt dãdæ. Et probatur: quia si virtualis deberet poni, maxime propter aquam, quæ quãdo calida est, posset se reducere ad frigiditatẽ. Imaginantur ipsi q quando aqua est calida, cum sit ablata omnis frigiditas actualis non posset fieri reductio ad frigiditatem à forma substãtiali aquæ, nisi mediãte aliqua frigiditate, q̃ quia nõ habet actualẽ, habet virtualẽ: & sic ponũt virtualẽ. Argumentũ est cõtra eos, & in libro. 2. physicorũ d hoc diximus: q talis virtualis nõ sit ponẽda. Primò: quia 4. Cõclusio

mò: quia forma substantialis sufficeret ad hoc. Secundò quia nunquã quandiu aqua manet, manet absq; aliqua frigiditate: quia eam habet in summo: & si totaliter perdat, non esset aqua: quamuis non sentiamus eã propter caloris actiuitatem, & sic non est necessarium multiplicare huiusmodi qualitates, sed sufficiat ponere actuales, quas habent elementa.

Ad argum. ¶Ad primum dicendum, aquæ elementũ (si modo in sua naturali dispositione existat) non habere admixtionem, sed purum esse, & contra rationẽ puri est salsedo maris, quæ ex terrestribus partibus adustis commixtis ibi venit: ideo nõ est argumentum, quod non sit aquæ elementum: quia purum non inueniamus: sicut neque terra ista quam calcamus secundùm partem hãc exteriorem, vbi & animalia habitant, & arbores fructificant, & nutriuntur pura est: nam si pura esset (vt suprà diximus) non posset nutrire: sed non ob id sequitur quod terræ elementum non sit: quia puram in superficie non videmus.

Ad secũdũ. Vide Ciruelum in sphera statim in principio. ¶Ad secundum de ignis elemento, dicim' esse ponendum: & quando infers, non esse quia non videtur, respon. ꝙ ignis in sua naturali dispositione qualis est in concauo Lunæ, nõ potest terminare visum propter magnam eius diaphaneitatem: nam si aer non terminat, quanto per amplius ignis, qui in decuplo est rarior? Et sic esse lucidũ non conuenit ei. Quo pacto autem ibi sit ignis, elementum, & non calefaciat, & quæ

Aegidius. sit causa, quare non luceat, latè Aegidius quolibet. 5. q. 17. Quòd tamen apud nos ignis sit lucidus, eò est. q̃a impurus est. Non enim elemẽtum ignis purum est apud nos. Quapropter aliqui dixerunt ignem istum nõ esse ignem, sed flammã. Et haud dubiè si ignis verus est elementaris, magis esset id quod à candela videtur ascendere ad modum fumi, quàm flamma ipsa. Quicquid sit de hoc, nullum est argumentum: non videtur ignis, ergo non est elementum ignis. Stella enim ad tantam distantiam, quãtam ad firmamentum est, videri potest, eo qđ sit pars densa orbis, quę recipit in se lumen

Cõtra Laurent. Vallã. grãmati. mutuatum, qua ratiõe fiat visibilis. Et quidam mittẽs falcem in messem alienam, negat ignis elementum, & deridet Aristote. & alios, cum magis ipse sit deridendus. Nõ est validum argumẽtum, vt ipse putat: nõ videtur, ergo non est: vel nõ fecit expressã mentionem Moyses: ergo nõ debet poni.

¶Ad tertium dicendum, nõ esse vltrà. 4. elementa, quia aliæ combinationes non sunt possibiles: nam frigiditas, & siccitas in gradibus remissis non sunt qualitates conuenientes elementis, ex quorum actione ad inuicem sunt mixta generanda: sed oportet quòd vna illarum sit in summo gradu, modò caliditas in summo cum frigiditate non potest stare: quia consumeret: neq; è contra, frigiditas in summo, cum caliditate remissa: quia extingueret. Manet ergo ꝙ solùm. 4. combinationes sunt possibiles, & sic solùm. 4. elementa. Ad tertium.

¶SPECVL. III. VTRVM in elementis habentibus symbolum sit facilior transitus.

Idetur quòd non. Vbi fortior est actio agentis, facilior est transitus vnius in aliud: sed in non habentibus symbolum actio est fortior: ergo in eis erit trãsitus facilior. Probatur minor: quia in non habentibus symbolum duæ qualitates agunt: quia contrariantur alijs duobus: & in habentibus sola vna: sed fortior est actio, quæ à duobus, quàm quæ ab vno cæteris paribus. 1. Argum.

¶Secundò. Inter ignem, & terram est symbolum in siccitate: & tamen non est facilis transitus: imò est difficilis valde: quia terra nimis densa, & ignis nimis rarus. Secundò: quia terra est multæ resistentiæ propter densitatem materiæ, & difficulter corrumpitur. Tertiò. Hoc docet experientia: quia videmus terram multum durare in igne, antequam corrumpatur: ergo non est facilis transitus, vbi symbolum est. 2

¶Tertiò. In omnibus elementis est æquè facilis transitus: ergo nõ in habentibus symbolum est facilior. Consequentia est bona. Antecedẽs probatur: quia in omnibus est à proportione maioris inæqualitatis: nam in omnibus est ex proportione actiuitatis ad resistẽtiam: ergo sequitur quòd æqualis est transitus, & æque difficilis in omnibus. 3

¶In contrarium est Aristoteles hic, textu. 25. In contra.

Notand. 1. ¶Pro solutione notandum (vt suprâ tetigimus) quod cùm in elementorum quolibet sint duę qualitates: vna in summo est: & sic ignis est calidus, & siccus. In summo est calidus, & aer est humidus in summo, & calidus remisse, quamuis Thomas de Garbo in tractatu sua summæ dicat de aere, quòd vtranque qualitatem sibi summe vendicet: tamen opinio communis est, quòd humiditas sit in summo. Et aqua est frigida in summo, & minus humida quàm aer. Quòd si quis obijciat, quòd magis videtur humectare aqua, quàm aer, non valet: nam hoc erit quia aqua densior, & aer rarior, & sic minus de materia. Verum si cætera essent paria, magis humectat aer. Sicut calor est intensior in igne, quàm in ferro: tamen ferrum magis lædit tangentem, vt suprà diximus. Vel hoc erit, quia impeditur ab influentijs cœlestibus, vt dicit Auicenna in secunda primi: quia in omni dispositione resoluit aer, propter id quod in eo est de virtute solis, & stellarum.

S. Tho. de Garbo. Obiectio. Solutio. Auicen.

¶Aqua est frigida in summo, etiam si Albertus Magnus dicit magis frigidam terram: quia magis distat à fonte caloris, scilicet à sole. Et quando Aristote. dixit, quòd aqua est frigidior, intellexit de frigiditate elementari.

Alb. Mag.

Obiectio. ¶Terra est summè sicca. Quòd si quis obijciat: ergo est discontinua, si summè sicca. Dicendum, quod continuatio in ea erit, propter humiditatem, vel propterea quòd partes omnes appetunt centrum: & hac ratione cõtenduntur omnes simul coadunari.

Dilutio.

Notan. 2. ¶Secundo est notandum, quòd transitum esse faciliorem, potest tripliciter intelligi. Primo modo, ex parte potentiæ actiuæ respectu resistentiæ. Secundo modo, ex parte qualitatum primarum. Tertiò modo, ex parte *qualitatũ secundarũ: sicut sunt raritas*, & densitas: mollicies, & duricies.

¶Et facilitas transitus ex partæ potentiæ actiuæ ad resistentiam potest intelligi adhuc tripliciter: vno modo: ex parte potentiæ actiuæ tantùm, non habendo respectũ ad resistentiam: alio modo, ex parte resistentiæ tantum, non habendo respectum ad potentiam actiuam. Tertiò modo ex parte vtriusque, scilicet, actiuitatis, & resistentiæ simul. Ponamus primam conclusionem pro solutione.

Cõclus. 1. ¶Considerando solum elementum ex parte actiuitatis (cæteris paribus) in non habentibus symbolum facilior est transitus. Patet. Inter illa est facilior transitus, vbi facilior est actio: sed facilior est vbi nõ est symbolum. Patet: quia in non habentibus, duæ qualitates agunt: & sic faciliùs transibit aqua in ignem, quàm aer, considerando solum actiuitatem: quoniam ignis secundùm vtranque qualitatem aget in aquam, & in aerem solum secundum vnam, scilicet, ratione *siccitatis*. Ratio.

¶Secunda cõclusio. Considerando ex parte resistentiæ solum, facilior est transitus in habentibus symbolum. Patet. In habentibus symbolum sola vna qualitas resistit, & in non habentibus duæ: at vbi minus de resistentia, faciliùs agens producet effectũ, & faciliùs aer conuertitur in aquam, cùm solum resistat caliditas aeris frigiditati aquæ. Et vbi minor resistentia, faciliùs aqua poterit agere. 2 Conclu. Ratio.

¶Tertia conclusio. Considerando actiuitatem, & resistentiam simul, tam facilis est transitus in habentibus, quàm in nõ habentibus symbolum. Patet. In nõ habentibus symbolum si duæ agunt, duæ resistunt, & in habentibus, si vna agit, vna resistit: sed qualis est proportio duorum ad duo, est vnius ad vnum: quia vtrobique est æqualitas: sequitur ergo ex ista parte in omnibus elementis esse æqualitatem, & tam facile fieri transitum inter non symbolizantia, sicut inter symbolizantia. Conclu. 3. Ratio.

¶Quarta conclusio. Elementa quæ adinuicem transmutantur per solam actionem, & passionem caliditatis, & frigiditatis (cæteris paribus) faciliùs transmutãtur, quàm quę per actionem humiditatis, & siccitatis. Hæc conclusio est manifesta: quia illæ duę primæ qualitates dicuntur actiuæ & sicut magis agunt, minus resistunt, & aliæ duæ sunt passiuæ, quia minùs actiuæ, & magis resistunt: sequitur ergo quòd erit facilior transitus: nam vbi agens maioris est virtutis, faciliùs sequitur effectus, quàm vbi debilis virtutis, si modo cætera sint paria: & sic alter facilè transibit in alterius naturam & faciliùs transmutabuntur adinuicẽ ignis, & aqua quàm aer, & terra. Conclu. 4. Ratio.

¶Ex quo sequitur quòd secundùm istam considerationem facilior sit transitus in illis quæ non habent symbolum, quàm in illis quæ habent. Coroll.

¶Quinta conclusio. Ex parte qualitatum secundarũ raritatis, & densitatis: duricei, & mol-

Ratio. & molliciei ignis, & terra, difficulter adinuicem transmutãtur. Patet. Difficile enim est ignem tantùm condensari, quantũ terra, & terram tãtum rare fieri quantũ ignis.

Corolla. 1. ¶Sequitur ex dictis quod omnibus pensatis, & consideratis, aliquando est facilior transitus inter elementa quæ non habent symbolum, quàm inter illa quæ habent, vt patet ex dictis.

Corolla. 2. ¶Ex quo sequitur, vniuersaliter nõ esse verum, quod inter elementa habentia symbolum sit facilior transitus.

Ad argum. ¶Ad argumenta solutio patet ex dictis: nam probant quod intendunt. Et non solùm contingit transitus vnius in alium, sed ex duobus potest vnum generari: sicut ignis ex pedali aeris, & terrę, potest ignem generare, vel ex pedali aquæ, & terræ. Non enim obstat quominus possit per suam virtutem præualere contra duo elementa: si modo sit maior actiuitas in igne, quàm sit resistentia in alijs duobus.

* Hic considerandũ pro debita intelligentia, de faciliori transitu in simbolizantibus: quod Cõment. in isto lib. text. 25. affirmat quod quædam remanent accidentia in re, quæ fuerant in re corrupta. & Marsil. in isto. 2. quæstio. 10. & Albertus de Saxo. q. 8. sequentes Cõment. tenet quod qualitas simbolica remanet, eadem numero in generato, & corrupto: ex quo demonstratur facilior transitus. Sed vt alibi diximus contrarium docet S. Thom. in hoc secundo textu. 25. quia sicut omnes dispositiones pręcedentes introductionem formæ corrumpuntur: & alię de nouo producuntur: sic etiam tam in simbolizantibus, quam in non simbolizantibus omnes qualitates corrumpuntur, & facilitatem transitus, saluat Ægidius in loco citato, quia in non simbolico vtraque qualitas corrumpitur per se & à suo contrario: in simbolico autem vna per se, & à suo cõtrario, alia per accidẽs, quia ad corruptionem subiecti.

2. Solutio. ¶Secũda solutio ad mẽtẽ S. Th. q̃d ideo sit facilior transitus: quia qualitates non simbolicæ corrumpuntur cum resistẽtia: quia resistunt suis contrarijs: & simbolice, sine aliqua resistentia: non enim caliditas aeris corrumpendi, resistit aut reagit in caliditatem ignis generãdi, cum simile non agat in suum simile, nec ei resistat &c. vt supra diximus in lib. 1. Physic.

SPECVL. IIII. VTRVM quodlibet mixtum cõponatur ex quatuor simplicibus.

Trùm quodlibet mixtum circa medium locum existens, sit compositum ex omnibus quatuor simplicibus: nam etsi in præcedentibus dictum est quomodo elementa concurrunt ad generationem mixti, & quòd non manent ibi formaliter, sed virtute, & multa alia, oportet tamen specialem facere speculationem, vt appareat veritas. Vtrùm ergo sufficiat quòd vnum elementum, vel duo concurrant.

¶Videtur quòd non. Aliquid ex alio componi est, quod componens in composito maneat: sed elementa non manent in mixto: ergo non componitur ex eis. Maior est clara, & minor in superioribus probata est. 1. Argumẽ Suprà. 1. de gen. spe. 10

¶Præterea. Aurum est mixtum: tamen in eo non est compositio quatuor simpliciũ. Patet: quia aqua non concurrit in auro: nã si aqua esset, non tantum duraret absq; corruptione in igne: sed ibi durat: ergo signum est quod non habet aquam. 2

¶Postremo. Aliqua sunt mixta, in quibus solum duo elementa concurrunt: ergo non est verum: quòd omnia concurrant ad generationem cuiuslibet. Patet de exhalatione, quæ est mixtum: tamen solùm concurrit ignis, & terra. Et patet de vapore: in quo non est ignis: ergo sequitur quòd non omne mixtum ex quatuor elementis generatur. 3

¶In contrarium est Aristoteles hic textu. 49. In contrariũ

¶Pro solutione notãdum, quòd quædam sunt mixta, quæ perfecta dicuntur, vt sunt viuentia, & non viuentia, quæ in medio mundi stant: vt homo, lapis. Alia sunt mixta, quæ sunt imperfecta: sicut exhalatio, vapor, & nix & alia huiusmodi: quæ non habent illam consistentiam, quam habent mixta perfecta. Notan. 1.

¶Secundò notandum, ne procedamus in æquiuoco, hic non esse speculationem, vtrùm formaliter maneant elementa in mixto, sed cùm solùm maneant virtute, quæri- Notan. 2.

tur, vtrùmisto modo secundum virtutem maneãt quatuor, quòd omnia ipsa quatuor elementa concurrant ad constituendum illud mixtum.

Notandũ. 3 ¶ Tertiò notandum, quòd mixtum componi ex simplicibus, est dicere, ipsa simplicia actualiter, seu virtualiter concurrere ad generationem eius. Et nõ componi ex simplicibus est dicere, quod ipsa simplicia non concurrant.

1. Cõclusio ¶ Prima cõclusio. Ex solo vno simplici per eius actionem mixtum non potest generari.

1. Ratio. Patet: quia ad generationẽ mixti requiritur elementi corruptio, vt supra dictũ est: sed nihil se ipsam corrumpit, sed conseruat potius naturaliter: ergo non constabit mixtum solo vno elemento.

Ratio. 2. ¶ Secundo. Si constaret mixtum ex solo vno elemento: vel manet ibi tale elemẽtum in mixto, vel non: si manet, ergo formaliter, vel virtute: non formaliter vt dictũ est: ergo virtute: sed virtute non potest, nisi corrumpatur: ergo corrumpitur tale elementum, sed à se non, ergo ab alio: ergo oportet quod aliud aliud concurrat elementum ad mixti generationem: quare ex vno solo nõ potest constare.

2. Cõclusio ¶ *Secunda cõclusio. Ex duobus solis* elemẽtis nõ habentibus symbolum non concurrente alio extrinseco immediate disponente materiam ipsorum duorum elementorum nõ fiet mixtũ.

Ratio. Patet. Proponatur (verbi gratia) aqua & ignis: quia non symbolizant. Ex istis duobus non fiet mixtum. qa vel vnum superat aliud simpliciter, & sic in vtraq; qualitate, vnde sequitur quod sit elementum, & non generatur mixtum. Vel superat*in vna*, & *superatur in alia*. & sic nullum corrumpet aliud, quapropter neque *mixtum generabitur*. Quod si superat in vna qualitate solum, tunc generabitur tertium elementum: vt contingit in cauernis montium, vbi terra superat aerem in vna qualitate solum, scilicet in frigiditate: & generatur aqua.

3. Cõclusio ¶ Tertia conclusio. Ex solis duobus elemẽtis symbolizantibus non concurrente alio tertio disponente, non potest mixtum generari: quia vel vnum superat aliud notabiliter: & tunc conuertetur in illud: vel quodlibet aliud superat notabiliter: & tunc veniunt ad æqualitatem in qualitate qua conueniunt, & nõ erit actio vnius in aliud: vel neutrum præualet in aliud: & sic non generabitur mixtum, neq; aliquod tertium: siquidem si sumamus ignem, & aerem, cùm solùm in siccitate, & humiditate disconueniant: si ignis intendat calorem aeris ad suã intensionem, & præualeat siccitas supra humiditatem, sequitur quòd aer fiet ignis: vel si non prçualet, non generabitur mixtum, & de alijs habentibus symbolum erit eadẽ ratio, & consideratio.

¶ Dixi non concurrente alio tertio extrinseco, immediatè disponente materiam vtriusq;: quia si concurrat, fiet corruptio, vel vtriusque, vel alterius: & posset esse mixti generatio.

¶ Quarta conclusio. Probabile est ꝙ etiam ex tribus solùm elementis, non concurrente alio extrinseco disponẽte, non fiat mixtum. 4. Cõclu.

Patet: quia quomodocunq; tria concurrant, solum duo erunt symbolizantia: & poterunt superare tertium, & conuertent ad se. Et licet corrumpatur vnum elementorum, non generabitur mixtum: sed elementum. Dixi probabile esse: quia non est tam certũ ex tribus non posse mixtum generari, sicut est certum, quod ex solis duobus non poterit. Ratio.

¶ Sequitur ex istis dictis corollariè, cum mixtum debeat generari alteratione propria elementorum, sine alio extrinseco cõcurrente immediatè, materiam disponẽte, quòd opus est omnia quatuor concurrant elementa. Corol.

¶ Quinta conclusio. Possibile est mixtum ex vno solo elemento generari immediatè *non* concurrente alicuius alterius elementi, neq; mixti substantiali corruptione. 5. Cõclu.

Patet, quando ex putrefactione in terra generatur animal: quia si non posset ex sola terræ corruptione fieri mixtum, vel esset ex defectu materię, vl' ex defectu dispositionum qualitatiuarum: sed non est ex defectu terræ, neq; ex parte dispositionum: quia ibi est frigiditas, & siccitas. Neq; est defectus in calore, & humiditate: quia sol & cœli aspectus sufficienter poterunt illam materiam disponere: vel sol poterit calefacere, & aqua supra terram poterit humectare: & sic sine alicuius substantiali corruptione contingit mixtum generari. Hæc cõclusio non contrariatur primæ, quoniã ibi diximus, ꝙ ex actiõe vni⁹ elemẽti nõ fit mixtũ: hic solũ de materia, ex qua, sermo est. Ratio.

¶ Ex ista sequitur corollarie, non esse necessarium ad cuiuslibet mixti generationẽ cõ-

currere

currere actualiter omnia quatuor elementa. Ratio. Patet: quia ex solo vno produci potest, vt probatum est.

6. Coclusio ¶ Vltima coclusio. In casu prædicto huius quintæ coclusionis dicitur mixtũ virtualiter ex omnibus quatuor elementis generari. Ratio. Patet. Tale mixtum (etiã quod fit ex putrefactione) non fit nisi quatuor qualitatibus primis ad mediũ reductis: sed hoc est virtute omnia concurrere elementa: ergo ibi in generatione illius virtute concurrũt. Cõsequẽtia est bona. Maior probatur: quia si non conuenirent in proportione debita humidũ cum sicco, & calidũ cum frigido, & omnia adinuicem, nunquàm esset tale mixtũ. Minor etiã est clara: quia ea ratione, quando omnia elemẽta quatuor cõueniũt ad mixti generationem post mutuã corruptionem adinuicem, solùm in mixto intelligitur manere contẽperamentũ illarũ quatuor qualitatũ: & ob id dicimus elementa virtute manere in mixto: sequitur ergo cũ in mixto genito per putrefactionem tale maneat qualitatum primarum contemperamentum, quod virtute dicatur in eo manere omnia elementa.

Corolla ¶ Ex ista sequitur corollarium responsiuũ speculationis, q in omni mixto consistente circa medium, scilicet in terra circa nos, sint quatuor elementa virtute, & dicitur omnia elementa conuenire ad eius generationem. Ratio. 1. Patet: quia nullum est, nisi qualitatibus illis quatuor primis reductis in debita proportione, & debito contemperamento. Ratio. 2. Et probatur secundo, eòquod in omni mixto, cuiuscunque sit conditionis, manẽt virtute quatuor qualitates quatuor elementorum. Manet caliditas, & siccitas, ad quas sequit leuitas ignea: manet caliditas & humiditas, ad quas leuitas aërea. Menet frigiditas, & humiditas, ad quas grauitas aquea. Siccitas, & frigiditas, ad quas terræ grauitas.

Ad argum. ¶ Ad argumenta ex dictis constans solutio est. Non enim requiritur, quando aliqua veniunt in compositionem alicuius, q maneant integra, & formaliter, sed sufficit si virtute: nam dato in ædificatione domus videamus quòd lapides, & ligna, quæ componunt domum, habeant suam integram naturam, & perseuerent in ea, tamen aliquando componunt, quæ non manent integra: vt lapides, ex quibus calx fit, igne combusti, intrãt, domus compositionem, & tamen non manent actu, sed solùm virtute. Sic elementa dicunt agere ad generationem mixti, & ad compositionẽ eius, non q maneant formaliter, sed solùm virtute: quia manet qualitatum primarũ quędam proportio, & certum contẽperamentum, quod continet virtute elementa quatuor. Sic patet ad 2. solutio.

¶ Ad tertiũ dicendũ, cõclusiones intelligi de mixtis perfectis. Modò exhalatio, vapor, nix, grãdo, nõ sunt mixta perfecta. De quib' in libris Meteororũ supra: & sic possunt fieri sine ipsis quatuor elementis.

¶ SPECVLA. V. VTRVM qualitates actiuæ sint principalia principia actiua mixti.

Idetur q sic. Illa sunt principia principalia actiua ad mixti generationem, per quæ elementa adinuicẽ agũt, & repatiũtur: sed qualitates actiuæ sunt per quas elementa agunt, & repatiuntur: ergo ipsæ sunt principalia principia. 1. Argumẽ

¶ Secundò. Illud dicitur esse causa actiua, & principalis, qua posita, ponitur effectus, & non posita non ponitur. sed positis ipsis qualitatibus actiuis, ponitur mixtũ, & eis non positis, non ponitur. Patet: quia si ipsæ non agant adinuicem, & repatiantur, nũquàm erit alicuius corruptio: & sic nullius erit generatio: & si ponũtur agere, fit mixtum.

¶ Tertiò. Si qualitates primæ non essent principalia agentia mixti, maxime quia sunt accidentia, & non attingunt ad generationem substantię, sed hoc non obstat. Patet: quia accidentia producunt substantiam: vt patet in sacramento Eucharistiæ. S. Tho. 3. p. q. 77. art. 5. Et patet naturaliter de calore naturali conuertente cibum in substantiam nutriti: ergo sequitur quod accidens potest attingere ad substantiæ productionem: & sic est principale in mixti generatione.

¶ In contrarium est Aristoteles, hîc, textu. 54. & 55. In cõtrariũ.

¶ Pro solutione notãdum quòd causarum duplex est ordo: quidam illarũ quæ dicuntur essentialiter subordinatę, quę sunt illę Notan. 1.

quãdo inferiores nõ possunt agere sine superiore. vt si dicas hanc causam scilicet, cœlum lunæ, causando depẽdere à cœlo mercurij, & cœlum mercurij, à cœlo veneris, & veneris, à cœlo solis. Itaque nunquam Lunæ cœlum aget, nisi causis superioribus concurrentibus: quia sunt essentialiter subordinatæ: ita vt vna ab alia dependeat: Aliæ sunt causæ accidentaliter subordinatæ: vt quando artifex habet multa instrumenta ad suum artificium: quæ non sunt subordinata, quum possit vti vno, non vtendo alio: quia virtus vnius non dependet ab alterius virtute.

Notan. 2. ¶ Secundo notandum, φ aliquę sunt causę principales: aliæ nõ principales, seu instrumentales, etiã in essentialiter subordinatis.

Causa principalis. Principalis vocabitur, quæ aliã dirigit causam in agendo, & conseruat: vt Deus est causa principalis: quia dirigit, & conseruat.

Causa instrumentalis. Instrumentalis vocatur causa, quæ à principali dirigitur, & conseruatur, & non habet nisi moueri à principali agente: de quo in secundo phys. specula. 7. latè quando de causa efficienti egimus.

¶ Et causarum agentium, quædam immediatæ, & aliæ mediatæ. Immediatæ, quæ agunt in passo sine alio coagente medio: & mediatæ, quando mediante media alia causa. Istis suppositis respondetur.

1. Cõclusio ¶ Prima conclusi. Formæ substantiales elementorum non sunt agentia subordinata in mixtorũ generatione.

Ratio. 1. Patet. Illa sunt sic subordinata, quorum vnũ non potest operari sine alio: vt homo, angelo, Deo subordinata: quia sine eo nihil potest facere:

Ioan. 16. sed vnum elemẽtum agit sine alio: imo solum vnum sufficit aliquando ad generationem mixti ex putrefactione: vt in præcedenti speculatione probatum est.

Ratio. 2. ¶ Item. Illa dicuntur essentialiter subordinata, quæ habent essentialem dependẽtiã: sed quamuis formę substantiales elementorum ad mixti generationem concurrant omnes, ignis non agit in virtute aeris, neq; econtra aer in virtute ignis: ergo sequitur quod tales formæ non sunt adinuicem causæ subordinatę.

Ratio. 3. ¶ Tertio. Formæ substantiales elementorum de per accidẽs concurrunt ad mixtũ: ergo nõ sunt essentialiter subordinatæ. Patet. Non intẽdunt mixtum producere, qđ sibi dissimile est, sed solũm sibi simile: & de per accidẽs contingit φ ex mutua actione ipsorum elemẽtorum, ipsis corruptis, mixtum generetur: vt suprà diximus.

¶ Secunda conclusio. Deus, Cœlum, Sol, Intelligentiæ sunt causæ principales mixtorum. 2. Cõclu.

Ratio. 1. Patet. Illæ dicũtur principales: quę primò cõcurrũt, & mouent, in virtute quarum aliæ inferiores diriguntur, & agunt: sed omnes inferiores causæ agũt in Dei virtute, & diriguntur naturaliter. Agunt itidem ex influentia cœli, & solis: sequitur ergo quòd ipsæ sunt causæ principales.

Ratio. 2. ¶ Item. Illa dicitur principalis causa, qua posita, ponitur effectus, & non posita, non poneretur, etiam si esset alia causa minus principalis: sed posita cœli influentia, est actio, & dato inferior causa poneretur, si ista nõ esset, non esset actio: ergo ipsa principalis dicetur.

Aristot. 12. Metaph. ¶ Probatur ex Arist. dicente. Necesse est inmadum istum latio nibus superioribus cõtiguu esse, vt inde tota eius virtus gubernetur: sed qui gubernat, principalis causa est, ergo idem quod prius de quo alibi latius.

3. Cõclu. ¶ Tertia concl. Qualitates primæ elementorũ sunt causæ agentes in mixtorũ generatione instrumentales.

Ratio. 1. Patet. Illud est causa instrumentalis, quo principale agẽs agit, vel vt instrumento ad effectum: sed sic cõtingit in mixtorũ generatione respectu qualitatum primarũ: quia elementa ipsis agunt, & repatiuntur adinuicem.

Ratio. ¶ Præterea. Nunquàm introducitur mixti forma in materia, nisi dispositionibus præuijs harum qualitatum primarum: at hoc est instrumentalis causam.

Ad argu. ¶ Ad primum negata est quòd elementa agũt mediãtibus primis qualitatibus, sed ex hoc non sequitur quod sint principales, sed solùm sunt instrumentales.

Ad secun. ¶ Ad secundum dicendum, quòd solùm probatur, elementa non agere adinuicem, neque repati sine ipsis qualitatibus primis: quod nos libenter concedimus: sed ex hoc nõ probatũ φ ipsæ qualitates sint principales: sicut carpentarius non potest absque serra, vel dolabro lignum præparare ad formam arcæ: non tamen sequitur quòd serra sit causa principalis: quia instrumentum dirigitur: & mouetur à principali agente, ita vt nullam habeat actionẽ, seclusa illa motione: sic dato qualitates primæ habeant per naturam quod agant, tamen ad mixti generationem non habent vnde attingant: sicut neque serra ad formam

mam arcæ: sed quia qualitatum actio mutua disponit, & transmutat, habet quod di cantur tales qualitates causæ instrumentales, quibus causæ superiores vtuntur ad effectus ex proposito intentos.

Aduertum ¶ Ad 7 autem concedimus sic eueniret: vt in lactamentis Eucharistiæ: & quia remanent sola accidentia absque substantia panis, possunt agere ad substantiam, non vt instrumentum, sed vt causa principalis, quam illis adiungent: sed videtur quod naturaliter sit pienda sic contingat fine miraculorum multiplicatione: & quia non est conficiendum dicere, esse miraculum quando in hostia consecrata (si diu in pixide sit) vermes generentur, oportet dicere quod accidens potest ad substantiam, vt instrumentum. De quo in primo physicorum: & sic in mixti generatione qualitates illæ sunt agentia, instrumentalia tamen.

S.Th. 3. p. q. 77. art. 1.

Ciruelo in suis parado xis, cap. 3.

Specu. 6. & In 2. spe. 2.

¶ SPECVLATIO. VI.

Vtrū detur mixtū temperatum ex qualitatibus elementorū: ita q̃ sit æquale ad pondus, vt dicunt medici.

Videtur quod sic. Vbi datur maius, & datur minus, & dari potest æquale: sed in mixtis datur maius, seu excessus quo ad contemperamentum: datur & defectus, ergo poterit & æquale. Hoc patet: quia in cholericis est excessus caliditatis, & siccitatis. & in cucurbitis humiditas, & frigiditas.

¶ Secundo. Dari æquale ad pondus est, q̃ ex debito contēperamento, & æqualitate, animal sit perfecte sanum sed datur animal perfecte sanum, vt cōstat: ergo est in eo æquale ad pondus.

¶ Præterea. Dato aliquo mixto, peto vel est temperatum, vel non: si sic: ergo datur æquale ad pondus: si non: ergo est aliquis excessus qualitatum ad inuicem. Detur ille excessus: potest fieri remissio, & ex alia parte accretio, vt veniāt qualitates ad æqualitatem, quia hoc nō repugnat: ergo potest dari æquale ad pondus.

¶ In contrarium est quod Commentator ait, esse impossibile dare mixtum ex elemētis æqualiter. In contra. Comm. inc tex. 49.

¶ Pro solutione notandū, medicos, & physicos dicere, quod æquale sit duplex: æquale ad pondus, & æquale ad iustitiam. Æquale ad pondus est, quando in aliquo mixto sunt omnes qualitates tam primæ, quàm secundæ in æqualitate: sic vt tantum sit de calid itate, quantum de frigiditate, & siccitate, & humiditate, grauitate, & leuitate. Et illud æquale ad pondus posset intelligi vel in omnibus speciebus eodem modo: vel ab iter in vna q̃ in alia. Notan. 1.

Vide conci liato diff. 18. & Iaco. de forli q6. 6. & Thom. de. Carbolia sua summa tract. 2. q. 5.

¶ Aliud vocant æquale ad iustitiam, & est, quādo æqualitas est in qualitatibus secundum proportionem ita vt æqualitas sit cōueniens speciei, propriæ, & cōplexioni. Certum est, q̃ non quælibet species in suis indiuiduis petit æqualem qualitatum proportionem: nam in vna specie est calidum abundans, & cōgruit speciei, & in alia frigidū, & est conueniens. & sic de alijs qualitatibus: nā si in homine esset æqualitas primarū qualitatū, non posset consistere diu, eo quod caliditas naturalis remitteretur, & à frigido contraria, si tam esset intensum frigidum, & à calido etiam nimio. Quapropter sic datur extranea caliditas, & frigiditas, vt conueniat calori naturali.

¶ Secundo notandum, q̃ in mixto exactio ne ipsorum elementorum ad inuicem duplices relinquuntur qualitates: quædam alteratiuæ dicuntur, quę sunt illæ primæ, de quibus sępe loquuti sumus: Caliditas: Frigiditas. &c. Aliæ sunt quę relinquuntur, quæ dicūtur motiuæ localiter: vt grauitas, & leuitas. Ratione harum habet mixtum quod vel ascendat, vel descendat. Notan. 2.

¶ Speculatio ergo potest tripliciter intelligi vno modo, vtrum detur mixtum in quo omnes qualitates tam alteratiuæ, quàm motiuæ sint æquales. Secundus sensus, vtrum detur aliquod in quo solum motiuæ sint æquales. Tertius erit, vtrum detur in quo solum alteratiuæ sint æquales nihil de motiuis agendo.

¶ Consideratio ētiā dignū est, q̃ si in mixto essent æquales ad podus qualitates alteratiuæ, nō possent esse æquales motiuæ, nō plus esset de grauitate, quàm de leuitate. Pa tet: quia ad hoc quod in mixto sit tanta leuitas, sicut grauitas, requiritur q̃ in eo sit multo maior caliditas, q̃ frigiditas. Hoc Notand. 3

tam

tam in naturaliter dispositis, quàm in violentis. In animali certum est, quòd maior grauitas, quàm leuitas: & regulariter maior caliditas, quàm frigiditas. Si ergo deberet esse æqualis grauitas leuitati, deberet crescere caliditas: & si cresceret, excederet ipsam frigiditatem nimium, & non esset æqualitas in eis.

Corolla. ¶Ex quo sequitur, quòd si mixtum esset æquale ad pondus in motiuis, esset in æquale in alteratiuis: supposito q caliditas est quæ agit ad leuitatem.

Notan. 4. ¶Etiam est cõsiderandum, quòd dato qualitates alteratiuæ in mixto essent æquales ad pondus: non tamen essent æquales ad agendū: quia caliditas est magis actiua, quàm frigiditas, & minùs resistiua: & sic de alijs, vt supra diximus. Et dato essent æquales in agere, non inde sequeretur æqualitas in resistere. Et vt veritas clariùs pateat, cõstituimus primam conclusionem.

Conclu. 1. ¶Fieri non potest, vt in mixto sit æquale ad pondus quò ad motiuas qualitates, & alteratiuas simul.
Ratio. Hoc patet ex tertio notabili: quia ex hoc quòd æqualitas esset in alteratiuis, sequitur inæqualitas in motiuis, & è contra, vt deductum est ibi.

2. Cõclusio ¶Secunda cõclusio. Possibile est mixtum esse temperatum quò ad qualitates alteratiuas tantum: nā dato sit inæqualitas: vt si sit magis de frigiditate, & siccitate, poterit esse motus ad caliditatem, & humiditatem, vsque dum veniat ad æqualitatem: quo facto, mixtum erit temperatum quo ad qualitates alteratiuas.

3. Cõclusi. ¶Tertia conclusio. Potest esse mixtum æqualiter temperatū quo ad qualitates motiuas.
ratio. Patet. Si sit inæqualitas, eò q habeat plus de grauitate, quàm de leuitate, leuificatio fit vt veniat ad æquitatem.

4. Cõclusi. ¶Quarta conclusio. Posito mixtum esset temperatum ex elementis in æqualitate secundùm qualitates alteratiuas, non sequeretur quòd esset perpetuum.
Ratio. Patet: quia dato essent æquales ad pondus, non essent æqualiter actiuæ, neque æqualiter resistiuæ: & sic ageret vna in aliam, & præualeret: vnde sequeretur corruptio in mixto. Item quoniam ab extrinseco tale mixtum posset pati approximatum summè calido, vel summè frigido, quare sequeretur corruptio.

5. Cõclusi Quinta conclusio. Non omnibus speciebus ex æquo conuenit eadem proportio qualitatum primarum, sed certa certæ speciei, vt sub illa nullum indiuiduum alterius speciei posset durare. Patet conclusio: nam diuersa in specie diuersam habent complexionem: & necessario diuersam qualitatū primarum proportionem. Primarum

¶Item. Quia si vna, & eadem qualitatum dispositio esset in omnibus speciebus, sicut ab agente naturali in subiecto disposito introducitur forma talis speciei, posset introduci forma alterius: sed hoc est falsum, vt constat. Secunda r.

¶Sexta conclusio. Non omnia indiuidua vnius speciei determinant sibi naturaliter eandem proportionem qualitatum primarum. 6. Conclu. Patet per medicos, qui in specie humana quatuor ponunt complexiones distinctas: Cholericam: Phlegmaticam: melãcholicam: sanguineam. Ratio. Quod patet: quia si cholericus alteretur ad complexionem phlegmaticam, infirmatur: quod non esset, si vna esset complexio: & in istis est latitudo, tam in cholericis, quàm in sanguineis.

¶Septima conclusio. Istarum complexionum diuersarum in eadem specie est talis vnio, vt nullum indiuiduum alterius speciei posset in ea saluari naturaliter. 7. Cōclu. Hoc patet ex supradictis: quia secundùm diuersitatem specierum, oportet ponere latitudinem in ipsis indiuiduis quò ad complexionem. Ratio.

¶Octaua conclusi. Tam necessaria est qualitatum primarum proportio in humana specie, vt in diuersis ætatibus eiusdem alia, & alia sit complexio. Octaua conclu. Hoc affirmant medici, quoniam si homo in senectute illam haberet complexionem, & qualitatū proportionem, quam habuit in adolescentia, esset infirmus. Et si haberet in adolescẽtia illam quæ senectutis est, cõtingeret simili modo deficere.

¶Septem ponunt communiter ætates hominis. Septem ætates hominis. Prima infantia est, quæ vsq; ad septimum durat annum. Infantia. Secunda est pueritia, quæ durat à. 7. vsque ad. 18. annum ętatis. Pueritia. Tertia est adolescentia, quæ à. 18. anno vsque ad. 25. Adolescentia. Quarta est iuuentus, quæ à. 25. vsque ad. 35. vel. 36. Iuuentus. Quinta est ætas virilis, & peruenit vsque ad. 49. Ætas virilis. Sexta senectus à. 49. vsque ad. 60. Senectus. Septima & vltima à. 60. vsque ad finem vitæ, quę decrepita vocatur. Decrepita. In istis ergo ætatibus diuersis, oportet intelligere aliam, & aliam esse dispositionem & proportionem qualitatum: & non est vna

in om-

in omnibus: imò in eadem ætate in omnibus membris, vel partibus non est eadem complexio. Patet: quia cor est calidum, & siccum: cerebrum frigidum, & humidum: & sic ex opposito sunt contrariæ cõplexiones, & oppsitum temperamentũ in corde, & cerebro.

9. Cõclusi. ¶Nona conclusio. Dabile est mixtũ tẽperatum ad iustitiam. Illam cõcedũt medici,
Ratio. & philosophi. Patet: quia potest dari distẽperatum phlegmaticum, vel chólericum: ergo poterit dari temperatum.

10. Cõclu. ¶Decima conclusio. Sicut mixtum per naturã determinat sibi certam: & congruã cõplexionem intrinsecam, & essentialem, sic etiam determinat accidentalẽ sibi cõgruã. Volumus hic asserere, ꝙ aliqui melius in tali loco sub tali cœlo viuunt, & durant, q̃ si essent in alia parte. Hoc cõstat experientia: quia videmus quendam hominem in vno loco esse infirmum, & in alio bene habere, solùm ratione loci.

11. Cõclu. ¶Vndecima concl. Mixtum temperatum vtroque modo, & exteriùs, & interius nõ poterit diu manere in eodem temperamen
Ratio. to. Patet: quia continue agit calor naturalis in humidum radicale, cõsumendo: & restauratio fit per humidum nutrimentale, quod nimium deficit à bona qualitate: & ob id sequeretur aliqualis mixtura: & quacunque facta, iam est distemperatio: & sequitur corruptio: ergo nõ diu permanebit. Licet enim ad breue tempus possit, non tamen poterit se perpetuari.

Opin. dicẽtiũ nõ dari tẽperatũ ad iustitiam. ¶Aliqui tamen putant probabile, non esse possibile dari hominem temperatũ ad iustitiam per naturam: quia si posset esse, esset vel per aliquod tempus, vel per instans: non per tempus: quocunque instanti temporis dato, est alia, & alia actio. Neque per instans: quia quod per instans est, non dicitur propriè esse.

¶Hæc sunt breuiter dicta de materia, quæ magis ad medicos, quàm ad philosophum naturalem spectat, cum vtriq; conueniat de ea disputare.

Ad argum. ¶Ex dictis patet solutio argumentorum.

¶SPECVLATIO. VII.

Vtrũ omne ens corruptibile habeat determinatam periodum suæ durationis.

Videtur quòd nõ. Aliàs sequeretur quod vita humana non posset prolõgari: sed hoc est contra medicos dicentes, quòd propter aliquas medicinas potest esse prolongatio. 1. Argumẽ.

¶Secũdò. Ignis in sua sphæra existẽs corruptibilis est: tñ non habet certã periodum. 2
Quòd sit corruptibilis patet: quia corrũpitur, & vertitur in aerẽ. Et ꝙ non habeat periodum determinatam, patet: quia quanto diutiùs durat, potest diutius durare.

¶Tertiò. Si quodlibet haberet suam certã periodũ, sequeretur, ꝙ esset dabile vltimũ tẽpus, per qđ aliquid posset durare, sed hoc non datur. Patet: quia si daretur, iã res permanẽs desiniret esse per vltimum sui esse. qđ est contra Arist. vt supra probauimus. 3

¶In contrarium est Aristo. hic, tex. 57. & 2. de anima tex. 41. In cõtrariũ

¶Pro solutione est notandũ, ꝙ entia corruptibilia sunt in duplici differẽtia: quædam sunt simplicia: vt sunt elemẽta: alia sunt cõposita: vt mixta. Atque mixta quædã sunt eterogenea, quæ partes habẽt diuersarum rationum: & alia sunt homogenea, quorũ partes sunt eiusdem rationis. Notan. 1.

¶Supponẽdum etiam est, quòd post illam complexionem: quę est temperata ad iustitiam, sunt quatuor declinantes. s. cholerica: sanguinea. &c. Et istæ. 4. non æqualiter durant. nam sanguineus regulariter magis viuet. Quod si contingat eum non tantũ durare prouenit aliunde ex malo scilicet, regimine: si tamen cętera sint paria diutius durat sanguineus. Vtcũque iis notatis, ponitur prima conclusio. Notan. 2.

¶Impossibile est per artem, simul & per naturam, omni secluso miraculo, vitam hominis modò perpetuari. Patet: quia materia hominis aliam naturaliter formam appetit. ergo illam aliquando habebit: sed habere non potest, nisi per corruptionẽ ipsius hominis: ergo homo per naturam nõ durabit perpetuo. 1. Cõclusi. Ratio. 1.

¶Præterea. Semper calor naturalis agens in humidum radicale consumit ipsum: sed humidum hoc infinitum non est: ergo tandem consumetur: & sic non poterit perpetuari. Ratio. 2.

¶Tertio. Si posset per naturam perpetuari, maxime ob restaurationem humidi nu- Tertia rõ.

trimen

trimentalis;sed hoc non sufficit: quia dato sit restauratio æqua quo ad quantitatem, deficit quo ad qualitatem: vnde necessariò sequetur mors.

Quarta rō. ¶Neq; pōt fieri per artē medicinæ: quia quacunque data, erit ad tollendum superfluum, & deperditum restaurandū: sed quā uis tollatur superfluum, manet intrinseca ratio deficiendi. Neque sufficit si deperditum restauret: quia nunquàm erit in quali tate tale quod acquiritur: ergo non erit sufficiens restauratio.

2. Cōclusi. ¶Secunda conclusio. Potest per artem medicinæ homo diutius viuere, quàm exigat
ratio. sua complexio. Patet. Potest peritus medicus mutare complexionem: ergo poterit facere quod ille qui ob suam complexionem viueret naturaliter per. 60. annos, mutata complexione, viuat per. 70. quod experientia docet.

3. Cōclusi. ¶Tertia conclusio. Medicus potest vitam humanam præseruare à multis corruptionibus, & passionibus occurrentibus cir-
ratio. ca periodum totius vitæ. Patet: quia cùm corruptiones, & passiones in vita eueniant ex aliquo superfluo, vel aliquo intemperamento, citra periodum vitæ poterit per medicinam expelli superfluum, & fieri restauratio. * Imo etiam senem, imo de-
* crepitum posset in sanitatem, & virtutem adolescentis reducere, si credimus illis quæ ab *Alexo Piamontes*, in libro suorum secretorum: adducitur cap. 1. sicut de esu ligni vitę in statu innocentię dictum ibi.

4. Cōclusi. ¶Quarta conclusio. Non est dare maximū tempus per quod homo durare potest. Patet, Sit quia nunc viuit, & immediate post
Prima ratio hoc non viuet. Probo quod non posit stare. Nunc viuit in illo instanti vltimo: ergo virtus cōseruatiua excedit corruptiuā: sed hic excessus non est indiuisibilis: ergo diuisibilis. Si diuisibilis, & debet perdi: non potest esse in instanti: sequitur ergo quod illud nunc non erit terminus vitæ: & sic vlterius poterit viuere. Quapropter non datur vltimum tempus per quod potest homo viuere.

5. Cōclusi. ¶Quinta conclu. Non est dabile minimum tempus per quod homo potest durare. Pa
Prima ratio tet. Si esset dabile, per illud posset, & per nullum minus: sed hoc est falsum: quia per eius medietatem potest durare: ergo non datur minimum tempus.

6. Cōclusio ¶Sexta cōclusio. Non est eadem periodus in omnibus indiuiduis speciei humanæ. Pa Prima rō.
tet: quia cùm non sit eadem complexio, neque sit idem viuendi modus, non poterit esse eadem periodus.

¶Septima conclusio. Nulla est species cor 7. Cōclusi.
ruptibilium, & generabilium, quæ non habeat suam certam periodum. Patet: quia Prima rō.
cùm materia in qualibet specie, sub quocunque sit indiuiduo, habeat naturalem appetitum ad aliam formam: & simul non possit habere duas, oportet aliquando sit sub alia forma: quod non esset, nisi periodum haberet.

¶Probatur adhuc: quia quælibet species Secunda rō.
corruptibilis ex elemētis cōstat, & in se cōtinet virtute ipsa elemēta p qualitates actiuas: sed vbi sunt tales qualitates, naturaliter corruptio erit: ergo periodus datur.

¶Octaua conclu. Quia species nulla repe Octaua cō-
ritur, nisi contracta in suis indiuiduis: & nō clusi.
omnium indiuiduorum, etiam in vna specie, est eadem periodus, ob aliam, & aliam commensurationem qualitatū primarum, sequitur quod etiam in eadem specie non est certa periodus, sed habet latitudinem in suis indiuiduis. Hæc est conclusio clara ex suprà dictis: si quidem, cùm indiuidua aliam, & aliam habeant qualitatum commē surationem, non habebunt idem tempus durationis.

¶Nona conclusio. Quamuis species ob suc Nona cō.
cessionem suorum indiuiduorum dicatur habere perpetuitatem, physice tamen loquendo, certam videtur habere periodum, vt tandem habere posit finem. probatur. Certum est periodum vitę humanę à prin Prima rō.
cipio mundi in indiuiduis fuisse multo lōgiorem: quia tunc viuebant homines ad mille annos: alij ad octingētos: & paulatim videtur esse breuior effecta periodus; sic vt vix homo ad. 90. perueniat annum. Huius est naturalis ratio: quia id quod restauratur de humido radicali ob humidum nutrimentale, non est tantæ virtutis, neque tam purū sicut olim: quia omnia iam declinauerunt in senectam, & inutilia facta sunt: & herbæ non habent puritatem illam, neq; fructus, neque carnes, ex quibus nutrimentum capiunt homines.

¶Item: quia tantò quantò in cibum adhi- Secunda rō.
bentur varia, ob aliam, & aliam ipsarum rerum proprietatē, efficitur nutrimentū impurius, & tāto minùs sufficit ad restaurādum deperditū, & tanto periodus breuior

est. Si

est. Si ergo spatio. 6000. annorum tāta variatio facta est: tantum posset mundus durare, vt videretur abbreuiata periodus. Et hoc in specie humana maxime tenet locū, ob uaria illa ex quibus nutritur.

¶Non tamen intelligamus quod daretur sic minimum tempus, in quo posset: quia quocunque dato (vt in conclusione quinta dicebamus) in minori viuere posset: sed dicitur esse terminus in ipsa specie, per hoc quòd posset ad infinitum tempus periodi deuenire, in sensu suprà dicto: vt iam prope interitū videretur esse species, etiā multiplicatis indiuiduis.

10 Cōclu. Ratio. ¶Decima cōclusio. Omnia accidentia corporalia habent certam suam periodum. Patet. Illa quę habent certum tempus suę durationis, certam habent periodum: sed accidentia corporalia sunt huiusmodi. Patet: quia deficiunt, vel à contrario, vel ob corruptionem subiecti, vel ex defectu conseruantis. Istis tribus modis potest esse defectus in eis: & sic habent certam periodum. Caliditas deficere potest à suo contrario. Lumē deficere potest ob absentiam luminosi. Albedo tandem finem habet corrupto subiecto: omnia ergo finem habent.

11. Cōclu. ¶Vndecima conclusio. Quodlibet homogeneum simplex corpus (vt sunt elementa) nisi haberet contrarium, habet rationē perpetui. Patet: quia ratio periodi est propter aliam, & aliam proportionem qualita- (Paul. Ven. ade gene. et. 18.) tum: sed in simplicibus (vt sunt elementa) non est talis ratio: ob id habent rationem perpetuitatis: sed quia cōtrarium habent, corrumpūtur secundum partes, licèt sint, secundum se tota.

¶Dixi, quòd in elementis non sit illa proportio qualitatum primarū: quia non sunt ex alijs elementis, & q̄dlibet solū sibi duas vendicat qualitates, quarum vna non agit in aliam ad corruptionem, sed potiùs mutuò se conseruāt, vt suprà dictum est.

12. Cōclu. ¶Vltima conclusio. Generaliter, omne ex contrarijs compositum, corruptibile est, & certam habet suæ periodi durationem. Patet: quia aliàs posset in æternum durare: & si in æternum durat, corruptibile nō est: sed incorruptibile potiùs.

Ad argum. ¶Ad argumēta facilis est ex dictis solutio. Non enim possunt medicinæ, siue simplices, siue compositæ se extēdere vt possint vitam perpetuare, licèt possint prolōgare vt dictum est.

¶Atque dicta ita sunt vt diuinus Plato in. 8. de republica, etiam in ipsis politijs periodum posuerit certam: vt quæ bona est, in ambiciosam & popularē, & tandem in tyrannidem cōuertatur. Vbi ait, difficile quidem est, ciuitatem in. L. optima politia cōstitutam, à suo statu dimoueri. Verum cū omne quod genitū est, corruptioni sit obnoxium: talis etiam constitutio semper manere non potest, sed soluetur: solutio vero hæc est, non solùm circa plantas sed circa terrena animalia, fertilitas, sterilitas animæ corporumq; cōtingit, quādo reuolutiones, singulis circulorum coniunxerint ambitum, his quidem quę breuis sunt æui, breuiores ambitus, alijs verò quæ longioris sunt æui, longiores. Est autem ei quod diuinitus generandum est, circuitus quem numerus cōtinet perfectus: vniuersus autem iste numerus talem autoritatem habens ad potiorem deterioremq; generationē vim habet. &c. hæc ex Platone, vt periodū omnia intelligamus certam habere: licèt obscure sit loqutuus sub numero, quem Iamblicus, & Chalcidius interpretari sunt conati: sed tamen non sunt assequuti: vt testis est Lib. lus in Politica Platonis tractatu. 5. cap. 6. *

¶SPECVLACIO. VIII.
Vtrùm homo in statu innocentiæ perpetuari posset.

Explicato vt cunq; qualiter naturaliter omnia habeant certam periodum durationis, necesse est tractare, vtrùm homo potuerit perpetuari saltim in illo innocētiæ statu, si durasset.

¶Videtur q̄ sic. Illud dicitur naturale, q̄d 1. Argum.
conuenit homini à principio suæ natiuitatis, & generatiōis: sed à principio natiuitatis, & suæ formationis conuenit homini q̄ Gene. 3.
posit se perpetuare: ergo hoc est illi naturale. Patet. A principio Adā habuit esum ligni vitæ, quo poterat se perpetuare: ergo fuit ei naturale. Patet. Habuit lignum vitæ: quia datum est illi in cibum. Sed quòd

poterat perpetuare patet: quia eiectus est de paradiso, & angelus custos est positus, ne mitteret manū, & comederet, & viueret in æternum: ergo si comederet, in æternum viueret: & sic naturaliter potuit se cōseruare.

2 ¶ Præterea. Enoch, & Helias ibidem nunc seruantur per esum illius ligni: ergo in perpetuum: quia eadem est ratio, quod vsque ad istud tempus per tot millia annorum ibi sint cōseruati, sicut quòd in æternum: quia si id non est naturale, absque miraculo non posset: sed non est necessarium ponere, dando quòd esu ligni vitæ perseuerent incolumes: ergo naturaliter potest homo durare in æternum.

3 ¶ Tertio. Homo in illo statu non poterat pati aliquid læsiuum secundum corpus: ergo poterat durare in perpetuū. Patet. Nō poterat pati ab extrinseco: quia tunc nil poterat hominem nocere, sed omnia erant ei subiecta. Neque ab intrinseco. Patet: nam illud esset pœna: sed nulla poterat esse pœna ante culpam: ergo nullo modo moreretur. Et hoc probat Paulus, quando ait. Per peccatum mors: ergo si peccatū non esset, neque mors esset.

Ad Rom. 5.

In cōtrariū

¶ In contrarium est: quia compositum ex contrarijs corrumpetur.

¶ Pro solut. notandum, quòd naturale dicitur primo modo, & propriè id, quod est de essentia rei, vel eius proprium, fluens ab essentia: sicut naturale est, hominem esse rationalem: & risibilem.

Notan. 1. Naturale dicitur multis modis.

S. Th. 3. p. q. 2. art. 12.

¶ Secūdo modo vocatur naturale, pro eo quòd conuenit alicui à natiuitate: vt homo nascitur cum. 6. digitis, dicitur naturale, quia à principio suæ natiuitatis habuit. Tertio mō potest aliquid dici naturale, præsupposito aliquo gratuito: vt in proposito, non erat homini naturale non pati sitim, famem &c. Tamen præsupposito illo statu innocentiæ, in quo Deus hominē creauit, erat naturale. Non erat naturale homini quoniā omnia essent ei subdita, & obedirent ad nutum: tamen præsupposita diuina miseratione, qua creauit hominem, erat naturale: nā si modo Deus hominem creasset in puris naturalibus pateretur famem, & non obedirent ei animalia ad nutum.

S. Tho. 3. p. q. 97. ar. 12.

S. Th. p. p. q. 96. per totam.

Notand. 2.

¶ Notandum præterea, quod naturaliter homo duos habet defectus, ex quibus causatur mors: vnus est, deperditio humidi radicalis per actionē cōtinuā caloris naturalis. Alter est (vt ait Arist. in isto primo) extraneum adiunctum naturali: nam diminuit virtutem naturalis: vt si humidum cibale adiungatur humido radicali, reddit humidum naturale impurum: sicuti si aquā vino misceas, paulatim fortitudo perit vini, & tandem deficit.

Defect⁹. 1.

Defect⁹. 2.

S. T. q. 97. ar.

¶ In isto statu naturæ corruptæ remediū datum est contra primum defectum, per cibum, nam per eum restauratur quod deperditum est: sed quia non potest secundus defectus vitari, eo quod semper debilitatur virtus, & ex commixtione fit impurum humidum, venit mors: quia calor naturalis suffocatur ab impuro, & tātum debilitatur, vt etiam alimentum non possit in substantiam cōuertere, ex quo non potest perpetuari homo. Sed in statu innocentiæ datum est, pro secundo remedium esus ligni vitæ, quo fieret restauratio secundum qualitatem, etiam illius deperditi. Habebat enim ille cibus hanc virtutem, vt quando comederetur, sequeretur renouatio iuuētutis in vigore primo, quando creatus est Adam. Tandem illud lictis, quia alibi latiùs, fit. 1. conclu.

Vide leg. q. 97. art.

¶ Naturale accipiendo propriè, vt à principijs intrinsecis est, aut de essentia, neque Adam in illo statu innocentiæ, neque aliquis hominum potest in vita perpetuari naturaliter. Probatur. Illud dicitur naturale, quod est de essentia rei, vel proprium eius: sed quod est tale, oportet inueniatur in omni specie: at non solum non inuenitur, sed neque in aliquo indiuiduo fuit inuentum. Quis est homo qui non gustabit mortem?

1. Conclu.

1. Ratio.

Psal. 88.

¶ Præterea. Est ei naturale mori, & proprium eius, quod consequitur speciem: ergo non erat naturale non mori. Consequentia est bona. Antecedens est clarum: quia naturaliter homo moritur, & vt aqua dilabitur. Mors enim naturalis est: aliàs quando homo moritur, fieret miraculum: contra naturam enim esset.

2. Ratio.

1. Reg. 14.

¶ Secunda conclusio. Si naturale capiatur vt à natiuitate, Adam in illo statu habuit quod potuit viuere perpetuo. Probatur. Id dicitur naturale, quod à principio est habitum: sed statim à principio habuit Adam quomodo viueret in æternū. Patet: quia contra duos defectus, ex quibus mors, habuit duo remedia. Primum fuit esus aliorum ciborum: qui datus, & concessus est, vt fieret restau-

restauratio humidi radicalis deperditi. Contra alium defectum ex debilitate virtutis, & commixtione extranei, fuit datum remedium, esus ligni vitæ: qui habuit hanc virtutē, vt quoties sumeret, in integritate primæua restauraret, & poneret ipsum Adā. Sic sentit Marsi. in. 2. q. 12. ar. 3. & Gabriel. in. 2. d. 18. q. 2. & Ocam in. 4. q. 10. Maio. in 2. d. 19. q. vnica.

Marsil. Gabri. Maio. Ocam.

3. Conclus. ¶ Tertia conclusio. Supposito aliquo gratuito, naturale fuit in illo statu, quod Adā posset perpetuo viuere. Patet.

Ratio. Supposito illo statu, fuit concessus esus ligni vitæ: & ille habebat virtutem naturalem perpetuā di hominem: ergo naturaliter posset non mori. Quòd ille cibus habuerit virtutem naturalem, patet. Omnia quæ tunc à Deo sunt constituta, secundum naturas suas constituta sunt, & illum eundem statum nunc seruant naturaliter, vt possint restaurare deperditum, & nunc habent. Etiam illius cibi fuit virtus naturalis, vt posset fieri restauratio secundum qualitatem. &c. quia non est potior ratio quare de alijs dicatur, quàm de isto: & sic videtur quod posito illo statu innocētiæ gratuito, fuerit naturale posse perpetuari: quapropter tenet Marsil. quod virtus illius ligni erat naturalis. aliàs non erat ratio quare post peccatum esset eius interdictus: quia si habebat per miraculum, etiā si comederet, non viueret in æternum, Deo non operante id quod erat contra naturā. (Et si graues aliàs autho. dicunt fuisse virtutem supernaturalē: quia (vt dicunt ipsi) aliàs alia animantia possent præseruari de morte.) Bona venia ipsorum, ratio est debilis: quia non pro iumentis, sed pro homine. Et ex natura, & conditione hominis potuit esse, quòd ipse perpetuaretur, & non alia animantia, maxime quia alijs herbæ datæ sunt in cibum, & non poma.

Marsil. 2. q. 12. art. 3. S. Tho. p. p. q. 97. art. 4.

Bona. in. 2. d. 19. q. 5 & Gabr. ibi & Tarantasia.

4. Conclus. ¶ Quarta cōclusio. Ad hoc quod ille cibus naturaliter præseruasset hominem, non sufficeret semel comedere, sed iteratis vicibus oportebat fieri.

Ratio. Probat. Ille cibus erat creatura: ergo habebat virtutem finitam, & nō infinitam: ergo si poterat restaurare, esset ad certum tempus, & post oportebat semel comedere: & sic faceret Adam, si ille durasset status, vt quando vidisset necessarium, vel per annum, vel per plures annos, semel fuisset vsus. Sic doctor. S. p. p. q. 77. art. 4.

S. Thom. vt suprà. S. Thom.

5. Conclus. ¶ Quinta conclusio. Probabile est quod si post peccatum homo de illo ligno vitæ comedisset, posset durare in perpetuū. Patet ex illo Genes. 3. Ne forte mittat manum, & viuat in æternum. Et probatur ratione. Ille cibus habebat illam virtutem naturalē restituendi in illam pristinam virtutem, & per peccatum hominis non perdidit lignū illam virtutem: ergo illam haberet.

Genes. 3. Ratio.

Confirma. ¶ Et confirmatur. Nunc habet eam, vt dicunt doctores in Helia, & Enoch, qui sunt centenaria annorum sustentati ex illo esu. Et si est verum de Ioanne Euāgelista quod sit etiā ibi: ergo durasset homo in æternū.

¶ Neque obstat illud psalmi. Quis est homo qui non videbit mortem? & Statum est hominibus semel mori. & In quacunque hora comederis morte morieris: quoniam omnia ista ita dicta sunt, quia sic factum est, quod moriantur: quia non est talis cibus, & mortem peccati gustauerunt in hora, qua comederunt de ligno vetito.

¶ Scio tamen doctores exponere illam authoritatem citatam: Et viuat in æternum, id est, in longum tempus, vt S. Tho. sed nostra sententia est *probabilis, & ad literam* habet autoritatem scripturæ: & habet illā fuisse virtutem naturalem cibi. Et si in illo statu naturaliter viueret in æternum (vt etiam S. Thom. ibidem insinuat) etiam si cōcessus esset cibus, & nunc duraret, quantū ad illud quod se tenet ex parte corruptionis ex admixtione extranei alimenti: quia si de morte, quæ ab extrinseco euenit, fiet sermo, certū est nō posset perpetuò viuere.

S. Tho. 2. d. 19. q. 1. a. 4.

¶ Contra hanc conclusionem, militat ratio docto. sub. *qui negat etiam in illo statu posse* hominem perpetuari: quia omne agens repatitur: & Adam conuertendo cibum ligni vitæ in substantiam suam, repatiebatur, & debilitabatur: & non posset perpetuari. A fortiori ergo post peccatum, etiam si esset esus ligni, non posset perpetuari.

Argu. doct. sub. in. 2. d. 19.

¶ Qui tenere vellet hanc probabilem sententiam, quia qui tenent illius arboris fuisse virtutem naturalem, oportet & teneant, possent respondere, argumentum non cōcludere: nam dato esset repassio, & debilitatio, posset illius fieri restauratio per iteratam comestionem. Illi debilitati posset etiā subueniri per esum aliorum ciborum: quia comestio illius ligni erat medicinalis: ob id non quotidiana. Quapropter poterat esse remedium omni defectui, qui contingeret ab intrinseco ex actione, & reactione caloris naturalis.

¶ Manet ergo ex dictis probatum, naturale nunc esse hominem mori, quandoquidem ex contrarijs compositus est, & sic continua est actio, & reactio, & debilitatio. & nõ est vnde fiat restauratio. Et si ille status durasset, non fuisset supernaturale perpetuò viuere, & se conseruare ob esum ligni vitæ, cui talis virtus data est.

Ad argum. ¶ Ad argumenta non est necessarium respondere, cùm ipsa probent quæ nos interrespondendum asserimus: & videtur tenẽdum, stando semper in virtute illius cibi. Et homo, durante illo statu, esset translatus in paradisum sine mortis gustatione. Et quamuis naturale esset homini in illo statu mori, si non esset ille cibus, sicut & modo est naturali ratione compositionis ex contrarijs, non tollitur quominus naturale dicatur, si ille status durasset. Possetque non mori ob cibum datum, qui habebat illam virtutem naturalem. Et si post peccatum esset etiam permissus ille cibus, diceretur naturale, se præseruare quo circa ex duabus considerationibus in illo, & in illo statu mori est naturale: & similiter nõ mori in isto, & in illo: quia ad illud respicientes quod de hominis essentia est, & intrinsecum, ei mors est naturalis. Ad extrinsecam verò virtutem naturalem concessam respiciendo, naturale erat perpetuò permanere. Quia ergo in poenam ille cibus corporeus ablatus est, contẽdimus alium quærere cibum, quem qui gustauerit, non videbit mortẽ, quia perpetuò viuet. Atque quis cibus hoc poterit præstare, nisi panis ille viuus qui de cœlo descendit? Qui enim manducauerit ex hoc, viuet in æternũ, ait Chrs. Viuet in æternũ, quãlicet corpore moriat, viuet in æternũ, hic per grãm, & in futuro per clarã dei visionem. Ioan.

¶ * Hic quæri solet, an idem numero possit * bis generari super verba vltima Philo. quo modo detur circularis generatio adduci solet & à theologis in. 4. sen. vbi de resurrectione futura, in die iudicij sermo est: & quidẽ physice loquendo nullum agens naturale potest idem numero corruptum secundum substantiã regenerare: quia remota forma à materia, nulla remanet amplius potentia ad recipiendum illam formam: quia quando materia recepit formã rei corruptæ, vel recepit secundum totam potentiam quam habuit ad illam formam: vel secundum partem tantum. Non secundum partem tantũ quia sic ostendi non posset quæ potentia reduceretur ad actum, & quæ non: Item quia sequeretur quod pro alia parte secundum quam non habet, adhuc desiderat formam illam, quod est sine ratione dictum: ergo dicendum est quod secundum se totam recepit: ergo nullo modo manet in materia potentia, ad recipiendum amplius illam formam, quam per corruptionem perdidit: & sic per nullum agens naturale, idem numero redire potest: dixi per agens naturale, quia per diuinam potentiam id fieri potest vt alias suo loco.

Finis secundi Libri de Generatione.

❧ PHYSICAE SPECVLATIONES IN METEORORVM

libros Aristotelis, Admodum. R. P. F. Alphonsi à Vera Cruce, Sacri Eremitarum ordinis sancti Augustini: bonarum artium, & sacræ Theologiæ Magistri moderatoris primarij olim in Mexicana academia, in noua Hispania, nunc tertia hac editione multo locupletiores.

PRIMI LIBRI METEOrorum, id est, de mixtis imperfectis. Argumentum.

Consummato sermone iam ab Aristotel. de generatione, atq; corruptiõe, vbi egit de mixtis perfectis, quomodo fiunt per alterationem præuiã: nutriuntur, & augetur: & quopacto ex ipsorum elementorũ mutua adinuicem actione, & repassione contingit: & quòd. 4. ponūtur elementa: corpora quidē, sed simplicia, quorum quodlibet duas ex primis qualitatib⁹ sibi vēdicat: & ipsa ad mixti cōstitutionem, & generationem concurrant, vt in eo solùm virtute, & non formaliter maneāt: consequenter tractat de mixtis imperfectis, quorum consistentia est breuis valde: vt sunt impressiones meteorologicæ, scilicet, pluuia: nix: grando: ros: pruina, & nonnulla alia quæ fiunt: vt cometes. Disputat de his omnibus, & causam dat naturalem, de eorũ generatione. Materia est clara, sed dignascitu. Et ad physicum spectat ista non solùm leuiter, sed intus cognoscere, vt causam petenti reddere valeat. Multa enim vulgus supra naturam existimat, quorum physicus causam cognoscens naturalia dicit: vt si quis videns tres apparere soles, vel cometem in cœlo, prodigium supra omnem naturam à solo Deo putat: at catholicus philosophus certò sciens à Deo id miraculo se fieri posse, vt in Christi natiuitate euenisse legimus, per naturam tamen posse contingere manifestat ex nube proxima corpori solis, & cometam ex diuersa exhalatione eleuata, ibi inflammata. De quibus omnibus in istis meteororum libris disserendum erit, & (prout par est) disputandum.

¶ SPECVLATIO. I.

Circa verba prima Aristot. qui fatetur mundũ istum gubernari à lationibus superioribus (quẽ de influentia loqui dubium nõ est) speculatur, verũ sit ita, quòd cœlum, & astra influant in istis inferioribus.

Argum. 1. Videtur quòd non. Si cœlum hęc gubernat inferiora, influẽtia, sequitur quòd omnia in istis inferiorib⁹ ex necessitate euenirent: cõsequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Probatur sequela. Cœlum causa est naturalis: si ergo agit, naturaliter agit: sed quæ naturaliter fiunt, vt in plurimum eueniunt: imò vt semper: sequitur, ergo non esse talem gubernationem in superioribus. Et quòd sit consequens falsum, patet: quia sic tollerentur actiones liberæ hominum, nec esset ratio virtutis, neque vitij: meriti, vel demeriti: at hæc omnia non solùm contra fidem sunt, sed contra illa quæ in lumine naturali cognoscuntur: ergo non est ponenda talis influentia.

(Vide Durã. 2. sen. q. 1. S. Tho. p. p. q. 77. ar. 3. ad. 2.)

Argumẽ. 2. ¶ Præterea. Nullo modo potest esse actio alicuius agentis in passum, nisi in debita sit approximatione, & communicent in materia: sed cœlum, & ista inferiora non solum debitẽ approximata non sunt, sed in immẽsum distant à cœlo, maxime à firmamento, vbi varietas tanta astrorum, à quibus propter diuersum influxũ, est varietas in istis inferioribus. Neque est in materia communicatio, etiam si debita esset approximatio: quia nõ est eadẽ materia cœlorũ, & istorũ inferiorũ quippe cum cœlorũ corpora sint incorruptibilia, & inalterabilia: at hæc inferiora sic obnoxia corruptioni, & variationi sunt, vt per instãs in eodem statu nõ possint permanere.

Argum. 3. ¶ Vltimò. Si cœlũ influeret, maximè lumine: quod calefactiuum est: sed nõ influit lumine: quia vbi propinquius, magis calefaceret lumine, cũ omne agens fortius in propinquum quàm in distans agat: sed hoc est falsum, cum media regio aëris sit frigida, & infima sit calida, cùm sol illa media sit propinquior: ergo cœlum non influit.

(Aristo. 1. de gen. tex. 78.)

¶ In contrarium est Arist. statim in principio, cùm ait. Necesse est, &c.

¶ Pro decisione notandum, quod communiter ponitur in cœlis motus, lumen, & influentia. Et per ista tria dicũt superiora agere in istis inferioribus. Motus quidem satis cognitus est, cum ad sensum pateat. Per motum enim diurnum, dies, & noctes sunt, & per alium motũ distinctum generationes & corruptiones fiunt: vt per motum circuli obliqui, id est, zodiaci. Quia sol à nobis elongat: vel approximat, modò ad Austrũ, modo ad Aquilonẽ: hyems: & ver: æstas: & autumnus contingunt in quolibet anno.

¶ Etiam de lumine nulli dubium. Sol, luna, & astra (vt constat) illuminant. Tamen de influentia non sic. Quapropter dubium est, an ipsa sit ponenda vltra motum, & lumen astrorum. Quod si ponenda est, an sit qualitas sensibilis, an insensibilis, dubitatur.

¶ Picus Mirandulanus vir acutissimus, & doctissimus philosophus, in suo cõtra astrologos tractatu negat huiusmodi influentiã & solum motum, & lumen admittit. Et quidem illius ratio potissima esse posset: quia frustrà est ponenda, cum motus, & lumen sufficiant: & quia non est vnde possit constare quæ sit res hæc, quæ influentia vocat.

¶ Alij ponunt influentiã à motu, & lumine distinctam: tamen eam qualitatem insensibilem dicunt, vt Paul. Venetus. 1. cap. suæ summæ, in illo loco, conclu. 3. Idem Timõ in isto loco. q. 1. conclu. 2.

¶ Alij putant hanc influentiam esse sensibilem, eo quòd omnis qualitas dispositiua ad formam substantialem sensibilis debet poni; & cum influentia sit huiusmodi (vt patet in metallis) quæ disponit ad substantialem formam, dicitur esse sensibilis. Et quod disponat patet: qa in locis sub terra metalla generantur, quæ non à lumine disponuntur, cum ad talem locum non perueniat, sed ab influentia.

¶ Quæ fiunt in istis inferiorioribus sunt in duplici differentia: quædam sunt quæ per naturam sunt ordinata, vt semper eodem modo se habeant, nisi contingat aliunde aliquod impeditiuum in causa: alia sunt quæ contingenter eueniunt, vt in rebus humanis apparet. Et hæc quæ fiunt contingenter (cum non sint necessariò) liberè fiunt per libertatem arbitrij. His dictis respon-

dę.

detur.

Conclus. 1. ¶ Influentia ponenda est, qualitas quædā distincta à motu, & lumine in corporibus cœlestibus. Hæc conclusio est communis omnium philosophorū. (Communis opin.) Probatur. (Ratio.) Aliqui sunt effectus in istis inferioribus, quorum causa dari non potest, nisi influentia. ergo influentia debet poni quid distinctum. Probatur antecedens: quia in terræ visceribus generantur metalla, vt constat. & in certa parte, & determinata vnum, & in alia aliud oportet ergo cœlum (cùm sit causa vniuersalis) influētia causet in huiusmodi metallis, & nō motu: quia sic, cùm motu suo omnia peragat, & circuat, in omni parte terræ deberet generari metallum: ergo alia est causa: & nō lumē. Patet: quia ad locū tam profundum, & absconsum lumē non solū astrorū, sed neq; fontis luminis scilicet, ipsius solis potest peruenire, impediente opacitate terræ: ergo sequitur quòd influētia est ponēda.

Metalla quæ dantur planetis. ¶ Et quod in huiusmodi metalla, habeant causalitatem, affirmant omnes: nam lunæ dant argentum solidum, & mercurio argētum viuum: sol supra aurum constituitur, & mars supra ferrum: iupiter supra plumbum, & saturnus super stannum habet dominum.

¶ Et quòd sit differentia inter influentiam, & lumen constat ex istis, cùm lumen obiecto aliquo opaco impediatur in transitu, non influentia. Penetrat enim (vt patet in terra) vsque ad metalla.

Aristo. 3. de partibus animal. ¶ Secundum discrimen est, quòd lumen solum à sole causatur, & alijs astris, siue sit acceptum à sole, siue non: tamen influentia causatur ab alijs partibus cœli, in quibus astrum non est.

¶ Item. Dicit Aristo. quòd crescente luna, crescunt cerebra animalium: & decrescente, decrescunt: quod nō potest esse nisi per influentiam.

2. Conclus. Influentia insensibilis qualitas ē. ¶ Secunda conclu. Ista qualitas (quæ influētia dicitur) sensibilis nō est. Probatur. Sensibile illud est, quod aliquo sensu percipi potest: sed talis influentia nullo sensu potest percipi, vt patet: ergo non est sensibilis.

Ratio. 2. ¶ Secundò. Si esset sensibilis, maximè quia est disponens ad formam substantialem in ipsis mixtis, sicut in metallis: sed hoc nō sufficit: quia sensibile non dicit relationem ad formam substantialem, sed ad sensum: ergo dato, & non concesso quòd disponeret, nō sequeretur quòd esset sensibilis, quanto magis quòd dispositio ad formam substantialem immediatè, non per influentiā, sed per alterationem qualitatum sensibilium est, vt supra diximus.

¶ Tertia conclusio. Cœlestia corpora in istis inferioribus agunt, non solùm influentia, sed etiam motu, & lumine. (Conclu. 3.) Probatur quod motu agant: (Ratio. 2.) quia videmus quod per accessum, vel recessum solis in zodiaco fiunt generationes, & corruptiones: nam arbores fructificant in vere: quia sol ad nos conuertitur à tropico Capricornij, accedēs ad tropicum Cancri: & in vere omnia germinant. Et corruptiones fiunt, per hoc quòd recedit rursus. Etiam in fluxu maris constat, per motum lunæ fieri illas maris mirabiles elationes quotidie, quæ à motu lunæ proueniunt: ergo per motum influūt. Et ratione luminis etiam constat, (Ratio. 3. p.) cùm lunæ lumen sit sufficiens membra aliqua reddere paralytica ob frigiditatem, & *humiditatem* quam causat. Ex quo etiam argumētum sumitur, quòd sit influentia aliquid à lumine distinctum. Etiam patet: quia per lunæ motum oculi catorum crescūnt in pupillæ albedine, & diminuuntur decrescente luna: ergo per motum aliquid causat. Similiter *in arboribus, quòd sint plures, vel paucæ* humiditates, à motu eiusdem lunæ proueniunt. Similiter de diebus criticis medici loquuntur. Et patet: quia ob lumen solis per radios directos videmus aliqua generari, quæ non generantur, vbi solis lumen non est: vt patet de animalibus, & de arboribus. De oculis catorum etiam dicitur, quòd sufficiant niuem liquefacere, ob calorem quē emittunt, ratione luminis recepti: quod non possunt aliorum animalium oculi facere: quia non sunt susceptiui tanti luminis: ergo etiam ratione luminis: cœlestia corpora influunt.

Conclus. 4. ¶ Quarta conclusio. Ista omnia inferiora à cœlestibus corporibus sic affici motu lumine, vel influentia, est mundum à superioribus lationibus gubernari, ad quod contiguitas corporum requisita est. Ista conclusio ponitur ad declarandum dictum Aristotel. in principio huius: ob quod speculatio præsens mota est. Probatur quod mundus dicatur gubernari à lationibus superioribus. (Ratio.) Nullus alius modus in cœlestibus corporibus reperitur causandi in ista inferiora, nisi motu, aut lumine, aut influentia: ergo sequitur quòd isto modo inferiora à superioribus guber-

bernantur. Non quidem quod ratione diri gantur à cœlestibus, cùm cœlum non sit ra- tionale: imò neq; viuens: vt suprà diximus: (suprà 2. phy. Spe. 1.) sed solùm eò quòd ad omnia quæ mistis inferioribus contingunt, dicatur concurrere, vt causa vniuersalis, sub ipso Deo omnium vniuersalissima, & prima. Et quia certissimè omnia per motum, & lumen, & influentiam diriguntur ad suas competentes operationes, gubernari dicuntur à cœlo, quasi nil aliquid videatur à causalitate eius, & concursu, in illis quæ contingunt naturaliter.

¶ Alia pars, quòd ob id oportet nō dari vacuum, & cōtigua esse corpora omnia: quia non possent peruenire ad ista inferiora influxus cœlorum, cùm non esset contactus virtutis, qui est necessarius (vt suprà diximus) inter agens, & passum.

(Conclu. 5.) ¶ Quinta conclusio. Circa actus humanos cœlum habere dicitur influxum, inquantū in corpore humano sunt impressiones quędam, & influxus, ratione quorum ad aliqua magis videatur homo inclinatus: quam ad alia. (Ratio.) Probatur experientia. Videmus ex peculiari constellatione aliquem hominem inclinatum ad ludum: alium ad venerea: alium ad gulam, & alium ad furtum. Videmus etiam ex influētia cœlesti aliquos ad hanc: alios ad illam virtutem magis propensos: quia in tali, vel tali signo, sub tali, vel tali astrorum coniunctione sunt nati: sequitur ergo cœlestia corpora habere aliquam gubernationem in actibus humanis, iuxta quam periti astrologi multa diuinare possunt de huiusmodi inclinatione nati.

(Conclu. 6.) ¶ Sexta conclusio. Actus liberi arbitrij exēpti sunt absolute à cœlorum gubernatione, & totaliter in nostra potestate constituti. (Prior ratio.) Patet: quia liberè fiunt actus humani, & non necessariò: ergo non pendent à constellatione cœlesti: nam illa quę sic pendēt, (S. Tho. p. p. q. 115.) naturalia sunt inuariabilia, & immutabilia: sed actus nostri, qui sunt hominis inquantum homo, possunt per liberum arbitrium mutari: ergo non pendent sic à corporum cœlestium gubernatione.

(Ratio. 2.) ¶ Secundo. Si penderent, maximè essetratione inclinationis, vel propensionis ad vitia, vel virtutes, quæ potest esse maior, vel minor per influxum cœlorū: vt dicit quinta conclusio. sed non aliud: quia quacunq; data inclinatione, possumus exequi, vel nō exequi, cum non cogatur voluntas: sequitur ergo quòd actus humani non gubernātur à cœlorum motibus, vel influentia. Et hoc probat illud Ptolemæi: Sapiens dominabitur astris: quod est dicere. (Ptolemęus.) Quamuis influentia cœlestis causet in corpore hominis aliquam inclinationem ad malum, tamen quia non cogit, & in eo est ratio, poterit sic dominari, vt contrarium agat illius, ad quod inclinabatur ex astrorum influentia. In alijs tamen omnibus corporibus (cū ratione careant) astra dominātur, & gubernant: quoniam infallibiliter sequitur in effectu secundùm causalitatem causæ. Similiter in homine esset, nisi per rationem ei obuiaretur. De quo alibi latiùs.

(Corolla.) ¶ Ex quo sequitur, astrologos istos diuinos qui iudiciarij vocantur, malè, & cum errore iudicare de aliquo nato, cùm dicunt: talis, vel talis erit, in illis quæ pendent ex actibus humanis: vt quod talis erit latro, & suspendetur: talis erit adulter: quia ista nō cadunt sub astrorum gubernatione: nisi isti excusationem habeant in suo prænostico, quod cognoscentes complexionem, & inclinationem ex astrorum aspectu, iudicent de executione secundùm eam: quia raro homines contranituntur, sed vt in plurimū (cùm stultorum numerus sit infinitus) (Ecclesi. 1.) sequātur, vt brutum animal cœlorum influētiam, & constellationes.

(Ad argum.) ¶ Ad primum, solutio patet ex istis quæ in vltima conclusione dicuntur.

(Ad. 2.) ¶ Ad secundum dicitur, quod cœlum influit in inferioribus, & omnia inferiora dicuntur cœlo esse approximata: quia omnia sunt contigua, & intra sphęram suæ actiuitatis posita. Et quòd agens non agat, nisi communicet in materia, si poneremus vnam esse materiam cœlorum, & istorum inferiorum, nihil contra nos: sed tenentes (vt tenemus) aliam esse materiam cœlorum, intelligitur necessaria communicatio in materia, ad hoc quod agens repatiatur, vel in causis particularibus: in vniuersalibus verò non vniuocis hoc non est requisitum. (Communicatio in materia in causis æquiuocis nō requiritur. In lib. de cœlo. specul. 1.)

(Ad. 3.) ¶ Ad tertium dicendum, quòd quando cætera sunt paria, agens magis in propinquum, quam in remotum agit, & tamen quod media aeris regio non sit calida tantum, quantum ista infima, quæ nos circumdat, est ex alia causa: ppter antiperistasin, (Arist. 1. de ge. t. 72.) & quia radij reflexi non perueniunt vsque ad eam. De quo disputatio erit in hoc libro specul. 4.

(Corolla.) ¶ Inferunt omnes ex suprà dictis de influen-

fluentia cœlorum, causalitate eorum, & gubernatione, quod si Deus subtraheret omnes influentias cœlorum ab istis, infra orbem lunæ nihil fieret: imò destruerentur omnia, & deficerent: & nisi per miraculum, non possent stare: quia substractis influentijs, tollerentur & primæ qualitates. Ipsisque substractis, nulla esset alteratio: nam cessaret omnis actio. Neque essent formæ substantiales, cum non possint esse sine suis qualitatum dispositionibus: imò neque esset materia, cum nunquam possit esse sine forma: si ergo nulla esset forma, non esset materia: imo nihil esset infra concauum lunæ: & dicũt quod neque ipsa elementa quę corrumperentur, non ab aliqua causa positiua, sed à cœlo priuatiuè propter defectum conseruantis: ergo secundùm istam considerationem mundus iste inferior dependet essentialiter à corporibus cœlestibus, sicut lumen à corpore luminoso. Ista dicunt communiter philosophi, etiam catholici, sed demõstrari non possunt. Quapropter licèt dicamus mundum gubernari ab influẽtia cœlorum, & motu eo quòd sic habeat rerum ordo à Deo præfixus, & illa ordinatio perseueret, tamen non est necessarium dicere quòd si cessaret motus cœli, & influxus, omnia corrumperentur, & annihilarentur. Neque possum mihi persuadere quod affirmant omnes fere, quod si cessasset motus cœli (vt in die iudicij cessabit) & applicaretur stupa igni, non combureret eam. Mirum est hoc. Nec nego quin potuit Deus talem posuisse legem à principio, sed non constat. Cessante tandem motu, cessabunt quidem omnia: quia finis erit mundi.

...i cœlorum ...ausalitas ...lteratur, ...ihil erit vi... ...bilium.

...heo. in 4. ...48.

* ¶ * Hic tamen considerandum est aliquorum fuisse opinionem, & Henrrico gandẽsi tributum: quod cœlum in his inferioribus non agit efficienter, & producendo per virtutem influxũ: sed tantum determinando agentia particularia, ad actiones suas: & sic mixtum non generaretur si cœlum per motum non determinaret agens proximũ ad talem actionem: & hoc putãt esse de mẽte Commen. 7. meta. commẽ. 31. vbi loquẽdo contra Auicennam de illo datore formarum dicit, quod corpora cœlestia dant istis inferioribus, &c. sed tamen tenendum est, quod sit causarum ordo & vltima & proxima, non agit nisi causante prima: & sicut à motu cordis in animali, pendent motus aliarum partium, & eo deficiente immobilitãtur aliæ partes: sic deficiente motu primi mobilis, sic Deo disponẽte causæ inferiores non agerent. & ob hoc Arist. 8. physic. dixit quod primus motʼ est vita, id est, fons & vniuersale principium in natura existentibus. Tenẽdum ergo est quod cœlum motum non solum determinat agentia inferiora ad proprios effectus: sed agit & influit in quocunque effectu inferiori, sicut causa prima influit in omnem effectum causæ secũdæ: & sic habet rerum ordo.

¶ De quo in. 4. nostrarum Resolutionum Theologicarum dicemus, Deo aspirante.

¶ SPECVLATIO. II. De terræ magnitudine, de qua Aristoteles hic, in ordine ad elementa alia, & ad astra. Vtrùm elementum terræ sit minor, quam alia elementa, & astra.

Pparet quòd nõ: quia sol, & omne aliud astrum nobis minor apparet quam terra: & sol est minor quam apparet: ergo terra non est minor sole. Maior experientia patet. Minor probatur, quod sit minor quàm apparet: quia nos sumus in medio densiori, quàm sit sol: ergo radij solis venientes ad nos, dispergnntur in occursu medij densioris, & rem ostendunt maiorẽ, quàm sit: ob quod denarium in aqua apparet maius quàm sit: ergo etiam sol minor erit terra. 1. Argumẽ.

¶ Secundò. Elementa omnia sunt æqualia: ergo vnum non est alio maius. Patet. Si nõ sunt æqualia: ergo vnum aliud excedit: ergo in materia, vel in forma: non in multitudine materiæ: quia ex vno pugillo aquæ fiunt decem aëris: nam sub vno aquæ tantum est materiæ propter densitatem, quantum sub decem aëris: ergo multitudo materiæ eadem est. Neque est inæqualitas in formis: quoniam non potest hæc signari. Argumẽ. 2.

¶ Tertiò. Illud cuius quantitas sciri non potest, nec maior, neque minor dici debet: sed Argumẽ. 3.

terra est huiusmodi. Patet: quia variè Ptolemæus, Alfagranus, & sphere authór loquũtur de stadijs, quæ correspondent vni gradui in cœlo: ergo non est certitudo.

Incontra. Notand. 1.

¶ In contrarium est veritas.

¶ Primo est notandum, quod quando aliquod opacum opponitur luminoso, vmbram causat: sed si sit opacum maius quam luminosum, nunquam datur conus vmbræ, sed tanto quanto protenditur vmbra, tantò magis radij distant. Et si sit æquale, æqualiter lineæ quæ terminant vmbram, etiam æqualiter distant, & nunquã cõcurrunt. Si vero luminosum est maius opaco, concurrunt lineæ: & vmbra facit conum post opacum. Hæc constant experientia ad oculũ.

Ex perspectiua.

¶ Hic ergo quæritur de terræ magnitudine, & aliorum elementorum, & in qua proportione se habeant elementa adinuicẽ & similiter terra ipsa in ordine ad astra: ꝙ solet tradi in libris de cœlo, & etiam in sphera: vbi Ioannes de sacro Bosco ponit quantitatem terræ, & comparationem ad astra.

Notand. 2 ¶ Etiam notandum, ꝙ ambitus totius terræ velut punctum est in comparatione totius vniuersi: ita quod si oculus esset in firmamento, nõ videret eam ob paruitatem.

Horontius. Et probatur: quia dicitur communiter, ꝙ vbicunque sit homo in terra positus, medietatem videt cœli, & medietatem aliam non videt: ꝙ non esset verũ, nisi paruæ quãtitatis terra esset in cõparatione vniuersi: quia est ac si nullius esset quantitatis.

Notand. 3. ¶ Tertio notandum, quod modus quo potuit sciri quantitas terræ hic est, supposita cœli diuisione, quam diuidunt astrologi in 360. gradus, & cuilibet eorum in terra correspondent. 700. stadia. Quod fuit inuentũ isto modo: si quis ponatur in eleuatione aliqua poli. 10. (verbi gratia) graduũ: tendat ad polum versus Aquilonem, vsque dum alio gradu magis sit eleuatus polus: si numeret stadia via recta progrediendo, quæ per terram ambulando absoluit, sunt septingentæ: & sic inuentum est, quod cuilibet gradui in cœlo correspondent in terra. 700. stadia: quæ si multiplicentur per. 360. hic numerus stadiorum erit repertus totius ambitus terræ. 252000. Quod si quis vlterius velit scire numerum leucarum totius terræ, sic inueniet. Octo stadia vnum faciunt milliare, & 2. milliaria, leucam: & sic. 16. stadia leucam faciunt.

* ¶ * Aliqui tamen tria milliaria ponunt in leuca, & alij quatuor: sed si duo, ponitur hic modus.

¶ Diuidantur ergo ducenta, & quinquaginta duo millia stadiorum per. 16. & resultabit numerus leucarum, qui erit. 15750.

¶ Sub silentio tamen transeundum non erit, diuersas esse opiniones in huiusmodi quantitate terræ computanda: nam Ptolemæus cuilibet gradui solum dat. 500. stadia, & non 700. vt præcedens opinio: & sic totus ambitus est. 180000. & sunt minus quàm autor spheræ posuit. 72000. Diuersæ opiniones. Ptolemæus. 7. lib. summæ geogra. li. 5. ca.

¶ Alphagranus dicit, quod cuilibet gradui in æquinoctiali correspondent in terra solum. 453. stadia, & tertium vnius. De quo dicit sumptum fuisse experimentum tempore Almeonis, in præsentia multorum sapientum. Secundum istam opinionem ambitus totius terræ est. 163200. stadiorum, qui est minor quantitas, quàm posuit opinio prima per. 88800. stadia, & quàm Ptolemæi. 16800. Alphagranus differentia. 8.

¶ Neoterici autem sequuti sunt aliam rationem: vt cuilibet gradui dent. 560. stadia. Secundum illos habet terra in ambitu. 201600. stadia. Opinio. 3. Neoteri.

¶ Causa tantę variationis potuit esse, quia experientiam sumpserũt vel non via recta, vel si via recta, non per planiciẽ, sed per decliuia montiũ, & alij per rectam, & per planum: sicque potuit esse quod non omnes conuenerint. Sequentes opinionem Ptolemæi, quia videtur in medio posita, & quia viri peritissimi, sit conclusio responsiua.

¶ Totius terrę ambitus est, centum & octoginta millia stadiorum. & sic cuilibet gradui correspondent, 500. stadia. Habetque totus terræ ambitus. 22500. milliaria: & cuilibet leucæ dando duo, sunt. 5625. leucæ. Terræ verò diameter habet. 1790. leucas, & vsque ad centrum eius, vbi semidiameter sunt. 895. leucæ. Hæc omnia non cõstant nobis aliter, quàm fidem dando peritissimis, qui curiose experti sunt, quid cuilibet gradui correspondeat in terra. Cõclusio.

¶ * Hæc sunt quæ in libris legimus & antiquorum & neotericorum, qui de hac materia loquuti sunt: sed tamen quam fuerint deficientes, nouus nouiter inuentus orbis manifestat: qui in lõgitudine à loco qui dicitur Cabo Rason in eleuatione. 48. graduum ad septentrionem que es azia los Bacallaos vsque ad tretũ que se dize estrecho de Magallanes ay por tierra mas de *
mil

milleguas,vt dictum est. Vnde apparet falsum dicere ambitum terræ cõtinere.5625. leguas.Et quid de terra illa, quæ vltra fretum Magallanicum videtur,(que corre al Oriente,y nauios derotados de Portuguefes azia el cabo de buena esperança la han visto.)Et quid dicendum de la nueua Guinea ab hinc. 25.annis à nostris inuēta quæ incipit post lineam equinoctialem ad austrum & extenditur ad fretum Magallanicum: & fortè cõtinuatur cum ea terra quæ ibi à nostris visa est in eleuatione. 52. graduum cum dimidio. (Y dizen auer corrido la costa desta nueua Guinea per trecentas leucas:)non inuenietes finem,nec ausi sunt enaui egredi ob multitudinem habitatorum,qui sunt nigerrimi & feroces:& de certo ambitu per loca maritima suprà latè dictum est.

¶Et quantum ad illud de terræ diametro, constat per regulam geometriç. Data peripheria circuli cuiuslibet, si circulus diuidatur in.22.partes æquales,& auferatur vna illarum,remanentis tertia pars est diameter totius circuli:& sic totus circulus ad diametrum se habet in proportione tripla sexquiseptima, parum amplius: quia non est præcise:ob quod ab Euclide nō est tradita talis regula:sed quia parum distat,hinc est quòd mensuratores,& ędificatores hac regula vtantur:sicque inuenta totius diametri quantitate, medietas etiam inuenitur.Sed ob causam dictam de mensura, & proportione diametri, & circunferentiæ, quia præcisa non est,dixit Aristoteles,nō inuentam scientiam de quadratura circuli: ob hoc nec Archimedes,neque Brabardinus, neque Cantuariensis,nec Nicolaus de causa inuenerunt præcisè, quanuis ipsi putent se inuenisse scientiam: imò etiam Boëtius fatetur esse scientiam. Reuertentes ergo vnde digressi sumꝰ,sit cõclusio.2.

De circuli quadratura non inuēta est scientia præcisè.

Conclu.2.

¶Secunda conclusio. Quanuis quantum ad materiam,& formam elementa omnia habeant æqualitatem quoad magnitudinem, quodlibet ad sibi proximè sequens se habet in decupla proportione, secūdùm Aristotelis regulam: vt aqua in decuplo sit maior terra: & aër aqua, &c. Probatur quoad primam partem.Si ignis conuerteretur in aerem, totus in totum, non esset amplius de aere, quàm nunc est: & si totus aer in aquam,eandem quam nunc habet aqua quantitatem haberet,& eundem

Ratio.1.p.

occuparet locum. Sic Aristoteles dicit: Ex vno pugillo terræ fiunt decem aquæ,& ex vno aquæ fiunt decem aëris, & ex vno aeris fiunt decem ignis. Ecce quomodo sunt æqualia in materia,& consequenter in forma: quoniam tantum continetur in vno pugillo terræ,ob densitatem, quantum in decem aquæ. Et si aqua condensaretur ad terræ densitatem, decem eius pugilli vnus esset terræ. Et sic in quantitate habet aer supra aquam decuplam proportionem. Dixi, secundum Aristotelem,nam secundùm istam Aristotelis opinionem,semidiameter ignis excedit semidiametrum terræ in millesima proportione: quia ex vno pugillo terræ mille fiunt ignis, & centum aeris, & decem aquæ. Verum secundùm sententiam Ptolemęi in Almigesto, & Alfagrani in suo de aggregationibus stellarum differentia.21. à terra vsq; ad concauum Lunæ solùm distantia est tricesies tèr, & dimidium ,& vna vigesima semidiametri totius terræ:& sic ponitur distantia à centro terræ vsq; ad concauum lunæ. 109037. stadiorum, quàm opinionem sequitur etiā Iacobus Faber,sequens Alfagranū, quem etiam sequuntur moderni , & doctor Ciruelo in fine primi libri sphęræ. De quo sit conclusio tertia.

Aristote. 2. de gen.& in hoc.

109037.

Faber lib.1 cap.6. sum sphæræ.

¶Semidiameter ignis continet semidiametrum terræ trigesies ter , & semis, cum parte.20.& semidiameter lunæ continet semidiametrum terræ sexagesies quater, 64
cum.6.parte: & semidiameter Mercurij continet semidiametrum terræ centies sexagesies septies : & semidiameter veneris 167.
continet terræ semidiametrum millies centies vicesies: & solis, mille ducenties vi- 1120. 1220.
cesies : & martis est octies millies octingentesies septuagesies septies: & Iouis est, 8877. 14405. 20110.
decies quater millies,quadringentesies quinquies : & Saturni semidiameter est , vicesies millies centies, & decies: &.8.sphe- 40220.
ræ est duplū.s.40220. Ecce istis patet quomodo se habeat terra in quantitate in ordine ad alia elemēta & ad copora cœlestia.

Conclus.3.

¶Quarta cõclusi. Sol maior est terra,similiter,Mars,Iupiter,&Saturnꝰ: sed terra maior est Luna,Mercurio,&Venere.Hęc conclusio quo ad primā partē de sole quomodo sit maior ipa terra,patet:quia oppositiōe facta ipsius terrę inter Solē & Lunā,vmbra habet finem: ita vt stellæ non eclypsentur: cuius est argumētum apertissimum, quod

Luminosū.

terra

terra sit sole minor: aliàs ex suppositis, vmbra nunquam conueniret ad modum pyramidis, sed quanto progrederetur, tãto latiùs disiungerentur lineæ vmbram terminantes, vt apparet in ista figura. Quòd luna sit minor terra, patet: quia vmbra terræ obumbrat totam lunam, vt patet quando est eclypsis: quod non posset esse, si terra esset minor luna.

¶ De excessu dicunt astrologi, quòd sol cõtinet terram centies sexagesies septies, & insuper tres octauas. 167.

¶ Mars continet terram semel, & dimidiũ, & decimam tertiam ferme. 95.

¶ Iupiter cõtinet terrã nonagies quinquies. & deest paulominus vna quadragesima.

¶ Saturnus continet terram nonagies, & semel, & vnam octauam.

93 ¶ Terra continet lunam tricesies nouies, paulo plus.

Terra continet Mercuriũ vicies semel millies nongies quinquagies, & bis. 2 1 9 5 2.

2195 2. ¶ Terra continet venerem tricesies septies: & sic Ven⁹ est trigesima septima pars terrę.

37

Cõclusio. 5 ¶ Quinta conclusio. Terra non solùm minor sole est, sed etiam qualibet stellarũ, quę alicuius magnitudinis in firmamento posita est, tam primæ, quàm secundæ, tertiæ, quartæ, quintæ, & sextæ magnitudinis.

Ratio. Probatur ab astrologis, & non est hic opus adducere: quia nõ sunt ad propositum. Et ita dicunt, quod si terra stella esset, & poneretur in firmamento, ob paruitatem quantitatis, vt nunquam videretur: etenim sunt plures stellæ ibidem in firmamento, quæ non videntur ob hoc. De quo vide Fabrum in

Faber. quarto libro suæ sphæræ. Et dicit vnũ Paulus Venetus hic cap. secundo. conclusio. secunda, quod sol licet sit maior terra, est tamen minor omni stella visibili, quæ est in firmamento: quia si sol esset in firmamento, vel non videretur, vel sub minori angulo videretur. Hoc alijs non placet.

Venetus.

Ad argum. ¶ Ad primum, dicendum quod quãdo oculus est in medio rariori, & res in densiori, vt de denario in aqua contingit, res maior apparet: sed nos nõ sum⁹ in medio rariori: sed dato, nihil probat. Solum poterit probare, quòd appareat maior, quã appareret, si nõ esset medij variatio in densitate, vel raritate: sed ex hoc non probatur quod illam solum habeat quantitatem, secundùm quòd apparet. Et ratio est, distantia magna quæ est à nobis, vsque ad cœlum solis. Sũt enim milliaria. 3640000. Tres cuentos, seycientas, y quarenta mil leguas. Et hoc solum vsque ad concauum cœli solis: quia vsque ad conuexum eius sunt millaria. 3965000. Non ergo mirum quod ad tantam distantiam res quæ tam magna est, tam paruæ quantitatis appareat.

¶ Ad secundum dictum est, quòd in quantitate vnum elementum aliud excedit (si Aristo. credimus) in decupla proportione. Ad secũdũ.

¶ Ad tertiũ, dicimus ita esse, varias opiniones esse inter Astrologos de quantitate astrorum cœlorum, & terræ, neque mirũ, cùm sit difficile: tamen non ob id oportet reijcere, sed quod magis rationi consonum apparet acceptare. Et tandem omnes conueniunt solem esse multo maiorem terra, & lunam minorem ea. Ad tertium

Aristot. hic c. 8. 2. de ani. tex. 159 & de somnis. cap. 1.

¶ SPECVLATIO. III.
De tribus regionibus aëris, scilcet, suprema, media, & hac infima.

AN aër cõuenienter diuidatur in tres regiones, sic quòd media debeat esse frigida semper. Quia Aristoteles tractat de illis quæ cõtingunt in aëre in infima, secunda, & tertia regione, necessarium est disputare prius, vtrum aer diuidatur, vt media regio debeat esse semper frigida.

¶ Arguitur quod non detur talis media regio aeris. Elementum aeris est homogeneum, sibi determinans caliditatem, & humiditatem secundùm omnem sui partem: sequitur ergo quòd non diuiditur in regiones. Patet: quia id quod diuiditur in partes, oportet sit secundum aliquam differẽtiam partium: sed differentia hæc nõ potest assignari in aere. Argumẽ. 1.

¶ Confirmatur: quia eadem ratione poneretur in omnibus alijs elementis, cum non sit potior ratio de vno, quàm de alio, sed non ponitur in alijs elementis: ergo neque in aer. Confirmat.

¶ Secundò. Etiam si detur illa tertia regio aeris, quæ mediat inter extrema, non erit frigida: Argumẽ. 2.

frigida: nam si esset frigida, vel esset per naturam suam, vel ex aliqua causa extrinseca. Non à natura, cùm aer sit calidus, & humidus. Et si à natura, etiam haberet prima, & vltima regio. Neq; ab aliqua exteriori causa: quia vel esset ab aqua circunstante, quæ frigida est. Et ab ea non: quia cùm omne agens fortius agat in propinquum, quàm in distās, hæc regio in qua nos habitam⁹, esset magis frigida: quia contingua est aquæ. Neque frigiditas illa prouenit ab igne: quia ignis non frigefacit, sed calefacit potius. Neque prouenit à sole: quia sol est fons luminis, & caloris: ob id ab ipso non posset emanare frigiditas.

Aristote. 1. de gen. tex. 72.

Argum. 3. ¶Tertio. Omne quod mouetur regulariter calidum est: quia motus est causa caloris: sed media aeris regio mouetur cōtinuè circulariter. Maior est nota, & minor asseritur cōmuniter, quòd aer qui est vltra perispheriam tangentem mōtes, mouetur circulariter, eo modo quo & ignis mouetur: sed illa regio media (si danda est) est supra montes altos: ergo nō est frigida, sed calida: imò magis calida, quàm infima, cùm accrescat causa alia caloris, quæ in infima nō est.

Aristotel. hic. c. 4.

In contra. ¶In contrarium est authori. Aristo. in isto loco, & philosophorum omnium.

1. Notādū. ¶Est notandum pro solutione, cùm aer sit tantæ quantitatis, vt in decuplo sit supra aquam, & in centuplo ad terram, diuiditur secūdùm imaginationē tota machina eius, & sphera in tres partes, vt illa quæ tangit nos, infima dicatur regio: & post istam sit media, quæ tenet locum medium corporis eius, vel grossitiei: & supra mediam ponitur suprema, quæ ignem tāgit. Hæc distinctio secundùm imaginationem est, vt non detur certitudo in quantitate: quia (vt infrà declarabitur) aliquando maior, aliquando minor media regio est. Et cōsequēter oportet de alijs regionibus dicere. In tātum hoc est verum, quòd Albertus Magnus in suo de passionibus aeris ipsam totam regionē in quatuor diuidat, ex media faciens duas, eò quòd in vna parte magis frigida est, & in alia minùs.

Triplex regio aeris.

Albert. Magnus.

Notādū. 2. ¶Secūdò notandū, ꝙ tam caliditas, quā frigiditas duplicē potest habere causam: vnā directā: aliam indirectam. Directa causa caliditatis, radij solares erūt. Cùm enim sol sit non solùm causa, sed fons luminis vbi radij attingunt, oportet (nisi aliud obstet) calorē causent. Potest similiter ex ipsis radijs alio modo causari caliditas: nō per radios directos, sed per reflexos: vt à dēsiori medio reflexi agant fortius, & calor intēdatur: sicut videmus fieri in reuerberatione alicuius parietis, vel quando ex speculo reflectuntur: vt in angulo incidētiæ ignem causent, stuppam appositam incēdendo. Contingit aliquando causari calorem, non à radijs solis directis, aut reflexis, sed à contrario frigore circunstante, propter antiparistasin: vt dicūt philosophi: vt cōtingit in fornace, quādo faber ferrarius aquam mittit, ob quam intenditur ignis: quia fugiens contrarium, virtus fortificatur, & vnitur magis.

Aristo.

¶Isto eodē modo frigus potest causari & à frigido in frigidante, & à cōtrario approximato, ratione cuius frigus intenditur, & fortiùs redditur. His dictis, respondetur.

¶Prima aeris regio, quæ nos cōtingit, semper calida est, licet vno tēpore magis quàm alio. Probatur. Posita causa, ponitur effectus, vbi non est impedimentum: sed in infima aeris regione est causa caloris: ergo calor erit. Primo. Est causa: quia ipse aer est calidus, licèt non in summo. Conclus. 1. Ratio. 1. p.

¶Secundò. Sunt causa radij directi ipsius solis calefaciētes aerem. Est & alia causa, radij, scilicet, reflexi: nam à medio opaco, & denso (quale terra est) reflectūtur radij, qui simul cum ipsis directis commixti fortiùs agūt in aeris istam partem infimam, quàm efficiunt calidam. Itaque tres causę sunt caloris: vna, natura aeris: alia radij directi: tertia, radij reflexi. Ratio. 2.

¶Quòd in vno tēpore magis sit calida hæc regio, quàm in alio, experiētia ostendit ex elongatione solis maiori, vel minori: ex directione etiam radiorum maiori, vel minori: nam quando radij solares magis directi perueniunt ad nos (quod contingit in æstate) calidiores sunt: quàm in hyeme. Quādo verò minus directi sunt, minus calefaciunt. Ex quo prouenit aquas fontiū calidas esse in hyeme, & in vere, & æstate frigidiores. Cuius inferius dabitur ratio. Ratio. 2. p.

¶Secūda cōclu. Aeris regio media (quę nō solùm in tropicis, sed etiā sub torrida zona ponēda est) semper frigida manet, quamuis nō ęqualem habeat latitudinem in omni tēpore, neq; æqualem frigiditatem. Quòd sit in hac regione media frigiditas, patet: quia vbi absentia calefactiui, oportet ibi intelligere frigiditatē: sed in illa media regione est absentia quantū ad hoc, ꝙ dato radij directi solis Conclus. 2. Ratio. 1. p.

ēti solis pertranseant, tamen illi qui resiciuntur à terra, non illò perueniunt, sed solùm sparguntur per hanc infimam, & non deueniunt ad illam mediam.

Alia ratio. ¶ Alia ratio, & potissima est: quia cùm nō abundet calor: & humiditas sit in summo, habet aliquid de frigiditate: & hæc fit intensior ob contrarium circunstās, qui modus est per antiperistasin: nam infima regio est calida, & nimis calida, propter varias causas caloris ibidem concurrētes, vt dicit prima conclusio. Ob id frigiditas mediæ regionis intenditur contrarium fugiens. Et ex suprema parte etiam habet calorem, vt dicemus in sequenti conclusione: sequitur quòd regio aeris media frigida est. At quia ista non concludunt tantum, quātum ipsa expostulat ratio, non solùm Physicè, sed Theologicè loquentes, diuinam ordinationē, & eius prouidentiam adducamus: quippe quæ omnia ordinatè ad suos fines certos dirigit. Cū in illa media aeris regione deberent generari (vt infrà dicemus) meteorologica multa: grando, nix, pluuia, & alia quæ natura frigida sunt, ab authore Deo est constitutum, vt illa aeris regio media frigida esset: vt ex vaporibus eleuatis per virtutem solis, pluuiæ generarētur, & niues necessariæ ad terram fœcundandam, & humectandā, ad fructus producendos: aliàs in puluerem cōuersa terra, non posset germinare, & deficerent alimenta ipsis animantibus, & maximè hominum, ppter quē omnia ista inferiora sunt constituta siquidem quod radij reflexi ad eam non perueniant, posset facere eā non tam calidam, sicut hæc infima est: sed esse tam frigidam, non videtur nisi & diuinam prouidentiam adiungamus: sicut solet dici de fœminis, quare nascantur, & generentur, & non viri: quia scilicet, semen recipitur in sinistra parte matricis, vel ex alijs causis, vt dicunt medici. Sed obsecro an ista sufficiens esset, quòd istud tam casuale, velut in equilibrio esset, quòd tot fœminæ generentur, sicut viri, nisi huic adiungamus (quod potissimum est) diuinam prouidētiam, quę cum attingat à fine vsq; ad finem, disponit omnia suauiter? Et quia si soli viri, vel solæ fœminæ, nō esset generis humani multiplicatio, est diuina ordinatio, vt viri, & fœminæ procreentur. Sic in proposito placet dicere de illa aere regione media: quia rationes quæ adducuntur non satisfaciunt, nisi diuinam intelligamus prouidētiam simul.

Ex diuina prouidentia est q; fœminæ generētur, & nō à casu.

Sapient. 8.

¶ Dixerim in conclusione, quòd hæc media aeris regio non solum sit habitantibus in tropicis, sed etiam illis qui habitant sub torrida zona: propter Ludouicum Coronel. qui in. 7. Physicorum dixit, sub torrida zona non dari hanc mediam aeris regionē: quoniam (dicit ipse) si deberet poni, esset frigida: & causa esset: quia radij reflexi non perueniunt ad illum locum: sed (dicit ipse) sub torrida zona, quia sol dirigit in directū radios, & reflectuntur directè non ad angulos incidentiæ: & sic eam calidam reddit: nam quod radij (quando directè reflectuntur) illo perueniant, patet: quia tantū possunt reflecti, quantum in directum possent extendi, si terra non obstaret: sed si terra nō obstaret, peruenirent ad concauum lunæ: imò perueniunt vsq; ad firmamētum: quod quando sol directè respicit lunam in plenilunio apertissimè monstratur: ergo reflecti possent vsque ad mediam regionem, & ibi de facto reflectuntur: sed in tropicis nunquàm sic sol in directum radiat, & radij reflectuntur, sed per angulos incidentię diffunduntur, & dilatantur: sed non perueniūt vsque ad illum locum. Hæc Coronel. Salua reuerentia eius, valdè est deceptus in hoc. Neque hîc sit opus declarare quæ sit terra correspondens tropico Cācri, vbi Europa sita est: neq; tropico Capricorni, quā do quidem in libro de coelo satis manifestū reddidimus.

Contra Coronel.

¶ Contra eū est argumentum, quòd media regio aeris debeat dari sub torrida zona. Si ibi non esset danda, sequeretur quòd neq; fierent impressiones meteorologicæ, scilicet, grando, nix, pluuia, & alia quæ ibi fiūt. De quibus inferiùs erit sermo: sed hoc est falsissimum. Patet. Nos hîc in noua Hispania sumus sub torrida zona: & hæc ciuitas Mexicana per quatuor gradus intus est in ea: tamen fiunt grādines: procellæ magnę: fit pluuia: & (quod mirandum est) per quinque menses ferè quot annis quotidię pluit: quod in alijs Europæ partibus nunquam visum est. Niues etiam generantur: fulgura horrenda, & frequentissime, & non raro: ergo sequitur quod media regio aeris danda est etiā sub torrida zona. Et in illis qui sub æquinoctiali habitāt, & qui ex alia parte ad tropicum Capricorni degunt, vt in Peru, & alijs multis nunc de nouo inuentis gentibus ad austrū, fiunt, & contingunt huiusmodi meteorologicæ impressiones: ergo oportet dare

Argumē contra Coron.

Noua Hispania sub torrida zona.

Aeris media regio sub equinoctiali.

tet dare aëris mediam regionem in illis partibus, sicut in illis qui habitãt sub tropicis.

¶Ex istis nos sumamus nostræ rationis cõfirmationem, frigiditatem huius regionis magis debere poni ex diuina prouidentia, quàm ex ratione naturali. Quod si id diceret Ludouicus Coronel, assensum ei daremus. verùm cùm absolutè negat, solùm illa ratione fragili deceptus est, vt omnibus est compertissimũ: & est deceptus, sicut & illi (aliàs docti) qui dixerunt, torridam zonam esse inhabitabilem propter nimium æstũ, cùm tamen sit omnium totius vniuersi partium incolarum frequentissima.

Decepti sunt qui dixerunt torridam zonã inhabitabilem.

3. Cõclusio

¶Tertia conclusio. Illa aëris regio media, quæ continuè frigida ponitur, valde differens est ab extremis in densitate: quia ipsa spissa est. Volo hic dicere, illam regionẽ mediam oportet imaginari esse dẽsiorem alijs, & esse difformiter profundã: quia ibidem commiscentur vapores eleuati. De quibus inferius erit sermo: qui eleuãtur ad. 52. milliaria sursum, vt tradit Vitilion in sua perspectiua, in. 8. lib. conclu. 58 Ibidem in comment. Alacem dicit, quòd propter grossitiem, & spissitudinem aëris illius mediæ regionis causantur ante ortum solis, & post occasum duo crepuscula, matutinum, & vespertinum: quia in illa parte spissa refrangitur lumen.

Vitilion.

Alacem.

Ratio.

¶Ratio pro conclusione potest sic formari. Illa pars est spissior cæteris, in qua magis admiscẽtur vapores extranei: sed media est huiusmodi, vt apparet ex illis quæ ibi generantur: ergo ipsa est spissior.

4. Cõclusio

¶Quarta cõclus. Suprema aëris regio, quæ concauum ignis tãgit, calida est semper, & vehementer calida. Probatur ista sicut prima: quia vbi causa caloris magis viget, ibi oportet ponere & magis effectum eius: sed in suprema aëris regione est huiusmodi: quia ibi est causa natura eiusdem aëris, qui calidus est. Est & causa radius solaris, & propinquitas ad fontem caloris. Ponitur & alia approximatio. s. ad ignem. Ponitur & coniunctio cum ipsa media regione, quæ frigida est propter fugam contrarij motus: qui caloris causa est: nã tantò quantò pars aëris igni proxima est, tanto amplius mouetur circulariter ad motũ ignis: qui mouetur ad motũ lunæ circulariter. Ecce quomodo cõcurrũt multa in suprema regione aëris, vnde calida sit. Et ista etiam nõ semper habet eandem latitudinem: quia sicut media crescit, & decrescit, sic ista. Si enim crescit in frigiditate media, oportet ista decrescat pro illa parte, qua extenditur media; & si media non tantam habeat latitudinem; oportet suprema extendatur magis: & in diuersis partibus anni in omnibus istis tribus signatis regionibus non eadem latitudo signanda est: sed augetur, & diminuitur, vt declaratum est.

Motus est caloris cã Arist. 1. me. cap 4.

Non est eadem latitudo regionũ in orbe.

¶Et in tãtum est verum hoc, quòd media regio (de qua dicimus) non ponenda est in medio, vt æqualiter distent extrema; quia multo magis relinquitur de aere secũdum quantitatẽ in suprema aëris regione, quàm sit in media: & media magis habet, quàm infima regio videatur habere: quia dicunt aliqui, quod infima regio non extenditur vltra montes altissimos: imò quod ibi sit media. vt in ciuitate Mexicana mõs ille altissimus quem *Vulcan* vocant, qui certis horis quotidie fumum spissum emittit ad modũ densissimæ niuis positus, ponitur esse vltra infimam, in media regiõe aëris. Ob id istas tres regiones nullus putet diuidi per æquales partes spatij totius sphæræ aereæ: sed sat est, quod tres dentur regiones, ob diuersam dispositionem in frigiditate, & caliditate, non curantes de quantitate certa: ob id dixi non esse eandem latitudinem semper in ipsis signatis regionibus.

¶Ad primum dicim', licèt ita sit, quòd aër sit homogeneum, diuiditur tamen in has regiones propter *varietatem contingentem* ex vaporibus admixtis, & ex radiorum reflexione, & ex approximatione, vel elõgatione à terra, vel à sole.

Ad argum.

¶Et non est eadem ratio in alijs elementis, vt dicitur in confirmatione: quia neque in aqua, neque in igne rationes inueniuntur, quales dantur in aere.

Ad confir.

¶Ad secundum, dicitur illam mediam regionem esse frigidã, atq; prouenire per antiparistasin ex extremis regionibus, suprema, scilicet & infima calidis: quapropter ipsa media condensatur, & fortior efficitur per fugam cõtrarij: de quo erit specialis speculatio sequens: quomodo contingat antiparistasis. Pro nunc sufficiat dixisse hanc esse causam, scilicet, contrarij fugam.

Ad secũdũ.

¶Ad tertiũ dicendũ, quod motus est causa caloris, nisi aliquid obstet: & si nõ esset aliud in illa media regione nisi motus, potiùs eã calidã, quàm frigidam diceremus: sed quia sunt aliæ rationes quæ magis faciunt ad

Ad tertium. Posterior solutio.

frigidita

frigiditatem, quàm motus ad calorem, non est calida: sicut aquæ fluuiorũ, quæ semper mouẽtur, nõ sunt tam calidæ, sicut stagnales, quæ stant immobiles. Ratio est: quia in fluentibus nõ imprimitur, radius solis, & nõ potest reddi calida, in stãtibus tamẽ imprimitur, & operatur. Vel dicendum, ꝙ motus aeris in regione media non est tã vehemẽs, & talis, vt possit causare calorem.

Posterior solutio.

¶SPECVLATIO. IIII. De antiparistasi, quæ est potissimũ quod in ista materia cõsideratur. Vtrùm in veritate detur talis actio per antiparistasin.

1 Argumẽ. Videtur quòd non. Si daretur, maximè esset à suo cõtrario: sed hoc non: quia contrarium contrarium suũ corrumpit: & non fortificat, vt docet Aristo.

Aristo. 1. & 2. de generatio.

Confirma. ¶Et confirmatur. Quinto & 9. Metaphy. dicit, & 2. perihermenias virtutes naturales nõ sunt ad opposita: sed ad opposita essent, si fortior fieret per antiparistasin per positionem sui contrarij.

2 ¶Præterea. Si per antiparistasin esset fortificatio ex contrario, eo esset, ꝙ fuga cõtrarij est: sed vbi fuga cõtrarij, est inferioritas in vno, & superioritas in alio; ergo quod est maioris virtutis destruet aliud, & sic nõ erit fortificatio contrarij, sed potiùs eius destructio.

3 ¶Postremò. Non potest intelligi talis fortificatio, nisi vel per hoc quòd cõtrariũ agit, aut per hoc quod id quòd confortatur, agit in seipsum: si primo modo: si quod confortatur est frigidum, & contrariũ calidũ agit, non erit ad intendendum frigus, sed ad destruendum: quia calidũ solum producet calorem: ergo erit per hoc quod frigidum fugiens calidum, agit in seipsum, & hoc non potest stare: quia nihil agit in seipsum: quia omne qđ mouetur ab alio mouetur.

Aristo. 7. & 8. physi.

In contra. ¶In contrarium est veritas.

Notand. ¶Notandum, tres esse opiniones circa modum quo contingit per antiparistasin aliquid agens confortari. Primus modus est

1. Opi. Pau. Veneti. Pauli Veneti, qui in isto. 1. c. 3. ait, fieri per reflexionem specierũ in se, ita vt frigidũ, circunstãte calido, agat in seipsum, per hoc ꝙ species frigidi exeuntes in obuiũ cõtrarij. s. calidi, reflectuntur. & causant frigus intensius. & dicit hanc esse causam ꝙ puteus sit calidior in hyeme, & frigidior in vere: quia à puteo excũt species calidæ, & frigidæ, & in hyeme quæ sunt calidæ, cũ obuiẽt cõtrariũ frigus, quod viget ratione tẽporis reflectũtur in puteũ, & efficiũt aquã calidã: ècõtra in æstate, species frigidæ egrediẽtes reuertuntur à calido circunstãte obuio, & fit aqua frigidior. Istũ modũ etiam tenet in libro de generatione. Eũdem tenet Iacobus de Forliuio, in prima Aphorismorũ. Idem Georgius Bruxellens. primo meteoro.

Iacobus de Forliuio. Bruxellens.

2. Opi. Hugo. Senẽsis. ¶Alia opinio est Hugonis Senensis, qui dicit quòd mixtum quod per antiparistasin vigoratur, vel est vniforme, vel difforme: si vniforme: non vigoratur per intensionem, sed quia instrumentum quo operatur est ei magis proportionatum, pro operãdo, & resistendo: quia partes sunt magis coniunctæ, & ordinatæ: sicut stomachus plures partes conseruat calidas se vniendo, & congregãdo, præsente frigido, magis quàm calido. Et probat quòd non fit per maiorem intensionem: quia aliàs in senectute homo esset calidior, quàm in ætate iuuentutis. Patet. Fiat quis senex, per primũ instans esse, & illud sit in hyeme, sequitur quòd ex vigoratione contrarij calor sit intensior, quod est intentum. 1. Ratio.

¶Secundò. Probatur ex Auicenna, qui. 4. 1. cap. 20. iubet dari in hyeme pharmacias fortiores, atq; phlebotomias cũ maiori foramine venæ: & dat causam: quia humores sunt frigidiores, viscosiores, & grossiores: quod non eueniret, si per antiparistasin esset calor intensior. Dicit etiã quod si sit difforme, si intenditur, est parum. Et dixit de mixto, quia de elementis (si sint in sua naturali dispositione, cùm sint in summo) nunquam vigorantur. 2. Ratio. Auicẽna.

¶Tertia opinio est Coronel in. 7. Physicorum, quæ ferè coincidit cum ista secunda, qui impugnat latè modum primæ opinio. quæ Pauli est, & dicit ipse in sententia (nam nimis diffusè, & confusè procedit) quòd in antiparistasi euenit vigoratio cõtrarij non penes emissionem specierum, aut penes intensionem, sed ex conseruatione plurium partium, quibus resistat suo contrario: & insinuat alium modum, di- 3. Opi. Coronel.

cendo

cendo quòd vigoratio contingat per hoc quod superius agẽs magis influit: sicut qui bene gubernat duobus contendentibus, opem fert debiliori, dando aliquam qualitatem resistiuã. Neque sequitur ex hoc quòd nunquã esset actio maioris cõtra minus: quia hoc non intelligitur nisi quãdo æqua potentia, vel saltim vnum contrarium parum excedit aliud.

2. Notãdũ. Quæ sunt requisita ad antiparistasin. ¶Etiam considerandum est, ad antiparista sin requiri, ꝙ illa contraria non sint in summo: nam si aliquod frigidum sit in summo, etiam si contrarium apponatur, non fiet actio: aliás daretur gradus supra summum, quod repugnat.

2. Differẽt. ¶Requiritur etiam quòd ipsa cõtraria sint æquipollentia, vel quasi: quia si vnum excedit multum, aliud non confortabitur per contrarium, sed destruetur totaliter.

3. Differẽt. ¶Requiritur insuper, ꝙ ipsa contraria sint actiua, & passiua: aliás non fiet intẽsior per contrarij appositionem: vt per hoc ꝙ quis iuxta albedinem ponat nigredinem, non fiet albedo intensior, vel econtra: quia albedo non agit.

4. Differẽt. ¶Aliqui addũt. 4. scilicet quòd sint formaliter contraria: nam si solum virtute, non sufficit: quia dato fons pipere circumdetur, non fiet frigidior: quia piper, & si calidum sit, non tamen formaliter, quãuis huius detur exceptio.

1. Cõclusio & ratio. ¶Prima cõclusio. Non potest negari, quin vigoratio per antiparistasin fit. Patet multis experientijs. De aqua missa in fornace, quæ reddit ignem fortiorem. Item. Nubes eliquatæ primo vere sunt frigidiores. Et aurora est frigidior, quã alia pars diei propter aduentum lucis. Melones expositi lumini, sunt frigidiores, quã in vmbra positi. Et habitantes in terris frigidis (vt Septentrionales) sunt animosiores, & robustiores, quàm habitantes in partibus calidis, vt Aristo. 14. sectione problematũ. Putei, & fontes hyeme calidiores, vt dicitur. 7. Poli. Candela in hyeme minús durat, quàm in vere. Ambulãtes per aquas citiús digerũt, & famescũt. Omnia ista per antiparistasin fiunt ob fugam contrarij.

Aristote.

2. Cõclusio & ratio. ¶Secunda conclusio. Maior fortificatio, & vigoratio per antiparistasin, non fit per influentiam causæ superioris adiuuantis. Hic videtur, ꝙ ille modus insinuatus à Lu... Coronelo non habet probabilitatẽ. ... ꝙ causa superior magis influit quando apponitur contrariũ quàm antè, quæro quæ sit ista causa. Vel Deus, vel alia quæ non libere agit. Si Deus. Est voluntariè dictum, quòd Deus tunc cõcurrat specialiter cum agente, dando maiorem virtutem ad resistendum: quia si no habet hoc ex natura, iam miraculum esset, ꝙ istud agens nunc fiat fortius per aliquam influentiam, quæ antè non erat. Neque est tale pactum diuinum: quia si ex pacto (sine esset cõtrarium aque forte, vel fortissimũ) esset talis peculiaris influẽtia, nunquã vnũ contrarium præualeret contra aliud: quod esset rerum naturam mutare, quod non videtur dicendum.

¶Neq; est influentia à cœlo, vel aliqua alia causa vniuersali citra Deũ: quia cùm talis causa (quæcunq; sit illa) naturaliter, & nõ liberé influat, semper influeret applicato contrario vel nõ applicato: sed modus iste dicit quòd tunc solum vigoratur, quando contrarium apponitur, & eo non posito, nõ est talis fortificatio: sequitur ergo ꝙ iste modus non est probabilis.

¶Tertia conclusio. Vigoratio alicuius agẽtis naturalis per antiparistasin ex circunstãtia cõtrarij apparet esse ex partiũ coadunatione: quia magis vnitæ, fortius possunt resistere, & habet plures partes ad resistendũ, ꝙ haberet, si non esset appositũ contrariũ. Hæc conclusio experientia patet. Si enim sit aliquod agens virtutis vt. 4. & sit ipsa virtus extensa etiam vt. 4. si contingat per aduentum contrarij ꝙ partes magis condensentur, & meliús vniantur, fortiús agẽt, & fortiús resistent. Virtus enim vnita fortior est seipsa dispersa. Itẽ: quia naturaliter tũc pars se exponit pro toto, & defendit: sicut manus se exponit pro capite. Hac ratione vigoratio intelligitur, & fortificatio. Et in isto sensu opi. Hugonis Senẽsis & Ludouici Coro. habet probabilitatem, & est clarus modus fortificationis. Et hęc fit habere plures partés ad sui cõseruationẽ. Et hoc ita in elemẽtis, sicut i mixtis intelligi põt, in quo discedimus ab Hugone Senẽsi: nam partes aeris, vel alicuiꝰ alterius elemẽti possunt cõiungi, & coadunari ex approximatione cõtrarij sicut in mixto cõtingit. Neq; tũc obstaret ꝙ haberet in summo qualitatẽ: quia istam fortificationem, & vigorationem nõ intelligimus per productionem intensioris qualitatis: sed quia fortius est in resistendo contrario, & cõsistẽdo in sui cõseruationẽ.

3. Cõclus. Ex coadunatione partium antiparistasin.

Aristote.

S. Tho. 1. 2æ q. 65. art. 1. ad primum

¶Quarta

4 Cõclusio Opi Veneti pbabilis. ¶ Quarta conclusio. Fortificatio contingere potest etiam ex reflexione specierũ, quæ obuiantes contrario, reuertentes maiorem reddunt virtutem agentis. Hæc conclusio est Pauli Veneti, & Iacobi de Forliuio, & Georgij Bruxellensis. Probatur: quia eò fontes in hyeme, & putei sunt calidiores, & econtra in æstate.

Ratio. ¶ Probatur. Si non esset iste modus antiparistasis dabilis, maximè quia illa reflexio specierum non potest dari: cùm aliàs non esset ponenda media regio aëris frigida, vt argumẽtatur Coronel in .7. & Spino. in .q. de antiparistasi: sed non ob hoc: quia posita illa progressione specierum, adhuc datur media regio aëris frigida. Patet: quia si nõ daretur, maximè quia radij solares qui à terra reflectuntur, peruenirent vsque ad mediam regionem: & sicut specierum reflexio est causa quare frigidũ sit frigidius, & reflexio radiorum efficeret quod aëris media regio, quæ habet aliqualem calorẽ propter radios transeuntes, haberet intensiorem calorem propter eosdem à terra reflexos, vsq; ad ipsum locum: sed hoc non obstat; quia dato esset illa reflexio radiorum, est tamen dabilis virtus eorum propter distantiam à loco reflexionis vsq; ad mediã regionem aëris, qui non possunt fortificare: imò impediuntur à frigore illius regionis, vt non valeãt efficere: quod tamen efficiunt prope terrã propter proximitatem: ob id posita reflexione specierum, non tollitur quo minus sit etiã media aëris regio: ergo fortificatio per antiparistasim potest esse per reflexionem specierum.

¶ Verum est tamen, quod nõ semper quãdo est fortificatio per antiparistasin, est per species emissas, & reflexas obuiando cõtrario: quia poterit esse solùm per partiũ coadunationem: tamen nõ sequitur quòd iste modus non sit possibilis: imò est satis probabilis, cum radiorum reflexionem nõ possimus negare: & quòd quælibet res fugiat naturaliter suum corrumpens similiter. Et quamuis species de se non habeant contrarium, sufficit quod realis sit contrarietas in ipsis, quæ emittũt huiusmodi species: & ꝙ species illæ non possint in contrario recipi, quin sequatur statim eorum corruptio, vt naturaliter reflecti possint, tantùm quãtum in directum possent extẽdi, si nullum esset impedimẽtum per contrarium appositum. Manet ergo de antiparistasi dictum pro quanto necessarium videtur ad intelligentiam dictorum: nam non contingeret meteorologica generari (de quibus dicemus) nisi esset talis vigoratio, & fortificatio per antiparistasin.

¶ Ad primum, dicimus quòd contrariũ destruit suum contrarium, si fortius sit, & præualeat supra resistentiam passi: sed quando cõtingit quòd sunt pene eiusdẽ virtutis, ita vt sit eadem proportio virtutis vnius, & resistentiæ alterius, contingit ex appositione contrarij illud agens quod erat forte in resistendo, fiat fortius agendo, & resistẽdo per partium vnionem, vel per specierum reflexionem. Et illa vigoratio non debet intelligi emanare à contrario secundum se, cùm de per se, & directè vna virtus non sit ad cõtrarios effectus, sed contingit de per accidens: sicut sæpè euenire solet: quia contrariatur, & quodammodo in fugã conuertit, quòd maior sit virtus contrarij, de per accidens tamen. Ad argu.

¶ Ad secũdùm dicẽdũ, ꝙ quando est contrariũ circunstans aliud contrariũ refugit: & hoc non quia superius est, sed quia contrarium: sed non sequitur quòd dato sit superius, statim aliud destruat, sed potest esse quod sit superius in agendo, & inferius in resistendo: quapropter non poterit præualere: vel etiam si superior sit in agẽdo, & resistendo: tamen ꝙ excessus sit paruus, & nõ possit esse actio, antequàm contrarium fortius reddatur, naturaliter intendendo suam conseruationem præualet fortificãdo se. Ad secũdũ.

¶ Ad tertium. Dicendum, ꝙ fortificatio intelligitur per hoc quod aliquid agit in se ipsum, si fortificari agere est: nã calor productus à calido conseruat seipsum, & fortificatur resistendo corrumpenti: & hoc non solùm non repugnat, sed est secundùm conditionem rerum: & in præsentia cõtrarij est, quod frigus propter circunstantem calorẽ cõfortat seipsum, & agit in seipsum, nõ destruendo, sed potius cõseruando: & si actio est vocãda, agit per illas species reflexas in seipsum in potẽtia ad maiorem vigorationem: vel agit in se ipsum, quãdo pars ad aliã partem se mouet, vt fiat maior vnio: & id quod est in actu, agit in id quod in potẽtia est: quia pars est sibi optimè vnita, & agit in id quod est in potentia: vt partes omnes habeat vnitas. Esset tamẽ incõueniẽs quòd secundùm eandem rationem quis agat, & patiatur. Ad tertium

¶ SPE-

SPECVL. V. VTRVM omnium meteorologicarũ impresionum materia, vapor, & exhalatio sit.

1.Argum. Rguitur quod nõ: quia si materia esset vapor, & exhalatio, vel esset quia ibi sunt vbi ista generantur secundùm naturam ipsius mediç regionis, vel quia (cum non sint) ad illum perueniunt locum. Non primo modo: quia aër non sibi determinat talem vaporum, & exhalationum commixtionem, sed potiùs èccontra, claritatem, diaphaneitatem, puritatem, & impermixtionem. Neque est. 2. modo: quia venire ad illum locum, vel esset per naturam, vel à sole. Non per naturam: quia de ratione, & natura grauis est descendere, & nõ ascendere: & cùm vapor sit grauis, non posset ascendere. Neque per virtutem solis: quia sol si mouet, vel agit, non mutat rerum naturas, sed saluat: at de ratione vaporis est, vt non ascẽdat: ergo sol non eleuat.

2. ¶ Præterea. Si talis vapor, vel calid⁹ est, vel frigidus. Si frigidus, non solùm sol non eleuaret, manente tali frigido, sed statim consumeret ob ingentem ipsius solis calorem. Si esset vapor calidus, fieret intẽsior calor, & nil maneret de frigiditate in eo: sed manet in vapore, quandoquidem ex eo fiunt pluuiæ, & grandines: ergo sequitur quod non est dabilis talis vapor.

3. ¶ Tertiò. Secluso tali vapore, adhuc cõtingerent tales meteorologicæ impresiones: ergo non debet poni. Patet. Ex aeris condẽsatione fit pluuia: vt patet in visceribus terræ, vnde scaturiunt fontes: ergo & in isto aëre posset fieri condensatio. Et ex quo fit pluuia, & generatur nix, & grando, & pruina, & ros: ergo non est necessarium ponere vaporẽ materiam istorum. Eodẽ modo de exhalatione potest fieri argumentũ: quandoquidem aer cõuertitur in ignẽ, poterit & incẽdi pars aeris, & essent capræ saltantes, vel candelæ accensæ, aut cometes.

In contra. ¶ In contrarium est quod Aristot. dicit.

Opi. Platonis quòd nullum elemẽtũ purũ sit. ¶ Pro solutione notandum, Platonis fuisse opinionem, nullum dari elementum purũ, sed omnia esse permixta, & impura, & commixta. Non possumus dicere aliquid esse ignem, sed igneum, neque terram, sed terreũ, neque aquam, sed aqueum: non aerem, sed aereum. Et dicit ꝙ terra quæ apud nos propter animalia, & plantas, est permixta: quia aliàs non posset nutrire, cùm purum elementum nutrire non posit. De quo supra diximus. Sopra. 2. de ge. Spe. 3. Et ponit diuersas species terræ in Thimeo: sicut & Seneca tripartitam ponit terram: Seneca. vt vna sit apud nos, quæ mixta est cum aqua fluuiorum, & fontium, alia est profundior, quæ est permixta cum exhalationibus calidis, & siccis: & ex istis fiũt mineralia in terra, & metalla: vt sulphur. &c. alia pars est versus centrum: & hæc pura est. De aqua dicebat similiter.

¶ Secundo notandum, quod in terra sunt cõcauitates, & pori, per quos exeunt ad modum fumi, aliqui vapores per solis virtutẽ, 2. Notãdũ. & calorem operantem intus in ipsa terra. Hoc patet ad oculum: nam cùm sol, & astra habeant virtutem calefaciendi terram, calefaciunt, maximè sol: & per calorem resoluit aliquas partes ipsius terræ: quæ resolutio causat exhalationes fumosas, calidas, & siccas, & per poros aliquando egrediuntur. Interdum ob constrictionem pororum non valent egredi omnes, & manent in terra inclusæ, & congregari solent multæ huiusmodi: vnde causari solet aliquando vt terram ipsam moueant, exitum petentes, neque valentes exire: & fiunt terræ motus, sicut contigit anno præsenti. 1557. in nocte resurrectionis Domini. 17. die Aprilis, hora ferè. 8. Nota. post meridiem, qui fuit magnus valde.

¶ Etiam notandum, inter vaporem, & exhalationem hanc esse cõuenientiam: quòd 3. Notãdũ. per virtutem solis eleuatur vapor, & exhalatio: ita vt fiat euaporatio, ad modum quo solet ex aqua bulliente fieri. Et hic vapor, & exhalatio tam à terra, quàm ab aqua, licet à terra magis exhalatio causetur, & vaporum, magis aqua præbeat materiã. Quãuis quidam solum dicant exhalationem à terra, & vaporem ab aqua eleuari.

¶ Differentia tamen est in hoc, quòd exhalatio est corpusculum subtilius aere: calidum, & siccum, de natura ignea, ita vt quàm In quo differt vapor, & exhalatio facile posit incendi, & inflammari: sicut est videre in fumo candelæ qui quàm citisime inflammatur: ex quo (vt dicemus) contingunt omnes accensiones quæ apparent in aere fieri.

¶ Vapor tamen est corpusculum grosius

minus quàm subtile: calidum quidem tamẽ humidum, & naturam aëris sequitur: cui deputatur caliditas cum humiditate. Hic vapor licet ratiõe humiditatis, & quia grossus est, habeat quòd non ascendat: tamen per virtutem solis ratione caliditatis ascendit, & eleuatur: ex quo fiunt pluuiæ, nix, & grando, vt dicemus.

Vapor & exhalatio specie differunt à terra, & aqua. ¶ Vapor ab aqua, & exhalatio à terra specie differunt, quicquid Marsilius dicat: nam tanta raritas (quanta in exhalatione est) nõ posset esse cum natura, vel specie terræ, cum quælibet species suam certam, sibi determinet: vt in primo Physicorum in fine diximus: & tanta raritas, & subtilitas (qualis in vapore est) non sufficeret ad aquæ naturam conseruandam. Modò ergo sit sufficiens dixisse tam exhalationem, quàm vaporem ponendam, & quòd vapor, & exhalatio sunt calidæ naturæ. In quo cõueniũt, & in quo suæ correspondẽt causæ, quæ sol est, & retinent communicatum calorem, & à sole mutuatum, cuius virtute à terra, & aqua eleuantur. Differunt tamen, quia exhalatio siccitatem retinet cum calore, & vapor humiditatem: ita vt vapor ad naturam aëris, & exhalatio naturam ignis respiciat: & sicut vtrunque cõtingit eleuari per solis virtutem, vtrunq; contingit includi in terræ visceribus, & ibidẽ in poris, & cauernis permanere: ex quo nonnulla eueniunt per naturam, quæ non euenirent, si talis materia vaporis, & exhalationis ibi inclusa non esset. Hæc optimè ab autore naturæ disposita, & ordinata vt non temere, & absque ordine excogitemus contingere. Et dato exhalatio ad ignis accedat naturam (vt dicebamus) tamen terrea vocatur: quia terreum quid (quamuis subtile) retinet. Et ex eadem terra generari vapor, & exhalatio potest: sed exhalatio ex parte terræ siccæ, quæ non humiditatem habet, & vapor ex parte quæ humida est. Iam itaque respõdeamus oportet: & pri. cõclu. assignamus.

1. Conclu. Ratio. ¶ Omnium meteorologicarum impressionum vapor, & exhalatio materia est. Probatur. Nulla contingit impressio, nullumque mixtum imperfectum (de quibus Aristot. in præsenti loquitur) fit nisi ex vapore, vel ex exhalatione: ergo materia istorum mixtorum imperfectorum est. Huius conclusionis sufficientia non aliunde probatur, quam experientia: nam illa vere fiũt quæ sunt grandines: niues, nubes: pruinæ: pluuiæ, & cometes, & alia: ergo materia istorum debet signari, quandoquidem non de nihilo, sed de aliquo fiunt naturaliter: ergo vel ex elementis ipsis puris, vel de alia materia fiunt. Non ex ipsis elementis: quia elementum aëris non potest conseruari in tali dẽsitate, in qua pluuia, neque nix: & multo minus elementum ignis: ergo non fiunt ex elemento.

Ratio. 2. ¶ Item. Si ex ipso elemẽto essent, ergo corruptio fit elementi, quoties ista generãtur. Quæro à quo fit talis corruptio. Non à se: quia nihil seipsum corrumpit: ergo ab alio. Ergo vel ab igne, vel ab aqua. Non ab igne: quia in illa regione media, vbi ista fiunt, ignis non est. Non ab aqua: quia aqua non ascendit ad illum locum: sequitur ergo, quod à nullo elementorum fit ista corruptio, oportet ergo intelligere aliquam materiam ibi admixtam ipsi aëri, ex qua ista fieri possint, sine corruptione ipsorum elementorum. Hanc materiam vaporem, & exhalationem vocamus: quia non videtur quid aliud ibidem possit poni.

2. Conclus. ¶ Secunda conclusio. Regulariter, illa mixta imperfecta quæ fiunt ex vapore, nunquã ex exhalatione fiunt, neq; ècõtra, quæ ex exhalatione fiunt ex vapore. Hĩc volumus dicere, quod sicut in mixtis perfectis cõtingit, quod nõ quodlibet cõuertitur in quodlibet propinquè, sed determinatum in determinatum: & non quælibet dispositio materiæ ad quamlibet formam: sed certa materiæ dispositio ad certam formam sufficit, & agit, quòd ad aliam minimè, nisi multæ præcedant dispositiones, & mutationes: sic sub materia disposita ad formam substantialẽ lapidis non erit forma animalis. Simili modo in istis ex vapore fiunt immediatè quædam mixta imperfecta, quæ ex exhalatione minimè fierent. Et ex exhalatione fiunt aliqua, quæ non fierent ex vapore.

Ratio. ¶ Probatur. Ex vapore (quia humidus) grãdo fit, pluuia, & nix, vt infrà dicemus. Ista tamen exhalatione non possent fieri: quia materia rarior, non apta ad grandinem, quia sicca. quæ non ad pluuiæ generationem, quæ humiditatem sibi vendicat. Ex exhalatione fit stella cadens, quę tamen nõ sufficeret ad pruinam.

3. Conclus. ¶ Tertia conclusio. Exhalationes ob leuitatem, & siccitatem ascendunt vsque ad supremam aëris regionem, ad quem locũ vapores nõ possunt peruenire, sed manẽt in media.

dia. Ista conclusio insinuat differentiam aliam inter vaporem, & exhalationem: nam licèt largè capiendo (vt dicit Paulus Venetus) exhalatio sit vapor, & ècontra, posita tamen differentia (vt solet poni) est vera conclusio authoritate Aristotel. & omniũ philosophorum, qui de hac loquuntur materia: quia si vapor vsque ad supremum aeris locum perueniret, cùm ibi non sit locus vnde per antiparistasin fiat grãdo, eo quod illa regio calida est, nunquàm fieret grando ex vapore: neque fieret pluuia ibi: cum ergo ex vapore ista fiant, oportet intelligere non ascẽdere vsque ad supremam regionem. Et de exhalatione patet: quia si exhalatio non illò perueniret, sed maneret in media regione, quæ frigida est, non fierent inflammationes, quæ contingunt in exhalatione: sed verè contingunt: vt sunt capræ saltantes, & aliæ: oportet ergo dicere quòd vsque ad supremam deueniat exhalatio: vbi facilis est accensio propter calorem illius regionis. Et de alijs omnibus ignitis, quæ ibi fiunt, idem.

Venetus.

Arist.

¶ Non negamus tamen quin aliquãdo exhalatio in infima regione aeris accendatur, antequam ad supremam deueniat, sicut & de vapore contingit, quod ex eo aliquid fiat in infima, antequã ad mediã deueniat, sed regulariter ita est, quòd exhalatio ascendit ad supremam, & vapor solum vsque ad mediam regionem.

Regulariter, vapor solũ ad mediam ascendit, & exhalatio ad supremam.

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Sicut exhalatio, similiter & vapor intus in terræ visceribus inuenitur, ex quibus varia ibi fiunt. Hîc volo dicere, quod sol non semper exhalationem, quã suo calore causat in terra, eleuat, vel ob defectum caloris, qui non semper eodem modo est propter directionem radiorum, vel incidentiam, sed aliquando manet exhalatio ibi in poris terræ inclusa, vel quia dato posset eleuare sol, tamen sunt pori constricti, ob quod exhalatio manet inclusa, vt exire non possit. Eodem modo cõtingit de vapore, qui per virtutem solis ibidem in terra causatus, non habet vnde exeat, & intus in cauernis manet, ad modum quo fumus ex igne, si non habeat fumarium quo exeat, includitur intra domum. Huius ratio est. Ibi in visceribus terræ fiunt multa naturaliter: tamen non possunt causari absque vapore, & exhalatione: ergo vel exhalatio, & vapor descendunt in terram, & includuntur quoties ista fiũt, vel oportet intelligere ibi dem vaporem, & exhalationem: sed non descendunt: ergo ibi manent inclusa.

Rõ ad conclusionem.

¶ Ad primum dicendum quod aer non sibi determinat tales exhalationes, aut vapores, sed ibi commiscentur, per continuã eleuationem ipsorum a sole. Et quidem de exhalatione, cum sit rara, sicca, & calida, non est mirum ascendant, cum sit de natura leuium ascendere: nam quamuis terrestris sit, ob aliquam eius terrestreitatem, tamen est tam subtilis, vt naturaliter ascendat. De vapore est magis difficile intelligere: sed patet etiam: quia vapor licet ratione humidi, & grossi habeat aliqualem grauitatem, preponderat calor, ratione cuius eleuabilis est à sole, & ascendit. Et super omnia ista est diuina ordinatio: quia ille vapor est vnde debent pluuiæ, & alia ad terrę fœcunditatem generari: & non possunt, nisi in illo loco, scilicet in media regione aeris: ob id vsque ad illum locum ascendit vapor: nam si ad tollendum vacuum (quia hoc ad vniuersale bonum spectat) graue ascendit, quare nõ & vapor ascendet etiam naturaliter, vt ibi pluuiæ generentur, quæ tã necessariæ sunt in mundo? Ad argum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in illo vapore oportet intelligere etiam esse caliditatem inclusam simul cum humiditate. Et cũ per virtutem solis eleuetur, ascendit in loco illo supremæ regionis, & frigidum obuians causat per antiparistasin, quod ille vapor nimium condensetur: & dato quòd condẽsetur, præualet frigidum illius regionis: & deuicto calido vaporis fiunt pluuiæ, grando, & nix, vt dicemus statim. Ad. 2.

¶ Ad tertium dicendum, dato ita sit, quod intus in terræ visceribus fontes generẽtur, eo quòd ibi inclusus aer in aquam vertitur: quia est ibi extra locum suum naturalẽ ad replendum vacuum, non tamen aer existẽs in sua dispositione naturali, & in proprio suo loco naturali posset ministrare materiam pluuiæ tantæ: immò neque paruæ: quia non est intelligibile à quo in media regione ipsius aeris fieret ista corruptio elementi, conuertendo immediatè in aliud elemẽtum: & ob id dicimus, quod si vapor non esset, qui materiam præbet istis accomodatissimam, non fieret ista. Necessarium est ergo ponere exhalationem, simul & vaporem ad saluandum illa quæ contingunt. Ad. 3.

¶ Et dato aeris aliqua pars incẽderetur, nõ

V 2 fierent

fierent illa quæ ex exhalatione eueniunt: quia aer non habet materiam terrestrem in flammabilem, quam habet exhalatio, & nō incenditur: & si incenditur, non durat ob de fectum materiæ fouentis. Istam exhalationem, simul & vaporem oportet intelligas esse mixtum quoddam, ad quod concurrunt elementa: imperfectum tamen. Concurrunt (inquam) elementa, virtualiter, & tam in exhalatione, quàm in vapore quodammodo intelliguntur omnes. 4. qualitates, eo modo quo & mixtum imperfectū: nec oportet requirere perfectè, sicut in per fectis mixtis reperiuntur. Et quando ex vapore generatur grando, est corruptio vnº mixti imperfecti, & generatio alterius: & fit mansubstantialis vaporis deperditur, & est alia scilicet grandinis, vel niuis, licet quādo ex vapore caligo, vel nubes fiunt, non corrumpitur forma substantialis vaporis: quia solùm accidentaliter differunt: sicut non corrumpitur in generatione venti: corrumpitur tamen quando generatur cometa, vel coruscatio.

Vapor, & exhalatio sunt mixta imperfecta.

¶ SPECVLATIO. VI.

Vtrùm verè mixta imperfecta generentur in aëre.

1. Argumē.

Robat quòd nullo modo ista possint fieri, etiam posita exhalatione, & dato vapore. Si ista fiunt in aëre, sequeretur penetratio corporum: sed hæc non datur: ergo neque ista fiunt. Patet: quia si exhalatio inflammetur, penetratione sehaberet cum aere: quia maiorem occupat locū, quàm ante inflammationem. Si ex vapore fiat grando, cùm minorem occupet, quàm ante, sequitur vacuum, quod refugit natura ergo nullo modo ista fiunt.

Aristot.

Notand. 1. ¶ Vitantes prolixitatem, hic modum generationis istorum exponemus. Primo de illis quæ ex vapore fiunt. Si vapor eleuatur

Suprà. p. Met. spe. 3. usque ad mediam regionem aëris (quam supra exposuimus frigidam esse) ibi existens, condensatur ob frigidum illius regionis. Et ille vapor condensatus ratione frigidi in nubem conuertitur. Et contingit quod illud calidum vaporis, frigido præualente, deperditur: & humido cum frigido relicto condensatio fit, & per virtutem solis nubes resoluta descendit guttatim in terra. Quòd si guttæ sint non in magna quantitate, imber vocatur, si autem sint magnæ guttæ, & rariores, labrocera dicitur. Et quamuis communiter locº generationis pluuiæ aeris media regio sit, contingit interdum (licet rarò) in infima fieri: & tunc non euenit à frigido illius regionis, cùm hanc infimam calidam esse in superioribus probatum sit: erit ergo causa calidū illius regionis, quod causa est, vt frigidū vaporis per antiparistasin intendatur, & condensetur, & vapor in aquam conuertatur: quia (vt diximus in pręcedenti speculatione) cum vapor sit mixtum, quamuis imperfectum, virtute continet. 4. elementa, & cùm se aliquid frigidi est, licèt magis de calido. Ecce quomodo in infima, & media regione pluuia generatur: sed nō eadē ratione: quia in media frigus in causa est, & in infima calor. In suprema autem calor ipsius vaporis facit vt congeletur, & in infima frigiditas ibi existens est causa.

Pluuia aliquādo in infima regione generat.

¶ Etiam considerandum, quòd pluuia aliquando fit in media regione, & non ex vapore, licèt rarò: & hoc fit, per hoc quòd aer illius mediæ regionis ob frigiditatem est spissus, & condensatur in nubem, quæ pòst in aquam conuersa, pluuia est. Neque mirum, cùm quodlibet elementum in sibi proximum ratione symboli conuerti possit, vt suprà dixi.

Notand. 2.

Aliquando aer in pluuiam cōuertitur.

¶ Neque omnis nubis pluuiā causat: quia aliquæ sunt nubes, quæ steriles dicuntur, quæ ob defectum humiditatis, non pluuiā subministrant, sed conuertuntur in aerem: nō enim semper quod est nubis, erit & pluuia, vt experientia testatur. Et sol quidem sua virtute dissoluit, si humiditas non magna sit, quamuis non incendatur ob humiditatem quam habebat nubis, etiam si ad pluuiam sufficiens non esset.

Suprà. 1. de ge. spe. 3. Nubis steriles.

¶ Pluuiæ differunt in coloribus, ita vt dicatur pluere sanguinem: & est naturale, absq; miraculo: vt in Ægypto contingit, quod ex forti adustione solis quando vapor est eleuatus, ex mixtione terrestris adusti. Et aliquando pluit ad modum lactis: quod fit, quando terrestre est nimis grossum, non bene adustum. Et aliquando pluuia est salsa, eo quòd vapores eleuati sunt nimium terrestres: qui adusti, salsedinem causant, vt in mari contingit.

Pluuia sanguinea.

¶ Arist.

Duplex causa pluuiæ.

¶ Aristotel. dat pluuiæ duplicem causam: vnam, motum solis in circulo obliquo: aliã, frigiditatem regionis mediæ: nam sol eleuat sua virtute. Et in æstate magis eleuat, & non sunt tam frequentes pluuiæ: quia si cut habet virtutem eleuandi propter nimiũ calorem qui tunc est, dispergit, & dissoluit facilè. Sed tempore hyemis est sufficiens sol eleuare vapores: propter recessum à nobis, & quia non directè radiat, non valet dispergere: vnde frequentes sunt pluuiæ in hyeme.

¶ Ex hoc potest dari ratio naturalis, quare in Ægypto non fiant pluuiæ: quia raro fiũt nubes propter paruitatẽ materiæ. Et quia sol nimium viget, dispergit materiam eleuatam. Et in terra promissionis (vt dicunt historiographi) non pluit à principio Martij, vsque ad finem Septembris. Si quis velit pro causa dare terræ dispositionem, bene quidem, sed adhuc alia secreta latet nos: aspectus, scilicet, cœlorum.

¶ In noua Hispania pluuiæ continuæ per 5. menses quotannis à principio Maij, vsq; ad finem Septembris, ita vt consuetudinẽ terræ promissionis in illis temporibus in quibus ibi pluuia non contigit, hic fit certissimè quotidie. Si demus causam solis virtutem, sufficiens esse eleuare tot vapores, qui conuerti tantum in pluuiam talem, tam frequentem, & vehementem, sicut contigit in anno. 1555. in quo tam fuerunt frequentes aquæ, vt tota ciuitas Mexicana in periculo subuersionis fuerit posita, & modò non caret: eo quòd lacus iuxta ciuitatem tam sit redundans, vt paulo momento ipsam totam inundet ciuitatem.

* ¶ * Et anno proximè preterito. 1567. ita fuerunt abundantes aquæ vt non absque periculo essent Hispani.

¶ Fateor quidẽ esse causam, quod eleuent vapores: sed quare nõ erit causa & ipsius solis ad nos accessus, quare eleuati vapores dispergantur, & pluuia tã frequens non generetur? Si causa assignãda est, ad terræ, & cœli dispositionem recurrendum erit. Ex cœlo nanque potest euenire quòd in tali tempore aliquarum stellarum sit occulta coniunctio, quæ sit sufficiens causa tantæ variationis, & frequentiæ pluuiarum. Et ex terra potest euenire: quia ipsa tũc tẽporis à sole calefacta, habeat suppeditare materiam tantam pluuiæ, vt necessario tam frequentes sint aquę. Et si semel incipiãt, veluti in circulo iterũ ex ipsa humectata vapores rursus eleuentur, vsque dum sol post æquinoctium hyemale non habeat virtutem eleuãdi. Qui aliam habet causam, adducat: libentissimè acceptabimus. Et in prouincia Peru in planitie nunquàm pluit, cùm in montibus frequenter sint niues.

Quare in noua Hispania tam frequẽs pluuia in æstate.

¶ * Hic tamen explosam volo penitus opinionem Gulelmi parisiensis, in prima. p. de vniuerso, & Petri de Aliaco super gene. super illa verba catharactę cœli apertę sunt: & in libro de astronomiæ & theologiæ concordantia: quia aiunt illam inundationem aquarum factam, in vniuersali diluuio tempore Noe, fuisse naturaliter ex coniunctione astrorum: quæ natura sunt aquatica, vt Cancer, Pisces, Pelliades, Orion, Mars, & Venus, &c. Hæc prorsus à fide aliena videntur, vt probat quidam author modernus Hieronymus Armellinus, in libro edito aduersus quẽdam nostri temporis philosophum, qui contendebat probare contrarium: nam etsi ex constellatione aquarum abundantia euenire posset tam grandis inũdatio & generalis per totum vniuersum, nõ nisi per potentiam diuinam peculiariter id euenire asserendum est. *

¶ Etiam cum pluuia aliquando cadunt animalia: vt ranæ, vel vermes: & hoc ne prodigiosum existimemus, ad naturam referamus, vel quia simul cum vapore fuerunt eleuata, vel (quod vero similius) ex putrefactione cùm fiant, ex vapore terrestreitate admixta, cum solis calore, applicatis actiuis ipsis passiuis, potest contingere: ob id tempore pluuiæ, maximè in æstate, multitudo ranarum apparet: vt cũ qualibet gutta videatur animal descendere, & in descensu potuit generari, vel statim cùm primò terram tangit: quia tunc potest esse vltima dispositio ad animal generandum.

Cũ pluuia ranæ descendunt.

¶ Vt omnia etiam adducamus, signa pluuiæ poni solent, Mergorum e flumine volatus celer. Rubedo matutina. Sideraque cadentia. Paleæ, & frondes eleuatæ volitantes. Grues in aere fugam agitantes. Vacca captans naribus auram in cœlum suspiciens, & hirundines circum lacum volitantes, & ranæ querulæ. Cœlestis arcus apparitio, & agmen coruorum é pastu rediens, & quando aues fluuiales prata quærunt: & nonnulla alia quæ communiter ponuntur.

Signa pluuiæ.

¶ Ros generatur per hoc quòd vapor hu-

midus,

Ros in infima regione aeris generatur.

midus, & calidus propter debilem calorem non potuit pertingere ad mediam aeris regionẽ. Eleuatus ergo, & suspensus in hac infima, in nocte à frigiditate eiusdem in aquã conuertitur, præualente frigore aduersus debilem calorem, qui conuersus ob grauitatem descendit ad guttarum similitudinẽ: & fit in crepusculo matutino: quia tũc magis frigus vigere solet, quod sufficit ad vaporem conuertendum in guttas. Et hoc in tempore veris, quando sol sufficit ad eleuãdum: sed quia non multùm feruet, non tantum subleuat.

¶ Roris exemplum datur in vase distillatorio, quod Alquitara vocatur. Ob ignem suppositum ascendit vapor, qui cùm tangit frigidum metallum, in guttulas conuersus, cadit per foramen distillando: sic etiam vapor eleuatus tangens frigus noctis, conuersus in gutullas cadit.

Ros nocet ouibus.

¶ Ros nocet ouibus, quando herbas rore perfusas comedunt mane, antequàm decidat. Cuius ratio hæc est: quia habet humidum aereum viscosum, & dulce, & in solis aduentu aquosum dissoluitur, & manet dulce viscosum, ad modum farinæ: quam dulcedinem degustantes præ solito voraces, replentur, tantum vt fel superabundet, intantum vt vas rumpatur. Huius experimentum (ait Albertus) se vidisse: imò & ibi de passionibus aeris aliam dat causam. Vide ibi.

Albertus.

¶ Quòd non nimium à terra eleuatus ros generetur, argumentũ subministrat, quod neque in turri aliquantulum altæ imo neque in tectis domorum videatur. Et raro cadit in capite hominis deambulantis, sed bene ad pedes. Non apparet supra petram, aut puluerem: quia à siccitate consumitur, & non percipitur.

¶ Ros non contingit nebuloso tempore: quia sol non tantum calefacit, vt eleuare possit materiam aptam rori. Neque fit tempore ventoso: quia vapor eleuatus dispergitur facile. Signumque serenitatis futuræ ponitur, eo quòd quando ros generatur, sunt vapores subtiliores, & non valentes pluuiam generare.

¶ An ros, & pluuia specie differant, opinio est varia. Paulus Venetus dicit quòd sic: alij putant contrarium. Vtrunque defendi potest.

Paulus Venetus.

Pruina in infima aeris regione.

¶ Pruina etiam contingit ex vapore: & in infima regione aeris, quando antequàm vapor in aquam conuertatur, gelatur, & hoc in hyeme frequenter: siquidem ad eius generationem frigus intensum requisitum est. Et tandem in eodem loco, & ex eadem materia contingit ros, & pruina, licèt in diuersis temporibus. Et vtrunque tempore sereno efficitur, licèt ros futuræ serenitatis sit signum: pruina verò non. Item: quia cum dissoluatur, & in vaporem conuertatur, & sol propter debilitatem ratione qua à nobis recedit non potest consumere illũ vaporem, & generantur nubes, & fiunt pluuiæ.

¶ Pruina in locis humilibus maiorem impressionem facit, quàm in altis: quoniam vapor non nimium à terra eleuatur, & quia sursum ex tali vapore à vento solet aliquid dispergi. In loco tamen humili non tantum flat ventus, & ob id non dispergitur materia, & videtur magis de pruina, quàm in locis eminentibus. Quapropter Aristotel. ait. Ros, & pruina in altis montibus non fiunt: quia vapor ex quo gignitur, densus est, & parum caloris habens, vnde possit in montium verticem sustolli, sed prope terram demittitur. Secundò. Quia si montium vertices vento agitantur, non consisteret vapor, vnde illic ros, atque pruina fieret. Hæc Aristotel.

Arist.

Nix in media regione fit.

¶ Nix generatur quando nubes priusquã in humorem stillent, congelantur à frigiditate mediç regionis, vbi nix fit. Cum ergo vapor multus fuerit eleuatus ad aeris mediam regionem, cõdensatur, & propter frigiditatem congelatur, antequàm pluuia fit. Itaq; vapor in nubem conuersus, est materia ad niuem, & ad pluuiã: sed fit nix, quando antequã in pluuia versus congelatur. Et volunt aliqui dicere, quòd nubes priùs in niuẽ conuertitur, & temporibus frigidis: nix descẽdit vsq; ad loca infima, sed in tẽporibus calidis propter caliditatẽ aeris in descensu liquefit, & est pluuia. Et huius argumentũ est: quia in altissimis montibus nix cadit, & inferius est pluuia: imò in noua hispania est compertissimũ, quòd cùm frequenter in locis infimis pluat, semper tamen nix est in mõtibus quibusdã altis: vt in loco prope Vulcanum, la sierra neuada. Et in alio loco in mõte, vbi mineralia de Cultepec: quod potest euenire ex loci dispositione: & quia prope mediam aeris regionem sunt illa eleuata loca, vt vapor eleuatus in niuẽ conuertatur.

Nix.

¶ Nix habet album colorẽ, quia ex materia

teria transparenti diaphana fit, ad lucem disposita: & lux in tali materia incorporata, facit eã albã. Secũda causa est, quia frigiditas intensa in vaporem humidum agit, cuius naturæ albefacere est. Frigiditas enĩ mater albedinis dicitur, sicut caliditas nigredinis. Qua de causa ad Septẽtrionẽ multa sũt albi coloris animalia, & ibidem homines albiores, quàm qui ad Austrum positi. Etiam differunt figura: quia pluuia cadit in figura sphærica vt resistat corrumpenti, sed nix sub florum figura: quod ab speciali cœli influentia euenire putandum est.

¶ Nix frigida actualiter est, & sicca. Pluuia autem frigida, & humida. Solet casus pluuiæ contiouari, vt vna cadente, rursus alia cadat. Non sic de niue: quia per eam pori terræ constringuntur: ita vt non possint vapores eleuari: ob id non sic descensus iterum niuis statim in proximo.

Albertus.

¶ Albertus magnus in suo de passionibus aëris dicit, ꝙ nix ideo cadit mollis: quia calor egrediens aliquantulum resoluit id ꝙ debiliter congelatũ est: ideo nix cadit mollis, facilè comprehensibilis, quod non esset, si esset omninò glacies, sicut grando.

Grando.

Grando in media regione.

¶ Grando (iuxta sente. Arist.) in infima aëris regione generatur: dicit ꝙ in altis locis non fit grando: sed probabilior sentẽtia illorum est, quæ tenet grandinẽ fieri in sublimiori loco, in media aeris regione, in parte altiori, quàm fiat pluuia. Mod⁹ quo fit iste est. Vapor eleuatus sursum, & ꝓpter calorẽ rarus est, & vndiq; locũ præstãs frigori, vt subintret, & statim cõgelatur: ita vt nubes iã in aquam conuersa, cõgeletur, & cadat grãdo. Cuius signũ est, ꝙ aliqñ simul cũ grandine decidunt guttæ grossæ: quia non poterant congelari ad speciem grandinis tã citò, ex defectu frigoris. Quòd si in infima aeris regione cõtingat (vt placet Aristo) id erit, qñ vapor ille habens in se frigiditatem propter calorẽ regionis huius infimæ cõdẽsatur valde, & congelatur, & fit grando per antipatistasin, & non prope terrã: quia eleuatur vapor ob calorẽ aliquantulum, quousq; deficiat calor, & frigus remanens contrariũ fugiens. Si tñ grando fiat in media regione (vt fieri solet) non est per antipaistasin propriè: quia vapor ille deueniens ad illã regionem mediã (quæ frigida est) valde infrigidatur, & cõgelatur fortissimè, eo ꝙ calidus fuerat: sicut de aqua, quæ calida reducit se ad frigiditatẽ, & fortius cõgelatur: ob id nõ est immediatè per antiparistasin, sed mediatè: quia vapor ille calidus fuerat.

Arist. dixit grandinem in infima aeris regione fieri.

¶ Grando non contingit in tempore nimis calido: quia dato vapor eleuetur, dissolui potest à nimio calore, sed contingit (vt in plurimum) tempore veris, & in autumno, & in noua hispania maximè tẽpore veris, à principio quando incipiunt pluuiæ.

¶ Grando diuersas habet figuras: aliquando rotundam: aliquando angularem: Generatur aliquando simul cũ grandine aliquid pruinæ, vel niuis, ꝙ fuit ex vapore obuio congelato in descensu grandinis.

¶ Interdum cadunt lapides cum grandine: non quia sursum lapides fuerint geniti, sed quia lapis de natura ignis cum vapore contingit eleuari & post congelatus vapor simul cum lapide cadit.

¶ Et ꝙ diuersa aliquando in gradine figura appareat, ad constellationem oportet referre, si animalis, vel aliam habeat figuram.

¶ Hæc de illis quæ ex vapore contingunt, tam in infima, quàm in media aëris regione dixisse sufficiat. Vbique sunt obuia, & clara, & sufficit semel audisse, vel legisse.

¶ *QVAE fiunt ex exhalatione.*

X exhalatione in suprema aeris regione eleuata, si ibi accendatur, & non si æqualiter subtilis, sed grossa inferior, & subtilis superior, cãdela ardens vocatur. Si pars grossa parua sit, ad modum lanceæ videt ardere: & lancea ardens dicitur. Si verò contingat talem exhalationem æquè raram esse, & non incendi simul secundùm omnes partes, sed ad modum scintillarum, scintillæ dicuntur. Si verò exhalatio sit multa, & cõpacta, & æqualiter inflammetur, vocatur candela accensa, cũ prima sit dicta ardens.

Lancea ardens.

Scintillæ.

Candela accensa.

¶ In infima regiõe aeris cõtingit exhalationem debiliter calidã multam esse, & dispersam, & per frigus noctis fortificari, & inflãmari: & pars inflãmata sursum saliens videtur, & capræ saltãtes dicitur. Si verò talis exhalatio nõ sit multa, tamen continua, accensa in nocte, ad instar stellæ decidit: sicut sæpissimè videmus. Et videtur aliquãdo post se vestigiũ relinquere: & dicit stella cadẽs. Si verò exhalatio fuerit multa, & optimè cõiuncta in aere accensa stat, & hæc hominem tran-

Capræ saltãtes.

Stella cadẽs.

transeuntem, aeremque impellentem, aut sequitur, aut præcedit, & ignis fatuus dicitur: quod euenire solet circa patibula, cœmeteria, & coquinam: quia in illis locis multa est viscositas, ex quibus ista generantur. Si verò exhalatio hæc inæqualis fuerit in subtilitate, & in vtroque extremo, quod subtilius est accenso, quod est grossius in medio ad similitudinem ventus apparet, cuius vnū extremorum cauda, aliud caput iudicatur: & hæc draco volans appellatur.

Ignis fatu⁹.

Draco volans.

¶ Hæ tamen impressiones licèt variæ assignatæ sint, in varijs regionibus aeris generari, non sic est certum, quin contingat aliquas quas posuimus in prima regione, & in suprema formari, & è contra: sicuti Aristotel. ait. Hæc aliquando in suprema aeris parte fiunt: vt cùm materia calidior, siccior, & rarior, & magis ardoris natura immutata fuerit, & aliquando infima: vt quando densior fuerit, & humidior.

¶ Etiam Aristotel. infirmat modum, & causam phantasmatum: vt hiatuum, & voraginum: nam sicut ex exhalatione incensa cōtingūt quæ dicta sunt, hiatus, & vorago ex sola illuminatione exhalationis contingūt. Si enim non incendatur propter defectum viscositatis, illuminatur in partibus extrinsecis propter earum raritatem. Et quia medium ob opacitatem non illuminatur, videtur in medio velut quædam profunditas, sicut in putei ore videtur, quæ si magna fuerit, vorago dicitur. Si non ita magna, hiatus dicitur: quia colores varij in aere apparent: ait Aristot. nunc puniceu, nunc purpurei: nunc clariores: vt quara in re caligne suscipiuntur: nūc fibolcini, vt qui erat sion. Album enim in nigro multas facit varietates. Et ij colores in summa die non ita apparēt: quia illos luminis abundantia impedit: neque in summa nocte: quia hos videre impedit noctis nigredo. Et non multo tempore perdurant: quia eorū materia euanida est, & cito segregata disparet, & hæc phantasmata dicuntur, quia nō sunt quod apparēt.

Vorago.

¶ SPECVLATIO. VII.
Vtrùm cometa sit de natura cœlesti, & sit prænosticum mortis principum, bellorum, & sterilitatis.

Arguitur quòd nullo modo sit exhalatio. Nulla exhaliatio, vel aliqua impressio meteorologica diu durat: sed cometa diu durat: quia visus est aliquādo per 6. menses durare, vt author est Seneca. 1. Argumē.

¶ Præterea. Omnis impressio meteorologica ignita, sursum, vel deorsum mouetur: sed cometa mouetur circulariter vt docet Aristot. & experientia constat. 2.

¶ Tertio. Quod non significet siccitatem, patet. Significat inundationem, vt ait Aristotel. in litera: ergo non significat siccitatem, cùm vnum non possit contrariorum esse signum. 3.

¶ Vltimò. Probo quòd non significet mortem futuram principum. Nō plus habet cōuenientiæ exhalatio ex qua cometa ad principes, quā ad cæteros homines, cùm æqualiter omnes aerem participent, & respirēt: sed non est signum mortis aliorum hominum: ergo neque principum. 4.

¶ In contrarium est Aristo. hîc in litera, & Ptolemęus in. 2. p. quadripartiti. c. 3. & . 13. qui dicit, cometam significare ventos: siccitates: mortem principum, & bella.

In contra. Aristot. Ptolemę.

¶ Pro solutione notandum, quod cometa causatur ex exhalatione sicca, & calida, quę ratione leuitatis, & maximè caloris eleuata ad supremam regionem aeris ibi inflammatur ob rationem caliditatis illius regionis: & apparet ibi. Et secundùm diuersitatē exhalationis tam quantum ad densitatem, vel raritatem, quàm vnctuositatem: vel siccitatem materiæ ad vniformitatem in densitate, vel raritate est diuersitas in cometa: & sic apparet multis modis, vt Aristot. docet, & omnes philosophantes. Notand. 1.

¶ Causa cùm multipliciter dicatur (vt patet ex secundo physicorum) quædam est causa directa, quod ea posita, ponitur effectus: alia est causa, qua posita, non semper ponitur, sed frequenter. Et quod non semper ponatur est, quia dependet effectus ex concursu aliarum causarum, quæ solet impediri, raro tamen. 2. Notand.

¶ Est etiam aduertendum, de cometa variā fuisse antiquorum opinio. Democritus dixit, quod cometa esset naturæ cœlestis: qa erat coniunctio planetarum. 3. Notand. Variæ, opinio.

¶ Pythagoras dixit, quod ex erraticis stellis esset vna, raro apparens extra radios solis, & ideo raro videtur. Opinio. 6.

¶ Se-

Opinio.3. ¶Senecadixit, quòd cometa esset vna stella nõ ex fixis, neque de planetis, sed alium varium habens motum.

Opinio.4. ¶Hippocrates, & sequaces dixerunt, quòd stella comata esset de natura cœlesti, sed coma erat de natura elemētari. De quo sit prima conclusio.

1.Conclus. ¶Cometa secundùm suam substantiã non est de natura cœlesti, neque est aliqua stellarum fixarum, aut errantium. Hæc conclusio est Aristo. Contra omnes supra dictas opinio. probatur facilè. Ratio. Quæ sunt in cœlo, sunt immutabilia, & incorruptibilia, sicut & ipsum cœlum: sed cometa variatur, generatur, & corrumpitur, vt notum est: ergo non est stella aliqua, neque de cœli natura. Si esset enim aliqua stellarum, non posset esse, quin saltim quolibet anno appareret, & fortè per maiorem partẽ anni in qualibet nocte.

2. Cõclusio Ratio. ¶Cometa est de natura elemētari, scilicet, exhalatio ignita. Patet. Cometa est aliquid corporale, sensibile sensu visus: & nõ est de natura cœli, neque stellarum: oportet ergo sit aliquid ex meteorologicis causatis in regione aeris, & non ex vaporibus: vt suprà dictum est. Manet ergo quòd sit exhalatio ignita in suprema regione aeris. Et patet ex Aristo. in litera. Et potest probari, quòd sit exhalatio ignita. quia vel est ignis in sphera sua, vel aer, vel vapor, vel exhalatio. Nõ est ignis: quia ignis semper est, & cometa semper deberet esse. Neque aer similiter. Neque vapor: quia non tantum ascendit: relinquitur ergo quòd sit exhalatio ignita.

3. Conclus. ¶Tertia conclusio. Secundùm differentiã materiæ ex qua cometa, contingit varius aspectus eius: vt aliquando vt sol, vel luna. Cometa interdum habet comam: aliquando caudam: aliquãdo infimè apud nos est: aliquando nimium altè, & aliquando mouetur ad occidentem: aliquando ad Septentrionem. Et cometa qui visus est, & cœpit videri in principio mẽsis Martij anni. 1556. in noua Hispania ad Septentrionem declinabat, & mouebatur ab Oriẽte, & durauit vsque ad. 18. diem eiusdem mensis. Solet aliquando per. 7. dies, vt in pluribus, & vt in paucioribus per. 80. dies, & vt rarò per sex menses: vt ait Seneca. Et est differentia in coloribus. Omnia ista patent ex Aristo. Ratio differentiæ ex ipsa exhalatione sumitur, vt dicebamus. Et ratio quare duret est, quia habet fomentum ex alia, & alia continua exhalatione, quę eleuatur: ob quod potest tantum durare: sicut in lampade ardente contingit per continuum fomentum alicuius vnctuosi humidi.

4. Conclus. ¶Quarta conclusio. Omnis cometa significat aliquod malum futurum: aliquando siccitatem, & ventositatem: interdũ terræmotum: aliquãdo maris inundationem: aliquãdo significat destructionem fructuum: aliquando immutationem regum: translationem regnorum: aliquando mortem principũ: significat bella, & lites. Omnia ista patent ex litera Aristote.

Ratio.p. p. Quòd significet aliquod futurum malum, patet ex historijs: nam vix visus est cometa, quin eueniat aliquod malum, & vt in plurimum.

Ratio. 2. p. ¶Quòd siccitatẽ, & ventositatem, est: quia cùm eleuantur exhalationes, ex quibus cometa, tunc est caliditas nimis intensa, & aliquæ partes illius exhalationis remanent in aère, ex quibus venti generãtur: & cùm sint venti, & caliditas, siccitas etiam erit.

Ratio. 3. p. ¶Quòd terræmotum, sic Aristotel. Seneca similiter dicit, quòd post apparitionem cuiusdam cometæ fuerunt duæ insulæ per terræmotum submersæ. Et est ratio: Terræmotus quomodo fiunt. quia quando ex visceribus terræ eleuatur exhalatio, contingit quòd propter frigus extrinsecum ex parte alicuius influentiæ pori clauduntur in superficie terræ: quibus clausis, petentes exitum, fugientes frigidum terræ, concutiunt ipsam terram, & est terræmotus. Itaque terræmotus est non ab exhalatione, quæ in cometa est, sed ab illa quæ tunc in terra manet.

Ratio. 4. p. ¶Quòd maris inundationem significet, patet ex Aristo. & euenit, quia cùm contingit terræmotus, aperitur terra, ita vt montes subuertantur, & proijciantur in mari, & ex illa parte fit fluxus maris.

Ratio. 5. p. ¶Quòd fructuum destructionem, patet ex siccitate quæ tunc est.

Ratio. 6. p. ¶Quòd regum, & regnorum immutationem. Patet. Immutãtur, & accenduntur corda principũ, & fiunt cholerici, & maximè ipsi principes: quia quantò delicatiores, magis aëris turbatio ex siccitate eos penetrat, & malè disponit: & quia in iram commoti, sunt bella, & dissensiones, quales (proh dolor) experimur nunc, neque opus erat nunc videre cometam vt presagiũ bellorum, cùm inter principes Christianos

tam sint sanguinolenta prælia, & inimicitię capitales: & ex alia parte pessimus, & perfidus Mahometus infestet Christianos. Prope finem sumus, cùm tot sint signa.

¶Cometa est signum mortis regum: quia cum sint bella, & in bellis ipsi soleant esse, præcipuè continget quod interficiuntur in bello. Item: quia cùm ipsi viuant delicatè, ex aeris indispositione citiùs infirmantur, & maius nocumentum recipiũt, quàm alij non delicati. Et de præsagio isto patet per Aristo. in litera. Hæc in summa dicta sint de illis malis, quæ solet cometa, quando apparet, significare.

5. Cõclusio ¶Quinta conclusio. Sic cometa ista significat supradicta, quòd ex multis alijs causis
Ratio. 1. impediri potest euentus præfiguratus. Probatur primò: quia cometa non est causa di
Ratio. 2. recta istorum, sed indirecta. Secundò: quia ad hoc oportet concurrant aliæ causæ secũdæ, aliæq; influentiæ: & si non concurrant, non sequitur effectus: vt ad hoc quòd sit ventus, requiritur multa exhalatio sit eleuata: vt fiat terremotus, requiritur sit frigus cõstringens terræ poros: ad hoc quòd sit inundatio, est requisitus terręmotus: ad hoc quòd sint bella, requiritur quòd quis sequatur commotionem, & passionem, & non rationem: & quod sint pecuniæ ad sustentandum bellum, quòd sint bellatores. Ad hoc q̃ sequatur mors regum, vel principum, requiritur quòd tam sint deliciose nutriti, quod commoueantur, intantum vt ad mortem infirmentur: & quod sint in illa parte, vbi talis exhalatio in tanta abundantia est: tandem multa alia requiruntur.

¶Sufficiat ergo ex istis intelligere cometam esse quid naturale, & non esse miraculosum: & esse prodigium, seu prænosticum futurorum, tamen incertum, debile, & inconstans: quia eius euentus multis modis impediri potest. Quapropter quicunque sapit, nolit viso cometa, futura prædicere, ne falsus inueniatur propheta. Quæ futura sunt, soli Deo in se cognita sunt. Quòd si vt in causis à peritis philosophis, vel astrologis indicantur, sic prædicentur futura, vt in causa solùm cognita, cuius effectus potest impediri.

Ad argum. ¶Ad argumentum, ex dictis patet solutio, quare ista magis euenire soleant, quando est cometa aliquis, quàm in alijs temporibus.

¶SPECVLATIO. VIII.

Vtrùm aquæ fluuiales, & fontium generentur in concauitatibus terræ.

Robatur q̃ non: quia omnis aqua tã fluuialis, quàm fontalis emanat à mari, ergo nõ generatur in concauitatibus teræ. Cõsequentia est bona: & antecedens probatur authori. omnium antiquorum, vt hic Aristo. in litera tradit. Argumẽ. 1.

¶Secundò. Si in terra aqua fontium generatur, vel est ex aere, vel ex aliquo vapore eleuato à sole: sed nullo istorum modorũ. Non ex aëre, qui aer, ibi in visceribus terræ inclusus, cùm sit extra suum locum naturalem, nõ est tantus, vt possit materiam dare fontibus, & fluminibus, cùm ex vno pugillo aquæ fiant decem aëris: vt suprà dictum est. Neque fit ex vapore: quia simili ratione non posset esse tãtus vapor. 2

¶Item: quia si ex aere, vel vapore, oporteret quod in omni loco essent fontes, cùm in omni terra habitabili vapores causet, & in omni parte terræ sunt pori vbi aer est inclusus.

¶ Præterea. Si flumina, & fontes in terra generarentur, sequeretur quod non scaturirent, & ascenderent, vt ascendunt. Patet: quia omne graue descendit, & non ascendit, sed aqua graue est: ergo potiùs deberet ad infimum alium locum, scilicet, ad terræ centrum descendere, quàm ascẽdere ad superficiem terræ. 3

¶In contrarium est quod Aristote. in litera dicit. In contra.

¶Hic primò supponendum, antiquorum varias admodum fuisse opiniones de fontium generatione: quibusdam dicentibus quod ex mari fluerent aquæ: alijs quòd ex tartaro sub terra incluso: alijs quod ex cauernis, vbi aqua detinetur inclusa, quæ postea fluit: alijs q̃ ex aquis pluuialibus eueniit. De quibus omnibus Aristote. mentionem fecit. 1. Conside. Variæ sententiæ de generatione fontium.

¶Oportet secundò in memoriam reuocare, quod suprà dictũ est, in terra esse poros, & concauitates, & voragines non paucas, & maiores, & minores, secundùm aliam, In hoc p. meteoro. specu. 5.

& aliam

4. Physico. Specul. 3. 1. de gene. Specul. 6. & aliam terræ dispositionem: quæ foramina (cùm vacuum non detur per naturam) oportet sint plena aliquo corpore: & ob id sicut in libr. de generatione dicebamus, quod in corpore animalis dātur partes porosæ plenæ aëre, ratione quarum nutritio, & augmentum fiat, sic etiam oportet quòd in terra illæ partes sint porosæ. Et maximè ad hoc deseruiens est aer: quia est corpus subtile subintrans, & penetrans omnia. Et similiter illa loca possunt esse plena vaporibus eleuatis à sole penetrāte viscera terræ: qui vapores non tam sunt calidi, vt ascendant, vel quia non semper datur locus exeūdi, eo quod foramina, vel viæ exitus, clauduntur.

Conclus. 1. ¶Prima conclusio. Aquæ fontium, & fluuiorum non descendunt ex mari, neq; ex tartaro, neque ex pluuia, neque ex niue.

Ratio. Hæc est Aristo. in litera. Probatur. Omnia flumina intrant mare, & descendunt: ergo sequitur quòd non habent originem à mari: & similiter fontes eò tendunt.

¶Neque ex tartaro originem habent: quia cum aquæ sint in superficie terræ, & tartarus in centro eiusdem (vt ponebat Plato) non possent indè emanare.

¶Item, quia alias indifferenter essent fontes, in montibus, & in planicie. in ista, vel in illa terra: sed videmus quod non indifferenter, sed magis in montibus, quàm in planicie, & magis in vna, quàm in alia terra: oportet ergo aliam causam dare fontium, & fluuiorum, quàm sit mare vel tartarus.

¶Neque ex aqua pluuiali, aut niuium. Patet: quia fontes durant, quando pluuiæ nō sunt, neque niues, vt experientia constat: ergo non generantur fontes ex ipsis. Et Seneca hoc probat in suo de naturalibus quęstionibus.

Conclu. 2. ¶Secunda cōclusio. Fontes generantur ex aëre incluso in foraminibus, & cauernis terræ.

Ratio. 1. Patet. Ibi est aer inclusus, & ratione frigiditatis terræ condensatur in guttas, quæ paulatim descēdendo fontem causant: & illis exeuntibus, rursus ob vacuum vitādum aer sub intrat, ita vt perpetuus videatur modus generationis fontis, & duret aqua. Quod aer ratiōe frigiditatis in guttas aquæ conuertatur, videmus per experientiam in antris, & alijs speluncis, & subterraneis locis, vbi cōtinua stillatio est ob aerem inclusum tangētem frigidum loci, aut terræ. Et quòd sit facilis transitus ab aere in aquā, eo quòd habeant symbolum, superius dictum est: Sup 2 dģe. specul. 3. nam frigido vincente calidum ipsius aëris, manente humido, ex aere fit aqua.

2. Ratio. ¶Præterea. Intra terræ viscera verè aqua fluit, & non ex mari, neque ex tartaro, neque ex pluuia, neque ex niue: ergo est quia ibi generatur: sed si generatur, vel erit ex terra, vel aere, vel ex vapore. Non ex terra: quia sic terra cōsummaretur per continuū aquæ fluxū. Neq; ex vapore: tum quia nō in omni loco est vapor eleuatus: tū quia nō sufficeret ad tantam aquæ magnitudinem: ergo fit ex aere.

Confirm. ¶Confirmatur: quia videmus maxime fontes esse, & fluere a locis magis expositis aeri, & porosis, in quibus concauitatibus ibi inclusus est: & in alijs locis planis, & vbi terra magis cōdensa, minus reperiuntur aquę. Et causa est, quia deficit in illis locis materia ex qua fontes generātur, & in alijs abūdat.

Conclus. 3. ¶Tertia conclusio. Fontes, & flumina non ex solo aere incluso in cauernis terræ generantur, sed etiam ex vapore. Volumus declarare non solùm aerem materiam esse aquarum, & fontium, per hoc quòd circunstante frigido terræ cōdēsatur in guttulas, sed etiam quod contingat ex vapore: aliquādo quidem ex solo vapore: aliquādo ex vapore, & aere simul: aliquando ex solo aere: aliquando ex aere, & vapore simul: quia vtrunque materia est idonea, & apta generationi fontiū, vt sine multis transmutationibus facilis sit trāsitus. Patet. In cauernis,

Ratio. & illis porosis partibus vapor eleuatus est à sole: quia sol exhalationem, & vaporem intus in terræ visceribus causat: vt dictum est: sed non semper exit: ergò manet ibi inclusus. Vapor quę ille ob frigiditatem terrę condensatur, & in guttas cōuersus, efficitur aqua, & fonti præbet originem, quę necessario exijt, & ipso vapore consumpto, succedit alius vapor: quia continue sol eleuat: & quod cōtingat ob frigiditatem terræ patet. Vapor eleuatus ad mediam aeris regionē, ob frigiditatem illius regionis conuertitur in aquam: ergo inclusus vapor in cauernis terræ ob frigiditatem poterit in aquam cōuerti. Et hoc patet in Alambico vase adaptato ad aquam rosaceam extrahendam: nam vapor eleuatus tangens frigidum in parte superiori, congelatus in guttas, stillat per orificium alambici. Patet etiam similitudo in homine: nam vapores qui eleuantur, maximè ex stomacho, ascenden

te, ad

tes ad cerebrum, cùm sit natura frigidum, condensantur, & guttatim decidũt per oculos, & nares: ergo à simili etiam vapor ibi inclusus victus à frigido circunstante, poterit materiam aquæ subministrare.

Ratio. ¶ Argumentum ergo est, quia in quibusdam terræ locis aquæ oriuntur, & non videtur vnde, nisi quia ibi generantur: sed nõ semper ex aëre: ergo oportet sit ex vapore, quem ibi inclusum esse nullus inficias ibit.

Confirmat. ¶ Simili argumento confirmatur, vt in præcedenti: quia in illis locis sunt maximè fontes, in quibus sol operatur secundum terræ dispositionẽ ad vapores eleuandos: & quia soli sunt mõtes expositi, sicut & aëri, in eis maximè contingit.

¶ Et huius etiam dari potest experientia, quæ est validum argumẽtum: nam in hyeme fontes sunt maiores, quàm in æstate, & non alia ratione, nisi quia in terra inclusi sunt vapores multi, quod non sic in æstate. Nã cùm in hyeme ob frigus circunstans exhalationes calidæ, & vapores non exeũt à terra, manẽt inclusi, & efficiunt calidiorẽ, & magis eleuantur, & sunt in ipsis terræ cõcauitatibus, & poris. Quapropter magis de materia subministratur ex vaporibus ad fontiũ generationem in hyeme: sed in æstate non est tantus calor inclusus in terra. Et vapores qui eleuantur: quia non sunt pori terræ constricti, exeunt, & nõ tot manent inclusi in terra. Quapropter aqua non in tanta abundantia generatur. Ecce quomodo apparet vapores esse materiam aquarum.

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Aqua ad orificia fontium non ascendit violenter, neq; per compressionem terræ, sed ascendit naturaliter in altitudinem suæ originis: quia cùm nullum violentum sit perpetuum, & non duraret, sed durat: ergo oportet dicere non esse violentum. Neque fit per compressionem terræ: quia terra esset aliquod fluxibile, vel totaliter submersi: cuius contrarium videmus. Item quia terra diminueretur. Manet ergo quod naturaliter ascendat: quia experientia constat, quod fit absq; aliqua violẽtia, cùm non sit vltra originem: & cùm duret, oportet ei conueniat secundùm naturam: & si altius quàm origo, erit ob vitandũ vacuum: quod etiam naturale erit, inquantum ad bonum vniuersi hoc spectat: vt dictum est. Et quod aliquando videatur aqua ascendere: posito panno lineo pro medietate in vase semipleno, & alia medietate suspenso, erit ex natura sua: quia habet hoc, quando aliquod multũ passibile, vel dispositum est, vt sic agat, etiam ascendendo: vt contingit in igne, quòd descendat posito combustibili: vt in candela contingit, & pane superposito scipho pleno vino, quando humectatur. Suprà 4. Phy. spe. 1.

Obiectio. ¶ Sed contra ista quæ dicta sunt in quarta cõclusione, posset quis obijcere, quòd fontes scaturiunt in plano, & emittitur, & quodammodo aqua impellitur: vt in arena bulliente apparet: vnde videtur quod ibi aqua ascendat, & sic vltra originem. Haud dubiè apparet interdum: quapropter licèt istorũ quæ videntur secundùm naturam fieri, ratio naturalis à philosophis assignetur, non tamen tam exacta est in quibusdam, vt intellectum quietum reddãt: ob quod recurrẽdum videtur ad diuinam dispositionem, & prouidentiam, vt de media regione aëris dicebamus, quod frigida esset, potiùs ad diuinam spectare prouidentiam: quia ibi pluuiæ, & cætera, quæ necessaria erant ad fœcundandã terram. Eadem ratione, cùm fontes, & flumina ex terræ cauernis emanent, & ibidem generentur, non tantùm ad aërẽ inclusum, & vaporem eleuatum virtute solis, quàm ad ordinationem diuinam referendum est, cùm non posset vita humana sine fontibus esse. Nam sicut homo indiget cibo, & necessarius est potus. Atque posito hoc, oportebat q ipsi fontes fluerent, vt se præberent vsibus hominũ potabiles. Quapropter à natura videtur quòd fontes scaturiant, etiam si videantur ascendere: nam si naturale est, vt aqua ascendat ad vacuum vitandum, quanto magis naturale iudicandum erit, quòd aqua tantillum ascendat, vt deseruiens sit homini, propter quem nõ solum aqua, sed omnia alia visibilia videntur esse creata? Et soluitur non solum obiectio hæc, sed quæcunq; alia in materia videantur esse: vt quando ratio naturalis nõ inueniatur, tunc maximè secundùm naturam esse consideremus, contemplantes ex authore naturæ id prouenire. Nam qui naturale esse fecit quod sol ab Oriente in Occidẽtem vertatur quotidie, rursus veniens ad punctum Orientis, quare & non naturale erit, quòd fons etiam si in centro terræ haberet originem, scaturiat, & ascẽdat, vt præbeat se potabilem, & homini sit deseruiens? Sup. 1. meteo. spe. 3. Dilutio obiectionis.

¶ Ad

¶Ad primum. Negamus verum esse, quòd aliqui ex antiquis opinati sunt, aquas omnes à mari originem ducere, sed naturaliter fiunt ex aëre, & ex vapore incluso in terræ visceribus, & sufficienter materiam continuè aquæ possunt dare, per hoc quòd aëre in aquam converso, statim subintrat, ne vacuum detur: & è converso, rursus alius intrat. Et de vapore similiter: vt eleuato, & in aquam conuerso, vel succedit alius qui eleuatur, vel aër subintrans. Et sic soluitur, 2. argumentum.

¶Ad tertiũ. Etiam solutio ex dictis patet. Non enim contra naturam eiusdem aquæ considerandum est esse, quòd genita in terra appareat, & exeat: quia est secundùm diuinam dispositionem, vt quæ propter homines sunt seruiant homini.

Finis primi libri Meteororum.

SPECVLATIONES

SECVNDI LIBRI METEORORVM.

SECVNDI LIBRI Meteororum Argumentũ.

IN secundo meteororum Arist. tractat de fluxu, & refluxu maris, & eius salsedines atq; de ventis, vnde causentur: de terræmotu, de tonitruis, Typhone,& Fulmine.

¶SPECVLATIO Prima. Vtrùm fluxus, & refluxus maris sit naturalis, vel violentus.

Argumẽ. 1. APPARET quòd talis motus sit violẽtus. Omne quod est ab extrinseco contra naturã rei, dicitur esse violentum: sed maris fluxus, & refluxꝰ est huiusmodi: quia est à luna, vel constellatione cœlesti,& contra naturam aquæ: quia grauē debet descendere: sed talis fluxus nõ est ascensus: ergo non est naturalis, sed violentus.

Argumẽ. 2. ¶Secundo. Illa quæ sunt secundũm naturam, in specie inueniuntur: sicut quia ratio cinari est secundum naturam hominis, reperitur in omnibus hominibus: ergo si fluxus ille,& refluxus est naturalis, erit in õmni aqua: sed non reperitur in fontibus, neq; in fluminibus, sed in mari: ergo nõ est ille motus naturalis.

Argumẽ. 3. ¶Tertio. Illa quę sunt secundũm naturam, in omnibus reperiuntur eodem modo, & absq; variatiõe, sed fluxus,& refluxus maris non eodem modo est in mari, quod vocamus poli arctici,& in illo quod antarctici est, vt cõstat experiẽtia, quia in vno mari fluxus,& refluxꝰ absq; tumore vndarũ fit: in alio nõ sine magna inflatione, & fluctuũ impetu contingit: ergo non est naturalis.

¶In contrariũ est. Nullũ enim violentũ est perpetuũ: sed fluxus,& refluxus est perpetuus: ergo non est violentus, sed naturalis. In contrar.

¶Pro solutione notandum, quòd mare est generabile,& corruptibile, cum omne compositum ex materia & forma sit huius conditionis,& constat experientia, cũ sole eleuet vapores ex aliquibus partibus maris, ita vt maneat pars sicca, & sicut pro parte corrumpitur, intelligitur secundum se corruptibile esse & generabile similiter, siue ex fontibus, siue ex fluuijs constet. Notand. 1.

¶Est præterea aduertendum, ꝙ in mari intelliguntur varij motus: nam est ab aquilone ad austrum: qui cõtingit eò ꝙ natura sit aquæ ad locum decliuiorem, & humiliorẽ fluere: & quia ad austrum ob solis virtutem maiorem sunt magis euaporatæ aquę, quã sint ad aquilonem ob frigiditatem, ex aquilone ad austrum moueri potest mare. De isto motu non est nunc speculatio. Notand. 2.

¶Secundo modo contingit moueri mare, ratione aeris inclusi in aquis, vel exhalationis ascẽdẽtis è terra per ipsum, ratiõe cuius aqua quodammodo inflatur, & mouetur ad omnem differẽtiam positionis. Nec de isto motu est speculatio præsens.

¶Tertio modo contingit motus in mari, sicut contingit in aquis fluuialibus: vt fluant semper in decliuiorat hic nõ est fluxus, neq; refluxus.

¶Quarto modo cõtingit motus, qualis in die bis cõtingit,& bis in nocte quotidie, ad motũ ipsius lunę: & hic fluxus,& refluxus dicitur. De isto fluxu, & refluxu est speculatio, vtrũ sit naturalis talis motus maris.

¶Est tertium aduertendũ, varias fuisse opiniones philosophorum de causa huius fluxus,& refluxus: quidam putant in causam esse lunã: quia quando ascendit super orizõtem, mittit radios suos super mare suppositum: & ad occursum densi medij frangun- 1. Opinio. Lũcasiũ.

tur: &

tur, & partes maris rarefiūt, & intumescit, & fit fluxus mar. Et quāto magis luna ele uatur, tanto radij fortiores, & vehementior fluxus: at quia non potest tales partes rare factas vlterius rarefacere, à frigiditate aque comprimuntur, & refluit mare. etiam contingit in nocte, quando luna in alio hemispherio deambulat.

2. Opinio. ¶Alij tribuunt soli, qui semper inter duos tropicos ambulans, suppositum mare respiciat & die, & nocte. Dum in isto nostro hemispherio, & nocte in alio: & ratione eius aqua ebullit, & eo declināte, cessat. Et sic fluxus est & refluxus. Thimon hæc.

Thimon. 2. mete. q. 2. 3. Opinio. ¶Alij dicūt id euenire à virtute attractiua lunæ, vt in duabus quartis, quando ascēdit attrahat, & fit fluxus, & in alijs duabus nō attrahat, & fit refluxus. Coronel. Hæc.

Coronel. 7. physic. 4. Opinio. Mirand. in 3. contra astrologos. cap. 15. ¶Picus Mirādulanus dicit, fluxū, & refluxum maris esse à quadā proprietate occul ta ipsius lunæ attrahentis ad se. Et quando ascēdit in Oriente attrahit mare, & fit fluxus: & quādo est in alia quarta, attrahit ex alia parte, & est refluxus: & similiter in nocte. Itaq; semper tam influxu, quàm in refluxu est attractio aquarum à luna.

5. Opinio. ¶Sunt & alij qui hūc motum tribuunt nō solum lunæ, sed alijs quibusdam constellationibus cœlorū: quia à sola luna non posset hoc contingere. Ad veritatem ergo opinionum, sit prima conclusio.

Conclus. 1. ¶Fluxus, & refluxus maris à luna est, ratione luminis, & ratione influētiæ. Conclusio est Aristo. & cōmunis philosophorū. Patet

Ratio. 1. p. experiētia: quia ascēdēte luna super orizōtem, est fluxus: & ea descēdēte ad occidēs, fit refluxus: similiter in nocte ea ascēdēte ad angulum mediæ noctis fluit mare, & declinante refluit: ergo à luna est iste fluxus, & refluxus. Nā illud causa dicitur, qua posita, ponitur effectus, & nō pōsita, nō ponitur: sed posito motu lunæ: est talis motus in mari fluxus, & refluxus: ergo ab ea causat.

Ratio. 2. p. ¶Quòd hoc fit & à lumine, & influētia patet: nam ratione luminis habet quòd possit calefacere, & rarefiunt aquæ, & possunt intumescere. Sed q ab influentia, quę est virtus occulta ipsius lunæ, quam habet supra humida, apparet: quia si solum à lumine ob missione radiorū, in cōiunctione, cum non emitat radios, nō esset talis fluxus, & refluxus: vel esset minus debilis sed tūc est talis fluxus, & refluxus, & fortior, quam in alijs quartis: ergo oportet dare causam nō solū lumen, sed occultam influentiā, quam habet. Hoc probant, quia crescēte luna in animantibus, solent crescere medullæ ossium, & sanguis, & in arboribus crescunt humiditates: & ea decrescente, decrescunt, vnde occultam videtur habere virtutem, & influentiam supra ipsa humida, & sic fluxus, & refluxus maris est.

¶Secūda cōclusio. Hic fluxus, & refluxus maris sic à luna causatur, vt impediri posit ex alia, & alia aquarū dispositione, & conditione. In hac conclusione volumus insinuare, in luna esse talem influētiam, & proprie tatem cōmouendi mare, vt possit impediri: nam cū omnis actio à proportione maioris inæqualitatis contingat, potest esse talis resistentia in aqua ob grossitiem, q sit impedimentum & luminis, & influentiæ lunæ, vt non possit agere, vel si agat, nō tam celeriter: nā nō sufficit sit virtus in agēte, si passum dispositum non sit ad actionē suscipiēdam. Hęc est clara. Ex quo euenit, q aliqua maria nuq fluūt, & refluūt: & alia solum in mense: & aliud semel tantum in spatio. 24. horarum: sed nunq in die, sed in nocte: vt refert Albertus Magnus. Nam quādo mare nunquā fluit, erit eo quòd nō potest lumen rarefacere, neq; influentia mouere. Et quādo in mēse semel, euenit eo q cū luna suecessiue agat, qd non potest in vna die, prestat in mense. Et quòd in nocte possit fluere, & in die non possit (vt Persicum est) cōtingit ob minorē subtilitatē. Et eadē ratione vbi fluxus, & refluxus continuus (vt in mari Oceano) non sunt æquales in omnibus dieb lunæ, sed in quartis sunt maiores, quod potest euenire à maiori virtute agentis, & meliore dispositione ipsius patientis.

Conclus. 2. Supra 7. Physico. Albertus.

Conclus. 3. ¶Sicut fluxum, & refluxum, maiorē, vel minorem, rarum, vel frequentem ex lunæ virtute, & ex varia dispositione maris considerāmus, sic etiam ex influentia, vel constellatione stellarum cōcurrente simul potest attendi. Volo dicere, quod luna dum fuerit in propria domo, in proprio signo: vt in Cancro, vigorosius exercet suam virtutem, & quando aliqua stella quæ habet virtutem etiā ipsius lunæ, similiter: & eadē ratione si cōstellatio concurrat, quæ habet cōtrariam influētiam ad influentiā lunæ, poterit fluxus aut refluxus impediri, in toto, vel in parte. Hæc patet ex concursu causarum mutuò seiuuātium ad eundem effectum: quia quanto magis excidit virtus supra passum,

pra passum, fortior continget effectus: & quando se mutuò impediunt causæ, minor est excessus virtutis, & debilior erit actio. Ista constant experientia.

Cõclusio. 4 ¶Quarta cõclusio. Et si fluxus, & refluxus maris à sole non causetur, eius tamen salsedo ex solis efficientia est, per admixtionem sicci terrestris à sole eleuati, cum humido aqueo. Hic cõtendo duo asserere. Primum, quòd ille modus quem ponit Thimon, fluxus, & refluxus, causetur ex eo quod sol facit aquã ebullire: & sic fluxus ab ortu vsq; ad Meridiem, non est causa fluxus, & refluxus: quia nõ sequitur motum solis fluxus, & refluxus, cùm videamus quòd sequitur motum lunæ: ergo non videtur quòd à sole. Adde quòd si à sole esset, etiam in fluuijs oporteret quòd esset talis fluxus, & refluxus, & in paludibus.

Thimon in isto. 2. q. 2.

Ratio. 2. p. ¶Secundum est, quòd maris salsedo causetur. Patet: quia aquæ maris sunt salsæ, & hoc non videtur esse per naturã: quia sunt creatæ à Deo dulces: quia si natura aquæ ĩ esset salsedo, omnes aquæ essent salsę: ergo huius oportet dare aliquam causam, & nõ videtur quæ alia, nisi alicuius terrestris adusti commixti cum humido, sicut in cineribus apparet, & in vrina: sed terrestre illud adustũ, quod aquæ miscetur, per solam solis virtutem eleuatur: sicut de exhalatione dictum est in præcedenti libro: ergo salsedinis causa sol est.

¶Et constat experientia: nam si vas terreũ, vel cereum in mari projciatur, clausum vndiq;, vt maris aqua non possit per foramen intrare, paulatim per poros subintrabit aqua, & implebitur vas dulci aqua: quia partes terrestres commixtæ non intrant: quia grossæ, cùm tamen subtiles intrent: & ablata tali mixtione, non est salsedo: ergo ex cõmixtione illarũ partium terrestrium causata erat salsedo.

Quare salsedo in mari, & non in fluuijs. ¶Ex hoc euenit quod aqua maris potest nauigari cõmode: quia nauis non submergitur quãuis onusta, ob grossitatem aquæ, quæ impedit, & sublinet. Et si esset aqua dulcis (vt est fluuiorũ) non ita nauigio posset nauigari: quia facilius submergitur, ratione ponderis, ob subtilitatem aquæ: quia non est terrestris commixtio.

¶Et salsedo in mari reperitur, & non in fluuijs: quia ob eius latitudinem ex pluribus partibus eleuantur exhalationes calidæ, & siccæ, quæ admiscentur. Item: quia continuè sol in vasta illa latitudine agit, resoluendo ex aqua maris quod subtile est, remanẽte grosso, quod adiuuat ad salsedinem, & nõ potest in fluuijs: tum, quia continue aquæ mouentur, & non potest fieri talis admixtio: tum quia nõ exhalat sol, & subtilizat fluuiorum aquas propter angustiam fluuiorum.

¶Quinta cõclusio. Non solùm causatur salsedo per admixtionem exhalationis eleuatæ à fundo maris cõmixtæ ipsis aquis, sed etiam ex commixtione eiusdem cu vapore in aere, quæ rursus cadens in mari, facit aquam salsam. Hic volo dicere, quod salsedo cùm causetur ratione cõmixtionis exhalationis cum humido, dupliciter fit: vno modo, quando eleuatur exhalatio: & in eleuatione, & ascensu miscetur aquę: secundo modo, eo quòd exhalatio eleuata, siue à terra discooperta aquis, siue à profundo maris cum vapore, qui humidus est, eleuatus ab aquis, cõmiscentur in aere vapor, & exhalatio, & cadunt rursus in mari, & fit salsedo. Et quia tam patẽs mare est, inde fit salsum ex tali commixtione, & non est in fluuijs. Conclus. 5.

Dubium. ¶An mare fuerit creatum salsum, vt aliqui putãt, vel dulce à principio, vt videtur probabilius, parum refert: quia si tunc aliquam habuit salsedinem, maiorẽ habet nunc propter solis operationem, quæ sufficit ad causandum talem amaritudinem, ob eleuationem exhalationis siccæ, & calidæ. Sed probabilius videtur ꝙ tunc dulce fuerit: quia aquarum natura in se hæc est: & ex extraneo admixto euenit quod amara sit aqua maris. Et dicere oportet quod à principio mundi nõ esset mare nauigabile, ob impermixtionem, & subtilem aquæ naturã, quæ non sublineret nauem, & postea temporis successu factũ est nauigabile, & tantò quãtò magis in futuro, erit aptius nauigatione, eo ꝙ maior erit pmixtio terrestris adusti.

Creatũ est mare dulce

¶Et non solùm mare salsum est, sed etiam sunt lacus, & aliæ aquæ non potabiles: qđ euenire potest, vel eo quòd in eis possit esse ratio illius permixtionis terrestris, & humidi: sicut in mari, vt in lacub⁹ apparet, vbi aquæ stant, & non fluunt: vel si sit aqua, quę fluit, eueniat à loco per quem trãsitus aquæ est: nam aquam contrahere ex locis per quæ est transitus naturam, est compertissimum. Sunt enim loca in terra salsa: ita vt mineralia salis inueniãtur: vt sulphuris, & metallorum aliorum, ex quo aqua ipsa

salsa

Plinius. falsa erit. De quo latè Plinius.

Ad argum. ¶ Ad primum dicendum, fluxum, & refluxum maris non esse violentum, sed esse motum secundùm naturam, ad modum quo ascensus ferri attracti à magnete (vt supra diximus) naturalis est: qa est à virtute naturali ipsius magnetis attrahentis. Et cum luna habeat talem influentiam, & virtutem occultam, siue ipsa sola, siue simul cum alia constellatione, mare ad se attrahat, sequitur esse secundum naturam talem motum, qui sequitur ad virtutem naturæ, non ipsius aquæ, sed lunæ.

¶ Et si theologizantes, hoc fluere, & refluere maris diceremus esse, quia Deus conclusserit eum vectibus quibusdam, & terminū posuerit ipsis aquis, vt vltra non egrediantur operiri terram: & quòd mare hanc conclusionem per fluxum ostendat, vt eluit volens egredi, & à vinculis liberari, & per refluxum ostendatur quod vltra terminum positum non sit progrediendum, & in suum reuertatur locum. Oportet etiam secundū naturā esse hoc intelligere: quia quæ à Deo ordinata sunt à principio, secundùm naturam sunt. De hac conclusione Iob inquit.

Iob. 38. ¶ Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens? Circunde di eum terminis, & posui vectem, & ostia, & dixi. Vsque huc venies, & nō procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus

Chrysost. in lib. de prouidentia. tuos. Vnde Chryso. multa ad propositum loquutus est. Satis ergo per naturam, & secundùm naturam erit talis fluxus, & refluxus, cùm sit ordinatione diuina (quæ perse uerat semper) factum.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicendum, q̄ ld quod naturale est, consequēs essentiā, seu quidditatem rei, in omnibus inuenitur indiuiduis: sicut risibilitas, quæ ex hominis quidditate emanat: at si sit aliquod propriū ratione indiuidui, vel ex virtute alicuius exterioris, nō est necessariū q̄ sit in omni specie, vt de crispitudine diximus in prædicabilibus, quando de proprio agebamus, & in hac nostra speculatione tetigimus. Ergo maris aqua potest habere per naturam hunc fluxum, & refluxum, quod consequitur non naturā speciei: qua aqua sit, sed indiuidui: qua talis aqua: & qa virtus lunæ respicit hanc aquam, vt possit hic habere talem effectum, quem in alijs aquis nō potest ob aliquod impedimētum.

Ad. 3. ¶ Ad. 3. dicendum, q̄ eo q̄ fluxus, & refluxus maris non sequitur quidditatem, seu essentiam aquæ, sed ratione indiuidui (quia ab aliqua extrinseca virtute est) potest esse varius in alia, & alia parte maris: imò ex alia, & alia dispositione maris (vt diximus) contingit vel quòd nullus sit fluxus, vel refluxus, vel quod rarò: & in mari quod Sur dicitur, cum inflatione vndarum contingit ex aquæ dispositione, maximè ex aeris inclusione, ratione cuius contingunt maris elationes. Et in mari, en tierra firme, contingit quòd fluat, & refluat per duo milliaria, cùm tamen (vt in plurimum) in mari Oceano ad Aquilonem, respectu huius nouæ Hispaniæ, ad iactū lapidis, vel balistæ ad summum se extendat. Ista variatio non tollit motum esse naturalem, & manifestat ab aliquo extrinseco euenire.

¶ * Licet in Panama in mari Australi sit refluxus per distantiam ad leucam fere, ita vt in portu naues tempore refluxus in sicco appareant: vt referunt testes oculati, & in palude de Chapala dicta circa prouintiā noue Compostelefactus est fluxus & refluxus sicut in mari. *

SPECVL. II. VTRVM ventus sit exhalatio, an aer commotus.

Idetur quòd non sit exhalatio: quia cū exhalatio sit calida, & sicca, quādo flant venti, & quanto magis flāt, magis deberet esse de siccitate, & calore: sed videmus contrarium: quia tunc (vt in plurimum) magis de frigiditate, & de humiditate, saltim de frigiditate constat. Argumē. 1.

¶ Item. Omnis exhalatio ratione caliditascendit, ex quo contingit multa in suprema regione aeris generari, vt in præcedenti libro diximus: sed ventus non ascendit, sed ad omnem differentiam positionis mouetur: ergo ventus non est exhalatio. Argumē. 2.

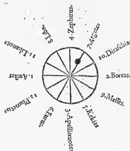
¶ Tertiò. Ventus aliquando in terræ visceribus auditur, & vehemens: sed ibi non est exhalatio, sed aer inclusus, ergo ventus nō est exhalatio. Minor probatur: quia exhalatio per virtutem solis eleuatur super terram, vt sæpè dictum est. Argumē. 3.

¶ In contrarium est Aristotel. in isto. 2. qui dicit ventum esse exhalationem calidam, & siccam. In contra.

X ¶ Pro

Notand. 1. ¶ Pro solutione notandum, quòd cùm sit verum, solem eleuare exhalationes calidas, & siccas, tamen exhalationes tales nō sunt semper eodem modo dispositæ in siccitate, & in caliditate: ex quo euenit, quod variæ contingāt inflammationes: & quod breui durent: vel ad tempus aliquod (sicut in generatione cometæ secundus manifestum) euenit: quia tales exhalationes non ascendunt æqualiter: nam in quibus magis de calore, qui facit ad subtiliandum, & ad ascensum, magis ascendunt: vt ad supremam aeris regionem eleuentur. Et quæ non tantū habent caloris, non tantum eleuantur, sed perueniunt vsque ad principium mediæ regionis, quæ ex obuia frigiditate mediæ regionis reij̄ciuntur.

¶ Secundo notandum, quòd ventus si ratione suæ materiæ consideretur, & causæ, calidus est, & siccus: quia est exhalatio, quæ calida, & sicca est, & causata à sole, cuius natura calida est. Si tamen ventus consideretur ratione loci à quo eleuatur, quia à terra habet quod sit frigidus, & siccus: sicut & natura terræ est. Et si ad loca ipsa per quę transitus est, & commotio venti, est alia, & alia natura. Orientalis, qui subsolanus, est calidus, & siccus, & qui occidentalis, qui chorus dicitur est frigidus, & humidus: & aliquando humidus, & calidus, vt auster, & aliquando frigidus, & siccus, vt boreas, qui sunt quatuor venti cardinales, seu principales, qui à 4. mundi partibus intelliguntur flare. Ab oriente, occidente, & austro, & aquilone. Et iuxta dispositionem variam harum partium terræ in abundantia, vel defectu 4. qualitatum primarum ventus ipse dicetur calidus, vel frigidus, humidus, vel siccus, cùm tamen in veritate vna sit materia omnium, exhalatio, scilicet, calida, & sicca: & vna sit causa, ipse sol, qui calefacit. Isti quatuor principales vēti, habent alios duos sibi collaterales: ita vt duodecim sint in vniuersum venti considerati, & denominati ex ipsis principalibus. 4. De cuius ratione multa apud nautas peritos. Et quilibet qui nauigat intelligit hanc ventorum differentiam ratione locorum, vel partium terræ diuersarum. Quorum nomina, & descriptio in sequēti figura ostenditur.

¶ Prima conclu. Vētus, exhalatio est mota, & nō aer, neq; vapor. Probatur ex Aris. Concl. 1.
Ratio est: quia quanto magis de exhalatiōe eleuatur à sole, tanto ventus magis viget: ergo signum est quòd ventus exhalatio sit. Ratio. 1.
¶ Præterea. Vēt⁹ oportet sit vel vapor, aër, aut exhalatio: sed nō est vapor neq; aër: ergo erit exhalatio. Quòd nō sit vapor, patet: quia vētus est siccus, & calidus: & vapor est humidus. Item: quia ex vapore pluuię generantur: sed per ventos nō solum pluuię nō generantur, sed nubes aptæ, & dispositæ ad pluuiā disperguntur flante vento: sequitur ergo quòd ventus non est vapor: aliàs non haberent talem oppositionem. Ratio. 2. Suprà. 1. mete sec. cul. 5.

¶ Neq; ventus est aër: quia, cùm omnia plena sint aëre, oporteret semp esset vētus. Itē Cùm aer sit humidus, & calidus, omnis ventus esset humidus, cùm sit siccus. Itē quia videretur talis motio aëris tā vehemēs, nimiū violenta, & nullo impellente non posset aliquo pacto intelligi. Manet ergo ꝙ ventus sit exhalatio calida, & sicca, quæ cùm ascēdat, pertingens ad mediam regionem aëris, à frigido illius repercussa, reuertitur, & hac atq; illac mouetur, & ventus causatur. Et secūdum maiorem, vel minorem repercussionē à contrario, cōtingit maiorem, vel minorem concitationē & motum, esse eiusdem exhalationis, & vehementiam maiorem, vel minorem in vento: vnde solet esse tā vehemens fuga contrarij, vt concitatio sit talis,

vt ar-

vt arbores non solum corruere faciat, sed radicitus euellat.

2. Cóclusio ¶ Secunda conclusio. Sicut ventus dissipare solet nubes, & pluuiam cessare facit, & pluuia ventos minuit, & penitus dispergit.

Ratio. 1. Hæc conclusio etiam est philosophi, & cõstat experientia: nam omne contrarium sui contrarij est destructiuum, sed vapor ex quo pluuia, & exhalatio, ex qua vẽtus, sunt huiusmodi: ergo vnum aliud in fugam conuertit. Maior est nota. Minor probatur, quia siccum humido contrariatur: sed exhalatio sicca, & vapor humidus est; ergo vnum aliud cessare facit.

Ratio. 2. ¶ Itẽ. Vigor vnius contrarij & robur alterius diminutio est: sed exhalatio respectu vaporis est huiusmodi: quia ob siccitatem desiccat humidũ, ꝙ ad pluuiam erat adaptatum, & ècontra: pluuia existente, præualet humidum contra siccum: ergo destruet huiusmodi exhalationes, & ventus non erit.

Conclus. 3. ¶ Tertia conclusio. Sol cum causa sit ꝙ venti moueantur, & est causa quare cesset ventus.

Ratio. 3. p. Patet. Sol excitãdo exhalationes è terra, & non consumendo, causa vẽtorum est: quia suppeditat materiam ventis, eleuando tales exhalationes, & non consumendo: sicut in hyeme contingit, quando sol, eo ꝙ nõ directè mittat radios, potest eleuare exhalationes, & non potest consumere: vnde fiunt venti, & maximè vigent.

Ratio. 2. p. ¶ Sed quod sol cessare faciat, patet. Sol quã do directè irradiat, exhalationes eleuatas cõsumit: sed ipsis consumptis, iam non amplius venti sunt materia: ergo sol cessare facit vẽtos. Et formatur ratio. Omne illud quod dispergit, & tollit exhalationem, ventum tollit, seu cessare facit: sed sol est huiusmodi per suum calorem, quando viget nimium, vt est in æstate: sequitur ergo quòd sol facit cessare ventos.

Corolla. ¶ Ex hoc sequitur ratio naturalis illorum quæ in nouo orbe videmus, vt tẽpore quo sol quando ab æquinoctio hyemali, in signo libræ, vsque ad æquinoctium æstiuale in ariete, sint venti, & durent, & vehementes sint ferè quotidie: quia sol habet quod exhalationes possit eleuare, sed non potest consumere, & ventorum est materia abundans: & maximè à parte australi flat ventus quia sol in parte australi deambulat, & quã do iam sol ad nos approximat in ariete, incipiunt cessare venti, & fiunt pluuiæ: quia potest sol exhalationes consumere, quas eleuat. Et item vapores eleuati ob calorem abundant, & etiam exhalationẽ diminuũt, & consumunt, & pluuia abundat, & ventos cessare facit: sicut & exhalatio vigens pluuiam tollit. Et in noua Hispania in media parte anni ventus absque pluuia, & in alia parte pluuia sine vento (vt in plurimum) experimur. Non tamen sic est semper, sed sufficit quod frequenter: quia aliquando, (raro tamen) contingit, & quod sit pluuia illo tempore, quo sol à libra in signis ambulat vsq; ad arietem, sicut & contingit ꝙ fit ventorum concitatio tẽpore pluuiæ, quando sol ab ariete ad libram mouetur: quia nũquàm sol cessat ab eleuatione exhalatiõis, vel vaporis: & continuè ista simul sociant, & contingit vnum totaliter præualere contra aliud, & aliquando simul agunt, & resistunt, & simul apparet ventus, & pluuia, & vtrunque vehementissimè.

¶ Quarta conclusio. Terræmotus sicut & ventus ab exhalatione inclusa in terræ visceribus petente exitum contingit. Conclus. 4.

Probatur. Terræmotus contingit, ergo ab aliquo ibi in poris, seu terræ cauernis incluso, ꝙ ibidem circunfertur: ergo vel ab aere, aut vapore, aut exhalatione: quia nihil aliud ibi potest intelligi: sed non ab aere: quia ibi inclusus aer ob terræ frigiditatem ratione humidi in aquam conuertitur: vt in generatione fontium diximus: ergo nõ est talis cõcitatio, & motus terræ ab aere. Neq; est à vapore, eadẽ ratione: cùm subministret naturaliter materiam fontium, & fluuiorũ, ergo erit ab exhalatione, quæ ibidẽ inclusa, cum fuerit à sole eleuata, & exitũ petens, & non inueniens: quia pori ipsius terræ sunt cõstricti, vel à frigore circunstãte, vel à pluuia occludente meatus ipsius terræ fugiendo ipsam terræ frigiditatem, cũ non possit talis exhalatio, quia calida, cõuerti in terræ naturam, neq; possit ob siccitatem in aquã transire, sequit ꝙ violẽter ibi hac, & illac moueatur, & cõmotionẽ faciat, exitũ petens, quo adusq; inueniat: & est terræmotus, & non cessat, vsq; dũ vel totaliter cõsummat exhalatio ibi inclusa, vel exeat. Qua ratiõe in exitu solent colles in planum esse, & fiunt terræ aperturæ vehementes: ita vt etiam contingat fontes, vel flumina inde oriri. Ratio.

¶ Ex ista conclusione apparet, quare isti terremotus vt in plurimũ in partib⁹ Indiarũ cõtingant tempore hyemali, quãdo externus viget ventus: quia exhalatio potest à

sole eleuari in terra in poris, & ob frigiditatē tēporis terrę, pori sunt oclusi, & nō patet exitus exhalationi, & causatur terræmot⁹.

¶ Sequitur etiam quare vehementiores cōtingant in vna parte, quàm in alia, & frequētiores: quia scilicet ipsa terræ dispositio est talis, vt cum sit apta ad hoc quod ibidem exhalationes sint multæ: quia intus porosa nimis, habeat tamen in superficie dispositionem, vt non possint tales exhalationes exire: & ob id euenit quòd ad austrum loca posita ad mare, quod australe est, multum patiantur, ob terræmotus frequentes, & vehementes: et vt ædificia ex calce constructa fuerint diruta: quia ibi maior est resistentia in exitu, & ob id maior cōmotio. Quòd si ædificia sint ex lateribus non coctis: quia minor est resistentia, non corruūt ob terræ motum. Qua ratione Aristot. docet, quòd in locis insularibus non fiat terræmotus, ob nimiam frigiditatem aquæ, neque in Ægypto: quia terra est nimis compacta: neque fit in locis nimis calidis, neq; nimis frigidis, sed plures fit in locis ventosis, & habentib⁹ multos hiatus. Ob id Plinius in ædificijs erigendis ad vitandum terræmotum in fundamentis ipsis relinquere certa foramina docet, per quæ exhalatio petens exitum, absque commotione ædificij possit exire.

Plinius.

¶ Signa quæ prænunciabant terræmotus, ponuntur multa: at quia sunt facilia, & obuia in libris, non opponuntur. Thimon ponit. 10.

Thimon. 2. mete. q. 8.

Ad argum. ¶ Ad primum. Ita est, quod vbi magis flat ventus, si non esset ex alia parte obstaculū, magis siccitas, & caliditas deberet abundare: sed tamen contingit quod caliditas exhalationis vincitur à frigido mediæ regionis, vel à frigiditate ipsius aeris, quam habet ex aliquo alio, quam sit secundùm suam naturam. Et non sequitur, quod dato quando ventus nimius est, non sentiamus caliditatem, quod ventus non sit exhalatio.

Ad 2. ¶ Ad secundum dicendum, quòd exhalatio ex qua ventus, non est illa ex qua inflāmationes, sed est illa quæ reuertitur ob obuium frigidi regionis mediæ, & fugiens contrarium, mouetur huc, & illuc.

Ad 3. ¶ Ad tertium in vltima conclusione patet solutio, quomodo terræmotus ex exhalatione in visceribus terræ inclusa causatur, quæ petens exitum, & non inueniens, commouet terram.

¶ SPECVLATIO. III.

Vtrùm Typhon, & Ecnephias ex exhalatione fiant.

Argumē. 1. Arguitur quòd non. Exhalatio calida, & sicca est: sed Typhon, & Ecnephias frigida sūt: ergo nō sunt exhalatio. Cōsequentia est bona, & maior est nota ex superioribus. Minor ꝓbat. Typhō infrigidat, vt experiētia cōstat: ergo frigidum est: quia sicut calidū à calido, frigidū à frigido emanat.

Argumē. 2. ¶ Præterea. Omnis exhalatio ascendit, vt dictū est, vt inflammetur: si à frigido mediæ regionis repercutiatur, fit ventus: sed Typhon non est exhalatio intensa, neque repercussa, quæ sit ventus, sed potiùs aliquid nubis, vel inclusum in nube, vt experientia constat: ergo non est exhalatio calida.

Argumē. 3. ¶ Vltimò. Omnis exhalatio oportet moueatur, vel directè ascendendo, vel ad modum ventorum flando: sed Typhon non mouetur sic, sed motu circulari; vt videmus quando contingit in vertigine commotionem fieri: ergo Typhon non est exhalatio.

In contra. ¶ In contrarium est Arist. in fine huius. 2. qui dicit, Typhonem, & Ecnephiam exhalationem esse.

Notandum ¶ Oportet notare, quòd Typhon est ventus de nube descendens, qui obuium habet ventum, cui miscetur, & non potentes sese seiungere, circulariter mouentur, & eleuant stramina, & puluerem de terra: imò & domos, & arbores. Et vulgò nos vocamus (remolino) Voce sumpta ex rota molendini, quæ voluitur circulariter: quia est commotio ibi ventorum.

¶ Iste ventus, qui descendens alium habet obuium, generatur sic: vt in nube apta ad pluuiam inclusa sit exhalatio subtilis, & calida, quæ intus in nube ob fugam contrarij fortificata, & petit exitum, & rumpendo partem debiliorem nubis exit, & mouetur versus terram, & circulariter, contendens se in figura rotunda contrahere: vt melius se conseruet. Vel hoc fieri obuia ventorū, qui ad miscentur.

¶ Huiusmodi exhalatio quæ in nube fuit inclusa, si in exitu inflammaretur, esset fulmen

men: vt dicemus in sequenti specu. sed si nō inflammatur, Typhon dicitur.

¶ Ecnephias est magnus ventus, cum magno impetu à nube descendens, deuastans: & differt à Typhone, quia Typhon est ex subtiliori materia, & mouetur circulariter, sed Ecnephias mouetur motu recto.

¶ Secunda differentia est, quia Typhon raro in hyeme contingit, & pluries in æstate, sed Ecnephias è contrario.

Cōclusio. 1 ¶ Prima Conclusio. Typhon est ventus circunrotat⁹, ex exhalatione causatus. Probatur ex Aristot. hîc in fine.

Ratio. 1. ¶ Ratio est. Typhon tunc est, quando circūrotatio contingit: sed illud non est aer: quia aer non mouetur sic: neque est vapor, cùm vapor non soleat isto modo moueri: oportet ergo sit exhalatio sicca, & calida.

Ratio. 2. ¶ Secundo. Tunc est Typhon, quando à nube descendit aliquid, quod in gyrum circulariter mouetur, sed non est vapor, neq; aer: quia ista non fugiunt naturam nubis: ergo oportet sit exhalatio ob contrarietatē: & contingit in descensu, quando alia exhalatio sit obuia: & exhalatio exhalationi cōmixta Typhonem causat.

Ratio. 3. ¶ Tertio. Illud videtur esse ex exhalatione, quod solet inflammari: quia exhalatio maximè ad hoc disponitur: sed contingit aliquando huiusmodi ventum, motu incendi, ita vt comburat villas, & ciuitates: sequitur ergo quòd Typhon exhalatio sit.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Ecnephias ventus validus exhalatio à nube fugiens est. Ecnephias tunc est, quando motus deorsum in directum à nube descendit: sed vel erit aer, vel vapor: sed non est aër: quia non talis motus aeris, neque est vapor: quia non est qua re fugeret nubem tanquam contrarium, cùm nubes sit vapor condensatus: sequitur ergo quòd sit exhalatio.

Ratio. 1. (at line "lidus exhalatio")

Ratio. 2. ¶ Secundò. Omnis ventus (vt ex præcedenti speculatione patet) exhalatio est: sed Ecnephias ventus est: ergo est exhalatio.

Ad argum. ¶ Ad. 1. dicēdū, ꝙ tā Typhon, q̄ Ecnephias ratione materiæ ex qua habet calefacere: quia exhalatio calida, & sicca est: sed ad modum quo cōtingit ventum (cùm aliâs sit exhalatio) frigefacere ex aliquo alio extrinseco concurrente, etiam Typhon.

Ad secūdū. ¶ Ad. 2. dicendum, quod Typhon non est aliquid nubis, sed est exhalatio, quæ inclusa fuit in nube, & rupta nube egreditur, & mouetur circulariter ratione suprà dicta. Et quanuis in materia conueniat Typhon cum vento: quia ex exhalatione fit, non est ventus: quia exhalatio illa ascenderat cum vapore, & fuit inclusa in nube. Et sic soluitur. 3. argumentum.

¶ SPECVLATIO. IIII.
Vtrùm fulmen sit ignis descendens de nube.

Idetur quòd non, quia si esset ignis, nunquam fulmen aliquid tangeret, quin adureret: sed contingit multa fulmine percuti, quando tamen non aduruntur: ergo fulmen non est ignis. Argumē. 1.

¶ Præterea. Si fulmē esset ignis, vel esset ibi genitus vel aliundè delatus: sed non est ibi genitus: quia nubes frigida non potest contrarium sibi generare, sed potiùs corrumpere: neque aliunde delatus est ignis, quia non videtur à quo loco fuerit eleuatus. Argumē. 2.

¶ Tertiò. Fulmen est exhalatio: ergo non est ignis. Consequentia est bona. Et probatur antecedēs: quia fulmen est aliquid eleuatum per virtutem solis ad mediam regionem aeris: sed ibi eleuatum, vel est vapor, vel exhalatio: sed fulmē non est vapor, quia vapor non est siccus: ergo oportet sit exhalatio, & sic non est ignis. Argumē. 3.

¶ In contrarium est Aristotel. hîc in litera. In contra.

¶ Pro solutione notandum, quòd sol virtute sua cùm eleuet vapores, & exhalationes, interdum contingit ista duo misceri, vt simul eleuentur, & commisceantur: tamen cùm differant in hoc, quòd exhalatio sit sicca, pariter & calida, & vapor sit humidus, simul & calidus: vapor non est exhalatio: quia humidus, & calidus: neque exhalatio est vapor: quia calida, & sicca: sicut aër non est ignis. Atque cùm vapor denseturin nubem ratione humidi, vt fiat aptus ad pluuiam, contingit exhalationem ibi includi intus in nube, quæ cum sit calida, & sicca, ob nubem quæ iam frigida est, cùm vapor perdiderit, iam in nubem condensatus, calorē, & obtinuerit frigiditatem, sequitur quòd ratione contrarij ipsa exhalatio inclusa sit fortior, & per antiparistasin sit intensior. Virtus enim vnita fortior est seipsa dispersa. Atque exhalatio fortificata non conti- Notand. 1.

 nuata

mata cum nube, quærit exitum, & concutit latera nubis variè: & ex hoc causatur tonitruum. Et secundum diuersitatem ipsius exhalationis, & secundum aliam & aliam dispositionem nubis, & motum eiusdem exhalationis inclusæ contingit tonitruum alio, & alio modo fieri, vel leuè sonare, vel fortiter, & nimium vehementer: ita vt aliquando ex vehementi sono lædatur sensus auditus: nam excedens sensibile corrumpit sensum. Et ita solet fieri commotio aeris ex tali sono tonitrui, vt corruat homo timore, & toties quoties tangat nubis latera exhalatio inclusa causatur tonitruum. (Aristo. 2. de anima text. 143.)

¶ In tali percussione contingit nubem rumpi: & si non incendatur, erit Typhon, vel Ecnephias: vt in præcedenti speculatione dictum est: at si incenditur in tali exitu, & ruptura nubis, exhalatio: vel mouetur, & dispergitur in latus, & vocatur fulgur: sicut sæpissimè contingit, quādo sunt tonitrua. Et quanto tonitrua frequentia, & varia, & fulgurationes. Et aliquando propter fortē impetum, & fugam contrarij venit igniendo vsque ad terram, & tandem euanescit, & nulli nocet, & sunt fulgurationes, & tam vehementes, vt videatur cœlum rumpi, cū tamen illa ruptura quæ apparet in fulgure sit non in cœlo, sed in ipsa nube. Et quia non semper quòd exhalatio in nube inclusa mouetur, nubis rumpitur: sequitur quòd non semper quando est tonitruum, sit fulgur: vel coruscatio, licèt coruscatio, aut fulgur (de quo sermo est) non contingat sine tonitruo.

¶ Si tamen exhalatio in nube inclusa, & fortificata in exitu, & nubis ruptura, incendatur, vt ad terram descendat, & non euanescat: vt fulgur, seu coruscatio, est fulmen.

Notand. 2. ¶ Tonitruum quippe secundum Aristo. in hoc. 2. definitiuè est sonus in nube ex percussione violēta exhalationis calidæ, & siccæ, citò inflammabilis, intra nubem continentem, vbi sonus loco generis, cùm omne tonitruum sonus sit, & non è contra, omnis sonus tonitruum. Fit in nube nam & si alibi sonus audiretur, quàm in nube, nullus tonitruum esse æstimabit. Percussio insuper violenta ad illud est requisita, cū sit ex percussione ad latera nubis (vt in prima conclu. diceuimus) cōtra inclinationē tam laterū, q formæ substātialis percutietis. Materia eius dicitur q sit exhalatio calida, & sicca: nā ad hoc quod tonitruum fiat, prærequiritur talis exhalatio inclusa in nubis corpulentia: semper enim vna materia inflammata in tonitruo apparet, cuius nomen coruscatio est. Et dicitur cito inflammabilis ea propter, quia vētosa exhalatio non causat tonitruum, cum non sit cito inflammabilis, non obstante q sit in nube. Et tandem dicitur, intra nubes continentes: eò quod si aliqua sit exhalatio habens omnes conditiones, hac vltima excepta, non causabit tonitruum. Pro solutione, ponamus. 1. conclusio.

¶ Exhalatio in nube inclusa percutiens latera eius, tonitruum causat. Probatur. Verè causatur tonitruum in nube: ergo ex aliquorum percussione: quia sonus nunquam fit sine percussione corporum: ergo vel causatur ex collisione vaporis cum nube, vel aeris cum nube, vel exhalationis: sed non causatur ex percussione vaporis ad nubē: nam cum nubes sit ipse vapor cōdensatus, non est vnde talis fiat collisio. Neque est aëris collisio cum nube: quia non inclusus est aer in nube, qui si includeretur, in nubem posset condensari: vt pluuia fieret: sicut contingit intra viscera terræ, & non fieret talis collisio. Manet ergo quod fit ex exhalatione, quæ ibi inclusa intra nubem petat exitum, & non inueniens, fiat tonitruum. (1. Conclus. Ratio.)

¶ Secunda cōclusio. Exhalatio eadem quæ inclusa in nube suo motu causat tonitruū, si rumpatur nubes, & in exitu incendatur, & cito disparcat, fulgur est, seu fulgurationem efficit. Probatur. Verè fulgur, seu coruscatio contingit post tonitruum: ergo ibi aliquid est incēsum: & nō vapor, aut nubes cum semper maneat: neq; aer: quia nō est inflāmabilis: ergo erit exhalatio, quæ facilè in naturā ignis transit ob siccitatem, & caliditatē. In nube enim non potest aliud excogitari, nisi vapor, aut aer, aut exhalatio. (2. Conclu. Ratio.)

¶ Dixi, si disparcat citò, & nō maneat: quia si manet, non erit coruscatio, aut fulgur, sed fulmen: pro quo sit tertia conclusio.

¶ Exhalatio incensa in ruptura nubis durans, fulmen est, cuius variæ sunt species. Patet ex Aristotel. Fulmen videmus esse aliquid igneum, & incensum: ergo vel est vapor, aut aer, aut exhalatio: sed non est vapor: quia ex vapore fit aqua, & cætera alia meteorologica, quæ frigida sunt: neque est aer incensus: ergo est exhalatio, quæ ad modum quo contingit in silice ex percussione alterius lapidis, vel chalybis, quòd (3. Conclus. Ratio.)

ignis excutiatur, sic etiam ex percussione
illa quæ contingit in ruptura nubis, ex ta-
ctu eiusdem exhalationis causatur ignis ex
incensione eiusdem exhalationis. Et talis
accensa exhalatio aliquando directè descē
dit fugiens cōtrarium, interdum mouetur
lateraliter ex obuia alicuius contrarij, vt cō
stat experientia.

¶ Quod sint variæ species, duas ponit Ari-
stot. Quòd vnum fulmen sit subtile pene-
trans, aliud sit grossius adurens. Et hoc con
tingit secundum diuersam exhalationis di
spositionem: nam sicut in illis quæ apparēt
ex exhalatione incensa, & in cometis quan
tum ad figurā, & durationē, & ex materiæ
diuersitate, eo modo oportet intelligere in
fulminibus: vt secundum aliam, & aliam di
spositionem eiusdem exhalationis contin
gat fulmē variari quātū ad durationem, &
quantū ad illa quæ operatur: & tanta est, vt
antiqui non attingentes ad effectus varios

Antiqui putauerūt fulmen esse, virtutē diuiná.

à fulmine proueniētes, quomodo per natu
ram cōtingerēt, putauerint fulmē fuisse vir
tutē diuinam, & nō aliquam exhalationem
incensam. Miranda haud dubiè de fulminū
conditione & efficiētia leguntur experta,
quæ statim in fine apponentur: si non om
nia, aliqua tamen notatu digna.

¶ Hoc quod dixi de fulmine in nubis ru-
ptura, causato ex exhalatione in exitu in-
censa, etiam debet intelligi fieri posse in ter
ra: nam in visceribus terræ etiam exhalatio
includitur, ex qua terræ motus, qui velut in
nube tonitruum est: & cùm exeat, si inflam
metur, & duret, fulmen erit, sicut corusca-
tio, & fulgur: si statim dispergatur, & euane
scat ob paruitatem materiæ: & potest du-
rare ad horam. Et poterit esse dispositio ta
lis in terra, ad modum quo perpetuò fon-
tes generantur ex aere incluso, & vapore
in poris terræ eleuato, vt emisso vno, alter
ingrediatur, vel eleuetur, & fontes cōtinuē
tur, etiam perpetuò ignis emanet è monte:

Ignis eterra manans vt a qua ex fonte.

sicut in monte Æthna apud Siculos, & in
alijs multis locis, & in Vulcano contingit,
qui mōs est prope ciuitatem Mexicanam,
distās ad. 14. leucas, qui quotidiè ferè emit
tit fumum spissum valde sicut de fornace
exire solet. Naturaliter (inquam) potest e-
uenire ex exhalatione à sole ibidem in ter-
ra continuè eleuata, quæ & inceditur, &
emittit fumum, vt solet ignis accensus. Po-
test enim esse continua exhalationis eleua
tio, vel generatio ex continua solis opera-
tione. Et fulmen est ibi in terra: quia est ex
halatio incensa durans.

¶ Fulminis effectus varij, & experientia co
gniti sunt.

Primus effectus fulminis.

¶ Quando fulmen est subtile penetratiuū,
vbi maior resistentia, magis operatur. Et cō
tingit ossa animantis comminui à fulmine,
manente carne illæsa: sicut & ensem lique-
fieri, manente vagina sine læsione.

¶ Solet non adurere, sed dissipare, & maxi 2
me illud quod magis resistit.

¶ Comburit, & adurit, & deuastat omnia, si 3
ue multum, siue parum resistant.

¶ Contingit dolium frangi vino plenum: 4
vt maneat vinum illæsum & per tres dies:
quod contingit: quia vini viscositatem ad
exteriora pellens, facit ad modum pellicu-
læ, vt contineatur intra pelliculam vinum,
sicut continebatur in vase: est tamen vinū
venenosum.

¶ Animalia venenosa percussa à fulmine, 5
etiam si non moriantur, perdunt venenum,
& non venenosa tacta, venenosa fiunt.

¶ Contingit hominem, quantumuis in ex- 6
trema parte digiti percussum à fulmine, ob
venenum contractum infici, & mori, sicut
ex morsu canis rabidi, vel viperæ.

¶ Raro est, animal percussum à fulmine e 7
uadere, præter hominē, qui aliquando eua-
dit, vt sumus experti: quod fieri potest, vel
quia homo habeat remedium contra ful-
men, vel ab aliqua alia occulta proprietate.

¶ Si dormiens percutiatur à fulmine, inue 8
nietur mortuus, oculis apertis, & si vigilans
habebit clausos.

¶ Omnia percussa à fulmine faciem ver- 9
tunt contra locum à quo venit, tanquam si
à natura sit inditum à nocēte se defendere.

¶ Fœtus in ventre matris perit ob fulmen, 10
matre seruata absque læsione.

¶ Contingit fulmen aliquando in sereno 11
die cadere, & nocere, pro quanto eleuata
exhalatione sine nube ad mediam regionē
aeris reuertitur, & inceditur vt fulmen.

¶ Sua subtili natura de pariete in parietē, 12.
de cubili in cubile, de superiori ad inferio-
rem, & de inferiori ad superiorem potest
transire: aliquando lateraliter: interdum cir
culariter, & alijs multis modis. Et videtur
transire de extremo ad extremum relicto
medio id est, sine aliqua operatione in me-
dio.

¶ Interdum euenit vt duobus percussis à 13
fulmine simul, vnus moriatur, alius non.

Ego enim noui hominē, cui contigit, cùm simul esset cum alio deambulās, socius exhalauit animam & ipse sine læsione mansit.

14 ¶ Fulmen aliquando veste panni illæsa, hominis tunicam lineam adurit: audiui quidē ab homine cui contigit.

¶ Remedia contra fulmina dicunt esse loca subterranea, ad quæ non pertingit. Dicunt etiā Laurū arborem, & similiter coriū vituli marini. Et Seneca dicit Imperatores habuisse in vsu tentoria in exercitu de pellibus vitulorum marinorum: vt essent tuti à fulminibus. Tiberius Cæsar vtebatur Laurea corona ob remidium, & tutamen contra fulmina.

Ad argum. ¶ Ad primum dicendum, contingere quod fulmē penetret, & comminuat, vel sine læsione penetret, & aliquādo φ penetrādo aduratised hoc euenit ex diuersa cōditione fulminis: nam dato sit ignis accensus, tanta tamen potest esse raritas illius exhalationis, vt ob paruitatē materiæ fiat transitus sine læsione, sicut etiam contingit in flamma: tamen si quis tangeret ferrum ignitum adureretur. Apparet etiā in stuppa incensa, quæ ob raritatem non lædit tangentē. Nō ergo tollitur quin sit ignis accensus tale fulmen.

¶ Ad secundum dicendum, esse ignem ibi genitum ex exhalatione ibidem existente incensa in ruptura ipsius nubis: sicut intelligitur excuti ignis ex percussione silicis. Ad. 2.

¶ Ad tertium dicimus, fulmen esse exhalationem, sed non quomocunque, sed incensam, & incensa, ignis est, in materia tali: sicut ignis est in carbonibus, & ignis est in ligno: nam ista incensa ignem causant: ita exhalatio calida, & sicca antequam incendatur, nō habet quod sit ignis: tamen accensa, adurit, & effectus exercet ignis: ad modū quo aer si incendatur, desinit esse aer, & fit ignis: & exhalatio, quæ durabit vsque dum materia eius consummatur. Ad. 3.

Finis libri secundi meteororum.

TERTIVS LIBER METEORORVM.

ARGVMENT. TERTII libri Meteororum.

N iſto tertio Ariſtotel. tractat de Halo, quomodo cauſetur. De Iride, & diuerſitate colorum, atque de virgis, & parahelijs, & de metallis.

¶SPECVL. I. VTRVM Halo per refractionem radiorum contingat.

Argumẽ. 1. Idetur quòd non. Fit per reflexionem radiorum: ergò non per refractionem. Conſequẽtia eſt bona, cùm non ſit idẽ radius reflexus, & radius refractus. Antecedens probatur ex Ariſtotele, qui dicit hîc. Ad intelligendum quomodo ſit Halo, oportet intelligere continua ſpecula: ſed omne quod per ſpeculum videtur, eſt per radium reflexum, & non refractum: ergo & Halo.

2. Argumẽ. ¶ Secundò. Si Halo fieret per radios refractos: vel eſſet ad perpendiculum, vel à perpendiculo: ſed nullo iſtorum modorum cõtingit. Non ad perpendicularem: nam ſit radius. a. b. perpendicularis, &. a. c. radius refractus: tunc quæro, vtrum inter radium. a. b. & a. c. ſint alij radij refracti, vel non: ſi nõ, hoc eſt contra experientiam: quia vbicunque ponatur oculus, videtur Halo: ergo oportet ſit per aliquem radium. Si ſint alij radij medij, ſequitur quòd non magis dicitur radius refractus ad. c. quàm ad aliam differentiam extra. a. b. & ſic ita ſit refractio ad ad perpendicularem, ſicut à perpẽdiculari.

In contra. ¶ In contrarium eſt: quia Halo apparet, & videtur: & non eſt per reflexionem radiorum: quia ſic non oporteret ſemper dum videtur quòd eſſet vapor, vel nubis inter oculũ, & aſtrum, quod eſt contra Ariſt. ergo eſt per rarefactionem radiorum.

¶ Pro ſolutione oportet notare, quòd Halo eſt quidam circulus apparens circa ſolẽ, vel lunam ſub obſcurus: imò & circa candelam ſolet eſſe, maximè quando aliquis à ſomno ſurgit. Et Halo aliquando apparet ſecundùm circulum integrum: aliquando ſecundùm portionem circuli: & frequentiùs apparet circa lunam, quàm circa ſolẽ: eò quod luna non habeat tantam virtutem reſoluendi vapores, ratione quorum Halo cauſatur, & rariùs circa ſolem: quia potens eſt diſpergere, & conſumere vapores. Halo, & Corona ſumuntur pro eodem vt inquit Vitelio in. 10. ſuæ perſpectiuæ: & putat hoc eſſe de mente Ariſtotelis. Notand. 1. Vitelio.

¶ De Halo, vel Corona ſumunt naturales prænoſticum ad ſerenitatem, aut pluuiam, aut ventum: nam ſi Halo qui apparuit marceſsit, eſt ſignum conſumptionis vaporis: & ſic eſt ſerenitas: ſi condenſetur, eſt ſignum pluuiæ: quia iam nubis condenſatur: ſi tamen ex vna parte incipit deficere, & non ex alia, ventum futurum declarat: & contingit in ſupremo aeris, infimæ regionis.

¶ Secundò notandum, differentiam eſſe inter radium directum, reflexũ, & refractum. Radius directus eſt ille, qui à luminoſo in directum tendit. Reflexus, qui in occurſu opaci reflectitur: vt in ſpeculo contingit, ad modum quo pila reſilijt à pauimento, & ſicut dicimus radios ſolares in occurſu terræ reflecti, & calidam reddunt hanc infimam regionẽ aëris. Refractus dicitur radius, quã do radius emiſſus à luminoſo in occurſu alterius medij, vel denſioris, vel rarioris refrãgitur: vt non in directum procedat: ſicut emanabat à luminoſo: vt ſi quis exiſtens in aere videat aliquid in aqua: itaq; radij emiſſi à viſibili exiſtenti in aqua, procedentes per aquam, quando veniunt ad aerem, qui eſt medium rarius, diſpergantur, & refrangantur: vel è contra, ſi ſit oculus in aqua, & Notand. 2. Scot. in. 2. d. 13. art. 3.

visibile in aëre, cùm radij per aërem directi deueniunt ad aquam, quæ est medium dẽsius refrangantur. Et quod sit radiorum refractio, constat: quia aliqua sunt quæ videri non possunt per radios directos, & contingit videri per radium refractum: vt si nũmum argenteum ponat quis in scutella aqua plena, & ponatur in loco in quo non possit ob latera scutellæ videre nummum, si non sit ibi aqua, non videbitur: quia radij procedentes non refranguntur, cum medium vnum sit, & sine mutatione loci. Si scutellã aqua impleas, videtur nummus: quia radij procedentes per aquam in occursu alterius medij, scilicet aëris, refranguntur, & perueniunt ad oculum, & videt nũmum ibi in fundo, quem ante nõ poterat videre per radium directum. Hoc constat experiẽtia: obid necessariò ponenda est radiorum refractio: vt probant perspectiui.

Notand. 3. ¶ Est etiam considerandum, quòd cùm in occursu medij diuersi, fiat radiorum refractio, si ex rariori ad densius, in dẽsiori fit refractio ad perpendiculum: & è contra, si ex densiori ad rarius, in rariori fit refractio à perpẽdiculo. Ad perpendiculũ dicitur, quãdo radius qui refrangitur tendit in rectum ad modum perpendiculi: & à perpendiculo est, quando in refractione recedit à perpendiculo: sicut in exemplo de nummo posito in vase, seu scutella quia emittit quando est in aqua, radios per aquam, quando ad aërẽ deueniunt, refranguntur à perpendiculo: quia recedunt à progressu in directum: eo modo quo per aquam, & inde est quod videtur nummus, cum tamen non videretur, nisi radij refrangerentur à perpendiculo. E contra, aliquis existens in aqua, non videt aliquam rem existentem in aëre, quam videret si non esset aqua: quia radij peruenientes ad oculum directi, quando occurrit medium densius, accedunt ad perpendiculũ, & non pertinget ad oculum radius: qua de causa non videbitur visibile.

1. Conclus. Ratio. ¶ Prima conclusio. Halo fit per refractionem radiorum visualium. Probatur. Halo causatur per hoc quòd radij procedentes ab astro obuiant medio dẽsiori: sed hoc est refractionem esse radiorum: ergo obid Halo causatur. Probatur. Si non sit aliquod medium aliud inter visum, & astrum, vt est vapor, vel nubes, non videtur Halo, aut Corona, & posito medio densiori, quàm sit aër, apparet. ergo sequitur quod causetur Halo ex occursu medij alterius rationis: sed hoc est radios refrangi, vt dictum est in notabilibus; sequitur ergo quod Halo ex refractione causatur radiorum: nam aliàs si non esset talis refractio: semper deberet Halo sub astro apparere: sed non semper apparet, ergo signum est, quia non semper radij refranguntur ex eo: quia non semper est medium alterius rationis, per quod radij visuales perueniunt ad oculum.

¶ Et conclusio probatur authoritate Vitulonis, qui dicit. Corona, quod est idẽ quod Halo fit ex refractione radiorum solis, vel lunæ, vel aliarum stellarum primæ magnitudinis in vapore circulariter ad visum. Quam conclusionem ibi demonstrat. Vitulon. lib. 10. super spec. conclusio. 27.

¶ Secunda conclusio. Halo non causatur ex reflexione sola radiorum, neque per radium absorptum. In hac volo dicere, quòd reflexio radiorum in nube, vel vapore, non causat, si solum ipsa consideretur. Hæc conclusio est contra nonnullos, qui putant esse de mente Aristotelis Halo causari, sicut in speculis, ex reflexione radiorum ad oculum. Patet: si esset verum, maximè: quia illi radij reflexi ad tantam distantiam possent causare visionem solis, vel lunæ: sed hoc nõ potest esse. Patet: cùm aqua sit superficies specularis, & radium solis reflectat, & oculus videat solem, potest tantum elongari ab aqua, vt non videat solem: ita vt neque lucem solis, neque figuram eius videat, etiam si aqua sit superposita, vbi reflectuntur radij: ergo cùm Halo sit in maiori distantia, non poterit causare visionem solis, vel lunæ, vel astri per talem reflexionem radiorum: vel si potest, quare non in reflexione in aqua continget? 2. Conclu. Ratio.

¶ Et secundo probatur quod non fiat per solam reflectionem: quia si sic, esset: quia ad tantam distantiam lumen reflexum videri potest: sed hoc non potest stare: quia aliàs radij reflexi à terra calefacerent mediam aëris regionem: quia ad eam peruenirent: sed non perueniunt ob distantiam, vt dictum est. ergo neque ob reflexionem contingit. 2. Ratio.

¶ Dixi, solam: quia fortè potest esse, quod simul cum refractione sit reflexio: sed radiorum reflexio sola non videtur sufficere ad Halo, seu Coronam.

¶ Pro alia parte, quòd non fiat per radium absorptũ, notandũ, quòd vltra radium directum, & reflexum, & refractum, quidam Radius absorptus.

ponunt

ponunt quartum, quem vocant radium absorptum, & est, quando radius incorporatur in ipso medio illuminato, quãdo fit vndiq; ad omnem differẽtiam positionis: ob id aliqui dixerũt Halo fieri, vt videatur per talem radium incorporatum, seu absorptũ, & nõ per reflexum, neq; refractum. Nos dicimus non fieri isto modo. quia tunc non posset dari causa quare circulariter apparet Halo: quia si vndequaq; radius multiplicaretur, totus vapor appareret: sicut nubes lucida à sole, vel luna, illuminata: sed non apparet, vt cõstat: ergo oportet fit ratione refractionis ipsorum radiorum, qui sic ad nos perueniũt, ad sensum declaratum in prima conclusione, & non per reflexionem: nisi sumat quis reflexionẽ largè, ꝓ omni multiplicatiõe lucis, vel luminis in medio diaphano: nã tũc refractio esset reflectio radiorũ.

Ad argum. ¶ Ad primum, dicimus non valere: fit per reflexionem radiorum: ergo non per refractionem: quia potest esse quòd & Halo causetur, & appareat ob reflexionem, & refractionem. Bene tamen valeret argumẽtum: fit ob solam reflexionem, &c.

¶ Ad Aristot. Dicẽdum, posuisse exemplũ loquendo de Halo in speculis: non quod eo modo contingat per solam reflexionem, sicut in speculis. Vel per specula intellexit, corpora quæ paruam lucem, vel lumen receptum diffundunt, siue fit per reflexionẽ, siue per refractionem radiorum: & tũc est speculatio de speculis ad intelligẽdum Halo. Si tamen Aristotel. intelligeret specula polita, & tersa in superficie, nõ possent causare Halo, v probatum est.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum. Concedendum est fieri refractionem radiorum ad perpẽdiculũ: quia occursus medij densioris, quale est vapor sub astro. Et quando probas, non posse stare: quia non refrangitur ad punctum perpẽdiculi, sed citra, & sic multis modis: quapropter non ad perpendiculũ, dicimus ita esse, quòd non ad perpẽdiculum, vt attingat: & ob id multis medijs contingit: sed vocatur refractio ad perpendiculum, quòd quotiẽs cõtingit in medio dẽsiori refractio, est per accessum ad perpendiculum, licèt non attingat: siue hoc fiat (vt aliqui putant) quia radius intendit se conseruare, & perpendiculum melius. Quapropter in ingressu medij densioris ad perpendiculum declinant vt melius. Et quando per medium rarius: qui a facilis est conseruatio declinat, siue sit (vt puto verum) ex natura radij: vt in medio densiori ad perpendiculum, oportet dicere quòd in veritate est refractio radiorum ad perpendiculum.

Dubium. ¶ An radius directus, & reflexus distinguãtur specie, eiusdem luminosi, & refractus, & reflexus, ad perspectiuam spectat. Et variæ sunt opiniones. Videtur satis probabile quod directus, & reflexus specie differant, etiam si sint eiusdem luminosi: sicut & directi diuersorum luminosorum differunt: nã si reflexus, & directus radius essent eiusdẽ speciei, cùm reflexus sit causatus à directo, sequeretur quòd lumen esset qualitas actiua: sed tamen refractus, & directus videtur esse eiusdem speciei, si sint eiusdem luminosi: sicut radius directus & absorptus similiter: nam quòd radius ad perpendiculum declinet, vel à perpẽdiculo, vel quòd maneat incorporatus in diaphano, vel procedat via recta, non videtur quòd speciem variet. De quibus in propria materia videndũ. Et quãtum ad directum, & reflexum quòd specie distinguantur, sic tenet Cantuarien. in prima parte suæ perspectiuæ, & idem Georg. Bruxellensis.

Contra Coronel. in. 3. physi. super 9. argumẽt. principale.

Cãtuarien.

¶ SPECVLATIO. II.
Vtrùm Iris sit aliquid realiter impressum in nube, vel sit solùm secundum formã imaginariam.

1. Argumẽt. Rguitur ꝙ non sit verè, & realiter: quia aliàs sequeretur ꝙ in vno, & eodem, simul & semel essent diuersi colores: rubedo, & albedo. Et simul, & semel aliquid esset albũ, & rubeũ: sed hoc nõ videt: ergo non est verè realiter Iris, vt apparet.

¶ Secundò. Color est qualitas secũda resultans ex qualitatibus primis in corporibus mixtis: vt docet Arist. in lib. de coloribus: sed Iridis colores nõ sunt ex tali cõtẽperamẽto qualitatum, sed fiũt ex reflexione, vel refractione radiorũ astri in nube rorida: ergo sequitur ꝙ nõ sunt veri colores: & ob id non est realis res Iris, sed fictitia.

3 ¶ Vltimò. Id dicitur esse fictitium, & non reale, quod non est, vbi apparet esse: sed

Iris est huiusmodi: quia vbi apparet nõ est: quia cũ fiat per reflexionem radiorum solis super nubem roridam, apparet esse remotius, quàm sit.

In contra. ¶ In contrarĩ est, quia id est realiter, quod vere, & realiter operatur: sed Iris est huiusmodi, cum immutet medium vsq; dum ad oculum videntis veniat.

Notand. 1. ¶ Est primò notandum, quòd Iris sicut & Halo ex radijs luminosi tangentibus vaporem contingit: tamen est magna differentia inter Halo, & Iridem: quia Halo, vel Corona generatur vapore supposito astro, & medio inter oculum videntis, & astrum, sed Iris causatur in nube, non astro supposito, sed potiùs ex diametro opposito. Itaque si contingat quòd in solis oppositam partem ad quam de directo radios mittit, sit nubis rorida, apta ad pluuiam, reflectuntur radij ad oculum, ad modum quo in speculo contingit: & in ipsa nube exprimitur quodam modo figura solis: & quia non plenè fit, solum rei colorem repræsentat.

¶ Oportet ergo intelligere, quòd quando Iris videtur, est eò quod oculus noster est velut medius inter solem, & nubem vbi apparet Iris: & radij directè respicientes nubem aquosam, & roridam, pertingunt ad eam: sed quia non possunt penetrare, & vincere ipsam nubem, reflectuntur ab ipsa nube ad visum nostrum. Et radij solis, vel lunæ, aliquibi refranguntur, & absorbentur in nube. Et lumẽ ibi receptũ supplet colorẽ albi. & quãto magis de lumine magis ad album accedit, & est puniceus color. Dẽsitas nubis supplet vicem coloris nigri, & vbi minùs de lumine in nube densa, ibi magis tenet nigro, & manet quidã color qui viridis videtur: & taudẽ ob diuersitatem nubis quo ad raritatẽ & dẽsitatem apparet varius color.

Notand. 2. ¶ Etiam est considerandum, quòd color duplex esse habet: vnum materiale, aliud formale. Materiale coloris pendet ex primis qualitatibus, scilicet ex debita proportione earum: sed formale coloris est lumen receptum in perspicuo. Primo modo, colores non sunt in Iride: quia ibi non est qualitatum primarum contemperamentum, sed sunt formaliter: quia verè ibi est lumen receptum in corpore illo perspicuo.

Materiale coloris. Formale coloris.

1 Cõclusio ratio. ¶ Prima conclusio. Iris causatur ex radiorum rarefactione, & reflectione in nube opposita soli, vel lunæ. Probatur ex Arist. in isto loco. Et experiencia ostenditur: siquidem videmus quòd Iris apparet, & nunquàm apparet, nisi ex oppositione ad solem, vel lunam: nam si Iris causatur à sole ex oppositione est: vt sole existente in Oriente, sit Iris in Occidente, & ècontra: sole declinante ad occasum, appareat in parte opposita Orientis Iris. Et tantum quantum eleuatur de sole, est depressum sub orizonte de centro Iridis. Sed quod id fiat ex radijs refractis, & reflexis, patet. Verè causatur, vt constat: & non videtur vnde, nisi ex diuersa radiorum receptione, & reflectione: ergo ex hoc causatur. Et quod sit in nube rorida, & apta ad pluuiam, patet: quia aliàs quotidie appareret Iris, etiã in sereno tempore: sed videmus quòd non semper apparet, sed quando sunt nubes. Neque semper quòd sunt nubes, sed quando sunt in oppositione. Neq; semper quod sunt in oppositione, sed quando nubes, vel vapor in tali dispositione est ad pluuiam densata, ita vt non possunt penetrare radij.

¶ Secunda conclusio. Colores varij in Iride ex diuersa commixtiõe radiorum cum nuba contigunt. Patet. Ibi apparent diuersi colores in Iride, & formaliter sunt: ergo ex aliquo causantur: & nõ videtur ex quo, nisi ex varia commixtione lucis, cum nube: ergo ex eo euenit: nam ex mixtione lucis fortis, cũ multo opaco fit rubedo: & ex cõmixtione fortis lucis cũ opaco tenui, generatur albedo: & ex mixtione debilis lucis cum opaco, generatur nigredo: & ex mixtione debilis lucis cum tenui opaco causatur alius color medius, sequitur ergo illam colorum varietatem euenire ex alia, & alia permixtione lucis, & nubis: nam cùm nubis non sit æquè densa, & disposita secundùm omnem partem sui, aliter recipiuntur radij, & reflectuntur, & refrangũtur, & absorbentur, & incorporantur. Et necessariò alius, & alius apparet color: nam quanto radius fortiùs, minùs reflectitur: & quanto recedit à perpendiculo, debilior est, & magis reflectitur, & varius apparet color. 2. Conclus. Albe. Mag. li. de sensu. & sensa.

¶ Tertia conclusio. Quia nubes in qua Iris, est imago quędam solis, licèt imperfecta, in circulo perfecto, videtur mundi medietatẽ repræsentare, quam semper sol illuminat. Volumus dicere, quòd cùm Iris apparet, semper videtũ portio circuli apud nos, quæ manifestat 3. Cõclusio

manifestat tantum circulum eius extendi, quantum est mundi medietas illuminata à sole, quia sole existente in orizonte in Oriente, si appareat Iris in Occidente, medietas circuli erit visa à nobis, & alia medietas est infra: quia cẽtrum Iridis in orizõte est. Et quanto sol eleuatur, tantò minus quàm semicirculus apparet, & maior portio circuli deprimitur. Intantum eleuari potest sol, vt si perueniat ad zenith capitis, nil appareat de Iride. Ecce quomodo dato nubes sit parua repræsentat mundi mediam partem: quia tantum sol illuminat.

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Non solùm Iris solis imago, aut lunæ est, sed etiam alterius Iridis, vt aliam repræsentet, & duæ appareant Irides. Hæc cõclusio etiam experientia manifesta est: quia ad modum quo duo specula adinuicem opposita mutuò se repræsentant, & vnum alterius videtur esse imago: contingit Iride existẽte ab ea radij emittuntur ad nubem suppositam & dispositã. Et debiliores erũt colores: quia radij etiam debiliores: & illa quæ debiliores habet colores, erit idolum, & imago illius quæ fortiores. Et si tres appareant, etiam debiliùs repræsentabitur in tertia, quàm in secũda, & colores erunt, tamen nõ eodem ordine positi, vt si in prima Iride primus erat puniceus, & secundus viridis, & purpureus. in. 2. Iride primus sit purpureus, & vltimus puniceus: quod apparet. Si quis capiat ensem in manu, & manubrium versus cœlum, & cuspidem versus aquam in aqua apparebit ècontra, manubrium in infimo loco, & cuspis in supremo. Ita si homo habeat aquam suppositam, & videat se in aqua, erit imago hominis in aqua: vt pedes in aqua cum pedibus conueniat, & caput sit in infimo loco aquæ: & necessariò euenit, vt sit conueniẽs repræsentatio: etiam quando plures apparent Irides vna alterius imago est.

¶ De Iride multa dicuntur tam à perspectiuis, quàm à physicis: esset enim prolixum nimis hîc adducere, & nescio an operæpretiũ. Qui voluerit latè videre, legat Thimon in isto. 3. per. 13. quæst. ab. 11. vsq; ad. 25. vbi spatiatur satis circa argumentum hoc: & Albertum Magn. in isto. 3. à. c. 6. vsq; ad 26. in tractatu. 4. & Paul. Venet. in summa, in libris meteororũ à. c. 22. vsq; ad. 26. qui etiã plura notatu digna adducit. Sufficiat ergo intelligere Iridem naturaliter causari ex oppositione nubis roridæ ad solem: vel lunam, & imaginem quandam ipsius luminosi esse, atque varios esse colores ob variũ concursum radiorum in alia, & alia parte nubis.

Thimon. Albertus. Venetus.

¶ Ad primum argumentum, dicendum verè, & realiter ibidem esse colores secundùm esse formale: & quia realiter sunt, & nõ imaginariè, verè mouent visiuam potentiam, & realiter videntur. Neque sequitur inconueniens: nam illi varij colores non sunt in eadem parte medij: quoniã vbi puniceus, non est rubeus, neque ècontra: sed ex varia commixtione, & concursu luminis cum opaco contingit talis varietas in colore: & non secundùm eãdem partem vaporis est, seu nubis: sicut neque inconuenit, dato aliquo diaphano, non esse secundum omnem sui partem æquè lucidũ, neque habere eundem colorem: & in Iride similiter. Ad argum.

¶ Ad secundum, ita esse fatemur varios colores secundùm suum esse materiale, causari ex diuersõ contemperamento qualitatũ actiuarum, primarum, quale ibi non est, sed tamen pro formali *colores sunt, & habent* esse ex commixtione lucis, & opaci: vt ait Albertus Magnus libr. de sensu, & sensato. Et secũdùm diuersitatem, est diuersitas in coloribus. Et hoc formale in Iride est. Quapropter verè colores sunt in isto sensu. Quòd si aliquis neget colores: vt sunt qui negant vere ibi esse, sed solùm secundũ apparentiam, vt adducit Thimõ quæst. 11. oportet intelligere in hoc sensu: quia non sunt quoad materiale: quia non ex qualitatum primarum contemperamento: cõmixtionem tamen radiorum cum nube nõ est qui neget, ex qua *varius est color.* Nolo tamen dicere quod color solùm sit in extremitate: quia etiam in centro rei est: sed solùm de Iride loquẽtes ad saluandum veros colores, id ex permixtione dicimus esse. Ad secũdũ.

¶ Ad tertium dicendum, Iridem esse verã, & realem formam: quia verè est imago solis, & verè, & realiter recipiuntur radij astri in nube. Et quòd appareat remotiꝰ, vel propiùs, quàm sit, non tollit quominus verè, & realiter sit: nam piscis visus in aqua apparet propinquiùs, quàm sit: *quia sit oculus* in medio rariori, & visibile in densiori contingit: & ècontra: si oculus sit in densiori, & visibile in rariori: quia radij in densiori ad perpendiculum refrangũtur, & in rariori à perpendiculo, vt dictum est. *Ad tertium*

¶ SPECV-

¶SPECVLATIO. III.
Vtrùm virgæ, & parahelij fiant ex refractione radiorum, sicut Halo, & Iris.

Argumē. 1. ARguitur quod non: quia si sic, apparerent circulariter, sicut Halo, & Iris: sed non apparent, vt experientia constat saltim de virgis: ergo non fiūt per refractionem, vt Halo. Et maior probatur: quia vbi eadem causa est, oportet & sit idē effectus.

In contra. ¶In contrarium est Aristo. in isto libro.

Notand. 1. ¶Pro solutione notandum, quòd sicut cōtingit nubem, vel vaporem aliquem suppositum soli, vel lunæ esse: vt quando generatur Halo, vel Corona contingit oppo ni etiam ex diametro, vt quando Iris fit, sic etiam euenit quod nubes, vel vapor sit ad latus ipsius astri solis, vel lunæ: & si eueniat, contingit esse virgas, & parahelos: nam radij solis incidētes super foramina nubium super vapores, vel aerem vaporosum, partim refranguntur, & partim reflectuntur, qui ad visum nostrum perueniunt, & ex diuersa dispositione vaporis ex radiorum refractione apparent colores varij: sicut in Iride, qui ostenduntur ad modū columnarum rectarum, & aliquando tortuosæ parum.

¶Parahelius (qui iuxta solem interpretari potest) cōtingit eo quòd nubes sit ad latus solis, & radij ipsius solis ibiefracti, & reflexi quodammodo, velut in speculo, solem repræsentant, & est ibi alius apparēs sol, qui fit velut solis imago. Quod si contingat ex vtroque latere solis nubem esse dispositam ad recipiendum radios, erunt duo soles ex vtroque latere. Vnus, & tres apparebunt. Vnus verus, & duo alij qui sunt imagines veri solis, ratione supradicta.

¶Et contingit maximè in ortu solis, & occasu: quia in ortu ex frigiditate noctis potuit esse vapor condensatus in nube, dispositus ad recipiendum radios solis: & apparebit parahelus: & in occasu: quia recedente sole vapores eleuantur: sed non consumuntur, & infrigidantur facile, & condensantur: non tamen in meridie: quia ex virtute solis si sit vapor, facile dissoluitur.

¶Contingit parahelus à latere, vt dixi, & non suprà, neque infra solem: quia si infrà, iam esset Halo, seu Corona. Et suprà nō potest esse: quia non est vapor supra solem. Est ergo ad latus eius, vbi potest esse dispositio vaporis sufficiens, & radij refrangi, & reflecti possunt: quod sequentibus conclusionibus patefiet.

¶Tam virgæ, quàm parahelij contingunt ex refractione, & reflexione radiorum solis. Patet: Contingit tales virgas iuxta solē apparere; similiter, & apparet parahelus, seu alius sol ad latus solis: immò aliquando duo soles apparent. ergo eius causa reddenda est naturalis, & non videtur alia, nisi refractio, & reflexio radiorum: sicut Halo, & & Iris fiunt: ergo verè sic in parahelis. Et probatur authoritate Aristo. id asserentis. 1. Conclus. Ratio.

¶Ex hoc sequitur, quòd si quando in ortu, vel occasu solis appareat alter sol, vel duo, non statim mirandum tanquàm miraculū in natura, cùm id possit secundùm naturā esse: sicut aliquādo audiuimus visum in partibus, indiarum, & in Hispania antiqua, cū essemus Salmanticę. Non tamen negamus quin interdum præter ordinem naturæ apparere contingat ex diuina dispensatione: sicut in Christi Redemptoris nostri natiuitate contigisse legimus, qui verus est sol iustitiæ. Cùm enim non esset tunc causa naturalis parahelorū, pro miraculo habitū est. Corolla.

¶Secunda conclusio. Et si parahelij non inueniantur ab aliquo astro, seu planeta causati extra solem, à luna tamen ob lumen quod habet in abundantia, oportet cōcedere fieri posse. Hoc probatur experientia. Et Plinius refert tres lunas fuisse visas, Gn. Domitio, & L. Antoni consulibus. 2. Conclu. Plinius.

¶Ratio est: quia parahelus contingit ex refractione, & reflexione radiorum ad vaporem, seu nubem existentem in latere solis: sed potest contingere esse dispositum vaporem iuxta lunam, sicut iuxta solem: & luna emittit radios tantæ virtutis, qui possint refrangi, & reflecti, & ad oculum nostrum peruenire: ergo poterit esse vnus, & duo parahelij iuxta lunam, sicut & prope solem: similiter & virgæ. Ratio.

¶Et confirmari potest: quia Halo, & Corona contingit sub luna, sicut sub sole, & hoc ex refractione radiorum lunæ est, ergo eadem ratione poterit esse parahelus circa lunam, sicut circa solem. Non tamen datur alijs astris: quia non habent tātum lumen, Confirmat.

vt possint

Albertus Magnus. vt posſint hoc efficere. De quo vide Albertum Magnum in iſto.3. tractatu. 4.capit. 28.& 29.

Epiloga. ¶Ecce quæ dicenda erant in iſto tertio libro quæ tractantur ab Ariſtotel.circa illa quæ apparent in Sole,& Luna,ſcilicet quādo Halo, ſeu Corona,& quando Iris, & quando virgæ, & parahelij: nam conueniunt iſta in ſubiecto, & in cauſa. In cauſa, quia à Sole & Luna. In ſubiecto: quia omnia in nube,vel vapore condenſato fiūt. Etiam eſt conuenientia quantum ad modum: quia ex reflexione,& refractione radiorum euenit.

¶ Differentia tamen eſt in loco vbi vapor, vel nubes: quia in Halo, vel Corona ſupponitur aſtro,& in Iride in oppoſitionę eſt ex diametro:aſtro exiſtente in Oriēte oportet ſit nubis oppoſita in occaſu,& in parahelijs, & virgis neque ſupponitur, neque opponitur, ſed ad latus apponitur vapor.

Ad argum. ¶Ad argumentum patet ſolutio: nam virgæ non apparent ſecundùm figuram ſphericam ob diuerſam diſpoſitionem vaporis, in quo refranguntur radij.

* ¶ * De Galaxia aliquid dicere placet pro complemento. De Galaxia, quæ in veritate in.8.ſphera,eſt via quędā viſui ſeſe offerens proueniens ex multitudine ſtellarum fixarum,quarū nonnullę adeo paruę ſunt, vt viſum non terminent: alię quia maiores, terminant viſum: & ſunt adeò propinquę, vt appareant ſe tangere:quæ cum ſint lucidę radios emittunt ? Et ad ſe inuicem refrāguntur. ex qua refractione,cauſatur circulus albus,&c.ſic ſentit Albertus Magnus in primo libro meteororum tractatu. 2. cap. 6.Et tenēdum contra authorem perſpectiuæ lib. vlti. propoſitione vltima,qui putat, Galaxiam eſſe in puriſsima ignis regione cœlum faceret paſsibile. Sed tamen nō eſt paſsibile ob id cœlum.Et notabis quod lumen recipi in cœlo poteſt eſſe: Primo vt in medio deferente,ſicut ſpecies rerum viſibilium recipiuntur in medio diaphano, ſicut infrà in libris de anima. Et hoc modo lumē Solis,in ſphera Veneris recipitur: & Mercurij & in elemētis &c. Et iſto modo nō recipitur lumen Galaxię,in. 8.ſphera,quia lumen receptum in medio,vt in deferente nō reflectitur:Galaxia autem eſt lumen reflexum. Secundo recipitur lumen in corpore cœleſti, vt in vaſe vel in ſpeculo, à quo ob denſitatem reflexio eſt: vt lumen Solis, in Luna recipitur:hoc modo partes ille octauæ ſpheræ vbi tāta ſtellarū multitudo eſt, recipitur lumen: & quia partes ſunt denſę,fit reflexio radiorum,& apparet illa pars lucida: ſic contingit Galaxia. Et notabis quod in cœlo videtur eſſe duplex Galaxia, vna eſt de qua diximus cōtinuata & protēſa à ſigno Geminis vſque ad Sagitariū,& in medietate alia cœli,à Sagitario vſq; ad Geminos. Alia eſt Galaxia non continua: ſed velut plures nubes ſparſæ, non adinuicem continuæ,& eſt verſus Aquilonem locatio ſupra prima galaxia. Et cauſa huius ſunt plurimę ſtellæ: quaſi ſe contingentes pro aliqua parte octauę ſperæ:& ibi apparet & efficitur,vt via in pluribus partib⁹,interciſa.

¶SPECVLATIO. IIII. Vtrùm metalla fiant, & per naturam generētur, & lapides ſimiliter.

1.Argumē. PROBATVR quòd non. Quod eſt per naturam,& ſecundùm naturam, non poteſt fieri per artem: quia licèt ars imitetur naturam, non tamen facit opus naturæ: ſed metalla fiunt per artem:vt patet de alchimiſtis,qui faciūt verum aurum, & argentum: ergo ſequitur quòd iſta non ſunt naturalia,ſed artificialia. Vel ſi naturalia ſunt,nullo modo per artem fiunt. Ariſtotel. 2. phy. tex. 22 & 79. &.4. Meta.te. 28

In contrar. ¶In contrariū eſt veritas: nam cōſtat metalla generari:& per naturam eſſe diuerſos lapides:vt Ariſtot.in fine huius. 3.aſſerit.

¶In hac ſpeculatione eſt in animo nonnulla de generatione lapidum, & metallorum adducere,atq; de conditione metallorum pauca afferre, & de arte alchimiſtarum tangere,an vera ſit ars,& efficiat quod apparet. Qui voluerit videre de iſtis prolixè loquentem, legat Albertum Magnum, qui fecit tractatū de mineralibus per quatuor libros diſtinctum. Inueniet inter opera appoſitum libris Meteororum. Albe. Mag.

¶Inprimis

Variæ opiniones. Hermes.

¶ Inprimis de lapidum causa generatiua variæ philosophorum sunt opiniones: Hermes enim dixit vnam esse virtutem formatiuam: quam Marti tribuit. Sed varios esse lapides dicebat, etiam si vna virtus secundum diuersitatem passiuorum: sicut sol vnus est omnia generans, varius tamen secundum diuersitatem illorum in quibus operatur.

Empedocl.

¶ Empedocles causam dixit calidum vstiuum, ex antiqua fabula de Pyrrha, & Deucalione, in qua lapides magnæ matris ossa dicuntur.

Democrit⁹.

¶ Democritus dixit animam esse in lapidibus, sicut in semine ad generandum.

Alchimistæ

¶ Alij (vt Alchimistæ) dicunt, lapides solùm per accidens generari: quia in quocunque loco calidum igneum inuenerit materiam aptam assando lapidem causat: & dicunt lapides non habere formas secũdùm species, sed solùm quasdam passiones materiæ: vt duritiem, quã pro forma habẽt.

Albertus.

Illis opinionibus impugnatis, dicit Albertus capit. 5. quòd sicut in semine animalis, quod est superfluum nutrimenti descendit à vasis seminarijs vis formatiua animalis, quæ format, & efficit animal, & est in semine, ad modum quo artifex in artificiato, quod partem facit: sic est in materia apta lapidibus virtus formans, & efficiens lapides, & producens ad formam lapidis huius, vel illius. Et infrà dicit quod hæc virtus habet duo instrumenta. vnum est calidum, humidi extractiuum, digestiuum, inducẽs coagulationem ad formam lapidis in terrestri, quod passiuum est ab humido vnctuoso. Alterum instrumentum est in materia humidi aquei, quod passiuum est à sicco terrestri: & hoc est frigidum humidi, non tamen constrictiuum: vt in metallis fit, sed quod fit etiam humidi expressiuum. Hoc enim indurat, & coagulat. Et quia humidum exprimit, in tantũ, quod non remaneat in materia, nisi ad solam continuationem, tales lapides nullo callido sicco, possunt liquari.

¶ Lapides habent suas formas substantiales, per quas in specie certa constituuntur, & non sunt animæ: vt quidam ex antiquis dixerunt, nam in eis non est aliquod opus vitæ, neque nutritio: quia si esset, oporteret habere poros, & vias ad recipiendum alimentum, vt suprà diximus. Et durities lapidis ostendit tales vias non esse. Item. Instrumenta ad attrahendum alimentum: vt radices, & os, deberent poni in lapidibus, quod constat non dari. Neque valet dicere animam oppressam à terrestreitate: vt non possit exercere opera: quia natura deficeret in necessarijs, quod constat esse falsum: quia dando naturam, dat necessaria, & congruentia illi naturæ. Si ergo lapides augeãtur, non est propriè augmentum. vt in viuẽtibus, sed impropriè, per additionem, vel cõuersionem alicuius coniuncti in naturam lapidis.

Suprà. 2 de generatio. Specula. 6.

Aristo 3. de aĩa tex 45.

¶ Loca in quibus lapides generantur (vt in plurimum) ripæ aquarum sunt. Non tamen omnes aquæ generant: quia corruptæ, & paludosæ non generant.

¶ In locis eminentibus, & montuosis inueniuntur frequenter, ex quo apparet montes esse loca pro lapidibus apta.

Albertus.

¶ Et quidem de quibusdã aquis legitur talem habere naturam, vt ligna in lapides conuertant, etiam retẽta figura lignorum. Et est lapis corallus, qui absque dubio de lignis, & plantis generatur. Et Albert⁹ cap. 7. dicit, suo tempore in mari Danico iuxta ciuitatem Lubicẽsem inuentum ramum arboris, in quo nidus auium, & aues ipsæ in nido conuersæ in lapides: quòd aliter non potuit esse, nisi quia procellis ramus cecidit in aquis. Est & fons in Gothia, in quo omnia quæ merguntur in lapidem conuertit: cuius rei Imperator Federicus experimentum habuit: & in nubibus generantur, & in animalium corporibus.

¶ Sicut in animalibus qui ex putrefactione infunditur virtus viuificatiua ex stellis: sic in lapidum materia infunditur virtus formatiua lapidum. Et in vna terra non est locus aptus ad formandos lapides, & in alia sic: maximè vbi terra vnctuosa per vaporem in se reflexum commixtum. Et vbi terræ vires naturam apprehendunt aquæ, & trahunt ad siccitatem, & incluant, ibi lapides generabuntur: maximè vbi terra non est porosa, & superficies solida est, ex qua vapor per virtutem solis intus causatus exire non potest.

Virtus est in lapidib⁹.

¶ In lapidibus sunt mirabiles virtutes. Asbeston coloris ferrei, qui in Arabia inuenitur, semel accensus, vix vnquàm extinguitur, eò quod habeat naturam lanuginis, quæ pluma Salamandræ vocatur, cum modico humido vnctuoso pingui insepara

bili

bili ab ipso, & illud fouet ignem.

¶ Adamas durissimus, neque igne, neq; ferro mollescit, sed solùm sanguine hircino. Si supponitur magneti, sic ligat ipsum, vt nō possit attrahere ferrū ligatum in brachio. Valet contra hostes, & insaniam, & contra venena, & incursus phantasmatum, & incuborum.

¶ Magnes est lapis coloris ferruginei, qui ferrum attrahit, & dat ferro virtutem attrahendi ferrum aliud. Vnctus oleo non attrahit: sicut si Adamas supponatur. Narrat Albertus Magnus inuentum magnetem, qui ab vno angulo trahebat ferrum, & ab alio fugabat. Et dicunt Federicum Imperatorem habuisse magnetem, qui nō trahebat ferrum, sed è contra, ferrum trahebat magnetem. Dicunt hunc lapidem capiti mulieris dormientis superpositum, statim mouere eam ad amplexum mariti, si sit casta: & si adultera, præ nimio timore phātasmatum cadit delecto. Et si fures domum sunt ingressi, in quatuor angulis domus super carbones lapidem contritum mittant, ita dormientes terrentur phantasmatibus: vt domum fugiant, & solam derelinquant: vt fures rapiant omnia.

Albertus.

Mirabile.

¶ Multi alij ponūtur lapides pretiosi, & admirandæ virtutis ab Alberto in secundo lib. de mineralibus per ordinem alphabeti, quam virtutem habere lapides non est dubitādum à proprietate occulta, quam Albertus & doctor. S. putaut esse formā substantialem lapidis, & Commenta. in quinto collige. capit. 21. putat proprietatem occultam esse mixtionem qualitatum primarum: tamen contrarium tenet Conciliator differētia. 71. & Iacobus de Forliuio quæstione. 51. super fen. primam primi. Virtus enim occulta non potest esse forma substātialis: quia aliàs solùm inueniretur in specie illa virtus: sed magnes attrahit ferrū, & ferrum similiter si tetigit magnetem. Et multo minus erit qualitatum primarum contemperamentum: quia vbi non est vnum cōtemperamentū, non reperitur vna virtus: est igitur virtus occulta qualitas quædam, aliquando de secunda specie, quæ nō est intensibilis, neque remissibilis, neq; sensibilis: vt est illa qua magnes ferrum attrahit: vt dicit Mesue qui attrahit, non quia frigidum, non quia calidum, non quia leue, non quia graue, sed quia tale. Aliquādo est virtus de tertia specie: vt color rubeus, qui habet proprietatem trahēdi sanguinem ad extra.

Albertus.
Sāct. Tho.
Commēta.

Concilia.
Iaco. de Forliuio.

¶ Non tamen est negandum, quin in aliquibus virtus occulta sit forma substātialis, vel proprium eius.

¶ Metallorum materia sulphur, & argentum viuum est: vt Albertus Magnus docet: ita vt sulphur se habeat vt viri semen, & argentum viuū, vt mēstruum muliebre in fœtu: ex quo sequitur varia metallorū generū ratio: nam si sulphur sit valde subtile, argento viuo maximè miscetur: & si argentum viuum sit citrinum, & maximè constās, generatur aurū. Si verò sulphur dominetur, & argentum viuum sit depuratum, generatur argentum. Et tādem ex varia commixtione istorum causatur aliud & aliud metallum. Neque excludendus est vapor humidus: sicut docet Aristotel. ex quo cum sulphur, & argento viuo metalla generantur. Calidum ergo causa generationis metallorum est, & materia est humidum quod in se habet terreum, subtile, digestum, sed cū hoc est virtus formatiua in materia, & stellis, & cælo, quæ ad speciem dirigit. Neque vna species metallorum omnium existimāda est: vt Calisthenes putauit, quem impugnat Albertus libro tertio. capitulo. 7. sed sunt septem species, quæ septem planetis tribui solent. Saturno dantes plumbum: Ioui stannum, Marti ferrum, Soli aurum, Veneri æs: Mercurio argentum viuum: & Lunæ argentum.

¶ De argento viuo, cùm sit metallorū omnium materia, dicunt physici duas esse substantias: vnam terream, aliam aqueam, & virtute sulphuris dirigentis, & adurentis, omne metallum generatur: & quoddam argentum viuum, extrahitur de minera sua sic viuum, & quoddam extrahitur de lapide in quo generatum est per adustionem: sicut extrahitur aurum, & argentum ex lapide vbi generatur. Est frigidum, & humidum in secūdo gradu. Soluit neruos: sibi incorporat metallum cui permiscetur, maximè argentum: atque id per naturam habet, sibi attrahens argentum, quod perfectius est: vt perfectionem cōtrahat quodammodo, ex mixtione superioris, & perfectioris: sicut nunc est frequens vsus in mineralibus in noua Hispania.

¶ * Vidi enim quo pacto argētum viuum attrahat ad se argentum. *

¶ De

¶ DE PLVMBO.

N compositione plumbi multum de argento viuo, & parum de sulphure est, & argentum viuum in plũbo est aquosum, & lutulentum: ideo in igne de facili euaporatur aquositas, & remanet puluis terrestris: sicut cinis relictus ex plumbea terrestri substantia.

¶ In effectu plumbum est frigidum constrictiuum, & specialem habet virtutem contra insultus venereos, & pollutiones nocturnas, si ex ipso fiat circulus latitudinis duorum digitorum, & ponatur circa renes: sed cauendum est, quia sua frigiditate potest paralysin membrorum inducere: ob id non videtur tutum tali vti remedio ad venerea mitiganda.

¶ Plumbum protegit alia metalla ab igne, ne consumãtur: quia habet multam aquositatem, & paruam mixturam. Plumbum argentum purificat, non de per se: sed de per accidens: quia calor de per se: sed cùm argentum sit humidum, & ignis siccus, refugeret ab argento, nisi per aliquid vniretur eidem, & hoc est plumbum, quod calefactum in suo humido quasi elixando digerit, & depurat argentum.

* ¶ * Et hoc frequentissime in fornacibus fit.

¶ DE STANNO.

Tannum parum differt à plumbo: nisi quòd stannũ albius est, & purius. Quia minus habet de sulphure, habet magis sonoritatis, quàm plumbum. Inuenitur duplex stãnum: durius, & siccius, quod est in Anglia: & mollius aliquãtum, quod in Germania abundantiùs inuenitur.

¶ Argentum quod aliquo modo conuenire videtur cum præcedentibus metallis, differt tamen ab eis, cùm habeat admixtam aliam materiam. Purificatur in igne cum plumbo: vt exhalet plumbum, & in fumũ conuertatur: & sordes ab argento separantur. Quòd si lapidi incorporatũ argentum inueniatur (vt in nouo orbe, vt in plurimum reperitur) oportet priùs comminui & conteri in molendino, vt faciliùs purum, ab impuro separetur.

¶ In aliquibus partibus (vt in Theutonia, vt Albertus refert) inuentum est velut depuratum, & ad modum columnæ sub terra stans, & aliquando extensum per terram. Causa autẽ huius terræ diuersitas est. Narrent multa quæ in depuratione contingũt, qui præsunt furnis: vbi examinatur argentum, & depuratur. Albertus.

¶ * Etiam in noua Hispania aliquando inuentum est seorsum per se non mixtum lapidibus.

¶ De alijs metallis etiam adducuntur nonnulla notatu digna: & sicut in animalibus triplex humiditas est: vnctuosa, pinguis, quæ est causa inflãmationis: secũda aquea, resistẽs inflammationi: tertia radicalis partium cõtinuatiua: ita in metallis est triplex humiditas: quædam vnctuosa, inflammabilis, & quædam aquea, resistens, & tertia cõtinuatiua partium mixti: & secũdùm quòd magis, vel minus de prima, & secunda, magis, vel minus liquabile metallum est.

¶ Vtrùm ergo per artem possit esse metallum, sicut per naturam ex varia constellatione, & terræ dispositiõe fit: inter Philosophos dubitatum est. Ad quod sit prima cõclusio.

¶ Sicut est verum per artem non fieri aliquod viuens, illorum quæ per generationẽ contingunt, sic non videtur dubitandum quin possit per artem aliquod viuens esse, illorũ quæ per putrefactionem contingũt. 1. Conclus.
Prima pars constat: quia eo deficit ars à natura, vt solùm esse accidentale det, & non possit formã substantialem educere de potentia materię, & nunquàm per artem fiet viuens homo, equus, aut aliud animal. Ratio. 1. p.

¶ Secunda pars patet. Nam ex putrefactione solent nonnulla fieri: vt vermes, mures, & alia imperfecta viuẽtia: sed hoc solùm fit per applicationem actiuorum passiuis. Tũc est ratio. Vbicunq; contingat debita applicatio actiuorum passiuis, erit animal, quòd solet sic gigni: sed per artem potest fieri applicatio actiuorũ passiuis, sicut per naturã cõtingit: ergo sic poterit per artem fieri aliquod viuẽs. Quis dubitabit quin per humanam, vel virtutem angelicã, quãdo in aere ranæ procreantur: si fieret applicatio illorũ ex quibus fit, ꝙ ita animal esset, sicut quando per naturam? Et in libris physicorum tetigimus quantum valeat ars ad hoc. Ratio. 2. p.

¶ Sic ait Comenta. 12. Metaphysic. quòd

ex vi-

Comméta. ex visceribus bouis, vel vaccæ putrefactis fiunt apes: & ex visceribus equi fiunt vespæ: & eodem modo de alijs animalibus quæ ex putrefactione contingunt.

* ¶ * Et illa esse eiusdem speciei quæ per putrefactionem, & quæ per generationem cõtingunt, supra diximus.

2. Cóclusio Ratio. ¶ Secunda conclusio. Metallum potest fieri per artem. Probatur. Metallum cõtingit ex commixtione sulphuris cum argento viuo, vt dictum est. Applicando enim actiua passiuis fit: sed non repugnat per artem posse fieri huiusmodi applicationem, & tolli omne impedimentum: ergo facta ea posset generari metallum, & vere esset metallum: quia nõ est ratio quare si per artem fiat applicatio & commixtio quæ per naturam fieret, non fiat metallum: sicut fieret per naturam. Hæc est opinio Alberti magni. Alber. lib. 3 de minera. cap. 9. Idem tenet Tymô in vltima quæstione. 3. Meteororum. Tymon. S. Thom. Est etiam doctoris. S. qui dicit, per artem alchimisticam fieri posse aurum verum, quòd vere in auri specie sit: si modò per artem applicentur illa, & commisceantur ex quibus constat aurum: sicut per naturam contingit. Cõtra Ægi. quolibet 3. quæst. 9. Sed intelligenda est conclusio, vt possit ars ad hoc, interueniente opere naturæ: ob id dixi applicando actiua passiuis, quod est velut materiale: sed ars solum ad hoc se extendit: post naturam operatur: nam si præscidamus opus naturæ, nunquam potest ars vnam speciẽ in aliam mutare. Quod probat Sãctus Thomas in multis locis, tamen non repugnat verum aurum fieri operante natura cum arte. Et quamuis Sanctus Thom. in secundo distinct. 8. quæstione. 3. articul. 1. quando dicit quòd dæmones possunt facere verum effectum corporalem: sicut magi Pharaonis virtute dæmonum, videatur dicere de auro, quod fit ab alchimistis, quòd sit sophisticum, non negat veram posse fieri per artem auri speciem: sed quod non habebit omnes illas proprietates, quas haberet, si fieret per naturam. S. Thō. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 1. & 3. p. q. 66. articul. 4. Et Magister Petrus de Bergon concordat dicto Sãcti Thomæ. Bergolo. Neque inconuenit dicere esse veram speciem auri, etiam si non sint omnes proprietates: quia ablatis aliquibus proprietatibus, quæ sequuntur naturam rei: imò & omnibus, intelligitur verè quidditas, & essentia rei. sicut si quis ab homine separet risibilitatem, intelliget essentiam. Et à magnete virtutem attrahendi ferrum si separes, erit essentia magnetis.

¶ Tertia conclusio. Quia hoc possibile difficile est, videtur quod nullum metallum per artem alchimisticam fiat, quod sit verum, sed est fucatum, & apparens. 3. Conclus. Ægid. quolibet 3. q. 9 ad argumẽta. Quòd sit possibile, probatum est, interueniente opere naturæ, vt declarauimus: sed quòd sit difficile, nullus est qui dubitet: quia natura, & cœlorum influentia occultè operatur, & insensibiliter: & suo tempore certo, & determinato disponit actiua passiuis: sed nulla est creatura, quæ possit scire talem influẽtiam, talem proportionem, talem dispositionem, ergo difficile est, nisi Deus reuelet: nam quamuis applicatio actiuorum passiuis fiat per artem, quis est qui sciat esse tempus conueniens ad actionem? Ideo quamuis sulphur sit applicatum argento viuo, ex quibus in terra in visceribus metalla generantur, quis valebit cognoscere quando erit apta commixtio? ob id, quia ista habent difficultatem, meritò possibile quod diximus, videtur quòd nunquàm fiat. Sicut & Aristot. dixit de circuli quadratura, quod esset scibile, & tamen nunquàm fuerit scientia inuenta. etiam est scibile vt aurum fiat per artem: sicut contingit per naturam applicando actiua passiuis, tamen nunquàm est scitum, & nunquàm factum: ideoque huiusmodi artifices vitandi sunt vt impostores.

¶ Et potest confirmari, eò quòd non solum in metallorum generatione sulphur, & viuum argentum intelligendum est, sed etiam vapor calidus, & humidus: sicut exhalatio sicca facit ad lapidum generationem, vt ex Aristotel. in isto loco constat: Confirmã. sed hunc inuenire vaporem aptum, quis poterit? & applicare quis valebit? Et sunt qui dicant metallorum generationem esse ex exhalatione terrestri, & vaporosa in visceribus terræ, quæ petens exitũ, & non habens, condensatur à frigiditate terræ: & ex tali materia, virtute astrorum, generantur metalla, corrupta forma exhalationis. Et isti dicunt lapides fieri ex vapore humido virtute solis.

¶ Et dubitandum non est, quin metalla, & lapides primò, & principaliter ex istis fiãt, scilicet, ex exhalatione, & vapore, concurrente constellatione cœlorum. Non enim est verisimile in omni generatione metalli concurrere

concurrere argentum viuũ, & sulphurem, licet in aliquibus locis id eueniat. Ista sint dicta, quicquid adducat Ioannes August.
Pantheus. Pantheus Venetus in sua arte, & Theoria transmutationis mitalesi.

* ¶ * Qui voluerit de metallis multa subtilia curiosa scitu digna legat Georgium agricolam de metallis:& aliud opus de subterraneis,inueniet multa noua,& ad instrumenta formanda pro metallis depurandis, & liquandis.

¶ Et hic Meteororum finis. Sto siqu idem quæ in quarto libro vbi de putrefactione, digestione, & speciebus eius,elixatione,& alijs,sicut non necessaria , ita sunt clara: vt oleum,& operam perdere de ipsis differere iudicemus. Videat qui voluerit apud Aristotelem.

Finis tertij libri Meteororum.

PHYSICAE SPECVLATIONES IN LIBROS OMNES

Aristotelis de Anima: editæ à Reuerendo. P. F. Alphonso à Vera Cruce, bonarum artium, & Sacræ Theologiæ Magistro, pfecto primario in Academia Mexicana in noua Hispania, in partibus Indiarum maris Oceani, Sacri ordinis Erimitarum Diui Aurelij Augustini. Nunc ab eodē auctore editę & locupletaræ, additis speculationibus integris.

ARGVMEN. SVPER libros de anima Arist.

CVM Aristot. in præcedētibus d mixtis egit, tam perfectis, quàm impfectis, nūc peculiariter agit de viuentibus in istis libris qui de Anima intitulantur, vbi disputat de triplici viuente, scilicet, de viuēte secundùm Animam vegetatiuā solùm: vt planta. De viuente secundùm Animā sensitiuam, & vegetatiuā simul: sicut brutū: & tertiò, de viuente secundum Animam vegetatiuam, sensitiuam, & rationalē: vt est homo. Ab instituto igitur non recedētes, quæ necessaria erunt, in disputationem adducemus.

¶ SPECVLA. I. VTRVM ad physicum spectet tractatus hic de anima, an potius sit Metaphysici.

PROBO quòd nō sit physici. Hic de intellectu agitur, & præcipuè de eo: sed de intellectu cognoscere excedit philosophi naturalis terminos: tum quia intellectus incorruptibilis est: tum quia per generationem non habetur, sed per creationem à solo Deo, & non dependet à corpore. 1. Argumē.

¶ Præterea. Ad naturalem philosophum spectat tractare de ente mobili: quia hoc est subiectum eius: sed anima rationalis nō est ens mobile: ergo eius consideratio ad superiorem spectabit scientiam. Maior est manifesta. Minor probatur: nam nulla specie motus anima rationalis mouetur: ergo non est ens mobile. Patet. Non augmentatur, neque diminuitur. Non generatur, neque corrūpitur. Nō alteratur: quia nō recipit qualitates primas, secundū quas est alteratio. Neq; mouet localiter: qa illud mouetur localiter, cui cōuenit esse in loco: sed animæ rationali nō cōuenit loc⁹, Boetio teste, esse aiæ cōceptionē, incorporalia nō esse in loco: sed aīa rōalis est incorporea. 2.

Boeti⁹ in li. de hebdo.

¶ Vltimò. Ad philosophum naturalē solū spectat agere de illis quæ constant ex elemētis tanquàm ex principijs primis: sed anima rationalis nō cōponitur ex elementis: qa omne tale corruptibile est, & anima rōalis est immortalis: ergo nullo mō spectat ad naturalem de anima cōsiderare, saltim ꝓ ea parte qua de anima rationali est. 3.

¶ In contrariū est: quia Arist. ponit tracta

 tum

tum de anima inter illa de quibus philosophus naturalis considerat.

Notand. 1. ¶ Notandum quod anima tripliciter sumitur, cum sit id quod animat, & actus sit viuentis, secundum quod tripliciter aliquid viuit: vno modo secundum esse vegetatiuum tantum, quod plantarum est: secundo modo, secundum sensitiuum, quod est brutorum. Tertio secundum esse rationale, quod est hominis.

Notand. 2. ¶ Est etiam considerandum, sicut suprà dictum est, maxime in 1. physico. & in 2. quod tam vegetatiua anima, quam sensitiua educitur de potentia materiæ: quia nō per se potest stare, & sola anima rationalis

S. Tho. p. p. q. vltima. non educitur de potentia materiæ: & à solo Deo creatur in subiecto disposito, & organizato.

Varia opi. prima opin. ¶ De hac speculatione fuerunt diuersæ opin. Quidam dixerunt, quod anima humana absolutè est de consideratione Metaphysici, & non philosophi naturalis, sed secundum quid consideratio pertinet ad naturalem: vt de intelligentijs motricibus, absolutè ad metaphysicum spectat, sed secundum quid, in quantum mouent cœlū, ad physicum attinet.

Opin. 2. Commenta. ¶ Alij dixerunt, quod absolutè, & secundum quid, de anima humana cōsideratio, ad philosophum naturalem spectet. Et si mouentur: quia anima hominis est de numero entium naturalium: vt dicit Auerro. 3. de anima. Commen. 17.

¶ Secundo: quia differentia quidditatiua inuestigatur in 3. de anima.

¶ Tertio: quia alias Aristo. esset defectuosus in sua metaphysica, nō faciendo mentionem de ea, si ad ipsam spectasset tractat^9.

Opinio 3. Themist. ¶ Themistius in paraphrasi super libros de anima dicit, quod liber de anima est medius inter naturale, & metaphysicam scientiam: & sic est mathematicus.

Opinio 4. Philopon. ¶ Ioannes Philoponus dicit hunc librum esse metaphysicum: & hic tractatus hic de anima non ad physicam, sed ad metaphysicum.

Opinio 5. Alexand. ¶ Alexand. Aphrodiseus putat esse de scientia naturali.

Opinio 6. Niphus. ¶ Augu. Niphus egregius philoso. dubitat, vtrum sit communicandus philosophiæ naturali, an metaphysicæ. Hanc quæst. mouet Arist. 1. lib. de partibus animalium. c. 3 Pro cuius veritate sit prima conclusio.

1. Conclu. ¶ Scientia de anima, seu tractatus de ea non spectat propriè, & directè ad metaphysicam scientiam. Probatur. Ad scientiam metaphysicam solum spectat tractare de substantijs separatis immaterialibus, quæ per se stant, & non sunt formæ corporum: sed anima rationalis non est huiusmodi: ergo ad metaphysicam non spectat. Maior patet: quia solum de illis tractat metaphysicus. Minor probatur; quia dato anima rationalis sit immaterialis, & separata possit stare per se, est tamen forma corporis, & nō fuit à Deo creata, nisi in corpore, & vt forma corporis: sed hoc tractare non est proprium metaphysici: ergo sequitur quod non spectat propriè ad eum.

¶ Secūda conclusio. Tractatus de anima rationali in quantum est immaterialis, & immortalis, & nō educitur de potentia materiæ, & per se potest stare, ad metaphysicum spectat. Patet. Ad eum spectat de intelligentijs, & perpetuis, quæ materiā nō habent: sed anima rationalis est huiusmodi: ergo ad eam spectat tractare. 2. Cōclusio Ratio.

¶ Tertia conclusio. Consideratio animæ rationalis in quātū forma est corporis physici organici, ad naturalē philosophiam pertinet directè. Patet. Quicquid cōstituit rē naturalem, spectat ad physicam disciplinā: sed anima rationalis cū corpore constituit rem naturalem. quia homo, res naturalis est, constans ex naturis: sequitur ergo quod consideratio eius ad physicam spectat. 3. Cōclusi. Ratio.

¶ Quarta conclusio. Absolutè considerādo dicendum est, tractatum de anima ad physicam, & nō ad metaphysicam, aut mathematicam pertinere. Probatur. Ad illam spectabit scientiam, cuius esse in ordine ad corpus est secundū se: sed anima rationalis est huiusmodi. tum quia forma corporis: tum quia intelligere eius est per phantasmata. Hoc enim naturalissimū est ei. Quòd si non per phantasmata intelligat, quando separata est, hoc euenit ex quadam participatione substantiarum separatarum: sed quod de se habet hoc est, quod per phātasmata intelligat: & sic absolutè scientia naturalis de ea est: ob idque Aristot. inter libros philosophiæ naturalis posuit tractatum de anima. Sic Cōmen. & Caie. in libris de anima, & S. Thom. 4. Cōclusi. Ratio. Arist. 3. de anima. S. Tomas. Commen. Caietan.

¶ Quinta conclusio. Quòd tractatus de anima vegetatiua, & sensitiua ad naturalē spectet propriè, & directè, dubitandum non est. Hæc conclusio est apertissima: quia neque simpliciter, neq; secundum quid ad meta 5. Cōclusio Ratio.

metaphyſi.ſpectat talis conſideratio: cùm tam vegetatiua, quàm ſenſitiua, ſint materiales formæ, & corruptibiles, & per ſe nõ poſſunt ſtare, & educantur de potentia materiæ.

Cõcordia op. prinere. ¶ Ex iſtis concluſionibus elicitur concordantia opinionum: vt illi qui dicunt ad metaphyſicã, intelligãt ſolum, quia eſt forma immaterialis, & immortalis: ſed hoc non eſt ſimpliciter: quia eſt forma corporis. Et qui dicunt ſpectare ad naturalem abſolute (vt S. Th. & alij) ſatis rationabiliter affirmant: quia non eſt eadem ratio in anima rationali, & in ſubſtãtijs ſeparatis: quia anima rationalis vere forma eſt corporis, & nũq̃ habuit eſſe anteq̃ in corpore infunderetur, & conſtituit rem naturalem cũ corpore: & eſt actus corporis phyſici organici, in potentia vitam habentis.

Ad argum. ¶ Ad primum reſpondetur, quod de intellectu abſolutè, vt intellectus eſt ſeparatus, ad philoſophum naturalem non ſpectat, ſed ad metaphyſicum: tãmẽ de intellectu, ſeu de anima intellectiua in quantum forma eſt corporis, & non creatur, niſi in corpore, & cum corpore conſtituit rem naturalem, phyſici eſt conſideratio: & quia anima rationalis eſt huiuſmodi, merito Ariſto. tractatum de anima cõiunxit alijs qui de ente naturali.

Ad.2. ¶ Ad ſecundũ dicẽdũ, q ad animã rationalem ſpectat ratio motus: nam motus alterationis inquantum non introducitur, niſi in corpore diſpoſito, & organizato, neque perſeuerat niſi in debita ſit diſpoſitione, & debito contemperamento, ad eã ſpectat. & motus augmentationis, pro quãto homo quem animat, verè augetur, & propriè augetur. Et dato ipſa anima nõ augeatur, tamen de nouo animat partem auctã: & diminutio poſſet ad eã pertinere: ſicut pertinet ad eam generatio: quia dato non educatur de potentia materiæ, ſed a Deo creatur, tamen vere homo generatur, etiã ſi Marſil. neget. Et ſi non terminatur actio agentis naturalis ad animam rationalem, terminatur ad introductionem. Pertinetque ad eam motus localis, pro quanto eſt in loco, ſcilicet, in corpore diffinitiue, & mouetur ad motum corporis: quia motis nobis, mouentur quæ ſunt in nobis.

Marſil.

Ariſt. 2. Topico. ca. 3.

Ad.3. ¶ Ad tertium. Imo ad phyſicum naturalẽ ſpectat tractare de materia, quæ nõ eſt ex elemẽtis, & de forma ſimiliter, quę nõ conſtat ex eis: ſic & de anima rationali, inquãtum forma eſt corporis, & conſtituit cum corpore rem naturalem.

SPECVL. II. VTRVM anima ſit actus primus ſubſtantialis corporis phyſici, organici, in potentia vitam habentis.

ARguitur quod non: quia ſi anima eſt act⁹ corporis, vel eſſet corporis de genere quantitatis, vel corporis de genere ſubſtantiæ: ſed neque huius, neq; illius. Non de genere quantitatis: quia accidens eſt: & anima de qua nunc ſermo, non eſt forma accidẽtalis. Neq; corporis, vt eſt de prędicamento ſubſtãtię eſt: quia corpus de prædicamento ſubſtantiæ eſt compoſitum: per ſe ſubſiſtens: habens ſuam formam ſubſtantialẽ: aliàs hæc non eſſet quidditatiua prædicatio. Animal eſt corpus: ſed anima non animat corpus compoſitum: ergo non poteſt dici actus corporis. & ſic definitio eſt mala. 1. Argumẽ.

¶ Vlterius. Id quod eſt corpus, non eſt actus corporis: ſed anima eſt corpus. ergo non eſt actus corporis. Conſequentia eſt bona. Maior eſt manifeſta: quia ſic corporis eſſet corpus: & daretur proceſſus in infinitum. Minor probatᷣ. Anima eſt motor corporis, & nõ eſt mouẽs nõ motũ: ergo eſt mouens motũ. ſed omne mouens motũ eſt corpus: ergo anima corpus eſt. Probo quòd nõ ſit mouens non motum: quia mouens non motum cauſat motum ſempiternum: anima vero non cauſat talem motum. 2

Ariſt. 8. Phyſic.

¶ Probo vltimo, quod non ſit actus corporis phyſici, organici. Vegetatiuũ actu, eſt per animam. tamen non eſt actus corporis phyſici organici: quia planta non habet organa. 3

Confirmat. ¶ Continuatur de animalibus imperfectis, vt eſt Oſtreæ, quæ non habet corpus organicum. & tamen anima eſt actus eorum ergo definitio male poſita eſt.

In cõtrariũ. ¶ In contrarium eſt Ariſtot. hîc.

1. Notand. ¶ Est notandum, quod quando quæritur, vtrùm definitio animæ sit bene posita, nō fit peculiariter specul. de anima rationali, vel de anima sensitiua aut vagetatiua, sed generaliter de anima.

2. Notandū S. Tho. 1. 2. q. 3. art. 2. ¶ Est etiā aduertendū, φ actus duplex est: actus primus, & actus. 2. Actus primus est, actus quo res actu constituitur in suo esse. Actus secundus vocatur operatio rei iam existentis in actu: vt si corpus habeat per animam esse, dicitur esse in actu primo, sed post quam est in actu, & incipit operari, dicitur esse in actu secundo. Itaq; cum sit res in actu primo, potest esse in potentia respectu actus secundi, sicut habens habitū sciētiæ, est sicut in potentia considerans, cum tamen per habitū scientiæ sit in actu sciēs: vt ait in secundo de anima Aristo. Ad quæstionem itaque sit prima conclusio.

1. Cōclusio. Bona est definitio animæ. ¶ Anima optimè definitur sic. Est actus primus corporis physici. Probatur. Tunc res optimè definitur, quando natura eius bene declaratur, & aliquid in definitione ponitur loco generis, & aliquid loco differentiæ; sed in definitione proposita hoc contingit: nam actus primus generis locū tenet: omnis nanque anima actus primus est: non è contra: omnis actus primus anima est: quoniā esse angeli est actus prim⁹, tamen anima non est. Dicitur actus, ad differentiam materiæ, quæ non est actus. Dicitur primus, ad differentiam actuum vitalium, qui non sunt anima, eò quòd sunt actus secundi. Dicitur corporis physici organici. Physici, ad differentiam actus primi corporis non physici, sed artificiati: vt si statua habeat formam, talis forma nō dicitur esse anima: nam licèt esset actus primus: quia dat primò esse statuæ, non tamē corporis physici: non enim est corpus physicum, seu naturale, corpus statuæ. Non loquor de ligno, vel metallo ex quo statua, sed de esse corporis statuæ. Dicitur organici, quia forma lapidis non dicitur anima, licèt sit actus primus corporis physici: non tamen organici, id est, diuersimodè dispositi: vt sunt viuentium corpora. Sic planta dicitur corpus organicum: quia habet folia, corticem, radices, truncum, ramos, & medullam intus, quæ non sunt eiusdem rationis. Et in animalibus constat quomodo corpora sint organica. Vel organica, id est

Aliaco. instrumentalia: vt exponit de Aliaco: quia membra animata sunt instrumenta operationum. Vel organici, id est, manifestatiui: quia opera animæ maximè manifestantur in organis. Sequitur, in potentia vitā habentis. Ista particula diuersimodè exponitur. Primo modo, vt sit sensus, quod anima est sic actus corporis, quòd ipsa circūscripta, solùm corpus in potentia esset viuēs. Secundo modo, vt sit actus corporis, quod corpus actu iam per animam, est in potentia ad vitam, id est, ad operationes vitales: vt iam viuens vegetatiuum, est in potentia ad nutritionem: & viuens sensitiuum, in potentia ad sentiendum: nam opera emanantia à viuente dicuntur vita secunda: sicut vita prima est viuere per animam. Vita secunda potest dici opera exercere secundū illam vitam.

¶ Ecce quomodo natura animæ declarata est per hanc definitionem: quia, scilicet, est actus primus. Non intelligas primum absolutè: quia solus Deus est, sed primus vocatur respectu huius viuentis. Neque est necessarium intelligatur sic primus ad istū sensum, φ omnes qualitatiuæ dispositiōes præcedentes animā corrūpant necessario, & ipsa introducta producāt aliæ de nouo: sicut aliqui intelligūt, sed dato manerēt illæ quæ disponunt, & corpus dicatur actu per tales dispositiones, tamē non dicitur esse in actu primo, in ratione viuentis: q̄a illę dispositiones sunt vt via, non vt terminus: ob id nō diceretur actus primus, sed cū primū anima est, tūc diceretur actus primus: sed an tales dispositiones de nouo producantur in formæ introductione alibi latius de mente. S. Tho. dictū est. *

¶ Cōclu. 2. Nulla anima cū sit actus corporis, est corpus. Probatur: omne corpus aut est de prædicamento substātię, aut de prędicamento quantitatis: sed anima neque est corpus de prædicamēto quātitatis, neque de prædicamento substātiæ: ergo nullo modo est corpus. Nō de prædicamēto substātiæ: quia corpus tale est compositū ex materia, & forma substantiali, & iam actuatum, & non actuans, vel actus: ergo nō est anima, quæ est actus corporis. 2. Cōclusiō Anima non est corpus. Ratio. 1.

¶ Item. Anima est forma corporis, & altera pars compositi, & non compositum: ergo non est corpus, quod est de prædicamēto substantiæ, quod compositum est, & non altera pars compositi. Adde, quia sic anima se ipsa haberet subsistere, & non esset vt esse in alio, & nunquam posset actua Ratio. 2.

reve

re vt forma, quin perderet suam propriam subsistentiã, quæ est esse subsistens inquantum corpus subsistens. Neq; est de prædicamento quantitatis: quia cum tale corpus sit accidẽs, anima esset accidẽs & non substãtia: sed hoc nõ põt esse: quia si esset accidẽs, ergo solũ daret esse accidẽtis, & nõ substantiæ, & cõstitutum per animam nõ esset substantia per se subsistens, magis quam constitutum per albedinem.

Ratio. 3. ¶ Preterea: quia cũ anima sit principiũ mouẽdi, & cognoscẽdi, corpus esset principiũ mouẽdi, & cognoscẽdi: sed hoc corpori nõ põt conuenire: quia sic omne corpus haberet, ꝙ est falsum: ergo anima nõ est corpꝰ.

Corollari. Error antiquorum. ¶ Ex hoc sequitur antiquos errasse, dicentes animam esse corpus. Et si aliquãdo apud catholicos reperiat animam rationalẽ esse corpus (vt habetur in libro de ecclesiasti. dogmatibus) solũ Deũ esse incorporeũ c. 11. & 12. & ꝙ omnis creatura corporea est, & similia, intelligi habẽt in sano sensu: nã sic etiam angeli corporei essent, ꝙ est falsum, cum sint spiritus: vt late in nostris Theologicis resolutiõibus dicemꝰ, si Deus dederit: sed sunt ista interpretãda eo modo quo, creaturã creatori si compares, non esset aliquid sed nihil esse dices, & potius nõ esse, q esse, si ad Dei esse oculũ habeas. Sic si ratio incorporeitatis consideratur vt in Deo est, & ad incorporeã creaturã cõparemus, quæcunq; sit illa etiam angelus, & anima, corporea dicenda erit natura. Solus Deus ergo est incorporeus: quia solus ipse spiritus purè, & purus, & primus actus est: cum hoc verò angelus, & anima est actus: & incorporei dicuntur, sed sub Deo.

* ¶ * In quo sensu Hilarius cano. 5. super illa verba Matth. 5. nõne anima pluris est q̃ esca: & Cassianus colatione. 7. c. 13. & Tertullianus in lib. de aĩa. c. 2. intelligẽdus: aliàs si ad liter, ã vt iacet, intelligantur, error est vt bene Claudianus Vienensis episco. lib. 2. de statu animæ cõtra Hillariũ: nam citati authores omne creatũ corporeũ affirmãt & idẽ. B. Aug. in li. de ecclesia. dogma. c. 11.

Ad argum. 1. Solutio. ¶ Ad primũ dicẽdũ, ꝙ anima est actus corporis de prędicamẽto substãtiæ: nõ ꝙ adueniat corpori iam actuato, sed quia ipsa est actus, quo, est corpus substantialiter: dat enim esse corpori substantialiter.

2. Solutio. ¶ Secũdo põt dici, ꝙ est actus corporis de prædicamẽto quãtitatis, ꝓ quanto actuat materiã dispositã ad esse viuẽtis, quæ iã habet quantitatẽ, & alia accidẽtia requisita ad introductionẽ: quia tale corpus est in potẽtia ad vitã: & actu viuẽs est ꝑ animã: quapropter actus corporis, de prædicamẽto quãtitatis potest dici. Neq; eo sequitur ꝙ det esse accidentale: nã cũ adueniat corpori quod non habet esse substantiale viuentis, per ipsam animam consequitur: & adueniendo corpori de prædicamẽto quãtitatis, facit transire in corpus de prædicamento substãtiæ: quia dat esse substãtiale.

¶ Ad secundũ dicendum, quòd anima est mouens motũ, non per se, sed per accidens & potest dici mouens non motũ: quia nõ mouetur de per se: sed tamen solus Deus dicitur mouens immobile, de per se, & de per accidẽs, & hoc Arist. probat. 8. phys. Si ergo anima mouendo esset mouens motũ de per se, & de per accidens, argumentum probaret eam esse corpus: quia corpus sic mouet, ꝙ mouetur de per se, & de per accidẽs: at quia anima sic mouet, ꝙ non mouetur de per se, sed de per accidens ad motũ corporis, sequitur ꝙ sit mouens non motum, non tamen eo modo quo primũ immobile, neq; sequitur quod sit corpus. Ad. 2. S. Tho. p. p. q 75. art. 1.

¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ tam plãta, quã animalia imꝑfecta, corpus habet organicũ, ꝙ est idẽ ꝙ instrumẽtũ ad opera vitæ exercẽda. Vel organicũ, id est, manifestatiuũ, &c. Plãta enim per ramos, & per radices manifestat vitam, & exercet opera vitæ. Item Ostra quando dilatatur, & constringitur, ostendit opera vitæ: & corpus habet organicum. Ad. 3.

¶ SPECVLATIO III. *
Vtrùm anima verè sit numerus se mouens vt opinatur Plato.

HIc libet in vna specula. absque argumẽtis adducere quid Plato senserit de anima q̃ aliqñ armoniã, interdũ numerũ, & se mouẽtẽ & ex numeris cõpositã facit.

¶ In Timeo quidem vbi de anima loquitur secundum principales expositores, de anima cœli loquitur: quia posuit cœlum animatum, tãquàm quoddam animal immortale: de quo suprà tetigimus & dixit animã

 illam

illam intellectiuam, & collocatur à Platone in .4. gradu entium intellectualium.

Apuleius 6. Gradus intellectualiũ. ¶ Pro cuius debita intelligentia notandũ quod vt dicit Apuleius in libro de Deo Socratis Plato posuit .6. gradus intellectualium.

Primus. ¶ In primo ponitur Deus benedictus & gloriosus: quem nominat per se bonũ, & per se vnum. cuius bonitas, & vnitas, non dependet ab alia & vocat hunc, primum Deum & patrem deorum.

2. ¶ In secundo gradu ponit deos secundos, quos vocat secũdas bonitates, & vnitates, immediatè participantes primam: & ei approximãtes, tanq̃ à summo & primo. &c.

3. ¶ In tertio gradu ponũtur intellectus separati, qui non vniuntur corporibus, & sine eis existunt: & hos alij philosophantes intelligentias vocant: & sacri doctores & theologi angelos esse affirmant.

4. ¶ In quarto gradu ponuntur cœlorũ animæ: quæ & si intellectuales sint secundum naturam, tamen corporibus cœlorũ sunt vnitę & colligatæ: & quia inter corpora, gradum supremum, corpora cœlestia obtinent, ac sunt perpetua ex Dei voluntate, ideo animæ cœlorũ, sunt nobilissimę apud Platonem, inter omnes animas.

5. ¶ Quintum gradum constitũt animarũ dæmones: quos animas intellectiuas vocat, & colligatas corporibus aëreis: vnde opinatur Plato, q̃ dæmones sunt animantia, habentia corpus aereum: animam verò esse intellectiuam. sic testatur Apuleius in libro de Deo Socratis. Apuleius.

6. ¶ Vltimũ & .6. gradũ obtinẽt humanę aię: quæ licet intellectiuę, sed tamẽ ignobiliores, & infimæ sunt respectu superiorum. & signum est quia vniuntur corpori ignobiliori, & infimo: quia corpus humanum est terrestre, opacũ, fęculẽtũ & corruptibile.

Quedã ob incuriam typographorũ fuerunt omissa ex mente eiusdẽ Platonis necessaria ad intelligentiã quæ in fine tertij de anima sunt apposita, & prius sũt legenda, & consequenter Quinto sequitur vt quę adiũc.

5. ¶ Quinto reperitur in prædictis numeris reflexio, quasi circularis: quia possimus procedere à paribus, ad impares: & ècõtrario, vt si sumatur vnitas & binario addatũ, fit impar, scilicet ternarius, deinde addatur quaternario, fiet impar, scilicet, quinarius: inde addatur octonario, fiet impar, scilicet .9. ex parte impariũ, si addatũ vnitas fiet ad paria processus. vt vnitas ternario addita, fit quaternarius: & si addatur nouenario, fit denarius: & si addatũ vigesimo septenario, fit .28. ecce quomodo fit processus à paribus, ad imparia, & ècõtra. & hęc in figura aspecti patẽt. Reflexio. Vide Iabellũ in epitome de anima qui hec doctè tradit.

8
27
4
9
PROCESSUS AD PARIA
2
3
PROCESSUS AD IMPARIA
1
1

¶ Oportet nũc ostẽdere quomodo quinq; suprà dictæ proprietates repertę in numeris inueniãt in corporibus cœlestibus: primo repertur ibi cõsonãtia & proportio, respectu motuũ: nã vel ex motu cœlorũ causant soni cõsonãtes, vt tenẽt pithagorici, & Platonici, vel saltẽ iuxta doctrinã philo. & astrologorũ sunt motus proportionales: pro quãto omnes spheræ mouẽtur motu regulari, & continuo, vt dictũ est suprà: & planetæ varijs tẽporibus cõplent motũ proprium: vt sol vno anno, luna in mẽse, mars duobus annis: de quibus suo loco ex istis intelligitur admiranda in cœlo proportio. Cõsonantia.

¶ Secundo est in eis aspectus rectus: nam propter polos mũdi, imaginant astronomi, q̃ quędam linea recta (q̃ axin appellant) pertranseat per cẽtrũ terræ, cuius extremitates, vsq; ad primum mobile extenduntur, & illa duo pũcta, adquę perueniunt, seu illa duo extrema, vocant polum arcticum, & antarcticũ: super quos polos primum mobile mouetur ab oriente in occidentẽ: & secum rapit omnes inferiores spheras: propter hanc axem vocatur aspectus rectus, nempe vnius poli, ad alterum. Aspectus rectus.

¶ Tertio: est in cœlo duplex coordinatio propter polos, qui alio & alio mõ coordinãt in cœlo: nã primi mobilis arctic⁹ & antarcticus sunt super quos primũ mobile mouet, & oẽs alij planetæ, motũ rapt⁹ spatio 24. horarũ: poli vero planetarũ, sup quos mouentur sub Zodiaco motu proprio & opposito, distãt à primis polis, per. 23. gradus & amplius, & hæc est secunda ordinatio. Duplex coordinatio.

¶ Quarto: in cœlo identitas, & diuersitas: identitas, quidem propter primum mobile quod mouetur velocissimè vnico Identitas & diuersitas.

motu

motu & regulari:& eſt diuerſitas propter planetas,qui diuerſis motibus mouentur, & non regulariter,ſcilicet,motu proprio quia nõ omnes planetę in eodem tẽpore.

Reflexio circularis.

¶ Quintò eſt in eis reflexio circularis:imò vera circulatio:ꝓbat enim philoſo.8.phyſico.& aſtronomi,quod cœlum mouetur ſolo motu circulari qui eſt ab eodem ad idem,non per lineã rectã,nec per arcũ,ſed per duos ſemicirculos,ſuperiorem,& inferiorem:de quibus latè in ſuperioribus.

¶ Reſtat oſtendere quomodo in anima intellectiua hæc inueniãt,quæ in anima cœli,(iuxta Platonis intelligẽtiã)inuẽta ſunt.

Conſonantia.

¶ Primo in anima noſtra eſt conſonantia, & ꝓportio,reſpectu ſuarũ operationũ:qa oẽs animæ potẽtiæ,naturaliter ferũt in actus ſuos. Secũdum cõſonãtiã.Patet:quia ex defectu,& exceſſu eſt oſenſio in potentia:vt potẽtia viſiua,ex tenebris,& ex intenſa luce:ſed in temperato lumine & colore,delectatur:de tactu ſimiliter,& in omnibus alijs ſenſibus,vt infra erit notum,& experientia conſtat.

Aſpectus rectus.

¶ Eſt in anima aſpectus rect⁹,reſpectu cognoſcibiliũ quæ ſunt extra animam: quia ea cognoſcit directe,per hoc ꝙ cauſãt ſpecies,quæ veniũt ad potẽtiã:per quas directe,res quæ extra ipſum ſunt cognoſcunt: vt infra erit manifeſtũ:eſt etiã reflexio,in anima reſpectu ſui ipſius:nã anima,nõ intelligit ſe ipſam directe quia hic eſt mod⁹,vt pri⁹,directe cognoſcat obiecta,ſecũdũ act⁹ ſuos.

Reflexio.

Tertio potentias.4.eſſentiã,ipſiuſmet animæ: quia ergo hæc intellectio incipit ab anima,& poſt ad ſe ipſam reuerſio eſt,reflexio intelligitur:& quaſi circularis.

Ordinatio duplex.

¶ Repentur ordinatio duplex,iuxta duos modos cognoſcendi: quia eſt modus ſentiẽdi & modus intelligẽdi,qui ſunt diſtincti.qa hic,à potẽtia nõ organica:& ille,nõ niſi per organicã cõtingit:& hic,circa vniuerſalia,ille,propriede ſingularibus eſt.

Identitas & diuerſitas.

¶ Repentur etiã in anima idẽ,& diuerſum, quia in intellectiuis potẽtijs,cũ ſint ſimplices,& immateriales,eſt identitas:ſed in potẽtijs vegetatiuis,ſenſitiuis,& appetitiuis, motiuis,executiuis,diuerſitatẽ,quis poterit dinumerare?

¶ Et quidẽ(ſecundũ Platonẽ)animæ operationes,ſimulãtur motibus cœlorũ:nã eſt motus primi mobilis,& eſt motus planetarũ diuerſus,vt dictũ eſt,anima primo intelligit ſubſtãtias ſeparatas,ſeu entia diuinas & hæc operatio aſsimilat motui primi mobilis.2.operatio eſt,qua intelligit corporea quæ ſunt ignobiliora,ſubſtãtijs ſeparatis.& diuidit in.7.intellectiones,ſicut motus Planetarũ in.7 motus:in primo gradu ſunt elemẽta:in.2.vapores:in.3.cõpoſita ex elemẽtis in animata:in.4.vegetabilia:in 5.ſenſitiua immobilia quæ vocãt imperfecta animalia:in.6.ſunt ſenſitiua mouẽtia ſe ſecũdũ locũ:in.7.rationalia:vt homo: circa iſta.7.negociat anima. Hæc ex Platone vt intelligũt Iãbic⁹ & Marſili⁹ Ficinus,& alij:

Iambicus Ficinus.

& quidẽ Plato animã cõparat ad corp⁹,nõ vt forma dans eſſe ipſi corpori,ſed vt mouẽs ipſum corpus,& mouet vt eſt cõnexa, & applicata corpori ſicut manus baculũ mouet:ex quo vt ipſe Plato teſtat,in Alcibiade.Hõ nõ cõſtat ex anima & corpore, ſicut ex forma & materia,vt docet Ariſt. ſed ipſa anima eſt tot⁹ hõ eſſentialiter:corp⁹ verò,eſt inſtrumẽtũ in quo operat,vel quo:vnde ſecundũ Platonem homo ſic diffinitur:eſt anima vtẽs corpore.

Homo diffinitur à Platone.

Sed tñ hęc opinio falſa eſt vt latè probat inferius:nam ꝙ eſt hõ,põt operari ꝑ ſe operationes hominis:ſed anima nõ põt ſic,quia nõ põt ſentire ſola cũ organo corporeo cõpleat,neq; põt nutrire neque appetere bonũ,per ſenſum apprehẽſum:appetitus ſenſitiuus eñ eſt in corde vt in ſuo organo:cum ergo anima nõ habeat aliq̃ opatiõnẽ repertã in homine ꝓpriã,niſi ĩtelligere:ſeqͭ ꝙ hõ nõ ſit aĩa,ſed poti⁹ cõpoſitum ex aĩa & corpore.

Contra Platonem.

Homo non eſt anima.

SPECVL IIII.VTRVM quinq; ſint ponẽda genera potentiarum animæ,ſcilicet, Vegetatiuum,Senſitiuum,Appetitiuũ,ſecundum locũ motiuum,& intellectiuum.

Argumẽ.1.

Idetur quòd nõ. Anima principiũ vitæ eſt.ſed ipſa dicitur principiũ vegetandi,ſentiendi,ſecundũ locũ mouendi,& intelligẽdi: vt patet per Ariſt. qui ſic definit animam:& iſta ſunt.4.genera potentiarum:ergo non ſunt quinque.

Argumẽ.2.

¶ Secũdo. Anima eſt qua viuens viuit:ſed ſolum ſunt tria genera viuentium:ergo nõ ſunt ponenda.5.Patet. Solũ eſt vegetatiuum,ſenſitiuum,& intellectiuũ,ergo ma-

le ponuntur.5.

Argumē.3. ¶ Vltimo. Cùm potentiæ emanent ab essentia, sicut accidens proprium, si quinque sint ponendæ potentiæ viuentium distinctæ, & 5. erunt illa à quibus emanant: & sic alia erit anima appetens, & alia quæ secundum locum mouens est, & tunc quinque erunt animæ, & non solum tres.

In cōtrariū. ¶ In contrarium est Aristote.2. de anima, qui ponit illa quinque.

Notand.1. ¶ Pro solutione notandum est, quòd aliud est quærere quot sunt animę, & aliud quot sunt potentiæ viuentium, & aliud quot sunt modi viuendi: quia distinctio animarum sumitur penes diuersitatem, secundū quam operatio animæ supergreditur operationem naturæ corporalis: & potentiarum distinctio, penes obiecta sumitur: & diuersitas modi viuēdi, secūdum diuersum gradum viuentiū. Ad istū modū vltimum respiciens Aristo. animam definit dicens.

Aristote.2. de anima. Anima est principium vegetandi, sentiēdi secundùm locum mouendi, & intelligēdi. In quo declarauit diuersos gradus viuentium secundum diuersum modum viuēdi: siquidem planta viuit. & ea ratione anima in planta principium vegetandi est, in quo includitur generatio: nutritio: augmentatio: sicut infrà declarauimus. Est etiā principium sentiendi: nam conchilia animalia quædam quæ sunt lapidibus infixa, immobilia inuenta, saltim secūdum se tota sentiunt quidem, & principiū sentiēdi in eis, anima est. Si enim eā secludas, nō magis q̄ in lapide sentire erit. Item. In brutis in quibus est motus localis, ad quærendum cibū & potū, & alia sibi cōuenientia, vel ad fugiēdum nociua, est animam eis non solū principium sentiendi, vt in alijs imperfectis, sed etiam principium mouendi: quia si animā tollas, nō erit motus. Vltra. In homine est intelligere, quod in nullo alio viuētiū reperitur. Principium huius anima est: nā si ab homine animā auferas, & maneat corpus mortuum, non intelliget magis quàm lapis. His ergo patet quàm optimè anima sit definita formaliter, penes illa quæ causat, scilicet, vegetare: sentire, mouere, & intelligere. Nunc ergo conclusionibus fiat satis quæsito. Et sit prima.

Conclo.1. Solùm sunt animæ. Ratio. ¶ Animæ solum sunt tres: Vegetatiua, sensitiua, & intellectiua. Prima sola in plantis. Secunda cum prima, in brutis. Tertia cum secunda, & prima, in homine. Probatur. Distinctio animarū sumi debet penes differentiam in modo operandi supra naturam corpoream: sed hæc solùm triplex est secundum tres supradictas animas: ergo solùm tres animæ sunt ponendæ. Maior manifesta est: quia non est vnde viuētia à nō viuentibus distinguam⁹, nisi penes modū operandi. Minor probat. Est quędam operatio viuētis, quæ non solùm excedit naturam corporalem in operando, vt aliquid fiat, quod non fit à corporea natura: sed ipsam operationem non exercet per organum corporeum, sed sine: vt est anima rationalis cuius est vitæ operatio intelligere corpus excedens, loquendo secundùm naturam eius: dato pro isto statu ad intelligēdū vtatur adminiculo organi corporei: q̄a nihil est in intellectu, quin pri⁹ fuerit in sensu: & necesse est intelligentē phantasmata speculari: tū intellectio verè perficit, & cōsummatur sine aliquo organo corporis. Prima opratio aīæ. Aristo.3. de anima.t.39

¶ Est alia operatio animæ infra istam, quę excedit quidem corpoream naturam, fit tamen per organum corporale, licèt non per aliquam corpoream qualitatem: vt est operatio animæ sensitiuæ: nam anima sensitiua videt per oculum, & audit per aurē. Ista sunt organa corporea: sed hoc non fit per qualitatem aliquam corpoream, scilicet, calidum, frigidum, vel siccum: quia dato istæ qualitates requirantur ad debitam dispositionem organi oculorū, & aurium, non tamen requiruntur ad ipsam operationem exercendam: & secundum hoc ponitur anima alia inferior ad rationalem, quæ sensitiua dicitur. Opatio.2ᵃ

¶ Est alia operatio, quæ excedit corpoream naturam, quæ completur organo corporeo, virtute etiam corporeæ qualitatis, in quo deficit à præcedenti: & hæc est vegetatiua. Excedit quidem corpoream naturam: quia motiones corporeæ sunt ab exteriori principio: sed istæ sunt ab intrinseco: quia ab intrinseco planta mouetur, dilatatur, & producit fructus. Et hoc cōmune est omnibus viuentibus: quia omne viuens quodammodo mouet seipsum. Ab hac anima procedit digestio: quę cōplet p̄ calorē, vt dicit Arist. Procedit generatio, augmentatio, & nutritio, quæ non fiunt sine ipsis qualitatib⁹ corporalibus primis: & sic sunt solū tres animę, vt dicit conclusio. Nulla alia datur differentia operādi suprà corpo- Opatio.3ᵃ Aristot.2. de anima.

corpoream naturam: & per consequens nulla alia anima est.

¶Dixi, q̀ in sensitiuo continetur vegetatiuum, & in intellectiuo vegetatiuum, & sensitiuum: quia semper imperfectum, & inferius, in perfecto, & superiori, continetur, vt infrà declarabitur in. 3. de anima. specu. 1.

Cõclusi. 2. ¶Secunda conclu. Quinq; sunt genera potentiarum animæ solùm, & non pauciora, neque plura, scilicet, Vegetatiuum, Sensitiuum, Appetitiuum, secũdùm locum motiuum, & intellectiuum. Probatur. Ratiõ. Potentiæ distinguũtur penes obiecta: quot sunt ergo differentiæ obiectorum, erunt & potentiarum: sed solùm sunt quinque differentiæ obiectorum potentiarum animæ, solũ ergo sunt quinque potentiæ. Maior est manifesta. Minor probatur. Quoddam obiectum est corpus animæ vnitum: & hoc est Vegetatiuũ vegetatiuum. Non enim vegetatiua potentia agit, nisi in corpus, cui anima vnitur: nã planta non agit extra se, sed agit in humorem, vel in aliud quod ei coniungitur.

¶Est aliud genus potẽtiæ animæ, quod respicit vniuersalius obiectum, scilicet, omne corpus sensibile, etiam si non sit animę cõiunctum, sed separatum: & sic ponitur Sensitiuum sensitiuum, quia potest exercere operationẽ in lapidem, & in alia etiam extrà.

¶Præter hoc potentiæ genus, est & aliud, quod respicit vniuersalius obiectum: vt nõ solùm ad sensibile se extendat, sed ad omne ens quod est intelligibile, etiam si non sit sensibile. sic ponitur intellectiuum.

Intellectiuum. ¶Sed cum operans oporteat coniungatur suo obiecto in quo operatur, vel circa qđ operatur, necessarium est rem extrinsecã, qualis obiectũ est, ad animam comparari. Vno modo inquantum animæ coniungitur, & in ea est per similitudinem: & quantum ad hoc sufficiunt sensitiuum, & intellectiuum: quia vtrunque animæ coniungitur, per suam speciem: vnde sensibile dicit esse in sensu, & intelligibile in intellectu.

¶Adhuc est alius modus coniunctionis obiecti cum anima, inquãtum ipsa anima tendit in rem exteriorem: & secundùm hanc considerationem sunt alia duo genera potentiarum animæ. Vnum quatenus anima fertur in rem extrinsecã tanquã in finem, qui primò in intentione est: & ponitur Appetiti. appetitiuũ. Aliud inquantum anima fertur tanquam in terminum motus, ea ratione qua animal mouetur ad consequẽdũ desideratum: & ponitur secundùm locum motiuum. Cùm ergo non sit alia differentia obiecti potentiarum animæ, solùm ponẽtur. 5. genera. Motiuũ secundum locum.

¶ * Hic per appetitiuũ, intelligimus non quomodocunq; acceptũ. quia sic in omnibus viuentibus inuenitur & nõ ponitur potẽtia distincta: sed sumitur, vt appetituũ cõsequitur formã cognitam: siue sensu, siue intellectu, quod in plãtis non inuenitur: nã & si in plantis appetitus inueniatur eo modo est, quo in rebus inanimatis: & ille appetitus est, vt natura est, & non vt anima est. *

¶Potest itaque ratio conclusionis sic formari. Vel anima agit in coniunctum, vel in separatum. Si in coniunctum, solùm ponitur vegetatiuum. Si in separatum, vel istud est vt coniungatur ei per similitudinem: vel vt ipsa anima fertur. Si vt coniungitur, vel est sensibile solùm: & sic ponitur sensitiuũ. Vel est intelligibile, etiam si non sit sensibile, & ponitur intellectiuũ. Si est cõiunctio animæ ad ipsum, pro quãto anima fertur velut in finem: & sic appetitiuum. Vel vt in terminum motus: & sic est secundùm locum motiuum. Quare sufficienter manent quinque genera potentiarum viuentium. Et hoc est quod in secundo huius dicit Aristo. Ratio cõcl.

¶Tertia conclusio. Quatuor solùm sunt modi viuendi, & nõ minus, neque amplius. Probatur. Modus in viuentibus sumitur secundùm gradus viuentiũ: ergo solùm sunt 4. gradus viuentium: ergo solùm sunt. 4. modi viuendi. Maior patet: quia non est vnde modus viuendi sumatur, nisi ex gradibus perfectionis viuentium. ¶Minor probatur: nam quædam sunt viuentia, in quibus solùm vegetatiuum est: vt in plantis, in quibus neq; intellectus, neq; sensus. & sic primus modus est vegetatiuum. Alia sunt viuentia, in quibus cũ vegetatiuo est etiam sensitiuum, sed tamen non secundùm locũ motiuum, qualia sunt quędam animalia immobilia: vt cõchilia, quæ sunt affixa lapidibus. Secundus modus viuentium est, sensitiuum non motiuum. Conclus. 3. Vegetatiuũ. Sensitiuum nõ motiuũ.

¶Alia sunt viuentia, quæ habent vegetatiuum, & sensitiuum, & secundùm locum motiuum: quia mouentur ad quærendum victum, quæ sunt perfecta animalia multis indigentia, & non possunt habere iuxta se, nisi moueantur etiam nimium distanter: vt ouis, bos, leo, & alia huiusmodi: Sensitiuum motiuũ.

& sic ponitur tertius modus, sensitiuũ motiuum.

¶Sunt præterea viuẽtia in gradu superiori, in quibus non solum vegetatiuum, & nõ solùm sensitiuum, sed etiam motiuũ: & nõ solum hoc, sed etiã intellectiuum: vt in homine contingit: & sic quartus modus ponitur, intellectiuũ. Ecce quomodo ex graduũ diuersitate in viuentibus sumitur & modus viuendi. Quatuor enim sunt gradus diuersi in perfectione: ponũtur ergo & quatuor modi viuendi: & non reperitur alius gradus viuentium extra quatuor: non sunt ergo nisi solum quatuor modi viuendi.

Aristo. 2. de anima. tex. 17. ¶Neque ponitur modus alius, appetitiuũ: quoniam hoc est commune omni animali, etiam imperfecto. Reperitur in eis appetitus naturalis: & ob id non ponit in numerũ faciendo distinctum modum: quia non facit distinctum gradum in ipsis viuentibus.

Cõclusio. 4. ¶Quarta cõclu. Et si planta viuat anima vegetatiua, quæ anima dicitur, non tamen vocatur planta animal. Probatur quantum ad illam partem, quod vegetatiua anima dicatur, contra Stoicos, qui dixerunt, formam vegetatiuam non esse animã: vt author est

Theodori. Theodoritus lib. 5. de curatione Græcarũ affectionum. Hæc est Aristo. φ forma plantæ anima dicatur, & vita viuere planta dicitur, & exercere opera vitæ, nutrire, & generare: quod non esset, si anima non esset,

Ratio p. p. quæ dat esse viuenti. Ratio. Illud quod dat esset viuentis, & est principium operũ vitalium anima est: sed forma plantę habet hoc, vt compertissimum est: ergo est anima.

D. Augusti. Quapropter quando in D. August. (vt patet super gene. ad literam. c. 16. & 17.) legatur, φ anima vegetatiua plantarum non est anima: quia in scriptura sacra anima viuens pro sensitiua sumitur, oportet intelligatur, quod non est anima, sicut sensitiua est, quia plantæ non sentiunt: sed non potest negari vegetatiuã esse animam, cum sit principiũ vitæ, & exercendi opera viuẽtiũ.

Contra Platonem. ¶Alia pars, quod plantæ non dicantur animalia, est contra Platonem, qui non solum dixit plantas viuere, sed animalia vocauit: vt author est idem citatus author Theodo-

Ratio. 1. ritus. Probatur. Solũ illud dicitur animal, quod sentit: at planta non sentit quando scinditur: ergo non est animal.

Ratio. 2. ¶Item. Omne animal quando deficit, dicitur mori: ergo & planta diceretur mori: sed nullus est qui sic loquatur, (proprietatem eloquij seruans) planta moritur: cùm tamẽ dicatur brutũ moritur, homo moritur. sequitur ergo vegetabilia, si habeant animã vegetatiuã, nõ dici animalia: quia vltra animam, seu vitam requiritur quòd sentiant, quæ sensatio in plantis non est.

¶Ad primum. Concedimus quòd Aristo. diffiniuit animam, quòd sit principium vegetandi, sentiendi, &c. Non quidem secundum differentiam potentiarum, sed secundùm gradum viuentium: & solùm quatuor posuit, qui sunt quatuor modi viuendi in viuentibus: sicut in tertia cõclusio. dictum est. Aliud est tamẽ dicere esse quatuor modos viuentium quod affirmamus, & aliud quatuor solùm esse potentiarũ genera viuẽtium, quod negamus: quia sunt. 5. Cuius sufficiẽtia aliter sumitur: vt docet. 2. cõclu. Ad argum.

¶Secundum argumentum probat solùm esse tres animas: quia tria sunt quę viuunt: Vegetatiuum, sensitiuum, & intellectiuũ. Cuius sufficientia sumitur ab excellẽtia in operando supra corpoream naturam. Et quia non est nisi triplex modus, scilicet, extrà, & sine organo corporeo: & extrà, sed non sine organo, absque qualitate tamen actiua corporea: & intrà, cũm qualitate corporea, solùm sunt tres animæ: sed aliud est de potentijs considerare, quarum differentia ab obiecto sumenda venit: sicut in habitibus. Ad secũdũ

¶Ad tertium. Concedimus (vt inferiùs innotescet) quòd potentiæ emanent ab anima tanquam ab essentia: vt accidens proprium ab essentiã sui subiecti: sed non inde sequitur, quòd si solùm sint tres animæ, solùm sint tres potentiæ: nam ab vna essentia possunt plura propria fluere: vt ab anima rationali prouenit memoratiuum, intellectiuum, admiratiuum, & volitiuum: cum tamen solùm sit vna anima rationalis. Sic etiam possunt esse. 5. potentiæ viuentium, & quod sint propria viuentium, etiam si solum sint tres animæ, quia à sensitiua emanat appetitiuum, secundùm locum motiuum & sensitiuum. Ad tertium

¶ SPECVLATIO. V.

Vtrùm cõuenienter animæ vegetatiuæ partes assignentur nutritiuum, augmentatiuũ, & generatiuum.

ET

Argumé. 1. T videtur quòd non. Ad animam vegetatiuam spectat digestio, & attractio cibi, & retentio: quia si non digerat, non poterit esse nutrimentum: neque poterit digerere, nisi cibum attrahat: neq; poterit digerere, nisi cibum attractum retineat: ergo sequitur quod non sufficienter enumerantur nutritiuum, augmẽtatiuum, & generatiuum

Argumé. 2. ¶Præterea. Id quod est commune viuentibus, & non viuentibus, non debet vt proprium viuẽtis poni: sed esse generatiuum, etiam non viuentibus conuenit, & naturaliter, cùm quodlibet sibi simile ꝓducat: & ignis ignem generat, cùm non sit viuens: ergo non sufficienter positæ sunt.

Argumé. 3. ¶Postremò. Idem est nutritiuum, & generatiuum: ergo insufficienter ponitur distinctum vnum ab alio. Patet. Per generatiuũ quodlibet viuens conseruat suum esse: sed hoc facit nutritiuum: ergo nõ distinguitur vnum ab alio.

In contra. ¶In contrarium est Aristo. in. 2. de anima.

Notand. 1. ¶Pro solutione notandum, quòd in viuente nõ est vnum opus vitæ, sed multa, & varia in quo (vt in libris de generatione dictũ est) propriè inuenitur augmentum: atque nunquã erit augmentum, nisi sit nutritio: quia eo est augmentum, pro quanto deperditum (vt ibidem dicebamus) restauratur ex cibo sumpto, & conuerso in substãtiam aliti. Et quando est cõuersio alicuius in maiori quantitate, quã fuerat deperditum, est augmentum: aliàs solùm nutritio dicitur.

Notand. 2. ¶Præterea considerandum, quòd quælibet res naturaliter appetit suam conseruationem, & perpetuitatem in quantum potest: & quia nõ potest se perpetuare in indiuiduo, contendit se perpetuare in specie, producendo alterum se, id est, sibi simile in eadem specie: & fit ei naturalis generatio. Et certum est, quòd sicut in indiuiduo non posset se conseruare absque nutritione, per hoc quòd continuè agit calor naturalis cõsumendo humidũ radicale, quòd est fomentũ eius, nec posset se in specie perpetuare, nisi sibi simile generando. & prouida nimis natura dando viuenti animam, dedit & consequenter illa quæ sunt necessaria conformiter ad talem naturam. Deditq; vegetatiuo quò posset esse nutritio. Et quia nõ solùm intendit natura, viuens: sed perfectum, eiusdem viuẽtis: dedit vt posit esse augmẽtum. Et quia intendit conseruationem indiuidui, quod fieri non potest perpetuo: quia ex contrarijs componitur. & omne tale necesse est corrumpi: dedit vt posit sibi simile generare: & sic est generatiuum. His suppositis, est prior conclusio.

¶Animæ vegetatiuæ, potentiæ distinctæ sunt, nutritiuum, & augmentatiuum. Probatur, In omni viuẽte requiritur, nutritio, & augmentatio: sed vegetatiuũ est viuens: ergo ibi requisita est nutritio, & augmẽtatio: nutritio autem, & augmentatio non possunt esse sine nutritiuo, & augmentatiuo, potentijs: ergo tales potentiæ sunt ponẽdæ. Maior est nota: quia requisitum est, quòd viuum saluet se in esse, & conseruet, quòd sine nutritione nõ contingit. Similiter est requisitum ad perfectam perueniat quantitatem paulatim, successiue, quod nõ potest esse sine augmento: ergo istæ duæ operatiões sunt requisitæ: nutritio, scilicet, & augmentatio: ergo & potentias per quas debent fieri oportet ponere: aliàs non esset sufficienter prouisum viuenti, si essent istę operationes requisitæ, & nõ daretur ei potentia, per quam fieret. Cõ lusio 1 Ratio. 2. p.

¶Probo quod distinguantur nutritiuum, & augmentatiuum. Potentiæ distinguũtur penes ob ecta, vt in præcedenti specul. probatum est: sed aliud est obiectũ nutritiuæ, quàm sit augmẽtatiuę: ergo sequitur quod sunt potẽtiæ diuersæ. Patet minor: quia obiectum nutritiuæ solùm est restauratio deperditi: sed augmentatiuæ non est hoc, sed maior quantitas, vt non solum sit restauratio deperditi, sed cum hoc, vt augmentum fiat. Hoc fit contra Durand. qui dicit in vegetatiuo solùm esse vnam potentiam. Ratio. p.p. Cõtra Dur. in. p. d. 3. q. 2.

¶* Et in generatiuo est superfluum nutrimenti ad id reseruatum.

¶*Et istę tres potentiæ distinguuntur realiter licet vnum sit obiectum materiale, scilicèt nutrimentum: nam potentię distinguuntur per actus, & actus per obiecta: vbi ergo alia, & alia ratio formalis obiecti, alia & alia potentia ponenda est: & quãdo Arist. eandem potentiam vocat nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuam, intelligit, pro quanto in vno obiecto materiali conueniunt: sic intelligit Ægidius in exposi. 2. de anima. tex. 42. vel est intelligendum esse vnam radicaliter: quia in vegetatiua radicã tur, vel

tur, vel ordinabilitate: quia vna ad aliam ordinatur.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Vltra huiusmodi potentias duas, necessarium est ponere vires alias deseruientes istis, scilicet, digestiuam, attractiuam, retentiuam, & expulsiuā. Probatur. Non potest esse nutritio, neque augmentatio sine illis: ergo necessariæ sunt.

Ratio. 1. Patet si alimenti non fit digestio in parte per naturam deputata, nunquam erit conuersio in propriam substantiam: nam alimentū à principio est dissimile, & post per digestionem fit simile.

Ratio. 2. ¶ Item. Ad digestionem requiritur sit virtus attractiua alimenti, vt videmus in plantis quæ trahunt per radices ad se alimentū ex terra: vt nutriantur. Item. Si non sit retentio, digestiua frustrà erit: quia digestio non continget in instanti, sed necessarium est tempus. Et quidem fit sit digestio, per quam purum ab impuro separatur, si illius excrementi, & impuri non fiat expulsio, statim peribit viuens, & non erit nutritio: ergo necessaria est virtus expulsiua, quæ expellat superfluum digestionis. Experientia compertum est, quod si quis diu detineat istud superfluum separatum in digestiua, non sit vita. Ecce quomodo omnes sunt vires necessariæ, & deseruientes nutritiuę. Et quia nutritio necessariò requisita est ad augmentatiuā, sequitur q omnes vires signatæ subministret augmētatiuæ: & tātò quantò fuerit defect⁹ in aliqua virtū ꝑ nominatarū, erit & defect⁹ in nutritiua, & augmētatiua.

Vide. Vipan. in suis instituta Theolo. cap. 1. § 2. ver. 3.

Cóclusio. 3 ¶ Tertia cōclus. Licet semper quādiu viuēs habet vita, nutritiua sit necessaria, nō tamē semper augmētatiua. Patet: quia semper est necessarium fiat restauratio deperditi per calorem naturalē ex humido nutrimentali. nā si nō sit, sequitur defectus vitæ. Hoc videmus in plantis insensitiuis, & in hoīe, quo pacto in omni tēpore vitę cōtinuo indigeat nutrimēto: & eo deficiēte, deficiat. Sed q nō sic augmētū patet: quia augmentū est, ad hoc q viuens veniat ad perfectū: sed hic gradus fine habet nā omnia entia naturalia determinat illum per maximum q sic: vt in fine primi physicorum explicauimus. Nō ergo semper est augmentū. Item. Nō est augmētum, nisi quādiu virtus est tāta caloris, vt nō solum cōuertat de alimēto id qđ deperditū est, sed vltrà ad augmentū: sed nō semper in viuente tanta est virtus, cum paulatim debilitat: ergo non semper erit augmentatio.

Vipan. vbi supra.

Cóclus. 4. ¶ Postrema cōcl. Vltra nutritiuū, & augmētatiuū necessariū est generatiuū, qđ pręstātius est. Prima pars, q generatiuū sit ponēdū, patet. Necessaria est in viuēte operatio ad hoc q viuēs sit. sed viuens nō est, nisi per generationē: ergo generatiuū est requisitū. S Tho. p. p. q. 78. art. 2. Ratio. p. p.

Ratio. 2. ¶ Secundò. Id est necessariū, & requisitū viuenti, per q se conseruat, & perpetuat quodammodo: sed per generatiuum sibi similis in specie, se ipsum perpetuat, & conseruat: ergo generatiuum est ponendum.

Ratio. 2. p. ¶ Altera pars q sit magis principale, patet. Illa potentia erit prestātior, quæ operationem excellētiorē producit: sed generatiuū est huiusmodi respectu nutritiui, & augmētatiui: ergo est excellētius. Patet. Tātò operatio est excellētior, quantò magis accedit ad operationē animę sensitiuę, cui⁹ est agere in aliquid extra se, sed potētia gñatiua agit extra se: quia nihil sui ipsi⁹ est gñatiuū: sed nutritiua, & augmētatiua in seipsis operātur intrà: & sic attēditur prestātia: quia supremū inferioris attingit infimū superioris, vt dicit beat⁹ Diony. Supremū ergo vegetatiuę, i. qđ gñare est, attingit infimū superioris. i. sensitiuę, cuius est habere opationes in res exteriores, licèt excellētiori modo habeat, & vniuersali⁹ ipsa sensitiua, q̃ gñatiua. Diony. 7. de di. no. *

* Huic gñatiuę deseruiūt tres alię vires: prima dicit seminatiua, cui⁹ est semē colligere, & reseruare. Secūda immutatiua, cui⁹ officiū est permiscere semē viri cū semine fœminę, secundū q expedit formationi cuiuslibet membri. Tertia est formatiua, cuius officiū est ex seminibus sic permixtis, membra in eo quod generatur formare.

Ad primū. ¶ Ad argumēta patet solutio ex secūda cōclusione. Ponuntur enim alię vires deseruiētes istis potentijs: sed illæ non sunt potētiæ distinctę: quia idem obiectū habet digestiua, attractiua, retentiua, & expulsiua: & manet sufficienter prouisum viuenti.

Ad secūdū. ¶ Ad. 2. dicēdū, q est latissima differētia inter viuētia, & nō viuētia: nā dato nō viuētibus cōueniat gñatio, est tñ totaliter ab extrinseco, nō tñ sicut in viuētibus, cū ab intrinseco cōtingat per aliquid qđ ipsius viuētis est: & ab eo decidit semen, in quo latet principium corporis formatiuū in virtute. Si tñ ignis gñat ignē nō est p aliquid decisum ab eo, sed posita materia exteri⁹, educit ď potētia materię, nihil de sua substātia decidēdo.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dicendum, esse latissimam differentiam in hoc, quod dato per nutritiuum, & generatiuum sit conseruatio esse, aliter tamen, & aliter: quia per nutritiuum

viuens conseruat se in indiuiduo, restaurãdo deperditum humidi radicalis per actionem caloris naturalis ex humido nutrimẽtali: sed per generationem est conseruatio indiuidui: nõ in se, sed in sua specie, per hoc quòd agit ad propagationem indiuiduorum, in quibus saluatur species: sed primò, & principaliter natura intendit ad cõseruationẽ indiuidui: & sic de nutrimẽto primò separat, facta digestione, pro nutrimẽto: & secundo solicita est pro conseruatione speciei: & partem reseruat nutrimenti pro generatiua, in loco deputato per naturam: sicut in viuentibus perfectis apparet. Ex quo claret differẽtia, & distinctio inter nutritiuam, & generatiuam.

✱ ¶✱ Et aduerte Arist. in. 2. tex. 35. de generatiua loquẽdo dicentẽ, naturalissimũ operum in viuentibus est, sibi simile generare, ꝙ sanè intelligendum, nã naturalius videtur nutriri, & augeri, imò & sentire, cùm omni viuenti cõueniant, etiam imperfectò: & tamen generare solùm perfecto: sed intellige naturalissimum, id est, perfectissimum, nõ absolutè, sed comparatiuè: quia comparatũ alijs operibus vegetatiuè, generare perfectius, quia posterius. Et comparatio debet fieri ad alia opera vegetatiuè: quia alia opera, ad generare ordinantur: & sic de viuentibus absolute. Et quãuis in inanimatis generare sibi simile inueniatur: vt in igne, tamen per seminis decisionẽ, & inducendo formam præuiam ad animam, & habendo partes diuersas pro generatione ab alijs organicis, solùm in viuentibus reperitur.

¶ SPECVLATIO. VI.
Vtrùm accidens ducat ad cognoscendam substantiam.

Argumẽ. 1.
Rguitur quod non: Illud quod est principium cognoscẽdi accidens, non potest cognosci per accidens: sed substãtia est principium cognoscendi accidens. Patet: quia in demonstratione, probatur propria passio de subiecto: & per substantiam, quia homo est rationalis, probatur quod sit admiratiuus, & disciplinæ capax, & risibilis: ergo accidens non potest esse causa probãdi, vel cognoscendi substantiam: quia aliàs esset demonstratio circularis, contra Arist. Aristote. primo posterio.

¶ Preterea. Quando aliqua cognoscuntur Argumẽ. 2. à diuersis virtutibus, vnum non ducit in cognitionem alterius: sicut de colore, & sono contingit: sed accidens, & substantia sunt huiusmodi: quia accidens per sensum, & substantia per intellectum: ergo accidens non ducit in cognitionem substantiæ.

¶ Tertiò. Eadem sunt principia essendi, & Argumẽ. 3. cognoscendi dicit Aristo. 2. Metaphy. sed Aristote. accidens non est principiũ essendi substantiæ: ergo neque principium cognoscendi.

¶ In cõtrarium est Aristo. hîc in proœmio In cõtrariũ. primi lib. & in. 3. Physico.

¶ Pro solutione notandum, quòd acciden Notand. 1. tia sunt in duplici differentia: quædã sunt ꝓpria, alia cõmunia: propria illa sunt, quæ reperiuntur in vna specie, & non in alia: vt esse admiratiuũ, & disciplinæ capacem. Cõmunia sunt, quæ reperiuntur in varijs speciebus, & in omnibus indiuiduis eiusdem speciei: vt albedo, vel esse album.

¶ Accidentia propria, sunt in duplici differentia: quædã sunt, quæ respiciunt primò speciem: secundo indiuiduum: & talia sunt quæ manant ab essentia speciei; vt risibile emanat ab essentia hominis: & in nullo inuenitur hominis essentia, in quo non inueniatur & resibile esse: sicut in nullo inuenitur ꝙ sit lapis magnes, quin & reperiatur esse attractiuũ ferri. Aliud est accidens propriũ, quod respicit solùm rationem indiuidui: & cõsequenter potest respicere speciẽ: vt crispitudo, quæ respicit solùm tale indiuiduũ: & ꝙ in parte tali sit, scilicet, in capillis: sicut simitas est nasi curuitas: vt propria passio. Ita passio ab essentia indiuidui inquantum talis est, & talis complexionis, venit. De quibus in prædicabili de proprio diximus.

¶ Est insuper notandũ, quòd cognitio sub- Notand. 2. stãtiæ duplex haberi potest: vna distincta, & alia confusa. Distincta est, vt si de aliquo cognoscam, nõ solùm quòd est viuens, sed quod est homo, & quod hic homo. Confusa erit, quãdo cognosco de aliquo quòd sit substantia, sed non quæ, distinctè, & clarè. Manifestetur veritas aliquibus conclusionibus. Et sit prima.

¶ Acciden-

1. Cóclusio ¶ Accidentia communia non possunt nos ducere in cognitionem distinctam substãtiæ. Patet. Accidentia communia nõ sunt propria alicuius speciei, neque propria alicuius indiuidui, vt constat: ergo non possunt nos ducere in cognitionem distinctã alicuius substãtiæ: quia per albedinem, vel nigredinem non possum magis cognoscere quod sit iste homo, quam quód sit hoc brutum animal.

2. Cóclusio ¶ Secunda conclu. Accidentia communia ducunt nos in cognitionem confusam substantiæ. Patet. (Ratio.) De facto accidentia nolas dant cognoscere substantiam, quæcunque sint illa, communia, siue propria: sed cõmunia accidentia non faciunt nos cognoscere substantiam distinctè: ergo erit confuse. Et licèt cõcedatur conclusio ab omnibus: quantum ad modum non conueniunt. (1. Modus.) Quidam dicunt, quód intellectus primò intelligit accidens phantasiatum: vt albedinem, aut calidit atem: quia ab illo primo mouetur: & quia tale accidens est effectus substantiæ: quia est eius subiectum, cum effectus habeat nos dare cognoscere causam, sic dat nobis cognoscere substantiam.

2. Modus. ¶ Alij dicunt, quod cum accidens commune sit in phantasia, intellectus agens abstrahit à phantasmate, speciem intelligibilem entis, per quam intellectus possibilis primo intelligit ens, quod est suum proprium obiectum. Et quia conceptus entis significat substantiam, & accidens, licèt per prius substantiã, intellectus, ex cognitione entis deducitur in cognitionem substãtiæ, & accidentis: & habet cognitionem substãtiæ.

3. Modus ¶ Alij dicũt, quód sicut æstimatiua in brutis, & cogitatiua in homine, ex speciebus sensatis elicit nõ sensatas, intellectus, cum sit perfectior potentia, ex speciebus accidẽtis sensatis, elicit speciem substantiæ non sensatam, & cognoscet.

4. Modus ¶ Vltimi dicunt, quod phanthasia non repræsentat solum accidens, sed aggregatum ex substantia, & accidente, & subiectum quod substantia est, quod primò mouet, scilicet, coloratum, & non colorem: ergo intellectus vnica intellectione cognoscat substãtiam, & accidẽs, poterit vtranq; cognoscere: & sic accidens facit ad cognitionem substantiæ. Isti modi sunt possibiles, & probabiles. Pro quo sit tertia conclusio.

3. Cóclusio ¶ Accidentia propria siue sint quæ primò respiciunt speciem, siue quæ primo respiciunt indiuiduum, ducunt nos in cognitionem substantiæ distinctam. Ista conclusio multis modis probatur à diuersis. De quibus qui voluerit poterit videre Ioãnem de Gandauo in diuersis quæstio. & Caietanũ, non Cardinalem, sed Thienẽsem super primum de anima. (Ioá de Gã. Caie. Thie.) Modos ergo vnus apponatur ex multis, supponendo quod sicut materia prima est pura potentia, & nõ potest aliquam formam recipere, nisi disponatur prius per aliquas dispositiones accidentarias: sic intellectus possibilis est in potentia ad intelligẽdum, & ad recipiendum omnes formas abstractas, & vniuersale: siue fuerint species substantiarum, siue accidentium. Et non potest speciem aliquam substãtiæ recipere, nisi disponatur per species accidentium propriorum illius substantię. Hæc enim faciunt accidentia propria, pro quanto ipsa phantasmata, cooperante intellectu agente, imprimunt in intellectum possibilem species intelligibiles ipsorum repræsentatiuas, quibus intellectus possibilis præparatur ad recipiendam speciem illius substantiæ, cuius sunt accidentia propria: qua specie mediante, substantia distinctè cognoscitur. Et potest hæc cõclusio declarari modis illis positis de accidente communi.

¶ Et quòd hoc etiam sit verum de accidente proprio, quod respicit indiuiduum, patet: quia cognita cuspitudine, & habita eius specie in phantasia, poterit intellectus præparari vt speciem propriam talis indiuidui respiciat, inquantum homo est, nam dato sit intellectus vniuersaliũ, intelligit tñ singulare, sed per notitiã vniuersalis, cuius est ꝓpria eius operatio, vt infra in. 3. dicemus.

¶ Quarta conclusio. Accidentia propria ducunt nos in cognitionem discursiuã substantiæ separatæ. (Cõclusio. 4) Volumus dicere, quod substantia separata quæ non habet aliqua accidentia sibi inhærentia, potest cognosci per aliquam operationem propriam eius, quę est velut accidens proprium eius. Probatur. (Ratio.) Illud dicitur ducere nos in cognitionem alterius, per quod tãquam per mediũ probatur: sed per motum regularem continuum primi motoris tãquam per propriã operationem, probatur primum motorem esse, ergo sequitur quod probatur substantiam esse, etiam separatam. Hoc ex Aristo. (Aristote. 8. Phy.) Probatur (inquam) quòd cognito illo primo motore, cognoscatur eius substantia: quia

quia pōst, per ratiocinationem deducimur in cognitionem quidditatis eius: vt Aristo. in. 12. metaphy. probat quod sit inuariabilis, & æternus. Simili discursu substantias sensibiles possumus cognoscere ex diuersis operationibus: quia ex eis natura, & cōpositio probari potest.

Ad argum. ¶ Ad primum. Concedimus in demōstrationibus esse circulationem, in diuersis generibus demonstrationum: nam demōstratione, quia, per effectū demōstro causam: & rursus causa demonstrat effectū, demōnstratione propter quid: vt si fiat sic syllogismus. Omne cōpositum ex contrarijs corrumpetur homo est compositus ex cōtrarijs: ergo homo corrumpetur. Et propter quid, potest fieri circulatio. Omne qđ corrumpitur ex cōtrarijs componitur: homo corrumpitur: ergo ex contrarijs cōponitur. Sic etiā per propriam passionem possum cognoscere subiectum. Omne admiratiuū rationale est: homo est admiratiuus: ergo est rationalis: & ècontra. Omne rationale admiratiuū erit: homo est rationalis: ergo homo est admiratiuus. Imò in eodem genere demonstrationis, respectu tamen diuersorum indiuiduorum, cōtingit circulatio: vt si demonstretur pluuia per vaporem: & è contra, erit demonstratio per causam materialem, sed respectu diuersorum vaporum.

¶ Ad Aristot. ergo, quando negat dari circularem demonstrationem, intelligit in eodem genere demonstrationis, & respectu eiusdem.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum dicendum, ita esse, quādo illæ virtutes non sunt subordinatæ: vt sonus colorem non dat cognoscere, neq; ècōtra. Si tamen virtutes illæ sint subordinatę, non obstat: sicut se habent sensus, & intellectus: accidens, & substantia.

Ad tertium Aristote. 1. Perihe r. c. 8 ¶ Ad tertiū dicēdum, quòd illa quæ sunt principia essēdi, merito erunt principia cognoscendi: quia sicut res se habet ad esse, se habet ad cognosci: tamen non ècontra; principium cognoscēdi est principiū essendi: res enim potest cognosci multis modis. Ergo accides potest esse principiū cognoscendi substantiam, & non est principium essendi, nisi dicas principium essendi, pro quanto accidens disponit ad esse substantiæ, disponendo materiam, quæ in potentia est ad hoc quod recipiat formam substātialem: tamen modus improprius principij essendi est iste.

¶ * Et aduerte pro complemēto huius speculationis, quod quantum ad modum cognoscendi substātiā per accidens ad duas opin. solum possumus referre: quidā tenent quod primo cognoscimus accidens, per propriam speciem accidētis: & deinde per eandem, cognoscimus substantiam: ita vt substātia cognoscatur nō per ppriā speciē, sed accidētis. Alij dicūt ꝙ substātiā cognoscimus per speciem substātiæ, sed tamē abstractā à phātasmate accidētis: sed hæc cognitio est confusa substātiæ. Primā opin. Videtur sequi Herue⁹ quolib. 3. q. 12. ad. 8. Verū tenēdū est, ꝙ substātia cognoscitur, quoad confusum conceptū, prius accidēte: & per propriā speciē: & hęc à phātasmate abstrahitur, priusquam species accidētis: & hoc in virtute substantiæ a qua phantasma causatur, &, quod sit necesse sic intelligere substātiam, per speciem propriam, patet: quia aliàs nulla substantia posset cognosci perfecte, & quidditatiuè: quia quidditatiua cognitio perfecta non habetur, nisi ex eo quod obiectū vnitur intellectui, vel per essentiam, vel per propriā speciē. De hoc vide Paulū Socinatem. 7 Methaph. q. 14. & Anto. Andræ. ibidem. q. 4.

¶ Sed Iandunus in hoc primo. q. 10. imaginatur, accidens hoc modo cōferre ad notitiam substantiæ: quomodo materia non recipit formā substantialē, nisi prius disponatur per formas accidentales. Sic intellectus possibilis, cū sit in potentia in genere intelligibiliū non recipit priùs speciem intelligibilē substātiæ, nisi priùs recipiat speciem accidentis, per quā disponitur: & dicit hunc modū quadrare naturæ rei ñ: sed hic sensus Philo. videtur contradicere: qui. 7. Metaph. dicit. substantiā omniū primā notitiā ratione, & tempore: Sed Iandunus nititur soluere obiectionē per hoc quod via generationis sit prior notitia accidētis: sed perfectionis, est prior notitia substātiæ: tamen quia modos diuersos posuimus in 3. cōclu. nō est opus repetere: sed solum addere, ꝙ quidditatiua cognitio, & perfecta substātia sine propria specie haberi nō potest: & omnes modos ad hos solos duos in compendio referas, ad prolixitatem vitandam.

Finis Primi libri de anima.

PHYSICAE SPECVLATIONES IN SECVNDVM LIBRVM

Aristo. de Anima admodum Reuerendi Patris Fratris Alphonsi à Vera Cruce, instituti Eremitarum Diui Aurelij Augustini: in artibus & sacra Theologia Magistri, Cathedratici Primatij in Academia Mexicana, in partibus Indiarum maris Oceani, in noua Hispania.

ARGVMENTVM secundi Libri de Anima.

COMPLETO vero ꝗ sermone de anima vegetatiua, cuius causa vegetabilia omnia, qualia plantę sunt, arbustaꝗ, & cætera id genus, & de quinque generibus potentiarum: videlicet, vegetatiuũ, sensitiuum, intellectiuum, secundùm locum motiuum, & appetitiuũ: insuperꝗ; de quatuor modis viuendi, nempe vegetatiuum, sensitiuum motiuum, sensitiuum non motiuum: & tandem sensitiuum motiuum, atque idem intellectiuum, & de partibus vegetatiuæ vitæ: quales sunt, nutritiuum, augmentatiuum, & generatiuum: præterea de viribus eiusdem, hoc est, attractiuum, retentiuum, digestiuum, & expulsiuum: quibus omnibus omne viuens ab authore viuorum, & mortuorum dotatum inspicimus, vel ad sui ipsius conseruationem, & cõsistentiam, aut ad suę speciei sustentationem. Itaꝗ in præcedenti libro de illis omnibus tradidit nobis Aristotel. suam sententiam, & nos illum sequentes, à tergo reliquimus speculationes ad id attinentes modo nostro, omissis, & succisis superuaca neis. Præter illas igitur iam assignatas potẽtias experimur in animantibus esse alias vires, potẽtias ve exteriores: quibus miũ in modum/rerum extrà existentium species, atque figuras possunt suscipere, absque hoc quòd res ipsas realiter suscipiant, quarum simulachra apprehendunt. His nanque viribus & potentijs animata, seu inanimata, quæ longiùs, aut propiùs sunt, apprehendere est compertissimũ animalia, secundũ maiorem, vel minorem virtutem, à natura ipsa inditam, atque concessam. Hæ autem vires, & potentiæ sensitiuæ sunt, tam externę, quàm internæ. Externę sunt quinque, potentiæ

tiæ organicę: corporeę, & corruptibiles, & pro isto statu necessariæ. Et sunt: Auditus: odoratus: visus: tactus: & gustus. Potentiæ internę sunt. Sensus communis: phantasia: imaginatiua: æstimatiua: memoratiua. De his tractat Aristoteles in præsenti libro. Nos verò vnam, ant alteram adijciemus speculationem, ne videamur sicco pede pertransire non nulla scitu digna: videlicet de potentia appetitiua: De irascibili, & cócupiscibili: De passionibus animæ: De fascinatoribus, salutatoribus & Zahorijs: quo cum consummabitur. 2. hic liber, reseruantes pro tertio quæ spectant ad animam immortalem, quæ rationalis est.

¶SPECVLATIO. I.
Vtrùm in anima sensitiua sint ponendi solùm. 5 sensus exteriores.

Argumẽ. 1. ATET quòd non: quia sensus sunt accidẽtium cognoscitiui: sed accidentiũ species sunt plures quàm. 5. ergo oportet ponere plures sensus quàm quinque,

2. Argumẽ. ¶Item. Solum sunt quatuor sensus exteriores: ergo non sunt quinque. Probatur: quia non est sensus gustus distinctus: quoniam sensus gustus, est sensus tactus: ergo non est distinctus: sequitur quòd solùm sint. 4. scilicet, visus: auditus: odoratus: & tactus.

3. Argumẽ. ¶Præterea. Potentiæ penes obiecta distinguũtur, sicut dictum est: ergo secundum diuersitatẽ obiectorũ erit diuersitas in potẽtijs: sed est aliquod obiectum, quod commune est omnibus sensibus: ergo & dabiť vna potẽtia sensibilis communis distincta ab istis. 5. quæ habet propriũ obiectum: & sic sequitur quod sint plures. Quòd detur sensibile commune, patet de magnitudine, quæ ponitur sensibile commune: quia pluribus sensibus percipi potest.

¶In contrarium est Aristo. in isto. 2. qui dicit, solum esse. 5. sensus exteriores. In cótrariũ

¶Pro solutione notandum, q̃ diuersitatẽ sensuum exteriorum quidam voluerũt cognoscere ex parte organorum, in quibus aliquod elementorum dominatur: aqua: vel aer: vel aliquid huiusmodi: vt si distinctionẽ ponamus inter auditũ, & visum: quia in isto organo aqua, in illo aer dominatur. Notan. 1. Variæ opin. Opinio. 1.

¶Alij verò voluerunt inuestigare differentiam penes media, per quæ fit sensatio: per aerem, vel aquam, & si est medium coniunctum, vel separatum. 2. Opinĩ.

¶Reliqui discrimen assignarunt ex diuersa natura sensibilium qualitatum, secundum quod vel simplicis corporis qualitas est, vel sequens complexionem. 3. Opinio.

¶Secundo notandum, q̃ obiectum potentiæ duplex est: quoddam materiale: & est illud, q̃d percipitur à potentia: aliud est formale, quod est ratio cuius: vt si albedo quæ videtur dicatur obiectũ materiale: & formale color: quia ratio qua albedo videtur à potentia visiua, non est quia est albedo, sed quia color est: vt si paries videtur, non quia paries, sed quia coloratus, paries sit obiectum materiale, & color formale. Notan. 2.

¶Est tandem considerandum, sensum esse potentiam passiuã, quæ nata est immutari à sensibili: nã sensibile mouet sensum, & agit in potentiam sensitiuam, ratione cuius illa opinio quę Platonis erat, & Stoicorum & communis ante Arist. q̃ visus esset per ministerium radiorũ cuiusdam lucis, quæ in nobis est, quos radios nos ab oculis emittimus vsque dum contingant res visibiles, & sic sequebatur visio, admittenda nõ est: quia sensus visus non esset potentia passiua, sed actiua potius, cuius contrarium veritas est: quia tã visus: quàm auditus q̃ quęlibet alia sensatio fit per intus susceptionẽ, aliquid patiendo. Quod sequentibus conclusionibus fiet manifestum. Notand

¶Prima conclus. Distinctio sensuum exteriorũ non est sumenda ex parte organorũ, neque ex parte medioꝝ per quæ est sensatio, neq; ex parte qualitatum actiuarũ. Probatur: quia non est potentia sensitiua pro- 1. Cóclusi. Ratio. 1.

pter organum, vel propter mediū, aut propter qualitatē, sed potius ècōtra, organū, & medium, & qualitas dispositiua propter ipsam potentiā sensitiuā ordinata sunt: vt congrue possit suas habere operationes.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Potentiarum distinctio ab obiectis sumenda est: sed neq; organū, neque medium, neq; qualitas obiectū dicitur potētiæ: ergo distinctio ex eis nō debet sumi.

3 Ratio. ¶ Itē: quia sensibilium qualitatum naturas cognoscere non sensus, sed intellectus est operatio.

2. Cōclusio ¶ Secunda conclusio. Cùm ad immutationem sensuū requisita sit spiritualis immutatio, & interdum concurrat simul naturalis ex diuersa immutatione sensibilium exteriorum distinctio sensuum sumetur. Probatur. 1. pars, q immutatio spiritualis sit requisita, alias si naturalis sufficeret, omne corpus quando calefit, vel frigefit, sentiret: ergo immutatio spiritualis per quā sensibile coniungatur organo sensus requisita est. Sed quod aliquando naturalis concurrat simul patet: vt in sono, & in alijs: vt statim dicemus.

Ratio. p. p.

Ratio. 2. p.

ratio vltimæ p. ¶ Vltima pars probatur. Distinctio sensuū exteriorū sumenda est, non ab organo, neque à medio: ergo ab obiecto formali: sed hoc est ex diuersa immutatione sensibiliū exteriorum: ergo ab ipsis sumenda est.

3. Conclus. ¶ Tertia conclu. Sensus exteriores solùm sunt. 5. Patet: quia vel est sola immutatio spiritualis secundùm quòd forma immutātis recipitur in immutato: & sic est visus. Simul cū spirituali cōcurrat naturalis, si ex parte obiecti tantum, & est transmutatio secundum locum, erit auditus. Vel secundum motū alterationis, est odoratus. Aut est immutatio naturalis ex parte organi: & est tactus, & gustus: nam & manus tangens calidum, calefit, & lingua gustans humidum humefit. Et cum non sit alius modus immutationis, non ponuntur amplius quàm quinque sensus exteriores.

4. Cōclusio ¶ Quarta conclusi. Inter omnes sensus exteriores sicut perfectior est sensus visus, materialior, & imperfectior sensus tactus, & gustus est. Prima pars patet: quia in visione solum immutatio spiritualis est, & non est immutatio ex parte organi, neque ex parte obiecti: & magis spiritualis cognoscitur hæc potentia: sed sensus tactus exercet suam operationem per medium cōiunctū, & similiter gustus cum immutatione organi: qua ratione isti sensus sunt materiales nimium. Et adhuc tactus magis quàm gustus: & odoratus, & auditus magis spirituales apparent: quia non per medium coniunctum, sed separatum operantur. * De sufficientia. 5. sensuum exteriorum vide doctorem sanctū in isto. 2. tex. 135. & p. p. q. 68. artic. 3. *

ratio. p. p.

Ad argum. ¶ Ad. 1. argumē. dicendum, q licèt accidentium plures sint species, sufficiunt. 5. sensus exteriores ad percipiendum omnia: quia formalis distinctio eorū solùm facit distinctionem potentiarum: & variæ species accidentium conueniunt in vna ratione formali: sicut variæ species colorum in vna coloris, qui omnes ad vnam potētiam, scilicet, ad visiuam: & sic de alijs potentijs.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicēdum, quòd dato sensus gustus non habeat operationem sine tactu, tamē obiectum formale non est idem in gustu, & in tactu: vt inferiùs dicetur. Non enim est idem qualitas tangibilis, & sapor.

Ad. 3. ¶ Ad. 3. dicēdum, quod & si detur aliquod sensibile, quod sit commune aliquibus sensibus, non ob id est necessariū ponere aliā potētiam distinctam, sed sufficiunt sensus positi, & illis sentitur.

DIGRESSIO, QVA ostenditur de quolibet sensu in particulari quo modo contingat sensatio.

PRimò in communi de omnibus sensibus exterioribus agamus. Et quoniā sensus est sensibilis sensus, dico q sensibile est duplex: De per se, & de per accidēs. Per se sensibilia illa sunt, q̄ dicta sunt: vt color: sonus. &c. Per accidens tamē sunt, quæ per se non sentiūtur, sed per aliud: vt sunt substātię. &c. Neq; tangitur, nisi per qualitatē aliquam tangibiliū. Substantię enim per proprias species, sensus immutare nō possunt: quod manifestū est in sanctissimo sacramēto, in quo nō percipimus post consecrationem absentiā substātiæ panis, & si maneāt accidentia, quæ erant quando erat panis.

¶ Sensibile subdiuiditur: vt quoddā sit proprium, quod solùm vno sensu sentitur: vt color Vigue in suis instan.

theolo c. 1. §. 3. ver. 5. & 6. color solo visu. & sonus auditu: odor odoratu. Aliud cōmune: quod pluribus sensibus potest percipi: vt quantitas continua, quæ visu, auditu, & tactu percipi potest. Detri. lib. 11. c. 2. Ab obiecto, & potentia paritur notitia, teste Patre Augustino. A visibili, & vidente, gignitur visio. Instrumentaliter videmus oculo, & formaliter visione. Sic oportet in alijs sensibus considerare, ad sensationem concurrere potentiam simul cum obiecto.

¶ Sensus est potentia actiua: quia cum obiecto sensationē facit. Aristot. Dicitur etiā ab Arist. passiua: quia vel in potentia est ad actū primum, qui est esse, ad quem reducitur à generante: vel quia in actu primo est, qui est esse, & in potentia ad actum secūdum, qui est sentire, in quem reducitur per obiectū, si quidem tunc sensus sentire dicitur, cùm sensationem recipit. Aristo. 2. de anima, cō. 143, & 3. de anima. t. 67. Et tunc dicitur pati: quia immutatur ab obiecto. Quod si fiat à sensibili preportionato: passio iucūda est: delectabilis est: vt videre, audire, & odorari. Si tamen fiat ab excedenti sensibili, corruptiua est: quia corrumpitur sensus.

¶ Sensatio omnis fit quidem à potentia, & obiecto: tamen non nisi per speciem effusam ab obiecto peruenientе ad potentiam sensitiuā, quæ species sensibilis dicitur de. 3. specie qualitatis.

¶ Species est idolū, seu imago eius qđ sentitur, quę intētio dici solet: nō quia in ipsam speciē sensus tendat vt in obiectū, sed quia per ipsam speciē formaliter potentia in obiectum tendit: quia ipsa est propria imago, vel similitudo. Sensibile enī, propter sui materialitatem in sensu per essentia recipi non potest. Non enim lapis qui videtur, pōt in oculo recipi, sicut ipse est in re: ideo recipitᷣ in sua imagine, idest in specie lapidis quæ est imago, vel similitudo lapidis,

¶ Species sensibilis producta ab obiecto producit aliam, & alia speciē per medium: vsque dum perueniat ad potentiam, vel si sufficiat, virtus ipsius obiecti multiplicat, in eodem instanti totam speciē in toto medio, vt dicemus post. Medium enim necessarium est ad sensationem.

Quæ cōcurrunt ad sensationem. ¶ Quatuor ista ergo concurrere videntur principalia in omni sensatione. Potentia: obiectum sensibile: species ab obiecto producta vsque ad potentiam, & medium per quod species peruenit, & sic mediū requisitum est: quia sensibile supra sensum positū nō facit sensationem: vt si quis manum ponat supra oculum, nō videbit manum: quia necessariū est mediū, quo veniat species visibilis ad oculum: quod optime de visu intelligitur: nam in tactu benefacit sensationem realem: vt cultellus neruum sciendēs, dolorem causat. Verum quando est sensatio intentionalis, quæ per speciē rei sensibilis causatur: requiritur medium, & sine eo minime fiet sensatio. Requiritur etiam debita distantia inter obiectum, & potentiā: quia ad magnam distātiam species nō possent multiplicari.

¶ Quia loquuti sumus speciem per mediū multiplicari, oportet sciri, luminis multiplicationem (vt tradit Aristo.) esse instantaneam. Aristoteles. Sunt tamē qui dicant, specierum multiplicationem fieri per hoc quod obiectum in propinquitate medij speciem producit: & rursus illa aliam, & alia aliam, vsq; ad potentiā: vel si obiectū sit minus distās, in tantam distantiam producit, vsque dum deuentum sit ad speciem, quæ propter sui debilitatem aliam nō valet producere: semper enim posterior debilior erit. Multiplicatio specierū quando fit. Isti ergo successiuam ponunt specierum multiplicationē, sed tñ impercepitibiliter, in quo non videntur forte ab Arist. differre, sicut ipsi putant, licet in veritate Aristo. videatur dicere instanti, speciē multiplicari per totū medium, & non sicut illi imaginantur: & sic in libro perspectiuæ probatur quodlibet punctum luminosi obiectum sibi medium totum illustrare. Aristoteles.

¶ De multiplicatione specierum in medio est graue dubiū quō fieri posset, cū aliqua obiecta sunt contraria, quę per idē mediū sentiuntur. Dubium. Tunc enim contraria erunt in eodem subiecto simul, quod repugnat. Dicendum, non repugnare species contrariorum esse in medio. Dilutio. Species contrariorum possunt esse simul. Species enim cùm habeant esse spirituale, neq; cōtrariātur, nec commiscentur, sed impermixte per idem medium multiplicantur: & in eadem potentia recipiuntur: sicut album, & nigrum simul videntur, & in perspectiua radij visibilium impermixte medium illustrāt, quod experimēto cognoscitur in candela. Si plures candelæ illuminēt camerā: si vna post altera successiue auferatur, continuo minus erit de lumine, eo ꝙ quælibet candela lumen suum secum deferat: & plures candelæ circa idem opacum diuersas faciunt vmbras: & cum vmbra sit lumen diminutum, quod procedit a lumine primario, si vmbrę

sunt diversæ, lumen est aliud, & aliud.

¶ Ex illis ergo potest quis intelligere, quo modo species multiplicatæ à contrarijs obiectis, in eodem multiplicantur impermixtè propter suam immaterialitatem, & in eodem organo recipiuntur. Et licet accidentia sint, non repugnat Aristote. dicenti in. 5. Meta. duo accidentia solum numero differentia non posse esse in eodem subiecto simul, siquidem intelligit de accidentibus realibus absolutis, eductis de potentia materiæ per motum naturalem: vt sunt duæ frigiditates: duæ caliditates. Sed species sunt accidentia non realia, sed intentionalia, & simul, esse possunt: sicut, & duæ paternitates in eodem patre: quia sunt relationes. Et plures species memoratæ ñ solum numero diversæ, simul in memoria reseruntur: quia de potentia materiæ minimè educuntur per motum naturale successiuè. Sic etiã duo lumina diversarũ candelarũ simul esse possunt quia non succeßiuè sunt in medio per motum, sed in instanti, vt diximus.

Aristote. 5. Meta.

DIGRESSIO DE POTENTIA VISIVA.

D Augusti.

Ille Patre Augustino li. 11. de trinitate sensus visus maximè excellit, qui subtilior, & agilior, & plures rerum differentias demõstrat. Ab ipso ergo auspicamur.

¶ In visione consideranda sunt per ordinẽ, potentia, obiectum, medium, & species.

Oculus ex tribus pelliculis.

¶ Organum est oculus, qui ex pelliculis tribus, sive tunicis, & tribus humoribus integratur. Prima tunica dicitur cõsolidatiua, sive coniunctiua, quæ totam substantiam oculi continet: quia fortis est, & pinguis, ne humores cõgelari, aut fluere poßint. Hæc habet foramẽ, ne ingressum specierum prohibeat, & in parte posteriori, qua ad neruum opticum perueniat. Itaq; humor aqueus, sive crystallinus est intimo oculi, in quo humori recipiuntur species, & fit visio: quem humorem dixit Aristo. aqueum ex aquæ fluxu, si oculus fuerit confossus. Et ex prouidentia naturæ circa pupillam eũ composuit albuginem pinguem, calidam, in modũ adipis illis animalibus quæ sanguinem habent. Et palpebras posuit, vt humor ille pupillæ à frigore tueatur, ne aliquando cõgelaretur aliud humore. Ad cerebrum tendũt nerui singuli à singulis oculis, qui dicũ

Aristot.

Notan. 2.

tur optici neruij. Per hos neruos spiritus visiuus diffunditur: & species visibiliũ deferuntur ad sensus interiores. Isti duo nerui progrediuntur à sensu communi ex vno neruo, & circa oculũ fit bifidus. Dividitur in duos ramos: dexter ad oculũ dextrum, & sinister ad sinistrum. Et locus ille in quo fit talis bifurcatio, est in quo plene visio perficitur: ob quod res duobus oculis conspecta, non duæ, sed vna videtur. Et vt oculus quidem omnem colorem videre posit, est priuatus natiuo colore: quia si propriũ haberet, omnia iudicaret esse eiusdem coloris: & similiter de se est lumine priuatus, licet habeat claritatem, limpiditatẽ, & perspicuitatem.

Aristo. 2. de anima tex. com. 71.

¶ Obiectũ potẽtiæ visiuæ est visibile: quorũ aliud est lux: aliud lumen: aliud color: & si quæ sunt alia, videntur in ratione illorũ.

Obiectũ potẽtiæ visiuæ

¶ Lux, est qualitas in corpore luminoso: & lumẽ est species lucis, siquidẽ per lumẽ lux videtur. Est enĩ lumẽ primaria deriuatio lucis. Nunq.n. (vt ait Ptolemeus) lumẽ est sine corpore emanatio lucis. Hinc. D. Aug. ait: Lumẽ habet permanentiam per continuã solis permanentiã: eo q lux sit qualitas in sole accidẽtalis: tamen vt ait Damascenus lib. 2. sen. Et sicut lux in lumine videtur tanq in imagine, lumen in vmbra: quia vmbra imago est luminis: ob id dicitur lumen secundarium.

Lux.

D. August.

Damascen.

¶ Lumẽ si quidẽ species lucis in medio inuisibilis est, tũ in occursu corporis opaci redditur visibile per vmbrã quam facit: sicut si in carcere tenebroso per foramẽ lumen ingrediatur, & ex alia parte parietis foramen correspondeat, per qđ egrediatur, nõ videbitur ab existente in carcere: si tamen obstruatur foramen, videbitur per occursum corporis opaci.

¶ Lumen ergo qualitas existẽs à luce genita subiectatur in corpore diaphano non transparente Arist. ait: Lumen est actus diaphani, in quãtum diaphanum est: vt aqua: aer: vitrum. &c. quia corpora diaphana lumen recipiunt, & actu sunt illuminata per lumen. De conditione luminis, quomodo habet esse intentionale Duran. in. 2. sent. d. 13. q. 1. S. Tho. p. p. q. 67. an habeat esse reale, vt docet. S. Tho. 2. de anima: vel intẽtionale in medio, vt dicit Ægidius alibi cõgruentius. Nam reale esse habet, vt illuminat. & intentionale, vt immutat visum.

Lumen.

¶ Color obiectum visus, non propriè reperitur,

Color.

ritur, nisi in corpore opaco: & color qui est obiectum, non est qui inuenitur intra corpus opacum. sed qui est in extremitatibus corporis, per colorem ibi existentem immutatur potētia visiua.* Et in hoc sensu difinitur ab Arist. quāuis secundū essentiam sit intus in corpore. sed tamen nō apparet nisi solum secundum superficiem.

¶Est tamen notādum, colorem requirere illustrationem luminis, ad hoc φ speciem suam diffundat ad oculū: vt videmus in nocte multa quæ colorem habent, nō immutare visum: quia non sunt illuminata, & in die immutant. Lux tamen, quia ipsa per se illuminata est, non indiget alio lumine, sed visibilis est: & illuminatio requiritur ex parte coloris, quod sufficit, & non est opus ex parte oculi. nam oculo exiltēte in tenebris, potest videre obiectum, si illuminatū sit. Ob hoc Aristo. ait: Lumen facit quodā modo potentia colores, actu colores: quia facit eos actu visibiles: & color indiget luminis alieni illustratione: quod debet intelligi in illis, quæ nō habent in se lumen, per quod videantur: ex qua consideratione aliqui dicūt, colorem esse obiectum materiale, & lumen formale, quia est quo mediāte potentia terminatur ad rem. * Ex hoc apparet Auicennam in .6. naturaliū .p. 3. c. 1. dicentem, colores sine lumine actu nō esse, sed solum potentia, deceptū esse. nam reale esse colores habent, sine lumine: quia per lumē nō causatur color: sed erant potentia visibiles ante lumē: & actu fiunt visibiles per lumē, vt visum possint immutare.

Aristo. 3. de ani. com. 8.

Vigue. in suis institu. Theo. c. 1. §. 2. vers. 3.

¶Aliqua sunt corpora colorata: vt sunt ligna putrida, & oculi catorum, & aliqui vermes, & ossa piscium, quæ nocte videntur, etiā si non sit lumen extrinsecū, & hoc est quia habent in se lumē intrinsecū, & ob id habent duas causas quare videri possunt. s. lumē, & colorem: & quando in die sunt lumine extrinseco illuminata: quia tunc ratione coloris solùm videntur, alia apparēt, φ in nocte apparebant, ex quo cōtingit in nocte deceptio: vt ligna putrida existimet quis esse hominē armatū, vel carbonē ignitum. &c. Et sic ista vidētur in nocte ratione luminis solum, & non coloris: & in die, vel quando illuminantur, lumine extrinseco, videntur solum ratione coloris.

¶Oportet ergo intelligere colorē emittere suā speciē visibilē per corpus perspicuū diaphanum actu illuminatū: & diaphanū actu immutatur ab specie coloris, & ipsum perspicuum immutatum ab specie coloris immutat visum: & color per medium perspicuū immutare dicitur visum. Quapropter sapiēnter author naturæ voluit, vt mediū perspicuum, per quod debet fieri visio nullum haberet de se colorem: quoniam si proprium haberet non posset fieri visio, colorum: sed omnes colores apparēt sicut color proprius medij: non enim posset immutari ab alio colore: sicut cū quis aliquid videt per vitrum rubeum, apparet rubeū, licèt nō sit: & sicut caret proprio colore, & lumine proprio, ne lumine, percipiendo præbeat impedimentum: sic aër non habet proprium colorem, nec proprium lumen, nec aqua, nec cœlum. * Ad productionem coloris tria requirūtur: lux vel lumē, nō quidem cœleste, quia & si influat illud in istis inferioribus, non tamen incorporatur: sed est lumen, quod igni tribuitur. Secundū requisitum est perspicuū: vt materia in qua recipitur color: Arist. 2. de anima tex. 65. 3. requiritur condensans vel terminās, perspicuū, quia aliàs non reuerberaret, & nō esset actu coloratum ad immutādum: & quidem color qualitas simplex est: nō composita ex materia, & forma: quia hoc substantiæ conuenit, sed vt docet Albertus de sensu & sensato, tracta. 2. c. 2. est cōpositū ex materia & forma, vt fluens ab eis: quia alterū vt recipiens, concurrit ad modū materię: non tamen est cōpositio ex materia & forma: vt quādo accidens difinitur in cōcreto dicit formam in recto, & subiectū in obliquo: sic color lucem significat: non secūdū se, sed vt receptam in diaphano, est materia non ex qua, sed in qua.

Species coloris.

¶Colorū species sunt. 7. Albus: flauus: croceus: rubeus: purpureus: viridis: niger, ad quos omnes alij reduci habent: ad hūc, vel illum, secundùm quòd magis percipiant de hoc, vel illo.* diuersitas colorum causatur ex diuersa proportione lucis ad opacum.

De medio per quod visio debet fieri. Vigue. c. 1. §. 3. vers. 3.

¶Medium ergo per quod visio debet fieri est necessarium, & non sicut Democritus opinatus est dicens, medium impedimētū esse ad visionē: sic (vt dicit ipse) φ si vacuū esset inter cœlū & terram, oculus existens in cœlo, videret formicam in terra. Decipitur iste philosophus: nā non videbat, quando ista dicebat: imò dicimus vacuum esse impedimentum, vt ipso existente: non fieret visio: quia non potest causari, nisi per

hoc quòd color diffundit suam speciem vsque ad oculum: & non posset diffundere sine medio: quia priùs color immutat medium diaphanum, & perspicuum, & pòst medium tãgit potentiam visiuã. Verũ est tamen, ꝙ si corpus sit opacum inter visibile, & potentiam, impedietur visio: tamen nos dicimus mediũ necessariũ perspicuũ, quod potest immutari, & illuminari: & hoc medium quanto magis diaphanum, & perspicuum, melius immutatur, & melius res per eum videntur: sicut in aere melius, ꝙ in aqua: & aere existente nebuloso, nõ sicut existente puro, & sereno.

¶Color ergo propter materialitatem suã visui non se potest ingerere: ob id ad excitandũ visum producit speciem suã in medio diaphano, & perspicuo, quã mittit per lumen. Per medium ergo illuminatũ lumine extrinseco, color immutat, vt est in illis quæ non habent lumen intrinsecum, quæ non videntur in tenebris: nam quæ habent intrinsecum, & in nocte videntur, vt diximus, non tamẽ sine lumine licèt in die propter impedimentum maioris luminis solũ tõc coloris videantur, & nõ ꝓpꝛij luminis.

¶Oportet igitur medium esse vniforme, & visibile proportionabiliter elongatum, ad hoc ꝙ videatur secundum certam quantitatem. Nam si visibile multum distet, etiã si medium sit illuminatum, non videbitur secundum propriam qualitatem: sicut stellam in firmamẽto, visus iudicat esse paruæ quantitatis, cum in veritate sit maior terra, vt supra diximus. Et sic quantò res minùs distat ab oculo, tanto maior videtur. Cuius ratio est: quia pyramis est breuior, & fortior, & angulum conu habet maiorẽ, & repræsentat rem maiorem. * Triplex signari potest medium, vnũ, quod se tenet ex parte obiecti: & est species rei visibilis, & medium in quo recipitur species, quam defert vsque ad potentiã visiuam, & mediũ quod disponit ipsum diaphanũ, ad deferendum speciẽ: & dicitur lumẽ. Itaque species, diaphanum, & lumen, sunt media requisita.

Abul. s. M. th. 25 q. 343.

¶Aduertẽdum est, quod radius visualis est species rei visibilis, quæ est corporalis pyramidis, cuius pyramidis basis est in re visa, & conus in oculo vidente, totum luminosum, pyramidem sui luminis in quolibet pũcto medij terminat: & sic in quacunque parte medij oculus existat, potest videre visibile, sed tamen diuersè: quia quantò obiectum est propinquiùs oculo, pyramis breuior, & conus est maior: & sic fortiùs agit, & rem maiorem repræsentat.

¶Modus videndi secundùm aliquos non cõtẽnendæ authoritatis est, per extramissionem, per egressum spiritus visibilis ab oculo in puncto perueniens ad rem visibilem, quod Arist. videtur sentire, quando dicit: Oculos profundos clariùs videre: quia radij exeuntes minùs disperguntur: sic sentit Plato, vt latè disputat Ægidius quolibet. 6. q. 15. Alij dicunt fieri visionẽ, quia spiritus egrediens ab oculo cum speciebus rei visibilis simul coniunguntur in medio. Sed communem sententiam sequentes, dicimus, fieri visionem per receptionem specierum rei visibilis in oculo per modũ pyramidis, cuius basis in re visa, & conus in oculo: spiritus autem visiuus lucidus, & clarus à cerebro per neruos opticos ad oculos descendens, & ab speciebus immutatus sensatione confusa regreditur, ad cuius regressum excitata anima, cernens speciem, conuertit se ad obiectum vnde splendor venit, & ipsum discreta sensatiõe percipit. Hoc autem fit via assimilationis: sicut cera flexibilis configuratur ab artifice, nunc figura leonis, nũc equi, nunc hominis: quod fit, quia artifex habet in *anima*, has figuras. Si ergo cera esset animata, posset mens intus existens configurare ceram secundũ similitudinem sibi præsentatam: sic spiritus visiuus animatus anima sensitiua, per animã configuratur speciei visibili, quã offendit in oculo: & sic discreta visio requirit attentionem interiorem: ex quo contingit recepisse speciem in oculu transeuntium, quod minimè post cognoscimus ex defectu attentionis.

Hæc 1. opi. & docto cuthæ in suo de oculis.
2. Opinio.
3. Opinio.
De hoc vide Abul. parad. 4. c. 8. & super eu. to. 1. fo. 12. co. 1.
Ægidius vbi sup.

¶Sicut ergo fit visio per huiusmodi assimilationem: quia spiritus cõfiguratur speciebus colorum, sic in auditu, & odoratu, & alijs sensibus dicendum.

¶Illi spiritus deputati à sensibilibus. Non habent colorem: nam si haberent, solùm perciperẽt colorẽ in actu, & non omnẽ: vt ergo omnem percipiant, sine colore sunt.

¶Hic notandum, Aristo. dixisse, sensum non posse decipi circa proprium obiectũ: vt visus circa colorem, & auditus circa sonum. Decipi tamen potest circa sensibile commune: sic vt posit decipi quantum ad visibile, quid sit, vel vbi sit, sicut contingit: de quo infra.

Themist.

Aristote. 2. phy. tex. 6. ¶Hæc sententia Arist. debet intelligi positis tribus cōditionibus, quas Themisti⁹ adducit. Prima est, ꝙ organū sensus sit bene dispositū. Cæcus n. male iudicat de colorib⁹. Si n. male disposita sit potētia, decipietur: sicut infirmus dulce iudicat amarum.

¶Secūdū quod requiritur est, ꝙ mediū sit purū: qua rōne solem rubeū iudicamus mane: quia vapores eleuati à terra, aerem impurū reddunt: non tamen in meridie.

¶Vltimum requisitum est, ꝙ sit debita distantia inter visibile, & visum: quia à longè non bene de colore poterit quis iudicare. Istis concurrentibus, nunquàm sensus circa proprium obiectum decipietur in magno gradu. Neque quatum ad speciē: quia album iudicat album, & non nigrum: tamē quantū ad hoc ꝙ est coloratū, potest decipi: vt mel potest fel iudicare, & econtra, licet in colore flauo nō decipiatur. De hoc inferius latiùs. In hoc 2. specu. 8.

¶*Sed contra dicta sese offert argumentum: non enim est necesse quod medium, & organum, careant specie sui obiecti: quia oculus cati est lucidus: & tamen videt lucida, putà ignem: sicut manus est frigida, & tamen sentit corpus frigidum, vt in hyeme. Ad hoc dicendum, quod hæc propositio, omne recipiens debet esse denudatum ab specie sui obiecti receptibilis, est intelligenda vel quod omnino sit denudatum, vel quod sit denudatum à tāto gradu, pro quāto debet recipere & sentire suū obiectū. Et in hoc secundo sensu est verū: quia oculus cati non posset videre corpus lucidum, si non esset magis vel minus lucidum, quàm sit oculus cati: neque manus frigida posset sentire aliquod corpus frigidum, nisi in eo esset maior vel minor frigiditas: quàm sit in manu.

DE SENSV AVDITVS.

Vide Viguerium. 1. c. §. 4. Consequenter de sensu auditus dicendum: cuius organum in auribus dicunt esse aereum humorem cō naturalem circundatū mēbranula, & intra aurem diligenter abditum, & occlusum, & cùm species soni perueniunt ad talem humorem, delatæ per aerem extrinsecum fit sonus: sicut visus fit in pupilla humore illo crystallino: sic etiam auditio in illo aereo humore. Modus autem est, vt ait Boetius. 1. musicæ sumpta similitudine: nam cùm in paludibus, vel quietis aquis, iactum emergitur saxū, priùs in paruissimū orbē vndam colligit: deinde maioribus orbibus vndarū globos spargit, atque eo vsque dum fatigatus motus ab eliciendis fluctibus conquiescat, semper posterior, & maior vnda pulsu debiliori diffunditur: sic in sono fit: nā aer pulsus facit sonū, & pellit aliū proximū, & sic ille alium, vsq; dum peruenitur ad aurē, in qua fit sensatio: ꝙ si nimium distat, eo debilior est aëris impulsus. Et quanto propinquius est, causat sensationem maiorem. Boetius. Simile.

¶Et vnus idem sonus à diuersis auditur: quia per diuersas species ad diuersas aures deuenit: sicut idem color à diuersis oculis simul videtur, non tamē per eandem speciē vnus & alter immutatur: quia fieri non potest, vt species quæ oculū vnius immutat, eadem numero immutet oculum alterius. Formato. n. sono, aliæ species multiplicant ad dexteram, aliæ ad sinistram, aliæ retrò, aliæ ante: sicut ignis videtur ex quacūque parte, vndique, circumcirca: quia in quolibet puncto medij terminatur radius pyramidis. Cum ergo species soni multiplicantur vsque ad aurem, spiritus auditiuus, qui à cerebro per neruum bifurcatum ad vtrāque aurem secundum duos ramos exit, immutatur speciebus soni, & his configuratus regreditur: ad cuius regressum excitata anima ipsum spiritū immutatū cernēs, ad obiectum vnde species multiplicantur, se conuertit, & ipsum discretè percipit.

¶Quod sit necessaria egresio spiritus ad organum, patet: quia in dormiēte species soni perueniūt ad organum, & non audit: quoniam spiritus non egreditur, eò quod nerui vaporibus opilati, (ex quo sequitur dormitio) impediunt exitum spiritus auditiui. Sed tamen fortior sonus meatus aperit: & dormiēs excitatur, & audit: quia fortis sonus causat calorem per motum, & calor ille resoluit humores: quibus resolutis, species egreditur ad organum. Et quia contingit ex sono resolui aliquid ex vaporib⁹, dormiens audit: at vero quia nō continuatur sonus, & non potest totum resolui, non excitatur: imò qui sonum audierat, & ad vocem responsum dederat: non meminit se respondisse posteà: quod euenit, quia spiritus non potuit perfectè immutare speciem: & reuertitur impediente adhuc opilatione neruorum ex humore non cōsum

pto. Et si voces multiplicantur, potest consumi vapor, & tollitur opilatio, & fit auditio, & excitatur animal.

¶ Iste aer natiuus, in quo fit auditio, ne lædatur, est à natura: imo ab ipso authore naturæ mirabili quadã curuatiõe protectus: vt in aure apparet, in anfractibus varijs: vt aer non recta via ingrediatur, ne vehementer commouens aerem natiuum ipsum læderet, & destrueret: sed cùm per tot curuitates, & anfractus trãsit, anteq ad organũ perueniat, iã mansuete, & sine violentia tangit, & immutat. vt videmus maris, vim suã fluctus ingentes perdere, quando nõ recta via decurrunt, sed curue per anfractus.

¶ Aer est connaturalis, in quo auditio, vt susceptiuus sit soni cuiuslibet, nullũ habet sonũ. Licèt enim manũ admouentes auri, vel digitum mittẽtes in aure, sonum percipiamus intus in aure, non putandum est euenire aliunde, quàm ab aere externo incluso in illis anfractibus, qui non valet exire, propter manuum appositionem: & tangit pellem, quæ dicitur meninga, vel timpanum, qui circundatur aer connaturalis, in quo fit auditio, & causatur sonus, & percipitur sonus: quod est signum optimi auditus. Surdi enim non perciperent, propter organum male dispositum: quia solum mouentur à magno sono.

¶ * Et iste aer inclusus quamuis Commentator com. 84. dicat esse immobilem, secũdum fluxum & refluxum, & mobilem circulariter immobilis tamen est, vt S. Tho. interpretatur Arist. si in sua prima dispositione sit auditus. Sic text. 83. quod si aliquando Arist. dicit aerem inclusum in aure moueri: oportet intelligatur, quãdo est in mala dispositione auditus ipse: & quidẽ experientia constat, q quanto quietius, tãto melius audimus: & quanto de motu, minus percipimus auditu.

¶ Son⁹ ergo est qualitas causata in medio, ex collisione duorũ corporum adinuicem.

¶ Ad sonũ tria vniuersaliter requisita: Percutiens, percussum, & mediũ: licet aliquãdo idẽ sit percussum, & mediũ: vt quando quis virga percutit aerem, & facit sonum. — *Ad sonum tria requisita.*

¶ Sonus non est subiectiue in percutiente, neque in percusso: sed in medio circumstãte corpora, ex quibus causatur sonus: vt est aer, vel aqua: quia sonum in se recipit. Vnde quando campanam sonare dicitur, debet intelligi effectiue: quia causat ipsa sonũ — *Sonus subiectiue est in medio circũstãte.*

percussione mallei: sicut dicimus solem calidum, qui tamen subiectiuè calorem non habet: sed effectiuè: & vocantur corpora sonora: quia sunt causatiua soni. Et in hoc differt obiectũ auditus, quod est sonus, ab obiectis aliorum sensuum: quia color obiectum visus est realiter subiectiuè in re quæ videtur, & odor in re quæ odoret, & sapor in re q̃ sapit: & in medio est intentionaliter secũdũ speciem, & nõ realiter subiectiuè in medio: sed sonus est realiter subiectiuè in medio, & non in illo quod sonat.

¶ * Et quod in aere & aqua possit esse, & non in solo aere tenet Auicenna. 6. naturalium par. 2. cap. de auditu: & aliqui ex Thomistis, sic intelligunt Arist. in tex. 79. licet Albertus in tex. 77. & Iandunus in. 2. de anima. q. 22. teneant quod in solo aere: & de mente Arist. contendat probare: sic in. 1. quia Arist. varius fuit: nam tex. 76. dicit quod mediũ est aer. & text. 79. dicit quòd auditus fit in aere, & aqua. Et oportet intelligere quod quando aerem solum ponit, id fit respectu animalium terrestrium experientia docẽte: sed tamen aer & aqua est medium adæquatũ, quia etiã propiscibus.

¶ Est tamen hic considerandum, sonum non sic secundùm probabiliorem sententiam realiter inueniri in qualibet parte medij, per quod fit sonus, perueniens ad aurem, sed inueniri quidem realiter in parte propinqua circumcirca, vbi corpus est, ex quo procedit sonus & in partibus remotis solum est intentionaliter, & non realiter, ex eo quod sonus suas diffundat species vsque ad organum auditus. sicut dicebamus de colore immutante medium per productionẽ specierum. Et hoc videtur rationabilius: nam exiguus valde tactus cymbali facit sonum ad aliqualem distantiã, qui tam exiguus, & paruus est, vt non sit verisimile mouere aerem vsque ad potentiam auditus: sed qualis sit sonus, necessarium est concedere, si aer non fuit motus vsque ad potentiam, quando quidẽ sonus percipitur, quòd species soni deuenit ad auditum: & hoc est verisimilius, vt scilicet sonus verè causatus, realiter, & subiectiue sit in partibus aeris motis per sonum, in propinquo: tamen ab alio sono existente subiectiue, & realiter in illa parte medij mota, diffunduntur species soni, quæ perueniunt vsque ad ad auditũ, & tunc sonus est intentionaliter solum, id est secũdum speciem in illis partibus — *Quòd sonus in parte propinqua est.*

bus remotis à corpore, à quo primò procedit sonus. Apparet hoc verum ex lapillo etiam paruo, quo percusso pauimento templi causatur sonus in toto tẽplo, & nõ est verisimile realiter esse sonum in toto aëre templi: quia non videtur omnem aerem moueri posse per talem percussionẽ, sed oportet dicere sonum esse intentionaliter in partes distantes templi, & circa lapillum fuisse realiter.

*Et oportet continuari vsq; ad organum: & ob id in timpano lapillus inclusus faciens sonum, non excludit hanc cõtinuationem aeris per foramina occulta, vel per poros timpani: Sicut & musca inclusa intus, facit sonum: & non potest esse, si aer sit discontinuus.

¶Quòd minimus contactus alicuius rei valeat ad magnam distantiam causare sonum vt est cymbalum, &c. euenit ex natura ipsorum: quoniam quædam sunt sonus causatiua, plusquã alia: sicut color albus paruus plus mouet visum, quàm niger in magna quantitate: sic etiam quædam habent sonum acutum, vt possint ad magnam distantiam. Et sic contingit quòd aliquod corpus quod minorem causat sonum, lõgius audiatur, quàm aliud, quod maiorem quia prius sonus acutus clar⁹ est diffusiuus de se, alius autem minime.

¶Quia ergo diximus sonum recipi realiter in medio, intelligere oportet tam aerem esse medium, quàm aquã, quia auditio fit in aqua, licèt sub obscure: audit enim homo per aquam: & audiet quousq; aqua perueniat ad pelliculam, qua organum tegitur: quia tunc propter aquam, in dispositum organum impedimentum erit auditioni. Pisces etiam audiunt in aqua: nam volentes capere, iuxta aquas silentium faciunt.

¶Sonus, qui appellatur Echo, fit per reflexionem soni repercussi reuertentis ad modum pilæ ad locum à quo fuerat proiecta: quare repercussio maximè fit circa montes, syluas, & aquas, & in corporibus concauis: vt in templis. Non tamen ita reflectitur quãdo species eius murum, & obstacula penetrat: quia per murum, & parietem fit auditio, & aliquando in penetratione figura confunditur, substantia remanente: & sæpe audimus sonum, sed an vox sit, non percipimus. *Sed an vox & Echo differãt specie vt aliqui volunt, vel solum numero vt probabilius videtur: parum refert dummodo intelligamus esse vocem animalis, secundariam tamẽ, & refractã, & nõ formaliter vt p̃cedẽs.

¶Secundum Arist. semper fit soni reflexio & repercussio, licet nõ semper percipiatur propter debilitatem: sicut vmbra candelæ est luminis reflexio, sed tam debilis, vt non percipiatur lumen: at quia lumẽ solis tam potens est, eius etiam reflexionem percipimus: alioqui si nõ perciperemus, omnia essent obscura: vbi radius solis non penetraret directè: sic de sono, qui aliquando tantũ est debilis, vt non percipiatur reflexio. Aristot.

* Quod si placet, exẽplum philosophi audiamus: quãdo lapillus proijcitur in puteũ, videmus circa locum vbi cecidit, paruũ circulum in aqua: & post illũ alium maiorem fieri, & minorẽ iterum maiorem, donec veniat ad putei circumferentiam vnde statim reflectitur: & quasi retrocedendo, tẽdit ad medium putei, vbi circuli ceperunt. Sic contingit in aere, licet non videatur tanquam sonus, iterũ per Echo, reuertitur ad nos, &c.

DE VOCE.

QVia de sono, qui est obiectum proprium auditus, loquuti sumus, operæ pretium erit de voce aliquid adducere, quæ ab Aristot. sic desinitur. Vox est sonus quidam animantis. Non. n. potest reperiri vox nisi in animali, & nõ in omni animali, sed in animali quod respirat. Vox siquidem est ictus aeris respiratione attracti, causatus ab anima: sic non potest conuenire nisi habentibus animam, & respirantibus. Aer. n. respiratus dicitur, qui est per respirationem attractus, qui postquàm impetu fuerit concussus ad vocalem arteriam, siue gurgulionem, hac concussione sonum facit. Aer respiratus per se nõ facit vocem: alioqui semper animal ederet vocem: quia semper respirat. Neq; per emissionem aeris attracti: quia homo quando non loquitur emittit, aerem attractum, vt denuo attrahat, sed solum fit quando aer intus contentus cum impetu cõcutitur ad latera gutturis ad vocalem arteriam: ex hoc pisces non dant voces. quia nõ respirant in aqua, neq; habent vocalem arteriam.

Aristote. 2. de anima. t. 88.
Quid uox.
Quo causatur uox.
Arist. 2. de anima tex. 87.

¶Iste sonus ad hoc quòd sit vox, oportet sit cum imaginatione. i. intentione aliquid significandi. quia ad id vox ordinatur: vt in

hominibus ad explicandũ suos conceptus, vel appetitum sensualem in brutis, scilicet: concupiscentiam cibi, & potus: vt videmus diuersas ædere voces animalia bruta, alia, & alia volentia significare: vt canis alio modo latrat quando iram ostendit, quàm quãdo petit cibũ, vel applaudet viso domino, vel insequitur prædam: & boues alios, & alios dant mugitus, ad aliud & aliud significandum.

¶Respiratio, seu aeris continua attractio, non solum data est ad vocem formandam, sed ad continuum leuamen, & refrigeratio nem caloris præcordiorum. A corde. n. sanguinis calor ad præcordia egreditur, qui nisi aere refrigeraretur, consumeretur facilè animal calore & sic circa præcordia est pulmo velut follis, qui sese aperiens, & dilatans aerem cõtinuò attrahit, & se comprimens ejicit. Hac nõ indigent respiratione, animalia, quæ non habent sanguinem vt pisces. Non enim in eis tãtus calor est. Et licet terrestris sit, tamen quia humiditas maior, refrigerium præstat.

¶Aliud officium respirationis est ad vocẽ formandam. lingua duo habet officia. Primum, degustare sapores: quia necessarium est, vt animal ex gustu afficiatur ad cibum: vt appetẽs, & nõ respuens nutriatur. Aliud est, ad vocem formandam.

¶Vocalis arteria, in qua fit aeris repercussio, distinguitur à via cibi. Alius est meatus in gurgite, licet nobis ignotus, per quem transit cibus ad stomachum, & alius per quem respiramus qui meatus, quia non distat ab alio, clausus est, quando animal capit cibum: ne alio meatu, ì electa via per arteriam descendat, & impediat attractionem aeris, & suffocetur animal: sicut aliquando euenit illis qui inter comedendum solent cachinnis operam dare. Quòd si contingat aliquando cibum illa via ire, tussim concitat natura, & versus partem superiorem aerem pellit, vt ejiciatur quod impediebat attractionẽ aeris, & nisi pellat perit animal, quod solet euenire in principio cibi, quando homo nimis voraciter incipit comedere, & ex subita illa comestione nondum clausa via respirationis deuiat cibus à sua via recta.

¶Vocum: alia articulata: alia inarticulata dicitur. Illa dicitur articulata, quæ potest certis articulis distingui, & depingi scriptura: vt homo loquens distinctè dicitur vocem articulatam formare: quia illa possunt scribi. Et mutuò ista se habent: Vox: Scripturæ. Et scriptura, vocis vicẽ supplet.

¶Inarticulata vox est, quæ nullis articulis distinguitur: nec potest certis characteribus scribi: sicut voces brutorum: mugitus boũ: balatus ouis, & auium garritus. Puerorum etiam voces clamãtium inarticulatę sunt, & mutorum: qui quamuis vocem dent, articulata minime est. & non loquitur, licet vocem formet mutus. Solùm enim illi loqui dicuntur, qui vocem formant articulatam. Bruta etiam animantia vocem formant, tamen loquuntur minime: quia non possunt voces illæ characteribus depingi: vnde neque verba formant. Articulata. n. vox procedere videtur ex mentis cõceptione, quæ mens, quia in brutis non est: non potest in eis inueniri vox propriè, quæ articulata dicitur. Non tamen intelligendum est solam illam vocem articulatã dici, quæ est significatiua in aliquo idiomate: potest enim quis proferre vocem. buph. baph. quæ quidem voces sunt, & articulatæ, quia licet in nullo idiomate reperiantur significatiuę, possunt imponi ad significandum, cùm omnes aliæ voces ad placitum significent: vt videmus quotidie assumi voces ad res de nouo inuẽtas significandas. Sufficit ergo ad vocem esse articulatam, vt depingi possit certis characteribus.

¶Cum sit verum, omnes voces articulatas ad placitum ex impositione significare, vt constat, voces tamen inarticulatæ pleræq; sunt quæ naturaliter significant. Illæ, scilicet, quæ animalia habent, ex instinctu naturæ ad appetitum demõstrandum, vel aliquos alios affectus: imò & in hominibus potest reperiri: vt in pueris vlulatus, & gemitus infirmorum.

¶Ad articulatam vocem formandam vltra arteriam & pulmonẽ requiruntur alia. scilicet lingua, palatum, dentes quatuor, & labia per quæ fiat expressio. In quibus deficiunt hæc instrumenta, vel sunt impedita, vocẽ inarticulatam habent: vt in vetulis est videre, quæ carent dentibus, saltim perfecta vox non est. Vix. n. possunt formare voces articulatas, & distinctas. Sic qui linguam nõ habent integram, eam habent ligatam: vt est in mutis, in quibus non est vox articulata, licet sonum, & vocem forment.

¶Isti duo sensus, visus, & auditus præcipuè in animalibus sunt reperti, & in homine perfe- Aristot. de sensu, & sensa. ca. 1.

perfectiori modo ſunt diſciplinæ, & prudentiæ gratia: vt Ariſto. ait oſtendũt enim, nobis plures rerum differentias; ex quibus conſurgit contemplatio. Eſt tamen differentia: quia viſus ad plura ſe extẽdit, & prõptior eſt ad illa quæ corpori neceſſaria ſũt, quia vbiq; ſeſe offerunt viſibilia: non ſic audibilia. Omnia. n. corpora colorem habent. Sed auditus per accidens melior, & quantum ad animam vtilior, quia ad diſciplinam hic ſenſus commodus. Ex quo cæcus à natiuitate per iſtum poteſt doceri, & videns ſine eo minimè: licèt per experientiam poſſit multa ſcire.

¶ Viſus eſt celerior ad ſuum actum, quàm auditus, eò ꝙ viſio fit ſine motu obiecti, ſed ſolùm per hoc ꝙ ſpeciem producit in medio, quæ fit in inſtanti ſine motu: ſed auditus eſt per hoc ꝙ ſonus peruenit ad auditũ, vel ipſe realiter, vel intentionaliter per ſpeciem: & hoc non fit ſine motu, & ſucceſsione temporis: ob id tardior ſenſus. Et ſic viſus anticipat auditum. Ex hoc videmus lumen fulguris, vel fulminis, & pòſt tonitruũ audimus, cùm tamen ſimul fuerint, vel antè tonitruum, ſaltim priùs natura. Sic in ſiluis prius videmus cædentem ligna eleuare ad ictum ſecurim, quam ſonus primi ictus perueniat ad auditum.

¶ Iſtos ſenſus voluit Deus etiam in brutis ponere, vt melius homini ſubſeruirent: vt videamus ea per auditum domeſtica fieri, & tanquâm regi, & gubernari diſciplina ſuo modo, per auditum, & vocem timere, & ad vocem gaudentis libenter moueri.

DE SENSV ODOratus.

SEnſus odoratus habet organũ ſuum in naribus in carunculis duabus admodum mamiliarũ: ad quas veniũt nerui à cerebro, per quos ſpiritus odorabilis egreditur. Iſtæ duæ carunculæ habent cooperculum à natura, quod per aeris reſpirationem, & attractionem aperitur, & clauditur.

* Galenus tamen multis rationibus probare contendit, olfactũ non fieri in aliqua parte naſi: ſed in ventriculis anterioribus cerebri. Et Plato in dialogo de natura quãuis cum Ariſto. conueniat in naribus eſſe organum, tamen odores attingere tantum illam regionem interiorem quæ à capite vſque ad vmbilicum extenditur: & præcipue hoc ſentiunt grauidæ, quamuis quod Plato dicit probabile ſit: ſententia Galeni reijcienda videtur quã improbat egregius doctor peritiſsimus medicus & acutus Philoſophus in ſuis controuerſijs Valle, libro. ſecundo cap. 24.

¶ Organum iſtud ſecundùm participationem eſt igneũ aliquid: ſicut in auditu diximus eſſe humidum aereũm, & in viſu humidum aqueum. A corporibus ergo odoriferis fluunt per calorem innatũ, vel ſolis euaporationem quædam velut exhalationes ad modum fumi, quæ per medium diffuſæ perueniunt ad organum odoratus, & aere attracto aperitur operculũ: & ſpiritus exiens informatur: & ſic egrediens diſcrete de odorifero iudicat. Et ſicut ad auditionem diximus motum eſſe requiſitum, & quòd ſucceſsiuè ſonus peruenit ad potentiam auditiuam, non ſecus in odoratu dicendũ, motum eſſe neceſſarium. Et ſicut ibi probabilius exiſtimauimus eſſe, quod ſonus ipſe realis non ſit neceſſarium perueniat vſque ad organum, ſed intentionalis ſpecies ſufficit: quia ſonꝰ realis in parte propinqua corporis ex quo ſonus, producit ſpeciẽ, quæ peruenit ad potentiam: hoc eſt probabilius in odoratu, propter hoc ꝙ ſunt animalia quædam, quæ ad magnam diſtantiam odorẽ percipiũt, & nõ eſt veriſimile realem odorẽ vſq; ad ipſa peruenire, niſi per ſpecies, licèt oppoſitum ſit probabile. Ad quod facit quod quidam habitatores Indiæ odore cuiuſdam pomi viuunt, & diſtantes moriuntur, quando non percipiunt odorem. Et ſi aliqui putẽt id fieri non poſſe, vt odor nutriat: cum Ariſto. compoſitũ fore quòd nutrit. affirmat Volateranus. lib. 28. Quòd ſi non eſſet odor realis, non poſſet nutrire.

* Et quidem Auicẽna. 6 naturaliũ par. 2. c. * de odoratu tenuit: quod odor ſic medium immutat realiter, quod nullomõ intentionaliter. Sed Cõment. in iſto. 2. cõment. 97. reprobat, & videtur tenendum, quod vapores illi emanantes à corpore odorifero recepti in aere realiter, in proxima parte medij non ſunt continui, ne contigui, ſed diuiſi in partes: vt aer mediet inter partẽ & partem: & ſic tollitur inconueniẽs de corporũ penetratione: & nõ eſt neceſſario in illa ꝓxima parte odorabili totaliter aer cedat, alias nõ poſſet fieri ibi reſpiratio. Sicut etiã in vaporibus eleuatis dicimꝰ: ꝙ neq; ſe habẽt penetratiue,

penetratiue:cum aere,neq; sunt continui,
neq; contigui.
¶Quòd odor causetur per euaporationẽ,
& calorem,& fiat odoratio per attractio-
nem,patet ex hoc,q videm⁹ odorifera quã
do cremantur,per fumositatem, & euapo
rationem intensiorem mittere odorẽ. Cu-
ius signum est,odorem esse euaporationẽ,
licèt aliquãdo non percipiatur. Et patet q
fiat à calore:nam flores in nocte non dant
odoris frangrantiam, sicut in die, propter
calorem solis. Et rosa in manu licèt odorẽ
fundat,non percipitur,nisi per nares fiat at
tractio:vt experientia cõstat.

Aristotel.

¶Hominẽ inter animalia ait Arist. esse im
perfecti odoratus: quia nõ percipit odorẽ,
nisi odoriferi,quod multum fundit odorẽ:
cùm tamen animantia alia ex quocunque
percipiant:vt canis percipit odorem, qua
via lepus vadit,quod homo non potest.
Quòd ex humiditate & frigiditate cerebri
euenit:nam cum inter animalia maximũ
habeat,vt locus sufficiens ad omnes poten
tias sensitiuas: sequitur difficultas in odo-
rando.

Quomodo homo uincitur in odoratu ab aliis animalib⁹.

¶Considerandum tamen est,naturam ap-
posuisse in rebus quibus vtimur in cibum
odorem:vt attracto odore,gustãtes, nutria
tur animal.& illa quæ placent gustui,dele-
ctãt odore: & si displicent, odor nõ est gra
tus. Homini famelico odor carnium elixa-
rum est gratus:quia sapor delectat carniũ:
& huiusmodi satiato fastidium:quia gusta-
re non vult,odor cadaueris homini ingra-
tus:quia gustus abominabilis, sed cani, vel
vulturi gratissimus:quia gustus iucundus.
In istis ergo quæ habẽt odorem, per gustũ
videtur homo vinci ab aliquibus animanti
bus,quæ etiam minimum odorem perci-
piunt,& ad magnã distãtiam,vt dicitur de
vulturibus,quę corpora occisorũ ante Tro
iam per.50.milliaria odore perceperũt. For
mica etiam odoratur rem quæ parum mit-
tit odoris,& ad distantiam, quando etiam
homo non percipit,sicut & de cane diceba
mus quãdo insequitur prædam. In istis vin
citur homo.
¶Aliqua tamen sunt odorifera,quę nõ pro
pter gustum,sed habẽt per naturam suam
vt flores,& aromata,quæ etiam si non sint

Aristotel.

in cibũ, odorifera sunt. Et hæc solus homo
percipere potest:vt dicit Aristo.licèt.n.pri-
ma quę propter cibum communia sunt ho
mini,& bruto,ista tamen quia non sunt o-
dorifera gratia cibi, solùm homini cõuenit
percipere. Canis.n.non mouetur aromati-
bus,vel floribus:sicut homo immutatur, &
in hoc homo vincit bruta,& odoratus ho-
minis præ excellit. Licet enim vincatur in
primo odorum genere in isto secundo ho-
mo supereminet:quia solus percipit. * Ex *
illis potest elici concordantia inter Com-
mentatorem. Et Aristo.quia Cõmen. in li-
bro de sensu & sensato dicit: quòd homo
melius distinguit differentias sensibilium
olfactus,quàm cetera animalia: quòd vide-
tur contra Aristo.in isto.2.textu.92.& de
sensu & sensato tex.44. nulla est repugnã-
tia:quia intelligit Commẽt. de odore illorũ
quę ad cibum non ordinantur vt rosarum,
& aromatum:& Aristo.intelligit,de odore
illorum quæ ad cibum sunt ordinata: quia
ad maiorem distantiam,& sub minori gra-
du odoris,à brutis deprehẽduntur, quà ab
homine.
¶Oportet etiã considerare,q dato odora-
tio fiat per attractionem aeris,& sic anima
lia respirantia odorentur aperto operculo
per talem attractionem, etiam animantia
non respirantia(vt pisces in aqua)percipiũt
odores:quibus natura sagax,imo Deus ip-
se autor naturę non apposuit organo oper
culum,sed est patens semper: & odorifera
eis sunt semper obuia. Si esset opertum or-
ganum,& non posset operiri nisi per aeris
attractionem,cum non respirent,non pos- *
sent odores percipere. Et quia ista attractio
per nares ad odorẽ,nõ potest fieri in aqua,
animalia respirantia in aqua nõ possent per
cipere odores:quia in eis est operculũ clau
sum,& aperiri nõ valet:quia non potest at-
trahi aer per nares ad aperiendum organũ.
Ecce quomodo in omnibus animalibus nõ
est idem modus odorandi:sicut non est ea-
dem dispositio ad videndum in omnibus. Il
la.n.animalia,quæ habẽt oculos molles, &
qui possunt lędi,habent defensiuum,palpe
bras:& claudunt,& aperiunt. Alia quæ ha-
bent oculos duros,qui non possunt lędi,ha
bent apertos oculos semper,& sine palpe-
bris:vt pisces:sic istis semper sunt obuij co
lores:quia nunquàm claudunt oculos. Si-
militer illa animalia quæ non habent oper
culum in organo odoratus,habent obuios
odores,& possunt odorẽ percipere, semper
sine aliqua respiratiõe,vel attractiõe aeris.
* Et Ægidius in isto secundo propriũ hõis
dicit quod soli ei conueniat vt nullo pos- *
sit

sit sine respiratione odorari: quia sic habet opertum organum odoratus, vt non solum perfecte non possit odorari, imo neq; imperfecte sine respiratione, cũ tamen sint aliqua animalia, quæ sine respiratione possunt odorari, imperfecte tamen, quia non habent totaliter organum opertum sicut homo habet: in quo sensu Aristot. text. 98. debet intelligi proprium esse hominis, vt illi soli cõueniat, & omni homini, licet Albertus magnus in hoc. 2. tracta. 3. ca. 26. aliter exponat.

¶Odor ergo passio sicci digesti in humido à calido, qualitas existẽs, immutat sensum. Et species sunt variæ. Odor aromaticus: salsus: amarus: acutus: acetosus: stipticus: ponticus. vnctuosus: dulcis: fœtidus, &c. Et ita verè, & realiter isti immutant sensum, teste beato Ambrosio. lib. 6. Exame. c. 6. Diutius inhærentes, cerebrum, sensusq; depascunt, quod experientia docet in coquis, qui pleni fumositatibus ciborum, etiam delicatissimum cibum vix possunt degustare, quod prouenit ex odore intus existente, causante fastidium circa odorem extraneum. Et quia odore allicitur animal ad cibum, non percipiens odorem, non vult gustare. Et loquentes de subiecto odoris secundum Sanct. Thom. in hoc. 2. text 97. est in sicco aereo contemperato: sicut sapor est in humido aqueo aliqualiter digesto. Et secũdũ Albertum Magnũ existit subiectiue in spiritu. i. in parte ignea, tamen cõtemperata: quæ resoluitur ab humido saporoso.

Species odoris.

DE SENSV GVSTVS.

Sensus gustus quartus est in animali, cuius organum in lingua positũ, in neruo latente in ipsa lingua: & caro porosa linguæ est medium, per quod fit gustatio.

¶Organum ergo est de natura humidi saliuaris, & sapor, cùm sit qualitas realis humidi digesti in sicco terrestri, alterat, & immutat neruum illum, in quo est organum sensus: & facit sensum actu gustare. Et sicut odor causabatur à calore, vel ignis, vel solis ex digestione sicci in humido, sapor causatur etiam à calore ex digestione humidi in sicco. Et quemadmodũ ex diuersa harmonia sicci in humido diuersi odores causantur, diuersi sapores sunt ex diuersa proportione humidi in sicco. Et ꝙ ꝓueniat ex humido digesto in sicco per calorẽ patet: quia fructus immaturi per actionẽ caloris ignis redduntur vt cunq; gustabiles: quia humidum digestum est in sicco.

¶Organum itaq; est, neruus à cerebro descendens in lingua ramificatus, & ad instar retis per eam expansus, per medium, quod est caro porosa lingua humido saliuari disposita. Cùm ergo ab obiecto saporoso species per hoc medium multiplicentur, spiritus gustatiuus per neruum descendens ab speciebus immutatur: & regressus, animã excitat: quæ excitata, rursus exit, & ipsum dijudicat. Et quia omne animal indiget nutrimento, omni tali à natura est concessum, vel lingua per quam gustet, vel caro quæ suppleat vicem eius, (per speciẽ fieri negat doctor Valle. in suis controuersijs.)

¶Quia aliquando contingit illos poros linguæ esse plenos fumositatibus amaris: vt est in febricitantibus, & infirmis, nõ potest organum immutari. sed iuxta illam dispositionem amara iudicat, quę dulcia sunt: quia species à saporoso transeuntes per illos poros contrahunt illam dispositionem amarani, & secundum talem qualitatem informantem immutat sensum, & spiritum gustatiuum informat: quod contingit, sicut species luminis transeuntes per vitrum colorantur.

¶Cõtingit etiam in febricitãtibus, ex hoc ꝙ deficit in medio dispositio: nã carnis porosæ, quæ mediũ est, dispositio est humor saliuaris, & in febricitante propter siccitatẽ deficit: quo deficiente, nõ potest saporosũ speciem suam mittere vsq; ad organum, in quo debet fieri sensatio.

¶Humidũ istud saliuare non est mediũ per quod, sicut nec lumẽ est medium per quod visio fit, sed est cõditio medij, vel dispositio qua deficiẽte, non est visio: sicut deficiẽte illo humido saliuari nõ causatur sapor, & vt causetur per talem dispositionẽ, saliua nullum sibi determinat saporem.

¶Est hic notãdum, in isto sensu, & tactus, esse aliquid peculiare, quod non reperitur in alijs tribus: videlicet quia medium habent coniunctum: sic vt in vno membro sit organum, & medium: licèt etiam in alijs medium sit contiguũ, tamen aliquid amplius videtur habere: quia vnum cõstituunt mẽbrum organum: & medium: quod non est in alijs tribus.

Nota.

¶Requiritur tact⁹ omnino obiecti, ad hoc quod

Ob hoc aliqui in istis duobus sensibus gustu & tactu species negant necessarias

q̄ causet sensationem. Nō enim potest immutare potentiam, nisi vere quod habet saporem, tangat carnem illam, in qua est medium, qua immutata per speciem potest & organū immutare. Et si gustabile in aqua percipitur, non est per medium extraneū: quia sapor miscetur, & p̄ seipsū immutat.

Aristo. 2. de anima com. 101. ¶Ex eo Aristot. dicit, sensum gustus esse certum in hominibus: quia est quidam tactus, & tactus est certissimus, & optim⁹ in hominibus. Verum non oportet intelligere Aristo. voluisse confundere sensum gustus, & tactus, vt sint vnus sensus, & nō duo sed voluit solum adducere assimilationem quandam esse inter sensum tactus, & gust⁹: quia in vtroque requiritur tactus obiecti: nam sicut gustus habet medium coniunctum organo, sic & tact⁹: vt post dicemus: tamen secundum veritatem duæ sunt potentiæ distinctæ: & secundum gustum percipimus saporum distinctionem: & secundum tactum qualitates tangibiles: calidū, frigidum, humidum, siccū, molle, durum, asperum, & lene.

* Et ista gustus est tactus est prædicatio proportionalis seu modalis, sicut intelligit S. Thom. & est prædicatio formalis, in primo modo dicendi per se: vt tactus teneatur generice, & prædicetur de gustu, vt aīal d̄ hoīe: quia si gustus in sentiēdo saporem non sentiret humidum, quod est quodam tangibile, non sentiret ipsum saporem, in quo fundatur: in hoc sensu intelligit Comment. Philosophum. Et aduerte quod gustus, vt gustus, licet immutetur ab humido, non tamen primo, sed consequenter pro quanto in humido radicatur sapor: sed tamen tactus, vt tactus, primo à qualitatibus primis immutatur. Et sic est differētia inter gustum & tactum.

¶Quod differant isti duo sensus, est argumentum (vt dicunt medici) quia potest in lingua lædi gustus, sine hoc quod tactus lędatur: quoniam deficiente saliuari humore non est gustus, tamen est sensus tactus: vt nisi unus experitur, qui per tactum sentit, & per gustum minime.

Aristote. ¶Et notandum quod dicit Arist. Gustus instrumentum tale debere esse, vt neq; humidum sit actu, nec tale, vt humectari non possit, quia gustabile humidum est actu, & gustus instrumentum non poterit reduci in actum, si in actu est: neque si repugnantiam habet ad talem actum, cuius signum est, quod neq; lingua gustamus si sit valde sicca, aut humida vehementer.

¶Ecce quomodo ex siccitate linguæ non fit gustatio, & fit tact⁹, ex quo patet differre: & sic inde Aristo. gustum aliū esse à tactu argumento linguæ colligit: quia tangimus: & gustamus: nā si gustus nō differet à tactu, omnibus partibus vbi caro esset, gustaremus: quia in omnibus sentimus per tactum. Sic ergo quicquid est gustus, tactus est, & non econtra: quandoquidem gustus præsupponit tactum.

* Et de saporibus, Galenus acutum & pōticum. i. mordicatiuum tenet esse extremos: tamen Aristot. Cōment. & S. Thom. & alij dulce & amarum, extrema vocant, qui sapores quo ad suam naturam considerant penes humiditatem & siccitatem, vt Comment. & S. Thom. de sensu & sensato affirmant. Si tamen vt gustabiles sunt attendas penes horrorem & suauitatem oportet, vt idem doctor. S. in isto. 2. tex. 105. affirmat atque contrarietas in dictis dissoluitur.

¶DE SENSV TACTVS.

Sensus tactus vltimus ex. 5. exterioribus, omnium naturalissimus videtur. Cuius organū aliqui dixerūt esse, iuxta cor, proportionem in se habens qualitatum tangibilium, per quas fit sensatio. Verùm hac opinione omissa, dicimus sensum tactus esse in nerno expanso ad modum cuiusdam retis per totum corpus animalis: siquidem iste sensus est tā necessarius omni animali vt per eum omnia contraria fugiat. Et dato aliqua animalia careāt alijs sensibus, isto tamen nullum caret, vt ait Aristot. Et hac 2. De anima comm. 2. ratiōe quia oportet tueatur se ab omni nociuo est, per totum corpus & per totū animal est extensum organum.

¶Medium per q̄ fit sensatio in isto sensu, est caro, qua neruus est coopertus: qui neruus originē habet à cerebro, & per ceruicē à medulla spinæ dorsi deducitur, & inde tenuissimis quibusdam neruulis per totum corpus extenditur.

¶Quod mediū sit caro, & non organū, ex Aristotel. eo patet, quia tāgibile immediate applicatū carni immutat: q̄ non faceret, si caro esset organū. Sensibile enim suprasensum nō facit sensationem. Requisitum est enim medium inter obiectum, & organum: sic Aristotel. probat. Et de hoc medio Aristote. 2. De anima comm. 109. ait. Ta

ait: Tactus ipsius medium connaturale est caro: sicut visus, aer lucidus, & auditus, aer tremulus. Obiectū sensus tactus sunt qualitates tangibiles: vt est frigiditas, calliditas &c. Ad hoc n. animali datus est sensus tact⁹ vt per eum percipiat excellentiam qualitatum tangibilium. Et quia oportet organū sensus sit denudatum ab illo, quod est propria ratio obiecti, neruus iste qui est organum, oportet sit denudatus ab omni excellentia qualitatum tangibilium, & ob id recipit species, & est in actu sentiens. Non tamen est organum istud denudatum ab omni qualitate istorum tangibilium, imò habet ipsas secundùm contemperamentum, & mediocritatem quandam: Si tamen non habet in excellentia, quia solum iste sensus est ad hoc quòd sentiat excellentiam qualitatum tangibilium, quæ solet nociua esse animali, verè dici potest organum denudatum à ratione obiecti: sicut in alijs sensibus dictum est.

* Et in sensu tactus recipiuntur species sui obiecti & naturaliter & spiritualiter, licet nō sit ita manifestum, sicut in alijs sensibus: quia si solum esset receptio naturalis, etiam lapides & terra haberet sensum tactus: quia recipiunt qualitates tangibiles naturaliter, sed tamen non recipiunt spiritualiter, & ob id, causa sensationis in tactu receptio specierum intentionaliter est, quāuis propter suam materialitatem recipiantur etiam species sui obiecti materialiter: sed hoc est ꝑ accidēs, & in alijs sensibus medium extrinsecum concurrit per se & necessario, sed in tactu per accidens & cōtingēter. Video tū hoc aliquibus nō placere: quia putāt speciē nullā in hoc sensu ad sensationem concurrere: doctor Valle. in suis controuersijs lib.2. cap.29.

¶ Quòd oporteat dicere in ipso organo esse qualitatem in contemperamento, & proportione, patet, quia tactus sensus sequitur hanc proportionem, & harmoniam qualitatum tangibilium, quę harmonia si dissoluatur, & animal interibit, & simul sensus tactus, qui in illa proportione consistebat: & quandiu in animali manet talis harmonia, & proportio, conseruatur animal, & sensus tactus in eo durat. Non enim sensus tactus est sine istis qualitatibus primis in proportione debita: quod non est de alijs sensibus: nam destructa harmonia, quæ est in potentia visiua, destruitur potentia: verū non deficit animal, quia sensus ille nō consistebat in temperamento quatuor qualitatum: sed manet si non sit visus: similiter si non sit auditus. Tamen si soluatur qualitatum quatuor proportio, nō est sensus tactus: & si non est sensus tactus, non viuet animal: quòd si non viuit, destructa est harmonia quatuor qualitatum, in qua vita cōsistebat. Voluit ergo Deus benedictus in secula talem sensum disponere per totum corpus animalis: & quia verè per totū corpus animalis ista harmonia requisita est: & inuenitur per omnes partes corporis, & iste sensus reperitur: quia si solum reperiretur in vna parte corporis, sicut oculus, vel audit⁹ vel gustus, nō sufficiēter prouisū esset animali. Datus si quidē est iste sensus tā quàm necessarius ad vitam: sicut & gustus vt se protegat ab excellēti sensibili illarum quatuor qualitatum. Cum ergo tale obiectum possit esse nocumentum cuilibet parti corporis, necessarium est in qualibet parte ponatur sensus, per quod refugiatur cōtrarium excēdens. Frigus vel calor in qualibet parte corporis potest nocere: ergo in qualibet parte debet esse sensus: quia aliàs sensus tactus existēte in capite, pedes possent comburi, & perire: quia non sentiret, nisi in capite, si solùm esset in capite: sicut non videt homo, nisi per oculum.

¶ Cæterorum sensuum obiectum nullum est per se actiuum, nisi in parte illa, in qua positus est sensus: vt lumen quatenus est visibile, non agit nisi in oculo: & sonus nō nisi in aure: propterea pro toto corpore sufficit auditus in vna parte, & visus in alia: tamen qualitates tāgibiles in omni parte corporis sunt æquè actiuæ, neq; habent determinatum membrum: ideo oportuit ad defensionem animalis sensum esse extensum per totum corpus: vt vbicunque læsio fiat à qualitatibus, fiat defensio per fugam. Et in hoc fundatur dictum Aristo. suprà allegatū, ꝙ iste sensus est tā necessarius animali, vt licèt animal priuet alijs sensibus, nō careat isto: quia pōt ab excellēti sensibili istarum, nocumentū venire secundū quālibet partem: & sic oportet sit in qualibet parte.

¶ Ostra enim, & alia similia solum vidētur habere sensum tactus.

¶ Aristo. ait hominem esse animal prudentissimum: quia certissimum habet tactū: vt etiā si à Lynce in visu, ab Apro in auditu, à Vulture in olfactu, à Simia in gustu vincatur, Aristote.

catur, in tactu tamen omnia superat animalia. Et animal prudentissimum est: quia ex tactu, mentis aptitudo, vel ineptitudo. i. ingenij bonitas, vel prauitas deprehenditur. Duros enim carne, mente ineptos. Molles vero bene aptos esse dicimus. Cuius hæc est ratio: quia tactus consequitur temperamentum quatuor qualitatum: & vbi melior tactus, melius temperamentum: vt sit melior complexio: & quia secundum bonam corporis complexionem, est bonitas ingenij: sequitur verum esse dictum Arist. Corpus enim est instrumentum animæ ad suas operationes: & vnumquodq; operans, cæteris paribus, melius operatur cum bono instrumento, quàm cum defectuoso: vt videmus in omni arte, & quia molles carne celerem habent sensum tactus, mouentur facile in tactu; quod euenit ex excellentia qualitatis tangibilis: cum tamen carne duriores non moueantur. Bona. n. corporis dispositio bonum instrumentum animæ est, & hic melius anima operabitur.

¶ Hæc tamen intelligit Aristote. de carne molli, quæ prouenit ex bona contemperatione, non ex mollitie, quæ prouenit ex nimia humiditate, & abundantia phlegmatis: sicut sunt aliqui carne sicco plenæ: quibus non solum iuuat mollities, sed nocet ad ingenium bonum.

* * Sub silentio transeundum non est de mente Aristo apparere duplicem esse sensum tactus, & duplex obiectũ, vnum calidum & frigidum, alterum siccum & humidum, cũ enim illæ quatuor qualitates tactu percipiantur, & dua sint paria contrarietates, oportet & duos sensus ponere, quod si quis ex hinc. 6. sensus inferat: & non. 5. solum esse: oportet ad mentem Philosophi respondentes, distinguere: nam si sensus quo ad obiecta formalia cõsiderentur. 6. sensus erunt; quia in tactu duo sunt obiecta formalia, nẽpe, caliditas & frigiditas vnũ, & humiditas & siccitas alterum: si vero sensus quo ad organa cõsiderentur solum sunt. 5. nam quilibet sensus vnum habet organum. & sic tactus solum nerũ vnum habet extensum per totum corpus diffusum: & licet duo oculi vnum organum: quia vniũtur in superiori parte nerui egredientes à cerebro, & idẽ de duabus auribus et naribus, &c. Ad organa ergo respicientes. 5. solum ponũtur sensus: dixi neruum esse organum, etsi Aristo. libr. de animalibus carnem dicat: & Auicenna. 6. naturalium. ca. de tactu, carnem neruosam, & moderni ad mentem Aristot. de sensu sensato ponant cornuam ipse Philosophus isto secundo tex. 108. expresse ponit neruum: & Cõment. ita intelligit. Et ponitur sensus tactus distinctus ab alijs quamuis sit verum omnes sensus sentire tãgendo; quia inter agens & patiens oportet sit approximatio et vnio, & hoc vocatur tactus Aristot. 1. de genera. tex. 44. sed tamen quia tactus sentit per medium intrinsecum, et cõnaturale, et tanta est vnio cum obiecto suo vt videatur sibi immediate vniri est sensus distinctus ab alijs, et non reperitur in planta, neq; in osse, neq; in capillis propter prædominium terræ in eis, non solum quo ad quantitatem molis, sed etiam quo ad virtutem, scilicet, frigidum et siccum: nã licet primum nõ sufficeret ad excludendũ tactum, vtrũq; tamẽ sic, eo quod terrestre tale impediat spirituale illud, requisitũ ad receptionem specierum vbicunque sensatio est.

¶ CONVENIENTIA *quinque sensuum adinuicem.*

IN fine huius materiæ apponere placet omnium sensuum exteriorum in se conuenientiam. Differentia enim nota est ex dictis:

¶ Primum in quo omnes sensus exteriores conueniunt est, quòd species rerum absq; materia suscipiunt: nempe vt visus speciem coloris, & auditus soni, gustus saporis, odoratus odoris, &c. Non enim aliquis sensus recipit in se realiter obiectum, aut partem eius, sed solum intentionaliter similitudinẽ vel speciem, sicut cera recipit figuram sigilli, & non substantiam secundùm totum, neque secundum partem. Sic etiam de sensibus intelligendum est. Oculus enim videns lapidem per colorem lapidis non recipit in se lapidem, neque partem lapidis, neq; colorem, neq; partem coloris: sed solùm similitudinem, vel imaginem coloris. Cõuenientia. 1.

¶ Secundum in quo conueniunt est. Omnis sensus ab excellentia sui sensibilis corrumpitur. Excellens lumen corrumpit visum: vt est lumen solis, &c. Sonus excellẽs auditum, excellens qualitas tangibilis tactum, &c. Ratio est: quoniam sensus est quę- 2. Conuenientia.

dam

dã harmonia, atq; cõpositio in debita pro
portione: vnde sicut cõcẽtũ harmoniæ dis
soluit, qui chordã vehemẽtius pulsat, q̃ pul
sanda est: sensus corrũpitur, si sensibile ob
iectum non proportionatur, sed excedit:
& manente temperamento sensatio est.
¶ Hoc tamen excellens sensibile debet se-
cundum proportionem potentiæ iudica-
ri: nam alicui potentiæ sensibile vnum ex
cellens videtur, quod alteri proportiona-
tum est. Lumen diei satis nobis proportio
natum est, & oculis noctuæ est excellens:
& sic sensus in ea corrumpitur à lumine
diei. Lumen solis in sua sphera nostris ocu
lis, & aliquibus animalibus non est excel-
lẽs. Pariformiter de alijs obiectis aliorum
sensibilium iudicãdũ est. Nam sonus, qui
auditui vnius est excellẽs, alterius auditui
est ꝓportionatus. Et sicut sensibile excel-
lẽs corrumpit sensum, & non facit sensatio
nẽ, propter defectum, non immutat. Tam
paruũ enim potest esse lumen, vt nõ pos-
sit videri: & sonus tã paruus, ꝙ nõ audiat.
3. ¶ Tertia est in quo conueniũt. Oẽs sensus
habẽt sua determinata obiecta, à quib⁹ im
mutãt, & habẽt determinatum organũ, in
quo operẽtur, ac mediũ per ꝙ ipsorum or
gana ab obiectis informẽtur, qđ satis aper-
tũ est in suprà dictis, qñ de quolibet sensu
seorsum egimus. nam visus habet colores,
lumen: auditus sonum, & gustus saporem.
4. ¶ Quartũ est: ꝙ null⁹ sens⁹ põt recipere spe
ciẽ ꝓprij obiecti alteri⁹, vt vis⁹ non speciẽ
soni, neq; speciẽ odoris, vel saporis, vel fri-
giditatis, &c. Auditus nõ speciẽ coloris vel
saporis, neq; lucis, neq; odoris, & sic de cę
teris. Dixi, obiecti proprij: qm̃ obiecti cõ-
munis bene potest: vt quãtitas potest sen
su tactus percipi: auditu, & visu.
5. ¶ Vltrà. Est commune sensibus, vt sit con
grua distantia sensibilis ad sensum: vt scili-
cet neque nimium distet, neque nimiũ sit
propinquum. Nam sicut propter magnã
distantiam aliquid non sentitur, visu, neq;
auditu, neque alio sensu, etiam propter ni
miam propinquitatem non sentitur, iux-
Aristot. ta illam Arist. sententiam. Sensibile posi-
tum supra sensum, nõ causat sensationẽ. Si
ponam manum supra oculum, nõ videbo
manum. Si quis suprà neruum tactus appo
nat aliquid tangibile, non causabit sensatio
nem, & ob id quæ sunt intra oculum circũ
dantia ipsum non videntur ab oculo, neq;
caro tactu percipitur, quę est iuxta neruũ.
Oportet ergo esse distantiam mediocrem:
quia medium per quod deueniat species
sensibilis ad organum requiritur: quæ di-
stantia medij non æqualiter in omnibus
requisita est: quia sicut suprà dicebam⁹ de
obiecto, quomodo quodammodo excel-
lens respectu vnius potentię, respectu alte
rius est proportionatum: pariformiter di-
stantia ex parte potentiæ est consideran-
da: nam cuidam potentiæ vna distantia est
nimia, propter quam non sentit, & alteri
non est nimia. Aliquis oculus ad remotio
ra pertingit, ad quæ alter nõ æque disposi
tus non valet: sonus ad certam distantiam
mouet sensum auditus vnius, & ad eandẽ
non potest alterius mouere: solum est hoc
propter diuersitatem dispositionis poten
tiarum, quæ non eadem reperitur in omni
bus animalibus, neque in eadem specie in
omnibus indiuiduis. Homines enim aliqui
acutius alijs vident, & audiunt.
¶ * Et considerandum est, Auicennam *
6. naturalium. p. 2. cap. 5. non ponere abso
lutè medium necessarium, sed sub cõditio
ne: neque rationem dat. Et Arist. solum ex
perientiã adducit. tex. 73. ex quo probat
medium necessarium, verũ id quod expe-
rientia probatur, licet in visu constet, non
sic in alijs sensibus: in odoratu, scilicet, &
maximè in tactu, & gustu: sed tamen cau-
sa videtur necessario medij ponendi, in via
peripatetica, assimilatio sensibilis ad sen-
sum, quæ non fit nisi per medium: quia cũ
sensibile in se mere materiale sit, non po-
test recipi in sensu: & oportet, spiritualì-
ter per speciem recipiatur: & quia trãsitus
non est ab esse pure materiali ad esse mul
tum spirituale quale in sensu: oportet in
medio prius recipiatur esse spirituale infi-
mum: vt sic perueniat ad sensum: nam vt di
cit Comment. in libro de memoria & re-
miniscent. species sensata in phantasia, est
spiritualior q̃ in sensu cõmuni: & in sensu
cõmuni magis q̃ in sensu exteriori: & in sẽ
su exteriori, magis q̃ in medio: vt ergo ser-
uet grad⁹ spiritualitatis, secũdm ordinẽ, poni
tur mediũ, &c. & ꝓbatur hoc vltimũ, q̄a or
ganũ est susceptiuũ potẽtiæ sensitiuę, quę
spiritualior est specie sensibili: & mediũ nõ
est susceptiuum potentiæ sensitiuæ.
¶ Vltimum in quo conueniunt est, ꝙ om 6.
nis sensus est sui obiecti, & priuationis op
positæ perceptiuus. Visus enim percipit
lucẽ, & pcipit tenebras, quæ sunt priuatio

lucis, quæ percipiuntur ab oculo, non per speciem tenebrarum: quia nullam talem emittunt, sed per absentiam lucis: & auditus percipit aliquid absonũ, idest sine sono: & gustus sine sapore: & odorat⁹ sine odore: tãgibile sine aliqua tãgibili qualitate. Sed hoc quod est priuatiuũ in singulis sensibus tripliciter explicari potest: vt inuisibile dicitur, quod nullo modo videri potest: vt Deus, angel⁹, & anima. Alio modo dicitur, quod difficulter videri potest: vt lumen ad medium debile, & color tenuis, & remissus. Tertio modo, quod visui nocet, vel aduersatur: vt est excellens lumen: quia non sine nocumento cernitur.

¶ *Istis tribus modis inuisibile dicitur, & perceptum ab eodem sensu à quo visibile.* Pari forma inter inaudibile erit, quod simpliciter non potest, & quod difficulter, & quod excellens est, & sine proportione, &c. Quæ omnia per auditum percipiuntur. Sic de alijs sensibus dicendum, ex quibus omnibus est manifesta conueniẽtia quinq; sensuum, qui in animali perfecto reperiũtur, & reddunt ad ornatum: & licèt differant inter se: (vt visum est), cõueniunt quia seruãt inter se quandam communitatem, & amicitiam ad vnum constituendum. Hæc de sensibus. 5. exterioribus dixisse sufficiant. Aristo. 3. de anima. c. 3.

¶ SPECVLATIO. II.

De fascinatoribus, salutatoribus, & de illis qui dicuntur vulgo Zahoris.

Quandoquidem de anima sensitiua, & eius potentijs tractatum fecimus, operæpretium esset non nulla quę cõtrouersa sunt apud doctos disputare: vt est circa visiuam potentiam de fascinatione, an verum sit, ꝙ talis fascinatio per naturã sit possibilis. Et circa complexionem corporis humani etiam sese ingerit, an isti qui vulgo salutatores vocantur, halitu, habeãt virtutem contra rabiem, & contra venenũ, an sit supernaturale, & miraculosum, atque idem circa sensum tactus, an in regibus Francorum hæc virtus iure hæreditario sit, quæ cõsequitur ipsam regiã dignitatem sanandi à lepra: maximè à morbo, ꝙ gãgilum, seu tuberculum dicitur: quod lãparones vulgariter: & an hæc virtus etiã sit in regibus Anglię benedicendi annulũ, quo morbus contractionis neruorum, qui calambre dicitur, sanatur.

¶ Hæc omnia breuiter tangemus, physice, & christianè.

¶ Quoad primum de fascinatione Auicenna. 9. suæ metaphysicæ, & 6. naturalium asserit esse, & prouenire ex sola animæ imaginatione, quam dicit supra corpus tantã habere virtutem, & dominium, vt possit membra sola imaginatione diuersimodè afficere: & potest quamcunque materiam corporalem immutare, & materiam exteriorem mouere, & materia exterior ei debet obedire: multa alia dicit ibi. Prima opin. Auicennę. Verum hæc sententia non solùm falsa, sed absurda comprobatur: siquidem fundat se in vno, quod à physica disciplina non solùm deuiat, sed fidei contrariatur, scilicet, ꝙ sit intelligentia quæ formas omnium rerum generabilium, & corruptibiliũ immutet. De quo aliàs: & S. Th. p. parte. latè tractat. q. 117. art. 3. ad. 3. & ad Gala. 3. Improbatio opin. D. Thom.

¶ Gentilis de fulgino medicus peritus asserit fascinationem esse ex duplici causa: vna est corporalis aptitudo, scilicet, materiæ putridæ aptæ euaporare à corpore in quo est, & aptitudo materiæ ex parte corporis recipientis. Altera causa est immaterialis: vt est imaginatio, quæ (vt Auicenna dicit) potest facere casum in corpore alieno. Et tandem dicit Gentilis, ꝙ vetulæ ob humeros putridos quos habent, & corruptam complexionem inficiunt teneros pueros. Genti. sca. no sent.

¶ Alia est opinio, quæ affirmat, fascinationem sequi modum mixtionis cuiusdam, indiuiduo conuenientis, cuius causa, vehementi, & graui inimicitia, aduersatur reb⁹ vniuersi. Tamen hæc falsa apparet: quia licèt qualitates elementorũ, alio & alio modo sint mixtæ, non ideo effectus mirabiles efficere valẽt, nisi aliqua cœlestis qualitas interueniat simul. 3. Opinio.

¶ Albertus Magnus in libello de motibus animalium alium sequitur modum: vt fascinationem ex constellatione cœlesti euenire dicat: vt in nato in tali constellatione talis sit fascinandi virtus. Atque quod ad imperium huiusmodi nati talis sequatur effectus, eò est, ꝙ talis virtus velut animæ Opin 4. Alberti Mag.

sit in-

sit instrumentum. Et addit quod hæc vis cœlestis, non solum à primo naturæ ortu in indiuiduo inest, sed etiam euenit ab aliqua constellatione, quæ tempore fascinationis fascinanti auxiliatur.

Quinta sententia de Cartage.

¶ Quidam modernus author, & medicus peritissimus in tractatu proprio de fascinatione capit. 6. asserit fascinationem esse à qualitate cœlesti: quia sicut animalia aliqua sunt quæ alijs venefica, & inimica sunt, sola cœlesti qualitate, sunt nõnulli homines, qui constellatione maligna alijs hominibus aduersantur, & sunt fascinatores. Quo fit vt tales etiam si fascinent, & interimant; nulla pœna puniantur. Hęc ille. In quo videtur consentire cum Alberto magno, quamuis imaginationem neget necessario concurrere.

¶ Dicit etiam, fascinationem à causa infima euenire posse: & vetulæ possunt infantes fascinare ob vapores emissos per oculos sanguinis venenosi. Et dicit sæpius fascinationem à cœlesti constellatione euenire, quando arbores, iumenta, & homines fascinãtur, maximè si geminas pupillas habeant in oculis: vt dicit Plinius, vel habeãt maculas in ipsis pupillis.

¶ Neque sequitur quòd semper sit fascinatio, quoties ille in quo talis cõplexio est: aliquid intuetur: quia nõ semper est dispositio in patiente ad recipiendum fascinationem. Et intantum est verum, ꝙ dato fascinator aliquem vellet fascinare, non sequetur, si nõ est dispositio in illo qui debet pati. Opinionibus recitatis, sit. 1. conclusio.

Conclu. ¶ Fascinatio possibilis est, vt & à complexione & cœlesti qualitate euenire possit.

Ratio p.p. Hæc probatur ex supranotatis. Siquidem contingit, & sæpe experti sumus fascinari & homines, & bruta; imò & arbores, ergo ipsa possibilis est. Nõ enĩ est q neget factũ.

¶ Vnde Hieron. Albe. episco. in. 2. bombicum volumine elegantissimè expressit: vbi asserit se vidisse senẽ, qui flores, quos oculis in cãpo videbat, visu desicabat: imò quod & animalia minuta visu necabat: & arbores sicabantur. In quo, sicut in multis alijs ille hęreticus pestilentissimus Cornelius Agrippa errasse, ꝓbatur: qui huiusmodi fascinationem negauit in suo damnato libro de occulta philosophia: Atq; fascinationem in amore impudico ex parte amanti causatã per oculos, ponit Plato in Phedro: quod eleganter deducit Iabelus in epitome in ethicem Platonis tractatu. 3. ca. 5.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars, ꝙ à cõplexione possit euenire, vel à qualitate cœlesti, patet. Nã melãcholicos, & cholericos adustos videmus magis inficere: & senes, & vetulas: quia habent humores corruptos. Et ꝙ aliquando à constellatione, indicat experientia: nam sicut videmus nõnullos esse nociuos, alios videmus esse vtiles, vt sunt salutatores. De quib⁹ quærit, an physice loquẽdo, & catholicè in eis sit naturalis virtus cõtra morsus canis rabidi: vt anhelitu possint animalia ab huiusmodi contagione illæsa seruare.

De salutatoribus.

1. Opinio. ¶ Inter catholicos controuersum est. Quidam putant esse impostores, & perditos homines, qui illam sibi vendicare asserunt virtutem ad decipiendam rusticam plebẽ: quia talem virtutem naturalem in eis esse negant, neque à constellatione, neq; à cõplexione. Quòd si contingat ab eis aliquid mirandũ fieri, vel virtute diuinæ tribuendum, vel (quod est magis verisimile) dæmonis pacto fit. Occulte enim sese immiscet in istis. Confirmant hoc; quia tales salutatores sunt pessimis moribus inuoluti, & vt in plurimum bibunt lautè.

Vide Rich. in. 2. sent. d. 8. q. 3. & quolib. 3. q. 12.

2. Opinio. ¶ Alij sunt, qui huiusmodi homines probant, & secundum veritatem in eis esse virtutem naturalem ad tales effectus peragẽdos dicunt. & à complexione, & à cœlesti constellatione: vt suprà de fascinatoribus dictum est. Verum dissoluamus nodum, sequenti conclusione.

Conclusio. Victoria in relectiõe de magia. ¶ Huiusmodi homines qui salutatores vocantur, neque in vniuersum sunt reprobãdi, neq; in vniuersum sunt probãdi, sed potest esse quod in illis verè sit talis sanatiua virtus, & potest esse quod ea careant, sed dæmonis pacto fiat.

Ratio. p.p. ¶ Prima pars conclu. patet: quia esse talẽ virtutem naturalem in homine non repugnat: nam cum videamus aliquos à natura ratione complexionis nociuos, quare non dabimus alios esse vtiles, & cõtra venenũ? & hoc & ratione cõplexionis: vt est manifestum, & ratione constellationis: nam cũ cœlum in ista inferiora influat, poterit & huiusmodi qualitatem causare in corpore humano: & poterit natus sub tali signo, & constellatione tali, habere à natura talem virtutem contra venenum: sicut est in lapidibus aliqua virtus à natura, ad certos & determinatos effectus, qui mirabiles videntur, quibus causa occulta est citra miraculum

Nauarro in manuali cõfesso. c. 11. num. 37.

Augu. 21. de ciuita. c. 5.

Aut. c. d. a- lum: vt magnes trahit ad se ferrum. Et quia
rona. à complexione potest euenire, contingit
Gers. in 1. tales salutatores maiorem habere hanc na-
p. termo de turalem virtutem post vinum sumptum,
4 domibus. quia autem non fit à calore eueniat, cum for-
Ambro. titer vino potatur: sicut & saliua hominis
ieiuni est contra serpentes remedium. E-
tiam potest eueniri ex tali complexione
quod sint magis ad vinum inclinati, quàm
alij, in quibus non est talis virtus. Et quidē
potest de illis dici quod de quibusdam ho-
minibus scribunt authores, qui sunt apud
Garamantas, qui praeualent contra serpē-
Plinius. tes. De quibus apud Plinium lib. 7. cap. 2.
¶ Ex hoc sequitur fabulosum esse, quòd panis
salutatus à salutatore faciat morsum rabi-
di canis, vel sit contra aliud venenū, quia
hæc virtus in pane non potest esse, neque
à complexione, neque à constellatione.
¶ Quod si aliquando visum sit per talem
panem salutatum mederi morbibus, credi-
mus non virtute, quia possunt huiusmodi sa-
nitatem causare, Deo permittente, ad decen
piendum homines.
2 Corolla- ¶ Etiam sequitur esse mentum mendaciū,
& fallaciam, quod aliqui salutatores affir-
mant, quod in qua tertia illi qui habet
maiorem hanc virtutem salutandi alius ni-
hil potest, qui habet minorem virtutem.
Falsum (inquam) hoc est. nam dato huius-
modi naturalis virtus, siue à cœlo, siue à cō-
plexione eueniat, & latitudinem habeat,
& non consistat in indiuisibili, & maior in
vno, quàm in alio vel una virtus minoris,
quia naturalis, non potest impediri per vir-
tutem maiorem.
3 Corolla. ¶ Sequitur etiam ex dictis, salutatores er-
rare in alio quod dicunt, quod vnus saluta-
tor cognoscit aliū salutatorem cum
hæc virtus salutandi (de qua sermo est) sit
naturalis, vel à complexione, vel à constel-
latione, non potest cognosci à nobis, nisi
per suos effectus: aliud erit hoc dicen-
tes nam talis virtus non se extendit ad co-
gnoscendum, sed ad operandum, vt di-
ctum est.
¶ Secunda pars conclusionis ex dictis ma
net clara nam non in omnibus hominib⁹
hæc virtus sanatiua reperitur, sed in ali-
quibus, & aliquibus non, non ergo omnes
habent. Et qui habent, non possint cogno-
sci qui habeant nisi per effectus: vt dice
bamus. Est de effectus possibili fit per
virtutem naturalem, ex parte salutatoris: li-
cut & per virtutem naturalem: ergo sequi
tur quòd non eo quod aliquis se dicit salu
tatorem esse, & probat aliquo effectu pro
ducto, statim fides est adhibenda: quia po
test esse à dæmone per pactū expressum,
vel interpretatiuum.
¶ Ex istis sequitur, id quòd de regibus Frā p. Corolla.
corum dicitur, quod habeant virtutem sa-
nandi *los Lamparones*, &c. esse fabulosum,
nam huiusmodi virtus sanatiua non se-
quitur regiam dignitatem, sed vel constel
lationem, vel complexionem. Si tamen
Deus communicat omnibus regibus Gal-
lorum ad tactum ipsorum, vel verba ipso-
rum super infirmos, Deus ipse nouit. De
quo Gers. vbi supra.
¶ Sequitur etiam superstitiosum, & vanū 2. Corolla.
esse quod dicitur de anulo regis Angliæ
benedicto ab eo, quem dicunt valere cōtra
contractionem membrorum. Non enim
magis anulus ab ipso benedictus habet,
quam quiuis alius. Effectus tamen causari
potest ex forti imaginatione.
¶ Et hæc dixisse sufficiant quantū ad phy
sicum spectat. Latiùs in nostris Theologi Resolutio-
cis resolutionibus. Atq; de illis qui vocan nes Theolo.
tur Zahuris scrupulus est similiter: aliquid De los Zahurs
enim superstitionis sapit, videlicet quod as
serunt se feria. 3. & feria. 6. videre & non ta
lem habere virtutem alijs diebus: siquidem
hæc virtus naturalis est, siue à comple-
xione, siue à constellatione, vt videre pos-
sit quæ trans parietem, & quæ in visceri-
bus terræ sunt abscondita, non est quare
in feria. 3. & 6. & non in alijs diebus. Potest
quidem esse, fateor, quòd melius disposit⁹
sit oculus vno die quam alio, & nocte, quā
diu: tamen quod hoc fit in certis diebus so
lum, non apparet.
¶ Quod possit esse talis dispositio in ocu-
lo alicuius hominis, qui videat ad magnā
distantiam, ad quam alterius oculus non
attingit, non est qui neget. Similiter po-
test esse talis dispositio, vt etiam per ali-
quod diaphanum medium videat corpus
aliquod, & quod alius oculus non possit
huiusmodi species à corpore emissas per
tale diaphanum recipere: sed quod visus
alicuius se extendat vt quę sunt pariete oc
clusa, vel aliquo alio opaco corpore videat,
nō possum capere: nā siue visio fiat per ex
tramissionē: vt alij sunt opinati, siue fiat
per intus receptionē: vt probat communis
schola, nō apparet quomodo species alicu
ius

ius incluſi in terra venire poſsit vſque ad oculum,poſito tali opaco non diaphano: nam quomodo terram penetrabunt? quo modo per lapidem pertranſibunt? tales enim ſpecies in occurſu corporis opaci neceſſario reflectūt,& nō poſſunt ibi recipi: quia nō eſt corpus diaphanū. Quapropter non poſſunt ſpecies peruenire ad oculum nec poterit tale corpus videri. Et quòd videant (vt aiunt ipſi) in corpore humano in viſceribus aliqua apoſtemata, aut aliū humorem congregatum, ſine hoc quòd corpus impediat, neque veſtimenta hominis, non video: affirmant tamen ipſi. Et ſimiliter cùm intrant tēplum, vbi corpora mortuorum iacent, ſi ſubmittant oculos, videant apertè viſcera defunctorum. Ego tamen non libenter fidem adhibeo eis. Poſſunt enim iſta per dœmonum illuſiones fieri, tamen non damno: quia noui viros aliàs probos, qui affirmant ſe hæc viděre. Fateor me ignorare cauſam, vnde tanta ſit virtus naturalis: nam non eſt eadem ratio quæ in faſcinatiōe,& in ſalutatoribꝰ diximus, ſed longè diuerſa: eo quòd viſio naturaliter fieri habeat per ſpecies emiſſas à corpore, vſque ad oculum, & oportet medium per quod effunduntur ſit illuminatum,& diaphanum: aliàs quantumuis ſpecies multiplicentur, non ſequetur viſio: & medium omnes philoſophantes dicunt aërem,& aquam, vel quæ iſtorum naturam ſapiunt: ſed terra, & alia quæ opaca ſunt, non ſunt huiuſmodi.

¶ De Lynce quidem ſecundùm poëticas fabulas dicitur, quod corpora ſolida penetret: ſed an id ſit verum, adhuc non cōſtat:
Albertus. quia cùm aliàs Albertus Magnus rerū naturalium indagator acerrimus libr. 22. de animalibus, de Lynce loquatur, velut fabuloſum reputat, quod ſolida corpora penetret. De quo vide Ægidium, theorema. 3.
Ægidius. de Euchariſtia.

¶ SPECVLATIO. III.

Vtrùm ſenſus interiores conuenienter diſtinguantur. ſ. Sēſus communis: Phantaſia: Imaginatiua: Æſtimatiua Memoratiua.

VIDETVR quòd non. Fruſtrà ponuntur: ergo non conuenienter diſtinguuntur. Patet. Sufficiunt exteriores ſenſus: ergo fruſtrà ponūtur interiores. Si non ſufficerent ſenſus exteriores, eſſet propter iudicium, ſed exteriores ſufficiunt ad id, ergo fruſtra ponuntur interiores. Quilibet enim ſenſus de ſuo obiecto iudicat. 1. Argumē

¶ Item. Intellectus minùs dependet à ſenſibus, quàm quæcunque potentia ſenſitiua: ſed intellectus nihil cognoſcit, niſi accipiendo à ſenſu, vt dicitur. 1. Poſterio. Neque ſenſus ſi non recipiat à ſenſu: & ſic æſtimatiua non debet poni, ſaltim quæ ſpecies inſenſatas ex non ſenſatis extrahit: ergo non conuenienter ponuntur quinque ſenſus. Argumē. 2. Ariſtotel.

¶ Tertiò. Omnis viſio vel eſt corporalis, vel ſpiritualis, vel intellectualis: non eſt enim danda alia cognitio: ſed corporalis fit per ſenſum: ſpiritualis per imaginatiuam, & intellectualis per intellectum: ſufficit ergo ponere ſenſum: imaginatiuam, & intellectum: & ſic non ſunt interiores potentiæ ſenſitiuæ tot ponendæ. Argumē. 3.

¶ In cōtrariū eſt Auicēna in ſuo de anima. In cōtrariū.

¶ Pro ſolutione notandum eſt, quod ſenſus interior non eò dicitur interior, quia interius ſit ſituatus: quoniam ſenſus tactus eſſet interior, cùm ſit poſitus in panniculis interioribus corporis. Neque dicitur interior, quia indigeat ad ſuam operationem alio ſenſu: nam ſenſus guſtus eſſet interior cū indigeat ſenſu tactus: guſtꝰ enim nō pficitur ſine tactu: ſed eo dicitur ſenſus interior: quia ad ſui operationē requirat operationē alterꝰ ſenſꝰ exiſtētis in alio organo. Notan. 1.

¶ Præterea notandum, quòd cùm quilibet ſenſus exterior habeat operationem circa proprium obiectum, non poteſt tamen habere iudicium de tali ſua operatione: quia ſenſus exteriores non ſunt potentiæ reflexiuæ: ob id indigēt aliquo alio ſenſu ad hoc: quod fit per ſenſus interiores, vt infrà patebit. Notand. 2.

¶ Vltimò aduertendum, quòd cùm natura in neceſſarijs non deficiat, oportet ſint tot actiones animæ ſenſitiuæ, quot ſufficiunt ad vitam perfectam animalis: & ſi tales operationes non poſſunt per vnam Notand. 3. Ariſto. 3. de anima. t. 45.

tiam fieri, oportet ponantur plures potētiæ, cū potentia principiū sit operationis.

¶ Ad perfectam vitam animātis non sufficit: quod rem apprehēdat in præsentia, sed etiam requiritur in absentia: aliàs nunquā moueretur ad inquirendum quod est absens, vt videmus fieri. Et est necessarium, quod per animam sensitiuam, & percipiātur species, & conseruentur in absentia. Percipere, & retinere, nō est eiusdem principij, cum humida bene percipiant, & male retineant, & sicca malè recipiant sed bene retineant.

¶ Vltra hoc requisitum est in animali, q aliqua fugiat, vel prosequatur: non solum propter conuenientiam ad sentiendum, sed propter aliàs commoditates. Quapropter necessarium est oui, vt prosequatur pastorem naturali quodam instinctu amicitiæ, & fugiat lupum tanquam sibi nociuum: sicut & auis paleas colligit, non quia sensum delectant, sed quia conueniunt ad nidificandum: & sic habeat aliquas intētiones, quales per sensum exteriorem nō percipiuntur, oportet ergo esse aliquod principium harum intentionum. Indiget insuper aliquo, vbi retineat huiusmodi species, & intētiones nō sensatæ. Sit prima cōclu.

S. Tho. 1. 2. q. 12 art. 5.

Conclu. 1. ¶ Vltra sensus exteriores. 5. necessariò debet poni sensus communis, qui est potētia

Ratio 1. interior. Probatur. Necessarium est in perfecto animali, vt sit iudicium de sensatione, similiter vt possit discernere inter obiecta sensuum exteriorum: sed hoc non potest fieri per sensum aliquem exteriorem: quia nullus sensus exterior est potentia quæ iudicat de se, neque iudicat de alio obiecto alterius potentiæ: quia visiua non de sono, neque de odore, & sic de alijs: sed hoc facit sensus communis potētia interior: er

Vi. Bini. 2. de anima q. 26.

go ponēdus est sensus communis, siquidem sensus communis iudicat de potentia visiua, quod videt, & de auditiua, quod vere audit, ipse etiam discernit, & distinguit de operationibus diuersis, diuersorū sensuum.

Ratio 2 ¶ Præterea illa potentia est necessaria, per quam in absentia rei possit esse notitia, & possit esse apprehensio, ex qua sequatur eius prosequutio: sed hoc facit sensus communis, & nullus sensus exterior pōt esse: re Maior est manifesta, quia nō esset sufficienter animali perfecto prouisum, si solū repræsentaretur in re [illegible]. Minor est clara: quia ad sensum communem tanquam ad centrum deueniunt omnes sensus exteriores, & ibidem coniunguntur: & ad id ipsum species receptæ à sensibus exterioribus deferūt, vt possit habere cognitionem rei, etiam ipsa absente, per speciem ibi relictā prius, in sensibus exterioribus receptā. Ponend⁹ ergo est sensus cōmunis, qui quāuis nō possit cognoscere suā propriā sensationem, q est cōmune omnibus sensibus interiorib⁹, & exterioribus, tamen potest cognoscere sensationē aliorū sensuū. At vero vbi ponatur sensus cōmunis, in in cerebro, vel in corde, inter philosophos cōtrouersum est.

¶ * Est hic considerandū q sensus cōs, pfectio. 5. sēsū exteriorū est pot⁹ q potētia distincta: sicut cētrū nō distinguit a lineis terminatis ad ipsū: qa vt supa dictū est, licēt visio incipiat ab oculo, no terminat nisi in sēsu cōmuni: & idē de sensatiōe aliorū sensuū exteriorū, q declarat Arist. de sensu tact⁹ loquēs, que necessario ponit in animali, etiā si sine alijs possit esse. t. 68. vbi insinuat q vbi tact⁹, ibi & ali⁹ sensus. s. cōmunis qa pficit ibi sensus tact⁹: hęc obiter dicta sint. *

¶ Secunda conclusio. Necessario ponenda est vltra sensum communem potentia alia interior, quæ imaginatiua vocatur, cōseruatiua specierum receptarum in sensu communi. Probatur. Necessarium est animali perfecto q species receptas in sensu communi rerum, etiam in absentia conseruentur: sed conseruātur in imaginatiua ergo ponenda est. Consequentia est bona, Probatur maior. Si solum reciperet species, & statim amitteret, non possetprosequi multa prosequenda, neque fugere fugienda, nisi rursus res fieret præsens, & species denuò reciperentur: sed hoc esset maxima iactura, & imperfectio in animali: ergo oportet sit reseruatio illarum specierum. sed hoc facit imaginatiua: nam ad hoc posita est. Conclu. 2.

Ratio.

¶ Sed quod non sufficiat sensus cōmunis, patet. Potētia sensus cōmunis requisita est vt bene recipiat species trāsmissas ab alijs sēsibus exteriorib⁹: sed q bene recipit, humidū est, ergo oportet sit illa potentia habens humidū: at humidum malè retinet: ergo oportet ponere alia potentiam quæ retineat, & habeat siccitatem: hæc autem imaginatiua est. Et oportet intelligere differētiā inter istam potentiam, & sensum communē. quia sensus cōmunis potest habere notitiā in præsentia rei, per speciē receptā Ratio.

Differentia inter imaginatiuā, & sēsum communem.

à sensu

à sensu exteriori: sed quia non potest retinere species, non amplius iudicat de re, nisi præsente eadem re, & actualiter recipiendo adhuc semel species: tamen imaginatiua cùm retinet species, in absentia rei habet notitiam rei, & iudicat de ea: sicut si esset præsens, quod non facit sensus communis, ea ratione quia (vt dixi) species non retinentur. Et hæc imaginatiua potentia interdum phantasia vocatur.

* ¶ * Et hāc potētiā phātasiā in vermibus, & muscis negat esse Cōment. in hoc. 2. cōment. 156. & Albertus in. 3. de anima tracta. 1. c. 7. sed in apibus & formicis concedunt: sed tamen. S. Tho. in textu citato, & Ægidius absolutè negant etiam in apibus & formicis, & si videntur moueri apes & formicę, est ex instinctu naturæ, & quandiu sunt in exercicio, & sic determinatam non habent phantasiam. &c.

Cōclusio 3. ¶ Tertia conclusio. Vltra potentiam quę sensus cōmunis dicit̃, & imaginatiuā, seu phantasiā, vbi species sensatæ reseruātur, ponenda est alia potentia, quæ ęstimatiua

Ratio. dicitur, seu cogitatiua. Patet. Necessariū animali pfecto est, vt aliqua psequatur, & fugiat, nō solùm propter conuenientiā ad sensum, sed propter alias cōmoditates: ergo oportet dare talē potentiam: hæc autē æstimatiua, seu cogitatiua est: ergo poni debet. Cōsequētia est bona. Maior pbat̃: quia auis ad nidificādū, paleas debet quærere, & cōgregare: sed hoc nō est ex aliqua cōueniētia ad sensum, sed ob nidū cōstruēdū: ergo oportet aliquæ eliciāt species nō sensatæ cōgruētię ex ipsis sensatis, scilicèt, q ex palea, quā sensu percipit, eliciat aliam nō sensatā, cōueniētiæ ad nidificādū. Et ouis ex speciebus sensatis videndo pastorē oportet eliciat nō sensatam amicitiæ, vt psequatur pastorem, & nō fugiat, tanquā sibi cōueniens: & viso lupo fugiat, & moueatur ad fugā ex specie nō sensata inimicitię, quæ elicit̃ ex sensata: quia vidit lupū. Hoc verò æstimatiua operat̃: quia sensus cōmunis nō facit, neq; potest: quia solum recipit species sensatas: imaginatiua, vel phātasia etiā nō præstat: quia solum ibi reseruantur species sensatæ receptæ in sensu communi: ergo ista æstimatiua ponenda est.

Æstimatiua ī brutis. Cogitatiua, vel ratio particularis, ī homine. ¶ Dixi, quòd cogitatiua: quia cū in brutis æstimatiua dicatur, in homine vocatur cogitatiua, eò q in homine fiat cū aliquali discursu, cōparantis vnū alio, & conferentis, q in bruto non est: & ob id vocatur ista cogitatiua in homine particularis ratio: cui medici signant locum proprium, & organum, scilicet, mediam partem capitis. In brutis tamen, quia ex instinctu naturæ eueniunt huiusmodi species non sensatas habere, non dicitur particularis ratio, sed solùm æstimatiua.

¶ Quarta conclu. Præter sensum communem, imaginatiuam, seu phantasiam, æstimatiuam, seu cogitatiuam, ponēda est alia potentia, quæ memoria sensitiua dicitur, seu memoratiua. Patet. Requisitum est ad 4. Conclu. vitam perfecti viuentis, vt ad aliqua non p. Ratio. sensata moueatur: ergo oportet dare speciem per quam fiat apprehensio conuenientis, vel inconuenientis: sed hæc est species: at species non erunt, nisi reseruentur: ergo oportet dare locum vbi reseruentur tales species: hic est memoria sensitiua: ergo ipsa ponēda est. Discursus est bon⁹: Et antecedēs primæ cōsequentiæ ex suprà dictis est notum, & secūdæ cōsequētię similiter.

¶ * In brutis memoria dicitur, & in homine reminiscentia. *

¶ Secundò. Si ista potentia nō deberet poni, maxime, quia frustrà esset, cum sufficere videatur æstimatiua sed æstimatiua nō Ratio. 2. sufficit: quia cùm sit disposita ad recipiendum, optimè nō retinebit: & requisita est retentio specierum non sensatarum: sicut & receptio ipsarum: ergo oportet aliam ponere distinctam potētiam. Et sic memoria sensitiua se habet ad æstimatiuam, sicut se habet imaginatiua, vel phantasia ad sensum communem: nam sicut ista reseruat sensatas species in absentia obiecti, receptas à sensu communi in præsentia transmissas à sensibus exterioribus: sic memoria sensitiua est velut thesaurus recōditus, & depositum, vbi species non sensatæ, quę receptæ fuerunt in æstimatiua, & extractæ ab illis quæ in imaginatiua, reseruātur in absentia specierum sensatarum in ipsa memoria sensitiua: vt qn̄ fuerit opus, habeat operationē sine hoc q rursus abstrahat, & eliciat: siue hoc fiat ab ipsa potentia memoratiua mediantibus illis specieb⁹, vel ab ipsa æstimatiua mutuatis speciebus reseruatis ab ipsa memoria sēsitiua: sicut etiā in sensu cōmuni potest esse notitia in absentia rei, acceptis specieb⁹ sensatis reseruatis in imaginatiua, seu phantasia. Vel sic ab ipsa imaginatiua medeātibus specieb⁹ ibi

* dẽ cõseruãtis. * Hęc memoria sensitiua à sensu cõi distingui docet Auicẽ. Cõmẽ. Albert⁹ & S. Th. nã vt dictũ est: alia dispositio requisita est ad recipiẽdũ, q̃ ad retinẽdũ: & cũ memoria sit ad retinẽdũ species: nõ est idẽ cũ sensu cõi cuius est recipere: & ob id qñ Arist. in suo de memoria & reminiscẽtia dicit: memoria est ꝑ se primi sensitiui, debet intelligi originatiuè & præsuppositiue: qa nisi esset sensus cõis qui recipit species, nũq̃ esset memoria: qa nunq̃ extraherentur species quæ ibi reseruantur.

Nota.

¶ Cõsiderãdũ tñ est cũ istæ potẽtiæ. 4. sint positæ, & nominatę, & eorũ officia sint distincta, & numerata, ꝙ aliqñ in nomine variatio est etiã apud Arist. nã interdũ phantasiã & imaginatiuã pro eadem potentia capit, vt diximus. Aliquãdo ipsam æstimatiuã, phantasiã vocat: quia etiã qui per æstimatiuam operatur, phantasiam exercet.

¶ Et sicut dixim⁹ æstimatiuã in brutis cũ consideretur in homine habere excellẽtiã q̃ndã, ita vt dicatur cogitatiua, & particularis ratio. quia fit cũ quadã collatiõe adinuicẽ, sic etiam memoratiua potẽtia sensitiua quę in brutis poni, habet in homine aliquid peculiare: vt etiã sit in eo reminiscentia. Non enim solũ homo memoriã habet in subita recordatione præteritorũ, sed etiã reminiscitur, quasi syllogisticè inquirẽdo præteritorũ memoriã secundũm indiuiduales intentiões, quod in bruto nõ est.

Cõclu. 5. cõtra Albertum Mag. Vide Caiet. Tho. in li. 2 de anima.

¶ Cõclu. 5. Vltra has. 4. potẽtias sensitiuas interiores, quæ sensus interiores dicũt, nõ est op⁹ ponere aliã, q̃ phãtasia dicit ab Auicena, mediam inter imaginatiuã, & æstimatiuã. Probat. Solũ potẽtiæ interiores sũt ponẽdæ, & multiplicãdæ, vt operationes necessarias, & suæ naturę cõgruentes possit habere animal pfectũ: sed oẽs põt habere solũ illis. 4. positis: nõ ergo ponẽda est alia distincta ab istis. Maior est manifesta, cum Deus, & natura nihil faciãt frustrà. Minor patet: qa si ponẽda esset hæc, maximè vt dicit Auicẽna, vt species sensatas cõponat: vt si habet speciẽ montis & auri, cõponat, & formet notitiã montis auri, sed ꝓpter hoc nõ debet poni. Primò qa hæc operatio in brutis nõ inuenit, in quib⁹ est aĩa sensitiua ꝑfecta. quæ habet suas necesserias operationes, & potẽtias: sed solũ reperit in homine: sed nõ ob hoc ponẽda est distincta potẽtia, quia sufficit ad huiusmodi operationẽ imaginatiua potẽtia: nã cũ ibi sit species mõtis, & sit species auri, poterit esse cõiũctio specierũ mõtis auri: ꝙ apparet in somniatib⁹: sequit ergo ꝙ nõ est ponẽda alia potẽtia ab istis prænominatis. Etiã ꝓbat ex Cõmẽ. in li. quẽ de sensu, & sensibilib⁹ edidit, qui tribuit imaginatiuę hãc operationem: ob ꝙ alia potentia non est ponenda.

Arist. 1 cõtex 3 2. & 1. cõt 5 0 & 3 de ani c. 45. & de reph c. q & 1 post ca. 2. & 5.

S. Tho. p. p. q 78.

Commen.

¶ * Hic se offert illa singularis opinio Gomezij de Pereira, in sua illa Antonina margarita statim in principio colũna. 6. qui cõtra omnes philosophos, & cõtra Arist. imò experientia nititur probare bruta non sentire, nã si sentirent, & in hoc cum homine conuenirent, & raciotinarentur, & vniuersale cognoscerent: & sic nullum discrimen proprium esset inter hominem & brutum: & ꝓbat cõtra Arist. non moueri bruta ex simplici aprehẽsione: quia si sentirẽt, necessariũ existimat cõcedere formare bruta notitias mẽtales, & affirmatiuas, & negatiuas: & sic in eis esse cõpositionem & diuisionẽ: & consequenter ratiocinationem: essetque prolixũ nimis omnia adducere noua, quæ ipse cõtra omnes ingerit, contra quẽ & Michael Palacios scripsit: aduersus hoc primum paradoxum de brutorum sensu, qui apertè probat in brutis esse sensus, tam exteriores, quam interiores, neque ex eo sequi in ipsis esse rationẽ: quia licet particulare, vel singulare cognoscãt, nõ tamẽ vniuersale: quia nõ contingit sine perfecta ratiocinatione, etsi brutis negat sensus, & similiter in paruulis recẽter natis, qui solo sensu mouentur sine cognitione animæ rationalis: cũ ergo experientia constet sensu moueri, necessario est fatendum in brutis esse: si placet vide latius in apologia etiã rationes quibus soluit argumẽta contra eum facta vide ibi. *

Ad. 1.

¶ Ad. 1. solutio ex dictis patet. Nõ. n. sufficiũt exteriores sensus ad vitã aĩalis pfectã: q̃a solũ in pñtia: & quia nõ põt esse in eis iudiciũ. De quo vide Mars. in. 2. q. 16. ar. 1.

Marsil.

Ad, 2. Aristo 3 de anima. t. 39.

¶ Ad secundum, dicendũ, licet ita sit, quòd intellectus cognitionem recipiat à sensu: quia nihil est in intellectu, quin pri⁹ fuerit in sensu: tamen multa intelligit, quæ non per sensum recepta sunt: quia sunt phantasmata quædam quę sunt species non sensatæ, quę nunquam fuerunt in sensu, ex quib⁹ multa cognoscit: vt inferius dicem⁹ in. 3. lib. Sic suo mõ ęstimatiua cognoscit aliqua, quorũ non fuerunt species in sensu, abstrahẽdo ab ipsis sensibilib⁹, & sensatis illas nõ sẽsibiles, & insensatas: sicut & ĩtellectus à phãtasmatib⁹ abstrahit species intelligi

ligibiles quæ tamē nunquā fuerunt in sensu: ob id vocatur cogitatiua, particularis quædam ratio. Ecce ergo quo pacto, quia intellectus minus depēdeat à sensu, habet abstrahere species intelligibiles: & quia æstimatiua magis pendet à sensu, abstrahit non intelligibiles, sed nō sensatas. Quæ medium videntur tenere.

Ad tertium

¶ Ad. 3. Demus patri Augustino visiones esse corporeas, vel spūales, aut intellectuales, nō tñ ex eo sequitur solū vnā esse potentiā interiorem sensitiuā: quia ad ipsam visionem interiorem, quæ cognitio est, si sit rei sensibilis, sensus cōmunis requirit, & imaginitiua: vna ad recipiēdū: altera ad retinēdū. Si sit visio rei, cuius propria species nō dat, requirit ęstimatiua, seu cogitatiua, & memoria sensitiua: & sic oēs. 4. potētiæ interiores sensitiuæ sunt necessariæ ad visionē spiritualē, si per ipsam intelligamus notitiā interiorē sensitiuā, ad modū quo cognoscere aliquā rem est eā videre.

Venetus.

¶ Vnū tñ nō silētio est prætereūdum, qđ Paulus Venetus dicit de mēte Aristo. nō ponendū nisi sensum cōmunē, & memoriam potentias interiores, in quibus duobus, ponūtur operationes oēs potentiarū suprà dictarū. Et secundùm Buridanū solum ponuntur tres, scilicet, sensus cōmunis, phantasia, & memoria: sed melius ponuntur. 4. & distinguuntur, vt diximus.

Buridanus. 2. de anima q. 27.

¶ * Et quidē difficile est intelligere quid Arist. senserit de potētijs, interioribꝰ, maximè de phātasia: nā quantū ex libris de aīa datur intelligi, phātasiā nō ponit realiter distinctā ab imaginatiua, neq; à cogitatiua, neq; ab æstimatiua, neq; à memoria: sed eā sumit prototo gñe animæ phātastico: vt oīs sensus interiores cōprehēdat excepto sensu cōi, qđ patet infra in. 3. tex. 38. & tex. 49. quia ipsam facit cōseruatricem specierū: & qđ in ea simulachra, &c. Sed in libris de memoria, & reminiscētia distinctè de phātasia & memoria loquit: ob id apud peripateticos licet cōiter potētię interiores disponant & distinguātur, vt dictū est: quid Arist. pro certo, nō cōstat: quia penitus quasi indistinctè loquit, & similiter de organis, & situatiōe in capite, & φ magis mirandū cū distingat sensum cōmunē à phātasia, tñ libro de somno & vigilia videt ponere organū indistinctū: & aduerte, qđ phātasia est duplex. s. determinata, & indeterminata: determinata, quæ & perfecta dicitur, est: quæ absentibꝰ sensibilibus retinet species: & potest imaginari circa illas: indeterminata est, quę nō retinet in absentia, nec mouetur nisi præsente obiecto. Prima determinat sibi propriū organū. Secūda autē ex sui imperfectione nō determinat: & hæc est in omni parte decisa animalis anulosi, quæ se mouet localiter: nā vt (inquit) Cōm. in hoc. 2. cōm. 20. omne habens sensum & motum necesse est, vt habeat desiderium, & imaginationem, &c.

Opinio diuersæ. Matthæus de Gradi Hugo senē.

¶ Et quantum ad subiectū istarū potētiarū non eadē est sententia omniū: nā Mattheus de Gradi, medicus in. 9. Almāsoris, c. de Lithargia, tenet oēs potētias has esse dispersas per totū cerebrum. Idem Hugo senen. 2. tech. c. de cerebro, ad quod mouentur, authoritate Aristo. in libro de memoria dicentis: Bene memoratiui sunt tardi ingenij, & ècontra, quod non esset, si haberent diuersa loca in cerebro.

¶ Contraria opinio est cōmunis, scilicet, φ habeāt in cerebro diuersa loca: & in anteriori parte cerebri ponitur sensus communis, & in posteriori memoria, & mediū tenent imaginatiua, & æstimatiua. Imaginatiua statim post sensum communem.

D. August. 7. sup. Gen. ad literam.

¶ Anatomistæ cōiter diuidūt cerebrū secundū latitudinē in tres vētriculos, & à se separatos per piā matrē, quæ est tela subtilis, velut mater in gremio amplexans cerebrū, & veluti telicula, diuidit grana pomi granati. Prior ergo vētriculus in duas secat partes, in quarū prima (vt dicit Auicēna in. 6. de naturalibꝰ) residet sensus cōmunis, in 2. phātasia, quę reseruat species sub rōe p̄sentis. In. 2. vētriculo est duarū partiū sectio, in quarū prima est æstimatiua, & in. 2. parte est imaginatiua, quæ est rō particularis, in singulari oīa syllogizās. Post has oēs sequit memoria in vētriculo posteriori, quæ (vt aiunt) nō est potentia cognoscitiua, licèt cōtrariū possit teneri.

¶ Sed quoniā ista situatio pendet ex alio: quia ponūt plures quā quatuor potētias interiores, standum est in hac sententia, φ primo sit sensus cōmunis: secundò imaginatiua: tertiò ęstimatiua: quartò memoria: & φ quęlibet habeat in cerebro suū locū deputatū, & cōgruenter dispositū. De istis potentijs sensitiuis interioribus vide Ægidium quolibet. 4. q. 20. Et quomodo sensus exteriores, cū sint imperfectiores sensibus interioribus, possint agere, vide eundem, quolibet. 5. quæstione. 21.

Aegidius.

¶SPECVLATIO. IIII.
Vtrùm tota anima sit in qualibet parte corporis animati.

Argumē. 1. Rguitur quòd non. Corpus, in quo debet esse anima, oportet sit organizatum, & dispositum, vt suprà in definitione animę dictum est: sed nō quęlibet pars animalis disposita, & organizata est: ergo anima non est tota in qualibet parte animalis.

Argumē. 2. ¶Secundò, Cùm animal dicatur ab anima, sequeretur si in qualibet parte animalis tota anima esset, quòd quælibet pars animalis esset animal: & pes animalis diceret esse animal, & manus hominis diceretur esse homo: quod est falsum.

Argumē. 3. ¶Tertiò. Omnes animæ potentiæ fundātur in essentia animæ, vt infrà dicemus: si ergo tota essentia animæ in qualibet parte animalis est, sequitur quòd in qualibet parte erunt omnes potentiæ: & si in pede est tota anima, ibi exercet omnes potētias sensitiuas, si est anima sensitiua, & intellectiuas & sensitiuas simul, si fuerit intellectiua.

Incontra. ¶In contrarium est, quia quælibet pars animalis est animata, & non est aliquid animatum, nisi per animam: ergo anima est in toto animali.

Notand. 1. ¶Pro solutione notandum, quòd cùm anima sit vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, speculatio potest intelligi de altera earum, vel de omnib⁹, vtrum tota sit in toto, & in qualibet parte corporis, cuius anima est.

Notand. 2. Triplex est totalitas ¶Est præterea notandum, quòd totalitas alicuius rei potest tripliciter intelligi: vno modo totalitas quantitatiua: vt si dicamus, quòd totalitas quantitatiua pedalis, non est in parte semipedali, vel in .4. eius: alia est totalitas essentialis: tertia dicitur totalitas virtutis.

Notand. 3. ¶Notandum est considerandū, si anima in corpore esset, & ei vniretur vt motor: vt aliqui putauerunt, speculatio non haberet difficultatem, quia diceretur solùm esse in illa parte, quā immediatè moueret, per quam partē alias moueret. sed quia anima ponitur esse in corpore, & ei vnitur, nō vt motor, sed vt forma, habet difficultatem quæ soluitur secūdùm has conclusiones: quarum prima.

¶Anima est tota in toto, & in qualibet parte secundùm totalitatem perfectionis, & essentiæ. Probatur. Aliàs si non esset tota hac totalitate in qualibet parte: ergo pars essentiæ esset in vna parte, & pars essentiæ esset in alia parte: sed hoc esset animā non esse, nam quæ de essentia alicuius rei sunt, ab eo separari non possunt: sequitur ergo quòd posito sit anima in qualibet parte corporis, oportet sit totalitate suæ essentiæ, & non secundùm partem. Cōclusio 1. Ratio. 1.

¶Præterea. Quælibet pars corporis animalis animata dicitur: & non nisi per animam: ergo ibi anima viuitiue, & informatiue est: sed vbicunq; aliquid est, ibi & eius tota essentia est: ergo anima est in qualibet parte corporis totalitate essentiæ. Ratio. 2.

¶Ex hac conclusione nolo intelligatur (vt aliqui putant) ipsam formam, vel animam non esse simplicem, imo est simplex, & nō habet partes diuersas componentes eius essentiam: sed dato sit simplex, quia non est simplex, sicut Deus est, intelligitur totalis eius essentia, & indiuisibilis in partes: & in illo sensu dicit conclusio, quòd anima sit tota in qualibet parte corporis, secundùm totalitatem suæ essentiæ quia non partē in vna corporis parte habet, & aliam in alia.

¶Secunda conclu. Anima non est in qualibet parte corporis secundùm totalitatem suæ potētiæ, seu suę virtutis. Patet. Anima ibi est totaliter secūdùm totalitatem potētiæ, & virtutis, vbi omnē suā exercet operationem: sed anima non in qualibet parte animalis omnem exercet operationem. Patet: quia in oculo videt, & non in pede: & in aure audit, & nō in oculo: sequitur ergo quòd non est in qualibet parte secundùm hanc totalitatem. Et illa duo stant quidē, scilicet, esse in qualibet parte secūdùm totalitatem essentiæ, & non esse secundùm totalitatem virtutis: quia ad exercendam virtutem præter requirit vltra essentiam, aliqua instrumenta, vel organa, quibus exerceat suam potētiam: & quia non habet hoc instrumentum in pede, non videt in pede: & quoniam habet in oculo, videt ibi. Similiter de alijs partibus est dicendum: nam nō sufficit animam esse, si non sit organum: imò nō sufficeret animā esse, & organum, nisi medium esset, per quod fieret operatio: hæc enim non sufficerent, nisi etiam essent species, quę ab obiecto deuenirent, vsq; ad potentiam: vt obiectum coniungeretur potentiæ. Quapropter Conclusi. Ratio.

propter stat essentiam alicuius rei esse praesentem secundum se totam, quãdo tamen non datur vt sit secundum omnem suam virtutem.

* ¶ * Sicut in peccatore, fideli tamẽ, ponimꝰ fidem informem, quæ verè fides est. Et habet quicquid ad essentiã fidei est necessarium, & tamen non est in peccatore secundum omnem suam virtutem: quia in eo nõ est perfecta fides, simpliciter perfectione virtutis: quia deficit charitas, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 6. art. 2. ad primum.

3. Cõclusio. ¶ Cõclusio posterior. Sicut de anima brutorum sensibili, est verum dicere, non esse totam in qualibet parte totalitate virtutis, similiter de anima rationali dicendũ est. Probatur. (Ratio.) Anima rationalis in homine est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis, & tamen nõ in qualibet parte corporis habet, & exercet omnem suã potentiã, & virtutem: ergo oportet dare qua totalitate ibi sit tota, & qua totalitate non sit: & nõ videtur quod sit alio modo dicẽdum, nisi quod sit tota in qualibet parte totalitate perfectionis, & essentiæ: & quod non sit tota totalitate virtutis in omni parte: siquidem anima rationalis in pede, non intelligit: & tamen tota anima ibi est: & intelligit in capite, & vult, & memoratur: & nõ in alijs partibus: ergo nõ in omnibus est secundum omnem virtutẽ.

¶ Neq, ex hoc putent nos æquales facere animas brutorũ cũ anima rationali: habent quidem latissimã inter se differentiã: quia brutorum animæ sunt formæ, quæ educũtur de materia, & habent esse per generationem, & corrumpuntur: at anima rationalis est à solo Deo per creationẽ, & non educitur de potentia materiæ, neq; corrũpi potest, sed est incorruptibilis, & immortalis: & dato anima rationalis conueniat cũ alijs animabus: quia forma corporis est, & pars cõpositi: sicut & aliæ animæ sunt, & ob id sit tota in qualibet parte corporis totalitate essentię perfectionis, & nõ sit tota in qualibet parte corporis totalitate virtutis: differunt tamen, quia anima rationalis à Deo solum, & immortalis, & per se subsistens potest esse: at verò non sic brutorum animæ.

(Differentia inter brutorũ animas & rõnales. S. Tho. p. p. q. penult.)

¶ Bene video hanc opinionem esse contra Neotericos modernos in secũdo sententia. d. 16. & cõtra Durandum. 1. d. 8. quia ipsi putant inconueniens quod brutorum animæ sint secũdùm totalitatem essentiæ in qualibet parte, eò quod educãtur de potẽtia materiæ: sed tamen quæ hic dicta sunt, asserũtur à doctore Sancto, in suo de formis. q. 3. art. primo, & apertissimè. p. p. q. 76. ar. vlt. & est sententia Beati Augustini, qui sicut Theologus excellẽtissimus, philosophus fuit acutissimus, in episto. 28. & cõtra epistolã Manichæi. cap. 16. & 6. de Trinitate. cap. 6. Idẽ videtur sentire B. Chrysostomꝰ, Homel. 5. de incomprehensibili Dei natura, probando animam rationalem impartibilem.

(Durand. Anima est tota in qualibet partę.) (S. Thom.) (D. August.) (D. Chryso.)

¶ Ecce ergo quomodo brutorum anima ponitur impartibilis: & tota in qualibet parte eius erit ad sensum declaratum. Et de omnibus formis quod essent impartibiles, tenuit Gilbertus Porretanus in libello sex principiorũ: quam sunt sequuti opinionẽ multi Parisien. licèt eam impugnet Petrus Cirnelo in suis parado. q. 5. cõclu. 1. de quo aliàs.

(Esse impartibiles omnes formas dixit Gilber. Porretanus. Ciruelo.)

¶ De totalitate quantitatis non est disputatio, vtrum anima sit tota in qualibet parte animalis: quia (vt doctè probat doctor. S. in loco citato) anima neq, de per se, neq, de per accidens dicitur habere partes quantitatis: quia est forma quæ requirit diuersitatem in partibus: & sic non ęqualiter se habet ad totum, & ad partes: vnde neque de per se diuiditur, neque de per accidens ad diuisionem quantitatis. Verum tamen in albedine inuenitur, quod diuidatur ad diuisionẽ quantitatis: quia æqualiter est extensa per partes superficiei.

(S. Thom.)

Ad primũ. ¶ Ad primum concedimus, animam requirere dispositionẽ in corpore, & organizationem, ad hoc quòd exerceat suas operationes: & quia talis deficit in qualibet parte corporis, quanuis ipsa sit tota totalitate virtutis, vt dictum est: neque inconuenit: quia cùm anima requirat diuersitatem in partibus, nõ eodem modo comparatur ad totum, & ad partes. Ad totum quidem primò & per se: sicut ad proprium, & proportionatum perfectibile: ad partes autem per posterius, secundùm quòd partes habent ordinem ad totum: & potest esse quod cùm sit tota in parte, non exerceat ibi omnem suã virtutem, tamen exercet in toto corpore, ad quod primò ordinatur.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum. Non sequitur, si pes habet animã totaliter, quòd pes dicatur animal: quia animal dicit animam, & corpus totũ: quia ad ipsum totum corpus primò ordinatur anima: sicut ad primum perfectibile. Item, quia ad rationem animalis vltra hoc quòd est habere animam, est requisitum

per se

per se stare: quod non conuenit parti.

Ad tertium ¶ Ad tertium. Dicimus ita esse, quòd potentiæ animæ ab anima fluant, & emanent: & si sit sermo de potentijs quæ sunt communes animæ, & corpori, non sequitur quòd vbi est anima, sit etiam in illa parte corporis potentia: sed solum sequitur quòd sit in illa parte corporis quæ est proportionata ad operationem talis potentiæ: ob id & si anima sit in pede, ibi non est potentia visiua: quia illa pars non est proportionata ad operationem potentiæ visiuæ. De potentijs autem quæ solum sunt animæ: vt est voluntas, & intellectus, nõ sequitur, licèt sint in corporis parte, quòd intelligat. De quo in tertia conclusione diximus.

¶ SPECVLA. V. VTRVM potentiæ animæ distinguãtur ab anima.

Argumẽ. 1. Rguitur quòd nõ. Potẽtia sensitiua est qua sentimus, sicut intellectiua qua intelligimus: sed id quo primò sentimus, & intelligimus est anima: vt in isto. 2. docet Aristoteles: ergo potentiæ animæ non distinguuntur ab ipsa anima.

2 ¶ Præterea. Tanto quanto aliqua res nobilior est, tantum id quod habet est sua essentia: sicut videmus in Deo, quòd quicquid habet est eius essentia: sed materia est sua potentia, cùm sit ignobilior anima: ergo animæ erit etiam sua potentia: & sic non distinguitur potentia ab anime

3 ¶ Vltimo. Si potẽtiæ non sunt essentia animæ, ergo sunt accidentia: sed non sunt accidentia. Patet. Nunquàm accidens est principium differentiæ essentialis: sed potentia sensitiua, & intellectiua sunt principium sensibilis, & rationalis, quæ sunt differentiæ substantiæ: quia à sensitiua potẽtia, dicitur sensibilis: & ab intellectiua, seu ratione, rationalis: ergo sequitur quòd sensitiua potentia, & rationalis sunt essentia animæ, & non distinguuntur.

In cõtrariũ ¶ In contrarium est: quia propria passio distinguitur à subiecto: sed potentia propria passio est animæ: ergo distinguitur ab ea.

Notand. 1. ¶ Pro solutione notandum, quòd cùm sit triplex anima, vt dictum est, vegetatiua, sensitiua, & intellectiua: speculatio potest esse de vegetatiua, aut sensitiua, aut intellectiua, aut de omnibus tribus: quia sunt qui de vna concedant, & non de omnibus.

¶ Est adhuc notãdum, quòd licet aliqui ponãt tres opiniões de hoc, ad duas reduci possunt. Quarũ vna est doctoris S. qui tenet, quòd potentiæ distinguuntur ab anima, sicut propria passio à suo subiecto: & potentia ponitur in. 2. specie qualitatis. Istã opin. tenet Thom. de Argẽtina, & Durand. in. 1. distinct. 3. quæst. 2. Vbi solent Scholastici tractare materiam. 2. Notand. Altisiodo. 2. part. cap. 2. S. Tho. p. p. q. 54 art. 3. & q. 77. articu. 1. Argentina. Durand.

¶ Alia est opinio quæ tenet, quòd non distinguuntur realiter, & est Scoti, Gabriel. Marsil. & Greg. Arimin. in secũdo. Et est cõmunis opinio: quam etiam tenet Burida. & Thomas de Garbo in sua summa. tracta. 5. q. 2. & 3. Iandu. 3. de anima. q. 39. Et Burid. dicit hęc verba. Cõcludo ꝙ si vnica est anima in equo, ipsa est potẽtia sensitiua, & potẽtia appetitiua, & potẽtia secũdũ locũ motiua, & potẽtia vegetatiua, & ipsa est nutritiua, & augmẽtatiua, & gñatiua, visiua, & auditiua, & hic de alijs. Quapropter ĩ equo potẽtia vegetãdi nõ differt à potẽtia sentiẽdi. Scot. in 2. d. 16. & in. 4. dist. 12. Gabr. in. 2. d. 16 quęst. vnica. Marsi. in. p. sent. q. 3. articu. 3. Gregorius Burid. in. 2. de anima. q. 6.

¶ Additq; idẽ Buridanus in eadem quæst. duplicem potẽtiam: vnam principalem, & immediatã, aliam immediatam: sed instrumẽtalem. Principalem vocat ipsam animã, & instrumentalem dicit esse vel calorem, vel organi dispositionem in vegetatiua, & sensitiua. vt potentia ad videndum immediata, & principalis est anima, immediata: sed instrumentalis est potentia visiua organica disposita: & dicit. Prima potẽtia eadẽ est visiua, & auditiua: quia ipsa anima: sed illa quæ instrumentalis, nõ est eadem visiua, & auditiua: quia alia est dispositio in oculo, & in aure: & etiam nutritiua non est generatiua. Ecce vnde ponit distinctionẽ in potentijs, etiam si dicat omnes esse idẽ quod ipsa anima. Nos tamen respondentes ponimus conclusiones. Quarum prima. Declaratio Buridani.

1. Cõclusi. ¶ Potentiæ animæ vegetatiuæ, nutritiua, augmentatiua, & generatiua, distinguntur realiter ab ipsa anima vegetabili. Probatur. Omnis propria passio distincta est à suo subiecto realiter, saltim illa quæ principium est operationis: sed potentiæ istæ vegetabilis animæ, sunt huiusmodi: ergo distinguũtur ab ea. Maior probata est in prædicabilibus, vbi de proprio agebamus. Accidens enim à substantia realiter distingui debet. Ratio.

debet. Et cùm accidens proprium, accidens sit, oportet distinguatur. Dixi, saltem de ꝓpria passione, quæ est potentia ad operandum: quia de alijs non sic certũ est. Sed minor probatur. Id dicitur propria passio alicuius, quod consequitur essentiam, & naturam eius: sicut magnetis dicimus esse ferrũ attrahere: sed nutrire, augere, generare sequuntur essentiam animæ vegetabilis: sic quòd vbicunq; inueniatur, erunt & ista, vt suprà in libris de generatione dictum est: ergo distinguuntur.

2. Ratio. ¶Secundo. Si ista essent idem cum anima: ergo & essent idem inter se: quia quæcũq; sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: sed consequens est falsum: quia nutritio esset augmentatio, & generatio: at hoc non potest stare: quia potẽtię distinguũtur per actus, sicut actus per obiecta: vt infrà, sed alius est actus nutrire, & alius generare, & aliud obiectum habet generare, quàm habeat augmentare: ergo est distinctio inter ista.

¶Bene video rationem soluunt, qui tenent contrariam opinionem: verùm, non videtur esse secundum communem modum loquendi, quod nutritio, sit generatio.

2. Cóclusi. ¶Secunda conclusio. Nulla potentia sensitiua siue interior, siue exterior, est idẽ quod anima sensitiua, sed distinguitur ab ea realiter. Probatur sicut præcedens: quia eadem militat ratio hic, & ibi.

2. Ratio. ¶Præterea. Cùm potentia, & actus diuidãtens, ad idem genus oportet referantur: at actus non est in genere substantię: ergo neque potentia. Probatur minor: quia in solo Deo operatio eiꝰ est sua essentia: in alijs tamen accidens est: ergo cum ad idem genus pertineat & actus potentiæ, qui est operatio, & potentia, si operatio accidẽs est, & potẽtia erit accidẽs: ergo non est idem ꝙ anima, cum anima sit substantia: vnde manet quòd nullo modo potentia & anima sunt idem realiter, sed distinguuntur, sicut accidens, & substantia.

S. Tho. p. p. q. 77. art. 1.

3. Ratio. ¶Vltimò. Vt dicebamus, quis est qui absolute concederet eandem, potentiam visiuam est auditiuam, & odoratiua est sensus cõmunis, & gustatiua est æstimatiua? at si ponamus potẽtias cũ anima esse idem, oportet cõcedere. Neq; satisfacit ratio quæ adducitur à Buridano, distinguendo inter instrumentalem causam, immediatã, & principalẽ. quia potentia, quęcũq; sit illa, ipsa principalis, & immediata debet dici vt in sequenti cõclusione probabimus. Quid est opus venire ad angustias has, quãdoquidẽ ponendo distinctionem, saluantur omnia, & conuenimus cũ modo cõmuni loquendi, & concipiẽdi?

¶Tertia cõclusio. Potentiæ animæ rationalis, distinguuntur realiter ab ipsa anima rationali sicut accidens à substantia, & propria passio à suo subiecto. Probatur vt secunda, & prima conclusio.

3. Cóclusio S. Tho p. p. q. 77. ar. 1. Vide Vign. in suis insti. the. c. 1. § 2. ver. 7.

¶Præterea. Si non esset distinctio realis inter potẽtiam, & animam, maximè esset (vt tenent contrariam opinãtes) quia ipsa anima est immediatum principium operationis: sed hoc non potest esse. Patet. Si anima esset immediatum principiũ operationis, semper habens actu animam, actu haberet opera vitæ: sicut semper habẽs animã, actu est viuũ: sed nõ semper actu habet opera vitæ, vt constat: ergo non est immediatum principium ipsa anima. Patet: quia inquantum forma est, non ordinatur ad vlteriorem actum: sed vltimus terminus generationis est dare esse, actu: ergo quòd sit vlterius in potentia ad aliquem actum, oportet non competat ei secũdùm suam essentiam, sed erit ratione potentiæ: ergo non ex eodem conuenit quod sit forma, & essentia talis, & quòd sit in potentia ad aliquã operationem, sed erit in potentia ad actum, ratione potentiæ suæ: ergo potentia est immediatum, & primum principium operationis, & nõ ipsa essentia: qua ratione ipsa anima inquantũ subest suæ potentiæ, dicit actus primùs ordinatus ad actum secundũ.

Confirma. ¶Confirmatur hoc ex definitione animæ, in qua dicitur, quòd sit actus corporis, potentia vitam habentis, id est, in qua est potentia ad vitam, id est, ad exercẽnda opera vitæ: ergo ipsa potẽtia non est essentia animæ, cùm stet actu anima, & non operetur: ergo est ex eo quòd potentia, quæ est immediatum principium, est in potentia: & non est in actu: vsq; dum habeat actum.

¶Ista conclusio probatur ex patre Augustino decimoquinto. De Trinitate, capitulo septimo. &. 16. &. 17. qui dicit, quòd in homine intellectus, & voluntas non sunt idem. Anselmus etiam, libro de Concordia, capitulo. 29. dicit. Et quidem mirum est quod anima rationalis, cum sit simplex, tantam diuersitatem operationum possit habere, si potentiæ non distinguantur ab ipsa anima, maxime ponendo vnam

D. August. S. Tho. 1. p. q. 76. art. 3. Infrà, 2. de anima spe. p. B. Ansel.

do vnam solam animam in homine: vt in sequentibus dicemus, quomodo illa vna oēs actus animæ vegetatiuæ, & illa vna tam variam in operibus sensitiuæ exterioribus: & in- Nota. terioribus: & illa etiam tam multiplex in intellectionibus, & volitionibus. Nō enim videtur quo pacto fieri posset. Tamet si ponimus distinctionem potentiarum ab ipsa anima, non est difficile: quia quælibet potētia est immediatum principium suæ operationis: sicut non est difficile in homine qui sit doctrinæ capax, & sit admiratiuus, & sit discursiuus, & sit risibilis, & q varias exerceat anima operationes per huiusmodi diuersa propria eiusdem animæ, quæ fluunt, & manant ab essentia eius.

4. Cōclusio ¶Quarta conclu. Licet illa dicta in tribus conclusionibus credamus probabiliora, & tenenda, non negamus quin opinio cōtraria, maximè quæ Scoti est, quæ ponit formalem distinctionem, negando realem, sit

Probabilis opin. Scoti. probabilis, quæ & potest soluere rationes adductas pro opinione suprà dicta. Probatur. Sicut actio, & passio sunt eadem res, &

Aristote. 3 phy. tex. 19 non distinguuntur realiter: tamen actio nō est passio, & pertinent ad diuersa prædicamenta: sic posset dici quod anima, & potētia nutritiua, & vegetatiua, sunt eadem res: tamen anima quæ est quæ dat actu esse viui, & nutritiua quæ nutrit, & augmentatiua sunt idem re: quia sunt anima ipsa, sed nutritiua nō est augmentatiua. Eodem modo de potentijs animæ sensitiuæ, & animæ rationalis possumus loqui.

Buridanus. ¶Et qui posuerit distinctionem, quam Buridanus ponit, de principio immediato principali, & de immediato instrumentali, facilius ad omnia, obiecta respōdebit, quæ pro alia parte contra istam adducuntur: siquidem in illo principali, & immediato conueniunt omnes potentiæ: quia est anima ipsa: in alio immediato, quod instrumētale est, ponitur latissima differentia: ob quod visus, auditus non est, neque intellectus est voluntas.

Ad argum. ¶Ad primum dicendum, quòd actio compositi est: suppositorū enim actiones sunt: quia existentis est agere: sed forma est qua habet esse substātialiter: & potentia est immediatum principium ad esse secundum, idem ad operationem, vt dictum est: & dato, & concesso, quod potentia sensitiua, sit qua sentimus, & intellectiua, qua intelligimus: non sequitur quod sint idem quod ipsa anima: sed sequitur quòd ipsa anima sit subiectum potentiæ, qua reducetur ad actum, id est, ad operationem. Et si Aristo. dicebat quòd id quo primo sentimus, anima est, &c. debet intelligi in isto sensu: quia ipsa anima est primum subiectum in quo potentia qua sentimus est.

¶Ad secundum concedimus, quod quanto res nobilior, potentia est sua essentia: sicut in Deo potētia sua essentia est: & actus, seu operatio essentia est: sed non valet, quòd si in materia potentia est eius essētia, & in anima potentia sit essentia. Ratio differētiæ est: quia materia est in potentia ad formam substantialem, per quā habet esse substantiæ: ob id non est aliud illa potentia, quàm sua essentia, in anima cum habeat esse substantiæ, est in potentia ad operationē, quæ est quoddam accidens: & ob id illa potētia, non est eius essentia: sed iam actuata in suo esse substantiali, manet potentia ad operationem: hac de causa est distinctum, alias semper quòd in actu est secundùm essentiam, esset etiam in actu operans. Ad secundū

¶Ad tertium dicendum, quòd sensibile, & rationale prout sunt differentiæ cōstituentes cum genere speciem non sumuntur à potentijs, scilicet, à sensu, & intellectu, vel à ratione: sed sumuntur ab ipsa anima sensitiua, & à rationali. Verùm quia ipsæ substātiæ non cognoscuntur per se, & cognitæ fiunt per accidentia: vt supra probauimus in primo libro, hinc est quòd sumuntur nomina ipsorum acidentium, eo quòd magis nota, pro ipsis differentijs substantialibus, cùm tamen sit latissimum discrimen, inter differentiam substantialem, quæ est de essentia rei, & accidens, quod siue sit propriū, siue commune, aliud ab essentia est. Ad tertium

¶SPECVLATIO. VI.

Vtrùm potentię distinguantur per actus, aut per sua obiecta.

Ostquàm in præcedenti speculatione de distinctione potentiarum ab anima disseruimus, necessarium etiā videtur tractare quomodo ipsę potentiæ adinuicem distinguantur.

¶Cōmuni

¶Communiter dici solet potentias, distingui per actus, & actus per sua obiecta: vt dicamus potentiam visiuam, ab auditiua differre, quia visiua habet actum videndi, distinctum ab actu audiendi: & ipsi actus videre, & audire, per obiecta distincta distinguantur: quia visus colorē vel lumen, & auditus habeat sonū, & sine argumentis quid tenendum. Resoluentes, opiniones varias adducemus: primo oportet ponere nonnulla velut præambula.

1. Nota. Dupliciter stat potentias distingui p actus. ¶Potentias distingui per actus, dupliciter stat, primo secūdum se, & quo ad naturam suā, quæ distinctio à priori vocatur. Secundo quo ad cognitionem nostram, quod alijs verbis apud sequaces doctrinæ. S. Th. dici solet aliquid distinguitur per alterum dupliciter: primo essentialiter, vt homo à bruto per rationale. Secundo modo notificatiue, vt causam per effectū cognoscim⁹, & ab effectu distinguimus.

2. Nota. ¶Secūdū notandū q principia distinctiua, alicuius sunt in duplici differētia, quædam enim sunt intrinseca, alia sunt extrinseca: nā cū esse rei pōt ab intrinseco, vt à materia & forma, & ab extrinseco, vt ab efficiēte & fine considerari, sic & distinctio: quia à quocunq; res habet esse, habet & vnum esse, & sic distingui ab alio.

3. Notand. ¶Tertiò aduertendum. Quod potētia potest ad actum comparari, dupliciter. Vno modo vt est actui coniuncta, vt. s. de potentia visiua sit sermo, vt actu videt, alio modo vt in potentia ad actum est: vt de ea loquamur prout in dormiente est.

Herueus. ¶Herueus quolib. 2. q. 12. ponit resoluendo dubium tres propositiones quarum prima est potentiæ, distingunt per suos actus notificatiue: id est notam nobis faciunt potentiam actus ipsi sicut effectus notificant causam: quia intellectus noster procedit in naturalibus, ab effectu, ad causam. Prima propositio.

Secūda propositio. ¶Secunda eius propositio, potentiæ distinguūtur per actus, & obiecta: vt per principia extrinseca, quæ sunt finis, & agēs: quia actus sunt fines potentiarum, & vltimę perfectiones earum: tunc enim potētia visiua perficitur quando actu videt: & propter actum datur talis potētia, & obiectum potētiæ passiuę, vt est potentia cognoscitiua, comparatur ad eam vt mouens & agens: color enim mouet visum ad visionem: & obiectum intelligibile est motiuum intellectus, vt infrà declarabitur: & si sit obiectum potentiæ actiuæ, vt est vegetatiua ad eam, vt finis comparabitur. Et sic est verùm, quod potentiæ distinguuntur extrinsecè per actus, & obiecta, tanquam finis & agens.

¶Tertia propositio, potentiæ non distinguūtur intrinsicè, & essentialiter, per actus & obiecta: ratio eius est, quia principia intrinseca essentialia distinctiua alicuius rei, sunt priora realiter ipso distincto: quia vel est forma, vel propria differentia: sed actus non sunt priores potentijs: cum emanent ab eis tanquam à suis causis: ergo nō distinguūtur essentialiter per actus. 3. Propositio.

¶Distinguuntur potentiæ essentialiter, & intrinsece per seipsas: patet quia principiū intrinsecum essentiale distinctiuum, vel est ipsa rei essentia in simplicib⁹, vel pars essentiæ, vt forma, in compositis: sed animæ potentiæ sunt quid simplex, vt visus, intellectus, &c. Ergo seipsis distinguūtur. &c. hæc ergo est resolutio dubij de mēte Heruei. 4. Propositio.

¶Verùm iuxta doctrinā S. Tho. supposita illa distinctione relatiuorū de illis quę sunt scdm esse, & secūdū dici: aliter respōdendū, vt colligitur ex doctore. S. in isto. 2. tex. 33. & 1. par. q. 77. art. 3. qui ait: quòd cū potentia non possit concipi, nisi conceptu relatiuo, quia in quantum potentia, ad aliud ordinatur, scilicet, ad actum: ob id suū distinctiuū formale specificū, & à priori, licèt sit intrinsecum, sumitur tamē ab extrinseco: quia dicit respectum ad aliud, ad differentiam entium absolutorum: quæ nullum talem includunt respectum. Nam in absolutis principium essentiale est intrinsecū: & sumitur ab intrinseco, sicut rationale in homine: verum in proposito de potentijs loquēdo, extrinsecum, à quo sumitur principium distinctiuum actus sunt, ad quos potentia referrtur: & consequenter obiecta, quia ad vtrunq; dicūtur: & hoc est verùm, nō solùm quoad notitiam nostram: sed ex natura rei. S. Tho. opi.

¶Hæc igitur est mens S. Thom. neque intelligendum, quando dicit potentias distingui per actus, quòd actus sint principium distinctiuum essentiale: quia esset aberrare à Physica disciplina, sed intendit quod ab illo extrinseco, sumitur quod essentiale, & intrinsecum dinstinctiuū est, quod extrinsecum nō reperitur in entibus absolutis, vt diximus. Et in hoc deceptus est Herueus: quod loquitur de potentia, sicut de ente absoluto ¶Aduerte quomō potētiæ distinguantur.

soluto: & putauit sufficienter respondisse assignando principium distinctiuum intrinsecum, cum tamen deberet dare id à quo sumitur quod est extrinsecum, scilicet actus: & sic possit cõcordari opinio Heruei, cum hac sententia doctoris S. Si Herueus ablatum id à quo sumitur ratio distinctionis. Nam illa propositio distinctio specifica potentiarũ sumitur ab actibus: potest habere duplicẽ sensum primo sic sumitur ab actibus quod actus sint principia specifica distinctiua potentiarum: & hic sensus est falsus, ut id bene loquitur Herueus: quia omne principium distinctiuũ specifice, oportet sit intrinsecum. Secundus sensus est, sumitur distinctio potentiarum ab actibus, quia ab eis, sumitur propria differẽtia specifica ipsius potentiæ, per quã distinguitur essentialiter, & specificè, ab alia, & hic sensus est verus, & expresse positus à Sanct. Thom. quem & Herueus minimè potest negare neq; inconueniens in entibus respectiuis differentias sumi ab extrinseco: quia in ratione sua important ordinem ad alterum. secus est in absolutis: & hac cõsideratione retenta, si quis intelligat dictum Herueũ contra S. Thom. loquutum, respõdere ei posset suam illam. 3. & 4. propositionem, tenere verum, in entibus absolutis, sed in illis quæ respectum dicunt non sic.

In quo conueniat cum S. Tho. Herueus.

Landunus. ¶ Ioannes de Landuno in hoc. 2. q. 8. dubiũ resoluit per tria dicta.

Primum. ¶ Primum dictum eius: potentiæ distinguũtur per actus, & obiecta quo ad intimationem: seu notificatione. Patet. quia actus, & obiecta, magis cadunt sub sensu, quã potentiæ ipsæ: & semper est hic processus ordinatus, vt minus nota, per notiora cognoscamus.

Secundum. ¶ Dictum secundum est: quando potentiæ non sunt connexæ actibus, vt est in dormientibus, non distinguũtur realiter, & simpliciter per actus. probatur, quia nõ ens, quãdo nõ est, nõ est, causa entis, sed quãdo act⁹ non sunt connexi potẽtijs, sunt nõ ens: ergo non sunt causa distinctionis: & patet: quia in dormiente, sunt visus, & auditus distincti & non per actus, cũ nõ habeãt actũ. &c.

Tertium. ¶ Tertium dictum, quando potentiæ sunt connexæ actibus, actus distinguũt eas, vt fines. Patet, quia illa quæ ad fines ordinãtur diuersos, distinguuntur eis: sed potẽtiæ sunt huiusmodi, quia ad aliũ finẽ est potẽtia visiua, & ad aliũ, auditiua, &c. Nã sicut ratio eorum sumitur à fine, & distinctio similiter: ergo quando sunt connexæ, actibus, actus distinguuntur vt fines. Hæc de quæstione Landun.

¶ Primum dictum non contradicit S. Tho. neq; Herueo, nec Cõmẽ. imo ab omnibus acceptandum est: quia effectus nos manuducit in causæ suæ cognitionem. Et similiter tertium dictum est verum, & ratio eius probatur. De secundo tamen est differentia: quia siue actus existat, siue non, cum habeat rationem finis, habet etiam rationem distinctionis: quia siue potentia operetur, siue non, ordinatur ad actum tanquã ad suum finem: in cuius cõsequutione perficitur: & ad causam finalem, non requiritur quod actu sit: vt patet ex. 5. Metaphys. Et Landunus videtur considerare actum, vt effectum potentiæ solùm: & non vt finis: quia in quãtum finis, est prior potẽtia, quæ se habet ad actũ, vt ad finẽ, vt docet Arist. 9. Metaph. tex. 15. Et ratio quæ à fine sumitur à priori est, ex. 2. Physi. & sic distinctionis ratio à fine sumpta, erit à priori, non solùm quoad nos, sed secundùm naturam. Notandum

¶ Ecce ergo in quo stat resolutio quæstionis: & oportet tenere viam mediam, & secundùm eam interpretari extrema, & concordare Herueum, & Landunũ cùm S. Th. ad sensum expositum, in illis, in quibus nõ est expressa contradictio.

¶ Sed pro maiori intelligentia est argumentum contra prædicta: nã si est verùm quod potentiæ distinguũtur essentialiter, & specificè, per actus & per obiecta: quæritur quæ distinctio in obiectis est requisita ad distinctionem realem potentiarum: nam vel requiritur realis in obiectis, vel sufficit rationis, nõ requiritur realis, quia sic obiectũ intellectus quod est ens: & obiectũ volũtatis quod est bonum, non sufficerent, ad distinguendum realiter intellectum, & voluntatem: quia ens, & bonum, vt in dialectica ostẽsum est: (quando de transcendentibus fuit sermo) non distinguuntur realiter: sed solùm ratione, vt in. 4. Metaph. neq; sufficit quod sit distinctio ratiõis in obiectis: quia sic causa esset minoris entitatis, quàm effectus: & effectus excederet rationẽ causæ: cũ enim ens rationis sit minoris entitatis quàm ens reale, distinctio rationis in obiectis nõ põt causare distinctionem realem, in potẽtijs. Item, quia remota omni operatione intellectus, intelligitur realis distinctio, in potentijs: non Obiectio cõtra dicta.

tijs: non

tijs: non ergo pendet talis distinctio potentiarum ab ente rationis.

Solutio. ¶Ad obiectionem dicendum: quod & si omnes potentiæ per obiecta distinguantur: non tamen omnes eodem modo: nam sunt
1. Solutio. potentiæ quedam subordinatę ad inuicē, & aliæ sunt non subordinatę: subordinatę sunt appetitiuæ, & cognoscitiuæ: quia illę, ab istis pendent, in istis distinctio realis inchoatur à distinctione obiectorum, verum quia nōn semper obiecta earum realiter distinguuntur, sed ratione: sicut verum, & bonum: &c. Ideo obiectorum distinctio, non sufficit ad complendam distinctionem realem potētiarum: sed completur distinctio, ordine naturæ: quia appetitiua, pendet à cognoscitiua, quia nihil volitum, quin præcognitum, vt infra dicemus: bonum enim cognitum, concurrit ad actum appetitiuè, tam in sensu, quam in intellectu. & quia nihil se ipsum supponit, oportet sit distinctio, inter potentiam quæ aliam supponit, & se ipsam: quia aliâs idem esset prius, & posterius: nam in quantum aliam supponit posterius est. Ecce quomodo completur distinctio realis in potentijs ex tali subordinatione: & fuit inchoata distinctio ex distinctione obiectorum secundum rationem solum: & sic soluitur argumētum: nō enim ex sola distinctione obiectorum secundum rationem, causatur distinctio realis potentiarum.

Valde cōsidera vnde distinctio potētiarū.

¶Si potentiæ sint non subordinatę, vt est vegetatiua, & sensitiue exteriores: tota distinctio potentiarum, sumitur ex reali distinctione obiectorum: & sic tenet argumentum neque aliquid cōtra prædicta: potentiæ visiuæ, color, & lumen, & obiectum auditus, sonus: quia realiter distinguuntur: sufficit ad realem distinctionem potentiarum: quia ad inuicem non subordinantur: vna enim nō supponit aliam.

2. Solutio. ¶Secūda solutio: dicimus, quod distinctio obiectorum non est proprie, causa distinctionis potentiarum: quoniam distinctio, diuersitas, vnitas, non sunt propriè causæ: sed potius conditiones requisitæ causarū: vnde hic est proprius modus loquēdi: hæc potentia intellectiua distinguitur ab hac visiua, eò quod hæc potentia intellectiua ordinatur ad hoc obiectum: putà ad ens, seu verum, vt ad finem suum: & hæc potentia visiua, ad suum obiectum, scilicet ad colorem: &c. diuersitas est conditio requisita in ipsis obiectis. Verum non est requisita tanta diuersitas in cōditionibus causandi, quātа in effectibus est: nam ab eadē causa putà à sole, diuersi sunt effectus: quia lutum indurat, & ceram lique facit. Non ergo incōuenit à minori diuersitate in causa, (maximè in modo causandi) prouenire maiorem diuersitatem in effectu: ob quod, etiā si ens, & bonum, nōn distinguantur realiter: poterunt causare distinctionem realē, in potentijs: quod si instes, ergo perfectior erit effectus, sua causa: negatur consequentia, quia vt dictum est, conditio, non dicit causam: sed causę cōditionē: & ob id distinctio, vt sic, perfectionem nō dicit: nam nō accrescit aliqua pfectio, neq; aufertur, per hoc quòd bonū, & ens non distinguantur realiter: sed solum ratione, vel formaliter. Et sic soluitur argumentum: vt dicamus distinctionem obiectorū, causare distinctionem potentiarum, non quia distinctio sit causa, sed quia modus causę ad sensum prædictum.

Instantia.

¶SPECVLAT. VII:
Vtrùm vltra potentias signatas interiores, & exteriores, sit signanda alia, quę sit appetitus.

Idetur quòd non: quia potētiarum distinctio penes obiecta sumenda est: sed idem est quod apprehendimus, vel cognoscimus & appetimus: ergo non est ponēda alia potētia: quæ appetitus dicitur. 1. Argum.

2 ¶Item. In anima sensitiua nō est ponenda potentia distincta, in qua conueniunt etiā non viuentia: quia in non viuētibus est appetitus: ergo sequitur q̄ in anima sensitiua vltra potentias datas non est ponendus appetitus. Maior patet, quia si in sensitiuo aliquid ponitur vt potentia ad operandum, eò quòd sensitiuum est, oportet non conueniat nō sensitiuis. Sed minor est manifesta, quia dicimus lapidem appetere centrum. Et tādem generaliter de omnibus loquens Aristoteles, ait: Bonum est quod omnia appetunt. Aristot. 1. Ethic. c. 1.

3 ¶Vltimò. Si in anima sensitiua inquantū

sensitiua esset ponendus appetitus distincta potentia à suprà dictis, eadem ratione deberet poni irascibilis, & concupiscibilis, vt distinctæ potentiæ: cum videamus in appetitu esse vtrumque: sed est in conueniẽs multiplicare potentias: ergo non sunt aliæ præter signatas.

¶ In contrarium est philoso. qui in isto secundo, distinguit appetitum ab alijs potentijs.

Notan. 1. Triplex est appetitus.

¶ Pro solutione oportet notare, quod triplex ponitur appetitus: quidam naturalis: alius dicitur appetitus sensitiuus, & tertius rationalis. Appetit⁹ naturalis est in igne ad ascẽdendum sursum, & ad sibi simile producendum. quia hoc ex inclinatione naturæ habet: & ponitur in quacunque re ad conseruandum se in esse, & resistendum corrumpenti: & sine aliqua alia præuia apprehensione, vel cognitione, cum inanimata non habeant.

¶ Appetitus sensitiuus est ille, qui est quidem vbi anima sensitiua est. & fertur in aliquod conueniens, apprehensum tamen per sensum: sicut brutum animal fertur in cibum, & potum, quæ apprehenduntur. vt conuenientia suæ naturæ.

¶ Est & appetitus rationalis, qui voluntas dicitur: quo homo fertur in conueniens apprehensum per rationem. Neque de primo appetitu, neque de isto vltimo hic sermo est: nam oblia in sequentibus. quando de voluntate, & appetitu rationali dicemus.

Notan. 2. Vires appetitiuæ, & apprehensiuæ

¶ Præterea est notandum, quod vires, seu potentiæ sensitiuæ, distingui solent in apprehensiuas, & appetitiuas. Apprehensiuæ sunt in duplici differentia: quædam dicuntur apprehensiuæ de foris: & sunt omnes: 5. sensus exteriores, qui apprehendũt res externas, coniungendo sibi sensibilia, vt in præcedenti libro dictum est. Aliæ sunt apprehensiuæ deintus: & istæ sunt sensitiuæ potentiæ interiores: sensus communis: imaginatiua, æstimatiua, & memoria sensitiua. Per has enim potentias internas apprehendimus sensibilia

¶ Vltra huiusmodi apprehensiuas, est de appetitiuis hic speculatio, vtrum sint ponendæ in anima sensitiua. De quo sit prima conclusio.

1. Conclusio

¶ Vltra apprehensiuas de foris, quæ sunt quinque, & deintus, quę sunt quatuor: nullæ aliæ potentiæ apprehẽsiuæ sunt ponendæ in anima sensitiua. Probatur. Ratio ponendi potentias (vt suprà diximus) est necessitas in animali, aliquarum operationũ: sed ad omnes operationes requisitas, & animali conuenientes, ex parte virium apprehensiuarum sufficiunt potentiæ signatæ: ergo non est opus ponere aliam vltrà. Maior est nota. Minor probatur experientia. Nulla quidem dabitur operatio animãtis, quæ non possit compleri illis signatis potentijs. Ratio.

Seqnitur ex ista conclusione, quòd nõ est ponẽdus sensus agens, * quicquid dicat Alfonsus Toletanus, & Ioannes de Ianduno, dato intellectus sit necessarius, vt in sequẽti libro dicemus: quia si sensus agens debet poni, alia potentia distincta à sensu passiuo, iam sequitur quod non sufficerent potentiæ suprà positæ apprehẽsiuę: sed esset necessarium dare vnam potentiam, quæ faceret sensibile, actu sensibile, vt posset sensus passibilis habere suã operationem: sed hoc non est dicendum: quia frustra nihil est ponendum, sed talis sensus agens (si poneretur) frustra esset, cùm sensibile ipsum secũdum se sufficienter moueat potentiã sensitiua. Phantasmata enim nõ possunt agere in intellectum possibilem immediate: neq; possunt mouere, vt infrà dicemus: & ob id est necessarius intellectus agẽs: vt ipsa phãtasmata denudet vel illuminet. Verum in sensu non est opus ob id sufficit sensus potentia passiua, quæ pati potest à sibi proportionato obiecto, quale est sensibile. Ob hoc male opinatus est Ioãnes de Ianduno, qui posuit sensum agentem alium à sensu passibili, sicut ponitur intellectus agẽs alius ab intellectu possibili. Contra quem Agu. Niphus in libro destructionis destructionum. Auerro, cõtra Algazelum probat nõ dari, sicut & Paul. Venetus opinatur. Et Caietanus quidam Thienensis, artium, & medicinæ doctor fecit de hoc peculiarem quæstionem, & recitatis tribus opinio. tenet. 4. quæ est communis, quòd nullo modo debeat poni sensus agens, neque intrinsecus, neque extrinsecus: quia obiecta sensibilia sunt sufficientia ad producendum speciem sensibilem in sensu, & habere sensationem mediante sensibili specie, absque concursu alterius particularis agentis. Corolla.

Ioã de Ianduno 2 de anima quæst. 16. Non datur sensus agẽs Venetus. Caie. Thienensis.

¶ Eadem ergo potentia est sensus agẽs, & patiens, quamuis (vt nominales loquũtur) con-

notatio sit diuersa: nam patiens dicitur in quantum recipit species, & agens, in quantum specie informatus producit actum. Si tamen per sensum agẽtem intelligeremus animam ipsam concurrentem ad sensationem, ponendus esset sensus agens, vt dicit, & bene, Buri. 2. de anima. quæst. 13.

Burida.

2. Cõclusi. ¶Secunda conclusio. Vltra potentias apprehensiuas necessarium est ponere potentiam appetitiuam.

1. Ratio. Probatur. Illæ potentiæ sunt necessariò ponendæ, per quas, operationes conuenietes animali perfecto, debent exerceri, & sine quibus esset imperfectio: sed potentia appetitiua est huiusmodi: ergo ponenda est. Maior ex superioribus cõstat. Minor probatur. Necessarium est viuenti quod insequatur per appetitũ, id quod apprehensum est vt conueniens: aliàs esset magna imperfectio: quia nunquã posset consequi absens, quod sibi necessarium est: sequitur ergo quod appetitus est ponendus.

2. Ratio. ¶Secundò. Si appetitus non esset ponendus, vt potentia alia distincta ab apprehensiuis, eo esset, quia apprehensiuæ sufficerẽt ad prosequutionem apprehensi: sed non sufficiunt. Patet. Potentiæ distinguuntur penes sua obiecta, sed alia est ratio formalis obiecti apprehendere, & alia est prosequi, & tendere ad consequendum apprehẽsum: ob id videmus nonnulla animalia apprehendere, & non prosequi: quia non mouentur potentia appetitiua.

3. Ratio. ¶Præterea. Maior est differentia obiecti appetitus, qui est ad prosequendum apprehensum, ad obiectum virium apprehẽsarum, quàm sit inter obiectum sensus cõmunis, cuius est recipere species, & imaginatiuæ, cuius est retinere: sed hæc differentia recipere, & retinere ponunt, & causant distinctas potentias: ergo hoc quod est apprehendere, & prosequi apprehẽsum, causabit: & sic sequitur appetitum sensitiuum esse aliam potentiam, ab illis signatis: qui non solùm ponitur in homine, in quo anima perfectior quàm in bruto, sed etiam oportet ponere appetitum sensitiuum in brutis in quibus nulla ratio, aut intellectus est.

3. Cõclusio ¶Tertia conclusio. Appetitus sensitiuus est alia potentia ab appetitu intellectiuo, etiã si vna sola anima ponatur in homine. Hic solum cõtendimus probare, istum appetitum sensitiuum esse potentiam distinctam ab alijs: vt in homine, in quo est appetitus intellectiuus: qui est voluntas, appetitus sensitiuus ponatur & potẽtia distincta ab appetitu intellectiuo. Ex quo corroboratur præcedens conclusio secunda, quòd in brutis ponatur potẽtia distincta ab alijs. Probatur hæc conclusio, supposito quod potentia appetitiua nata est moueri ab apprehenso, & sic appetibile vocatur mouẽs non motum, & ipse appetitus, mouẽs motum: vt in sequenti libr. 3. de Anima Aristote. dicit esse mouens non motum: quia mouet potentiam, seu appetitũ, & non mouetur alio genere motus: & potentia mouens mota. Mota quidem ab obiecto: & mouẽs, quia ipsa mouet seipsam ad exercitium actus, & mouet alias potentias ad executionem illius rei appetitę. Tunc ratio sic formatur. Passiua, & mobilia distinguuntur penes distinctionem actiuorum, & motiuorum: eo quòd motiuum oportet sit proportionatum mobili, & actiuum passiuo: sed aliud est motiuũ, quod mouet sensum, quàm quod mouet intellectum: quia vnũ est apprehensum per sensum, & aliud per intellectum: ergo etiam alia erit potentia appetitiua sensitiua ab appetitiua intellectiua. 1. Ratio.

Ratio. 2. ¶Ad idem. Distinctio formalis obiectorũ causat distinctionem in potentijs: sed alia est distinctio formalis obiecti, appetit⁹ sensitiui: quia sensibile: & appetitus intellectiui, quia intelligibile: ergo sequitur ꝙ sunt distinctæ potentiæ. Et dato ꝙ sensibile sit intelligibile, & quod appetitũ per sensitiuum appetitum, sit etiam appetitum per intellectiuum, tamen non sub eadem ratione, sed sub alia: sicut si quis quantitatẽ per visum percipiat, eandem etiam per aurem, non erit sub eadem ratione: quia sub visu ratione coloris, & sub auditu ratione soni: vnum ergo obiectum materiale pertinet ad diuersas potentias: sub ratione diuersa formali: sicut & diuersa obiecta materialia pertinent ad vnam solùm potentiam: quia est solum vna ratio formalis.

¶Non est in præsentiarum appetitus disputandi, vtrum appetitus ad actum concurrant effectiuè, vel obiectum solùm, vel vtrunque. Scotus, Henricus, & Capreo. tenẽt quod solus appetitus est causa ipsius appetitus: vt appetitus intellectiuus volitionis. Goffred. tenet quòd solum obiectũ causa actiua est. Heruæus tamen, Grego- (Vtrũ appetitus ad actũ cõcurrat. Scotus. Henricus. Capreo. Goffredus. Heruæus. Gregorius.)

Adamgodā rius,& Adam Godam ꝓ concurrat poten
tia,& obiectum:quod puto verius. Nō(in
quam) hic disputamus, ne videamur exce
dere metas:alibi commodius.

4. Conclu. ¶Quarta conclu. Sensualitas non est potē
tia distincta ab appetitu sensitiuo, sed solū
Ratio. 1. dicitur actus eius. Patet ex diffinitione:quę
talis est. Sensualitas est appetitus rerum ad
corpus pertinētium: sed hoc est appetitus
sensitiuus: ergo sensualitas non est potētia
distincta.

2. Ratio. ¶Praeterea. Ibi ponēda est distinctio potē-
tiarum, vbi alia ratio formalis obiecti est:sed
inter sensualitatē, & appetitū sensitiuū nō
est alia ratio formalis obiecti:nam vt obi-
que mouet apprehensum per sensum, sed
solum per sensualitatem declaratur motus
S. Tho. in 2. eiusdem appetitus sensitiui. Et cōmuniter so
dist. 24. q. 3. let capi in malā partē, vt.s. sit appetitus sen
ar. 1. ad. 3. sitiuus, vt praeueniens rationem: nō repe-
ritur in brutis sensualitas:quia in ipsis nō
est ratio, sed in homine, in quo motus bru
tales possunt ratione dirigi, dicetur sensua
litas, quando praeueniunt rationē:& sensua
les vocamus homines sequentes tales mo-
tus:at quia aliquando doctores indifferen
ter vtuntur nomine sensualitatis, & appeti
tus sensitiui:sicut in bruto ponitur appeti
tus sensitiuus, ita & debet poni sensuali-
tas, quae eadem potentia est, & non alia. Et
de sensualitate pro sensitiuo appetitu lo-
S. Tho. 3. p. quitur. S. Tho. quando dicit passiones fuis
q. 18. art. 2. se in Christo in sensualitate, vbi per sensua
litatem non potest intelligi id quod in ma
lam partem: quia in Christo nullus fuit
motus appetitus sensitiui praeueniens ra-
tionem. De quo in tertio sententiarum nostris
resolutionib. aspirante Deo.

Cōclusio 5. ¶Quinta conclu. Appetitus sensitiuus, ꝗ vnus
est potentia, diuiditur in duas diuersas po
tentias, scilicet, in irascibilem, & concupisci
Ratio 1. bilē. Probatur. Rō ponendi potētias plures
Irascibilis. & diuersas, diuersitas operationū quę sunt
Concupisci- necessariae animali, est:sed alia est operatio
bilis. concupiscibilis, & alia irascibilis, & vtraq;
necessaria animali:ergo ponendae sunt ira-
scibilis, & concupiscibilis potentiae distin
ctae. Probatur. Necessarium est in eo ꝙ in-
clinetur ad prosequendū, quae conueniūt
secundum sensum, & datur cōcupiscibilis.
Est praeterea necessariū animāti, vt resistat
impugnantibus, quae conuenientia impu-
gnant, & nocumenta inferunt: quia aliàs
si in eo non esset haec operatio, non esset
sufficienter ei prouisum, si non posset im-
pugnantibus resistere: sed hoc non fit per
concupiscibilē:oportet ergo fit per irascibi S. Tho. p.p.
lem: & sic ponuntur duae potentiae distin- q. 81. art. 2.
ctae, irascibilis scilicet, & concupiscibilis.

¶Secundo, vbi est aliqua particularis ratio 2. Ratio.
obiecti formalis, ibi oportet ponere poten
tiam distinctam:sed inter obiectum concu
piscibilis & irascibilis est:ergo ponūtur di- S. Tho. 1. 2.
stinctae potentię. Patet. Obiectū cōcupisci q. 23.
bilis est bonū apprehēsum per sensum, non
arduum, nec habens rationē difficilis: sed
obiectum irascibilis est bonum apprehen-
sum per sensum, sed quod habet rationem
difficilis: vt quando debet insurgere con-
tra impugnantes prosequutionē boni: sed
haec arduitas, alia ratio formalis est: ergo
oportet ponere distinctas has potentias.
Et ponuntur in anima sensitiua inquan-
tum sensitiua, & in animali in quantum
animal est, cui conuenit ad suam perfectio
nem prosequi delectabile per concupiscibi
lem, & insurgere cōtra arduitatē per irasci
bilem. Sic Aristo. dicit. 8. de animalibus, ꝙ Arist.
sunt pugnae de cibis, & venereis. Et distin-
ctio irascibilis, & cōcupiscibilis satis proba
ri posset, eo quod passiones irascibilis vidē
tur cōtrariari passionibus concupiscibilis:
quia cōcupiscētia accensa irā minuit, & ira
accēsa minuit cōcupiscētiā, vt in plurib⁹.

¶An irascibilis, & concupiscibilis in appeti S. Tho. p.p.
tu rationali distinguātur, inferius dicetur. q. 81. art. 2.
Pro nunc solum in appetitu sensitiuo poni & q. 82. ar
mus:quia in intellectiuo non est necessa- ticu. 5.
rium ponere diuersas potentias, cùm vna
sufficiat ad omne bonum, siue sit arduum,
siue non: tamen non sic appetitus sensiti-
uus:quia non est vniuersalis.

¶Ad primū. Concedimus distinctionē po Ad argum
tentiarum sumendam ab obiecto formali:
sed negamus esse idem obiectum quantū
ad formale:quia aliud est apprehendere, a
liud appetere apprehēsum, & prosequi. Et
ista potentia praesupponit aliam, & stat ap
prehensionem, sine prosequutione esse, li-
cet non è contra.

¶Ad secundum dicimus, ꝙ in non viuenti Ad secūdū.
bus est appetitus naturalis, qui sequitur ex
inclinatione naturam talis formae sine ali-
qua apprehēsione:cū in bruto ponimus ap
petitū sensitiuū, qui sequitur aliā apprehen
sionem:ita quod differētia ad appetitum
illis in quibus non est apprehēsio: etiam
si vterque sit ad cōueniens secundum natu
ram:

ram: eſt tamen differentia latiſsima: quia vnus ſine apprehenſione: alius nõ ſine ea.

¶ Ad tertium dictum eſt iam, in anima ſenſitiua ponendam iraſcibilem, & concupiſcibilem, in quam immediatè ipſe appetitus ſenſitiuus diuiditur: & ſic Gregor. Nicenus, & B. Damaſcenus ponunt iraſcibilem, & concupiſcibilem partes appetitus ſenſitiui. Et ad modum quo in potentijs interioribus apprehenſiuis ponitur æſtimatiua, quę eſt eorum quæ ſenſum nõ immutant: quia conuenit animanti, ſic etiã oportet q̃ in parte appetitiua non ſolùm ſit vis quæ appetat, quod eſt cõueniens ſecundũ ſenſum, ſed etiã quod non eſt cõueniẽs ſecundũ delectationẽ ſenſus, ſed ſecundũ q̃d eſt vtile animanti ad ſuã defenſionẽ: & ſic opponitur iraſcibilis diſtincta à concupiſcibili. *Gregorius Nicenus. Damaſceñ.*

QVia in præcedenti ſpeculatione de iraſcibili, & concupiſcibili, prout in anima ſenſitiua ſunt, diſſeruimus, quamuis vtcunq; videatur digreſsio, non erit tamen alienũ ab ſpeculatione præſenti (vt ſemel abſoluamus omnia quæ intelligẽda ſunt in anima ſenſitiua) quęrere, vtrùm in anima ſenſitiua eò quod ſenſitiua vltrà ſuprà dicta ponantur aliquæ paſsiones quæ ſunt operationũ principia, diſtincta ab ipſis ſupra dictis potentijs. Hac ratione quæritur.

¶ SPECVLATIO. VIII.
Vtrùm ſint ponendæ paſſiones in anima.

1. Argumẽ.
Idetur quòd paſsiones non ſint ponendę in anima. Paſsio dicitur à pati: ita vt paſsio ibi ſit, vbi & pati: ſed anima non poteſt pati: ergo in ea nõ eſt paſſio. Patet. Illud quod eſt indiuiſibile, & inalterabile non poteſt pati: ſed anima eſt huiuſmodi.

2. Argumẽ. 1. De aia. ¶ Item. Id quod eſt immobile, non poteſt pati: ſed anima eſt immobilis, vt Ariſt. probat: ergo non poteſt pati: quòd ſi non poteſt pati, neque in ea erunt paſsiones. Sed probo q̃ pati ſit moueri: nã ſi patitur, ergo ab aliquo agẽte patitur: vel ergo patit qa alteratur, vel quia augetur, vel quia locũ acquirit, vel aliqua alia ſpecie motus: ſequitur ergo quòd pati eſt moueri: & ſic nulla paſsio erit in anima.

¶ Tertiã. Omne quod patitur, ab aliquo contrario patitur: ſed animæ, cùm ſubſtantiã ſit, nihil eſt contrarium: ergo in anima non eſt paſsio. 3. Argumẽ.

¶ In contrarium eſt Ariſto. qui in. 2. Topicorum ait, paſsio eſt in concupiſcibili. In contra.

¶ Pro ſolutione notandum, q̃ pati tripliter accipitur. Primo modo, cõmuniter: & ſic omne recipere, pati eſt, etiam ſi nihil abijciatũ à re: vt aer quando illuminatur, patitur: quia lumen recipit à luminoſo, quãuis nihil abijciatur, ſed perficitur. Notand. 1. Pati tripliciter.

¶ Secundo modo pati, eſt, aliquid recipere cum abiectione alterius: quod poteſt eſſe, vel abijciendo diſconueniens: vt fit quãdo animal ſanatur: quia ægritudinem abijcit alio modo quomodo abijcitur conueniens: vt quando animal ægrotat. Et iſte eſt tertius modus, & propriſsimus patiẽdi: quia pati eſt patiens trahi ab agente: & tunc aliquid trahitur, quando recedit ab eo quod ſibi conueniens erat.

¶ Omnibus iſtis modis in anima contingit paſsio: ſed primo modo de per ſe: vt quando intelligit, & ſentit: quod cùm ſit paſsio, perficitur tamen. De iſto modo paſsionis non eſt in præſenti ſpeculatio: ſecundo, & tertio modo quando eſt cum abiectione non poteſt eſſe ſine aliqua corporali tranſmutatione: ob quod in anima non poteſt eſſe paſsio propriè dicta, niſi ſit de per accidens, in quantum compoſitum patitur: & dicatur anima, quæ pars compoſiti eſt, pati.

¶ Eſt etiam conſiderandum, quòd cùm paſſio trahat quodammodo patiens, potiùs in parte appetitiua poni debet, ſi ponẽda eſt, quàm in parte apprehẽſiua. Ratio eſt: quia animæ pars appetitiua fertur in rem, vt in ſe ipſa eſt. Quaproter dicit phil. 7. metaph. quod bonum, & malum, quæ ſunt obiecta appetitiuæ potentiæ, ſunt in ipſis rebus: at pars apprehenſiua trahit rem ad ſe, in quãtum rem quam apprehendit, & cognoſcit per ſpeciem in ſe habet: & ſic dicit ibidem Ariſtoteles quòd verum, & falſum, quæ ad cognitionem pertinent, nõ ſunt in ipſis rebus, ſed in mente. Ecce quomodo ratio Notand. 2. Differentia inter intellectũ & appetitum. Ariſto.

passionis magis ad partem appetitiuã pertinet, quàm ad apprehensiuam, vel cognoscitiuam.

Corolla. ¶ Ex quo sequitur, cum in anima sensitiua solùm ex parte appetitus, sit irascibilis, & concupiscibilis: ipsi passiones sunt ponendæ, in huiusmodi potentijs debeant poni. De quo sit. 1. Conclusio.

1. Cõclusio ¶ Passiones in vniuersum quæ in anima sensitiua ponũtur sunt tantum vndecim. Amor: desideriũ: delectatio: odium: fuga: tristitia: spes: desperatio. timor audacia. ira.

Ratio.] Probatur. Passionum distinctio penes obiectu sumenda est: sicut habituum, actuũ, & potentiarũ: sed tot sunt differentiæ obiecti, quot sunt passiones nominatæ, & nõ amplius: ergo solũ sunt ponendæ istæ. Maior est manifesta. Minor probatur. Passiones vel respiciunt bonũ, vel malũ: si bonũ, vel est arduum, vel non est arduum: si non est arduum, ponuntur tres primæ: Amor: desideriũ: delectatio. Patet. Proposito aliquo bono, est quędam adaptatio, vel inclinatio, seu appetitus ad id, ea rõne qua omnia appetunt bonum vt dictũ est. Et secundum diuersitatẽ appetituũ ponitur diuersitas amoris: nam si est appetitus naturalis, quia non consequitur aliquam apprehensionem, est amor naturalis: vt in lapide ad descensum deorsum: si sequatur apprehensionẽ sensitiuam illius boni, est passio sensitiuę partis, quæ amor dicitur. Post amorẽ sequitur ꝙ tendat ad tale bonũ amatũ, & sibi conueniẽs: & sic est desideriũ. 2. passio. Et post, est habere rẽ præsentẽ, & quietari in ea, respectu cu' p̃cessit amor & est, delectatio. Et ꝙ istæ distinguãtur, patet: quia bonũ ad appetitũ aliter se habet, in quantũ est conueniens, & aliter in quantũ tẽdit in eum, & aliter in quantũ quiescit in eo: sed vbi est alia & alia ratio obiecti oportet ponere aliã, & aliam passionẽ: sequitur ergo tres has passiones ponendas, & distinctas esse respectu boni conuenientis, nõ habentis rationem difficilis.

Arist. 1. Ethico. cap. 1.

S. Tho. 1. 2. q. 26. art. 1.

Amor. Desideriũ Delectat.

¶ Ratione mali ponuntur aliæ tres correspõdẽtes illis: nã quãdo est aliquod malũ, & disconueniẽs, est odiũ, primò: sicut respectu cõuenientis erat amor. Et cùm sit odiũ, est naturaliter recess' ab illo: & sic est fuga. Quod si malũ sit pręsens, tristitia est. Ecce vnde sumũtur tres passiones: quia per istas appetitus trahitur. Et malũ non eodẽ modo se habet in ratione discõuenietis, & in rõne fugę, & in ratione qua præsens est: ergo vbi est alia & alia ratio obiecti mouẽtis, & trahentis, oportet ponere aliã passionẽ, & aliã: & sic sunt in vniuersum. 6. passiones positæ respectu non difficilis: respectu boni tres, & respectu mali aliæ tres.

Odium. Fuga. Tristitia.

¶ Sunt & aliæ quinque quæ respiciunt bonũ, & malũ, vt habent rationẽ difficilis. Respectu boni, est spes, & desperatio. Spes, quando illud arduum putat se posse consequi, quãuis habeat difficultatẽ. Quòd si nõ existimet se posse cõsequi, est desperatio. Quia ergo non eodẽ modo se habet appetitus in hoc quod speret consequi, vel succũbat, ponuntur duæ distinctæ passiones. Respectu mali si sit arduum est timor, & si putat se posse prævalere, & vincere malũ tale, & insurgit ad id, ponit̃ audacia: & sunt duæ passiones distinctæ: quia licèt sit idem obiectũ: nõ eodẽ modo mouet appetitum quando timetur, & quando putat se posse euadere.

Spes. Despera. Timor. Audacia. Ira.

¶ Alia est passio, quæ ira dicitur, & est quãdo iam malũ est præsens, & adhuc excãdescit, & accenditur ira: vt etiã præsens malũ euitet, & est ira. Alia est ratio mouẽdi in malo, quãdo solũ timetur, & antequã eueniat, putans superare, audet, & quãdo iã est præsens, vult euitare: respectu cuius est ira: & sic manet ꝙ sint vndecim passiones, sex respectu non difficilis, & 5. respectu ardui.

¶ Et potest signari ratio. Respectu diuersorum mouentium oportet ponere diuersitatẽ in mobilibus, vel motis, sed modi mouentium sunt. 11. diuersi: ergo & passiões, respectu quarum mouetur appetitus, oportet sint vndecim. Patet. Si bonum non est arduum, vel mouet, quia conueniens: & sic est amor: vel mouet ad prosequutionem: & sic est desiderium: vel mouet ad quietẽ in eo: & est gaudium, vel delectatio. Respectu mali non ardui: vel mouet quia disconueniẽs: & est odium: vel mouet vt recedat: & est fuga: vel mouet, quia præsens: & est tristitia. Respectu ardui boni, vel mouet, quia putat se posse cõsequi: & est spes: vel quia non prævalebit: & est desperatio. Si respectu mali, vel mouet vt absens: & est timor: vel mouet vt absens, sed possibile vitari: & est audacia: vel mouet vt iã præsens: & est ira. Non est alius modus mouendi quare non ponitur alia passio in parte sensitiua.

Ratio.

Amor. Desiderium Gaudium.

Odium. Fuga. Tristitia. Spes. Desperatio Timor. Audacia. Ira.

2. Cõclusio ¶ Secunda cõclusio. Sex primæ passiones: Amor:

Amor: desiderium: gaudium: odium: fuga: & tristitia ponuntur in appetitu concupiscibili tanquàm in subiecto, & passiones cõcupiscibilis vocantur. (Ratio. 1.) Probatur. Illa quæ appetitum mouent, & non sub ratione ardui, ad appetitũ cõcupiscibilẽ spectant: sed oẽs illæ sex passiones sunt huiusmodi: ergo sequitur ꝙ ponuntur in concupiscibili.

(Ratio. 2) ¶Præterea. Ibi ponetur passio sicut in subiecto, vbi est ratio obiecti potentiæ: sed in passionibus supra dictis, quæ sunt respectu non difficilis, reperitur ratio obiecti potentiæ concupiscibilis, quæ est non arduum: ergo illæ passiones, quæ sunt ardui, ibi debent poni. Maior patet: quia si fiat sermo de albedine ad quam spectat potentiam, oportet dicamus ad visiuam, quia in albedine est ratio potentiæ visiuæ, nempe color: sic in proposito in istis sex passionibus.

(3. Cõclusio) ¶Tertia conclusio. Quinq; aliæ passiones: spes: desperatio: timor: audacia, & ira ponuntur in appetitu irascibili tanq̃ in subiecto. (Ratio. 1.) Probatur. Illa quæ habent rationem ardui, spectant ad irascibilem: sed istę. 5. passiones sunt huiusmodi: ergo ibidem ponentur tanquàm in subiecto.

(Ratio. 2.) ¶Item. Istæ. 5. passiones in appetitu sensitiuo debẽt poni, quia per eas trahitur quodammodo: ergo vel in concupiscibili, aut irascibili: sed nõ in concupiscibili: quia ibi solum ponuntur illa quæ participiant rationem obiecti potentiæ, scilicet, non arduum: ergo sequitur ꝙ debent, poni in irascibili tanquàm in subiecto, cuius obiectũ arduum est.

(4. Cõclusio) ¶Quarta conclusio. Cùm omnes passiones tam irascibilis quàm concupiscibilis habeant contrarium, sola ira nullum habet. (Ratio.) Patet. Amor habet pro contrario odium desiderium, fugam, & gaudium tristitiam habet sibi oppositum. Quòd ista adinuicẽ sint contraria patet: quia respectu eiusdẽ non simul se compatiãtur sub eadem ratione. Passiones irascibilis similiter: nam spes desperationi contraria est: sicut timor, & audacia: sed ira nullum habet contrarium, nisi vacuitatem iræ dicamus ei cõtrariam, quod non est propriè loqui: nam si ira haberet aliquod contrarium, esset vel respectu accessus vel recessus nõ respectu accessus, quia respectu accessus, ipsa ira est: ergo erit respectu recessus: sed non potest esse quia iã malũ est præsens: ergo nõ potest esse recessus: nec respectu boni, vel mali: quia (S. Tho. 1. 2. q. 23. art. 3.) malo pręsenti opponitur bonum pręsens: sed bonum præsens iam non habet rationem ardui: & sic pertinebit ad concupiscibilem, vt gaudeat: ergo ira nullum habet contrarium, cùm omnes aliæ passiones habeant suum.

(5. Conclsu. Cõtrarietas duobus modis consideratur.) ¶Quinta conclusio. Cõtrarietas in passionibus irascibilis inuenitur duobus modis, & in passionibus concupiscibilis solũ vno modo.

¶Et priusq̃ probem, suppono quòd concontrarietas in passionibus secundùm contrarietatem motuum, & mutationum sumenda sit: quia passio motus quidã est, vt dicit Arist. (Arist. 3. physic.) Et duplex est cõtrarietas in motibus, & mutationib⁹: aut penes accessum, & recessum ad eundem terminum: vt est in mutationibus vt generatio: quia accessus ad substantiam, fit contraria corruptioni, quæ est recessus, ab eadem.

¶Alio modo sumitur propriè, secundùm diuersitatem terminorum: vt in motibus: Dealbatio est contraria denigrationi: quia termini sunt contrarij, albedo, & nigredo. Istis duobus modis in passionibus animæ contrarietas potest reperiri.

(Ratio. p. p.) ¶Probatur conclusio quo ad primam partem, quòd in passionibus irascibilis sit contrarietas vtroque modo. Primò. Est per accessum & recessum ab eodẽ. Patet: q̃ a spes, est accessus ad bonũ arduũ, & desperatio est recessus ab eodẽ: quia superatã ab arduitate, & succumbit. Eodem modo timor, & audacia: quia ad malum arduum est accessus per audaciam, & ad vincendũ est recessus ab eo per timorem.

¶Reperitur etiam alia contrarietas penes terminos contrarios: quia spes timori contrariatur, & desperatio audaciæ. Horum ratio est: quia bonum arduum in quãtum bonum, habet vt sit accessus: & quatenus arduitatẽ habet, potest esse recessus ab eo.

(Ratio. 2. p.) ¶Secunda pars. In passionibus concupiscibilis solũ reperitur vnus modus contrarietatis, scilicet, penes terminos contrarios, amor, odio, & desiderium, abominationi, vel fugæ, & gaudium tristitiæ opponitur: sed non reperitur cõtrarietas penes accessum, & recessum ab eodem: quia ad malum nõ potest esse accessus: neque à bono absolutè consideratum: vt obiectum est concupiscibilis, potest quis recedere. *Dixi absolutè quia bonum cõsideratum sub aliqua ratione mali, potest quis refutare & ab eo re

dere.

Cõclusio 6. ¶ Sexta conclusio. Passiones irascibilis & dicuntur priores quàm concupiscibilis, & posteriores eis, secundum aliam, & aliam considerationem: nam respectu passionum concupiscibilis, quæ important quietem, sunt priores, & respectu passionum concupiscibilis, quæ important motum, sunt posteriores. Probatur, supposito quòd passiones concupiscibilis aliquæ important motum: vt amor, desiderium, odium, & abominatio. Aliæ important quietem: vt gaudiũ: quia de bono præsenti, & tristitia, de malo præsenti. In passionib⁹ irascibilis nulla est, quæ importet quietẽ: quia iam si esset præ-

Ratio. p.p. sens, non haberet rationem difficilis. Probatur conclusio. Nam tristitiam præcedit timor, & audaciam: sicut gaudium, spes, & desperatio: ergo irascibilis passiones præcedunt illas, quę sunt cõcupiscibilis in quiete.

Ratio. 2 p ¶ Altera pars probatur: quia amor, & desiderium, præcedunt spem, & desperationem: sicut odium, & abominatio, timorem, & audaciam: & hoc quia istæ passiones concupiscibilis dicunt motum: sequitur ergo quod in vno sensu præcedunt, & in alia consideratione sequuntur.

Corolla. ¶ Ex ista conclusione sequitur, quòd omnes passiones irascibilis, habent principium in passionibus concupiscibilis, & in eis terminantur. & sic irascibilis passiones, sunt velut medium inter passiones concupiscibilis, quæ important motum, & inter eas quæ quietem. Apertum est enim: quia prius est amor, & desiderium, quàm spes: & prius odium, & fuga, quàm timor.

7 Conclus ¶ Septima conclusio. Sicut inter omnes cõcupiscibilis passiones amor prima est, sic inter omnes irascibilis spes. Pro-

Ratio p p. batur prima pars. Naturaliter prius est bonum, quàm malum: ergo prius est amor, qui respectu est boni, quàm odium, quod est respectu mali.

Aristotel. S. Tho. 1.2. q. 22. art. 4 ¶ Præterea. Prius est intentio finis, quam sit tendentia: & in intentione prius est connaturalitas quædam, & conuenientia ad bonum, quod habet rationem finis: sed hoc facit amor: ergo amor prius est quam quęcunque alia passio.

¶ Item. Si quis odit, eò odit, quia amat: nã si odit disconueniens est, quia amat contrarium tanquàm conueniens, & amat illud cui illud malum non conuenit.

Ratio. 2. p. ¶ Alia pars, quòd spes sit prior inter passiones irascibilis, patet: quia est de bono: bonum naturaliter prius est, quàm contrariũ: & sic est prior quàm timor: imo & quã desperatio: nam cùm bonum arduum mouet statim est spes: sed cognita arduitate, desistit ab spe desperando: prius ergo spes est desperatione.

¶ Octaua conclusio. Inter omnes passiones tam irascibilis quàm concupiscibilis solùm istæ. 4. principales, & potissimæ dicuntur: gaudium, tristitia, spes, & timor. Patet: quia omnes quæ sunt concupiscibilis de bono, in gaudio terminantur, & quæ sunt de malo, in tristitia: & sic omnes aliæ, ad has duas vt ad principales referuntur. Eo enim quis amat, & prosequitur amatũ: vt in præsentia gaudeat: quòd si odit, & fugit, & non euitat, tristitia est: & sic est terminus. 8. Cõclusio Ratio.

¶ Spes in irascibili est de bono futuro arduo: quòd si consequatur, iam gaudium est, quod ad concupiscibilem spectat. Et timor est de malo: quod si non euitet, iam tristitia est, quæ pertinet ad concupiscibilem. Et solum istæ. 4. passiones sunt principales: duæ irascibilis, & duæ concupiscibilis.

¶ Nona conclusio. Amor qui ex bono, & cognitione, & similitudine, causatur, vnionem, inhæsionem, extasim, zelum, liquefactionem, fruitionem, languorem, & feruorem causat. Ista conclusio plures habet particulas, & breuiter probantur: quia amor est passio appetitus, quia omnia appetunt bonum: & ex cognitione: quia incognita diligere non contingit, & quilibet naturale suum simile diligit. Ecce quomodo amor ex illis causatur. 9. Cõclusio D. Th. 1. 2. q. 28. Arist. 1. Ethic. ca. 13

¶ Sed quod amor efficiat vnionem, patet: quia vis vnitiua est, quæ facit vnum cum amato, in tantum vt inhæreat: & amans sit in amato magis quã in se. Quapropter potius in eo quem amat anima, quàm in eo quem animat, est. Hinc contingit quòd vehementer amantes sui obliti, solùm in amato requiescunt. Atque extasim causat: quia extra se ponit: & secundùm partem apprehensiuam, cogitando de amato, & secundũ partem appetitiuam, pro quanto transfert se ad amatum. Et quidem in amore amicitię simpliciter: in amore concupiscentiæ secundum quid, inquantum amans non contentus gaudere bono quod habet, quærit frui aliquo extra se. At quia illud bonum quod quærit, sibi vult, non simpliciter dicitur exire extra se. In amore amicitiæ tamen, quia Vnio. August. Extasis. Amor amicitiæ, amor concupiscentiæ.

non

non quærit seipsum, sed amatum propter se, exit simpliciter extra se.

Zelus. ¶ Causat & zelum: quia intẽsus amor intẽdit excludere omne id quod repugnat amato: & homo zelat bonum amici: vt vitet qđ illi contrarium est, & quærit quandam singularitatem in amando.

Liquefactio. Fruitio. Languor. Feruor. ¶ Causat etiam liquefactionem: quia si pręsens est amatum, quodammodo locum dat amato: vt tanquàm penetret omnia: & sic est fruitio amati: quod si amatũ non sit pręsens, est lãguor: quia videtur deficere ob absentiam, & sequitur feruor vt habeat.

10. Cõclus. ¶ Decima conclusio. Delectatio, quæ & gaudium, in rationali creatura dicitur: si spiritualis sit, excedit omnem carnalem. Inter carnales verò illa quę tactus vehementior, & potentior est.

Ratio. 1. p. Prima pars probatur: quia cùm delectatio sit passio, quæ in præsentia boni habiti, est in homine & in bruto: at in homine solùm delectatio gaudium dicitur: quia cum cognitione boni habiti est: sed in bruto solùm delectatio dicitur.

Ratio. 2. p. Vehementior delectatio spũalis, quàm carnalis. ¶ Secũda pars, quòd delectationes spirituales sint vehementiores, patet: tùm quia magis delectatur homo, cũ cognoscit aliquid intelligendo quàm cùm cognoscat sentiendo: quia cognitio intellectus perfectior, & magis reflectitur ipsa potentia intellectiua supra suum actum. Et potentia cognitiua est magis dilecta: nam quilibet vellet potius carere visiua potẽtia, quàm intellectiua. Et si fiat comparatio ad ipsas delectationes, spiritualis est vehementior secundùm tria, quæ requiruntur ad delectationem, scilicet,

Tria requisita ad delectationem. bonum coniunctum, & id cui coniungitur, & ipsa cõiunctio. Nam ipsum bonum spirituale est melius, & magis dilectũ, quam corporale: cuius signum est, quod homines abstinent à magnis voluptatibus ne perdant honorem: quod est bonum intelligibile.

¶ Item. Ipsa pars intellectiua est multo nobilior, magis cognoscitiua, quàm sit sensitiua. Et respectu. 3. scilicet, coniunctionis etiã patet: quia est magis intima, & magis perfecta, & magis firma quã corporalis. Intimior quidẽ quia sensus solùm circa exteriora: intellectus verò vsque ad rei essentiã penetrat. Item, quia cõiunctioni corporeæ adiungitur motus qui est quid imperfectũ, de cuius ratione est, ꝙ non habeat omnes partes simul: & sic delectationes corporeæ nunquàm sunt secũdum se totaliter, sed spirituales sine motu: & sic totæ simul.

¶ Est firmior: quia delectabilia corporalia sunt corruptibilia, & citò deficiunt: sed spiritualia sunt incorruptibilia: & ob id secundum se delectationes spirituales sunt vehementiores, licèt quo ad nos cõtingat contrariũ: quia, scilicet, sensibilia nobis magis nota quàm intelligibilia. Q[illegible] sunt vehementiores.

¶ Secũdò: quia delectationes sensibiles sunt cum transmutatione corporali.

¶ Tertio: quoniam delectatiões corporales appetuntur velut medicinæ quædam contra defectus, vel molestias, ex quibus tristitiæ oriuntur. Aristote.

¶ Alia pars, quòd delectatio quę secundum tactũ est, sit vehementior, patet ratione vtilitatis: quia magis ad cõseruationem animalis illa quę per tactũ, vt est cibus, licèt ratione cognitionis delectatio quæ est visus, sit maior. sed simpliciter illa quæ secũdũ tactũ: quia concupiscentiæ naturales, vt est cibi, & venereorum, ad tactum pertinent.

11. Cõclus. ¶ Vndecima cõclusio. Spes prima passionũ irascibilis, quæ in brutis reperitur, causatur ex experiẽtia: quæ maximè in iuuenibus, & ebriosis abundat. Prima pars ex superioribus patet. D. Th. 1. 2. q. 40. art. 6.

¶ Secunda pars, ꝙ sit in brutis, patet: quia si canis videat leporem à longe, nõ mouetur ad ipsam: & quando insequitur, si elõgatur, desistit, quia desperat: ergo habet spem.

¶ Alia pars, quòd experientia soleat spem causare, patet: quia homines bene experti intelligunt rei difficultatẽ, quando sese offert: vnde & spem habẽt, & vires sumunt: econtra inexperti succumbunt cùm primò sese offert aliqua ratio ardui.

In iuuenib⁹ maximè spes abundat. ¶ Quòd in iuuenibus maximè ambundet, Aristo. in libro rhetorico. probat propter tria. Primò: quia multum habent de futuro tẽpore, & parum de pręterito: & sic parum habent de memoria, & viuunt in spe.

¶ Præterea. Propter caliditatem naturæ habent multos spiritus: & cor ampliatur, & ex amplitudine cordis est, quòd sint animosi, & bonæ spei.

¶ Tertio: quia cùm non sunt passi repulsam in suis conatibus, putant aliquid sibi possibile, quod tamen est impossibile: & sperant multum. Cùm ergo conditiones spei sint futurum arduum, & possibile adipiscũ sta in iuuenib⁹ maximè, ideo sunt bonæ spei.

¶ Item, & ebriosi: quia in eis sunt duo, caliditas: s. & spirituum multiplicatio propter

vinum. Secundò, inconsideratio periculorum: & hac ratione stulti, & deliberatione non vtentes, omnia tentant, & sunt bonæ spei: quos vocamus temerarios.

12. Cōclus. Timor non est de malo culpæ. D. Th. 1. 2. q. 28. ar. 3. Ratio. p. p. S. Tho. 2. 2 q. 65. art. 1. ad. 3. & q. 19.

¶ Duodecima conclusio. Timor, qui de malo culpæ non est, in repentinis maximè apparet, contractionem facit, & consiliatiuos esse: atque sic tremorem causat, vt operationem impediat: cuius species segnities: erubescentia: verecundia: admiratio: stupor, & agonia ponuntur.

Ratio. 2. p.

¶ Probatur φ nō sit de malo culpæ. Timor est de aliquo arduo malo, quod facilè vitari nō potest, & nō est in nostra potestate: sed malū culpę vitari potest, & in nostra est potestate: aliàs nō esset malum culpę: ergo nō est timor propriè de malo culpæ.

¶ Alia pars, φ in repentinis maximè patet: quia cùm timor sit de malo φ eminet, & facilè non potest vitari, repentina mala sunt huiusmodi: quia hominē imparatum aggrediuntur: ex quo magis timemus.

Ratio. 3. p. Contractio

¶ Quod faciat cōtractionē, patet: quia timor euenit ex phātasia alicuius mali eminētis, φ difficile potest repelli: & hoc non nisi ob debilitatē virtutis euenit, sed vbi est debilitas in virtute, ibi contractio est: ergo timor causat contractionem.

Tremor.

¶ Et tremor causatur: quia cū sit cōtractio ab exteriorib⁹ ad interiora, partes exteriores manēt frigidæ, & causatur tremor ex debilitate virtutis continentis mēbra, quia deficit calor, qui est instrumentum motus: vt ait Aristot. in lib. 2. de anima.

¶ Et cessat operatio: nam ex eo quòd membra manent sine calore frigida, nō possunt moueri. Omnia ista experientia constant in timentibus.

Species timoris. Segnities.

¶ Quòd illæ sint species timoris. 6. patet: quia malū potest timeri in operatione ipsius hominis dupliciter. Primò, labor grauans naturam: & est segnities, qua quis refugit operari ob timorem excedentis laboris.

Erubescen. Verecūdia.

¶ Secundò. Potest timeri turpitudo lædentis opinionem: & si sit in actu committendo, erubescentia est: & si in turpi facto, est verecundia.

Admirationis, stupor.

¶ Si sit malum in exterioribus rebus, tripliciter cōsideratur: vno modo, ratiōe suę magnitudinis, cùm aduertit malum, cuius exitū non sufficit cōsiderare, & est admiratio. Secundò potest esse ratione dissuetudinis, quia scilicet, malum inconsuetum se se offert, & est stupor, qui causatur ex insolita imaginatione.

Agonia.

Tertio, rōne improuisionis: vt sunt infortunia futura, & ponitur agonia. Ecce quomodo sex sunt species timoris.

13. Cōclus. S. Tho. 1. 2 quæst. 46. Aristot. 7. Ethico. Vide Abul. Matthæ 5 quæst. 150.

¶ Cōclusio. 13. Ira, passio vltima irascibilis, quę cū ratione est, minus malum est quàm odiū, ad illos ad quos iustitia pertinet. Tres species habet: fel, maniam, & furorem.

¶ Prima pars patet ex supra dictis: sed φ cū ratione sit, probatur ex Aristo. Ira cōsequitur rationē aliqualiter: quia cùm ira sit appetitus vindictæ, sine collatione nō potest esse ad nocumentum illatum: ergo ira in isto sensu cum ratione est.

Ratio. 2. p.

¶ Quòd sit grauius odium, ira, patet: quia odiens appetit malū ei, quem odit: sed hoc in quantum est malum: & nociuū: sed irat⁹ appetit malū, nō inquantū malum, sed in quantum vindicatiuum est: & ob id habet rationem boni, inquantū putat esse bonū: at malum velle alicui, inquantum malum, grauius est, φ ei velle malū sub ratione boni: ergo odium est grauius quàm ira.

Ratio. 3. p.

¶ Quòd ad illos sit ad quos iustitia, patet quia ira vult vindictā sub ratione iustitiæ: ergo ad illos ad quos iustitia erit.

Gregorius. S. Tho. 1. 2 q. 46. a. 8.

¶ Quòd sint. 3. eius species (vt ponit Gregor. Nicenus) patet, quæ sumuntur secundum φ dant iræ aliquod augmētum: quod tripliciter contingit: vno modo, ex facultate ipsius motus, & talis ira vocatur fel: quia citò accenditur. Alio modo ex parte tristitiæ causantis iram, dum in memoria manet: & sic est mania, à manendo. Tertia ex parte eius quòd iratus appetit, scilicet, vindictam: & ponitur furor, qui non quiescit donec puniat. Ob id Aristotel. 4. Ethicor. quosdam irascentium vocat acutos: quia citò irascuntur: alios amaros, quia diu retinent iram: alios difficiles: quia nunquàm quiescunt.

Fel. Mania. Furor. Amarus. Acutus. Difficilis.

14. Cōclus. Abulens. Matth. 5. quęst. 151.

¶ Decima quarta conclusio. Ira, cuius motiuum paruipensio irascentis, & excellentia est, causat delectationem, & feruorē in corde, atq; taciturnitatem: & tandem rationis vsum impedit.

Ratio. p. p.

¶ Prima pars patet ex Arist. 2. Rhetori. qui ponit tres species paruipēsionis: Despectū. Epireasmum: id est defectum volūtatis implendæ, & cōtumeliationem: cùm ergo ira appetat nocumentum alterius, inquantum habet rationem iusti vindicatiui, quòd quis sciēter alium paruipendat, facit vt quis irascatur, quia ibi maior ratio iustitiæ

in via

in vindicando, quanto est iniustitia maior, in contemnendo.

Ratio.2.p. ¶Secunda pars patet ex Aristo. qui ibi dicit, quòd homines propter excellētiam indignantur. Ratio est: quia quāto maior est excellentia personæ, maior iniustitia fit inferendo ei iniuriam: & ex hoc magis quis insurgit in iram, ad hoc iniustum vindicandum. Et consequenter, quāto est maior defectus in eo qui facit iniuriā, est maius motiuum iræ in eo qui iniuriam passus est, & mouetur ad iram.

Ratio.3.p. ¶Quòd ira causet delectationem, Aristot. probat ibidem, qui dicit, esse melle dulciorem. Ratio est: quia quanto maiori tristitiæ obuiatur, maior est delectatio: sed per vindictam, quæ ex ira est, maiori tristitiæ obuiatur, scilicet, qꝫ quis passus fuerit iniuriā: & si vindicta fuerit præsens realiter, fit perfecta delectatio, quæ tristitiam excludit: sed antequàm sit in re vindicta, fit ei præsens per spem. Alio modo per continuam cogitationem: & causat delectationem, sed non perfectam: vt omnem excludat tristitiam. Ratio ergo hæc est. Quodlibet bonū desideratum, quando est in præsentia, delectationem causat: sed vindictam sumere de iniuria illata est bonum: ergo in præsentia causat delectationem: & tanto maiorem quanto magis præsentialiter habetur: & si præsens in spe, vel cogitatione, secundum hoc delectationem causat.

Ratio ad cō[illegible] ¶Quòd feruorem in corde causet, patet ex Damasceno, qui dicit, iram esse feruorē sanguinis circa cor. Ratio est: quia tanto naturaliter quælibet res insurgit ad contrarium expellendum, quanto habuerit præsens: sicut aqua tanto magis reducit se ad frigiditatem, quanto fuit calidior: cùm ergo iratus habet contrarium imminens, id est, iniuriam illatam, vehementius insurgit: & hoc nō est per modum contractionis, quę fit à frigido sed per modum dilatationis, quæ fit à calido. Necessarium enim est causet feruorem sanguinis circa cor, quod est instrumentū passionum animæ. Et hoc apparet in membris exterioribus: vt ait Gregorius. Iræ suæ

B.Grego. moral. stimulis accensum cor palpitat: corpus tremit: lingua se præpedit: facies ignescit: exasperantur oculi: & nequaquàm recognoscuntur notiore quidē clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat.

¶Quòd causet taciturnitatem, ex duobus

Ratio.5.p. euenire potest: vel quia ira cum ratione est, & iratus appetens vindictam, cohibet linguam ab inordinatis verbis: vel potest euenire taciturnitas ex peruersione iudicij rationis: quia, scilicet, tam ira commotus, & sanguinis feruor est circa cor, vt ad exteriora membra redundet & lingua impediatur primò, quod est membrum in quo maximé ostenditur cor: similiter facies, & oculi. Et ex ira solet tacurnitas causari, tanquàm si membrum sit ligatum præ ira. Hoc experientia ostendit, in multum iratis.

¶Quòd ira tollat iudicium rationis, patet eò, quod licèt ratio non sit potentia corporea, tamen vtitur organis corporis, & potētijs sensitiuis: quibus impeditis (vt in somno, & in amentia) non habet suum vsum. Quia ergo per iram fit concitatio, & feruor sanguinis magnus circa cor, ex tali perturbatione sequitur impedimētum vsus rationis, quasi vires sint ministrantes rationi. Ratio.6.p.

¶Ista sub compendio sint dicta de passionibus animæ, quæ ponuntur in parte sensitiua, quia causant transmutationem corporis, & subiectantur in irascibili, & concupiscibili.

¶Ad primum dicendū, quòd licèt pati, & moueri nō cōueniat animę per se, conuenit ei de per accidēs, vt suprà in primo libro de anima docet Arist. & nos adduximus. Si ergo respectus sit ad transmutationem, & cōmotionem corporis, ipsa anima, quę forma corporis est, dicitur pati. Ad argum.

¶Similiter dicendum ad secundum: quia anima licèt secūdùm se sit immobilis, est mobilis de per accidens: & moto corpore per alerationem, ipsa mouetur: sicut in istis passionibus contingit, in quibus corporis transmutatio est. Ad secundū

¶Ad tertium. Damus ita esse, quòd pati sit à contrario, quando passio ad corruptionē est: sed non omne pati est à contrario: nā anima quando intelligit, vel sentit, patitur, & non à cōtrario, sed patitur ab agente: sic & passiones sunt quæ causantur à sensibilibus quæ agunt. Et licèt animæ nihil sit cōtrariū potest esse corpori, ratione alicuius trāsmutationis, secundùm aliquas qualitates. Ad tertium

¶SPECVLATIO IX. Vtrùm sensus circa proprium obiectum posit decipi.

Et

1. Argumẽ. T videtur quòd sic. Visus potest decipi circa colorem: vt indicet sensus communis quòd sit albus color, qui est fuscus, vel q̃d sit talis color, & est alius, vt patet si à remotis videat. Et patet de collo columbæ, vbi apparent diuersi colores.

2. Argumẽ. ¶ Secundo. Ille qui habet contrarium iudicium ad id quod in veritate est, decipitur: sed contingit per animam sensitiuam habere contrarium iudicium circa proprium obiectum. Patet. Si per visum recipiatur species quantitatis, potest esse iudicium quòd sit pedalis, vel sit æqualis alteri: tamen potest esse quòd non sit: ergo sensibile circa obiectum proprium potest decipi.

3. Argumẽ. ¶ Vltimo. Quanto virtus, & potentia est excellẽtior, tãto à deceptione est alienior: sed intellectus est excellentior sensu, ergo minus decipietur: sed contingit in intellectu deceptio circa proprium obiectũ: quod est verum: quia potest esse falsitas, vel quia iudicat de re quod sit quod nõ est, vel quod non est quod est, &c. ergo & in sensu poterit esse deceptio.

In cõtrariũ ¶ In contrarium est Aristo. in litera.

1. Notand. Themist. ¶ Circa istam speculat. fuerunt diuersi modi intelligendi Aristo. Themist. ponit. 3. cõditiones ad hoc quod sensus non decipiatur circa proprium obiectum. Prima quod organum sensus sit bene dispositum: nam æger propter malam linguæ dispositionẽ, malé iudicat de saporibus: & habens oculos ægros, malé iudicabit de coloribus.

¶ Secundò, requiritur quod medium sit purum: nam propter hoc de colore solis malè iudicamus manè, putantes sit coloris rubei, quod fit propter vapores eleuatos prope terram aeri commixtos: qui cum sint nigri, commixti lucido, faciunt apparere rubrum.

¶ Tertia conditio est, quòd sit debita distãtia inter obiectũ, & potentiam: quasi quis à longe videat colorem, non poterit iudicare rectè.

¶ Vltrà has conditiones videtur requisitũ quod sensibile sit sufficiens ad mouendum potentiam; & ex parte medij non solum requiritur quòd sit purum, sed quod sit sufficienter dispositum ad sensationem; scilicet, quod sit bene illuminatum, & q̃ obiectum de quo sensatio, non appareat iuxta sua cõtraria, quorum ipsum est medium: nam (vt in tertio meteororum diximus) color medius apparet alius & alius, si sit iuxta album & nigrum.

¶ Notandũ etiam, quòd sensibile aliud est proprium, aliud commune: sensibile proprium est, quod vnius sensus est: quod non sentitur alio sensu: sicut color est visiuæ potentiæ, & odor odoratiuæ. Commune est, quod potest pluribus sensib⁹ sentiri: vt magnitudo quæ visu, auditu, & tactu percipi potest. Aliud est sensibile de per accidens: vt substantia: quæ sentitur ratione accidentis. 2. Notand.

¶ Prima conclusio. Sensus circa sensibile commune decipi potest, etiam frequenter. Patet: quia cum non sit proprium eius obiectum, euenire potest de facili deceptio: & sic visus circa magnitudinem, & auditus similiter. 1. Cõclusio Ratio.

¶ Secunda conclusio. Sensus circa propriũ obiectum decipi potest, sed non ita frequẽter. Patet: quia verè decipitur existente mala organi dispositione, vel medij, vel si non sit aliqua debita distantia, vel si non sit tantæ virtutis, vt posit mouere potentiam, vel si medium non sit sufficienter illuminatũ. Ex omnibus istis contingit q̃ sensus decipiatur circa proprium obiectum: ergo si decipitur de facto, sequitur q̃ posit decipi. 2. Cõclus. Ratio. pp

¶ Secunda pars, quòd non ita frequenter, sicut circa obiectum, seu sensibile commune, patet: quia potentiæ ad proprium obiectum est quadam proportio, & conuenientia per naturam, quæ non est potentiæ ad commune obiectum: sed quanto maior proportio, & conuenientia, minus contingit deceptio ergo nõ ita frequenter sensus circa proprium obiectum, sicut circa commune decipitur. Ratio. p.

¶ Tertia conclusio. Quantum ad posse sensum decipi in certo gradu obiecti æqualitas est circa sensibile proprium, & circa cõmune. Volo dicere, quod sicut sensus visus potest decipi circa quantitatem quantum ad magnitudinem, in quanto gradu distant aliqua: si non multum distent: sic etiam & in colore, si aliqua duo distent parum, potest decipi. Et sicut non potest visiua potentia decipi circa colorem, in hoc quòd color sit in debita approximatione, si alia requisita sint, sic neq; potest decipi circa sensibile cõmune, iudicando quod quantitas sit, dummodo sint etiam conditiones requisitæ. 3. Cõclusio

Et

Et sicut non potest decipi visiua potentia in hoc, si multùm aliquis ab alio in colore distet, sic neq; si in quãtitate. Quapropter non est differentia inter sensibile propriũ, & sensibile commune.

4. Cõclusio

¶Quarta conclusio. Aristote. solùm quantum ad decipi, vel non decipi, posuit differẽtiam inter sensibile propriũ, & sensibile de per accidens, & non inter proprium & cõmune.

Nota hæc

Ratio huius est: quia in sensibili de per se, si potest decipi, est in paruo, seruatis conditionibus appositis, & eodem modo in sensibili cõmune: sed in sensibili per accidens contingit deceptio in multo, immò & in toto: etiã si omnes positæ conditiones sint: sicut ꝓpter colorem iudicat hoc esse mel, cùm sit fel, & econtra: quia mel non est sensibile proprium, neq; commune: sed de per accidens ratione coloris: & sic potest decipi, quòd hoc sit ferrum, cùm sit lapis. Itaq; differentia est inter sensibile commune, & sensibile de per accidens: quia sensibile cõmune sentitur per se, etiam si pluribus sensibus posit sentiri, sed sensibile de per accidens non sentitur per se, sed per aliquod accidens: sicut substantiæ sentiuntur. Hoc est quod suprà dictum est, quod accidentia cõferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est: & in isto sensu Aristote. dixit sensum non posse decipi circa propriũ obiectum, sed potest decipi circa sensibile per accidens.

Supra. 1. de anima speculat. 5.

Hoc patet ex exemplo ab eo proposito, cùm ait: Visus non decipitur colore, quoniam color: idest, non multùm decipitur circa colorem: neque quantum ad gradum, neq; quantum ad speciem, sed decipitur quantũ ad quid est: iudicando quid est coloratum, scilicet, vtrum hoc est fel, an mel. Ecce in quo sensu debeat intelligi, sensus circa sensibile proprium non decipitur. Et ly proprium, non distinguitur contra cõmune, sed cõtra per accidens. Sic intelligit Burid. hic. q. 14.

Buridañ.

¶Si tamen quis velit stare in intelligentia Aristote. secundùm aliorum sententiam, vt ponat differentiam inter sensibile proprium, & sensibile commune: oportet intelligat, & declaret ad modum quo in prima, & secunda conclusione dictum est: vt, scilicet, circa proprium sensibile licèt contingat deceptio, non in multo, sed in paruo & raro: tamen circa commune sensibile frequentiùs contingit: maximè si esset verum quod aliqui putant: sensibile commune nõ sentiri de per se. Sed declaratio Buridani magis placet: qui tenet in quæstione. 15. quòd sensibile commune est sensibile de per se quia numerus: magnitudo, quies motus, & figura sunt sensibilia per se: nam per sensus exteriores iudicamꝰ res esse plures, aut motas, aut quiescentes, aut esse tantas, vel sic figuratas, &c. Sic intellexit. San. Thom. p. p. quæstione. 17. artic. 2. ponens differentiam inter sensibile cõmune, & de per accidens.

S. Thom.

*Et videtur notandum quòd Commẽ. In hoc. 2. com. 63. insinuat: quòd licèt sensus non erret: circa proprium sensibile, tamen errare potest circa subiectum proprij sensibilis: & circa locum, aut vbi: nam si viso aliquo collorato, videns iudicat illud esse argentum aut stannum, vel vbi sit, inferius vel superius: potest esse deceptio, sed non incõuenit neq; est contra prædicta.

Notandum

¶Quòd hic de iudicio loquuti sumus, sensus circa proprium sensibile, ratione cuius non est deceptio, &c. non intelligas esse iudicium sensus exterioris: nam potentia visiua non format notitiã, neque iudicat, sed sensus communis est qui iudicat, & format huiusmodi propositiones circa obiecta omnium sensuum exteriorum. Et quòd decipiatur, vel non in iudicando, erit per hoc ꝙ sensus communis iudicabit, ꝙ visiua potentia colorem videt, & auditiua sonum audit, sed non erit iudicium in ipsa exteriori potẽtia visiua: quia nõ est reflexiua, vt videat se videre, neq; iudicatiua, cum sit interioris potentię hoc iudicare: sed dicitur sensus circa proprium obiectum: non decipitur: quia videt colores: sed quòd non decipiatur, iudicare est sensus communis, & non sensus exterioris.

Sensus cõis est qui iudicat.

Sensus exterior non iudicat.

Et si aliquando concedatur quòd in sensu exteriori in homine sit iudicium, non conceditur ea ratione qua sit in ipso exteriori: sed quia intellectus iudicat: vt quidam dicunt: & ea ratione in brutis non concedunt tale iudicium. Qua ratione Gabriel, & Almayn. dicunt bruta per solam apprehensionem moueri. Verum dicendum videtur quòd in nobis, & in brutis sit in sensu interiori iudicium, & brutũ ex instinctu naturæ format suas propositiones, componendo, & diuidendo: licèt ob defectum cognitionis propria non sit compositio, neque diuisio.

Gabrel Almayn.

¶Ad primum & secundum, patet solutio ex dictis.

Ad primum & secundũ.

¶Ad

Ad tertium ¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut in sensu non cadit deceptio circa proprium obiectum, dummodò omnia sint necessaria apposita, neque in intellectu est falsitas, circa proprium obiectū: quod est quod quid est: nā informatus intellectus specie quidditatis rei, non decipietur in iudicando: & multo minus quàm sensus: quia potentia est perfectior: sed sicut cōtingit sensum decipi circa sensibilia communia: quia sensus non directe refertur ad illa, & etiam decipitur circa sensibilia per accidens, vt dictum est: sic etiam contingit intellectum decipi in iudicando circa aliquid cōsequens quidditatem rei: vel accidens ei. Et in componendo, & diuidendo potest decipi, dum rei, cuius quidditatem intelligit, aliquid tribuit, quod eam non consequitur, vel quod ei repugnat: vt si quidditati equi cognitæ tribueret quòd esset visibilis. Ecce quomodo potest intellectus decipi, & quomodo sensus, & in quo sit conuenientia, licèt sit differentia inter intellectum, & sensum: quia in intellectu potest esse falsitas, non solum quia cognitio intellectus est falsa, sed quia intellectus cognoscit eam falsitatem: sicut & cognoscit veritatem: at in sensu non est falsitas vt cognita, quia non cognoscit illam falsitatem in qua est, exercendo suam potentiam. S. Tho p. p. q. 17. ar. 3.

Finis libri secundi de Anima.

¶ Specula-

SPECVLATIONES

PHYSICÆ IN TERTIVM LIBRVM ARISTO. de Anima. Admodum R. P. F. Alphonsi à vera Cruce sacri ordinis Eremitarum D. Aurelij Augustini, bonarum artium,& sacræ Theologiæ magistri, mode ratoris primarij in academia Mexicana in noua Hispania, in partibus Indiarũ Maris Oceani.

ARGVMENT. TERTII libri de Anima.

Dissserta hactenus ab Aristor. sunt, quæ pertinent tum ad vegetatiuam: tum etiam ad sensitiuam animam: aggreditur in præsenti libro argumẽtum animæ rationalis: quo pacto sicut trigonum in tetragono includitur,& intra eius limites coarctatur: sic & illæ iã prædictę in rationali contineantur: quonam etiam modo potentię animæ in anima sicut in subiecto sint. In super autem quòd intellectus sit passiua potentia: quippe qui in agentem,& possibilem diuiditur, & à memoria intellectiua, ratione vè minimè distinguitur. Itaque intellectus, memoria intellectiua, & ratio apud Aristote. sunt idem. Tractat etiam de voluntate animę, rationalis potentia, quòd imperfectior sit ipso intellectu, à quo & distinguitur. De animæ immortalitate tradit etiam nobis suam sententiam. Est etiam sermo in hoc tertio, de libero hominis arbitrio, nõ differente ab ipsa voluntate: quin potiùs est ipsa voluntas,& potentia appetitiua. Tandem qualiter intellectus noster intelligat materiales res, abstrahendo à phantasmatibus, pro isto statu: nam in futuro, cum mortale hoc induerit immortalitatem, & fuerit dissoluta fictilis domus, alio modo intelliget anima: nempe per species reseruatas, & ex influentia diuini luminis participatas.

SPECVLAT. I. Tertij libri de anima, Vtrùm in homine solũ sit vna anima intellectiua, vel simul cũ intellectiua sit sensitiua & vegetatiua.

1. Argumē. Videtur quòd nō solùm sit vna anima, sed tres: nam corruptibile, & incorruptibile non possunt vnā substantiā esse: quia maximè distant: ergo neq; sen- Vide Ægidium quolibet. primo quæst. 14. sitiuum, & intellectiuum. Consequētia est bona. Antecedens est verum: ergo & consequēs. Sensitiuum enim corruptibile est, & intellectiuum incorruptibile.

Argumē. 2. ¶Secundò. Duo contraria iudicia simul in eodem de eodem esse nō possunt: sed si solùm vna in homine esset anima, essent duo contraria iudicia: ergo nullo modo est concedendum quod sit vna anima. Cōsequentia est bona. Maior est nota. Probo minorem: quia si quis videat baculum pro medietate in aqua, per sensum iudicat fractū, & per intellectū contrariū, quæ sunt cōtraria iudicia: ergo oportet ponere duas aīas.

¶Præterea. Si anima vna solùm in homi- Argumē. 3. ne est, erit intellectiua, sed hoc non potest stare: quia si solùm intellectiua, cum hæc à solo Deo sit per creationē, sequitur quòd homo non generat, hominem contra Aristotel. 2. physicō. Patet: quia si homo generat hominem, est quia attingit ad formam substantialem hominis: sed posito vna sola sit anima, non attingit: quia cùm sit sola intellectiua, à solo Deo habetur per creationem.

¶In contrarium videtur, quod Arist. dicit, In cōtrariū sensitiuū in intellectiuo esse, sicut trigonū in tetragono.

¶In primis est abijciendus, & anathemati- Notan. 1. Contra Cōmenta. zandus error Commentatoris, qui posuit vnum esse intellectum numero omnium, cum non solùm sit fide tenendum in quolibet homine distinctam esse animam intellectiuam: quia sic in conci. 6. Constantino- Cōcil. Cōst. poli. difinitum est, actione. 11. & in concil. Lateranen. sub Leone. 10. sessio. 8. sed Cōcil. Late. etiam in lumine naturali apparet figmentū esse. Quapropter falsò imponit ipsi Phi- Paul. Ve. 3. de anima. los. quamuis Venetus probare contendat mentem fuisse Aristote. quod asserit Comment. Et probari posse in lumine naturali non esse vnum intellectum in omnibus, do- D. August. cet. B. P. Augu. lib. 2. de libe. arbitrio. c. 10. quia aliàs sequeretur quòd me scribente nunc, alius dormiret: & me dormiēte, alius contemplaretur. & sic ego dormiens contemplarer, & scribēdo dormirem. Et sequeretur, quod simul & semel in eodem, de eodem esset opinio, fides, & sciētia. Si de vna eadem propositione vnus habeat opinionem, alius fidem, & alius scientiā, quæ omnia repugnant in lumine naturali. Ista missa faciamus in præsenti. De quibus. S. Th. S. Thom. p. p. q. 76. art. 2. &. 2. contra gen. c. 75. De Augu Nip. quo fecit specialē tractatum Augustinus Notand. 2. Niphus.

¶* Et hic excludere oportet Phantasiam quorumdam, qui ad mentem Comment. asserunt: quod forma dans esse homini, & qua à bruto differt, sit passiuus intellectus: qui apud Commenta. est imaginatiua siue cogitatiua: & forma quæ dat principium operandi, & non essendi: sit anima intellectiua: de quo vide Gregorium Ariminan. 2. distin. 17. & 19. 2. sen. & Ioannē de Bachō. in. 2. d. 19. q. 1. ar. 2.

¶Est item in memoriam reducendum tres animas, vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, distinctas habere operationes, & cōstituere diuersas species viuentium: imò & genera, quia plantæ, in quibus sola vegetatiua est, non sunt in eodem genere proximo cum brutis, in quibus sensitiua, neque brutum cum homine in eadem specie est, (licet contineantur sub vno genere proximo) quia in homine est anima intellectiua, quæ neque in planta, neque in bruto reperitur. Quod ergo speculamur est, supposito in homine reperiātur operationes quæ sunt propriæ animæ vegetatiuæ: quia nutritur & augetur. &c. imo & perfectiùs reperiuntur in homine, quàm in plantis, vtrū in homine sit etiam anima vegetatiua ab intellectiua distincta, vel vtrum sit sola intellectiua, per quam in homine sint opera vegetatiuæ. Simili modo de sensitiua, quæ est in brutis, qua mediante suas habet conuenientes operationes distinctas ab illis quæ sunt animæ vegetatiuæ, cùm reperiātur in homine tales operatiōes animæ sensitiuæ, vtrum ibi sit sensitiua distincta ab intellectiua, an solum per intellectiuā hæc fiant. Ecce quod quæritur.

¶Adhuc oportet considerare, quòd ponē- Notand. 3. do in homine, solum intellectiuam animā, potest esse in duplici sensu: vel quòd nunquam habuerit fœtus prius animam vegetatiuam, neq; sensitiuam, sed primo habuit esse viuentis per rationalem; qua mediante habet omnia quæ ad vegetatiuam, & sensitiuam: vel primo habuit viuere plantæ per animam vegetatiuam; & quando embrio

cœpit

cœpit viuere anima sensitiua, corrupta est vegetatiua, & quando completus est dies 40. vel. 45. in viris à conceptu: infusa est anima rationalis, & corrupta est sensitiua, & in fœminis duplicatis diebus in. 80. vel 90. corrupta est sensitiua adueniente intellectiua: quibus præhabitis, sit prima cõclusio.

Conclu.1. ¶ In homine solùm est vna anima intellectiua, & non est vegetatiua, neque sensitiua distincta ab intellectiua. Probatur. Si in homine esset sensitiua actu, & vegetatiua, sequeretur quod anima intellectiua homini solùm daret esse accidentale, & non substantiæ.

Ratio.1. Patet. Id quod aduenit alicui completo habenti esse substantiale, solùm dat esse accidentale: sed anima intellectiua tũc adueniret iam completo: ergo solùm daret esse accidentale. Patet: quia adueniret habenti esse completum per sensitiuam animam, quæ fuit ante animam rationalẽ, & manet post introductionem eius.

Ratio.2. ¶ Præterea. Si plures ponerentur animæ in homine, non esset simpliciter vnum, sed plures: quia esse vnum simpliciter, ab vnitate formæ substantialis est: sed ponuntur tres animæ, ergo sunt tria esse simpliciter: sed repugnat quod homo qui in certa specie collocatur, non sit simpliciter vnum: quia ex eo sequeretur quod in plurib⁹ poneretur speciebus ex æquo: & sic denominaretur ab omnibus vere, & simpliciter: & sicut diceretur homo, diceretur brutum, & diceretur planta: quod est falsum.

Ratio.3. ¶ Tertiò. Videmus in homine quod actio quæ est sensitiuæ partis, impedit illam quę intellectiuæ est: ergo non à diuersis principijs distinctis emanant, sed ab vno, & ea ratione se impediunt: ergo sola vna anima intellectiua ponenda est in homine.

Ratio 4. ¶ Quartò. Quicquid perfectionis est in inferiori, reperitur in superiori, cui subordinatur, & adhuc eminentiùs: cum ergo sensitiuum sit sub intellectiuo, oportet ibi in intellectiuo perfectius reperiatur sensitiuum: & sic frustrà esset ponenda anima sensitiua.

Confirmat. ¶ Confirmatur: quia sensitiuum in intellectiuo est, sicut trigonus in tetragono: sed sic est trigonus in tetragono, quod speciẽ non constituit distinctam, neque secundum suam essentiam, sed solum virtute: quia vbi quatuor anguli, & tres erũt: ergo similiter in intellectiuo inclusum est sensitiuum: & sic sola vna anima est.

¶ * Et ne decipiaris aduerte: quod tribus modis contingit vnũ in alio contineri. Primo formaliter, sicut inferius in suo superiori: vt homo in animali, & prędicatur de eo in primo modo per se vt omne gen⁹ de sua specie: & isto modo non continetur vegetatiuum in sensitiuo: quia non prædicatur de eo de per se, aliàs non inueniretur vegetatiuum sine sensitiuo: Secundus modus est materialis, quando vnum fundatur in alio, & non econtra, sicut omnis gradus viuendi in inferioribus, in vegetatiuo fundatur radicaliter: quia omne viuens indiget nutrimento. Et isto modo non includitur vegetatiuum, in sensitiuo: sed potius cõtra sensitiuum, in vegetatiuo: Tertius mod⁹ est virtualis, & perfectionis, quãdo secũdum continet in se totam virtutem primi, & aliquid amplius: & in hoc sensu intellexit philosophus vegetatiuum, includi in sensitiuo: & sensitiuum, in intellectiuo: & eandem continentiam habet secũdum locum motiuum, cum sentiuo, &c. Et intellectiuum, comparatum secundum locũ motiuo. &c. *

¶ Hanc sententiam tenent communiter theologi, & philosophi, inter quos. S. Tho. p. p. q. 76. ar. 3. & 2. contra gen. c. 58. Idem. doct. sub. in. 4. d. 11. q. 5. & Henrici. quolib. 2. q. 2. & 3. & Alexand. Halen. 2. p. q. 62. Greg. Arimi. in. 2. d. 16. q. 2. & 3. & Gab. ibidem. Ante hos. D. August. in libr. de eccle. dogmatibus (si non mentitur titulus libri) c. 15. & 10. super gene. ad lite. c. 6. & Damasc. in libr. 2. fidei orthodoxæ. c. 13. & Lactan. Firmi. lib. diui. insti. c. 3. & 6. & Augustin. Nimph. 2. de anima. tex. 32. S Thom. Scotus. Henricus. Alexand. Grego. Ari. D. August. Damascen. Lactant. Nimphus.

Coroll 1. Cõtra Ocham. quolib. 2. q. 10. & 11. ¶ Ex dictis pro conclu. apparet non habere probabilitatem quod asserit Ocham cõtra tam graues authores, & communem opinionem, dari in homine plures animas distinctas, sic ꝙ sensitiua solum sit sensitiua, & non intellectiua. & intellectiua sit intellectiua, vt nõ sit sensitiua. Sed quia non solũ vt Philosophi, sed vt Theologi loquamur, maximè cum futuros theologos instituamus, ponamus. 2. cõclu. quę talis est.

Conclus. 2. ¶ Opinio asserens plures esse, & distinctas animas in homine, si non est hæretica, erronea censenda est.

Ratio. Probatur: quia videtur esse ab Ecclesia determinatum, quòd solũ vna sit, Extra. de summa trini. & fi. catho. cap. Firmiter. vbi solũ spiritus, & corpus ponun- Extra de sũma tri. & fid. catho.

ponuntur partes humanæ naturæ: at sensitiua non est spiritus: ergo non est pars. Et clarius in Clemen. de summa trini. & fi. catho. vbi habetur: Christus vere factus est homo per hoc quod assumpsit partes nostræ naturæ simul vnitas, scilicet, corpus, & animam intellectiuam. Ex isto probatur intentum: quia si esset alia anima pars humanæ naturæ, non essent sufficienter enumeratæ duæ solum. Etiam habetur extra, de celebra. miss. capit. In quadam. ex illo gene. 2. vbi dicitur: Per idem est intellectiuum, & viuens homo: sed intelligit per rationalem: ergo per eam viuit.

¶ Dixi, si non est hæretica: quia cùm Ecclesiæ determinatio non habeat tam expresse, hac tam graui nota, non est quare oppositum asserentem, inuramus. Posita sit hæc conclusio, vt qui philosophiam tradit, sic tradat: vt in nullo audeat defendere opinionem non solùm damnatam ab Ecclesia expresse, sed etiam quæ videtur, & subintelligitur condemnata vel ignem sapit.

Obiectio. Paulus. ¶ Quod si quis obijciat nobis Paulum ad Galatas quinto, dicentem: Caro concupiscit aduersus spiritum, & hæc sibi inuicem aduersantur: quòd non posset, si vna sola esset anima, cum nullus sibi ipsi contrarius sit: & id quod. 1. ad Thessalon. 5. de spiritu, anima, & corpore mentionem faciens ait.

Solutio. D. August. Hugo de sancto victo. Richardus. ¶ Fiet solutio nodus ex beato patre Augustino, qui. 20. super Gene. capit. 12. ait, idem esse spiritum, & animam. sed anima dat carni vt concupiscat: & hoc ab anima intellectiua est, per partem brutalem tamen id exercens: & secundum diuersam considerationem & anima est, & spiritus: vna tamen sola ipsa est, in qua vere, & realiter operationes sunt animæ sensitiuæ, quæ exercentur per sua determinata organa: sicut ipsa eadem anima est quæ intellectu intelligit, oculo videt, & pedibus ambulat, & manibus operatur.

Conclus. 3. S. Tho. 1. p. q. 118. art. 1. ad. 4. & q. 76. art. 3. ad. 3. ¶ Tertia cōclusio. Anima vegetatiua qua prius viuit embrio, in aduentu sensitiuæ corrumpitur, sicut & ipsa sensitiua cùm primum rationalis introducitur. Hæc conclusio quātum ad hoc quod embrio prius viuat anima vegetatiua, & priùs sensitiua quàm intellectiua, videtur esse Aristot. qui dicit embrionem prius viuere vita plantæ, quando in eo est nutritio, & augmentatio, & nondum est sensatio: & postea est sensatio, & nondum intellectio. Sic communiter intelligitur Aristoteles. Et Beatus pater Augustinus. libr. 83. q. q. 54. dicit, quod puer in. 45. diebus est perfecte formatus, & organizatus, & quòd fœtus in primis diebus. 6. habet quasi similitudinem lactis, & in sequentibus. 9. conuertitur in sanguinē: deinde. 13. diebus consolidatur quasi caro 18. reliquis diebus formatur vsque ad perfecta lineamenta omnium membrorum, quæ omnia simul iuncta faciunt. 45. dies: sed Philoso. in. 9. de animalibus insinuat, quod in. 40. diebus fiat formatio masculi, licet plus temporis in fœmina requiratur.

D. August. Modus formationis fœtus. Vide S. Th. 2. cōtra gē. cap 8.

Aristotel.

Auicenna. ¶ Auicenna nono de animalibus ponit alium modum. Et si placet videre diuersos modos, vide Ægidium Romanum de formatione corporis humani capit. decimoquinto.

Ægidius.

¶ Cum ergo in fœtu sit talis variatio: vt sint in eo opera animæ vegetatiuæ, oportet talia opera fiant ab anima: & ibi erit anima vegetatiua. Et idem quando est organizatio, vt possit esse sensatio.

Viguer in suis instit. theo. c. 1. §. 2. ver. 1. ¶ Sed secūda pars probatur facilè ex prima conclusione: quia in aduentu sensitiuæ, vel vegetatiua manet, vel corrumpitur: si corrumpitur, hoc est quod intendimus: si nō corrumpitur, sed manet: ergo simul sunt sensitiua, & vegetatiua, quod est probatum falsum: quia anima sensitiua daret esse accidentale: quia adueniret completo, & eodem manente sub vtroque termino.

¶ Item: quia fœtus ille, vel embrio non esset vnum simpliciter, sed plura, ratione diuersarum formarum. Item: quia frustrà poneretur ipsa vegetatiua, quandoquidē sensitiua, quæ perfectior, potest quod inferior.

¶ Eodem modo probatur quòd facta embrionis augmentatione, & dispositione ad formam intellectiuam siue in. 45. die in viris, & in. 80. vel. 90. in fœminis, quòd tunc primo cùm introducitur in corpore disposito, & organizato anima rationalis, forma sensitiua corrumpitur: quia si maneret, inconuenientia illata sequerentur.

Marsil. de gene. q. 6. in solu. ad 1. ¶ Ex quo videtur voluntariè dictum, quod dicit Marsi. quod in homine generādo, embrio non priùs viuat vegetatiua, neque sensitiua, sed facta in. 45. diebus dispositione, tunc primò anima rationalis introducatur: quia ante infusionē animæ rationalis

nalis

De hoc vide Ægidiū quolib. 14. nalis non videntur esse operationes sensitiuæ, & vegetatiuæ. Neque ratio ad id asserendum conuincit, ne, scilicet concedat corruptionem vegetatiuæ, & sensitiuæ: quid enim periculi est concedere, cùm necessarium habeat fateri (etiam si nòn essent tales animæ) plures formas substantiales plures corrumpi, & aliæ de nouo generari ante perfectam organizationem: quia materia fœtus ad modum lactis, & post ad modum carnis, &c. oportet fiant plures
Aristo. transmutationes. Atque si hoc in nutritione perfecta quotidie contingit, cùm panis primo in chilum in stomacho: deinde in chimum, in epate, & in sanguinem, deinde in venis, & vltimo in carnem, & ossa, & neruos fiat transmutatio: & generatio vnius corruptio est alterius: similimodo nul-
S. Tho 2. 2. q. 4. art. 1. lum inconueniens est, quod generatio bruti, sit corruptio plantæ: & generatio hominis, sit corruptio bruti, quia imperfecta propter perfecta sunt.

Coroll. ri. contra Platonem. ¶ Sequitur ex dictis illam Platonicam imaginationem nullius esse momenti, quæ ponebat diuersas animas in corpore vno secundum organa distinctas, quibus diuersa opera vitæ tribuebat: dicens vnam nutritiuā esse in epate: concupiscibilem in corde: cognoscitiuā in cerebro. quam reprobat A-
Arist. 2. Topico. c. 4. ristoteles in libris de anima. nā si id quod magis videtur inesse non inest: scilicet vegetatiua, & sensitiua, veniente rationali, minus erunt plures secundum diuersas partes: quod minus videtur.

Ad argum. ¶ Ad. 1. dicendum, quod corruptibile, & incorruptibile distinguuntur, & ob id anima sensitiua brutorum, & rationalis, hominum distinguuntur: sed in homine sensitiuum, non est corruptibile, sed incorruptibile: quia est anima rationalis.

Ad 2. ¶ Ad secundum dicendum, quòd diuersa iudicia in eodem respectu eiusdem obiecti, & potentiæ non possunt esse simul, sed nō inconuenit esse diuersa, & contraria iudicia in eodem respectu eiusdem, in diuersis potentijs: imo ab eadem potentia secundū diuersas considerationes. Est iudicium ab anima rationali per sensum, quod baculus est fractus, & est iudicium ab eadem anima per intellectum: quod baculus sit integer. Ista iudicia nōn sunt contraria: quia potētiæ sunt diuersæ, intellectus, scilicet, & sensus. Eodem modo caro concupiscit delectabile, spiritus odit: non sunt diuersæ animæ ponendæ ob id: sed vna, & eadem potest in tam diuersa, & contraria secundùm diuersas potentias. Appetitu naturali quis vult vitam conseruare: sed appetitu rationali, se exponit pro bono virtutis: imò eodem appetitu deliberato volo patrem mori, & eū viuere: respectu ad bonum particulare, volo eū viuere, respectu ad bonū commune volo eū mori. Non ergo ista sunt contraria: quia non est idem respectu eiusdem, & eadem ratione. Sic ergo stat cum vnitate animæ tanta diuersitas ob potentiarum diuersitatem, maximè ponendo distinctionem inter ipsas, & animam, vt in libro præcedēti diximus. Et hæc inclinatio quæ secundū partem brutalem est, quę ad malum est, nō est dicenda hominis inquantum homo, sed inquantum brutum.

¶ Ad. 3. Quamuis aliqui dicant (vt suprà di- Ad 3. 1. folutio.
ximus in libris de generatione ex Marsilio) quod non est propria hominis generatio, dicendum quod homo hominē generat, vt dictum est: etiam si vna sola anima sit, & hæc intellectiua, quæ per creationem à solo Deo: quia sufficit quod homo facit ad introductionem eius in corpore: quia vere homo disponit subiectū, vt possit introduci, & attingit ad huiusmodi introductionem. Sicut si formæ substantiales essent ab extra à datore formarum, & per agens naturale disponeretur subiectum vltima dispositione, diceretur illud esse ab agēte.

¶ * Hic aduertas oportet, animam rationalem non prius a Deo creari, quam in corpore disposito & organizato infundi: ob quod *
neque Hilarij sententia super illa verba psal. 129. fiant aures, &c. tenenda: qui asserit animam Adę, prius creatam, & post corpus plasmatum: cui & Augusti. libr. 7. de gene. ad literam cap. 24. suffragatur, & Hiero. in epistola ad Ephe. & per amplius reijciendū quod Greg. Nisenus in. 2. lib. philosophiæ cap. 6. dicit animas omnium hominum simul creatas, & postea infundi: contra hos Leo Papa prius in epistola ad episcopum Astorigensem, & de quo S. Thom. p. p. q. 90. qui sensum declarat in quo animas præcedere, dici potest.

¶ Secundò, dico quod homo generat hominē: quia in semine est virtus actiua, & est qua- Post solut. S. Tho p. p. q. 118. ar. 1 ad 3.
si motus ipsius generantis animæ, & quia ibi concurrit virtus animæ cum virtute cœlesti, dicitur quod homo generat hominem, & sol, de quo alias supra.

Argumen. ¶ Contra ista quæ hîc sunt diffinita, potest quis obijcere, quòd olim ab vniuersitate Oxoniensi sub Archiepiscopo Cantu. anno. 1276. est determinatum, esse errorē dicere quod in infusione animæ rationalis corrumpitur sensitiua, & vegetatiua. Ad quod respondetur, primò non esse contra dicta: quia ibi dicitur copulatiuè, sensitiua, & vegetatiua corrumpi simul, quod nos nō diximus: quia primò corrumpitur vegetatiua, & post sensitiua. (1. Solutio.)

2. Solutio. ¶ Secundò dicimus, quod non est necessarium stare determinationi illius vniuersitatis. Vide Viguerium in suis Institutionibus Theologi. cap. 1. §. 2. ver. 1. (Viguer.)

¶ SPECVLATIO. II. Vtrùm potentiæ animæ sint in anima sicut in subiecto.

1. Argumē. ET videtur quòd omnes potentiæ sint in anima sicut in subiecto. Omnes potentiæ animæ sunt velut propria passio, quæ emanat ab essentia: sed propria passio in essentia subiecti subiectatur: ergo etiam potentiæ animæ subiectantur in ipsa essentia animæ.

Argumē. 2. ¶ Præterea. Sicut se habent potentiæ corporis ad corpus, se habent potentiæ animæ ad animam: sed omnes potentiæ corporis subiectantur in corpore, ergo potentia animæ subiectantur in anima. Non enim quod manus sit valida, & potens ad operandum, ponitur nisi in corpore: ergo etiam potentiæ animæ in anima erunt.

Argumē. 3. ¶ Tertiò. Si aliqua potentia non deberet poni in anima sicut in subiecto, maximè appetitiua sensitiua: sed ponitur in anima: quia anima est quæ appetit, licèt sit per sensum: ergo omnis potentia animæ erit in anima.

In cōtrariū. ¶ In contrarium est quod dicit philosophus in libro de somno, & vigilia: Sentire non est proprium animæ, neque corporis, sed coniuncti.

Notand. 1. ¶ Pro decisione notandum, quod in homine (de quo nunc sermo est) tria considerantur: Anima scilicet, & corpus, & totum cōiunctum ex anima, & corpore. In quæstione ergo est, vbi ponantur potentiæ animæ, vel in anima solùm, vel in corpore solum vel in coniuncto.

Notand. 2. ¶ Secūdò aduertēdū, quod inter potētias aīæ differentia est: nā quædā sunt, quæ suas habent, & exercēt operationes sine aliquo organo corporeo: vt sunt velle, & intelligere: aliæ sunt, quæ non complent, sine organo corporeo: vt sentire exterius & interius.

1. Cōclus. ¶ Prima conclusio. Potentiæ animæ rationalis quæ suas habent operationes sine organo corporeo, ponuntur in anima tanquam in subiecto: sicut intelligere, & velle. Probatur. Illud est subiectum operatiuæ potentiæ, quod potest operari: sed anima est quæ operatur, sicut & ipsa est quæ potest operari: ergo ipsa est subiectum potentiæ. Maior est clara: quia accidens oportet denominet subiectum in quo est: sed anima est quæ actu operatur in illis quæ non exercentur organo corporali: vt dicit Philosophus in principio de somno & vigilia, ergo ipsa est subiectum: & sic intellectus, voluntas, & memoria ponuntur in animæ essentia, sicut in subiecto. (Prior ratio.)

Posterior ratio. ¶ Præterea. Istæ potentiæ (cùm sint accidentia de secunda specie qualitatis) ponuntur in aliquo subiecto: ergo vel in corpore, vel in toto coniuncto, vel in sola anima: sed non in corpore solùm, vt manifestum est, cùm sint operationes spirituales: neque in coniuncto: quia corpus non est quo exercentur huiusmodi operationes, cū nō indigeant organo corporeo de se: manet ergo quod tales erunt in ipsa anima. Dixi de se: quia pro isto statu indiget. Intelligentē enī phantasmata speculari oportet, teste Arist. de quo infrà. (Arist. 3. de anima.)

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Potentiæ animę quę non habent suos actus absque organo corporeo, non in anima, neque in corpore, sed in toto coniuncto subiectantur. Probatur. Illud dicitur subiectum operationis, quod verè potest operari, & operatur actu: sed in talibus nō anima est quę operatur, neq; corpus operatur, sed totū coniunctū: quia homo videt, & non videt anima, neq; ocul9: ergo visiua potentia ponetur in coniuncto, & auditiua similiter, & potentiæ interiores sensitiuę, & omnes vegetatiuę: vt nutritiua: augmentatiua: generatiua. &c. (Ratio. 1.)

Ratio. 2. ¶ Item: istæ potentię debent in aliquo subiectari: quia accidentia non sunt sine subiecto: sed non subiectantur in sola anima, cùm non ipsa sola operetur: neque in solo corpore: quia corpus non operatur

absq;

absque anima: restat ergo quod subiectentur in toto composito.

Cótra Gregorium in. 2. d. 16. ¶ Ex quo patet Gregorium Ariminensem deceptum, qui dixit, quod operationes sensitiuæ partis sunt immediate in anima sensitiua in bruto, & in homine, in quo sola vna anima est: Tales operationes immediatè sunt in anima intellectiua, quæ est etiam sensitiua. Hæc dicit Gregorius, sed videtur deceptus: quia cùm tales operationes sensitiuæ verè sint operationes potentiarum organicarum, & eas denominant, oportet & potentias esse subiectas in toto coniuncto, & non in solo corpore, neque in sola anima. Quis est qui proprie loquendo dicat, sentire est animæ intellectiuæ operatio? a men potest dicere, est hominis operatio.

Conclus. 3. ¶ Tertia conclu. Appetitus sensitiuus, cùm sit potentia, in coniuncto tanquàm in subiecto pro organo habet cor. Hæc conclusio ponitur ad tollendum dubium de organo appetitus sensitiui: nam de aliis potentiis sensitiuis, quæ sunt in coniuncto tanquàm subiecto, constat quod habeant organum: sed de appetitu non est manifestum, quia aliqui putant organum esse totum corpus: sicut & sensus tactus habet. Nos tamen dicimus quòd sit in corde organum: nam appetitus sensitiuus, cùm sit coniuncti potentia, aliquod habet organum determinatum: sed non videtur quod aliud, nisi cor: quia ibi primo est, vt gaudium sentitur per dilatationem: & ibi est, vbi primum tristitia, & dolor per constrictionem: ergo ibi erit organum huius potentiæ, quæ in coniuncto ponitur.

S. Th. de veritate. q. 26. art. 3.

Cóclusio. 4 ¶ Quarta conclusio. Omnes potentiæ in vniuersum, siue quæ subiectantur immediatè in anima, siue quæ in coniuncto, dicuntur esse in anima sicut in principio primò.

Ratio. Probatur. Primò de potentiis animæ, quæ non habent operationem per organum corporale, constat: sed de aliis quæ sunt in coniuncto probo: quia quod coniunctum sit subiectum potentiæ auditiuæ, & visiuæ, & c. non est nisi ex anima, quæ dat esse formale, & informat corpus: nam ea seclusa, non esset potentia subiectiuè in coniuncto, cùm coniunctum non esset: sequitur in ea esse omnes potentias tàquam in primo

D. Thom. principio. Sic doctor. Sanct. p. p. q. 77. ar. 5. ad secundum: & sic omnes potentiæ siue quæ subiectantur immediate in anima, siue quæ in composito, dicuntur fluere ab essentia animæ.

¶ Et est causa earum sicut finis & sicut principium actiuum vid. Herueum in primo senten. dist. 3. q. 2. ar. 5.

Cóclusio. 5. ¶ Quinta conclusio. Licèt probabile sit, potentiam organicam non vnam, sed plures esse qualitates, cum ex pluribus constet, probabilius tamen est solam vnam qualitatem quamlibet potentiam ab alia distinctam. Hic volumus dicere de istis potentiis organicis, quæ sunt in coniuncto, quod cùm multa concurrant ad ipsam potentiam disponendam, & organizandam, vt ad visiuam potentiam, &c. & si plures qualitates possent dici, huiusmodi potentiam, dicimus probabilius vnam solam esse qualitatem.

Ratio. Patet: quia ista sunt veræ potentiæ, & sunt accidentia: ergo ponuntur in prædicamento qualitatis: sed quæ ponuntur in prædicamento qualitatis, sub aliqua certa specie qualitatis ponuntur: & non sunt plures qualitates, sed vna solùm in 2. specie qualitatis. Et licet vna sit qualitas, tamen habet requisitas alias simul: vt si aliquid opus sit requisit. in oculo ad bene recipiendum speciem: vt scilicet sit diaphanitas in oculo, & ille humor qui est aptus ad recipiendum.

Ad argum. ¶ Ad. 1. dicendum est, aliud esse quod omnes potentiæ fluant ab anima essentia, & sint in ea sicut in principio, & aliud quod sint omnes in ea tanquàm in subiecto: nam primum concedimus generaliter de omnibus potentiis, tam organicis, quàm nó organicis, sed secundum non nisi tantum vt vera sint sit, quod angelus, & anima sint causa efficiens suarum potentiarum, sicut materia actuata per formam, dicitur actiuũ principium accidentium, quæ consequuntur naturam eius: vt late probat Ægidius quodlib.

Ægidius. 6. q. 12. Item, quia ad hoc quod sit subiectum, est requisitum, quod per tale, subiectum exerceatur opus per potentiam sine alio: ob id solùm damus quod non organicæ potentiæ tantum subiectentur in organica in ipso coniuncto: quia non sine corpore exercentur.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicendum, quod sicut se habet potentia corporis, quæ solum corporis est corpus, ita & animæ, quæ solius animæ sunt, ad animam: & ob id sicut illæ in corpore, & hæ subiectantur in anima: & si sunt aliæ operationes, quæ cum sint animæ, non tamen habent actum sine corpore, & tales ponuntur in coniuncto sicut in subiecto.

Ad.3. ¶ Ad tertium patet solutio ex dictis: nam quamuis appetat anima per appetitiuã potentiam, appetitus tamen non exit in actũ sine organo corporeo, vel extenso per totum corpus: vt est sensus tactus extensus: vt aliqui putant, vel sine organo corporeo, quod radicaliter in corde est: vt probabilius existimamus: ob id ponitur appetitus sensitiuus in toto coniuncto, sicut in subiecto.

¶ SPECVLATIO. III. Vtrùm intellectus sit potentia passiua.

Argumẽ.1. Idetur quòd non sit potentia passiua. Nullum immateriale patitur: sed intellectus immaterialis est: ergo non patitur. Patet maior: quia pati est ratione materiæ: sicut agere ratione formæ: at quod intellectus sit immaterialis, est compertissimum, cùm sit incorruptibilis: vt inferius probandum erit.

Argũmẽ.2. ¶ Præterea. Si intellectus esset potẽtia passiua, sequeretur quòd potentiæ vegetatiuæ essent eo præstantiores: consequens verò est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur: quia omne agens nobilius est nõ agente, & patiente, vt docet Aristot. in isto 3. sed potentiæ vegetatiuæ agunt, & intellectus patitur: ergo nobiliores erunt potentiæ vegetatiuæ ipso intellectu, quod apertissimum est in falsitate.

Argumẽ.3. ¶ Vltimo. Omne quod patitur, corruptibile est: sed intellectus patitur: quia ponitur potentia passiua: ergo est corruptibilis: sed consequens est falsum, cùm sit incorruptibilis: ergo nullo modo patitur intellectus.

In contrar. ¶ In contrarium est philosophus hîc: Intelligere est pati quoddam.

Notand.1. ¶ Pro solutio oportet in memoriam reuocare id quod dictum est, quando in præcedenti libro de passionibus agebamus, scilicet, quod pati capitur propriissimè, & est quando aliquid remouetur ab eo quod cõuenit ei secundum naturam suam: si aqua calefiat ab igne, patitur quia remouetur à frigido quod ei conuenit secundùm naturam suam. Alio modo pati capitur minùs propriè, quando aliquid abijcitur, siue sit conueniens, siue disconueniens: quo modo non solùm qui ægrotat patitur, sed etiam qui sanatur: & qui tristatur, sicut qui gaudet. Tertio modo dicitur aliquid pati, communiter, & est, quando id quod erat in potentia ad aliquid, recipit illud, & fit actu, absque hoc quod aliquid abijciatur: & sic quando res perficitur, potest dici pati, pro quanto de potentia exit in actum.

S.Tho.p.p. q.79.ar.2.

¶ Præterea notandum (vt suprà de sensu diximus) quòd sicut sensus mouetur à sensibili: sic intelligibile mouet intellectum. Commune enim est cuiuslibet potentiæ, vt moueatur à suo formali obiecto: & mota potentia, & excitata, quodammodo habet patiendo, vt de potentia exeat in actũ. Et obiectum intelligibile erit mouens non motum: sed intellectus erit mouens motũ. Motum: quia ab obiecto intelligibili mouetur. Mouẽs: quia mouet se ad intellectionem, & mouet voluntatem ad volendũ ostensum per intellectum. Notand.2.

¶ Prima cõclusio. intellect⁹ diuinus qui nihil aliud est, quã ipsa diuina essentia, nullo modo est potentia passibilis. Patet. Illud dicitur potentia passibilis, quòd cùm sit in potentia ad aliquid cognoscendum, reducitur in actu cognoscens: sed Deus nũquã fuit potentia cognoscens, sed semper in actu: non solum cognoscens præterita, præsentia, & futura, sed omnia ab eo possibilia fieri quæ tamen non fient. In hac conclu. non est opus immorari. quia est theologicæ facultatis, licet in lumine naturali probari possit: quapropter non alienum à nostra hac physica specu. sed de hoc alibi. Cõclusio.1. Ratio. S Tho.p.p. q.14.ar.4.

¶ Secunda conclu. Angelicus intellectus, qui non est idem quod sua essentia, respectu illorum quę naturaliter cognoscere potest, non dicitur passibilis. Patet. Ille solũ dicitur intellectus passibilis, qui est in potentia, & potest reduci in actum: sed angelicus intellectus respectu illorum quæ naturaliter cognoscere potest, in actu est semper, & non in potentia, licèt non sit actus purus: quia nõ est in actu respectu omniũ. Conclus.2. Ratio. S.Tho.p.p. q.58.art.1.

¶ Tertia conclusio. Intellectus humanus, vt infimum locum tenens in ordine intelligibilium, est simpliciter potentia passibilis: & sic dicitur ab Aristot. hîc, esse tanquã tabulam rasam, in qua nihil est depictũ. Probatur. Illa dicitur potentia passibilis, quæ est in potentia ad hoc quòd exeat in actũ, Cõclusio.3. S.Th.p.p. q.79.art.2. Ratio.

& fit

& fit aliquando in actu: sed noster intellectus est huiusmodi: quia eò quod intellectus est, in potentia est, vt intelligat: & non est in actu, nisi exeat post ipsam potentiam ad actum: sequitur ergo quòd est potentia passiua.

Posteri. rō. ¶ Secundò. Si intellectus non esset potentia passiua in sensu supra dicto tertio modo, esset quia semper est in actu, & nunquã perficitur, neque patitur: sed non semper est in actu. Patet: quia non vt Deus, neque vt angel⁹: quia adhuc circa naturalia in potentia creatus est vt tabula, in qua nihil depictum est: est tamen in potentia vt depingatur: ergo sequitur quòd intellectus noster est potentia passiua.

Cõclusio. 4. ¶ Quarta conclusio. Et si noster intellect⁹ comparatus ad obiectum intelligibile, & speciem intelligibilem quam recipit, dicatur potẽtia passiua, in ordine ad intellectionem, vel actum intelligendi potentia actiua est, Probatur quoad primam partem:

Ratio. p. p. quia intellectus verè mouetur ab obiecto, & verè in se recipit species intelligibiles, vt inferiùs declarabitur: quapropter cum ꝗ potẽtia exeat ĩ actũ, & nõ effectiuè se habeat ad ista, oportet dicat potẽtia passiua.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars patet: quia intelligere verè est actus potentiæ intellectiuæ. ergo ab ea effectiuè. ergo respectu eius potentia actiua dicitur.

Ratio. 2. Obiectum, & species solùm non causant intellectioné. ¶ Præterea. Intellectio ab aliquo agente est, & non ab obiecto: quia obiectum non intelligit, neque causat intellectionem: neque ab specie: & non restat aliud, nisi potẽtia: ergo efficit, & agit. Nolo hîc negare cõcursum obiecti, & speciei simul cum intellectu ad notitiam producendam, sed solũ intendo probare, quod intellectus causet intellectionem, & quòd obiectum solùm: neque species simul causant. Et in isto sensu intellectus posset vocari potentia actiua, & non passiua.

✱ ¶ ✱ Ex quarta cõclusione sequitur Aureolũ non rectè loquutũ, vt citatur à Capreo. in. 1. sentent. dist. 3. quæst. 3. arti. 2. quãdo ait intellectum possibilem, in genere entiũ esse ens in pura potentia: sicut est in genere intelligibilium: siquidẽ licet pura potẽtia dicet in genere intelligibiliũ quia nullã habet speciem congenitam, tamen est potentia animæ, & qualitas secunda speciei & actuat⁹ specie intelligibili, ipse producit intellectionem: & non solum intellectus agens, vt docet Aureolus producit vt causa partialis cum specie intelligibili, vel ipse solus producit, vt ait Sãct. Thom. per hoc quod in formatus specie intelligibili, fit ipsum intelligibilem quodam modo: & exijt in actu, & non est repugnantia, quod ipse idem intellectus vt nudus, sit receptiuus & pura potentia: & actuatus specie, fit efficiens causa: & sic efficiens, & materia, non coincidunt secundum eandem rationem & quod per actum intellectus producitur: à Theologis dicitur verbum & apud dialecticos dicitur intentio, & apud philosophum dicitur ratio, vel difinitio vel similitudo aut imago rei intellectæ & in Via thomistarum dicitur species: etiam sic vt sit consequens ad speciem impressam intellectus possibili. Sed an illa species vel imago seu verbum sit realiter quid distinctum ab actu intelligendi non satis constat apud thomistas: nam aliqui dicunt quod sufficit distinctio rationis: sed Capreolus in prima. d. 27. putat esse realẽ distinctionem, & quod dicit. S. Th. de potẽtia quæstio. 8. articu. 1. sed de hoc alias.

¶ Quia intellectio ad quam concurrit intellectus effectiuè, est actio immanens, & recipitur in ipso intellectu, simpliciter dicitur intellectus potentia passiua, & non dicitur actiua. Hoc patet ex Aristotel. qui ponit intelligere quoddam pati. Cùm ergo intelligere sit actionem intelligendi producere, sequitur quòd intellectus, potentia passiua dicenda est. Conclu. 5.

¶ Conclusio sexta. Cùm obiectum concurrat ad notitiam, non solùm terminatiue, sed effectiuè, & etiam concurrat species cum intellectu, vt vnum agens, principaliùs tamen intellectus dicitur effectiuè concurrere. Istam conclusionẽ posui propter diuersum modum opinandi doctorũ de cõcursu ad intellectionem: nam Henricus de Gandauo dicit, quòd obiectum non cõcurrit actiuè, sed terminatiuè: quia in obiectum terminatur notitia. Durandus relinquit sub dubio. Caieta. dicit quod concurrit, sed principaliùs ipsa potentia, quàm obiectum. Doctor sub. dicit quod obiectum non concurrit effectiuè, sed partialiter ita vt obiectum, & potentia sint vt duæ partiales causæ. D. Thom. dicit quòd concurrit obiectum, & potentia, vt vnum agens: quia per vnam formam, id est, vnam speciem producunt notitiam. Conclu. 6. Arist. 9. metex. 9. & in hoc. 3. de anima. Henre quo. 4. quæst. 7. Durã. in. 2. d. 3. q. 6. Caiet. p. p. q. 79. ar. 2. Sco. in. 1. d. 3. q. 7. S. Thomas.

1. Ratio. ¶ Conclusio ergo est, quòd principaliter concurrit potentia. Patet. Omnis operatio emanans ab aliqua potentia immediate, principaliter, & primò debet ei tribui: sed intellectio est actus potentiæ intellectiuæ, ab ea manās: ergo principaliter debet ei tribui, etiam si concurrat obiectum, & species, & alia.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Quando aliqua plura concurrunt ad aliquem effectum, id dicitur principaliùs concurrere, quo solo concurrente posset fieri actio, & alijs concurrentibus, ipso non concurrente, nō sequeretur actio: sed intellectus est huiusmodi: quia posito obiecto, & posita specie, si non sit potentia intellectiua, etiam si non sit species, poterit esse actio. Patet apud negātes species: & quia in patria erit cognitio Dei, & visio *sine specie tamen ipsius Dei, ipso Deo se v*niente potentiæ intime. Et si non sit obiectum, posset esse intellectio, vt posset intelligere hoc nullū obiectū intelligere: & sic sine obiecto posset esse: licet hoc quod est *nihil intelligere, posset* intelligi vt obiectū. Saltem videtur quòd principaliùs sit ipsa potentia: nam si obiectum, & species propter potentiam, principaliùs ipsa potentia. Propter vnumquodq; tale, & illud magis: si ad notitiam, vel propter notitiā, obiectum, & species, vt potētia informetur, & moueatur ad causandam notitiam, magis ipsa potētia causat. Sed q̄uo intellectio fiat per contactum rei cognitæ, & non per extra missionem, sed per hoc quod res cognita dicitur esse in cognoscēte, latè disputat Ægidius quolibet. 6. quæst. 15. vide ibi.

Aristot. p. Poste. 1. 5.

Ad argum. ¶ Ad primum patet solutio ex suprà dictis. Pati enim intellectus intelligendo est perfectio eius: ob id etiam si immaterialis sit, pati potest.

Ad secundū ¶ Ad secundum dicendum ita esse, si actio & passio ad idem referatur: sed tamen aliquid pati poterit esse nobilius aliquo agere: sicut in præsentiarum intellectus est passiuus respectu totius entis vniuersaliter: & vegetatiua est actiuum respectu cuiusdam entis particularis coniuncti: & sic non sequitur, quòd hoc agens sit nobilius illo patiente, maximè quia in illo pati est perfectio.

Ad tertium. ¶ Solutio ad tertium patet, supposito quod passio hæc sit ad perficiendum.

* ¶ * Nota intellectum diuersimodè nominari: nam dicitur intellectus materialis, dicitur & intellectus in habitu: Tertio dicitur intellectus in actu: Quarto dicitur intellectus adeptus: dicitur naturalis, pro vt nullum habet habitum neque speciem, sed in pura potētia est: vt materia sine forma, dicitur esse in habitu, quia reductus est ad actum primum per habitum scientiæ vel per speciem intelligibilē: dicimus per habitum scientiæ, vel speciem quia per vtrunque actu primo constituitur, sicut materia per formam, & potest exire in actum secundum: & tunc dicitur intellectus in actu quando actu intelligit, vel considerat. Intellectus adeptus tunc est, quando omnē sibi possibilem perfectionē acquisiuit, quē dari in via negat S. Thom. saltim perfectè de quo vide Alber. in illo. 3. tract. 3. c. 11.

¶ SPECVLATIO IIII. Vtrùm sit ponendus intellectus agens.

Idetur quòd nō: quia sicut se habēt sensibilia ad sensum, se habēt intelligibilia ad intellectū: sed ad sensibilia, vt sentiātur, solū ponitur sensus patiēs, & nō agēs: ergo etiā ad intelligibilia intelligēda sufficit intellectus potentia passiua, & nō est necessariū poni e intellectum agentē. 1. Argumē.

¶ Item. Si intellectus agens daretur: vel esset aliquid in anima, vel aliquid extra animam: at nullum illorum est: ergo non est dabilis. Nō est aliquid extra animam: quia non diceretur esse in nobis. Neque est in anima: quia anima nostra semper esset actu intelligens, quòd est falsum. Patet ex Aristotel. qui hic dicit, quòd intellectus agens non aliquando intelligit, & aliquando non intelligit: ergo semper intelligit: & sic vel non est in anima nostra, vel anima semper intelligit. Argumē. 2.

¶ Vltimò. Nihil respectu eiusdem est in potentia, & in actu simul: sed dato intellectu agente, intellectus esset in actu, & in potentia: ergo non est ponendus. Maior est nota. Probatur minor. Intellectus possibilis est in potentia omnia fieri: vt dicit Aristo. ergo est in potētia: & idem est in actu: quia intellectus agens est substantia actu ens. ergo simul in actu est, & potentia. Argumē. 3. Arist. hic.

¶ In contrariū est Arist. hic. Sicut in omni natura, In cōtrariū.

natura, ita & in anima est aliquid quo est omnia fieri, & aliquid quo est omnia facere. Et dicit vlterius: necesse est in anima has duas esse differētias, scilicet, intellectū possibilem, & agentem.

Notand. 1. ¶Pro solutione notandū, q̄ sicut illa quæ sentiūtur actu, per hoc sentiūtur, quia sensibile in potentia, fit actu sensibile, quādo sensus habet suā operationē circa tale sensibile: etiā in intellectu contingit: vt intelligere dicatur, quādo intelligibilia quę sunt in potētia vt intelligantur: fiūt actu intelligibilia. Res nō fit actu intelligibilis, nisi sit denudata à materia: quia sicut intellectus est potētia immaterialis, quæ ab eo intelligūtur sunt immaterialia. Etsi materialia intelligat, oportet immaterialiter, denudando rem à materialibus cōditionib⁹: illud quod erat in potentia vt intelligatur, fit actu intelligibile. Itaq; in speculatiōe est, an detur aliquis intellect⁹, aut aliqua potētia intellectiua, quę intelligibilia ī potētia faciat intelligibilia in actu, vt intelligātur, vł an ad hoc sufficiat ipse intellect⁹ potētia passiua, cui⁹ est recipere in se intelligibilia.

Plato nō ponebat intellectum agētem. ¶Plato (quia posuit idæas formas rerū naturaliū separatas, & immateriales, quę erāt ipsę intelligibiles actu, eò q̄ immateriales) non ponebat intellectū agētem: quia intellectus agēs solū est deseruiēs ad hoc q̄ illa quæ sunt in potentia intelligibilia (sicut sunt materialia) fiant actu intelligibilia denudādo. & quia ipsa ponebātur à Platone sine materia illorum erat scientia: & erāt obiecta proportionata intellectui: vt ipsæ formæ possent mouere intellectū: & ipse intellectus posset immediatè in se recipere. Et absq; dubio consequenter loquutus est. Tamen quia Aristo. & omnis schola

Aristo. philosophorum tales negat formas separatas à materia, meritò est dubium, vtrum sit necessariū ponere intellectum agētem, adhoc q̄ intellectus possibilis intelligat.

Notand. 2. ¶Etiā est notādū, q̄ ad modū, quo lumen in corporali visiōe requiritur ad videndū, intellectū agentem putant debere poni. Et lumen potest poni dupliciter: vno modo ad hoc q̄ colores qui sunt obiectū potentiæ visiuæ, & sunt in potētia visibiles per lumen fiant actu visibiles: alio modo lumē pōt esse non ex parte coloris, sed ex parte medij, vt medium sit illuminatū: vt possit causari visio, sit prima conclusio.

Cōclusio. 1 ¶Prima cōcl. Necessariū est ponere intellectū agētē, vltra possibilē. Hęc est Aristo. in 3lo. 3. Ratio est. Oīs potētia dicitur esse requisita propter actū, quia actus nō pōt esse sine ea, sed intelligibilia non possunt actu intelligi, sine intellectu agēte: ergo intellectus agens necessariò est ponendus. Ratio. 1.

Probatur minor: nā si possēt intelligi sine agēte, maximè ab intellectu possibili. sed nō possunt ab eo: ergo necessari⁹ est agēs intellectus. Patet. Nullū obiectū potest a potentia percipi, nisi ei sit proportionatū, & ex potētia tale, fiat actu tale. sed nullum materiale intelligibile in potētia pōt mouere ipsum intellectū possibilē: quia materiale nō pōt in immateriale agere, neq; ei ꝓportionatur: ergo necessaria est potentia: quæ faciat tale obiectū proportionatū, vt possit mouere ipsum intellectū: quod facit intellectus agens: quapropter est ponēdus iste intellectus. Nā denudat oēm materialem conditionē ipsorum materialiū: vt fiant proportionata, & mouere possint ipsum possibilem intellectum. * Et ex dictis Aristo. probatur: etiā si Caie. in 3lo. 3. tex. 18. neget ex dictis eius probari posse. S. Thom. 2. cō. gē. c. 76. & 77. Cōmē. 3. de anima. com. 18. quo ad rationem. *

Ratio. 2. ¶Secūdo. Sic se habet intellectus agens in ordine ad intellectū possibilem, & intelligibilia, sicut lumen ad potētiam visiuam, & colores: sed absq; lumine colores nō fierent visibiles actu: ergo neq; absq; intellectu agēte intelligibilia actu, intelligerētur ab intellectu possibili. Maior hui⁹ discursus est Arist. & Cōmēt. in. 2. huius. Minor cōstat.

Cōtra Durād. in. 1. d. 3. q. 5. ¶Ex quo patet Duran. malè dixisse, negādo intellectū agentem, putans frustrà esse: eò q̄ phantasmata possent per se producere speciē in intellectu possibili. Decipitur, quia ipsa per se nō possunt, licèt illuminata simul cū intellectu agente possint. vt infrà declarabimus: sed seorsum nō possunt.

2. Cōclusi. ¶Secūda cōclu. Intellectus agēs agit intellectū passibilē actu intelligere, vel illuminādo phātasmata: vt actu possint mouere eum, vel extrahēdo species intelligibiles à phātasmatib⁹, denudādo ab omni cōditiōe materiali. In hac cōclusiōe declaratur officiū agētis intellect⁹, de quo est sermo: & in ea tota vis posita est. Et ad probādū oportet præsupponere dictū hoc cōe. Necesse est intelligentem phātasmata speculari.

Aristo. 3. de ani. t. c. 39. Quid phantasmata. ¶Phātasmata sunt species illæ non sensitæ, quæ sunt in ęstimatiua, seu cogitatiua, aut in memoria sensitiua reseruatæ, & ad modum quo æstimatiua, seu cogitatiua

ad suam operationem indiget speciebus à sensibus exterioribus receptis in sensu cõmuni, & reseruatis in imaginatiua: vt ex ipsis abstrahat nõ sensatas: vt supra dictũ est: sic etiam ipse intellectus indiget huius modi speciebus nõ sensatis, vt etiã abstrahat, & denudet: vt possint actu intelligi illa, quæ cum actu per sensum perciperentur, erant in potentia vt intelligerentur. Ergo intellectus agẽs speculatur ista phãtasmata, quando ad ea se conuertit: & fit dupliciter: vno modo, ipsa phantasmata lumine perfundendo, ac si essent aliqua quæ essent in tenebris, quæ non mouent potentiam ob defectum luminis. Et in ista illuminatione phãtasmatum, quæ fit per intellectum agentem, videntur phantasmata: & in tali illuminatione conditiones materiales illorum phantasmatũ hic, & nunc, vt sit erat ibi amicitiæ, aut odij in oue ad pastorem, & lupum cum conditione hic, & nunc. scilicet in tali tẽpore visus pastor, vel lupus, & in tali loco. &c. per illuminationẽ apparent istę cõditiones aliud ab ipsa essentia odij, & amicitiæ. Et iam facta ista illuminatione, intellectus possibilis intelligit: quia illa phantasmata illuminata, sunt ei iam proportionata, & actu intelligibilia & actu intelligũtur. & recipit in se rei similitudinẽ, seu speciem ita vt in isto modo operãdi intellectus agẽtis, solùm consideremus illuminare ipsa phantasmata, in cuius illuminatiõe statim appareat quod est de essentia rei, & quod est accidẽs eius: vt illuminatis coloribus, statim sensus moueatur, & videat actu eos.

Ægidi⁹ quolib. 3. q. 13.

Augus. 12. de Trinita cap. vlti.

Ægidi⁹ quolib. 2. q. 22. & 3. q. 11 & quolib. 5. q. 21.

* Secundus modus intelligẽdi.

¶ Secundo modo intelligitur intellectus agẽs operari in cõuersione ad phantasmata, per hoc quod extrahit ipse intellectus oẽs materiales conditiones, & singulares, denudãdo: vt maneat res sola secundum essentiam, & quidditatem. Et illud quod abstrahitur est species intelligibilis: quæ est idolum, vel similitudo rei intellectæ, quam præsentat intellectui possibili, qui tanquã in speculo videndo rem denudatam, eam intelligit, & habet eius notitiam: sicut si lumen non solum faceret hoc quod colores illuminaret, sed species coloris per medium illuminatum, deferret vsque ad potentiam visiuam.

¶ Et enim vtroq; modo possit contingere conuersio ad phantasmata, iste secundus est magis probandus. primus enim solus, non caret difficultate: quia phantasmata ipsa quamuis illuminata non possunt diffundere speciem, quæ perueniat ad intellectum possibilem: qua recepta, intelligat: quoniam non possunt ipsa phantasmata mouere, neque de se speciem mittere, nisi cum conditionibus materialibus, quas in se habent: sicque neque intellectu reciperentur, neque mouerent ad essentiam rei intelligendam, de cuius ratione tales conditiones non sunt. Colores illuminati possunt diffundere, & de facto diffundunt species, & mouent visiuam potentiam, quod & informant: & ob id non est necessarius sensus agens: quia proportio est obiecti ad potentiam: tamen phantasmata non sic, licèt videatur aliquibus, vt Themistio. 3. de [Anima].cap. 24. quòd phantasmata illuminata possunt mouere, & producere speciem: sic S. Tho. etiam sentit de veritate. q. 6. ar. 1. & Arist. Tamen secundus modus conuersionis ipsius intellectus agentis ad phantasmata ea speculando, & denudãdo, vt imago, & species rei extracta, possit repręsentari, & dari intellectui passibili, vt actu intelligat, est clara, & aperta, & ostendit necessitatem ponẽdi ipsum intellectũ agentem: maximè præsupposita illuminatione, & irradiatione eiusdem intellectus agentis. Probatur ergo conclusio ex istis apertè. Intellectus agens nullam potest aliam circa phantasmata habere operationẽ, nisi aut illuminare ipsa: vt faciat lumẽ, vel extrahendo species intelligibiles, denudando ab ipsis phantasmatibus, ad hic, & nunc: vt reddat illa immaterialia: ergo sequitur quòd istis duobus modis agit.

Themistius.

S. Thom. Ægidi⁹ quolib. 6. q. 24.

Ratio ad conclusio.

¶ * Ex his excluditur opi. Ioã. de Bachõ. in. 2. distin. 6. q. 1. sequutus Henricum de Gandauo: qui speciem intelligibilem negat, sed impressam: sed phãtasma illuminatum, vocat speciem expressam: quia intelligibile in potentia, fit actu per talem illuminationem: sed tamen decepti sunt, quia oportet ponere speciem intelligibilem: vt intellect⁹ possibilis actuetur actu primo, vt concurrat, ad actum secundum intelligendo: quia phantasma adhuc illuminatum, in intellectu recipi nõ potest: quia adhuc materiale est: necessaria est species. Ita vt in productione speciei, intellectus agens sit principale, & phantasma illuminatum instrumentale: vt docet Sanct. Thom. quolibet. 1. quæstio. 2. art. 2. quamuis *

uis alij dicant phantasma esse agens proximum totalt, sed tamen primum tenendum, & illę species etiam plures specie differentes in eodem intellectu, in quantum res est, & in quantum species res sunt, & qualitates inueniuntur: sed tamen non in quantum species sunt, & in quantum intellectus est: quia impossibile est idē subiectum perfici simul diuersis formis eiusdē generis secũdùm actum perfectũ. S. Tho. de veri. q. 8. ar. 14. sed actu incompleto, & in habitu non repugnat, & in hoc sensu optimè Scotus. & S. Tho. putat quod plures species non sunt complete, nisi quãdo actu intelligit intellectus: & sic simul non contingit plura cõplete intelligere si sint diuersa.

Nota. ¶Et considerabis quod dicitur de intellectu agente, quòd species intelligibiles formet denudando à phantasmatibus: est sensus quòd ipsas species intelligibiles format, absque aliqua conditione indiuiduãte, & tunc dicitur denudare. Aliquando dicitur denudare ipsa phantasmata, quando in extrahenda specie intelligibili, considerat phãtasmata sine illis conditionibus materialibus. Sensus itaque idem est, licèt ✻ verba sint diuersa. ✻ Per denudare enim nõ intelligas subtractionē aliquã, sed solũ vnius repręsentationem sine alio: vt mediante lumine video albedinē in lactè, sine dulcedine.

3. Cõclusi. ¶Tertia cõclu. Tanta est virtus intellect⁹ agentis, vt phantasmata speculando, non solùm species ipsorũ abstrahat intelligibiles: sed etiam aliorũ, quorũ nunquam fuit phãtasma. In hac cõclusione volo dicere, quod intellectus agens ex ipsis datis phãtasmatibus species intelligibiles abstrahit, Ratio. S. Tho. p. p. q. 88. art. 2. etiam aliorum. Patet: quia intellectus noster cognoscit substãtias separatas, quarũ nullum præcessit phãtasma: & cognoscit Deum, cuius nulla fuit vnquàm operatio præcedēs sensitiua: hoc autem nõ potest, nisi virtute intellect⁹ agētis. Quod fit isto modo. Conuersione facta ad phãtasmata nonnulla. vt si ad hominis phãtasma, quid sit de quidditate eius, in quo sunt talia, & talia accidētia indiuiduantia: ex quo phãtasmate assurgat in abstractione speciei intelligibilis, quæ repræsentet vnam substãtiam immaterialem, incorruptibilem, quæ non est forma corporis, quæ habeat esse inuariabile. &c. Et ista species posita in intellectu possibili, repræsentet angelos, & intellectus mediante ea cognoscat.

¶Deũ etiam cognoscit ex phãtasmatibus & per viã remotionis & per viã affirmationis: nã cognito creaturę phãtasmate quocũq, elicit intellectus agens ꝙ Deus nõ est homo, nõ angelus, nõ tãdē aliqua alia creatura: vt nulla eius detur similitudo repræsentãs eũ. Et extrahit à phãtasmatib⁹ hãc intelligibilē speciē, ꝙ nõ sit Deus aliquid ex creaturis. Dixi, intelligibilē speciē (vt sic loquamur grossa minerua, quia ꝙ ista via procedendo, dicit speciem intelligibilē creaturæ, in qua intelligit Deum non esse talem creaturam, videtur ex istis quodãmodo elicere speciem intelligibibilē Dei, quæ repræsentat Deũ non esse hanc, neq; illam, neq; omnem simul creaturam: quia cognita imperfectione creaturę, remouet à Deo omnem talem.

¶Per viã affirmationis ex phãtasmatibus cognita alicuius creaturę essentia, & perfectione, ex phãtasmate eiusdē elicit ꝙ Deus sit quid eminẽtius, & perfectius quã in illa creatura, & ꝓgreditur affirmãdo de Deo oẽm cognitã ꝑfectionē, vt sit ipse omniũ perfectionũ ꝑfectio vnica, & cõsummata. Intellectus ergo agēs hoc operatur, vt nõ solùm essentias rerum cognoscat, cõtēplãdo eorũ phantasmata, sed etiã aliorũ intelligibilium, quorum nullum præcessit phãtasma. Et quãuis talia, quia immaterialia, sint intelligibilia actu in se, & ideo maximè cognoscibilia, nõ tamē intelligũtur ꝓ isto statu: quia potētia intellectiua etiã si non sit materialis, est corpori immersa: & (ꝓ isto statu) nihil cognoscit, nisi priùs fuerit in sensu: quia non intelligit, nisi intellectu agente cõuerso ad phãtasmata, & phãtasmata nõ sunt, nisi per sensum recipiantur species in sensu cõmuni, & in imaginatiua reseruētur. Et licèt intelligat illa, quorum nunquã sensibilis species, neq; phantasma ꝑcessit, manet verũ nihil fuisse in intellectu, quin pri⁹ in sensu, in se, vel in alio: & intelligens phantasmata speculatur, vel proprium: vt est in illis in quibus datur proprium phãtasma, vel alienũ: vt est quando cognitio est illorũ, quorum nũquàm fuit phãtasma. Hęc obiter sint dicta: aliàs lati⁹.

S. Tho. vbi suprà.

Aristo. hîc. tex. cõ. 39.

¶✻ Sed aduertendum quod licèt intellectus non pro isto statu possit substantias & quidditates immateriales intelligere: ad sensum explicatum in. 3. conclusione: sed ✻

tamen

tamen nō potest cognoscere eas quidditatiue, iuxta doctrinam S. Thom. Nam cum quidditatem cognoscere sit per aliquē cōceptum siue à priori, siue à posteriori attingere rei quidditatem, per effectū causa probatum, & cognoscitur. & substantiæ spirituales, potest esse cognitæ ex effectibus materialibus cognitis: sed tamen quidditatiue cognoscere, addit vt id sit per essentiam rei cognitē, vel per speciem sufficienter repręsentatiuam, & differentiam propria, attingere rei quidditatē: vel per effectum adęquātē virtutem causę, vt aliqui addūt. & cum pro isto statu omnia cognoscamus, abstrahēdo species à phātasmatibus, & nulla sit species substātię abstractę, quia nullū sint phāntasmata, quidditatiuè non poterit cognosci. & si recte perpendamus, nulla erit differentia in re, inter Sanct. Thom. & Scotum: de quo vide S. Tho. 2. Methaphy. & 1. par. q. 12. ar. 12. & Anto. Andręa. 2. Meta. q. 3. qui mente Scoti declarat, qui si distinguit inter quidditatē cognoscere, & quidditatiue cognoscere: optime procederet.

4. Cōclusio ¶ Quarta conclusio. Quamuis detur intellectus agens separatus vnus, qui est Deus benedictus, à cuius illuminatione omnis cognitio nostra pendet, tamen etiam debet intellectus agens, vt aliquid animæ cuiuslibet intelligentis. Ista conclusio habet duas partes. Prima, quod detur unus intellectus

Ratio p. p. agens separatus vnus, qui Deus est. Patet: nam cum quælibet natura rationalis intellectiua sit participatiue: quia non est intellectiua secundum suam essentiam, cum non omnia intelligit: verum quia in illis quæ intelligit de potentia procedit ad actum, vt constat, necessarium est habeat hoc intelligere participatum ab aliquo quod sit tale per essentiam: & cū hoc nō sit nisi vnum, & primū, sequitur quod talis intellectus agens vnus separatus debet

S. Tho. p. p. q. 3. ar. 2. & q. 79. art. 4. S. Tho. p. p. q. 44. ar. 1. Anti. 2. metaphy. esse. Nam omne quod est tale per participationem, est ab eo quod est tale per suā essentiam, vt si aliquid sit participatiuè calidum, debet reduci ad aliquid quod sit tale per suam essentiam, id est, ad ignem causantem calorem: quia quod est participatiue tale, in potentia fuit ad id tale, & oportuit reduceretur in actum ab eo quod tale esset, & actu. ob quod Plato intellectum separatum imprimentem in animas nostras cognitionem soli comparauit. Atque de lumine participato ab isto

Ioan. 1. Psalm. 4. intellectu agente separato, qui illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum, ait Propheta: Signatum est super nos lumē vultus tui domine. & in lumine isto lumen videmus, & cognoscuntur, quę aliàs non cognoscerentur.

Ratio. 2. p. S. Tho. p. p. q. 79. art. 4. ¶ Altera pars, quod dari debeat intellectus agens in nobis, vt aliquid animæ, probatur, supposito vno cognito in naturalibus, quod licet causa vna, vel plures vniuersales concurrant ad aliquem effectum, non secluditur particularis quę virtute superioris agit. Sic in lumine naturali philosophus loquēs ait: Sol & homo generant

Aristote. 2. phy. t. 26. hominē. Sol cum sit causa vniuersalis, nō secludit ad effectum producendum particularem, causam particularem.

Ratio forma.? ¶ Ratio ergo conclusionis est hæc. Quandocūq; aliquis effectus emanat ab aliqua causa, vt proprius eius, necessariū est ponere principium ea effectiuū eius: sed intelligere abstrahendo species à phantasmatibus conuenit cuilibet habēti intellectum, & est proprius effectus cuiuslibet: ergo oportet in eo ponere principium effectiuū vt aliquid eius: sed hoc est intellectus agēs: ergo poni debet, vt aliquid ipsius intelligentis.

Aliter. ¶ Secundo. Posito concursu causæ vniuersalis in emanatione alicuius effectus à causa particulari, ponitur & principium effectiuū in agente particulari: sed extrahere species à phantasmatibus ad intelligendū (etiam posito concursu primi intellectus) est effectus intellectus agentis: ergo poni debet tanquam aliquid animæ.

5. Cōclusio ¶ Quinta conclu. Ille intellectus agens sic ponitur, vt aliquid animæ quod nullo mō vnus possit esse in omnibus. Hæc probatur ex Aristo. qui dicit, q intellectus agēs

Aristo hic. est sicut lumen: sed nō est idem lumen in diuersis luminosis: ergo non est idem intellectus agens in diuersis hominibus.

Ratio. 1. ¶ Ratio est. Non est idem intellectus possibilis in omnibus, vt somniauit Auerrois: non etiam (seclusa fide) in lumine naturali epugnat (quicquid dicant alij) & falso tribuitur Aristo. vt bene probat Ægidius quolib. 2. q. 20. ergo neq; est dandus vnus intellectus agens in omnibus, quia vtrobiq; eadem ratio est. Patet. Non datur idem intellectus possibilis: quia sic aliquis intelligeret, & nō intelligeret. Patet si vnus intr-

innat.

miat, & alter vigilando intelligat, intellectus agens habet conuerti ad phantasmata, habet & abstrahere: vnus ergo abstrahet, alius dormiet: sequitur quod idem intellectus simul & semel abstrahit.

Ratio. 2.

¶ Præterea. Intellectus agens est aliquid animæ, vt præcedens conclusio probauit: ergo sequitur quòd non est vnus in omnibus, cùm non sit vna anima in omnibus: non enim potest esse vna eadem numero virtus in diuersis subiectis.

* ¶ * Aduertēdū, q Alexāder in suo de aīa: & Auicēna lib. 9. suę Meta. c. 4. & li animā rōnalē dicāt formā informantē, intellectū agētem, extrinsecū dicebāt: ille primā causam, & hic vltimā intelligentiā, mūdo pręsidētem: quàm datorem formarum dixit: sed tñ vterq; aberrauit sic, & vt Cōmētat.

Ad argum.

¶ Ad. 1. Dicimus esse differētiā inter sensibilia, & phātasmata: quia sensibilia, cū sint quid corporeū, possunt sine aliqua alia virtute superaddita mouere potentiā sensitiuā, & producere speciem peruenientem ad potentiā: & hac rōe nō est ponendus sensus agēs, suprà diximus cōtra Ioan. de Iāduno: & cōtrà Alfonsum Toletañ. archiepm Hispa. 2. de aia. q. 6. Verū phātasmata cū sint corporea, & cū cōditionibus materialibus hic & nūc nō possunt mouere intellectū possibilē, qui est potentia spūalis: quia nulla est pportio phātasmatū ad intellectiuā potētiā: ob id requiritur intellectus agēs ad hoc q vel illuminet phantasmata, vel cōfortet ipsa, & quodammodo eleuet, vel q denudet oēm cōditionē indiuiduātem: vt vel ipsa phātasmata cū intellectu agēte producāt species, vel ipsa phātasmata illuminata, vel solus ipse intellectus agēs abstrahat, & rēpsentet eas intellectui possibili: siquidē ipsę species in phātasia, quæ phātasmata vocātur, quāuis inferius quid ad intellectū possibilē, possunt tamē in virtute intellectus agētis, sicut & accidēs agit in virtute formæ substātialis ad productionē formę substātialis, vt optimè Ægidius quolib. 5. q. 21. declarat.

Landunus de anima, q. 16.

Ægidius.

Ad secūdū.

¶ Ad. 2. dicēdū, q posito intellectus agens sit aliquid animæ, nō ex eo sequit̄ q semp intellect⁹ possibilis actu intelligat: quia nō semp intellect⁹ agēs actu abstrahit à phātasmatibus: quia nō semp sunt phātasmata pręsentia. Item. Nō semper est viriū interiorū sensitiuarū dispositio talis ad formandū phātasmata. Et dato species pducūtur, nō est cōuersio intellect⁹ possibilis ad species: quæ oia vident̄ esse necessaria ad actu intelligere: nā intellect⁹ agēs nō cōparat ad possibile: vt obiectū, sed vt faciēs obiecta in actu, ad q multa sunt requisita.

S. Tho p p. q. 79 art 4. ad. 3.

Ad tertium

¶ Ad. 3. negamus q idē sit actu, & potētia, respectu eiusdē: nā intellectus agēs nō est possibilis, neq; possibilis est agens: quia diuersæ sunt vires, & pōt vna esse in actu, & alia in potētia. Intellectus. n. agēs, & possibilis sunt diuersę potētię, cū potētię distinguant̄ penes obiecta formalia. Aliud. n. est formale in intellectu possibili: qđ est moueri ab obiecto in actu exislēte, & aliud est formale in intellectu agēte, cui⁹ est facere obiectū in actu. Et quia in naturalib⁹ videmus q potētia passiua distinguitur ab actiua sic intellectus passibilis, & agēs. Ægidi⁹ quolib. 6. q. 24. ponit quinq; pfectiōes intellectus agētis. Prima: quia est pfectio intellectus possibilis. Secūda: quia dicit forma ei⁹. Tertia: quia reddit intellectū possibilē idoneū ad recipiendū alias perfectiones. Quarta: quia dat quādā actualitatem phātasmatib⁹. Quinta: facit idoneitatē in alijs potētijs ad recipiēdū perfectiōes suas: ex quo patet discrimen inter agentem, & possibilē intellectū. Quāuis August. Nimphus in pprio tractatu de intellectu, tractatu. 4. asserat esse eādē potētiā, licet officia sint diuersa. Idē sentit Burida. 3. de aīa. q. 7. Nos tñ putam⁹ esse potētias diuersas cū S. Tho. 1. p. q. 79. ar. 7. in corpore. Non ignoramus tñ differētiā esse inter intellectū possibilem, & passibilē, vt doctè ait S. Tho. 1. 2. q. 50. ar. 4. vt possibilē vocet ipm intellectū, de quo in pręsenti speculatiōe, & passibilē vocet particularē rationē. i. cogitatiuā cū memoratiua, & imaginatiua, sed nos indifferēter intellectū vocamus possibilē, & passibilē: quia sicut possibilis dicitur vt possit actu esse p species, & possibilis dicitur in quātum potest recipere, licèt sit perfectionis, pati tamen est.

Intellectus agēs, & possi. sunt diuersæ potētiæ.

Aristo. 3. de anima tex. co. 17. 18. & 19. & ibi Cōmētator

Buridanus.

Nimphus.

Buridanus.

Non idem intellectus possibilis & passibilis.

¶ * Aduerte dubiū esse quid prius fiat ab intellectu agente: an productio speciei intelligibilis: deinde intelligibile actu, vel ecōtrà: & dubiū secūdùm Ioan. Bachonē primo sen. in prol. q. 2. non habet dubiū: quia speciē nō ponit necessariā, sed solum per hoc quod intellectus agens illuminat phātasmata dicūtur esse actu intelligibilia: sed tamē species est necessaria, vt latè probatū est. Aliqui ex Thomistis putāt quod species est prior: & post productionem: intelligibile in potentia, actu est: sed hæc nō *

sunt

sunt ad mentem S. Thom. in disputatis. q. 15. vbi ait speciē causari per hoc quod actu intellectum, quòd in potētia erat. Et sic tenenda, speciē post eius produci, neq; est frustra, postquā actu intelligitur intelligibile per illuminationem intellectus agentis; quia est requisitum, obiectū vniatur intellectui, quod nisi per speciem fieri non potest. Et hoc insinuat S. Tho. 3. con. gen. cap. 77. Et aduerte quod Iacobus Viterbiensis in 2. quolib. q. 14. dicit quod intellectus possibilis, & agēs est vna & eadē potentia licet non eodem modo, nā possibilis dicitur vt se habēs passiuè, respectu intellectionis: agēs verò se habet aliquo modo actiuè: sed non est hoc tenendum, neq; quod dicit Alfonsus Toletanus archiepiscopus Hispalen. 3. de anima: quod intellectus agens est quodam lumen siue quidam habitus connaturalis intellectui possibili, qui distinguitur realiter ab eo: Vide eundem doctorem qui multa dicit: sed tamen standum est dictis in speculatione.

¶ SPECVL. V. VTRVM memoria sit ponēda potentia distincta ab ipso intellectu, vel an sit idē quod intellectus.

Argumē. 1. Videtur quòd sit potentia distincta ab intellectu: nam eo modo se habet memoria intellectiua ad intellectū ad reseruandas species, sicut se habet memoria sensitiua ad æstimatiuā, seu cogitatiuā: sed memoria sensitiua ponitur potētia distincta à cogitatiua: ergo similiter memoria intellectiua erit aliud ab intellectiua potentia.

2 ¶ Præterea. Penes diuersa officia, & actus potētiarum diuersitas est: sed intellectus, & memoria intellectiua sunt diuersi act⁹: ergo & potentiæ diuersæ erūt. Patet: quia vnius est recipere speciem ad actū intelligendum: & alterius est species retinere, modo illa sunt inter se multum diuersa: ergo sunt diuersæ potentiæ.

3 ¶ Vltimo. Si non sunt diuersæ potentiæ, ergo sunt vna potentia: ergo non sunt æquales adinuicem intellectus, & memoria: quia nihil sibi ipsi dicitur æquale: sed ad alterum est æqualitas: sed dicuntur æquales, vt patet ex D. Augustino: sequitur ergo quod sint diuersæ potentiæ.

¶ In contrarium est, quia cum memoria intellectiua sit ad conseruandum species, hoc tribuit Aristote. intellectui in hoc 3. ergo memoria intellectiua, & intellectus idem sunt. In cōtrariū

¶ Pro decisione notandū, quòd sicut post actualem sensationem in sensu, quę fit per speciem quæ actu in potentia recipitur, manent species sensibiles, quæ recipiuntur in sensu communi, & reseruantur in imaginatiua: post actualem intellectionē manent species intelligibiles, & reseruantur in memoria intellectiua. Et quidem quod maneant, est apertum: quia anima separata non posset amplius intelligere, si tales non manerent: cùm rursus non possit à phantasmatibus abstrahere. Itaq; nō est dubium, quin species maneant: sed dubium est, vtrum vbi reseruātur, sit alia potentia distincta ab intellectu. Notand. 1.

¶ Secundò considerandum Auicennam dixisse esse impossibile, quòd in intellectu post actum intelligendi aliquid maneat: nam dato in parte sensitiua, propter hoc quòd sit organi corporei actus, possint ibi manere species post sensationem, in intellectu, cùm sit potentia immaterialis nō organica, fieri nō potest: quia in eo nihil potest esse nisi intelligibiliter: & sic actu intelligitur id cuius similitudo ibi est. Quapropter dicebat quòd postquàm semel intellectus intellexit aliquam rem, rursus oportebat se conuerteret ad intellectum agentem: quem ponebat ipse Auicenna esse substantiam separatam, & vnam: vt rursus ab illo fluant species intelligibiles in intellectum possibilem. Dicit amplius, quod ex tali exercitio se conuertendi ad hunc separatum intellectum agentem, relinquitur quædam habilitas, quā ipse vocabat habitum scientiæ. Notand. 2. Auicenn. Intellectū agentem separatū ponebat Auicenna.

¶ Ecce quomodo Auicen. non ponebat memoriam intellectiuam. Sed falsitas opi. ex sequētibus conclusionibus constabit.

¶ Prima conclusio. Si memoria capiatur pro vi cōseruatiua specierum, necessariò ponenda est in parte intellectiua. Probatur ex Aristo. qui in isto. 3. dicit, quòd cū intellectus 1. Cōclusi. Aristo. 3. huius.

intellectus possibilis fiat singula, vt sciens dicitur quis secundum actum, & est tunc in potentia quodam modo, nõ autem simpliciter, vt antè addiscere, aut inuenire: sed dicitur intellectus fieri singula, dũ recipit species singulorum: & ex hoc habet quod possit operari cum velit, licet actu nõ operetur: ergo ex mente Arist. reseruãtur species post receptionem.

Ratio. ¶ Ratio est. Magis immobilis, & stabilis naturę est intellectus, quàm materia corporea recipiendo formas: sed materia corporalis retinet formas, non solum quando per eas actu agit, sed etiam post actum: ergo & intellectus qui est magis stabilis, & immobilis reseruabit species post actualẽ intellectionem, cùm quicquid in alio recipiatur, admodum recipientis recipiatur. Aristo.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclu. Non solum memoria ponitur prout cõseruatiua specierum est vniuersalium, sed etiam vt cõseruatiua est speciei in singulari, & præteriti sub ratione præteriti. Hic volo dicere, q̃ in memoria intellectiua nõ solum species quæ sunt vniuersalis reseruantur, sed etiã singularis & particularis rei, & præteriti sub ratione pręteriti. Probatur quod memoria sit pręteriti, & singularis: de diuite Epulone, qui Lucæ. 16. recordabatur præteriti. s. suorum fratrũ, & in singulari. Probatur etiam. quia quælibet anima recordabitur suorum peccatorum, & in singulari: imò (vt bene probat Abulen. Abulen. in quadã relectione de statu animarum post mortem in lumine naturali stando) etiam si non esset pœna inferni constituta pro malis, haberent secum pœnam æternam, in memoria suorum actuũ in singulari: sicut èscontra, bonis esset quædam delectatio, quę se haberet admodum fœlicitatis, in cõtinua recordatione bonorum operum in singulari.

Scot in. 4. d. 45. q. 3. ¶ Cõclusionem prædictam tenet Scot. & communis opi. contra S. Tho. Atq; cùm S. Tho. p. p. q. 69. ar. 6. alijs doctrinæ eius tã simus affecti, per q̃ & profecimus, non mirum si in tãtillo ab eo deuiemus. Sed non putet quis doctorẽ Sanctum negare quin anima separata singulare intelligat: sed ait ipse quòd cùm cognoscat singulare, nõ erit per speciem singularem: quia vt viso homine Petro, vel Declaratio opi. S. Tho. Ioanne, ratione phantasmatis producitur species vniuersalis, & illa cum phantasmate, quod singulare est, concurrit ad notitiam Petri in singulari, sic anima separata intelliget singulare, sed nõ per speciẽ singularem, dicit ipse. Et in hoc sensu defendi debet S. Tho. quando dicit, non esse intellectum, neque memoriam singularis. S. Tho. p. p. q. 86. ar. 1.

Dubium. ¶ Sed est dubium tenendo hanc opin. S. Tho. vtrùm per cognitionem singularis in hac via per speciem vniuersalem cum phatasmate singulari aliquid remaneat in memoria intellectiua. Caiet. dicit q̃ relinquitur habitus, per quẽ memor est intellexisse illud singulare, & per eum habet reminiscentiã: & non dicitur memoria: quia non est per cõseruationem speciei in singulari, quoniam ipse negat. Item. Ille habitus est immediate notitia, actus, & non obiecti: & anima separata cognoscet singulare per huiusmodi habitus relictos. Hoc insinuat doct. S. in loco citato, in solutione ad. 2. Hæc pro bene affectis (vt par est) ad angelicum doctorem. vt si recessimus tantillum in verbis, exigua, & penè nulla sit in re digressio. Caieta p. p. q. 79. art. 6.

¶ Tertia cõclusio. Memoria intellectiua, quæ specierum reseruatiua dicitur, nõ est in re, potentia distincta ab ipso intellectu possibili. Probat. Diuersitas potẽtiarũ ex obiectorũ diuersitate sumenda est: & vbi est diuersitas solũ in aliqua ratiõe particulari cotenta sub vniuersali ratione obiecti nõ diuersificatur potẽtia sicut non est alia potẽtia visiua coloris, & visiua nigri, & albi: sed species intelligibiles actu recipere, qđ est intellect⁹ possibilis, & eas retinere, non sunt diuersæ rationes obiectorũ: imò est idem obiectum: ergo non est diuersitas in potẽtijs: quia hoc particulare quod est ad diem, vel annum ipsam speciem retinere (vt sic loquar) non est quare dicat aliam potentiam realiter distinctã ab illa quæ recipit tales species. 3. Cõclusio. 1. Ratio. Vide Aegi. quolibet. 4. q. 20.

¶ Secundò. Si essent potentiæ distinctæ realiter, maximè esset, quia aliud est recipere, & aliud retinere: sicut in sensu: ob id diuersitas in potentijs est: sed non ob hoc: quia licèt illud sit verum in sensu, eò q̃ est corporei organi actus, & est humidũ, vel siccum: quod facit ad retinendum, & recipiendum: in intellectu, qui potentia separata est, nõn habet locum, vbi non est humidum ad recipiendum, & siccum ad retinendum: obidq; vna potentia realiter est. 2. Ratio.

¶ Dixi, non differre re: quia ratione distinguuntur: nã si actio, & passio vna res sunt, actio non est passio. Sic intellectus possibilis, & Aristote. 3. phy. tex. 19

bilis,&memoria intellectiua sunt vna res, sed ratione differũt,pro quanto dicitur intellectus possibilis,prout in potẽtia est, ad actu,intelligendũ,& actu intelligit specie informatus:& dicitur memoria,inquã tum retinet speciem post actualem intellectionem remanentem.

Ratio.3. ¶Praeterea. Maior est differẽtia operationum in,intellectu intelligere:quod quieti similatur,& ratiocinari,quod motui:quã sit inter speciem recipere, & conseruare eam:quia vtrunq; ad quietem : sed primũ non facit differentiam potentiarum:quia idem est intellectus,& ratio : ergo neque secundum : & sic eadem potentia erit in- S Tho p.p. q.79.ar.8. tellectus,& memoria intellectiua.Probatur minor:quia ad eandem potentiã reducitur moueri,& quiescere. In naturalibus enim per eandem virtutem mouetur quis ad locum,&quiescit in loco: ergo à simili per eandem potentiam recipiet speciem intelligibilem,& retinebit eam.

* ¶ * Pro studiosis in doctrina S.Thom.insurgit dubiũ circa.3.quæst.quia docto.S. in primo sen.d.3.q.3.arti.2. affirmat,esse potẽtias distinctas,intellectum & memoriam,nõdum soluit Capreol. Dicendo, ꝙ S.Tho.in sententijs non propriã,sed aliorum sequutus est opinionem : sed in.p.p. q.79.ar.7.ex propria sentẽtia dixit quod in.3.cõclu.positũ est.Si tamen quis exacte cõsideret verba S.Thom.vtrobiq; inueniet solutionem.s.non sibi esse contrarium:quia in primo dixit potentias distingui.& non dixit realiter:&ad distinctionẽ sufficit sit rationis,quã dicit esse in.1.p.& hoc probari potest:quia eandem authoritatem philoso.quã adducit in.1.p.ad probandum non distingui realiter intellectũ, & memoriam,adducit in primo sen.in loco citato.

4.Cõclusio ¶Quarta conclusio. Posita memoria intellectiua,in qua reseruantur species intelligibiles,nõ erit actualis intellectio per tales species pro isto statu sine cõuersione ad phantasmata. In hac conclusione voluimus dicere,posito,ꝙ species cõseruentur, ad hoc ꝙ iterũ intellectus actu, intelligat id cuius reseruata est species , nõ sufficiet conuertat se intellectus ad speciem, nisi rursus sit conuersio intellectus agentis ad phantasmata, cuius est species. Itaque si per impossibile,vel possibile phantasmata perderentur,vel corrumperentur, pro isto statu non sufficerent ibidem species reseruatæ,magis quã si nunquã fuissent: quia pro isto statu necesse est intelligentẽ phantasmata speculari. Probatur: quia da- Aristo.3 de anima.tex. 30. Ratio, to quis aliàs fuerit sapiẽs,& habuerit multorum intelligibiliũ species reseruatas in memoria intellectiua:si phantasia lędatur, nunquàm vtetur speciebus,neque intelliget:sicut videmus in illis qui ex sana mente ad insaniam deuenere,ꝙ dizẽ desatinos.

¶Et in tantũ ista conuersio ad phantasmata necessaria est , quod in Christo solum, cum haberet scientiam infusam omnium per species inditas, non fuerit necessaria. hęc cõuersio ea ratione,qua secũdum animam conditiones habebat comprehensoris,& non viatoris:quia si solũ viator esset, haberet necessitatem conuertendi se, etiã si haberet species:quod optimè docet S. S.Tho.3.p. q.11.art.2. Tho. Et sic Adam,etiam si habuit scientiã infusam,habuit necessitatem conuertendi se ad phantasmata:quia erat viator, & in statu viatorũ. Et quidem vt magis cor- Durand in 3.d.14.q.1. roboretur hoc, oportet dictum Durand. considerare,qui in Christo dicit secũdum scientiam infusam fuisse necessariam illã conuersionem ad phantasmata, licèt nos id quod S.Thom. dicit probemus tenendum. De quo alibi.

¶Quinta conclu. Quamuis reseruatis spe- 5.Conclus, ciebus,ad intelligendum sit necessaria cõuersio intellectus agentis ad phantasmata ad actu intelligendum: non ob id frustrà est memoria intellectiua. Probo : quia li- Ratio.1. cet pro isto statu non esset necessarius locus ille,vbi species reseruantur , & talium specierum reseruatio, saltem deseruit pro alio statu,quando anima sit à corpore separata,in qua cũm nõ erit corpus , neque phantasmata erunt. Et ad intelligendum tunc sufficit reflecti actu supra speciem quam habet reseruatam:& si ea non esset, cũm in illo statu non posset acquiri,maneret anima intellectiua totaliter priuata tãto bono. Et sicut nuda ingreditur in corpore , quando creatur,nuda egrederetur quando separaretur,etiã si innumeras habuerit in vita species intelligibiles.

¶Secundò dico,quòd etiam pro isto statu nõ est frustrà memoria intellectiua,& specierum reseruatio,eò quòd dato sit cõuersio ad phantasmata,faciliùs phãtasma operatur , cuius species reseruata est, & perfectiùs,quàm si nunquàm illius fuerit

species

species habita in intellectu: sic enim euenit, vt quis faciliùs rem aliquam intelligat, quam semel intellexit, quàm si nunquàm aliàs intellexerat: sicut & de habitu possumus dicere: nam actus produci posset sine habitu, sed facilius cum habitu. Ecce ergo quomodo dato conuersio ad phantasmata sit sufficiens pro isto statu, non tamen est frustra memoria intellectiua.

Ad argum. ¶ Ad primũ cõcedum⁹ sic se habere memoriam intellectiuam ad intellectum, vt sensitiua ad æstimatiuam: ergo sicut istæ distinguuntur, & illæ: negãda est consequentia: quia sunt potentiæ corporeæ æstimatiua, & memoria sensitiua, & requirunt diuersam dispositionẽ ad recipiendum species, & ad retinendum, eò ꝙ potentiæ sensitiuę, & corporeæ mobiles sunt: sed intellectus non sic: quia non habet talem dispositionẽ humidi, vel sicci: & de sua conditione stabilis est, & immobilis: ob id eadem potentia quę recipit, poterit & reseruare.

Ad secundũ ¶ Ad secundũ patet solutio, ꝙ illa differentia quæ est recipere, & retinere, quæ ex parte potentiarum sensitiuarum sufficit ad distinctionem potentiarum, non sufficit ex parte intellectus, in quo nulla talis dispositio est.

Ad. 3. ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ea ratione qua intellectus, & memoria intellectiua sunt diuersa ratione, & possunt dici adinuicem æqualia: non sicut potentia potentiæ, sed sicut actus emanãs ab habitu dicitur esse æqualis ei: sic & intelligentia vt actus emanans à memoria intellectiua, dicetur esse æqualis: quia tantum intelligit, quãtum in memoria est, maximè in Deo, in quo. B. Pater August. loquitur. Et in nobis sic possemus dicere, si aliquis actu cognosceret conuertendo se simul ad omnia phantasmata, quorum habet species in memoria: si actu intelligeret omnia illa æquarentur intellectus, & memoria intellectiua: tamen non sequitur duas esse re potentias distinctas. — D. August.

¶ SPECVLATIO. VI.

Vtrùm ratio sit ponẽda alia potentia quæ pertineat ad intellectum, & hæc sit ab eo distincta.

T videtur ꝙ sic: quia ratio inferior, & ratio superior ad intellectũ pertinent: tamen sunt potẽtiæ distinctæ. Patet. Diuersitas obiectorum diuersificat potẽtias: sed aliud est obiectum rationis superioris: quia est æternum: & inferioris, quod est temporale: vt docet D. P. August. ergo sunt diuersæ potentiæ. — D. Aug. 12. de trinitate.

2. ¶ Prętere a. Intellectus diuiditur in practicum, & speculatiuum, vt ait Arist. sed istæ sunt diuersæ potẽtiæ: ergo in intellectu alię potentiæ sunt ponendæ. Quód distinguantur patet: quia apprehensiuum, & motiuũ sunt diuersa genera potentiarum, vt Arist. docet: sed intellectus speculatiu⁹ est apprehensiuus tantum, & practicus est motiuus: ergo sunt potentiæ distinctæ. — Aristo. hic. Aristote. 2. de anima.

3. ¶ Tertió. In ratione, seu intellectu ponitur synthe resis, & conscientia: sed istæ sunt distinctæ potentiæ: ergo aliquæ aliæ sunt ponendæ in intellectu: modò & ponitur intelligentia. Probatur de synthe resi ex. D. Hieronymo, qui diuidit synthe resim contra irascibilem, & concupiscibilem, & rationalẽ. Et de conscientia patet: quia cùm non sit actus, neq; habitus: oportet sit potentia. Nõ est actus quia semper manet. Nõ est habit⁹: quia nõ esset vnũ sed multa: nã per multos habitus cognoscitiuos dirigimur in agẽdis, qualis cõscientia esset: si esset habitus: ergo est potẽtia. Intelligentia etiam ponitur potentia. Sic ait Arist. hic. Intelligentia indiuisibilium est, in quibus non est falsum. — D. Hiero. super Ezech.

¶ In contrarium est Arist. in isto. 3. vt in cõclusionibus erit manifestum. — In contra.

¶ Oportet in primis declarare quid importet ratio superior, ratio inferior, intelligentia, synthe resis, & cõsciẽtia, intellectus practicus, & intellectus speculatiuus. — p. Notan.

¶ Ratio superior (vt ex B. Aug. sumitur) est illa, quæ intendit, & velut negotiatur in cõspiciendis æternis, vel consulendis. — August. 12. de trini. Ratio sup.

¶ Ratio inferior est, quę tẽporalibus rebus intẽta est. Et si quis diuina cõtẽpletur: vt ꝙ Deus si trinus, & vnus: & non esse fornicãdum, quia lex diuina inhibet, per rationẽ superiorem fit. Si tamen abstinendum est hodie à carnibus propter bonam valetudinẽ, est inferioris rationis. — Ratio inferior.

¶ Intelligẽtia propriè actũ significat intellectus, — Intelligen.

lectus, qui est intelligere: vnde & Angeli (quia sunt substantiæ, semper actu intelligentes) intelligentiæ vocantur, in libris nonnullis ex Arabico translatis ipsius Aristo.

Intellectus speculatiuus. Aristo. hic. ¶ Intellectus speculatiuus est, qui quod apprehendit, nõ ordinat in opus, sed solum ad considerandũ veritatẽ: Practicus tamen qui ad opus: vnde Aristot. dicit: Intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus.

Synthere. ¶ Synthereśis est à verbo græco synteręo: quod significat, semper idem sentire: quia cognitio quorundam naturalium principiorum practicorum est: quę semper est in nobis neque obliuione deletur: quia ratione instigatur, & mouetur ad bonum honestum.

Conscien. ¶ Cõscientia est simul scientia: quia est applicatio ad aliquem actum: quæ habet testimonium reddere, accusare, & excusare.

p. Conclu. ¶ Prima conclusio. Ratio superior, & inferior sunt ipsemet intellectus, & non potentiæ distinctæ. Probatur. Ratio superior, & inferior in hoc differunt, quod superior æternis, & inferior tēporalibus intendit: sed hoc non causat distinctionem potentiarum: quia si causaret, maxime quia vnum est medium respectu alterius: nã per viã inuentionis ipsa temporalia sunt vt media ad æterna cognoscenda: vt Paulus testatur dicens: Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, & c. [Roma. 1.] & è conuerso iudicij, per æterna, de tēporalibus iudicamus, & disponimus ea: sed mediũ, & id ad quod per medium peruenitur, ad eandẽ spectat potentiam: ergo nõ sunt diuersæ potentiæ ratio superior, & inferior. Quod ad eandẽ pateat: quia actus naturæ est, quasi quidam motus ex vno in aliud perueniens: tamen idem est mobile, quod pertransiens medium, peruenit ad terminum: ergo eadẽ est potentia quæ à medio, vel per medium peruenit ad finem.

Conclu. 2. ¶ Secunda conclusio. Ratio inferior, & superior distinguuntur & per diuersos actus, & per diuersos habitus. Probatur authoritate beati Patris Augustini in loco citato: dicit superiorem, & inferiorem rationem distinctio aliqua signanda est, & nõ potentiarum: quia vna est: ergo vel actuũ, vel habituum ipsa requiritur: ergo per hæc distinguuntur.

Prima ratio. Posteri. ¶ Vltimo. Non est idem actus intendere æternis contemplandis, vel consulendis, & intendere temporalibus: ergo & principiorum vnde illi actus emanant erit distinctio: sed vnus ratio superior, alterius inferior est: ergo distinctio est in illis per act⁹, & similiter per habitus quibus vtũtur: quia superior sapientia vtitur, & inferior ratio, scientia: modo sapientia, & sciētia distincti sunt habitus: vt ait Aristoteles sexto Ethicorum.

Nota. Non est idẽ ratio superior, & portio superior. ¶ Aduertendum tamen est, non esse idem dicere, ratio superior, & ratio inferior: portio superior, & portio inferior. Doctores enim differentiam ponunt, in eo quòd portio superior, & inferior simul cum intellectu includant appetitum: non tamen ratio superior, & inferior: quia solum intellectũ, non requisitum est ad hoc quod dicatur ratio superior, vel inferior, discursus: nam sine eo potest sic vocari. In quo Durandus videtur esse deceptus, asserendo quod si nõ sit discursus, non dicetur ratio superior, neque ratio inferior. Contra Durãn in 2. d. 24. q. 4.

3. Conclu. ¶ Tertia conclusio. Intelligentia ab intellectu nõ distinguitur, sicut potētia, à potētia, sed sicut actus, à potētia: nã intelligentia act⁹ est intellectus. Probatur prima pars ex Aristo. quia ait: Intelligentia intelligibiliũ est, in quibus non est falsum: sed hoc est ipsius intellectus proprium: ergo intelligentia ab intellectu non distinguitur, vt potentia à potentia: quia intelligentia non est potentia. Ratio p. p. Arist. hic.

Ratio 2. p. ¶ Secunda pars patet. Intelligentia est actus: ergo alicuius potentiæ, & non nisi intellectus: ergo intelligentia est actus intellectus. sed actus à sua potentia distinguitur: ergo etiam intelligentia ab intellectu.

¶ Philosophi solent per ordinem considerare intellectum agentem, patientem, possibilem in habitu, & adeptũ. Primi duo sunt diuersæ potentiæ: quia in omnibus alijs potentia actiua à passiua distinguitur. Alij distinguuntur secundum diuersos status ipsius intellectus, qui aliquando est in potentia tantum: & sic dicitur possibilis. Aliquando est in actu primo, qui est habitus scientiæ: & sic intellectus in habitu vocatur. Aliquando est in actu secundo, qui est cõsiderare: & sic dicitur intellectus in actu, siue intellectus adeptus, quod idem est de quo supra.

4. Cõclusio. Arist. hic. ¶ Quarta conclusio. Intellectus speculatiuus, & practicus non sunt potentiæ distinctæ. Probatur ex Aristotel. qui ait: Intellectus speculatiuus differt fine, à practico. Et ibidem: Intellectus speculatiuus extensione, fit practicus: sed si essent diuersæ potentiæ, vnus non posset esse alius, neque fine

distin

distingueretur, sed obiecto formali.

Ratio, ¶ Ratio est. Id quod accidentaliter se habet ad rationem formalis obiecti, non diuersificat potentiam: sicut quòd color sit magnus, vel paruus, accidentaliter se habet ad hoc quod est esse colorem: & sic non est alia potentia visiua qua magnus color, & alia qua, paruus: sed hoc quod sit aliquid apprehensum in ordine ad opus, vel nõ, quod est speculatiui, & practici intellectus est accidens rationi formali: ergo non sunt diuersæ potentiæ: nam si essent diuersæ, in potestate alicuius esset mutare obiecta formalia, & propria potentiarum: & quod est vnius mutare ad aliam: nam si aliquid quod est speculatiui intellectus, quis ad praxim referat, iam mutatur obiectum intellectus speculatiui, in obiectum practici, quod non videtur dicendũ quoad formale.

5. Conclu. Synthere. ¶ Quinta conclusio. Syntheresis (quæ idẽ quod habitus intellectus) ad rationem superiorem, & inferiorem spectans, non potentia, sed habitus naturalis principiorum practicorum est: quę semper instigat ad bonũ, & de malo murmurat. Ista conclusio habet plures partes. Quarum prima est, quod sit idem quod habitus intellectus. Probatur.

Ratio. p. p. Aristo 6. Ethico. Si non est idẽ, & ponitur in intellectu vt virtus eius: ergo Aristot. insufficienter numerauit virtutes intellectuales, quas solum quinq; posuit. Intellectum: sapientiam: scientiam: prudentiam, & artem: sed non fuit diminutus in ipsis virtutibus intellectualibus numerandis: sicut neq; fuit in alijs: ergo syntheresis, cùm sit virtus intellectus, ibi ponit: & non videtur sub qua contineatur, nisi sub intellectu: ergo ibidem continetur.

2. Rõ. p. p. ¶ Secundò. Speculatiuum, & practicum non diuersificant potentiam: ergo cognitio principiorum speculatiuorum, & practicorum non diuersificabunt habitum: sed intellectus est habitus principiorum speculatiuorum, & syntheresis practicorum: ergo vnus, & idem habitus ponitur: & sic intellectus (vt dicit habitum principiorum) idem est quod syntheresis, & syntheresis (vt dicit habitum principiorum practicorum) idem est quod intellectus.

Ratio. 2. p. S. Tho. de veritate. q. 16. art. 5. ¶ Secunda pars, quòd spectet ad superiorem, & inferiorem rationem, patet. Principia practica inueniuntur & quando ratio superior operatur, & quando inferior: ergo vel pertinet talis cognitio ad eundem habitum, vel ad diuersum: non ad diuersum, cũ vtrunque sit practicum: ergo oportet ad eundem habitum.

¶ Item. Si idem est habitus, cognitio principiorum speculatiuorum, & practicorum, & eadem erit cognitio practicorum quoad superiorem, vel inferiorem rationem. 2. Ratio.

¶ Durandus putat quod etiam ad voluntatẽ pertineat. putat quod sit electio. sed melius ad rationem dicitur spectare. Durã. in. 2. d. 37. q. 2.

¶ Tertia pars, quod nõ sit potentia, sed habitus, patet. Ita se habet cognitio practicorum principiorum ad syntheresim, sicut se habet speculatiuorum cognitio ad intellectum. sed hæc non ad potentiam, sed ad habitum spectant: nam intellectus, qui habitus cognoscitiuus est principiorũ, habitus ponitur ab Aristotele, & non potentia. vt patet sexto Ethicorum: ergo & syntheresis erit habitus, & non potentia. Ratio. 3. p.

¶ Item. Ad syntheresim spectat instigare ad bonum, & de malo murmurare. sed hoc non potentiæ, sed habitus est: sequitur ergo quod syntheresis habitus sit, & non potentia. 2. Rõ. 3. p.

¶ Et quòd sit habitus naturalis, patet: quia non minùs Deus & natura prouidit in necessarijs practicis, quàm in speculatiuis: sed in speculatiuis ille habitus per quem est cognitio, dicitur esse inditus naturaliter. ergo etiam ille per quem cognitio principiorum practicorum, oportet etiam sit naturaliter inditus nobis. Et hac ratione dicitur: Signatum est super nos lumen. &c. vt naturaliter homo cognoscat malum esse fugiendum, & bonum prosequendum. & Quod tibi nõ vis, alteri non facias. sicut cognoscit naturaliter: Omne totum est maius sua parte: Quodlibet est, vel non est: quia sicut ratio in speculatiuis ex illis principijs notis procedit ad conclusiones quas non nouit: & in practicis, ex cognitis principijs practicis procedit ad aliqua alia, vt Quod tibi non vis, alteri non facias: Quod tibi vis alteri facias: sed tibi vis quòd si indiges, alius qui habet, tibi subueniat. ergo etiam tu idem debes velle, & subuenire indigenti. Psalm. 4. Matth. 7.

¶ Vltimum in conclusione quòd ad bonum instiget, & de malo murmuret, quilibet in se experitur. Atque inter opera diuina, & beneficia generi humano collata hoc non tenet infimum locum. vt Deus tulerit, & ita sit (vt ait Pater Augustinus) vt omnis inordinatus animus sibi ipsi pœna sit, ita vt iste vermis nunquàm moriatur, sed continuò cruciet murmurando de ma- D. August. confessio.

ho. Sed de hoc alias, ne recedere videamur à terminis philosophi naturalis, quamuis etiã si plura addimus, non vltra professionem nostram erit, & quia Christiani, & quia Theologi.

Obiectio. ¶ Quod si quis obijciat nobis, naturaliter loquendo talem habitum non ponendum, eo quod natura ad vnum determinata, nõ indigeat habitu, cùm habitus ponatur ob indifferentiam: vt potentiam determinet: & quia sicut finis in agibilibus, sic principium in speculabilibus: sed ad volendum finem, scilicet ipsum Deum, non est opus habitu: ergo neque ad cognoscendum bonũ prosequendum, & malum fugiendum.

Quorundã solutio. Gab. 2. d. 39. q. vni. ¶ Propter hanc obiectionẽ aliqui dixerũt huiusmodi habitũ non esse ponendum, neque in practicis, neq; in speculatiuis, sed solã sufficere potentiã. Sic Gabri. quamuis dubitet, sed videtur declinare vt nõ ponatur.

Aristot. hic. ¶ Alij tamen synteresim dixerunt habitum, sed non inditum, aut insitum, & naturalem, sed esse acquisitum: quod communiter tenent ex Aristotel. qui dixit in isto. 3. de anima, esse animam velut tabulam rasam in qua nihil sit depictum.

S. Th. 1. 2. q. 51. & p. p. q. 76. art. 12. Nos tamen cum S. Thom. licet dicamus *rasam tabulam*: eo quod etiam posito tali habitu indito, *terminorum notitia requisita* est, habitum võ camus inditum naturalem: quia Deus & natura in necessarijs non deficit.

Author. I. 2. Solutio. ¶ Obiectionem soluimus, quia licèt secundum naturam sit intellectus determinatus quoad specificationem, non quoad exercitium.

2 Solutio. ¶ Secundò, & melius dicendũ, quòd illa determinatio per naturam ad vnum, per habitũ inditum fit, quo secluso, non esset.

6 Cõclusio Conscien. 1. Ratio p. p. ¶ Sexta conclusio. Conscientia non est potẽtia, sed propriè actũ nominat, licèt aliquãdo pro habitu naturali, qui est synteresis sumatur. Probatur quod sit actus: quia conscientia dicit ordinem scientiæ ad aliquid: sed hoc nomen actus est, & non potentiæ: quia applicatio non fit nisi per actum.

2. R6 p. p. ¶ Præterea Conscientia testificatur: ligat: accusat: excusat: reprehendit: sed hæc omnia actum dicunt, & consequuntur talem applicationem actualem scientiæ ad ea quæ agimus: ergo sequitur quod conscientia ꝓ pro dicit actum.

¶ Altera pars, quod aliquã sit ꝓ habitu, patet, pro quanto principium actus est habitus. Nomen habitus, id est, synteresis qui est principium actuum tribuitur ipsi conscientiæ, & sic Diuus Hierony. synteresim conscientiam nominat. Et B. Basilius dicit esse naturale iudicatorium. Et damascenus dicit ꝙ est lux intellectus nostri. D. Hiero. ꝑ Ezechie. Basilius. Damasce.

¶ Ratio. Consuetum est, quod causa, & effectus adinuicem sibi nomẽ communicẽt: sed sic se habet synteresis, & conscientia vt causa, & effectus: ergo nomen communicant interdum. Ratio. 2. p

¶ Septima conclusio. Conscientia cùm sit talis applicatio, quæ non fit sine iudicio, ad intellectum pertinet, & non ad voluntatẽ. 7. Conclus. Probatur. Omne iudicium secundùm rationem ad intellectum pertinet: sed in consciẽtia est iudicium secundùm rationem: quando instigat: quando remordet: ergo est in ratione. p. Ratio.

¶ Vltrà. Vel est in voluntate, vel est in ratione: sed non est in voluntate: quia cũ quis agat aliquando contra conscientiam, diceretur facere contra voluntatem: quod est falsum: oportet ergo quòd sit in ratione: vt posito iudicio, & applicatione, per voluntatem, posit quis facere contrarium. 2. Ratio.

¶ Ex hoc sequitur Durandũ male dixisse, *conscientiam esse habitum, & spectare ad* voluntatem: quia accusare videatur esse actus voluntatis: est ad rationem spectans, propter iudicium. Contra Durand. in 2. d. 39. q.

¶ Ad primum. Negamus esse obiecta distincta formaliter: temporale, & æternum, licèt solùm materialiter distinguatur: quia vnum medium est respectu alterius, & vnũ per aliud: ob id eadem potentia ponitur: nã si temporale intellectus contempletur, vel de eo consilium capiat, ea ratione erit, qua ens, vel verum, quod obiectum intellectus est: similiter sive æterno, vel circa æternum negotietur. Ad argum.

¶ Ad secundum, quod intellectus speculatiuus, & practicus nõ sunt potẽtiæ distinctæ, dato motiuum, & apprehensiuum distinguantur: quia intellectus practicus non est motiuus, i. exequens motũ, sed est motiuus tãquã dirigens ad motũ, quod cõuenit ei ratione apprehensionis, & sic tam speculatiuus, quam practicus apprehensiuus est. Ad secũdũ.

¶ Ad tertium iam in conclusionibus responsum est, quia dato synteresis ponatur in ratione, & in intelligentia, & conscientia, tamen non sequitur quod sint potentiæ diuersæ: nam neque sequitur quod sint potentiæ: quia synteresis ponitur vt habitus princi- Ad tertium

principiorum practicorum, & intelligẽtia, & conscientia vt actus.

¶ SPECVLATIO. VII. Vtrùm voluntas sit potentia animę rationalis distincta ab intellectu, & præstãtior eo: & quæ sit eius natura.

p. Argumẽ. Rimò probatur quòd voluntas non sit potentia distincta ab intellectu. Si esset ergo posset esse sine eo: sed volũtas non potest esse sine intellectu. Patet: quia de eius essentia est, quòd sit intellectus, cùm definiatur sic: Voluntas est appetitus intellectiuus. Vel sic: Est intellectus appetitiuus: vt docet Aristoteles: ergo sequitur quòd non est alia potentia ab intellectu. Aristote. 6. Ethic.

2. ¶ Præterea. Probatur quòd si voluntas ponatur, quod sit dignior intellectu. Id dicitur dignius, quod mouet, & imperat: sed voluntas est huiusmodi respectu intellectus: quia mouet intellectum quoad exercitiũ: sicut & mouet omnes alias potentias, & imperat præcipiendo: sed intellectus & mouetur, & exequitur imperium: ergo voluntas, si datur, erit præstantior ipso intellectu.

3. ¶ Vltimò. Secundùm naturam est processus ab imperfecto ad perfectum: sed secundùm naturam priùs est ipse intellectus, & actus eiusdem, quàm ipsa voluntas, cùm nihil sit volitum, quin sit pręcognitum: sequitur ergo voluntatem esse præstantiorem ipso intellectu.

In contra. Aristo. 10. Ethic. ¶ In contrarium est philo. qui ponit altissimam potentiam animæ intellectum, & nõ voluntatem.

p. Notan. ¶ Est considerandum, quòd cùm anima rationalis, cum hoc quod rationalis, sit creata à Deo, & habeat libertatem, per quam dicatur esse suarum actionũ domina, quod brutis non conuenit, habet quod sit natura: & sic aliqua conueniunt ei naturaliter seclusa omni tali libertate, admodum quo competit graui descendere deorsum, & leui ascendere sursum. Quapropter sicut intellectui conuenit quòd aliquibus liberè assentit, & aliquibus necessario assentit, & alijs necessariò dissentit: & voluntas eodem modo, cum sit potentia libera, & distincta ab intellectu (vt infrà erit notum) habet quòd aliqua liberè velit, & alia ex necessitate: quod fuit congruentissimum naturæ animæ rationalis: aliàs non videretur ei sufficienter esse prouisum. S. Tho 1.2. q.1. ar.1. D. Th. 1.2. q.10. art.1. & 2.

¶ Præterea notandum (vt ex Aristot. constat) voluntatem, & intellectum se habere correspondenter, vt & voluntas moueat intellectum, & intellectus voluntatem: ita vt talis sit connexio, vt non possit esse voluntas, nisi ponatur intellectus: neque possit esse intellectus, quin ponatur voluntas. & vtrunque istorum, tam intellectus, quàm voluntas dicitur ab eodem philosopho mouens motum: nam si intellectus mouet voluntatem, mouetur ab ea: & si voluntas mouet intellectum, mouetur ab eo. 2. Notand. Aristot. hic. S. Tho p.p. q.72. art. 4. & 1.2. q.9. art.1.

¶ Est etiam aduertendum, quòd illud quod mouetur, ad actum, stat dupliciter: quantum ad exercitium: & quo ad specificationem. Quoad exercitium tunc mouetur, quando ad id mouetur vt operetur, non determinando hoc, vel illud: Quoad specificationem est, quando mouetur, vt ad certũ, & determinatum actum moueatur, vel assentiendo, vel dissentiendo: volendo, vel nõ volendo hoc. 3. Notand.

¶ Prima conclusio. Voluntas est potentia animæ rationalis, realiter distincta ab intellectu. Probatur primo quod sit potẽtia. Ibi oportet ponere potentiam principium operationis, vbi operatio est: sed in aĩa rationali sunt operationes voluntariæ, manentes ab eadem anima rationali: vt quilibet experitur: ergo ponenda est voluntas. Maior est manifesta: quia secluso principio non erit principium: & secludendo potentiam, non esset operatio. 1. Cõclusi. Ratio. p. p.

¶ Sed quòd voluntas sit potentia distincta realiter ab intellectu, patet. Vbicunque est alia ratio formalis obiecti, ibi oportet ponere aliã potentiam, cum potẽtiæ penes obiecta distinguantur: sed alia est ratio formalis obiecti voluntatis: quod est bonum, quàm intellectus: quod est verum: ergo sequitur quod suæ potentiæ distinguuntur. Minor constat ex Arist. in multis locis: vnde primo Ethicorum dicit, de voluntate loquẽs: Omnia appetũt bonũ. Et sicut illa quæ carẽt cognitione, appetunt bonũ naturaliter, quæ habent cognitionem appetunt, & bonum naturaliter cognitum per naturam. Ratio. 2. p. Arist. Aristo. 1. Ethico, c. 1.

Ratio. 1. ¶ Præterea. Aliqua sunt cognita, imò multa, quæ non sunt volita: vt patet tam de naturalibus, quàm de supernaturalibus: tam de contingentibus, quàm de necessarijs: ergo voluntas non est intellectus: & sic ait D. August. Præuolat intellectus: sequitur tardus, aut nullus affectus: ac si diceret: multa nos per intellectum cognoscere, quæ non statim affectu prosequimur.

2. Conclu. ¶ Secunda conclusio. Licet voluntas necessitate coactionis necessitari nõ possit ad aliquid volendum: potest tamen necessitari necessitate finis, & respectu vltimi finis quoad specificationem. Probatur quòd nõ possit cogi: nã si ad aliqd posset cogi, esset vt velit id quod est contra eius inclinationem: sicut dicimus lapidem cogi, quando sursum impellitur (coactio enim est quando aliquid cogitur contra naturalem inclinationem, passo non conferente vim), sed quando sic voluntas vellet, non esset coactio. Patet: quia omnis actus volũtatis (quicunque sit ille) est secũdum inclinationem eius, & non potest esse violentum: quia naturale.

Ratio p.p. S. Th. 1.2. q 6. art. 4.

Ratio 2. p. S. Tho p.p. q. 82. ar. 2. ¶ Alia pars patet, quod ex fine necessitetũ: quia si velit efficaciter finem, necessario vult medium, sine quo finis haberi nõ potest: vt si quis velit sanitatẽ, & eam non potest consequi sine potione amara, necessitatur ad volẽdũ potionem amaram: & si vult transfretare, oportet velit nauigium quo transeat.

¶ Vltima pars est, quod respectu vltimi finis etiam necessitetur quoad specificationẽ in via: quia in patria quando Deus clare videbitur, etiam quantum ad exercitium erit. Itaque si alicui proponatur, vtrum velit fœlicitatem, non potest habere nolitionẽ, sed necessariò, si habeat actum, oportet sit volitio, & non nolitio. Quoniã sicut in speculabilibus principijs, per naturã intellectus est determinatus. s. ad assentiendũ: Quodlibet est, vel non est: Omne totum est maius sua parte: ita vt non possit dissentire, sic etiã circa finẽ in agibilibus, cũ se habeat sicut principium in speculabilibus: voluntas per naturam determinata est vt non possit velle miseriam: quia oportet id quod alicui conuenit naturaliter, & immobiliter sit fundamentum, & principium omnium aliorum.

R6. 3. p. Aris. 2. Phy. S. Tho. 1. 2. q. 10. art. 1.

¶ Dixi quoad specificationẽ: quia ad exercitium non necessitatur: nam potest suam suspendere actionem, & non cõsiderare de vltimo fine, neque velle neque nolle.

¶ Tertia conclusio. Cùm voluntas sit potẽtia libera, non omnia quæ vult, necessariò vult, sed contingenter & liberè multa vult. 3. Cõclus.

Ratio. S. Tho. p. p. q. 82. art. 2. Probatur. Sicut intellectus se habet in ordine ad illa quibus assentit, voluntas se habet in ordine ad illa quæ vult: sed intellectus, cũ necessariò assentiat primis principijs, non necessariò assentit conclusionibus, quæ nõ habent necessariam connexionem cum primis principijs: ergo nec volũtas, posito naturaliter velit finem, necessariò vult alia si non habent connexionem cum illo primo: sed plurima sunt huiusmodi: ergo non omnia vult necessariò. Maior discursus huius est nota: quia sibi mutuo assimilantur intellectus, & voluntas. Minor probatur: quia licèt assẽntiat intellectus naturaliter, & necessariò: Omne totum est maius sua parte: & cognito hoc esse partem, & illud esse totũ, necessariò assentiat, *hęc pars minor illo suo toto est*: non tamẽ necessariò assentit huic: Astra sunt paria: nec huic, Sol maior est terra: quia istæ conclusiones non habent necessariam connexionem cũ illo principio cui naturaliter assentit. Sic ergo in voluntate, & si naturaliter, & necessariò velit vltimum finem, non necessariò sequitur omnia alia quæ vult, necessario velit, sed solùm illa quæ cõnexionem habeant. Et dato habeãt, vsque dum cognoscat huiusmodi cõnexionem, non necessariò vult: sequitur ergo quod non omnia quæ vult voluntas, necessariò vult. Ista non contendo probare authoritatibus sanctorũ, quæ sunt multæ, & à Theologis in secundo adducuntur, sed solùm ratione naturali vt Physicus loqueretur.

¶ Quarta conclusio. Voluntas mouet intellectum, eo modo quo alterans alteratũ, & omnes alias animæ vires: mouetur tamẽ voluntas ab ipso intellectu, sicut finis, efficientem solet mouere. Intendimus probare quod in principio speculationis adnotauimus, inter volũtatem, & intellectum hãc esse mutuam operã: vt intellectus moueat voluntatem, & moueatur ab ea, & econuerso, uoluntas moueat intellectum, & moueatur ab eo in diuersis generibus causarum, & secundùm diuersas considerationes: quia voluntas mouet ad exercitium, & intellectus ad specificationem. 4. Cõclusio S. Tho. p. p. q. 72. art. 4. & 1. 2. q. 9. art. p.

¶ Prima pars probatur: quia illa potentia quæ respicit finẽ vniuersaliter, mouet alias omnes quæ respiciunt fines particulariter. Probatur hoc naturaliter: sicut cœlũ quod Ratio. p. p.

ad vniuersalem conseruationem generabilium agit, mouet omnia corpora inferiora, quorum quodlibet agit ad cõseruationem propriæ speciei, vel indiuidui. Et in politico bono contingit: quia rex, cùm intendat cõmune bonum, mouet alios præpositos, qui intendunt bonum particulare, vel prouinciæ, vel ciuitatis, aut familiæ: cùm ergo volũtas respiciat bonum vniuersaliter vt finẽ, mouebit omnes alias vires, quæ solũ particulare respiciunt bonum: sicut primũ alterans omnia alterabilia. Et cùm intellectus sit potẽtia, quę respicit bonum particulare: quia obiectum eius nõ est bonũ, sed verum, mouebitur ab ipsa volũtate: qui motus est quoad exercitiũ: nã volũtas vult tale bonũ, quòd vires moueantur, & exerceãt suas operationes: & sic voluntas mouet omnes animæ potẽtias ad suos actus, exceptis viribus naturalibus partis vegetatiuæ quæ nõ subiacent voluntati: vt Aristotel. 1. Ethi. ca. 13.

D.Th. 1. 2. q. 17. ar. 8. Nota.

Rõ. 2. p. ¶ Altera pars, quod intellectus moueat voluntatem, vt finis mouet efficiẽtem, patet: quia obiectum mouet potentiam, sicut sensibile mouet sensum: sed obiectum voluntatis est bonum ostensum ab intellectu: quia nihil volitum quin præcognitum: sequitur ergo quòd intellectus mouet voluntatem: & hic motus dicitur quoad specificationem: quia ea ratione qua intellectus iudicat de aliquo quòd sit bonum tale, & appetibile, voluntas vult: & si iudicat quòd est fugibile, & malum, voluntas nõ vult: & sic quoad specificationem voluntas mouetur. An voluntas sic moueat, vt sit per aliquem influxũ, alia quæstio est, & quidem si per influxum intelligamus omne quod fit in passo ab agẽte, voluntas & omne agens per influxum mouet. De quo Ægidius quolib. 6. q. 13.

Aristote. 3. de anima. t. 39.

5. Cõclusi. ¶ Quinta cõclusio. Et si in appetitu sensitiuo sit irascibilis, & concupiscibilis, in intellectiuo tamen, qui est voluntas, non datur. Probatur. Potentiæ non diuersificãtur ex aliqua particulari ratione obiecti, contenta sub vniuersalitate obiecti potentię: quia nõ est danda potentia visiua ad videndum albedinem, quæ sit distincta à potentia visiua coloris: quia ratio particularis, quòd sit albedo, continetur sub colore: at ratio particularis irascibilis, quòd sit arduum bonum, continetur sub vniuersali ratione boni, quòd est obiectum appetitus intellectiui: ergo non est ponenda potẽtia alia distincta, quæ sit irascibilis.

S. Tho p. p. q. 82. ar. 5.

¶ Secùs est in sensitiuo appetitu: quia obiectum eius est bonum, nõ vniuersale, sed bonum sensibile particulare: vbi si sit ratio ardui, oportet ponere potẽtiam distinctam: quia bonum arduum non continetur sub particulari bono: sed in voluntate non sic: quia obiectum eius est bonum vniuersale, sub quo necessariò cõtinetur quodlibet bonum, siue sit arduum, siue non sit arduum. Ob quod appetitus intellectiuus, qui est voluntas, non diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem, quia vbi est solùm ratio particularis obiecti contenti sub vniuersali, non est ponenda alia potentia.

S. Tho p. p. q. 81. ar. 2.

¶ Ex quo sequitur impropriam esse loqutionem illorum qui ponunt in voluntate irascibilem, & concupiscibilem. Non enim oportet diuersificare potẽtias, nisi vbi est aliqua ratio particularis obiecti, non contenta sub vniuersali ratione obiecti, illius potentiæ.

Corolla. cõtra Scot.

¶ Sexta conclusio. Intellectus simpliciter altior, & perfectior potẽtia est, quã ipsa voluntas. Patet ex Arist. Ratio est. Excellentia simpliciter vnius potẽtiæ ad aliam ex obiecto sumitur: vt quãto vnũ est simplicius, & magis absolutum, illa potentia sit simpliciter altior: sed obiectũ intellectus, quod est verum, est huiusmodi, supra obiectum voluntatis: ergo ipse intellectus est altior potentia simpliciter. Probatur minor. Obiectum intellectus est ipsa ratio boni appetibilis, & obiectũ volũtatis est bonũ appetibile, cuius ratio in intellectu est: modò ipsa ratio boni, quæ est obiectũ intellectus, est abstractior, & simplicior: ergo & nobilior: & intellect9, qui respicit directè tale obiectũ, erit potentia perfectior, quàm ipsa volũtas.

6. Conclu.

Arist. 10. Ethi.

Contra Ægidium quolib. 3. q. 19. & quolib. 5. q. 23.

¶ Dixi, simpliciter: quia secũdùm quid per comparationem ad alterum, voluntas inuenitur altior ipso intellectu: nam obiectum voluntatis in altiori re inuenitur, quàm obiectum intellectus: quoniam actio intellectus in hoc perficitur: quia ratio rei intellectæ in intelligente est: & actus volũtatis perficitur eò quod voluntas inclinatur in talẽ rem, prout in se est. Tunc quãdo res in qua est bonum, est nobilior ipsa anima, in qua est ratio intellecta, per comparationem ad talem rem voluntas est nobilior, & altior intellectu: quia quodammodo contrahit dignitatem, & nobilitatẽ ex re ipsa volita. Si verò sit infra animã, intellectus manet nobilior. Quapropter melior est amor Dei, quàm

 cogni-

cognitio eius: è contra, melior est cognitio rerum corporalium, quàm amor ipsarum.
S.Th. p. p. q. 72. art. 3. Hæc est sententia S. Thom. & aliorum.
Durã. in. 4. d. 49. q. 4. Burn. 10. Ethicorum. ¶ Ecce quomodo possunt interpretari doctores qui tenent contrariam sententiam scilicet, voluntatem esse potentiam nobiliorem ipso intellectu, vt doctor sub. in quart. distin. 49. quæst. 4. & Maio. ibidem.

¶ Ad primum dicimus voluntatem esse distinctam ab intellectu, etiam si naturaliter vna potentia non posit esse sine alia. In specie genus distinguitur à differentia, & realiter propria passio à suo subiecto: sicut risibilitas ab homine, & tamen non potest esse sine suo subiecto. An Deus de sua potentia absoluta posit separare, in prædicabilibus disputatum est, quando de proprio agebamus: sufficiat quãtum ad præsens, quod sit *distinctio inter volũtatem*, & intellectum.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum dicendum, quòd voluntas non est nobilior intellectu, quia moueat: nam si mouet intellectũ, vt mouet alias potentias, exceptis vegetatiuæ animæ, etiam mouetur ipsa volũtas ab intellectu. Et quãtum ad imperium ipse intellectus excedit: quia imperare est intimare, & dirigere ad actionem: quod pertinet ad intellectum. Et
S.Tho. 1. 2. q. 17. ar. 1. Almain. Scotus quo lt 17. ar. 2. imperium ponitur actus intellectus etiam ad mentem Aristotel. quamuis aliqui teneãt contrarium, dicentes poni in voluntate: sequitur ergo quòd intellectus sit præstantior, & nobilior.

Ad tertium ¶ Ad tertium In eodem ita est, quòd imperfectum sit prius: sed in diuersis prius perfectum est: & ex hoc ratio retorquetur, & ꝓbatur cõclusio, quod ipse intellectus sit perfectior: quia prius voluntas mouet ad exercitium ipsum intellectum, quàm ipse intellectus intelligat.

VIA de tribus potẽtijs egimus, intellectu, memoria, & voluntate, operæpretium erit quærere de animæ immortalite, & quid Aristotel. senserit de ea, & vtrum ratione naturali probari posit.

SPECVLATIO. VIII. Vtrùm anima sit immortalis.

Idetur quòd nõ. Quorum est idem principium, & idem progressus, & videtur esse similis finis. sed brutorum, & hominum idem initium, & idem progressus: quia sic augentur: sic aluntur: sic dormiunt: ergo idem erit finis: sed animæ brutorum, mortuo bruto, corrumpũtur: ergo & mortuo homine: & anima rationalis nõ est immortalis: vnde Ecclesia. 3. dicitur: Nihil habet homo iumento amplius. p. Argumẽ.

¶ Preterea. Si anima esset immortalis, cùm Aristoteles (monstrum in natura) rei omnium naturalium indicauerit naturã, id ipse dixisset: sed non solum non asseruit eam esse immortalẽ, sed asseruit esse mortalẽ in multis locis: vt Caieta. probat: ergo anima rationalis non est immortalis. 2.

¶ Tertio. Omne quod est secundum naturam rei, probari potest ex naturalibus: sed animam esse immortalem, non potest probari in lumine naturali: ergo sequitur quod non est immortalis, sed mortalis. Caiet. 3. de ani. c. 2. 3.

¶ In contrarium est Aris. Intellectus ab extrinseco venit. Et dicit quod separatur à corpore, sicut perpetuũ à corruptibili. Et Dio. 4. c. de diui. no. In contra.

¶ Primò est notandũ, apud catholicos non esse dubium, animam rationalem esse immortalem, & incorruptibilem: quia hoc habent de fide, & est ab Ecclesia determinatũ: sed quod est dubium apud fideles est, quid senserit Arist. vtrum animam rationalem posuerit immortalem, vel mortalem. Quibusdam dicentibus quòd sic: alijs negantibus, & asserentibus ex principijs eiusdem Arist. probari eã mortalem, inter quos Caieta. cardinalis (vbi supr.) contendit probare. p. Nota. Caiet.

¶ Etiam est dubiũ inter catholicos, an posito fide teneamus, animã esse immortalẽ, posit ratione naturali ꝓbari. Non enim repugnat aliquẽ esse fidei articulum, & ꝙ ratione naturali probetur: nã quod vnus sit Deus, est fidei articulus, & tamẽ probari potest ratione naturali, vt probant Theologi. Theo. in. 1. d. 3.

¶ Supponendum etiam est quod suprà nõ semel dictum est, formas substantiales esse in duplici differẽtia. Quædam sunt quæ habent esse per generationem: & tales educũtur de potentia materiæ. vt sunt brutorum formæ, & omnes substantiales generabiliũ 2. Notand.

& cor-

& corruptibilium: quæ non sunt formæ per se subsistentes. Alia est forma substantialis, quæ est per se subsistens, quæ à solo Deo creatur, & non educitur de potentia materiæ: vt anima rationalis: ad cuius productionem non attingit homo, neque virtus eius, licèt attingat ad dispositionem corporis, & ad introductionem in tali corpore.

S.Tho.p.p. q.118.

1. Cōclusi.

¶Prima conclusio. Anima rationalis, quæ à solo Deo creatur, est immortalis, & incorruptibilis, perpetuo durans post mortem hominis. Probator. Si posset corrumpi, vel esset de per accidēs, vel de per se: sed non de per accidens, neque de per se: ergo nullo modo. Maior est manifesta: quia non datur modus alius, quo modo res corrumpantur naturaliter: sed non potest de per accidens corrumpi: quia quod corrumpitur de per accidens, est quod nō per se subsistit, sed in alio: sicut formæ brutorū, quæ non sunt per se subsistentes corrumpuntur sicut & generantur: & accidentia, sicut generantur per accidens ad generationem totius, & si corrupūtur: quia non per se subsistunt: at anima rationalis est forma per se subsistens, vt notum est, & non educibilis de potentia materiæ: ergo non corrumpitur de per accidens: neque de per se. Patet. Id quod alicui conuenit secundùm se, ab ipso separari non potest: sed animæ rationali conuenit esse secundùm se: ergo non potest ab ea separari. Omni formæ quæ est actus, conuenit esse secundùm se: sed anima rationalis est huiusmodi: nam si materia desinit esse, & corrumpitur, per hoc corrumpitur, quòd forma separatur ab ea, quia acquisiuit esse, eò quòd acquisiuit formam, à forma per se subsistenti nunquā potest separari actus: ergo nec poterit desinere esse: quòd si nō potest desinere esse: ergo est immortalis.

2. Ratio. Et. 3. Ethicorū. c. 11. &. 9. Ethic. cap. 9.

2. Ratio.

¶Præterea. Etiam si omnia ponamus esse composita ex materia, & forma, & ipsam animam pariter, vt quidam dicunt, probatur eam esse incorruptibilem. Vbi non est contrarietas, neque est aliqua corruptio: sed in anima rationali nulla est contrarietas: ergo nullo modo potest corrumpi. Maior est Aristo. quia generationes, & corruptiones ex cōtrarijs in contraria sunt: & ob id cœlum ponitur incorruptibile: quia contrarium non habet. Sed minor probatur: quia in anima intellectiua nulla est contrarietas: nam rationes contrariorum in ea non solum cōtrariæ non sunt, sed sunt vnū: quia contrariorum eadem est disciplina: sequitur ergo quòd nullo modo anima rationalis est corruptibilis. Et hæ rationes stando in lumine naturali probant eam incorruptibilem.

Aristo. 1. de cœlo text. 20. &. 2. de gene. & cor. tex. 14. Aristote. 8. Physi. t. 7. & 5. Ethi. c. 1. & 4. Meta. tex. 4. & 1. Top. c. 8. & 11.

¶ * Et considera non solùm animam rationalem esse immortalem, sed neq; componi intrinsecè ex materia & forma, vt partibus essentialibus: imò neq; ex actu, & potentia: & ipsa anima rationalis etiā separata à corpore retinet suam indiuiduationem, quàm habuit ex cōmensuratione ad corpus informabile, de quo S. Thom. in. 2. sent. distin. 8. quæst. 5. art. 2. ad. 6. *

2. Cōclusio.

¶Secunda conclusio. Ex dictis Aristo. probatur eum posuisse animam rationalem incorruptibilem, & æternā. Sic affirmat Themistius discipulus Aristot. licèt aliqui Themistium in contrariam sententiam citent. Commentator Auicenna. Sic San. Thom. acutissimus interpretator eiusdem Aristo. Loca sunt ex quibus probatur. 1. de anima text. 65. Intellectus videtur quędā substantiam fieri, & nō corrumpi. Secundus locus in. 2. huius, tex. 11. & in hoc. 3. tex. 3. & . 4. dicens: Intellectus est separatus à corpore, & nō est actus corporis. Tertius locus in. 2. huius. text. 21. Contingit intellectum separari, vt perpetuum à corruptibili. Quartus locus in isto. 3. tex. 7. quando ponit differētiam inter sensum, & intellectum. Quintus in isto. 3. tex. 29. Intellectus est separabilis, & impassibilis. Sextus locus. 2. de generatione animalium. cap. 3. vbi animam rationalē dicit ab extrinseco, & eam dicit solam diuinam, nihilque in eius actione communicat actio corporis. Septim⁹ locus. 12. Metaph. tex. 17. mentem Aristot. dicit etiam Theophrastus, Albertus Magnus, Duran. Augu. Niphus, licet Scot. in. 4. distin. 43. q. 2. dubitet de mente Arist. Et Augu. Egubinus in suo de perenni philosophia probat de mente Aristo. animam esse immortalem. Hæc fuit sententia Platonis.

Temist.

Comment. S. Thom.

Loci vbi Arist. videtur dicere animam rationalem immortalē.

Theopha. Albertus. Durandus. Niphus. Scotus. Aug. Egub. libr. 9. c. 18. & vlti.

¶ * De animæ rationalis immortalitate Plato tractat in Phedone & Phedro, & Timeo: ex proposito in Phedone longa disputatione, vbi ait anima quidem mortem non recipiet, quemadmodum ternarius nunquam par erit: neque par in par, neque ignis frigidus, neque calor frigiditas imminente quidem morte, quòd mortale est interijt, quod *

verò in mortale incorruptum sospesque morte se subtrahit. itaq; maximè omnium o Cebes, anima immortalis incorruptibilis est. Et ibidem pluribus rationibus probat. Idem sensit Trismegistus. Idem Plotinus, & alij.

¶ Verum est tamen (vt omnia dicamus) q non tam expressè hanc protulit sententiam Aristote. sicut alia dixit, sed inuolutè: & fortè quia sagacissimus: nam cum ipse cum alijs posuit, vt principium: Ex nihilo nihil fit, non intelligebat animam rationalem esse de aliquo: nec potuit negare eã esse: & sic dixit esse eam incorruptibilem, tamen subobscurè: venit tamen interpretandus, licet non essent verba in ipso Arist. quæ id docerent. Quapropter in hac parte
Contra Caieta. in isto 3. c. 2. relinquendus est Caiet. cardinalis, alias vir ingeniosus, & doctissimus, qui contendit probare fuisse mẽtem Aristo. animam esse corruptibilem. Procul dubio nisi expressè in Aristot. vt nullo modo posset in alium sensum exponi, ego de eo non possem credere.

3. Conclu. ¶ *Tertia conclusio.* Animam esse immortalem, non quia ratione naturali, neq; quia dixit Aristo. & alij philosophi, sed fide tenen-
Euseb. 6. histo. eccles. c. 26. dum est, & contrarium fuit olim error quorundam Arabum, vt Eusebius adducit. De
D. Augu. in suo de here si. c. 83. quo B. P. Augu. Et probatur esse de fide ex illo Matth. 25. quando damnatis dicetur: Ite maledicti in ignem æternum: & bonis dicetur: *Venite benedicti*, &c. Vbi dicitur. Ibunt boni in vitam æternam. & ex Matth. 10. & 12. eadẽ; probatur. Et in symbolo Athanasij, quod approbatus est in concilio Floret. Sed est Ecclesiæ expressa, & ex professo de
Conc. Late ra sub Leone 10. terminatio sub istis verbis. Hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectuã mortalem esse, aut vnicam in cunctis hominibus, & hoc in dubium vertentes. Hæc ibi. Ecce quomodo damnatum est, asserere ipsam mortalem, & sunt dãnati qui dubitant. Et etiam damnatus error Auerro. q vnus esset intellectus omnium.

* ¶ * In quo & errauit Erasmus in epistola præposita. 1. Ad Corinth. quem errorem habuit quidam Hermãnus Holãdinus qui fuit damnatus anno. 1512. & brachio seculari traditus, vt refert Alfonsus de Castro lib. 2. &c. Erasmus enim in loco citato videtur dubius esse de animæ mortalitate,

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Quicunque tradit alijs Aristotel. aut alios Philosophos exponendo, quando incidunt aliqua in eis quæ sunt contra fidem: vt est de mundi æternitate, & de animæ mortalitate, nõ solum debet aperte, & sine ambage tradere fidem catholicã, sed tenetur argumenta ipsorum Philosophorum (quæ solubilia sunt) soluere, & excludere, & nõ insoluta relinquere sub mortali peccato. Probatur. Quilibet fidelis quã- 1. Ratio.
do sese offert necessitas, tenetur confiteri fidem, non solum corde, verùm ore: sed quando exponit Aristot. vel alios philosophos, sese offert occasio, imò necessitas cõfitendi fidem: ergo debet, & tenetur.

¶ Et quòd sub mortali teneatur, patet. Qui- Ratio. 2. p.
libet sub mortali tenetur scandalum vitare proximorum, quando est datum, & nõ acceptum: at qui veritatem fidei in casu nõ manifestat, tradendo dicta Aristotel. quæ sunt contra fidem, scandalum de se dat: ergo sequitur q sub mortali tenetur vitare,

¶ Item. Quilibet sub mortali tenetur obe- 2. Ratio.
dire præceptis Ecclesiæ in re graui: sed est Ecclesiæ præceptum, quòd soluantur argumenta philosophorum: vt fides catholica tradatur, & roboretur: ergo sequitur quòd tenetur. Patet in Concilio Lateranensi ci- Conc. Lateranen.
tato subduntur hæc verba: Insuper omnibus Philosophis in vniuersitatibus, vel alibi legentibus mãdamus, vt cùm Philosophorum principia, aut conclusiones quibus à recta fide deuiare noscuntur, suis discipulis legerint, seu explanauerint, quale hæc de animæ mortalitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, atque omni studio argumẽta huiusmodi Philosophorum (cùm solubilia sint) pro viribus excludere, ac soluere. Hæc concilium. Ecce quàm expressa determinatio. Nos ergo vt iuxta Ecclesiæ determinationem loquamur, sit primum dictum.

¶ Asserere quòd immortalitas animæ ra- 1. Dictum.
tionalis non potest probari ratione naturali, videtur erroneum. Patet: quia anima Ratio.
rationalis natura sua est immortalis: ergo probari potest: nam quodcunque prædicatum alicui conuenit per naturam, potest probari per naturam de suo subiecto.
Quapropter malè loquutus est Ianduno Ioan. Iãduno. in. 3. de anima. q. 2. & 29.
dicens, non posse probari ratione naturali animam rationalem esse immortalem.

¶ Secũdùm

2. Dictum. ¶Secundum dictum. Dicere quòd ratio hactenus inuenta ab Aug. à S. Th. vel ab alijs non probat animam esse immortalem, nō est erroneū: quia (sicut docet Aristo. datur aliquod scibile, cuius non est scientia: vt de circuli quadratura quamuis Carolus Bobillus, & quidam Minorita, & Brabardinus, & Nicolaus Cussa, & ante omnes Boetius putet scientiam esse inuentam) sic etiam scibile est animam rationalem esse immortalem, & tamen scientia nondum inuenta est: quia non est inuēta ratio quę demonstret.

Ratio. Carolus Bobillus. Brabardi. Cussa Boetius.

3. Dictum. ¶Tertium dictum. Asserere quod non fuerit inuenta ratio, non solùm est falsum, sed adhuc temerarium: nam in re tam graui, & necessaria, vbi pendent malorum, & bonorum præmia, & pœnæ merita, & demerita, non est credendum, quòd non fuerit probatum. Non enim Deus defuit aliquando suæ ecclesiæ. Quod si in alijs non tanti momenti dedit scientiam sanctis, & spiritum suum credibile est dedisse in istis, maximè vbi ex opposito à philosophis aliquibus contradictum est. Quapropter ait Chrysost. Qui negat animæ immortalitatem, negat præmia, & pœnas: & hoc negare est dubitare, an in meridie sit dies.

D. Chryso. Hom. 5. de prudentia.

Cice lib. de senectu. & tuscula q. ¶Sicut notum est (ait Cicero) in lumine naturali Deum esse, ex eo q nulla natio adeò barbara est, quæ id non affirmet, ita etiam ratione naturali probatur animas esse immortales: quia apud omnes nationes habetur pro comperto, animas defunctorum viuere. Et probatur ex Aristot. in isto. 3. Necessarium est ad vitam instituendam & cognoscere Deum esse, & animas esse immortales.

Aristote.

* ¶* De hac quæstione exactissimè ad mentem Philosophi, & Catholicè loquēdo probat animæ immortalitatem Iacobus Nachātus in. 2. tomo suorum operum in propria quæstione.

Ad argum. ¶Patet solutio ad oīa argumēta ex dictis.

* ¶* Et illud Ecclesiastes intelligitur quoad corpus: nā sicut iumentum corruptibile, sic & corpus hominis, &c.

¶SPECVLATIO. IX. De libero arbitrio, vtrùm sit appetitiua potētia, & à voluntate distincta.

1. Argumē. PRimùm, videtur quòd non sit appetitiua potētia: quia liberū arbitriū est id à quo est libertas, & ratione cuius homo suarum actionum dicitur dominus: sed libertas in intellectu est, & non in voluntate: sequitur ergo q liberum arbitrium nō sit appetitiua potentia, sed potiùs intellectiua. Quod libertas sit in intellectu, patet: quia si intellectus ad vnum esset determinatus, etiā esset volūtas: vt videmus in amētibus.

Argumē. 2. ¶Præterea. Liberum arbitrium non est potentia: ergo non est appetitiua potētia. Cōsequentia est bona: quia quod non est in genere, non ponetur in specie contenta sub illo genere. Antecedens probatur: quia liberum arbitrium nominat liberum iudicium: sed liberum iudicium actus est, & non potētia: ergo non est appetitiua potentia.

Confirma. ¶Confirmatur. Per peccatum homo nullam perdidit potentiam, sed perdidit liberum arbitrium: D. Augustino dicete, quod homo vtēs malè libero arbitrio, se & ipsum perdidit.

D. Augusti.

3 ¶Tertio. Potentiæ penes actus cognoscuntur, vt dictum est, sed actus liberi arbitrij, qui electio est, aliud est à volūtate, vt patet in. 3. Ethicorum quia voluntas est finis, electio vero eorum quæ sunt ad finem: ergo sequitur quod liberum arbitrium non sit idē quòd voluntas.

In contra. ¶In cōtrarium est Aristo. in. 3. Ethicorum, qui liberum arbitrium desiderium vocat eorum quæ sunt in nobis: at desiderium appetitus est.

1. Notādū. ¶Notandū quòd hîc non contendimus tractare Theologice, vt contra hæreticos negantes liberum arbitriū tractari solet, maximè vt nostris temporibus contra Lutherum, & sequaces quid id negauerunt. Cōtra quem scripserunt viri percelebres, Rofensis sanctus Episcopus, & marty. Ioan. Ekius, Iacobus Latomus, & multi alij. Nos tamen solum physice disputare intendimus, vt in lumine naturali stantes, sciamus quid de libero arbitrio sentiendum sit.

Rofensis. Ekius. Iacobus Latomus.

Aristo. in li. Topicorū. ¶In super præsupponendum quod Arist. ait. Contra negantem liberum arbitrium, non rationibus, sed verberibus agendum est; ac si diceret: Tam est compertissimum in hominibus esse liberum arbitrium, & tam euidens, vt negantem non rationibus conuincere

S. Tho. p. p. q. 83. conuincere cōtendamus, sed verberibus, ac si esset brutum animal. Esset enim solem in meridie lucentem rationibus, illuminare velle probare. Quis adeò demens est, vt nō intelligat se aliqua liberè velle, & nolle? Et si de medio liberum arbitrium tolleremus, omnis prouidentia esset ablata, & ratio præmiorum, & pœnarum. Sed respondeamus per conclusiones.

1. Cōclusio. Ratio. 1. p. ¶ Prima conclusio. Liberū arbitrium, quod potentia est, in homine ponendū est. Quod sit ponendum, patet: quia aliàs frustrà essent præcepta, exhortationes, prohibitiones, præmia, & pœnæ. In homine quidem est iudicium de aliquo particulari operabili cōtingente, & non ex instinctu naturę: oportet ergo proueniat ex collatione rationis, prout vnum alio cōfert: sed hoc non est nisi ex indifferentia, quæ est ad agēdum hoc, vel illud: ergo sequitur quòd liberum arbitrium est ponendum. In lapide enim, & in alijs quæ sequuntur naturæ instinctum, ad vnum determinatio est: ob id non damus libertatem: verùm in homine non sic.

Ratio. 2. p. ¶ Secunda pars est, quod liberum arbitriū sit potentia. Est principium actus: ergo vel est potentia, vel habitus: quia actus nullum aliud potest dari principium: sed nō est habitus: ergo est potentia. Probo quod nō sit habitus: quia si esset habitus, esset naturalis, cum sit naturale hominem esse liberi arbitrij: sed non est habitus naturalis: quia ad illa quæ liberè agimus, non sumus per naturam determinati: & tamen si habitus esset naturalis, oporteret sic esse. Sicut quia habemus habitum naturalem, quo principijs naturaliter assentimus, nō possumus in cōtrarium: sed hoc non potest dici de libero arbitrio, cum consistat in hac indifferentia agendi, vel non agendi. ergo habitus naturalis non est: & si non est habitus, restat quòd sit potentia.

Cōtra San. Tho. 1. 2. q. 110. ar. 4. & est opi. Sco. in 2. d. 26. ¶ Quod si quis Theologicè probare vellet, liberum arbitrium habitum non esse, facile posset, cum subiectum gratiæ non ponatur habitus, sed potentia: sed subiectum gratiæ liberum arbitrium ponitur, quia mediante & bonum eligat, & in eo permaneat.

2. Cōclusio. Aristo. 3. Ethico. S. Tho. p. p. q. 83. ar. 3. ¶ Secunda conclusio. Liberum arbitriū est potentia appetitiua. Patet ex Aristote. qui dicit: electio est desiderium corū quæ sunt in nobis. cum ergo liberum arbitriū sit quo eligimus, erit etiam desiderium eorum quæ sunt in nobis: sed desiderium est appetitiuæ potentiæ: ergo liberum arbitrium potētia est appetitiua.

¶ Ratio est. Actus emanās ab aliqua potētia respectu alicuius obiecti, ad eam pertinebit potentiam, ad quam pertinet ratio formalis obiecti: sicut si quis videat albedinē, oportet iste actus ad potentiam illam reducatur, quæ habet pro obiecto colorem, ratione cuius albedo videtur: sed à libero arbitrio emanat electio, quæ est boni: oportet ergo ad aliquam potentiam reducatur liberum arbitrium, quę habeat pro obiecto formali bonum: hæc est appetitus, qui voluntas est: ergo liberum arbitrium est potentia ad voluntatem spectans. Quod electio boni sit, est apertum: quia non est nisi mediorum in ordine ad finem, qui habet boni rationem, & ideò cadit sub electione: quia bonum. Ratio.

¶ Tertia conclusio. Liberum arbitrium, cū sit potentia ad appetitum pertinens, nō est alia potentia quàm ipsa volūtas. Probatur. 3. Conclu.

Si essent distinctæ potentiæ, maximè esset, quia isti sunt distincti actus simpliciter, & absolutè, velle, qui est actus volūtatis, & eligere aliquid propter finem, quod est liberi arbitrij: sed isti actus non diuersificant potentiam: ergo voluntas, & liberum arbitriū sunt vna potentia. Patet. Sic se habet liberū arbitrium ad voluntatem, sicut se habet ratio ad intellectum: quia per intellectum est actus simplex assensus principiorum, & per rationem est discursus à principijs cognitis ad cōclusiones. Sic per volūtatem est actus simplex volitionis, & per liberum arbitriū est electio aliquorum consultatorū, quæ se habent vt conclusiones respectu finis, qui principium dicitur in practicis: sed vna est potentia ratio, & intellectus, vt supra dictū est: quia ad eādem potētiā spectat moueri, & quiescere in termino: ergo eodem modo eadē erit potentia voluntas, & liberū arbitriū, cū vna intelligatur vt appetitus in quiete, & alia vt appetitus in motu, ad modum quo intellectus, & ratio, quæ ratiocinatur. 1. Ratio.

¶ Præterea. Distinctio potentiarū oportet ex differentia obiectorum secundū rationē formalem sumatur, sed inter obiectū liberi arbitrij, quod est bonū, vt in finem, & obiectum volūtatis quod est bonū vt finis, nulla est ratio formalis diuersa, imò bonum obiecti electionis continetur vt particulare bonum sub bono absolutè vniuersaliter, quod est obiectū voluntatis: ergo nō est ponēda 2. Ratio.

alia

alia distincta potentia: & sic liberum arbitrium idem est quod voluntas.

S.Tho.p.p. q 83. ar 4. Scot⁹ in 1. d. 38. q. vnica. Greg. in. 2. d 2.4 Gab d. 25. Marsi in 2. quæst. 16. Aristo. 3. Ethicor.

¶ Istam conclusionem sequuntur communiter doctores. S. T. D. sub. Greg. Gabriel. & Marsi. & dicunt, liberum arbitrium esse voluntatem, & quod intellectus est potẽtia naturalis: & mouetur sicut alia membra exteriora mouentur naturaliter ex motione volũtatis. Hæc conclusio probatur Theologicè, simul & in morali philosophia: quia ibi solùm est libertas, vbi & ratio peccati: sed ratio peccati in volũtate est, cùm sit dictum, factum, vel concupitum, &c. Et Aristot. rationem peccati in voluntario ponit: quod contingit ex libertate arbitrij.

4. Cõclusi.

¶ Quarta conclu. Et si libertas dicatur esse radicaliter in intellectu, liberum arbitrium non debet dici potentia ex voluntate, & intellectu constituta. Hæc cõclusio est cõtra

Cõtra Durand in 2. d. 24. q. 1. 2. & 3.

Durand. qui tenet cõtra cõmunem opinionem, quòd liberum arbitrium non est sola voluntas, neq; solus intellectus, sed quid ex vtroq; : qui addit, quod principaliùs est libertas in intellectu, quàm in volũtate. Contra quod dicimus, quòd dato libertas sit radicaliter in intellectu, liberũ arbitrium est voluntas.

Ratio. 1. p.

¶ Prima pars patet. Ibi dicitur esse aliquid radicaliter, à quo emanat, & fluit. vt flores, & fructus arboris in radice dicimus esse radicaliter: quia inde emanat nutrimẽtum ad ramos, in quibus flores, & fructus. Et virtus motiua quæ in omnibus mẽbris est, sit radicaliter in capite, in quodam neruo, in occipite, qui ramificatur, & distenditur per omnia membra, in quibus est motus: sic sic est de libertate liberi arbitrij, qui voluntas est respectu intellectus: nam ea ratione qua intellectus inquirendo, & iudicando ad vnũ, nõ est per naturam determinatus, sed iudicat hoc bonum, vel aliud, & ipsa voluntas quæ eligit, & acceptat iudicatum per intellectum, liberè vult, & liberum arbitrium dicitur. Et si intellectus esset ad vnum determinatus, vt in amentibus, in quibus non est inquisitio, neq; aliqua consultatio, & voluntas esset determinata, sicut appetitus brutorum est determinatus: quia sequitur apprehensionem, ad vnum determinatũ. Ecce quomodo dicit esse libertas liberi arbitrij,

S. Tho. de Veritate. q. 24. artic. 2. In 2. sen d. 24. q. 1. art. 2. & 12. q. 6. articu. 2. ad. 2.

vel libertas volũtatis esse radicaliter in intellectu: tamen intellectus est potẽtia naturaliter mota ab ipsa volũtate quoad exercitiũ: & posito quocunq; iudicio in intellectu, voluntas liberè acceptat. Quòd si in intellectu nõ est inquisitio, sed ad vnum determinatio, non est in voluntate electio: vbi vnum præalio acceptatur à voluntate: ob id dicitur essentialiter libertas in voluntate, licet in intellectu radicaliter. De quo S. Thom. sæpe loquitur.

¶ * Et hoc sit dictum cõtra Anto. Andreã, qui in. 9. Metaph. q. 2. de mente Scoti. contẽdit probare, quod intellectus cum sit potentia naturalis, non est potẽtia libera: neq; radicaliter, neque formaliter: sed tamen de mente S. Thom. intellectus radicaliter est liber: & tamen volũtas, est magis libera quã intellectus: tamen quia voluntas nõ potest necessitari, quoad exercitium: & intellectus sic. Secundò, quia voluntas est motiua effectiuè, aliarum potentiarũ & nõ intellectus. *

¶ Secunda pars (quæ de directo contra Durand.) est, quòd non sit potentia ex voluntate, & intellectu constans. Patet: quia, vel esset volũtas, vel intellectus, vel vna. 3. distincta ab vtraque. Non intellectus solùm: quia liberum arbitrium electionem dicit, quæ est actus voluntatis. Neque est vna potentia distincta ab vtraq; : quia non solum tres essent potentiæ rationales, intellectus, memoria, & voluntas, sed. 4. esset addenda, scilicet, liberum arbitriũ, contra omnes philosophos, & Theologos, qui solùm ponunt. 3. manet ergo quod sit voluntas, quod nos affirmamus. Ratio 2. p.

¶ Præterea. Vbi est specialis potẽtia, oportet ponere specialem rationem formalem obiecti: sed non datur in libero arbitrio specialis ratio obiecti: ergo neque datur specialis potentia. Patet: obiectum est bonum medij in ordine ad finem: modo bonum non habet specialem rationem formalem obiecti, cùm contineatur sub bono vniuersali, quod est obiectum voluntatis: ergo sequitur quòd non est liberum arbitrium potentia alia ab ipsa voluntate, sed est ipsa voluntas: & solũ est rationis distinctio: vt quando absolutè vult bonum, voluntas dicatur: & quando ex aliquibus præconsiliatis vnum eligit, dicatur liberum arbitrium. Ratio. 3.

¶ Ad primum solutio satis patet ex vltima conclusione: nam concedimus radicaliter esse libertatem in intellectu, essentialiter tamen esse in voluntate, quicquid dicat Ægidius quolibet. 4. q. vlti. Et cùm res debeat sequi id quod est essentialiter, & non quod radicaliter, sequitur liberum arbitrium esse Ad argum. Ægidius.

voluntatem, & nõ intellectum. Et quidem si Durand. hoc diceret, & principaliter intelligeret, id est, radicaliter, daremus ei.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum dicendum ita esse, quòd aliquando potẽtia denominatur ab actu: quia actus magis notus est nobis, quàm potentia, & nominamus sicut cognoscimus: sed non inde sequitur, quòd potentia sit actus, neque è contra actus potentia sit: ob id liberum arbitrium quamuis à recto iudicio, vel ab electione nominetur, potentia est, & non actus.

Ad confir. ¶ Ad confirmationem, quæ Theologicam tangit, & alienã à philosophia naturali difficultatem, quomodo liberum arbitrium homo per peccatum perdidit, dicendum erit (si dominus dederit) in nostris resolutionibus in 2. sent. vbi de peccato primi parentis, & corruptione causata per ipsum: pro nunc sufficiat tyroni, si intelligat liberum arbitrium perditum per peccatum: non quod desierit esse liberi, qui ante peccatũ fuerat, sed ea ratione qua ex sua libertate volens facere propriam voluntatem, & non diuinam: & perdidit gratiam diuinam, & iustitiã originalem, per quam, cùm esset liberi arbitrij, habeat vt ad bonum vsus esset, non ad malum. Cùm tamen peccauit, dicitur perdidisse: quia remota iustitia originali, destitutus tanto præsidio, vtitur libero arbitrio in malum vt frequenter, & vt rarò ad bonũ, quia

Ad Gala. 5. & ad Ro. 5. patitur difficultatem ad bonum eligẽdum, carne reluctante in contrarium. Et habet pronitatem ad malum, (?) [illegible] instigãte, & dæmone ad peccatum. Nõ ne illa perditio liberi arbitrij iudicãda est? In hoc sensu ergo perdidit, qui & gratuita dicitur perdidisse, & in naturalibus vulnus accepisse. * Verum naturalia integra manserunt.

Ad tertium ¶ Ad. 3. Ea ratione qua voluntas finis dicitur, & electio dicetur mediorum: tamen ponimus differentiam inter voluntatem, & liberum arbitrium, sicut inter intellectum, & rationem: sed non est differentia realis, sed solum rationis: & sic non sunt diuersæ potentiæ, sed solum vna.

Via immaterialem dicimus animam, atque in ea posuimus intellectum agentem: vt abstraheret species intelligibiles à phantasmatibus, nõ ab re erit hic de modo abstrahendi, & de ipsis speciebus aliqua disserere, atque quæritur principaliter.

¶ SPECVLATIO. X

Vtrum intellectus noster res materiales, & corporeas intelligat abstrahẽdo à phãtasmatibus.

Argumẽ. 1. ARguitur quòd nõ. Res tunc verè intelligitur, sicut & est: sed res corporeæ, & materiales nõ nisi in materia sũt: ergo sic verè intelliguntur: ergo per abstractionem à materia nõ intelligũtur: aliàs falsum in intellectu esset.

Argumẽ. 2. Aristo. hic. ¶ Præterea. Aristo. dicit, sicut & nos suprà, quãdo de intellectu agẽte disputauimus, quod phantasmata se habẽt ad animam, sicut colores ad visum: sed non fit visio per abstractionem specierũ à coloribus, sed quia colores producunt suas species. ergo neque intellectio fiet per huiusmodi abstractionem, sed quia solum phantasma imprimunt.

Argumẽ. 3. ¶ Vltimò. Non intelligũtur res materiales, & corporeæ: ergo malè dicitur. Patet. Id intelligitur actu, quod est actu in intellectu: sed solùm species est actu in intellectu: ergo ipsa est quæ intelligitur. Patet: intellectum in actu est ipse intellectus in actu.

Aristot. hic. In contra. ¶ In contrarium est Arist. qui ait. Sicut res sunt separabiles à materia, sic circa intellectũ sunt: ergo cum materialia, & corporea intelligantur in veritate, oportet à materia separata intelligantur: & sic per abstractionem à phantasmatibus.

Notãdũ 1. ¶ Oportet hic in memoriam reuocare quę suprà de intellectu agente diximus, ne rursus repetamus, scilicet esse potentiam, quæ habet virtutem faciendi actu intelligibilia illa, quæ sunt in potentia vt intelligantur. Facit enim vt obiectũ potẽtię proportionetur, quod in omni cognitione necessariũ est, siue cognitio sit sensitiua, siue intellectiua.

Notãdũ 2. ¶ Notandũ etiã quendã dixisse, quod vires cognoscitiuæ in nobis nihil cognoscunt, nisi proprias passiones: & sic sensitiuam virtutẽ cognoscitiuã dicebant solum esse sui organi. Consequenter de intellectu afferebant, quòd solum speciem cognosceret intelligibilem, qua informatur actu: tamen decepti sunt, vt in sequentibus fiet clarũ. Alij tamẽ negantes huiusmodi species, cognitionem fieri

fieri dicebant per hoc, quòd obiectum cognoscibile præsens fieret intellectui: quia frustrà poni videbatur species. Respõdetur his notatis: Et sit prima conclusio.

Cõclus. 1. S. Tho. p. p. q. 85. art. 1.

¶Intellectus noster pro isto statu cognoscit res materiales, & corporeas à phantasmatibus abstrahendo. Hæc est Arist. in isto. 3.

Ratio.

¶Ratio est. Ab intellectu in veritate corporea, & materialia intelliguntur: ergo oportet sint ipsa in intellectu: quia omne quod intelligitur, in ipso intellectu est: ergo vel ipsa materialia sunt secũdum suum esse reale, quod habent à parte rei, vel sunt solùm per similitudinem suam: quia non est alius modus: sed non est lapis in esse reali in intellectu ergo est per similitudinem: sed hanc nos vocamus speciem rei à materialibus abstractã, qua cognoscit: ergo intellectus cognoscit abstrahendo. Hæc est enim conditio nostri intellectus, vt intelligat formam in materia corporali existentem: sed non prout est in tali materia: quia ipse intellect⁹ est actus, qui est forma corporis, non tamẽ actus organi corporei. Hæc conclusio est contra Platonem, qui posuit nos intelligere non abstrahendo, sed potiùs participando abstracta: quia ponebat ideas illas separatas, quarum erat scientia.

Aristo. Cõtra Platon.

Cõclusi. 2.

¶Secunda conclusio. In huiusmodi abstractiõe ponitur species intelligibilis, qua actu informatur intellectus, & intelligit actu. In hac conclusione volumus dicere, quòd abstractio à materialibus nõ fit per hoc quòd phantasma vniatur intellectui, & actu intelligat, sed per hoc quòd verè producitur species intelligibilis, & ipsa actu in intellectu recipitur, per quam formaliter intelligit. Probatur: quia (vt dicebamus) necessario intellectum oportet, sit in intelligẽte, vel per se, vel per similitudinem: sed res corporeæ intelliguntur: ergo sunt in intellectu: & non per phantasmata. Patet. Non potest phantasma recipi in intellectu: ergo nõ est in intellectu. Patet. Omne quod recipitur in alio, ad modum recipiẽtis recipitur: sed intellectus est immaterialis, abstrahens ab hîc, & nunc, & à ratione singularis, cùm suum obiectum sit vniuersale. sed phantasma est singulare, & habet hîc, & nunc in sua conditione: ergo sequitur quòd non recipitur in intellectu, nisi facta tali denudatione, & abstractione: sed ea facta, phantasma non est, sed species de qua dicit conclusio. ergo species intelligibilis, in tali abstractione ponenda est: quæ species est velut idolum, & similitudo rei intellectæ quę est in intellectu ad modum ipsius, spiritualiter, & immaterialiter. nam licet sit de re corporea, & materiali, est vniuersaliter, & sine hîc, & nunc, sicut & ipse intellectus.

Ratio. Aristote. 3. huius.

Opi aliquorũ cõtra cõmunem. Ocã in 2. q. 18. & 19. Gabri. d. 4. 2. sent. Dura. in. 2. sen. d. 3. q. 6.

¶Contra istam conclusionem sunt aliqui doctores, etiam graues, qui absolute omnẽ negant speciem, tam in sensitiua, quã in intellectiua parte. sicut Ocã. vt citatur à Gabriele. Ait enim, quòd sufficit obiectum, & potentia: quia ab obiecto, & potentia paritur notitia: qui etiam asserit quòd post actualẽ intellectionem manet in potentia quædam qualitas, quæ est principium cognoscendi abstractiue: tamen non est species.

Greg. in. 1. d. 3. q. 1. & in. 2. dist. 7. q. 2.

¶Gregorius Ariminẽsis negat omnem speciem ante actum in quo cõuenit cum Ocã: sed differt ab eo: quia pòst actualem cognitionem manet species, per quam cognoscit intellectus abstractiuè.

Henr. quolib. 5. q. 14.

¶Henricus Ganden. tenet cum Ocam, quòd in intellectu non sit dabilis talis species intelligibilis: neq; est verum quòd abstrahatur à phantasmatibus: tamen in sensu concedit speciem sensibilem dari. Gotfredus etiã cõcedit species in sensu, & negat in intellectu.

Gofredus.

S. Tho. p. p. q. 85. art. 1. & 2. Sco. in. 1. d. 3. & in. 2. d. 3. Marsi. in. 2. q. 7.

¶Contra omnes istos conclusio posita est, quæ cõmunis est. Est docto. S. in multis locis. Idem doct. sub. & Marsi. & experientia, satis constat: quia ego video me in speculo, & non potest esse, nisi species mea ibi sit impressa. Obiectũ enim solùm directè posset mouere: ergo species ponenda est.

¶Et de sole per fenestram traseunte (si vitrea sit) apparet color vitri in pariete: tamẽ nõ est, nisi quia species coloris sit ibi. Et patet de baculo pro medietate in aqua posito, qui apparet fractus: & de denario in fenestella aqua plena, quia apparet maius ob refexionem specierum in obuia medij rarioris: & sic omnes perspectiui species concedunt sensibiles, & intelligibiles, siquidem sicut in sensu constat, oportet & de intellectu iudicare.

Conclusi. 3

¶Tertia conclusio. Cùm phantasma se solo speciem intelligibilem non posit producere, confortatum, vel illuminatum ab intellectu agente potest vnam, & plures simul producere: & ipsa species est prius natura quàm actus intelligendi. Prima pars ex supra dictis patet. Phãtasmata ipsa, cũ sint materialia, quia hîc, & nũc, & sint singularia, per se nõ possunt mouere intellectũ possibile,

Ratio p. p. Vide Ægi. quolib. 2. q. 22.

neque

neque possint producere speciem vniuersalem, qualis est illa quæ in intellectu possibili est. In quo decepti sunt, qui speciem negant intelligibilem. Et quia phantasma non potest, quia non est obiectum proportionatum, ponitur intellectus agens, vt dictum est suprà. Quapropter non est ponẽdus sensus agẽs: quia frustrà esset, ea ratiõe qua sensibile est proportionatũ potentiæ: vt possit producere speciẽ intelligibilem.

Ratio. 2. ¶ Secunda pars est, quod si phantasma sit confortatũ, & eleuatum producat speciẽ. Patet: quia facta tali illuminatione, & conuersione ad phãtasmata, sequit intellectio: & res intellecta actu in intellectu est: & nõ per substãtiã realẽ: ergo per similitudinẽ: sed hæc similitudo species intelligibilis est: ergo verè producitur, & non ab intellectu agente solùm: quia species non est intellectus agẽtis, sed illius cuius est phantasma: ergo oportet sit producta à phantasmate. Hoc videtur probabilius, & tenendum cõ-

Marsi in. 2. q 7. ad 5. tra Mars. qui negat quod phantasma aliquid possit agere, etiam post illuminationem: quia corporale est (vt ipse) nõ potest in spiritum. Nos tamẽ dicimus speciem intelligibilem produci ab ipso phantasmate post factam illuminationẽ: quia dato phantasma non possit immediatè per suam virtutem, confortatum ab intellectu agente, potest. Hæc videntur esse conformiter ad

Aristote. 3. huius. Arist. qui dicit, sic se habere intellectũ agentem in ordine ad phantasmata, sicut lumen ad colores: sed lumen non producit species coloris, sed ipsi colores illuminati producunt. Non nego tamen quin sit dicendum ipsum intellectum agentem concurrere ad talem productionem: & si quãdo dictũ sit quòd intellectus agẽs est qui abstrahit species intelligibiles, & producit, debet in illo sensu intelligi: quia ipse intellectus agens illuminando phantasmata, potissima, & totalis causa est, quare species producantur ab ipsis phantasmatibus: sicut dicimus stãtes in loco obscuro, si candela adducatur, quòd lumen causet visionem illorum quæ videntur: imò & species causari à lumine, & coloribus, non alia ratione, nisi quia lumen fuit in causa, quare colores suas protendãt species vsque ad visiuam potentiam. Itaq; dicendum, intellectum agentem concurrere effectiue simul cũ phantasmate, & phantasma illuminatũ producere species intelligibiles solum est negandum, quod intellectus possibilis concurrat effectiuè ad species intelligibiles producendas.

¶ Alia pars est, quod phantasma illuminatum, cum sit vnũ, potest vnam, & plures species producere. Patet: quia si Petri Phantasma sit illuminatum, cognoscitur de Petro quod sit ens: quod sit substantia: quod sit corporeus: quod animatus: quod sit sensibilis: ergo omniũ habet intellectus actu species intelligibiles & non videtur à quo fuerint productę, nisi ab illo vno phãtasmate: ergo potest producere vnam, & plures species. Dixi, vnã, vel plures: quia vtrumq; potest dici, & quod solam vnam phantasmatis producat speciem, & illa mediante intellectus omnia prædicata essentialia quidditatiuè cognoscit: quia illa vna sola sufficiẽs est. Et potest etiã affirmari quòd sint plures species. — Ratio. 3. p. Ægidius.

¶ Vltima pars est, quod licèt simul tẽpore sit intellectum informari specie, & intelligere, priùs natura tñ est ipsa species. Patet. Prius natura est forma qua agẽs agit, quàm actio agẽtis: sed species intelligibilis est qua intellectus intelligit: ergo ipsa priùs natura est. — Ratio. p. p.

¶ Gregorius Arim. tenet priùs esse intellectionem, quam speciem: sed est conformiter ad suam imaginationem, quod non sit species ante actum intelligendi, sed bene post actum: nos verò, qui ponimus speciem, consequenter loquimur: & sic prius est species intelligibilis. Et ipsa species intelligibilis nõ est quod intelligitur, quia non est species obiectũ primariũ, sed est id quo, intellectus intelligit: nam actus intelligendi nõ terminatur ad speciẽ, sed terminatur ad ipsam rem intellectã. Verũ est tamen, quia intellectus est potẽtia reflexiua, & intelligit se, & intelligit speciem, & intelligit se intelligere: sed tamen primario res cuius est species, est obiectum, & secundariò species intelligibilis. — Grego Ari. in. 1. d. 7 q. 1. & in 1. d. 3. q. 1. — S. Tho p. p. q. 85 ar. 1.

¶ Quarta cõcl. Intellectus informatus specie intelligibili vniuersali non solum vniuersale, sed etiam singulare cognoscere potest: & non solũ vnum, sed plura simul, siue singularia, siue vniuersalia. Conclusio habet duas partes. Prima est, quod intellectus licet dicatur esse vniuersalium, & obiectum eius sit vniuersale, non tamẽ ob hoc est negandũ, quin singulare cognoscat distinctè, & clarè, sicut & cognoscit vniuersale. Probatur. Intellectus format hanc propositionem: Petrus est homo: ergo oportet cognitionem habeat claram: & distinctam subiecti, & prędicati: nã si nõ haberet subiecti: nõ possit — Cõclusi. 4. — Ratio. p. p.

posset tribuere tale ꝑdicatũ, sed subiectũ est singulare: ergo intellectus cognoscit singulare distinctè, & clarè.

Ratio. 2. ¶ Præterea. Intellectus ratiocinatur in practicis sic: Omnis fornicatio est à me fugienda: hæc est fornicatio: ergo hæc est à me fugienda. In intellectu est notitia clara, & distincta conclusionis: & illa est vna singularis, & quid singulare: hæc est à me fugienda: & habet etiam notitiam minoris illius Syllogismi, quæ est, hæc est fornicatio: quæ etiã est singularis, ergo oportet quod sit cognitio singularis distincta: sicut & est vniuersalis. Neque aliquis sanæ mentis potest negare hoc. Solum est in controuersia an directè cognoscat singulare, sicut cognoscit vniuersale. Doctor Sanctus dicit: singulare in rebus materialibus intellectus noster directè, & primò cognoscere non potest. Quod probat: quia per abstractionẽ à phantasmatibus intelligit, vt dictum est: sed abstractio non est speciei in singulari, sed in vniuersali: & sic intellectus ipsum vniuersale per speciem intelligibilem intelligit directè: sed indirectè singularia quorum sunt phantasmata.

S. Tho. p. p. q. 86. art. 1.

Rõ. S. Tho.

Sco. in. 4. d. 45. q. 3. ¶ Contra hoc dictum S. Th. est doctor sub. & communis opinio, & derident hoc scilicet, quod intellectus non intelligat singulare. Et quidem in sensum quo ipsi impugnãt, & intelligunt S. Tho. merito veniret deridẽdus (si diceret ipse) quia videretur delirare. Non enim S. Tho. diceret singularia nõ cognosci, cuius scientia tam manifesta est in vniuerso orbe: sed neq; rusticus id affirmasset. Quapropter nostram conclusionem etiã de mente S. Tho. ponimus, quòd distinctè intellectus singulare cognoscat: sicut ipse dicit in loco citato, in solutione ad. 2.

¶ Sed tamen quia singulare etiam si distinctè cognoscatur, potest cognosci & specie intelligibili singulari, vel specie intelligibili vniuersali, Sanct. Thom. tenet quod singulare non cognoscitur specie singulari: quia talis non abstrahitur ab intellectu agẽte ex phantasmatibus, sed solum vniuersalis: sed concedit quòd intellectus cognoscit singulare per speciem illam, etiam si sit vniuersalis cum phantasmate, quod est singulare: quia (vt suprà diximus) conuersio ad phantasmata, pro isto statu, necessaria est: & species vniuersalis cum phantasmate singulari, causat distinctam cognitionem, quã causaret species in singulari, si daretur intelligibilis. sed hoc est cognoscere indirectè singulare. quia cognoscit non per speciem ꝓpriã sed per vniuersalem. Verùm licet sit indirecta cognitio, sed tamen distincta: sic intelligendo S. Thom. non solum non venit deridendus, sed magnificãdus in subtili sua imaginatione circa cognitionem singularium. De quo suprà mentionem fecimus: sed hic magis ex proposito, & clarius.

In quo S. Tho. differat ab alijs.

Quomodo cognoscitur singulare.

Obiectio. ¶ Scrupulus tamen remanet: nam dato sufficienter sit dictum circa cognitionem singularium pro isto statu ratione phantasmatis, quod supplet, quid de cognitione singularium animæ separatæ, quando non erunt phantasmata? Dici potest, hoc posse per illam speciem vniuersalem quæ remanet. Secundo, & melius, quòd per habitum derelictũm anima ex actibus quos habait in via cognoscendo singularia. Si tamen quis teneat communem opinionem, quod singulare cognoscitur per propriam speciem singularem, cùm ipsa maneat, per ipsam poterit cognoscere.

p. Solutio. 2. Solutio.

¶ Altera pars cõclusionis est, quòd cognoscat intellectus plura simul. Potest habere cognitionem propositionis, subiecti, & prędicati: & ista sunt plura: ergo plura potest simul cognoscere.

Ratio. 2. ¶ Item. Potest habere cognitionẽ præmissarũ, & cõclusionis. imo habet conclusionis necessario cognitionem, habita cognitione præmissarum. & ista sunt plura: ergo intellectus potest simul plura cognoscere.

Cõtra Dur. in. 1. d. 35. q. 1. & in. 2. d. 24. q. 1. ¶ Ista conclusio est contra Durand. qui dicit, esse impossibile intellectum intelligere simul plura æquè primò. Item. Intellectum habere duos actus simul. Et sunt qui putent etiã S. Thom. asserere quod Durand. & sic esset etiam conclusio contra eum: nam ait doctor Sanct. quod intellectus potest plura intelligere per modum vnius, sed non potest plura per modum plurimũ. Per modum vnius intelligit, quando per vnam speciẽ: & per modũ pluriũ, quando per plures species distinctas. Rationem ibi assignat. Tamen cõmunis opinio asserit cõtrarium: quia tenet quod dicit nostra conclusio. Et licet sit contra Durã. non videtur esse contra S. Tho. si intelligatur sensus eius. Non enim absolutè negat, quominus quis possit plura per modum plurium cognoscere imperfectè: sed de cognitione perfecta videtur loquutus: nam si vnum ex alio sequitur, vt notitia conclusionis ex notitia præmissarum, si-

S. Tho. p. p. q. 85. art. 4.

Interpretatio opin. S. Thom.

Ee mul

mul poterit esse notitia præmissarum, & conclusionis: tamen quando vnum non subordinatur alteri, putat doctor Sanct. quòd non contingat illa plura per modum plurium perfectè cognosci: & sic dicit non cognosci. Ratio est: quia cùm intellectus noster sit finitæ capacitatis, & conatum apponat in cognoscendo, & finitum posit apponere, si pluribus sit intentus, minor est ad singula. vnde apponendo conatum in intelligentia vnius, remittitur in alio. Et in hoc sensu venit intelligendus Sanct. Thom. quod non contingat plura cognoscere per modum plurium simul: quia non perfectè cognoscuntur, quando sunt illa disparata. Et sicut dicimus duo contraria non possunt esse simul: tamen in gradibus remissis non repugnat, sic etiam dicit, non contingit plura simul cognoscere, sed cum hoc stat quòd remisse posit: & est verum quòd intensè non posit: ob id in sententia crediderim Sanct. Thom. non discedere ab opinione communi, licèt in verbis multum dissiet. Nostra tamen conclusio communiter loquitur abstrahendo à cognitione perfecta, vel imperfecta: contingit enim plura simul cognoscere, etiam si per modum plurium. Verum est, quod illa plura quæ per plures species distinctas sic cognoscuntur, & non subordinantur, non cognoscuntur perfectè, sicut vnum solùm cognosceretur: quod habent dicere necessariò qui tenent opinionem communem. Et quidem modus loquendi Sanct. Thom. ex Aristotel. videtur sumptus, qui ait: intelligere est vnum solùm: scire verò plura: ita vt plures cognitiones simul se impediant: non sic plures scientiæ. Et quilibet nostrum experimentum sumit de hoc.

Aristo. prædic. ca 6 & 4. meta. tex. 9. & 17. & de sensu, & sen. c. 7.

Arist. in. li. Topic.

Ad. 1. ¶ Ad primum distinguo de abstrahere: nam vno modo contingit per modum compositionis diuisionis: sicut quando intelligimus aliquid esse in alio, vel esse separatum ab eo. Si isto modo quis abstrahat, quę non sunt abstracta, falsitas erit. Alio modo abstractio fit per modum simplicitatis: vt quando in rem qua sunt plura, abstraho, considerando vnum, alio relicto: vt in pomo est substantia pomi, est color, & est odor. Possum ego per intellectum de colore considerare, distinguere, & desinire, non curando de substantia pomi. sicut Petrus cùm sit indiuiduum, habet aliquid quod ad indiuiduum pertinet: & habet aliud quod de eius essentia est. Potestque intellectus considerare quæ sunt de essentia eius, relictis alijs quæ sunt accidentia, etiam si propria sint: & isto modo abstrahendo nulla falsitas est. Et ob hoc dicitur, Abstrahentium non est mendacium. In proposito: à phantasmate singulari potest intellectus abstrahere speciem vniuersalem, repræsentantem essentiam illius phantasmatis communem multis, non considerando accidentia alia per cõditiones indiuiduantes hîc, & nunc, & hoc est quod facit intellectus agens abstrahendo à phantasmatibus species intelligibiles per modum simplicitatis. Neque tunc intelligit rem aliter quam est, sed considerat vnam rem sicut est, alia relicta, quæ simul iuncta cum ea est. Si tamen abstraheret speciẽ lapidis à lapide: vt eam non intelligeret in materia, sed per se stare, iam esset ideam ponere cum Platone, separatam à materia, & à sensibilibus: in quo esset falsitas: quia res istæ materiales non reperiuntur extrà, nisi in materia, sicut vniuersale species, vel genus in suis indiuiduis est contractum: vt diximus in prædicabilibus.

Arist. 2. Physic. t. 18 & 13. meta. t. 3.

¶ * Hic tamen considerandum quod sicut in superioribus tactum est difficultas intelligendi materialia, cum non sit ex parte nostri intellectus, sed ex parte ipsarum rerum materialium, quia vnum quodque in tantũ intelligibile est, in quantum in actu est, & cum materialia habeant esse diminutum & potentiale, habent ex hac parte difficultatẽ ad intelligi, & à forma trahunt posse intelligi, sicut esse in actu: ob quod philoso. in 1. physicorum materiam dixit non cognoscibilem nisi per analogiam ad formam. Et sicut sunt in triplici gradu entitatis huiusmodi materialia: sic & sunt proportionabiliter cognoscibilia. primus gradus est eorũ quæ & si esse non habent nisi in materia sensibili, tamen secundum difinitionem abstrahũt ab ea vt sunt mathematicalia: & hæc certiori modo apprehendũtur. In secundo gradu sunt naturalia quæ habent esse in materia, & per eã difinitur vt patet ex. 2. physi. tex. 19. quæ sunt entia permanentia vt lignum lapis, &c. & hęc minus intelligibilia sunt ex sui natura quàm prima: in tertio gradu sunt & quæ successiua vt motus, tempus, & quę ad aliud vt relatiua, & hæc adhuc difficilius intelligũtur propter minorem entitatem. Ecce quomodo sit difficultas in istis intelligendis & necessarium sit abstrahere & quodam *

dam modo eleuare ipsa ad hoc quod intelli gi valeant.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicendum esse similitudinem in aliquo inter intellectum agentem, & lumen, & esse dissimilitudinem. Similitudo est: quia sicut colores non possunt actu videri absque lumine, sic neque phantasma tas sed est differentia in hoc, quod color sic est in se in singulari: sicut & est in potentia visiua, ob id potest color immediatè de se diffundere speciem, vsq; ad potentia: at verò phantasma, cū sit in se singulare, non potest speciem producere: quia in intellectu nō erit species singularis, sed cōmunis, & vniuersalis: quia speciei, & non individui: ob quod aliter erit in intellectu, cuius obiectum est vniuersale, quam sit in se ideo est necessaria virtus intellectus agentis, quæ & illuminet phantasmata, & fortificet ea, quæ simul cū ipso intellectu agente, vel intellectus agens cum phantasmatibus producat speciem intelligibilem sine hic, & nunc in vniuersali, quæ erit repræsentatiua phantasmatis quā tum ad naturam speciei. Isto modo dicitur abstrahi species: non quod aliqua eadem numero forma quæ prius fuit in phantasmate, postea sit in intellectu possibili, ad modū quo contingit quòd vnum corpus ab vno loco transfertur in alium locum.

Ad. 3. ¶ Ad tertium, iam dictū est, quod id quod actu intelligitur primò, & directè obiectū est, id est, res cuius est species intelligibilis, & nō ipsa species intelligitur, nisi indirectè: quia intellectus est potentia reflexiua, & intelligit se intelligere, & intelligit suam actionem. Et si intelligat se intelligere per speciē, & intelligat speciem, tamen species, primo non est quod intelligitur, sed quo intelligit. Hic posset esse dubium, an hic modus intelligendi à sensibilibus, abstrahēdo, sit in pœna peccati: vt sentit doct. sub. in. 1. & 2. sent. an sit naturale, vt docet Sanct. Tho. & alij: sed in Theologicis resolutionibus ad propositum: quia connaturalis est iste modus, & non in pœnam originalis.

S. Tho. p. p. q. 85. art. 2.

SPECVL. XI. VTRVM anima separata à corpore cognoscat. Et si cognoscit, vtrùm omnia naturalia, & illa quę apud nos fiunt.

Rguitur quòd non cognoscat. De ratione cognitionis sunt phantasmata. Necesse enim intelligentem phantasmata speculari: & omnis nostra cognitio ortum habet a sensu, cū nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu: sed in anima separata non est sensus: non sunt phantasmata, cum ista in corpore reperiātur: ergo sequitur quod nihil cognoscit. Prima argumēn. Aristot. in hoc. 3. t. 39. Arist. 1. meta. & in fine posteriorū.

¶ Secundò. Probo quod si intelligit, quod omnia naturalia intelligat. Qui intelligit magis intelligibile, quod magis à natura intelligentis distat, poterit quod minus intelligibile, quod & minus distat: sed potest anima separata intelligere substantias separatas, sicut dives in inferno positus vidit Lazarum: & erat substantia separata: ergo poterit naturalia omnia cognoscere, quæ sunt magis propè eam. 2° Lucæ. 16.

¶ Vltimò. Si anima separata cognoscit, sequitur quod cognoscet omnia singularia, quæ contingunt apud nos: sed hoc est contra D. August. qui ait: animæ mortuorum rebus viuentium non intersunt. 3° D. Aug. in lib. de cu. p. mortuc. agē da.

¶ In contrarium est Aristotel. in isto. 3. qui probat animam separatam intelligere, quia: dato, quòd si non est aliqua operatio animæ propria, non contingit ipsam separari: sed cōtingit ipsam separari: ergo habet aliquam operationem propriam: & hęc maximè est intelligere: ergo anima separata potest intelligere. In contra.

¶ Speculatio hæc de modo intelligendi animæ separatæ habet difficultatem, eò quod pro isto statu non potest intelligere sine tali conuersiōe ad phantasmata. Et quidē si hoc est accidens ei, & non secundum naturam, soluta est dubitatio: quia separata habebit modum sibi naturalem, scilicet, non conuertendo se ad phantasmata, sed ad ipsa intelligibilia: sicut posuerunt Platonici: sed hoc est inconueniens: quia sic animæ non esset melius corpori vniri, sed peius: & anima esset propter corpus, & non ècontra: ob id videtur dicendum, quod quælibet res eo modo agat quo & actu est, sic animæ conuenit intelligere, secundum quod actu est. Et quando forma corporis est, conuenit et agere conuertendo se ad phantasmata. Et quando separata est, quia actu non est forma corporis, cōuenit ei intelligere sine tali- De hoc vide ē sgi. quo lib. 4. q. 16

conuersione:& sic modus conuertendi erit ei naturalis: sicut & esse formam corporis: & esse separatam est præter naturam; non dico contrà: & sic non conuerti ad phantasmata etiam præter naturam dicetur.

1 Cōclusio. ¶ Prima conclusio. Anima rationalis separata non solùm intelligit absolutè, sed substantias separatas intelligit. Patet. Vbicunque est potentia disposita, & obiectum, & non est impedimentum, poterit esse operatio illius potētiæ: sed in anima separata est intellectus, & æquè perfectus vt erat in corpore: & sunt ipsa intelligibilia: & nullum est impedimentum: ergo sequitur quod separata intelligit. Probatur. Si aliquod esset impedimentum, maximè essent phantasmata quæ desunt: sed hoc nullum est: quia illa sunt requisita solùm pro isto statu, & non pro alio: sed sicut in angelis cognitio est sine conuersione ad phantasmata, quæ nunquàm habuerunt, sic oportet dare animæ rationali separatæ, vt possit intelligere sine tali conuersione: & hoc per species reseruatas, Deo concurrente ad cognitionem illorum quorum sunt species.

Ratio. 1. p. Ægid. quolib. 2. q. 22.

Obiectio. ¶ Sed obijcitur statim. Si solùm intelligat per species acquisitas abstractas hic reseruatas, puer qui non abstraxit, nihil intelliget.

Solutio. S. Tho. p. p. q. 89. ar. 1. D. Tho. argumen. soluit dicendo quod anima separata non intelliget per species innatas, neque per species quas tunc abstrahit, neque solùm per species conseruatas, sed per species ex influentia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps: sicut & aliæ substantiæ separatæ, quamuis inferiori modo: vnde tam citò cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur. Neque propter hoc cognitio, vel potentia non est naturalis: quia Deus est author non solùm influentiæ gratuiti luminis, sed etiam naturalis. Hæc Sanct. Thom. vbi quia in argumen. de paruulis obieceat, respondet eos intelligere per species ex influentia diuini luminis.

Modus quo aïa paruuli intelligit. Est notandum quod dicit, non solùm intelligere per species hic acquisitas, & reseruatas: quapropter quātum ex dictis eius colligere datur, modus intelligendi animæ separatæ, est accedens ad modum quo nunc substantiæ separatæ intelligunt, licet non tam perfectè. Et dato species quæ hic acquiruntur, reseruantur (vt diximus) in memoria intellectiua, pro illo statu, quando non erit coniuncta corpori: ipsæ solæ species non habent vt possint intellectum actu facere cognoscere: quia desunt phantasmata: nisi ibi intelligatur quædam participatio diuini luminis influentis in animā: vt actu intelligat. Et vbi non sunt tales species acquisitæ: vt in paruulis, infunduntur ab ipso Deo. Verum est tamen, quod modus intelligendi eiusdem animæ separatæ, solùm per hoc quod ipsa conuertat se ad species quas habet, & quod possit intelligere sine alia speciali influentia ipsius diuini luminis, est satis clarus, & apertus, sic quod in illo statu non indigeat phantasmate, & in isto sic, etiam posita specie. Tandem intelligere animam est certum, non solùm de fide, sed in lumine naturali probatur.

¶ Et quidem doctor subtilis quem sequuntur moderni, & Maio. & Gabr. modum ponunt clarissimum intelligendi animæ separatæ: vt neque sit per cōuersionem ad phātasmata: vt hic, neque per conuersionem ad superiora: vt docet Sanct. Thom. in loco citato: sed quod sit medio modo, per conuersionem ad obiecta ipsa corporea quorū fuerunt hic phantasmata: quia quicquid potest phantasma cum intellectu agente, potest obiectum, cuius est phantasma cum eodem. Fateor quod ille modus sit clarus: nihil obstat quod D. August. dicit, quod & adduximus inter arguendum, quod animæ defunctorum non intersunt rebus viuentium, & non valent quæ hic aguntur. Sco. in 4. d. 45. q. 2. Maio. in 4. dis. 45. q. 7. Gabriel. super can. lec. 35. D. August.

¶ Scotus respondet, quod hoc est ratione distantiæ. Tamen nescio quid sit verisimilius: quia modus hic satis est verisimilis. Scoti solutio.

¶ Secunda pars patet: quia tanto peramplius cognoscet tunc, quanto intelligibile sit actu: quia magis proportionatur intellectu: sed substantiæ separatæ maximè sunt actu: ergo tunc intelligentur. Verum est tamen quod anima separata cognoscet alias animas separatas perfectè: quia cùm cognoscat se perfectè, & modus essendi eius est cōformis alijs animabus: sed loquendo de cognitione naturali, cognoscet angelos imperfectè: quia sunt supra conditionem ipsius animæ: quia eos non potest cognoscere naturaliter, nisi ex sui cognitione, quæ quamuis sit perfecta, erit multum deficiens ad cognoscendū perfectè angelos, qui sunt perfectiores. Et quidem est commune omni substantiæ separatæ, quód cognoscat id quod est supra se, & id quod est infra se per modum suæ substantiæ, & id quod est iuxta se, id est, quod est æquale ei; vt si plures essent Ratio. 2. p.

essent angeli in vna specie, sicut sunt plures animæ rationales, angelus posset perfectè cognoscere naturaliter omnes angelos sibi æquales, sicut cognoscit seipsum.

2. Cóclusio.

¶Secunda conclusio. Quanuis ad cognitionem animæ separatæ ponamus species infundi ab ipso Deo pòst mortē, licet de paruulis videatur quod æqualiter infundātur, non tamē de adultis apparet, sed cuilibet secundúm statum suum. Ista conclusio videtur esse extra naturæ terminos, cum loquamur de infusione à Deo: sed non est extra propositum: quia cum ad Philosophum naturalem spectet (supposito ponat animā rationalem separatam manere immortalē) & de modo cognoscendi naturaliter oportet loquatur: & de isto est sermo in præsenti: nam si ad cognitionem naturalem non spectaret istarum specierum infusio, paruuli decedentes ante adultam ætatem, manerent destituti, & velut truncus sine cognitione naturali, si non sit infusio specierum: sed siue sit vltra Physicum, & ad Theologum attineat, non tamen est infructosum semel scire. Dico ergo in conclusione, quòd dato paruulis videatur quòd æqualiter infundātur, siue loquamur catholici de illis qui regenerati moriuntur, siue de alijs qui cum originali decedunt, videtur par ratio ad eorum naturam, vt species infundantur ęqualiter eis. Aequaliter (inquam omnibus regeneratis: sed de adultis, & decedētibus in originali suo modo dicimus, quód non æqualiter. Patet: quia non æqualiter omnes habent acquisitas: ergo si vnus habet multas acquisitas, alius paucas. Si ęqualiter, infunderentur frustra aliquæ essent species. Ob id videtur ꝙ pauciores dentur illi, qui plures habet: quia minùs indiget: & plures illi qui minùs: quia magis indigens.

Paruulis æqualiter infunduntur species.

Nō æqualiter adultis infundūtur species.

¶Secundò dico, ꝙ nō ęqualiter infundūtur omnibus, etiam si æquales habeant acquisitas: sed cuilibet secundùm statum suū: quia non omnes sunt æquales. Et videtur quòd ne naturalis maneat appetitus, frustratus, ꝙ illi qui plura conatus est scire in hac vita, licèt non fuerit adeptus, habeat plures species. Sed hæc sufficiant opinatiue dicta. Et quidem doctor S. dicit animas separatas habere cognitionem omnium rerum naturalium per species infusas à Deo, tamen non certam, & propriam, sed cōmunem, & cōfusam. Dat tamen angelis quòd habeant naturalem omnium, singularem: & distinctam.

S. Tho. p. p. q. 89. art. 3.

3. Cóclusio

¶Tertia cōclusio. In anima separata cognitio quæ est per habitū scientiæ manet manet, & ipse habitus. Probatur quòd manet habitus scientiæ, & deinde facile probatur ꝙ maneat actus. Hîc loquimur de habitu scientiæ, prout in intelectu est per species intelligibiles. Probatur. Si habitus sciētiæ non maneret in anima separata, esset quia corrumperetur: sed nullo modo corrūpitur: ergo manet. Probo minorē ex Arist. qui dicit, aliquam formam dupliciter posse corrumpi: vel de per se à contrario: vel de per accidens corrupto subiecto: at scientiæ habitus, nullo istorum modorū potest corrumpi, quantum ad id quod in intellectu est. Patet. Nō potest ad corruptionem subiecti; quia intellectus perpetuus est, & incorruptibilis. Neq; à contrario: quia species intelligibiles ibidem reseruatæ in memoria intellectiua, non habent contrarium: nam licèt in cōpositione, & diuisione possit esse deceptio, & contrarietas, tamen in anima separata non potest esse: sequitur ergo quod habitus scientiæ quos hic habuimus, manent post separationem animæ à corpore, & perfectius manēt. Et sic D. Hierony. ad Paulinum: Discamus in terris, &c.

Ratio.

Arist. in lib. de longit. & breui. vitæ.

B. Hierony.

¶Secunda pars, quòd maneat actus sciētiæ acquisitæ, patet. Manet habitus, & manent species intelligibiles: ergo potent esse actus: nam si non maneret, maximè quia modus non manet operandi, scilicet, conuertendo se ad phātasmata, quæ ibi non sunt: sed hoc non obstat, vt dictum est: quia vel erit (vt dicit Scotus) per cōuersionem ad propria obiecta: vel per conuersionem ad superiorem substantiam, vt dicit S. Tho. Itaq; manebit actus scientiæ acquisitæ, licèt quantum ad modum non erit: quia non erit per conuersionem ad phantasmata.

Ratio. 2. p.

¶Quarta conclusio. Quāuis naturaliter loquendo, distantia localis non impediat cognitionem, quominus anima rationalis cognoscat, non tamen animæ mortuorū cognoscunt quæ hic inter viuos aguntur. Probatur ꝙ distantia localis non impediat cognitionem. Ibi distantia localis impedit cognitionem, quando causatur cognitio ab ipsis sensibilibus, quæ oportet sint debitè aproximata, vel quia debet esse cōuersio ad ipsa: sed cognitio animę separatę nullo istorum modorum contingit, vt probatum est: ergo distantia localis nullum est impedimentum.

4. Cóclusio Anima rationalis nō cognoscit quę apud nos cōtingunt.

Vide Ægi. quolib. 5. q. 28.

Ratio. 1. ¶ Præterea. Cognitio animæ separatæ respectu singularium, est ex influxu specierum ex diuino lumine: sed hic influxus sic ad distans, sicut ad propinquum se habet: ergo cognitionem animæ separatæ non impedit distantia localis, quantumuis magna, intelligendo de illis quæ sunt in præsenti: quia quæ præterita, vel futura, ipsa deficiunt à ratione cognoscibilitatis: quia & deficiunt ab entitate: sed solum loquimur de distantia locali respectu illorum quæ sunt.

¶ Alia pars, quod non cognoscunt animæ defunctorum illa quæ apud nos fiunt naturaliter loquendo (quia ex diuina dispensatione secus est) probatur: anima separata cognoscere potest singularia, vel quia quodammodo est determinata ad illa, vel per vestigium alicuius præcedentis cognitionis, aut affectionis, vel per diuinam ordinationem: sed animæ mortuorum secundum naturam suam, & diuinā ordinationem segregatæ sunt à conuersatione viuentium, & coniunctæ conuersationi spiritualium substantiarum. ergo oportet ignorent ea quæ apud nos aguntur. Sic D. Gregor. dicit: Mortui vitam in carne viuentium per eos qualiter disponatur, nesciunt: quia vita spiritus longè est à vita carnis, & sicut corporea, atque incorporea diuersa sunt genere, ita sunt distincta cognitione. Ex hoc sumitur ratio, quod neque possint cognoscere ex vestigio præcedentis cognitionis: quia ex illis quæ hîc cognouerunt, nullum est vestigium ad illa quæ postea geruntur. (Ratio. 2. p.) (Grego. 12. moralium.)

¶ Sub compēdio propter studiosos, & affectos ad doctrinam Sanct. Thom. de cognitione animæ separatæ: hæc ex doctrina eius haberi possunt.

1 ¶ Primum anima separata nō mouetur immediatè ab aliquo obiecto corporali, neq; spirituali. Quod est cōtra communem opinionem: vt diximus.

¶ Secundum. Anima separata se sola sufficiens est absque specie, vt intelligat se: quia est sibi præsens.

¶ Tertium. Per istam cognitionem qua se cognoscit, potest cognoscere, confusè tamen, substantias separatas: & cognoscit alias animas, perfectè quidem, sed non distinctè, hanc, vel illam.

4 ¶ Quartum. Animæ separatæ infunduntur species: quod est necessariò dicendum, supposito non mouetur ab aliquo obiecto corporeo, neque incorporeo: quæ infusio potest dici naturalis: quia necessaria est ad operationes naturales: & quia talis status hoc exigit.

¶ Quintū. Anima per tales species infusas potest intelligere res corporales, & spirituales: sicut quilibet nostrū per species proprias: Et non solùm per has cognoscit naturas rerum, sed singularia distinctè: quia necessarium est ad talem statum: aliàs non posset loqui angelo, vel alteri animæ. Et patet de puero, qui patrem & matrem cognoscet. 5

¶ Sextum. Non oportet quòd anima separata cognoscat omnia singularia, sed solùm illa ad quæ habet ordinem, & quæ videntur ad suum statum pertinere. Anima tamen benedicta Christi Iesu Redēptoris nostri nouit omnia: quia ad eum spectant omnia. 6 (D. Tho. 3. p. q. 10. a. 2.)

¶ Septimum. Anima separata cognoscit per species acquisitas hîc in via, siue vniuersales, siue particulares. 7

¶ Octauum. Distantia localis non impedit cognitionem singularium, etiam, quæ est à cœlo ad terram. 8

¶ Nonum. Animæ defunctorum non cognoscunt quæ hîc fiunt: quia sunt separatę à consortio nostro: quòd si cognoscant, erit ex diuina ordinatione. 9

¶ Ad duo argumenta priora patet solutio. Ad argum.

¶ Ad tertiū verò dictū est, animas non cognoscere quæ hîc agūtur, & fiunt. Quòd si aliquando veniant, & appareant, vel est illusio, vel fit Deo permittente: vt factum fuit de suscitatione Samuelis per Phitonisam: quæ vera fuit suscitatio. De quo vide. 1. Regū. 28. & ibi Do. Abulens. quæst. 28. (Vera fuit Samuelis suscitatio.)

¶ Hic posset quæri an anima separata possit mouere corpus, sicut mouet angelus. Et quidem, quicquid alij dicant, dicendum est quod sic, vt scite, & latissimè probat noster doctor fundamentalis Ægidius Romanus quolibet. 4. quæstio. 17. De quo aliàs ex professo longum faciem⁹ sermonem in resolutionibus nostris Theologicis: nam hîc à fundamentis adducere omnia, esset valde operosum, & trāscenderemus metas physicæ disciplinæ, & ideo supersedemus, lectorem remittentes ad locum supradictū. Et sic est finis tertij libri de Anima, & totius speculationis rerum naturalium: quæ manu ducunt nos ad cognitionem sempiternæ veritatis: cui sit honor & gloria in æternum, & vltrà. Amen. (Dubium.) (Solutio.) (Aegidius.) (Resolutiones.)

¶ *Hic

¶ * Hic apponitur per modum appēdicis ꝙ ob incuriā est omissum in. 3. speculatione primi libri de anima, ad declarandā mentem Platonis vbi signum stellula est.

Aristotel. Macrobius. ¶ Animam ergo cœli quam in. 4. gradu intellectualium ponebat, constitutam dixit ex numeris, & consonantijs harmonicis esse duplici de causa. Primo, quia vt Aristote. refert. Secundo de cœlo, & Macrob. in lib. de sono Scipionis, Platonici, & Pithagorici dicunt quod ex vario motu Spherarum cœlestium soni causantur, maximè consonantes & proportionati: quos aures mortalium non audiunt, quia consuete sunt audire strepitus in proportionatos, qui causantur ex istis inferioribus quæ apud nos sunt: quod quasi surdi fuerunt, sicut malleatores pene surdi efficiuntur ex frequenti, & grandi percussione malleorum: & quia tales motus spherarum cœlorum causantur à suis proprijs animis mouentibus cœlos, posuit Plato animas cœli ex numeris componi harmonicis, vt possint causare tales consonantes sonos. Et causam aliam dat à signo: quia vnum quodque delectatur in eo quod est sibi simile: & Plato attendebat, quod homo delectatur in sono mediocri, & in acuto & excessiuo tristatur: & vt in musica gaudet: & in tronitruo tristitia afficitur & visus luce temperata similiter, & quādo excellit offenditur, vt est lumen solis, ex hoc opinatus est quod consonantia, & harmoniā de natura animæ essent: & consequenter quòd ipsa anima ex numeris harmonicis esset composita. Ecce quomodo in Timeo Plato de anima cœli loquutus est principaliter: & quia anima humana imitatur animam cœli, ex cōsequenti dixit, quod anima humana ex numeris harmonicis constaret: de quibus, vt semel hanc Platonis sententiā intelligamus, erit differendum.

¶ Secundum Platonem numeri animam componentes sunt. 1. 2. 3. 4. 8. 9. 27. quia isti numeri continent consonantiam, aspectum rectum, duplicem coordinationem, identitatem & diuersitatem: reflexionem in circulum.

Cōsonātia Diapason. Diapente. Diatesaron. Tonus. ¶ Primo continent in se consonantiā, quia in eis reperire est principales consonantias musicales, quæ sunt. 6. Diapason, diapente, Diatesaron, & Diapason, & Diatesaron composita, tonus, ex Diapason, & Diapente composita. Patet, inter vnum, & duo, est Diapason: quia dupla proportio: inter duo & tria, est diapente: quia ibi est sexqui altera proportio inter ternarium, & quaternarium, vbi proportio sex qui tertia: est diatesaron. Inter ternarium, & octonarium seruatur consonātia composita ex diapason, & diatesaron: quia est proportio dupla superbi partiens tertias: quia octonarius, continet bis ternarium, & duas partes, quę sunt duæ tertiæ ternarij inter octonariū, & nouenarium, est tonus: nam ibi est proportio sexqui octaua. Inter nouenarium, & vigesimumseptimum numerum, est cōsonantia composita ex diapason, & diapente: quia ibi est proportio tripla. Hæc omnia quę ad proportionem expectāt in. 7. physicorum à nobis tradita sunt ibi videnda. Ecce quomodo anima continet consonantiam: ob id ex numeris dicit compositam.

Diapason.	Diapente.	Diatesaron.
12.	23.	34.
Diapason, & diatesaron.	Tonus.	Diapason & diapente.
38.	89.	9. 27.
Dupla.	Sexqui altera.	Sexqui tertia
Superbipartiēs.	Sexquioctaua.	Tripla.

¶ Continet etiam anima aspectum rectum 2
in numeris prædictis: hoc pacto quod posterior semper excedit priorem: hunc excessum Plato dicebat aspectum rectum.

¶ Tertiò cōtinet etiam duplicem coordina 3
tionem, vnam parium, & aliam imparium numerorum: nam ex vno latere, omnes pares possunt figurari: scilicet. 2. 4. 8. & impares ex alia parte. 3. 9. 27.

¶ Quartò, coniunctur idētitas, & diuersitas: nam identitas, ex parte numerorum imparium, & diuersitas ex parte parium. quia si omnes numeri impares ordinati adinuicem componātur, semper resultabit eadem species numeri: scilicet, numerus quadratus. Numerus quadratus est ille, qui consurgit ex ductu alicuius numeri in seipsum semel: vt quaternarius, est numerus quadratus binarij: quia bis. 2. faciūt quatuor: & nouenarius est quadratus trium, quia tertria faciūt nouem. Probatur ergo qđ si in imparibus fiat comparatio, semper seruetur numerus quadratus. Sumatur vnitas cum primo impari qui est. 3. constituūt primum quadratum: scilicet. 4. deinde sumatur secundus impar: scilicet. 5. & componatur cum ipsis. 4.

Quid numerus quadratus.

consurgit.9.qui est quadratus ternarij: deinde sumatur.3.impar: scilicet.7. & componatur cum ipsis.9.consistunt.16.qui est quadratus: quia quater quatuor faciũt.16. Deinde sumatur.5.impar, qui est.9.& cõparetur cum.16. constituit.25. qui est etiam quadratus: quia quinquies.5.faciũt 25. Et sic procedendo, sumendo impares ordinatè, & apponendo priori numero quadrato, resultat numerus quadratus: vt patet in figura sequenti.

.1	3	4	1	4
3	4	9	2	4
5	9	16	3	4
7	16	25	4	4
9	25	36	5	4
11	36	49	6	4
13	49	64	7	4
17	64	81	8	4
19	81	100	9	4

¶Quòd ex parte parium, sit diuersitas: sic ostenditur, si pares adinuicem ordinatè cõparentur, & componantur, diuersæ species numerorum resultant: nam si primus par sumatur, scilicet, binarius. Et secundus par, qui est quaternarius, & adinuicem componantur constituunt senarium: qui dicitur numerus superficialis: si ante sumatur tertius par: scilicet, sexnarius, & componatur cum priori sexnario, constituitur duodenarius: qui dicitur numerus solidus: quia ter quatuor sunt.12. vbi inuenitur longum latum, & profundum: sicut senarius erat superficialis: quia ter bis non perueniunt ad solidum. Et notabis quod numerus superficialis est illæ qui constat ex sui ipsius multiplicatione, vt bis duo faciũt.4. & ter tria faciunt.9. sed numerus cubus ille est, qui resultat ex ductu numeri bis multiplicati: vt si diceres ter tria, ter sunt.27. Hic est numerus cubus, & bis duo, duo faciunt.8. etiam est cubus: & omnis qui est numerus cubus etiam est solidus, quia omnem trinam dimensionem continet, de quo vide, quæ diximus in dialectica in posterioribus in primo libro cap.7. quæ restant de hac specul. vide supra, pagina.346.

Numerus Cubus. Numer⁹ solidus. Vide Abulen. Iosuæ 10.q.16.

Numerus Superficialis.

Finis tertij libri de anima, & totius operis.

Registrum huius operis.

¶A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z. Aa.Bb.Cc.Dd.Ee.

Omnes sunt quaterniones, præter.X.qui est quinternio, & Ee. qui est ternio.

SALMANTICAE
Excudebat Ioannes Baptiſta à
Terranoua. Anno
Domini.
1569.

SVB TIMORE SANCTISSIMI NOMINIS TVI LABORAMVS
IHS